Bundesministerium
für Umwelt, Naturschutz
und Reaktorsicherheit

Umwelt
Bundes
Amt
Für Mensch und Umwelt

BfN
Bundesamt
für Naturschutz

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT AND WATERS

ЗЕЛЕНИ
БАЛКАНИ
greenbalkans.org

NATURA 2000

ПРАКТИЧЕСКИ НАСОКИ за ПРИЛАГАНЕ на ОЦЕНКАТА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ с НАТУРА 2000 в БЪЛГАРИЯ

Немският опит и Правото на ЕС

Прилагане на чл.6(3) и чл. 6(4)
от Директива 92/43/ЕЕС, транспонирани в
Закона за Биологичното Разнообразие чл.31–34а

Двустранен
немско-български
партньорски проект
за подпомагане прилагането
на НАТУРА 2000 в България
„Опитът на Германия при изпълнение
на законодателството на ЕС:
НАТУРА 2000 – управление и финансиране“

ПРАКТИЧЕСКИ НАСОКИ за ПРИЛАГАНЕ на ОЦЕНКАТА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ с НАТУРА 2000 в БЪЛГАРИЯ

Немският опит и
Правото на ЕС

Прилагане на чл.6(3) и чл. 6(4) от Директива 92/43/ЕЕС,
транспонирани в Закона за Биологичното Разнообразие чл.31–34а

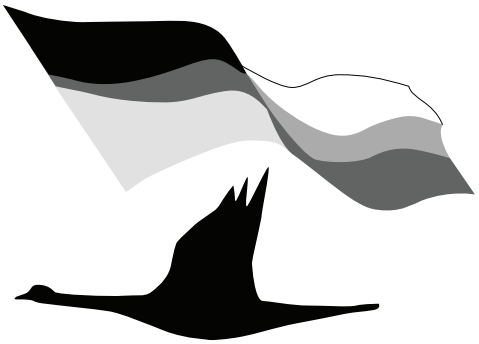

Двустранен немско-български партньорски проект за подпомагане прилагането на НАТУРА 2000 в България
„Опитът на Германия при изпълнение на законодателството на ЕС: НАТУРА 2000 – управление и финансиране“

София
2010

Изданието се осъществява в рамките на проект *„Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 – управление и финансиране“*.

Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).

Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.

Научната координация на проекта е осъществена
от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).

Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).

Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).

Препоръчителен начин за цитиране:
Марин, С., Георгиева-Шнел, Т., Димова, Р. (съст.). Практически насоки за прилагане на оценката за съвместимост с Натура 2000, в България – немският опит и правото на ЕС. Прилагане на чл.6(3) и чл. 6(4) от Директива 92/43/ЕЕС, транспонирани в Закона за Биологичното Разнообразие чл.31 –34а. София, Зелени Балкани, 2010.

Преводите и издаването на български са осъществени със съгласието на авторите и издателите на оригиналните публикации.

ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ © 2010
ISBN 978-954-9433-12-8

Оформление на българската версия на Приложенията: Добромир Добринов
Предпечатна подготовка: Любомир Андреев
Полиграфическа реализация: НЕО Арт – Силистра
Тиражиране на оптичните носители: М-Дизайн – София

PRACTICAL GUIDANCE ON THE IMPLEMENTATION OF NATURA 2000 APPROPRIATE ASSESSEMENT IN BULGARIA – German experience and EU law. Implementation of Art. 6(3) and 6(4) of Directive 92/43/EEC transposed in Art.31–34a of the Bulgarian Biodiversity Act. Sofia, Green Balkans, 2010. In Bulgarian.

This edition is developed within the project «Germany's experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing».

The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).

German Research Project number FKZ: 380 01 201.

The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).

Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).

Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).

Recommended citation:
Marin, S., Gerogieva-Schnell, T., Dimova, R. (Comp.). Practical Guidance on the Implementation of Natura 2000 Appropriate Assessement in Bulgaria – German experience and EU law. Implementation of Art. 6(3) and 6(4) of Directive 92/43/EEC transposed in Art.31–34a of the Bulgarian Biodiversity Act. Sofia, Green Balkans, 2010. (In Bulgarian)

GREEN BALKANS © 2010

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение.....5

ГЛАВА 1
ПРОВЕЖДАНЕ НА ОЦЕНКАТА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ В ГЕРМАНИЯ.....11

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ.....11

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ.....12
1. Предварителна оценка на необходимостта от ОС.....12
2. Оценка за съвместимост.....14
3. Оценка на случаите на изключения.....17
4. Интегриране в секторните политики 20

ГЛАВА 2
ТЪЛКУВАНЕ НА ПОНЯТИЕТО ЗНАЧИТЕЛНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ В ГЕРМАНИЯ.....25

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ.....25

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ.....26
1. Обичайни примери за незначителни въздействия в Натура 2000 зони.....26
2. Примери за възможни значителни въздействия върху местообитания и местообитания на видове.....28
3. Мерки за развитие на доброволна и договорна основа.....29
4. Пример за посочени значителни и незначителни въздействия за отделен тип природно местообитание.....30
5. Пример за посочени значителни и незначителни въздействия за отделен вид.....31

ТЪЛКУВАНЕ НА ПОНЯТИЕТО ЗНАЧИТЕЛНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОТНЕМАНЕ НА ПЛОЩИ ОТ МЕСТООБИТАНИЯ В ГЕРМАНИЯ.....32

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ.....32

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ.....33
1. Отнемане на площ от природни местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията.....33
2. Пример за употреба на ориентировъчните стойности при преценка на значителността на отнемане на площ от местообитания от Прил. I на Директивата за местообитанията....34
3. Отнемане на площ от местообитания на видове от приложение II на Директивата за местообитанията и видове птици от Прил. I и чл. 4, ал.2 на Директивата за птиците.....35
4. Примери за прилагане на ориентировъчните стойности при отнемане на площ от местообитания на видове.....37

ГЛАВА 3
ТЪЛКУВАНЕ НА ЕК НА ПОНЯТИЯТА: „АЛТЕРНАТИВНИ РЕШЕНИЯ, ПРИЧИНИ ОТ ПРЕОБЛАДАВАЩ ОБЩЕСТВЕН ИНТЕРЕС, КОМПЕНСИРАЩИ МЕРКИ, КОХЕРЕНТНОСТ (OVERALL COHERENCE)“.....41

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ.....41

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ.....42

ГЛАВА 4
ОЦЕНКА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ НА НЯКОИ ТИПОВЕ ПРОЕКТИ В ГЕРМАНИЯ.....45

А. СТРОИТЕЛСТВО НА ФОТОВОЛТАИЧНИ ПАРКОВЕ.....45

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ.....45

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ.....46
1. Въздействия, причинени от ФВСОП.....46
2. Препоръки при планиране на съоръженията.....54
3. Примери за компенсаторни мерки, заложени в някои проекти за ФВСОП.....58

Б. НЕОБХОДИМО МИНИМАЛНО КОЛИЧЕСТВО НА ОТТОКА В ОБЕЗВОДНЕНИ РЕЧНИ УЧАСТЪЦИ, ЧИИТО ВОДИ СА ОТКЛОНЕНИ КЪМ ВЕЦ.....59

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ.....59

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ.....60

1. Видове ВЕЦ....60
2. Правна основа....61
3. Въздействия на водовземането....61
4. Изчисляване на минималния воден отток....62
В. ПРОХОДИМОСТ ЗА ЖИВОТНИ В ТЕЧАЩИ ВОДИ....68
УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ....68
ИЗБРАНИ ОТКЪСИ....69
1. Увод....69
2. Законови и научни основи....70
3. Мигриращи животни....70
4. Бариери за миграцията....70
5. Възстановяване на проходимостта....71
6. Особени случаи....72
7. Дефицити, контрол и оценка на проходимостта на проходите....72
ПРИЛОЖЕНИЕ 2 Изисквания на индикаторните видове риба към местообитанията и тяхната проходимост....76
Г. СТРОИТЕЛСТВО НА ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА....77
УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ....77
ИЗБРАНИ ОТКЪСИ....77
1. Въздействия върху местообитания от Приложение I и видове от Приложение II на Директивата за местообитанията....79
2. Въздействия върху птици от Приложение I на Директивата за птиците мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците....85
Д. ПРИМЕРНО СЪДЪРЖАНИЕ НА ЕДНА ОС В ГЕРМАНИЯ....89
УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ....89
ПРИМЕРНО СЪДЪРЖАНИЕ....89

ГЛАВА 5
СТАНОВИЩА НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ....91
УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ....91
ИЗБРАНИ ОТКЪСИ....92
1. Становище на ЕК относно автомагистрала А 20 – пресичане долината на река Пиин, Германия....92
2. Становище на ЕК относно създаването на нова индустриална и търговска зона Зигерланд в бившия военен полигон Трупбах....96

ГЛАВА 6
ПРАКТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛАГНЕТО НА ЧЛ.6(3) и 6(4) на ДИРЕКТИВА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА 92/43/ЕЕС....101
УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ....101
ИЗБРАНИ ОТКЪСИ....102

ЛИТЕРАТУРА....111

ПРИЛОЖЕНИЯ
ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ПЪЛНИТЕ ТЕКСТОВЕ НА ПРЕВЕДЕНИТЕ РЪКОВОДСТВА
(ОПИС НА ПРИЛОЖЕНИЯ ОПТИЧЕН НОСИТЕЛ С ИНФОРМАЦИЯ)....113
ПРИЛОЖЕНИЕ 2. ПОЛЕЗНИ ИНТЕРНЕТ ВРЪЗКИ И АДРЕСИ....114
ПРИЛОЖЕНИЕ 3. КОМПАКТ ДИСК С ИНФОРМАЦИЯ....115
SUMMARY (РЕЗЮМЕ НА АНГЛИЙСКИ)....116

ВЪВЕДЕНИЕ

За проекта

България се присъедини към Европейския Съюз през 2007 г., с последното разширяване и прилагането на природозащитното законодателство все още е предизвикателство. Заради присъединяването на България и Румъния, Директивата за местообитанията на ЕС (92/43/ЕЕС) беше допълнена през 2006, за да включи всички нови видове и местообитания в Приложенията (Directive 2006/105/EC of 20.11.2006).

От 1993 Германия и България си сътрудничат в рамките на двустранно споразумение в сектора на околната среда, с провеждането на редовни срещи на високо ниво. През пролетта на 2006, в резултат на среща между Министерство на околната среда на България и Министерство на околната среда на Германия, заедно със серия от други заявени проекти за околната среда, бе обсъден първият идеен проект за предаване на немския опит в прилагането на Натура 2000. В тясно сътрудничество между Федералната агенция за защита на природата (BfN) и МОСВ, през 2007 г. и 2008 г., идеята беше оформена в пълно проектно предложение, съобразявайки се и попълвайки празнини в други проекти, като EU-Twinning. В крайна сметка търгът за изпълнение бе обявен през март 2009 и проектът започна през лятото на същата година.

Проектът се осъществи, за да отговори на нуждите на България от обучение на природозащитната администрация да подсили ефективното прилагане на Натура 2000 и текстовете на Директивата за местообитанията. Основен момент беше използването на чуждия опит в практическото прилагане на Натура 2000, популяризирането му в България и адаптирането му към българските нужди.

На заявената от българското Министерство на околната среда и водите нужда откликна Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц). Беше финансиран немският изследователски проект „Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 – управление и финансиране" (номер FKZ: 380 01 201) чрез Немската консултативна програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия.

Научната координация на проекта бе осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).

Български партньор по проекта бе Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).

Зелени Балкани в качеството на изпълнител на проекта се постара да осигури максимално добрата координация и логистика на дейностите.

Проектът се осъществи в периода юли 2009 г. – октомври 2010 г.

Беше направен задълбочен преглед на българските нужди. За попълването на идентифицираните празнини беше използван опита на Германия, Австрия, Европейската комисия и Европейския съюз в съответните области.

Проектът обхвана теми от приложението на Натура 2000 в практиката както следва:

– Прилагане на законовите изисквания на чл.6 на Директивата за местообитанията 92/43/ЕИО – управление на зони от Натура 2000, разработване на планове за управление и оценка за съвместимост за инвестиционни проекти, планове и програми с препоръки за администрацията. За илюстриране на актуалната интерпретация при прилагането бяха разгледани примерни становища на ЕК (чл.6.4 на Директивата за местообитанията) и отсъждания на Европейския съд по казуси свързани с Натура 2000;

– Подобряване на екологичната кохерентност (свързаност) на мрежата НАТУРА 2000 – опазване на специфичните елементи на ландшафта подходящи за миграция, разселване и обмен на генетичен материал в популациите на растителните и животински видове;
– Изготвяне на доклади към ЕК относно НАТУРА 2000 (с фокус върху докладването от страните членки на всеки 6 години – според чл.17 на Директивата за местообитанията) – представяне на всички необходими доклади с препоръки към администрацията;
– Финансиране на мрежата НАТУРА 2000 чрез кохезионните и структурни фондове на ЕС – планиране, подготовка и изпълнение на проекти, приемливи за финансиране дейности и разходи.

По тези теми беше издирена, подбрана според нуждите на България, преведена и редактирана литература от 30 отделни единици (ръководства, публикации и т.н.), общо надхвърлящи 1 000 страници текст.

Преводите и издаването на български бяха осъществени със съгласието на авторите и издателите на оригиналните публикации.

По темите бяха привлечени лектори от Германия и Австрия на много високо експертно ниво и с голям практически опит. Ангажираните по проекта лектори подготвиха общо 35 презентации по темите на проекта.

В рамките на проекта, с различни целеви групи, в 4 отделни семинара, всеки с продължителност 1–3 дни, на територията на София и Варна, бяха проведени три тематични семинара:

– Извършване на оценки за съвместимост на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения по Член 6 на Директивата за местообитанията 92/43/ЕЕС
– Консервационен статус, мониторинг и докладване по чл.17 от Директива за местообитанията 92/43/ЕЕС
– Управление и финансиране на мрежата Натура 2000

Целеви групи на различните семинари бяха:

- Министерство на околната среда и водите (МОСВ) и неговите поделения:
  – Изпълнителна агенция по околна среда (ИАОС),
  – Дирекция „Национална служба за защита на природата“,
  – Дирекция „Превантивна дейност“,
  – Дирекция „Кохезионна политика за околна страна“,
  – Регионални инспекции за околна среда и води (РИОСВ),
  – Дирекции на национални паркове (ДНП);
- Изпълнителна агенция по горите (ИАГ) на национално ниво и техните структури – Дирекции на природни паркове (ДПП);
- Министерство на земеделието и храните (МЗХ);
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ);
- представители на научната общност (БАН, СУ);
- НПО работещи в областта на околната среда и др.

В семинарите взеха участие експерти отговорни в държавните структури за опазване на биоразнообразието и превантивния контрол; експерти на свободна практика, изготвящи доклади за оценка на степента на въздействие (ДОСВ) и/или доклади по оценка на въздействието върху околната среда (ДОВОС), експерти от научни институции и НПО работещи в същата област, както и експертите по прилагането на Натура 2000 от федералните (BfN) и провинциални служби по защита на природата от Германия и Австрия – с опит в картирането и мониторинга на видове, местообитания и уп-

равление на защитените зони от Натура 2000. Общо в семинарите са обучени над 200 участника.

Ефектът от обучението обаче се простира върху много по-широк кръг от експерти благодарение на разпространените копия от обучителните материали и електронни носители, както и публикуването им на интернет страницата на проекта. Интернет връзките към нея, както и други полезни връзки са представени в Приложение 2 на настоящото издание.

За експерти от дирекция „Националната служба за защита на природата", МОСВ беше организирано учебно пътуване в Германия. Експертите посетиха редица територии от значение за ЕС и немски държавни институции, като обмениха познания и опит със свои колеги по отношение на управлението и опазването на европейската екологична мрежа Натура 2000.

За изданието

Това издание представлява практически насоки по прилагането на чл.6(3) и 6(4) от Директива 92/43/ЕЕС. и е важна част от продуктите на проекта. Структурирано е в шест глави – по шест основни теми свързани с прилагането на чл.6(3) и 6(4) от Директива 92/43/ЕЕС.

Прилагането на тези членове от Директивата за местообитанията става чрез транспонирането им в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) чл.31–34а (Обн. ДВ. бр.77 от 9 Август 2002 г.).

Условията и редът за извършване на оценката за съвместимост с предмета и целите на опазване на защитените зони е разписан подробно в наредбата към чл.31а от Закона за биологичното разнообразие, в сила от 11.09.2007 г., в която през октомври 2010 бяха направени изменения и допълнения. В нея подробно са разписани обхватът на наредбата, компетентността на държавните органи по отношение процедурата на оценката за съвместимост, критериите за оценка на степента на въздействие върху зоните.

Във всяка глава са разгледани по няколко подтеми или различни аспекти в широкия контекст на Оценката за съвместимост с предмета и целите на опазване в защитените зони от Натура 2000.

Поставено е ударение върху практическите примери от чуждия опит.

В самото издание са включени най-важните части от конкретните публикации, имащи отношение към темата. Пълният списък на преведените статии и ръководства или части от тях са описани в Приложение 1 от настоящата публикация и са записани на приложения компакт диск, заедно с пълната електронна версия на книжното тяло.

Прикрепеният към книжното тяло компакт диск съдържа освен това и други преведени ръководства и статии по аспекти, различни от разглежданите в настоящото издание. Всяко от тези издания е оформено отделно и може да се ползва независимо от останалите.

Компакт дискът съдържа и всички мултимедийни презентации, изнесени от лекторите в рамките на проекта.

За по-подробна информация вижте съдържанието на диска, описано в Приложение 3.

Молим при всяко едно ползване на преведените текстове, коректно да бъдат цитирани авторите и издателите на оригиналните публикации поместени в Приложение 1 към настоящото издание и в приложения компакт диск.

Някои констатации, изводи и препоръки от проекта

Не съществува проста рецепта за управление на Натура 2000 във всички, свързани с нея, аспекти. Не е възможно да се вземе опитът на когото и да било (дори на държава като Германия) без да се адаптира към българските условия. Всяко едно достижение на колегите от Германия, Австрия или която и да е страна от ЕС трябва да се анализира, да се схване принципа или концепцията, и след това да се адаптира към българските условия (разпределение на административни отговорности между институциите и т.н.).

Неоднозначно бе подтвърдено, че в Германия опазването на природата (вкл. горите, природни местообитания, и местообитанията на видовете) е от обществен интерес с преобладаващо значение – за ЕС защитата на природата, каквато се осъществява чрез Директивата за местообитанията и Директивата за птиците, е много по-силна от интереса на местни и регионални инвеститори, дори и завоалиран зад обещанието за осигуряване на заетост и работни места за част от членовете на същото това обществото.

Основната част от казусите, свързани със спазването на природозащитното законодателство в Германия се отнасят пред федералните съдилища и се решават от тях – винаги в обществен интерес. Веднъж решен един казус, се използва като прецедент, на основание на който други подобни се решават много бързо или решенията за тях имат възпиращ ефект. Много малка част от казусите не успяват да се решат в Германия, поради което се стига до искане за решение на ЕК или на Съда на ЕС.

По конституция, Германия е федерална държава, в която защитените територии и природозащитното им управление е задача на нейните 16 Länder (провинции). Само управлението на морските зони от Натура 2000 се осъществява директно от Федералното министерство на околната среда и Федералната агенция за защите на природата (BfN). Затова транспонирането на природозащитното законодателство на ЕС в Германия е двустепенно: първо, на национално ниво се прилага чрез Федералния закон за опазване на природата (Bundesna-turschutzgesetz) като рамков закон, и след това на ниво провинция, в техните природозащитни закони. Болшинството от разглежданите ръководства и примери се отнасят за съответната Федерална Провинция на Германия, които са адаптирали и приложили националното и европейско природозащитно законодателство така, че сравнително малко са текстовете, които са с еднакво звучене за всички провинции на Германия.

Много от свързаните с Натура 2000 проблеми в България са идентични с тези в Германия и Австрия или пък преди време са били същите, каквито са сега в България. С решаването на всеки отделен казус обаче нещата се канализират, възприемат се добри практики, които стават общоприети и биват формулирани като ръководства или като подзаконови актове (по-рядко).

Разликата в експертния капацитет на служителите, заети в местни, регионални и държавни, общински, провинциални и федерални институции в Германия, отговорни или имащи връзка с опазването на природата, е поразителна, ако бъде сравнено с количеството на експертите, отговорностите им и практическия опит на съответните им колеги в България.

Експертното становище в Германия тежи толкова, че по принцип не се поставя под съмнение. В Германия също е отнело известно време докато инвеститорите разберат, че трябва да се съобразяват с природозащитното законодателство на Европейския съюз, каквато е оценката за съвместимост с Натура 2000 на планове, програми и проекти. Случаите на спрени проекти и съдебни дела заради грешки или недостатъчна научна обосновка са показали, че е по разумно инвестициите да се влагат „на сигурно". Един уважаващ себе си експерт не би си позволил „поръчково" становище, тъй като това би го „убило" като специалист на мига и би го лишило от работа. По-специално в големите проекти (такива като планиране на пътища) инвеститорите изискват от експертите

оценка за съвместимост с високо качество, стриктно следваща правилата на ЕС и базирана на добри научни доказателства, само и само да постигнат и подържат максимално съобразяване със закона, което да не ги блокира по-късно. Становището на НПО често се иска на ранен етап, за да се избегнат наказателни процедури в по-късна фаза. Предвид обстоятелството, че Натура 2000 в Германия е напълно завършена, много големи инвеститори като Германските железопътни линии, изискват пълна географска информация (GIS), за да могат да се съобразят още на етапа на предварителното планиране.

В много от преведените по проекта ръководства има препратки към други закони, подзаконови актове или ръководства на съответната Федерална Провинция. Няма как обаче всички те да бъдат преведени, за да се получи представа за цялостната картина. Това би било гигантски и скъпо струващ труд.

В България, поради изключителния „инвестиционен" натиск, най-наболели са въпросите за оценката за съвместимост и свързаните с нея аспекти. Прякото и косвено унищожаване на местообитания в България е най-важния акцент, който заема цялото внимание и измества други не по-малко важни въпроси, като нуждата от управление на природните местообитания. Без целенасочено подържане или управление на природните си местообитания не след дълго България ще се сблъска с влошаване на природозащитното им състояние. Само включването на определени зони в Натура 2000 и борбата за предотвратяване физическото унищожение на местообитанията не е достатъчно за тяхното дългосрочно опазване.

Натискът на „инвестиционните интереси" върху българската природозащитна администрация е несравнимо по-голям от този в Германия. Това се дължи най-вече на „прехвърлянето" на отговорностите върху нея, вместо отговорностите да се поемат от други институции – общини, МРРБ и други органи, имащи контролни функции в собствените си сфери на работа. Не е нормално, всички „проблемни въпроси", вместо към законите, регулиращи устройството на територията и управлението на природните ресурси организации, да бъдат прехвърляни за „отсъждане" в природозащитната администрация на МОСВ и регионалните му структури. Няма как оценката за съвместимост да е идеалният инструмент за разрешаване на всички въпроси.

В България, инвеститорите и експертите по планиране имат грешна интерпретация за термина „местообитание на вид". Те очакват, че щом един парцел от 0,1 ха е местообитание на видовете описани стандартния формуляр, то всички тези видове трябва да са точно в обертанията на този парцел или поне в случаите, когато парцела бива посещаван от инвеститора или от наетите от него за изготвяне на ОС експерти. Екологичните факти обаче са други. Много малко от организмите защитавани чрез Натура 2000 обитават през целия си живот тази площ от 0,1 ха. Такива са по изключение много малко видове безгръбначни. За всички останали организми този парцел може да е хилядна или десетохилядна от тяхната жизнена територия, но в някои случаи може да е от критично значение за оцеляването на популацията (зимно убежище, в опасна близост до гнездово находище, в полосата на придвижване и/или миграция и т.н.)

При изготвянето на оценката за съвместимост (ОС) в България, има недооценяване на потенциала за „развитие на територията в изпълнение на консервационните цели". Практика е, когато състоянието на природното местообитание е влошено или видът е силно намалял или изчезнал от дадена част на местообитанието, тази част да се оценява ниско и нейната загуба да се интерпретира като незначителна загуба. Това на практика би довело до постоянното свиване ареала на вида и окончателното му изчезване. Вместо това трябва да се предприемат активни консервационни мерки. Но, за да има къде да се проведат тези мерки, ОС трябва да гарантира наличието на достатъчно жизнено пространство за видовете. Това трябва да става като при изготвяне на ОС се вземе предвид и потенциала за възстановяване на вида в територии, от които е изчезнал.

В някои аспекти – бази данни на процедури по оценка за съвместимост за установяване на кумулативния ефект, мониторинг на видове и местообитания съгласно чл.17 на Директива за местообитанията – Германия също е в началото, сблъсква се с трудности и предизвикателства, както много други страни членки на Европейския съюз. Решенията обаче се търсят конструктивно и след намирането им, се прилагат бързо.

Благодарности

Бихме желали да изкажем нашите благодарности към всички участници в проекта за проявения интерес и ангажираност.

Ще си позволим все пак да очертаем приноса на някои участници в процеса:

Всички представители на Федералната Агенция за околна среда (UBA): Sebastian Beckermann (Себастиан Бекерман), Christoph Rau (Кристоф Рау), Ulrike Schueler (Улрике Шулер) и Katharina Lenz (Катарина Линц), които се грижиха за нашия проект. С решение на UBA бяха покрити разходите за участие в семинарите на представители на български държавни институции, които първоначално бяха заложени като принос на МОСВ, но се оказаха редуцирани поради финансови затруднения.

Prof. Dr. Beate Jessel (проф. д-р. Беате Йесел) – Президент на Федералната агенция за природозащита (BfN). Благодарение на нейно решение – представители на BfN участваха в семинарите като лектори.

Dr. Axel Ssymank (д-р Аксел Симанк) от Федералната агенция за природозащита (BfN), който приемаше всички поставени въпроси и задачи много лично и участваше в проекта много усърдно. Благодарение на него, за лектори в България бяха привлечени изключително качествени експерти и бяха подбрани особено полезни издания за превод на български.

Всички лектори от Германия и Австрия, които отделиха от времето си, за да споделят ценния си опит с нас. Няма да е пресилено да се каже, че това бяха едни от най-компетентните лектори в областта на природозащитата, които някога са съветвали в България. Същинско удоволствие беше за участниците в семинара да се възползват не само от високата им експертиза, но и от невероятното познаване на случаи от практиката и не на последно място от отношението и професионализма към това, което вършат.

Всички автори и издатели на текстове, които бяха изключително любезни да ни предоставят БЕЗПЛАТНО правата за превод, репродукция и некомерсиално разпространение в България.

Преводачите на мултимедийни презентации, които много често превеждаха денонощно, за да може участниците в обучението да разполагат с българският текст по време на семинарите.

Преводачите на текстове и редакторите, които се сблъскаха и преодоляха изключително сложни текстове, с множество специализирани термини. Особено се отличи Таня Георгиева-Шнел, която изключително педантично и отдадено редактира двукратно всички преведени от немски текстове.

В заключение, можем да отбележим, че проектът е добър пример за истински двустранен проект, тъй като немските и австрийски лектори научиха много за ситуацията в България, обменяйки опит с много експерти от българската природозащитна общност и оформяйки идеите им за бъдещо прилагане на Натура 2000 като по родните им места, за да допринесат за единната европейска мрежа от защитени зони.

Д-р. Аксел Симанк (BfN),
Ася Донева (МОСВ),
Росица Димова (МОСВ),
Симеон Марин (ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ)

Октомври 2010
София

ГЛАВА 1

ПРОВЕЖДАНЕ НА ОЦЕНКАТА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ В ГЕРМАНИЯ

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:

– чл.31 от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр.62/2010 г.)

– чл.31 от Наредбата за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.). Вижте т.1 от настоящата глава, където се третира преценката за вероятната степен на отрицателно въздействие върху защитените зони, съгласно критериите на чл.16 от Наредбата за ОС, а в приложение 1.2 към настоящото издание е представен формуляр и обяснителните бележки към него за извършването на преценката за прилагане на ОС в Баден – Вюртенберг.

Различните етапи на оценката за съвместимост в Германия, чието провеждане е необходимо за опазване на предмета и целите на защитените зони от Натура 2000 според чл.6, ал.3 и ал.4 на Директивата за местообитанията и съответно чл.34 и 35 на Федералния закон за защита на природата (ФЗЗП), са разгледани много подробно в доклад на име **„Специализирани изисквания към оценките по член 34 и 35 от Федералния закон за защита на природата**[1] – Указания за извършване на оценки за съвместимост с предмета и целите на Натура 2000 в практиката". Авторът на доклада, Дирк Бернотат, е служител на Федералната Агенция по природозащита, отдел „Опазване, развитие и устойчиво ползване на природата и ландшафта" и се занимава основно със законовите и научните основи на оценката за съвместимост на планове и програми с целите на НАТУРА 2000, както и с разработване на практически насоки за нейното провеждане.

Цел на преведения доклад е да представи преглед на съществените специализирани изисквания към оценката за съвместимост, разгледани от законодателната им, но преди всичко и от съдържателната и методичната им страна. Успоредно са представени и някои критични точки, както и чести дефицити при прилагането в практиката, които са илюстрирани и с примери. В това ръководство са представени най-важните елементи от доклада, а пълният му вариант е приложен на съпътстващия оптичен носител (Приложение 1.1 към Практическите насоки).

[1] В рамките на текста умишлено не навсякъде са използвани съответните понятията от българския Закон за биологичното разнообразие, а е търсено принципно най-близкото смислово приближаване до понятията, използвани в немския оригинал. Това е предприето с цел предоставяне на възможност за сравнение между българското и немското транспониране на текстовете от Европейската Директива и най-вече на текста на член 6, и произтичащите от това транспониране тълкования и прилагане на закона. Бел.р.

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

Законодателната основа на природозащитния режим на чл.6 ал.3 от Директивата за местообитанията се състои при по-близък поглед от три етапа на оценка, на всеки от които се търси отговор на един основен въпрос *(фиг. 1).*

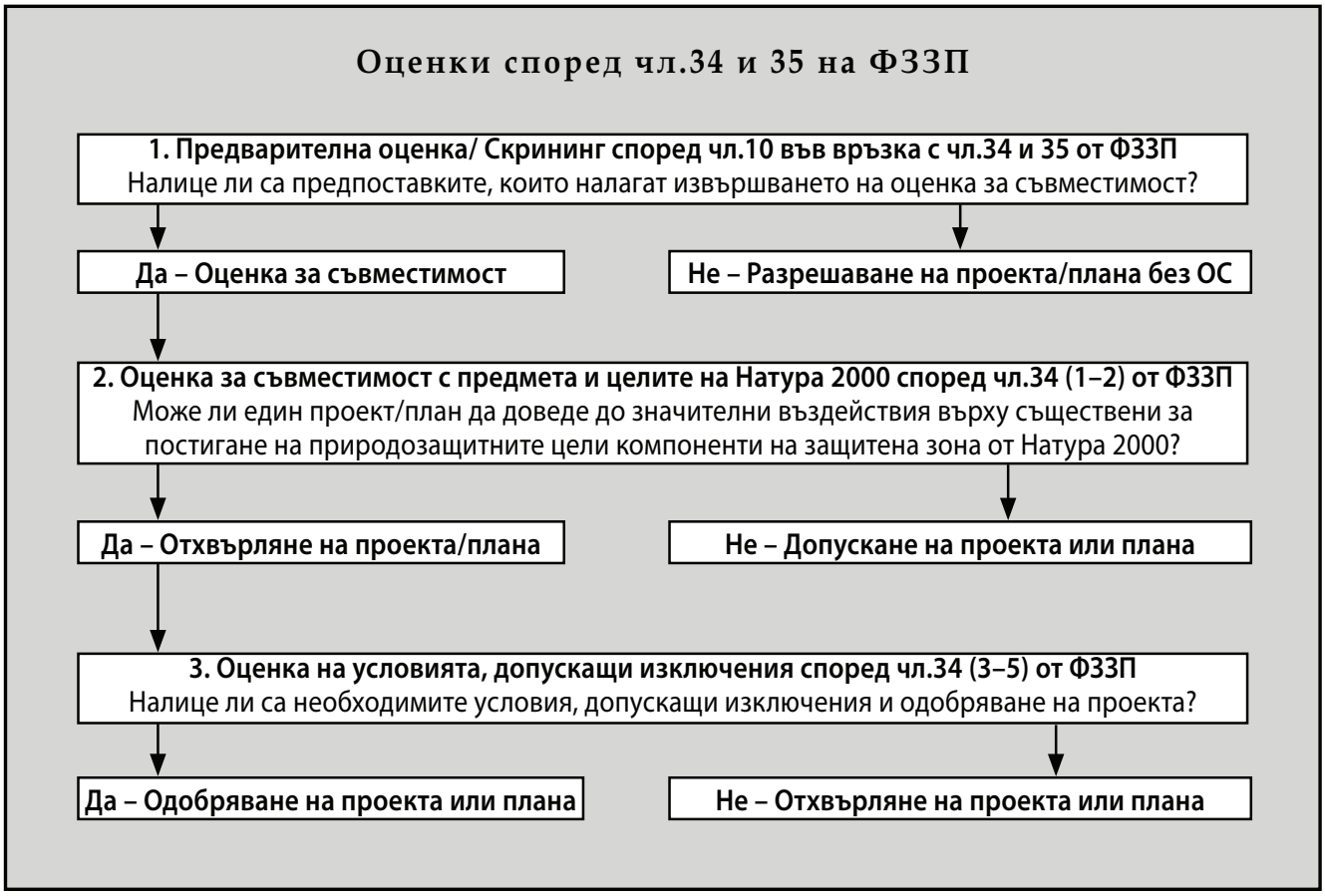

Фиг. 1: Оценки по чл.34 и 35 от ФЗЗП (Бернотат 2003: 17).

1. Предварителна оценка на необходимостта от ОС (Преценка за оценка)

По време на предварителната оценка трябва да се изяснят три основни положения:

- Дали мярката по своята същност изпълнява законовата дефиниция за план или проект?
- Дали планът/проектът, самостоятелно или в комбинация с други планове и проекти, засяга зона по Натура 2000, в степен, налагаща извършването на оценка за съвместимост?
- Могат ли в конкретния случай да се изключат със сигурност значителни въздействия?

1.1. Понятията „план“ и „проект“

При определянето, дали при дадено действие (мярка) става въпрос за такъв тип план или проект, подлежащ на задължителна оценка, трябва да се обърне внимание на това, че както Европейската комисия, така и Съдът на ЕО (присъда от 13.01.2005) допускат една по-широка интерпретация на понятията „план" и „проект", и че Съдът на ЕО (присъда от 10.01.2006) е осъдил Германия за неприлагане на правилна интерпретация в националния закон в съответствие с Директивата.

1.2. Оценка на плана или проекта във всеки отделен случай

За установяване на потенциалните въздействия винаги трябва се взима предвид, освен планът или проектът, също и съответната защитена зона. Само на основа на описанието на плана или проекта не може да се направи изрично заключение, винаги тряб-

ва да се отчетат най-малко пространственото положение на територията, засегната от плана или проекта, спрямо мрежата Натура 2000, а също и целите на опазване на зоните. Също и предписаната в закона оценка на взаимодействията с други планове и проекти е възможна само тогава, когато се извършва по отношение на конкретна защитена зона.

1.3. Подход (процедура) при предварителната оценка за необходимостта от оценка за съвместимост

За предварителната оценка от значение са сведения и данни по следните точки:

- отдалеченост или разположение на проекта спрямо зони от мрежата Натура 2000
- характерни черти и фактори на въздействие на плана или проекта
- други планове и проекти, при взаимодействие с които оценяваният план или проект може да окаже отрицателно въздействие.
- цели на опазване на зоните от Натура 2000. При това трябва да се определят най-чувствителните и уязвими към факторите на въздействие съставни компоненти на зоните.
- потенциално възможни въздействия върху зоната. Тук трябва преди всичко да се оцени дали със сигурност могат да се изключат значителни въздействия.

Важно е да се протоколират и документират резултатите от предварителната оценка за необходимост на ОС, особено за случаите, когато е взето решение, че осъществяването на проекта или плана няма да доведе до значителни въздействия и не е необходимо стартирането на процедура по ОС. Докладът от оценката за необходимостта от ОС протоколира наличната информация, използвана за взимане на решението, и служи като доказателство за направените изводи и за взетите решения (ср. ЕК 2001:8). Той е важен и при оценката на бъдещи проекти, тъй като тогава трябва да се отчете кумулативния ефект на вече реализирания проект.

Бележка на съставителите

Някои провинции са разработили формуляри, които да опростяват и уеднаквяват начина, по който се извършва предварителната оценка за необходимост от ОС. Към формулярите са разработени и подробни указания към попълващите служители на природозащитните служби.

Пример за формуляр и указания от провинция Баден-Вюртемберг можете да намерите в приложения компакт диск (Приложение 1.2 към Практическите насоки).

1.4. Разлика между оценката за необходимост от ОС и самата оценка за съвместимост

Табл. 1: Разлика между необходимостта от ОС и самата ОС.

Оценка за необходимостта от ОС	Оценка за съвместимост
Установява, дали принципно могат да възникнат (значителни) въздействия върху една зона („мащаб на възможността“)	Установява, колко вероятно е да възникнат значителни въздействия върху съществените за постигане на целите на опазване съставни компоненти на една зона („мащаб на вероятността“)
Значителни отрицателни въздействия трябва да могат да бъдат изключени със сигурност, иначе – ОС	Значителни отрицателни въздействия трябва да са оценени като много малко вероятни, иначе проектът е недопустим или е необходима оценка на изключенията
Прави се приблизително според наличните материали, обща информация и приети норми от практиката	Прави се по правило на основата на детайлни проучвания, които включват картиране и специфични изводи за конкретни случаи
Мерки за предотвратяване не се вземат предвид (тъй като въздействието им е трудно установимо)	Мерки за предотвратяване се разглеждат отделно и се включват напълно в ОС

Изискванията от ЕК и от Съда на ЕО принцип на предпазливостта се спазва напълно тогава, когато в рамките на предварителната оценка за необходимостта от ОС първоначално се заложи по-нисък праг и на въпроса: „Има ли възможност да настъпи (значително) отрицателно въздействие?“ редовно се отговаря с „да“, доколкото на база приблизителна оценка се установят сведения за значителни или такива въздействия, които не могат да бъдат прогнозирани без детайлна оценка.

2. Оценка за съвместимост

2.1. Установяване и описание на целите на опазване и на съществените компоненти на зоната

Основен предмет на оценка при процедурата по ОС са съществените за постигане на целите на опазване компоненти на защитената зона: местообитания от Приложение 1 на Директивата за местообитанията вкл. и характерните за тях видове; Видове от Приложения 2 на Директивата за местообитанията съответно видове птици от Приложение 1 и чл.4(2) на Директивата за птиците вкл. и техните местообитания; Биотични и абиотични фактори на средата, пространствено-функционални връзки, структури, характерни за зоната функции и особености и др., които са от значение за гореспоменатите видове и местообитания

Характерни видове

Изредените в Приложение 1 на Директивата за местообитанията типове природни местообитания не могат да се взимат абстрактно предвид при ОС, а трябва да се анализират като се отчетат характерните за тях видове и тяхната чувствителност към различните, възникващи във всеки отделен случай, фактори на въздействие. Налице са няколко публикации, които позволяват на експертите без големи трудности да определят характерните видове за определени типове местообитания. За по-нататъшно конкретизиране във физико-географски и регионален контекст могат да се използват упътванията за картиране на провинциите или съответни научни публикации за различните типове местообитания или групи видове.

Местообитания и други важни компоненти на защитените зони

При видовете от Директивата за местообитанията и при тези от Директивата за птиците трябва да се вземат предвид и техните местообитания, съответно за растенията – техните месторастения.

В това отношение съществени компоненти на защитената зона могат да са и определени почвени и хидрологични условия или характеристики на микроклимата, с оглед на взаимодействията им със съответните видове или типове местообитания, както и функцията им на параметър на местообитанието или на околната среда.

Аспекти на възстановяването или развитието на целите на опазване

Целите на опазване обхващат по законова дефиниция не само съхраняването, но и възстановяването или подобряването на благоприятното природозащитно състояние. Цел на опазване може да е пространственото разпространение на местообитанията или популациите, развитието на определени условия на местообитанието или предпоставки за заселването на видове или пък възстановяването на естествената динамика. За това понякога е необходимо да не се взема предвид само настоящото състояние, но и желаното развитие, т.е. заложеното в целите на опазване бъдещо състояние на зоната.

2.2. Описание на плана или проекта и на факторите му на въздействие

За всеки план или проект трябва детайлно да се опишат единичните му компоненти, съответно единичните мерки, както и произлизащите от тях фактори на въздействие. При това принципно трябва да се имат предвид въздействия, обусловени от самото съоръжение, от експлоатацията му или от неговото строителството в и извън зоната.

Тези въздействия следва да се разглеждат отделно според вида, пространствения им радиус на въздействие, интензивността им, времетраенето, времето или честота на настъпване.

Освен подлежащите на оценка планове или проекти трябва да се установят и всички проекти и планове, които могат да окажат кумулативно въздействие, съвместно с оценявания проект. Освен вече разрешени планове и проекти трябва да се вземат предвид и такива в по-напреднал стадий на развитие. С цел яснота на процедурата, трябва добре да се документира, кои институции и източници са били консултирани и кои планове са били оценени.

2.3. Определяне на мащаба за изследване (на конкретните теренни проучвания)

За една добра ОС е необходима качествена и количествена информация за всички компоненти на защитената зона, които са от съществено значение за предмета и целите на опазване, и които могат да бъдат засегнати от плана или проекта. Освен събирането на налични данни (стандартни формуляри или планове за управление) са необходими също и картирания на конкретното разпространение на типовете местообитания и видове в обхвата на действие на плана или проекта. За определянето на границите и обхвата на изследването са от значение съответните обсег и интензивност на факторите на въздействие. От многообразието на характерни видове за един тип местообитание изборът за събиране на важни за взимане на решение данни трябва да се ограничи върху тези видове/ групи видове, които са чувствителни към предизвиканите от проекта фактори на въздействие, и които са типични за местообитанията на проучваната област. Преди всичко характерните животински видове ще определят обхвата на проучването, поради тяхната чувствителност към фактори с голям радиус на въздействие като шум, светлина или фрагментация. Характерните видове растения или бавно подвижни животни често (но не винаги) се изследват чрез общото изследване на типа местообитание. При набирането на информация и анализа трябва да се вземат предвид актуалните професионални стандарти за изследвания като напр. актуалност на данните, валидност, методология на събирането на данни, квалификации на оценителите и др. – за ср. WIEGLEB et al. (2002) за местообитания и типове местообитания, KAISER et al. (2002) за флористични и фотоценолоични данни или BERNOTAT et al. (2002) за екологични данни за животински видове.

Когато находища или популации в зоната са функционално разделени или когато между компонентите на зоната съществуват значими разлики в подтиповете или формите (напр. между горното и долното течение на една река), може да е необходимо тези различни територии да се включат в района на изследване за определяне на значителността.

Обхватът на изследване трябва да се определи при една „Scoping – среща" за съгласуване с отговорната служба за защита на природата, природозащитни сдружения и евентуално допълнителни експерти.

2.4. Прогнозиране и установяване на въздействията

Оценката на въздействията става чрез налагане/пространствено съпоставяне на обхвата на действие на проекта и всички местообитания и видове, предмет на опазване или възстановяване. Въздействията върху засегнатите индивиди, популации (или части от тях), съответно компоненти на зоната се установяват както качествено-функционално, така и по отношение на тяхното количество. Трябва да се вземат предвид и територии извън защитената зона, доколкото се очакват отражения на въздействието върху компонентите на зоната. Особено внимание при ОС трябва да се отдели и на кумулативните ефекти. Различните фактори на въздействие са зависими един от друг и при взаимодействие помежду си имат не само натрупващи се, но и взаимно усилващи се (синергични) ефекти.

2.5. Определяне на значителността на въздействията

Значителността на въздействията може да се установява винаги само по отделно за всеки конкретен случай. Като критерии най-често трябва се използват обхватът, интензивността и продължителността на въздействието.

Съдът на ЕО наложи строг еталон при определяне на едно въздействие като значително. Според неговото решение от 7.09.2004, при оценката за съвместимост трябва да се използва „най-добрата налична научна информация", да важи без изключения строгият „принцип на предпазливостта", и един проект може да се разреши само тогава, когато отговорните служби са получили „сигурни доказателства за това" и „от научна гледна точка не съществува разумно колебания относно това", че проектът няма да окаже отрицателно въздействие върху зоната като такава.

Натрупването (струпването) на въздействия не е определящо. Всяко отделно значително отрицателно въздействие върху вид или местообитание или съответно върху съществен за целите на опазване компонент на защитената зона води до несъвместимост на проекта или плана.

Ползване или отнемане на площи при осъществяване на планове и проекти

Сред научните среди все още е спорен въпросът, дали всяко ползване на площи и свързаното с това унищожаване на местообитания, предмет на опазване в защитената зона, трябва да се оцени като значително въздействие или има изключения в случаите, когато става дума за много малки площни загуби при сравнително големи по площ и намиращи се в подобно състояние местообитания. В отговор на това Федералната служба за защита на природата е възложила разработването на научен доклад в рамките на изследователски проект, в който да се посочат конкретни указания за определянето на значителните отрицателни въздействия, както и да се направят съответните експертни споразумения[2]. За първи път са разработени и специфични за всеки вид и местообитание предложения за научни норми (експертни споразумения) за прагове на значителността[3]. Резултатите от тази разработка се прилагат вече успешно в практиката и се използват междувременно и за вземането на съдебни решения[4].

В своя наръчник ЕК застъпва мнението, че „загубата на 100 кв. м площ в една малка зона с редки орхидеи (може да) е значителна, а загуба със сходна големина в една голяма степна зона (може да) е незначителна."

Тъй като за „незначителните" въздействия не се предвиждат мерки за осигуряване на кохерентност според чл.34 на ФЗЗП, чрез такива загуби на местообитания би се стигнало до едно постоянно намаляване и бавно действащо разрушаване на площта на мрежата Натура 2000, ако тук не става дума само за качествено и количествено най-незначителни загуби на площ.

Затова в големи зони от Натура 2000 загубите на местообитания трябва да се оценяват като значителни, дори и когато те изглеждат относително малки в сравнение с общата площ на типа местообитание в зоната. От една определена големина нататък, всяка загуба трябва да се разглежда като значителна, защото тя не става по-малка поради наличието на по-големи ненарушени площи в зоната. Въздействията трябва да се оценяват на първо място според качествено-функционални критерии и според техните абсолютни площни размери и не могат да отчетат за по-малки чрез съотнасяне към площта на цялата зона.

Въздействия от околността също могат да доведат до значителни увреждания на зоните от Натура 2000.

---

[2] Този текст също е преведен в рамките на проект „Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране".

[3] Има се пред вид конкретна максимална площ за всяко местообитание, която може да бъде загубена, без въздействието да се окачести като незначително.

[4] Съдебните спорове и решения са описани в подробности в статията на Дирк Бернотат, виж приложения диск.

Бележка на съставителите

В своята статия Дирк Бернотат посочва редица примери и тяхното тълкуване по отношение на значителността на въздействието, разглежда се и въздействието на фрагментацията.

Отрицателни въздействия върху характерните видове

По смисъла на чл.1, буква б) на Директивата за местообитанията тук от значение е това, дали природозащитното състояние на характерните за местообитанието видове остава благоприятно или се влошава в резултат на проекта и неговите фактори на въздействие. Дори и обхватът на оценката да е насочен главно към типа природно местообитание, тя може да е валидна само на основата на конкретните последици за засегнатите характерни видове. Напр. ако при пресичане на река (напр. тип местообитание 3260) от шосе с много нисък и/или широк мост се разрушават трайно пространствено-функционалните връзки между характерните видове за реката (напр. воден кос, земеродно рибарче, жълта стърчиопашка, поясно ромолниче) или им се повлиява отрицателно (бариерно въздействие, загуби от сблъсък с МПС, шум, обезпокояване), то това по правило се счита за значително въздействие, дори и ако проектът не оказва значително въздействие върху хидрологичните или флористични части на местообитанието.

Значително може да бъде и въздействието върху способността за възстановяване или развитие на природните местообитания или местообитанията на видове. Ако напр. се презастрояват площи, върху които целите на опазване предвиждат развитието на определени типове местообитания, то тогава става въпрос за значително отрицателно въздействие.

Кумулативни ефекти

Два проекта или плана, разгледани по единично, могат да не прекрачват прага на значителността, в комбинация обаче да водят до значително въздействие. Това може да се случи и в различни времеви моменти и обуславя от една страна нуждата от система за документиране на всички проведени ОС, систематизирани по зони и региони, от друга страна пък и нуждата от предвидливи, управленчески, свързани с устройство на територията решения, за да може в случай на конфликт да се поставят правилно приоритетите следвайки принципа на устойчивото пространствено планиране.

3. Оценка на случаите на изключения

Ако един проект/план води до значителни въздействия върху съществени за постигане на природозащитните цели компоненти на защитена зона от Натура 2000, то той е допустим според чл.34 ал.3–5 на ФЗЗП само тогава, когато:

- той е необходим по причини от преобладаващ обществен интерес, дефинирани в закона
- не са налице реални алтернативи, които да позволяват осъществяването на преследваната с проекта или плана цел на друго място с по-малко или без отрицателни въздействия
- са предвидени изискваните мерки за осигуряване на свързаността на мрежата Натура 2000.

Наложителни причини от преобладаващ обществен интерес

Причините следва да имат от една страна особена тежест, т.е. те трябва да са меродавни или изключително силни, от друга страна се изисква и прозрачност в смисъл, че причините трябва да са правдоподобни, доказуеми и убедителни.

Наложителни означава и също, че сред нуждите, които се посочват като налагащи реализирането на даден план или проект, точно тези съображения играят решаваща

Фиг. 2: Наложителни причини от преобладаващ обществен интерес в рамките на правилото за изключение по чл.34 (3–5) на ФЗЗП (BERNOTAT 2003:23).

роля. Те трябва да отразяват основната цел на плана или проекта. Второстепенни цели или други ползи от проекта не могат или могат само ограничено да се сметнат за наложителни причини. За да е допустимо изключение проектът трябва да е и дотолкова наложителен, че да не съществува друго задоволително решение за постигане на целта му. Ако са възможни алтернативни решения за осъществяване на целта му, е много съмнително, дали за необходимостта от осъществяване на проекта могат да се посочат наложителни причини. Напр. намаляване на риска от катастрофи в градската среда може да бъде постигнато не само чрез построяване на околовръстен път, а и чрез съответните транспортно-технически мерки на съществуващия транзитен път в градска среда.

Изложените причини също трябва и да „преобладават“. Тук става въпрос за двуполюсово премисляне (преценка) на наложителните причини от обществен интерес, които могат да бъдат изтъкнати като обуславящи нуждата от съответния проект, спрямо интересите на засегнатите зони от Натура 2000. Преценката отговаря естествено не на премисляне от планова гледна точка, а на оценящо съпоставяне, което подлежи на пълна съдебна проверка (за ср. HALAMA 2001: 512).

Изложението на „Наложителни причини от преобладаващ обществен интерес“ трябва да бъде обезпечено от сравнително силни доказателства по отношение на убедителността, основата от данни и точността на прогнозата. Аргументациите на общо основание или препратките към решения за предишни планове като напр. категоризирането като „спешна нужда“ в рамките на Плана за федералните автомобилни пътища, не са достатъчни, за да се обосноват наложителните причини от преобладаващ обществен интерес.

Оценка на алтернативите

Под алтернативи могат да се разбират освен технически алтернативи и пространствени алтернативи на местоположението или трасето, също и алтернативи по отношение на съдържанието на проекта, доколкото те са подходящи за постигане на целите на плана или проекта с други средства. Като цел на проекта по смисъла на това правило не могат да се изтъкват всички съображения, които играят роля при избора на място и на методи за осъществяване. Една по-тясна дефиниция на целта на проекта би оставяла оценката на алтернативите редовно без резултат. Федералният административен съд разяснява в своята присъда за магистрала A44 (от 17.05.2002), че може да се говори за алтернативи в юридически смисъл и в случаите, когато определени цели могат да се изпълнят (на друго място или по друг начин) само частично. Ако целта (или съвкупността от цели) като такава остава постижима, то компромиси по отношение степента на осъществяване на целта като типично следствие от изискването да се оценяват алтернативи се смятат за приемливи.

Как трябва да се процедира обаче в случаите, когато две или дори три алтернативи – напр. планирането на един федерално шосе – увреждат в различни измерения различни зони от Натура 2000, техните цели на опазване и съответно опазваните в тях защитени типове местообитания и видове? Тук бързо става ясно, че в такива специални случаи се изисква квалифицирана професионална оценка, която в същността си има същия предмет, какъвто има и ОС. Тя обаче не трябва да се спре само на въпроса за значителността, а трябва да се занимае и с интензивността и тежестта на въздействията на алтернативите и да ги сравни. Докато интензивността на нарушенията е резултат главно от комбинирането на чувствителността и интензивността на действие, в тежестта на въздействията се отчита както интензивността им така и ценността/значението на засегнатите природни блага.

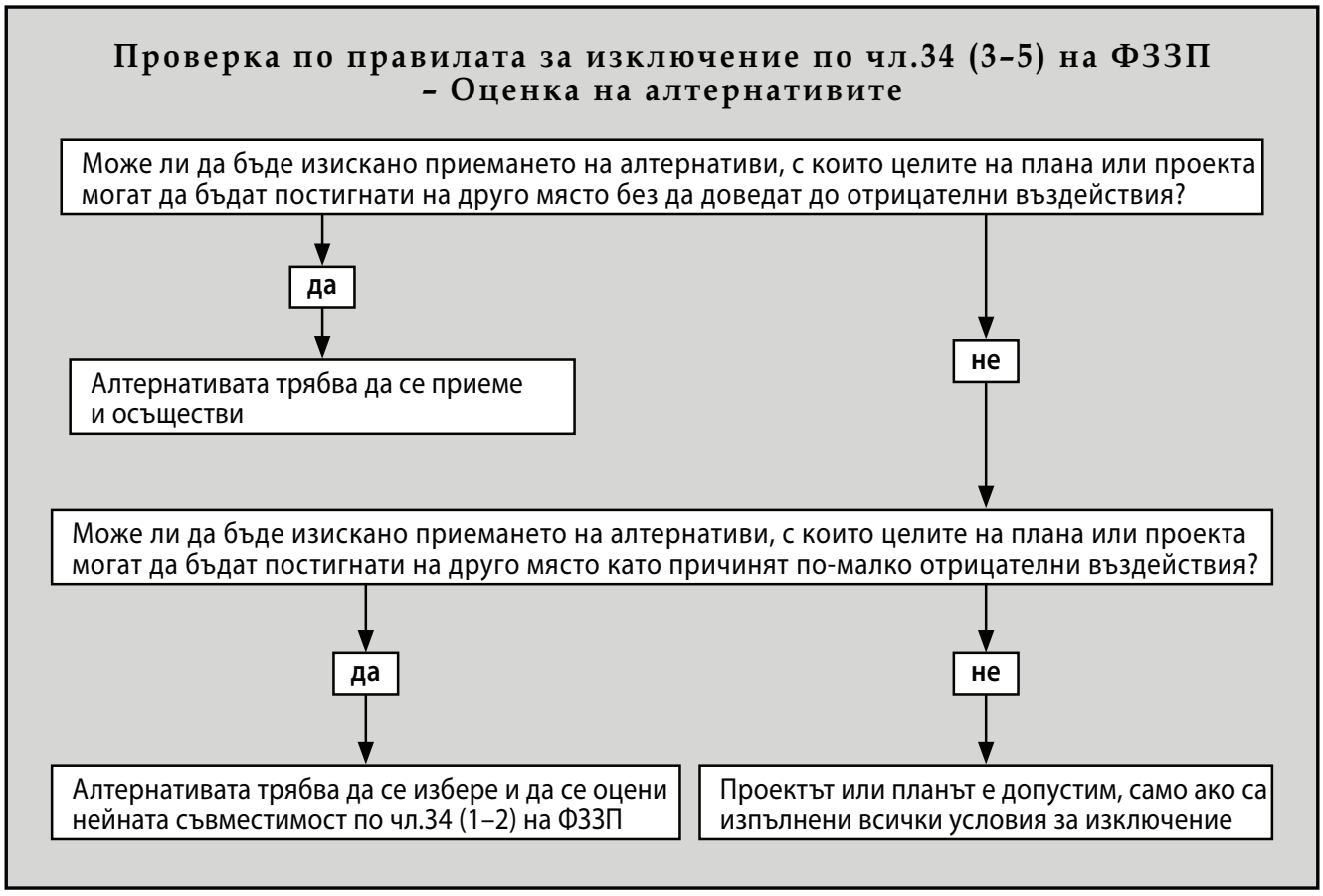

Фиг. 3: Оценка на алтернативите по чл.34 ал.3 на ФЗЗП (BERNOTAT 2003: 24).

Бележка на съставителите

Критериите, които трябва да се отчетат при една съпоставителна оценка, са разяснени подробно в оригиналния текст.

Явните по-големи разходи за осъществяване на алтернативата не са принципен критерий за нейното отхвърляне (за ср. RAMSAUER 2000: 606). Дали увеличените разходи могат да бъдат изискани от възложителите, трябва да се прецени от една страна от гледна точка на проекта, от друга страна обаче също и с помощта на значението на нарушените обществени защитени блага. Като мащаб тук могат да се използват тежестта на въздействието в зоната, броя и значението на засегнатите типове местообитания и видове, както и степента на несъответствие с целите на опазване (за ср. Федерален Административен съд, решение от 27.01.00). Алтернативи, които са изглеждали като невъзможни за изискване по време на предишен ОВОС или някакъв друг предварителен процес (напр. процедура за устройство на територията), могат да се сметнат за приемливи според изискванията на чл.24 на ФЗЗП и дори задължителни, ако имат за последица по-малки отрицателни въздействия върху зоните от Натура 2000.

Мерки за осигуряване на кохерентността

Тъй като употребяваният в немската версия на чл.6 ал.4 на Директивата за местообитанията термин „компенсаторни мерки" в Германия води до проблеми при разграничаването с понятието „компенсаторни мерки" по чл.19 от ФЗЗП, е препоръчително в контекста на Натура 2000 да се говори по-скоро за „мерки за осигуряване на кохерентността" (В България – смекчаващи мерки Бел.съст.).

Голямата тежест, която е отредена на осигуряването на кохерентността, следва индиректно от логическата връзка, която съществува между трите предпоставки в рамките на правилото за изключенията. Така значението на един проект, при който не е възможно пълно осигуряване на свързаността на европейската мрежа Натура 2000, едва ли може да „преобладава" над интересите на Натура 2000 по смисъла на чл.34 ал.3 т.1 на ФЗЗП. Едно дълготрайно невъзстановимо увреждане на европейската мрежа трябва да има по-голяма тежест при оценката и така да доведе до отхвърляне или препланиране на проекта или плана.

Бележка на съставителите

Функционалните, времевите, пространствените и количествените аспекти на мерките за подобряване на кохерентността са разгледани подробно в текста на Дирк Бернотат. (Приложение 1.1)

4. Пример за интегриране на ОС в секторните политики на Германия

Коментар от съставителите:

Много добър пример за интегриране на ОС в секторните политики е ръководството „Методически насоки за оценка на въздействието на транспортната инфраструктура, значително засягаща зони от НАТУРА 2000 (Август 2004); Предложение за методи и форми за представяне на оценката за съвместимост (ОС) съгласно Директивата за птиците и Директивата за местообитанията" изготвено за Министерството на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия.

Фактът, че едно министерство ангажирано с икономическо развитие и „усвояване" на ландшафта е узряло за нуждата да „преведе" на собствен език изискванията на Директивата за местообитания е знаменателен сам по себе си. Заслужава адмирации, че Министерството е издало ръководство, което да предотврати честите конфликти между „развитието" и „природозащитата". Явно е преценило, че урегулирането на процеса чрез разясняване как да се спазват правилата ще е в услуга на бизнеса и управителите, занимаващи се със строеж на пътища и жилищни райони.

Несъмнено, когато в България МРРБ и всички институции по веригата, отговорни за прилагането на закона за управление на територията разберат смисъла на Натура 2000 и започнат да спазват правилата, ще спадне рязко количеството на инвестиционни проекти, които се подават „напук". Практиката на многократното, последователно подаване на ОС за проект, който е ясно че увреждa природата, без да се прави промяна в параметрите му, е необосновано и явно разчита на нещо друго, различно от спазването на закона. Освен това, неспазването на духа на природозащитното законодателство в сектора на регионалното развитие претрупва администрацията на МОСВ, което забавя и „добрите" проекти, годни да бъдат допуснати.

Ръководството е организирано в няколко части, които общо можем да охарактеризираме като „теоретична част" и „практическа част".

В теоретичната част се обясняват текстовете от Директивата за местообитанията и съответстващите им текстове транспонирани в немското законодателство.

Практическата част е съставена от т.нар. „тематични листове". Информацията е групирана в 10 теми, по които са разписни общо 60 тематични листа. Те обхващат напълно всички аспекти на Натура 2000 и казусите, които възникват в практиката.

Самите тематични листове са представени на три нива на подробност:

– Първото ниво е „кратко съдържание" (опис), който публикуваме по-долу. Той е подходящ за хора, занимаващи се с политически решения. Прочитането му ще им даде представа за обхвата на информацията и всички аспекти, които трябва да се имат предвид при ОС;

– Второто ниво е „подробно съдържание" на тематичните листове. В него за всяко едно заглавие е даден списък от стъпки/аспекти, които да се следват. То е много полезно за хората, взимащи управленски решения. Така, без да навлизат в същинските подробности, могат да придобият представа какъв обем от работа трябва да се извърши по ОС и какъв е обхватът на въпросите, на които трябва да се отговори. Подробното съдържание е полезно и за експертите, изготвящи/проверяващи ОС, защото може да им служи като конспект, по който се изгражда оценката.

– Третото ниво е нивото на тематичният лист (1–60). Включва подробното описание на всяка тема. Може да служи за обучението на експерти, които тепърва се „сблъскват" с ОС, и да подпомага самото писане и оформяне на ОС.

Бяха подбрани и преведени двадесет и два от всички 60 тематични листове – тези с по-голямо значение за прилагането на ОС в България (повдигнатите по-долу в текста).

Пълният текст на ръководството е приложен в цифровия носител към настоящото издание **(Приложение 1.8).**

Избрани откъси:

Съдържание на тематичните листове *(указаните с получерен шрифт са преведени на български)*:

Данни за зоната, имащи отношение към оценката

1 Номенклатура на зоните по Натура 2000

2 Допълнителен (сенчест) списък на зоните, изготвен от природозащитните организации

3 Потенциални зони за птиците

4 ОВМ (Орнитологично важни места)

5 Влажни зони от международно значение според Рамсарската конвенция

Предварителна оценка съгласно Директивата за местообитанията

6 Консервационни принципи на предварителната оценка съгласно Директивата за местообитанията

Изясняване на необходимостта от проучване

7 Отделна ОС за всяка защитена зона

8 Идентифициране на обхвата на оценяване

9 Изисквания към данните

10 Начин на действие при непълноти в данните

11 Необходимост от описание на цялата защитена зона

12 Значение на стандартния формуляр за ОС

13 Цели на опазване на защитената зона

14 Съществени елементи от решаващо значение за целите на опазването

15 Понятието „природозащитно състояние“

16 Планове за управление/мерки за поддържане и развитие

17 Задължение за мониторинг съгласно чл.11 и 14, както и задължение за докладване съгласно чл.17 от Директивата за местообитанията

18 Местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията

19 Характерни видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за местообитанията

20 Видове от Приложение II на Директивата за местообитанията

21 Видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 от Директивата за птиците

22 Приоритетен/неприоритетен статут

23 Има ли приоритетни видове птици?

24 Елементи на ландшафта съгласно чл.10 от Директивата за местообитанията

25 Принос на зоната за биоразнообразието

26 Функционални връзки с други Натура зони

27 Разглеждане на видове от Приложение IV на Директивата за местообитанията в ОС

28 Разглеждане на други значими видове от флората и фауната и на видовете птици от Директивата за птиците в зоните за опазване на местообитанията (по Директивата за местообитанията)

Информация за проекта

29 Преглед на цялостния проект

30 Технически особености на проекта

Описване и оценка на въздействията

31 Прогноза за въздействията, процеси на въздействията

32 Кумулативни ефекти, комплекси от процеси на въздействията

33 Самостоятелно разглеждане на отделните цели на опазването

34 Информация за понятието „степен на въздействието“

35 Информация за критерии за оценка, свързани с Директивата за местообитанията

36 Предишни негативни въздействия

37 Прагови стойности на степента на въздействието

38 Изисквания към метода за оценка

39 Метод за оценяване (пример)

40 Практически примери за въздействия върху местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за местообитанията, видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците

41 Оценка на кумулативни въздействия

42 Вероятност от кумулативни въздействия

43 Въздействия върху целите на опазване, определени във връзка с гарантирането на кохерентността

Мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)

44 Понятието „мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)“

45 Разграничение между мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки), алтернативи, мерки за гарантиране на кохерентността и компенсаторни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда

46 Изисквания към мерките за ограничаване на щетите в ОС

47 Ограничаване на щетите при кумулативни въздействия от взаимодействащи планове и проекти

Разглеждане на други планове и проекти

48 Данни, свързани с планови актове

49 Идентифициране на другите релевантни планове и проекти

50 Включване на резултатите от плановата документация на другите планове и проекти

Обобщаване на резултатите от ОС

51 Преглед на цялостното протичане на проверката

52 Таблично обобщение на резултатите от отделните стъпки на оценяването

53 Съдържание на обобщението

54 Съдържание на приложението съгласно Директивата за местообитанията

Оценка при изключение съгласно Директивата за местообитанията

55 Понятието „алтернатива“

56 Проучване на алтернативите в контекста на целите на Натура 2000

57 Реалистичност на алтернативите

58 Наложителни причини от по-важен обществен интерес

59 Мерки за гарантирането на кохерентността

Задачи на управлението на проекта, свързани с Директивата за местообитанията

60 Координация и консултации, свързани с Директивата за местообитанията

ГЛАВА 2

ТЪЛКУВАНЕ НА ПОНЯТИЕТО ЗНАЧИТЕЛНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ В ГЕРМАНИЯ

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:

– чл.32 от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)

– чл.16, чл.17, чл.20 ал.1 и чл.22 т.3 – т.7 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

Понятието значително въздействие не е изрично дефинирано в Директивата за местообитанията. В ръководството за управление на обекти от Натура 2000 на ЕК [5], чиято основна цел е тълкуването на основни положения на чл.6 на Директивата, за това понятие се казва малко: то трябва да се тълкува обективно, но в същото време трябва да се определя във връзка със специфичните особености и условия на защитения обект.

Някои институции за природозащита в Германия са разработили различни наръчници, които да подпомогнат тълкуването на понятието значителност и с това да улеснят и уеднаквят до известна степен извършването на оценка за съвместимост.

Такъв е примерът с наръчника **„Отрицателни въздействия върху зоните по Директивата за местообитанията – Въздействия, мерки за опазване и развитие на типове природни местообитания и местообитания на видове за прилагане изискванията на Директивата за местообитанията в Баден-Вюртемберг“**, издаден от Служба за защита на околната среда по поръчка на Министерство на селските райони на провинция Баден-Вюртемберг. Наръчникът е предвиден да послужи като ръководство и помощно средство за планиране в работата на общини, държавни институции, съюзи, ползватели (селско и горско стопанство, рибарство), консултантски фирми, но и на стопански предприятия, занаятчийски сдружения, частни лица и др.

В следващите редове са посочени най-важните принципни положения, залегнали в основата на наръчника. Неговият цялостен превод може да бъде намерен в приложения към настоящото издание компактдиск (Приложение 1.3). Освен конкретни примери за принципни значителни и незначителни въздействия за всеки отделен тип местообитание или вид от Приложения I и II на Директивата за местообитанията, в наръчника се посочват и принципни подходящи мерки за опазване и развитие (отново за всеки отделен тип или вид).

От ръководството са преведени текстовете за срещащите се и в България 34 природни местообитания и 32 растителни и животински вида.

[5] Това ръководство е издадено и преведено на български в рамките на проект, изпълняван от Сдружение за дива природа Балкани.

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

По отношение на въздействието, което оказват върху природозащитното състояние на дадено местообитание или характерен за него вид, могат да бъдат обособени следните три категории действия:

- такива, които по принцип не представляват значително въздействие;
- такива, които могат да окажат значително въздействие;
- такива, които са важни за опазването (мерки за опазване).

В наръчника на провинция Баден-Вюртемберг са разгледани примерни действия за всяка една от изброените три категории за отделните типове местообитания и видове.

Според Директивата за местообитанията важни са само **значителните** въздействия върху целите на опазване. От една страна, самостоятелно извършвани действия могат да повлияят значително. От друга обаче няколко действия, които поотделно имат незначително въздействие, могат взаимно да се подсилят и да доведат до значително въздействие („кумулативен ефект"). **Значително въздействие** е налице, когато отделни фактори на средата (напр. биотични или абиотични фактори и тяхното взаимодействие) биват повлияни така, че да бъдат нарушени функциите на системата или да намалее числеността на видовете. Въздействията са значителни, когато – чрез директни (на съответната площ) или индиректни (в съседство) действия – функциите на местообитанието или на местообитанието на вида бъдат така ограничени или нарушени в широк обхват и/или трайно, че целите на опазване не могат да бъдат постигнати в дългосрочен план. Колкото по-значимо от консервационна гледна точка или чувствително е дадено местообитание или местообитание на вид (напр. приоритетни типове местообитания и/или видове), толкова по-голяма трябва да е вероятността, въздействията върху него да се оценят като значителни.

Като **мерки за опазване** в наръчника се посочват такива примерни мерки, които следва да предотвратят влошаване на досегашното качество на докладваните пред ЕК местообитания (типове местообитания и местообитания на видове). Мерки, които произлизат от целите на опазване, не могат да бъдат изискани от собственика или ползувателя без компенсации[6]. Посочват се и възможни **мерки за развитие,** които могат да допринесат за подобряване на качеството на местообитанието. Такива мерки не могат да бъдат изисквани от собственика или ползувателя без компенсации и се прилагат на доброволна или договорна основа.

1. Обичайни примери за незначителни въздействия в Натура 2000 зони

Всички намерения, планове и ползвания трябва да бъдат оценявани от гледна точка на въздействието, което могат да окажат върху конкретните обекти на опазване във всяка една отделна зона. За това не съществуват генерални забрани за определени проекти и ползвания. Заедно с това важи и следното: Всички планове, съгласувания и други разрешителни, които способстват за опазване на съществуването (на популации, находища и др. Бел.р.), остават незасегнати.

Примерни намерения и ползвания, които принципно не представляват значителни въздействия върху целите на опазване са:

- съобразено с изискванията[7] селскостопанско ползване. Когато то засяга типове местообитания и местообитания на видове, значително въздействие липсва само при положение, че пасищата и ливадите не се разорават, досегашното ползване в общи линии се запазва и не настъпва дълготрайна и съществена интензификация
- Природосъобразно стопанисване на горите
- Лов и риболов по реда на съответните закони
- Строеж, разширяване или поддръжка на колоездачни или пешеходни маршрути,

[6] Това изречение не следва директно от Директивата за местообитанията и не важи за България.

[7] Принципните изисквания на селскостопанските ползвания. Бел.р.

както и на селскостопански (черни) пътища в границите на Натура 2000 зона, освен в случаите, когато тези мерки засягат непосредствено местообитания или местообитания на видове

• Мерки за строеж на горски пътища под контрола на горската администрация, доколкото не се стига до прекомерно разработване на местността и се използват само материали, съобразени с местообитанията; това не се отнася за строителство на нови горски пътища в границите на местообитания или местообитания на видове с площ под 50 ха.

• Мерки за природосъобразна поддръжка на водни тела, канали и диги

• Мерки за природосъобразно разширяване на малки езера или малки по площ и природосъобразни преустройства на зауствания на потоци и канали (чл.31, т.3, номер 1 на Закона за водното стопанство).

• Поддръжка на дренажи

• Строеж и експлоатация на измервателни станции за водите

• Привилегировани намерения в извънградска среда по реда на чл.35, т.1, номер 1 и 2 на Строителния закон в пространствена връзка с двор (с или без жилищни сгради) на селско, горско или рибовъдно стопанско предприятие или градинарско предприятие, както и селскостопански постройки (напр. обори), задължително необходими за поддържане на екстензивното ползване на пасища и ливади

• Намерения, не изискващи процедура, по реда на чл.50, т.1 от Наредбата за строителството на провинцията (напр. селскостопански бараки до 70 кв. м и 5 м височина). Това не важи за намерения в извънградска среда по реда на номера 3, 24, 26, 27, 29, 31, 38 до 42 и 67 от Приложение към чл.50, т.1 от Наредбата за строителството на провинцията (напр. парници, съоръжения за третиране на отпадни води, строителни съоръжения, подлежащи на контрола на водното стопанство, съдове за съхранение на газ и ферментиращи материали, съдове за съхранение на застрашаващи водите вещества, насипи и изкопи), когато тези мерки засягат непосредствено местообитания или местообитания на видове от Директивата за местообитанията

• Затваряне на дупки в застрояването в градска среда по реда на чл.34 от Строителния закон

• Промени на сгради, не изискващи процедура, в границите на НАТУРА 2000 зони, с изключение на случите, когато се засягат непосредствено местообитания на видове

• Мерки, които служат за поддръжка и осигуряване на безопасността на напр. транспортни пътища, проводи, съоръжения за напояване и др.

• Мерки за разширяване и допълване на съществуващи транспортни пътища, предимно върху площите, принадлежащи към пътищата, с изключение на случите, когато се застрояват непосредствено природни местообитания и местообитания на видове

• Стени и диги за шумозащита покрай пътища и железопътни релси, с изключение на случите, когато се застрояват непосредствено местообитания на видове

• Преместване на тръбопроводи за водоснабдяване или отвеждане на отпадни води, или други проводи, когато това преместване се осъществява в границите на или покрай пътища и шосета, с изключение на случите, когато се засягат непосредствено природно местообитания и местообитания на видове

• Дейности, свързани със свободното време, доколкото те са съвместими с целите на поддържане и опазване на типовете природни местообитания и местообитания на видове или не са ограничени от законови норми или особени споразумения (напр. ред за влизането в защитени територии, маршрути за катерене). Разновидност са места за изкарване на сушата и пускане на вода на канута, с изключение на случите, когато се засягат непосредствено природни местообитания и местообитания на видове.

2. Примери за възможни значителни въздействия върху местообитания и местообитания на видове

Чрез директно действие:

За всички местообитания:

- Застрояване (напр. създаване на индустриални зони, строителство на пътища, строителство на жп трасета)
- Прекъсване на свързаността на елементите на ландшафта/фрагментация
- Промяна на релефа (напр. запълване, моделиране, почвени мелиорации, строителство на голф игрища)
- Добив на материали (напр. добив на инертни материали, разкриване на кариери)
- Промени във водния баланс (напр. промени в течащи води, отклоняване на води за питейни и други потребителски нужди, създаване на нови и разширение на съществуващи дренажи), които значително въздействат върху целите на опазване.

Специално за местообитания в откритите пространства:

- Употреба на тор в количества, които значително въздействат върху целите на опазване на местообитанията
- Употреба на средства за растителна защита, които значително въздействат върху целите на опазване на местообитанията
- Разпръскване/депозиране на недостатъчно пречистени отпадни води, тиня от пречиствателни станции
- Промяна на ползванията (напр. разораване, първично залесяване, създаване на дивечови ниви)
- Интензификация на ползванията (напр. увеличаване честотата на косене на ливади, увеличаване гъстотата на пашуващите животни)
- Наслояване на остатъчен дървен материал след сечите, складиране на дървен материал върху малки по площ местообитания или местообитания на видове и складиране на дървен материал във води
- Наслояване на остатъчния материал след орязване на дървета и храсти, градински отпадни материали
- Създаване на места за хранене на дивеч, когато това може да доведе до значителни въздействия върху целите на опазване
- Построяване на съоръжения за упражняване на лов в чувствителни към утъпкване и към внасяне на хранителни вещества местообитания (напр. в пресъхнали участъци на неподвижни водни басейни, блата, ливади за производство на слама[8], варовити извори).

Специално за горски местообитания

- Голи сечи, изискващи разрешителни по реда на закона за горите на провинцията (чл.15)[9]
- Строителство на нови пътища в природни местообитания или местообитания на видове с площ по-малка от 50 ха
- Мелиорационни мерки като пълно разораване с цел създаване на култури или отводняване на природни местообитания или местообитания на видове, за които

[8] Ливади за производство на слама – традиционна форма на ползване на влажни ливади в Германия (особено в предпланините на Алпите), които не са подходящи за производство на сено за изхранване на добитъка. Косят се през есента, когато повечето тревни видове на влажните ливади са израсли високо и са образували суха слама, която се използва за постелка на обора. Възниква като форма на ползване още през Средновековието, но най-силно се развива през 19-и век, когато започва целогодишното гледане на добитък в закрити помещения. Към края на 60-те години на 19-и век. този тип ползване започва да изчезва.

[9] Чл.15, ал.3 на Закона за горите на провинцията гласи, че всички голи сечи на площ по-голяма един хектар изискват разрешение на лесничейството.

е типично високо ниво на подпочвените води
• Торене
• Внасяне на дървесни видове, нетипични за местообитанието
• Употреба на препарати за растителна защита на големи площи, освен в случаите, когато става дума за сериозна заплаха и последно възможно средство за защита на гората и нейното подмладяване на основание лесовъдска експертиза. Последното не важи, ако чрез употребата на препаратите се стигне до значително въздействие върху природозащитното състояние на видове от Приложение 2.
• Неправомерно използване на извличаща техника (особено в гори с високи подпочвени води)
• утъпкване на почвата на големи площи в следствие на преминаване с коли
• Много висока гъстота на дивеча
• Превръщане на гората (безсрочно превръщане в друг вид ползване).

Чрез индиректни действия:

За всички местообитания:

• Внасяне на хранителни вещества или вещества за растителна защита от съседни селскостопански площи, които значително въздействат върху целите на опазване
• Шумово натоварване от околността особено при видове, чувствителни към обезпокояване
• Изкуствено осветление при типове местообитания с находища на нощно активни видове
• Затопляне на води с наличие на видове, чувствителни към затопляне.

Във всеки отделен случай, значителността на въздействията зависи още и от следните критерии: площно измерение на въздействието, продължителност на действието, сезон и обремененост (натовареност) от предишни въздействия.

3. Мерки за развитие на доброволна и договорна основа

В наръчника са предложени природозащитни мерки, които могат да повишат качеството на местообитанието. Такива мерки са например създаването на буферни зони или мерки за наводняване. Прилагането им може да стане само по начин, специфично разработен за зоната и става възможно чрез различни природозащитни инструменти:

• Чрез споразумения в рамките на договорната природозащита (най-вече в рамките на Директивата за грижа за ландшафта[10])
• Чрез МЕКА[11]
• Чрез програмата за финансиране „Природосъобразно горско стопанство“ [12]
• Чрез включване на площи с природни местообитания и местообитания на видове в комунални „еко-сметки“, чрез което особено подходящи площи се предоставят на разположение на природозащитата. На тези площи могат да се прилагат мерки за компенсиране или замяна при реализация на инвестиционни предложения. И за тези площи могат да се прилагат споразумения на доброволна основа срещу заплащане.
• Чрез специални финансиращи програми като LIFE-Nature
• Чрез други подходящи финансиращи и стимулиращи инструменти.

---

[10] Директива за грижа за ландшафта – Директива на Министерството на храните и селските райони за стимулиране развитието на природозащитата, грижата за ландшафта и културата на провинция Баден-Вюртемберг от 2007. Бел.р.

[11] МЕКА – Коменсации за облекчаване на пазара и за културните ландшафти. Програма на провинция Баден-Вюртемберг с цели: опазване на естествените ресурси; въвеждане и запазване на щадящи околната среда и съответно екстензивни и облекчаващи пазара производствени практики; опазване и поддръжка на културните ландшафти. Бел. р.

[12] Програма за осигуряване на субсидии за устойчиво горско стопанство на Министерството на храните и селските райони. Бел.р.

Необходимо е за всеки отделен случай да се конкретизират кои мерки за развитие са подходящи за дадена зона, като се развият или адаптират подходящи концепции. Това остава задача на планове за управление. В горите конкретизирането на мерките за развитие става в лесоустройствените проекти. В тези планове и проекти могат да се включат аспекти, които надграждат централизирания, статичен подход на Директивата за местообитанията, и които са съобразени с динамичните процеси на развитие. Например, описаните в таблиците в наръчника мерки за развитие могат да бъдат подходящи само за части от площите. Времеви/сезонни различия също са възможни. Допустими и дори необходими са адаптации на предложените мерки, в зависимост от площите или зоните.

ПРИМЕР
Местообитание „6510 – Екстензивни низинни секонокосни ливади“

От гледна точка на защита на видове (най-вече защитата на насекоми) може да се окаже удачно, в някои зони части от площите на местообитанието да се косят на по-големи интервали от време (напр. на всеки 2–3 години), въпреки че за подържане на благоприятното природозащитно състояние на типа местообитание ежегодна коситба би била оптимална. При някои ливади, които по настоящем се косят два пъти в годината, е възможно прилагането на концепция, предвиждаща вариране между еднократна и двукратна коситба годишно.

4. Пример за посочени значителни и незначителни въздействия за отделен тип природно местообитание

6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
– Нередовна коситба (с изключение на подтип 6432 – високи тревни съобщества в планинския-субалпийския пояс)
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
– Преминаване с машини по площта на местообитанието (напр. трактори и др.) – Само при високи тревни съобщества по водните течения: изгребване на брега, разширяване на водното тяло, поддръжка на брега и водното тяло, заграждане с диги, отводняване – Употреба на торове в непосредствена близост – Употреба на препарати за растителна защита в непосредствена близост – Високите тревни съобщества в планинския и субалпийския пояс могат да бъдат значително засегнати от залесяване с иглолистни видове – Натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци на селското стопанство и др.)
Важни мерки за опазване
– Обикновено няма нужда от особени мерки за поддръжка
Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
– Особено за планински-субалпийски високи тревни съобщества: създаване на буферни зони между местообитанието и околните горскостопански площи – Стимулиране развитието на степенувани[13] екотони между гората и околните площи и между гората и горските поляни

[13] Под степенувани екотони се разбира съществуването на поредицата: гора – гъст храсталак, опасващ гората – ивица от по-редки храсти. Бел.р.

– Ако е приложимо: отстраняване на млади дръвчета (особено при планинско-алпийски високи тревни съобщества (подтип 6432) върху влажни места от гледна точка на опазването на ценните видове)
– Развитие на достатъчно широки буферни ивици (напр. по протежението на реките)

5. Пример за посочени значителни и незначителни въздействия за отделен вид

1324 *Myotis myotis*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
– Запазване на досегашното ползване на сградите (летни убежища) – Преминаване през пещери и стари мини през лятото (зимни убежища) – Веднъж годишно контролиране на популациите от специалисти през зимата (зимни убежища) – Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като: – Стимулиране на естественото възобновяване – Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса – Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината – Единично възобновяване или възобновяване на малки площи – Поддръжка и строителство на пътища
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
– Ремонт на сгради в частите им, които се използват за летни убежища (употреба на препарати за защита на дървесината, реконструкции, затваряне на местата, използвани за входове) – Преминаване през пещери и стари мини през зимата (с изключение на контролирането на зимните убежища от специалисти) (зимни убежища) – Промени, които водят до промяна на микроклимата в убежищата (напр. промяна на проветривостта) – Голи сечи (местообитание за хранене в околността на летните убежища) – Промени в ползванията в откритите пространства (напр. разораване, залесяване) – Интензификация на ползванията на големи площи (напр. увеличаване на честотата на косене), които водят до намаляване на хранителната база – Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората
Важни мерки за опазване
– Осигуряване на устойчиво наличие на убежища (напр. чрез опазване на стари дървета с определен целеви диаметър) – Гарантиране на липсата на обезпокояване на зимните и летните убежища (поне през зимния период – монтиране на решетки, които позволяват преминаването на прилепите) – Запазване на овощни градини и отказване от ползването на препарати за растителна защита в овощни градини (местообитание за хранене: стари овощни градини) – Запазване на досегашното ползване в околността на летните убежища
Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
– Подобряване на предлагането на убежищата чрез отваряне на подходящи тавански помещения в църкви и големи отворени сгради – Увеличаване участието на стари широколистни дървета: удължаване на турнуса на сечите и развитие на гори във фаза на старост (за стимулиране на хранителната база) чрез използване на подходящи мерки за възобновяване; – Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка – Стимулиране развитието на различни структури

ТЪЛКУВАНЕ НА ПОНЯТИЕТО ЗНАЧИТЕЛНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОТНЕМАНЕ НА ПЛОЩИ ОТ МЕСТООБИТАНИЯ В ГЕРМАНИЯ

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:

– чл.31а и 32 от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)

– чл.22 т.5 и т.6 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

През юли 2001 г. Федералната служба за защита на природата възлага проект[14], в който на база задълбочен анализ на законовата рамка и наличните данни за находища на природни местообитания и местообитания на видове са разработени и документирани същностните, методологичните и структурните основи и процедурни стъпки за установяване значителността на въздействията по отношение на директна загуба (отнемане) на площ в рамките на процедурата по ОС. В резултат са разработени предложения за експертни споразумения относно прагове на значителност – определени големини на площи за всеки тип местообитание или местообитание на вид, при прекрачването на които даденото въздействие трябва да се смята за значително. Или с други думи – определени са максималните площи, чието отнемане може все още да се толерира и да се смята за допустимо, без това да повлияе на природозащитното състояние на дадения тип местообитание или местообитание на вид, цел на опазване в зоната.

В последствие предложенията за експертни споразумения са подложени на задълбочена дискусия в рамките на продължение на проекта през 2004–2005 г.[15] Създава се интензивен обмен на мнения с научната общност. Резултатите се представят на различни съвещания и работни срещи и се публикуват в специализирани научни списания. Привлечени са и представители на провинциите. Отговорните представители на Федералното министерство на транспорта също са информирани постоянно. Включена е широката научна общност за дискусия чрез интернет-анкети, писмени становища и научна конференция. Резултатите от проекта 2004/2005 са предоставени и на вниманието на представители на Федералния върховен съд и на Европейската комисия. Голяма част от мненията и коментарите са взети предвид в последвалите редакции на резултатите от проекта.

Голяма част от пълния текст на доклада и част от приложенията му можете да намерите в превод на български на приложения към това ръководство компакт диск (Приложение 1.4 към Практическите насоки). Тук обобщаващо, чрез избрани откъси или чрез адаптирани към българската ситуация примери се представя само основната идея, заложена в подхода за създаване на експертни споразумения.

[14] Пълното наименование на проекта е „Проучване на значителните въздействия в рамките на оценката за съвместимост".

[15] Пълното наименование на продължението е „Специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността на въздействието в рамките на оценката за съвместимост (ОС) според Директивата за местообитанията".

Трябва да се обърне внимание на факта, че дадените стойности и цифри не би трябвало да се ползват директно в България, тъй като те са разработени въз основа на конкретни данни от картирания или оценки на площите на местообитания в Германия и отразяват наличните площи там. Този доклад би следвало да послужи само като пример за това как в България би могла да бъде развита подобна ориентировъчна рамка, която да подпомага работата на българските експерти при провеждането на оценката за съвместимост.

Какво представляват предложенията за експертни споразумения?

Предложенията за експертните споразумения представляват ориентировъчна рамка, която позволява на участващите в процедурата във всеки единичен случай да използват научни критерии и условия за оценка на значителността на въздействията и да стигнат до валидно и правово обосновано решение. Съдържащите се в експертните споразумения стойности са ориентировъчни. Те не трябва и не могат да заменят преценката и съответната професионална обосновка във всеки отделен случай, а представляват по-скоро помощно средство.

Как са изградени експертните споразумения?

Предложенията за експертни споразумения за преценяване на значителността представляват посочени конкретните прагови стойности за всеки тип природно местообитание и местообитание на вид, които не бива да се прекрачват без въздействието „отнемане на площ" да се сметне за значително. Съответно, ако отнетата площ остане под посочената прагова стойност, то тогава не следва да се смята за значително. Праговите стойности са степенувани в зависимост от общата площ на местообитанието в дадена зона или от големината и стабилността на популацията на дадения вид.

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

1. Отнемане на площ от природни местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията

Предложенията за експертни споразумения изхождат винаги от следната основна презумпция[16]: Ако проект или план въздействат върху онези съставни части на защитена зона, които са предмет на конкретно опазване в нея, чрез директно и дълготрайно отнемане на площи, то по правило се приема, че въздействието е значително.

Трябва да се има предвид и факта, че едно директно отнемане на площи не трябва задължително и винаги да представлява значително въздействие, ако до известна степен такова изменение не е решаващо за осигуряването на благоприятното състояние на природно местообитание в защитена зона с такъв предмет на опазване. В такъв контекст съответната загуба на площ може да се приеме за „малка и незначителна". Това обаче е допустимо и мислимо само, ако са налице определени рамкови условия и при изключително минимална загуба на площ.

За да се допусне отклонение от основната презумпция и за да се говори за допустимо отнемане на площи, без въздействието да се смята за значително, трябва да са **едновременно** изпълнени пет условия:

- На съответната площ няма специални форми (проявления) на местообитанието, които да представляват особеност и съответно да имат съществен принос за биологичното многообразие на типа природно местообитание в защитената зона. Тук трябва да се има предвид и функциите като местообитание за характерни видовете;

[16] Думата презумпция се използва в смисъл на положение, предположение, което се приема за вярно до доказване на обратното. Бел.р.

• Отнеманата при реализиране на проекта площ от даден тип природно местообитание не надхвърля посочените от експертите ориентировъчни стойности;
• Отнеманата при реализиране на проекта площ от даден тип природно местообитание не е по-голяма от 1% от общата площ на типа природно местообитание в защитената зона
• Сумарната загуба на площ от даден тип природно местообитание в следствие на разглеждания проект и на други планове и проекти не прекрачва ориентировъчните стойности
• Чрез други въздействащи фактори на съответния проект или план (или чрез взаимодействието им с такива на други проекти и планове) не се нанасят значителни въздействия върху зоната.

При прилагането на експертните споразумения първа стъпка е изчисляването на количествената абсолютна загуба на площ от природното местообитание, съответно от хабитата на дадения вид, както и да се прецени относителната загуба спрямо находищата в цялата зона. При това, в съответствие на законовите разпоредби, е задължително да се имат предвид освен причинените от определения проект загуби, и кумулативните въздействия с други проекти или планове.

2. Пример за употреба на ориентировъчните стойности при преценка на значителността на отнемане на площ от местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията

Да вземем за пример проект за строителство на ски път в зона от Натура 2000, който е запланувaн да преминава през местообитание тип 4060. Очакваната загуба на площ от местообитанието се оценява на 180 кв. м. Общата площ на местообитанието в зоната е 9 ха (= 90 000 кв. м). Това означава, че засегнатата площ е 0,2 %.

Относителната площ на засегнатото местообитание от 0,2 % ни насочва към ползване на ниво II на ориентировъчните стойности, защото е по-малка от 0,5 %, но е повече от 0,1% *(виж табл. 2)*.

Табл. 2: Ориентировъчни прагови стойности за допустимо отнемане на площи без въздействието върху зоната да се сметне за значително (за тяхното прилагане задължително е необходимо едновременното спазване на условията от стр. 33–34)

Типове природни местообитания според Приложение I на Директивата за местообитанията		**Ориентировъчна стойност „количествено-абсолютна загуба на площ" Площната загуба от един тип местообитание съотнесена към цялата му площ в зоната не трябва да се прекрачват следните граници (площта е дадена в кв. м, ако не е посочено друго)**		
Код *приоритетни за опазване	Име	**Ниво I** Когато относителната загуба ≤ 1 %	**Ниво II** Когато относителната загуба ≤ 0,5 %	**Ниво II** Когато относителната загуба ≤ 0,1 %
Природни местообитания в крайбрежна зона и халофитна растителност				
1130	Естуари	500	2 500	5 000
4060	Алпийски и бореални ливади	25	125	250

В ниво II за този тип местообитание е посочена прагова стойност от 125 кв. м, което означава, че отнемане на площ от 180 кв. м следва да се оцени като значително въздействие.

Ако обаче площта на този тип местообитание в цялата зона в 21 ха (=210 000 кв. м), то тогава относителна площ на засегнатата част става 0,09 %, което ни насочва към ползване на ориентировъчна стойност от ниво III (250 кв. м). В този случай въздействието може да се сметне за незначително, но само ако са изпълнени и другите четири условия, а именно:

- при предвижданата за отнемане площ не става дума за специфична форма на местообитанието (какъвто в България би бил например подтипът с *Rhododendron myrttifolium,* срещащ се само на определени места като Средна Стара Планина по северните склонове на връх Заногалийски чал и връх Юрушка грамада и Източна Рила по северния склон на връх Белмекен според ръководството на определяне на местообитанията от Европейска значимост в България); конкретната площ не е и от съществено значение за характерни за типа местообитание видове като например *Prunella collaris* (напр. засегната площ не пресича склон, където местообитанието образува комплекс със скални местообитания и където може да се очакват гнезда на пъстрогушата завирушка.)
- Отнеманата площ не е повече от 1 % от цялата площ на местообитанието в зоната. Такъв би бил случаят, например, ако за разглежданата зона са картирани общо 15 000 кв. м (=1,5 ха). Това правило служи за особено опазване на малки по площ, но важни за целите на опазване, местообитания и техните функции. Иначе много ограничени териториално местообитания в зоната могат да бъдат съществено намалени, въпреки че ориентировъчната стойност „количествено-абсолютна загуба на площ" не е достигната. Например, ако отнетата площ от един естуар е по-малка от 500 кв. м *(виж табл. 2, Ниво I)*, при липса на това условие, оценителят винаги би изходил за наличие на незначително въздействие. Ако обаче цялата площ на този тип в зоната е например 35 000 кв. м, то отнемането на 500 кв. м е напълно недопустимо. Това условие намира широка подкрепа сред научните и професионалните природозащитни среди в Германия.
- Въздействието следва да се оцени като незначително и съответно отнемането на площ за допустимо само тогава, когато общата площ, която се отнема в следствие на всички минали, настоящи и бъдещи проекти не прекрачват посочените от експертите прагови стойности. Например ако в голяма зона от Натура 2000, на два различни и отдалечени един от друг склона, е предвидено строителството на два ски курорта, то предвиденото отнемане на площ трябва да се сумира и чак тогава да се отнася към общата площ на типа местообитание в зоната, след което да се преценява кое ниво на ориентировъчни стойности следва да се ползва.
- Въздействията от реализацията на проекти и планове са свързани по правило не само с отнемане на площи, но и с други отрицателни ефекти. Напр. би могло с директно отнемане на площ да се предизвика бариерен ефект поради застрояване и емисии от инсталации или оптични дразнения. Трябва да бъде изключено настъпването на значително въздействие като резултат от всички тези фактори, което при спазване на останалите условия от предложенията на експертите не би възникнало.

3. Отнемане на площ от местообитания на видове от Приложение II на Директивата за местообитанията и видове птици от Приложение I и чл.4, ал.2 на Директивата за птиците

Предложението за експертни споразумения се отнася както за местообитания на видове, които трябва да бъдат опазвани в благоприятно природозащитно състояние, така и за такива, които според зоново специфичните цели на опазване трябва да бъдат възстановявани.

И тук експертните споразумения изхождат от основната презумпция, че директното и продължителното отнемане на част или цяло местообитание на вид от Приложение II на Директивата за местообитанията или на вид от Приложение I, чл.4, ал.2 от Директивата за птиците, които са предмет на опазване или възстановяване в двата вида защитени зони, **по правило е значително въздействие.**

За да се допусне отклонение от основната презумпция и за да се говори за допустимо отнемане на площи, без въздействието да се смята за значително, трябва едновременно да са **изпълнени** пет условия:

- Отнеманата площ не е задължително необходима и съществена част от местообитанието на вида. Това означава, че засегнатите части не са с централна роля за животните, тъй като отсъстват на друго място или са представени недостатъчно в качествено или количествено отношение или са в отчетливо лошо състояние.
- Отнеманата при реализиране на проекта площ от дадено местообитание на целеви вид не надхвърля посочените в *табл. 2* ориентировъчни стойности, доколкото те са приложими за въпросния хабитат.
- Отнеманата при реализиране на проекта площ от местообитание на целеви вид не е по-голяма от 1 % от общата площ на съответното местообитание в защитената зона, респ. в дефинираната част от зоната[17]
- Сумарната загуба на площ от местообитание на целеви вид от този и други планове и проекти не прекрачва ориентировъчните стойности, включително и 1 % от площта на цялата зона.
- И чрез други въздействащи фактори на съответните проекти или планове (или чрез взаимодействието им с други) не се нанасят значителни въздействия върху местообитанията на видовете в зоната.

И тук като централен подход при определяне на прагови стойности може да се приеме само този, при който дадени абсолютни стойности са дефинирани като ориентировъчни и не бива да бъдат прекрачвани. Научно обоснованите ориентировъчни стойности са разработени въз основа на обширни литературни анализи и допитване до експерти във връзка с изискванията на всеки вид относно минимални площи, необходими за поддържане на жизнена популация, съответно във връзка с площните изисквания на индивиди.

Тъй като – както и в случая при природните местообитания – до известна степен може да се приеме, че абсолютна площна загуба от малки находища е недопустима, докато от големи – обратното, и при видовете се прилага подход, в който ориентировъчните стойности на все още приемливите площни загуби са дефинирани в зависимост от големината на видовите находища в зоната. За част от видовете съответно също беше разработена тристепенна система от ориентировъчни стойности в зависимост от големината на популациите, съответно на засегнатата площ от местообитанието на вида спрямо общата му площ в съответната зона. Това означава, както и при природните местообитания, че освен основната ориентировъчна стойност има още две по-високи за възможно прилагане в практиката. Посочените основни ориентировъчни стойности биха могли да се прилагат във всеки конкретен случай в рамките на експертното споразумение при отчитане на направените забележки относно типовете съчетаване на хабитатите. Прилагането на ориентировъчните стойности на Ниво II или III обаче е предвидено само за определени зоново специфични ситуации, а именно когато в засегнатите зони са налични, доказуемо определени минимални по големина находища,

[17] Тази формулировка означава, че там, където това се налага от професионална и научна гледна точка, следва да се разглежда общата площ на местообитанието във функционално самостоятелна част от зоната, а не в цялата зона. Това се налага напр. във случаите на големи зони, включващи протичащи през няколко провинции големи реки със съществени различия между горно, средно и долно течение.

съответно се засягат само определени части от общата площ на хабитата.

При създаването на подхода за оценяване на площните загуби от местообитания на целеви видове се взема предвид факта, че повечето видове обитават комплекси – една част от цялото местообитание на вида е задължително необходима например за хранене или размножаване, докато други части се използват само от време на време при нужда или тяхната функция може изцяло да бъде заменена от съществуващи други такива части в комплекса. **Площна загуба от задължително необходими части на местообитанието на даден вид се смята във всеки случай за значително въздействие и към тях ориентировъчните стойности не се прилагат!**

Оценката на значителността на въздействията и подходът към предложените ориентировъчни стойности за видове се основава на обстоятелството, че местообитанията на видовете са достатъчно добре дефинирани и разграничени, както е обичайно за фаунистичните разработки[18]. При това от значение са различаването на задължителни и факултативно (незадължително) използвани площи и дефиницията, каква функция изпълнява съответната площ (тип).

Въпросът за диференциране на различните функции на местообитанията във възможно засегнатите площи е от изключително важно значение за прилагането на ориентировъчните стойности. За това авторите на доклада извършват класификация на видовете по тип ползване на хабитата, като разграничават седем основни типа и няколко подтипа ползвания *(виж пълния вариант на доклада, приложен на компакт диск)*.

4. Примери за прилагане на ориентировъчните стойности при отнемане на площ от местообитания на видове

Каспийската рибарка принадлежи към видовете, за които предвид екстремно критичното състояние на популациите им в цяла Германия, ориентировъчни стойности за приемливи площни загуби на техни хабитати в защитени зони не могат да бъдат защитени от професионална гледна точка, съответно признати за валидни[19]. Това означава, че по правило всяка площна загуба от хабитати на тези видове, предмет на опазване в защитените зони, трябва да се оценява като значителна. Към видовете без ориентировъчни стойности се причисляват видове, които от една страна в Германия са силно застрашени (класифицирани в категории 0 (изчезнал), 1 (застрашен от изчезване) или R (изключително рядък) от Червената книга на Германия, и от друга страна се опазват в много малко от обявените зони (максимум 10–15 зони).

Морската свиня, както и каспийската рибарка принадлежат към тип ползване на хабитат 1: **Големи по площ хабитати от акваторията и бреговата част на зоните.** Групата съдържа видове, които използват големи части от акваторията и бреговата част предимно факултативно. Въпреки това обаче решаваща роля играят специфични площи в зависимост от местоположението им и абиотичните и биотични им параметри.

---

[18] Картирането следва да се извърши с такава точност, каквато е възможна и картографски възпроизводима с прилаганите видово специфичните методи (по правило мащаб 1:5000 или по-голям). За съответните видове с точкови картирания (напр. центрове на територии, заемана от един мъжки) следва да се определят границите на размножителна територия, които със сигурност се използват като хабитат от съответния вид или вероятността за това е голяма. При това трябва да се включват всички онези типове частични хабитати и всички площи, за които се очаква да бъдат използвани нередовно. Тъй като в рамките на картирането най-често не могат да се направят детайлни изследвания за използването на пространството от съответния вид в продължение на няколко години, от голямо значение е опитът на експертите. Където е разумно и възможно, разграничаването на хабитатите, респ. на частичните хабитати трябва да следва границите на картираните природни местообитания или типове биотопи, миграционни коридори или документирани по друг начин територии (напр. видове почви, доколкото е от значение).

[19] Тези видове са отбелязани с цифрата 1) в таблицата с ориентировъчните стойности.

Като пример могат да се споменат пясъчни коси като места за лежане, съответно за раждане при тюлените, места за отглеждане на малките при муткура (морска свиня) (виж Sonntag et al. 1999) или сезонно използваните части от акваторията, обезпечаващи храненето на видовете.

Посочените ориентировъчни стойности (в случая от 160 ха) трябва да бъдат прилагани изключително и само при хабитати от общо значение и с по правило факултативно използване, т.е. за области, за които не е доказано специално значение или за които не се очаква да имат такова. Ако са места за хранене не трябва да се допуска поне голяма по площ непропорционална загуба на значителни частични хабитати. Като относителна ориентировъчна стойност може да се използва определеният в рамките на предложението на експертите допълнителен 1 %-ов критерий – отнесен към отделни частични хабитати. Специално трябва да се спомене при тези видове също и това, че предвид тяхната голяма площна активност не е невъзможно части от хабитата им да попадат извън защитените зони, така че при използването на ориентировъчните стойности може да се наложи кумулацията и с евентуални площни загуби извън зоните .

Бисерната мида е пример за вид, обитаващ изключително водни местообитания (тип ползване 2а). При такива обитатели на повече или по-малко еднородни хабитати, ориентировъчните стойности се отнасят за хабитатите като цяло и могат да бъдат съответно прилагани. За този вид мида отнемане на площ по-малко от 10 кв. м може да се сметне за допустимо. В отделни случаи обаче, когато в засегнатите зони са налични доказуемо определени минимални по големина находища може да се допусне отнемането и на по-големи площи, а именно при повече от 500 индивида (ниво II) – до 50 кв. м, а в случаи, при които се отнема по-малко от 0,1 % от местообитанието в зоната и популацията е оценена в стандартния формуляр като голяма – до 100 кв. м.

Големият воден бик обитава хабитатни комплекси от водни или близки до водата структури по брега, устията и периодично заливаните територии, използвани от видовете в отделни стадии от индивидуалното развитие (тип ползване 2б). При него от факултативни местообитания могат да се отнемат до 1 600 кв. м площ, а в зони с повече от 50 двойки птици (ниво II) – до 8 000 кв. м. При повече от 100 двойки птици на зона (ниво III) могат да се отнемат и 1,6 ха. Отново трябва да се подчертае, че ориентировъчните стойности не важат за площи с особено значение за вида, като например при този тип ползване местата за размножаване (напр. гнездови дупки и камери), доколкото необходимите структурни единици на хабитата са тясно ограничени или определен участък се обитава и от следващите поколения.

По подобен начин следва да се интерпретират всички посочени стойности за видовете *(виж табл.3)*. Пълната таблица, както и подробни разяснения за особено и специфични случаи, както и описание на всички типове ползване на местообитания от видовете можете да прочетете в оригиналния документ *(виж приложения компакт диск)*.

Бележка от съставителите

Разработените предложения за експертните споразумения представляват най-диференцираното до сега в Германия научно и същевременно видово и хабитатно специфично методологично начало за определяне на значителността на въздействията в рамките на процедурата по оценка за съвместимост. До сега няма друго методологично предложение, което да може са се сравни по обхват на участие на научната общност при изготвянето му.

Експертните споразумения имат за основен предмет специално въздействия в резултат на директно отнемане на площ. С всяко намерение обичайно са свързани и ви-

дове въздействия от друго естество. Тези въздействия също следва да бъдат оценени. Във някои случаи другите въздействащи фактори могат да имат по-голямо значение за оценката на съвместимостта, отколкото загубата на площ от природни местообитания или хабитати на видове при реализирането на намерението.

Таблица 3: Ориентировъчни прагови стойности за допустимо отнемане на площи от местообитания на видове без въздействието върху зоната да се сметне за значително (за тяхното прилагане задължително е необходимо едновременното спазване на условията от стр. 36)

Код	Видова група/ име на вид	Ниво I Основна стойност	Ниво II*	Ниво III*	Тип ползване на местообитанието
A190	*Sterna caspia* Каспийска рибарка	Няма ориент. стойност [1)]	–	–	1
1351	*Phocoena phocoena* Морска свиня	160 ха [2)]	–	–	1
1032	*Unio crassus* Бисерна мида	10 кв. м	50 кв. м	100 кв. м	2a
A021	*Botaurus stellaris* Голям воден бик	1 600 кв. м	8 000 кв. м	1,6 ха	2b
1323	*Myotis bechsteinii* Дългоух нощник	1 600 кв. м	8 000 кв. м	1,6 ха	4
1083	*Lucanus cervus* Брумбар рогач	640 кв. м [3)]	3 200 кв. м	6 400 кв. м	5
A104	*Bonasa bonasia* Лещарка	1 600 кв. м	8 000 кв. м	1,6 ха	6b
1318	*Myotis dasycneme* Езерен прилеп	6 400 кв. м	3,2 ха	6,4 ха	6c
A091	*Aquila chrysaetos* Скален орел	40 ха [2)]	–	–	6d
1166	*Triturus cristatus* Гребенест тритон	640 кв. м	3 200 кв. м	6 400 кв. м	6e
1060	*Lycaena dispar* Лицена	640 кв. м	3 200 кв. м	6 400 кв. м	7a

ГЛАВА 3

ТЪЛКУВАНЕ НА ЕК НА ПОНЯТИЯТА: „алтернативни решения, причини от преобладаващ обществен интерес, компенсиращи мерки, „кохерентност (overall coherence)“

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:

– чл.33, чл. 34,чл.34а от ЗБР (ДВ, бр.77 от 9 Август 2002 г.)

– чл.22 т.8–11, чл.23 ал.2 т.6–10 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

Тълкуването на тези термини предизвиква много спорове в България. Станахме свидетели на най-различни интерпретации, някои от които много свободни. Често инвеститори и наетите от тях експерти тълкуват тези понятия повратно – във вреда на консервационната същност на Натура 2000 и във вреда на обществения интерес, какъвто е опазването на Природата.

Не е тайна, че подобни проблеми среща тълкуването на текстове от Директивата за местообитанията и в другите страни на Европейския съюз. В отговор на това, Европейската Комисия публикува през януари 2007 г. Ръководство по Член 6(4) от „Директивата за Местообитанията“ 92/43/ЕЕС, с което да се разяснят понятията: „алтернативни решения“, „основателни причини от преобладаващ обществен интерес“, „компенсаторни мерки“, „цялостна свързаност (кохерентност)“ и др. Ръководството трябва да се чете заедно с книжката издадена от Европейската Комисия през 2000 г. и озаглавена „Управление на зоните от Натура 2000. Разпоредбите на Член 6 от Директивата за Местообитанията 92/43/ЕЕС“. Това ръководство доразвива и замества раздела за Член 6(4) в тази по-ранна публикация.

Пълният текст на ръководството е приложен в оптичния носител към настоящото издание (Приложение 1.9).

Към ръководството има приложен и Формуляр за подаване на информацията до Европейската Комисия съгласно Чл.6(4).

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

По-долу следва разширено представяне на съдържанието на ръководството:

1.1 Текстът.
Въведение в текстовете от Директивата

1.2. Обхват.
Разпоредбите по Член 6(4) се прилагат когато резултатите от предварителната оценка по Член 6(3) са отрицателни или несигурни. А именно:
1. Планът или проектът ще засегнат неблагоприятно целостта на зоната.
2. Остават съмнения, че наистина липсват неблагоприятни ефекти върху целостта на зоната свързани с въпросния план или проект.
„Трябва да се спазва последователността на тези стъпки".

1.2.1. Основен обхват.

1.2.2. Временен обхват.

1.3. Основни съображения.

1.3.1. Проучване на алтернативни решения.
Компетентните национални власти са тези, които трябва да оценят алтернативните решения. Тази оценка трябва да се извършва на базата на консервационните цели на зоната.

1.3.2. Проучване на основателни причини от най-висок обществен интерес.
Основателно е да се счита, че „основателните причини от най-висок обществен интерес, включително онези от социален и икономически характер" се отнасят за ситуации, в които се доказва необходимостта от предвижданите планове или проекти:
– в рамките на действия или политики, целящи опазването на основни ценности за живота на гражданите (здраве, безопасност, околна среда);
– в рамките на фундаментални политики за Държавата и Обществото;
– в рамките на провеждането на дейности от икономически или социален характер, изпълнявайки специфични задължения на обществените услуги.

1.4. Приемане на компенсаторни мерки.

1.4.1. Какво се има предвид под „компенсаторни мерки" и кога трябва да се разглеждат такива?
Компенсаторните мерки представляват мерки, специфични за даден проект или план, в допълнение към нормалните практики на изпълнение на „Природозащитните" Директиви.
Те целят да компенсират негативното въздействие от даден проект и да осигурят компенсация, отговаряща точно на негативните ефекти върху въпросните видове или хабитати. Компенсаторните мерки са „последното средство".
Те се използват само когато другите предпазни мерки по директивата са неефективни и е решено, въпреки всичко, да се разглежда проект/план с негативен ефект върху зоната от Натура 2000.

1.4.2. „Цялостна свързаност" на мрежата Натура 2000.
За да се гарантира цялостната свързаност на Натура 2000, компенсаторните мерки

предложени за даден проект трябва:

а) да отчитат, в съпоставими пропорции, негативно засегнатите хабитати и видове;

б) да осигуряват функции, съпоставими с онези, изпълнили критериите за подбор на оригиналната зона, по-специално във връзка с адекватното географско разпространение. Следователно, не би било достатъчно ако компенсаторните мерки се отнасят за същия биогеографски регион в същата Държава Членка.

Не е задължително разстоянието между оригиналната зона и мястото на компенсаторните мерки да е пречка, стига то да не повлиява функционалността на зоната, нейната роля в географското разпространение и причините за първоначалното ù избиране.

1.4.3. Цел и основно съдържание на компенсаторните мерки.

По принцип, резултатът от изпълнението на компенсации трябва да е налице в момента, когато щетата е нанесена на въпросната зона. При определени обстоятелства, когато това не може да бъде напълно изпълнено, ще е необходима извънредна компенсация за междинните загуби.

1.4.4. Какво да се включи в програмата с компенсаторни мерки?

1.5. Критерии за изготвяне на компенсаторни мерки

1.5.1. Целева компенсация

1.5.2. Ефективна компенсация

1.5.3. Техническа приложимост

1.5.4. Мащаб на компенсацията

1.5.5. Местоположение на компенсаторните мерки

1.5.6. Определяне на времето за компенсация

1.5.7. Дългосрочно изпълнение

1.6. Кой покрива разходите по компенсаторните мерки?

Държавата Членка е длъжна да осигури компенсаторни мерки от влизането в сила на Член 6. Тяхното финансиране може да попада в нейната компетенция.

1.7. Информация до Комисията за компенсаторните мерки.

Информацията относно компенсаторните мерки трябва да даде възможност на Комисията да разбере начина, по който се преследват консервационните цели на въпросната зона в конкретния случай. Все пак, не е работа на Комисията да предлага компенсаторни мерки.

Кога в процеса на планиране Комисията трябва да бъде информирана за компенсаторните мерки и кой отговаря за тази информация?

За да може Комисията да поиска допълнителна информация за предприетите мерки или да предприеме действия в случай, че намира законовите изисквания на директивата неправилно прилагани, компенсаторните мерки трябва да бъдат представяни на Комисията **ПРЕДИ** да се изпълнят и преди изпълнението на съответния план или проект, но след неговото одобрение. Ето защо е препоръчително компенсаторните мерки да се представят на Комисията веднага щом се приемат в процеса на планиране, за да се даде възможност на Комисията, в рамките на нейната компетенция като отговорна страна по договора, да прецени дали условията на Директивата се прилагат правилно.

Като органи отговорни за опазване на цялостната свързаност, и за актуализиране на информацията относно мрежата Натура 2000, властите отговорни за Натура 2000 във всяка Държава Членка трябва да изпълняват важна роля в този процес, а информа-

цията да се предоставя чрез националната власт чрез Постоянните Представителства на всяка Държава Членка както при процеса за приемане на списъците със зоните.

1.8. Какво се случва със зони, съдържащи приоритетни хабитати и/или видове?

1.8.1. За кои зони се отнася.

Чл.6(4), втора подточка, може да се разбира като отнасящ се до всички зони, съдържащи приоритетни хабитати и/или видове, когато тези хабитати или видове са засегнати.

1.8.2. Понятията „човешко здраве", „обществена безопасност" и „изключителни ползи за околната среда".

Националните власти могат да одобрят изпълнението на плана или проекта само ако се представи доказателство за наличието на горепосочените причини от най-висок обществен интерес, както и в границите, в които изпълнението на въпросния план или проект е доказано като необходимо за задоволяване на въпросния обществен интерес.

1.8.3. Приемането на становището на Комисията – неговите последици.

Комисията, при представянето на своето становище, трябва да провери баланса между засегнатите екологични характеристики и възникналите основателни причини, и да оцени компенсаторните мерки. Становището няма задължителен характер, но в случай на несъответствие със законодателството на Общността могат да се предприемат съдебни действия.

ГЛАВА 4

ОЦЕНКА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ НА НЯКОИ ТИПОВЕ ПРОЕКТИ В ГЕРМАНИЯ

А. Строителство на фотоволтаични паркове

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:

– чл.31а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)

– чл.22 т.4–7, чл.23 ал.2 т.5 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

През 2004 г. в Германия е приет Федерален закон за възобновимите енергийни източници, който прави възможно инсталирането на фотоволтаични системи на определени открити площи. До този момент производството на енергия от такива съоръжения в Германия не е от особено значение за опазването на природата и за ползването на земите, тъй като соларните клетки се инсталират **само** върху покриви на сгради. От 2004 г. насам значението на такива енергийни източници постоянно расте заедно с големината на инсталациите и заеманите от тях площи. За да създаде достатъчно познания относно възможните въздействия на този тип инвестиционно намерение, Федералната агенция по природозащита инициира проект за изследване и развитие на име „Научни природозащитни методи за оценка на фотоволтаични паркове".

Целта на проекта е да даде обобщен поглед върху възможните въздействия на фотоволтаичните системи, разположени на открити площи (ФВСОП), върху природата и ползването на земите. Освен това той трябва да проучи обхвата на въздействието върху определени местообитания и групи животни и върху ландшафта, както и да покаже опорните точки за по-нататъшно научно обосновано опазване на природата.

Най-важните части от доклада са преведени на български и могат да бъдат намерени на приложения към това издание оптичен носител (Приложение 1.5 към Практическите насоки).

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

Към края на април 2006 г. в Германия действат 103 съоръжения с обща инсталирана мощност от 124,7 мегавата, други две с мощност 4,9 мегавата са в процес на строителство. По това време производството на енергия от ФВС възлиза на 10 % от общото производство на електроенергия в страната. 99 бр. ФВСОП са разположени върху площ от 459 ха. Средно към момента на изследване за едно съоръжение са необходими ок. 3,12 ха за kWp.

Федералният законът за възобновяемите енергийни източници в редакцията си от 1 август 2004 г. различава три различни типа местоположения за ФВС: застроени терени като например депа за отпадъци; площи за превръщане като военни и индустриални площи; и преобразувани в зелени площи земеделски земи. Повече от половината от обследваните 99 бр. ФВС са разположени върху бивши обработваеми земи. Следват ги военни и индустриални площи за превръщане с приблизително 19 % и нарушени от депа терени, възлизащи на около 7 % от всички съоръжения.

Функционирането на множество фотоволтаични модули (ФВМ) върху открити площи изисква редица изменения на терена, които могат да имат въздействия върху околната среда и ландшафтния облик.

Обхватът на измененията и тяхното проявление са специфични за всеки проект и местоположение. Успоредно с различните производствени технологии, степента на въздействие и възможностите за рециклиране на типовете модули (преди всичко от силиции, тънкослойна технология), трябва да се прави разлика и спрямо закрепването им. Съществуват движещи се според слънцестоенето модули (напр. т.н. двуосни, наречени Mover) и стационарни, разположени в редове модули, монтирани върху мрежови конструкции или върху стълбове. От това резултират отчасти значителни различия във височината на съоръженията, видимостта им в околния ландшафт или емисионното им „поведение" (напр. светлоотразяване и ефекта на огледалото).

С изключение на специфичните според местоположението параметри, напр. височина на модулите, използваните строителни материали за закрепването им, разстоянието между редовете или режима на ползване на откритите пространства, както и необходимите за изграждането им намеси, за преценяване на въздействията от значение е чувствителността на засегнатото пространство, произтичаща от разположението му, ландшафтния релеф, качеството на съседните площи, както и различията в локалния видов състав.

За практиката за съгласуване това означава, че предвид въздействията върху околната среда е необходимо за всеки проект за ФВСОП индивидуално разглеждане, което трябва да съдържа характеризиране на потенциално засегнатите опазвани дадености, респ. акцептори за проектно-специфични въздействия.

1. Въздействия, причинени от ФВСОП

Съществените въздействия върху обектите на опазване животни, растения и ландшафт са представени в *таблица 4.* При това е направено разграничаване по временни и постоянни въздействия. Обусловените от строителството въздействия могат да се окажат съществени за отделни природни ресурси, но по правило те са с временен характер и са несъществени от гледна точка на продължителността на цялостното въздействие (поне 20 години).

Посочените в таблицата въздействащи фактори могат да бъдат обобщени по следния начин, които в последствие ще бъдат разяснени:

- Застояване на местообитания (отнемане на площи)
- Нарушение на почвените пластове, утъпкване (уплътняване), промени в абиотичните фактори на средата
- Покриване на почвите, предизвикано от модулите (засенчване, промяна на дъж-

довния режим, ерозия в следствие на оттичащата се вода)
- Бариерен ефект (особено заграждане, прекъсване на пътната мрежа)
- Материални емисии от съоръженията
- Визуално въздействие (напр. оптични емисии)
- Други нематериални емисии (топлина, шум, електрични и електромагнитни полета.

Таблица 4: Възможни въздействия върху околната среда от ФВСОП.
Видове, местообитания и ландшафтен облик (с получерен шрифт), модифицирано по литературен източник [52]. **В** – временни **Т** – трайни

Съоръжения и процеси	Въздействащи фактори	Обекти на защита									Обхват на въздействие		
		Културни и материални блага	Хора/рекреация	Подпочвени води	Повърхностни води	Почви	**Растения/биотопи**	**Животни**	Климат/въздух	Ландшафтен облик	Локален	Регионален	Надрегионален
Налични преди проекта процеси													
Производство	Енергийни разходи и емисии при производството на строителните материали		В	В	В	В	В	В	В		Х		
	Усвояване на природни пространства	В		Т	Т	Т	Т	Т		Т	Х		
Фактори на въздействие, обусловени от строителството													
Строителна площадка	Засегната площ	В	В	В	В	В	В			В	Х		
	Утъпкване на почви	Т				Т	Т	Т			Х		
	Изнасяне на почва	Т				Т	Т	Т			Х		
Процес на строителство	Материални емисии		В	В	В	В	В	В	В		Х		
	Звукови емисии		В					В			Х		
	Светлина		В					В			Х		
	Вибрации		В					В			Х		

Съоръжения и процеси	Въздействащи фактори	Обекти на защита									Обхват на въздействие		
		Културни и материални блага	Хора/рекреация	Подпочвени води	Повърхностни води	Почви	**Растения/биотопи**	**Животни**	Климат/въздух	Ландшафтен облик	Локален	Регионален	Надрегионален
Въздействия, обусловени от самите съоръжения													
Производствени сгради, модули,· пътища и др	**Промяна предназначението на земите:**												
	Запечатване/ застрояване	T		T		T	T	T			X		
	Промяна в структурата на растителността	T	T				T	T		T	X		
	Поддържане	T	T	T	T	T	T	T	T	T	X	X	
Производствени сгради, модули, пътища, др.	**Емисии и видимост на съоръженията**												
	Засенчване			T	T	T	T	T	T				
	Визуално възприемане, светлина, отражение		T					T			X	X	
	Материални емисии		T	T	T	T	T	T	T		X		
	Шумови емисии		T					T			X		
	Разкъсване на площи												
	Бариера за мигриращи видове							T			X	X	
Фактори на въздействие, обусловени от експлоатацията на съоръжението													
Колектори, строителни елементи	Светлина и светлинно отражение		T					T		T	X	X	
	Загряване (чрез слънцето)						T	T	T		X		
Електрични явления	Електромагнитни полета							T			X		
	Загряване (загуба на топлина)					T	T	T			X		

1.1. Отнемане/застрояване на площи

Действително необходимата площ за една ФВСОП се определя от съвкупността на няколко фактора, преди всичко:

- Инсталираната мощност в киловати (kWp)
- Производителността на използваните типове модули (специфична модулна повърхност в кв.м/киловати (kWp)
- Разположение на системните компоненти (напр. хоризонтална планировка на соларния парк, височина на модулите, разстояние между модулните редове) и вида на закрепването им (напр. като Mover или като стационарни редици)
- Големината на интегрираните други площи (напр. др. технически съоръжения, пътища и места за паркиране, кампенсаторни площи, насаждения за закриване на гледката)
- Големината на арендираните парцели, съответно на територията напр. при площи за превръщане

Таблица 5 дава представа за минималните, респ. маскималните специфични модулни площи за различните технологии и как се разпределят досега изградените в Германия ФВС по тези типове. Трябва да се отбележи, че споменатите числа са чисто математически изчисления за минимално необходимите им основни площи и не съдържат информация за необходимите други площи за обслужване, пътища, отстояния от редовете, отстояния до ограждението и др.

Таблица 5: Необходими за модулите площи в кв. м/ kWp

Необходими за модулите площи в кв. м/ kWp						
техника		За всички типове		ФВСОП		
		мин.	макс.	мин.	макс.	Преобладаващ
Si Многослоен	Монокристален	5,8	7,7	7,0	7,3	7,3
	Поликристален			7,1	7,7	7,5
Тънкослоен	A-Si	15,7	18,9	15,7	15,8	15,7
	CdTe	11,1	14,4	11,1		
	CIS	9,1	10,8	Към настоящия момент няма такива в Германия		

Като коефициент за фактическо запечатване на площи при модерните системи за поставяне, напр. чрез фундаментите или обслужващите сгради, може да се посочи стойност около 0,15–0,20 кв. м за всеки 100 kWp за модули от типа кристален силиций.

Тази стойност вероятно е по-висока при модули на базата на тънкослойната техника, предвид ограничената възможност за накланяне под ъгъл.

Чрез ефективни нови типове фундаменти (напр. набити стоманени тръби вместо бетонни фундаменти) почвеното запечатване може да се намали с коефициент значително по-малък от 5 %. В момента почвеното запечатване при съоръжения, при които модулите са разположени в редица и са неподвижни е по-малко от 2 %, а при подвижните съоръжения – по-малко от 5 % от общата площ на инсталацията.

1.2. Промяна на предназначението на земята

Едно от значителните въздействие от строителството на ФВСОП върху околната

среда е свързано с промяната на начина на ползване на земята, преди всичко чрез построяване на модулите и съпътстващите съоръжения, както и чрез поддържането на откритите пространства около тях чрез пашуване или косене. Последното е необходимо за ограничаване на засенчването, причинено от избуяващата растителност, както и от съображения за противопожарна безопасност. По този начин се инициират последващи структурни и биоценотични промени.

Природозащитната оценка на тези промени не може да бъде унифицирана, а зависи особено от специфичните рамкови условия на мястото. Преди всичко трябва да се спомене начина на предходното ползване, състоянието на местообитанията преди поставяне на ФВСОП, както и планираното управление на обслужващите площите след строителството на съоръженията.

Застроени терени

Застроени терени нямат съществено значение от гледна точка на природния баланс и по правило са пригодни за строителство на фотоволтаични паркове. Това се отнася особено за асфалтирани или бетонирани повърхности (улици, паркинги, самолетни писти).

В отделни случаи от гледна точка на видовата защита не може да се изключи наличието на съществени находища на растения или животни, преди всичко, защото понятието „застрояване“ има широка дефиниция и към него спадат напр. и изоставени чакълени площадки, които могат да представляват ценни местообитания за някои редки видове. Примери за такива находища са тези на птици като качулата чучулига, прилепи (само в сгради или в хралупи на стари дървета), някои видове влечуги, термофилни видове безгръбначни или някои приспособени към такива места растителни видове (напр. бедните на хранителни вещества ливади, епифитни лишеи и мъхове).

Ползване като зелена площ при предхождащо ползване като обработваеми земеделски земи

Съгласно чл.11 (4)3 на Федералния закон за възобновяемите енергийни източници, ФВСОП са допустими върху зелени площи, които към момента на решението за приемане или промяна на застроителния план са били използвани като земеделски земи. В обяснителния текст към Закона, времетраенето на ползването на земите като обработваеми е прецизирано на най-малко три години преди плана за застрояване, за да се намали опасността от разораването на ливади и пасища за създаване на ФВСОП.

Предходно ползване на земите като площи за превръщане: индустриални или военни площи

При индустриализирани площи за превръщане, към които се числят някогашните промишлени площадки на фабрики, сметища, кариери и др., може да е налична широка палитра от местообитания. В обосноваването на измененията в закона на ВЕИ изрично е указано, че ефектът на старите видове ползвания трябва да е все още налице, за да бъде площта окачествена като площ за превръщане. Ползване в далечното минало без актуални ефекти върху площите не е достатъчно за разглеждането им като площи за превръщане. Отчасти е възможно вторично ползване като зелени площи (след засяване).

1.3. Нарушаване на почвените пластове, утъпкване (уплътняване)

При строителството на ФВСОП отчасти се стига до гравиращи нарушения на почвата. Особено чрез тежките строителни машини (изкопни работи, превоз на материали) се предизвиква въздействие върху почвата в резултат на уплътняването ú или разкопаването ú. Това се отнася както за строителните работи (транспорт, складиране, поставяне на модулите), така и за поставянето на кабелите. В случая отново не става дума за

специфични за ФВСОП въздействия върху околната среда, така че информация за това може да се намери в литературата по почвознанието или ландшафтното планиране.

Трябва да се отбележи, че големите „подвижни" модулни конструкции (Mover) за разлика от трайно свързаните линейни конфигурации по правило имат нужда от значително по-тежки машини, които водят до по-големи въздействия върху почвата чрез утъпкването ú.

Промените в почвената покривка водят до съществени въздействия върху растителната покривка.

1.4. Покриване/засенчване на почвите

Делът на засенчените площи на равнинни терени е около 30 %, често и значително по-малко. Всъщност тези площи не могат да бъдат определени като застроени поради значителното отстояние на модулите от почвата. Като съществени въздействащи фактори са засенчването и повърхностното засушаване на почвите чрез намаляване на количеството на валежите под модулите. Освен това стичащата се от модулния ръб вода може да доведе до почвена ерозия.

Резултатите от проведените проучвания налагат извода, че след възстановяване на растителната покривка от строителните дейности, засенчването ще се отрази диференциращо на растителността, обуславяйки установяването на по-сенколюбиви видове на площите под модулите за разлика от растителността на огряваните от слънцето площи между модулите. Различната въздушна влажност и количеството на валежите под и между модулите също може да окаже въздействие върху растителността.

Засенчването обуславя и наличието или липсата на някои видове безгръбначни, напр. скакалци. Предпочитанията на скакалците към осветените участъци от терена не означава, че засенчените нямат функционално значение за тях. Възможно е те да имат значение напр. за отлагане на яйца, за укритие или за търсене на храна по друго време на годината или през деня. За оценката на въздействията са необходими по-детайлни проучвания на тази група.

1.5. Бариерен ефект

При дребните и едрите бозайници се стига до пълно отнемане на местообитания като резултат от ограждането на производствената площадка. От съображения за сигурност и предвид високата цена на модулите е необходимо поставяне на снабдена с аларми и наблюдателни съоръжения, поне 2 м висока ограда, там където модулите относително лесно могат да бъдат демонтирани. Изключение са съоръжения в охранявани промишлени площадки или здраво залепени или заварени към носещата конструкция модули.

Същевременно се налага заграждането в много от съоръженията на пасящи животни, използвани за поддържането на растителността, най-често овце. Това се осъществява чрез пълно ограждане на терена, при което по правило се използва мрежа. При използване на площи за превръщане, напр. на бивши военни полигони, продължава да се използва съществуващата оградна мрежа. При някои проекти върху плацове в провинция Шлезвиг-Холщайн охраната на производствените площи се осъществява чрез 1–2 м широки, запълнени с вода ровове(поради наличието на високи подпочвени води), които сериозно затрудняват кражбата и изнасянето на панелите. Същевременно тези ровове са лесни за преодоляване за големите животни и предлагат водни местообитания. Такъв начин на ограничаване на производствената площадка е възможен в много малко от случаите.

В случай на ограждане, малките и някои средни бозайници използват пролуките под оградите, но големите загубват местообитанията си на територията на соларния парк.

1.6. Материални емисии

Най-съществени са емисиите от строителните машини (напр. отпадъчни газове, горивни и смазочни материали), както и предизвиканите от строителството прахови емисии. Те по правило не могат да доведат до съществени въздействия. Само в случаи на находища на изключителни важни за опазване и чувствителни местообитания или видове са необходими съответните мерки за опазване.

1.7. Визуални въздействия

Визуалните въздействия и оптични емисии от ФВСОП могат да възникнат по разнообразен начин. Тук трябва да се споменат следните:

- Контурите на съоръжението (вътрешна структура в модулни редици или големи отделни панели, оградите около парка, силуета)
- Светлинно отражение от разпръскващата я повърхност на модулите
- Светлинно отражение от отразяващите я повърхности като метални конструкции (напр. носещите конструкции, метални огради), гладки стъклени повърхности
- Промени в спектъра и поляризацията на рефлектираната светлина (поляризация на светлината, цвят на модула)
- Активно отражение от части на съоръжението (напр. от производствената сграда)

Със „силуетния ефект" се описват (неспецифични) въздействията на вертикалните структури върху заобикалящата среда. Това прекъсване на линията на хоризонта може да доведе при определени обстоятелства до въздействия върху ландшафтния облик или до загуба на качеството за части от местообитания на привързаните към отворените пространства птици (напр. почиващи водолюбиви птици, обитаващи ливадите птици). Това се дължи на факта, че всяка вертикална структура може да служи като място за наблюдение на ловуващи птици (напр. при вранови птици, мишелови), които са сериозна заплаха за гнездящите на земята птици и техните малки, и което инстинктивно може да доведе до избягване на това място за гнездене. За почиващите гъски или дъждосвирцоподобни от значение е добрата видимост в околността с цел избягване на врагове (напр. приближаващи лисици), която се ограничава от такива вертикални структури.

Модулите, както и носещите конструкции на ФВСОП, отразяват част от светлината. В противовес на покритите с растителност площи, те изглеждат като по-светли обекти в ландшафта и така могат да причинят нарушаване на ландшафтния облик. Наблюдавани от голямо разстояние модулните повърхности не се отличават съществено от небето. Този ефект е по-изразителен при силна светлина. При ФВСОП от значение са стъклените повърхности на модулите, граничния слой стъкло/силиций и металните конструкторни елементи (напр. рамки, конзоли и др.). Принципно отражение от модулите повърхности не е желателно, тъй като това води до загуба на светлина за производство и по икономически причини отражението се поддържа на ниско ниво, доколкото технически това в възможно. Въпреки това отражението все още няма как да бъде избегнато изцяло.

За разлика от отражението, при което разпръсната светлина не носи информация, то ефектът на огледалото се изразява в огледално отразяване на видими части от околната среда върху стъклената повърхност. Феноменът на невидимост (напр. поради прозрачност), който представлява опасност за птиците напр. поради сблъсък със стъклени фасади, не се проявява при ФВС, тъй като през те не са прозрачни и през тях не преминава светлина и поради тази причина не се очаква такова въздействие.

Ефектът на огледалото на модулните плоскости е силно зависим от избрания материал. Отражението на светлината от повърхностите може да измени нивата на поляризация на отразената светлина. Слънчевата светлина е неполяризирана, но и чрез разсеяната светлина при ясно или облачно време възниква модел на частично поляризирана светлина (невидима за човека), която е зависима от позицията на слънцето. Много животински групи (особено птици и насекоми) възприемат нивото на поляриза-

ция на светлината и я използват за ориентиране в пространството.

Изкуственото осветяване на части от производствената площадка е необходимо от съображения за сигурност напр. срещу кражба или вандализъм, както и с цел да няма нещастни случаи при обслужването на съоръженията (в производствената сграда или пътищата между редовете). Тези емисии не се отличават съществено от такива, произлизащи от други производствени сгради или населени места. При ФВСОП такова съществено въздействие върху околната среда може да настъпи тогава, когато площадките им са далеч от други урбанизирани терени и е възможно нарушаване на ландшафтния облик и върху животински свят (напр. привличане на нощни пеперуди).

По време на изследванията не са наблюдавани опити за кацане върху модулите като върху вода, както и отклонения от обикновените летателни маршрути на прелитащите птици, които могат да се определят като предизвикани от смущение или объркване на екземплярите. Също така не е наблюдавано проучващото кръжене, характерно за мигриращите видове (като водолюбиви птици, жерави и др.) преди приземяване, но пък бяха наблюдавани кръжащи хищни птици при ловуване или полет.

При сравняване на терена на фотоволтаичните паркове със съседните им територии не са разпознати видими поведенчески реакции у птиците за избягване на ползването на парковете като местообитание за размножаване, хранене или почивка. Необходимо е да се отчете, че някои ползващи откритите пространства видове, за които се допуска, че ще избягват тези терени, не са установени на териториите на парковете. Това се отнася за почиващи при миграция жерави или гъски, вкл. и водолюбиви птици.

Липсата на конфликти с птици по време на изследванията не означава, че този ефект трябва да се изключи за всички видове птици и типове съоръжения, а именно:

- При неизследваните до сега видове птици (поради видово специфично поведение, специфично ползване на площи от местообитания или начин на летене)
- При други типове съоръжения (при поставени на високо модули, при определен наклон, отстояния между тях, употреба на метални въжета в устройствата за въртене),
- При топографски особености (планина, бряг, низина) или други типове местообитания (върху площта на съоръжението или в околността),
- При специални климатични условия (лоша видимост при прелетните видове),
- През нощта (нощно активни видове или мигриращи нощем видове бяха изключени от изследването от методически съображения).

Всеки случай следва да бъде разглеждан отделно, тъй като силно застрашени видове като обикновена дропла или ливаден блатар могат да реагират чувствително.

Следва да се има предвид, че поради видимостта на модулните съоръжения и в съседни площи могат да търпят въздействия от тях. Дори с ниски модули, с или без храсталаци, всяко съоръжение в селскостопански земи може да доведе до намаляване на стойността на хабитати за гнездене, почивка и хранене на редки и застрашени видове птици (жерави, сиви гъски, привързаните към ливадите или водолюбивите), които имат нужда от открити пространства и избягват високите структури. В бъдещите изследвания (при провеждане на оценката за съвместимост) е необходимо да се дадат особени указания за минимални отстояния на фотоволтаичните паркове от находища за почиващи и гнездящи видове птици.

При водните и полуводни видове насекоми може с относителна сигурност да се твърди, че те считат повърхността на модулите за водна повърхност.

1.8. Нагряване на модулите и кабелите

Чрез абсорбиране на слънчевата енергия при продължителното слънчево греене модулните повърхности силно се загряват, при което температурата на повърхността

им може да достигне до 60° С. Обикновено обаче, при добре провертими модули, температурата се движи между 35°С и 50°С дори и при пълно слънчево греене. Тъй като ефективността на модула намалява с покачване на температурата на повърхността му, то от икономически съображения се търсят методи за минимизиране на загряването им.

Загряването на модулите при големи ФВСОП може да доведе до въздействие върху локалния микроклимат, напр. загряване на съседната територия или конвекция. То може да въздейства и върху летящите насекоми като ги привлича в по-хладни дни. При екстремни случаи мислими са и наранявания или смърт на дребни летящи животни.

1.9. Шумови емисии

Шумовите емисии се очакват преди всичко от използваната строителна техника по време на строителството. За преценяване на шумовите емисии от строителните машини съществува достатъчно литература. Потенциални конфликтни области са смущения на живущи наблизо граждани, както и на диви животни в особено чувствителни фази от развитието им. Трябва да се има предвид, че епизодичният (строителен) шум е помалко конфликтен в сравнение с постоянния, като например шума от силно натоварени пътища.

Резултатите от проведените от Федералната агенция изследвания показват, че шумът по време на строителството се отразява прогонващо върху средните и едрите бозайници. След приключване на строителството, в случай, че соларният парк не е ограден, бозайниците обикновено възобновяват ползването на площите, като привикват към шума от движението на модулите или от трансформаторите.

Охраната на съоръженията с кучета намалява значително използването на площта от птици.

2. Препоръки при планиране на съоръженията

Таблица 6: Указания за предварително обследване на земеделски земи (ниви) или натоварени с минали увреждания територии (площи за превръщане)

Предмет на опазване/обект на въздействие	Какъв въпрос трябва да намери отговор	Метод	Ограничение
Гнездящи птици	Използва ли се редовно планираната открита площ или най-близко разположения терен от птиците за полагане на гнезда? (напр. ливаден блатар, яребица, др. гнездящи върху земята) Птици на отворените пространства Налице ли са достатъчно подходящи в съседство площи?	Литературно изследване, картиране по стандартизирани методи на площите, предвидени за проекта, но и околността	Само за региони, в които се предполага присъствието на местообитания на такива видове

Почиващи видове птици	Използва ли се редовно планираната открита площ или най-близко разположения терен от птици за почивка? (гъски, жерави) Налице ли са достатъчно подходящи в съседство площи?	Картиране на 14 дневни интервали в периода края на август до началото на май преди началото на строителството (на територията на ИП и съседните терени)	Само за региони, в които редовно са наблюдавани струпвания на птици
Бозайници	Има ли потенциални местообитания на хомяк или дали се засягат други изключително редки видове? Разкъсват ли се традиционни миграционни коридори на видове, изискващи големи пространства (напр. рис)?	Картиране и литературен анализ на находища на видове (напр. картиране на дупки на хомяци) Напр. допитване до ловци, търсене на следи, потенциални анализи на база картен материал)	Само в зони с доказани находища Само при необходимост от поставяне на голяма ограда около соларния парк
Безгръбначни	Налице ли са в съседство значими за опазване популации на водни насекоми? Засягат ли се местообитания на значими за опазване топлолюбиви видове насекоми?	Изследване на водни насекоми в съседни водни местообитания чрез стандартни методи (кепче или улов на светлина) Изследване на местообитанията и картиране на структурите, изследване на избрани индикаторни видове чрез стандартни методи	Само при известни находища в близост до защитени територии и при наличие на потенциални ценни водоеми в съседство. Само при полу- и отворени сухи биотопи или екстензивно ползвани земеделски земи
Растения	Намерението засяга ли растителни съобщества, типични за сухи и топли местообитания (напр. сухи ливади) или други застрашени коридори (синори)? Налице ли са достатъчно подходящи извън засенчените от модулите площи или възможно ли е да се създадат?	Изследване на флората и съобществата в планираната територия или в представителни пробни площи Анализ на района (напр. чрез ортофотоснимки или баланс на площите)	Само за региони, в които се допуска наличието на тези видовове или местообитания
Друг тип биотопи и структури	Има ли от научна гледна точка ценни биотопи (коларски пътища, езерца, в следствие на ледникова дейност или други структури)?	Оценка на наличните данни, снимки, картиране на малки структури като синори	Само за региони в които се допуска наличието на такива специални местообитания и структури

Таблица 7: Указания за предварително обследване на застроени територии

Предмет на опазване/обект на въздействие	Какъв въпрос трябва да намери отговор	Метод	Ограничение
Растения	Има ли данни за находища на редки или застрашени растителни видове, напр. лишеи и мъхове	Напр. теренна проверка, анализ на данни, целеви изследвания чрез стандартни методи	Само при основателни предположения, вкл. и за повлияване на възможни хабитати и хабитатни структури
Животни	Има ли данни за находища на застрашени животински видове, напр. прилепи в сградите	Напр. теренна проверка, анализ на данни, целеви изследвания чрез стандартни методи	Само при основателни предположения, вкл. и за повлияване на възможни хабитати и хабитатни структури

Таблица 8: Мерки за избягване на значително въздействие върху видове и местообитания

Фактор на въздействие/ комлекс от фактори	Мерки за избягване на въздействията
Отнемане на площи Изменение на абиотичните фактори на средата Утъпкване, застрояване Изкопни дейности	• съобразяване с необходимостта от опазване на видовете и местообитанията при избор на терен • избор на възможно най-пестящото площ разположение на модулите • създаване на достатъчно отстояния между модулите за ценни биотопни структури (напр. малки водоеми, храсталаци, влажни участъци, терасовидно разположение)
Строителство на фундаментите Движение на строителната техника	• Минимизиране на площта на фундаментите (използване на земни дюбели напр.) • Минимизиране на изкопните дейности при поставянето на кабелите (да се прецени възможността за наземно поставяне на каблелите) • Избор на време на строителство извън това за размножаване на животните и отглеждане на малките • Използване на строителна техника с ограничено натоварване на почвите, рекултивиране на временните пътища след приключване на работата • Отказ от укрепване на пътищата • Отказ от внос на „чужди“ субстрати (напр. за строителните пътища, пътна покривка); ако това е неизбежно да се използват ненатоварващи, типични за мястото и бедни на хранителни вещества субстрати
Пашуване/косене	• Да се остави естествена сукцесия на поне част от площта • Трайно екстензивно ползване на земята като пасище или ливади • Природосъобразно ориентиран режим на ползване на земята (екстензивно пашуване и косене), отказ от използване на торове и пестициди

Покриване на почвата чрез модулите	• Поддържане на пролуки между модулите за децентрализиране на оттичането на водите, вкл. и за повишаване на светлинния режим под модулите • Хващане на стичащите се води от модулите с риголи, легла от баластра, растителност • Опазване на чувствителни местообитания от водната ерозия • Отстояние на модулите от земята на най-малко 0,8 м за достатъчно осветеност под тях • Ценни участъци да се оставят открити (напр. добре преставени сухи тревни съобщества)
Засенчване	• Ценни участъци да се оставят открити от тотално засенчване (напр. добре преставени сухи тревни съобщества)
Бариерен ефект (ограждане)	• По възможност да се търсят други начини за охрана на съоръжението като изкопаване на окопи, технически алармени съоръжения • Ако оградяването не може да се избегне – да се използват безопасни и оптично недразнещи дивите животни материали • Предвиждане на проходи за средно големи бозайници в близост до земята • При много големи производствени площи да се оставят неоградени площи и проходи • Отказ от охрана на терена с кучета през нощта или от обикалящ персонал
Материални емисии	• Отказ от употреба на препарати за почистване на повърхностите • Употреба на строителни материали с ограничено съдържание или излъчване на вредни вещества (напр. необработено дърво) • Минимизиране на емисиите на вредни вещества по време на строителството
Визуално възприемане Оптични емисии	• Засаждане на напр. на 10 м ивица (за да има ефект и през зимата) от дървета и храсти около производствената площадка или сградата с храсти и подобни • Избор на терен с ограничена видимост (напр. модулите да не се поставят върху експонирани скатове) • Използване на неотразяващи материали (боядисани метални конструкции, неотразяващи стъклени повърхности) • Оптимизиране на рефлексните характеристики предвид възможните въздействия върху животните • Използване на визуално недразнещи огради • Отказ от използване на изкуствени източници на светлина
Акустични емисии	• Използване на безшумни трансформатори • Избор на време на строителство извън това за размножаване на животните и отглеждане на малките
Електрически и магнитни емисии	• Електромагнитна изолация на уредите под модулите

3. Примери за компенсаторни мерки, заложени в някои проекти за ФВСОП

- създаване на влажни зони, като заместител на покритите „сухи" площи
- екстензивно използване на зелените площи на територията на соларния парк (които преди това са били силно увредени от предходни ползвания)
- засаждане на на полезащитни пояси от дървета и храсти (извън соларния парк)
- превръщане на нива в екстензивно пасище (извън соларния парк)
- възстановяване на увреден биокоридор
- създаване на кортълови съобщества и поддържане на влажна зона чрез ръчно рязане на тревата (на производствената площадка)
- компенсаторни мерки върху външна площ, възлизаща на 35 % от големината на производствената площадка

Бележка на редактора

Оценката на значителността на въздействието при сроителство и експлоатация на ФВСОП зависи в много голяма степен от конкретния случай: от предходното ползване на терена, от наличието и липсата на специфични, ценни за опазване местообитания и видове, от местоположението на фотоволтаичния парк по отношение на свързащи структури на ландшафта, биокоридори и миграционни пътища. В доклада от проведения изследователски проект могат да се намерят конкретни резултати от проучванията на въздействията върху различни местообитания и видове. Част от тези резултати могат да се ползват като общи валидни изводи, а друга част са специфични и обусловени от конкретните случаи.

Б. Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:

– чл.31а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)

– чл.22 т.4–7, чл.23 ал.2 т.5 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

– чл.118ж ал.1 т.6. на Закона за водите (Обн. ДВ бр. 67 от 27.07.2009, последно изм. и доп. ДВ бр.61 от 6.08.2010) – във връзка с осигуряването на хидравлична непрекъсваемост за миграция на животни в течащи води.

– чл.44б от Закона за рибарството и аквакултурите (Обн. ДВ. бр.41 от 24 Април 2001 г., последно изм. ДВ. бр.32 от 28 Април 2009 г.) – във връзка с рибни проходи, позволяващи осъществяване на миграции на рибите.

ВЕЦ и мВЕЦ са алтернативен източник на енергия от водата, но изграждането им в неконтролируеми количества по реки и притоци с непостоянно пълноводие може да доведе до тяхното цялостно или периодично пресъхване и нарушаване на екологичното равновесие в целия район.

За местните хора това означава дефицит на водни ресурси и намаляване на възможностите за развиване на туризъм.

За природата означава изчезването на животински и растителни видове обитаващи реките, както и трайно разрушаване на речните местообитания.

Също като вятърните електроцентрали, ВЕЦовете представляват изгодна и бързо възвръщаема инвестиция заради ангажимента на държавата да произвежда и изкупува произведената от възобновяеми източници енергия.

В България обаче липсват ясни правила, нормативни критерии и стандарти за хидроенергийното строителство.

Правилата в Германия са безкомпромисни по отношение водните нива „пропускани“ от ВЕЦ. При липса на постоянната лата за измерване на водните нива ВЕЦа моментално се спира, докто латата не се възстанови. Една снимка от контролния орган на водното ниво при латата е достатъчно основание за наказания на собственика на ВЕЦа, който не е осигурил проектните водни нива след съоръжението!!! Тази ситуация силно контрастира с действителността в България при, която реките през лятното маловодие се превръщат в локви, но точно при проверката на контролните органи се констатира достатъчно вода пропускана през съоръжението.

Тук представяме извлечение от Приложение 1.6 към настоящото издание – ръководство от 2005 г., на Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг „Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ.“

Изданието е изключително богато илюстрирано с фигури и снимки, които онагледяват перфектно обясненото в текста.

Има и няколко примера с конкретни ВЕЦ, където са проиграни теоретичните постановки описани в Насоките.

Много добре е представена системата за контрол на водните нива.

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

При оценяването на водовземания от течащи водоеми, особено за целите на енергодобива, се налага да се определят стойностите на минималния отток с цел да се запазят естествените функции на засегнатия водоем. Същевременно е необходимо да се вземат предвид и интересите на енергетиката. Определянето на стойностите на минималния отток за малки ВЕЦ в провинция Баден-Вюртемберг в Германия е регулирано в т. нар. Наредба за ВЕЦ с мощност до 1000 kW. Тази наредба се прилага в Баден-Вюртемберг от 1993 г.

През 2005 г. агенцията по опазване на околната среда на провинция Баден-Вюртемберг издава препоръки, където се представя научната основа на Наредбата и са дадени препоръки за практическото ѝ прилагане.

Целта на препоръките е начините на прилагането на Наредбата да се унифицират на цялата територия на Баден-Вюртемберг в съответствие с принципите на съвременната наука и техника, както и да се постигне по-голяма степен на правна сигурност. Препоръките съдържат основна информация за хидрологията, хидравликата, екологията и видовете риба, информация за строителните, експлоатационните и икономическите аспекти, както и конструктивни възможности за регулирането на водния отток.

Препоръките са предназначени за собствениците на ВЕЦ, изготвящите планове и институциите. За разлика от Наредбата обаче, те не са ограничени само за ВЕЦ с мощност до 1000 kW.

1. Видове ВЕЦ

При използването на водната енергия се различават деривационни и руслови ВЕЦ.

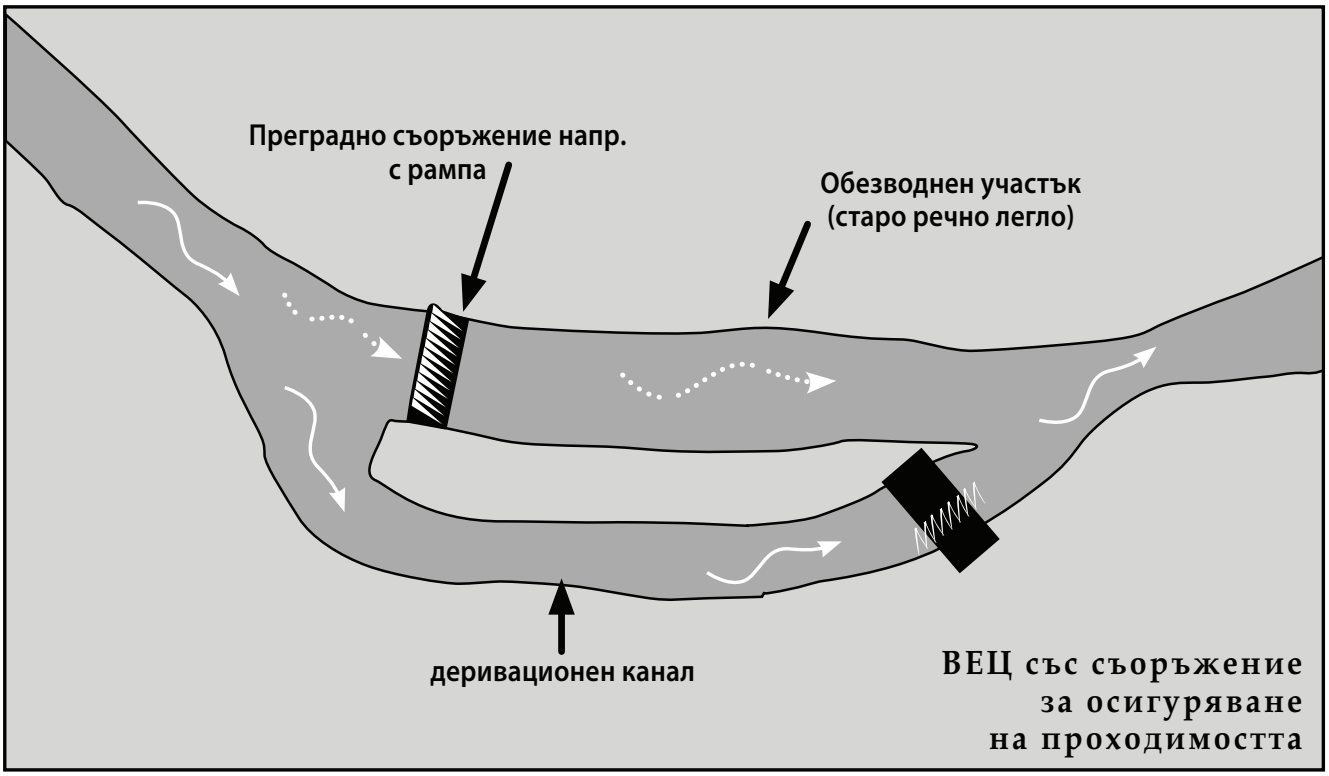

Фиг. 4: Схема на деривационна ВЕЦ.

По правило при русловите ВЕЦ отклонената вода се връща във водоема непосредствено след хидросъоръжението, така че не се получава обезводнен участък. При тези ВЕЦ също е необходимо да се гарантира достатъчно количество на оттока за осъществяването на проходимостта с необходимото насочващо течение за рибите. Освен това

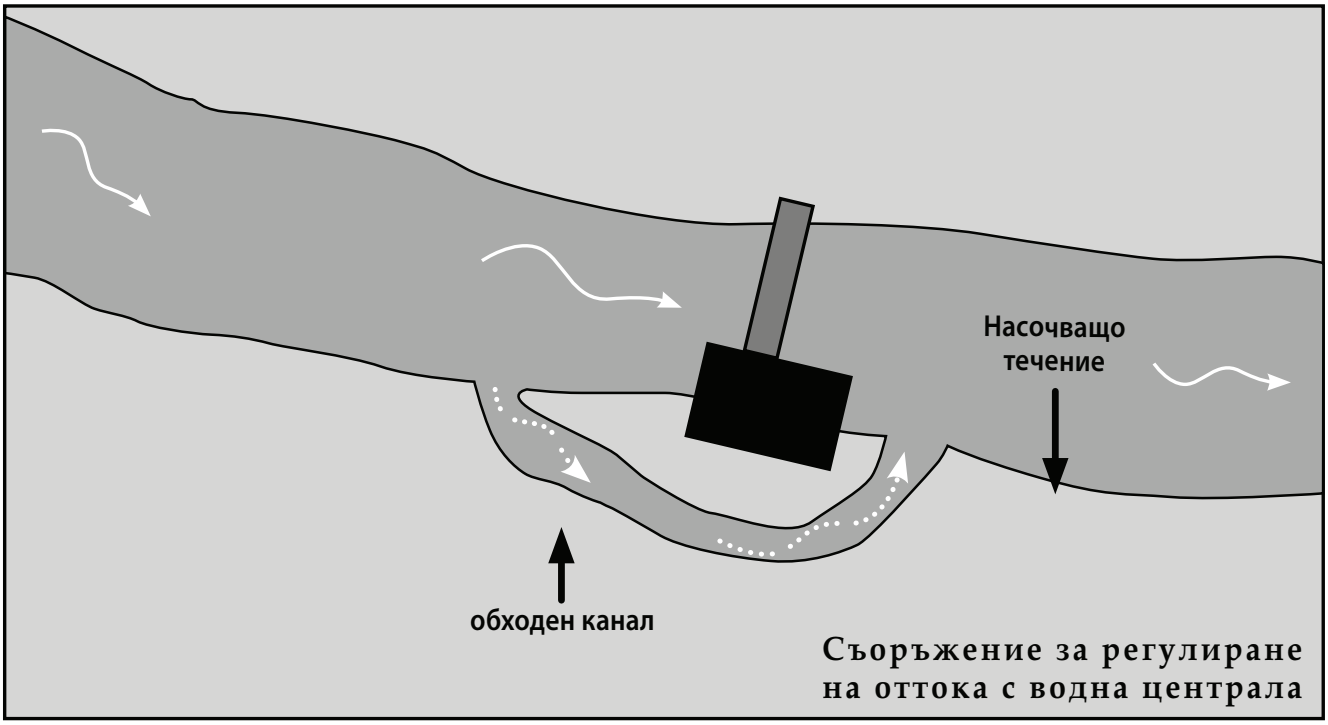

Фиг. 5: Схема на руслова ВЕЦ

може в особени случаи с цел запазване на хабитати с висока стойност непосредствено под баража или повишаване на кислородната концентрация да е необходимо регулиране на оттока.

2. Правна основа

Рамковата директива за водите дефинира конкретни цели относно екологията на водоемите и тяхното ползване. Приложения II и V на Рамковата директива са транспонирани във водното законодателство на провинция Баден-Вюртемберг чрез „Наредбата на Министерството на околната среда и транспорта относно транспонирането на Приложения II и V на Директива 2000/60/ЕИО във връзка с изграждането на рамка за предприемане на мерки в областта на водната политика (Наредба за оценка на водоемите)“ от 30 август 2004 г.

Оттокът и динамиката на течащите водоеми, както и проходимостта на реките са посочени в наредбата като хидроморфологичен качествен компонент за оценяването на екологичното състояние. Според Федералния закон за водите до 2015 г. трябва да се постигне добро екологично състояние или съответно добър екологичен потенциал за всички повърхностни водоеми.

3. Въздействия на водовземането

Факторите, които са от значение за съобществата, като например химичният баланс, субстратът/седиментът и течението, зависят основно от оттока. Поради това водовземането може да доведе до изменения в размера и състава на съобществата на течащите водоеми. Една естествена биоценоза е зависима от естествените или близки до естествените дадености и условия. Затова при определянето на минималния воден отток в обезводнените участъци трябва да се вземе предвид следното:

- Водовземането нарушава екологичната структура на течащите водоеми.
- Биоценозите в течащите водоеми са адаптирани към съществуващия режим на оттока. Този режим може да бъде описан чрез хидрологични данни.
- Необходимо е да се провери линейната проходимост за специфичната естествена биоценоза и при необходимост да се създаде такава проходимост.

Трябва да се вземат предвид условията, характерни за водоема и за природната среда.

4. Изчисляване на минималния воден отток

По-долу е разяснен методът за определяне на минималния воден отток в обезводнени участъци, чиито води са отведени към ВЕЦ с мощност до 1000 kW съгласно Наредбата за ВЕЦ на провинция Баден-Вюртемберг.

Процедурата за определяне на минималния воден отток в обезводнените речни участъци е няколкостепенна. Първо на основата на хидроложките данни се определя ориентировъчна минимална стойност (Q_{minO}) на необходимия воден отток. След това тази стойност се проверява, за да се постигне адекватното ù съобразяване с местните условия; изчисленият в рамките на този процес минимален воден отток представлява адаптираната стойност (Q_{minA}) на минималния отток. Този адаптиран воден отток по правило е константен през годината и служи като основа за вземането на решение от отговорния орган относно определянето на минимален воден отток (Q_{min}). При необходимост той може да бъде определен за отделните сезони, ако съществуват сезонни разлики в стойностите на необходимия отток. Основа за това са изискванията на индикаторните видове риба в дадения воден участък. Адаптираният минимален воден отток целогодишно не бива да пада под 1/6 от средния отток при маловодие (СМО).

4.1. Определяне на ориентировъчната стойност на оттока

Съгласно Наредбата за ВЕЦ ориентировъчната стойност Q_{minO} за деривационни ВЕЦ е равна на 1/3 от средния отток при маловодие (СМО):

Q_{minO} = 1/3 СМО

Затова средният отток при маловодие има голямо значение в рамките на определянето на минималния отток и осигуряването на проходимостта.

Когато се знае стойността на средния годишен отток при маловодие на мястото на водовземането, може да се изчисли съответната ориентировъчна стойност.

Регионални стойности на средния отток при маловодие за около 4000 речни възела са достъпни на оптичен носител (компакт диск) в рамките на Дигиталния списък на водоемите в Баден-Вюртемберг (януари 2001 г.).

Ако са необходими данни за средния отток при маловодие за други части на водоемите, тези данни трябва да се интерполират или екстраполират на базата на данните за дадените възли.

Стойностите на средния отток при маловодие първоначално са регионализирани за естествените водосборни басейни. Предоставените данни обаче представят актуалното състояние на оттока. Затова те са увеличени или намалени в съответствие с наличните антропогенни влияния като например водовземания за питейна вода и пречиствателни станции, други водовземания и отклонявания, както и в съответствие с ландшафтните особености, например при карстови хидроложки условия (вртопи, карстови извори).

Забележка: процедурата по регионализиране е валидна само за водосборни райони с площ над 5 кв. км.

Работни стъпки според Наредбата за ВЕЦ в Баден-Вюртемберг

Ориентировъчна стойност	Адаптиране към местните условия Екохидрологични критерии	Динамизиране според притока
Изчисляване на дългогодишния среден отток при маловодие СМО	Дефиниране на минимални изисквания според избрани видове риба, характерни за водоема	Динамика, зависеща от притока на вода $Q_{minD} = Q_{minA} + Q_D$
Q_{minO} = 1/3 СМО	Изчисляване на Q_{minA} на основата на: – Хидравлична оценка – Опити за изкуствено регулиране на оттока – Моделиране на хабитата	Данните за водните нива и хидравликата на съоръжението са от решаващо значение

Определяне на минималния отток и структурата на съоръжението
Обобщение, оценка и решение от отговорния орган с преценяване на всички интереси, особено на екологията на водоема и регенеративния енергодобив

Ориентировъчна стойност

Оценка:

- ↑ Отчита историческото развитие
- ↑ Практична, често използвана
- ↑ Бързо оценяване на възникнали проблеми
- ↓ Не се взима под внимание екохидравличната ситуация

Адаптиране към местните условия

Оценка:

- ↑ Взима се предвид типът на водоема и местната ситуация, както и сезонните различия в изискванията
- ↑ Проучване на неблагоприятния участък и течението при вливането на деривационния канал
- ↓ Изисква много ресурси

Динамизиране

Оценка:

- ↑ Взима се предвид динамиката на оттока за отточен баланс, близък до естествения
- ↓ Изисква много ресурси

4.2. Определяне на стойност на оттока, съобразена с местните условия

Ориентировъчната стойност Q_{minO} трябва да се съобрази с редица критерии, като се вземат предвид условията, специфични за естествената природна среда:

- Проходимост на обезводнения участък при достатъчно налично насочващо течение за рибите; наличие на функциониращо съоръжение за създаване на проходимост
- Запазване на непрекъснатостта и функционирането на хабитата
- Качество на водите
- Хидрологичните особености, особено карстови оттоци
- Приток на води в обезводнения участък
- Режим на подпочвената вода
- Температурен режим
- Дължина на обезводнения участък и изкуственото езеро
- Стабилност на дъното

Важни насоки тук могат да се извлекат и на основата на референтни участъци, близки до естествените. Освен това описанието на типа водоем може да се вземе напр. от вече съществуваща концепция или план за развитието на водоема.

Екологични фактори – проходимост и др.

Проходимостта на течащите водоеми е необходима за екологичното им функциониране. Много видове риба прекарват част от жизнения си цикъл в райони, отдалечени един от друг на големи разстояния. Анадромните видове (напр. сьомгата и морската пъстърва) хвърлят хайвера си в течащи водоеми. Когато младите пораснат, мигрират към морето. След достигане на полова зрялост те отново се насочват към течащите водоеми и хвърлят хайвера си там. За разлика от тях катадромните видове (напр. змиорката) хвърлят хайвера си в морето и младите навлизат в течащите водоеми. Там порастват и се връщат отново в морето за размножаване.

Освен тези мащабни миграции почти всички видове риба предприемат миграции в рамките на обитавания от тях водоем с цел размножаване, търсене на убежища (напр. стари речни ръкави, за да се крият от силното течение при пълноводие), търсене на храна или повторно заселване на участъци от водоема, които преди това са били напуснати. Миграциите са необходими също и с цел осъществяване на генетичен обмен в рамките на вида.

При различни видове от макрозообентоса също са наблюдавани както миграции, насочени срещу течението, така и ненасочени миграции с цел разселване.

Други важни екологични фактори са водното течение, наситеността с кислород, качеството на водите (наличие или липса на заустване на отпадни води и др.), морфологичните особености на водоема: структурата на дъното на речния басейн, размер на субстрата, скорост на течението и др.

Подбор на критерии за определянето на минималния воден отток, съобразен с местните условия

За степента на екологичното функциониране на един водоем може да се съди по определени групи организми, които служат като биоиндикатори. Те имат ясни изисквания към факторите на средата в течащите водоеми. По този начин, ако се открият подходящи биоиндикатори и се познават техните изисквания, тези изисквания могат да се ползват като целеви стойности и съответно като критерии.

В Рамковата директива за водите определени групи организми са посочени като качествени биологични компоненти при оценяването на екологичното състояние на течащите водоеми (РДВ, Приложение V). Такива са съставът и числеността на:

- водната флора
- бентосните безгръбначни
- ихтиофауната.

И трите групи организми принципно са подходящи за биоиндикатори. Групата, която се нуждае от най-много пространство, са рибите, тъй като рибните видове са многобройни и имат различни жизнени стадии. Ако са изпълнени изискванията на естествената ихтиофауна, тогава по правило са изпълнени и изискванията на другите биоиндикатори.

Затова се препоръчва в дадения участък от водоема като биоиндикатор да се използва естествената рибна фауна. Екологичните изисквания на рибите към местообитанията и факторите във водоемите са добре известни. Те могат да служат като критерии, според които може да се определи достатъчното количество на минималния воден отток. Към естествената ихтиофауна спадат всички местни видове риби и миноги в един водоем или участък от водоем, които са (били) естествено разпространени там или е възможно да се появят в обозримо бъдеще.

За избраните индикаторни видове риба се проверяват следните критерии:

1. Екологични функции на местообитанието:
   - миграционен път,
   - размножителен хабитат,
   - хабитат на младите индивиди,
   - хабитат на възрастните индивиди.
2. Необходими рамкови условия за наблюдаваните стадии на развитие
   - структури, подходящи за убежища според характеристиките (дължина, ширина, дълбочина) и значението им
   - скорост на течението
   - дълбочина (вкл. във връзка с проходимостта)
   - водна повърхност
   - температура на водата
   - кислород.
3. Течение, подходящо за придвижването на рибите от обезводнения участък до основния водоем и възможно въздействие върху обезводнения участък поради подприщване на водата от ВЕЦа.

В отделни случаи видове от другите две назовани групи организми могат да имат по-високи изисквания към местообитанието от видовете риба, обитаващи водоема. Например определени видове безгръбначни се нуждаят от по-голяма скорост на течението, отколкото рибите. В случай че такива видове обитават околността на обезводнения участък, трябва да се вземат под внимание и техните изисквания. Същото важи за чувствителни животински и растителни видове, обитаващи периферните зони на водоемите.

За прилагане в практиката се предлага следния метод за определянето на минималния воден отток, съобразен с местните условия:

1. Първоначално може чрез **ихтиологично зониране** на проектния участък в зависимост от водосборната област (Рейн, Бодензее, Дунав) и зоната на разпространение (пъстървова и липанова зона, зона на бялата мряна) да се представи естествената рибна фауна в участъка.

2. Съблюдават се **изискванията** за индикаторните видове риби в пъстървовата и липановата зона, и зоната на бялата мряна, чието изпълнение е необходимо за успешно съществуване и осъществяване на пълен жизнен цикъл. Ако разглежданите видове принадлежат към естествената ихтиофауна в оценявания участък, то те са **индикаторни видове,** подходящи за по-нататъшната работа, като техните изисквания към местообитанието представляват необходимите за целта стойности и критерии. Освен това може да е необходимо допълнително да се вземат под внимание изискванията на видовете от Червената книга [DUSSLING & BERG 2001], видовете от Приложение II на Директивата за местообитанията [EU 1992] или на други чувствителни видове.

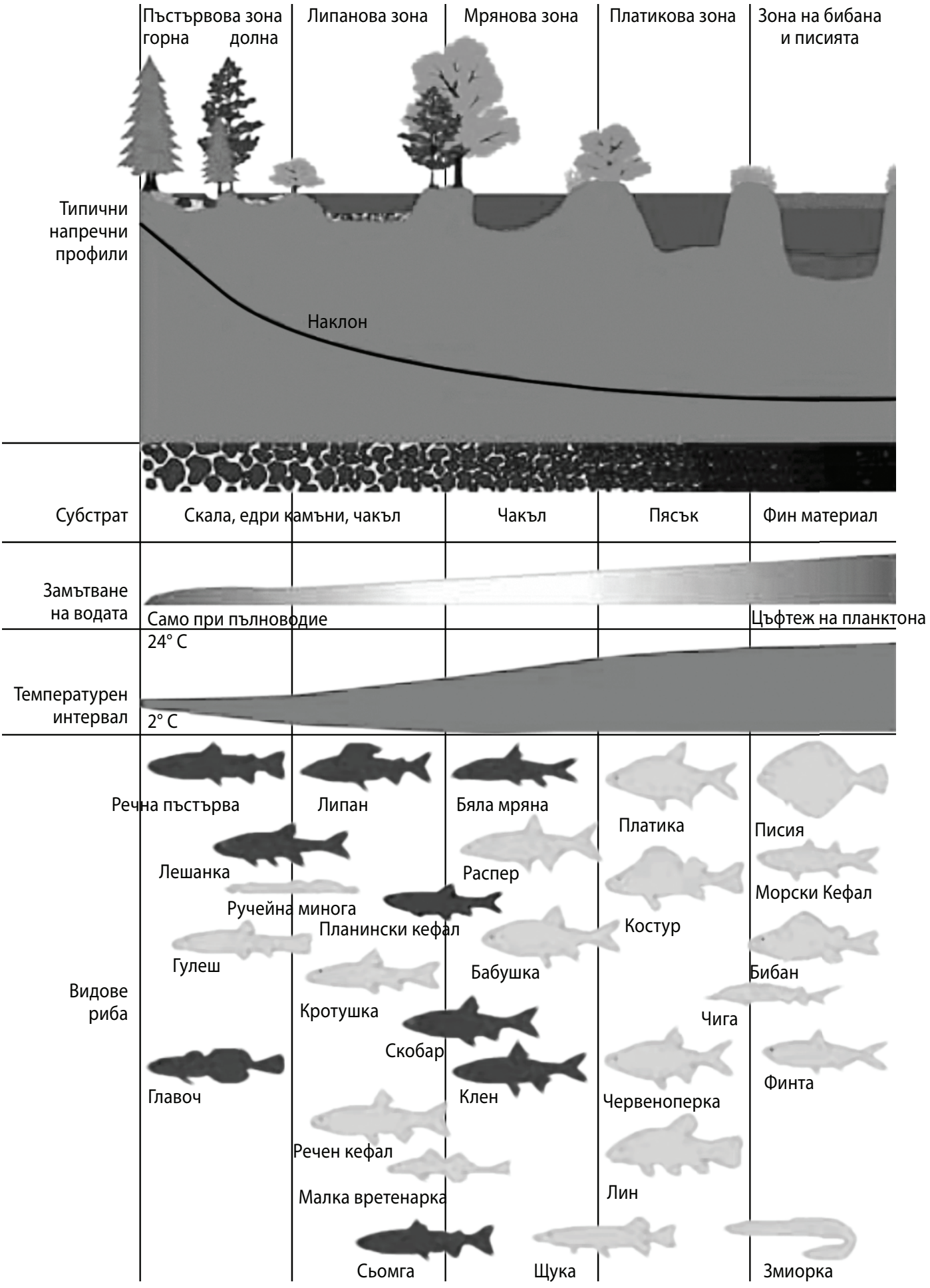

Фиг. 6: Схематично представяне на зоните на разпространение на рибите в течащите водоеми. Видовете в по-тъмен цвят са посочени в Приложение 3 като индикаторни видове. Източник: Hoffmann et al. (1995) (с изменения)

Бележка на съставителите

Изискванията на индикаторни видове риба, срещащи се в България, са посочени в Приложение 2 към преведения текст „Проходимост за животни в течащи води“ (Приложение 1.7 към Практическите насоки).

3. В третата стъпка аналогично на подхода при изготвяне на оценки за съвместимост са **описва екологичната стойност на планирания участък** преди намесата или без осъществена намеса. Тук се разглеждат настоящите функции и потенциалът на участъка във връзка с цялостния водоем (напр. на основата на вече съществуваща концепция за развитие на водоема).

4. В зависимост от стойността и потенциала на проектния участък се дефинират **необходимите** качествени и количествени **рамкови условия на местообитанието** в границите на участъка. За целта не е необходимо във всеки участък да са изпълнени изискванията за осъществяването на всички **отделни екологични функции,** но във всички случаи трябва да се гарантира проходимостта и достатъчният достъп до обезводнения участък. Като цяло екологичните изисквания се увеличават с нарастването на дължината на обезводнения участък, както и с нарастването на броя, гъстотата и дължината на допълнителни такива участъци. При определянето на количествените стойности за рамковите условия отново трябва да се ползват изискванията на индикаторните видове. Тук могат да се вземат предвид и сезонните разлики.

4.3. Преобразуване на изискванията в количествени стойности на оттока

Качествените и количествените екологични изисквания в критичните участъци трябва да се преобразуват в конкретни стойности на оттока. Като се има предвид, че не е необходимо във всеки участък и по всяко време да са изпълнени всички екологични функции на местообитанието, се изчислява стойността на минималния отток. Оттокът не бива да пада под тази стойност. Могат да се ползват и следните алтернативни методи:

- приблизителна хидрологична оценка, осъществена при теренно посещение
- провеждане на научно-практически опити за изкуствено регулиране на оттока
- хидрологично преобразуване чрез симулационни изчисления.

В съответствие със специфичните местни условия се избира **само един подход.**

Бележка на съставителите

На приложения компакт диск (Приложение 1.6 към Практическите насоки) може да намерите описание на начините на извършване на приблизителна хидрологична оценка, на методите на провеждане на научно-практически опити за регулиране на оттока и както и на кратко описание на употребата на хабитатни модели.

По нататък в наръчника се разглеждат техническите аспекти на определянето и осигуряването на минималния воден отток, конструктивни възможности за регулиране на оттока и контрола върху тяхното правилно функциониране. Също така са посочени и няколко примера на мини ВЕЦ, за които са определени минималните количества на водния отток, съобразени с местните условия.

В. Проходимост на животни в течащи води

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:
– чл.31а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)
– чл.22 т.4–7, чл.23 ал.2 т.5 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).
– чл.118 ж ал.1 т.6. на Закон за водите (Обн. ДВ бр.67 от 27.07.2009, последно изм. и доп. ДВ бр.61 от 6.08.2010) – във връзка с осигуряването на хидравлична непрекъсваемост за миграция на животни в течащи води.
– чл.44б от Закона за рибарството и аквакултурите (Обн. ДВ. бр.41 от 24 Април 2001 г., последно изм. ДВ. бр.32 от 28 Април 2009 г.) – във връзка с рибни проходи, позволяващи осъществяване на миграции на рибите.

Безспорно немските инженерни постижения са особено популярни в България, включително и сред колегията на хидроинженерите. Интересно е обаче да отбележим, че след „успешното усвояване" енергийния капацитет на реките в Германия, сега след приемането на Рамковата Директива за водите негативния ефект от тези съоръжения върху екосистемата на реките се признава и осъзнава. Нещо повече, там където негативното въздействие е недопустимо се пристъпва към разрушаването на хидросъоръженията, за да се възстанови екологичната непрекъснатост на реките, осигуряваща миграцият на живите организми.

Забележително е, как немските хидроинженери реагират на новите екологични предизвикателства. Вместо да „воюват" с еколозите, те разработват конструктивни решения, с които хидросъоръженията да отговарят на екологичните изисквания на организмите обитаващи реката. Ето някои полезни връзки към интернет страници, където може да се намерят такива издания:

http://dwa.de/portale/dwahome/dwahome.nsf/home?readform&treeid=1

Тъй като няма как всички наличини ръководства, някои от които от стотици страници, да бъдат преведени, сме се спрели върху такива, които са фокусирани не толкова върху инжинерната страна на въпроса, а се занимават с екологичните аспекти, които трябва да се вземат предвид при намеса и промяна на естественото състояние на речната екосистема.

Такова е методическото ръководство „Проходимост за животни в течащи води. 2005." на Агенцията за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг. То има пет части. От тях за превод беше избрана първата част – „Основи", която дава представа за всички аспекти имащи отношение към осигуряването на свободна миграция на организмите обитаващи реката.

От Приложение 2 към ръководството бяха селектирани видовете, които се срещат и в България и са предствени видово специфичните им изисквания към местообитанията и тяхната проходимост.

Ръководството е богато илюстрирано с фотографии, които ни дават възможност да разберем описаното в текста. Горещо препоръчваме на всички занимаващи се с оценки за съвместимост, свързани с реки, да разгледат пълния текст на преведеното ръководство в Приложение 1.7

Сред някои кръгове в България битува схващането, че реката е просто смесица от вода и камъни, гарнирана с някоя риба или рак за разнообразие или пък в най-добрия случай – място за отмора на един определен кръг чудаци. И ако има възможност да се извади някоя изгода от водата, например производство на електроенергия, то задължително трябва да се направи. Твърди се даже, че образуващите се над стената на ВЕЦа язовири са много полезни, защото в тях ще се завъдят други видове риба, които преди ги е нямало в реката.

В представяното Ви ръководство еднозначно е даден отговор на тези заблуждения – водното тяло, което се образува от завиряването на бента е доказана екологична бариера за бентоса, някои видове риба и дори за наземните животни мигриращи покрай реките.

Друг важен проблем в България е неглижирането на контрола върху пропускане през инженерните съоръжения на минимални водни количества, които да гарантират оцеляването на естественото биоразнообразие на реката. В преведеното ръководство е препоръчано за следене на тези количества да се използват методики основаващи се на хидробиологичния мониторинг. Това е най-сигурния начин за доказване дали в реката, под хидрологичното съоръжение, постъпва вода над екологичния минимум. Защото съобществата на организмите живеещи под съоръжението най-добре показват какви са условията в реката, дали количеството вода, която им е била пропускана е била достатъчна за тяхното оцеляване. Самото наличие на вода в момента на проверката, не е никакво доказателство, че се осигурява минималното водно количество през цялата година, във всички жизнени цикли на организмите обитаващи реката!

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

1. УВОД

Проходимостта на течащите води има огромно значение за съхраняването и възстановяването на естествените условия в богатите на видове водни екосистеми.

Настоящата Част 1 на поредицата от указания разяснява основите на проходимостта за животни в течащи води и служи за навлизане в тематиката.

След въведението в проблематиката се изтъква значението на проходимостта на течащи води за животни и се представят законовите и научните правила. Разяснява се, защо проходимостта трябва да бъде гарантирана принципно.

Проходимостта е **един** от важните критерии на въведените правила в европейската рамкова директива за водите. Успоредно с изискванията на рибите като индикаторни организми за оценка на екологичното състояние на водните тела според Рамкова директива за водите, се разясняват и тези на бентосните организми, както и на сухоземните животни и на тези, характерни за екотона вода-суша. В Приложение 2 са обобщени изискванията за проходимост на индикаторните видове риби. Представени са многообразните строителни съоръжения и тяхната първично въздействие като трайни прегради пред рибната миграция и се дискутира проблема с укрепването на бреговете и дъното, вкл. дълбочинната ерозия при страничната проходимост. По-нататък се разясняват породените от ползването последващи ефекти (вторични въздействия) като напр. от водоползване и прегражданe.

На основа на сравнението между предходно и последващо състояние и подбрани примери, се показва цялото разнообразие от възможности за премахване на съществуващи напречни прегради и за създаване на коридори при строителни съоръжения за заобикаляне на напречните прегради. При това се разглеждат особени случаи като временни течащи води, ценни за опазване участъци от водоеми и такива с културно-историческо значение. В края се описва, какви недостатъци могат да възникнат при съоръженията в помощ на проходимостта и как е възможно да се извършва контрол и оценка на проходимостта.

Естествените течащи води и техните стари ръкави (меандри, мъртвици) представ-

ляват едно многообразно местообитание за различни животински и растителни видове. Естествените условия на средата като геология, ландшафт, климат и режим на оттока, както и характерната естествена растителност са предпоставка за различни водни структури и местообитания. Течащите води са линейни хабитати, които преминават през културния ни ландшафт като свързващи „зелени коридори". Успоредно с ефекта на свързване на големи територии от извора до морето, те притежават способността да поддържат естествено и извънредно богато многообразие на видове и местообитания на тясно пространство.

Естествените, типични характеристики на реките бяха променени в последните столетия чрез разнообразно ползване като напр. населени места, селско стопанство, водноелектрически централи, защита от наводнения и др. Много течащи водоеми са корегирани, изместени, хванати чрез дънни и брегови укрепвания и преградени. В резултат от водовземане в някои случаи речните легла остават обезводнени. Заедно с обедняването на многообразието на водните структури, силно се повлияват или прекъсват естествените връзки в мрежата на течащите води (речната мрежа). Така на много места се въздейства върху ценни за водната фауна и флора местообитания, като те частично биват разрушавани. Възможността за мигриране в течащите води, жизнено важна за оцеляване на видове от водната фауна, липсва или е силно ограничена.

2. ЗАКОНОВИ И НАУЧНИ ОСНОВИ

Управлението на водните тела обхваща поддържане и развитие, особено естественото оформяне и стопанисване на водното легло и неговите брегове – тъй като това е необходимо в интерес на обществото (чл.47 от Закона за Водите).

В случай на коригирани водни тела следва в обозрим срок да се създадат предпоставки за възвръщане в естествено им състояние (чл.68а, т.1 от Закона за Водите).

3. МИГРИРАЩИ ЖИВОТНИ

В нашите течащи води значително количество риби и безгръбначни животни предприемат повече или по-малко дълги миграции. В рамките на своя жизнен цикъл някои риби се движат целенасочено срещу или по течението на повърхностните води. При това те могат да преминават големи пространства, дори стотици километри, докато безгръбначните се придвиждат на значително по-кратки разстояния.

Освен това много сухоземни животни използват реките и потоците, както и техните брегове като миграционни пътища или най-малко като ориентири при своите придвижвания.

Успоредно с линейни движения в реката или по нейното протежение, съществуват и латерални придвижвания между главния водоем и странично разположени водни тела. Освен това много животни и растения, особено в определени жизнени стадии, биват носени от течащите води и по този начин се разпространяват пасивно или целенасочено заселват нови местообитания.

В тази връзка проходимостта на водните тела е съществена предпоставка за опазването на въпросните видове. За това е необходимо да бъдат осигурени миграциите или възможността за придвижване във водоемите, по бреговете, в страничните водоеми или ръкави. При това водещо е потенциалното естествено състояние на водите.

4. БАРИЕРИ ЗА МИГРАЦИЯТА

Бариери са не само високи съоръжения, но и множество малки речни прагове, които са непреодолими за речната фауна в случай на неправилна конструкция. Прекият ефект от напречни и линейни прегради е фрагментиране на водното тяло и ограничаване на проходимостта му.

Често водните съоръжения се разпростират и върху ръкавите и представляват препятствие не само за водната фауна, но и за сухоземните и водолюбиви видове.

В следващите глави се описват и разясняват напречните водни съоръжения и тяхното пряко въздействие като трайна миграционна преграда на течащите води:

- Прагове, включително изкуствени падове
- Съоръжения за регулиране на оттока
- Пресичащи съоръжения
- Ретензионни басейни/язовири
- Тръбни съоръжения
- Водноелектрически централи
- Помпени станции
- Хидрологични измервателни съоръжения

5. ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПРОХОДИМОСТТА

В следващите страници с помощта на примери са представени различни подходи за възстановяване на проходимостта на реките. Те показват ангажираността на провинция Баден-Вюртемберг за възстановяването на речната проходимост. Чрез сравняване на състояние преди и след мерките за възстановяване следва да бъде представено подобряването на ситуацията. Трябва само да бъдат представени различни възможности. Подробна информация относно изискванията и конструкциите както и примери се съдържат в останалите части на поредицата наръчници. При напречните съоръжения в приложение влизат следните решения за възстановяване на проходимостта:

- Премахване на съоръжението (5.1)
- Създаване на „обходно" водно течение (5.2)
- Преустройване в пълна или частична рампа (5.3)
- Рибни проходи за изкачване по течението под формата на корита или улеи (5.4)
- Особени строителни съоръжения
- Рибни проходи за слизане по течението
- Начини на строителство с подобрена проходимост (5.5)

При линейни строителни съоръжения (тръби, брегови и дънни укрепвания) са възможни следните:

- Премахване (5.1.)
- Инженерно-биологични решения
- Начини на строителство с подобрена проходимост
- Вграждане на дънен субстрат и създаване на брегови берми

Трябва да се подчертае, че освен пълната рампа, всички останали съоръжения възстановяват загубената проходимост на водното тяло само частично.

Вторичните ефекти *(виж гл.4)* могат да бъде намалени чрез:

- Достатъчно количество на минималния воден отток в участъците;
- Премахване на бента/яза или намаляване на височината и дължината му
- Заобикаляне на преградата чрез обходно водно течение
- Развитие на водоема чрез свързване на странични водни тела и заливни територии

Изисквания за възстановяване на проходимостта

При съоръжения за осигуряване на проходимостта е необходимо размерите на съоръжението да отговарят на изискванията на характерната за типа водно тяло рибна фауна и на бентосните организми. Освен това съоръженията трябва да бъдат поддържани, за да се гарантира функционалността им. Също така важен е изборът на точния тип съоръжение, т.е. достатъчна скорост на водното течение, по което рибите се ориентират и оптималното място на съоръжението за изкачване. За бентосните организми е

необходимо да се спазват същите изисквания и за слизане по течението.

Изборът на типа съоръжение (начин на построяване и вида на строителството) за възстановяване на проходимостта зависи от разликата между водните нива от двете страни на съоръжението, която трябва да бъде преодолявана, и особено от наличното пространство. Тесни речни долини с високо антропогенно натоварване (населени места) рядко предоставят възможност за изграждане на „обходни" водни течения.

При избора на подход трябва да бъдат съблюдавани факторите време, разходи и техническа възможност. Начинът на процедиране трябва да отговаря на типа на водното тяло/водната система. При планиране на мероприятията участие следва за вземат институциите, отговорни за опазване на рибните ресурси, природозащитните институции и други засегнати страни.

ОСОБЕНИ ИЗИСКВАНИЯ

При водни тела с дълбочинна ерозия трябва първоначално да се опита ограничаването ù до естествени размери. За това може да е необходимо изграждане на ретензионни съоръжения в участъци, преминаващи през населени места. Освен това този тип ерозия може да бъде спряна чрез удължаване на участъка за протичане на водата. Това може да се постигне чрез естествената водна динамика, евентуално подкрепена от допълнителни мероприятия. Необходими са площи на разположение в ляво и дясно от коритото на реката.

При вливане на отпадни и охлаждащи води е необходимо количеството и качеството им да се приведат в допустимите граници, за да не настъпва бариерен ефект. Такива зауствания трябва да се избягват в обезводнени участъци или по същото време в тях трябва да се осигури по-високо количество на водния отток.

Ако е налице речно тяло с няколко бариери, приоритизирането на дейностите по възстановяване на проходимостта може да се основава на:

- Линейни връзки между горното и долното течение
- Секторни връзки – изграждане на екологично значими участъци от местообитания

Състоянието на научното познание по темата за рибните миграции е обобщена в изданието на ATV-DVWK „Опазване на рибите и рибни проходи" от юли 2004 г. Освен съоръжения за възстановяване на проходимостта под внимание може да се вземе и подходящото ползване на съоръженията, например периодично изключване на турбини на водноелектрически централи. В последно време турбините се усъвършенстват по отношение влиянието им върху рибите.

6. ОСОБЕНИ СЛУЧАИ

6.1. ВРЕМЕННИ ВОДНИ ТЕЛА

6.2. ЗАЩИТА НА РЕЧНИТЕ УЧАСТЪЦИ

6.3 КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ АСПЕКТИ

7. ДЕФИЦИТИ, КОНТРОЛ И ОЦЕНКА НА ПРОХОДИМОСТТА НА ПРОХОДИ

7.1. ОБОБЩЕНИЕ

Съхраняването или възстановяването на проходимостта на водните тела за естествената фауна на течащите води е немислимо без помощни съоръжения. Техният вид и изпълнение трябва да бъдат определяни според ефективността им и поведението на типичните водни организми. Пригодното за конкретното място съоръжение (обходно водно течение, рампа, рибен проход) трябва да бъде създадено и поддържано по подходящ начин. Само в редки случаи преградните съоръжения се премахват цялостно. В тази глава се набляга върху ситуацията с проходимостта за риби през рибни проходи. В

нашите течащи води рибите са организмите с най-високи изисквания към пространството и за това се разглеждат като основни представители на фауната на течащите води. Освен за риби, помощните съоръжения служат и за придвижване на макрозообентоса.

Рибните проходи се нуждаят от поддръжка, поправка или подновяване, за да изпълняват първичната си функция. Някои съоръжения като обходните водни течения или рампите могат да служат и като допълнително местообитание за укриване или отлагане на яйца.

С настоящата методология, както и с познанията и опита от досегашната практика по отношение на прагове и рампи, принципно е възможно на всяко място да бъде построено и изградено функциониращи рибно съоръжение, осигуряващо предвижването на рибите срещу течението. Функционалността на типичните съоръжения е сигурно доказана чрез контролни изследвания. При тези типични съоръжения може да се прогнозира успеваемостта и при правилно изпълнение последващ контрол често не е необходим.

Оптимални предпоставки за изграждане на рибни проходи при преградните съоръжения често липсват. По правило пространствени или други ограничения заплашват правилното им функциониране – особено при последващо строителство на рибни проходи на съществуващи напречни бариери. Често в такива случаи изпълнението на стандартизирани помощни съоръжения за рибите е невъзможно и се предприема изпълнение на индивидуални пилотни съоръжения. В тези особени ситуации функционалността им не може да се предвиди още от самото начало. Необходими са специализирани биологични и екологични изследвания относно наличието и поведението на рибите при съоръжението. Предвид конструктивни ограничения в някои редки случаи съзнателно се налагат ограничения на проходимостта за всички налични видове риби. Този дефицит, например при деривационни ВЕЦ, се компенсира на друго място чрез друго съоръжение. Трябва да е възможно реализирането на строителни изменения в някои особено случаи, при които да се монтират и подвижни елементи. В случай, че не са бетонирани, насочващите течението блокове могат също да бъдат адаптирани при нужда.

При по-стари съоръжения често са налице малко или въобще липсват познания за тяхната ефективност. Необходими са контролни изследвания с цел оптимизиране на видово специфичните съоръжения.

При проверка на функционалността на рибните проходи е необходимо да се оцени и възможността за разпознаване на съоръжението. В някои случаи възможността за придвижване надолу по течението през рибните проходи има ключова роля. Не трябва рибите от горното водно ниво да попадат в критичната зона на турбините или върху решетки със силно течение на водата.

Ако са налице резултати за функционалността на тези особени случаи, те биха могли при определени предпоставки да се пренесат на други сравними места. При строителството на рибните проходи опитни експерти могат да вземат решение без допълнителни, скъпо струващи и отнемащи време изследвания на функционалността на съоръженията.

7.2. ДЕФИЦИТИ ПРИ ФУКЦИНАЛНОСТТА

В резултат на съвместната работа на водните и рибните служби в провинция Баден-Вюртемберг през 2003 г. и на основа на практическия опит на експертите рибовъди се установи, че дефицитите при помощните съоръжения са разнообразни и водят до различни по степен въздействия върху проходимостта. По-долу са посочени примери за такива недостатъци:

А) Възможност за разпознаване на съоръженията и навлизане в съоръжението в

участъка на заустване

- Грешно положение и поради това липса на правилното насочващо течение за рибите или за други видове организми;
- Липса на връзка с дъното, напр. поради смъкване в резултат на липсваща осигуровка или високо разположение на „прозореца за изкачване“;
- Насочващото течение е с недостатъчна скорост поради неправилно изчисление или непропускане на минималното екологично количество вода

B) Преодоляемост

- Недостатъчна дълбочина
- Силна турболенция или висока скорост на водното течение
- Непреодолими падове
- Малък по размер рибен проход, през който не могат да преминат големи риби
- Липса на типичния за водното тяло дънен субстрат

C) Заустване и водно течение в участъка на водовземане

- При ниски нива на водата зад бента липса на възможност за навлизане в прохода за слизане по течението
- Липса на подходящо събиране на влачените от водата предмети и често запушване
- Неблагоприятно положение върху бента и резултиращ висок потенциал на пресъхване
- Близост до турбините
- Липса на преход между субстрата в канала и дънния субстрат на реката

D) Поддръжка

- Грешното местоположение води до често запушване на рибния проход
- Липса на редовно почистване на натрупани наносни материали и довлечени от водата предмети
- Липса на поддръжка и ремонтиране след наводнения, довели до запушване на проходите или до вреди върху части от съоръжението
- Не отстраняване/премахване на възникнали падове

Дори наличието на едно от горните обстоятелства може да доведе до частична или пълна липса на функционалност в помощните съоръжения

7.3. КОНТРОЛ НА ФУНКЦИИТЕ

Контролът на функционалността на помощните съоръжения по правило е възможен само при контрол на изкачващите се срещу течението риби. Опитен експерт може да прецени доброто функциониране на съоръжението с един поглед в района на водохващането, преминаването на водата през рибния проход и в района на заустването. Качествени методи за преценяване на ефективността може да са директните наблюдения или електроуловът. В допълнение, в най-тесните места на рибните проходи, скоростта на водата може да бъде добре пресметната и сравнена с изискванията на отделните видове риба. Окончателна, сигурна и почиваща на количествени критерии оценка на функцията на съоръженията е възможна само чрез директен улов, с маркиране или чрез специални броителни съоръжения.

За оценката на дадено съоръжение е необходимо да са налице поне данни за рибната фауна във водното тяло. В някои случаи за набиране на достатъчна и точна информация помагат и анализи на данни от рибовъдството или анкети сред риболовците. При задълбочени изследвания потенциалът на изкачване срещу течението на срещащите се в реката видове риба, големината на техните популации и разпределението им по големина може да се направи чрез електроулов във водите под напречната преграда. Въз основа на тези изследвания се определя и методиката за контрол на ефективността.

Миграцията на безгръбначни също може да бъде изследвана чрез уловни съоръжения или чрез контрол на населването на дънния субстрат в съоръжението.

За оценка на проходимостта за макрозообентоса е удачно набирането на проби от дънния субстрат и лабораторното им изследване. Съществуват различни методи за пробонабиране. В практиката рядко се прибягва до този метод и следователно тук той не се разглежда повече.

7.4. ОЦЕНКА

Съоръжение за преминаване на риби може да се определи като функционално, ако с доказаните методи могат да се установят всички мигриращи видове, естествено обитаващи водното тяло, във всички възрастови стадии, в достатъчно количество. За количествена оценка, респективно оценка на функционалността по правило е необходимо събиране на данни за миграционния потенциал, респективно за големината на популациите под съоръжението и за тяхното разпространение. За не добре функциониращо съоръжение се определя това, което представлява бариера за определен размер на рибите или за определен вид. Наложително е всички съоръжения да осигуряват проходимост за цялата естествена рибна и макроозообентосна фауна на региона.

Едно помощно съоръжение за преминаване на макрозообентоса е ефективно тогава, когато за всички безгръбначни е възможно разпространението срещу течението.

За миграциите по течението едно съоръжение е добре функциониращо тогава, когато всички налични видове риби и индивиди във всякакви размери използват пълноценно съоръжението, преминават не наранени през него и могат да продължат миграцията си.

Обобщение на оценката в WAABIS *(Информационната система за води, отпадъци, стари замърсявания и почви)*

В рамките на изследването на всички водни съоръжения в Информационната система за води, отпадъци, стари замърсявания и почви трябва да се оцени и проходимостта на водоемите. Оценката е необходима и за преценка на заплахата в съответствие с разпоредбите на рамковата директива за водите и съответстващия и нормативен акт в Баден-Вюртемберг.

Локализацията на строителните съоръжения в WAABIS чрез поставяне на точка в мрежата на стопански използваните води. Техническите данни и оценката за проходимостта на водните тела се свързва с тази точка на водното тяло. Принципно при оценката на проходимостта на въпросния участък от водното тяло, той трябва да се разглежда под и над преграждащото съоръжение: Могат ли водните организми да преминат от участъка под съоръжението в участъка над съоръжението?

При деривационните ВЕЦ е необходимо да се направят две оценки – едната на първичното корито на водоема и втората на канала. За да има пълна проходимост, и двете водни тела трябва да са проходими, т. е често са необходими две съоръжения.

„Съоръженията за осигуряване на проходимост“ представляват сложен WAABIS-обект и трябва да се причисляват към съответното строително съоръжения, напр. ВЕЦ, язовир. Рампите с неравномерна дънна повърхност върху цялата ширина са дънни строителни съоръжения. Частичните рампи са „Съоръженията за осигуряване на проходимост“ и трябва да бъдат причислени към основния обект.

Обхващат се три параметъра, всеки с три нива на оценка, вкл. и „липса на данни“. За оценката няма зададени твърди критерии, като например за разликите между водните нива над и под съоръжението. Оценката важи за среден речен участък и е задължителна.

Оценката на проходимостта се осъществява от институцията, отговорна за управлението на водите след съгласуване с институцията, отговаряща за рибните запаси.

Така се осигурява квалифицирана оценка на строителното водно съоръжение и на водоема.

7.5. ПРИЛАГАНЕ

Съоръженията за улавянето на рибите с цел контрол на функционалността му трябва да се планират от опитни и хабилитирани лица. Често предвид комплектността на изследванията за такива помощни съоръжения, изследванията се правят от биолози-ихтиолози с участието на институция по рибно стопанство. Необходимите данни за състоянието на популациите и тяхната оценка се извършва според ихтиологичните и екологичните стандарти.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

ИЗИСКВАНИЯ НА ИНДИКАТОРНИ ВИДОВЕ РИБИ КЪМ МЕСТООБИТАНИЯТА И ТЯХНАТА ПРОХОДИМОСТ

В приложението са описани най-важните изисквания, които характерните видове риби в горната и долната пъстървова зона, както и в липаново-мряновата зона, т.е. в епиритралната до епипотамалната зона, имат към проходимостта на техните местообитания. Като характерни и съответно индикаторни видове са подбрани речната пъстърва, главочът, лешанката, липанът, сьомгата, планинският кефал, речният кефал, бялата мряна и скобарът.

Данните се основават на националната и международната литература и са цитирани в наръчника „Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ“[21] («Mindestabflüsse in Ausleitungsstrecken». LfU, 2005). Освен това в съответствие със специфичните характеристики на водите в провинция Баден-Вюртемберг са взети под внимание наблюдения, несъвпадащи с тези данни.

В настоящите насоки са разгледани общите изисквания на рибите, както и специфичните изисквания към максимално допустимата височина на напречните хидросъоръжения, минималната дълбочина на водата в плитки участъци, максималната скорост на течението, температурата на водата и съдържанието или наситеността с кислород. В наръчника „Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ“ са описани и други параметри.

Преведени са очерците за следните видове:

Пъстърва *(Salmo trutta)*
Главоч *(Cottus gobio)*
Лешанка *(Phoxinus phoxinus)*
Липан *(Thymallus thymallus)*
Планински кефал *(Leuciscus souffia agassizi)*
Речен кефал *(Leuciscus leuciscus)*
Бяла мряна *(Barbus barbus)*
Скобар *(Chondrostoma nasus)*

Пълния текст и илюстрации ще намерите в Приложение 1.7 към настоящите Практически насоки.

[21] Най-важните части от този наръчник също са преведни в рамките на проект „Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране”. Бел. р.

Г. Строителство на пътна инфраструктура

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:
– чл.31а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)
– чл.22 т.4–7, чл.23 ал.2 т.5 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

Тук представяме извлечение от Приложение 1.8 към настоящото издание – ръководството изготвено за Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия: „Методически насоки за оценка на въздействието на транспортната инфраструктура, значително засягаща зони от НАТУРА 2000 (Август 2004); Предложение за методи и форми за представяне на оценката за съвместимост (ОС) съгласно Директивата за птиците и Директивата за природните местообитания".

Примерите дават представа за възможните казуси и ОС направена по тях в Германия.

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

Тематичен лист 40

„Практически примери за въздействия върху местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за местообитанията, видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците".

Съдържание на тематичния лист:

Въздействия върху местообитания от Приложение I и видове от Приложение II на Директивата за местообитанията:

– Изравняване на мостово съоръжение по плаващия метод....79
– Изграждане на виадукт над обявена като защитена зона долина....79
– Загуба на малка горска територия поради разширяване на пътя....79
– Увеличаване на фоновото замърсяване чрез емисии на вредни замърсители на въздуха....80
– Въздействие на характерен вид от местообитание поради разделяне на типични за местообитанието структури....80
– Временни загуби на местообитание на вид риба от Приложение II....81
– Ограничена промяна в структурата на приоритетно природно местообитание – алувиална гора случай 1....81
– Ограничена промяна в структурата на приоритетно природно местообитание – алувиална гора случай 2....82
– Загуба на площ в гора поради нарушаване на границите при застрояване и емисии на вредни вещества....83
– Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди *(Unio crassus)* случай 1....83
– Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди *(Unio crassus)* случай 2....84

– Нарушаване на границите при застрояване на терен с приоритетен растителен вид....84
– Вероятни въздействия за ларвалните стадии на вид минога (Petromyzontidae) поради изтичане на сол против замръзване от резервоар за дъждовна вода....84

Въздействия върху птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците:
– Изграждане на нови пътища, отделени от мястото за почивка на сивите гъски *(Anser anser)*....85
– 4-лентово разширяване на федерален път в близост до зона на горската чучулига *(Lullula arborea)*....85
– Увеличаване на шума в местообитанието за размножаване на средните пъстри кълвачи *(Dendrocopos medius)*....86
– Изграждане на нов път в територия за търсене на храна, близо до гнездата на тръстиковия блатар *(Circus aeruginosus)*....86
– Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците *(Philomachus pugnax)* случай 1....87
– Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците *(Philomachus pugnax)* случай 2....87
– Безпокойство на малки лебеди *(Cygnus bewickii)* поради изграждане на път за строителството....87
– Проект за жилищно строителство в близост до района (гнездовото находище) на ливадния дърдавец *(Crex crex)*....88

Въздействия върху местообитания от Приложение I и видове от Приложение II на Директивата за местообитанията:

Изравняване на мостово съоръжение по плаващия метод

Мостово съоръжение трябва да се изравни по плаващия метод с помощта на понтон, за да може да се постави в крайното положение с кранове. За да се гарантира плаваемостта на понтона, трябва да се направят малки изкопи по брега на реката.

Долното течение на реката, където е построен мостът е част от маршрута на вид риба от Приложение II, чиито зони за хвърляне на хайвер са нагоре по течението на реката. Направата на изкопите е свързана с временно голямо помътняване и замърсяване на водата, което може да се отрази негативно на движещите се нагоре по реката възрастни риби към местата за хвърляне на хайвер и най-вече на движещите се надолу по реката, към морето млади екземпляри.

Ако изкопите се направят извън периода на миграция, така че обусловените от строителството замърсявания на долното течение на реката да отшумят изцяло преди началото на миграцията, могат да се изключат въздействията върху рибите. При изкопи по време на миграцията мерките могат да доведат до загуби на младите риби. По този начин на негативно въздействие ще бъде подложена както структурата на популацията, така и функцията на реката като миграционен участък.

Ключови критерии: функция на участък от реката, особена чувствителност на младите екземпляри, време за изпълнение на мярката

Оценка: няма въздействие, ако мерките се предприемат извън миграцията

Изграждане на виадукт над обявена като защитена зона долина

Планиран висок виадукт преминава над река, включително цялата й потенциална заливна тераса, в тясна и дълбока долина. В защитената зона няма да се предприемат строителни намеси.

В текущия статус обявената, относително неестествена река (голям част от реката е с корегирано корито) има значение само като маршрут за речната минога *(Lampetra fluviatilis)* (вид от Приложение II). Евентуалният строителен шум не е от значение за вида. Заради избрания за строителното съоръжение технологичен процес може да се изключи прекъсване на биологичната непрекъснатост на участъка от реката. Повърхностната вода от пътното платно се обработва така, че да не се очакват хидрохимични въздействия за пресичания водоем.

Тъй като ще бъде прехвърлена цялата заливна тераса, няма да има строежи в долината, които да ограничат бъдещата по-естествена, свободна меандрирана форма на реката. Ренатурирането (разрушаване на корекциите и възстановяване на старото водно течение) на реката и свързаното с това развитие на подходящи хабитати за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението на речната минога в непосредствена зона на пресичането остават възможни. Заради светлата височина (просвета) и ширината на строителното съоръжение може да се развие естествена растителност по брега.

Цялата долина се запазва като потенциално местообитание за разпространяващата се в региона видра *(Lutra lutra)* (вид от Приложение II).

Ключови критерии: няма засягане на срещащите се в текущия статус предмет на опазването, няма ограничаване на потенциала на развитие на зоната за посочените цели на опазването

Оценка: няма въздействие

Загуба на малка горска територия поради разширяване на пътя

Изграждането на велосипедна алея успоредна на път води до използване на ивица с широчина от около 2 м и дължина от 50 м от букова гора с територия от няколко кв. км (местообитание от Приложение I).

Част от необходимата за алеята за велосипедисти територия е обрасла с декоративни дръвчета по края на пътя. Поради разположението ù край съществуващия път, засегнатата територия няма особена функция за цялата гора и няма особено значение за възстановяването на благоприятния консервационен статус.

Въпреки безспорната загуба на площ структурата на местообитанието и функциите на защитената зона се запазват изцяло.

Ключови критерии: малка част от необходимото местообитание в общата територия от същия тип в защитената зона, малка екологична стойност на засегнатите типови характеристики, цялостно запазване на функционалната структура, малък потенциал на развитие на засегнатата територия

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Увеличаване на фоновото замърсяване чрез емисии на вредни замърсители на въздуха

На по-голямо разстояние от характеризирана със сухи тревни съобщества защитена зона е планирано разширяване на федерален път с четири ленти. Разстоянието между пътя и защитената зона превишава многократно ширината на зоната на въздействие, в която може да се докаже обусловеното от проекта увеличаване на пренасяните по въздуха хранителни и вредни вещества.

Въпреки това свързаните с движението емисии ще допринесат за увеличаване на фоновото замърсяване с вредни замърсители на въздуха. То ще се отрази и извън променящата се зона на въздействие, която се отчита в рамките на техническите експертизи за емисиите, като напр. голямо увеличаване на стойностите на NOx поради кумулацията на различни източници.

Не може да се представи директно доказателство за въздействията на проекта върху структурите, функциите и възможностите за възстановяване на конкретното местообитание.

Изграждането и експлоатацията на допълнителен път са свързани, разгледани изолирано, с много малко увеличение на замърсяването на въздуха. Според научната информация предишните негативни въздействия за някои местообитания в защитената зона са вече значителни, проблемът с фоновото замърсяване на въздуха може да се реши само цялостно и не може да е обект на ОС, която оценява последствията на конкретния проект във връзка с причинителя.

В рамките на ОС на проекта могат да се припишат само малки допълнителни емисии в защитената зона.

Ключови критерии: не конкретно доказуем, но вероятно малък принос към общото замърсяване

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Въздействие върху характерен за природно местообитание вид, поради разделяне (прекъсване) на типични за местообитанието структури

Защитена зона се състои от течаща вода и бреговете около нея. Причина за обявяването е запазване на местообитанието [3260] [Равнинни или планински реки с растителност от *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho-Batrachion*]. Планирано е пресичане на реката от магистрален мост. Преустановяването на биологичната непрекъснатост за водните организми може да се изключи като последица от проекта. Строителното съоръжение ще промени светлинните условия по края на брега, което може да се отрази неблагоприятно върху типичните за течащите води водни кончета. Поради тази причина в оценката на съвместимостта се взема под внимание водното конче *(Calopteryx splendens)*.

То спада към характерните видове за биоценозата на местообитанието [3260] в защитената зона.

В някои етапи от развитието си то предпочита открити участъци и затова е подходящ индикатор за описанието и оценката на увеличаване на локалното засенчване на защитената река.

Заради предвидената светла ширина и светла височина (просвет на съоръжението) водните кончета ще могат да летят под моста, така че няма опасност за прекъсване на успоредните на реката полети.

Като последствие на защитената от светлина и валежи област около моста ще изчезнат съществуващите обрасли с тръстика брегове под строителното съоръжение. Гъсто структурираните, обляни от слънцето и защитени от вятъра брегове се използват от водните кончета като места за почивка и снасяне на яйцата. Тези функции ще се изпълняват не само от района, където ще се изгради мостът, но и от други, малки участъци от реката в защитената зона така, че да се гарантира неограниченото съществуване на популацията.

Планираното пресичане ще доведе до частична загуба на хабитата на водните кончета. Тъй като необходимите местообитания ще продължат да съществуват в достатъчна степен в защитената зона, от това може да се получи само незначително намаляване на наличностите от водни кончета. Затова се очаква малко въздействие с оглед на биоценозата на реката.

Ключови критерии: няма въздействие за непрекъснатостта на местообитанието от течащи води във водния район, по края на брега малки загуби на хабитати за характерен вид без риск за общата наличност в защитената зона, няма ограничаване на останалите функции на течащата вода.

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Временни загуби на местообитание на вид риба от Приложение II

По време на изграждането на тунел, сепарираща инсталация ще подава вода в ръкав на голяма низинна река, чиято вода е замърсена с неразтворими частици. Не-

разтворимите частици увеличават локалното помътняване и се отразяват негативно на производството на кислород.

След приключване на строителните работи процесът на въздействието отшумява бързо и изцяло.

Подложеният на негативно въздействие ръкав се използва от распера *(Aspius aspius)* (вид от Приложение II) като територия за търсене на храна. Той няма значение като зона за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението (младите екземпляри). Затова не са засегнати най-чувствителните етапи на жизнения цикъл. Намирането на храна се ограничава за възрастните индивиди, които трябва да избягат в неповлияни райони. Може да се появи дефицит за прехраната. Тъй като общата популация има положителна тенденция на развитие, временните загуби могат бързо да се компенсират. Функциите и потенциалът на развитие на защитената зона се запазват изцяло за рибната фауна.

Ключови критерии: временно и ограничено намаляване на иначе жизнеспособна популация, няма дългосрочно въздействие върху функциите и потенциала на развитие на зоната

Оценка: в конкретния случай допустима степен на негативните въздействия

Ограничена промяна в структурата на приоритетно природно местообитание – алувиална гора случай 1

Планираното автомагистрално трасе ще се изгради на място на пресичане на реката от съществуваш път. Намесата предизвиква загуба на около 1 000 кв. м от гора, която е част от приоритетното местообитание [91E0] [* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)].

В района на пресичането реката е изправена и са изградени диги. Алувиалната гора се е развила в засегнатия участък с коригирана форма като тесен бряг с неестествена динамика. В цялата защитена зона местообитанието има по-естествен вид на обща площ от около 1 200 000 кв. м (120 ха).

Въпреки това дървесната растителност по брега изпълнява важна свързваща функция за биоценозата на алувиалната гора.

След приключване на строителните работи в района на изграденото трасе ще могат да се развиват храсти. Това ще са средно високи храсталаци, които отговарят на друга характеристика на местообитанието различна от първоначалния горист бряг. Ще се запази биологичната непрекъснатост на долината за значимите характерни видове на местообитанието (в конкретния случай характерни видове брумбари). Възможността за преминаване на птиците се запазва.

И без мост, дигите, които очертават границите на обявената зона и пазят застрашен от наводняване град, пречат на оптималното проявление на алувиалната гора в засегнатия участък. Затова потенциалът за развитие независимо от планираното строителство е силно ограничен.

Ключови критерии: малка загуба на площ в сравнение с общата територия в защитената зона, възстановяване на свързващата функция след приключване на етапа на строителство, въздействие само върху силно корегирания участък от реката, която и без планираното строителство няма потенциал на развитие в засегнатия участък, запазване на всички функции, които могат да се изпълняват в бъдеще от засегнатата горска територия.

Оценка: в конкретния случай допустима степен на негативните въздействия

Ограничена промяна в структурата на приоритетно природно местообитание – алувиална гора случай 2

В следния случай се изхожда от подобна ситуация както в предходния пример за допустимото въздействие.

Вместо изграждането с опори, обаче се избира прекарване на трасе по издигната (насипна) дига. Пресичането се намира на място, където изправеният бряг с алувиална гора в незастроената част на дигата е много тесен. Площта на използвания терен за насипа от брега с речната дига също е 1000 кв. м.

Останалите хипотези относно защитената зона (обща територия на местообитанието, консервационен статус и т.н.) остават непроменени.

За разлика от самото трасе на магистралата насипната дига предизвиква пълно прекъсване на възможността за преминаване през засегнатия район на взетите под внимание характерни за местообитанието видове. Въздействието трябва да се класифицира като необратимо.

Въздействието ще се концентрира върху територията на алувиалната гора, която заедно с непосредствено засегнатите територии образува функционално единство и е разделена от останалите площи на местообитанието в защитената зона с поляни и пасища.

Поради разпространението на местообитанието и в други, непряко засегнати райони на защитената зона – ще се запазят достатъчно големи площи както от местообитанието така и на засегнатите характерни видове, така че не е вероятно много голямо или извънредно голямо въздействие.

Поради пълната загуба на биологична непрекъснатост в почвения пласт за засегнатия парцел включително териториите, които са в обменни отношения с него, се получава голямо въздействие.

Ключови критерии: пълна загуба на биологичната непрекъснатост в почвения пласт, малка загуба на площ в сравнение с общата територия на защитената зона, въздействие на силно изправена форма, която и без планираната мярка няма потенциал на развитие в засегнатия участък

Оценка: голяма (в конкретния случай недопустима) степен на негативните въздействия

Загуба на площ в гора поради нарушаване на границите при застрояване и емисии на вредни вещества

Планирано е обходен път през горска местност, която се състои от естествени райони с широколистна гора и неестествени стопански иглолистни гори. Широколистните гори, както и някои включени в тях иглолистни гори, са обявени като защитена зона съгласно Директивата за местообитанията. Концепцията за развитие предвижда преустройство на неестествените стопански гори. Голяма част от планираното трасе преминава извън обявената гора. Прякото използване на терена е ограничено предимно до районите, където сега има нетипична за ландшафта дървесна растителност. Единственият непосредствено засегнат парцел от широколистната гора, дъбово-габърова гора от тип [9160] [Южноатлантически и средноевропейски дъбово-габърови гори (Carpinion betuli)] е обрасъл със сравнително млади дървета на около 60 години. Трасето преминава иначе през по-дълги участъци по края на тясна букова гора на склон, която е от типа [9130] [Букови гори от типа (Asperulo-Fagetum)].

Картирането на биотопите и растителността в горските местообитания от Приложение I, не е дало информация за специалното значение на засегнатия от нарушаването на границите при застрояване парцел на дъбово-габъровата гора и на засегнатата от свързаните със строителството и експлоатацията емисии на вредни вещества букова гора. Двете местообитания [9130] и [9160] са широко застъпени в обявената защитена зона.

Едва с оценката на документацията за горите стана ясно, че планираното трасе би повлияло пряко или косвено върху голяма част от малкото съществуващи исторически горски територии в защитената зона. Поради неразривната връзка на горите столетия наред историческите гори се характеризират с изключително богато на видове почве-

но местообитание. Това се изразява например в наличие на силно застрашени, типични за местообитанието гъби, които са доказани в рамките на допълнителното картографиране и в засегнатите територии.

Резултатът е, че класифицираният най-напред като незначителен проект би повлиял на най-ценните горски райони на защитената зона. Техните щети биха ограничили дългосрочния потенциал на развитие на останалите горски територии чувствително. Тези два аспекта отговарят на висока степен на негативните въздействия на двата засегнати типа гори.

Ключови критерии: силно въздействие на малки, но особено ценни части от по-голям горски комплекс, негативно последствие за дългосрочния потенциал на развитие на останалите горски територии

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди (Unio crassus) случай 1

За да се увеличи сигурността срещу наводняване на път се планира изграждането на дига върху застрашения от наводняване участък по края на долината. Мярката е свързана със значителни земни работи в долината. След силни дъждове е възможно образуването на наноси в течащия поток.

Потокът е обявен като защитена зона поради наличието на бисерни миди *(Unio crassus)* (вид от Приложение II на Директивата за местообитанията). Този вид живее в бързотечащи, богати на кислород потоци. Той е изключително чувствителен към затлачване на дъното. Затова наносите могат да намалят силно мидите в засегнатия участък. Около една пета от целия поток, в който живее този вид миди с различна гъстота е подложена на силно въздействие. Останалите четири пети се намират нагоре по течението от планирания строителен участък и затова не са засегнати от затлачването. Проучванията на мидите показват, че там са представени и млади екземпляри, така че може да се изходи от това, че те ще се размножават в защитената зона.

Бисерните миди се характеризират с нисък потенциал за естествено размножаване, така че дори след възстановяване на естествената структура на дъното в подложения на негативно въздействие част от поток, повторното заселване от горното течение би отнело дълго време.

Функцията на участък от реката за вида е гарантирана дълго време, но с ограничения.

Въздействието се класифицира като голямо.

Ключови критерии: унищожаване на голяма част от популацията, няма индиректни въздействия върху срещащата се предимно нагоре по течението популация в защитената зона, обратими щети за хабитатната структура, но бавно повторно заселване

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди (Unio crassus) случай 2

В следния случай се изхожда от подобна ситуация както в предходния пример за голямо въздействие.

В този случай проучванията на мидите показаха, че по-възрастните екземпляри преобладават силно в целия поток, което води до извода за много малък успех при размножаването. Тази тенденция може да доведе в средносрочен план до пълното унищожаване на популацията. За необходимото подобряване на природозащитното състояние на популацията са нужни спешни мерки за намаляване на замърсяването на водата в цялата обявена зона. На този фон трябва да се изходи от това, че всяко допълнително въздействие би изострило съществуващия вече риск.

Ключови критерии: големи предишни негативни въздействия в зоната, негатив-

на тенденция за развитие на популацията, много голяма чувствителност
Оценка: изключително голяма степен на негативните въздействия

Нарушаване на границите при застрояване на терен с приоритетен растителен вид

Заради топографските особености изграждането на автомагистрално трасе преминава непосредствено през хабитата на малко, изолирано находище на Sand-Silberscharte *(Jurinea cyanoides)* – приоритетен вид от Приложение II Директивата за местообитанията.

Намесата води до пълно унищожаване на находището, така че трябва да се изходи от много голямо, необратимо въздействие.

Ключов критерий: пълна загуба на находището
Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Вероятни въздействия върху ларвени стадии на вид минога (Petromyzontidae) поради изхвърляне на сол против замръзване от резервоар за дъждовна вода

През обявена като защитена зона – течаща вода със значително наличие на ручейна минога *(Lampetra planeri)* (вид от Приложение II) е планирано ново пресичане на автомагистралата. В непосредствена близост до защитената зона е предвидено кръстовище за връзка със съществуващата магистрала. Като друг проект е планирано разширяване на съществуващата магистрала с шест ленти. В самата речна долина не са предвидени строителни работи.

Поради особената хидро-геоморфологична ситуация засегнатият поток представлява единствения водоем в района на големи участъци на съществуващата автомагистрала, която трябва да се разшири, както и на новата автомагистрала и кръстовището. Затова при особени атмосферни условия (чести колебания в температурата с повторни валежи на леден дъжд) трябва да се изходи от това, че съдържащата сол против замръзване повърхностна вода от пътното платно достига в потока след кратко пропускане през предвидените утаителни басейни. Хлоридните йони не се задържат във водоема, така че се появяват кратки, силни колебания на концентрацията на хлорид във водоема. Тази хипотеза беше потвърдена от специално изготвена техническа експертиза. В района на планираните мерки се намира едно от малкото места за хвърляне на хайвер на речната минога в защитената зона. Ларвите на миногата (Petromyzontidae) преминават през многогодишен ларвален стадий, през който живеят заровени на дъното на водоема и не могат да плуват. По принцип ларвите имат значително по-малка толерантност към замърсяване отколкото възрастните екземпляри. Затова не може да се изключи, че ларвите на миногата няма да са подложени на негативни въздействия по време на своя многогодишен период на развитие от краткото, но многократно изхвърляне на сол против замръзване.

Няма научна информация за прагове на натоварването на ларвите на речната минога. Възможно е да се засегне един от малкото подходящи като зона за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението участъци от реката и по този начин централната функция на защитената зона за вида ще се наруши трайно. В описаната ситуация не може със сигурност да се изключи значителното въздействие. Затова трябва да се изходи от вероятно много голямо въздействие.

Ключови критерии: много голямо значение на функциите на засегнатия участък от реката като зона за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението, липса на научна информация за доказване на незасегнатостта, вероятно много голяма чувствителност на съответния етап в жизнения цикъл на вида
Оценка: вероятно много голяма степен на негативните въздействия

Въздействия върху птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците

Изграждане на нови пътища, отделени от мястото за почивка на сивите гъски (Anser anser)

В близост до защитена зона за птиците, която през зимните месеци се използва от сивите гъски като място за почивка, е планирано обиколно трасе. Между трасето и откритите поляни, посещавани от птиците, има железопътна линия с интензивно движение, която преминава директно върху насип и е заобиколена от високи дървета.

Поради голямата нужда от безопасност сивите гъски спазват дистанция от няколкостотин метра до високите обекти, които ограничават полето им на видимост. Те и без това не се задържат на плътно разположените покрай железопътния насип поляни. Трябва да се изходи от това, че непосредствено увеличаващият се шум от преминаващите влакове означава по-голям източник за стрес за птиците отколкото по-умереният шум, който се създава на по-голямо разстояние от строителния обект и движението на автомобили след това при заобикалянето. Поради защитата от дърветата и железопътния насип, потенциално смущаващите процеси на въздействията не оказват влияние върху местата за почивка на гъските.

Ключов критерий: поради ландшафтните структури няма значими процеси на въздействията

Оценка: няма въздействие

4-лентово разширяване на федерален път в близост до зона на горската чучулига (Lullula arborea)

Планирането предвижда 4-лентово разширяване на път, който преминава в близост до защитена зона за птиците с голяма популация от горски чучулиги. От другата страна на пътя е разположен земеделски ландшафт.

Отделни екземпляри от горските чучулиги, които обикновено рядко напускат харесваните от тях Горски хабитати, могат да загинат от удар при полет до разположените от другата страна на трасето и по-малко привлекателни за тях зони. Загубата се компенсира бързо от относително високия потенциал за естествено размножаване на жизнеспособната наличност в зоната. Няма трайна промяна на популационната структура или на функциите на защитената зона (например площ на хабитата). Възможностите за възстановяване на хабитати в защитената зона не се ограничават.

Ключови критерии: няма пряко въздействие за хабитатите, малки загуби на отделни индивиди от голяма жизнеспособна популация, няма ограничаване на функциите и възможностите за възстановяване

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Увеличаване на шума върху местообитание за размножаване на средните пъстри кълвачи (Dendrocopos medius)

Планираният федерален път е разположен в директна близост до защитена зона, където обширните смесени широколистни гори (около 2 400 хектара) се обитават от голяма численост пъстри кълвачи (Приложение I на Директивата за птиците).

В горските райони близо до планираното трасе релефът е такъв, че безпрепятственото разпространение на шума е възможно само в ограничена територия. С помощта на проведено специализирано проучване е доказано, че в защитената зона в горската ивица с широчина около 200 м и дължина 900 м (18 ха) могат да се очакват шумови емисии от над 50 dB(A).

Тъй като пъстрите кълвачи се ориентират по звука при търсенето на партньор, е вероятно да реагират чувствително по време на брачния период и определянето на територия на свързаните със строителството и експлоатацията шумови емисии. Затова трябва да се изходи от това, че гъстотата на териториите на пъстрите кълвачи в горската ивица с ширина около 200 м близо до трасето ще намалее. Потенциалът на развитие на защитената зона за пъстрите кълвачи се намалява в този район от шумовите емисии.

Преобладаващата част от горските територии на защитената зона се намира поради релефа и периферното разположение на трасето извън шумния район. Съществуващата там част от популацията както и потенциалът на развитие на тези горски територии няма да бъдат подложени на негативни въздействия.

Ключови критерии: Ограничаване на качеството на местообитанието в малка спрямо общата територия периферна зона, няма ограничаване на потенциала на развитие извън пряко засегнатата малка зона

Оценка: в конкретния случай допустима степен на негативните въздействия

Изграждане на нов път в територия за търсене на храна, близо до гнездата на тръстиковия блатар (Circus aeruginosus)

Директно до местата за мътене на тръстиковия блатар се планира автомагистрала на нивото на земята. Поради специфичното за вида поведение, тръстиковият блатар, който предприема много дълги ловни полети, е силно застрашен от удар с автомобили. Поради разположението на трасето в рамките на предпочитания хабитат за хранене близо до гнездата се получава значимо увеличаване на риска от удар. Трябва да се изходи от това, че ще се получат загуби, които значително превишават естествената смъртност. Повторната загуба на отделни индивиди ще доведе на фона на малката обща популация в защитената зона до значително намаляване на популацията.

В цялата защитена зона остава да съществува стабилна остатъчна популация, която е съставена преди всичко от мътещи двойки, които се срещат в защитената зона извън зоната на действие на проекта. Засегнатият район губи своето значение за този вид.

Ключови критерии: увеличена загуба на отделни индивиди от и без това малката популация в цялата зона, загуба на част от обитанието

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене на бойниците (Philomachus pugnax) случай 1

По границата на защитена зона за птиците е планирано изграждането на разположена върху дига железопътна линия.

В плана за управление на зоната е предвидено стимулиране на бойника чрез развитието на допълнителни хабитати за мътене. Подходящите за осъществяването на тази цел пасища са разположени както в съседство на района на проекта, така и в по-голямата си част в много отдалечени райони на защитената зона.

Бойниците реагират чувствително на промени на структурата на местообитанието и на свързаните с това зрителни смущения. Вероятно те няма да приемат ивица с ширина около 300 м по протежение на дигата като територия за мътене и търсене на храна. Останалите бъдещи хабитати с потенциал за развитие се намират извън максималния обсег на действие на предизвиканите от железопътната линия смущения. Този обсег на действие се ограничава от специфичната чувствителност на бойника.

Потенциалът на развитие на засегнатите територии се ограничава силно. Останалите подходящи за целта на развитие територии не са засегнати.

Определената от плана за управление на зоните цел не може да се постигне изцяло. Тъй като стимулирането на много малката в момента популация на бойника се класифицира като наложително необходимо от компетентните природозащитни органи, в този случай не може да се приеме само частично изпълнение на установената цел на развитие, въпреки че предполагаемата загуба ще засегне само някои бъдещи места за мътене.

Ключов критерий: в конкретния случай неприемливо ограничаване на потенциала на развитие в подходяща за вида птици територия.

Оценка: голяма степен на негативните въздействия

Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците (Philomachus pugnax) случай 2

По границата на защитена зона за птиците е планирано изграждането на разположена върху насип железопътна линия.

В плана за управление на зоната е предвидено за съседните на защитената зона територии стимулиране на бойника чрез развитието на допълнителни хабитати за мътене. На тези територии край защитената зона са разположени малкото подходящи за тази цел пасища. Бойниците реагират чувствително на промени на структурата на местообитанието и на свързаните с това зрителни смущения. Вероятно те няма да приемат ивица с ширина около 300 м по протежение на дигата като територия за мътене и търсене на храна.

Определената от управлението на зоните цел не може да се постигне вече. Бойниците ще се концентрират занапред върху малкото съществуващи в зоната места за мътене.

Ключови критерии: силно ограничаване на потенциала на развитие в подходяща за вида птици територия

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Безпокойство на малък лебед (Cygnus bewickii) породено от обслужващ път за строителството

В голяма речна низина е планирано разширяването на страничен канал. За целта са необходими значителни строителни работи, които ще продължат около три години. За обслужването на големия строителен обект е необходим път за строителството, който трябва да премине през място за почивка на малките лебеди. След приключване на мерките е предвидено изцяло премахване на пътя за строителството и възстановяване на ландшафта в първоначалното му състояние.

По време на тригодишния срок на строителство плашливите малки лебеди няма да имат места за почивка нито в района на изграждане на канала нито по пътя за строителството. Останалите места за почивка в защитената зона, които се използват редувайки се с отпадащите територии, не са достатъчни, за да покрият необходимостта от територии за търсене на храна за популацията.

Затова трябва да се изходи от това, че голяма част от лебедите ще напусне защитената зона.

Тъй като малките лебеди имат склонност да се преместят в други зони след продължително безпокойство (създаване на нова традиция за почивка), е възможно птиците да не се върнат в зоната и след приключване на мерките. Съществува опасност от трайно безпокойство. Така ще бъде подложена на негативни въздействия и надрегионалната функция на защитената зона в мрежата Натура 2000.

Ключов критерий: опасност от трайно безпокойство на голяма част от птиците, трайно влошаване на функцията в мрежата Натура 2000

Оценка: изключително голяма степен на негативните въздействия

Проект за жилищно строителство в близост до гнездовия район на ливадния дърдавец (Crex crex)

В директна близост до отлично структуриран комплекс от влажни тревни съобщества със значителен брой мътещи ливадни дърдавци е планиран нов жилищен комплекс.

Поради скитащите кучета и котки от жилищния комплекс се очакват големи загуби на възрастни ливадни дърдавци и техните поколения. Заради прикрития начин на живот на този вид дистанцията за бягство е много малка. Малките не могат да летят няколко седмици и не могат да избягат от скитащите и ловуващи домашни животни. След като малките станат самостоятелни, възрастните екземпляри губят своята перушина и

по време на линеенето също не могат да летят.

Съществува опасност ливадните дърдавци да са привлечени от структурно много подходяща и атрактивна като хабитат за мътене, отглеждане на поколението и линеене зона. От друга страна голямата опасност от хищничество не може да се разпознае предварително от птиците. Там броят на установилите се възрастни екземпляри и малки всяка година ще бъде намаляван от скитащите домашни животни, така че трябва да се изходи от изключително голямо въздействие. Освен това е възможно индиректно намаляване на популацията и в други подходящи защитени зони, които се получават от „ефекта на клопката" на зоната.

Ключови критерии: много голяма специфична за видовете чувствителност към грайферите, силна притегателна сила на зоната за мигриращите птици, продължително драстично намаляване в зоната и възможни негативни въздействия извън границите на зоната

Оценка: изключително голяма степен на негативните въздействия

Д. Примерно съдържание на една ОС в Германия

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:
– чл.31а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр.62/2010 г.)
– чл.23 ал.2 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

Представеното по-долу примерно съдържание принадлежи на реално съществуваща оценка за съвместимост на „План за застрояване на индустриална зона «Kißlegg – Waltershofen [IKOWA]» на границата на две общини", попадащ в рамките на зона DE 8225–341 „Езера и блата около гр. Кислег". Оценката е завършена през април 2010 г. Инвеститор на проекта и съответно възложител на оценката е Целево сдружение „Индустриална зона Валтерсхофен". Оценката е извършена от Работна група:

- Дипл.-инж. Б. Стокс – Защита на околната среда и инфраструктурно планиране 72072 Тюбинген, Ръководител проект: Dipl.-Ing. Burchard Stocks
- Планиране на пространство за свободно време и на неговото развитие – Еберхарт и партньори 78464 Констанц, Ръководител проект: Дипл.-инж. Волфганг Шетлер
- Институт по ботаника и ландшафтознание, 76131 Карлсруе (Сътрудници: Дипл.-геогр. Thomas Breunig, дипл.-биол. Peter Vogel)
- Работна група за екология на животните + планиране, (Сътрудници: Дипл.-геогр. Johannes Meyer, ландшафтен еколог Jürgen Trautner)
- Картография: Reichert + партньори инженери – Геоинформация и планиране 72072 Тюбинген, (Сътрудници: Дипл.-инж. Felix Reichert)

ПРИМЕРНО СЪДЪРЖАНИЕ

1. Увод
   1.1. Повод
   1.2. Задание
   1.3. Описание на Намерението
   1.4. Натура 2000/актуален списък със зони
2. Инфомация за зона DE 8225–341 „Езера и блата около гр. Кислег"
   2.1. Обзор (срв. карта № 1а приложение а)
   2.2. Цели на изследване и развитие
   2.3. Части от зоната, засегнати от намерението (срв. карта № 1б приложение а)
3. Базисни данни и основи на оценката/съществени за опазването части от зоната
   3.1. Типове местообитания според Приложение I на Директивата за местообитанията
   3.1.1. Методика
   3.1.1.1. Находища на типове местообитания от директивата за местообитанията в частите от зоната, които се намират на територията на плана или са съседни на него
   3.2. Видове според Приложение II на Директивата за местообитанията както и характерни видове и съобщества на типовете местообитания
   3.2.1. Методика
   3.2.2. Резултати от картирането
   3.2.2.1. Местност „Арисридер Моос"
   3.2.2.2. Влажни площи около поток Аргсензее
   3.2.2.3. Езеро Вюурмююле

3.2.3. Други видове, включени в стандартния формуляр при обявяване на зоната, но не регистриране по време на проучванията за ОС
3.3. Условия на средата/почви и воден баланс
3.4. Функции в кохерентна мрежа
3.4.1. Типове местообитания според Приложение I на Директивата за местообитанията
3.4.2. Видове според Приложение II на Директивата за местообитанията
4. Описание на намерението и представяне на специфичните за проекта въздействия/ ефекти
4.1. Предишни натоварвания
4.2. Директни и индиректни въздействия на намерението, както и предвидени предпазни мерки, от страна на инвеститора, и мерки за ограничаване на щетите
4.2.1. Описание на намерението
4.2.2. Въздействия, причинени от строителството
4.2.3. Въздействия, причинени от съоръжението, както и предпазни мерки, от страна на инвеститора и мерки за ограничаване на щетите
4.2.3.1. Изключване на дълбочинни сонди/ – вкопаване на основи в дълбочина/ – дълбочинни кладенци с цел опазване на наличните условия на подпочвените води
4.2.3.2. Повърхностно отводняване
4.2.4. Въздействия, причинени от експлоатацията на съоръжението, както и предпазни мерки, от страна на инвеститора и мерки за ограничаване на щетите
4.2.4.1. Светлина
4.2.4.2. Шум
4.2.4.3. Вредни вещества
4.2.4.4. Изхвърляне на отпадни води
4.3. Кумултавини въздействия чрез включването в анализа на други проекти/планове/ползвания в пространствен контекст
5. Оценка за съвместимост
5.1. Описание и преценяване на потенциалните въздействия на оценявания проект с вземане предвид на предпазните мерки от страна на инвеститора и мерки за ограничаване на щетите
5.1.1. Типове местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията
5.1.1.1. Отнемане на площи
5.1.1.2. Разсичане на местообитания и значими функционални връзки и обменни функции между местообитанията по Приложение I на Директивата за местообитанията
5.1.1.3. Промени на условията на средата, особено на хидложките условия
5.1.1.4. Натоварване на отводняващите водоеми с допълнителни повърхностни води съотв. промени/влошаване на качеството на водата
5.1.1.5. Внасяне на вредни вещества по въздушен път
5.1.2. Видове от Приложение II на Директивата за местообитанията както и характерни видове
5.1.2.1. Отнемане на площи или разкъсващи въздействия
5.1.2.2. Промени на условията на средата, особено на хидроложките условия
5.1.2.3. Светлинни въздействия, съоръжения за осветяване
5.1.2.4. Обезпокояване чрез шум
5.1.2.5. Други въздействия/фактори на въздействие
5.1.3. Почви/условия на средата
5.2. Описание и преценяване на потенциални въздействия в резултат на оценяваното намерение във връзка с други проекти или планове в пространствен контекст
6. Резултат на оценката за съвместимост
7. Източници/литература

Приложения
Карти

ГЛАВА 5

СТАНОВИЩА НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ.6(4) на ДИРЕКТИВА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА 92/43/ЕЕС.

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:
– чл.33, чл.34 и чл.34а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр.62/2010 г.)
– чл.31 от Наредба за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

Втората подточка на Член 6(4) на Директива 92/43/ЕЕС предвижда специално процедиране винаги когато планът или проектът касае зона, съдържаща приоритетни хабитати и/или видове, и може да засегне тези приоритетни хабитати и/или видове. Реализирането на планове или проекти, които могат негативно да повлияят тези зони може да бъде обосновано само ако възникналите основателни причини от най-висок обществен интерес се отнасят за човешкото здраве или обществената безопасност или изключителни ползи за околната среда, или ако, преди да се даде одобрение на плана или проекта, Комисията излезе със становище за предвижданата инициатива.

С други думи, щетите върху зоните ще се приемат само когато специфичните основателни причини посочени по-горе са налице или след допълнителната процедурна предпазна мярка с независима оценка от Комисията.

В случай на основателни причини от най-висок обществен интерес различни от човешкото здраве, безопасност и ползи за околната среда, е необходимо предварително становище на Европейската Комисия. Член 6(4), втора подточка, не посочва конкретна процедура или специфично съдържание на едно такова становище. Ето защо трябва отново да се разгледа финансовата ситуация и целите преследвани от въпросното условие. Становището трябва да включва оценката на екологичните характеристики, които могат да бъдат засегнати от плана или проекта, релевантността на възникналите основателни причини и баланса на тези два противоречащи си интереса, както и оценяване на компенсаторните мерки. Тази оценка включва както научна така и икономическа преценка, а също и проучване на необходимостта и пропорционалността на реализирането на плана или проекта по отношение на възникналите основателни причини.

По своята същност, становището на Европейската Комисия не е акт със задължителни правни последици. Националните власти могат да не се съобразят с него и да решат да изпълнят плана или проекта, дори и становището да е отрицателно. Все пак в такъв случай е нормално да се очаква решението да отрази аргументите на Комисията и да обясни защо нейното становище не е взето предвид. Във всички случаи Комисията може да прецени дали изпълнението на плана или проекта е в съответствие с изискванията на законодателството на Общността и, ако е необходимо, да заведе съответните съдебни действия.

Комисията, при представянето на своето становище, трябва да провери баланса между засегнатите екологични характеристики и възникналите основателни причини, и да оцени компенсаторните мерки. Становището няма задължителен характер, но в случай на несъответствие със законодателството на Общността могат да се предприемат съдебни действия.

Тук представяме 2 становища на Европейската Комисия в отговор на отправени към нея запитвания по казуси в Германия.

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

1. Становище на ЕК относно автомагистрала А 20 – пресичане долината на река Пиин, Германия.

СТАНОВИЩЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ от 18 декември 1995 за пресичането на долината Пиин (Peene) (Германия) от планираната магистрала А 20 съгласно Член 6(4) на Директива 92/43/ЕЕС за опазването на природните местообитания както и на дивата фауна и флора (96/15/ЕС)

1. Магистрала А 20

1.1. Федерална Република Германия планира да построи, в рамките на транспортни проекти Deutsche Einheit, магистрала А 20, свързваща Любек (Lübeck), Stralsund и Stettin.

Според плановете на трасето, магистралата ще пресича, на територията на Мекленбург Западна-Померания (Mecklenburg Western-Pomerania), две специални защитени зони по Директива 79/409/ЕЕС от 2 април 1979(1) за опазване на дивите птици. Тези територии съдържат приоритетни типове хабитати, които могат да бъдат засегнати от магистралата. Правителството на Германия изтъква основателни причини от най-висок обществен интерес, различни от тези свързани с човешкото здраве и обществената безопасност. Ето защо, Комисията трябва да представи становище съгласно Член 6(4) на Директива 92/43/ЕЕС от 21 май 1992(2) за опазването на природните местообитания както и на дивата флора и фауна (Директивата за Местообитанията).

1.2. Що се отнася до пресичането на долината Trebel and Recknitz, Комисията посочва в своето становище от 27 април 1995(3), че влошаването на защитената зона е оправдано по основателни причини от най-висок обществен интерес. Пресичането на долината Peene не е било предмет на това становище на Комисията, защото плановете на трасето за тази отсечка са били преразгледани от властите в Германия, за да се оцени по-безвредно трасе.

В писмото си от 3 август 1995, Германското Министерство на Транспорта информира Комисията, че новите планове за трасе за пресичането на Peene са завършени и поиска становище съгласно Член 6(4) на Директивата за Местообитанията. По искане на Комисията, с писмо от 6 октомври 1995, бяха предадени допълнителна информация и подробни карти на растителността и животинското разнообразие. На 24 октомври 1995, Комисията предприе оценка на място във връзка с възможните пресичания на защитената зона.

1.3. Както Комисията е описала в своето становище от 27 април 1995, две правителствени решения са отдали най-висок приоритет на проекта за магистрала А 20 на основание необходимостта от значително подобрение на съществуващата пътна мрежа, за

да се подпомогне икономиката в Мекленбург-Западна Померания, където безработицата е висока. Чрез закона за изграждане на пътищата от 15 ноември 1993, Бундестагът (народното събрание) е посочил необходимостта от тази магистрала.

Мащабът на безработицата в Мекленбург-Западна Померания, измерен като процент от цялото работещо население, достигна през октомври 1995 до 15,2 % (4). Процентът във всичките нови Провинции (Länder) достигна 13,8 %, докато в старите Провинции бе 8,1 %. Безработицата във Федералната Република като цяло възлиза на 9,2 %. Ето защо безработицата в Мекленбург-Западна Померания е почти двойно по-висока от тази в старите Провиции, и онази от 1992.

С 2,3 % от населението на Германия, Мекленбург-Западна Померания добавя приблизително 1,1 % към брутния вътрешен продукт (стойности за 1994)(5). Ето защо брутният вътрешен продукт създаван в Мекленбург-Западна Померания, в сравнение с процента от населението, е значително по-нисък от средния брутен вътрешен продукт.

Мекленбург-Западна Померания е територия по Цел 1 по смисъла на Регламента на Съвета (EEC) No 2081/93 за Структурните Фондове (6). Тези територии са територии, чието развитие „изостава" и чието развитие и структурно приспособяване трябва да бъде подпомогнато, за да се заздрави икономическата и социалната свързаност на Общността.

1.4. Магистрала A 20 е част от транс-европейската пътна мрежа (7). Тази мрежа, като част от транс-европейските мрежи (Член 129б от Договора на Общността), трябва да бъде подобрена, за да се гарантира функционирането на вътрешния пазар и да се даде възможност на гражданите на Съюза, икономическите фигури и регионалните и местните общности да извлекат полза от дадена територия без вътрешни граници. Пътната мрежа цели специално свързването на периферните или изолираните региони с централни региони от Общността, за да се заздрави икономическата и социалната свързаност в Общността.

2. Защитената зона

Планираната магистрала ще пресича защитена зона «Peenetal vom Kummerower See bis Schadefähre». Територията се простира по долината на река Peene, с дължина 70 км; тя образува коридор с ширина от 1 до 5 км, разположен между брега и югоизточната част на Мекленбург-Западна Померания. Тя включва най-големите, а по отношение на фауната и флората и най-богатите алувиални алкални блата в северна Германия. Територията е място за гнездене и почивка на значителен брой редки и застрашени птици, включително мигриращи видове. Цялата територия съдържа гори върху тресавища и блата и остатъчни алувиални гори, приоритетни типове хабитати по Директивата за местообитанията (Анекс I, No 44.A1 до 44.A4 и 44.3).

С изключение на четири селища, разположени в защитената зона (Anklam, Jarmen, Loitz, Demmin), огромни части от долината са неизползвани от хората.

3. Плановете на трасето

За пресичането на Peene, Федералната Република проучи като основни алтернативни решения територията на запад от Loitz и районите източно и западно от Jarmen. По икономически и структурни причини, по-специално спестяващото време свързване на Grimmen и Greifswald с други икономически центрове, Федералната Република предпочете пресичането източно от Jarmen.

На 20 януари 1995 Федералното Министерство на Транспорта реши, че трасето трябва да е източно от Jarmen. Министерството на Икономическите Работи на Мекленбург-Западна Померания бе инструктирано да търси решение за пресичането на Peene, което да гарантира съответствие с националните и европейските екологични цели.

Така алтернативните трасета разположени на запад от Jarmen или Loitz вече не

биха могли да се разглеждат от властите на Мекленбург-Западна Померания. Комисията, все пак, трябва да гарантира съгласно Член 6(4) на Директивата за местообитанията, че неблагоприятно въздействие върху дадена зона се приема само при липсата на алтернативни решения. Ето защо тя трябва да прецени дали съществува решение, което да е по-безвредно от предложеното трасе източно от Jarmen.

3.1. Пресичането на река Peene източно от Jarmen съгласно първоначално одобрените планове

Според първоначално одобрените планове на трасето, магистрала A 20 трябваше да пресича река Peene с мост на около 1 000 м източно от съществуващото пресичане на долината при Jarmen. В този участък от защитената зона, алувиалните алкални мочурища и горите върху тресавища и блата – приоритетен тип хабитат, не са претърпели неблагоприятни ефекти от съществуващите ползвания. Броят на видовете, използващи този участък от Peene като гнездови и хранителен хабитат, съответно е висок. ливадният дърдавец *(Crex crex),* синегушката *(Luscinia svecica)* и белият щъркел *(Ciconia ciconia)* са само някои от видовете, срещащи се тук.

Това трасе би засегнало пряко горите върху тресавища и блата по протежение на приблизително 150 м. Непрякото въздействие (шум, замърсяване, промяна на видовото разнообразие) би било осезаемо на площ от около 1 000 м от двете страни на магистралата.

3.2. Пресичането на река Peene при Loitz

Западно от Loitz, неблагоприятно въздействие върху територията до известна степен оказват високоволтовите електропроводи. Въпреки че трасето няма пряко да засегне приоритетни хабитати, значителни алкални мочурища ще бъдат унищожени на голямо протежение. Което е още по-важно, местообитанията на средната пъструшка *(Porzana parva)*, синегушката и малкия креслив орел *(Aquila pomarina)* ще бъдат увредени. Малкият креслив орел, специално, е изключително рядък в Германия и не гнезди никъде другаде в Централна и Западна Европа.

3.3. Пресичането на Peene западно от Jarmen

Това възможно алтернативно трасе би било разположено на 2,5 км западно от първоначално планираното пресичане при Jarmen изток. Като приоритетни хабитати, остатъчните алувиални гори биха били пряко засегнати; горите върху тресавища и блата, друг приоритетен тип хабитат, се среща на около 150 м от предложеното трасе и следователно би бил засегнат индиректно. Местата за гнездене или хранене на синегушката и белия щъркел също биха претъпрели увреждания.

3.4. Пресичането на Peene източно от Jarmen, както е планирано понастоящем

Според сегашните планове за трасето, магистрала A 20 ще пресича река Peene на 300 м източно от съществуващото пресичане от национален път B 96 и близо до търговски дистрибуторски център. Приоритетни хабитати няма да бъдат пряко засегнати – най-близкият се намира на 300 м от планирания мост. Въпреки това, трасето би засегнало други видове от интерес за Общността, като видрата *(Lutra lutra),* бобъра *(Castor fiber),* земеродното рибарче *(Alcedo atthis)* и пеперудата *(Lycaena dispar)*. Все пак, тези видове се срещат в цялата защитена зона или, що се отнася за пеперудата, поне в някои други части на защитената зона.

4. Заключения

4.1. Последици за зоната

От четирите възможни пресечни точки в рамките на защитената зона, предложе-

ната в момента е най-безвредна. Приоритетните хабитати не са пряко засегнати. Няма да бъдат пряко засегнати особено редки птици, чието присъствие е било причината за обявяването на долината като специална защитена територия. С разполагането на трасето близо до съществуващия пресечен пункт се избягва пресичане на незасегната част от долината, новите негативни ефекти се групират със съществуващия натиск върху зоната, оказван от близкото село, съществуващия мост и индустриалното ползване. Поради тези причини, последиците от магистралата за зоната като цяло изглеждат приемливи.

4.2. Основателни причини от най-висок обществен интерес

Както Комисията е описала в своето горепосочено становище от 27 април 1995, Мекленбург-Западна Померания страда от изключително висока безработица. Мащабите на безработицата там са почти два пъти по-големи от тези на безработицата в старите Провинции от няколко години. Брутният вътрешен продукт създаван в Мекленбург-Западна Померания, в сравнение с процента от населението, е значително по-нисък от средния брутен вътрешен продукт.

Комисията взима предвид специалната ситуация на Мекленбург-Западна Померания като специално подпомага развитието на региона чрез Структурните Фондове. Магистрала А 20 освен това е част от трансевропейската пътна мрежа. Структурните Фондове, както и трансевропейските мрежи имат за цел да установят международния пазар и да заздравят икономическата и социалната свързаност на Общността. В тази връзка, трябва да бъде създадена връзка „изток-запад" в Мекленбург-Западна Померания, за да се свърже с централните региони на Общността.

Специалната стойност на А 20 като част от транспортните проекти Deutsche Einheit е отразена в най-високия приоритет, който и е даден от Правителството на Германия, както и в класифицирането от Бундестага на тази магистрална връзка като необходимост.

Не е намерено алтернативно решение. Заради нейната дължина и местоположение не е възможно да се избегне пресичане на защитената зона; целите, преследвани с изграждането на магистралата, както и желаното групиране на трафика не биха били постигнати.

4.3. Смекчаващи и компенсаторни мерки

Все пак пресичането ще създаде нова изкуствена пречка за миграцията на видовете в долината Peene и ще причини безпокойство на други типове хабитати важни за видовете включени в Директивите за птиците и местообитанията. Поради тази причина, трябва да се предприемат достатъчни компенсаторни мерки, гарантиращи цялостната свързаност на Натура 2000. Комисията е отбелязала компенсаторните мерки описани в писмото на Транспортното Министерство на Германия от 30 октомври 1995, предвиждащи и подпомагащи създаването или възстановяването на седем различни типа хабитати на площ от приблизително 100 ха в долината Peene между Jarmen и Loitz. Тези мерки трябва да се предприемат едновременно със строителните работи, а Комисията изисква Федералното Правителство да я информира адекватно за тези мерки.

Комисията е отбелязала и мерките предвидени за намаляване въздействието от магистралата по време на, и след нейното изграждане, както е посочено в писмото на Транспортното Министерство от 30 октомври 1995. Строителството ще се извършва от понтони, за да се ограничи доколкото е възможно увреждането на територията. Броят на стълбовете в алувиалната равнина ще бъде намален до необходимия минимум. Освен това, ще се предприемат предпазни мерки срещу емисиите от магистралата като шумови бариери от двете страни на моста. Тези бариери ще бъдат използвани и като бариери за смекчаване на светлинното привличане и безпокойство на нощните животни от фаровете на автомобилите, преминаващи по моста. Освен това трябва да се

предприемат допълнителни мерки, свързани с потенциално изтичане на гориво, гарантиращи, че и при инциденти, горива или други опасни вещества няма да замърсяват защитената зона.

Предвид предвидените компенсаторни и смекчаващи мерки, и отчитайки, че е избрано най-безвредното алтернативно решение, Комисията, съгласно Член 6(4) на Директива 92/43/ЕЕС, представя следното становище:

Неблагоприятните ефекти върху защитената зона «Peenetal vom Kummerower See bis Schadefähre» в резултат на планираната магистрала A 20 източно от Jarmen са оправдани от основателни причини от най-висок обществен интерес.

Изготвено в Брюксел, 18 декември 1995.

За Комисията

Ritt BJERREGAARD

Член на Комисията

(1) OJ No L 103, 25.4.1979, p.1.
(2) OJ No L 206, 22.7.1992, p.7.
(3) 95/C 178/03 (OJ No C 178, 13.7.1995, p.3).
(4) Source: Bundesanstalt für Arbeit.
(5) Source: Statistisches Bundesamt.
(6) OJ No L 193, 31.7.1993, p.5.
(7) Council Decision 93/629/EEC of October 1993, OJ No L 305, 10.12.1993, p.11.

2. Становище на ЕК относно създаването на нова индустриална и търговска зона Зигерланд в бившия военен полигон Трупбах.

СТАНОВИЩЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ ОТ 24/04/2003 предоставено по искане на Германия съгласно Чл.6(4) подточка 2 на Директива 92/43/ЕЕС от 21 май 1992 за опазването на природните местообитания както и на дивите животни и растения, относно създаването на нова индустриална и търговска зона Зигерланд («Siegerland») в бившия военен полигон Трупбах (Trupbach) в околностите на Зиген/Фройденберг (Северен Рейн-Вестфалия) (Siegen/Freudenberg (North Rhine-Westfalia)

I. Законовата рамка

Член 6(3) на директива 92/43/ЕЕС („Директива за местообитанията") предписва всеки план или проект, който не е пряко свързан с, или необходим за управлението на дадена зона от Натура 2000, но който може да окаже значителен ефект върху нея, самостоятелно, или в комбинация с други планове или проекти, да бъде подложен на оценка за съвместимост на последиците от него по отношение на зоната, с оглед на консервационните цели на съответната зона. В светлината на заключенията от оценката на последиците от него за зоната и по силата на разпоредбите на алинея 4, компетентните национални власти могат да се съгласят с плана или проекта само след като са установили, че той няма да засегне неблагоприятно целостта на въпросната зона, и, ако е възможно, след като са получили становището на широката общественост.

Съгласно член 6(4) на директива 92/43/ЕЕС, един план или проект може да бъде изпълнен въпреки негативна оценка на последиците за дадена зона от Натура 2000, при липса на алтернативни решения, ако е оправдано по основателни причини от първостепенен обществен интерес, включително такива от социален или икономически характер. В такъв случай Държавите-членки трябва да предприемат всички необходими

компенсаторни мерки, за да гарантират, че цялостната свързаност (кохерентността) на Натура 2000 е защитена, и трябва да информират Комисията за предприетите компенсаторни мерки. Когато въпросната зона съдържа приоритетен тип природно местообитание и/или приоритетен вид, и ако не може да се позове на съображения свързани с човешкото здраве, обществената безопасност или ползи от съществено значение за околната среда, проектът може да бъде обоснован, след становище на Комисията, с други основателни причини от първостепенен обществен интерес.

II. Запитването на Германия

На 9.6.2000 г. DG ENV получи официално писмо и документация с дата 22.5.2000 г. от Германското Федерално Министерство на Околната среда, опазването на природата и ядрената безопасност с молба за становище по силата на Член 6(4) на Директива 92/43/ЕЕС относно създаването на нова индустриална и търговска зона в границите на бившия военен полигон Трупбах в околностите на Зиген/Фройденберг (Северен Рейн-Вестфалия).

Когато бе поискано становището на Комисията през май 2000 г., зоната все още не е била официално предложена от Германия като Територия от значение за Общността (pSCI) по Директива 92/43/ЕЕС.

На 22 юни 2000 г. Комисията информира Германия, че становище съгласно Член 6(4) на Директивата за местообитанията може да бъде издадено от Комисията само ако територията е била официално обявена като pSCI.

На 23 март 2001 г. територия „Ерикоидни и бедни на хранителни вещества тревни съобщества Трупбах", N° DE 5113–301 бе предложена като Територия от значение за Общността (pSCI) от правителството на Германия.

III. Проектът

Проектът се състои в създаването на нова индустриална и търговска зона от 140 ха в границите на бившия военен полигон Трупбах (обща площ = 295 ха), от който 85 ха са обявени като pSCI. В миналото, засегнатата територия е била използвана като тренировъчен военен полигон от армиите на Германия и Белгия.

IV. Зоната

През 2001 г. големи части от бившия военен полигон са били предложени от правителството на Германия като Територия от значение за Общността (pSCI), под обозначението „Ерикоидни и бедни на хранителни вещества тревни съобщества Трупбах", N° DE 5113–301. Територията се характеризира с богат комплекс от местообитания, включително следните местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията: 4030 – Европейска сухи ерикоидни съобщества, *6230 – Богати на видове Nardus тревни съобщества върху силикатни субстрати в планински области (и предпланински райони в континентална Европа) и 6510 – Низинни сенокосни ливади (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis).

Територията включва също и съответни популации на горска чучулига *(Lullula arborea)* и червеногърба сврачка *(Lanius collurio)*, два вида птици от Приложение I от Директивата за птиците (79/409/ЕЕС). Други два вида, посочени в това приложение, също се срещат в зоната: сивият жерав *(Grus grus)* и осоядът *(Pernis apivorus)*.

V. Последици от проекта за зоната

Оценка на въздействието на проекта върху местообитанията на видовете, защитени по Директивата за местообитанията, бе проведена в контекста на основно предпроектно проучване. Оценката заключава, че проектът би довел до широкомащабно унищожаване на горепосочените типове местообитания. Той би оказал значително въздействие върху предложената Територия от значение за Общността, причинявайки,

освен всичко останало, и унищожаването на изключително богат хабитатен комплекс с много висока консервационна стойност. Проектът би имал необратим и значителен отрицателен ефект върху всички типове местообитания и видове, за опазването на които е обявена зоната, както и върху структурното разнообразие и целостта на зоната като цяло. Според компетентните власти, смекчаващите мерки не биха имали никакъв смисъл, тъй като не може да се избегне значителното отрицателно въздействие върху защитените местообитания и видове.

Несъмнено проектът ще засегне неблагоприятно, по смисъла на Чл.6(3) на директивата, целостта на зоната „Ерикоидни и бедни на хранителни вещества тревни съобщества Трупбах", съдържаща приоритетно природно местообитание.

В такъв случай, проектът може да се изпълни само, ако се спазват изискванията, изложени в Чл.6(4) на директивата.

VI. Изпълнение на изискванията по Чл.6(4)

Тъй като последиците от проекта за зоната са негативни, както бе потвърдено от властите в Германия, изпълнението на изискванията по Чл.6(4) подлежи на оценка:

– Алтернативни решения

Необходимостта от нова индустриална зона в съседство с град Зиген се обяснява с недостатъчна наличност на територии за индустриални бази. През 1993 г. необходимостта от индустриални зони в района на Зиген, Фройденберг (Freudenberg) и Кройцтал (Kreuztal) бе оценена на около 158 ха за периода до 2010 г. Още седем потенциални зони бяха оценени като потенциални алтернативи на предложената територия Зигенланд/Трупбах («Siegerland/Trupbach»). Въпреки това бяха идентифицирани само две подходящи алтернативни територии, с обща площ от 56 ха. Въпреки, че бе решено, че тези две територии биха могли да бъдат използвани през един преходен период, не бяха счетени за подходяща дългосрочна алтернатива на една нова голяма индустриална зона на територията на Трупбах.

На 30 май 2001 г. Градският Съвет на Зиген реши да започне ново проучване на наличието на индустриални зони в региона. В този контекст бе оценена или повторно оценена осъществимостта на създаването на нови индустриални зони в множество територии. Чернова от изготвената в резултат на този процес „Концепция за търговските и индустриалните зони" («Gewerbe- und Industrieflächenkonzept»), от октомври 2001 г., бе предоставен на Комисията в началото на 2002 г. От този документ е видно, че минимум три допълнителни територии могат да се разглеждат като възможни алтернативи за осигуряването на пространство за индустриална база към град Зиген. Тези територии са следните:

1. „Лаймбахтал/Фауле Бирке/Айзенхарт" в Зиген/Айзерн («Leimbachtal/Faule Birke/Eisernhardt» in Siegen / Eisern) (63,8 ха),
2. „Обершелден/Зелбах" («Oberschelden/Seelbach») (41,3 ха),
3. „Хардер Берг" («Haardter Berg») (15,1 ха).

Територия 1 лесно би могла да бъде увеличена като се включи допълнителна площ разположена на територията на съседната община Вилнсдорф (Wilnsdorf). По този начин би могла да се създаде „междуобщинска" индустриална зона. Част от територия 1 ще е свободна едва през 2005 г., тъй като все още се използва като сметище за инертни материали. Територия 3 ще е свободна едва след 2009 г., тъй като за момента все още се използва като депо за изхвърляне на шлаката от стоманодобивната индустрия.

– Основателни причини от първостепенен обществен интерес

Твърдението, че са налице основателни причини от първостепенен обществен интерес се основава на аргументите, че според оценка извършена през 1993 г. от управата на област Арнсберг (Arnsberg) е налице цялостен недостиг на индустриални зони за област Арнсберг (градовете Зиген, Фройденберг и Кройцтал) в размер на 158 ха, от които само около 50 ха могат да бъдат покрити от други две планирани територии. Създаването на нова индустриална зона от повече 100 ха в бившия военен полигон Трупбах би позволило запълването на този дефицит и би допринесло за икономическото развитие на региона, подобрявайки икономическата му структура.

Ето защо, тази нова зона би била от съществено значение за поддържане и осигуряване на заетост в региона. Концентрацията на търговски и индустриални дейности на едно място би имала предимство от гледна точка на икономиката и трафика и би засилила междуобщинското сътрудничество между градовете Зиген, Фройденберг и Кройцтал.

– Компенсаторни мерки

До момента никакви конкретни компенсаторни мерки не са предложени от компетентните власти.

VII. Становище на Комисията

Комисията е на мнение, че горепосочените територии могат да представляват съответни алтернативи за осигуряването на допълнителни площи за индустриална база към град Зиген. Комисията вярва също, че съществуващите индустриални зони, които вече са свободни, но в момента не се използват, трябва по-добре да се интегрират в планирането, преди да се взима решение за създаването на нови индустриални зони. Според инициативна група на местните жители, повече от 370 ха такива неизползвани индустриални зони все още са свободни в област Зиген-Витгенщайн (Siegen-Wittgenstein).

Освен това, търсенето на алтернативни територии за индустриално и търговски развитие не трябва да се ограничава до границите на местните общини. Алтернативни територии в съседни общини и „междуобщински" територии също биха могли да осигурят допълнителни площи за индустриална база в региона. Недостатъците, произтичащи от тези алтернативи, например с оглед постъпленията от данъци, не могат да оправдаят игнорирането на тези възможности. Съответната Държава-членка носи отговорността за разрешаването на тези трудности.

Следователно, Комисията е на мнение, че оценката на възможните алтернативи на проекта не е извършена напълно задоволително и, че не може да се приеме, че не съществуват алтернативи за този проект, както се изисква по Чл.6(4) на Директива 92/43/ЕЕС.

По отношение на обществения интерес към проекта, Комисията е на мнение, че необходимостта от допълнителни индустриални зони в и около град Зиген, така както е оценена през 1993 г., трябва да бъде повторно оценена, като се препоръчва да се вземат предвид териториите, които вече са свободни, но към настоящия момент не се използват, както и икономическата ситуация днес, около 10 години след провеждане на последната оценка на ситуацията.

Дори и да може да бъде доказан определен обществен интерес от предоставянето на допълнителни индустриални зони в региона на Зиген, Комисията въпреки всичко е на мнение, че не са налице конкретни основателни причини от първостепенен обществен интерес за създаването на една допълнителна индустриална зона на територията на Трупбах, предвид това, че няма убедително доказателство за липсата на алтернативни територии в региона. Освен това Комисията не е убедена в аргумента, че що се

отнася до безработицата, една индустриална зона би представлявала значително предимство в сравнение с постепенното развитие на няколко по-малки зони.

На базата на своята оценка на наличната информация, Комисията е на мнение, че неблагоприятните ефекти от създаването на нова индустриална и търговска зона в рамките на бившия военен полигон Трупбах в предложената Територия от значение за Общността „Ерикоидни и бедни на хранителни вещества тревни съобщества Трупбах (Heiden und Magerrasen Trupbach)“, N° DE 5113–301, не са оправдани от основателни причини от първостепенен обществен интерес.

ГЛАВА 6

ПРАКТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛАГНЕТО НА ЧЛ.6(3) и 6(4) на ДИРЕКТИВА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА 92/43/ЕЕС.

УВОД ОТ СЪСТАВИТЕЛИТЕ

Представеното тук има като минимум отношение към прилагането на българското законодателство по отношение на:
– чл.31 – 34а от ЗБР (Обн. ДВ бр.77/2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/2010 г.)
– Наредбата за условията и реда за извършване на ОС на ППП/ИП с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

Прилагането на Директивата за опазване на дивите птици (79/409/ЕЕС) и на Директивата за опазване на местообитанията (92/43/ЕЕС) се предизвиквали не едно и две, а многобройни различни тълкувания. За да подпомогне разрешаването на възникналите разногласия и въз основа на възникналите казуси Европейската комисия през годините разработва ръководства, които представят тълкуването на Комисията.

Въпреки това продължават да съществуват несъгласия и интерпретации различни от тези на Европейската комисия. В такива случаи като окончателна стъпка се стига до дела в Съда на Европейския съюз и произнасянето му по казуса. Решението на Съда на Европейския съюз е задължително за изпълнение и се разпростира върху всички страни от ЕС. Съда може да наложи ежедневни глоби, които имат много силен стимулиращ ефект за бързо изпълнение на неговите решения.

Както е видно от практиката на Съда на Европейския съюз разглеждани са дела по казуси възникнали от спорната интерпретация на почти всички членове на Директивата за местообитанията.

Веднъж произнесено решение на съда с конкретното тълкувание то важи върху всички страни членки на съюза.

Няма никакво основание, която и да е държава членка да предполага, че ще бъде третирана по различен, по-снизходителен начин поради своето „величие", „неповторимост" или пък национална специфика!

Скоростта и последователността, с която се разрешават делата по казуси, по които вече има разрешените прецеденти би трябвало да има отрезвяваща роля за свободното интерпретиране на текстовете от Директивите.

Въпреки това, практиката показва, че не секва желанието на страните членки „да си пробват късмета, да им мине номера" смятайки, че техния казус е уникален и тяхната интерпретация е по-добра от прежде осъдените държави членки...

Затова познаването и РАЗБИРАНЕТО на решенията на Съда на Европейския съюз е жизнено важно за избягването на грешките допуснати от вече осъдените държавите членки и ПЕСТИ СРЕДСТВА НА ДАНЪКОПЛАТЦИТЕ за плащане на налаганите глоби.

В рамките на проекта бе преведена избрана част от изданието „КАЗУСИ СВЪРЗАНИ С ПРИРОДА И БИОРАЗНООБРАЗИЕ, РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ, Евро-

пейска комисия 2006" представени на оптичния носител в Приложение 10 към настоящото издание.

Във втората част на ръководството са представени пълните описания на делата включително предшестващото ги развитие, аргументи на страните, фактология и т.н.

Преведена е първата част от ръководството, която представя решенията на Европейския съд по отделните казуси свързани със съответните членове на природозащитните Директиви:

ИЗБРАНИ ОТКЪСИ

Преведената Част I. от Ръководството на Съда на Европейския съюз включва:

1. Общи принципи
2. Директива за птиците
   2.1. Начин за транспониране на Директивата за Птиците
   2.2. Приложно поле на Директивата: Член 1, Член 2, Член 3
   2.3. Задължение за прилагане на специални мерки за съхраняване на видовете местообитания: режим на правна защита за специалните защитени зони (СЗЗ)
   2.3.1. Класификация на СЗЗ и осигуряване на законова защита: Член 4.1 и 4.2
   2.3.2. Избягване на замърсяване или влошаване на местообитанията: Член 4.4
   2.4. Задължения за защита на видове
   2.4.1. Обща система на защита: Член 5
   2.4.2. Търговия с птици: Член 6
   2.4.3. Ловуване, улавяне или убиване на птици: Член 7, Член 8
   2.4.4. Дерогации: Член 9
3. Директивата за местообитанията
   3.1. Начин на транспониране на Директивата за местообитанията
   3.2. Задължения за опазване на местообитанията: правен режим на защита на проектотериории от значение за Общността (пТЗО), териториите от значение за Общността (ТЗО), специални консервационни зони (СКЗ)
   3.2.1. пТЗО – ТЗО– СКЗ: Член 4
   3.2.2. Предотвратяване на влошаването: Член 6.2
   3.2.3. Оценка на планове и проекти и компенсаторни мерки: Член 6.3 и 6.4
   3.2.4. Оценки на планове и проекти и консервационни мерки в специалните защитени зони: Член 7
   3.2.5. Наблюдение на природозащитния статус: Член 11, Член 14
   3.3. Задължения за защита на видовете
   3.3.1. Система на строга защита: Член 12, Член 13, Член 15
   3.3.2. Дерогации: Член 16

Тук представяме извлечение от преведената част на цитираната по-горе публикация (Приложение 10 към Практическите насоки) касаеща казусите свързани с прилагането на чл.6(3) и 6(4) от Директивата за местообитанията.

3.2.3. Оценка на планове и проекти и компенсаторни мерки:
Член 6.3 и 6.4

3. Планове или проекти, които не са непосредствено свързани с или необходими за управлението на територията, но които самостоятелно или в комбинация с други планове или проекти могат да окажат значително въздействие върху нея, подлежат на подходяща оценка за въздействието им върху територията от гледна точка на целите за опазване на тази територия. Като вземат

предвид заключението на оценката и при спазване на разпоредбите на член 4, националните компетентни органи одобряват плана или проекта само след като установят, че няма да има отрицателно въздействие върху съответната и ако е необходимо, след като са получили мнението на обществеността.

4. Ако въпреки отрицателната оценка на въздействието върху територията от плана или проекта и при липса на алтернативни решения той трябва да бъде осъществен поради наложителни причини от първостепенен обществен интерес, включително и такива от социален или икономически характер, то тогава Държавите-членки трябва да предприемат всички компенсаторни мерки, за да гарантират защита на общата цялост на Натура 2000. Те трябва да информират Комисията за приетите компенсаторни мерки.

Ако разглежданата територия включва приоритетен тип природно местообитание и/или приоритетен вид, единствените съображения, които могат да бъдат посочени, са само тези, свързани със здравето на човека или обществената безопасност, с благоприятни въздействия върху околната среда от първостепенно значение или, след становище на Комисията, с други наложителни причини от „първостепенен обществен интерес."

По отношение на практиката на Съда:

Член 6(3) на Директивата за местообитанията създава процедура, която да гарантира, с помощта на предварителен преглед на план или проект, който не е пряко свързан с или са необходими за управление на съответната зона, но може да има значителен ефект върху нея, че е разрешен само до степен, която не вреди на целостта на територията, а в член 6, параграф 2 от Директивата за местообитанията се установява задължение за обща защита, състояща се в избягване на влошаване на състоянието и изменения, които могат да имат значителни последици, като в светлината на целите на Директивата този член не може да се прилага едновременно с член 6, параграф 3.

В преамбюла на Директивата за местообитанията се посочва, че подходяща оценка трябва да бъде направена на всеки план или програма, която може да има значителен ефект върху предмета на опазване на територията, който е определен или е определен в бъдеще. Това намира израз и в член 6, параграф 3, който предвижда наред с другото, че даден план или проект, който може да има значително въздействие върху съответния територия, не може да бъде разрешен без предварителна оценка на неговото въздействие. Директивата за местообитанията не определя заданието на плана и проекта. От друга страна, Директива 85/337/ЕИО на Съвета от 27 юни 1985 г. относно оценка на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда гласи, че разрешение за осъществяването на проекти, които могат да имат значително въздействие върху околната среда[22], трябва да се издава само след като предварителната оценка на възможното въздействие върху околната среда на тези проекти е била извършена, като определянето на проекта е в съответствие с член 1, параграф 2: изпълнение на строителни работи или на други инсталации или схеми; друга намеса в естествената околна среда и ландшафта, включително добив на минерални ресурси.

Подобно определение на проекта е от значение за определяне на понятието за план или проект, предвидено в Директивата за местообитанията, което цели и Директива 85/337, предотвратяване на дейности, които могат да увреждат околната среда да не бъдат разрешени без предварителна оценка на тяхното въздействие върху околната среда.

Фактът, че дейността е извършвана **периодично в продължение на няколко години** в съответната територия и, че всяка година за тази дейност трябва да бъде получавано разрешително, всяко поредно издаване на което изисква оценка както на

[22] *http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31985L0337:EN:HTML*

възможността за провеждането на тази дейност, така и на територията, където може да бъде провеждана, сам по себе си не представлява пречка за разглеждането му, при всяко поредно кандидатстване, като отделен план или проект по смисъла на Директивата за местообитанията.
(C-127/02 – «Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging»)

Директивата не прави разграничение между мерките, взети извън или вътре в защитена зона. Следователно определението на понятието „проект" в националното законодателство, което се отнася до действията, извършени извън защитената зона, не може да бъде по-тясно от това, което се отнася за проекти, осъществявани в рамките на защитената зона.
(C-98/03, Commission v. Germany)

Първото изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, трябва да се тълкува в смисъл, че всеки план или проект, който не е пряко свързан с или необходим за управлението на територията трябва да бъде предмет на подходяща оценка на въздействието му върху територията от гледна точка на предмета на нейното опазване, ако той не може да бъде изключен, въз основа на обективна информация, че ще има значителен ефект върху тази територия, индивидуално или в комбинация с други планове и проекти. Изискването за подходяща оценка на въздействието прилагането на даден план или проект зависи от условието за възможен значителен ефект върху територията. Ето защо, задействането на механизма за опазването на околната среда предвиден в член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, не предполага, но ясно от насоките за тълкуването на този член, изготвени от Комисията – „Управление на обектите от Натура 2000: Ръководство за тълкуване на член 6 от Директивата за местообитанията 92/43/ЕЕС" се счита, че плана или проекта определено има значително въздействие върху съответната територия, следвайки вероятността, че такъв ефект се придава от този план или проект. Що се отнася до член 2, параграф 1 на Директива 85/337, текстът на който, е сходен с този на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, предвижда, че Държавите-членки приемат всички необходими мерки, за да гарантират, че преди да бъдат одобрени, проектите, които могат да окажат съществено въздействие върху околната среда... са предмет на оценка по отношение на тяхното въздействие, Съдът е постановил, че тези проекти, могат да окажат значително въздействие върху околната среда. От това следва, че първото изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията е подчинено на изискването за подходяща оценка на въздействието на даден план или проект при условие, че има вероятност или опасност, че той ще има значително въздействие върху засегнатата територия. На принципа на предпазливостта, който е един от основите на високо ниво на защита, преследвани от политиката на Общността за околната среда, в съответствие с първата алинея на член 174, параграф 2 ЕС[23] и чрез позоваване на Директивата за местообитанията, такъв риск съществува, ако той не може да бъде изключен въз основа на обективна информация, че плана или проекта ще има значително въздействие върху засегнатата територия. Такова тълкуване на условието, съгласно което за конкретна територия даден план или проект е обект на оценка на въздействието означава, че в случай на съмнение по отношение на липсата на значителни последици, такава оценка трябва да бъде извършвана, което дава възможност за ефективно предпазване при планове или проекти, които имат отрицателно въздействие върху целостта на съответната територия, те да не се разрешават. По този начин се допринася за постигането на основната

[23] Политиката на Общността за околната среда има за цел постигане на най-високо ниво на защита, като взема предвид различните ситуации в различните региони на Общността. Тя се основава на принципа на предпазливост и на принципите за предприемане на превантивни мерки, при които щети на околната среда следва приоритетно да се отстраняват при техния източник, и че замърсителят плаща.

цел, в съответствие с третото съображение в Преамбюла[24] на Директивата за местообитанията и член 2, параграф 19 от нея, а именно осигуряване на биологичното разнообразие чрез опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

В съответствие с първото изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, даден план или проект, който не е пряко свързан с или необходими за управлението на дадена територия, е вероятно да попречи на консервационните й цели и трябва да се предвиди вероятността той да окаже значително въздействие върху тази територия. Оценката на този риск трябва да бъде направена въз основа на характеристиките и специфичните условия на околната среда на засегнатата територия от такъв план или проект. Както е видно от първото изречение на член 6, параграф 3 от Директивата за местообитанията във връзка с 10-то съображение в преамбюла *(виж по-горе),* значителното естество на въздействието върху дадена територия на даден план или проект, който не е пряко свързан с или необходим за управлението на обекта, е свързано с целите за опазване на съответната територия. Така че, когато такъв план или проект, има въздействие върху територията, но не може да наруши целите на нейното опазване, това не може да се счита за вероятно значително въздействие върху съответната територия. От друга страна, когато такъв план или проект пречи на целите за опазване на съответната територия, това трябва задължително да се счита за вероятност за оказване на значително въздействие върху територията. При оценката на потенциалните ефекти на даден план или проект, тяхното значение трябва да се установи въз основа на характеристиките и специфичните условия на околната среда в засегнатата от този план или проект територия.

Съгласно член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, извършването на подходяща оценка на въздействието върху засегнатата територия от плана или проекта, предполага, че преди неговото одобрение всички аспекти на плана или проекта, които самостоятелно или в комбинация с други планове и проекти, могат да засегнат предмета на опазване на територията, трябва да бъдат идентифицирани в светлината на най-добрите научни знания в тази област.
(C-127/02 – «Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging»)

Условието за оценка на въздействието на даден план или проект върху предмета на съответната територия, изисква такава оценка да се извършва, когато има съмнения за наличието на значителни въздействие. Това обаче не позволява тази оценка да бъде използвана по отношение на някои категории проекти, на базата на критерии, които не гарантират адекватно, че тези проекти няма да оказват значително въздействие върху защитените зони:

„Проекти, засягащи природата и селските райони, различни от промени на формата или използването на земята, или промени в нивото на подпочвените води, свързани със земната повърхност" – факт е, че националното законодателство изисква проверка, че причиняването на сериозни екологични щети, може да се възпрепятства от съвременните технологии, но факт е и, че вредите, които не могат да бъдат предотвратени чрез съвременните технологии, но могат да бъдат редуцирани до минимум, не може да бъде достатъчен, за да се гарантира спазването на задължението, предвидено в член 6, параграф 3. Задължението на проверка, установено от националното законодателство, в никакъв случай не може да гарантира, че проект, свързан с дадена инсталация няма неблагоприятно въздействие върху целостта на защитената зона. По-специално, задължението да се провери дали сериозни щети върху околната среда, които не могат

[24] Като има предвид, че основната цел на тази Директива е да популяризира опазването на биологичното разнообразие, вземайки под внимание икономическите, социалните, културните и регионалните изисквания, тази Директива допринася за общата цел на устойчивото развитие;

да бъдат предотвратени чрез съвременните технологии, но са намалени до минимум, не гарантира, че такъв проект няма да доведе до увреждане на територията.

„Проектите, отнасящи се до съоръжения за използването на вода, с оглед на факта, че те не са предмет на разрешение" – факта, че това се отнася до използването на малки количества вода, само по себе си не изключва възможността, някои от техните приложения да окажат значително въздействие върху защитена зона. Дори да се предположи, че при такова използване на водата няма вероятност да има значително въздействие върху състоянието на водното тяло, то не следва, че то не би могло да окаже значително въздействие върху съседни защитени зони.

Системата, когато разрешаването на „съоръжения причиняващи емисии" е отказана, е само когато нейната проява би могла да засегне защитена зона, разположена в района на въздействие на тези съоръжения, като съоръжения, чиито емисии засягат защитена зона, но разположени извън тази зона, могат да бъдат разрешени без да се взема предвид въздействието на тези емисии върху тази територия. Тази система, доколкото тя се отнася за емисиите в рамките на зоната на влияние, както е определено в техническите спецификации в съответствие с общите критерии върху инсталациите, не може да гарантира съответствие с член 6, параграфи 3 и 4. При липса на утвърдени научни критерии, които априори биха изключили емисии, засягащи една защитената зона, разположена извън зоната на влияние на съответното съоръжение, но имащи значителен ефект върху тази територия, то системата, въведена от националното законодателство в тази област в никакъв случай, не е в състояние да гарантира, че проектите и плановете, свързани със съоръженията причиняващи емисиите, които влияят върху защитените зони, разположени извън тяхната сфера на влияние, не оказват неблагоприятно влияние върху тези територии, по смисъла на член 6, параграф 3.
(C-98/03, Commission v. Germany)

„Планове и проекти за водовземане" – няма изрична правна разпоредба, която да изисква планове и проекти за водовземане да подлежат на такава оценка. Системата предвижда, че по същество всички планове и проекти за водовземане, които попадат в рамките на условията, предвидени в член 6, параграф 3 от Директивата за местообитанията, предварително се считат, че могат да бъдат потенциално вредни за съответната територия и не могат да бъдат в състояние да осигурят спазването на изискванията на тази разпоредба. Макар че такъв вид предварителна оценка на потенциалните рискове, може да се базира на конкретни факти по отношение на мястото, което не е пример по отношение на самите проекти, което противоречи на изискванията на член 6, параграф 3 от Директивата за местообитанията. При определяне на потенциалните вредни действия за всяка засегната територия, рискът при управлението на някои проекти, които въз основа на техните специфични характеристики могат да окажат влияние върху в територията да не са обхванати.

„Планове за земеползване" – националното законодателство не поставя ясни изисквания плановете за земеползване да бъдат предмет на подходяща оценка, по отношение на техните последствия за специалните консервационни зони, в съответствие с член 6, параграфи 3 и 4 от Директивата за местообитанията. Въпреки, че плановете за земеползване като такива не разрешават развитието на територията, разрешението за планиране и развитие на проекти трябва да бъде получено по нормалния начин, като това има голямо влияние за решенията за развитието на територията. Поради това плановете за земеползване трябва да бъдат предмет на подходяща оценка на тяхното отражение върху съответната територия.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

По отношение на **концепцията за подходяща оценка** по смисъла на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, трябва да се отбележи, че разпоредбата определя специфичният метод извършване на такава оценка. Въпреки това, според формулировката на тази разпоредба, подходящата оценка на въздействието върху територията на съответния план или проект трябва да се предхожда от неговото одобрение и да отчита кумулативният ефект, който е резултат от комбинацията на този план или проект, с други планове и проекти, с оглед на целите за опазване на територията. Следователно такава оценка предполага, че всички аспекти на плана или проекта, които могат или индивидуално, или в комбинация с други планове и проекти, да се отразяват на тези цели трябва да бъдат идентифицирани в светлината на най-добрите научни знания в областта. Тези цели могат, както е видно от членове 3 и 4 от Директивата за местообитанията и по-специално член 4, параграф 4, да се установят въз основа на важността на тези територии за поддържане или възстановяване в благоприятно състояние, с цел запазване на природен тип местообитание в Приложение I към тази директива или видове в Приложение II и за свързаността им с Натура 2000, както и на заплахите от увреждане или унищожаване на които са изложени.

Що се отнася до **условията, при които дадена дейност може да бъде разрешена** от националните компетентните власти, в светлината на заключенията от оценката на въздействието на плана или проекта за съответната територия, одобряването им трябва да бъде само след като компетентните власти са се убедили, че плана или проекта няма да окажат неблагоприятно въздействие върху целостта на тази територия. Следователно е очевидно, че даден план или проект може да бъде окончателно одобрен само при условие, че компетентните национални органи са убедени, че той не вреди на целостта на съответната територия. Така че, когато остава съмнение за неблагоприятни въздействия върху целостта на територията, свързани с плана или проекта се счита, че компетентният орган трябва да откаже разрешение. Критерият за разрешението, предвиден във второто изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията интегрира принципа на предпазливостта и прави възможно най-ефективно предотвратяване на неблагоприятните въздействия върху целостта на защитените територии, в резултат на прилагането на планове и проекти. По-малко строги критерии за разрешение от този, не могат да гарантират ефективно изпълнение на целта за защита на територията, предназначени съгласно тази разпоредба.

Когато националният съд е призован да провери **законосъобразността на разрешението** за даден план или проект по смисъла на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, той може да определи дали границите на преценка на компетентните национални органи, определени от тази разпоредба са спазени, макар и тя да не е транспонирана в правната система на съответната Държава-членка, независимо от изтичането на срока, определен за тази цел. Задължението на дадена Държава-членка да предприеме всички необходими мерки за постигане на целите, поставени от Директивата е обвързващо задължение, наложено от трета алинея на член 249 ЕО и от самата директива. Това задължение, да предприемат всички необходими мерки, независимо дали са общи или специални, е задължително за всички органи на Държавите-членки, включително за съдилищата, отнасящи се до въпроси от тяхната компетентност.

По отношение на **правото на индивида** да се позовава на Директивата и да разчита Националния съд да я вземе под внимание, би било несъвместимо със задължителна сила, причислена към директивата от член 249 ЕО, изключваща по принцип задължението, налагащо позоваване от страна на заинтересованите. В частност, когато с Директива на Държавите-членки е наложено задължението да преследват определен курс на поведение, ефективността на такъв акт ще бъде отслабена, ако лицата са били възпрепятствани да се позовават на него пред Националните съдилища, както и ако последните са възпрепятствани от него, като се вземе предвид за елемент на правото на Общността, с цел да се реши дали националното законодателство, при упражняване на

избор отворен към него по отношение на формата и методите за изпълнение, е запазил в рамките на нейното право на преценка, определени от Директивата. Това се отнася и за установяване дали при липса на транспониране в националното законодателство на съответната разпоредба на съответната директива, националният орган, който е приел обжалвания акт е запазил рамките на неговото право на преценка, определени от тази разпоредба.

По-специално, по отношение на **границите на свобода,** определени в член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, компетентните национални органи, като вземат предвид заключенията на подходящата оценка на даден план или проект за съответната територия с оглед на целите за нейното опазване, могат да разрешат тази дейност, само ако те са сигурни, че тя няма да има отрицателно влияние върху тази територия и в случай, че има достатъчни научни основания по отношение на липсата на такива ефекти. При неспазване на подобно условие, националните власти могат да разрешат тази дейност в лицето на несигурност по отношение на липсата на неблагоприятни последици за засегнатите територия. От това следва, че изискванията на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, могат да бъдат взети под внимание от националния съд, който да определи дали един национален орган, издал разрешение, свързано с даден план или проект е запазил рамките на свобода, определени от въпросната разпоредба.
(C-127/02– «Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging»)

По отношение на практиката на Съда, принципът, че проектите, които могат да окажат съществено въздействие върху околната среда трябва да бъдат подлагани на екологична оценка не се прилага, когато заявлението за издаване на разрешение за проект е официално подадено преди изтичането на срока за транспониране на директивата (виж, по отношение на Директива 85/337/ЕИО на Съвета от 27 юни 1985 г. относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда (OJ 1985 L 175, p. 40) Дело C-431/92 *Комисията срещу Германия* [1995] ECR I-2189, параграфи 29 и 32, и дело C-81/96 *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* [1998] ECR I-3923, параграф 23).

Съдът е постановил, че този критерий е формално само един, който е съобразен с принципа на правна сигурност и запазва ефективността на една директива. Причината за това е, че дадена директива, като например Директивата за местообитанията е предназначена предимно за покриване на мащабни проекти, които най-често изискват дълго време за завършване. Поради това не би било подходящо за съответните процедури, които са на национално равнище и които са били официално започнати преди датата на изтичане на срока за транспониране на Директивата, да се направи по-тромава и отнемаща много време за изпълнение на конкретните изисквания, наложени от Директивата (виж, по аналогия, *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,* параграфи 23 и 24).

И Директива 85/337 и Директивата за местообитанията, се отнасят до оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда. И в двата случая, процедурата по оценяване се извършва преди проекта да е окончателно одобрен. Резултатите от тази оценка трябва да се вземат под внимание при вземането на решението за осъществяването на проекта, а решението може да се изменя в зависимост от резултатите. Различните етапи на разглеждането на проекта са тясно свързани и представляват сложна система. Фактът, че съдържанието на някои изисквания се различава не засяга тази оценка. От това следва, че жалбата трябва да се разглежда към датата, на която е официално представен проекта, а именно датата, посочена в параграф 54 от настоящото решение.

На следващо място, следва да се напомни, че в съответствие с разпоредбите на актовете за присъединяване, правата и задълженията, произтичащи от правото на Общността, освен ако не е предвидено друго, веднага се прилагат в новите Държави-членки (вж. в този смисъл Решение по дело C-179/00 Weidacher [2002] ECR I-501, параграф 18).

Следователно, от Акта за присъединяване произтича, че задълженията по Директивата за птиците и Директивата за местообитанията, са влезли в сила по отношение на Република Австрия на 1 януари 1995 г., без да е дадено никакво изключение или преходен период за тях. Следователно, процедурата за разрешаване на проект за изграждане на шосе S 18 е официално започната преди датата на присъединяване на Република Австрия към Европейския съюз. Оттук следва, че в конкретния случай, в съответствие със съдебната практика, посочена в точка 56 от настоящото решение, задълженията по Директивата за местообитанията не обвързват Република Австрия, тъй като проектът за изграждането на шосе S 18 не е бил обект на изискванията, предвидени в тази директива.
(C-209/04 Комисията срещу Австрия)

3.2.4. Оценка на планове и проекти и компенсаторни мерки в Специалните защитени зони

Член 7

Задълженията съгласно член 6, параграфи 2, 3 и 4 от настоящата директива заменят задълженията, произтичащи от първо изречение на член 4, параграф 4 от Директива 79/409/ЕИО, по отношение на териториите, класифицирани съгласно член 4, параграф 1 или признати за такива съгласно член 4, параграф 2 от нея, от датата на влизане в сила на настоящата директива или от датата на класифициране или признаване от страна на Държава-членка съгласно Директива 79/409ЕИО, в случай че последната дата е по-късна.

По отношение на практиката на Съда:

Текстът на член 7 от Директивата за местообитанията изрично посочва, че член 6, параграфи от 2 до 4 от тази директива се прилагат, в замяна на първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците, за териториите определени съгласно член 4, параграф 1 или параграф 2 на последната директива. От това следва, че буквалното тълкуване на този пасаж на член 7 от Директивата за местообитанията, само териториите определени като Специални защитени зони попадат под разпоредбите на член 6, параграфи от 2 до 4 от тази директива.

Фактът, че режим на защита съгласно първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците се отнася до териториите, които не са класифицирани като Специални защитени зони, но е трябвало да бъдат класифицирани така, само по себе си не означава, че режим на защита, посочени в член 6, параграфи от 2 до 4 от

Директивата за местообитанията заменя първоначалният режим по отношение на тези територии.
(C-374/98, Комисията срещу Франция – «Basses Corbières»)

Тъй като член 7 от Директивата за местообитанията по отношение на местообитания предвижда, че задълженията, които възникват, по силата на член 6, параграф 2 от тази директива, заместват тези, произтичащи от първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците, че по отношение на Специалните защитени зони, правния статут на защита на тези зони трябва да гарантира избягване влошаването на природните местообитания и местообитанията на видовете, както и значително обезпокояване на видовете, за които тези зони са определени.
(C-415/01, Комисията срещу Белгия)

Що се отнася до земята, засегната от Специална защитена зона, член 7 от Директивата за местообитанията предвижда, че задълженията, произтичащи от първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците са заменени със задълженията, произтичащи по силата на член 6, параграф 2 на Директивата за местообитанията, счита-

но от датата на прилагане на Директивата за местообитанията, или от датата на класифициране съгласно Директивата за птиците, в случай че последната дата е по-късна. Член 6, параграф 2 на Директивата за местообитанията, както и първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците, изисква от Държавите-членки да предприемат подходящи мерки, за да се избегне, наред с другото, влошаване на местообитанията в Специалните защитени зони класифицирани в съответствие с член 4, параграф 1.
(C-117/00, Комисията срещу Ирландия – «Owenduff-Nephin Beg Complex»)

Това може да се види от член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, във връзка с член 7, че всеки план или проект, които не е пряко свързан с или необходим за управлението на Специалната защитена зона, класифицирана в член 4 от Директивата за птиците, но има вероятност от значително въздействие върху тях самостоятелно или в комбинация с други планове и проекти, следва да бъде подложен на подходяща оценка на въздействието им върху тази зона, с оглед на целите на нейното опазване. В светлината на заключенията на оценка на въздействието върху Специалната защитена зона националните компетентни органи съгласуват плана или проекта, само след като установят, че не вреди на целостта на зоната и ако е необходимо, след като получи становището на широката общественост.
(C-209/02, Комисията срещу Австрия – «Wörschacher Moos»)

ЛИТЕРАТУРА:

Закон за биологичното разнообразие (Обн. ДВ бр.77/2002г., последно изм. и доп. ДВ бр. 62/2010г.).

Закон за водите (Обн. ДВ бр. 67 от 27.07.2009, последно изм. и доп. ДВ бр.61 от 6.08.2010).

Закон за рибарството и аквакултурите (Обн. ДВ. бр.41 от 24 Април 2001 г., последно изм. ДВ. бр.32 от 28 Април 2009 г.).

Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимост на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони (Обн. ДВ бр.73/2007 г., изм. и доп. ДВ бр.85/15.10.2010 г.).

BERNOTAT, D. (2006): Fachliche Anforderungen an der Prüfung nach Paragraph 34 u. 35 BNatSchG. ANL Laufende Spezialbeiträge, 2/06. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

HERDEN, CH., RASSMUS J. & GHARADJEDAGHI, B. (2009): Naturschutzfachliche Bewertungsmethoden von Freilandphotovoltaikanlagen. Endbericht. BfN Skripten 247. Bundesamt für Naturschutz. Bonn-Bad Godesberg.

LAMBRECHT, H. & TRAUTNER, J. (2007): Fachinformationssystem und Fachkonventionen zur Bestimmung der Erheblichkeit im Rahmen der FFH-VP – Endbericht zum Teil Fachkonventionen, Schlussstand Juni 2007. – FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz – FKZ 804 82 004 [unter Mitarb. von K. KOCKELKE, R. STEINER, R.BRINKMANN, D. BERNOTAT, E. GASSNER & G. KAULE]. – Hannover, Filderstadt.

AG KIFL Kieler Institut für Landschaftsökologie, Dipl.-Biol. Dr. Ulrich Mierwald, Planungsgesellschaft Umwelt, Stadt und Verkehr – Cochet Consult, Trüper Gondesen Partner – Landschaftsarchitekten BDLA (2004): Gutachten zum Leitfaden zur FFH-Verträglichkeitsprüfung im Bundesfernstraßenbau. F+E. 02.221/2002/LR Entwicklung von Methodiken und Darstellungsformen für FFH-Verträglichkeitsprüfungen (FFH-VP) im Sinne der EU-Richtlinien zu Vogelschutz- und FFH-Gebieten im Auftrag des Bundesministeriums für Verkehr, Bau- und Wohnungswesen.

European Commission opinion of 24/04/2003 delivered upon request of Germany according to Art. 6(4) Sub Par. 2 of Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of the natural habitats as well Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of the natural habitats as well as the wild animals and plants1, concerning the creation of a new industrial and commercial area «Siegerland» within the former military training area Trupbach near Siegen/Freudenberg (North Rhine-Westfalia), 1 O.J. No. L206 of 22.7.1992.

European Commission Opinion (96/15/EC) of 18 December 1995 on the intersection of the Peene Valley (Germany) by the planned A 20 motorway pursuant to Article 6(4) of Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora.

Guidance document on Article 6(4) of the Habitats Directive 92/43/EEC. Clarification of the concepts of: alternative solutions, imperative reasons of overriding public interest, compensatory measures, overall coherence, opinion of the Commission. January 2007. European Commission

Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (Hrsg.) (2002): Naturschutz-Praxis, Natura 2000: Beeinträchtigungen, Erhaltungs- und Entwicklungsmaßnahmen von Lebensraumtypen und Lebensstätten von Arten zur Umsetzung der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie in Baden-Württemberg. 1. Aufl. Karsruhe.

LfU Landesanstalt für Umweltschtz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2005): Durchgängigkeit für Tiere in Fließgewässern. Leitfaden Teil 1 – Grundldgen. Oberirdische Gewässer. Gewässerökologie 95. 1. Aufl. Karlsruhe.

LfU Landesanstalt für Umweltschtz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2005): Mindestabflüsse in Ausleitungsstrecken. Grundlagen, Ermittlung und Beispiele. 1. Aufl. Karlsruhe.

LUBW Landesanstalt für Umwelt, Messungen und Naturschutz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2009): Formblatt zur Natura 2000 – Vorprüfung in Baden-Württemberg. Stand 03/09. Erläuterungen zum Formblatt. Karlsruhe

Nature and biodiversity cases ruling of the European Court of Justice. 2006 European Commission.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ПЪЛНИТЕ ТЕКСТОВЕ НА ПРЕВЕДЕНИТЕ РЪКОВОДСТВА (ОПИС НА ПРИЛОЖЕНИЯ КОМПАКТ ДИСК С ИНФОРМАЦИЯ)

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.1 (СТАТИЯ)

Специализирани изисквания към оценките по член 34 и 35 от Федералния закон за защита на природата – указания за извършване на оценки за съвместимост с предмета и целите на Натура 2000 в практиката. ANL Laufende Spezialbeiträg. 2006.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.2 (ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ С ФОРМУЛЯР)

Установяване на необходимостта от оценка за съвместимост, съгласно параграф 38 на Закона за защита на природата „Предварителна оценка по Натура 2000", с Формуляр за предварителна оценка по „Натура 2000", в Баден-Вюртемберг. Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг. 2009.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.3 (НАРЪЧНИК)

Отрицателни въздействия върху зоните по Директивата за местообитанията – въздействия, мерки за опазване и развитие на типове природни местообитания и местообитания на видове за прилагане изискванията на Директивата за местообитанията в Баден-Вюртемберг. Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг, 2002.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.4 (ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ)

Специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността на въздействието в рамките на оценката за съвместимост (ОС) според Директивата за местообитанията. Окончателен доклад към част Експертни споразумения, към юни 2007 г. Проект за оценка за съвместимост в рамките на Плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата и сигурност на реакторите. По поръчка на Федералната служба за защита на природата – FKZ 804 82 004. ACCURA plan – Heiner Lambrecht.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.5 (РЪКОВОДСТВО)

Научни природозащитни методи за оценка на фотоволтаични паркове. Проект FKZ 805 82 027, финален доклад януари 2006. Федералната агенция за защита на природата (BfN), 2009.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.6 (РЪКОВОДСТВО)

Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ. Основна информация, изчисляване и примери. Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг. 2005.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.7 (РЪКОВОДСТВО)

Проходимост за животни в течащи води. Указания част 1 – Основи. Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг. 2005.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.8 (РЪКОВОДСТВО)

Методически насоки за оценка на въздействието на транспортната инфраструктура, значително засягаща зони от Натура 2000 (Август 2004); Предложение за методи и форми за представяне на оценката за съвместимост (ОС) съгласно Директивата за птиците и Директивата за природните местообитания. Изготвено за Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.9 (РЪКОВОДСТВО)

Ръководство по Член 6(4) от „Директивата за местообитанията" 92/43/ЕЕС. Разяснение на понятията: алтернативни решения, основателни причини от най-висок обществен интерес, компенсаторни мерки, цялостна свързаност (кохерентност), становище на Комисията. Европейска комисия. Януари 2007.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.10 (РЪКОВОДСТВО)

Казуси свързани с природа и биоразнообразие, решения на Съда на Европейския съюз. Европейска комисия, 2006.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. ПОЛЕЗНИ ИНТЕРНЕТ ВРЪЗКИ И АДРЕСИ

Федералната агенция за природозащита, Германия (BfN):

Интернет страница на BfN
http://www.bfn.de/index+M52087573ab0.html

Интернет страница на BfN, раздел Натура 2000, вкл. „важни връзки"
http://www.bfn.de/0316_natura2000+M52087573ab0.html

Научната координация на проекта – BfN , Д-р, Аксел Симанк:
Bundesamt für Naturschutz, Konstantinstrasse 110, 53179 Bonn, Germany
Dr. Axel Ssymank, e-mail: *ssymanka@bfn.de*

Федералната Агенция за околна среда, Германия (UBA):

Интернет страница на UBA
http://www.umweltbundesamt.de/index-e.htm

Проекти на UBA за двустранно сътрудничество
http://www.umweltbundesamt.de/ius-e/index.htm,
http://www.umweltbundesamt.de/ius-e/beratungshilfe/index.htm

Администриращ агенция на проекта – UBA, Катарина Ленц
Umweltbundesamt, Wörlitzer Platz 1, 06844 Dessau-Roßlau, Germany
Katharina Lenz, e-mail: *Katharina.Lenz@uba.de*

Министерство на околната среда и водите (МОСВ):

Интернет страница, раздел Натура 2000
http://www.moew.government.bg/

Български партньор по проекта:
МОСВ, Бул.Мария Луиза 22, София 1000
Ася Донева, (02) 940 66 73, e-mail: *doneva@moew.government.bg*
Зелени Балкани:

Интернет страница на проекта
http://www.greenbalkans.org/natura2000/german_project/

Координация и изпълнение на проекта:
Зелени Балкани *http://www.greenbalkans.org*
Симеон Марин, Моб. 0889 223 173, *e-mail: smarin@greenbalkans.org*

Съдът на Европейския съюз, съдебни дела:
http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en

Главна Дирекция „Околна среда", Европейска комисия:
Интернет страница за Натура 2000
http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm
http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

Ръководства за управление и ОС
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm#art6

Становища на Европейската комисия по чл.6(4) на Директива 92/43/ЕЕС
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/opinion_en.htm

Публична информация за Натура 2000 (Public Viewer Natura 2000 – EEA):
http://natura2000.eea.europa.eu/

Европейски тематичен център за биологично разнообразие (ETC BD):
http://biodiversity.eionet.europa.eu/

ПРИЛОЖЕНИЕ 3.
КОМПАКТ-ДИСК С ИНФОРМАЦИЯ
(ПОДРОБЕН ОПИС НА ПРИЛОЖЕНИЕТО Е ЗАПИСАН КАТО ОТДЕЛЕН ФАЙЛ НА ДИСКА!)

Дискът съдържа ръководства, наръчници, методически насоки, съдебни решения, мултимедийни презентации, примери от практиката – по широк кръг от теми, касаещи прилагането на Натура 2000:

– Оценка за съвместимост на инвестиционни проекти, планове и програми:
- Структура и методология на ОС в Германия, база данни на ОС
- Прагове на значително въздействие
- ОС за специфични сектори и дейности

– Решения на Европейския съд по казуси свързани с Натура 2000;
- **Подобряване на екологичната кохерентност** (свързаност) на мрежата НАТУРА 2000;
- **Изготвяне на доклади към ЕК относно Натура 2000** (по чл.11 и 17 от Директива 92/43/ЕЕС)

– Управление на зони от Натура 2000:
- Планове за управление на защитени зони
- Консервационен статус, поддържане и възстановяване на местообитанията, картиране

– Финансиране на мрежата Натура 2000 чрез фондовете на ЕС и др.

PRACTICAL GUIDANCE ON THE IMPLEMENTATION OF NATURA 2000 APPROPRIATE ASSESSEMENT IN BULGARIA – German experience and EU law. Implementation of Art. 6(3) and 6(4) of Directive 92/43/EEC transposed in Art.31–34a of the Bulgarian Biodiversity Act. Sofia, Green Balkans, 2010. In Bulgarian.

SUMMARY

CONTENT:

Introduction 5

CHAPTER 1
ORGANIZATION OF THE PROCEDURE OF NATURA 2000 APPROPRIATE ASSESSMENT IN GERMANY 11
EDITORIAL 11
SELECTED TEXTS 12
1. Screening.....12
2. Natura 2000 Appropriate Assessment 14
3. Assessment of exceptions 17
4. Sectoral integration of Natura 2000 AS 20

CHAPTER 2
INTERPRETATION OF THE TERM «SIGNIFICANT EFFECTS OF PLANS AND PROJECTS» IN GERMANY 25
EDITORIAL 25
SELECTED TEXTS 26
1. Usual examples of insignificant impacts in Natura 2000 sites 26
2. Examples of potential significant impacts on natural habitats and species habitats 28
3. Nature development measures under volunteer and payment agreements 29
4. Examples of significant and insignificant impacts on certain natural habitat 30
5. Examples of significant and insignificant impacts on certain species habitat 31

INTERPRETATION OF THE TERM «SIGNIFICANT» IN GERMANY CONCERNING THE LOSS OF HABITAT AREA 32
EDITORIAL 32
SELECTED TEXTS 33
1. Area loss of natural habitats listed in Annex I of the Habitats Directive 33
2. Example of «thresholds of significance» in an impact assessment regarding the area loss of natural habitats listed in Annex I of the Habitats Directive 34
3. Area loss of habitats of species listed in Annex II of the Habitats Directive and of bird species listed in Annex I and Art.4(2) of the Birds Directive 35

4. Example of «thresholds of significance» in an impact assessment regarding the area loss of species habitats ……37

CHAPTER 3

EUROPEAN COMMISSION CLARIFICATION OF THE CONCEPTS OF: ALTERNATIVE SOLUTIONS, IMPERATIVE REASONS OF OVERRIDING PUBLIC INTEREST, COMPENSATORY MEASURES, OVERALL COHERENCE ……41

EDITORIAL ……41

SELECTED TEXTS ……42

CHAPTER 4

IMPACT OF SOME PROJECT TYPES IN GERMANY AND METHODOLOGICAL FRAMEWORK OF THE NATURA 2000 APPROPRIATE ASSESSMENT ……45

A. Construction of Photovoltaic systems

EDITORIAL ……45

SELECTED TEXTS ……46

1. Impacts caused by Photovoltaic systems……46
2. Recommendations for planning of Photovoltaic systems construction……..……54
3. Examples of compensatory measures included in projects for construction of Photovoltaic systems ……58

B. Minimal water levels required in river beds dried up as a result of water diversion to Hydropower stations

EDITORIAL ……59

SELECTED TEXTS ……60

1. Hydropower station types ……60
2. Legal frame ……61
3. Impact of water usage ……61
4. Calculation of the required minimal water flow ……62

C. Continuity for organisms in running waters

EDITORIAL ……68

SELECTED TEXTS ……69

1. Introduction ……69
2. Legal and scientific base ……70
3. Migrating organisms ……70
4. Barriers to migration ……70
5. Restoration of the continuity ……71
6. Special cases ……72
7. Deficit, control, and evaluation of continuity of passes ……72

Annex 2. Requirements of indicator fish species towards the habitats and their continuity ……76

D. Road infrastructure

EDITORIAL ……77

SELECTED TEXTS ……77

1. Impacts on natural habitats of Annex I and habitats of species of Annex II of the Habitats Directive ……79
2. Impacts on birds of Annex I and migrating birds under Art.4(2) of the Birds Directive …85

E. Content of Natura 2000 AS in Germany – example
EDITORIAL ……88

CHAPTER 5
OPINIONS OF THE EUROPEAN COMMISSION PURSUANT TO ART.6(4) OF DIRECTIVE 92/43/EEC ……91
EDITORIAL ……91
SELECTED TEXTS ……92
1. European Commission Opinion on the intersection of the Peene Valley (Germany) by the planned A 20 motorway ……92
2. European Commission Opinion on the construction of a new industrial and commercial area «Siegerland» within the former military training area Trupbach near Siegen/Freudenberg (North Rhine-Westfalia) ……96

CHAPTER 6
NATURE AND BIODIVERSITY RULINGS OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE IN CONNECTION WITH PARAGRAPHS 6(3) *И* 6(4) OF THE HABITATS DIRECTIVE ……101
EDITORIAL ……101
SELECTED TEXTS ……102

REFERENCES ……111

LIST OF ANNEXES ……113
Annex 1: Full texts of translated Guidelines (on the attached CD-ROM) ……113
Annex 2. Important contacts and links ……114
Annex 3. CD-ROM with information on Natura 2000 implementation ……115

SUMMARY ……116

INTRODUCTION

About the project:

Bulgaria joined the EU in 2007 with the last EU-enlargement and the full implementation of the Nature-aquis is still a challenge. The EU-Habitats-Directive (92/43/EEC) was amended in 2006 to include new species and habitats in the Annexes for the accession of Bulgaria and Romania (Directive 2006/105/EC of 20.11.2006).

Since 1993 Germany and Bulgaria are cooperating under a bilateral agreement in the environmental sector with regular high level meetings. In summer 2006 resulting from a meeting with the Bulgarian Ministry and the German Ministry of Environment, a first project idea was launched to transfer German knowledge in the implementation of Natura 2000, together with a series of other requests of environmental projects. The project was shaped into a full project proposal in close cooperation with the German Federal Agency for Nature Protection (BfN) and the Bulgarian Ministry (MoOEW) in 2007 and 2008, fitting together and closing gaps in other projects like EU-Twinning. Finally a call for tenders was made in March 2009 and the project could start in summer 2009.

The project was implemented to meet Bulgaria's needs for training of nature administration and to enhance effectiveness of implementation of Natura 2000, and the regulations of the Habitats Directive. A major point was the use of the foreign experience related to the practical implementation of Natura 2000 and to make this knowledge available in Bulgaria and adapt it to Bulgarian needs.

The German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety (BMU), through its Federal Environment Agency (UBA), responded to the needs declared by the Bulgarian Ministry of Environment and Water. A German Research Project «Germany's experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing» (project number FKZ 380 01 201), was funded through the German Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia .
The scientific coordination of the project was done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).

The Bulgarian counterpart was the Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).

Green Balkans, in their capacity of an organization implementing the project, secured the best possible communication and logistics.

The project was implemented in the period July 2009 – October 2010.

Bulgaria's needs were subject to a thorough analysis. The relevant experience of Germany, Austria, the European Commission, and the European Union was used to fill the identified gaps.

The project covered the following topics related to the practical implementation of Natura 2000:

– Implementing the legal requirements of Article 6 of Dir. 92/43/EEC (habitats) – Natura 2000 site management, management plans development and appropriate impact assessment implementation of the investment projects, plans and programs with hints for the administrations. Examples of Commission opinions (Art. 6.4 Habitats Directive)

and EU Court of Justice judgments were used to illustrate actual interpretation of implementation;
– Improving the ecological coherence of Natura 2000 network – protection of the specific features of the landscape relevant for the migrations, distribution and the exchange of genetic material in the animal and plant populations;
– Reporting to the EC on the Natura 2000 Network (focus on National reports under Art. 17 Hab. Dir. every 6 years and Art. 11 monitoring needs)– presentation of all needed reports with hints for the administrations;
– Financing the Natura 2000 Network through the Cohesion and Structural Funds of the EU – planning, preparation and implementation of projects, activities and expenditures acceptable for financing;

Literature from 30 different editions (guidelines, publications, etc.), exceeding 1,000 pages, was identified, selected according to Bulgarian needs, translated, and edited.
The Bulgarian translation and publishing was done with the consent of the authors and publishers of the original publications.

High-level experts of considerable practical experience from Germany and Austria were involved as lecturers, delivering a total of 35 presentations.

Four seminars, each lasting 1–3 days, were carried out in Sofia and Varna and treated three main topics:

– Implementation of Appropriate Assessment for Investment Projects, Plans and Programs under Article 6 of the Habitats Directive (92/43/EEC)
– Conservation status, monitoring and reporting according to Art. 17 of Directive 92/43/EEC
– Management and Financing of the Natura 2000 network

The seminars involved different target groups:

- Employees of Ministry of Environment and Waters at national and regional level:
  – «National Nature Protection Service» Directorate
  – Executive Environment Agency
  – «Preventive Services» Directorate
  – «Environmental Cohesion Policy» Directorate
  – Regional Inspectorates of Environment and Water
  – National Parks' Directorates
- Employees of the Executive Forest Agency at national and regional level
- Employees of Ministry of Agriculture and Food
- Employees of Ministry of Regional Development and Public Works;
- Representatives of the scientific community (Bulgarian Academy of Sciences, Sofia University)
- Environmental NGOs

The seminars involved experts in charge of biodiversity and preventive control, freelance experts dealing with Appropriate Assessment Reports and/or Environmental Impact Assessment Reports, experts from scientific institutions and NGOs, experts on Natura 2000-implementation from Federal (BfN) and provincial Nature Conservation Authorities in Germany and Austria, habitat and species mapping and monitoring experts, as well as experts in the field of Natura 2000 site-management.

More than 200 participants were trained during the seminars.

The effect of the training, however, extends over a much wider range of experts thanks to the dissemination of the training materials as CD-Rom to Bulgarian administration and to the upload on the project's website. Useful links are provided in Annex 2.

A study tour to Germany was organized for the experts of the National Nature Protection Service of the Ministry of Environment and Water. The experts visited various German institutions and authorities for the exchange of knowledge and experience with their colleagues regarding the management and protection of the Natura 2000 European Ecological Network.

About this edition

This publication is a practical guidance on the implementation of article 6(3) and 6(4) of Directive 92/43/EEC as one important part of the project results. It is structured in six chapters – treating six main topics related to the enforcement of Art.6(3) and 6(4) of Directive 92/43/EEC.
The enforcement of these articles of the Habitat Directive is done through their transposition into the Bulgarian Biological Diversity Act (BDA) Art.31–34a (Promulgated in OJ, Issue 77 of August 9th, 2002).
The order and procedures regarding the implementation of Appropriate Assessment are described in details in a Regulation to Art. 31a of the Biological Diversity Act, effective since September 11th, 2007. The Regulation provides a detailed description of its scope, the competence of the state authorities regarding the Appropriate Assessment procedures, as well as the assessment criteria concerning the impact on the Natura 2000 sites.

Each Chapter presents a discussion on several issues or different aspects within the wide context of Natura 2000 Appropriate Assessment.

The emphasis is put on practical examples from the foreign experience.

This edition comprises the most important parts as a selection of issues, taken from a series of particular publications and EU-guidance/guideline documents. The full texts of the translated publications or in the case of larger publication the translated sections of these are given in Annex 1 on the CD enclosed herewith, also including the complete electronic version of this book.

In addition, the CD contains translated guidelines and papers on aspects other than those discussed herein, prepared as separate files.

All multimedia presentations made by the lecturers within the project can also be found on the CD.

Further information on the CD content is provided in Annex 3.

Every quotation of the translated text should make proper reference to the authors and the publishers of the original publications included in Annex 1 and the CD.

Findings, conclusions, and recommendations

There are no simple rules or prescriptions concerning Natura 2000 management valid for all aspects of the ecological network. It is impossible to copy-paste somebody else's experience (even Germany's) without adapting it to the Bulgarian context. Every single achievement made by Germany, Austria or any other EU country has to be analyzed. The underlying principle and concept need to be understood. Only then this experience can be adapted to the Bulgarian reality (allocation of responsibilities between institutions, etc.).

It was unambiguously confirmed that in Germany preservation of Nature (including forests, natural habitats, and habitats of species) is of particular public interest – for EU Nature protection such as the Habitats and Birds Directive much stronger than local or regional investors' interests that might be hidden behind the promises for new employment opportunities.

Most of the cases related to the observance of the nature conservation legislation in Germany are referred to the Federal Courts as their judgments are always in the public interest. Once ruled, a case can be used as a precedent, so other similar cases are solved fast or have a preventive effect. Only few of the cases cannot be solved in Germany, which calls for a judgment by the European Commission or the European Court of Justice.

Germany is by its constitution a Federal State where the implementation of Protected areas and its management in Nature Conservation is a task of its 16 Länder (provinces). Only marine Natura 2000 implementation is done directly by the Federal Ministry of Environment and the Federal Agency for Nature Conservation (BfN). Legal Implementation of EU-Nature conservation in Germany is therefore twofold, first at national level in the German Federal Act for Nature conservation (Bundesnaturschutzgesetz) as a framework law, then at provincial level in their nature conservation law. Most of the guidelines and examples discussed in this book are related to concrete Federal Provinces of Germany that have adapted and enforced the national and the European nature conservation legislation. Therefore, there are only a couple of texts valid for the entire territory of Germany.

Many of the problems related to Natura 2000 in Bulgaria are identical to those Germany and Austria face today or used to experience in the past. However, solved cases help streamline the procedure and adopt best practices, which become conventional and find their proper formulation in guidelines or statutory acts (rarely).

Comparing the expert capacity of the officials in local, regional and state, municipal, provincial and federal institutions in Germany dealing with nature conservation, and the responsibilities and practical experience of their Bulgarian colleagues, one could find striking differences.

The expert's opinion in Germany is of indisputable validity. Also in Germany it took some time for investors to realize that they have to respect EU nature regulations such as the appropriate assessment for plans and projects. Stopped projects, court cases because of mistakes or scientifically incomplete assessments made clear, that it is wise to work on the «safe side» for investments. No self-respecting expert would agree to prepare an «arranged» or distorted position paper as this would be the «end» of their career as a specialist. Especially in large projects (e.g. road-planning) the investors themselves request high-quality appropriate assessments, strictly following the EU rules and based on good scientific evidence only in order to achieve and maintain legal safety for their investments and not to be blocked later. NGO's are often asked to give their opinion early on to avoid later infringements. Since the network of Natura 2000 is fully established in Germany, many large investors such as the German Railways regularly ask for full geographical (GIS-Data) on Natura 2000, to incorporate this in their pre-planning procedures.

Many of the guidelines translated within the project refer to other laws, statutory acts, or regulations of the particular Federal Province. It is impossible, however, to translate all of them in order to get a proper idea of the overall situation. That would mean a huge volume of work.

Due to the extremely high «investor's» pressure, the hottest issues in Bulgaria are those related to the Appropriate Assessments. Direct destruction of habitats in Bulgaria is the most problematic process, shifting other important issues, such as the need of natural habitat management, to the bottom of the agenda. Without proper maintenance and management of natural habitats, Bulgaria will soon witness deterioration of their conservation status. Including particular sites in Natura 2000 and preventing the physical destruction of habitats is not enough to secure their long-term preservation.

The pressure exerted by the «investors' interests» on the Bulgarian nature conservation administration is much higher than that in Germany. The main reason is that the other institutions, such as Municipalities, Ministry of Regional Development and Public Works, etc., which have their controlling duties, devolve their responsibilities upon nature conservation administration. Shifting all «problematic issues» to the nature conservation system, instead solving them within Spatial Planning and natural resource (such as Forest) Management Planning, is extremely illogical. The Appropriate Assessment cannot be the ideal tool for solving all issues.

Bulgarian investors and experts in planning give wrong interpretation of «habitat of species». They believe that if an area of 0.1 ha is a habitat of species listed in the Standard Data Form, then all these species are expected to stay within this particular area all the time, or at least when the area is visited by the investor or the experts hired by the investor to develop the Appropriate Assessment. Environmental reality, however, presents an entirely different situation. Only few of the organisms subject to protection under Natura 2000 spend their life in an area of 0.1 ha. These are only some invertebrate species. For the rest of the organisms this could be one thousandth or one ten-thousandth of their range, but sometimes it could be of crucial significance for the survival of the population (wintering grounds, dangerously close to a nesting site, along migration routes, etc.)

Those developing Appropriate Assessments in Bulgaria underestimate the potential for «development of the territory pursuant to the conservation goals and objectives». In case of deteriorated habitats or species that have undergone severe decline or extinction in a particular part of the habitat, this part of the habitat is undervalued and the loss of this area is considered insignificant. This can result in continuous shrinking of the range and extinction of the species. Therefore, active conservation measures are needed. With regard to the implementation of these conservation measures, the Appropriate Assessment has to guarantee enough living space for the species in question, taking into consideration the potential for recovery of the species in territories, where it is currently extinct.

In some aspects (database of Appropriate Assessments for cumulative effects, species and habitat monitoring under Art. 11 of the Habitats Directive) Germany has just begun walking the way, facing difficulties and challenges as many other EU-Member States. Solutions, however, are sought in a constructive way. Once found, they are put into practice.

Acknowledgments

We would like to express our gratitude to all project participants for their interest and commitment.

Below, we would like to emphasize the contribution made by some of the participants in this process:

All representatives of the Federal Environment Agency (UBA): Sebastian Beckermann, Christoph Rau, Ulrike Schueler, and Katharina Lenz, who took care of our project. The costs related to the participation of the representatives of the Bulgarian state institutions in the project seminars, which were initially planned as a contribution of the Ministry of Environment and Water, but turned out to be reduced because of financial difficulties, were covered with a resolution of UBA.

Prof. Dr. Beate Jessel – President of the Federal Agency for Nature Conservation (BfN). Thanks to her decision, highly experienced experts – officials of the BfN, took part as lecturers in the workshops.

Dr. Axel Ssymank from the Federal Agency for Nature Conservation (BfN), who took all questions and issues personally and was wholeheartedly involved in the project implementation. Thanks to his efforts, extremely professional experts lectured in Bulgaria, and publications of particular significance were selected to be translated into Bulgarian.

All those lecturers – from Germany and Austria, who shared their valuable experience with us. It won't be exaggerated if we say that they were among the most qualified lecturers in the field of nature conservation that have ever shared opinions and ideas in Bulgaria. It was a real pleasure to all the participants in the seminars to make use of their high expertise, incredible practical experience, and professional attitude.

All authors and publishers of texts, who were so kind to provide the rights for translation, reproduction, and noncommercial dissemination in Bulgaria FREE OF CHARGE.

Translators of the multimedia presentations, who often translated day and night, so that the participants in the training event could have the Bulgarian texts during the seminars.

Translators and editors of texts, who coped with extremely difficult formulations, full of specialized terminology. Tanya Georgieva-Schnell distinguished herself with the extremely diligent and devoted double editing of all translated German texts.

Last but not least it can be said that the project was a good example of a truly bilateral project, as also the German and Austrian lecturers learned from the Bulgarian situation, exchanged experience with many experts in Bulgarian Nature Conservation and sharpened their ideas for future implementation of Natura 2000 at home – contributing to one European network of protected areas.

Dr. Axel Ssymank (BfN),
Assya Doneva (MoEW),
Rositza Dimova (MoEW),
Simeon Marin (Green Balkans)

October 2010
Sofia

ANNEXES:

ANNEX 1. Full texts of translated guidelines:

Annex 1.1 (Article)
Bernotat, D. (2006): Fachliche Anforderungen an der Prüfung nach Paragraph 34 u. 35 BNatSchG. ANL Laufende Spezialbeiträge, 2/06. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.2 (Explanatory note and Form)
LUBW Landesanstalt für Umwelt, Messungen und Naturschutz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2009): Formblatt zur Natura 2000 – Vorprüfung in Baden-Württemberg. Stand 03/09. Erläuterungen zum Formblatt. Karlsruhe. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.3 (Guideline)
Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (Hrsg.) (2002): Naturschutz-Praxis, Natura 2000: Beeinträchtigungen, Erhaltungs- und Entwicklungsmaßnahmen von Lebensraumtypen und Lebensstätten von Arten zur Umsetzung der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie in Baden-Württemberg. 1. Aufl. Karsruhe. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.4 (Expert agreements)
Lambrecht, H. & Trautner, J. (2007): Fachinformationssystem und Fachkonventionen zur Bestimmung der Erheblichkeit im Rahmen der FFH-VP – Endbericht zum Teil Fachkonventionen, Schlussstand Juni 2007. – FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz – FKZ 804 82 004 [unter Mitarb. von K. KOCKELKE, R. STEINER, R.BRINKMANN, D. BERNOTAT, E. GASSNER & G. KAULE]. – Hannover, Filderstadt. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.5 (Guideline)
Herden, Ch., Rassmus J. & Gharadjedaghi, B. (2009): Naturschutzfachliche Bewertungsmethoden von Freilandphotovoltaikanlagen. Endbericht. BfN Skripten 247. Bundesamt für Naturschutz. Bonn-Bad Godesberg. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.6 (Guideline)
LfU Landesanstalt für Umweltschtz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2005): Mindestabflüsse in Ausleitungsstrecken. Grundlagen, Ermittlung und Beispiele. 1. Aufl. Karlsruhe. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.7 (Guideline)
LfU Landesanstalt für Umweltschtz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2005): Durchgängigkeit für Tiere in Fließgewässern. Leitfaden Teil 1 – Grundldgen. Oberirdische Gewässer. Gewässerökologie 95. 1. Aufl. Karlsruhe. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.8 (Guideline)
AG KIFL Kieler Institut für Landschaftsökologie, Dipl.-Biol. Dr. Ulrich Mierwald, Planungsgesellschaft Umwelt, Stadt und Verkehr – Cochet Consult, Trüper Gondesen Partner – Landschaftsarchitekten BDLA (2004): Gutachten zum Leitfaden zur FFH-Verträglichkeitsprüfung im Bundesfernstraßenbau. F+E. 02.221/2002/LR Entwicklung von Methodiken und Darstellungsformen für FFH-Verträglichkeitsprüfungen (FFH-VP) im Sinne der EU-Richtlinien zu Vogelschutz- und FFH-Gebieten im Auftrag des Bundesministeriums für Verkehr, Bau- und Wohnungswesen. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.9 (Guideline)
Guidance document on Article 6(4) of the Habitats Directive 92/43/EEC. Clarification of the concepts of: alternative solutions, imperative reasons of overriding public interest, compensatory measures, overall coherence, opinion of the Commission. January 2007. European Commission. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Annex 1.10 (Guideline)
Nature and biodiversity cases ruling of the European Court of Justice. 2006 European Commission. Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

ANNEX 2. Important contacts and links
Federal Agency for Nature Conservation (BfN), Germany:
BfN-homepage
http://www.bfn.de/index+M52087573ab0.html

BfN Natura 2000 & Monitoring pages
http://www.bfn.de/0316_natura2000+M52087573ab0.html

Scientific coordination of the project – BfN , Dr. Axel Ssymank :
Bundesamt für Naturschutz, Konstantinstrasse 110, 53179 Bonn, Germany
Dr. Axel Ssymank, e-mail: *ssymanka@bfn.de*

Federal Environment Agency (UBA), Germany:
UBA homepage
http://www.umweltbundesamt.de/index-e.htm

UBA bilateral cooperation projects
http://www.umweltbundesamt.de/ius-e/index.htm,
http://www.umweltbundesamt.de/ius-e/beratungshilfe/index.htm

Administrating Agency of the project – UBA, Katharina Lenz
Umweltbundesamt, Wörlitzer Platz 1, 06844 Dessau-Roßlau, Germany
Katharina Lenz, e-mail: *Katharina.Lenz@uba.de*

Ministry of Environment and Water (MoEW), Bulgaria:
MoEW homepage, Natura 2000
http://www.moew.government.bg/

Bulgarian counterpart – MoEW, Assya Doneva
22, Maria Luiza Blvd., Sofia, 1000
Assya Doneva, +359 (2) 940 66 73, e-mail: *doneva@moew.government.bg*

Green Balkans, Bulgaria:
Green Balkans, Project homepage
http://www.greenbalkans.org/natura2000/german_project/

Coordination and implementation of the project:
Green Balkans honepage
http://www.greenbalkans.org
Simeon Marin mobile + 359 (0) 889 223 173, e-mail: *smarin@greenbalkans.org*

EUROPEAN COURT OF JUSTICE, court cases:
http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en

DG ENVIRONMENT, European Commission:
DG ENV website for Natura 2000
http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm
http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

Natura 2000 AA and Management Guidelines
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm#art6

Opinions of the European Commission on cases pursuant to Art. 6(4) of Directive 92/43/EEC
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/opinion_en.htm

Public Viewer Natura 2000 (EEA):
http://natura2000.eea.europa.eu/

ETC BD webpage:
http://biodiversity.eionet.europa.eu/

ANNEX 3. CD-ROM
(See detailed list of materials as separate file on the CD-ROM!)

The CD enclosed herewith contains guidelines, manuals, reports, experts agreements, articles, multimedia presentations, court cases and examples of the wider practical implementation of Natura 2000:

– **Natura 2000 Appropriate assessment** of the investment projects, plans and programs:
  • Organization of the procedure of Natura 2000 Appropriate Assessment in Germany;
  • Clarification of the concepts of: alternative solutions, imperative reasons of overriding public interest, compensatory measures, overall coherence;
  • Area loss of natural habitats and habitats of species;
  • Example of «thresholds of significance» in an impact assessment regarding the area loss of natural habitats and species habitats;
  • Impact of some project types (road construction, hydropower stations, solar systems etc.) in Germany and methodological framework of the Natura 2000 Appropriate Assessment;
  • Database establishment and maintenance;

– **Examples of Commission opinions** (Art.6.4 Habitats Directive);

– **EU Court of Justice judgments** on nature and biodiversity cases;

– **Improving the ecological coherence of Natura 2000 Network;**

– **Reporting to the EC on Natura 2000 Network** (focus on National reports under Art.17 of the Habitats Directive every 6 years and the monitoring needs under Art.11);

– **Natura 2000 site management:**
  • Management plans development;
  • Management of natural habitats and habitats of species;
  • Mapping standards for natural habitats and habitats of species, GIS etc.;
  • Natural development and restoration of habitats;

– **Financing Natura 2000 Network** through the Cohesion and the Structural Funds of the EU.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Немският опит и Правото на ЕС

**Прилагане на чл.6(3) и чл. 6(4)
от Директива 92/43/ЕЕС, транспонирани в
Закона за Биологичното Разнообразие чл.31–34а**

**Двустранен
немско-български
партньорски проект
за подпомагане прилагането
на НАТУРА 2000 в България
„Опитът на Германия при изпълнение
на законодателството на ЕС:
НАТУРА 2000 – управление и финансиране“**

Приложение 1.1

Специализирани изисквания към оценките по член 34 и 35[1] от Федералния закон за защита на природата[2]

- Указания за извършване на оценки за съвместимост с предмета и целите на Натура 2000 в практиката

Дирк Бернотат

Статията е публикувана в поредицата "ANL Laufende Spezialbeiträge" през 2006.

Обобщение

Настоящият доклад разяснява различните етапи на оценка, които са необходими за защита на зоните от Натура 2000 според чл. 6, ал. 3 и ал. 4 на Директивата за местообитанията и съответно чл. 34 и чл. 35 на Федералния закон за защита на природата (ФЗЗП). За всеки един от етапите са посочени съдържанието и методите на най-важните работни стъпки, които имат съответните специфични законодателни и научни основи.

Освен всеобхватен обзор ще бъдат посочени и съответните особености на оценките, както и научни статии за тях. Ще бъдат разгледани също и някои проблеми от практиката. Това включва напр. разбирането на разликата между преценка (предварителна оценка) на нуждата от оценка за съвместимост и самата оценка за съвместимост, определянето на значителността на нарушенията или научните и законови изисквания за изготвянето на документацията за оценка в случаите на изключения (допустимост). В рамките на доклада ще се обърне задълбочено внимание на тези трудни аспекти и ще се формулират конкретни указания за практиката.

Въведение

След първоначални трудности природозащитният режим на чл. 6 от Директивата за местообитанията се налага – с изключение на някой детайли – успешно в практиката. Затова цел на тази статия е да представи преглед на съществените специализирани изисквания към оценките по чл. 34 и 35 на Федералния закон за

[1] В последното изменение на ФЗЗП тези два члена стават съответно 34, 35, 36. Това са текстовете, които транспонират изискванията на Директивата за местообитанията относно оценката за съвместимост и допустимост на планове и проекти. Бел.р.

[2] В рамките на текста умишлено не навсякъде са използвани съответните понятията от Българския закон за биологичното разнообразие, а е търсено принципно най-близкото смислово приближаване до понятията, използвани в немския оригинал. Това е предприето с цел предоставяне на възможност за сравнение на между българското и немското транспониране на текстовете от Европейската Директива и най-вече на текста на член 6, и произтичащите от това транспониране тълкования и прилагане на закона. Бел.р.

защита на природата, погледнати от законодателната им, но преди всичко и от съдържателната и методичната им страна. Успоредно ще бъдат представени и някои критични точки, както и чести дефицити при прилагането в практиката, които ще бъдат отчасти по-задълбочено илюстрирани и с примери.

Законодателната основа на природозащитния режим на чл. 6, ал. 3 от Директивата за местообитанията се състои при по-близък поглед от три етапа на оценка, на всеки от които се търси отговор на един основен въпрос (фиг. 1).

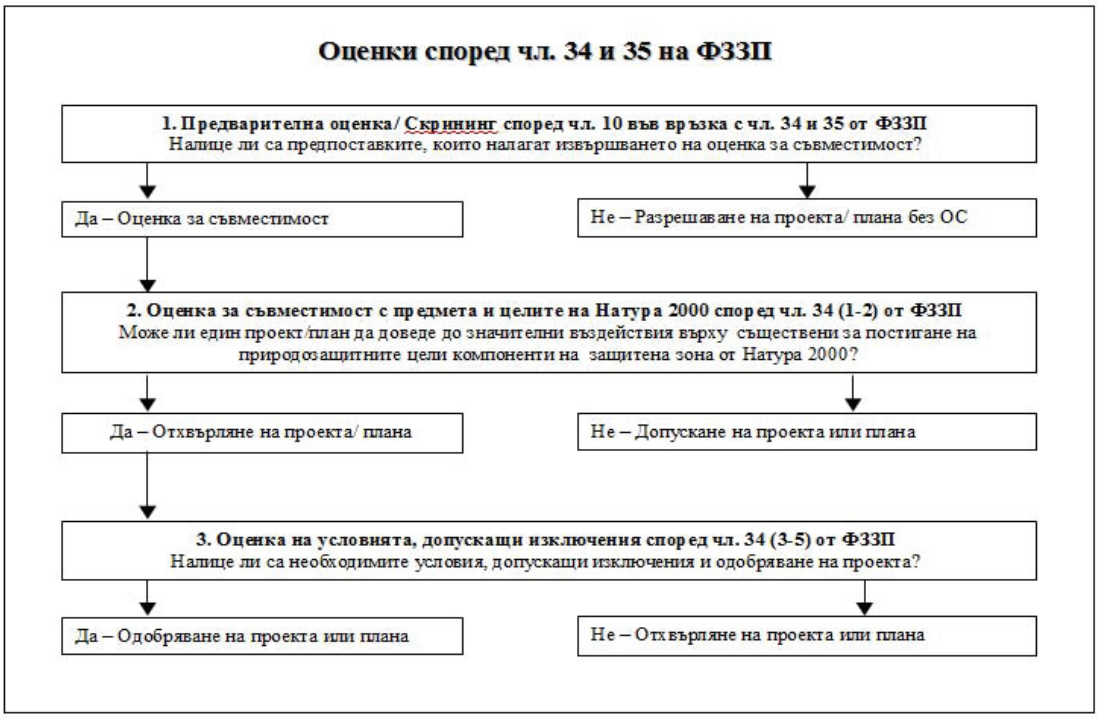

Фиг. 1 Оценки по чл. 34 и 35 от ФЗЗП (Бернотат 2003: 17)

За всички планове и програми първоначално се изисква т.нар. предварителна оценка. Ключов въпрос тук е, дали са налице предпоставките, които от правна и експертна гледна точка правят оценката за съвместимост (ОС) задължителна или пък даденият проект може да бъде допуснат без по-нататъшна ОС. Оценката за съвместимост представлява същността на целия процес на оценяване. В рамките се събират доказателства за това, дали даден проект или план ще доведе до значителни въздействия върху съществени за постигане на природозащитните цели компоненти на защитена зона от Натура 2000? Ако отговорът на този въпрос е отрицателен, проектът може да бъде разрешен. Ако отговорът е положителен обаче, проектът е недопустим или може да бъде разрешен по изключение само, ако при проверката на условията, допускащи изключения, са изпълнени законовите изисквания за такива изключения.

1. Предварителна оценка на необходимостта от ОС

По време на предварителната оценка трябва да се изясни, дали при планираното действие (мярка) става въпрос за план или проект, който е в състояние, самостоятелно или в комбинация с други планове и проекти, да увреди зона от значение за Общността или европейска защитена зона по Директивата за птиците.

За да се отговори на този въпрос, трябва да се изяснят три основни положения:

- Дали мярката по своята същност изпълнява законовата дефиниция за план или проект?
- Дали планът/проектът засяга зона по Натура 2000, което от своя страна изисква оценка?
- Могат ли в конкретния случай да се изключат със сигурност значителни въздействия?

1.1. Понятията „план" и „проект"

Дали при определено действие (мярка) става въпрос за такъв тип план или проект, подлежащ на задължителна оценка, става ясно от това, дали то е определено в закона изрично и в съответствие с Директивата.

В случаите, когато е необходимо някакво тълкуване (напр. при понятието „план" според чл. 10 ал. 1 т. 12 на ФЗЗП[3]), в практиката това води до отчасти съвсем различни разбирания (напр. планове за автомобилни пътища, процедури за устройство на територията, мерки за поддръжка). Тъй като при по-голяма част от плановете и проектите това не играе значителна роля, в случая проблемът може и няма да бъде обясняван задълбочено[4].

1.2. Подлежащи на оценка зони по Натура 2000

Принципно подлежащи на оценка според закона са от една страна зоните от значение за общността (зони за хабитатите) и от друга страна Европейските защитени зони за птиците. Трудностите произлизат главно от това, че процесът по идентифициране, избор и обявяване на защитени зони все още не е завършил напълно. Трябва да се изясни също, дали при определена зона става въпрос за т.нар. „потенциални зони от значение за Общността" или за една „фактическа зона за защита на птиците", а също и какви са законовите режими, на които тя е подложена към момента и какъв трябва да бъде мащабът на оценката. На това място обаче няма да се засягат по-подробно тези често доста трудни детайли, тъй като става въпрос повече за

---

[3] В актуалната версия на ФЗЗП членът съдържащ определения на понятията вече е чл. 7. Той обаче не съдържа дефиниции на понятията "проект" и "план" за разлика от предишната версия на закона. Бел.р.

[4] Трябва да се обърне внимание на това, че както Европейската комисия, така и Съдът на ЕО (присъда от 13.01.2005) допуска една по-широка интерпретация на понятията „план" и „проект", и че Съдът на ЕО (присъда от 10.01.2006) е осъдил Германия за неприлагане на правилна интерпретация в националния закон в съответствие с Директивата. Бел.р

законови, отколкото за специализирани природозащитни аспекти. Освен това те ще важат само за един ограничен период от време. Дадени са препратки към съответно съдебни решения (присъди)[5] и специализирани източници[6].

1.3. Оценка на плана или проекта във всеки отделен случай

Вероятността, принципно подлежащи на оценка типове планове или програми да доведат до значителни въздействия върху зона от Натура 2000, трябва да се установява за всеки конкретен случай по отделно.

За установяване на потенциалните въздействия винаги трябва се взима предвид, освен планът или проектът, също и съответната защитена зона. Само на основа на описанието на плана или проекта не може да се направи изрично заключение, винаги трябва да се отчетат най-малко пространственото положение на територията, засегната от плана или проекта, спрямо мрежата Натура 2000, по правило също и целите на опазване на зоната.

Оценката на планове или проекти във всеки отделен случай се налага и поради факта, че предписаната в закона оценка на взаимодействията с други планове и проекти е възможна само тогава, когато се прави по отношение на конкретна защитена зона.

Следователно не могат да съществуват задължителни „черни списъци на проекти и планове", и въведените в някои държави т.нар. „предположения по правило" относно определени типове проекти, които принципно нямат за последица значителни отрицателни въздействия. Такива предположения са полезни само ограничено, тъй като в края на краищата винаги се изисква индивидуална проверка на всяко „предположение по правило". Ако се формулира такъв списък, трябва най-малкото да се заложат допълнение критерии, които водят до изключения или особени случаи, за да се предотврати неправилната употреба на списъка и да не се застрашава законността на практиката (срв. примери при FROEHLICH & SPORBECK 2002).

1.4. Подход (процедура) при предварителната оценка на необходимостта от оценка за съвместимост

При предварителната оценка (преценка) от значение са по правило сведения и данни по следните точки:

- отдалеченост или положение на проекта спрямо зони от мрежата Натура 2000
- характерни черти и фактори на въздействие на плана или проекта. При това от най-голямо значение са най-широкообхватните и интензивни фактори на въздействие.

---

[5] За сравнение напр. Присъда на Съда на ЕО от 7.12.2000, присъда на Германския административен съд от 1.4.2004 или Присъда на Съда на ЕО от 13.1.2005. Бел.р

[6] За сравнение напр. GELLERMANN (2001), GASSNER (2003), SCHUMACHER & PALME (2005) или подробните изложения на LOUIS (също в настоящото издание). Бел.р

- други планове и проекти, при взаимодействие с които оценяваният план или проект може да окаже отрицателно въздействие.
- цели на опазване на зоните от Натура 2000. При това трябва да се определят най-чувствителните и уязвими към факторите на въздействие съставни компоненти на зоните.
- потенциално възможни въздействия върху зоната. Тук трябва преди всичко да се оцени дали със сигурност могат да се изключат значителни въздействия.

Опитът от практиката показва, колко важно е да се протоколират и документират резултатите от предварителната оценка за необходимост на ОС. Това важи особено за случаите, когато е взето решение, че осъществяването на проекта или плана няма да доведе до значителни въздействия и затова не е необходимо стартирането на процедура по ОС. Докладът от оценката за необходимостта от ОС протоколира наличната информация, използвана за взимане на решението, и служи като доказателство за направените изводи и за взетите решения (ср. ЕК 2001:8). Той е важен и при оценката на бъдещи проекти, тъй като тогава трябва да се отчете кумулативния ефект на вече реализирания проект[7].

Предварителната оценка може да доведе до различни резултати. При определено стечение на обстоятелствата необходимостта от ОС е толкова явна, че де факто може да отпадне предварителната оценка за необходимост от ОС[8]. Предварителната оценка може да бъде кратка и тогава, когато дори на голямо разстояние от територията, за която е запланувам проектът, не се намира зона от Натура 2000 и когато могат да бъдат изключени като невъзможни въздействия от типа на разпокъсване на свързаността на отдалечени една от друга зони или вливане в реките на вредни вещества, които биват транспортирани на големи разстояния. Тук предварителната оценка се ограничава малко или повече върху документиране на състоянието на нещата, напр. документиране на включените в оценката защитени зони.

В други случаи ситуацията е по-малко ясна. Там възниква въпросът, каква степен на детайлност и обхват трябва да се изискват в рамките на предварителната оценка за необходимостта от ОС и къде е разделителната линия между предварителната оценка на необходимостта от ОС и самата ОС.

---

[7] Към намиращите се отчасти при съответните провинциални администрации документации за завършени процедури по ОС трябва да се добавят оценките за необходимостта на ОС, за да е налице достатъчна законност и сигурност при планирането. Това е още по-важно, тъй като за момента в практиката за съжаление не се прави ясна разлика между оценката за необходимостта от ОС и самата ОС. Бел.р

[8] Вносителят на проекта или плана може тогава да реши, дали се отказва от реализирането на проекта в настоящия му вариант или веднага да подготви необходимата документация за ОС и по този начин да си спести подготвянето на документация за предварителна оценка на необходимостта от ОС. Бел.р

1.5. Разлика между оценката за необходимост от ОС и самата оценка за съвместимост

Разликата между предварителната оценка за необходимостта от оценка за съвместимост и самата оценката за съвместимост не е дефинирано ясно нито в Директивата за местообитанията, нито в ФЗЗП, и дори след издаването на многобройни административни предписания от провинциите все още цари пълна неяснота по въпроса (WACHTER & JESSEL 2002:134).

В интерес на по-високата ефективност и приложимост трябва да се наложи разграничаване между предварителната оценка и оценката за съвместимост в рамките на степенуван подход.

- В рамките на предварителната оценка важи строгият принцип на предпазливостта (предпазните мерки). Установява се дали принципно могат да настъпят (значителни) отрицателни въздействия върху една зона от Натура 2000. В последствие, по време на ОС се изследва, дали отрицателните въздействия могат да се оценят като значителни за компонентите на зоната, които са от решаващо значение за предмета и целите на опазване на зоната.
- В рамките на предварителната оценка значителните отрицателни въздействия трябва да могат да бъдат изключени със сигурност. Тук е важен „*мащабът на възможността*". Ако не може да се изключи възможността за оказване на значително отрицателно въздействие, значи е налице необходимост от ОС (напр. BMVBW 2004: 18). В рамките на ОС от друга страна, важи „*мащабът на вероятността*": Колко вероятно е да настъпят значителни отрицателни въздействия върху зоната? Също и тук са достатъчни обосновани предположения за допускане на значителност, принципно обаче е необходима по-голяма точност на прогнозата.
- Предварителната оценка принципно е *приблизителна*, *осъществява се според наличните материали* за разпространението на видове и местообитания, както и според общовалидна информация за приети стойности (от практиката) за площното въздействие и интензивността на нарушенията (напр. звукови или оптични смущения). ОС пък от своя страна се основава по правило на *детайлни проучвания*, които включват картиране на местообитанията и видовете, и позволяват точни изводи за специалните вериги на въздействия и увреждания.
- В рамките на предварителната оценка принципно не се взимат предвид мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи или предотварятващи мерки) (ЕК 2001:10). Когато значителните отрицателни въздействия могат да се предотвратят само чрез мерки за ограничаване на щетите, трябва да се направи ОС, при която по подходящ начин се установяват от една страна отрицателните въздействия, а от друга ефектът на мерките за ограничаване на щетите. При ОС мерките за ограничаване на щетите се включват изцяло.

Тяхното планирано осъществяване и прогнозираната им ефективност се представят по отделно.

Това показва като извод за практиката, че предварителната оценка на необходимостта от оценка за съвместимост е от значение преди всичко при планове и проекти извън или съответно в околностите на защитени зони, както и за малки проекти без директно въздействие върху защитени местообитания и видове.

В сравнение с това, при планове и проекти в рамките на защитени зони, предварителните оценки (според дадената по-горе дефиниция) не са подходящият инструмент, тъй като възникващите в такива случаи въпроси и потенциали за отрицателни въздействия са по-скоро обект на ОС. Дори и при малки проекти се изисква винаги проверката на място, за да може да се изключи със сигурност засегнатостта на специфичните качествено-функционални връзки. Тези проверки могат да се извършат само от квалифициран персонал със специфични познания в областта на биологията и екологията. Един подател на заявление принципно не е способен да направи това сам. До колко представители на природозащитните служби са способни да поемат оценката чрез проверка на място и съответните процеси на установяване, е под въпрос, отчитайки пренатовареността на много от тези служби. Ако това се възложи на външен експерт-оценител, който се запознае със съответния проект в необходимата детайлност, може или съответно трябва да се говори вече за ОС, дори и ако тази оценка се прави в доста съкратена и концентрирана върху важните фактори на въздействие форма. В практиката обаче, в това отношение явно още съществуват разлики в дефинициите и плавни преходи между двете нива на оценка, които имат за следствие по-малко уеднаквеност и яснота.

Изискваният от ЕК и от Съда на ЕО принцип на предпазливостта се спазва напълно тогава, когато в рамките на предварителната оценка за необходимостта от ОС първоначално се заложи по-нисък праг и на въпроса: „Има ли възможност да настъпи (значително) отрицателно въздействие?“ редовно се отговаря с „да“, доколкото на база приблизителна оценка се установят сведения за значителни или такива въздействия, които не могат да бъдат прогнозирани без детайлна оценка. На базата на този подход на предпазливостта, съмнения относно проекта, възникнали по време на предварителната оценка, налагат необходимост от ОС. (вж. напр. WOLF 2005: 453). Също и липсата на данни за състоянието на една потенциално засегната защитена зона могат да доведат до задължение за извършване на ОС, когато наличните данни не представляват изчерпателна основа за добре обоснована оценка на въздействията върху зоната (за ср. BMVBW 2004: 21).

Ако един план или проект може да окаже въздействие върху защитена зона от Натура 2000, то е в интерес също и на законността и на сигурността на планирането, трудните и определящи изхода на процедурата въпроси за значимостта на въздействията да се изяснят едва в рамките на квалифицираната процедура по ОС.

Таб. 1: Разлики между оценката за необходимост от ОС и самата ОС (по BERNOTAT 2003: 19).

Оценка за необходимостта от ОС	**Оценка за съвместимост**
Установява, дали принципно могат да възникнат (значителни) въздействия върху една зона („*мащаб на възможността*“)	Установява, колко вероятно е да възникнат значителни въздействия върху съществените за постигане на целите на опазване съставни компоненти на една зона („*мащаб на вероятността*“)
Значителни отрицателни въздействия трябва да могат да бъдат изключени със сигурност , иначе – ОС	Значителни отрицателни въздействия трябва да могат да бъдат изключени с голяма вероятност (да не настъпят, бел.р.), иначе проектът е недопустим или е необходима оценка на изключенията
Прави се принципно приблизително според наличните материали, общовалидна информация и приети норми от практиката	Прави се по правило на базата на детайлни проучвания, които включват картиране и специфични изводи за конкретни случай
Мерки за предотвратяване по правило не се вземат предвид (тъй като въздействието им е трудно установимо)	Мерки за предотвратяване се разглеждат отделно и се включват напълно в ОС

2. Оценка за съвместимост

В рамките на оценката за съвместимост, в съответствие с чл. 34, ал. 2 на ФЗЗП, трябва да се изясни, дали един проект или план може да доведе до значителни въздействия върху съществени за постигане на целите на опазване компоненти на защитена зона от Натура 2000. В следващите редове ще бъдат представени и обяснени накратко най-важните стъпки на една ОС.

2.1. Установяване и описание на целите на опазване и на съществените компоненти на зоната

Основен предмет на оценка при процедурата по ОС са съществените за постигане на целите на опазване компоненти на защитената зона. Това принципно са:

- Местообитания от Приложение 1 на Директивата за местообитанията вкл. и характерните за тях видове.
- Видове от Приложения 2 на Директивата за местообитанията съответно видове птици от Приложение 1 и чл. 4 (2) на Директивата за птиците вкл. и техните местообитания.
- Биотични и абиотични фактори на средата, пространствено-функционални връзки, структури, характерни за зоната функции и особености и др., които са от значение за гореспоменатите видове и местообитания.

По правило следва да се приеме, че най-малко наличните по време на идентифицирането на зоната видове и типове местообитания, трябва да се смятат за защитени[9]. Препоръчва се с оглед на сигурността на на планирането и неговата законосъобразност тясно съгласуване с компетентната служба за защита на природата, тъй като междувременно може да са събрани нови сведения за зоната, които напр. не са отразени в стандартните формуляри. Съгласуване е препоръчително и по отношение на характерните видове за срещащите се в зоната типове местообитания.

Характерни видове

Изредените в Приложение 1 на Директивата за местообитанията типове природни местообитания не могат да се взимат абстрактно предвид при ОС, а трябва да се анализират като се отчетат характерните за тях видове и тяхната чувствителност към различните, възникващи във всеки отделен случай, фактори на въздействие.

За характерни видове според чл. 1, т. е) на Директивата за местообитанията се считат „всички видове в техния естествен ареал на разпространение, които се срещат в природните местообитания по типичен начин, т.е. с високо постоянство или честота и/или имат там определен център на разпространение" (BERNOTAT 2003:20). Явно е, че трябва да се вземат предвид не само характерните растителни видове, но и характерните за тези типове местообитания животински видове (за ср. SSYMANK et al. 1998: 82, ЕК 1999: 7, AG FFH-VERTRÄGLICHKEITSPRÜFUNG 1999: 70, PLANUNGSGRUPPE ÖKOLOGIE + UMWELT 1999: 14f., BERNOTAT & HERBERT 2001: 76, KÜSTER 2001: 84, FROELICH & SPORBECK 2002: 35ff, BERNOTAT 2003: 20, LAMBRECHT et al. 2004: 146, KIFL, COCHET CONSULT & TGP 2004: MKB 19 und MKB 28). Този начин на разглеждане се ползва също и от LANA (2004: II), както и при режимите за строеж на улици (за ср. FGSV 2002, BMVBW 2004: 29ff) и той е обичайна практика при актуалните процедури по ОС.

Според чл. 1, т. е) на Директивата за местообитанията природозащитното състояние на едно природно местообитание се счита за благоприятно, когато „природозащитното състояние на характерните за него видове по смисъла на буква и) е благоприятно".

Междувременно са налице няколко публикации, които позволяват на експертите без големи трудности да определят характерните видове за определени типове местообитания. За първи път ЕК дава указания за това в „Интерпретационен наръчник на местообитанията на ЕС" (ЕК 1999). Допълнително, в Наръчника за европейската мрежа Натура 2000, издаден от Федералната служба за защита на природата, са упоменати и всички характерни растителни и животински видове за разпространените в Германия природни местообитания. Тези списъци на характерни видове обаче не са изчерпателни, тъй като не са взети предвид всички регионални особености, подтипове и характерните за тях видове. За по-нататъшно конкретизиране във физикогеографски

[9] Специални изключения могат да възникнат напр. при вътрешни конфликти на целите на природозащитата, естествени сукцесионни процеси или липсващо възстановяване. Бел.р

и регионален контекст могат да се използват упътванията за картиране на провинциите или съответни научни публикации за различните типове местообитания или групи видове.

Местообитания и други важни компоненти на защитените зони

При видовете от Директивата за местообитанията и при тези от Директивата за птиците трябва да се вземат предвид и техните местообитания, съответно за растенията – техните месторастения.

В това отношение съществени компоненти на защитената зона могат да са и определени почвени и хидрологични условия или характеристики на микроклимата, с оглед на взаимодействията им със съответните видове или типове местообитания, както и функцията им на параметър на местообитанието или на околната среда.

Това важи в същата степен и за местообитанията и за видовете, които не са посочени в приложенията на Директивите, но пък са от решаващо значение за съответните консервационни цели (за ср. BERNOTAT & HERBERT 2001: 76). Така напр. динката (*Sanguisorba officinalis*), както и съответните популации на мравки, не само дават името на синевката[10] (*Glaucopsyche nausithous*), но следва и да се възприемат като съществени компоненти на целта за опазване, а именно този вид пеперуда от Приложение 2.

За да се запази цялостта на зоната, при ОС трябва да се вземат предвид също и площите, които изпълняват напр. функцията на буфер или пък свързваща функция за местообитанията и видовете.

Аспекти на възстановяването или развитието на целите на опазване

Целите на опазване обхващат по законова дефиниция не само съхраняването, но и възстановяването или развитието на благоприятно природозащитно състояние (за ср. чл. 10, т 1, ред 9 на ФЗЗП). Цел на опазване може да е при това и пространственото разпространение на местообитанията или популациите, развитието на определени условия на местообитанието или предпоставки за заселването на видове или пък възстановяването на естествената динамика.

Заедно с актуалното състояние, при ОС трябва да се отчете и потенциалът за развитие на една зона. Необходимо е в много случаи да не се взема предвид само настоящото състояние, но и желаното развитие, т.е. заложеното в целите на опазване бъдещо състояние на зоната (за ср. GELLERMANN 2001: 82, LOUIS & ENGELKE 2000: 646f).

В определени случаи и възстановяването на видове и местообитания, които не се срещат вече в зоната, може да е цел на опазване. Това е възможно напр. тогава, когато за дадено местообитание или вид само по този начин може да се осигури запазването на благоприятното му природозащитно състояние в рамките на мрежата Натура 2000, и когато повторното му заселване е реалистично (за ср. BAUMANN et al. 1999: 467, AG FFH-VERTRÄGLICHKEITSPRÜFUNG 1999: 70). Особено застрашени

[10] В немския език двата вида имат подобни имена. Бел.р.

видове като напр. рис, видра, сьомга или тетрев са заложени за единични зони само като цел на развитие.

Тъй като между различните цели на опазване могат да възникнат конфликти, целите на опазване и развитие, доколкото те не са известни или не са известни в детайли, могат да се определят само от службите по защита на природата или съответно чрез съгласуване с тях.

2.2. Описание на плана или проекта и на факторите му на въздействие

За всеки план или проект трябва детайлно да се опишат единичните му компоненти, съответно единичните мерки, както и произлизащите от тях фактори на въздействие. При това принципно трябва да се имат предвид въздействия, обусловени от самото съоръжение, от експлоатацията му или от неговото строителството в и извън зоната. Тези въздействия следва да се разглеждат отделно според вида, пространствения им радиус на въздействие, интензивността им, времетраенето, времето или честота на настъпване[11].

Освен подлежащите на оценка планове или проекти (евентуално в самостоятелна работна стъпка) трябва да се установят и всички проекти и планове, които могат да окажат кумулативно въздействие, съвместно с оценявания проект. Освен вече разрешени планове и проекти трябва да се вземат предвид и такива в по-напреднал стадий на развитие (за ср. BAUMANN et al. 1999, EU-KOMMISSION 2000: 38). С цел яснота на процедурата, трябва добре да се документира, кои институции и източници са били консултирани и кои планове са били оценени.

2.3. Определяне на мащаба за изследване (на конкретните теренни проучвания)

За една добра ОС е необходима качествена и количествена информация за всички компоненти на защитената зона, които са от съществено значение за предмета и целите на опазване , и които могат да бъдат засегнати от плана или проекта. Освен събирането на налични данни, като напр. от стандартни формуляри или съществуващи планове за управление, по правило са необходими също и картирания за установяване на конкретното разпространение на типовете местообитания и видове в обхвата на действие на плана или проекта. За определянето на границите на района и обхвата на изследването са от значение преди всичко съответният обсег и интензивност на факторите на въздействие.

Не винаги е лесно да се вземе решение, за кои характерни за защитените местообитания видове – и по-специално животински видове – трябва да се събере

---

[11] Във Федералната служба за защита на природата в момента се разработва база данни и информационна система (FFH-VP-Info), която позволява запитвания по отношение на потенциалните фактори на въздействие на около 140 типа проекти и тяхна значителност. Този списък прави възможен бърз преглед на евентуалните процеси на въздействие и нарушения за всеки отделен проект. За сега са дефинирани и обяснени 36 фактори на въздействие в 9 групи. Достъп през Интернет до базата данни ще бъде възможен от пролетта на 2007 г. на адрес: www.ffh-vp-info.de. Бел.р

информация в рамките на дадена ОС. От многообразието на характерни видове за един тип местообитание изборът за събиране на важни за взимане на решение данни трябва да се ограничи върху тези видове/ групи видове, които от една страна са чувствителни към предизвиканите от проекта фактори на въздействие, и които от друга страна са типични за местообитанията на проучваната област и по този начин потенциално се срещат в тях. Преди всичко характерните животински видове ще определят обхвата на проучването, поради тяхната чувствителност към фактори с голям радиус на въздействие като шум, светлина или фрагментация.

Не е необходимо да се проучват характерни видове (или групи видове), за които до сега принципно не са доказани последствия от определени фактори на въздействие, или за които в определения случай могат да се изключат въздействия. Това се отнася и за всички видове, които не показват специфична уязвимост, освен основната характерна за типа местообитание, тъй като те не могат да осигурят допълнителна важна за вземането на решения информация. Така характерните видове растения или бавно подвижни животни често (но не винаги) се изследват чрез общото изследване на типа местообитание (за ср. BERNOTAT 2003: 21).

В практиката все още е отворен въпросът, до колко при работата с характерните видове е необходимо по-скоро биоценотично, съответно косвено наблюдение на групи видове (екологични гилдии) или концентриране върху единични важни видове, които като съществен компонент на зоната съопределят непосредствено и резултата на оценката за съвместимост на даден проект.

Тъй като ОС е от съществено значение за решението за допускане на даден проект, при набирането на информация и анализа трябва да се вземат предвид актуалните професионални стандарти за изследвания като напр. актуалност на данните, валидност, методология на събирането на данни, квалификации на оценителите и др. – за ср. WIEGLEB et al. (2002) за местообитания и типове местообитания, KAISER et al. (2002) за флористични и фотоценолоични данни или BERNOTAT et al. (2002) за екологични данни за животински видове.

Обхватът на изследване трябва да се определи при една „Scoping – среща" за съгласуване с отговорната служба за защита на природата, природозащитни сдружения и евентуално допълнителни експерти. С цел по-голяма ефективност на тази среща трябва да се определи и нуждата от информация, която произлиза от задължението за ОВОС, от правилата за уреждане на намесите[12] (напр. строго защитени видове по чл.

[12] Уреждането на намесите (Eingriffsregelung) е процедура, предвидена както в Федералния закон за защита на природата, така и в тези закони на провинциите. В исторически план уреждането на намесите присъства в законите много преди Натура 2000 и оценката за съвместимост. Тази процедура е част от общите принципи за опазването на природата и ландшафта. Според чл. 14 от Федералния закон за защита на природата, намеса е всяка промяна на образа или ползването на площите, на подпочвените води, на функциите на природната среда (действията, които са част от законно установените горско, селско и ловно стопанство не представляват намеса). Според чл. 15 всеки причинител на намеса е длъжен да я избегне, ако е възможно, а в случай че не е, да предприеме мерки за компенсиране или заместване. Чл. 17 урежда процедурата по даване на разрешителни за провеждане на намесата от съответните органи. Уреждането на намесата е различна процедура от тази по ОВОС, за която

19 ал. 3 т. 2 на ФЗЗП), съответно отделните заповеди за опазване на видове (за ср. чл. 42 на ФЗЗП, съответно чл. 12, 13, 16 на Директивата за местообитанията и чл. 5 , 9 на Директивата за птиците).

2.4. Прогнозиране и установяване на въздействията

При прогнозиране на въздействието и последствията трябва да се установят специфичните ефекти върху видовете и местообитанията, които са резултат от това, че обусловените от проекта фактори на въздействие в съответния им размер засягат различните обекти на опазване в зависимост от чувствителността им.

Въздействията (определени като отрицателни въздействия) трябва да се установят напълно за всички защитени типове местообитания и видове, предмет на опазване на зоната. По правило оценката на въздействията става чрез налагане/пространствено съпоставяне на обхвата на действие на проекта и всички местообитания, предмет на опазване или възстановяване. Въздействията върху засегнатите индивиди, популации (или части от тях), съответно компоненти на зоната се установяват както качествено-функционално, така и по отношение на тяхното количество.

В отделни случаи трябва да се вземат предвид и територии извън защитената зона, доколкото се очакват отражения на въздействието върху компонентите на зоната. При сложни и несигурни случаи, с цел сигурност на прогнозата, може да се наложи използването на по-широкообхватни методи като напр. анализ на застрашеността на популацията.

Особено внимание при ОС трябва да се отдели и на кумулативните ефекти. При това могат да възникнат различни комбинации от типични случаи (за ср. SIEDENTOP 2001: 91):

- Няколко проекти или планове от еднакъв или различен тип оказват отрицателно влияние чрез еднакви фактори на въздействие върху една и съща зона (напр. два проекта за шосета, които водят до кумулативна загуба на територия и до кумулативни имисии, или един кладенец за питейна вода и един строителен проект, които водят до кумулативно понижаване на нивото на подпочвените води).
- Проекти или планове оказват отрицателно влияние чрез различни по вид фактори на въздействие върху една и съща зона (напр. проекти, които чрез различни звукови имисии, фрагментация и загуба на местообитания водят до намаляване на популацията на един животински вид).

При това трябва да се взема под внимание, че различните фактори на въздействие са зависими един от друг и при взаимодействие помежду си имат не само натрупващи се, но и взаимноусилващи се (синергични) ефекти.

съществува отделен закон. Тъй като уреждането на намесата е отдавна позната и наложила се процедура, в природозащитната сфера на Германия са разработени редица научни методи за събиране на данни и изработка на доклади, необходими за оценката на намесата. Тези методи се имат пред вид тук, доколкото те са подходящи и за събирането на данни и изработка на доклади, необходими за извършването на предварителна оценка за необходимостта от ОС, както и на самата ОС. Бел.р.

Така напр. получаващото се затопляне на водата на даден водоизточник в следствие използването за охлаждащи нужди в електроцентрала, в комбинация с внасяне на хранителни вещества от една пречиствателна станция или от селското стопанство, може да доведе до по-силно нарушение на състоянието на водоема чрез растежа на водорасли и намалено съдържание на кислород, което оказва значително отрицателно въздействие върху даден тип местообитание или вид (за ср. GASSNER et al. 2005: 270ff.).

2.5. Определяне на значителността на въздействията

Значителността на въздействията може да се установява винаги само по отделно за всеки конкретен случай. Като критерии най-често трябва се използват обхватът, интензивността и продължителността на въздействието.

Дори и значителността на въздействието на даден проект да не води категорично до неговата недопустимост, тя често е причината за преработка на проекта, реализацията на специални мерки за ограничаване на щетите или за оценка на изключенията по чл. 34 ал. 3-5 на ФЗЗП.

Въпреки, че значителността на въздействията в рамките на ОС се определя самостоятелно и според специфичните мащаби, заложени в чл. 6, ал. 3 на Директивата за местообитанията, съответно чл. 34 на ФЗЗП, понятието „значителност" създава не само определени езикови, но и по отношение напр. на прогнозата за въздействие и съдържателно-методични паралели с уреждането на намесите[13], защитата на видове и биотопи[14].

В практиката определянето на прага на значителност представлява основен проблем. Федералната служба за защита на природата е възложила на тази тема разработването на научен доклад в рамките на изследователски проект, в който трябва да се посочат конкретни насоки за определянето на значителните отрицателни въздействия, както и да се направят съответни експертните споразумения (за ср. LAMBRECHT et al. 2004, съответно. LAMBRECHT & TRAUTNER в настоящето издание[15]). Тук този въпрос не може да се бъде разглеждан подробно. Вместо това ще бъдат представени най-малко десет основни правила и аспекта за определяне на значителността на въздействията.

2.5.1. Прогнозиране на вероятността

---

[13] За уреждане на намесата виж бележка на страница 12, 13. Бел.р

[14] В Германия съществува национална класификация на типовете местообитанията, наричани традиционно биотопи. Във Федералния закон за защита на природата, както и в тези на провинциите, се посочват типове биотопи, които са обект на защита, много преди Директивата за местообитанията да влезе в сила. Много от типовете биотопи, защитени по германското право, не са защитени според Директивата за местообитанията. По този начин Германия защитава специфични елементи на биологичното си разнообразие, които поради различни причини не са защитени на европейско ниво. Бел.р.

[15] По-късна версия на този текст също е преведена в рамките на проект "Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране". Бел.р

Както вече беше описано при разграничаването между предварителната оценка и ОС, значителността на въздействията, а чрез тях също и несъвместимостта на проекта, трябва да се прогнозират още в момента, в който се приеме, че съществува голяма вероятност за появата на значителни въздействия или съответно такива не могат да се изключат с необходимата сигурност.
Това става ясно и от строгия еталон, които Съдът на ЕО дефинира в своето решение от 7.09.2004 и според което, при оценката за съвместимост трябва да се използва „най-добрата налична научна информация", да важи без изключения строгият „принцип на предпазливостта", и един проект може да се разреши само тогава, когато отговорните служби са получили „сигурни доказателства за това" и „от научна гледна точка не съществува разумно колебания за това", че проектът няма да окаже отрицателно въздействие върху зоната като такава.

2.5.2. Обхват (предмет) на оценката

Обхват (предмет) на оценката са компонентите на зоната, които са предмет и цел на опазване. Районът на изследване за определяне на значителността е принципно винаги находището в определена зона от Натура 2000, не европейската област на разпространение или пък биогеографския регион. Когато обявената зона се състои от няколко територии, които са групирани и чиито находища или популации са функционално разделени или когато между компонентите на зоната съществуват значими разлики в подтиповете или формите (напр. между горното и долното течение на една река), може да е необходимо от професионална гледна точка, тези различни територии, част от зоната, да се включат в района на изследване за определяне на значителността.

2.5.3. Натрупването (струпването) на въздействия не е определящо

Всяко отделно значително отрицателно въздействие върху вид или местообитание или съответно върху съществен за целите на опазване компонент на защитената зона води до несъвместимост на проекта или плана (за ср. LOUIS & ENGELKE 2000: 647, WEIHRICH 1999: 1701).

2.5.4. Ползване или отнемане на площи

Както преди, така и сега все още е спорен въпросът сред научните среди, дали всяко ползване на площи и свързаното с това унищожаване на местообитания, предмет на опазване в защитената зона, трябва да се оцени като значително въздействие (за ср. BAUMANN et al. 1999: 469, AG FFH-VERTRÄGLICHKEITSPRÜFUNG 1999: 71, HALAMA 2001 :510, GELLERMANN 2001: 74ff, KOKOTT 2004) или има изключения в случаите, когато става дума за много малки площни загуби при сравнително големи по площ и намиращи се в подобно състояние местообитания (за ср. ЕК 2001:36).

В своя наръчник ЕК застъпва мнението, че „загубата на 100 м^2 площ в една малка зона с редки орхидеи (може да) е значителна, а загуба със сходна големина в една голяма степна зона (може да) е незначителна.” Според мнението на ЕК явно са допустими такива тълкувания спрямо детайлите на ситуацията.

Тъй като за „незначителните” въздействия не се предвиждат мерки за осигуряване на кохерентност според чл. 34 на ФЗЗП, чрез такива загуби на местообитания би се стигнало до едно постоянно намаляване и бавно действащо разрушаване на площта на мрежата Натура 2000, ако тук не става дума само за качествено и количествено най-незначителни загуби на площ.

Затова в големи зони от Натура 2000 загубите на местообитания трябва да се оценяват като значителни, дори и когато те изглеждат относително малки в сравнение с общата площ на типа местообитание в зоната. От една определена големина нататък, всяка загуба трябва да се разглежда като значителна, защото тя не става по-малка поради наличието на по-големи ненарушени площи в зоната. Въздействията трябва да се оценяват на първо място според качествено-функционални критерии и според техните абсолютни площни размери и не могат да отчетат за по-малки чрез съотнасяне към площта на цялата зона.

Тук няма да се спираме на различните научни и законови причини, които обясняват защо няма поле за действие по отношение на оценки чрез съотнасяне към площта на цялата зона. За тези неща, както и по отношение на интерпретацията на решението на Федералния административен съд за шосе Б 50н, също и по въпроса за включването на целите на опазване, природозащитното състояние или стабилността на компонентите в оценката на значителността, се говори подробно при GASSNER et al. (2005: 217ff) и BERNOTAT (2006).

При разработените в рамките на изследователския проект на LAMBRECHT et al. (2004) експертни споразумения са дадени конкретни указания за определяне на значителните въздействия по смисъла на чл. 34 от ФЗЗП. По този начин се отговаря на често отправяно към Федералната служба за защита на природата искане за операционализиране за нуждите на практиката на ОС, основаващата се на несигурното законово понятие „значителност” (за ср. Искания на SRU (2002: 160), съответно Приемане на SRU при подготвянето на екологични становища (2004: 140)).

Резултатите на LAMBRECHT et al. (2004) представляват единствения до сега специализиран труд по въпроса за оценката на значителността в рамите на ОС. Освен разработените в рамките на проучването научно-методични указания и препоръки за първи път са разработени и специфични за видовете и местообитанията предложения за научни норми (експертни споразумения) за определяне на значителността.

Тези предложения за научни норми се основават преди всичко на предположението, че една директна и продължителна загуба на компоненти на защитено природно местообитание или местообитание на вид, предизвикана от директно отнемане на площ, представлява по правило значително въздействие, тъй като тази загуба на всички био-екологични функции на засегнатата територия е в

принципно противоречие с целите на опазване. Освен това са формулирани и условия, както и са описани определени стечения на обстоятелствата, при които от природозащитна и екологична гледна точка може да се допуснат отклонения от предположението за принципна значителност на въздействията[16].

Като резултат са налице две законови и научно обосновани предложения, които могат да предложат ориентировъчна рамка за ОС в практиката (за ср. WEST & BERNOTAT 2004). Те съответстват като цяло и на представените от ЕК примери за евентуални изключения на „незначителност" на въздействията, както и на строгите еталони, които формулират Федералният административен съд в своето решение за шосе Б 50н при пресичането на р. Хохмосел и Съдът на ЕО в своето решение за лова на сърцевидни миди. Предложенията за научни норми (експертните споразумения) се прилагат вече успешно в практиката и се използват междувременно и за вземане на съдебни решения.

В съдебното решение на Съда в Хесен за хангара А-380[17] е изложена основно хипотезата на LAMBRECHT et al. (2004: 116) по отношение на значителността: „Трябва да се произходи от това, че проекти, които водят до едно продължително използване на площи на местообитания от Директивата за местообитанията и по този начин и до намаляване на територията на зоната, по правило представляват значително отрицателно въздействие" (стр. 33). В съдебното решение се взема предвид и това, че предложените от LAMBRECHT et al. (2004) ориентировъчни стойности за определяне на прага на значителност са прекрачени по отношение на местообитанието на бръмбара рогач, на хабитата за ловуване на нощника на Бехщайн, както и при ползването на местообитанието „Стари дъбови гори от *Quercus robur* на кисели пясъчни почви". В този случай службата по утвърждаване на плана беше оценила критично представените от вносителя на проекта проучвания за изготвяне на ОС и беше стигнала, за разлика от вносителя на проекта, до извода, че става въпрос за значителни въздействия, взимайки предвид разработените в рамките на проучването на Федералната служба за защита на природата предложения за научни норми. Това беше потвърдено по съответния начин и при съдебното производство[18].

Предложенията за научни норми се оценяват и допълват в момента в рамките на едно допълнително проучване. Все пак в практиката се е доказало, че чрез разработването на подобни научни норми (експертни споразумения) може да се направи значителен принос за унифицирано (на ниво Германия) и по-добро приложение на законовите норми.

---

[16] По отношение на по-подробни разяснения на предложенията за научни норми и особено научното извеждане на ориентировъчни стойности трябва да се обърне внимание на финалния доклад на LAMBRECHT et al. (2004: 114ff.) и LAMBRECHT & TRAUTNER (2005). Бел.р

[17] За ср. Хесенски съд, решение от 28.06.2005 – 12A 8/05. Бел.р

[18] В този случай, службата по утвърждаване на плана е постъпила правилно в интерес на законосъобразността и сигурността на плана, като е оценила въздействията в рамките на зоната като „значителни" и е поела сигурния от административно-правна гледна точка път на оценката на изключенията. Бел.р

2.5.5. Отрицателни въздействия от околността

Въздействия от околността също могат да доведат до значителни увреждания на зоните от Натура 2000. По отношение на типовете природни местообитания или местообитания на видове това могат да са например понижаване на нивото на подпочвените води или емисии на вредни вещества. За много местообитания, приспособени към бедни на хранителни вещества месторастения (тревни съобщества върху бедни почви, сухи ерикоидни съобщества, олиготрофни стоящи води и т.н.), внос на хранителни вещества по въздушен път или по вода може в дългосрочен план също да доведе до силни въздействия. При животинските видове пък дразненията от околността често са акустични и оптични и могат да доведат до значителни въздействия върху компонентите на зоната.[19]

За да се прецизира какво се разбира под значително въздействие в контекста на опазването на видовете, помага също и сравнението с изложенията на ЕК (2003: 23) за „влошаване на местообитанията" на видове и за „обезпокояването" на видове, които са направени във връзка с чл. 6, ал. 2 на Директивата за местообитанията. Под „влошаване" се разбира физическа деградация на местообитанието, която може да се прояви под формата на намаляване на площта или на характеристиките на местообитанието. В противовес на това, „обезпокояванията" не въздействат директно върху физическите условия на зоната. Обезпокояванията засягат видовете и често са ограничени във времето. Важни техни параметри са интензивността, продължителността, времето на настъпване и честотата на повторение.

Според твърдение на ЕК (2000: 28) като значителни обезпокоявания могат да се категоризират:

- всички развития, които водят в дългосрочен план до намаляване на популацията на видовете в дадена зона или
- всички развития, които допринасят за намаляване на големината на местообитанието на вида в дадена зона.

Ако популацията на един вид в защитената зона намали числеността си в следствие на прогонване, обусловено от обезпокояване, то трябва да се говори за значително въздействие. При това, принципно е неправилно от екологична и недопустимо от гледна точка на планирането, да не се отчита като значително въздействие прогонване, предизвикано от самото съоръжение или неговата експлоатация, тъй като за индивидите е възможно привидно „избягване" и животните в оставащите местообитания просто ще се сгъстят и ще направят място на новодошлите .

2.5.6. Влияние на фрагментацията между зоната и околността й

---

[19] По-задълбочени изложения относно чувствителността на животинските видове и особено на птиците към фактори на въздействие като антропогенни дразнители (вкл. и видово-специфични приблизителни стойности за разстоянията на изселване), относно установяване и балансиране на дарзнещите шумови въздействия (вкл. и приблизителни стойности за намаляване на годността на местообитанието според RECK el al. 2001), както и указания за критичните граници на натоварване с азотни отлагания в екосистемите могат да се намерят също и при GASSNER el al. (2005: 187t1.). Бел.р

Обусловени от съоръжението или неговата експлоатация ефекти на фрагментация могат да доведат до значителни въздействия принципно чрез три различими процеса на действие. Към тях се отнася на първо място предизвиканата смъртност на индивиди, на второ място появата на бариерни влияния и прекъсването на различните форми на пространствено-функционални връзки между отделните части на местообитанията и на трето място произлизащата от предишните две точки изолация на отделните части на местообитанията и популациите, при което от значение е и факта, че остатъчните площи често са по-малки от минималните, необходими на даден вид или тип местообитание за неговото оцеляване.

Влиянието на фрагментацията между зоната и околността й може да е значително тогава, когато отделните части на местообитанието (напр. местообитания за хранене на птици или прилепи) или отделни части на популации на видове (напр. метапопулации на земноводни или пеперуди) са разположени извън защитената зона.

Особено при много подвижни видове (напр. мигриращи риби) или видове с необходимост от големи по площ местообитания (напр. рис, вълк, видра), ефекти на фрагментация между отделни зони също могат да окажат значителни отрицателни въздействия, без директно да засягат площта на обявените Натура 2000 зони.

2.5.7. Отрицателни въздействия върху характерните видове

При оценката на значителността на въздействията, установените в единични случаи последици за характерните видове трябва да се интерпретират по отношение на съответния тип местообитание, към които тези видове са привързани. Тук по смисъла на чл. 1 буква б) на Директивата за местообитанията от значение е това, дали природозащитното състояние на характерните за местообитанието видове остава благоприятно или се влошава в резултат на проекта и неговите фактори на въздействие. Трябва да се оцени дали функциите на засегнатия тип местообитание, а именно да е местообитание или част от местообитание за характерен за него вид, са нарушават значително. Дори и обхватът на оценката да е насочен главно към типа природно местообитание, тя може да е валидна само на основата на конкретните последици за засегнатите характерни видове.

Съществено влошаване на местообитанието в една зона може да настъпи тогава, когато природозащитното състояние на характерните за местообитанието видове се влоши в сравнение с първоначалното му състояние (за ср. ЕК 2000: 28).

Върху едно природно местообитание е оказано значително въздействие тогава, когато в резултат на проекта са увредени значително напр.:

- съществени части на характерния спектър от видове (напр. определени групи видове),
- определени видове с централни функции в местообитанието (напр. ключови видове като черен кълвач или бобър),
- определени характерни видове, даващи особена стойност на местообитанието (напр. защитени видове) или

- видове, оформящи местообитанието (напр. доминантни видове).

и това води до значително влошаване на съответните хабитатни функции на местообитанието.

Ако при пресичане на река (напр. тип местообитание 3260) от шосе с много нисък и/или широк мост се разрушават трайно пространствено-функционалните връзки между характерните видове за реката (напр. воден кос, земеродно рибарче, жълта стърчиопашка, поясно ромолниче *Calopteryx splendens*) или им се повлиява отрицателно (бариерно въздействие, загуби от сблъсък с МПС, шум, обезпокояване), то това по правило се счита за значително въздействие, дори и ако проектът не оказва значително въздействие върху хидрологичните или флористични части на местообитанието.

Когато една магистрала е планирана във вътрешността на защитена зона по Директивата за местообитанията, чиято основна цел е опазването или възстановяването на местообитание 9170 „Дъбово-габърови гори от типа Galio-Carpinetum", прогонването на чувствителните към обезпокояване видове птици и бозайници към съседните горски масиви чрез шумови и светлинни емисии и/или фрагментация на техните пространствено-функционални връзки между зоната и околностите й по правило ще доведе до значителни въздействия върху местообитанието дъбово-габърова гора, въпреки че дървесният, храстовият и/или тревният слой евентуално няма да бъдат увредени значително.

Също така напр. уязвимостта на черния щъркел като характерен вид за буковите местообитания от тип 9110 и 9130, както и за речното местообитание от тип 3260, в рамките на защитената зона „Луервалд и Бибербах" в провинция Северен Рейн-Вестфалия доведе до промени в плановете за строежа на магистрала A46 под формата на преместване на пътя в граничните територии на зоната. Това стана възможно след като отговорните институции за защита на природата установиха на базата на разбираеми доказателства, че значително въздействие върху този много уязвим на обезпокояване вид не може да се изключи като малко вероятно. Факторите на въздействие са акустични, оптични и фрагментиращи.

2.5.8. Въздействие върху целите на възстановяване или развитие

Значително може да бъде и въздействието върху способността за възстановяване или развитие на природните местообитания или местообитанията на видове. Възможността за развитие на една зона в посока достигане на благоприятно природозащитно състояние не трябва да бъде нарушавана значително или възпирана (за ср. BAUMANN et at. 1999: 469, KOSTER 200 I: 85). За един план или проект може да се удостовери, че съответства на целите на опазване, когато не възпрепятства необходимите мерки за развитие и оптимизиране за постигане на природозащитните цели (GELLERMANN 2001: 82). Ако в противовес на това напр. се презастрояват площи, върху които целите на опазване предвиждат развитието на определени типове местообитания, то тогава става въпрос за значително отрицателно въздействие.

2.5.9. Кумулативни ефекти

Два проекта или плана, разгледани по единично, могат да не прекрачват прага на значителността, в комбинация обаче да водят до значително въздействие.

Тук трябва да се вземе предвид, че предишни натоварвания евентуално могат да повишат чувствителността на една зона, и че в рамките на ОС трябва да се отчетат всички осъществени планове и проекти след изтичане на официалния срок за обявяване на зоната.

Така напр. един чакащ за одобрение проект днес може да се допусне на базата на незначително въздействие, втори проект със сходни ефекти може да е недопустим за в бъдеще, тъй като сумарно двата проекта прескачат прага на допустимост (за ср. F1SCHER-HÜFTLE 1999: 69).

Това обуславя от една страна нуждата от система за документиране на всички проведени ОС, систематизирани по зони и региони, от друга страна пък и нуждата от предвидливи, управленчески, свързани с устройство на територията решения, за да може в случай на конфликт да се поставят правилно приоритетите следвайки принципа на устойчивото пространствено планиране.

2.5.10. Мерки за ограничаване на щетите

Докато мерките за ограничаване на щетите са подходящи, за да предотвратят или ограничат нарушенията, компенсаторните мерки по чл. 6, ал. 4 на Директивата за местообитанията съответно мерките за осигуряване на свързаност по чл. 34, ал. 5 на ФЗЗП принципно нямат значение за определяне на значителността на въздействията (за ср. ЕК 2000:40).

Съвместимостта на един план или проект не може да бъде определена от тези мерки. Те изпълняват своята функция принципно първоначално при процеса на определяне на изключения по чл. 24 ал. 3-5 на ФЗЗП (за ср. WEIHRlCH 1999: 1702, BECKMANN & LAMBRECHT 2000: 2). В случай, че може да се стигне до значителни въздействия въпреки наличието на доказано подходящи мерки за ограничаване на щетите, то съгласно чл. 34, ал. 2 на ФЗЗП проектът или планът е недопустим.

3. Оценка на случаите на изключения

Ако един проект/план води до значителни въздействия върху съществени за постигане на природозащитните цели компоненти на защитена зона от Натура 2000, то той е допустим според чл. 34 ал. 3-5 на ФЗЗП само тогава, когато:

- той е необходим по причини от преобладаващ обществен интерес, дефинирани в закона,
- не са налице реални алтернативи, които да позволяват осъществяването на преследваната с проекта или плана цел на друго място с по-малко или без отрицателни въздействия, и

- са предвидени изискваните мерки за осигуряване на свързаността на мрежата Натура 2000.

Към всяка една от тези предпоставки съществуват научни изисквания, които ще бъдат обяснени по-подробно на следващите редове.

3.1. Наложителни причини от преобладаващ обществен интерес

Обществени интереси

Причините, които могат да доведат до изключения, са ограничени до причини от обществен интерес. Частни лица по правило не могат да налагат своите интереси, с изключение на случаите, когато те могат да докажат същевременно, че техните проекти са и от обществен интерес.

Потенциалните причини, които обуславят обществения интерес, са зададени относително строго. Това се отнася особено за случаите, когато се засягат приоритетни местообитания и видове, където като наложителни причини от първостепенен обществен интерес се взимат предвид само такива, отнасящи се до здравето на човека и обществената сигурност или съществени благоприятни последици от проекта за околната среда. Други наложителни причини от обществен интерес могат да се посочат само след поискване на становище от Комисията, което следва да се изпълни.

Наложителни причини

До изключение от правилото не могат да доведат всички обществени причини, а само и изключително онези, които са наложителни. По този начин законодателят е искал да направи още по-строго изискването от задължителната по закон обосновка за допускане на изключение от правилото (BECKMANN & LAMBRECHT 2000: 5). Причините следва да имат от една страна особена тежест, т.е. те трябва да са меродавни или изключително силни, от друга страна се изисква и прозрачност в смисъл, че причините трябва да са правдоподобни, доказуеми и убедителни.

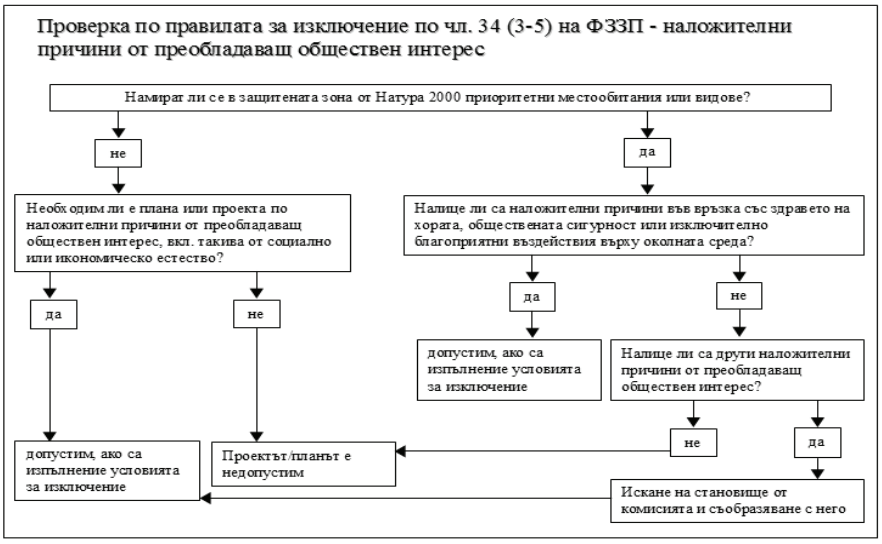

Фиг. 2: Наложителни причини от преобладаващ обществен интерес в рамките на правилото за изключение по чл. 34 (3-5) на ФЗЗП (BERNOTAT 2003: 23)

Наложителни означава също, че сред нуждите, които се посочват като налагащи реализирането на даден план или проект, точно тези съображения играят решаваща роля. При причините трябва да става въпрос за съществени причини, които отразяват основната цел на плана или проекта. Второстепенни цели или други ползи от проекта не могат или могат само ограничено да се сметнат за наложителни причини.

За да е допустимо изключение проектът трябва да е и дотолкова наложителен, че да не съществува друго задоволително решение за постигане на целта му. Ако са възможни алтернативни решения за осъществяване на целта му, е много съмнително, дали за необходимостта от осъществяване на проекта могат да се посочат наложителни причини. Напр. едно намаляване на риска от катастрофи в градската среда може да бъде постигнато не само чрез построяване на околовръстен път, а и чрез съответните транспортно-технически мерки на съществуващия транзитен път в градска среда.

За обосновката на наложителния характер връзката със съответното място играе също много важна роля. Интерес от поощряване на икономиката и създаването на работни места съществува на практика навсякъде и може да придобие наложителен характер само тогава, когато за определен район този интерес може да бъде изтъкнат като особено и специфично важен (RAMSAUER 2000: 604f).

Преобладаване

Изложените причини трябва да „преобладават“. Тук става въпрос за двуполюсово премисляне (преценка) на наложителните причини от обществен интерес, които могат да бъдат изтъкнати като обуславящи нуждата от съответния проект, спрямо интересите на засегнатите зони от Натура 2000. Преценката отговаря естествено не на премисляне от планова гледна точка, а на оценящо съпоставяне, което подлежи на пълна съдебна проверка (за ср. HALAMA 2001: 512). При преценката

причините за изключение трябва да се докажат като толкова важни, че да е оправдано, дори високата степен на защита, на която подлежат зоните от Натура 2000, да може да бъде оставена на втори план.

От страна на плана или проекта трябва да се изтъкне значението му. Така напр. има разлика, дали става въпрос за планирана магистрала или общинско шосе. Първият план има национално, евентуално дори европейско значение, а вторият – само местно. При зоните от Натура 2000, които на първо място сами по себе си имат европейско значение, има разлика в това, дали проектът ще доведе напр. до пълно презастрояване на последните местообитания тип 7220 (*Извори с твърда вода и туфести формации) или в следствие на емисии ще бъде засегната „само" малка част от широко разпространените в Германия букови гори от типа 9110.

Задължение за доказване

Изложението на „Наложителни причини от преобладаващ обществен интерес" трябва да бъде обезпечено от сравнително силни доказателства по отношение на убедителността, основата от данни и точността на прогнозата (за ср. Присъда на Федералния Административен съд за околовръстен път Хилдесхайм от 27.01.00).

Институциите могат да разрешат един план или проект само тогава, когато може да се докаже наличието на наложителни причини от преобладаващ обществен интерес, и дори тогава само в границите, в които планът или проектът се оказва необходим за изпълнението на въпросния обществен интерес.

Аргументациите на общо основание или препратките към решения за предишни планове като напр. категоризирането като „спешна нужда" в рамките на Плана за федералните автомобилни пътища, не са достатъчни, за да се обосноват наложителните причини от преобладаващ обществен интерес.

3.2. Оценка на алтернативите

В рамките на оценката по чл. 34, ал. 3-5 на ФЗЗП е заложено основното задължение за оценка на алтернативите. Ако за дадения проект или план има осъществима алтернатива с по-малки или без отрицателни въздействия върху зона от Натура 2000, тогава тази алтернатива трябва да бъде избрана (за ср. фигура 3). На поръчителя на проекта не се дава особена свобода на действие в този случай. Само поради факта, че става дума за проект, чието осъществяване би било изключение от правилото, чл.6, ал. 4 на Директивата за местообитанията изисква неговото избягване. Тази повеля следва да се изпълнява стриктно и да не се нарушава, дори и това да изглежда допустимо по правилата за преценка в Германското планово право (за ср. Присъда на Федералния Административен съд от 27.10.00). Повелята може да бъде изместена на заден план, само ако планът е замислен в съзвучие с концепцията за най-голямо възможно пощадяване на защитените от Директивата за местообитанията

природни дадености (за ср. Присъда на Федералния Административен съд от 17.05.2002).

Фиг. 3: Оценка на алтернативите по чл. 34 ал. 3 на ФЗЗП (BERNOTAT 2003: 24).

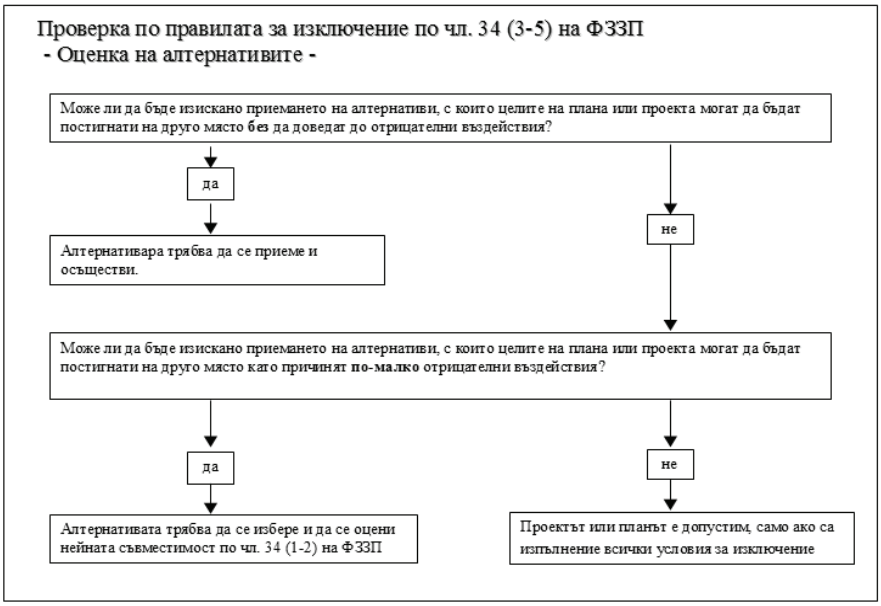

Понятието алтернатива

Под алтернативи могат да се разбират освен технически алтернативи и пространствени алтернативи на местоположението или трасето, също и алтернативи по отношение на съдържанието на проекта, доколкото те са подходящи за постигане на целите на плана или проекта с други средства.

Като цел на проекта по смисъла на това правило не могат да се изтъкват всички съображения, които играят роля при избора на място и на методи за осъществяване. Една по-тясна дефиниция на целта на проекта би оставяла оценката на алтернативите редовно без резултат (HALAMA 2001: 511).

Федералният административен съд разяснява в своята присъда за магистрала A44 (от 17.05.2002), че може да се говори за алтернативи в юридически смисъл и в случаите, когато определени цели могат да се изпълнят (на друго място или по друг начин) само частично. Ако целта (или съвкупността от цели) като такава остава постижима, то компромиси по отношение степента на осъществяване на целта като типично следствие от изискването да се оценяват алтернативи се смятат за приемливи. Ако твърдението, че целта (или съвкупността от цели) на проекта не може да се осъществи по друг начин, освен точно този, планиран от вносителя на проекта, се оценяваше като липса на алтернативно решение, то тогава изпълнението на чл. 6 ал. 4 на Директивата за местообитанията би било до голяма степен неуспешно.

Оценка на алтернативите от природозащитна гледна точна

Федералният административен съд (Присъда от 17.05.2002) обявява решението за утвърждаване на плана за магистрала A44 за противоречащо на закона, защото то отхвърля една възможна алтернатива с общата обосновка, че и при осъществяването на алтернативата ще се стигне до въздействие върху зона от Натура 2000. В случая съдът изиска подробно сравнителна оценка на очакваните отрицателни въздействия.

В много случаи сравнителната оценка на алтернативите по отношение на предмета на Натура 2000 може да е еднозначна, т.е. и лесна. Как трябва да се процедира обаче в случаите, когато две или дори три алтернативи – напр. планирането на един федерално шосе – увреждат в различни измерения различни зони от Натура 2000, техните цели на опазване и съответно опазваните в тях защитени типове местообитания и видове.

Тук бързо става ясно, че в такива специални случаи се изисква квалифицирана професионална оценка, която в същността си има същия предмет, какъвто има и ОС. Тя обаче не трябва да се спре само на въпроса за значителността, а трябва да се занимае и с интензивността и тежестта на въздействията на алтернативите и да ги сравни.

Докато интензивността на нарушенията е резултат главно от комбинирането на чувствителността на обектите и интензивността на въздействието, в тежестта на въздействията се отчита както интензивността им така и ценността/значението на засегнатите природни блага (за ср. GASSNER et al. 2005: 65f).

За една сравнителна оценка трябва да се отчетат най-малкото следните критерии, съответно параметри (без претенции към изчерпателност):

Интензивност на въздействията

- брой на засегнатите зони, цели на опазване, местообитания и видове
- брой на значителните въздействия и евентуално брой на незначителните въздействия
- количествени измерения на въздействията (абсолютни както и относителни; напр. различаване между постепенното намаляване на функциите или пълната загуба на площи от дадено местообитание)
- качествени измерения на въздействията (напр. незадължителен/избираем хранителен хабитат или задължително място за размножаване; функционално значение като напр. буферна зона или свързваща зона; последици от загубата за оставащите популации, продължително или временно въздействие).

Тежест на отрицателното въздействие

- интензивност на въздействията
- значение на засегнатите елементи на зоната за зоната (напр. сърцевинно или гранично положение, съществуващо находище и площ от значение за бъдещо негово развитие)
- значение на зоната за мрежата Натура 2000

- „защитен статус" съотв. „стойност" на типа местообитание съотв. на вида на ниво „тип" (напр. приоритетно или не приоритетно, характерен вид или вид от Приложение 1 на Директивата за птиците съотв. Приложение 2 на Директивата за местообитанията; евентуално застрашеност на национално или европейско ниво)
- „стойност" на типа местообитание или съотв. на вида на ниво „обект" (природозащитно състояние, представителност, форма, предишни натоварвания и т.н.)
- Възможност за компенсация в рамките на мерки за осигуряване на кохерентността (никаква способност за регенерация или възстановяване или способност за бързо и пълно възстановяване)

За оценка на важността на критериите не може да се даде общо валидно правило и затова не могат да се дефинират и принципно главни и второстепенни критерии. Различните критерии могат да сменят тежестта си един спрямо друг в зависимост от обстоятелствата, така че трябва да се привеждат винаги в количествено-качествена взаимовръзка.

По правило за експертите винаги ще е възможно да достигнат до някакво ясно решение. В по-сложните случаи се препоръчва обаче съгласуване в диалог с отговорните институции.

Невъзможност за изискване на алтернативите

Алтернативи на планове или проекти с по-малки въздействия не бива да бъдат избрани само тогава, когато противоречат на принципа на относителността и невъзможността да бъдат изискани по смисъла на чл. 34 ал. 3 от ФЗЗП е доказана обосновано. При това, според решенията на Съда на ЕО, трябва да се заложи строг еталон, така че наложените върху подателя на проекта изисквания за предотвратяване на въздействието (в резултат на правилото на алтернативите) да надхвърлят приемливото, само ако не съответстват по никакъв разумен начин на постигната с тях печалба за природата и околната среда (за ср. Федерален Административен съд, решение от 17.05.2002).

Явните по-големи разходи за осъществяване на алтернативата не са принципен критерий за нейното отхвърляне (за ср. RAMSAUER 2000: 606). Дали увеличените разходи могат да бъдат изискани от възложителите, трябва да се прецени от една страна от гледна точка на проекта, от друга страна обаче също и с помощта на значението на нарушените обществени защитени блага. Като мащаб тук могат да се използват тежестта на въздействието в зоната, броя и значението на засегнатите типове местообитания и видове, както и степента на несъответствие с целите на опазване (за ср. Федерален Административен съд, решение от 27.01.00).

Ако една алтернатива има значително по-малко въздействия от предпочитаната от вносителя на проекта, по-големите разходи могат с по-голяма вероятност да бъдат

изискани, отколкото в случаите, когато тя води до второстепенни предимства. Тук е нужно подробно съпоставяне.

Алтернативи, които са изглеждали като невъзможни за изискване по време на предишен ОВОС или някакъв друг предварителен процес (напр. процедура за устройство на територията), могат да се сметнат за приемливи според изискванията на чл. 24 на ФЗЗП и дори задължителни, ако имат за последица по-малки отрицателни въздействия върху зоните от Натура 2000.

Ако оценката на подходящи алтернативи според изискванията на Директивата за местообитанията в практиката може да доведе до по-малка вероятност за значими въздействия върху зона от Натура 2000, то нейната подготовка трябва да започне своевременно.

3.3. Мерки за осигуряване на кохерентността

3.3.1. Законови изисквания

Ако един проект се допуска или осъществява независимо от значителните въздейства върху защитена зона от Натура 2000, трябва да се предвидят необходимите мерки за осигуряване на кохерентността на европейската мрежа Натура 2000.

Тъй като употребяваният в немската версия на чл. 6 ал. 4 на Директивата за местообитанията термин „компенсаторни мерки" в Германия води до проблеми при разграничаването с понятието „компенсаторни мерки" по чл. 19 от ФЗЗП[20], е препоръчително в контекста на Натура 2000 да се говори по-скоро за „мерки за осигуряване на кохерентността".

Тъй като съществува законодателно задължение, при несъответствие с целите на опазване на зона от Натура 2000, един план или проект да се одобрява само тогава, когато са предвидени и се осъществят подходящи мерки за осигуряване на кохерентността на мрежата Натура 2000, то тези мерки представляват де факто третата предпоставка за допускане на правилото за изключение, заедно с наложителни причини от преобладаващ обществен интерес и липсата на допустими алтернативи (за ср. SCHINK 1998; 52, BAUMANN et al. 1999: 471, BREUER 2000: 170, LO?UIS & ENGELKE 2000: 659, EU-KOMMISSION 2001: 38ff, GELLERMANN 2001 : 99, HALAMA 2001 : 512, SCHRÖDTER 200 I: 17, FROELICH & SPORBECK 2002:48, FGSV 2002: 17, NEBELSIECK 2003: 123, GASSNER et al. 2003: 588, BMYBW 2004: 64, KÖCK 2005: 469).

Голямата тежест, която е отредена на осигуряването на кохерентността, следва индиректно от логическата връзка, която съществува между трите предпоставки в рамките на правилото за изключенията. Така значението на един проект, при който не е възможно пълно осигуряване на свързаността на европейската мрежа Натура 2000, едва ли може да „преобладава" над интересите на Натура 2000 по смисъла на чл. 34 ал. 3 т.1

[20] Става дума за част от процедурата по уреждането на намесите. Виж бележка на редактора на стр. 12 и 13. Бел.р

на ФЗЗП. Едно дълготрайно невъзстановимо увреждане на европейската мрежа трябва да има по-голяма тежест при оценката и така да доведе до отхвърляне или препланиране на проекта или плана. Вече беше обяснено, че възможността за компенсиране може да изиграе централна роля като критерий при оценката на алтернативите.

Тъй като в определени случаи е възможно, значителните въздействия на единични местообитания или видове да не могат да се компенсират чрез подходящи мерки за осигуряване на кохерентността, оценката трябва да провери както принципната научна възможност така и конкретната възможност за реализация във всеки отделен случай на подходящите мерки за осигуряване на кохерентността преди допускането на плана или проекта.

3.3.2. Научни (специфични) изисквания

Мерките за осигуряване на кохерентността трябва да гарантират, че зоните от мрежата Натура 2000 и за напред ще имат своя принос към нея. За да се осигури пълната кохерентност на европейската мрежа Натура 2000, компенсаторните мерки трябва да изпълнят една редица от принципни изисквания във функционален, количествен, времеви и пространствен аспект (за ср. LANA 2004, TU BERLIN 2005).

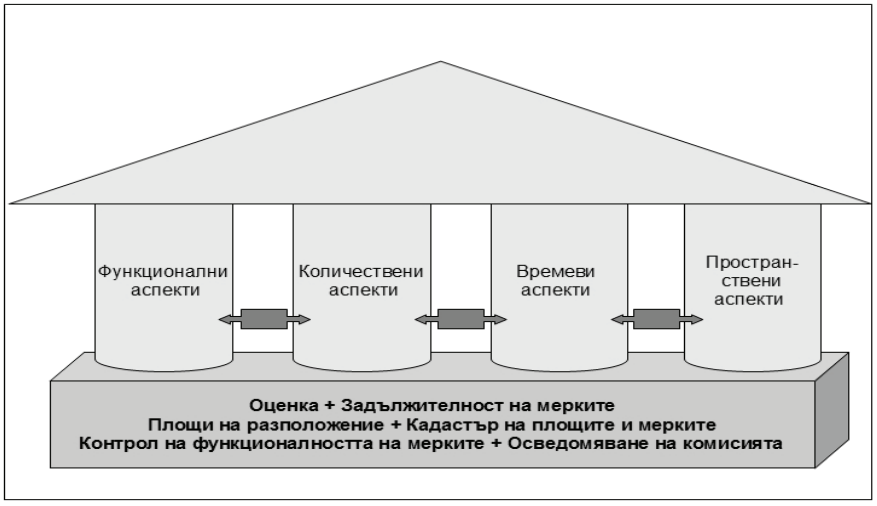

Фиг. 4: Научни и формални предпоставки за успешно осигуряване на кохерентността

Функционални аспекти

Мерките за осигуряване на кохерентността трябва да са насочени директно към определените с целите на опазване защитени местообитания и видове, които биват увредени значително при реализирането на проекта/плана. Мерките целят балансирането на отрицателните ефекти от проекта чрез създаването на равностойни положителни ефекти и постигането на функционално-идентична компенсация, която точно отговаря на отрицателните ефекти върху засегнатите местообитания и видове (ЕК 2000:49).

Към мерките за осигуряване на кохерентността принадлежат принципно:

- ново създаване/ възстановяване на нарушените природни местообитания или местообитания на видове
- подобряване/ оптимизиране на нарушените природни местообитания или местообитания на видове

Допълнително обявяване на сходни находища като част от мрежата Натура 2000 може да бъде обмислено само тогава, когато няма достатъчно подходяща възможност за естествено възстановяване и когато тези находища не е трябвало така или иначе вече да бъдат включени в Натура 2000 и докладвани на ЕС.

Количествени аспекти

За да се постигне пълна кохерентност, мерките не само трябва да възстановяват същите местообитания със същото качество, но и в същия обхват, в съпоставими измерения, в какъвто са били преди реализирането на проекта. Те трябва качествено и количествено да съответстват нарушенията.

Пълна компенсация не означава, че мерките за осигуряване на кохерентността трябва винаги да имат идентичен обхват на площта на увреденото местообитание. По-скоро става дума за компенсация, равна във функционално отношение на загубата и по отношение на площта може да бъде отчасти по-голяма (напр. заради по-дългото време, необходимо за развитие) или по-малка (заради по-високи качествени параметри).

Принципно при определяне на размера на мерките за осигуряване на кохерентността, трябва да се вземат предвид също и минималните изисквания на засегнатите видове или характерни съобщества, тъй като само така може да се осигури дълготрайното тяхно заселване.

Времеви аспекти

Мерките за осигуряване на кохерентността трябва да се проведат преди осъществяването на проекта (начало на строежа), съотв. най-малкото преди началото на увреждането на съответната зона от Натура 2000, за да са готови за приложение и възможно най-функционални по време на възникването на щетата (за ср. BAUMAHN et al. 1999: 470, WEIHRICH 1999: 1704, ЕК 2000:49, SCHRÖDTER 2001: 17, FGSV 2002: 18, LANA 2004: 3).

По-труден е въпросът за временния недостиг на функционалност, който дори при ранно осъществяване на мерките за осигуряване на кохерентността често съществува години наред, преди функциите на увреденото или унищоженото местообитание да бъдат възстановени напълно в същото състояние и качество и отново да придобият благоприятно природозащитно състояние.

ЕК (2000:49) изисква, в момента на увреждането да е налице компенсиращата площ, тъй като засегната зона губи своята екологична стойност, а също и резултатът от мерките да е готов за приложение, тъй като върху зоната, върху която се осъществява проектът, вече е настъпила вреда, освен ако може да бъде доказано, че едновременността не е задължително необходима, за да се гарантира приносът на зоната към мрежата Натура 2000.

С такива временни дефицити в изпълняването на функциите, които се проявяват особено при местообитания с дълъг период на развитие, може да се направи компромис (ако това въобще е възможно) само тогава, когато със сигурност може да се очаква, че предложената компенсация, и чрез нея възстановяването на кохерентността въз основа на осъществените мерки, наистина ще е успешна (RAMSAUER 2000: 608). Федералният административен съд (Присъда от17.05.2002) също говори за опасността от „временна липса на функции". Затова трябва да се проверява във всеки отделен случай, дали тези временни дефицити в изпълнението на функциите могат да бъдат толерирани по отношение на екологичната кохерентност на Натура 2000 (ср. LANA 2004).

Особено при посегателство върху местообитанията на защитените видове, резултатите от мерките трябва да са напълно функциониращи преди настъпването на увреждането, тъй като иначе е налице опасността от дълготрайно увреждане или евентуално дори загуба на съответната (част от) популацията. В този случай не се толерират временни дефицити във функционалността, така че едно предварително реализиране на мерките е задължително, преди проектът да е разрешен. За да има възможност за действия в такива случаи, трябва да бъде осигурена възможност за финансиране и осъществяване на мерките преди окончателното одобрение на проекта. В практиката осигуряването на площи може да се реализира чрез подготовката или закупуването на земя още преди решението за одобряване на плана. Особено за проекти или планове, които се осъществяват на етапи, са налице добри предпоставки за това, като могат да се използват и съответните инструменти за осигуряване на площи или мерки.

В онези случаи, при които не съществува опасност от дълготрайно увреждане на местообитание или популация и когато новосъздадените местообитания не изпълняват все още на 100% техните функции към момента на въздействие, временните функционални дефицити или качествените разлики трябва да се компенсират с по-голям размер на мярката (за ср. BAUMANN et al. 1999: 470). Обхватът на допълнителните площи се определя в зависимост от големината на временния функционален дефицит (за сравнение също и заложените в Директивата за

екологичната отговорност постановки за „компенсаторното възстановяване"). Трябва да се оцени дали тук могат да се приложат без ограничения разработените модели от практиката на уреждането на намесата[21] (за ср. KIEMSTEDT et al. 1996: 70ff, AG EINGRIFFSREGELUNG 1995, ARGE EINGRIFF-AUSGLEICH 1994, NLÖ 1994) или пък дали при защитените зони от европейско значение евентуално са необходими по-строги приложения. Естествено и в тези случаи се цели най-вече предварителното реализиране на мерките.

Пространствени аспекти

Най-важните пространствени изисквания към мерките за осигуряване на кохерентността произлизат от особеностите на местообитанията и от пространствено-функционалните връзки. Шансовете за успех на мерките се оценяват при вземане под внимание на потенциала за ново заселване на местообитанието, неговата пространствено-функционална интеграция в обкръжението, както и от близостта и достъпността на способни за разселване популации на целевите видове. Разстоянието между увредените елементи на една защитена зона и предвидените за компенсиране площи не е пречка до толкова, до колкото е осигурена функционалността на мярката или функционалността на зоната. Площите за осигуряване на кохерентността трябва да се намират в същия биогеографски район според изискванията на ЕК. Те не трябва обаче задължително да бъдат осъществени непременно в същия район, в който се намира проектът (Федерален административен съд, решение от 27.01.2000: 25).

Мерките за осигуряване на кохерентността могат да бъдат осъществявани в или извън обхвата на обявената мрежа Натура 2000.

За мерки, които се реализират в рамките на засегната или в друга зона от Натура 2000, трябва да се изберат площи, които доказуемо притежават достатъчен потенциал за повишаване на природозащитната си стойност. Мерките освен това трябва да надхвърлят така или иначе необходимите мерки за поддържане и развитие на зоната, предвидени по чл. 6, ал. 2 на Директивата за местообитанията (ЕК 2000:48). Тъй като в случая става въпрос за едни и същи от научна гледна точка типове мерки, трябва да се направи разлика отчитайки формални гледни точки и наличието на планове за управление. Недопустими като мерки за осигуряване на кохерентността са всички мерки, които са насочени само към опазването или осигуряването на важните за целите на опазване съществени елементи на зоната, и които по този начин спадат към регулираната от чл.6, ал. 2 или чл. 4 на Директивата за местообитанията област за изготвяне на планове за управление. По отношение на евентуалните мерки за развитие се изисква решение във всеки отделен случай.

Мерки за осигуряване на кохерентността извън мрежата Натура 2000 могат да се осъществяват на съседни площи на границата на зоната или на други, отделни площи/зони, които по възможност трябва да са във функционално-пространствена връзка с обявени защитени зони. Тези площи трябва да се докладват на Комисията,

[21] Виж бележка на стр. 12 и 13. Бел.р.

като по този начин да се включат в официалната мрежа Натура 2000, и да се опазват устойчиво.

Аспекти на подхода

Успехът на мерките за осигуряване на кохерентността се основава като цяло на задължителни правила, които обхващат напр. прецизно планиране на мерките и доказателства за наличието на площи за провеждане на мерките. В документи към проектното предложение трябва да се докаже, че площите са на разположение дълготрайно и осъществяването и функционалността на мярката е осигурена за дълго време. Площите трябва да се осигурят чрез закупуване или обвързващо договаряне между засегнатите страни (ЕК 2001: 40).

Наръчникът на ЕК за оценка на съвместимостта на планове и проекти (ЕК 2001:38) предвижда едно детайлно оценяване на мерките за осигуряване на кохерентност, за да се гарантира:

- че те съответстват на зоната и на причинените от плана или проекта загуби
- че могат да запазят глобалната кохерентност на Натура 2000 или да я подобрят
- че са осъществими
- че вече дават резултат към момента на възникване на щетата в зоната (с изключение на случаите, в които обстоятелствата не го изискват).

Наръчникът включва също и примерни формуляри за оценка на мерки за осигуряване на кохерентността и за документиране на резултатите от оценката.

Планираните или осъществените мерки трябва да бъдат документирани в площен кадастър и/или в плановете за управление на зоните.

При всички мерки трябва да се предвидят редовен контрол по осъществяването и функционалността им. Ако става въпрос за мерки, чиято ефективност и успех могат лесно да се прогнозират, е достатъчен контрол на осъществяването. Ако са предвидени обаче комплексни мерки, е наложителен и контрол и на функционалността.

При допускането на проекта трябва по правило да се заложат и задължения за подобряване при ограничен ефект на мерките (за ср. FOSV 2002: 18). За гарантиране на задълженията се взема под внимание допълнително и разпореждането за осигуряване (LANA 1999: 11). В това отношение за в бъдеще важна роля ще играе и Директивата за екологичната отговорност, в случаите на възникване на ситуации, при които заради грешно разработени мерки за осигуряване на кохерентността се стига до трайно увреждане на зоните от Натура 2000.

Отговорните институции чрез Федералното министерство на околната среда трябва да осведомяват ЕК за предприетите от тях мерки така, че тя да е в състояние да оцени начина, по който се изпълняват целите за опазване на засегната зона в конкретния случай (ЕК 2000:52).

Източници:

ARBEITSGEMEINSCHAFT FFH-VERTRÄGLICHKEITSPRÜFUNG (1999): Handlungsrahmen fur die FFH-Verträglichkeitsprüfung in der Praxis. Natur und Landschaft 74 {2): 65·73.

BAUMANN, W., U. BIEDERMANN, W. BREUER. M. HERBERT, J. KALLMANN, E. RUDOLF, D. WEIHRICH, U. WEYRATH & A. WINKELBRANDT (1999): Naturschutzfachliche Anforderungen an die Prüfung von Projekten und Plänen nach § 19c und § 19d BNatSchG (Verträglichkeit, Unzulässigkeit nnd Ausnahmen). Natur und Landschaft 74 (II): 463- 472.

BECKMANN, M. & H. LAMBRECHT (2000): Verträglichkeitsprüfung und Ausnahmeregelung nach § 19c BnatSchG. Zeitschrift für Umweltrecht II (1): 1-8.

BERNOTAT, D. (2003): FFH-Verträglichkeitsprüfung - Fachliche Anforderungen an die Prüfungen nach § 34 und § 35 BNatSchG. UVP-report, Sonderheft zum UVP-Kongress 12.-14.06.2002, Hamm: 17-26.

BERNOTAT, D. (2006): Verhältnis und Berührungspunkte von FFH-Verträglichkeitsprüfung und Managementplanung. Naturschutz und Biologische Vielfalt 26 (in Druck).

BERNOTAT, D. & M. HERBERT (2001): Verhältnis der Prüfung nach §§ 19c, 19d BNatSchG zur Umweltverträglichkeitsprüfung und zur Eingriffsregelung. UVP-report 2001 (2): 75-80.

BERNOTAT, D., H. SCHLUMPRECHT, C. BRAUNS, J. JEBRAM, G. MÜLLER-MOTZFELD, U. RIECKEN, K. SCHEURELEN & M. VOGEL (2002): Gelbdruck "Verwendung tierökologischer Daten". In: PLACHTER, H., D. BERNOTAT, R. MÜSSNER & U. RJECKEN: Entwicklung und Festlegung von Methodenstandards im Naturschutz. Schr.R. f. Landschaftspfl. u. Naturschutz 70: 109-217.

BREUER, W. (2000): Das Verhältnis def Prüfung von Projekten und Plänen nach § 19c BNatSchG zu Eingriffsregelung und Umweltverträglichkeitsprüfung. Inform. d. Naturschutz Niedersachs. 20 (3): 168-171.

BUNDESMINISTERIUM FÜR VERKEHR, BAU UND WOHNUNGSWESEN (2004): Leitfaden zur FFH-Verträglichkeitsprüfung im Bundesstrassenbau (Leitfaden FFH-VP) – Ausgabe 2004.

BVerwG, Urteil vom 01.04.2004 zur B50n Hochmoselquerung – 4 C 2.03 – (B50).

BVerwG, Urteil vom 17.05.2002 zur A 44 Hessisch Lichtenau – BverwG 4 A 28.01.

BVerwG, Urteil vom 27.01.2000 zur B 1 Ortsumgehung Hildesheim – BverwG 4 C 2.99.

BVerwG, Urteil vom 27.10.2000 zur A71 zwischen Pfersdorf und Münnerstadt – BverwG 4 A 18.99.

EuGH, Urteil vom 07.12.2000 gegen die französische Republik (Basses Corbieres) – C-374/98.

EuGH, Urteil vom 13.01.2005 – Rs. C 117/03 – (Societa Italiane Draggagi Spa), Urteilsabdruck, NvwZ 2005, 311.

EuGH, Urteil vom 7.9.2004 - Rs. C 127/02 - (Herzmuschelfischerei) - Urteilsabdruck. NuR 2004, S. 788ff, (http//www.curia.eu.int).
EU·KOMMISSJON (2000): Natura 2000 - Gebietsmanagement. Die Vorgaben des Artikels 6 der Habitat-Rkhtlinie 92/43/EWG. Luxemburg, 77 S., http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/art6_de.pdf.
EU-KOMMISSION (2001): Prüfung der Verträglichkeit von Plänen und Projekten mit erheblichen Auswirkungen auf Natura-2000-Gebiete. Methodik-Leitlinien zur Erfülung der Vorgaben des Artikels 6 Absätze 3 und 4 der Habitat-Richtlinie 92/43/EWG, 75 S: http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/nature_2000_assess_de.pdf;.
EUROPEAN COMMISSION (1999): Interpretation Manual of European Union Habitats. http://europa. eu.int/comm/environment/nature/natura_publications.htm.
FGSV (2002): Forschungsgesellschaft für Straßen- und Verkehrswesen, Arbeitsgruppe Straßenentwurf (2002): Vorläufige Hinweise zur Erarbeitung von FFH-Verträglichkeitsprüfungen in der Straßenplanung.
FISCHER-HÜFTLE, P: (1999): Zur Umsetzung der FFH-Richtlinie in das Bundes- und Landesnaturschutzrecht. ZUR 1999 (2): 66-72.
FROELICH & SPORBECK (2002): Leitfadcn zur Durchführung von FFH-Verträglichkeitsuntersuchungen in Nordrhein-Westfalen. Erstellt im Auftrag des Ministeriums für Umwelt und Naturschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz des Landes Nordrhein-Westfalen, Mai, Bochum: 1-49, 11 Anlagen.
GASSNER, E., G. BENDOMIR-KAHLO, A. SCHMIDT-RÄNTSCH & J. SCHMIDT-RÄNTSCH (2003): BNatSchG Kommentar, 2. vollst. Neubearb. Auflage, Verlag C.H. Beck München.
GASSNER, E., A. WJNKELBRANDT & D. BERNOTAT (2005): UVP - Rechtliche und fachliche Anleitung zur die Umweltvertäglichkeitsprüfung. 4 völllig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, C.F. Müller, Heidelberg, 476 S.
GELLERMANN, M. (2001): Natura 2000: Europäisches Habitatschutzrecht und seine Durchführung in der Bundesrepublik Deutschland, 2. neubearb. und erw. Aufl., Berlin; Wien u.a., 293 S.
HALAMA, G. (2001): Die FFH-Richtlinie – unmittelbare Auswirkungen auf das Planungs und Zulassungsrecht. NVwZ 2001 (5): 506-513.
KAISER, T., D. BERNOTAT, M. KLEYER & C. RÜCKRIEM (2002): Gelbdruck „Verwendung floristischer und vegetationskundlicher Daten", - in: PLACHTER, H., D. BERNOTAT, R. MÜSSNER & U. RIECKEN: - Schr.R. f. Landschaftspflege und Naturschutz, Heft 70: 219-280.
KIFL, COCHET CONSULT & TGP (2004): Gutachten zum Leitfaden zur FFH-Verträglichkeitsprüfung im Bundesfernstra-enbau (mit Merkblättern und Rechtssammlung), F+E-Vorhaben 02.221/2002/LR i.A. des BMVBW, August 2004.

KÖCK, W. (2005): Der Kohärenzausgleich für Eingriffe in FFH-Gebiele – Rechtliche Anforderungen und konzeptionelle Überlegungen. ZUR 10/2005: 466-470.
KOKOTT, J. (2004): Schlussanträge der Generalanwältin Juliane Kokott vom 29. Januar 2004 in der Rechtssache C-127/02 beim EuGH.
KÜSTER, F. (2001): Die FFH-Verträglichkeitsprüfung in der Verkehrswegeplanung auf den Ebenen Linienbestimmung und Planfeststellung als landschaflsplanerische Leistung im Sinne des § 50 HOAI. UVP-report 2001 (2): 81-87.
LAMBRECHT, H., J. TRAUTNER, G. KAULE & E. GASSNER (2004):
Ermittlung von erheblichen Beeinträchtigungen im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsuntersuchung. - FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz - FKZ 801 82 130 [unter Mitarb. von M. RAHDE u.a.]. - Endbericht: 316 S. - Hannover, Filderstadt, Stuttgart, Bonn, April 2004.
LAMBRECHT, H., J. TRAUTNER & G. KAULE (2004): Ermittluug und Bewertung von erheblichen Beeinträchtigungen in der FFH-Verträglichkeitsprüfung - Ergebnisse aus einem Forschungs- und Entwicklungsvorhaben des Bundes – Teil 1: Grundlagen, Erhaltungsziele und Wirkungsprognosen. Naturschutz und Landschaftsplanung 36 (11): 325-333.
LAMBRECHT, H, & J. TRAUTNER (2005): Fachinformationssystem und Fachkonventionen zur Bestimmung der Erheblichkeit im Rahmen der FFH-VP. - FuE-Vorhabcn im Rahmen des Umwe1tforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz - FKZ 804 82 004 [unter Mitarb. von St. Gubitz u.a.]. - Endbericht: 160 S. - Hannover, Filderstadt, September 2005.
LANA (1999): Hinweise zur Anwendung der §§ 19a bis 19f BNatSchG – Musterentwurf des AK "Rechtsfragen der LANA, Stand: 07.07.1999 nach Beratung in MD.
LANA (2004): Empfehlungen der LANA zu "Anforderungen an die Prüfung der Erheblichkeit von Beeinträchtigungen der Natura 2000-Gebiete gemäß § 34 BNatSchG im Rahmen einer FFH-Verträglichkeitsprüfung (FFH-VP)" - Ständiger Ausschuss Eingriffsrege1ung der LANA".- Stand: 9.2.2004, unveröffentlicht.
LOUIS, H. W. & A. ENGELKE (2000): Bundesnaturschutzgesetz, Kommentar der §§ 1 bis 19f, 2. Aufl., Braunschweig.
NEBELSIECK, R. (2003): FFH-Verträglichkeitsprüfung: Rechtliche Rahmenbedingungen und Konsequenzen. UVP-report, Sonderheft zum UVP-Kongress 12.- 14.06.2002, Hamm: 120-124.
PLANUNGSGRUPPE ÖKOLOGIE + UMWELT (1999): Die Prüfung nach § 19c BNatSchG: Konsequenzen und Umsetzungsvorschläge für die Straßenplanung. Hannover.
RAMSAUER, U. (2000): Die Ausnahmeregelungen des Art. 6 Abs. 4 der FFH-Richtlinie. Natrur und Recht 22 (11): 601-611.
SCHINK, A. (1998): Auswirkungen der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie (EG) auf die Bauleitplanung. GewArch 44 (2): 41-53.

SCHRÖDTER, W. (2001): Bauleitplanung in FFH-Gebieten und Vogelschutzgebieten. NuR 23 (1):,8-19.
SCHUMACHER, J. & C. PALME (2005): Das Dragaggi-Urteil des EuGH und seine Auswirkungen auf das deutsche Habitatschutzrecht. EurUP 4: 175-179.
SIEDENTOP, S. (2001): Zum Umgang mit kumulativen Umweltwirkungen in der FFH-Verträglichkeitsprüfung. UVP-report 2001 (2): 88-93.
SRU (Rat von Sachverständigen für Umweltfragen) (2002): Für eine Stärkung und Neuorientierung des Naturschutzes, Sondergutachten. Bundestags-Drucksache 14/9852 , vom 05.08.2002.
SRU (Rat von Sachverständigen für Umweltfragen) (2004): Umweltgutachten 2004 - Umweltpolitische Handlungsfähigkeit sichern. Bundestags-Drucksache 15/3600 vom 02.07.2004.
SSYMANK. A ., U. HAUKE. C RÜCKRIEM, E. SCHRÖDER & D. MESSER (1998): Das europläsche Schutzgebietssystem NATURA 2000. BfN·Handbuch zur Umsetzung der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie (92/43/EWG) und der Vogelschutzrichtlinie (79/409/EWG). Schr.R. f. Landschaftspfl. u. Naturschutz 53, 560 S.
TIZZANO, A. (2005): Schlussanträge des Generalanwalts Antonio Tizzano vom 24. November in der Rechtssache C·98/03 beim EuGH „Kommission der Europäischen Gemeinschaften gegen Bundesrepublik Deutschland".
TU BERLIN (2005): Internationaler Erfahrungsaustausch zu Kohärenzsicherungsmaßnahmen nach Art. 6 Abs. 4 FFH-Richtlinie 01. - 02. Juli 2004 in der Technischen Universität Berlin. Veranstaltet durch Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit. Bundesamt für Naturschutz. TU Berlin in Zusammenarbeit mit der EU Kommission, DG XI, B2 und ATECMA, Spanien, Abschlussbericht (Entwurf Nov. 2005).
WACHTER, T. & B. JESSEL (2002): Einflüsse auf die Zulassung von Projekten im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsprüfung. Ergebnisse einer Auswertung von Verfahrensunterlagen. Naturschutz und Landschaftsplanung 34 (5): 133-138.
WEIHR1CH, D. (1999): Richtliche und naturschutzfachliche Anforderungen an die Verträglichkeitsprüfung nach § 19c BNatSchG. DVBL 1999: 1698-1704.
WEST, M. & D. BERNOTAT (2004): Die Erheblichkeitsschwelle in der Planungspraxis - Ergebnisse des Forschungsvorhabens zur „Ermittlung von erheblichcn Beeinträchtigungen im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsprüfung“. Umweit (9): 486-488.
WIEGLEB. G., D. BERNOTAT, D. GRUEHN, U. RIECKEN & J. VORWALD (2002): Ge1bdruck "Biotope und Biotoptypen". - in: PLACHTER, H., D. BERNOTAT, R. MÜSSNER & U. RIECKEN: Entwicklung und Festlegung von Methodenstandards im Naturschutz. - Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz 70: 281-328.
WOLF, R. (2005): Die Berücksichtigung der wirtschaftlichen und sozialen Belange bei der Umsetzung des FFH-Rechts. ZUR 10/2005: 449-458.

Адрес на автора:
Dirk Bernotat
Bundesamt für Naturschutz. Außennstelle Leipzig
Karl-Liebknecht-Straße 143, 04277 Leipzig
E-Mail: Dirk.Bernotat@BfN.de

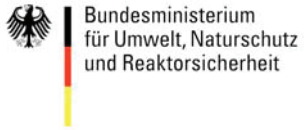

Превод на български: Ваня Ратарова.
Редакция: Таня Георгиева Шнел.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
Bernotat, D. (2006): Fachliche Anforderungen an der Prüfung nach Paragraph 34 u. 35 BNatSchG. ANL Laufende Spezialbeiträge, 2/06. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: Vanya Ratarova.
Editing: Tanya Gerogieva-Schnell.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Приложение 1.2

Установяване на необходимостта от оценка за съвместимост, съгласно § 38 на Закона за защита на природата[1]
„Предварителна оценка по Натура 2000”

Много проекти, инвестиционни намерения, мерки, намеси или планове (наричани по-долу обобщено „проекти”) могат да доведат до отрицателни последици за зоните от „Натура 2000”. Затова преди тяхното разрешение или изпълнение трябва да се провери дали са **„подходящи”** да окажат значително отрицателно въздействие върху целите на защита и опазване на дадена зона от „Натура 2000” (зона по Директивата за местообитанията или зона за птиците). При много проекти не може от пръв поглед да се прецени дали тяхната реализация ще има значително отрицателно въздействие. В тези случаи чрез предварителна оценка се преценява дали трябва да се извърши задълбочена оценка за съвместимост съгласно чл. 38 на Закона за опазване на природата. Тази предварителна оценка представлява преценка на съвместимостта на проекта с целите на опазване в засегнатите зони от „Натура 2000”, тя е част от процедурата за оценка на съвместимостта с „Натура 2000”. Ако предварителната оценка покаже, че проектът не може да доведе до значителни отрицателни въздействия, не са необходими други стъпки на оценката – проектът може да се реализира от гледна точка на предписанията на „Натура 2000”. Във всички останали случаи съвместимостта на проекта трябва да се провери подробно чрез оценка за съвместимост с „Натура 2000”. Ако обаче от самото начало е ясно, че за даден проект трябва да се извърши оценка за съвместимост с „Натура 2000”, предварителната оценка е излишна.

С този формуляр трябва да се установи по максимално лесен начин и съгласно правните разпоредби, дали даден проект – самостоятелно или съвместно с други вече съществуващи или запланувани проекти – може да окаже значително отрицателно влияние върху целите на опазване на дадена зона от „Натура 2000”. Задължението за извършване на такава предварителна оценка следва от разпоредбите на чл. 37-40 на Закона за защита на природата във връзка с чл. 10 ал. 1 т. 122 и чл. 34-37 на Федералния закон за защита на природата. Задължението да набави подходящи за предварителната оценка документи принадлежи на титуляра на проекта.

Формулярът, заедно с молбата или другите документи, трябва да се представи на компетентния орган за проверка. Информация за засегнатите зони от „Натура 2000” и техните цели на опазване може да се получи от природозащитната администрация, по принцип това е местната служба по природозащита.

В случаите, в които законовите разпоредби не предвиждат разрешение от властите за даден проект или друго уведомяване на определен орган, все пак трябва да се провери дали проектът може да окаже значително отрицателно въздействие върху целите на опазване на дадена зона от „Натура 2000”. За да може природозащитният орган да извърши тази проверка, той трябва да бъде уведомен за проекта. Формулярът може да се използва и за тази цел. Ако природозащитният орган не вземе решение в рамките на

---

[1] Закон за защита на природата на провинция Баден-Вюртемберг. Той въвежда в правото на провинцията предписанията на Федералния Закон за защита на природата на Германия. Чл. 38 от Закона на провинцията отговаря на чл. 34 от Федералния закон за защита на природата. На края на този документ можете да видите съответните членове от законите, към които са препратките. Законовите текстове са включени и в оригиналния документ и това не е случайно. Този документ, и формулярът, към който принадлежи, са направени така, че да служат на оценители, инвеститори и администратори, без да е необходимо търсене на друго множество текстове. Бел.р.

[2] Става дума за федералния закон във редакцията му от 2007 г. В последната редакция от 29 юли 2009, въпросният член 10 става член 4, но т. 12 е отменена.

един месец, проектът може да започне (чл. 34 ал. 1а на Федералния закон за защита на природата3).

Извършването на предварителна оценка или на оценка за съвместимост определя само възможните последици от проекта за целите на опазване на зоната от „Натура 2000". Тези проверки не заместват оценката при предприемането на намеса, съгл. чл. 20 на Закона на защита на природата (на провинцията, Бел.р.), съответно чл. 1а на Закона за строителството, проверката за защита на видове от Приложение IV на Директивата за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и на европейски видове птици, проверката съгласно чл. 424 и следващите членове от Федералния закон за защита на природата или евентуалното задължение за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, съгласно Закона за оценка на въздействието върху околната среда.

[3] чл. 34 ал.1а от Федералния закон във редакцията му от 2007 г. отговаря на чл. 34 ал. 6 от последната редакция на закона. Бел.р.

[4] Отговаря на чл. 44 от последната редакция на Закона

Пояснения към формуляра „Предварителна оценка по „Натура 2000”

Поясненията по-долу ще Ви помогнат да попълните правилно формуляра за предварителна оценка по „Натура 2000”. Попълнете само белите полета, сивите полета се попълват от компетентния орган.

1. Обща информация

В точка 1.1 „Проект/инвестиционно предложение” посочете съкратено наименование на Вашия проект, като напр. „Строеж на еднофамилна къща”, „План за застрояване Валдхайм-изток”, „Добиване на чакъл Дьорфлинген-запад”.

1.2 В точка 1.2 „Зони от „Натура 2000” попълнете седемцифрения номер (напр. „8224-341”) и името (напр. „Долен Арген”) на зоната от „Натура 2000”, в която трябва да бъде осъществен Вашият проект. Тази информация може да получите от общинската администрация или от интернет-страницата на Министерството на храните и селските райони[5]. В случай, че Вашият проект трябва да се осъществи извън зона от „Натура 2000”, но може да окаже влияние върху зона от „Натура 2000”, запишете номера и името на зоната от „Натура 2000”, върху която Вашият проект може да окаже влияние. Ако Вашият проект засяга няколко зони от „Натура 2000”, избройте всички засегнати зони от „Натура 2000”. При възникнали неясноти, моля обърнете се към компетентната местна служба по природозащита (виж бел.р. 3 на стр. 1) .

1.3 В точка 1.3 „Титуляр на проекта" посочете адреса, телефона, факса и електронната поща на лицето, фирмата или обединението, което иска да реализира проекта (напр. инвеститор, автор на плановете).

1.4 В точка 1.4 „Община" попълнете името на общината, на територията на която трябва да се реализира проектът.

1.5 В 1.5 „Разрешаващ орган" попълнете компетентния за Вашата молба орган. Например при молбите за строителство попълнете „Служба по строително право ху"; при процедурите, влизащи в сферата на законодателството за водите, впишете „Водна администрация ху"; при молбите съгласно Федералния закон за защита от вредните емисии, впишете „Служба за емисионна защита ху". Ако за Вашия проект не е необходимо разрешение от властите или не трябва да уведомявате даден орган за Вашия проект, независимо от чл. 34 ал. 1а на Федералния закон за защита на природата, оставете полето празно.

1.6 В 1.6 „Природозащитен орган" посочете компетентния за проекта природозащитен орган.

1.7 В точка 1.7 „Описание на проекта" попълнете максимално точно описание на Вашия проект. Ако Вашият проект е описан достатъчно добре в други отделни документи (документи към молбата като напр. молба за строителство, молба за използване и защита на водите и водните ресурси), сложете знак „x“ в квадратчето по-долу и допълнете вида документите.

напр.: ☐ други пояснения: виж приложението молба за строителство

---

[5] http://www.natura2000-bw.de

2. Графично и картографско представяне

Ако документите към Вашата молба съдържат чертежи и части от карти, от които са видни видът, обхватът, размерите, както и разположението на Вашия проект (напр. молба за строителство), отбележете със знак „x“ в точка 2.1. Ако отделно приложите чертежите и картите, отбележете вярното твърдение в точка 2.2 със знак „x“.

3. Подаден от (титуляр на проекта или пълномощник)

Данните за предварителната оценка по „Натура 2000” трябва да са подписани от титуляра на проекта или упълномощено от него лице (напр. проектантско бюро), което отговаря за данните. Ако данните за предварителната оценка по „Натура 2000” не са изготвени от титуляра на проекта, тук трябва да се посочат адрес, телефон, (евентуално) факс и електронна поща на пълномощника.

4. Установяване на компетентността по процедурата

В тази точка се попълва допълнителна информация за проекта, която дава възможност на компетентните органи за бърза обработка.

4.1 Проекти и намерения, които попадат извън зоните по Натура 2000, също могат да окажат значително въздействие върху зони от „Натура 2000”. Отбележете със знак „x“ дали проектът се намира в или извън зона от „Натура 2000”, но може да окаже влияние върху зоната или значителни части от нея.

Решаващо за преценката на възможността, намиращи се извън зона от „Натура 2000” намерения да окажат влияние върху зоната, е това, дали според наличната обща информация може да се установи причинно-следствена връзка между намерението и очакваните промени в една или евентуално няколко зони от „Натура 2000”.

Примери:

- заустване (извън границата на зона от „Натура 2000”) на замърсени с вредни вещества води в река, която в по-долното си течение е включена в списъка с потенциални Натура 2000 зони, или която има важно значение за водния баланс на потенциална зона от „Натура 2000” с чувствително реагиращи на вредни вещества блата.

- застроителен план за предприятие извън дадена зона по Директивата за местообитанията с чувствително реагиращи на въздушното замърсяване типове местообитания, когато емисиите на предприятието ще се пренасят по въздушен път в зоната.

- изграждане на създаваща силен шум инсталация в периферията на защитена зона за птиците.

4.2 Ако за Вашето запланувано намерение е необходимо разрешително, лиценз, съгласуване или друго решение на орган или независимо от чл. 34 ал. 1а на Федералния закон за защита на природата е налице задължение за уведомяване на даден орган за проекта, поставете „x“ на „да“. Това се отнася и за решения и планове по проведени на по-ранен етап процедури, които трябва да се спазват или вземат под внимание при официалните решения. Такива са:

а) общо планиране:

- териториално-устройствени планове (план за развитие на провинцията, чл. 2 на Закона за националното планиране; регионален план, чл. 8 от същия закон),

- регулационни планове (чл. 5, 1а, ал. 2, т.4 на Закона за строителството),

- планове за застояване, включително свързани с проекта планове за застрояване (чл. 8, чл.12, 1а, ал. 2, т. 4, чл. 34, ал. 4 изречение 5 от Закона за строителството),

- правилници за допълнение, съгласно чл. 34, ал. 4, изречение 1, т. 3 от Закона за строителството.

б) специализирано планиране:
- разпоредби за магистралите, съгласно чл. 16 на Федералния закон за основните пътища и чл. 13 на Федералния закон за водните пътища,
в) други планове, ако в тях се включват предназначения за дадено място, и други предишни решения:
водностопански рамков план (чл. 36 на Закона за водното стопанство),

- водностопански план за управление (чл 36б на Закона за водното стопанство , чл 111 на Закона за водите),

- план за отвеждане на отпадъчните води (чл. 18а на Закона за водното стопанство, чл. 45г на Закона за водите),

- план за управление на отпадъците (чл. 29, ал. 1 на Закона за икономическия цикъл при изхвърляне на отпадъци/управление на отпадъците).

Задължението за извършване на оценка за съвместимост на териториално-устройствените планове, градоустройствените планове и инструкциите, съгласно чл 34, ал. 4, изречение 1, т. 3 от **Закона за строителството**, следва непосредствено от действащите за тези планове специални законови разпоредби (виж чл. 7, ал. 7 изречение 3, Закон за териториалното устройство, чл. 1а, ал. 2, т. 4, чл. 34, ал. 4 от Закона за строителството).

Ако Вашият проект не изисква решение от даден орган или не е задължително да се обяви, независимо от чл. 34, ал. 1а на Федералния закон за защита на природата, отбележете със знак „x“ „не“. Обърнете внимание на поясненията към точка 4.3!

4.3 Все пак някои проекти, за които не се изисква разрешително, лиценз или съгласие, или които не трябва да се обявяват пред някой орган, могат да имат значително отрицателно въздействие върху зони от „Натура 2000”. Например отвеждането и на незначителни количества на вода за напояване от малките потоци, може да има значително отрицателно въздействие върху целите на защита и опазване на зона от „Натура 2000”. Неизискващото разрешение и обявяване изграждане на силажни траншеи или бараки за машини и приспособления в околността на типове местообитания или местообитания на видове от Директивата за местообитанията, може да окаже значително отрицателно влияние върху тях. За да се изключат значителните отрицателни въздействия на такива проекти върху зони от „Натура 2000”, те трябва да се обявят, съгласно чл. 34, ал. 1а на Федералния закон за защита на природата, пред компетентния природозащитен орган. Ако Вашият проект отговаря на тези условия, може да изпълните задължението си за обявяване, съгл. § 34 ал. 1а Федералния закон за защита на природата, като поставите знак „x“ на точка 4.3 във формуляра.

Ако природозащитният орган не вземе решение в рамките на един месец от постъпването на уведомлението при органа, може да стартирате Вашия проект. **Важно:** Срокът от един месец започва да тече тогава, когато всички необходими за оценката на проекта документи са постъпили в администрацията на природозащитния орган!

Моля обърнете внимание и на това, че и проекти, които спадат към законосъобразните селско, горско и риболовно стопанство, могат в особени случаи да имат значително отрицателно въздействие върху защитата и опазването на зона от „Натура 2000” [напр.

разораване на бедна на хранителни вещества низинна сенокосна ливада, тип местообитание 6510, или залесяване на местообитание на ръждивогушо ливадарче (*Saxicola rubetra*)]. Тези случаи могат също да подлежат на задължение за обявяване.

5. Представяне на засегнатите от проекта типове местообитание съответно местообитания на видове

В тази точка трябва да се посочат засегнатите от Вашия проект типове местообитания или видове по Директивата за местообитанията, както и да се даде информация затова, как Вашият проект може да окаже принципно отрицателно въздействие върху тях.

Колона „Тип местообитание (включително характерните видове) или местообитания на видове": в лявата колона посочете типовете местообитания или видовете, чиито местообитания Вашият проект може да засегне. При типовете местообитания посочете евентуално и характерните видове, ако са важни за оценката, защото принципно, според съдебната практика, събирането на данните за обектите на защита и оценката на състоянието им трябва да включва и характерните според съответната специализирана наука видове, дори когато те (напр. в стандартния формуляр за данни) не са посочени изрично като обекти на защита. Обозначете приоритетните типове местообитания или видове със звездичка (*).

Информация за наличието на типове местообитания или видове в зона от „Натура 2000" може да получите от природозащитната администрация във Вашия район или чрез интернет-страниците на Министерството на земеделието и селските райони[6]. Обърнете внимание на това, че там се посочват всички типове местообитания и видове, намиращи се в дадена зона от „Натура 2000", която в много случаи включва различни подзони. Трябва да подложите Вашия проект на оценка за съвместимост само с онези типове местообитания и видове, които се намират в обсега на влияние на Вашия проект. Ако това не може да се установи еднозначно, съгласувайте съответните типове местообитания или видове с компетентния природозащитен орган.

Основна информация за типовете местообитания и видове е дадена в брошурите „Натура 2000 в Баден-Вюртемберг, да развием Европа – да запазим природата" и „В портрет – видовете от Директивата на ЕС за защита на птиците"[7].

Колона „Типът местообитание или видът, съответно неговото местообитание, може принципно да се влоши значително чрез следните въздействия":

Тук трябва да попълните кои въздействия, които произтичат от Вашия проект, могат да окажат значително въздействие върху целите на защита и опазване на зона от „Натура 2000". В защитени зони за птиците целите на защита и опазване се определят с нормативен административен акт („Наредба за защитените зони за птици"), съгласно чл. 36, ал. 3 от Закона за защита на природата на провинцията и се конкретизират за всяка зона от „Натура 2000" при изготвянето на специални планове за поддръжка и развитие (ППР), съответно на планове за управление (ПУ). До влизането в сила на Наредбата за защитените зони за птици, съответно (особено в зони по Директивата за местообитанията) до представянето на съответния ППР/ПУ, подробна информация за целите на защита и запазване на засегната зона от „Натура 2000" може да се получи в интернет[8] или от местната служба по природозащита.

---

[6] http://www.natura2000-bw.de

[7] Могат да се получат с доставка от издателството на печатница JVA Манхайм–. Херцогенридшрасе 111, 68169 Манхайм или да се изтеглят от www.natura2000-bw.de.Бел.р.

[8] http://www.natura2000-bw.de ("Повече информация" --> "Информация за зоните").Бел.р.

Общо формулирани цели на защита и опазване на типовете местообитания от „Натура 2000", както и на видовете от Директивата за местообитанията могат да се вземат от изданието „Отрицателни въздействия върху зоните по Директивата за местообитанията"9, а за европейските видове птици – от изданието „Препоръки за действия за защитените зони за птици"[10]. В тези издания е показано, кои проекти и намерения обикновено имат значителни отрицателни въздействия, и кои действия принципно не представляват значителни отрицателни въздействия.

Пример: Инвестиционно намерение „Изграждане на трасе за мотокрос и клубна база"

Тип местообитание (включително характерни видове) или местообитания на видове **)	**Типът местообитание или видът, съответно неговото местообитание, може принципно да се влоши значително чрез следните въздействия:**
5130 Съобщества на Juniperus communis върху варовик	*Изграждане на трасе за мотокрос върху съобщества на Juniperus communis върху варовик* *строителство на клубна база*
Euphydryas aurinia	*Промяна на тревната растителност поради изграждане на трасе за мотокрос*
Cottus gobio /главоч/	*Отмиване на повърхностния слой на почвата (ерозия на почвата поради преминаване с мотори) и внасяне в съседен поток на земна маса, което води до запълване на кухините между камъчетата по водното дъно (колмация)*
Lanius collurio /червеногърба сврачка/	*Трайно отстраняване на храстите при изграждане на трасе за мотокрос и строителство на клубна база; увеличаване на шума поради мотокроса*

6. Приблизително установяване на възможните значителни отрицателни въздействия на проекта въз основа на съществуващите документи

Докато в точка 5 се проверяваше кои действия, свързани с Вашия проект, могат да окажат принципно отрицателно въздействие на типовете местообитания и/или видове от Директивата за местообитанията, в точка 6 се проверяват задълбочено съвсем конкретно произтичащите от проекта въздействия. Възможните значителни отрицателни въздействия, които произтичат от даден проект, могат да са от съвсем различно естество. От проект за изграждане на път произтичат напр. така наречените „обусловени от строителството" въздействия (напр. временно използване на терена от строителните машини), които принципно са ограничени във времето. От пътното платно като такова произтичат така наречените „обусловени от съоръжението" въздействия (напр. запечатване на повърхностния слой на почвата, разкъсване на местообитания), които имат продължително въздействие. И накрая, от строителната мярка могат да произтичат „обусловени от експлоатацията" въздействия, които са налице за срока на експлоатацията като шум или отвеждане на замърсените повърхностни води във водоем, включен в зона по Директивата за местообитанията.

---

9 Този текст също е преведен в рамките на проект "Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране". Бел.р.

10 И двата текста в оригинал могат да се получат с доставка от печатницата на издателството на JVA Манхайм, Херцогенридшрасе 111, 68169 Манхайм (телефакс: 0621/398-370) или да се изтеглят от www.natura2000-bw.de. Бел.р.

За типовете местообитания (включително характерните видове) или видовете съответно за местообитанията на видове трябва да се посочат възможните последици от проекта по отношение на вида, интензивността и степента на отрицателното въздействие. Трябва да се вземат под внимание и предвидените мерки за избягване и/или намаляване на значителните отрицателни въздействия.

В случай, че последиците от проекта не могат да се посочат еднозначно, за установяването на последиците и отрицателните въздействия се препоръчва прилагането на същите или поне подобни специализирани методи както при предписаното със закон регулиране на намесите11 (определяне на вида и обхвата на намесата), ако те са подходящи.

Значително въздействие е налице, когато отделни фактори на средата (напр. биотични или абиотични фактори и тяхното взаимодействие) биват повлияни така, че да бъдат нарушени функциите на системата или да намалее числеността на видовете. Въздействията са значителни, когато – чрез директни (на съответната площ) или индиректни (в съседство) действия – функциите на местообитанието или на местообитанието на вида бъдат така ограничени или нарушени в широк обхват и/или трайно, че целите на опазване не могат да бъдат постигнати в дългосрочен план. Колкото по-значимо от консервационна гледна точка или чувствително е дадено местообитание или местообитание на вид (напр. приоритетни типове местообитания и/или видове), толкова по-голяма трябва да е вероятността, въздействията върху него да се оценят като значителни.

За да може да се провери значителността на отрицателните въздействия, които произтичат от даден проект, посочете вероятно произтичащите от Вашия проект значителни отрицателни въздействия, според това дали са обусловени от съоръжението, експлоатацията или строителството. В колоната „Възможно значително отрицателно въздействие" се посочват най-често възникващите възможни отрицателни въздействия. Могат да се допълнят още точки.

Специално по отношение на критерия за оценка „директно използване на терена" на типове местообитания „Предложението на експертните споразумения на Федералната служба за опазване на природата (BfN) от юни 2007г. за установяване на значимостта при оценка за съвместимост с Натура 2000“ дава възможност за научнообосновано определяне на значимостта (експертните споразумения са публикувани на интернет-

---

11 Регулирането на намесите (Eingriffsregelung) е процедура, предвидена както в Федералния закон за защита на природата, така и в съответните закони на провинциите. В исторически план регулирането на намесите присъства в законите много преди Натура 2000 и оценката за съвместимост. Тази процедура е част от общите принципи за опазването на природата и ландшафта. Според чл. 14 от Федералния закон за защита на природата, намеса е всяка промяна на образа или ползването на площите, на подпочвените води, на функциите на природната среда (действията, които са част от законно установените горско, селско и ловно стопанство не представляват намеса). Според чл. 15 всеки причинител на намеса е длъжен да я избегне, ако е възможно, а в случай че не е, да предприеме мерки за компенсиране или заместване. Чл. 17 урежда процедурата по даване на разрешителни за провеждане на намесата от съответните органи. Регулирането на намесите е различна процедура от тази по ОВОС, за която съществува отделен закон. Тъй като регулирането на намесите е отдавна позната и наложила се процедура, в природозащитната сфера на Германия са разработени и приети редица научни методи за събиране на данни и разработка на доклади, необходими за оценките на намесата. Тези методи се имат пред вид тук, доколкото те са подходящи и за събирането на данни и разработка на доклади, необходими за извършването на предварителна оценка за необходимостта от ОС, както и на самата ОС. Бел.р.

страницата на BfN12 в "Теми > Натура 2000 > Принципи Директива за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна > Съвместимост с Директивата за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна > Предложения на експертните споразумения Ламбрехт & Траутнер 2007"13). При загуба на площи от местообитания на защитени видове, освен посочените в документа на BfN ориентировъчни стойности, решаващ критерий е способността на вида да възвърне първоначалното равновесие след отрицателното въздействие.

Пример: Инвестиционно намерение „Изграждане на трасе за мотокрос и клубна база"

	Възможни значителни отрицателни въздействия	**Засегнати типове местообитания или видове ***	**Въздействие върху типове местообитания или местообитанията на видове (вид на въздействието, интензивност и степен)**
6.1	**Обусловени от съоръжението**		
6.1.1	Загуба на територия (запечатване)	*5130 (съобщества на Juniperus communis върху варовик), 6520 (планински сенокосни ливади)*	- *Изграждане на трасе за мотокрос, слабо използване на терена, непълно запечатване, но унищожаване на растителността* - *Строителство на клубна база, окончателно загубване на местообитание върху площ от150 м^2*
6.1.2	Преобразуване на площите	-	-
6.1.3	Промяна в ползването	*5130, Lanius collurio*	*Трайно отстраняване на храстите, загуба на местообитание за Lanius collurio*
6.1.4	Разкъсване, фрагментация на местообитания от „Натура 2000”	*5130, 6520, Euphydryas aurinia, Lanius collurio*	- *Трасето за мотокрос разкъсва типа местообитание, слабо въздействие* - *Трасето за мотокрос разкъсва местообитанията на Euphydryas aurinia и Lanius collurio, силно въздействие*
6.1.5	Промени на режима на (подпочвените) води	-	-
6.1.6	-	-	-
6.2	**Обусловени от експлоатацията**		
6.2.1	Емисии на различни	*5130, 6520*	*Възможно внасяне на бензин и*

12 www.bfn.de

13 Този текст също е преведен в рамките на проект “Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране”. Бел.р.

	вещества		*масло в типа местообитание, точково въздействие по трасето*
6.2.2	Акустични въздействия	*Lanius collurio*	*Увеличаване на шума през почивните дни, въздействието тогава силно*
6.2.3	Оптични въздействия	-	*Няма, защото няма да се използва през нощта*
6.2.4	Промени на микро- и мезоклимата		*Не се очакват трайни такива, защото ще се използва само през почивните дни*
6.2.5	Строителство на водни съоръжения	-	-
6.2.6	Внасяния във водите (на материали, термичен и хидравличен стрес)	*Cottus gobio*	*Клубна база: няма, защото водосточните и отпадните води на клубната база се отвеждат в канализацията. Трасе за мотокрос: поради ерозията, повърхностният слой на почвата се отмива и отвежда в съседния поток, почвените частици довеждат до запълване на кухините между камъчетата -- > загуба на хабитат за хвърляне на хайвер на Cottus gobio, отрицателното въздействие може да се избегне с изграждане на корито с чакъл с цел филтриране*
6.2.7	Разкъсване, фрагментация, сблъсък	*5130, 6520 Euphydryas aurinia*	*- Трасето за мототкрос разкъсва типа местообитание, слабо въздействие - Трасето за мотокрос разкъсва местообитанията на Euphydryas aurinia и Lanius collurio, силно въздействие*
6.2.8	-	-	-
6.3	**Обусловени от строителството**		
6.3.1	Използване на терена (пътища за строителство, места за съхранение на материали и т.н.)	*6520*	*Временно почти 300 м^2*
6.3.2	Емисии	-	-
6.3.3	Акустични въздействия	*Lanius collurio*	*Шум, отрицателното въздействие може да се намали с извършването на строителни*

			мероприятия извън размножителния период
6.3.4	-	-	-

7. Кумулативен ефект

Съгласно чл. 38 на Закона за защита на природата, проектите трябва да се проверят за тяхната съвместимост с целите на защита и опазване, ако – изхождайки от моментното положение – самостоятелно или съвместно с други проекти могат да окажат значително отрицателно въздействие върху зона от „Натура 2000". Затова предварителната оценка по „Натура 2000" не трябва да се ограничава до въздействията на заявения или подлежащия на обявяване проект, а в зависимост от обстоятелствата в конкретния случай трябва да включва и кумулативните ефекти във връзка с други известни проекти. Наред с вече съществуващите или намиращите в процес на реализация, трябва да се включат и такива нереализирани проекти, които – напр. поради приключена или официално заведена процедура за издаване на разрешително или при планове на етап на утвърждаване – са достатъчно конкретизирани.
Обърнете внимание на следното: Два проекта, чиито последици поотделно са оценени като незначителни, могат в съчетание един с друг да окажат значително отрицателно въздействие върху целите на защита и опазване на зона от „Натура 2000" (кумулативен ефект).

В колоната „Засегнат тип местообитание или вид" посочете кой тип местообитание от Директивата за местообитанията или кой вид трябва да се разгледа от гледна точка на кумулативния ефект. В третата колона посочете онези проекти, с съчетание с които Вашият проект може да доведе до значителни отрицателни въздействия. Обърнете внимание на това, че тук трябва да се посочват и проекти, които още не са реализирани, но съществуват конкретно с разрешително или планиране (напр. определено със строителен план трасе на път, което трябва да се изгради едва през следващите години).

В последната колона посочете кои въздействия се имат предвид.

Пример: Проект „Изграждане на трасе за мотокрос с изграждане на клубна база"

	Засегнат тип местообитание или вид	**С какви планове или мерки проектът може да доведе до кумулативен ефект и значителни отрицателни въздействия?**	**Какви въздействия се имат предвид?**
7.1	*5130, 6520*	*Планирана тренировъчна пътека в съседство с терена за мотокрос*	*Трасето за мотокрос ще завземе допълнителни площи към предвидените за тренировъчната пътека; допълнителен ефект на разкъсване на местообитанията*
7.2	*Euphydryas aurinia*	*Провеждащ се ежегодно палатков лагер през*	*Съществуващото отрицателно въздействие върху*

		лятната ваканция на съседен терен	*растителността (= върху местообитанието) от палатковия лагер се увеличава чрез трасето за мотокрос*
7.3			
7.4			
7.5			

8. Забележки

Тук може да дадете допълнителна информация за проекта.

9. Резултат

Попълва се от компетентния орган.

Извлечение от Федералния закон за защита на природата
(редакция от 17.12.2007г.):

Чл. 34 Съвместимост и недопустимост на проекти, изключения
(1) Проекти, които не служат непосредствено за управление на зона от значение за Общността или на Европейска защитена зона за птици, трябва да се проверят за съвместимост с целите на опазване на зона от значение за Общността или на Европейска защитена зона за птици преди да бъдат разрешени или изпълнени, ако самостоятелно или съвместно с други проекти или планове могат да окажат значително отрицателно въздействие върху зона от значение за Общността или върху Европейска защитена зона за птици. При защитените територии по смисъла на чл. 22, ал. 1 критериите за съвместимостта следват от целта на защита и издадените във връзка с това разпоредби.

(1a) Ако проект по смисъла на ал. 1, изречение 1, който не се изпълнява от даден орган, не изисква според други правни разпоредби официално решение или уведомяване на орган, то компетентният според законодателството на провинцията орган трябва да бъде уведомен за него. Той може да изиска представяне на необходимите за проверката документи и да ограничи изпълнението на проекта във времето или по друг начин, за да се гарантира спазване на условията на алинеи 1 и 2-5. Ако органът не вземе решение в срок от един месец след постъпване на уведомлението, изпълнението на проекта може да започне. Ако изпълнението на проекта започне без необходимото уведомяване, органът може да нареди временно спиране. Ако в случай на ал. 2 не са налице предпоставките на алинеи 3-5, органът трябва да забрани изпълнението на проекта. Изречения 1 до 5 трябва да се прилагат само дотолкова, доколкото природозащитните разпоредби на провинциите, включително разпоредбите за изключенията и освобождаванията, не съдържат по-строги разпоредби за разрешаването на проекти. Чл 4, ал. 2 на Общия закон за железопътния транспорт, чл. 4 на Федералния закон за основните пътища, както и съответните разпоредби на законодателството на провинциите, важат непроменени[14].

(2) Ако оценката на съвместимостта покаже, че проектът може да доведе до значителни отрицателни въздействия върху посочена в ал. 1 зона във съществените й за целите на опазване или целите на защита съставни компоненти, то той е недопустим.

(3) Като изключение от ал. 2, даден проект може да бъде разрешен или осъществен само, доколкото

1. това се налага поради важни причини на преобладаващия обществен интерес, включително социален или икономически, и
2. не съществуват допустими алтернативи за постигане на преследваната с проекта цел на друго място без или с по-малки отрицателни въздействия.

(4) Ако в засегнатата от проекта зона има приоритетни местообитания или приоритетни видове, като важни причини на преобладаващия обществен интерес могат да се изтъкнат само такива във връзка със здравето на хората, обществената сигурност, включително отбраната и защитата на цивилното население, или значителни благоприятни последици от проекта за околната среда. Други причини по смисъла на

[14] Това последно изречение от текста към тази алинея отпада в новата редакция на Закона от 2009 г. Самата алинея вече не е 1а, а 6. Бел.р.

ал. 3 т. 1 могат да се вземат под внимание само, когато компетентният орган е получил преди това чрез Федералното министерство на околната среда, опазване на природата и ядрената безопасност становище на Комисията.

(5) Ако даден проект съгласно ал. 3, също и във връзка с ал. 4, трябва да бъде разрешен или осъществен, трябва да се предвидят необходимите мерки за осигуряване на свързаността на Европейската екологична мрежа „Натура 2000". Компетентният орган уведомява Комисията чрез Федералното министерство на околната среда, опазване на природата и ядрената безопасност за взетите мерки.

Чл. 35 Планове[15]

Чл. 34 трябва да се прилага съответно при

1. разпоредби за магистралите, съгласно чл. 16 на Федералния закон за основните пътища, чл. 13 на Федералния закон за водните пътища или чл. 2, ал. 1 на Закона за ускоряване планирането на транспортни пътища както и
2. други планове, при териториално-устройствените планове по смисъла на чл. 3, т. 7 на Закона за териториалното устройство, с изключение на чл. 34, ал. 1, изречение 1.

При градоустройствените планове и инструкции, съгласно чл. 34, ал. 4 изречение 1, т. 3 на Закона за строителството, трябва съответно да се прилага чл. 34 ал. 1 изречение 2 и ал. 2-5.

Чл. 36 Замърсявания с различни вещества

(отменен)

Чл. 37 Връзка с други правни разпоредби[16]

(1) Чл. 34 не се отнася за проект по смисъла на чл. 29 на Закона за строителството в райони със застроителни планове, съгласно чл. 30 на Закона за строителството и по време на изработването на плана по чл. 33 на Закона за строителството. За проект в градска среда, съгласно чл. 34 на Закона за строителството, за проект в извънградска среда, съгласно чл. 35 на Закона за строителството както и за застроителните планове, ако заместват изработването на градоустройствен план, не се променя действието на чл. 34.

(2) Чл. 34 трябва да се прилага за защитените части на природата и ландшафта и защитените биотопи по смисъла на чл. 30 само дотолкова, доколкото природозащитните разпоредби, включително разпоредбите за изключенията и освобождаванията, не съдържат по-строги разпоредби за разрешаването на проекти. Задълженията, съгласно чл. 34, ал. 4, изречение 2 за участието на Комисията и съгласно чл. 34, ал. 5, изречение 2 за уведомяване на Комисията, не се променят.

---

15 Този член се променя в редакцията на закона от 2009 г. както следва:

Чл. 36 Планове

Чл. 34, ал. 1-5 се прилагат съответно при:

1. разпоредби за магистралите, съгласно чл. 16 на Федералния закон за основните пътища, чл. 13 на Федералния закон за водните пътища както и
2. планове, които трябва да се вземат предвид при решения на органите. Бел.р.

При териториално-устройствените планове по смисъла на чл. 3, ал. 1, т. 7 на Закона за териториалното устройство и при градоустройствените планове и инструкции, съгласно чл. 34, ал. 4 изречение 1, т. 3 на Закона за строителството, чл. 34, ал. 1, изречение 1 не се прилага.

16 Този член отпада в новата редакция на закона от 2009 г. Бел.р.

(3) Ако проектите представляват намеси върху природата и ландшафта, издадените в рамките на чл. 19 разпоредби на провинциите, както и чл. 20 и чл. 21, остават непроменени.

Извлечение от Закона за защита на природата (редакция от 13.12.2005г.):
Европейска екологична мрежа „Натура 2000”

Чл. 36 Изграждане на екологичната мрежа „Натура 2000”
(1) Провинцията допринася за изграждането и защитата на Европейската екологична мрежа от специални защитени територии, наречена „Натура 2000”.

(2) Правителството на провинцията избира, по предложение на министерството, съгласно посочените в Директиви 79/409/ЕИО и 92/43/ЕИО критерии и при процедура, съгласно чл. 33, ал. 1, изречение 2 на Федералния закон за защита на природата, зоните от значение за Общността и Европейските защитени зони за птици. Министерството съобщава избраните от правителството на провинцията зони на компетентната държавна служба на Федерацията за посочване пред Комисията.

(3) Министерството се упълномощава да определи избраните съгласно ал. 2 от правителството на провинцията Европейски защитени зони за птици, границите на зоните, ценните за опазване видове птици и целите на опазване на зоните с нормативен административен акт. Допълнителното оповестяване на границите на зоните се извършва съгласно чл. 3 на Закона за обнародването.

(4) Зоните от значение за Общността се обявяват съгласно чл. 4 ал. 4 на Директива 92/43/ЕИО, а Европейските защитени зони за птици – съгласно чл. 4 ал. 1 до 3 на Директива 79/409/ЕИО, и съгласно съответните цели на опазване за защитени части от природата и ландшафта по смисъла на раздел IV. (Заповедта за бел.р.) обявяването на защитената зона определя целта на защита според съответните цели на опазване и необходимите граници на зоната. В нея трябва да се опише дали в границите на зоната трябва да се защитават приоритетни местообитания или приоритетни видове. Чрез съответните заповеди, забрани и мерки за поддръжка и развитие трябва да се гарантира, че са спазени изискванията на чл. 6 на Директива 92/43/ЕИО. Ако за Европейските защитени зони за птици съществува нормативен административен акт, съгласно ал. 3, разпоредбите за защита трябва да спазва установеното в него. Другите природозащитни разпоредби не се променят. Не е необходима отделна заповед за обявяване на защитена зона, ако съществуващата защитена територия по смисъла на раздел IV гарантира достатъчна защита.

(5) Защитата, съгласно ал. 4, може да отпадне, ако според други правни разпоредби, според административни разпоредби, чрез разпоредителната власт на публичен или нетърговски представител или чрез договорни споразумения, е гарантирана равностойна защита.

Чл. 37 Общи природозащитни разпоредби, забрана за влошаване на състоянието
Промени или нарушения, които могат да доведат до значителни отрицателни въздействия върху зона от значение за Общността или върху Европейска защитена зона за птици в съответните им значителни за целите на опазване части, са недопустими. Другите природозащитни разпоредби, както и съществуващите разрешения, изградените по допустим начин съоръжения и тяхното използване остават

непроменени. Чл. 34, ал. 1, изречение 1 е съответно в сила. Природозащитният орган може да допусне изключения от забраната на изречение 1, при предпоставките на чл. 38, ал. 3-5. Изключението се замества с необходимо според други разпоредби официално разрешение, ако то се даде с предварителното съгласие на природозащитния орган.

Чл. 38 Съвместимост и недопустимост на проекти и планове, изключения

(1) Проектите трябва да се проверяват за съвместимост с целите на опазване на зона от значение за Общността или на Европейска защитена зона за птици, преди да бъдат разрешени или изпълнени. При защитените територии по смисъла на раздел IV критериите за съвместимостта следват от целта на защита и издадените затова разпоредби.

(2) Ако оценката на съвместимостта покаже, че проектът може да доведе до значителни отрицателни въздействия върху посочена в ал. 1 зона във важните й за целите на опазване или целите на защита съставни части, то той е недопустим.

(3) Като изключение от ал. 2 даден проект да може да бъде разрешен или осъществен само, доколкото
1. това се налага поради важни причини на преобладаващия обществен интерес, включително социален или икономически, и
2. не съществуват допустими алтернативи за постигане на преследваната с проекта цел на друго място без или с по-малки отрицателни въздействия.

(4) Ако в засегнатата от проекта зона има приоритетни местообитания или приоритетни видове, като важни причини от преобладаващ обществен интерес могат да се изтъкнат само такива във връзка със здравето на хората, обществената сигурност, включително отбраната и защитата на цивилното население, или значителни благоприятни последици на проекта за околната среда. Други причини по смисъла на ал. 3, т. 1 могат да се вземат под внимание само, когато компетентното министерство с участието на най-висшия природозащитен орган е получило преди това чрез Федералното министерство на околната среда, опазване на природата и ядрената безопасност становище на Комисията.

(5) Ако даден проект, съгласно ал. 3, също и във връзка с ал. 4, трябва да бъде разрешен или осъществен, трябва да се предвидят необходимите за осигуряване на свързаността на Европейската екологична мрежа „Натура 2000” мерки. Компетентното министерство уведомява с участието на най-висшия природозащитен орган Комисията относно взетите мерки чрез Федералното министерство за околната среда, опазване на природата и ядрената безопасност.

(6) Ако проектът изисква разрешение според други разпоредби, решенията на компетентните за разрешението органи се вземат след обсъждане с природозащитния орган, ако това не противоречи на федералното право. Ако при големите проекти е компетентно окръжното управление, решението се взима след обсъждане с по-висшия природозащитен орган. Органът определя в своето решение необходимите изисквания, съгласно ал. 5 изречение 1. Ако даден проект не изисква разрешение според други разпоредби, компетентен е природозащитният орган. Към молбата трябва да се приложат документите, които са необходими за оценката на съвместимостта и условията за допускане на изключение, както и на предвидените мерки, съгласно ал. 5.

(7) Ако планиран в приложното поле на този закон проект може да има значителни последици върху защитени зони, съгласно Директиви 92/43/ЕИО или 79/409/ЕИО в друга страна-членка на Европейския съюз, компетентният орган уведомява посочения от страната-членка орган. Чл. 8, ал. 1 и 3 на Закона за оценка на въздействието върху околната среда е съответно в сила.

(8) Алинеи 1-5 и ал. 7 трябва да се прилагат съответно при други планове по смисъла на чл. 35, изречение 1, т. 2 на Федералния закон за защита на природата.

Чл. 39 Връзка с други правни норми

(1) Чл. 38 трябва да се прилага за защитените части на природата и ландшафта и защитените биотопи[17] по смисъла на чл. 32 само дотолкова, доколкото природозащитните разпоредби, включително разпоредбите за изключенията и освобождаванията, не съдържат по-строги разпоредби за разрешаването на проекти. Задълженията, съгласно чл. 38, ал. 4, изречение 2, за участието на комисията и съгласно чл. 38, ал. 5, изречение 2 за уведомяването на Комисията, не се променят.

(2) Ако проектите представляват намеси в природата и ландшафта, членове 20-23 на този закон, както и членове 20 и 21 на Федералния закон за опазване на природата не се променят.

Чл. 40 Временна защита

Членове 37-39, с изключение на чл. 38, ал. 4, изречение 2, се прилагат и спрямо докладваните пред Европейската комисия зони, съгласно чл. 36, ал. 2 изречение 2, но които още не са обявени за защитени съгласно чл. 36, ал. 3-5. В спорни зони, посочените в чл. 37, изречение 1 действия са недопустими, при условие, че могат да доведат до значителни отрицателни въздействия върху включените в нея приоритетни местообитания или приоритетни видове.

---

[17] В Германия съществува национална класификация на типовете местообитанията, наричани традиционно биотопи. Във Федералния закон за защита на природата, както и в тези на провинциите, се посочват типове биотопи, които са обект на защита, много преди Директивата за местообитанията да влезе в сила. Много от типовете биотопи, защитени по германското право, не са защитени според Директивата за местообитанията. По този начин Германия защитава специфични елементи на биологичното си разнообразие, които поради различни причини не са защитени на европейско ниво. Бел.р.

1. Обща информация

1.1 Проект/инвестиционно предложение		
1.2 Зони от „Натура 2000” (избройте всички засегнати зони)	Номер (номера) на зоната (зоните)	Наименование (наименования) на зоната (зоните)
1.3 Титуляр на проекта/инвеститор	Адрес	Телефон / факс / e-mail
1.4 Община		
1.5 Разрешаващ орган (ако не се прилага чл. 34 ал. 1а на Федералния закон за защита на природата)		
1.6 Природозащитен орган		
1.7 Описание на проекта	☐ други пояснения: виж приложението	

2. Графично и картографско представяне

Проектът трябва да бъде представен с чертеж или части от карта така, че неговият обхват и разположение да са еднозначно разпознаваеми. За чертежа и картата трябва да се изберат подходящи мащаби.

2.1 ☐ чертеж и картографско представяне са включени в приложените към молбата документи

2.2 ☐ чертеж / ръчна скица като приложение ☐ картографско представяне на разположението като приложение

3. Подаден от (титуляр на проекта или пълномощник):

Адрес *		Телефон *	Факс *
		e-mail *	

*ако е различен от точка 1.3

Дата Подпис

Пояснения за формуляра могат да се получат от службата по природозащита или в Интернет на адрес http://natura2000-bw.de

Входящ печат на природозащитната организация
(Начало на едномесечния срок съгл. § 34 ал. 1а BNatSchG)

4. Установяване на компетентността по процедурата

(Изключение правят проектите, които служат непосредствено за управление на зони по „Натура 2000”)

Забележки на компетентната служба

Изтичане на срока:

(1 месец след постъпване на уведомлението)

4.1 Проектът/инвестиционното намерение намира ли се

☐ в зона от „Натура 2000” или

☐ извън зона от „Натура 2000” с възможност да окаже влияние върху една или евент. няколко зони или върху значителни части от дадена зона?

⇨ продължи с точка 4.2

4.2 За проекта необходимо ли е официално решение или съществува ли друго задължение зауведомяване на дадена служба за проекта?

☐ **да** ⇨ продължи с точка 5

☐ **не** ⇨ продължи с точка 4.3

4.3 ☐ Тъй като за проекта не се изисква официално разрешение или уведомяване на друга административна служба, той се обявява с настоящия документ пред компетентната природозащитна организация, съгласно § 34 ал. 1а На Федералния закон за защита на природата

⇨ продължи с точка 5

5. Представяне на засегнатите от проекта типове местообитание респ. местообитания на видове*)

Тип местообитание (включително характерните видове) или местообитания на видове **)	**Следните действия могат да окажат значително въздействие върху типа местообитание или вида, респ. неговото местообитание**	Забележки на компетентната служба

*) Ако даден тип местообитание или вид е засегнат на различни места от проекта, посочете и географското наименование, за да се различават.
Ако даден тип местообитание или вид е засегнат в различни зони на „Натура 2000”, посочете и съответния номер на зона - и евент. географско наименование.

**) По смисъла на Директива за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна обозначете приоритетните типове местообитания или видове със звездичка.

☐ други обяснения: виж приложението

6. Приблизително установяване на възможните значителни отрицателни въздействия от проекта въз основа на съществуващите документи

	Възможно значително отрицателно въздействие	Засегнати типове местообитания или видове *) **)	Въздействие върху типове местообитания или биотопи на видове (вид на въздействието, интензивност, степен на отрицателното въздействие)	Забележки на компетентната служба
6.1	**Обусловени от съоръжението**			
6.1.1	Загуба на площ (запечатване на почвата, бетониране)			
6.1.2	Смяна на предназначението			
6.1.3	Промяна в ползването			
6.1.4	Разделяне, фрагментиране на местообитания на „Натура 2000”			
6.1.5	Промени на режима на (подпочвените) води			
6.1.6				
6.2	**Обусловени от експлоатацията**			
6.2.1	Емисии от различни вещества			
6.2.2	Акустични въздействия			
6.2.3	Оптични въздействия			
6.2.4	Промени на микро- и мезоклимата			
6.2.5	Разширяване на водни тела			
6.2.6	Вливане на вещества във водите (материален, термичен, хидравличен стрес)			
6.2.7	Разделяне, фрагментиране, сблъсък			
6.2.8				
6.3	**Обусловени от строителството**			
6.3.1	Използване на терена (пътища за строителство, лагери и т.н.)			
6.3.2	Емисии			
6.3.3	Акустични въздействия			
6.3.4				

*) Ако даден тип местообитание или вид е засегнат на различни места от проекта, посочете и географското наименование, за да се различават.
Ако даден тип местообитание или вид е засегнат в различни зони на „Натура 2000”, посочете и съответния номер на зона - и евент. географско наименование.

**) По смисъла на Директива за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна обозначете приоритетните типове местообитания или видове със звездичка.

7. Комулативен ефект

Съществува ли възможност проектът във взаимодействие с други, вече съществуващи или планирани мерки за окаже значително отрицателно влияние върху целите на защита и опазване на една или няколко зони по „Натура 2000”?

☐ да ☐ други пояснения: виж приложението

	Засегнат тип местообитание или вид	В комбинация с какви планирания или мерки проектът може да доведе до комулативен ефект и значителни отрицателни въздействия?	Какви въздействия се имат пред вид?	Забележки на компетентната служба
7.1				
7.2				
7.3				
7.4				
7.5				

Ако проектът засяга типове местообитания или видове в няколко зони по „Натура 2000”, на отделен лист посочете съответния номер на зона.

☐ не, няма комулативни ефекти

8. Забележки

(напр. липсващи материали за преценка на въздействията или насоки към евентуални мерки, с които могат да се избегнат отрицателните влияния върху видове, местообитания, цели на опазване)

☐ други пояснения: виж приложението

9. Становище на компетентната природозащитна организация

☐ Въз основа на представените данни и актуалната информация се изхожда от това, че проектът няма да доведе до **значително въздействие върху целите** на опазването на посочената/ посочените по-горе зона/ зони на „Натура 2000”.

Аргументация:

☐ Проектът може да окаже значително отрицателно въздействие върху целите на защита и опазване на посочената/ посочените зона/зони от „Натура 2000”. **Трябва да се проведе оценка на съвместимостта с „Натура 2000”.**

Аргументация:

Експерт служба по природозащита (име, телефон)	Дата	Подпис	Забележки
Регистриране в базата данни за намесите в „Натура 2000” от:	Дата	Подпис	Забележки

Експерт разрешаващ орган (име, телефон)	Дата	Подпис	Забележки

Превод на български: ОЛИМП – Ю.В.
Редакция: Таня Георгиева Шнел.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
LUBW Landesanstalt für Umwelt, Messungen und Naturschutz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2009): Formblatt zur Natura 2000 – Vorprüfung in Baden-Württemberg. Stand 03/09. Erläuterungen zum Formblatt. Karlsruhe. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: OLIMP-J.V.
Editing: Tanya Gerogieva-Schnell.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Приложение 1.3

Държавно управление
по Природозащита
Провинция
Баден-Вюртемберг

Служба Природозащита

Опит в Природозащитата НАТУРА 2000

NATURA 2000

Отрицателни въздействия върху зоните по Директивата за местообитанията

LANDESANSTALT FÜR
UMWELTSCHUTZ

Въздействия, мерки за опазване и развитие на типове природни местообитания и местообитания на видове

за прилагане изискванията на Директивата за местообитанията в Баден-Вюртемберг

За изданието

Издател

Служба за защита на околната среда Баден-Вюртемберг
П.К. 21 07 52, 76157 Карлсруе
Интернет-адрес: http.//www.lfu.baden-wuerttemberg.de
ел. поща: poststelle@lfuka.lfu.bwl.de

По поръчка на
Министерство на селските райони Баден-Вюртемберг
Кернерплатц 10, 70182 Щутгарт
ел. поща: posteingangsstelle@bwlmlr.bwl.de

ISSN

1437-0182
(Опит в Природозащитата, НАТУРА 2000:
Въздействия, мерки за опазване и развитие
на типове природни местообитания и местообитания на видове
за прилагане изискванията на Директивата за местообитанията
в Баден-Вюртемберг – 1. издание 2002)

Редакция

Служба за защита на околната среда Баден-Вюртемберг
Отдел 2 „Екология, защита на почвите и природата”
Служба Природозащита

Снимка на заглавната страница

Регенериращо се блато (защитена местност Сляпото езеро)
Снимка: Е. Шелкле

Оформление

Щефан Май, График-Дизайн, 76185 Карлсруе

Печат

Грейзердрук, Ращат

Околна среда

100 % рециклирана хартия

Снабдяване

Доставчик на издателството на Службата за защита на околната среда при печатница JVA Манхайм
Херцогенрийд 111, 68169 Манхайм
Телефакс: 0621/398370

Цена

3, - евро

Превод на български

Зелени Балкани със съгласието на издателя.
Преводът е осъществен в рамките на проект за двустранно сътрудничество между Германия и България: “Опит на Германия в прилагане законодателството на ЕС: Натура 2000 – управление и финансиране”

Редакция на българския текст

Разпечатване на този текст – дори и на извадки от него – разрешени само със съгласието на издателя, правилно цитиране и предоставяне на бройки.

Превод на български: Таня Георгиева-Шнел.
Редакция: Таня Георгиева Шнел , Симеон Марин.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (Hrsg.) (2002): Naturschutz-Praxis, Natura 2000: Beeinträchtigungen, Erhaltungs- und Entwicklungsmaßnahmen von Lebensraumtypen und Lebensstätten von Arten zur Umsetzung der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie in Baden-Württemberg. 1. Aufl. Karsruhe. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: Tanya Gerogieva-Schnell.
Editing: Tanya Gerogieva-Schnell, Simeon Marin.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Съдържание

ОБЩА ЧАСТ 6

i. Увод 6
i. Увод 6
ii. Обичайни примери за незначителни въздействия в Натура 2000-зони 8
ii. Обичайни примери за незначителни въздействия в Натура 2000-зони 8
iii. Примери за възможни значителни въздействия върху местообитания и местообитания на видове 10
iii. Примери за възможни значителни въздействия върху местообитания и местообитания на видове 10
iv. Мерки за развитие на доброволна и договорна основа 15
iv. Мерки за развитие на доброволна и договорна основа 15
v. Дефиниции на някои понятия, използвани в глави II и III 18
v. Дефиниции на някои понятия, използвани в глави II и III 18
vi. Разяснения на таблиците 20

ТИПОВЕ МЕСТООБИТАНИЯ 21

1. Крайбрежни и вътрешни дюни 22
2330 Открити тревисти местообитания с Corynephorus и Agrostis по вътрешни дюни 22
2. Сладководни местообитания 23
3130 Олиготрофни до мезотрофни, бедни на основи стоящи води от равнинните до субалпийските пояси на континенталния и алпийския регион и в планините 23
3140 Твърди олиготрофни до мезотрофниводи с бентосни формации от Chara 24
3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа Magnopotamion или Hydrocharition 25
3160 Естествени дистрофни езера 26
3260 Равнинни или планински реки с растителност от Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion 27
3270 Реки с кални брегове с Chenopodion rubri и Bidention (p.p.) 28
3. Умереноконтинентални ериковидни храсталаци 29
4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества 29
5130 Съобщества с Juniperus communis върху варовик 30
4. Естествени и полустествени тревни формации 31
6110 Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от Alysso-Sedion albi 31
6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco Brometalia) 32
6230 *Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините 33
6410 Ливади с Molinia на карбонатни, торфени или глинести почви (Molinion caeruleae) 34
6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс 35
6440 Алувиални ливади от съюза Cnidion dubii в речните долини 36
6510 Низинни сенокосни ливади 37
6520 Планински сенокосни ливади 38
5. Преовлажнени тресавища, калища и мочурища 39
7140 Преходни блата и плаващи подвижни торфища 39
7210 *Карбонатни мочурища с Cladium mariscus и видове от съюза Caricion davallianae 40
7220 *Извори с твърда вода и туфести формации (Cratoneurion) 41
7230 Алкални блата 42
6. Скални местообитания и пещери 43
8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове 43
8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове 44
8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите Sedo-Scleranthion или Sedo albi-Veronicion dillenii 45
8310 Неблагоустроени пещери 46
7. Гори 47
9110 Букови гори от типа Luzulo-Fagetum 47
9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum 48
9150 Термофилни букови гори (Cephalanthero-Fagion) 49
9170 Дъбово-габърови гори от типа Galio-Carpinetum 50
9180 *Смесени гори от съюза Tilio-Acerion върху сипеи и стръмни склонове 51
91D0 *Мочурни гори 52
91E0 *Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior 53
91F0 Крайречни смесени гори от Quercus robur, Ulmus laevis и Fraxinus excelsior или Fraxinus angustifolia покрай големи реки (Ulmenion minoris) 54
9140 Ацидофилни гори от Picea в планинския до алпийския пояс (Vaccinio-Piceetea) 55

ВИДОВЕ РАСТЕНИЯ И ЖИВОТНИ 56

1. Мъхове 57
1386 Buxbaumia viridis 57
1381 Dicranum viride 58

1394 Drepanocladus vernicosus 59
2. Папратови и цветни растения 60
1902 Cypripedium calceolus 60
1428 Marsilea quadrifolia 61
3. Бозайници 62
1304 Rhinolophus ferrumequinum 62
1308 Barbastella barbastellus 63
1323 Myotis bechsteini 64
1321 Myotis emarginatus 65
1324 Myotis myotis 67
4. Влечуги 68
1220 Emys orbicularis 68
5. Земноводни 69
1193 Bombina variegata 70
1166 Triturus cristatus 71
6. Риби и кръглоусти 71
1102 Alosa alosa 71
1144 Cobitis taenia 72
1163 Cottus gobio 73
1131 Leuciscus souffia agassizi 74
1145 Misgurnus fossilis 75
1134 Rhodeus sericeus amarus 76
1160 Zingel streber 77
7. Раци 78
1092 Austropotamobius pallipes 78
8. Бръмбъри 79
1088 Cerambyx cerdo 80
1083 Lucanus cervus 81
1083 Osmoderma eremita 81
1087 *Rosalia alpine 82
9. Пеперуди 83
1078 *Callimorpha quadripunctaria 83
1065 Euphydryas aurinia 84
1052 Hypodryas maturna 86
1052 Lycaena dispar 87
1061 Maculinea teleius 88
10. Водни кончета 90
1042 Leucorrhinia pectoralis 90
1037 Ophiogomphus cecilia 91

I. ОБЩА ЧАСТ

i. Увод

Природозащитното право на Европейския съюз се основава на две Директиви: Директивата за птиците от 1979 г. (79/409/ЕЕС) и Директивата за местообитанията от 1992 г. (92/43/ЕЕС). Най-важната цел на тези две Директиви е обявяването и трайното осигуряване на мрежа от специални защитени зони. Тази система от защитени зони носи името НАТУРА 2000.

Мерките, които според чл. 2, т. 2 на Директивата за местообитанията трябва да бъдат взети, „целят да съхранят или възстановят до благоприятно природозащитно състояние природните местообитания и видовете диви животни и растения, които са от интерес за Общността."

Природозащитното състояние на едно природно местообитание се счита за "благоприятно", ако:

- неговият естествен ареал, както и площите, които то заема в този ареал, са постоянни или се разширяват и
- са налице специфичната структура и функции, необходими за дългосрочното му по-нататъшно съществуване, и вероятно ще продължават да са налични в обозримо бъдеще и
- Природозащитното състояние на характерните за него видове е благоприятно.

Природозащитното състояние на един растителен или животински вид се счита за "благоприятно", ако:

- въз основа на данните за динамиката на популацията на вида може да се приеме, че този вид е жизнеспособен елемент на природното местообитание и ще продължи да бъде такъв в дългосрочен аспект и
- естественият район на разпространение на този вид нито намалява, нито е вероятно да намалее в обозримо бъдеще и
- съществува, и вероятно ще продължи да съществува достатъчно голямо местообитание за запазване на популациите в дългосрочен аспект.

Понятието „природозащитно състояние" на едно природно местообитание обхваща всички фактори, които могат да окажат дългосрочно влияние върху естественото му разпространение, структура и функции, както и върху оцеляването на характерните за него видове. Това определение трябва да се има пред вид както при промени, планове и проекти и свързаните с тях възможни действия в зони от НАТУРА 2000, така и при разработването и прилагането на планове за поддържане и развитие за тези зони.

При планове и проекти, които ще се осъществяват извън зони от НАТУРА 2000, също трябва да се има пред вид, че те могат да окажат въздействие върху НАТУРА 2000 зоните и намиращите се в тях местообитания и видове. Така например, внасяне на вредни

вещества по въздушен път, шумови замърсявания, емисии на хранителни вещества или на препарати за растителна защита (чиито източник са инвестиционни намерения, осъществявани извън границите на зоната. Бел.р.) могат да повлияят на благоприятното природозащитно състояние.

Според Директивата за местообитанията важни са само **значителните** въздействия върху целите на опазване. От една страна, самостоятелно извършвани действия могат да повлияят значително. От друга обаче няколко действия, които поотделно имат незначително въздействие, могат взаимно да се подсилят и да доведат до значително въздействие („кумулативен ефект ").

Освен изискванията, които произлизат от Директивата за местообитанията, трябва да се имат пред вид и другите законови норми, засягащи съответните природните местообитания (напр. опазване по реда на чл. 24а от Закона за опазване на природата или чл. 30 от Закона за горите на провинцията[1]).

По отношение на въздействието, което оказват върху природозащитното състояние на дадено местообитание или даден негов вид, могат да бъдат обособени следните три категории действия:

- такива, които **по принцип не представляват значително въздействие**,
- такива, които могат да окажат **значително въздействие** и
- такива, които са важни за опазването (**мерки за опазване**).

В глави II и III на този материал ще бъдат разгледани примерни действия за всяка една от изброените три категории за отделните типове местообитания и видове.

Значително въздействие е налице, когато отделни фактори на средата (напр. биотични или абиотични фактори и тяхното взаимодействие) биват повлияни така, че да бъдат нарушени функциите на системата или да намалее числеността на видовете. Въздействията са значителни, когато – чрез директни (на съответната площ) или индиректни (в съседство) действия – функциите на местообитанието или на местообитанието на вида бъдат така ограничени или нарушени в широк обхват и/или трайно, че целите на опазване не могат да бъдат постигнати в дългосрочен план. Колкото по-значимо от консервационна гледна точка или чувствително е дадено местообитание или местообитание на вид (напр. приоритетни типове местообитания и/или видове), толкова по-голяма трябва да е вероятността, въздействията върху него да се оценят като значителни.

Под **мерки за опазване** се посочват такива примерни мерки, които следва да предотвратят влошаване на досегашното качество на докладваните пред ЕК местообитания (типове местообитания и местообитания на видове). Мерки, които произлизат от целите на опазване, не могат да бъдат изискани от собственика или ползувателя без компенсации.2

---

1 Тук се има пред вид законодателството на провинция Баден-Вюртемберг. Бел.р.

2 Това изречение не следва директно от Директивата за местообитанията и не важи за България. Бел.р.

В глави II и III се посочват и възможни **мерки за развитие**, които могат да допринесат за подобряване на качеството на местообитанието. Такива мерки не могат да бъдат изисквани от собственика или ползувателя без компенсации и се прилагат на доброволна или договорна основа.

Посочените в следващите редове действия, които принципно не представляват или могат и да представляват значително въздействие, следва да послужат като ръководство и помощно средство за планиране в работата на общини, държавни институции, съюзи, ползватели (селско и горско стопанство, рибарство), консултантски фирми, но и на стопански предприятия, занаятчийски сдружения, частни лица и др. Описанията се отнасят винаги за съответния тип местообитание или местообитание на вид, и следователно не са насочени нито към определена площ (в смисъла на една НАТУРА 2000 зона), нито към един обект (обект в смисъла на един конкретен пространствен план или инвестиционно намерение). Дава се дефиниция на това, кои възможни мерки и действия могат и кои не могат до доведат до значително въздействие върху типа местообитание или местообитание на вид, независимо от локалните или регионални особености.

По този начин става принципно възможно дадени обектни планове и проекти да бъдат предварително преценени от гледна точка на това, доколко въздействието им ще бъде незначително по отношение на целите на опазване или пък ще наложат провеждането на оценка за съвместимост по чл. 6, т. 3 на Директивата за местообитанията въз основа на възможни значителни и трайни въздействия. По-детайлни определения във връзка с оценката за съвместимостта се съдържат в административната разпоредба (VwV) Натура 2000 от 16.07.2001, ГАБИ, стр. 891 и следващите[3].

ii. Обичайни примери за незначителни въздействия в Натура 2000-зони

На преден план в Директивите за местообитанията и птиците е опазването на определени типове местообитания и видове. Съответните конкретни цели на опазване също произлизат от основните цели на Директивите. Всички намерения, планове и ползвания трябва да бъдат оценявани от тази гледна точка. За това не съществуват генерални забрани за определени проекти и ползвания. От значение е много повече, дали намерението, планът или ползването могат да окажат значително въздействие върху съответното местообитание или местообитание на вида, който следва да бъдат опазвани. Заедно с това важи и следното: Всички планове, съгласувания и други разрешителни, които способстват за опазване на съществуването (на популации, находища и др. Бел.р.), остават незасегнати.

На тази основа по-долу ще бъдат изброени примерни намерения и ползвания, които принципно не представляват значителни въздействия върху целите на опазване (сравни също и административната разпоредба Натура 2000, 4.1, т.2, 5.1.2 и 5.1.3):

---

3 Има се пред вид административна разпоредва в провинция Баден-Вюртемберг. Бел.р.

- Съобразено с изискванията[4] селскостопанско ползване. Доколкото то засяга типове местообитания и местообитания на видове, значително въздействие липсва само при положение, че пасищата и ливадите не се разорават, досегашното ползване в общи линии се запазва и не настъпва дълготрайна и съществена интензификация
- Природосъобразно стопанисване на горите
- Първични залесявания и голи сечи в зони от НАТУРА 2000, ако типове местообитания и местообитания на видове, посочени в Директивата за местообитанията, не се засягат пряко
- Варуване с цел опазване на почвите въз основа на експертиза на горската администарция, доколкото чрез тази мярка нивата на pH не бъдат завишени над типичните за местността (Изключение: Находища на видовете от Директивата за местообитанията 1386 Buxbaumia viridis и 1381 Dicranum viride)
- Подходяща употреба на средства за растителна защита на места, предназначени и използвани за съхранение на дървен материал
- Лов и риболов по реда на съответните закони
- Мерки, които налагат изключение по реда на чл. 3, т. 4 на Наредбата за торенето или освобождаване по реда на чл. 10 на Наредбата за защитените територии и компенсациите[5], освен в случаите, когато тези мерки засягат непосредствено местообитания или местообитания на видове от Директивата за местообитанията
- Строеж, разширяване или поддръжка на колоездачни или пешеходни маршрути, както и на селскостопански (черни) пътища в границите на Натура 2000-зона, освен в случаите, когато тези мерки засягат непосредствено местообитания или местообитания на видове от Директивата за местообитанията
- Мерки за строеж на горски пътища под контрола на горската администрация, доколкото не се стига до прекомерно разработване на местността и се използват само материали, съобразени с местообитанията; това не се отнася за строителство на нови горски пътища в границите на местообитания или местообитания на видове с площ под 50 ха.
- Мерки за природосъобразна поддръжка на водни тела, канали и диги
- Мерки за природосъобразно разширяване на малки езера или малки по площ и природосъобразни преустройства на зауствания на потоци и канали (чл. 31, т. 3, номер 1 на Закона за водното стопанство).
- Поддръжка на дренажи
- Строеж и експлоатация на измервателни станции за водите
- Насърчавани намерения в извънградска среда по реда на чл. 35, т.4 на Строителния закон
- Привилегировани намерения в извънградска среда по реда на чл. 35, т. 1, номер 1 и 2 на Строителния закон в пространствена връзка с двор (с или без жилищни сгради) на селско, горско или рибовъдно стопанско предприятие или градинарско

---

4 Принципните изисквания на селскостопанските ползвания. Бел.р.

5 на провинция Баден-Вюртемберг. Бел.р.

предприятие, както и селскостопански постройки (напр. обори), задължително необходими за поддържане на екстензивното ползване на пасища и ливади

- Намерения, не изискващи процедура, по реда на чл. 50, т. 1 от Наредбата за строителството на провинцията (напр. селскостопански бараки до 70 кв.м. и 5 м височина). Това не важи за намерения в извънградска среда по реда на номера 3, 24, 26, 27, 29, 31, 38 до 42 и 67 от Приложение към чл. 50, т. 1 от Наредбата за строителството на провинцията (напр. парници, съоръжения за третиране на отпадни води, строителни съоръжения, подлежащи на контрола на водното стопанство, съдове за съхранение на газ и ферментиращи материали, съдове за съхранение на застрашаващи водите вещества, насипи и изкопи), когато тези мерки засягат непосредствено местообитания или местообитания на видове от Директивата за местообитанията
- Затваряне на дупки в застрояването в градска среда по реда на чл. 34 от Строителния закон
- Промени на сгради, не изискващи процедура, в границите на НАТУРА 2000 зони, с изключение на случите, когато се засягат непосредствено местообитания на видове
- Мерки, които служат за поддръжка и осигуряване на безопасността на напр. транспортни пътища, проводи, съоръжения за напояване и др.
- Мерки за разширяване и допълване на съществуващи транспортни пътища, предимно върху площите, принадлежащи към пътищата, с изключение на случите, когато се застрояват непосредствено природни местообитания и местообитания на видове
- Стени и диги за шумозащита покрай пътища и железопътни релси, с изключение на случите, когато се застрояват непосредствено местообитания на видове
- Преместване на тръбопроводи за водоснабдяване или отвеждане на отпадни води, или други проводи, когато това преместване се осъществява в границите на или покрай пътища и шосета, с изключение на случите, когато се засягат непосредствено природно местообитания и местообитания на видове
- Дейности, свързани със свободното време, доколкото те са съвместими с целите на поддържане и опазване на типовете природни местообитания и местообитания на видове или не са ограничени от законови норми или особени споразумения (напр. ред за влизането в защитени територии, маршрути за катерене). Разновидност са места за изкарване на сушата и пускане на вода на канута, с изключение на случите, когато се засягат непосредствено природни местообитания и местообитания на видове.

iii. Примери за възможни значителни въздействия върху местообитания и местообитания на видове

Възможни значителни въздействия могат да настъпят в следствие на действия и мерки, които влияят директно върху природното местообитание или местообитанието на вида или пък в следствие на такива мерки, които се случват в съседство на местообитанията (индиректни въздействия). Директно отразяващите се действия могат да

засегнат всички или голяма част от местообитанията. За такива мерки, възможността за значително въздействие трябва да бъде проверена във всеки отделен случай, при което се вземат пред вид и условията на средата.

В следващите редове са изброени примерни намерения и ползвания, които – при условие, че се проверява всеки отделен случай – могат до доведат до значителни въздействия върху целите на опазване.

Чрез директно действие:

За всички местообитания:

- Застрояване (напр. създаване на индустриални зони, строителство на пътища, строителство на железопътни трасета)
- Прекъсване на свързаността на елементите на ландшафта/фрагментация (напр. строителство на пътища, железопътни трасета, канали)
- Промяна на релефа (напр. запълване, моделиране, почвени мелиорации, строителство на голф игрища)
- Добив на материали (напр. добив на инертни материали, разкриване на кариери)
- Промени във водния баланс (напр. промени в течащи води, отклоняване на води за питейни и други потребителски нужди, създаване на нови и разширение на съществуващи дренажи), които значително въздействат върху целите на опазване.

Специално за местообитания в откритите пространства:

- Употреба на тор в количества, които значително въздействат върху целите на опазване на местообитанията
- Употреба на средства за растителна защита, които значително въздействат върху целите на опазване на местообитанията
- Разпръскване/депозиране на недостатъчно пречистени отпадни води, тиня от пречиствателни станции
- Промяна на ползванията (напр. разораване, първично залесяване, създаване на дивечови ниви)
- Интензификация на ползванията (напр. увеличаване честотата на косене на ливади, увеличаване гъстотата на пашуващите животни)
- Наслояване на остатъчен дървен материал след сечите, складиране на дървен материал върху малки по площ местообитания или местообитания на видове и складиране на дървен материал във води
- Наслояване на остатъчния материал след орязване на дървета и храсти, градински отпадни материали
- Създаване на места за хранене на дивеч, когато това може да доведе до значителни въздействия върху целите на опазване

- Построяване на съоръжения за упражняване на лов в чувствителни към утъпкване и към внасяне на хранителни вещества местообитания (напр. в пресъхнали участъци на неподвижни водни басейни, блата, ливади за производство на слама[6], варовити извори).

Специално за горски местообитания

- Голи сечи, изискващи разрешителни по реда на закона за горите на провинцията (чл. 15)[7]
- Строителство на нови пътища в природни местообитания или местообитания на видове с площ по-малка от 50 ха
- Мелиорационни мерки като пълно разораване с цел създаване на култури или отводняване на природни местообитания или местообитания на видове, за които е типично високо ниво на подпочвените води
- Торене
- Внасяне на дървесни видове, нетипични за местообитанието в значителни количества. Преценката на значителните количества се извършва от горската администрация, вземайки пред вид местоположението и бъдещия състав на гората
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи, освен в случаите, когато става дума за сериозна заплаха и последно възможно средство за защита на гората и нейното подмладяване на основание лесовъдска експертиза. Последното не важи, ако чрез употребата на препаратите се стигне до значително въздействие върху природозащитното състояние на видове от Приложение 2.
- Неправомерно използване на извличаща техника (особено в гори с високи подпочвени води)
- утъпкване на почвата на големи площи в следствие на преминаване с коли
- Много висока гъстота на дивеча
- Превръщане на гората (безсрочно превръщане в друг вид ползване).

Чрез индиректни действия:

За всички местообитания:

- Внасяне на хранителни вещества или вещества за растителна защита от съседни селскостопански площи, които значително въздействат върху целите на опазване
- Шумово натоварване от околността особено при видове, чувствителни към обезпокояване

---

[6] Ливади за производство на слама – традиционна форма на ползване на влажни ливади в Германия (особено в предпланините на Алпите), които не са подходящи за производство на сено за изхранване на добитъка. Косят се през есента, когато повечето тревни видове на влажните ливади са израсли високо и са образували суха слама, която се използва за постелка на обора. Възниква като форма на ползване още през Средновековието, но най-силно се развива през 19ти век, когато започва целогодишното гледане на добитък в закрити помещения. Към края на 60те години на 19 в. този тип ползване почва да изчезва. Бел.р.

[7] Чл. 15, ал. 3 на Закона за горите на провинцията казва, че всички голи сечи на площ по-голяма един хектар изискват разрешение на лесничейството. Бел.р.

- Изкуствено осветление при типове местообитания с находища на нощно активни видове
- Затопляне на води с наличие на видове, чувствителни към затопляне.

Във всеки отделен случай, значителността на въздействията зависи още и от следните критерии: площно измерение на въздействието, продължителност на действието, сезон и обремененост (натовареност) от предишни въздействия. Това ще бъде разяснено със следващите примери.

Пример

Внасяне на хранителни вещества в приоритетен тип местообитание „6230 – Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините"

Пашуването на стада овце води до обогатяване на площите с хранителни вещества. Следователно, отрицателните последствия следва да се сметнат за значителни при малки по площ картълови съобщества, докато при обширни и свързани по между си територии, временната паша на овце не представлява значително въздействие.

Пример

Рекреационни дейности I

В наши дни, рекреационните дейности представляват натоварване за много местообитания и водят до необходимост от разработване на концепции за управление и насочване на туристопотока. За екосистемата течащи води например, кану-спортът може да означава значително въздействие чрез нанасяне на механични щети на водната и крайбрежната растителност, както и на значителни вреди на гнездящите птици (напр. земеродно рибарче, наземно гнездящите (в чакъл и между камъни) и на няколко вида, живеещи в тръстиката). За да се изключат въздействия, е необходимо разработването и въвеждането на пространствени и времеви ограничения на достъпа за туристи (напр. затваряне на някои участъци с чувствителна подводна и/или брегова растителност, на съответни участъци по време на гнезденето на чувствителни видове птици).

Пример

Рекреационни дейности II

Къпането и плажуването могат да доведат до значителни въздействия върху екосистемата стоящи води. Генерална забрана на къпането във всички защитени от Директивата за местообитанията водоеми обаче не може да бъде аргументирана и от природозащитна гледна точка. В този случай, за всяка отделна зона могат да се разработят режими за пространствени или времеви ограничения на достъпа с цел опазване на засегнатите природни местообитания и/или местообитания на видове (виж и гл. I.4). (напр. разрешаване на къпането само в конкретни участъци от брега при големи водоеми, забрана за навлизане в участъци от брега или зони на пресъхване по време на гнездането на чувствителни видове)

Някои от посочените по-горе въздействия ще бъдат споменати още веднъж изрично в таблиците на глави II и III, в случите, когато те представляват решаващ фактор за природното местообитание или местообитанието на вида и могат да доведат до значително въздействието върху тях, както и до тотална им загуба.

Пример

Приоритетен тип местообитание „7220 – *Извори с твърда вода и туфести формации (Cratoneurion)".

Решаващ фактор за опазването на този тип местообитание е наличието на варовита изворна вода. Всички мерки, които оказват влияние на този фактор на средата, могат до доведат до пълно унищожаване на местообитанието. Мерки за отводняване от всякакъв вид са недопустими при този тип местообитание и по тази причина се назовават изрично в глава II и III.

Пример

Приоритетен тип местообитание „6230 – Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините"

Ключови фактори за картъловите съобщества са киселинни, бедни на хранителни вещества условия на средата. За опазването на това местообитание задължително са необходими екстензивни методи на паша или косене веднъж в годината. Някои действия,

които могат да се отразят отрицателно върху факторите на средата или директно да ги променят (напр. торене, варуване, интензификация на ползванията, разораване или залесяване) представляват принципно значителни въздействия и се посочват изрично при този тип местообитание.

iv. Мерки за развитие на доброволна и договорна основа

Възможните мерки за развитие се разглеждат в глави II и III, визуално отделени от другите мерки, и по отделно за всеки тип природно местообитание и местообитание на вид. Предложени са природозащитни мерки, които могат да повишат качеството на местообитанието. Такива мерки са например създаването на буферни зони или мерки за наводняване. Прилагането на подобен тип мерки може да стане само по начин, специфично разработен за зоната и става възможно чрез следните, основаващи се на доброволно сътрудничество природозащитни инструменти:

- Чрез споразумения в рамките на договорната природозащита (най-вече в рамките на Директивата за грижа за ландшафта[8])
- Чрез МЕКА[9]
- Чрез програмата за финансиране «Природосъобразно горско стопанство»[10]
- Чрез включване на площи с природни местообитания и местообитания на видове в комунални „еко-сметки", чрез което особено подходящи площи се предоставят на разположение на природозащитата. На тези площи могат да се прилагат мерки за компенсиране или замяна при реализация на инвестиционни предложения. И за тези площи могат да се прилагат споразумения на доброволна основа срещу заплащане.
- Чрез специални финансиращи програми като LIFE-Nature
- Чрез други подходящи финансиращи и стимулиращи инструменти.

Необходимо е за всеки отделен случай да се конкретизират кои мерки за развитие са подходящи за дадена зона, като се развият или адаптират подходящи концепции. Това остава задача на вече разработените (напр. в съществуващи защитени територии) планове за управление или за такива, които тепърва ще бъдат разработвани. В горите конкретизирането на мерките за развитие става в лесоустройствените проекти. В тези планове и проекти могат да се включат аспекти, които надграждат централизирания, статичен подход на Директивата за местообитанията, и които са съобразени с динамичните процеси на развитие. Например, описаните в таблиците мерки за развитие могат да бъдат подходящи само за части от площите. Времеви/сезонни различия също са

[8] Директива за грижа за ландшафта – Директива на Министерството на храните и селските райони за стимулиране развитието на природозащитата, грижата за ландшафта и културата на провинция Баден-Вюртемберг от 2007. Бел.р.

[9] МЕКА – Коменсации за облекчаване на пазара и за културните ландшафрти. Програма на провинция Баден-Вюртемберг с цели: опазване на естествените ресурси; въвеждане и запазване на щадящи околната среда и съответно екстензивни и облекчаващи пазара производствени практики; опазване и поддръжка на културните ландшафти. Бел. р.

[10] Програма за осигуряване на субсидии за устойчиво горско стопанство на Министерството на храните и селските райони. Бел.р.

възможни. Допустими и дори необходими са адаптации на предложените мерки, в зависимост от площите или зоните.

Пример

Местообитание „6510 – Екстензивни низинни секонокосни ливади”

От гледна точка на защита на видове (най-вече защитата на насекоми) може да се окаже удачно, в някои зони части от площите на местообитанието да се косят на по-големи интервали от време (напр. на всеки 2-3 години), въпреки че за подържане на благоприятното природозащитно състояние на типа местообитание ежегодна коситба би била оптимална. При някои ливади, които по настоящем се косят два пъти в годината, е възможно прилагането на концепция, предвиждаща вариране между еднократна и двукратна коситба годишно.

Пример

Мъртва дървесина в горите

Мъртвата дървесина играе много важна роля в горските екосистеми. Съществуването на много животински видове (между тях и приоритетни видове от Приложение 2 на Директивата за местообитанията, като например Osmoderma eremita или Rosalia alpina) зависи от такива качества на дървесината. В повечето стопанисвани гори фазите на старост и гниене липсват. Следователно, увеличаването на участието на старата и мъртвата дървесина в горите може да бъде възможна, доброволна мярка за развитие (напр. чрез програми за мъртва дървесина).

Мерки за развитие, с цел подобряване качеството на местообитанията предполагат създаването на буферни зони или могат да бъдат подпомогнати от концепции за зониране. Такива мерки не могат да бъдат предписани, а са приложими в рамките на договорните споразумения на доброволна основа.

Пример

Буферни зони по протежение на течащи води

Течащите води могат да бъдат отрицателно повлияни чрез вливане на седименти. За да бъде минимизиран този застрашаващ фактор, е логично да бъдат създадени буферни зони покрай реките във формата на сервитутни ивици, които да граничат непосредствено с местообитанията, а широчината им да бъде определяна във всеки отделен случай. Подобни странични ивици могат например да задържат внасянето на ерозиралия в следствие на силните дъждове почвен материал от съседните ниви.

Пример

Екстензификация на площи, използвани в селското стопанство

Намаление на възможни вливания на хранителни вещества и/или седименти (чрез високи нива на подпочвените води) в бедни на хранителни вещества местообитания, може да се постигнате чрез промяна на ползването или екстензификация в околността. Възможни са напр. доброволни мерки като превръщане на съседни ниви в екстензивно ползвани ливади и пасища, отказ от торене, отказ от ползването на средства за растителна защита или също и отказ от всякакво ползване.

Пример

Концепция за зониране на стоящи водоеми

Стоящите водоеми често са важно място за почивка на населението. За да стане възможно едновременното им ползване за рекреация, изживяване на усещането за природа, защитата и опазването на съответните типове местообитания, трябва да се определи във всеки отделен случай или в съответните планове за поддръжка и развитие, кои части от водоема трябва да бъдат обявени за ползване за нуждите на плажуващите, без да се стига до значителни въздействия върху целите на опазване и съответно в кои зони трябва да се забрани всякакво влизане.

Пример

Концепция за зониране на мочурища

Мочурищата (особено подхранваните от дъждовните води блата) са чувствителни и силно застрашени местообитания, тъй че всякакви действия в тях трябва са съобразени с целите на опазване и развитие. В случая на мочурищатата и блатата е добре да бъде дефинирана сърцевинна зона, в която да бъдат забранени всякакви действия (напр. влизане на посетители, лесовъдски ползвания и др.). Втората зона, която граничи със сърцевинната, е такава, в която са разрешени само определени ползвания, съобразени с целите на опазване и развитие на типовете местообитания. Напр. преминаването на посетители през блатата извън сърцевинните зони може да бъде направено възможно чрез специално изградени дървени скари и мостове (виж и насочване на туристопотока). Същото важи и за екстензивно ползване на преовлажнените гори. Може да бъде дефинирана и трета (буферна) зона, гранична на втората, която да минимизира възможни въздействия върху блатата, но чиято площ сама по себе си да не принадлежи към групата на блатните типове местообитания.

Всички тези мерки са особено целесъобразни, когато дадено местообитание притежава висок потенциал за развитие, и за което се цели не само запазване на природозащитното му състояние, но и неговото възстановяване и качествено подобряване.

v. Дефиниции на някои понятия, използвани в глави II и III

Буферни зони: За опазването на някои типове местообитания, съответно местообитания на видове е необходимо изключване или минимизиране на въздействията от непосредствената околност в дългосрочен план (напр. внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита и вредни вещества). В някои случай може да се окаже много удачно, площите, граничещи с местообитанията да бъдат включени в планирането на опазването и развитието като буферни зони. Те могат да бъдат създадени на основа на доброволни споразумения с ползувателите на земята, а техните големина и ползване трябва да бъдат съобразени с целите на опазване и развитие на съответното местообитание или местообитание на вид. Буферната зона може да се намира както в границите така и, при добра обосновка, извън границите на зоната от Натура 2000.

Варуване: Внасяне в местообитанието на субстрат, богат на карбонати (Забележка: Върху субстрати, бедни на основи, варуването трябва да бъде забранено с цел опазване на условията на средата; върху богати на основи и/или варовити терени варуването по правило не е необходимо). При торенето с опазваща цел, както и при варуването, трябва винаги да се имат предвид условията на средата.

Варуване с цел опазване на почвата: Варуване в горите с цел дългосрочно стабилизиране на горските екосистеми и техните функции. Най-вече се има пред вид опазването на почвите и водите, както и намаляване на хранителните дефицити, които са следствие от продължително окисляване на почвите и намаляване на количеството на основите чрез внасяне на киселини отвън и вътрешно производство на киселини. Горското варуване следва да компенсира тези киселинни въздействия.

Директива за местообитанията: Директива 92/43/ЕЕС

Дървесни видове, типични за местообитанието: Тук се имат пред вид всички дървесни и храстови видове на гората, които са част от естествените горски съобщества и техните фази на развитие и се причисляват към даден тип местообитание.

Интензивни/екстензивни рекреационни дейности: Под „интензивни" дейности се разбират такива, които оказват въздействие и пораждат щети поради броя на упражняващите ги лица (напр. висока гъстота на търсещите отмора в чувствителни към утъпкване области като скални височини с изглед; отделни лица по правило не въздействат върху тези местообитания) или поради употребата на спортни уреди (напр. мотокрос или езда извън предвидените за това пътища по сухи места с ерикоидни храсталаци 2310). Под „екстензивни" се разбират преди всичко дейности на тихата отмора като пешеходен туризъм например. Този вид рекреационна дейност може също да доведе до натоварвания (напр. в блата) и изисква концепции за насочване на посетителите и тяхното информиране.

Интензивност на ползванията в пасищата и ливадите:

Много екстензивно: методи на паша: паша с пастир (зимуване в постоянен обор) или временна паша на даден терен; ползване на ливади: коситба веднъж годишно (около юли-октомври, в зависимост от целите на опазване и типа местообитание)

Екстензивно: методи на паша: Трайна паша на даден терен в много ниска численост на главите добитък или парцелирана паша[11] (с един до пет парцела); ползване на ливади: коситба до два пъти годишно и евентуално последваща паша

Зона за защита на птиците: (на англ. Special Protected Area, SPA); Зона, обявена по реда на чл. 4 (1) на Директивата за птиците за защита на видове птици от приложение 1.

Концепции за зониране: В някои типове местообитания е възможно едновременното съществуване на много чувствителни участъци и по-малко чувствителни площи. За да бъде възможно ползване, което е съобразено с условията и не оказва отрицателно въздействие, е удачно да бъдат приложени концепции за зониране, които са съобразени с различната чувствителност на местообитанията по отношения на дейностите. Описаната мярка за прилагане на концепции за зониране се отнася най-вече за зони, в които все още не са реализиране такива концепции; съществуващите концепции трябва да бъдат преценени и при нужда адаптирани в бъдещи планирания за поддържане и развитие.

LIFE-Природа: Финансиращ инструмент за защита на природата и околната среда на Европейския съюз. В сферата на природозащитата първостепенна задача на този инструмент е финансовото подпомагане на прилагането на Директива за местообитанията и Директивата за птиците.

Местообитание: (Типове местообитания от интерес за Общността според Директива за местообитанията); типове местообитания и комплекси от местообитания от Приложение 1 на Директива за местообитанията, които трябва да бъдат достатъчно опазвани.

Натура 2000: Система от защитени зони на Европейския съюз, обявени според Директива за местообитанията и Директивата за птиците.

Опазване: Според Директивата за местообитанията, това понятие обхваща мерки на консервиращата защита и възстановяване на типове местообитания или местообитания на видове, вкл. и евентуалната реинтродукцията на изчезнали животински и растителни видове.

Оценка за съвместимост: Оценка на планове и проекти по реда на чл. 6 от Директивата за местообитанията по отношение на въздействието върху обектите на опазване (типове местообитания от Приложение 1 и видове от Приложение 2) на Директивата за местообитанията.

Приоритетни видове/типове местообитания: видове, съответно природни типове местообитания, чието опазване е от особено значение в рамките на Европейския съюз: в Приложения 1 и 2 на Директива за местообитанията, както и в този текст, са обозначени със звездичка (*). Процедурни значения: непосредствено признаване на съответните зони от националните списъци с предложени зони, особени възможности за финансова подкрепа чрез LIFE-Природа, по-строги правила за изключения.

[11] Kopppelhaltung – парцелирана паша. Пасището се разделя на парцели, които се ограждат и стадото се пуска само в един от парцелите, където пребивава 6-8 седмици, а след това се пускат в следващия и т.н. През зимата стадото престоява в обор. Бел.р.

Съобразен със средата материал за горски пътища: Има се пред вид такъв материал, който при отмиване или отвяване не променя значително условията на средата в съответната зона.

Торене с опазваща цел при мезофилни пасища и ливади: макс. 40-50 кг $N/ha*a^{-1}$, понякога и основно торене с P, K, Mg.

vi. Разяснения на таблиците

Използваните в този текст имена на типовете местообитания следват следните изисквания:

- **с дебели шрифт:** име на типа местообитание според SSYMANK ET AL. (1998): "Natura 2000 – наръчник на BfN"
- **(в скоби):** име на типовете местообитания според Директива 97/62/ЕС на съвета от 27.10.1997 за адаптиране към Директива 92/43/ЕЕС на съвета
- **Обозначени със звездичка*:** приоритетни типове местообитания по Директива за местообитанията (92/42/ЕЕС)
- **Кодов номер** пред името на типа местообитание: номер според Директива 97/62/ЕС

Забележка: Редът на изброяване (на въздействията и мерките. Бел.р.) в отделните групи не съответства на ранг. **Няма** зависимост между позицията на изброените мерки и действия и тяхната важност.

II. ТИПОВЕ МЕСТООБИТАНИЯ

Следващите редове трябва да се използват за отделните типове местообитания, а не за цялата Натура 2000 – зона. Конкретизирането трябва да се извършва зона по зона в рамките на план за управление или в рамките на лесоустройствения проект.

1. Крайбрежни и вътрешни дюни

2330 Открити тревни местообитания с *Corynephorus* и *Agrostis* по вътрешни дюни

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Много екстензивно ползване (паша на овце)
  - Премахване на дървета и храсти от местообитанието
  - Пешеходен туризъм по определени маршрути

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Внасяне на хранителни вещества (особено на азот) от съседни площи, по въздушен път, чрез отпадъци или напр. чрез кучешки изпражнения
- Добив на материали (напр. изгребване на пясък)
- Рекреационни дейности извън маркираните маршрути (напр. мотокрос, планинско колоездене или езда)
- Интензификация на ползването (напр. мелиорация с последващо варуване или торене на площите)
- Промяна в ползването (напр. превръщане в ниви, залесяване)

Важни мерки за опазване

- Поради малката площ на тези местообитания тези мерки могат да се планират само конкретно за отделните площи

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на традиционни начини на ползване (напр. паша на овце) или запазване/въвеждане на мерки за поддръжка
- Създаване на открити пясъчни площи (пионерни места) чрез целево нарушаване на растителната покривка на избрани части от местообитанието
- Отстраняване на дървесни видове (най-вече на бреза и бор, чиито семена са попаднали по въздушен път в местообитанието)
- При паша: изграждане на кошарата винаги извън местообитанието
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни внасяния на хранителни вещества
- Намаляване на натиска от рекреационните дейности чрез пренасочване на туристите, ако до този момент няма концепция за това (напр. Ползване на пътища само в нечувствителни към утъпкване места, премахване или затваряне на пътища в чувствителни участъци)

2. Сладководни местообитания

3130 Олиготрофни до мезотрофни, бедни на основи стоящи води от равнинните до субалпийските пояси на континенталния и алпийския регион и в планините

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Съобразени с целите на опазване рекреационни дейности (необходимо е насочване на туристопотока)
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Промени във водния баланс (също и в околността), изравняване на водните нива - Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества - Промяна на структурата на брега (напр. промени в плитките участъци, напр. удълбаване, увреждане на площите чрез утъпкване от хора и животни) - Рекреационни дейности (напр. къпане, използване на лодки, уинд-сърф, достъп до езерото в чувствителни участъци)
Важни мерки за опазване
- Запазване на водните нива, типични за местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни вливания на хранителни и вредни вещества - При необходимост изграждане на кръгови канали около езерата за отвеждане на потенциални входящи води, носещи хранителни или седиментни вещества - Изграждане на концепции за зониране (най-вече за опазване на участъци от брега или плитки участъци, чувствителни към утъпкване, разработване на концепции за пътища)

3140 Твърди олиготрофни до мезотрофниводи с бентосни формации от *Chara*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Съобразени с целите на опазване рекреационни дейности (необходимо е насочване на туристопотока)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промени във водния баланс (също и в околността), изравняване на водните нива
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Промяна на структурата на брега (напр. промени в плитките участъци, площно натоварване чрез утъпкване от хора и животни)
- Рекреационни дейности (напр. къпане, използване на лодки, уинд-сърф, достъп до езерото в чувствителни участъци)
- Добив на материали (добив на чакъл)

Важни мерки за опазване

- Запазване на водните нива, типични за местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни вливания на хранителни и вредни вещества
- Изработване на концепции за зониране при големи водоеми (най-вече за регулиране на рекреационни дейности като уинд-сърф и движение на лодки

3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Съобразени с целите на опазване рекреационни дейности (необходимо е насочване на туристопотока)
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества - Интензивни, неконтролирани рекреационни дейности (напр. къпане, използване на лодки, уинд-сърф, достъп до езерото в чувствителни участъци) - Промяна на структурата на брега (напр. застрояване, укрепване на брега, площно натоварване чрез утъпкване от хора и животни) - Добив на материали (добив на чакъл)
Важни мерки за опазване
- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни вливания на хранителни и вредни вещества - Изработване на концепции за зониране и ползвания (и за опазване на гнездящи в тръстиките застрашени птици, чувствителни към смущения)

3160 Естествени дистрофни езера

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Екстензивни рекреационни дейности (необходимо е насочване на туристопотока)
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества - Рекреационни дейности (пешеходен туризъм в страни от пътищата, бивакуване, къмпингуване, къпане) - Промяна на типичния за дадения басейн воден баланс (напр. всякаква форма на отводняване, дори и в околността) - Заустване на вода, богата на минерали - Изземване на торф
Важни мерки за опазване
- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни вливания на хранителни и вредни вещества - Намаляване на рекреационните ползвания чрез концепции за насочване на посетителите (затваряне и премахване на дървени скари и мостове, в случай, че се забележат отрицателни за местообитанието ефекти (напр. еутрофикация в следствие натрупване на отпадъци) - Ако е приложимо, възстановяване на типичния воден режим при езера с нарушен хидроложки режим и тяхната околност - Употреба на местни материали при строителството на пътищата, водещи към местообитанието

3260 Равнинни или планински реки с растителност от *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho-Batrachion*

Забележка: имат се пред вид участъци от течащи водни тела с естествена или близка до естествената динамика (малки, средни или големи реки), при качеството на водата на които не се наблюдават значителни въздействия

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Екстензивни рекреационни дейности са допустими (при нужда да се ограничат времево или пространствено)
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Промяна на естествената структура на водното тяло (напр. ограждане с диги, укрепване на брега, напречни прегради, промяна на дъното, вкарване в тръби, строителство на буни) - Внасяне на нетипични за местообитанието животински и растителни видове - Подържка на водното тяло, което надхвърля прочистване на растителността в отделни единични участъци - Отнемане на голямо количество вода – напр. за производство на електроенергия, за охлаждане или за нуждите на рибарници - Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества - Интензивни рекреационни дейности (напр. кану-спорт, движение на лодки) - Премахване на или силно влияние върху бреговата растителност
Важни мерки за опазване
- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Стимулиране на речната динамика (напр. чрез премахване на укрепването на брега, чрез премахване на хващания в тръби, на стръмни прагове по дъното), запазване на мъртва дървесина във водното тяло; допускане на динамика при високи води, опазване и възстановяване на площи, които се наводняват при високи води - Намаляване на вливането на термично променени и замърсени води в реките - Намаляване на изземването на вода от реката - Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни вливания на хранителни и вредни вещества - Намаляване на рекреационните ползвания чрез концепции за насочване на посетителите (напр. затваряне на съответни речни участъци за кану-спорт по време на гнездовия период на застрашени видове птици, затваряне на участъци с особено буйна и типична подводна растителност) - В околността: стимулиране на типична за заливни площи растителност и ползвания (тръстика, ивица с дървета около реките, ливади и пасища)

3270 Реки с кални брегове с *Chenopodion rubri* и *Bidention* (р.р.)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промяна на естествената структура на водното тяло и на брега (напр. ограждане с диги, укрепване на брега, напречни прегради, строителство на буни, строителство на язовирни стени)
- Силно разпространение на неофити (напр. *Impatiens glandulifera*)
- Интензивни рекреационни дейности по брега (плажуване)
- В случай, че типът местообитание се среща на малки по площ и малко на брой места[12], то разнообразни действия, които иначе се смятат за сравнително безвредни, могат да доведат в отделни случаи до вреди и да имат значителни последствия за оцеляването на типа местообитание в цялостен аспект

Важни мерки за опазване

- Запазване на динамиката при високи води (особено при реки), иначе не са необходими мерки за подържане, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Стимулиране на речната динамика (напр. чрез премахване на брегови укрепления, допускане на речна динамика при високи води, опазване и възстановяване на площи, които се наводняват при високи води)
- Евентуално механично отстраняване на съобщества с неофити (вероятно удачно само в единични случаи)
- Намаляване на рекреационните ползвания чрез концепции за насочване на посетителите (напр. затваряне на особено чувствителни участъци за посещения)
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни вливания на хранителни и вредни вещества

[12] Какъвто е случая в провинция Баден-Вюртемберг, от където произлиза и това ръководство. Бел.р.

3. Умереноконтинентални ерикоидни храсталаци

4030 Европейски сухи ерикоидни съобщества

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Много екстензивно ползване (напр. паша на овце)
- Премахване на дървета и храсти
- Много екстензивни рекреационни дейности като пешеходен туризъм (необходимо е насочване на посетителите)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Интензификация на ползванията (напр. мелиорация с последващо варуване; торене на площта особено с азот, употреба на естествена тор)
- Промяна в ползването (напр. превръщане в ниви, залесяване, изоставяне на ползванията)
- Интензивни рекреационни дейности (напр. мотокрос, както и планинско колоездене, езда извън маркираните пътища)
- Натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци от селското стопанство)

Важни мерки за опазване

- Подържане на традиционното ползване (напр. паша на овце, паша на говеда)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Изграждане на кошарата извън местообитанието, което се опазва в зоната
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни внасяния на хранителни и вредни вещества
- Примерно/на малки площи: въвеждане на традиционното отнемане на горния почвен слой, заедно с тревния етаж (създаване на пионерни фази за ерикоидните съобщества на малки петна)
- Премахване на храстите на рядко ползвани места; премахване на дървесни видове

5130 Съобщества с *Juniperus communis* върху варовик

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Много екстензивно ползване
- Премахване на дървета и храсти
- Много екстензивни рекреационни дейности като пешеходен туризъм по съществуващи пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промяна в ползването (напр. превръщане в ниви, залесяване)
- Натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци на селското стопанство)
- Интензивни рекреационни дейности (напр. мотокрос, както и планинско колоездене, езда извън маркираните пътища)
- Интензификация на ползванията (напр. мелиорация с последващо варуване; торене на площта особено с азот, употреба на естествена тор)
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества

Важни мерки за опазване

- Подържане на традиционното ползване (напр. паша на овце, регионално паша на говеда)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Стимулиране на пашата с пастир за сметка на пашата на едно и също място или на парцелираната паша[13]
- Намаляване или насочване на туристопотока чрез съответни концепции
- При по-големи площи: кошарата на пашуващите животни да е по възможност извън местообитанието; при по-малки площи: кошарата на пашуващите животни да е задължително извън местообитанието
- При площи, на които е трудно да се осъществи паша поради голямо участие на дървесните и храстови видове (вкл. и хвойна): намаляване на хвойната и на другите дървесни видове

[13] Виж стр. 19. Бел.р.

4. Естествени и полустествени тревни формации

6110 Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alysso-Sedion albi*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- За местообитания в комплекси със сухи тревни съобщества върху варовик, съответно полу-сухи съобщества: много екстензивна паша[14]
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Само за площи, възникнали в следствие дейността на човека или домашните животни: Промяна в ползването (напр. превръщане в ниви, залесяване, изоставяне на ползванията) - Само за площи върху скални върхове и разкрития: изземване на скална маса, спортно катерене, други рекреационни дейности като пешеходен туризъм - За местообитания в комплекси със сухи тревни съобщества върху варовик, съответно полу-сухи съобщества: натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци от селското стопанство и др.) - Промяна на околността: (напр. залесяване в непосредствена близост до скални местообитания може да доведе до загуба на редки видове, нуждаещи се от светлина)
Важни мерки за опазване
- Малки по площ местообитания в контакт или в комплекс със сухи тревни съобщества върху варовик, съответно полу-сухи съобщества, могат да бъдат опазени чрез интегриране в съответни концепции за паша върху бедни на хранителни вещества тревни съобщества (създаване на места без тревна покривка) - Местообитания върху скалисти върхове и разкрития по принцип не се нуждаят от поддръжка

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- При някои местообитания: от време на време еднократно премахване на дърветата и храстите за период от няколко години - Създаване на места с открита почва чрез умишлено нарушаване - Само за местообитания в комплекс със сухи тревни съобщества върху варовик, съответно полу-сухи съобщества: изграждане на кошарата извън местообитанието, опазвано в зоната - Стимулиране на пашата с пастир за сметка на пашата на едно и също място или на парцелирана паша - При площи върху скални върхове и разкрития: затваряне на достъпа до съответните места, създаване на концепции за насочване на туристопотока

[14] Определение за много интензивна паша на стр. 18. Бел.р.

6210 Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco Brometalia*)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Много екстензивно ползване
- Пешеходен туризъм по пътища, насочване на туристопотока е необходимо и от гледна точка на видовете орхидеи
- Премахване на дървесна и храстова растителност

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промяна в ползването (най-вече залесяване, изоставяне на ползванията)
- Интензивни рекреационни действия (напр. мотокрос, както и езда извън маркираните пътища)
- Изземване на видове орхидеи
- За малки площи, изложени на паша: разположение на кошарата в границите на местообитанието
- Натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци на селското стопанство и др.)
- интензификация на ползванията (напр. мелиорация, торене с азот, употреба на естествена тор и др.)
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества

Важни мерки за опазване

- Запазване на традиционните ползвания (коситба един път годишно; паша на овце)
- Мерките за поддържане на площи с характерни видове орхидеи трябва да се съгласуват със изискванията към условията на живот на вида

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Премахване на храсти/частично отваряне на места, силно обрасли с храсти (виж също и Briemle 1988)
- Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества
- При коситба: изнасяне на изкосения материал извън окосените площи
- Стимулиране на пашата с пастир за сметка на пашата на едно място или парцелираната паша
- Особено за малки находища или на места с характерни видове орхидеи: изграждането на кошарата трябва да е извън местообитанието, обект на опазване в зоната
- Места с характерни видове орхидеи: съгласуване на ползванията с опазването на орхидеите (напр. адаптиране на датите за паша или коситба към жизнения цикъл на орхидеите)

6230 *Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Много екстензивно ползване - Премахване на дървесна и храстова растителност
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Промени в ползването (най-вече разораване, залесяване, изоставяне на ползванията) - Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества - Интензификация на ползванията (напр. повишаване на гъстотата на пашуващите животни, прилагане на интензивна парцелирана паша[15]) - Ново строителство на ски-писти, ски-лифтове, писти за ски-бягане извън съществуващи пътища - Употреба на торове - Употреба на препарати за растителна защита - Натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци от селското стопанство и др.)
Важни мерки за опазване
- Запазване на традиционните ползвания (напр. паша на говеда, коситба един път годишно или паша на овце) - Премахване на дървета, храсти и орлова папрат

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Стимулиране на пашата с пастир за сметка на пашата на едно място или на парцелирана паша - Възстановяване на други традиционни ползвания - Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества - Особено за малки находища: изграждането на кошарите трябва да е извън местообитанието, обект на опазване в зоната - Върху площи, върху които *Nardus stricta* силно увеличава своите популации: пашата може да бъде заменена с коситба един път в годината за опазване на картълови съобщества, богати на други видове

15 Интензивна парцелирана паша: Парцелите са по-малки от тези при парцелираната паша, а животните биват преместени на 2-5 дена. Бел.р.

6410 Ливади с *Molinia* на карбонатни, торфени или глинести почви (*Molinion caeruleae)*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Много екстензивно ползване
- Коситба с машини, които упражняват слаб натиск върху почвата (тежки трактори трябва да бъдат снабдени с гуми с ниско налягане)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Промяна в ползването (напр. разораване, залесяване, изоставяне на ползванията)
- Употреба на торове
- Употреба на препарати за растителна защита
- Интензификация на ползванията (напр. повишаване на честотата на косенето)
- Паша, преминаване на тежки машини, снабдени с обикновени гуми
- Промени във водния баланс (както и в околността, като създаване и разширяване на дренажи, строителство на инсталации за добив на вода)
- Добив на мулч

Важни мерки за опазване

- Коситба за поддръжка най-малко веднъж на всеки две години; изнасяне на окосения материал от окосената площ
- Запазване на типичния за местообитанието режим на (подпочвените) води

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Опазване или възстановяване на традиционни ползвания (веднъж годишно през есента = коситба за производство на слама)
- Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества
- При необходимост: намаляване на количеството на хранителни вещества, с които местообитанието разполага, чрез увеличаване на броя на коситбите или чрез промяна на времето за косене

6430 Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Нередовна коситба (с изключение на подтип 6432 – високи тревни съобщества в планинския-субалпийския пояс)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Преминаване с машини по площта на местообитанието (напр. трактори и др.)
- Само при високи тревни съобщества по водните течения: изгребване на брега, разширяване на водното тяло, поддръжка на брега и водното тяло, заграждане с диги, отводняване
- Употреба на торове в непосредствена близост
- Употреба на препарати за растителна защита в непосредствена близост
- Високите тревни съобщества в планинския и субалпийския пояс могат да бъдат значително засегнати от залесяване с иглолистни видове
- Натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци на селското стопанство и др.)

Важни мерки за опазване

- Обикновено няма нужда от особени мерки за поддръжка

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Особено за планински-субалпийски високи тревни съобщества от подтип 6432: създаване на буферни зони между местообитанието и околните горскостопански площи
- Стимулиране развитието на степенувани[16] екотони между гората и околните площи и между гората и горските поляни
- Ако е приложимо: отстраняване на млади дръвчета (особено при планинско-алпийски високи тревни съобщества (подтип 6432) върху влажни места от гледна точка на опазването на ценните видове)
- Развитие на достатъчно широки буферни ивици (напр. по протежението на реките)

[16] Под степенувани екотони се разбира съществуването на поредицата: гора – гъст храсталак, опасващ гората – ивица от по-редки храсти. Бел.р.

6440 Алувиални ливади от съюза *Cnidion dubii* в речните долини

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Екстензивно ползване
- Високи речни нива с най-много 20 дни с наводнения като дългогодишна средна стойност (много от видовете на алувиалните ливади са от части много издръжливи на наводнения и могат да бъдат опазени по този начин и в комбинация със съответни мерки за поддръжка)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Промени в ползванията (напр. разораване, залесяване дори и когато е с цел създаване/възстановяване на алувиална гора, изоставяне на ползването)
- Употреба на торове
- Употреба на препарати за растителна защита
- Интензификация на ползването (напр. увеличаване на честотата на косене)
- Паша (с изключение на екстензивна паша след коситба)
- Преминаване с тежки машини по площта на местообитанието, когато машините са оборудвани с обикновени гуми

Важни мерки за опазване

- Коситба (един до два пъти в годината: първа коситба през юни; ако е приложимо, е възможна втора коситба или екстензивна паша на овце през есента след коситбата); изнасяне на окосения материал от площта на местообитанието
- Подържане/Създаване на типичния за алувиалните ливади режим на наводняване (вкл. продължително заливане на площта)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества
- Допускане на наводнения (ок. 8-20 дни с наводнение като средна стойност от дългогодишни изследвания, това означава в идеалния случай: непосредствена връзка на площта със съвременната речна система[17])
- Използване на площите в рамките на договорната природозащита

[17] В много от случаите германските реки са вкарани в канали или са заградени с диги, което не позволява наводняване на площите. Бел. р.

6510 Низинни сенокосни ливади

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Екстензивно ползване (коситба два пъти годишно, възможна е паша след косенето с много ниска численост на животните)
- Торене с цел опазване

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промени в ползванията (напр. разораване, мелиорация, залесяване, стопанско ползване за паша, изоставяне на ползването)
- Интензификация на ползването (напр. увеличаване на честотата на косене, увеличаване на числеността на животните при паша след косенето)
- Мерки за отводняване при по-влажни форми
- Торене, което не служи на целите на опазване
- Употреба на препарати за растителна защита (с изключение на случаите за решаване на специфични проблеми)

Важни мерки за опазване

- Запазване на традиционното ползване (редовна коситба 2 пъти годишно, от части без торене или с торене само за целите на опазването, съобразено с необходимостта на конкретното място)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Отказ от интензивно торене (особено при местообитания, богати на видове и при такива в комплекс с типовете местообитания 6210, 6230, 6410, 6430)
- Пилотно въвеждане/запазване на други традиционни ползвания
- Отстраняване на дървета и храсти при обрасли местообитания
- Изнасяне на окосения материал
- При по-интензивно използваните местообитания с по-малко на брой видове: изнасяне на хранителни вещества от местообитанието чрез увеличаване броя на коситбите

6520 Планински сенокосни ливади

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Екстензивно ползване (коситба два пъти годишно, възможна е паша след коситбата с много ниска численост на животните)
- Торене с цел опазване

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промени в ползванията (напр. разораване, мелиорация, залесяване)
- Интензификация на ползването (напр. увеличаване на честотата на косене, увеличаване на числеността на животните при паша след косенето)
- Строителство на нови ски-писти, ски-лифтове, както и писти за ски-бягане извън съществуващите пътища
- Торене, което не служи на целите на опазване
- Употреба на препарати за растителна защита (с изключение на случаите за решаване на специфични проблеми, като напр. *Rumex*)

Важни мерки за опазване

- Запазване на традиционното ползване (редовна коситба 1-2 пъти годишно обикновено без торене или с торене само за целите на опазване, съобразено с необходимостта на конкретното място)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Изнасяне на окосения материал
- Отказ от торене (особено при местообитания, богати на видове и при такива в комплекс с типовете местообитания 6210, 6230, 6430)
- При по-интензивно използваните местообитания с по-малко на брой видове: изнасяне на хранителни вещества от местообитанието чрез увеличаване броя на коситбите

5. Преовлажнени тресавища, калища и мочурища

7140 Преходни блата и плаващи подвижни торфища

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Екстензивни рекреационни дейности (пешеходен туризъм по маркирани пътища, необходимо е насочване на туристопотока)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Преходните и плаващи подвижни блата са изключително чувствителни екосистеми, чието равновесие може да бъде силно нарушено и чрез най-малките действия
- Всякаква форма на отводняване (също и в околността); промени на типичния за местообитанието воден режим
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Рекреационни дейности (пешеходен туризъм извън маркираните пътища заради много чувствителната към утъпкване растителност и чувствителната към обезпокояване фауна)
- Промени в ползванията (напр. превръщане в пасища и ливади, залесяване)
- Добив на торф

Важни мерки за опазване

- Подържане на типичния за местообитанието воден режим

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на типичния за местообитанието воден режим чрез повторно овлажняване на местата с нарушени хидроложки условия
- Разработване на концепции за зониране
- Насочване на рекреационните дейности (напр. ограничаване на пешеходния туризъм чрез предлагане на посещения само със специализиран водач и научнопопулярна насоченост; насочване чрез строителство на дървени скари и мостчета)
- Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества

7210 *Карбонатни мочурища с *Cladium mariscus* и видове от съюза *Caricion davallianae*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- (напр. пустеещи пасища и ливади): много екстензивно ползване (нередовно косене)
- Само при вторично възникнали местообитания от този тип: отстраняване на дървета и храсти

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Особено при вторично възникнали местообитания от този тип (напр. в изкуствени понижения като изкопи, на мястото на иззет торф): запълване на понижения или изкопни дейности
- Промяна на типичния за местообитанието воден режим (напр. създаване на дренажи или разширяване на съществуващи, изземване на вода за създаване на места за водопой на животни)
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Само при първично възникнали местообитания от този тип (напр. брегове на стоящи води): интензивни рекреационни дейности (напр. плажуване)
- Само при вторично възникнали местообитания от този тип: промени в ползванията (напр. разораване, изоставяне на ползването)
- Интензификация на ползванията както при първично, така и при вторично възникнали местообитания

Важни мерки за опазване

- Подържане на типичния за местообитанието режим на подпочвените води
- Само при вторично възникнали местообитания: поддържане на някакъв вид ползване (нередовна коситба, отстраняване на дървета и храсти)
- При първично възникнали местообитания не са необходими мерки за опазване

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на водния режим
- Ако е приложимо: изграждане на кръгови канали около езера, за отвеждане на потенциални вливания на хранителни или вредни вещества
- Екстензификация на интензивно използвани селскостопански площи в околността
- Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества
- Насочване на рекреационните дейности: създаване на концепции за зониране на бреговете (само при по-големи стоящи водоеми), при необходимост цялостно затваряне на бреговия участък (само при по-малки водоеми)

7220 *Извори с твърда вода и туфести формации (*Cratoneurion*)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Горскостопанско ползване на директната околност (изсичане на отделни дървета) при отчитане на местоположението на изворното местообитание

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Изграждане на каптажи за добив на питейна вода, както и за нуждите на туризма
- Обграждане с диги или вкарването в тръби на потока, образуван от извора
- Изграждане на места за водопой на селскостопански животни
- Изграждане на нови или разширяване на съществуващи пътища
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Залесяване с дървесни видове, нетипични за околните местообитания, в непосредствена близост до извора
- Промяна на водния баланс (напр. всяка форма на отводняване, дори и в околността)
- При извори, около които се практикува паша: утъпкване от домашните животни
- Преминаване със горскостопански машини
- Затрупване (напр. складиране на дървесен материал), съответно натрупване на органични материали (напр. остатъци от сечи, обелени дървесни кори, остатъци след орязване на храсти и дървета, градински отпадъци, отпадъци на селското стопанство и др.)

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Отстраняване на дървесни видове, които не са типични за околните местообитания, в непосредствена близост до извора
- Насочване на туристопотока при изворни местообитания, които представляват туристически интерес
- Премахване на съществуващи изградени места за водопой
- При извори в близост до пасища: опазване чрез ограждане

7230 Алкални блата

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Коситба с цел производство на слама (евентуално много екстензивна паша на овце)
- Коситба с машини, които упражняват слаб натиск върху почвата (тежки трактори трябва да бъдат снабдени с гуми с ниско налягане)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промяна на типичния за местообитанието воден режим (напр. чрез създаването на нови или разширяване на съществуващи дренажи, отнемане на вода за водопой на селскостопански животни)
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Промени в ползванията (напр. разораване, залесяване, изоставяне на ползването)
- Интензификация на ползването (напр. ползване на торове, съдържащи фосфати)
- Запълване на изкопи или ровове
- Преминаване на тежки машини, снабдени с обикновени гуми

Важни мерки за опазване

- При алкални блата, които не са естествено безлесни: коситба с цел производство на слама на всеки една или две години (регионално е възможно и екстензивна паша на овце)
- За местообитания, които са естествено безлесни: няма нужда от мерки за опазване, насочени директно към местообитанието
- Поддържане на балансирано високо ниво на водите (най-ниските нива на водата не по-дълбоко от ок. 20-30 см под повърхността на почвата)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Повторно наводняване на площи, които са били нарушени в следствие на отводняване
- Екстензификация на интензивно използвани селскостопански площи в околността
- Изграждане на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества
- При обрасли с храсти места: отстраняване на храсталаците

6. Скални местообитания и пещери

8210 Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Природосъобразно горскостопанско ползване, съответно екстензивно селскостопанско ползване на околните местообитания
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Залесяване с дървесни видове, нетипични за околните местообитания, в непосредствена близост до скалите - Ползване за нуждите на рекреацията (напр. спортно катерене, делта- и парапланеризъм, утъпкване на скални върхове и разкрития от пешеходни туристи) - Добив на скален материал - Отрицателни промени в околността (залесяване в непосредствена близост на скалните местообитания може до доведе до загуба на редки светлолюбиви видове)
Важни мерки за опазване
- Регулиране на числеността на дивеча

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Затваряне на достъпа до скални върхове и разкрития, единични скали, скални масиви; регулиране на катераческата активност, контрол върху прилагане на правилата - Насочване на туристопотока за предотвратяване на нарушения - Затваряне на достъпа до скални масиви, които са места за мътене на гнездящи птици, типични за скалните местообитания (напр. бухал, сокол-скитник) - Разработване на концепции за поддържане на околността на скалите

8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Природосъобразно горскостопанско ползване, съответно екстензивно селскостопанско ползване на околните местообитания

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Залесяване с дървесни видове, нетипични за околните местообитания, в непосредствена близост до скалите
- Ползване за нуждите на рекреацията (напр. спортно катерене, делта- и парапланеризъм, утъпкване на скални върхове и разкрития от пешеходни туристи)
- Добив на скален материал
- Отрицателни промени в околността (залесяване в непосредствена близост на скалните местообитания може до доведе до загуба на редки светлолюбиви видове)

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Затваряне на достъпа до скални върхове и разкрития, единични скали, скални масиви; регулиране на катераческата активност, контрол върху прилагане на правилата
- Насочване на туристопотока за предотвратяване на нарушения
- Затваряне на достъпа до скални масиви, които са места за мътене на гнездящи птици, типични за скалните местообитания (напр. бухал, сокол-скитник)
- Разработване на концепции за поддържане на околността на скалите

8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dillenii*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Природосъобразно горскостопанско ползване, съответно екстензивно селскостопанско ползване на околните местообитания

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Залесяване с дървесни видове, нетипични за околните местообитания, в непосредствена близост до скалите
- Ползване за нуждите на рекреацията (напр. спортно катерене, делта- и парапланеризъм, утъпкване на скални върхове и разкрития от пешеходни туристи)
- Добив на скален материал
- Промени в околността (залесяване в непосредствена близост на скалните местообитания може до доведе до загуба на редки светлолюбиви видове)

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Затваряне на достъпа до скални върхове и разкрития, единични скали, скални масиви; регулиране на катераческата активност, прилагане на правилата
- Затваряне на достъпа до скални масиви, които са места за мътене на гнездящи птици, типични за скалните местообитания (напр. бухал, сокол-скитник)
- Насочване на туристопотока за предотвратяване на нарушения
- Разработване на концепции за поддържане на околността на скалите

8310 Неблагоустроени пещери

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Природосъобразно горскостопанско ползване, съответно екстензивно селскостопанско ползване на околните местообитания
- Екстензивни рекреационни ползвания като нередовен достъп на посетители, но без използване или инсталиране на уреди (напр. осветление, осигурителни клинове в пещери, в които може да се практикува катерене)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Интензивно рекреационно ползване (напр. бивакуване, изграждане на огнища, натрупване на отпадъци във входната част на пещерата и вътре в нея)
- Благоустрояване за нуждите на туризма
- Добив на скален материал

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Временно затваряне на достъпа до пещери, които служат за зимни убежища на прилепите
- Затваряне на достъпа до туристически неблагоустроени части от по-големи пещерни комплекси, концепции за насочване на туристопотока в околността на пещерни входове

7. Гори

9110 Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Варуване на естествено киселинни почви с цел тяхното опазване, в случай, че чрез тази мярка стойностите на pH се повишат над типичните за мястото

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на видове, нетипични за местообитанието
- Стимулиране на типичните за местообитанието видове
- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Запазване на естествената форма на съществуващи горски екотони около и във вътрешността на гората

9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на видове, нетипични за местообитанието
- Стимулиране на типичните за местообитанието видове
- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Запазване на естествената форма на съществуващи горски екотони около и във вътрешността на гората

9150 Термофилни букови гори (*Cephalanthero-Fagion*)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- преминаване с машини с изключение на случаите на внимателно ползване[18], ако това въобще е възможно

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на видове, нетипични за местообитанието
- Стимулиране на типичните за местообитанието видове
- Стимулиране участието на съпътващи дървесни видове (*Sorbus aria*, *Malus sylvestris*, *Pyrus pyraster*)
- Стимулиране на запазване на стояща и паднала мъртва дървесина
- Запазване на естествената форма на съществуващи горски екотони около и във вътрешността на гората

[18] В Баден-Вюртемберг съществува Директива за внимателното ползване, която е насочена към опазване на горските почви и регламентира как точно се ползват съществуващи и създават нови горски пътища с минимално утъпкване и въздействие върху почвата. Бел.р.

9170 Дъбово-габърови гори от типа *Galio-Carpinetum*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи
- Малки по площ голи сечи за възобновяване на дъба (до 0,5 ха; прочистването на етажа над подмладяващия се етаж не се смята за гола сеч)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Щети от утъпкване (при гори в околността на пещери или катерачески обекти)

Важни мерки за опазване

- Продължаване на традиционните начини на ползване. Цел на естествено възобновяване: запазване на типичната за местообитанието комбинация от дървесни видове

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Примерно: Запазване или възвръщане на традиционни форми на ползване (средна гора[19])
- Стимулиране на типичните за местообитанието видове (*Rosa arvensis, Sorbus* ssp.*, Lonicera xylosteum*)
- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Запазване на естествената форма на съществуващи горски екотони около и във вътрешността на гората

[19] В немския език, в сферата на природозащитата, екологията и горското стопанство съществуват следните понятия: **Hochwald** (буквално: висока гора, високостъблена гора с повече или по-малко затворен склоп и подлес, възникнала чрез естествено възобновяване или залесяване. Традиционно този тип гора се ползва чрез селективни сечи на отделни дървета или на групи от дървета, за да се позволява естественото възобновяване); **Mittelwald** (букв. средна гора, чието ползване се нарежда между ползванията на високо и нискостъблената гора, единични високи дървета и подлес, традиционно дърветата се използват за добив строителна дървесина, а подлесът като дърва за огрев; и **Niederwald** (буквално: ниска гора, нискостъблена издънкова гора, възникнала чрез традиционно ползване в близост до селищата чрез чести сечи, използване в производството на брикети и на багрилни вещества от корите на издънките). Бел. р. Източник: Schaefer, M. (2003): Wörterbuch der Ökologie. 4. Auflage. Spektrum Akademischer Verlag. Heidelberg. Бел.р.

9180 *Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи, ползване на групи дървета (с изключение на гори върху много стръмни клонове или такива на места с влажен въздух)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Ползвания на гори по стръмни склонове, които надхвърлят сечите на единични дървета или на групи дървета
- Щети от утъпкване (при гори в околността на пещери или катерачески обекти)

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на видове, нетипични за местообитанието
- Стимулиране на типичните за местообитанието видове
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Запазване на естествената форма на съществуващи горски екотони около и във вътрешността на гората

91D0 *Мочурни гори

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Всякакви форми на отводняване (също и в околността); промени на типичния за мястото воден режим
- Добив на торф
- Рекреационни дейности (пешеходен туризъм извън маркираните пътища, поради наличието на чувствителна към утъпкване растителност и чувствителни към обезпокояване видове птици)
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества

Важни мерки за опазване

- Запазване на типичния режим на подпочвени води

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на естествените възможности за наводняване
- Отказ от ползване в широк мащаб
- Места на деградирали, но подходящи за възстановяване блата (тип 7120), подхранвани от дъждовните води, върху които има начални стадии на развитие на гора, могат да се възстановят като блата.
- Разработване на концепции за ползване и зониране (напр. сърцевинни зони без всякакво ползване и зони с ограничено горскостопанско ползване)
- Стимулиране на типичните за местообитанието видове
- Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества

91E0 *Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Преминаване през площта с превозни средства
- Всякакви форми на отводняване (също и в околността); промени на типичния за мястото воден режим (строителство на диги, напречни прегради, увеличаване на дълбочината, заграждане на съществуващи водоеми, укрепване на брега)
- Рекреационни дейности

Важни мерки за опазване

- Запазване на типичния за мястото воден режим

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на видове, нетипични за местообитанието
- Стимулиране на типичните за местообитанието дървесни видове
- Допускане съществуването на естествена речна динамика, вкл. динамика на високи води (напр. чрез премахване на съществуващи диги, прегради на потоци и реки)
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Примерно: възвръщане на традиционни форми на ползване (ниска гора (виж. стр. 50) при елшовите гори)

91F0 Крайречни смесени гори от *Quercus robur*, *Ulmus laevis* и *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia* покрай големи реки (Ulmenion minoris)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанието дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- добив на материали (напр. изгребване на мокър пясък, чакъл или глина)
- интензивни рекреационни дейности (напр. утъпкване от почиващи туристи или рибари, с последствия обезпокояване на чувствителни животински видове)
- Промени във водния баланс (напр. регулиране или нивелиране на динамиката на високите води, строителство на диги, напречни прегради, увеличаване на дълбочината, заграждане на съществуващи водоеми, укрепване на брега)

Важни мерки за опазване

- Запазване на типичния за мястото воден режим

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на видове, нетипични за местообитанието
- Допускане съществуването на естествена речна динамика, вкл. динамика на високи води (напр. чрез премахване на съществуващи диги и прегради на реки, увеличаване площта на наводнените площи, „екологични наводнения")
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Стимулиране на типичните за местообитанието дървесни видове

9140 Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccinio-Piceetea*)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Попълващо залесяване с типични за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Ползвания, които надхвърлят ползването на групи дървета
- Варуване на естествено киселинни почви с цел тяхното опазване, в случай, че чрез тази мярка стойностите на pH се повишат над типичните за мястото

Важни мерки за опазване

- Не са необходими мерки за опазване, насочени директно към местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Намаляване участието на дървесни видове, нетипични за местообитанието
- Стимулиране на типичните за местообитанието дървесни видове
- Стимулиране запазването на стояща и паднала мъртва дървесина
- Запазване на естествената форма на съществуващи горски екотони около и във вътрешността на гората (горски поляни)

III.ВИДОВЕ РАСТЕНИЯ И ЖИВОТНИ

Следващите редове трябва да се използват за отделните местообитания на видове, а не за цялата Натура 2000 – зона. Конкретизирането трябва да се извършва зона по зона в рамките на план за управление или в рамките на лесоустройствения проект.

1. Мъхове

1386 *Buxbaumia viridis*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Ползвания на големи площи, които променят значително микроклиматичните условия във вътрешността на гората (напр. голи сечи)
- Варуване на естествено киселинни почви
- Внасяне на вредни вещества по въздушен път (SO_2 и NO_x)

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на устойчиво присъствие на умерено разградена иглолистна дървесина

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Стимулиране запазването и увеличаването на запаса от едра мъртва дървесина (над 2 м дължина и диаметър по-голям от 20 см)
- Оставяне в гората на дървесина, негодна за горскостопанска употреба (криви и усукани стъбла)

1381 ***Dicranum viride***

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Превръщане на широколистни гори в иглолистни
- Голи сечи и изборни сечи на големи площи
- Варуване на естествено киселинни почви
- Внасяне на вредни вещества по въздушен път (SO_2 и NO_x)

Важни мерки за опазване

- Успешно опазване на стари гори

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Мерки, които позволяват възникването на времева и пространствена мозайка от различни по възраст широколистни дървостои с добри условия за растеж на този вид мъх
- Оставяне в гората на широколистни дървета с криви и усукани стъбла
- Увеличаване участието на стари широколистни дървета: удължаване на турнуса на сечите и чрез това развитие на гори във фаза на старост

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Много екстензивно ползване на пасищата и ливадите, особено за производство на слама
- Преминаване с машини, които упражняват слаб натиск върху почвата (тежки трактори трябва да бъдат снабдени с гуми с ниско налягане)
- Подържане на ровове и канали в досегашния обхват – без увеличаване на дълбочината им
- Премахване на дървета и храсти от площите

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Изкопи и запълвания
- Добив на материали (торф)
- Интензификация на ползванията: употреба на торове
- Добив на мулч
- Мерки за отводняване (напр. увеличаване на площта или дълбочината на съществуващи системи от отводнителни канали)
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества (напр. директно от непосредствено граничещи селскостопански площи, чрез повърхностите води, чрез дренажи, а и от населени места)
- Рекреационни дейности, които водят до увреждане на растителната покривка (напр. къпане, бивакуване, утъпкване)
- Промяна в ползването (напр. разораване, мелиорация, създаване на нови и ползване на съществуващи изкуствени водоеми, рибарско ползване на непосредствено граничещи водоеми)
- Внасяне на вредни вещества по въздушен път (SO_2 и NO_x)

Важни мерки за опазване

- Запазване на традиционното ползване като ливада за производство на слама с коситба най-малко на всеки две години през есента с последващо изнасяне на окосения материал
- Запазване на мерките за поддържане, които позволяват опазване на условията на средата
- Отстраняване на ново поникнали дървета и храсти от площите

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Екстензификация на интензивно използвани селскостопански площи в околността
- Подновяване на екстензивното ползване като ливада
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни внасяния на хранителни и вредни вещества
- Подобряване на баланса на подпочвените води чрез повдигане на нивото на подпочвените води
- Насочване на туристопотока
- Провеждане на мерки за поддържане, насочени към подобряване качеството на местообитанието

2. Папратови и цветни растения

1902 *Cypripedium calceolus*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Голи сечи
- Всякакви мерки, които водят до засенчване или намаляване на количеството светлина (напр. допълнително залесяване на площите с находища на вида)
- Преминаване с превозни средства през площта на находищата

Важни мерки за опазване

- Опазване на места с полусянка
- Отстраняване на засенчващи дървета

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

Освобождаване на площите с находищата

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промяна на баланса на подпочвените води
- Внасяне на хранителни вещества, средства за растителна защита или вредни вещества
- Мелиорационни мерки (торене)
- Запълване със земна маса

Важни мерки за опазване

- Коситба на високи треви или тръстикови гъсталаци от време на време
- Отстраняване на засенчващи дървета

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Създаване на места с открита почва

3. Бозайници

1304 *Rhinolophus ferrumequinum*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на досегашното ползване на сградите (летни убежища)
- Преминаване през пещери и стари мини през лятото (зимни убежища)
- Веднъж годишно контролиране на популациите от специалисти през зимата (зимни убежища)
- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината

  Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Ремонт на сгради в частите им, които се използват за летни убежища (употреба на препарати за защита на дървесината, реконструкции, затваряне на местата, използвани за входове)
- Преминаване през пещери и стари мини през зимата (с изключение на контролирането на зимните убежища от специалисти) (зимни убежища)
- Промени, които водят до промяна на микроклимата в убежищата (напр. промяна на проветривостта)

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на опазването на летните и зимните убежища в съответната част от годината
- Гарантиране на липсата на обезпокояване на зимните и летните убежища, съответно предотвратяване на обезпокояване в зимните убежища (поне през зимния период – монтиране на решетки, които позволяват преминаването на прилепите)
- Запазване на овощни градини и отказване от ползването на препарати за растителна защита в овощни градини (местообитание за хранене: стари овощни градини)
- Запазване на досегашното ползване в околността на летните убежища
- Запазване на местообитанията, използвани за хранене в околността на летните убежища

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Отваряне на подходящи тавански помещения (църкви, големи отворени сгради)
- Допълнително засаждане/създаване на овощни градини (местообитание за хранене)
- Създаване на структури (пустеещи ивици, плетове и др.) за подобряване на хранителната база

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Преминаване през пещери и стари мини през лятото (зимни убежища)
- Веднъж годишно контролиране на популациите от специалисти през зимата (зимни убежища)
- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

  Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Преминаване през пещери и стари мини през зимата (с изключение на контролирането на зимните убежища от специалисти) (зимни убежища)
- Промени, които водят до промяна на микроклимата в убежищата (напр. промяна на проветривостта)
- Целево премахване на дървета с хралупи (летни убежища)
- Голи сечи (местообитание за хранене)
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на устойчиво наличие на убежища (напр. чрез оставяне на стари дървета с определен целеви диаметър)
- Гарантиране на липсата на обезпокояване на зимните и летните убежища, съответно предотвратяване на обезпокояване в зимните убежища (поне през зимния период – монтиране на решетки, които позволяват преминаването на прилепите)
- Опазване на гори с много широколистни видове (местообитание за хранене, летни убежища)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Увеличаване участието на стари широколистни дървета: удължаване на турнуса на сечите и развитие на гори във фаза на старост (за стимулиране на хранителната база) чрез използване на подходящи мерки за възобновяване; липса на ползване на дървета с хралупи
- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка
- Увеличаване на броя на убежищата

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Преминаване през пещери и стари мини през лятото (зимни убежища)
- Веднъж годишно контролиране на популациите от специалисти през зимата (зимни убежища)
- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

  Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Преминаване през пещери и стари мини през зимата (с изключение на контролирането на зимните убежища от специалисти) (зимни убежища)
- Промени, които водят до промяна на микроклимата в убежищата (напр. промяна на проветривостта)
- Целево премахване на дървета с хралупи (летни убежища)
- Голи сечи (местообитание за хранене)
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на устойчиво наличие на убежища (напр. чрез оставяне на стари дървета с определен целеви диаметър)
- Гарантиране на липсата на обезпокояване на зимните и летните убежища, съответно предотвратяване на обезпокояване в зимните убежища (поне през зимния период – монтиране на решетки, които позволяват преминаването на прилепите)
- Опазване на гори с много широколистни видове (местообитание за хранене, летни убежища)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Увеличаване участието на стари широколистни дървета: удължаване на турнуса на сечите и развитие на гори във фаза на старост (за стимулиране на хранителната база) чрез използване на подходящи мерки за възобновяване; липса на ползване на дървета с хралупи
- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка
- Стимулиране развитието на различни структури
- Увеличаване броя на убежищата чрез поставяне на „къщички за прилепи”

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на досегашното ползване на сградите (летни убежища)
- Преминаване през пещери и стари мини през лятото (зимни убежища)
- Веднъж годишно контролиране на популациите от специалисти през зимата (зимни убежища)
- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

  Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Ремонт на сгради в частите им, които се използват за летни убежища (употреба на препарати за защита на дървесината, реконструкции, затваряне на местата, използвани за входове)
- Преминаване през пещери и стари мини през зимата (с изключение на контролирането на зимните убежища от специалисти) (зимни убежища)
- Промени, които водят до промяна на микроклимата в убежищата (напр. промяна на проветривостта)
- Голи сечи (местообитание за хранене в околността на летните убежища)
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на устойчиво наличие на убежища (напр. чрез оставяне на стари дървета с определен целеви диаметър)
- Гарантиране на липсата на обезпокояване на зимните и летните убежища, съответно предотвратяване на обезпокояване в зимните убежища (поне през зимния период – монтиране на решетки, които позволяват преминаването на прилепите)
- Опазване на местообитанията за хранене в околността на летните убежища (широколистни гори, овощни градини)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Подобряване на предлагането на убежищата чрез отваряне на подходящи тавански помещения в църкви и големи отворени сгради
- Увеличаване участието на стари широколистни дървета: удължаване на турнуса на сечите и развитие на гори във фаза на старост (за стимулиране на хранителната база) чрез използване на подходящи мерки за възобновяване; липса на ползване на дървета с хралупи
- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на досегашното ползване на сградите (летни убежища)
- Преминаване през пещери и стари мини през лятото (зимни убежища)
- Веднъж годишно контролиране на популациите от специалисти през зимата (зимни убежища)
- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Стимулиране на естественото възобновяване
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

  Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Ремонт на сгради в частите им, които се използват за летни убежища (употреба на препарати за защита на дървесината, реконструкции, затваряне на местата, използвани за входове)
- Преминаване през пещери и стари мини през зимата (с изключение на контролирането на зимните убежища от специалисти) (зимни убежища)
- Промени, които водят до промяна на микроклимата в убежищата (напр. промяна на проветривостта)
- Голи сечи (местообитание за хранене в околността на летните убежища)
- Промени в ползванията в откритите пространства (напр. разораване, залесяване)
- Интензификация на ползванията на големи площи (напр. увеличаване на честотата на косене), които водят до намаляване на хранителната база
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на устойчиво наличие на убежища (напр. чрез опазване на стари дървета с определен целеви диаметър)
- Гарантиране на липсата на обезпокояване на зимните и летните убежища (поне през зимния период – монтиране на решетки, които позволяват преминаването на прилепите)
- Запазване на овощни градини и отказване от ползването на препарати за растителна защита в овощни градини (местообитание за хранене: стари овощни градини)
- Запазване на досегашното ползване в околността на летните убежища

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Подобряване на предлагането на убежищата чрез отваряне на подходящи тавански помещения в църкви и големи отворени сгради
- Увеличаване участието на стари широколистни дървета: удължаване на турнуса на сечите и развитие на гори във фаза на старост (за стимулиране на хранителната база) чрез използване на подходящи мерки за възобновяване;

- Развитие на различна възрастова структура на гората, разпределена под формата на мозайка
- Стимулиране развитието на различни структури

4. Влечуги

1220 *Emys orbicularis*

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Премахване на обитаваните водоеми, съответно промяна на бреговата структура (напр. промяна на плитководните зони, утъпкване от човека и селскостопанските му животни) - Отстраняване, съответно промяна, на сухи места с малко растителност, които биха могли да бъдат използвани за полагане на гнездови камери в непосредствена близост до обитаваните водоеми
Важни мерки за опазване
- Опазване на обитаваните водоеми като местообитания за хранене, както и опазване на бреговите зони като местообитания за размножаване

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Целево полагане на изкуствени структури, които могат да послужат като субстрат за полагане на гнездови камери - Полагане на паднали дървета за препичане на слънце

5. Земноводни

1193 *Bombina variegata*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Работи по изгребване във вторични местообитания като кариери за глина, чакъл и пясък
- Екстензивни рекреационни ползвания във вторични местообитания (ако е необходимо, ползванията могат да се ограничат пространствено или времево)
- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство в близост до летните убежища, като:
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящи местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

Отстраняване на постоянни, малки водоеми и водни комплекси
Разширяване и удълбаване на реките и отстраняване на наводняващите се площи

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на устойчиво наличие на водоеми за размножаване и пребиваване, включително необходимите сухоземни местообитания и коридорите за миграция между различните частични местообитания (съблюдаване на необходимостта от връзка между частичните местообитания при рекултивация на кариери!)
- Осигуряване на мозайка от местообитания с достатъчно слънцегреене (напр. орязване на дърветата в близост до местата, където често се снасят яйца)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Стимулиране на речна динамика (напр. чрез премахване на брегови укрепления, хващане в тръби и др.)
- Стимулиране на малки водоеми чрез допускане на динамика на високите води
- Изграждане на малки ямки покрай реките, които да се напълват с вода при прииждане на реките. При възстановяване на естествените речни корита да се заплануват площи и понижения, които се наводняват при прииждане на реката
- Изграждане на малки водоеми в радиуса на действие на съществуващи популации, и с цел свързване на отделните популации

1166 Triturus cristatus

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Екстензивни рекреационни дейности във вторични местообитания (ако е необходимо, ползванията могат да се ограничат пространствено или времево)

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Премахване на водоемите, използвани за снасяне на яйцата (водоеми в зоната на алувиалните гори, малки изкопи в кариери, запълнени с вода, микроязовири, рибарници)
- Промени на бреговата структура (напр. премахване на плитководните зони)
- Отстраняване на подводна растителност във водоемите
- Редовни рекреационни ползвания (плажуване и къпане)

Важни мерки за опазване

- Осигуряване на наличие на водоеми за размножаване и пребиваване включително необходимите сухоземни местообитания и коридорите за миграция между частичните местообитания
- Предотвратяване на засенчването на водоемите, ползвани за снасяне на яйцата
- Предотвратяване на внасянето на хранителни вещества и средства за растителна защита (напр. от граничещи, използвани в селското стопанство площи, подхранвания на риба)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Изграждане на малки водоеми в радиуса на действие на съществуващи популации, и с цел свързване на отделните популации
- Създаване на буферни зони с цел предотвратяване на възможни внасяния на хранителни и вредни вещества
- Стимулиране на речна динамика (напр. чрез премахване на брегови укрепления, хващане в тръби и др.)

6. Риби и кръглоусти

1102 Alosa alosa

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Хидроинженерни мерки, които водят до загуба на подходящи местообитания за хвърляне на хайвер (напр. богати на структури речни участъци със силно течение и груб субстрат като чакъл и по-големи камъни)
- Прекъсване на миграционни коридори чрез напречно преграждане на реки
- Ново строителство на ВЕЦ

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от май до юли – забрана на работа по дъното на водното течение от май до юли
- Опазване на малкото останали участъци по Рейн и долните течения на неговите притоци, които са богати на структури със силно течение и груб субстрат като чакъл и по-големи камъни
- Опазване на все още запазените възможности за придвижване на рибата в системата на Рейн
- Запазване на сегашното качество на водите като минимален стандарт[20]

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Мерки за възстановяване на естествените речни корита (напр. възстановяване на свободно течащи, богати на структури речни участъци като местообитание за снасяне на хайвер)
- Оформяне на напречни речни прегради по Рейн така, че рибите да могат да преминават през тях чрез удачни, достатъчно големи речни стъпала
- Свързване на отделните частични местообитания в мрежа, като чрез това става възможна широкомащабна миграция на рибата, най-вече чрез свързване на системите от притоци и на алувиалните участъци (напр. чрез премахване на бариери за разпространението , отстраняване на прегради и резки промени в речните дъна, чрез оформяване на речни прегради така, че да може рибата да преминава)

[20] Не трябва да се забравя, че ръководството е разработено за ползване в провинция Баден-Вюртемберг в Германия и тук се имат пред вид моментното качество на водите там, което към момента на съставяне на ръководството, е известно. Бел.р.

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Хидроинжинерни мерки, които водят до загуба на подходящи местообитания (напр. неспоени пясъчни до тинести субстрати със слабо до умерено силно течение, слабо замърсени)
- Поддръжка на речните течения, които надхвърлят ограниченото в единични участъци, едностранно изкопаване (най-вече оформяне на брега с фреза)
- Прекъсване на миграционни коридори чрез напречно преграждане на реки
- Замърсяване на водите, които водят до образуване на хумусни утайки с анеоробни условия (сапропел)

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от април до юли – забрана на работа по дъното на водното течение
- Опазване на стари речни ръкави и напоителни канали с находища на вида в настоящото им състояние
- Опазване на достъпността на вида до подходящи местообитания
- Управление на системите от напоителни канали с подържащи мерки, които щадят рибите и са съобразени времево с техния жизнен цикъл (напр. прочистване на каналите само във време, което не би увредило ихтиофауната, прочистване само чрез едностранно изкопаване в определени участъци, без изрязване на брега с фреза)
- Запазване на сегашното качество на водите като минимален стандарт (виж забележката на стр. 71. Бел.р.)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Свързване на отделните частични местообитания в мрежа, особено свързване на водоемите, възникнали от речни разливи, с високи нива на подпочвените води, както по между им така и с главния ръкав на реката
- Превантивни мерки за предотвратяване точковото замърсяване на водите (напр. чрез вливане на хранителни вещества, които водят до образуване на хумусни утайки с анеоробни условия (сапропел))

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Хидроинженерни мерки, които водят до загуба на подходящи местообитания (богато на структури речно дъно с чакълест субстрат и по-големи камъни)
- Напречни прегради от всякакъв вид, дори и ниски речни прагове
- Всякакви влошавания на качеството на водите (напр. ползване на местообитанието като водоприемник на пречиствателни станции)
- Вливане на дребни седиментни частици, които водят до запълване на празнините между чакъла по дъното на реката

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от февруари до юни – забрана на работа по дъното на водното течение
- Опазване на близки до естествените, богати на структури, речни участъци с чакълест или каменист субстрат
- Опазване на възможността за миграции по протежение на речните течения и за малки риби
- Запазване на сегашното качество на водите като минимален стандарт (виж забележката на стр. 71). Значимите местообитания на този вид по принцип не са или са слабо замърсени (класове на качество I, II – III).

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на естественото речно течение и речно дъно
- Премахване на тръби и изкуствени корита
- Допускане на процеси на собствена динамика, които водят до формиране на естествени речни структури
- Оформяне на напречни речни прегради по начин, че който рибите да могат да преминават (напр. подходящи речни стъпала или обиколни вади)
- Премахване на ненужни вече речни прагове
- Избягване на точкови вливания на замърсители

1131 ***Leuciscus souffia agassizi***

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение
- Мерки за поддръжка на дървета без антропогенна намеса в кореновата система

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Хидроинженерни мерки, които водят до загуба на естествени структури
- Мерки за поддръжка на водното течение, особено при широкомащабно отстраняване на ивицата дървесна растителност покрай реката
- Напречни прегради на реката, които възпрепятстват рибния обмен в речната система и особено много възможността за навлизане в по-малки странични притоци

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от март до юни – забрана на работа по дъното на водното течение
- Опазване на близки до естествените, богати на структури, речни участъци. Особено ценни за опазване са участъци, в които има честа смяна на бързо течащи води с чакълесто до каменисто дъно и по-дълбоки вирове с по-спокойни води, както и отсечки с разнообразно структуриран бряг
- Опазване на ивицата дървесна растителност покрай реката с частично висящи над и във водата храсталаци и подкопана от водата коренова система
- Опазване на съществуващите възможности за рибен обмен в реката, както и между реката и нейните притоци, особено и системи от канали (напоителни, плавателни и др.)
- Запазване на сегашното качество на водите като минимален стандарт (виж забележката на стр. 71).

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на свободно течащи, богати на структури речни системи
- Допускане на динамични речни процеси, които водят до формиране на естествени структури
- Доколкото е възможно, опазване на натрупвания на мъртва дървесина в реката
- Оформяне на напречни речни прегради по начин, по който рибите да могат да преминават (напр. подходящи речни стъпала или обиколни вади), и особено свързване на отделните частични местообитания на речната система в мрежа (най-вече свързване на страничните ръкави)
- Превантивни мерки за предотвратяване точковото замърсяване на водите (напр. чрез вливане на хранителни вещества с отрицателен ефект върху снабдеността с кислород на седиментите)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Прекратяване на поддръжката на съществуващи стари речни ръкави и системи от канали
- Поддръжка на водоема, която надхвърля ограниченото, в единични участъци или едностранно прочистване

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от април до юли – забрана на работа по дъното на водното течение
- Опазване на стари речни ръкави, както и обрасли с тревна растителност изкопи и канали с тинести дъна
- Опазване на връзките между главната река и заливната ѝ територия, както и между малките водоеми, част от заливната територия на реката
- Управление на системите от канали с подържащи мерки, които щадят рибите и са съобразени времево с тях (напр. прочистване на каналите само във време, което не би увредило ихтиофауната, прочистване само чрез едностранно изкопаване в определени участъци, без изрязване на брега с фреза)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановяване на свободно течащи, богати на структури речни системи
- Допускане на динамични речни процеси, които водят до формиране на естествени структури
- Доколкото е възможно, опазване на натрупвания на мъртва дървесина в реката
- Оформяне на напречни речни прегради по начин, по който рибите да могат да преминават (напр. подходящи речни стъпала или обиколни вади), и особено свързване на отделните частични местообитания на речната система в мрежа (най-вече свързване на страничните ръкави)
- Превантивни мерки за предотвратяване местните замърсяване на водите с вещества, които са проблемни за рибите (напр. средства за растителна защита, торове и др.)

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Изолиране или запълване на странични речни структури без водни течения или със слаби водни течения (стари речни ръкави, канали, системи от ровове и др.)
- Бързо пресъхване на малки водоеми като рибарници, дренажни канали или езерца на мястото на иззет торф поради недостатъчно ползване или поддържане
- Замърсяване на водоема с отрицателни последствия за популациите на езерните и речните миди (Unioniden)

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от април до юли – забрана на работа по дъното на водното течение, вземане под внимание на области с популации на миди (Unionide)
- Опазване на стари речни ръкави и богати на структури брегови участъци с неподвижни води
- Опазване на водно огледало при малки водоеми и след изоставяне на ползването или обявяването им за защитени територии
- Опазване на качеството на водата, което позволява развитието на стабилна популация на мидите (Unionide)
- Опазване на съществуващи популации на миди (Unionide)
- Мерки за борба с ондатрата

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Създаване на добре структурирана брегова зона с области с неподвижни води, съответно възстановяване на прекъсната в миналото връзка със старите речни ръкави
- Възстановяване на популациите на този вид риба във води със стабилни популации на унионид

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Времево и пространствено ограничени мерки за поддържане на водното течение

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Хидроинженерни мерки, които водят до загуба на свободно течащи, богати на структури чакълести участъци с по-дълбоки вирчета
- Изграждане на още напречни прегради по Дунава и Илер
- Внасяне на фини частици, които водят до запълване на празнините между чакъла

Важни мерки за опазване

- По време на периода на хвърляне на хайвер и фазата на развитие на хайвера от март до юни – забрана на работа по дъното на водното течение
- Опазване на близки до естествените, богати на структури речни участъци със силно течение, чакълест субстрат и по-дълбоки вирове (речни дълбочини с водно течение)
- Опазване на съществуващите възможности за обмен на риба в Дунавската система и нейните притоци
- Опазване на водно огледало при малки водоеми и след изоставяне на ползването или обявяването им за защитени територии
- Опазване на сегашното качеството на водата, като минимален стандарт (виж. забележката на стр. 71)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Възстановителни мерки за създаване на свободно течащи, богати на структури водни участъци
- Допускане на динамични речни процеси, които водят до формиране на естествени речни структури
- Достатъчно пропускане на вода в остатъчния Дунав в областта на големите речни хващания, за да се гарантира непрекъсната възможност за миграция на рибата
- Оформяне на напречни речни прегради по начин, че който рибите да могат да преминават (напр. подходящи, достатъчно големи речни стъпала или наклонени дъна с малък наклон)
- План за управление на корморана

7. Раци

1092 Austropotamobius pallipes

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- И най-малките по площ промени на местообитанието, както от гледна точка на структура на водоема, така и на качеството на водата (напр. мерки за укрепване на дъното и брега, премахване на мъртвата дървесина, всякакво внасяне на вредни вещества)
- Хидроинженерни мерки, които водят до загуба на близки до естествените и богати на структури участъци
- Всякакво влошаване на качеството на водата, особено чрез инсектициди
- Разпространяване на други видове раци, змиорки и хищни риби

Важни мерки за опазване

- Опазване на съществуващи речни структури
- Опазване на препятствия за миграция на интродуцирани видове раци в долното течение на води, в които се среща *Austropotamobius pallipes.*
- Опазване на сегашното качеството на водата, като минимален стандарт (виж. забележката на стр. 71)

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Превантивни мерки за възпрепятстване на внасянето на вещества, особено на инсектициди

8. Бръмбъри

1088 *Cerambyx cerdo*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Попълващи залесявания с типичните за местообитанието дървесни видове
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

  Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Внасяне на нетипични за местообитанието дървесни видове в значително количество. Преценката на значителното количество се провежда от лесничейството за всяко конкретно местообитание, придържайки се към типа гора
- Премахване на дебели клони от короната на дървото; целево, пълно отстраняване на стоящи стволове на обитавани дървета
- Голи сечи
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Опазване на изолирани стари дъбове на слънчеви места (напр. чрез обявяването им за природна забележителност), както и на други стари дъбове в гората и парковете
- Опазване на избрани криви, болнави и загубили клони дървета
- Стимулиране на постоянно възобновяване на дъба
- Широкомащабно опазване на стояща стара мъртва дъбова дървесина

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Залесяване с дъбове
- Оставяне в гората на избрани, стари дъбове
- Оставяне на дъбови дървостои във фаза на естественото стареене и разпадане
- Увеличаване на участието на дъба в горски насаждения в близка околност на познати находища на вида насекомо

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Внасяне на нетипични за местообитанието дървесни видове в значително количество. Преценката на значителното количество се провежда от лесничейството за всяко конкретно местообитание, придържайки се към типа гора
- Голи сечи
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Запазване на лежаща стара мъртва дървесина (вкл. гнили корени)
- Оставяне в горите и парковете на избрани стари дъбове и дъбови дървостои
- Опазване на други избрани стари широколистни дървета и стари овощни дървета

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Увеличаване на участието на стари дъбове и овощни дървета; усилено превръщане на дъбови дървостои във фаза на старост и разпадане
- Прилагане на подходящи възобновителни мерки за осигуряване на дъбовото възобновяване
- Оставяне в гората на отсечена дървесина след периода на летене и снасяне на яйца на брумбарите (от юли)
- Полагане на стари дървесни трупи като изкуствени „ясли” за брумбара-рогач.

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Целево отстраняване на дървета с хралупи
- Внасяне на нетипични за местообитанието дървесни видове в значително количество. Преценката на значителното количество се провежда от лесничейството за всяко конкретно местообитание, придържайки се към типа гора
- Голи сечи
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората
- Мерки за лекуване на дървета в областта на находището (напр. остъргване на хралупите, отстраняване на хумусната маса от тях, бетониране на хралупите)

Важни мерки за опазване

- Опазване на обитаваните дървета
- Осигуряване на устойчиво присъствие на стояща стара мъртва дървесина в горите и парковете

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Увеличаване на участието на стари широколистни дървета в близката околност на известни находища
- Оставяне в гората на избрани болни дървета

1087 **Rosalia alpine*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Запазване на мерки на природосъобразното горско стопанство, като:
  - Грижа за младите насаждения, отгледни мероприятия, поддържане на запаса
  - Щадящ местообитанията дърводобив и транспорт на дървесината
  - Единично възобновяване или възобновяване на малки площи

Поддръжка и строителство на пътища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Внасяне на нетипични за местообитанието дървесни видове в значително количество. Преценката на значителното количество се провежда от лесничейството за всяко конкретно местообитание, придържайки се към типа гора
- Голи сечи
- Употреба на препарати за растителна защита на големи площи в гората

Важни мерки за опазване

- Запазване на избрани стари букове и стари букови дървостои на слънчеви места
- Стимулиране на устойчиво буково възобновяване
- Осигуряване на устойчиво наличие на лежаща и стояща мъртва букова дървесина

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Увеличаване на участието на стари букове; превръщане на буковите гори във фаза на старост чрез удължаване на турнуса на сечите с прилагане на подходящи възобновителни мерки
- Оставяне на стари, огрени от слънцето букове, до естественото им отмиране

9. Пеперуди

1078 **Callimorpha quadripunctaria*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия - Екстензивна грижа за крайпътните площи и откоси в околността на топлолюбиви горски екотони, лозя и области с множество плетове - Голи сечи с естествено възобновяване или залесяване - Строителство на горски пътища или разширяване на съществуващи
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия - Залесяване на малки по площ „островни" открити пространства в горите - Отстраняване на богати на високи треви горски екотони в окрайнините или във вътрешността на широколистните гори - Употреба на средства за растителна защита на големи площи в гората - Отводняване/засушаване
Важни мерки за опазване - Опазване на горските екотони и прилежащите им пасища и ливади - Осигуряване опазването на богати на високи треви ивици покрай горските пътища и поляни - Подържане на малки площи в отворено състояние - Коситбата на ивиците покрай пътищата не преди началото на септември

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа - Развитие на съществуващи горски екотони - Създаване на огрети от слънцето екотони - Възстановяване на пасища и ливади, богати на цъфтящи видове в най-близката околност - Развитие на богати на високи треви екотони покрай горските пътища

1065 *Euphydryas aurinia*

Видът се среща в различни типове местообитания:

Популации, адаптирани към сухи местообитания: Ларвата се развива на *Scabiosa columbaria, Knautia arvense, Gentiana cruciata.*

Популации, адаптирани към влажни местообитания: Ларвата се развива на *Succisa pratensis.*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

Сухи местообитания:

Кратковременно изоставяне от една до три години

- По-свежи местообитания: традиционно, по възможност на различните места по различно време, косене след средата на юли (веднъж годишно, на всеки 1 до 2 години)
- Сухи сенокосни ливади с *Arrhenatherum elatius*: традиционно косене два пъти в годината

Влажни местообитания:

Торени влажни ливади: екстензивно паша след коситбата

- Торени влажни ливади: торене за целите на опазването, съобразено със спецификата на местообитанието

Ливади за производство на слама: ползване за производство на слама

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

Сухи местообитания:

- Промени в ползването (особено залесяване, провеждани на паша върху площи, ползвани традиционно като сенокосни ливади
- Интензификация на ползването (напр. увеличаване на честотата на косене)
- Интензивни рекреационни дейности със следствие увреждане на растителността (напр. къмпингуване, мото-крос)

Влажни местообитания:

- Промени в ползвания (напр. разораване, мелиорация, залесяване, прехвърляне към стопанско ползване за паша)
- Интензификация на ползванията (напр. увеличаване на честотата на косене, преместване на времето на косене по-рано през годината, торене, интензивна паша (парцелирана паша[21] с по-висока гъстота на животните и по-дълъг престой върху парцелите)
- Мерки за отводняване
- Употреба на средства за растителна защита (освен при специфични проблеми)

[21] Виж стр. 19. Бел.р.

Важни мерки за опазване

Сухи местообитания:

- Коситба на различните части от местообитанието по различно време, според спецификите на местообитанието може и ежегодно
- Опазване на особени места (срутища или други нарушения) по откоси край пътищата и в околността на полу-сухи тревни местообитания
- Датата на косене на основната площ по възможност след края на юли; алтернативно може някои части от площите да бъдат окосени и след периода на летене на имагото след края на юни

Влажни местообитания:

- Ливади за производство на слама: коситба през есента на всеки две години (виж Briemle et al. 1991); отстраняване на окосения материал от площите
- Ливади за производство на слама: подържане на типичния за местообитанието режим на подпочвените води
- Торена влажна ливада: запазване на традиционното ползване
- Торена влажна ливада: торене с цел опазване, съобразено със спецификата на местообитанието

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

Сухи местообитания

- Свързване на отделните местообитания чрез екстензивно ползвани ливади и пасища
- Възобновяване на традиционното екстензивно ползване на по-големи площи

Влажни местообитания

- Възобновяване на традиционното екстензивно ползване за производство на сено и слама
- Оптимизиране на местообитанието чрез целево управление на коситбата: извличане на органична материя от площите чрез интензификация на косенето, ограничена в няколко години без добавяне на торове
- Подобряване на режима на подпочвените води

1052 *Hypodryas maturna*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Екстензивно ползване на пасища и ливади

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Промени в ползването (напр. разораване, залесяване)
- Интензификация на ползванията (напр. увеличаване на честотата на косене, увеличаване на гъстотата на животните при последващо пашуване на косените площи, мерки за отводняване)
- Торене, което е не торене с цел опазване
- Употреба на средства за растителна защита (с изключение на ползването им при специфични проблеми)
- Разрушаване на горските екотони (местообитание за хранене и защита от вятър)
- Отрязване на висящи клони на ясена в открити местообитания и по продължението на екотона (важно място за снасяне на яйца, местообитание на ларвите)

Важни мерки за опазване

- Целево оставяне и опазване на ясена
- Осигуряване наличието на горски екотон
- Опазване на ивици, богати на цъфтящи видове, чрез отказване от торенето в пространството около ясените
- Екстензивно ползване за косене на пространството около ясените с цел опазване на открити пространства, богати на цъфтящи видове
- Опазване на съседни дървесни видове с цел защита от вятъра

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Косене на ливадите в околността, особено на страничните ивици около ливадите, чак след края на летателния период в края на юни
- Разширяване и създаване на нови места в близката околност, където видът може да се засели, чрез стимулиране на възобновяването на ясена
- Стимулиране растежа на отделни и изолирани ясени с ниско висящи клони
- Създаване на защитени от вятъра, изложени на слънце горски поляни със странични ивици (екотони)
- Екстензификация на околните ливади и пасища

1052 *Lycaena dispar*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Влажни местообитания: традиционно, по възможност променящо се ползване чрез косене след средата на юли (веднъж годишно, на всеки една, две години)
- Свежи ливади с *Arrhenatxerum elatius*: традиционно косене веднъж до два пъти в годината
- Ползване като ливади за косене на сено или слама с косене един до два пъти годишно
- Поддръжка на отводнителни канали
- Екстензивна паша с две до три годишен турнус след средата на юли до началото на август

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Отводняване чрез дрениране или понижаване нивото на водно тяло, към което текат водите
- Промени в ползването (напр. разораване, мелиорация и залесяване)
- Интензификация на ползванията (напр. увеличаване на честотата на косене, изтегляне на времето за косене по-рано през годината, увеличаване на гъстотата на животните при последващо пашуване на окосените площи)

Важни мерки за опазване

- Редовно коситба на части от площта на местообитанието (всяка година различни части): освен коситбата на парцелите веднъж или два пъти годишно трябва да има винаги и неокосени площи
- Коситба извън летателния период на пеперудите (2 поколения: от края на май до края на юни и през август); отделни парцели или ивици могат да бъдат косени и по време на летателния период
- Опазване на цъфтящи ивици около сенокосните ливади или пътищата
- От време на време, но не всяка година, частично косене на двата бряга на каналите, но по различно време

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Свързване на отделните местообитания в мрежа от 3-5 м широки, огрети от слънцето странични ивици или синори по продължението на канали или пасища и ливади

1061 *Maculinea teleius*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

Ливади за производство на слама:

- Много екстензивно ползване като ливади за производство на слама с едно единствено косене през есента
- Коситба с машини, които упражняват слаб натиск върху почвата (тежки трактори трябва да бъдат снабдени с гуми с ниско налягане)
- Поддръжка на канали в досегашния обхват без вдълбаване на дъното

Влажни ливади и ливади с *Arrhenatherum elatius*:

- Двукратно косене през пролетта (до началото на юни) и през есента (от началото на септември)
- Изоставяне на ползванията като сенокосна ливада според спецификата на мястото от една до три години

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Интензивна паша (напр. парцелирана паша[22])
- Промени в ползването (напр. разораване, мелиорация и залесяване)
- Интензификация на ползванията (напр. увеличаване на честотата на косене, преместване на времето на косене по-рано през годината, увеличаване на гъстотата на животните при последващо пашуване на окосените площи)
- Мерки за отводняване на по-влажни форми
- Торене, което няма за цел опазване
- Внасяне на хранителни и вредни вещества и препарати за растителна защита (напр. от директно граничещи селскостопански площи, чрез повърхностите води, чрез дренажи, както и от населени места)
- Промяна на местата с големи популации на вида в ливади и пасища

Важни мерки за опазване

- Опазване на ливади за производство на слама: коситба през есента с изнасяне на окосения материал
- Опазване на екстензивно използвани влажни ливади и ливади с ***Arrhenatherum elatius*** чрез традиционно ползване или еквивалентни поддържащи мерки; мозайка на ползванията със странични ивици; по-големи площи могат да се косят и два пъти в годината, но не всяка година: първата коситба е преди края на май, а втората след началото на септември
- Щадене на страничните ивици покрай ливадите, коситба само на всеки две години
- Изоставяне на ползванията за кратки периоди от време в зависимост от мястото (трябва да се избягва силното образуване на слама)
- Косене на части от страните на отводнителните канали и на синорите по различно време

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

[22] Виж стр. 19. Бел.р.

- Свързване на отделните местообитания в мрежа от 5-8 м широки, странични ивици по продължение на ливадите; косене на ивиците само на всеки две години
- По-дълги периоди на изоставяне на ползванията със силно образуване на слама и започваща сукцесия (над три години)
- При косенето, остатъците от растенията трябва да са високи поне 10 см

10. Водни кончета

1042 Leucorrhinia pectoralis

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия
- Екстензивно стопанисване на съседните площи (напр. като ливади за производство на слама с коситба през есента)
Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия
- Интензивни рекреационни ползвания (напр. къпане) - Внасяне на хранителни, вредни вещества и препарати за растителна защита (напр. от директно граничещи селскостопански площи, чрез повърхностите води, чрез дренажи, както и от населени места) - Промени във водния баланс (напр. всякаква форма на отводняване)
Важни мерки за опазване
- Мерки за опазване на нискорастящата блатна растителност (напр. коситба на тръстиката) - Отстраняване на дървета и храсти в бреговата част

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа
- Внимателно оплевяване на водоемите с находища на вида - Ако е приложимо, възстановяване на водното ниво в блатата - Създаване на буферни зони за предотвратяване внасянето на хранителни и вредни вещества - Ако е удачно, мерки за подържане чистотата на водата

1037 *Ophiogomphus cecilia*

Следните действия обикновено не представляват значителни въздействия

- Щадящо провеждане на мерки за подържане на водния басейн (напр. оплевяване на участъци)
- Стопанисване на съседни площи като екстензивно ползвани ливади и пасища

Следните примерни действия могат да представляват значителни въздействия

- Хидроинженерни мерки, които водят до промени на структурата на водния басейн (напр. корекции на коритото, укрепване на брега, напречни прегради, промени на дъното, хващане в тръби)
- Внасяне на хранителни, вредни вещества и препарати за растителна защита (напр. от директно граничещи селскостопански площи, чрез повърхностите води, чрез дренажи, както и от населени места)
- Поддръжка на водния басейн, които надхвърлят отстраняване на растителност на малки участъци

Важни мерки за опазване

- Опазване на ливади и пасища в околността на водоизточника

Мерки за развитие на доброволна или договорна основа

- Стимулиране на речната динамика (напр. чрез премахване на брегови укрепления, речни прагове), опазване и повторно създаване на заливни площи
- Възстановителни мерки за създаване на свободно течащи, богати на структури речни участъци
- Създаване на буферни зони за предотвратяване на внасянето на хранителни и вредни вещества

NATURA 2000

Приложение 1.4

Специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността на въздействието в рамките на оценката за съвместимост (ОС) според Директивата за местообитанията

Окончателен доклад към част Експертни споразумения
към юни 2007 г.

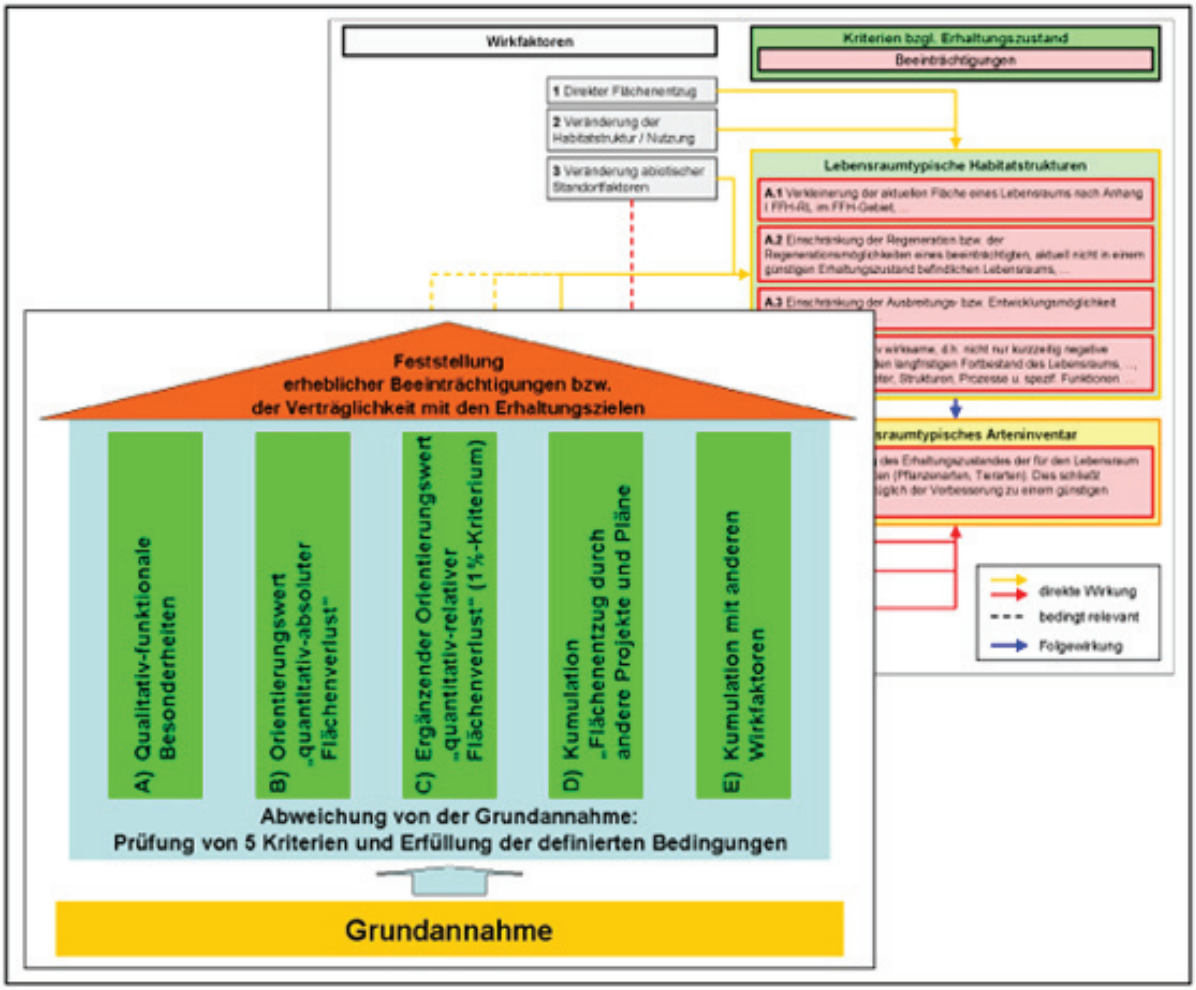

Проект за оценка на съвместимостта в рамките на Плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата и ядрена сигурност

по поръчка на Федералната служба за защита на природата – FKZ 804 82 004

Работна група

ACCURA plan
Heiner Lambrecht
Работна група за екология на животните и планиране

Специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността на въздействието в рамките на оценката за съвместимост (ОС) според Директивата за местообитанията

Краен доклад към част Експертни споразумения към юни 2007 г.

Проект за оценка за съвместимост в рамките на Плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата и сигурност на реакторите

по поръчка на Федералната служба за защита на природата – FKZ 804 82 004

Разработка:

Хайнер Ламбрехт – ръководител проект - Хановер †
ACCURA plan - Heiner Lambrecht

Юрген Траутнер
Работна група за екология на фауната и планиране – Филдерщат

Със съдействието на
Кирстен Кокелке
Роланд Щайнер
Д-р Роберт Бринкман (външен експерт, Гунделфинген)

и
Дирк Бернотат, Федерална служба за защита на природата, бюро Лайпциг
Адвокат Д-р Ерих Гаснер, Министерски съвет, Бон
Проф. Д-р Гизелер Кауле, Институт за ландшафтно планиране и екология, Университет Щутгарт

Адреси:
ACCURA plan Heiner Lambrecht
Eichstr. 36, D-30161 Hannover
Tel. +49 /511/ 5341 900, Fax. +49 /511/ 5341 904
e-mail hl@accuraplan.de
Internet www.accuraplan.de

Забележка: Хайнер Ламбрехт почина на 16.04.2007 г. Запитвания и кореспонденция отправяйте моля към Федерална служба за защита на природата (г-н Дирк Бернотат, e-mail dirk.bernotat@bfn.de или на г-н Траутнер (виж по-долу)

Arbeitsgruppe für Tierökologie und Planung J. Trautner
(Работна група за екология на животните и планиране)
Johann-Strauss-Str. 22, D-70794 Filderstadt
Tel. +49 /511/ 5341 900, Fax. +49 /511/ 5341 904
e-mail info@tieroekologie.de
Internet www. tieroekologie.de

Предложение за начин на цитиране на доклада:
Ламбрехт, Х & Траутнер, Й. (2007):
Специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността на въздействието в рамките на оценката за съвместимост (ОС) – Краен доклад към част експертни споразумения към юни 2007 г. – Проект за оценка за съвместимост в рамките на Плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата и сигурност на реакторите по поръчка на Федералната служба за защита на природата – FKZ 804 82 004 (със съдействието на К.Кокелке, Р. Щайнер, Р.Бринкман, Д, Бернотат, Е. Гаснер & Г. Кауле). - Хановер, Филдерщат.

Упътване за начин на цитиране на указанията от Приложение 4 на доклада:
Данните от Приложение 4 могат се изтеглят под формата на pdf-документи – разделени според видовете на Приложение II на Директивата за местообитанията и видовете птици – от база данни „FFV-VP-info" на Федералната служба за защита на природата. За в бъдеще те ще бъдат допълвани и доработвани. Научната информация, съотв. източници, които лежат в основата на извлечените ориентировъчни стойностите, са първични за специализираната информационна система (СИС) FFV-VP-info и би трябвало да се цитират така: „цитат от FFV-VP-info (2007)". Ориентировъчните стойности от предложенията в експертните становища би следвало да се цитират като Ламбрехт, Х & Траутнер, Й. (2007).

Докладът представя схващането и мнението на авторите му. Не е задължително те да се припокриват с тези на възложителя на проекта.

Превод на български: ФАУ.ЕМ ЕООД.
Редакция: Росица Димова, Таня Георгиева Шнел.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
Lambrecht, H. & Trautner, J. (2007): Fachinformationssystem und Fachkonventionen zur Bestimmung der Erheblichkeit im Rahmen der FFH-VP – Endbericht zum Teil Fachkonventionen, Schlussstand Juni 2007. – FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz - FKZ 804 82 004 [unter Mitarb. von K. KOCKELKE, R. STEINER, R.BRINKMANN, D. BERNOTAT, E. GASSNER & G. KAULE]. – Hannover, Filderstadt. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита
(BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: VM GmbH.
Editing: Rositsa Dimova, Tanya Gerogieva-Schnell.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation
(BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

СЪДЪРЖАНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД

ОБОЩЕНИЕ 7
I. ВЪВЕДЕНИЕ 10
I.1. Контекст и основание за проекта за оценка на съвместимостта 10
I.2. Операционализиране и обективизиране на обхвата на оценката чрез експертни споразумения 11
I.3. Възникване и съгласуване на предложенията за експертните споразумения. Благодарности. 12
I.4. Място на предложените експертни споразумения в практиката на природозащитата 18
II. ОБЩА ЧАСТ 23
II.1. Област на приложение 23
II.2. Място на предложенията за експертните споразумения сред общите принципи в природозащитата 29
II.3. Дефиниране на понятието значителни въздействия във връзка с „благоприятното природозащитно състояние” 34
III. СТРУКТУРА И ПРИЛАГАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯТА ЗА ЕКСПЕРТНИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ 37
IV. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ОЦЕНКА НА ЗНАЧИТЕЛНОСТТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА ПРИ ДИРЕКТНО ОТНЕМАНЕ НА ПЛОЩИ ОТ ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ В ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ, ВКЛЮЧЕНИ В ПРИЛОЖЕНИЕ I НА ДИРЕКТИВАТА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА 41
IV.1. Предложение за експертни споразумения 41
IV.2. Пояснения и указания за прилагане 50
V. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ОЦЕНКА НА ЗНАЧИТЕЛНОСТТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА ПРИ ДИРЕКТНО ОТНЕМАНЕ НА ПЛОЩИ ОТ МЕСТООБИТАНИЯ НА ВИДОВЕ, ОПАЗВАНИ В ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ ОТ НАТУРА 2000 57
V.1. Предложение за експертни споразумения 57
V.2. Пояснения и указания за прилагане 58
V.3 Типизиране на ползванията на местообитанията от видовете и конкретизиране на ориентировъчните стойности 64
V.3.1. Въведение и основни разсъждения 64
V.3.2. Ориентировъчни стойности и класифициране на видовете по типове ползвания на местообитанията. 67
V. 3.3. Извеждане на специфични ориентировъчни стойности в особени случаи 76
V.4. Пояснения към класифицирането на видовете по типове ползване на местообитанията и прилагане на ориентировъчните стойности 77
ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ: 86

ДРУГИ (НЕПРЕВЕДЕНИ) ЧАСТИ НА ОРИГИНАЛНИЯ ТЕКСТ

VI. ПРИМЕР ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯТА ЗА ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ
VII. ИЗВЕЖДАНЕ НА ОРИЕНТИРОВЪЧНА СТОЙНОСТ „КОЛИЧЕСТВЕНО-АБСОЛЮТНА ЗАГУБА НА ПЛОЩ”

VII. 1. Ориентировъчни стойности „количествено-абсолютна загуба на площ" при отнемане на площ от природни местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите
VII.1.1. Рамка на ориентировъчните стойности
VII.1.2. Причисляване на ориентировъчните стойности към типовете природни местообитания
VII.2. Ориентировъчни стойности „количествено-абсолютна загуба на площ" при отнемане на площ от местообитания на видове
VIII. УКАЗАНИЯ ЗА ВЪЗМОЖНО ПРИЛАГАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯТА ОТ ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ ПРИ ПОСТЕПЕННИ ФУНКЦИОНАЛНИ ЗАГУБИ
X. ПРИЛОЖЕНИЯ – ДОКУМЕНТАЦИЯ

Приложение 1	Анализ на данните за немските зони по Директивата за природните местообитания, дивата флора и фауна (BfN 2006) и извеждане на ориентировъчните стойности
Приложение 2	Извеждане на минимални размери на площи на природни местообитания
Приложение 3	Допълващи основни положения за извеждане на ориентировъчните стойности за отделните типове природни местообитания
Приложение 4	Основни данни и извеждане на ориентировъчните стойности при директно отнемане на площи от местообитания на видове от Приложение II на Директивата за природните местообитания, дивата флора и фауна в защитени зони по тази Директива и местообитания на избрани видове птици от приложение I на Директивата за птиците в защитена зона за птици
Приложение 5	Брой на определените зони за опазване на видове от Приложение II на Директивата за местообитанията
Приложение 6	Класове за установяване на големината на популации на видове в рамките на обявяване на зоните
Приложение 7	Хронология на процесите на разработване, съгласуване и утвърждаване на представените експертни споразумения

ОБОЩЕНИЕ

В рамките на процедурата по оценка на съвместимостта според чл. 34 на Федералния закона за защита на природата трябва да се прецени, дали един проект или план може да доведе до значително въздействие върху съществени за целите на опазване части на зона от мрежата Натура 2000. Определянето на значителността на въздействието, съответно на прагови стойности за значителност на въздействието играе главна роля в процедурата по оценка на съвместимостта.

За квалифицирано провеждане на оценката за съвместимост в интерес на всички участващи е необходима единна, научно обоснована и проследима употреба на законовите разпоредби, която обаче в практиката до сега не съществува (виж напр. Wachter & Jessel 2002: 135, Storz 2005: 162, BBN 2005: 2). От това не на последно място произтича правова несигурност при планирането. Нуждата от стандартизиране и споразумения в природозащитата се подчертава от много институции и автори (виж напр. DNR 2005, BBN 2006) и налага предприетото начинание за експертни споразумения, описвано в настоящия доклад.

Въпросът за значителността на въздействията върху зоните от Натура 2000 е правов въпрос в своята същност, но изисква научно подход и оценка. Той е сред компетенциите на науката за защита на природата, и тя трябва да разработи научно валидни и правово сигурни предложения, които да осигурят единно прилагане в практиката на чл. 34, ал. 1 и 2 от Федералния закон за защита на природата .

Федералната служба за защита на природата възлага през юли 2001 г. първия проект за оценка за съвместимост, в който на база задълбочен анализ на законовата рамка са разработени и документирани същностните, методологичните и структурните основи и процедурни стъпки за установяване значителността на въздействията в рамките на процедурата по ОС (виж Lambrecht et al 2004a). Важен резултат от този пръв проект е разработването на две предложения за експертни споразумения относно директното отнемане на площи от природни местообитания от приложение I на Директивата за местообитанията и местообитания на видове от приложение II на същата и на Директивата за птиците, като тези площи са сред специфични цели на опазване в зоните.

В последствие тези предложения бяха подложени на задълбочена дискусия в рамките на първо продължение на проекта – между другото и в рамките на LANA (2005) – и бяха направени препоръки за по-нататъшното им разработване (напр. Lambrecht & Trautner 2005). Развитието и актуализирането на експертните споразумения бяха предмет на документирания в този окончателен доклад изследователски проект.

Предложенията за експертни споразумения и прилагането им са предадени в сбита форма в глави III, IV и V, които по принцип могат да бъдат разгледани и по единично. Глави I и II служат за въведение и описване на мястото на експертните споразумения в природозащитата. Глава VI съдържа пример за прилагане. Глави VII до IX предлагат на заинтересованите лица детайлна информация за методите на извеждане на експертните

споразумения, а Приложенията – документация за обхватните научни данни, които могат да бъдат в помощ и в други области на прилагане или източник на информация.

Изходна точка на предложенията за експертни споразумения е схващането, че директни или продължителни загуби на площи от ключови за постигане целите на опазване елементи (местообитания и видове) на зоните от Натура 2000 се определят по правило като значително въздействие. За отделни изключенията от това основно схващане бе развит диференциран методологичен подход, съдържащ няколко критерия и условия, който да служи като ориентировъчна рамка, според която да могат да се определят специфични количествено малки и качествено незначителни, съответно все още приемливи загуби на площ. Тези загуби могат после в рамките на предложенията за експертни споразумения да се счетат за незначителни.

Критериите целят от една страна съобразяване с функционалните качествени аспекти (условие А) и от друга – с количествени критерии по отношение на загубата на площи и популации (условия Б и В). Въвеждат се специфични за всеки вид и тип местообитание ориентировъчни стойности за „качествено-абсолютна загуба на площ”, както и една допълнителна относителна ориентировъчна стойност (1%-ов критерий) в зависимост от съответните условия на зоната. Втората стойност е предназначена за особена защита на находища с малка площ. Стойностите се основават на екологични и научни параметри и на свойствата на различните местообитания и видове, както и на обхватния анализ на данните за зоните от немската мрежа Натура 2000 и на научната литература за пространствените изисквания и радиусите на активността на видовете и популациите им. В предложенията за експертни споразумения са интегрирани чрез критерии и възможностите за кумулативни въздействия с други проекти и планове или с други фактори на въздействие. Следва да се отбележи, че именно ориентировъчните стойности са актуализирани в рамките на настоящия проект, а също така са и доразвити по отношение на тяхното извеждане и оформление. В рамките на усъвършенстването, предложените в първия проект единични стойности бяха заменени с няколко степени на ориентировъчните стойности, които да се прилагат в зависимост от особеностите на съответната зона. Това доразвиване се основава непосредствено върху предложения на участващата научна общност и цели още по-голямо зачитане на спецификите на отделните случаи.

Предложенията за споразумения на експертите представят научно конкретизиране на понятието значителност на въздействията. Те не искат и не могат да претендират за формална правова задължителност, каквато биха имали задължителни гранични стойности, а целят да подпомогнат преценката на единичните случаи, което се изразява в използването на понятията „предложения за експертни споразумения” и „ориентировъчни (препоръчителни) стойности”.

Междувременно експертните споразумения от 2004 г. вече са цитирани и взимани предвид по различен начин в съдебни процеси (виж глава I.2). Федералният административен съд (BverwG) се произнесе в присъдата по дело за магистрала А 143 (Западен обходен път на Хале) от17.01.2007 (9A20.50) конкретно по въпроса за

праговите стойности на значително въздействие, а с това по предложенията за експертни споразумения от 2004 г. Съдът изложи следното, позовавайки се на присъда на Европейския съд (EuGH) от 07.09.2004 г. (C-127/02) – „принципно всяко въздействие върху целите на опазване е значително и трябва да се оценява като такова въздействие върху цялата зона. Като незначителни в рамките на чл. 6, ал. 3 от Директивата за местообитанията могат да се считат само въздействия, които не ощетяват целите на опазване (Rn 41)”. Съдът определя в конкретния случай като значителни дори малки по площ загуби на местообитания и поставя критично въпроса, дали въобще една директна площна загуба на местообитания, които са цел на опазване в зона за местообитания може да се оцени като „незначителна”. Той не взима в крайна сметка отношение по въпроса, дали такива загуби могат да се обосноват научно и правово, но „на почитаемия сенат му се струва, че строгата преценка – предложение за ориентировъчна стойност за допустима площна загуба от тип местообитание 8230 от 0 кв. м. в доклада от 2004 г – е удачна в конкретния случай.“

Бъдещето ще покаже дали ще се наложи разбираемото и защитаваното от различни експерти мнение, че всяко трайно отнемане на площи от природни местообитания в обявените за тяхната защита зони трябва да се счита за значително и несъвместимо с целите на опазване или пък ще се приеме подхода, предложен в експертните споразумения, за определяне чрез квалифицирана оценка на минимална в качествено и количествено отношение площна загуба, която да се оценява като допустима в интерес на по-голямата практичност на проектирането в практиката.

Разработените предложения за експертните споразумения представляват най-диференцираното до сега научно и същевременно видово и хабитатно специфично методологично начало за определяне на значителността на въздействията в рамките на процедурата по оценка за съвместимост. До сега няма друго методологично предложение, което да може са се сравни по обхват на участие на научната общност при изготвянето му.

В заключение трябва да се изтъкне, че представените в глави 3.8.6 и 3.8.7 на доклада от 2004 г. (Lambrecht et al. 2004a), експертни предложения се заменят с доразвитите, съгласувани и актуализирани предложенията на настоящия доклад. Обширните разработки в доклада от 2004 г., напр. за подлежащите на оценка за съвместимост планове и проекти, по отношение на несигурността на прогнозите или за различаване на праговете на значителност запазват своята актуалност.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

I.1. Контекст и основание за проекта за оценка на съвместимостта

В рамките на процедурата по оценка за съвместимост според § 34 от Федералния закон за защита на природата, респ. чл. 6 от Директивата за местообитанията, следва да се оцени, дали един проект или план може да доведе до значително въздействие върху компоненти на защитена зона от мрежата Натура 2000, които са от съществено значение за определените цели и предмет на опазване или върху зоната като цяло, и дали в следствие на това планът/проектът е съвместим с целите на опазване на дадената зона. Централно значение има определянето на значителността на въздействията.

Меродавните законови разпоредби за оценката за съвместимост не дават точни определения на най-важните си понятия, особено на понятието „значителност”. За квалифицирано провеждане на оценката за съвместимост, в интерес на всички участващите в нея, е необходимо да има единно, научно обосновано и проследимо прилагане на законовите разпоредби. Не на последно място това е необходимо, за да се гарантира сигурното опазване на биоекологичните елементи на европейското природно наследство във всяка отделна зона от мрежата Натура 2000.

В практиката съществува голяма несигурност, от части и общоизвестни различия при провеждане на оценката на значителността на въздействията. До сега не съществуваха достатъчни предпоставки за съпоставимост, единен подход или обективност при провеждането на оценките (сравни напр. WACHTER & JESSEL 2002: 135, STORZ 2005: 162 ff., BBN 2005: 2). От тук произтича и значителната несигурност по отношение на планирането и законосъобразността на оценките и острата нужда от създаване на инструменти, които да позволят единно прилагане.

На този фон през 2001 г. Федералната служба за защита на природата възложи, в изпълнение на Плана за изследване на околната среда на Федералното министерство за околна среда, защита на природата и ядрена сигурност, изследователския проект „Проучване на значителните въздействия в рамките на оценката за съвместимост” с индекс FKZ801 82 130. Настоящият доклад представлява по-нататъшна разработка на предложенията от експертни становища в рамките на втори проект (FKZ801 82 004), който представлява продължение на първия.[1]

Основна цел на първия проект за специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността в рамките на процедурата по оценка за съвместимост бе изясняването на въпроса, как може научно достоверно значителността на въздействията в рамките на оценката за съвместимост да се оцени и провери, и на тази основа да се вземе решение. Разработените методи, рамки и експертни споразумения следва да допринесат за едно единно прилагане на законовите разпоредби

1 Повече за процеса на възникване и съгласуване на предложенията за експертни споразумения – виж. гл. I. 3. Бел.р.

на национално ниво. Това ще помогне за нарастване на обективността, сигурността при планирането и законосъобразността за всички участници в различните етапи от процедурата.

Свързаната с изследователския проект възможност е подкрепена ясно и от Съвета на експертите по въпроси на околната среда (СЕВОС). В експертизите му по околна среда (SRU 2004: 140) се казва: „Особено в областта на оценката за съвместимост (чл. 34 на Федералния закона за защита на природата: съвместимост и допустимост на проекти, изключения) до сега в страните-членки нямаше единно прилагане на изискванията на Директивата за хабитатите (...) В тази връзка, Съветът приветства инициативата на Федералната служба за защита на природата да разработи предложения за споразумение (конвенция) относно процедурата за установяване на значителните въздействия.“ Още през 2002 г. СЕВОС изиска в своя извънредна експертиза по опазване на природата да се разработят ясни правово обосновани критерии за оценка на значителността на въздействията на национално, дори още по-добре на европейско, ниво” (SRU 2002: 160).

I.2. Операционализиране и обективизиране на обхвата на оценката чрез експертни споразумения

Въпросът за значителността на въздействията върху Натура 2000 зони почива на законови разпоредби, но изисква експертен подход и оценка от гледна точка на науката за опазване на природата. Задача от компетентността на науката за опазване на природата е да бъдат разработени научно валидни и правово сигурни предложения, които да осигурят единното прилагане на чл. 34, ал. 1 и 2 на Федералния закон за защита на природата.

Принципната необходимост от споразумения и стандарти при опазване на природата и свързаните с това предимства са посочвани детайлно и в други изследователски проекти (сравни напр. PLACHTER et al. 2002 или FÜHR et al. 2003). Значението и необходимостта от такова стандартизиране се подчертават и от съответните инициативи, напр. на Сдружението на работещите в областта на опазване на природата (BBN 2005) или на Немския кръг за защита на природата (DNR 2005). Особено издадените от Сдружението на работещите в областта на опазване на природата (BBN 2005) „Принципни позиции за стандартизационен процес в областта на защита на природата” изяснява съществуващата нужда и преди всичко многообразната полза на стандартизационните процеси в природозащитата.

Предвид европейската значимост на мрежата Натура 2000 за нуждите на опазване на природата и предвид особеното значение на оценката за съвместимост за одобряването и осъществяването на проекти и планове, представените в настоящата разработка предложения за експертни споразумения за преценка на значителността на въздействията при директно отнемане на площи от природни местообитания, опазвани в защитените зони, имат особено огромно значение за практиката.

Експертните споразумения са един особено удачен инструмент за подпомагане на единното провеждане на оценката и на отстраняването на съществуващите разлики при това провеждане. Те обединяват в себе си различни характеристики и при участието на всички заинтересовани научни и професионални кръгове трябва:

- да конкретизират законовата рамка,
- да бъдат основани на научни знания и
- да са практически приложими.

Представените по-долу предложения от експертните споразумения предоставят надеждна ориентация при всяка конкретна преценка, за да има единно прилагане на заложените в чл. 34, ал. 1 на Федералния закона за защита на природата изисквания за оценка и в чл. 34, ал. 2 от същия закон мащаб. Те отчитат и съществуващите до сега различни съдебни процедури (VGH Kassel, решение от 28.06.2005 – 12 A 8/05 – потвърдена от BVerwG, решение от. 07.09.2005 – 4 B 49.05; OVG Koblenz, Urt. v. 04.07.2006 – 8 C 11709/05; OVG Münster, решение 13.07.2006 – 20 D 80/05.AK; BVerwG, решение от 17.01.2007 – 9 A 20.05).

На основание на експертните споразумения процедурите по планиране и съгласуване могат да се провеждат по-енергично и правово по-сигурно. При наличието на ограничен капацитет в отговорните институции, предложенията от експертните споразумения могат за подпомогнат едно просто, бързо, ясно и проследимо намиране на решение и да подобрят резултата на експертната оценка. Ограничаването на усилията при проучването и оценката чрез експертните споразумения води до значително облекчаване и опростяване при специализираното изготвяне на документацията за предварителната оценка за необходимостта от ОС и за самата ОС. Това е и в интерес на вносителите на проекти и планове.

В тази връзка експертните споразумения са свързани, и то не на последно място, с предимства от икономически характер, както изясняват FÜHR et al. (2003: 19): „Най-очевидният принос от норми се състои в понижаването на трансакционните разходи. При липса на норми, преговарящите страни трябва във всеки отделен случай да стигат до нов резултат, вместо да разчитат на установени норми. Нормативите облекчават предварително партньорските договори и резултатите могат да са предсказуеми. Това повишава сигурността при планирането, скъсява продължителността на преговорите и дава и на двете страни правова сигурност. Същевременно се понижават и разходите на двете страни. В резултат понижаването на трансакционните разходи води до класическата ситуация на двойна печалба – двете страни постигат по-голямата част от целите си”.

I.3. Възникване и съгласуване на предложенията за експертните споразумения. Благодарности.

Настоящите експертни предложения са разработени в рамките на шестгодишен много-етапен процес на разработване и съгласуване (за детайли виж Приложение 7).

С първия проект (LAMBRECHT et al. 2004a), чрез участие на широк научен кръг и въз основа на обстоен анализ на законовите условия, бяха разработени и документирани препоръки за най-важните съдържателни, методични и структурни стъпки при установяването на значителността на въздействията в рамките на оценката за съвместимост. Особен резултат на този проект бе разработването на два документа с предложения за експертни споразумения относно директна загуба на площ на опазвани в защитените зони природни местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите, на местообитанията на видове от приложение II на същата и от приложение I на Директивата за птиците.

От самото начало в рамките на проекта имаше интензивен обмен на мнения с научната общност. Още първите междинни резултати на научните колективи бяха представени на различни съвещания и работни срещи и публикувани в специализирани научни списания. В изследователския проект от самото началото бяха привлечени и провинциите чрез представители на работния кръг за регулиране на намесата[2] (LANA-AK) и включване на един представител на Службите за защита на природата от всяка провинция в изследователския колектив. Отговорните представители на Федералното министерство на транспорта, строителството и градското развитие бяха информирани постоянно за междинните етапи в интерес на съгласуването със стартиралия там паралелен проект „Насоки за оценка на съвместимостта при строителството на магистрали”[3].

През април 2004 г. предложенията за експертните споразумения бяха документирани и публикувани в изследователски доклад „Проучване на значителните въздействия в рамките на процедурата по оценка за съвместимост” като междинен резултат от проекта (LAMBRECHT et al. 2004a, LAMBRECHT et al. 2004b, TRAUTNER & LAMBRECHT 2005).

В крайна сметка тези предложения бяха представени на широката научна общност за дискусия чрез интернет-анкети, писмени становища и научна конференция в рамките на

2 Регулирането на намесите (Eingriffsregelung) е процедура, предвидена както в Федералния закон за защита на природата, така и в съответните закони на провинциите. В исторически план регулирането на намесите присъства в законите много преди Натура 2000 и оценката за съвместимост. Тази процедура е част от общите принципи за опазването на природата и ландшафта. Според чл. 14 от Федералния закон за защита на природата, намеса е всяка промяна на образа или ползването на площите, на подпочвените води, на функциите на природната среда (действията, които са част от законно установените горско, селско и ловно стопанство не представляват намеса). Според чл. 15 всеки причинител на намеса е длъжен да я избегне, ако е възможно, а в случай че не е, да предприеме мерки за компенсиране или заместване. Чл. 17 урежда процедурата по даване на разрешителни за провеждане на намесата от съответните органи. Регулирането на намесите е различна процедура от тази по ОВОС, за която съществува отделен закон. Тъй като регулирането на намесите е отдавна позната и наложила се процедура, в природозащитната сфера на Германия са разработени и приети редица научни методи за събиране на данни и разработка на доклади, необходими за оценките на намесата. Бел.р.

3 Част от този текст също е преведен в рамките на проект “Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране”. Бел.р.

първото продължение на проекта. Резултатите от проекта 2004/2005 бяха предоставени и на вниманието на представители на Федералния върховен съд и на Европейската комисия, които принципно приветстват такъв процес на формиране на общо споразумение. В окончателния доклад за проекта (LAMBRECHT & TRAUTNER 2005) бяха обстойно прегледани всички постъпили писмени становища, също и от научната конференция в Лайпциг, и бяха изведени препоръки за по-нататъшно развитие.

Като обобщаващ резултат от процеса на дискусия и съгласуване може да се направи извод, че голяма част от резултатите на изследванията, както и специализираната информационна система, са приветствани от научната общност, както и че общността потвърждава без изключение нуждата от обективизиране и операционализиране на мащабите на оценката за установяване на значително въздействие под формата на специализирани експертни споразумения, респективно стандарти. Принципът на предложения за експертни споразумения по отношение на фактора на въздействие „загуба на площ„ с дефинирани пет критерия, вкл. интегрираната връзка между абсолютни и относителни стойности, бяха оценени като целесъобразни и удачни. Същевременно налице беше и позитивният опит от прилагането и възприемането (напр. от проектантски бюра, различни нива на институции, свързани с опазването на природата, НПО) на предложенията от 2004 г. Представителите на научните организации за защита на природата в отделните федерални провинции също оцениха усилията за обективно тълкуване на понятието значителност в рамките на проекта „Специализирана информационна система и експертни споразумения за определяне на значителността на въздействието в рамките на оценката за съвместимост (ОС) според Директивата за местообитанията”. Те посочиха, че за целите на науката за защита на природата и за нейната достоверност е необходимо съществуването на единно тълкуване на понятията, по възможност, на федерално ниво (Национална служба за защита на природата Саксен-Анхалт, LFU Sachsen-Anhalt 2006).

Най-голяма част от коментарите и съмненията бяха насочени към произхода и размера на включените в предложенията абсолютни ориентировъчни стойности за природните местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите, както и вторично за съответните животински видове. Тук бяха предложени отчасти повишаване или намаляване на стойностите за определени типове или видове.

Ориентировъчните стойности бяха актуализирани в рамките на по-нататъшното развитие на предложенията за експертните споразумения по отношение на научната им обосновка и формулировка (по идея и на LANA 2005). Към това положително развитие се прибави и най-сетне приключилия напълно процес на обявяване на покритията на всички типове природни местообитания в Германия. В рамките на усъвършенстването, предложените до тогава единични показатели бяха заменени със съотнесени ориентировъчни стойности, които да се прилагат според наличието на площи в засегната защитена зона. Това по-нататъшно развитие се базира непосредствено на предложенията на взелите участие в проекта научни общности и в още по-голяма степен на необходимостта да могат да се вземат предвид специфичността на отделните случаи. При разработването на ориентировъчните стойности, по желание на провинциите и в интерес за всеобщо

възприемане, се взеха предвид и различните наръчници на провинциите за дефиниции и картиране на типовете природни местообитания и защитени биотопи[4].

Съществуваше известна критика поради очевидното неразбиране на отделни критерии и понятия. С помощта на съответно прецизиране и разяснения то беше преодоляно.

Предприетото доразвиване на предложенията за експертните споразумения беше подкрепено от научната общност на заключителната среща на всички участници в процеса, където бяха приети принципната структура и оформяне (особено прилагането като ориентировъчна рамка и отношението към всеки отделен случай на оценка), а също и дефинираните критерии и условия и на свързаните с това ориентировъчни стойности. Предприетото доразвиване беше оценено от различните участници подчертано позитивно и тълкуването на ориентировъчните стойности бе определено като научно проследимо и прозрачно. Усъвършенстваните предложения на научната общност бяха определени от мнозинството от участниците като научно премерени и пригодни за практическо приложение.

Благодарности

За процеса на възникване и съгласуване на предложенията за експертни споразумения допринесоха голям брой колеги чрез конструктивни критики, коментари и указания.

В естеството на такъв процес за постигане на споразумение лежи условието, не всяко отделно мнение да се взема предвид изцяло, а да се намерят компромиси в интерес на широкото приемане и на законовата и научната коректност. За многото коментари, за одобрението, вкл. и за конструктивната критика, ние искаме да изкажем поименно благодарности на всички допринесли за съществуването на експертното споразумение лица, участвали в изследователския кръг и дали писмени становища в различните научни области.

Д-р Сандра Балцер	Федерална служба за защита на природата FG I 2.2, Бон
Г-н Клаус-Улрих Батефелд	Министерство на околната среда, планирането и защита на потреблението на провинция Хесен, отдел „Защита на природата”, Виисбаден
Г-н Фрахк Бернсхаузен	Проектантска група за Природа и Ландшафт, Хунген
Г-н Байтер	Областна управа Тюбинген, Ref. 44, Пътно строителство

4 В Германия съществува национална класификация на типовете местообитанията, наричани традиционно биотопи. Във Федералния закон за защита на природата, както и в тези на провинциите, се посочват типове биотопи, които са обект на защита, много преди Директивата за местообитанията да влезе в сила. Много от типовете биотопи, защитени по германското право, не са защитени според Директивата за местообитанията. По този начин Германия защитава специфични елементи на биологичното си разнообразие, които поради различни причини не са защитени на европейско ниво. Бел.р.

Д-р Улрике Бик	Върховен административен съд на провинция Северен Рейн-Вестфалия, гр. Мюнстер
Г-н Ханс-Вернер Бланк	Сенатор за строителство, околна среда и транспорт, гр. Бремен
Г-жа Марита Бьотхер	Федерална служба за защита на природата, FG II 3.2, гр. Лайпциг
Д-р Анита Брейер	Федерално министерство за околната среда, защита на природата и ядрена сигурност, гр. Бон
Д-р Роберт Бринкман	Проектантско бюро „Бринкман”, гр. Гунделфинген
Д- р Тиге Клаусен	Агенция за екология, почви и гори, Северен Рейн-Вестфалия, гр. Реклингхаузен
Г-н Гьотц Елвангер	Федерална служба за защита на природата, FG I 2.2, гр. Бон
Г-н Уве Файкерт	Бюро U-Plan – консултантско бюро за околна среда и приложно ландшафтно планиране, гр. Кьонигсдорф
Проф. Д-р Андреас Физан	Университет Бийлефелд – Катедра „Публично, екологично и техническо право, Правна теория“
Г-н Петер Фишер-Хюфтле	Върховен съд, гр. Регенсбург
Г-н Клаус Фюсер	Адвокатско дружество „Фюсер и Колеги”, гр. Лайпциг
Д-р Аник Гарниел	Килски институт за ландшафтна екология, гр. Кил
Хон.проф. д-р Мартин Гелернман	Университет Оснабрюк, факултет „Правни науки“
Д-р Иво Герхарц	Хокенхайм
Д-р Гютце	„Съюз за защита на природата”, сдружение на провинция Тюрингия, гр. Йена
Д-р Клаус Хенле	Екологичен изследователски център-Лайпциг- Хале, Сектор Естествен природен ландшафт, гр. Лайпциг
Г-н Матиас Херберт	Федерална служба за защита на природата, AL II. 3, гр. Лайпциг
Г-н Карстен Им	Областно учреждение за пътно строителство и транспорт на провинция Долна Саксония, гр. Хановер, Дек. 23,
Г-н Волфганг Кайзер	Министерство на храните и устройственото планиране на провинция Баден-Вюртемберг, Реф. 57, Защита на биотопите и на видовете/Регулиране на намесата, гр. Щутгарт
Г-н Йохан Краузе	Федерална служба за защита на природата, FG I 3.2, о-в Вилм
Д- р Томас Кайсер	Бюро д-р Кайзер – Работна група „Земи & води“ (ALW), гр. Биденбостел
Г-жа Юта Калман	Служба по околна среда на провинция Бранденбург, гр. Потсдам
Г-н Волфганг Керстан	Инженерно – проектантско бюро Ланге, гр. Моерс
Д-р Андреа Кол	WWF Германия, Защита на природата, гр. Франкфурт
Г-н Геролд Ланг	Бюро „Д-р Х.М. Шобер”, Бюро „Ландшафтна архитектура”

Г-н Йенс Мароц	Предприятие за водно стопанство, защита на морския бряг и природата на Долна Саксония, гр. Олденбург
Г-н Гюнтер Матхойс	Група за екологична експертиза – гр. Щутгарт
Г-н Клаус Майер	NABU, Реферат за защита на природата и политика в областта на опазване на околната среда, гр. Бон
Д-р Улрих Мирвалд	Килски институт по ландшафтна екология, гр. Кил
Г-н Волф Мюлер	Федерален съюз „Строителните материали, камъни, почва”, гр. Берлин
Г-н Дирк Нентвиг	Министерство на земеделието, околната среда и защита на потреблението на провинция Мекленбург – Предна Померания
Г-жа Юта Йохелхоизер	Министерство на околната среда, земеделието, защита на природата и потреблението на провинция Северен Рейн-Вестфаления, гр. Дюселдорф
Г-жа Барбара Пабелик	Министерство на земеделието, опазване на околната среда и териториално планиране на провинция Бранденбург, гр. Потсдам
Д-р Бертолд Пехан	Министерство на земеделието, околната среда и селските райони
Д-р Волфганг Петерс	Технически университет Берлин, Институт за ландшафтно и екологично планиране, гр. Берлин
Д-р Труде Посер	VSÖ, Бад Гандерсхайм
Д-р Хайнрих Рек	Екологичен център Кил, специален отдел Ландшафтна екология, гр. Кил
Проф. Д-р Улрих Ридл	Специализирано висше учебно заведение „Lippe и Höxter“, област Ландшафтна екология/Ландшафтно планиране
Г-н Олаф Риизнер – Зайферт	Служба за поддържане на ландшафта на окръг Алтенкирхен
Г-н Екхарт Рол	Служба на железниците, офис Кьолн
Г-н Лоренц Санктьоханзер	Служба по околната среда, здраве и защита на потреблението на провинция Бавария, Главна служба за защита на природата, гр. Мюнхен
Д-р Хайко Савитски	Група за планиране на природата и ландшафта, гр. Хунген
Г-н Хелмут Шмиц	Природозащитна служба, гр. Оснабрюк
Г-н Аксел Шмол	„Froelicht & Sporbeck” – планиране на околната среда и консултация, гр. Потсдам
Г-н Райнер Шрадер	Министерство на земеделието, защита на природата и околната среда на провинция Тюрингия, отдел Защита на околната среда/ горското стопанство, гр. Ерфурт
Д-р Матиас Шрайбер	Планиране на околната среда „Schreiber“, гр. Брамше
Г-жа Анке Шумахер	Институт по защита на природата и природозащитно право , гр. Тюбинген

Г-н Йохен Шумахер	Институт по защита на природата и природозащитно право, гр. Тюбинген
Г-жа Геза Швон	Федерално министерство на транспорта, строителството и градското развитието, Реф. S. 13, гр. Бон
Д-р Йозеф Зетеле	Център за изследвания на околната среда Лайпциг - Хале, Изследване на биоценозите, гр. Хале
Г-жа Моника Зомер	Федерална служба за водно стопанство, екологични и поземлени въпроси, Защита на природата, гр. Кобленц
Д-р Аксел Симанк	Федерална служба за защита на природата, FG I 2.2, гр. Бон
Г-н Грегор Станисловски	Инженерно-проектантско бюро Ланге , гр. Моерс
Д-р Герхард Тим	Съюз за защита на природата и околната среда на Германия, гр. Берлин
Проф.д-р Кристина фон Хаарен	Университет Хановер, Институт за поддържане на ландшафта и защита на природата
Д-р Алфред Вагнер	Бюро за вегетационна и ландшафтна екология, гр. Унтерамергау
Г-н Андреас Вехнер-Хайл	Федерално министерство на транспорта, строителството и развитие на градовете, Реф. S. 13, гр. Бон
Г-н Дитмар Вайерих	Служба за защита на околната среда на провинция Саксония-Анхалт, Dez.6.2 Защита на природата, гр. Хале
Г-н Инго Висберг	Федерално министерство на околната среда, защита на природата и сигурност на реакторите , гр. Бон
Д-р Волфганг Целиус-Екерт	Бюро “Gaede & Gilcher Partnerschaft” , Технически университет Мюнхен, Катедра екология на ландшафта, гр. Фрайбург
Г-н Петер Цимер	Общински съвет на окръг Дармщат-Диибург, гр. Дармщат

I.4. Място на предложените експертни споразумения в практиката на природозащитата

Настоящите предложения за експертни споразумения, които бяха развити в рамките на процеса на научно изследване и при включването на широк кръг участници от природозащитните среди, са развити и обосновани научно диференцирано.

Предложенията, вкл. съдържащите се в тях ориентировъчни стойностите за допустими площни загуби на опазвани природни местообитания и местообитания на видове, не могат да заменят оценката на всеки конкретен случай. Те предлагат по-скоро обективна

ориентировъчна рамка за всяка отделна оценка, за да направят възможно действителното съпоставяне на сравними случаи, нещо невъзможно до този момент в практиката.

За да се изчистят недоразуменията относно основния принцип на предложенията за експертните споразумения, между представители на Федералното министерство за околна среда, Федералната служба за защита на природата, Федералното министерство на транспорта, строителството и сигурността и ангажираните от двете страни участници в изследването се стигна до съгласие относно следната единна **формулировка**, вкл. до единното мнение, тя да бъде документирана на централно място, а именно в следващите редове:

„Съдържащите се в предложенията за експертни споразумения стойности са ориентировъчни. Те, както и споразуменията изобщо, не може и не трябва да заменят оценката и съответните научни обосновки във всеки отделен случай, а да предложат обективно ориентиране и помощ.

Те представляват рамка, която позволява използването на опорни точки за оценка на значителността на въздействието, за всеки отделен казус и от всички участващи в процеса, за да се стигне до валидно и законово обосновано решение. В случай, че при прилагането на ориентировъчните стойности се стигне до отклоняване от тях, то е необходимо да е налице проследима научно обоснована причина”.

Горната формулировка подчертава обстоятелството, че предложенията на експертите дават професионално конкретизиране на понятието значителност, без да претендират за формална законова обвързаност, и че са помощно средство за преценяване на всеки отделен случай. Чрез понятията „предложения за експерти споразумения” и „ориентировъчни стойностите” това намерение се подчертава.

Разработените предложения в експертните споразумения представляват най-подробните научни и насочени специфично към всеки отделен тип природно местообитание и местообитание на вид методи за определяне на значителността на въздействията в рамките на Директивата за местообитанията, прилагани някога. Трябва да се подчертае, че в областта на природозащитата (за разлика напр. от техническото опазване на околната среда) едва ли има друг метод, които да е създаден с участието на сравнима по мащаби научна общност.

Предвид изложеното, формулираните от различни професионалисти с научен авторитет критерии и стойности могат да бъдат признати като мащаб при проверка в съдебни процеси. Това бе изразено от Европейския съд в негово изявление относно свързаното с Натура 2000 законодателство, напр. във връзка със законовите разпоредби за опазване на видовете според Директивата за птиците (сравни Европейски съд, присъда от 15.12.2005, дело C-344/03, EuGH, Urt. v. 15.12.2005 – C-344/03).

Настоящите експертни споразумения дават във всеки отделен случай решаващ принос за операционализиране и обективиране на коректна оценка на въздействията и установяване на тяхната значителност, така че като краен резултат те:

- **опростяват** прилагането на специфични законови разпоредби и изготвянето на необходимите за целта **експертни заключения**, вкл. при изготвяне на експертни становища,
- допринасят за **опростяване и ускоряване на процедурата** в съответните инстанции и спестяват спорни дискусии относно въпроси по оценката и облекчават участващите във всяка отделна процедура,
- постигат голяма **сигурност при планиране и при прилагане на законовите разпоредби**,
- чрез своята надеждността те **повишават степента** на **приемане** на нормативните разпоредби в областта на защита на природата,
- представляват съществен **принос** за постигане на желания еднороден нормиран подход в **разрешителните процедури**.

Изрично се подчертава, че оценката за съвместимост и заложените в нея критерии и мащаби – както изтъква Европейския съд в своя присъда (особено дело от 07.09.2004 – C 127/02 – улов на мидата *Cerastoderma edule,* EuGH*,* Urt. v. 7.9.2004 – C 127/02) – служат за превенция при опазването на околната среда, съответно са длъжни да я осъществяват. Освен това, както се произнесе Съветът на експертите по въпросите на опазването на околната среда „не трябва да се поставят прекалени изисквания към прага на значителност (...). В никакъв случай не трябва да се допуска прагът на значителност да е равен на най-високите стойности на въздействие, които все още могат да се толерират (от местообитанията и видовете, бел.р.) Ако това се случи, намаляване на площ на зони, имисионни или други натоварвания на най-горната граница (от диапазона на стойностите на въздействието, бел.р.) редовно ще се определят като незначителни. Режимът на опазване в зоните от Натура 2000 може да предотврати постепенна и продължителна деградация само тогава, когато е ефективен и срещу въздействия, които водят до постепенно и увеличаващо се във времето влошаване на природозащитното състояние“ (SRU 2005, Rz. 457). В този смисъл генералният адвокат Юлиане Кокот изказва пред европейския съд следното: „Ако въздействия чрез планове и проекти биха били допустими, защото само затрудняват постигането на целите на опазване в зоната, но все още не ги правят невъзможни или невероятни за постигане, то находищата на видове или местообитания в Натура 2000 зоните бавно и постепенни биха намалявали (...). Тези загуби не биха били компенсирани, защото чл. 6 (4) на Директивата за местообитанията в този случай не намира приложение (KOKOTT 2004, Rn. 84).

Оценката за съвместимост не е инструмент за възпрепятстване на планове или проекти. Тя трябва по-скоро да гарантира, че опазваните в мрежата Натура 2000 компоненти няма да понесат щети. В отделните случай това може да бъде постигнато чрез адаптиране или модифициране на намеренията по такъв начин, че те могат да бъдат осъществени. В случай, че предприетите мерки не са достатъчни, допускане на плана/проекта е възможно като изключение, ако се изпълнят другите изисквания на чл. 34, ал. 3 до 5 от Федералния закон за защита на природата. Към тях се числят и мерките за осигуряване

на кохерентност на мрежата Натура 2000, за да се компенсират трайно и ефективно значителни въздействия, които не могат да бъдат избегнати. На намерения от преобладаващ обществен интерес без алтернативи с по-слабо въздействие тези изисквания не поставят непреодолими препятствия. Представените тук експертни споразумения допринасят в този контекст и за това, оценката на изискванията на чл. 34 на Федералния закон за защита на природата да бъдат предприети със значително по-голяма сигурност на планирането и законосъобразността.

Федералният административен съд се произнася в своя присъда по дело A 143 (западен обходен път на гр. Хале) от 17.01.2007 (9A 20.05) по различен начин по въпроса за праговете на значителността и съответно по експертните споразумения от 2004 г[5].

5 Федералният административен съд пояснява в тази връзка, че ако за едно намерение се предвижда да бъде реализирано дори частично в границите на защитена зона, значителни въздействия върху зоната са неизбежни, до колкото настъпването им не може да бъде обективно предотвратено чрез концепция за опазването на зоната (Rn. 36). По-нататък Съдът се позовава на присъда на Европейския съд от 07.09.2004 (C-127/02): „Принципно всяко въздействие върху предмета и целите на опазване е значително и трябва да се оценява като такова върху цялата зона. Незначителни са според чл. 6 (3) на Директивата за местообитанията само въздействия, които не засягат отрицателно която и да е цел на опазване в зони (Rn. 41)”. По отношение загубите на площи от местообитания и по предложенията за експертните споразумения от 2004 г. Федералният съд се произнася критично дотолкова, доколкото изразява съмнение, „дали и в какъв обхват директната площна загуба на местообитание в резултат от изграждане на път, може да бъде оправдана на основание на минимални референтни стойности, тъй като дефинирано благоприятното състояние на опазваното в зоната има тогава, когато то запазва площта си на разпространение в зоната или я увеличава”. Като следствие на казаното до тук, по отношение на конкретния случай съдиите изтъкват, че дори малки площни загуби от местообитание 8230 (загубата на площ се оценява на по-малка от 300 кв.м. или под 2 промила от находището в зоната) трябва да се считат за значителни. Съдиите смятат, че частично дефинираните минимални площни покрития от 100 кв.м. или 1000 кв.м. в указанията за картиране на местообитанията на провинциите, може и да са достатъчни за грубо заснемане/картиране на находищата в рамките на подготовката на документацията за обявяване на зоните. „Но като инструмент в рамките на ОС, тези минимални площи не са подходящи, което и се взима предвид в подхода на LAMBRECHT et al. (2004b) (Rn 51)”. Според съда, по отношение на конкретна площна загуба обаче, „трябва да се възрази срещу всяко утвърждаване на план, което изхожда от обстоятелството, че може да се пренебрегне директна площна загуба от опазвано местообитание, тъй като биотопите, установени в резултат от проучването при оценката за съвместимост върху предвидения за преместване порфирен купен, са разпознати частично като включения в предмета на опазване при обявяване на зоната тип природно местообитание 8230, и ищецът има право, че в този случай в резултат от реализирането на проекта трябва да се очаква тотална загуба на местообитание, която е несъвместима с предмета и целите на опазване на зоната (Rn 93)”. Тъй като заради „минималното площно покритие”, необходимо на едно находище, за да бъде картирано според ръководството за картиране на провинцията, не може да се изключи факта, че природно местообитание от типа 8230 с площ под релевантната стойност от 100 кв.м., не е представено на мястото за реализиране на проекта, може да се направи извода, че наличният картен материал не дава достатъчно доказателства. „Въпросната площна загуба не може да бъде оправдана с това, че е малка. Противоположната оценка, дадена в документа за оценката за степента на въздействие, сенатът не може да приеме поради природозащитни съображения. Докладът за оценка за съвместимостта (стр. 72) казва от една страна– без причисляване на биотопа към тип местообитание 8230 – че не се засягали добре съхранени или уникални тревни биотопи; от друга страна обаче предизвиканата непосредствена загуба на площ на местообитание била по-малка от 2 промила от наличните в зоната и само 0.6% от северозападната част на зоната”. Ищецът правилно посочва в противовес, че окончателният доклад за оценката за съвместимост (стр. 122) предлага за местообитанието от типа 8230 праг на толерантност по

Съдът потвърждава, както и съдът в Касел, формулираните основни принципи от експертните споразумения и оценява конкретния случай на минимално отнемане на площ като значително. В крайна сметка съдът не взима отношение, дали такива загуби са оправдани от природозащитна и правова гледна точка, но счита строгата оценка, предложена за местообитание 8230 в доклада от 2004 г. – ориентировъчна стойност за праг на толерантност 0 кв.м – за удачна в конкретния случай.
Бъдещето ще покаже дали ще се наложи разбираемото и защитаваното от различни експерти мнение, че всяко трайно отнемане на площи от природни местообитания в обявените за тяхната защита зони ще се счита за значително и несъвместимо с целите на опазване или пък ще се приеме подхода, предложен в експертните споразумения, за определяне чрез квалифицирана количествена и качествена оценка на минимална площна загуба, която да се оценява като допустима в интерес на по-висока практичност на проектиране. Според Федералния административен съд, вероятно и според Европейския съд, и според настоящите възгледи, предложените експертни становища отразяват по-скоро границата на приемливостта по въпроса за оценяването на загуби на площи от местообитания като незначителни.

Накрая трябва да се подчертае, че развитите в доклад от 2004 г.(LAMBRECHT et al. (2004b) в глави 3.8.6 и 3.8.7. предложения за експертните споразумения трябва за бъдат заменени от същите доразвити, съгласувани и актуализирани предложения от настоящия доклад. Докладът от 2004 г. е значително по-обхватен по отношение на законовите разпоредби и методологическите работни стъпки на ОС. Представените в него текстове продължават да са валидни (напр. кои проекти се подлагат на оценка за съвместимост, дефиниции и разяснения на факторите на въздействие, елементи, съдържание и мащаби на оценката за съвместимост, подход по отношение на прогнозната несигурност, подход по отношение на характерните видове, разлика между прагове на значителност, преки и кумулативни въздействия, мащаб на оценката на чл. 6 и 12 от Директивата за местообитанията).

отношение на площна загуба от 0 кв. м. Без да трябва да вземе крайно становище по въпроса, дали и доколко праговете на толерантност са оправдани от природозащитна и правова гледна точка, сенатът намира строгата оценка в конкретния случай за удачна. Бел.р.

II. ОБЩА ЧАСТ

II.1. Област на приложение

Предложенията за експертни споразумения служат **като помощно средство и за ориентиране** при провеждане на обективна, логично проследима преценка на значителността на въздействията по смисъла на чл. 34, ал2 на Федералния закон за защита на природата при директно отнемане на площ от определен тип природно местообитание от Приложение I, както и от местообитанията на видове от Приложение II на Директивата за местообитанията, включително и на птиците от Приложение I, чл. 4, ал. 2 на Директивата за птиците в защитени зони от мрежата Натура 2000. Тяхна цел е да подпомогнат във всеки отделен случай извършването на практически ориентирано, проследимо и повторимо **конкретизиране на преценката за значителността** на въздействията и тълкуването на понятието значителност.

Предложенията на експертите трябва да бъдат прилагани тогава, когато не може да се направи непосредствено ясна преценка на въздействието на база на конкретни и определени според правото на Европейската Общност[6] специфични цели на опазване и когато съвместимост, но и противоречие с тях не е очевидно.

Експертните споразумения имат за основен предмет специално въздействия в резултат на директно отнемане на площ. С всяко намерение обичайно са свързани и видове въздействия от друго естество. Тези въздействия също следва да бъдат оценени. Във някои случаи другите въздействащи фактори могат да имат по-голямо значение за оценката на съвместимостта, отколкото загубата на площ от природни местообитания или хабитати на видове при реализирането на намерението.

Какви въздействащи фактори и какви възможни последствия за зона от мрежата Натура 2000 изобщо са от значение и трябва да се изследват целенасочено в рамките на оценката за съвместимост, следва да се изяснени първоначално с предварителна оценка за необходимостта от ОС и в последствие при определяне на рамките на ОС. При това е необходимо да се вземат предвид всички възможни специфични за намерението въздействащи фактори (виж табл. 1). Принципно не може оценката да се ограничава само за фактора загуба на площ.

Отнемането при реализиране на намерение на площи от опазваните в границите на зоната природни местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията и на местообитания на видове от Приложение II на същата или на местообитания на птици от Приложение I и чл. 4, ал. 2 от Директивата за птиците е винаги „подходящо“ да окаже значително въздействие по смисъла на чл. 10, ал. 1, т. 11. В тези случаи е наложително

6 Федералният административен съд подчертава в присъдата от 01.04.2004 за шосе B 50 ограничение за тези случаи, при които „отговорната институция на провинцията – в съответствие с правото на Общността и немското право в областта на опазване на природата – е определила специфични за опазване цели в съответната зона...“ Бел.р.

провеждането на оценка за съвместимост (сравни с практиката на Европейския съд присъда от 7.2.2004 – C 127/02 –улов на миди).

Влиянието е винаги значително, защото чрез пълно или частично застрояване или запечатване на площи– изхождайки от това, че те са цел на опазване в зоната [7]– съвсем непосредствено и очевидно се унищожава или уврежда съществен елемент на защитената зона, който приоритетно трябва да бъде опазван. .

С такова въздействие се свързва неминуемо разрушаване на характеризиращите местообитанието абиотични и биотични елементи на въпросната площ. Същото се отнася и за местообитанията на видове и техните биотични и абиотични съставни части по отношение на видово-специфични им функции. Следователно, във всички случаи резултатът е загуба на определени био-екологични функции на съответната площ.

Таб. 1 Каталог на възможните фактори на въздействие [8]

Група въздействащи фактори	**Въздействащи фактори**
1. Директно отнемане на площи	1-1 застрояване / покриване / запечатване
2. Промяна на структурата на местообитанието/ ползване	2-1 Директна промяна на структурата на растителността/местообитанието
	2-2 Загуба / Промяна на характерната динамика
	2-3 Интензификация на земеделието, горското стопанство и риболова
	2-4 Краткосрочно изоставяне на ползване или поддържане, оформящо местообитанието
	2-5 Трайно изоставяне на ползване или поддържане, оформящо местообитанието
3. Изменения на основни абиотични фактори	3-1 Изменения на почвите/ съответно геоложката основа
	3-2 Изменения в морфологичните условия
	3-3 Изменения в хидроложките / хидродинамичните условия
	3-4 Изменения в хидрохимичните условия
	3-5 Изменения в температурните условия
	3-6 Изменения в други, най-вече от значение за климата фактори (напр. осветяване, засенчване)
4. Бариерен ефект/ Капанен ефект /	4-1 Обусловени от строителството (на съоръжението) бариерни /капанни ефекти и загуба на индивиди

7 Изключения биха могли да се допуснат напр. когато в защитената зона няма находища на видове или площта не е местообитание, но има непосредствено значение за опазването на зоната, напр. като буферна площ срещу гранични въздействия (еутрофикация, шум). Бел.р.

8 Според типа на инвестиционното намерение от значение могат да са (или съответно да възникват редовно) само част от факторите на въздействие. Бел.р.

Загуба на индивиди	4-2 Обусловени от самото съоръжение бариерни /капанни ефекти и загуба на индивиди
	4-3 Обусловени от експлоатацията на съоръжението бариерни /капанни ефекти и загуба на индивиди
5. Нематериални въздействия	5-1 Акустични дразнения (Звук)
	5-2 Движение/ Оптични причинители на дразнение (видимост на дразнителя, отнемане на светлина чрез съоръжението)
	5-3 Светлина (също и привличане)
	5-4 Разтърсвания / Вибрации
	5-5 Механично въздействие(напр. утъпкване, въздушно завихряне, разбиване на вълни и др.)

Група въздействащи фактори	**Въздействащи фактори**
6. Материални въздействия	6-1 Азотни и фосфатни съединения/ еутрофикация
	6-2 Органични съединения
	6-3 Тежки метали
	6-4 Други вредни вещества от горивни и производствени процеси
	6-5 Сол
	6-6 Отлагания със структурни въздействия (прах /суспензирани вещества и седименти)
	6-7 Обонятелно дразнение (аромати/ привличане)
	6-8 Лекарствени остатъци и действащи върху ендокринната система вещества
	6-9 Други вещества
7. Лъчение	7-1 Нейонизиращи лъчения/ Електромагнитно поле
	7-2 Йонизиращи лъчения/ Радиоактивно облъчване
8. Целенасочено влияние на видове и организми	8-1 Управление на месни видове
	8-2 Стимулиране/Разпространяване на неместни видове
	8-3 Борба срещу организми (напр. употреба на пестициди)
	8-4 Пускане в природата на генетично нови съотв. модифицирани организми
9. Други	9-1 Други

Тук трябва да се отдели въпросът за усилията, необходими за извършване на оценката за съвместимост на едно намерение със специфичните за защитената зона цели на опазване. В някои конфликтни ситуации те могат да са сравнително малки, при което напр. допълнително картиране на място не е необходимо, тъй като са налице достатъчно данни и конфликтът може да бъде лесно разпознат и проучен (относително леки за преценяване случаи). В някои случаи още в рамките на преценката за необходимостта от ОС може да

се направи заключение за степента на въздействие (много леки за преценяване случаи, виж фиг. 1). Усилията за провеждане на ОС на намерения, подлежащи на такава, може от друга страна в отделни случаи да са относително високи.

Независимо от това, преценката за степента на въздействията при директно отнемане на площ представлява „лек случай” за вземане на решение в сравнение с общия спектър от възможни въздействия.

Практическото прилагане на предложенията за експертни споразумения изисква във всеки случай подходяща, точна и пространствено конкретна информация за намерението, предвидената за използване от него площ и същевременно за зоната от Натура 2000 с нейните природни местообитания и местообитания на видове. Тъй като предложенията за експертни споразумения следва да се прилагат в случаи, в които са засегнати непосредствено съществени части за опазването на зона от Натура 2000 чрез трайно отнемане на площ, то тяхното приложение е удачно едва в рамките на задълбоченото проучване на случая и съответно в рамките на същинската оценка за съвместимост (виж фиг. 1: 2.1 до 2.3). Не на последно място в рамките на ОС трябва винаги да се определят и количествено-функционалните критерии, посочени в експертните споразумения. Принципно важни за оценката са и други фактори на въздействие, както и кумулативния ефект на комбинацията с други планове и проекти, за чието оценяване са необходими определени данни (виж. фиг. 1). По друг начин едва ли могат да се спазят изисканите от закона точност на прогнозата и управление на риска (виж най-вече присъди на Европейския съд EuGH 07.09.2005 – C-127/02 и на немския административен съд BVerwG 17.01.2007 – 9 A 20.05).

В процеса на съгласуване на предложенията за експертните споразумения бе повдигнат въпроса, дали използването им в рамките на предварителната оценка за необходимостта от ОС е възможно и целесъобразно. Установи се, че в практиката не съществува единно разбиране за дефинирането и разграничението между предварителната оценка за необходимост на ОС и самата ОС. В някои случай се прави предварителна оценка за необходимостта от ОС с обхват и детайлност на същинска оценка, но се представя като предварителна.

Предложенията за експертните споразумения са насочени преди всичко към разработване на въпроса за значителността на въздействията, а не към проверка на задължението за провеждане на процедура по оценка за съвместимост, включително и за непровеждането й. До колкото е възможна загуба на площ в някои от опазваните елементи на защитената зона, то съответният праг на релевантност[9] за въздействащия фактор „загуба на площ” (виж фиг. 1) е непосредствено прекрачен. Това означава, че по правило дори отнемане на съвсем малки площи налага задълбочено проучване поне на засегнатите елементи, тъй като в противен случай значителното въздействие не би могло да бъде изключено с исканата от закона сигурност. Съответно ориентировъчните

9 Има се пред вид, че щом става дума за отнемане на площ, то въздействието е достатъчно съществено, за да се налага оценка за съвместимост. Бел.р.

стойности сами по себе си не следва да се разбират като прагове на релевантност[10] по смисъла на фиг. 1.

Същевременно предложенията за експертните споразумения могат да бъдат прилагани и в лесни случаи при съответното достатъчно количество и качество на данните – и винаги при условие, че се съблюдават всичките пет главни критерии и позоваване само на отделни стойности[11] – дори и без задълбочено изследване, напр. в рамките на квалифицирано (служебно) обследване от отговорната институция, придружено със специализирано експертно обследване на място. Дали това ще бъде проведено като предварителна оценка за необходимостта от ОС не е от значение, при положение, че бъдат спазени всички задължителни и необходими от природозащитна гледна точка стъпки на оценката.

Указания и помощ за различните етапи на подготовка и провеждане на оценката за съвместимост (напр. дефинирането и разясняването на въздействащите фактори, преценката на тяхното значение, зависеща от типа проект, примери за прилагане и кратки екологични резюмета за чувствителността на отделните типове местообитания и видове) са предоставени от LAMBRECHT et al. (2004a) и/или ще бъдат предоставени в Специализираната информационна система за оценка за съвместимост (www.FFH-VP-Info.de).

10 Има се пред вид, че ориентировъчните стойности не са праговете, които налагат оценката за съвместимост – те не са инструмент, който да се използва, при определяне на необходимостта на ОС. Бел.р.

11 Това важно изискване бе изрично указано от научно-изследователския колектив и в рамките на процедурата по представяне на становища. Съгласуването на предложенията можеше да бъде постигнато само при приемане на това рамково условие. Бел.р.

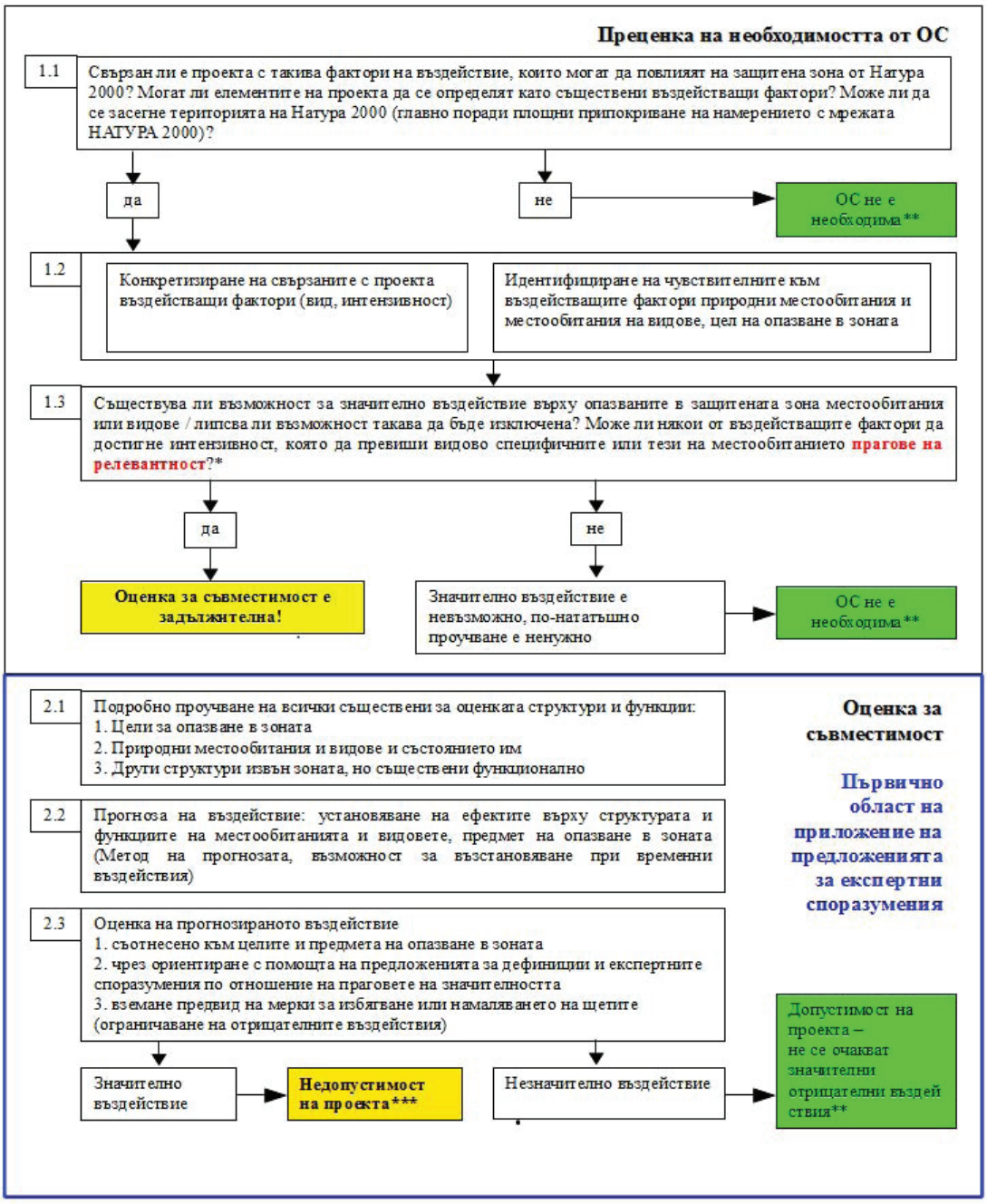

Фиг. 1 Прилагане на предложенията за експертни споразумения в хода на оценката за съвместимост (вкл. предварителната оценка за необходимостта от ОС) (по LAMBRECHT et al. 2004a: 109 с леки изменения)

* Има се предвид достигане до определена интензивност или стойност, която прави въздействието съществено и налагащо оценка за съвместимост

** Проектът е недопустим според чл. 34 ал.2 на Федералния закон за защита на природата или е допустим за реализиране при изключенията, определени в чл. 34, ал3 - 5 от същия закон;

*** Проектът е недопустим

II.2. Място на предложенията за експертните споразумения сред общите принципи в природозащитата

Предложенията за експертните споразумения се подреждат в система от общи принципи[12] за преценяване на степента на значителните въздействия върху зоните от Натура 2000 (LAMBRECHT et al. 2004a). Общите принципи могат да се формулират по следния начин[13]:

а) Общи

1. Проучването на въздействията върху зона от Натура 2000 и преценяване на значителността им се провежда винаги отделно за всеки отделен случай в рамките на процедурата по оценка за съвместимост.
2. За квалифицирана преценка на всеки отделен случай и съответните последващи я решения могат да се използват преди всичко общовалидни научни стандарти, резултати от натрупан практически опит и ориентировъчни стойности за проучване и определяне на значителността на въздействията.

б) Възможни въздействия

3. Значителни въздействия върху зони от Натура 2000 могат за бъдат предизвикани не само от проекти и планове, за които се предвижда осъществяване в границите на защитената зона, но и от такива извън тях, когато са възможни съответни въздействия върху компоненти на зоната, важни за постигането на целите на опазване. Това могат да са преди всичко въздействия чрез въздуха[14]и водите, както и бариерни ефекти, които довеждат до смущения във функционалните връзки (напр. между местообитанията на един и същи вид вътре и извън зоната от Натура 2000) или въздействия, предизвикващи разкъсване и изолиране, които действайки извън зоната водят до загуба на индивиди от популации в зоната или до повишаване на тяхната смъртност.
4. При преценката на възможността за настъпване на значителни въздействия следва да се съблюдават и възможните кумулативни въздействия на внесения проект или план в съчетание с други такива.

12 Виж към това BREUER (2000), BAUMANN et al. (1999), PLANUNGSGRUPPE ÖKOLOGIE + UMWELT (1999), WEIHRICH (1999, 2001), LOUIS & ENGELKE (2000), FGSV (2002), LANA (2004), BERNOTAT (2003, 2006b). Бел.р.

13 Актуалната присъда на Федералния административен съд за западния обходен път на Хале от 17.01.2007 (Федералния административен съд 9 A 20.05) съдържа важни гледни точки за преценяване на значителността в рамките на оценката за съвместимост, вкл. и въпроса за необходимата прогнозна сигурност, за съблюдаване на „най-добрите научни познания” или за мониторинг като съставна част на управлението на риска. Бел.р.

14 Шумът е класифициран като въздействащ чрез въздуха фактор. Бел.р.

5. Възможните въздействия от реализиране на проекти или планове върху зоните от Натура 2000 могат да не бъдат вземани предвид само тогава, когато те очевидно няма да доведат до значително повлияване на зоната [15].

6. При преценката на възможността за настъпване на значителни въздействия в рамките на предварителната оценка за необходимостта от ОС по правило не трябва да се взема предвид, че са възможни мерки за предотвратяване или намаляване на въздействието, чрез които да се гарантира допустимостта на проекта или плана и съвместимост с целите на опазване в зоната. В рамките на процедурата по оценка за съвместимост принципно не трябва да се имат предвид мерки, осигуряващи кохерентността на екологичната мрежа Натура 2000 (чл. 34, ал. 5 от Федералния закон за защита на природата)[16].
7. При всяко намерение (план или проект), за което е очевидно, че не е свързано със съществени фактори на въздействие и съответно със значително въздействие, може да не се провежда задълбочена оценка за съвместимост. В тези случаи е достатъчна изчерпателна и проследима документация за решението за непровеждане на процедурата.

в) Проучване на въздействията

8. Проучването на въздействията се провежда на основите на прогнозиране на въздействия, което е в съответствие със съвременните научни стандарти. При това следва да се вземе предвид специфичната чувствителност на всички съществени съставни елементи, предмет на опазване в зоната, които могат да бъдат повлияни, използвайки собствено картиране и събиране на данни, както и анализ на диференцирана документация[17] в случай, че няма подходящи налични научни данни. Научни указания по въпроса се съдържат в Специализираната информационна система *FFH-VP-Info* (www.FFH-VP-Info.de). При преценката, успоредно с основните важни критерии като вид, интензивност, обхват, продължителност и честота на въздействията, е наложително да се посочат

15 В рамките на предварителната оценка за необходимостта от оценка за съвместимост от значение е възможността за настъпване на въздействията, а не тяхната вероятност (сравни Gassner in GASSNER et al. 2003; чл. 34, Rn. 15a и 16a, както и присъда на европейския съд EuGH от 7.9.2004 (C 127/02 – улов на миди). Бел.р.

16 Мерките за осигуряване на кохерентността играят роля едва при проверка на алтернативите и при осъществяването на проекта в случаите, когато то бива налагано от причини на преобладаващ обществен интерес, въпреки очакваното значително въздействие. Не би трябвало предвижданото на такива мерки да оказват влияние при вземане на решението очаква ли се или не значително въздействие. Виж и текст Бернотат. Д (2006): Специализирани изисквания към оценките по член 34 и 35 от Федералния закон за защита на природата, преведен също в рамките на проект “Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране”. Бел.р.

17 Диференцираната налична документация изисква винаги специални проучвания – за видове, типове природни местообитания или повлияващите абиотични фактори – в случаите, когато чрез други планирания (особено планове за ползване или развитие) не са представени съответните данни в достатъчна дълбочина, прецизност и актуалност. Бел.р.

изчерпателно и вероятността от настъпване на въздействията и свързаната с нея прогнозна (не)точност.

9. Поле на проучване на въздействията са съответстващите на опазваните или подлежащи на възстановяване находища в засегнатата зона, включително и връзките между тях, а не националното или европейско разпространение на местообитанието или вида. При това трябва да се съблюдават задължително възможните диференциации в зоната (напр. в зони, която се състои от изолирани или взаимно свързани части). Особено при подвижни или редовно мигриращи видове трябва обаче да се има предвид, че са възможни въздействия върху опазваните популации в зоната, но и извън нея, напр. повишена смъртност на индивиди при миграцията им извън зоната, които застрашават съответния вид като предмет на опазване в зоната.
10. При анализ на въздействията е необходима да се вземат предвид кумулативните въздействия на внесения проект с други проекти или планове (виж 4). При това при възможност трябва да се отчита и причинителя на съответното въздействие.
11. При проучване на въздействията е необходимо да се вземат предвид мерки за намаляване и предотвратяване на въздействията (ограничаване на очакваните щети) (виж 6). При това обаче трябва да се вземат под внимание само тези мерки, от които се очаква достатъчен ефект и голям процент на сигурност.
12. Във всеки отделен случай експертното проучване следва да има толкова по-големи обхват и дълбочина, колкото:
    - по-чувствителен е засегнатият съществен ключов елемент на зоната;
    - по-значим е ключовият елемент за постигане на целите на опазване на зоната;
    - по-комплексни са въздействията, които следва да бъдат проучени;
    - по-малко са наличните знания за съответната съставна част на зоната и нейната чувствителност по отношение на въздействията при осъществяване на проекта или плана, включително и при несигурност относно вида на въздействията;
    - по-малко очевидна е значителността или незначителността на предвидимите въздействия;
    - по-вероятно е прогнозната несигурност да може да бъде намалена или напълно отстранена с относително малко усилия.

г) Значителност на въздействията

13. Преценката на значителността на въздействията следва да се извършва на основата на определените специфични за зоната цели на опазване[18]. Целите на опазване са нормативни разпоредби за бъдещото опазване на зоната, които трябва да се наложат с подходящ разрешителен режим, забрани, поддържащи мерки или

18 Докато целите на опазване все още не са определени в необходимата конкретност според чл. 33 (ал. 2-5) на Федералния закон за защита на природата, в случай на задълбочена оценка за съвместимост, същите трябва да бъдат формулирани от отговорната институция за защита на природата или след съгласуване с нея. Бел.р.

мерки за развитие по смисъла на чл. 33, ал. 3 на Федералния закона за защита на природата, за да подсигурят отговарянето на изискванията, заложени в чл. 6 от Директивата за местообитанията. При необходимост може целите на опазване на зоната да включват и възстановителни мерки за постигане на благоприятното природозащитно състояние на природно местообитание или вид[19]. В отделни случаи може и да е задължително включването на мерки напр. за развитието на природно местообитание или местообитание на вид върху допълнителни площи в границите на зоната, в които те не са били налични до сега.

14. Всяко отделно значително въздействие върху зона от Натура 2000 и нейните съставни елементи, опазвани в нея, прави подложения на оценка проект или програма недопустим.
15. При преценка на значителността на въздействията трябва да се вземат предвид кумулативните въздействия на разглеждания проект или план с други такива.
16. При преценка на значителността на въздействията трябва да се вземат под внимание мерки за намаляване и предотвратяване (за отстраняване на вреди) (виж 11).
17. За преценка на съвместимостта при защитени територии по смисъла на чл. 22 от Федералния закон за защита на природата[20] трябва да се имат предвид освен целите на опазване и предмета на опазване и направените във връзка с него законови разпоредби, съответно задълженията, произтичащи от чл. 33, ал.3, изречение 2 на същия закон[21](напр. приемане на планове за управление[22]).
18. Едно въздействие е винаги значително тогава, когато влиза в очевидно противоречие с изискванията, произтичащи от целите за опазване на зоната.
19. За преценяване на не/значителността на въздействията, които не са съвсем очевидни или което не може да бъде направено еднозначно на основа специфичните цели на опазване, е необходимо експертно тълкуване на понятието „значителността“, при което:
    - да се прилагат представените в глава II.3 дефиниции за значителност на въздействията, произтичащи от определението на „благоприятно природозащитно състояние”,
    - да се съблюдават представените в глава IV и V предложения за експертните споразумения.

    Трябва да се вземат предвид следните препоръки:
    - ако състоянието на опазваното природно местообитание или вид се променя прогнозирано чрез предизвикани от проект или план въздействия по такъв начин, по който то може да се определи като неблагоприятно

19 За някои природни местообитания или местообитания на видове на база актуалното им състояние, напр. при застрашени от изчезване видове, трябва да се приеме, че те винаги изискват мерки за възстановяване или развитие. Бел.р.

20 Това е този член от закона, който регламентира обявяването на защитените територии по националното законодателство: национални паркове, природни паркове, защитени местности, природни забележителности, защитени ландшафти. Бел. р.

21 Това е членът, който урежда обявяването на защитените зони от Натура 2000. Бел.р.

22 С цел съответствие с изискванията на директивата, в този случай трябва да се има предвид съвместимо с целите на опазване ползване върху точно определена площ. Бел.р.

спрямо досегашното, определено според критериите от стандартния формуляр, то тогава е налице значително въздействие. Промяна с такова проявление в същност попада доста над прага на значителност.

- Въздействията са значителни, когато ключовите компоненти на една защитена зона се променят или нарушават по такъв начин, че да не могат да изпълняват функции си в съответствие с целите на опазване пълноценно, съответно в достатъчна степен, а само ограничено.
- Въздействие върху конкретните предпоставки или възможности за възстановяване на благоприятното състояние на природно местообитание или местообитание на вид в съответствие с зоново специфичните цели на опазване може да представлява значително въздействие. Доколко при това известна степен на въздействие може да се оцени като безвредна, съответно съвместима с целите на опазване, зависи от възможните целева, площна или времева определеност на предвиденото възстановяване.
- Въздействието върху характерните видове в едно природно местообитание може да бъде съставна част и индикатор за значително въздействие върху местообитанието, при което функцията му като местообитание за този вид се ограничава и влошава чрез това природозащитното му състояние[23].
- Прогнозата и оценката на значителността на повече или по-малко непосредствени въздействия върху видове или техните находища, съотв. популации, т.е. с директно въздействие върху индивиди, трябва да се предприема при всеки отделен случай със особено внимание по отношение на спецификата на случая – лесна за преценяване или комплексна ситуация, вземане предвид на възможността за интерпретиране на наличните данни, на приложимостта им и необходимостта от прилагане на по-задълбочени методи (особено анализ на заплахите за популациите).
- Кратковременно въздействие върху природно местообитание или местообитание на вид може да бъде незначително, ако способността за възстановяване[24] на въпросното местообитание (природно или на вид) или на неговите специфични характеристики е такава, че е осигурено неговото благоприятно природозащитно състояние върху въпросната площ дълготрайно, и възстановяването е възможно в кратък срок, без да е необходимо прилагане на допълнителни поддържащи или компенсиращи мерки.

20. Настъпването на значителни въздействия върху съществени за постигането на целите на опазване компоненти на защитена зона от мрежата Натура 2000 трябва да бъде изключено с достатъчно достоверност и прогнозна сигурност, за да се

23 Значимостта на характерни животински видове в този контекст беше потвърдена чрез актуалната присъда на Федералния административен съд за западния обходен път на гр. Хале (Федерален административен съд BVerwG 9A 20.05) от 17.01.2007, което преди това беше повод за дискусия предвид предходната присъда за летище Шьонефелд (Федерален административен съд BverwG 4A 1075 .04) (сравни също BERNOTAT et al. 2007, LAMBRECHT & TRAUTNER 2007). Бел.р.

24 Способността за възстановяване включва също и въпроса за издръжливостта на популациите във времевата рамка на въздействията, преди всичко за по-бавно подвижни видове и природни местообитания, които се обитават от такива видове. Бел.р.

гарантира съвместимост с целите на опазване (сравни Европейски съд EuGH, присъда от 7.2.2004 – C 127/02 – улов на миди).

21. При прогнозна несигурност по отношение на изключване на значително отрицателно въздействие, която не може да бъде премахната с умерени усилия (разходи) до вземане на решение за допустимост на проекта, все пак в определени случаи може да се постигне съвместимост с целите на опазване, ако още по време на осъществяването на проекта на базата на целеви и ориентиран към въздействията мониторинг могат да се реализират ефективни мерки за предотвратяване или намаляване на значителните въздействия. Трябва да се гарантира със сигурност възможността за изискване на евентуални последващи мерки за подобряване в разрешението за проекта при в междинните съгласувания. При това в рамките на процедурата е необходимо да се регламентират не само теоретичните подобрения, които евентуално могат да се наложат, но във всеки отделен случай и мерки, които практически могат да бъдат реализирани в кратко време и са достатъчно ефективни [25].
22. В случай, че планът или проектът трябва да бъде осъществен, то интензивността на въздействията трябва да бъде проучена количествено и качествено и над прага на значителността, за да може да се провери съществуването на предпоставките за прилагане на изключенията (чл. 34, ал.3-5 – регламент за прилагане на изключенията – от Федералния закон за защита на природата).

II.3. Дефиниране на понятието значителни въздействия във връзка с „благоприятното природозащитно състояние”

От гледна точка на дългосрочното опазване на природните местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията и видовете от Приложение II на същата, както и на видовете птици от Приложения I и чл. 4, ал. 2 от Директивата за птиците и техните местообитания в защитените зони от мрежата Натура 2000 трябва да бъдат определени съответните зоново специфични цели на опазване. Съгласно чл.10, ал. 1, т. 9 от Федералния закон за защита на природата специфичните цели са основно опазване или възстановяване на благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания и видове и техните хабитати.

При съблюдаване на определенията на благоприятното природозащитно състояние в чл.1, т. e) и т. i) на Директивата за местообитанията, понятието „значително въздействие” може да бъде дефинирано така:

- Значително отрицателно въздействие върху природно местообитание от Приложение I на Директивата за местообитанията, което трябва да бъде опазвано или възстановявано в защитената зона според специфичните й цели на опазване, е налице по правило тогава, когато в следствие на изпълнението на план или проект:

25 В тази връзка би могло да възникнат съответни (допълнителни) изисквания поради регламентираните в чл. 6 (2) на Директивата за местообитанията, съотв. чл. 33, ал. 5 на Федералния закон за защита на природата, забрани за влошаване или увреждане. Бел.р.

-заеманата от природното местообитание площ вече не е постоянна, намалява или не може да се разширява или развива[26] в съответствие с целите на опазване или
-необходимите за дългосрочно съществуване на природното местообитание структури и специфични функции не съществуват вече или в обозримо бъдеще могат да престанат да съществуват или
-състоянието на опазваните в зоната характерни видове е вече неблагоприятно.

- Значително отрицателно въздействие върху видове от Приложение II на Директивата за местообитанията и Приложение I и чл. 4, ал.2 от Директивата за птиците, които трябва да бъдат опазвани или възстановявани в защитената зона според специфичните цели на опазване, е на лице по правило тогава, когато в следствие на изпълнението на план и проект:
  -заеманата от местообитанието на вида площ или популацията му в съответната защитена зона намалява или в обозримо бъдеще вероятно ще намалее или
  -при съблюдаване на данните за динамиката на популациите би могло да се установи, че този вид вече не е жизнеспособен елемент на заемания от него хабитат или няма да бъде такъв в дългосрочен план.

В тази връзка следва да се има предвид, че значително отрицателно въздействие не възниква едва тогава, когато напр. оцеляването на даден вид в зоната видимо е заплашено (виж непосредствено и присъда на Федералния върховен съд от BverwG 1.4.2004 – 4C 2.03). Значителното въздействие не произлиза само на база регистрирани промени на стойностите от скалата за оценяване на благоприятното му природозащитно състояние, напр. при промяна от степен А към степен Б (от отлично в добро състояние). Много по-правилно е да се приеме, че още с настъпването на промяната към по-неблагоприятно състояние, вече има основание за определяне на въздействието като значително (сравни BMVBW 2004: 40 или BERNOTAT 2006a). Посочените по-горе оценки на благоприятното природозащитно състояние, съдържащи се в стандартните формуляри и съотнесени към зоната като цяло, представляват агрегирани оценки с груби граници на степените. Те са от значение за обявяването на зоните и за задълженията по докладване, но за определяне на прага на значителността в рамките на ОС те са непригодни или най-малкото недостатъчни.

Европейската комисия (2000: 29) пояснява напр. в ръководството по прилагане на чл. 6 на Директивата за местообитанията във връзка с дефинирането на понятието благоприятно природозащитно състояние, че „влошаване на природно местообитание в защитена зона (...) настъпва, ако заеманата от него площ в съответната зона намалява или са нарушени специфичните структура и функции, необходими за дългосрочното просъществуване или е нарушено доброто състояние на характерните за природното

26 Последното важи особено за областите, където конкретно е предвидено възстановяване на природно местообитание. Бел.р.

местообитание видове по отношение на изходното състояние (при обявяване на зоната). Оценката се извършва на база на приноса на защитената зона към кохерентността на мрежата”.

Следователно е необходимо да се гарантира, че защитената зона осигурява изпълнението на определените от целите на опазване функции за природни местообитания или видове на количествено и качествено непроменено ниво, и че зоната може да изпълнява отредената с включването в мрежата Натура 2000 роля да поддържа първоначалното им състояние, дори да го подобрява или възстановява[27]. Ключовите елементи на мрежата Натура 2000 в никакъв случай не могат да бъдат предоставяни на разположение (на целите на опазване) след извършване на действията по осъществяване на проекта или плана. Това би направило трудния процес на обявяване и дообявяване на зони[28] от Натура 2000 не само абсурден, но и ще доведе до съществена деградация и намаляване на находищата, които трябва да бъдат опазени.

Критерият „стабилност” на находищата на видове не бива да бъде интерпретиран погрешно. Напр. не бива за определянето на едно въздействие като незначително да се изхожда от обстоятелството, че въпреки прогнозираните въздействия, популацията на засегнатия вид в зоната ще остане стабилна. Такъв напр. би бил случаят с присъда на Федералния административен съд от 1.4.2006 по дело за шосе B 50n, ако се кажеше, че загубата на 74 гнездящи двойки в резултат от осъществяване на проект е незначителна, тъй като оставащите 100 двойки в зоната осигуряват стабилна, в смисъл способна да оцелее популация. От гледна точка на дефиницията на благоприятното природозащитно състояние Европейската комисия стига също до следното заключение: „Всяко осъществяване на проект или план, което води до продължително намаляване на популацията на вида в дадена защитена зона, би могло да се определи като значително нарушение” (Европейска комисия 2000: 29). Това означава, че понятието „стабилност” като критерии в рамките на ОС означава най-вече количествена и качествена стабилност на популациите, съответстваща на нивото от времето, когато защитената зона е предложена за такава или е трябвало да бъде предложена за такава.

27 Значението на аспектите за възстановяване и развитие, съдържащи се в целите на опазване и свързаното с това значително въздействие в резултат на предприетото начинание е посочено на други места. Във връзка със стойностите на благоприятното природозащитно състояние може да се направи препратка към становището на BirdLife International (2006) на същата тема за защитените зони за птици. Бел.р.

28 Процесът на обявяване на Натура 2000 зони в Германия е бил действително много труден. Той започва с около 7-8 години закъснение. Освен това, първоначалните списъци от потенциални зони са оценени като крайно недостатъчни от ЕК, която изисква избора и представянето на допълнителни зони. За това в тази връзка, в Германия се говори за два транша на обявяване или за дообявяване на зони. Бел.р.

III. СТРУКТУРА И ПРИЛАГАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯТА ЗА ЕКСПЕРТНИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ

Преценката на значителността на въздействията зависи във всеки отделен случай от определените според правото на общността цели на опазване в зоната, заповедта за нейното обявяване (вкл. и други актове) и евентуално от плана за управление.

Предложенията за експертните споразумения представляват рамка за оценка, която позволява на участващите в процедурата във всеки единичен случай да използват научни критерии и условия за оценка на значителността на въздействията и да стигнат до валидно и правово обосновано решение. Съдържащите се в експертните споразумения стойности са ориентировъчни. Те не трябва и не могат да заменят преценката и съответната професионална обосновка при всеки отделен случай, а представляват помощно средство и възможност за обективно ориентиране.

Предложенията за експертни споразумения (глава IV и V) се състоят от: (виж фиг. 2):

- основна презумпция[29], 5 критерия и условия, които са ориентировъчна мярка за отклонение от основната презумпция:
  - Качествени особености (специални форми на природното местообитание или на хабитата на даден вид, които са налице в засегната площ) – условие а);
  - Ориентировъчна стойност „абсолютна загуба на площ” (превишаване на даден праг, производен на спецификата на типа местообитание или вид) – условие б);
  - Допълнителна относителна прагова стойност (1%-ов критерий) за специално опазване на малки по площ находища – условие в);
  - Кумулативни въздействия с други планове и проекти – условие г) и
  - Други фактори на въздействие – условие д).

29 Думата презумпция се използва в смисъл на положение, предположение, което се приема за вярно до доказване на обратното. Бел.р.

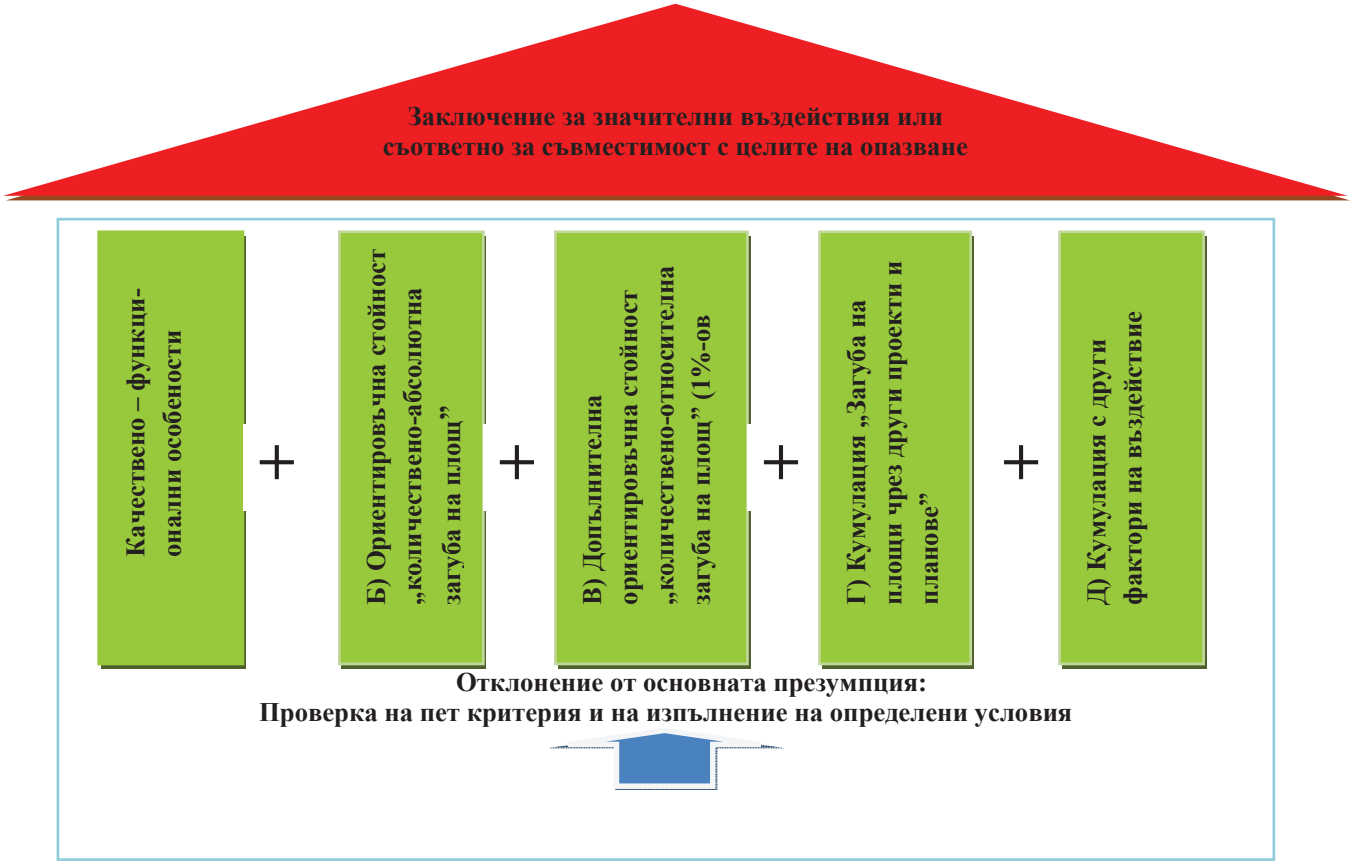

Фиг. 2 Принципна структура на предложенията за експертни споразумения

Изходна точка на предложенията за експертните споразумения е винаги основната презумпция. Изхожда се от това, че находището на местообитание или вид, върху което се въздейства в зоната от Натура 2000, е посочен като обект на опазване в целите на опазване на зоната.

Ако проект или план въздействат върху онези съставни части на защитена зона чрез директно и дълготрайно отнемане на площи, които са предмет на конкретно опазване в нея, по правило се приема, че въздействието е значително.

Въздействието се приема за значително, защото при цялостно или частично застрояване или запечатване на природни местообитания от Приложение I на Директивата за местообитанията, които в съответствие с целите на опазване на зоната са сред основните й компоненти, те се отстраняват или увреждат непосредствено и очевидно. С унищожаването на такъв тип местообитание или на части от него в резултат от застрояване или запечатване на площта се предизвиква неминуемо (принудително) разрушаване на съответстващите на местообитанието и характеризиращи го, абиотични

и биотични елементи на засегнатата площ. Същевременно с това същата площ губи и важните си био- екологични функции.

Значителността на едно такова въздействие е очевидно[30]. В същото време трябва да се има предвид и факта, че едно директно отнемане на площи не трябва задължително и винаги да представлява значително въздействие, ако до известна степен такова изменение не е решаващо за осигуряването на благоприятното състояние на природно местообитание в защитена зона с такъв предмет на опазване. В такъв контекст съответната загуба на площ може да се приеме за „малка и незначителна“. Това обаче е допустимо и мислимо само, ако са налице определени рамкови условия и при изключително минимална загуба на площ.

Като рамкови условия са формулирани пет условия, които трябва да бъдат изпълнени едновременно. Следователно в отделния случай, преценката за значителност, съответно незначителност на въздействие на база само основната презумпция е недостатъчна. Трябва винаги да се проверят и останалите същностни критерии. Към всяко едно от определените условия трябва да се вземе квалифицирано решение. Отделните условия трябва да бъдат изпълнени кумулативно. При извършване на преценката не е важна последователността на разглеждане на отделните условия. Напр. в някои случаи изясняването на условие д) (други въздействащи фактори) може да е решаващо, затова то трябва да бъде проверено първо.

Предимство на предложените споразумения на експертите е това, че въпросът, дали в конкретен случай ще има значително или незначително въздействие, в по-голямата част от ситуациите може да бъде отговорен просто и ясно – когато очевидно не са изпълнени качествените и количествените изисквания на експертните споразумения. В тази връзка от прилагането на предложенията за експертните споразумения се очаква да опростят процедурата по оценката за съвместимост.

Предложенията за експертните споразумения като помощно средство имат ориентировъчен и препоръчителен характер при оценката. Това става ясно и от това, че отделни характеристики, съответно проявления на различните условия трябва да бъдат зоново специфично конкретизирани и при прилагането им това трябва да бъде съблюдавано на всяка цена.

Определянето на значителността на въздействията трябва принципно да бъде извършено като превенция (сравни Европейски съд EuGH, присъда от 7.9.2004 - C 127/02 –улов на миди). Конкретните, опазвани в зони от Натура 2000, био-екологични субстанции трябва да се опазват и да се предпазват от влошаване по смисъла на чл. 6 от Директивата за местообитанията. За това е предложена логична схема за оценка съгласно дефинираните

30 Това заключение произтича и от логиката на законовите разпоредби и беше напр. формулирано от Административния съд в Касел с позоваване на правораздаването на Европейския съд: „Трябва да се изхожда от факта, че намерения, които водят до продължително отнемане на площи от природно местообитание в защитена зона, определена за опазването му, представляват по правило значително въздействие” (VHG Kassel, присъда от 28.6.2005 – 12A 8/.5). Бел.р.

условия. Спазването на критериите и съблюдаването на условията може да се извършва само във всеки случай по отделно, тъй като за преценката често се изисква специфична за зоната и за случая информация.

В някои особени или извънредни случаи, са възможни отклонения от дефинираните условия, съответно от ориентировъчните стойности. Те трябва във всеки конкретен случай да са научно валидно и проследимо обосновани и представени.

По отношение на съдържащите се в предложенията за експертни споразумения ориентировъчни стойности е необходимо в конкретния случай първо – както впрочем се прави обикновено в практиката – да се изчисли количествената абсолютна загуба на площ от природното местообитание, съответно от хабитата на дадения вид, както и да се прецени относителната загуба спрямо находищата в цялата зона. При това, в съответствие на законовите разпоредби, е задължително да се имат предвид освен причинените от определения проект загуби, и кумулативните въздействия с други проекти или планове.

При природните местообитания на база на процентното участие в находищата на зоната (Табл. 2) трябва да се определи каква абсолютна „количествена ориентировъчна стойност” в конкретния случай може да бъде използвана според рамковите условия на експертните споразумения и дали тя (стойността) ще бъде прекрачена или не. Подобен методичен подход беше разработен и за животинските видове.

Критериите и условията на предложенията за експертните споразумения са представени и обяснени в части IV и V с подробности, които да онагледят практичното им приложение и да осигурят квалифицирано им разглеждане.

IV. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ОЦЕНКА НА ЗНАЧИТЕЛНОСТТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА ПРИ ДИРЕКТНО ОТНЕМАНЕ НА ПЛОЩИ ОТ ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ В ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ, ВКЛЮЧЕНИ В ПРИЛОЖЕНИЕ I НА ДИРЕКТИВАТА ЗА МЕСТООБИТАНИЯТА

IV.1. Предложение за експертни споразумения

Прилагането на експертното споразумение протича в рамките на представените в общата част (глава II и III) рамкови условия. Основната презумпция и особено петте критерии, съответно условия за отклонения от нея са обяснени по-подробно в IV.2.

Предложение за експертни споразумения за оценка на значителността на въздействията при директна загуба на площ в природно местообитание от Приложение I на Директивата за местообитанията
Основна презумпция: Директното и окончателно отнемане на площ от природно местообитание от Приложение I на Директивата за местообитанията, което трябва да бъде опазвано или възстановявано в защитена зона за опазване на природни местообитания и на дивата флора и фауна, **по правило е значително въздействие**.
Отклонение от основната презумпция: В отделни случаи е възможно въздействието да бъде определено като незначително, ако едновременно са изпълнени следните условия[31]: **А) Качествено-функционални особености:** На съответната площ няма специални форми (проявления) на местообитанието, които да представляват особеност и съответно да имат съществен принос за биологичното многообразие на типа природно местообитание в защитената зона. Тук трябва да се има предвид и функциите като местообитание за характерни видовете; и **Б) Ориентировъчна стойност „количествено-абсолютна загуба на площ”** Отнеманата при реализиране на проекта площ от даден тип природно местообитание не надхвърля посочените в табл. 2 ориентировъчни стойности; и **В) Допълнителна ориентировъчна стойност „количествено-относителна загуба на площ” (1 %-ов критерий)** Отнеманата при реализиране на проекта площ от даден тип природно местообитание не е по-голяма от 1% от общата площ на типа природно местообитание в защитената зона, съответно в една определена част от зоната[32];

31 В нетипични случаи не е изключено да има отклонение от този начин на процедиране, за което са необходими особени и обосновани аргументи. Задължително е обаче и при такива случаи да се съблюдават условията от А до Д взети заедно.

и

Г) Кумулация „Загуба на площи чрез други проекти и планове”

Сумарната загуба на площ от даден тип природно местообитание в следствие на разглеждания проект и на други планове и проекти не прекрачва ориентировъчните стойности (т. Б и В)

и

Д) Кумулация с други фактори на въздействие

И чрез други въздействащи фактори на съответния проект или план (или чрез взаимодействието им с такива на други проекти и планове) не се нанасят значителни въздействия върху зоната.

32 Тази формулировка означава, че там, където това е научно обосновано, може да се вземе пред вид само пространствено и функционално отделена част от зоната, към която да се отнасят условията и ориентировъчните стойности. Това може напр. да се налага там, където зоната се състои от площно и функционално разделени части, напр. при големи зони, включващи протичащи през няколко провинции големи реки със съществени различия между горно, средно и долно течение. Бел.р.

Табл. 2 Ориентировъчни стойности при директна загуба на площ от тип местообитание от Приложение I като част от експертните споразумения за оценка на значителността на въздействие

Типове природни местообитания според Приложение I на Директивата за местообитанията		**Ориентировъчна стойност „количествено-абсолютна загуба на площ”** Площната загуба от един тип местообитание съотнесена към цялата му площ в зоната не трябва да се прекрачват следните граници (площта е дадена в кв.м, ако не е посочено друго)			
Код *приоритетни за опазване	Име	Клас (виж. гл. VII.1)	Ниво I Когато относителна загуба ≤ 1%	Ниво II Когато относителна загуба ≤ 0,5 %	Ниво III Когато относителна загуба ≤ 0,1 %
Природни местообитания в крайбрежна зона и халофитна растителност					
1110	Постоянно покрити от морска вода пясъчни и тинести плитчини	6b	0,5 ha	2,5 ha	5 ha
1130	Естуари	6a1	500	2.500	5.000
1140	Тинесто-песъчливи крайбрежни площи, които не са покрити или са едва покрити от морска вода	6a1	500	2.500	5.000
1150*	Крайбрежни лагуни	4	100	500	1.000
1160	Обширни плитки заливи	6a1	500	2.500	5.000
1170	Съобщества с кафяви, червени и зелени водорасли по скалисти морски дъна (Рифове)	6b	0,5 ha	2,5 ha	5 ha
1210	Едногодишна растителност върху морски крайбрежни наноси	1	0		
1220	Многогодишна растителност върху чакълести брегове	2	25	125	250
1230	Атлантическо-скално крайбрежие и източно-морско скално и стръмно крайбрежие с растителност	2	25	125	250
1310	*Salicornia* и други	3	50	250	500

	едногодишни растения, колонизиращи тинести и пясъчни терени				
1320	Глинесто тревисти местообитания (*Spartinion matrimae*)	3	50	250	500
1330	Атлантически солени ливади (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)	4	100	500	1.000
1340*	Континентални солени ливади	1	0		
Крайбрежни пясъчни и континентални дюни					
2110	Зараждащи се подвижни дюни	2	25	125	250
2120	Подвижни дюни с *Ammophila arenaria* по крайбрежната ивица (бели дюни)	2	25	125	250
2130*	Неподвижни крайбрежни дюни с тревна растителност (сиви дюни)	2	25	125	250
2140*	Неваровите дюни с *Empetrum nigrum*	2	25	125	250
2150*	Постоянни неваровити дюни от атлантическата зона	2	25	125	250
2160	Дюни *Hippophaë rhamnoides*	1	0		
2170	Дюни със *Salix repens* ssp. *argentea* (Salicion arenariae)	2	25	125	250
2180	Облесени дюни	3	50	250	500
2190	Влажни понижения между дюните	1	0		
2310	Сухи ливади с *Calluna* и *Genista*	3	50	250	500
2320	Сухи ливади с *Calluna* и *Empetrum nigrum*	2	25	125	250
2330	Дюни с отворени тревни съобщества с *Corynephorus* и *Agrostis*	3	50	250	500

Сладководни природни местообитания					
3110	Олиготрофни, много слабо минерализирани води в пясъчни долини *(Littorelletalia uniflorae)*	2	25	125	250
3130	Олиготрофни до мезотрофни стоящи води с растителност от *Littorelletea uniflorae* и/или *Isoeto-Nanojuncetea*	2	25	125	250
3140	Твърди олиготрофни до мезотрофни води с бентосни формации от *Chara*	3	50	250	500
3150	Естествени еутрофни езера с растителност от типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*	4	100	500	1.000
3160	Естествени дистрофни езера	1	0		
3180*	Временни карстови езера	1	0		
3190	Гипсово-карстови езера на гипсова основа	1	0		
3220	Алпийски реки с крайбрежна растителност	3	50	250	500
3230	Алпийски реки с крайбрежна храстова растителност от *Myricaria germanica*	1	0		
3240	Алпийски реки с крайбрежна храстова растителност от *Salix elaeagnos*	3	50	250	500
3260	Равнинни или планински реки с растителност от *Ranunculion fluitantis* и	4	100	500	1.000

	Callitricho-Batrachion				
3270	*Реки с кални брегове с Chenopodion rubri и Bidention p.p.*	3	50	250	500
Умереноконтинентални ливади и храстова растителност					
40A0	Субконтинентални пери-панонски храстови съобщества	1	0		
4010	Северно атлантически Влажни ливади *с Erica tetralix*	2	25	125	250
4030	Сухи европейски ливади	3	50	250	500
4060	Алпийски и бореални ливади	2	25	125	250
4070*	Храстова растителност с *Pinus mugo* и *Rhododendron hirsutum* (Mugo-Rhododendretum hirsuti)	3	50	250	500
Твърдолистни храсталаци (Matorrals)					
5110	*Buxus sempervirens* върху скалисти отвеси (Berberidion p.p.)	2	25	125	250
5130	Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик	3	50	250	500
Естествени и полуестествени пасища					
6110*	Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alysso-Sedion albi*	1	0		
6120*	Сухи тревни съобщества върху богати на варовик пясъци (*Koelerion glaucae)*	2	25	125	250
6130	Тревни съобщества върху тежки метали (*Violetalia calaminariae*)	1	0		
6150	Силикатни алпийски и бореални тревни съоб-	3	50	250	500

	щества				
6170	Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества	4	100	500	1.000
6210	Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи)	3	50	250	500
		*1	0		
6230*	Богати на видове картълови съобщества върху силикатен терен в планините	2	25	125	250
6240*	Субпанонски степни тревни съобщества	1	0		
6410	Ливади с *Molinia* на карбонатни, торфени или глинести почви (*Molinion caeruleae*)	2	25	125	250
6430	Хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и в планинския до алпийския пояс	3	50	250	500
6440	Алувиални ливади от съюза *Cnidion dubii* в речните долини	2	25	125	250
6510	Низинни сенокосни ливади *Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*)	4	100	500	1.000
6520	Планински сенокосни ливади	3	50	250	500
Блата					
7110*	Естествени блата, подхранвани от дъждовни води	1	0		
7120	Деградирали блата, подхранвани от дъждовни води, които все още могат да бъдат	3	50	250	500

	възстановени				
7140	Преходни блата и плаващи подвижни торфища	2	25	125	250
7150	Торфени понижения (*Rhynchosporion*)	1	0		
7210*	Карбонатни мочурища с *Cladium mariscus* и видове от съюза *Caricion davallianae*	1	0		
7220*	Извори с твърда вода с туфести формации (*Cratoneurion*)	1	0		
7230	Алкални блата	2	25	125	250
7240*	Алпийски пионерни формации на *Caricion bicolorisatrofuscae*	1	0		
Скалисти местообитания и пещери					
8110	Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс *Androsacetalia alpinae* и *Galeopsietalia ladani*)	2	25	125	250
8120	Сипеи върху варовити терени и калциеви шисти във високите планини (*Thlaspietea rotundifolii*)	3	50	250	500
8150	Силикатни сипеи в планинския пояс на Средна Европа	2	25	125	250
8160*	Варовикови сипеи в хълмистия и планинския пояс на Средна Европа	1	0		
8210	Хазмофитна растителност по варовикови скални склонове	2	25	125	250
8220	Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове	2	25	125	250
8230	Силикатни скали с	1	0		

	пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dillenii*				
8310	Неблагоустроени пещери	1	0		
8340	Постоянни ледници	1	0		
Гори					
9110	Букови гори от типа *Luzulo-Fagetum*	5	250	1.250	2.500
9120	Атлантически букови гори върху киселинни почви с подлес от *Ilex aquifolium* и по-рядко *Taxus baccata* (*Quercion roburi-petraeae* или *Ilici-Fagenion*)	3	50	250	500
9130	Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*	5	250	1.250	2.500
9140	Средноевропейски субалпийски букови гори с *Rumex arifolius* и *Acer* sp.	3	50	250	500
9150	Термофилни букови гори (*Cephalanthero-Fagion*)	4	100	500	1.000
9160	Дъбово-габърови гори от типа *Stellario-Carpinetum*	4	100	500	1.000
9170	Дъбово-габърови гори от типа *Galio-Carpinetum*	4	100	500	1.000
9180*	Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове	3	50	250	500
9190	Стари дъбови гори върху киселинни пясъчни субстрати в низините с *Quercus robur*	4	100	500	1.000
91D0*	Мочурни гори	3	50	250	500
91E0*	Алувиални гори с	4	100	500	1.000

	Alnus glutinosa и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)				
91F0	Крайречни смесени гори от *Quercus robur, Ulmus laevis* и *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia* покрай големи реки (*Ulmenion minoris*)	3	50	250	500
91G0*	Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*	2	25	125	250
91T0	Средно европейски борови гори с лишеи	2	25	125	250
91U0	Борови гори на сарматските степи	2	25	125	250
9410	Ацидофилни гори от *Picea* в планинския до алпийския пояс (*Vaccinio-Piceetea*)	4	100	500	1.000
9420	Алпийски гори от *Larix* и *Pinus cembra*	3	50	250	500

Указания за прилагане:

[1)] При отчасти силно хетерогенно представени природни местообитания от клас 6а: Естуари(1130), обширни плитки заливи (1160) и Тинесто-песъчливи крайбрежни площи(1140) може в случаи, в които се срещат големи по площ и доминирани от вода части от природно местообитание (напр. по-дълбоко разположени хомогенни полупясъчни до глинести области или големи хомогенни влажни зони), да се използват ориентировъчните стойности от клас 6б. От друга страна при други типове местообитания, които са частично интегрирани (3270, 6430, 91E0 или 91F0 в естуарите) следва да се приложат тези специално разработени за целта ориентировъчни стойности.

IV.2. Пояснения и указания за прилагане

Предложенията за експертни споразумения се отнасят принципно както за природните местообитания, чието състояние се опазва в зоната, така и за такива, които според определените цели на защитената зона трябва да бъдат възстановени. С основната презумпция се взимат под внимание специфично дефинираните във всеки конкретен случай цели на опазване за съответната зона. Изхожда се от това, че тези цели по правило съдържат следната цел: „Опазване или възстановяване на благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания от Приложение I на

Директивата на местообитанията, които имат (или трябва да имат) значими находища в защитената зона, по-конкретно това са следните местообитания:.....”.[33]

За по-добро разбиране на другите критерии от предложенията за експертните споразумения се дават следните разяснения:

А) Качествено-функционални особености

Площ, определена като даден тип природно местообитание, при по-точно наблюдение не винаги представлява напълно хомогенна единица, а често е комплекс от доста различни елементи. Най-често това са различни растителни съобщества и типове биотопи[34] (включително и техни подтипове), които могат да се причислят към типа местообитание[35], и които съществуват в съседство и постепенно преминават едни в други. Освен това се установяват и качествени различия, обусловени от конкретното природозащитно състояние.[36]

При това, особено формираните от гледна точка на техните качествени характеристики и специфичната им структура части от местообитанията могат да се разглеждат като сърцевинни елементи на защитената зона.

При качествената преценка на функциите на природните местообитания трябва да се взема предвид и тяхното значение като местообитания на характерни видове. Определени проявления на местообитанието могат да имат особена функция като частичен хабитат на характерен вид за съответния тип природно местообитание. Примери за специално проявление на тип природно местообитание, представляващо особеност, са напр. хралупести стари или мъртви дървета във всички горски типове природни местообитания, които са от жизнено важно значение за голям брой характерни за горите животински видове (кълвачи, хищни птици, привързаните към горите прилепи, брумбари, живеещи в мъртва дървесина). Други примери са места с находища на ценни видове (напр. орхидеи), с особени условия на средата (извори на подпочвена вода,

33 Конкретизираните до сега цели на опазване на защитените зони, вкл. съответните разпоредби в заповедите за обявяване на зоните, имат в повечето случай такава формулировка. Бел.р.

34 В Германия съществува национална класификация на типовете местообитанията, наричани традиционно биотопи. Във Федералния закон за защита на природата, както и в тези на провинциите, се посочват типове биотопи, които са обект на защита, много преди Директивата за местообитанията да влезе в сила. Много от типовете биотопи, защитени по германското право, не са защитени според Директивата за местообитанията. По този начин Германия защитава специфични елементи на биологичното си разнообразие, които поради различни причини не са защитени на европейско ниво. Бел.р.

35 Виж Ssymank et al. (1998), Riecken et al. (2003). Бел.р.

36 Сравни Оценителната рамка за преценка на благоприятното природозащитно състояние на природно местообитание според Приложение I на Директивата за местообитанията на интернет страницата на Федералната служба за защита на природата (http://www.bfn.de/0316_monitoring.htm); също и Doeringhaus et al. (2003), както и различните рамки за преценка на отделните провинции (напр. Институт по околна среда (ИОС=LfU) на Баден-Вюртемберг LfU Baden-Würtemberg (2003), Bayer. LfU & Bayer. LWF (2004), Ellmauer (2005c), LÖBF NRW (2004), LfU Sachsen-Anhalt (2004). Бел.р.

специално изложение или плитки почви) за приспособени към тези условия – най-често стенобионтни – характерни растителни видове. При морските рифове такива са биогенните рифове, а при пясъчните коси – местата за почивка на тюлените. Към особените проявления могат да се причислят участъци с особена функция за връзка между местообитанията, от особено значение като място за разпространение на местообитанието (чрез разположение на границата на ареала на вида или като рядко изолирано находище в съответния биогеографски регион, съответно в отделните провинции) или с особена важност за опазване на зоната (напр. с централни функции на буфер или опазване).

Площи с такива специални или особени проявления изискват особена защита от отрицателни промени, каквато е отнемане на територия от тях; в такъв случай прилагането на ориентировъчните стойности (условия Б и В) за тези площи принципно не се предвижда[37].

Б) **Ориентировъчна стойност „количествено-абсолютна загуба на площ”**

Природни местообитания, чието съществуване е локализирано чрез картиране в границите на защитената зона, са очевидни установени елементи на защитената зона. Ако те са и предмет на опазване в зоната, то те подлежат на специфичната система за опазване в нея. При това, част от най-малкото по площ находище на съответното местообитание в зоната може да има същите функции и значение, както част от голямо по площ находище на този тип местообитание. В конкретния случай няма съществена разлика, дали засегнатата от проекта част е от малко или голямо по площ местообитание в зоната. И в единия и в другия случай при директна или продължителна загуба на площ, функциите на местообитанието биват загубени. Големината на площното покритие на едно местообитание се явява специфична, придаваща му стойност характеристика[38], която прави възможни други негови екологични функции, най-вече такива от значение за животните. Големината на площното покритие на дадено местообитание принципно не прави въздействието върху него по-малко или повече значително.

Следователно, преценката за значителността на въздействието само на база съотнасяне на засегната площ към цялата площ на съответния тип местообитание в зоната (напр. с помощна на фиксирана %-на стойност като прагова, Бел.р.) е недопустима. При такъв подход може да се очаква, че големи местообитания, съответно зони, биха загубили големи площи, без това да се сметне за значително въздействие и без да бъдат предприети мерки за компенсирането им с цел осигуряване на кохерентността между зоните. Такъв подход не би могъл да бъде защитен от научна и професионална гледна точка.

37 Тук можем да направим извода: ако план или проект е свързан с отнемане на площ, върху която е разположено специално проявление на даден тип защитено местообитание, то въздействието му винаги се смята за значително. Бел.р.

38 Сравни Bernotat (2003:22), Trautner & Lambrecht (2003:127). Бел.р.

Като подход за определяне на прагови стойности при загуби на площи, които все още могат да бъдат толерирани или определени като несъществени, може да се приеме само такъв, при който дадени абсолютни стойности са дефинирани като ориентировъчни стойности и по правило не могат да бъдат надвишавани (прекрачвани). Така до някъде е възможно коректното определяне на абсолютна загуба на площ от местообитание с малко покритие в зоната като значително, а в големи зони – незначително или приемливо (сравни ЕК EU-Komission 2000: 37). Особено важно е също, ориентировъчните стойности за една все още приемлива загуба на площ да бъдат диференцирани в известна степен в зависимост от относителното покритие на местообитанието в зоната.

Представените в Табл. 2 ориентировъчни стойности за показател „количествено-абсолютна загуба на площ” за всеки отделен тип природно местообитание са свързани с определена стойност на относителната загуба на площ. За целта беше определена рамка и диапазон на стойностите за всеки тип природно местообитание (виж гл. VII.1). Праговете маркират в смисъл на толерантност към промени диапазона на изменения, в който директна загуба на площ от местообитанието може все още да се определи като незначителна.

Принципната приложимост на ориентировъчните стойности беше проверена с помощта на статистиката на площното покритие на отделните типове природни местообитания към момента на предаване на списъка със зоните на ЕК (виж Приложение 1)[39]. За обосноваването на праговите стойности и причисляването им към определени типове вижте поясненията в глава VII.

Ако в даден случай площната загуба от местообитание 6510 *Низинни сенокосни ливади* възлиза на 400 кв.м., то може да бъде приложена ориентировъчна прагова стойност от ниво II от 500 кв. м. само тогава, когато общото площно покритие на местообитанието в зоната е най-малко 8 ха, тъй като иначе ще настъпи относителна загуба на площ ≥ 0.5%. Ако обаче общото площно покритие на местообитанието в зоната е ≥ 100 ха, то загуба на площ до 1000 кв.м. (относителна загуба ≤ 0.1%) попада в рамките на определения диапазон – ниво III. В този случай е изпълнено условие Б) от предложенията на експертите.

39 Тук трябва да се има пред вид, че в Германия, във всяка отделна провинция, съществува картиране на биотопи дълго време преди Директивата за местообитанията да влезе в сила. Тези картирания залягат в основата на стандартните формуляри и документацията при избора и обявяване на зоните. В много случаи наличните картирания, особено на защитените по немския федерален закон за защита на природата биотопи, са в мащаб 1:5000. Следователно, наличната информация, от която немските колеги извличат изводи за ориентировъчните стойности е много повече в сравнение с наличната в нашата страна и това им дава солидна основа за аргументация. В България извличане на такива ориентировъчни стойности може да стане по разглеждания тук пример, но едва след като се събере достатъчно информация за площните покрития на типовече местообитания в страната. Бел.р.

Дали площната загуба в приведения пример ще бъде определена като значителна или не, зависи – при съблюдаването на всички критерии от експертните споразумения – от конкретния план и от конкретната зона.

В някои случаи, при особени и извънредни условия, които не са обхванати от експертните споразумения, представени в табл. 2, предложените ориентировъчни стойности могат да бъдат прекрачвани под и над пределните. Това трябва непременно да е подробно и квалифицирано обосновано. Такова основание за отклонение от посочените ориентировъчни стойности може да има тогава, когато се засягат площи, чието природозащитно състояние поради стари натоварвания е оценено като „неблагоприятно лошо“ в стандартния формуляр и според специфичните цели на опазване в зоната няма възможност те (местообитанията, Бел.р.) да се подобрят до състояние „неблагоприятно незадоволително” или „благоприятно”. Може да настъпи особена ситуация и тогава, когато защитената зона още при обявяването си се е състояла от различни и функционално несвързани части, като всяка отделна част е могла да бъде обявена като самостоятелна зона. Това важи и за обратния случай, когато поради попадането им в различни провинции, са обявени отделни зони, които обаче имат действителна функционална връзка помежду си.

Ако липсват данни за общата площ на местообитанието в зоната, е достатъчно да се преценят добре относителните стойности (1%, 0,5%, 0,1%, виж примера), за да бъдат приложени праговите стойност на нивата. Това е изпълнимо за природни местообитания без особени проблеми. Ако по някаква причина не може да бъде направена такава преценка със сигурност, то във всички случаи е необходимо да се изхожда от показателите на Ниво I.

В) Допълнителна ориентировъчна стойност „количествено-относителна загуба на площ” (1%-ов критерий)

Като допълнение към определените за условие Б) ориентировъчни стойности е създадена специфична относителна прагова стойност. Правилото на 1%-я процент служи за особено опазване на малки по площ, но важни за целите на опазване, местообитания и техните функции. Иначе много ограничени териториално местообитания в зоната могат да бъдат съществено намалени, въпреки че ориентировъчната стойност ”количествено-абсолютна загуба на площ” не е достигната.

1-%-вият критерии е съобразен като условие с дадените в ниво I на табл. 2 ориентировъчни стойности за абсолютна загуба на площ.

Площта, към която се прилага правилото на 1% е площта на защитената зона. В някои случаи критерият може да бъде приложен не само за зоната като цяло, но и за пространствено обособена част от нея. Това се отнася за онези защитени зони, които при обявяването си обединяват няколко пространствено и функционално разделени части.

Такова е положението в няколко защитени зони в Германия, чиито предмет на опазване е местообитание 6510 *Низинни сенокосни ливади.*

В някои големи зони, като напр. такива, включващи поречия, може да се налага разглеждането на различия от научно естество в горното, средното и долното течение, както и от друга страна напр. да се налага единното разглеждане на разделен от политически съображения (граници между провинциите) речен участък в няколко самостоятелно обявени защитени зони.

Фиксирането на представения праг върху стойност от 1 % се смята за особено важно за опазване на малки по площ находища на местообитания. Методичен подход, който принципно ще остави без компенсация загуба на повече от 1% от площта на местообитание, предмет на опазване в зоната, е недопустим спрямо преследваните фактически цели на опазване в нея.

Критерият 1 %, който се прилага в рамките на предложенията за експертни споразумения само кумулативно с останалите, беше не само поставен на обсъждане в научните среди, но и преобладаващо одобрен[40].

Г) Кумулация „загуба на площи чрез други проекти или планове”

Значителността на въздействията трябва винаги са се определя чрез сумирането на въздействията, предизвикани от други планове и проекти и предходни натоварвания. Връзката с другите площи, съответно планове и проекти, трябва да предотврати прекрачването или несъблюдаването на праговите стойности, като резултат от кумулацията на въздействията върху местообитанието или в зоната. (т. нар. Салами слайзинг – ефект на салама).

За да могат споменатите по-горе изменения да бъдат успешно отчетени, е необходимо систематична документация, т.нар. „памет” за промените. За да бъде възможно изискваното от закона отчитане на кумулативното въздействие в практиката, трябва да се запазват и документират проведените предварителни оценки за необходимостта от оценка за съвместимост и самите ОС (включително и евентуално необходимите мерки за гарантиране на кохерентност) от съответните компетентни институции. Ето защо е необходимо да се определят унифицирани методики и правила за водене на документацията.

40 Стойността 1 % се приема като утвърдила се референтна стойност в практиката на природозащитата (виж напр. определяне на прагове на недопустимост на въздействия върху морската среда в Dierschke et al. (2003: 69), оценка на местообитанията за почивка на птици в рамсарските зони, оценка на значението на различни миграционни територии за грабливи птици (Yosef et al. 2000, цит. в Dierschke et al. 2003: 66), прагове за картиране на типове местообитания в Бавария или използвания праг от 1 % от Европейския съд (EuGH, присъда от 15.12.2005) за годишната обща стойност на значителността при определяне на изземването „на малки площи“). Бел.р.

Д) Кумулация с други въздействащи фактори

Въздействията от реализацията на проекти и планове са свързани по правило не само с отнемане на площи, но и с други отрицателни ефекти. Напр. би могло с директно отнемане на площ (фактор 1) да се предизвика бариерен ефект поради застрояване и емисии от инсталации (фактор 4-1, 4-2) или оптични дразнения (фактор 5-2). Трябва да бъде изключено настъпването на значително въздействие като резултат от всички тези фактори, което при спазване на останалите условия от предложенията на експертите не би възникнало.

В рамките на оценката за съвместимост – както е посочено по-горе – може да се окаже, че предвид интензивността на другите въздействащи фактори, тежестта на изследването (оценката) може да падне върху тяхното оценяване, вместо върху отнемането на площи от местообитания.

V. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ЕКСПЕРТНИ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ОЦЕНКА НА ЗНАЧИТЕЛНОСТТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЯТА ПРИ ДИРЕКТНО ОТНЕМАНЕ НА ПЛОЩИ ОТ МЕСТООБИТАНИЯ НА ВИДОВЕ, ОПАЗВАНИ В ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ ОТ НАТУРА 2000

V.1. Предложение за експертни споразумения

Прилагането на експертното споразумение протича в рамките на представените в общата част (глава II и III) рамкови условия. Основната презумпция и особено петте критерия, съответно условия за отклонения от нея, са разяснени по-подробно в глава V.2.

Предложение за експертни споразумения за оценка значителността на въздействията при директна загуба на площ от местообитания на видове от Приложение II на Директивата за местообитанията в зоните по тази директива и от местообитания на видовете птици според Директивата за птиците

Основна презумпция:

Директното и продължителното отнемане на част или цяло местообитание на вид от Приложение II на Директивата за местообитанията или на вид от Приложение I, чл. 4, ал. 2 от Директивата за птиците, които са предмет на опазване или възстановяване в двата вида защитени зони, **по правило е значително въздействие**.

Отклонение от основната презумпция:

В отделни случаи е възможно въздействието да бъде определено като незначително, ако едновременно са изпълнени следните условия[41]:

А) Качествено-функционални особености:

Отнеманата площ не е задължително необходима и съществена част от местообитанието на вида. Това означава, че засегнатите части не са с централна роля за животните, тъй като отсъстват на друго място или са представени недостатъчно в качествено или количествено отношение или са в отчетливо лошо състояние,

и

Б) Ориентировъчна стойност „количествено-абсолютна загуба на площ”

Отнеманата при реализиране на проекта площ от дадено местообитание на целеви вид не надхвърля посочените в табл. 2 ориентировъчни стойности, доколкото те са приложими за въпросния хабитат[42],

41 В нетипични случаи не е изключено да има отклонение от този начин на процедиране, за което са необходими особени и обосновани аргументи. Задължително е обаче и при такива случаи да се съблюдават условията от А до Д взети заедно. Бел.р.

42 Ако в даден случай съществуват по-точни данни за изискванията на видове и популации към местообитанието им, които са резултат от научни изследвания, то от тези данни могат да бъдат изведени съответните специфични ориентировъчни стойности, използвайки методиката, описана в предложенията за експертни споразумения (виж бележките в глава V.3.3). Във всички останали случаи следва да се ползват текстовите пояснения относно приложението на ориентировъчните стойности за определени частични местообитания и относно причисляването към различните типове. Бел.р.

и

В) Допълнителна ориентировъчна стойност „количествено-относителна загуба на площ” (1 %-ов критерий)

Отнемаината при реализиране на проекта площ от местообитание на целеви вид не е по-голяма от 1% от общата площ на съответното местообитание в защитената зона, респ. в дефинираната част от зоната[43],

и

Г) Кумулация„Загуба на площ чрез други планове/ проекти”

Сумарната загуба на площ от местообитание на целеви вид от този и други планове и проекти не прекрачва ориентировъчните стойности (Б и В),

и

Д) Кумулация с „други действащи фактори”

И чрез други въздействащи фактори на съответните проекти или планове (или чрез взаимодействието им с други) не се нанасят значителни въздействия върху местообитанията на видовете в зоната.

V.2. Пояснения и указания за прилагане

Предложението за експертни споразумения се отнася както за местообитания на видове, които трябва да бъдат опазвани в природозащитно им състояние, така и за такива, които според зоново специфичните цели на опазване трябва да бъдат възстановявани. С основната презумпция се взимат под внимание специфично дефинираните във всеки конкретен случай цели на опазване за съответната зона. Изхожда се от това, че тези цели по правило съдържат следната формулировка: „опазване и възстановяване на благоприятното природозащитно състояние на видове от Приложение II на Директивата за хабитатите, съответно Приложение I и чл. 4, ал.2 на Директивата за птиците, които имат важни находища в зоната и техните местообитания. Конкретно това са следните видове със съответните местообитания:...“.[44]

За по-доброто разбиране на критериите за оценка от предложенията за експертни споразумения се дават следни пояснения:

А) Качествено-функционални особености

43 Тази формулировка означава, че там, където това се налага от професионална и научна гледна точка, следва да се разглежда общата площ на местообитанието във функционално самостоятелна част от зоната, а не в цялата зона. Това се налага напр. във случаите на големи зони, включващи протичащи през няколко провинции големи реки със съществени различия между горно, средно и долно течение. Бел.р.

44 Конкретизираните до сега цели на опазване на защитените зони, вкл. съответните разпоредби в заповедите за обявяване на зоните, имат в повечето случай такава формулировка. Бел.р.

За животинските видове в повечето случаи, различни територии или структури от общия хабитат изпълняват различни функции[45]. Задължително е тези функционални аспекти да бъдат взети предвид при преценката, особено поради обстоятелството, че определени жизнено важни функции са присъщи често за малки площи от големия хабитатен комплекс. Примери за това са напр. постоянните „квартири” на прилепи в пещери или водоеми за отлагане на яйцата на земноводните в рамките на една значително по-голяма територия, използвана от тях ежегодно при хранене или обитаване. Загуба на площ от задължителните за размножаване водоеми или места за почивка е по правило, и според формулираните ориентировъчни стойности, значително въздействие, докато отнемане на части от постоянно обитавана и използвана факултативно (незадължително) територия, не се счита за значително отрицателно въздействие. Във всеки конкретен случай е необходимо да се съблюдават съответните функции на площта.

Примери за качествено-функционални особености са площи с особено функционално значение за кохерентността на местообитанията (напр. коридори или „stepping stones”), за разпространението на даден вид (чрез местоположение на границата на ареала на вида или като рядко, съответно изолирано «находище» в съответния биогеографски регион) или за опазването на зоната (напр. изпълняващи буферна функция).

Също така трябва да се направи разлика, доколко определена площ от цялото местообитание е от решаващо значение за дългосрочното съществуване на вида поради особеното си качество, докато други площи от същия тип хабитат имат второстепенна роля. Отчитането на тази разлика има значение преди всичко за видове, при които видово специфично формулираната ориентировъчна стойност е висока. Това означава, че отнемането на големи площи от местообитанието (в размер на един и повече ха) би могло да бъде оценено като незначително въздействие. Именно тук трябва да се има предвид, че такава преценка може да се направи само за площи, които не се използват задължително от индивидите, или ако са на разположение други площи с такива или по-добри условия, без това да доведе до повишаване на конкуренцията между индивиди от същия вид върху останалите площи, съответно до съществен ефект на прогонване (примери следват след Табл. 3).

Идентифицираните като жизнено важни за видовете хабитатни структури според техните типичните изисквания са представени обобщено в Табл. 3 и са разяснени в последствие. Съответните представени в глава V.3. изводи и указания са от принципно значение за извършване на преценката за въздействие според условие Б от предложението за експертните споразумения.

Б) Ориентировъчна стойност „количествено-абсолютна загуба на площ”

Оценка на значителността на въздействието **само** чрез съотнасяне на засегнатите площи към общата площ на хабитата на дадения вид в зоната, напр. чрез използването на

45 Примери има в Blab (1993), Riecken (1992) и др. Бел.р.

фиксирана %-на стойност като прагова, би могло – както и в случаите на засягане на природни местообитания – да доведе до засягане на големи площи в обширно обявени зони или при популации обитаващи обширни територии, без това въздействие да бъде отчетено като значително. Изхождайки от научните схващания, това е недопустимо, тъй като предпоставките за обитаване на мястото поне на отделни индивиди или части от популации биха били ограничени и дори загубени. При това, именно в този случай биха могли да бъдат засегнати в относително висока степен особено важни за опазване зони с голямо видово разнообразие и съответно голямо разнообразие на големи по площ местообитания.

Затова и тук като централен подход при определяне на прагови стойности може да се приеме само този, при който дадени абсолютни стойности са дефинирани като ориентировъчни и не бива да бъдат прекрачвани. В някои случаи е ограничено възможно допускането по изключение на по-големи прагови стойности при по-големи зони и популации (виж по-долу).

Количествените критерии определят най-вече праговите стойности, които маркират в смисъл на толерантност към промени диапазона на допустимото отнемане на площи. Изведените за отделните видове ориентировъчни стойности са представени в Табл. 3.

Научно обоснованите ориентировъчни стойности бяха разработени въз основа на обширни литературни анализи и допитване до експерти във връзка с изискванията на всеки вид относно минимални площи, необходими за поддържане на жизнена популация, съответно във връзка с площните изисквания на индивиди.

Разсъжденията изхождат от принципа, че отнемане на площ, която принципно би била достатъчна за една жизнена популация (при бозайници и птици е достатъчна за една размножителна единица), не може се сметне за незначително от гледна точка на функциите на площта, независимо от големината на целия хабитат, срещан в зоната.

Това основно схващане е отразено и в правораздаването напр. на висшия административен съд в Кобленц и на Федералния административен съд по дело за шосе B 50n.[46]

Използваните от съда прагове на значителност по отношение на вида и неговите изисквания към местообитанието се намират в преходната/граничната област на диапазона на малко или несъществено въздействие. Едно ограничено и несъществено въздействие би могло да има, ако напр. определени промени в начина на ползване на територията като резултат от загуба на площ или увреждане са прогнозируеми, без загубата да доведе до намаляване на популацията на вида (напр. унищожаване на една размножителна територия) или съответно до намаляване на репродуктивната способност да една двойка гнездящи птици от засегнатия вид.

46 Виж Съд Кобленц (OVG Koblenz), присъда от 9.1.2003 – 1-C10187/01.OVG – NuR 2003, 441, 444; Федерален административен съд (BVerwG), присъда от 1.4.2004 – 4 C 2.03. Бел.р.

В тази връзка относно ориентировъчни стойности за все още приемливи площни загуби стои въпросът, каква част от необходимата площ на една популация, а при бозайници и птици на една размножителна единица, може да бъде загубена без това да се оцени като критично, като се има предвид функционално значение на частта от местообитанието като задължителна и/или факултативна и от гледна точка на благоприятното в момента природозащитно състояние или необходимостта от осигуряване на такова. На фона на този въпрос бяха изведени и конкретизирани ориентировъчните стойности за отделните видове.

Ориентировъчните стойности са обобщени в Табл. 3. За обосноваване на отделните предложени стойности към таблицата има разяснения. За практическо прилагане на ориентировъчните стойности се съблюдават по-нататъшните пояснения в глава V.3 за типизиране на изискванията на видовете към хабитатите. Поясненията се поставят и в основата на преценката на условията от т. Б) на предложенията за експертни споразумения.

Тъй като – както и в случая при природните местообитания – до известна степен може да се приеме. че абсолютна площна загуба от малки находища е недопустима, докато от големи – обратното, и при видовете се прилага подход, в който ориентировъчните стойности на все още приемливите площни загуби са дефинирани в зависимост от големината на видовите находища в зоната. За част от видовете съответно също беше разработена тристепенна система от ориентировъчни стойности в зависимост от големината на популациите, съответно на засегнатата площ от местообитанието на вида спрямо общата му площ в съответната зона. Това означава, както и при природните местообитания, че освен основната ориентировъчна стойност има още две по-високи за възможно прилагане в практиката.

Посочените основни ориентировъчни стойности биха могли да се прилагат във всеки конкретен случай в рамките на експертното споразумение при отчитане на направените забележки относно типовете съчетаване на хабитатите (виж глава V.4). Прилагането на ориентировъчните стойности на ниво II или III обаче е предвидено само за определени зоново специфични ситуации, а именно когато в засегнатите зони са налични доказуемо определени минимални по големина находища, съответно се засягат само определени части от общата площ на хабитата (виж таб. 3 и глава VII.2, табл. 6).

В отделните случаи, въз основа на наличните за зоната данни трябва първо да се проучи, дали спрямо дадената зона и нейните специфични особености е възможно въобще прилагането на ориентировъчните стойности, и ако – да, то и по какъв начин следва да се извърши това.

Както обикновено, първоначално трябва да се проучи, каква абсолютна площ от хабитата ще бъде загубена при осъществяването на плана, а после да се изчисли и относителната загуба в зависимост от общата му площ в зоната. В случай, че загубата на местообитание на Гребенестия тритон възлиза напр. на 5000 кв.м., то, в съответствие с

ниво II на ориентировъчните стойности се получава превишаване на определените за вида стойности от 3200 кв.м., дори ако в зоната са регистрирани повече от 500 възрастни индивида или ако площното покритие на хабитата е по-голямо от 100 ха (относителна загуба по-малка от 0,5 %) при едновременното отчитане на големината на популацията с „С“ (голяма популация). Ако общият брой на възрастните индивиди е по-голям от 1000 или големината на местообитанието е повече от 500 ха (относителна загуба по-малка от 0,1%) при едновременното отчитане на големината на популацията с „С“ (голяма популация), би била приложимо ниво III на ориентировъчната стойност. Представената с примера загуба на 5000 кв.м. площ е по-малка от посочената за вида ориентировъчна стойност от ниво III – (6400 кв.м.), така че условие В) при тези обстоятелства е изпълнено.

Дали, както в посочения пример, установена загуба на площ от хабитат ще бъде оценена като значителна или незначителна, зависи – при съблюдаване на всички критерии от предложенията за експертното споразумение – от конкретния случай и от комбинацията на обстоятелствата в съответната зона.

Съответните данни за всяка защитена зона би трябвало по правило да са налице или без проблем да бъдат приблизително преценени в рамките на оценката за съвместимост. Ако необходимите данни липсват или не могат да бъдат точно определени, то е задължително да се приложи видово специфичната основна ориентировъчна стойност.

Като цяло, при употреба на ориентировъчните стойности трябва да се има предвид, че те са абсолютни стойности, но в изпълнение на ориентиращата си функция всъщност посочват съответното измерение на прага, който не трябва да се прекрачва в рамките на разделената на нива система за оценка.

В) Допълнителна ориентировъчна стойност „количествено-относителна загуба на площ (1%-ов критерий)”

По отношение на това условие важи изложеното в глава IV.2, т. Б). Ограничението на поносимата абсолютна загуба на площ на база дефинирана относителна стойност служи за особена защита на малки по площ находища на видове и техните местообитания в границите на защитена зона за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна или в защитена зона за птици. Иначе, при използване само на стойностите за все още допустима абсолютна площна загуба, би могло много малки по площ местообитания на видове в зони да бъдат съществено намалени.

Г) Кумулация „отнемане на площ чрез други планове/проекти”

По отношение на това условие важи изложеното глава IV.2, т. В). Законово регламентираното изискване за кумулативно съблюдаване на вече претърпени загуби на площ от определен хабитат в следствие на реализирането на други планове/проекти

трябва да предотврати прекрачването на горната граница на видово и зоново определените ориентировъчни стойности като резултат на сумирането на въздействието върху местообитанието на вида (ефект на салама).

В някои случаи, може да се наложи в оценката на загуби на площи да бъдат включени и такива, които не се опазват в границите на зоните. На първо място това важи при случаи на засягане на видове и техните хабитати, които в конкретния случай не са представени в зоната в количество и качество, които да осигурят благоприятно природозащитно състояние на вида в зоната. В такива случаи използването на ориентировъчните стойности само в рамките на Натура 2000 зоната е или недостатъчно, или загубите на жизнено важни местообитания извън зоната трябва да се отчетат като кумулативно въздействие.

Г) Кумулация с други фактори на въздействие

По отношение на това условие важи изложеното в глава IV.2, т. Г). Трябва да бъде изключена възможността, при съвместното въздействие в съчетание с други фактори да се получи значително въздействие, което не би се проявило при спазване на останалите условия от предложенията за експертно споразумение. Точно при животински видове в много случаи други въздействащи фактори, предизвикващи безпокойство, разпокъсване на местообитания или повишена смъртност, имат по-важно значение от предизвикваните от проекта загуби на площи. Те трябва да се оценяват самостоятелно като въздействието им да се разглежда кумулативно.

V.3 Типизиране на ползванията на местообитанията от видовете и конкретизиране на ориентировъчните стойности

V.3.1. Въведение и основни разсъждения

Таблица 3 съдържа ориентировъчните стойности за приемливи площни загуби от местообитания на животински видове от Приложение II на Директивата за местообитанията в защитена зона за местообитания и дивата флора и фауна и от местообитания на видове птици от Приложение I, чл. 4, ал. 2 на Директивата за птиците[47]. Тези ориентировъчни стойности, бивайки прагови стойности, конкретизират условията на т. Б като част от предложението за експертните споразумения.

Най-важното по отношение на основните принципи на употреба на предложените ориентировъчни стойности, беше изложено вече в подточка Б) на глава V.2. Освен тях има и други аспекти, които трябва да бъдат съобразени. Сред тях стои въпросът за диференциране на различните функции на местообитанията във възможно засегнатите площи. За прилагането на предложенията по отношение на ориентировъчните стойности се дават следните първоначални разяснения за типизиране на хабитатите. Те трябва да се спазват при преценяване на представеното в буква Б) условие като част от предложението на експертите.

За прилагането на предложението на експертите при видове с различни частични хабитати е необходимо да се прави разлика между такива, които предвид качеството си са от особено значение за видовете и поради това могат да бъдат оценявани съгласно буква А) от предложенията на експертите (задължителни или жизнено важни частични хабитати) и такива, за които използването на количествените ориентировъчни стойности от буква Б) до Г) е възможно, тъй като те нямат сравними специфични хабитатни функции за даден вид (факултативно ползване).

Оценката на значителността на въздействията и подходът към предложените ориентировъчни стойности за видове се основава на обстоятелството, че местообитанията на видовете са достатъчно добре дефинирани и разграничени, както е обичайно за фаунистичните разработки[48]. При това от значение са различаването на

47 При видовете птици са взети предвид особено срещащите се в Германия гнездящи видове птици от Приложение I на Директивата за птиците, както и застрашените видове мигриращи и гнездящи птици в съответствие с Червената книга на Германия, но не и видове от предупредителния списък (списък с видове, които към момента не са застрашени, но за които се смята, че при продължително въздействие на съществуващи фактори до десет години ще бъдат застрашени). Бел.р.

48 Картирането следва да се извърши с такава точност, каквато е възможна и картографски възпроизведима с прилаганите видово специфичните методи (по правило 1:5000 или по-голям). За съответните видове с точкови картирания (напр. центрове на територии, заемана от един мъжки) следва да се определят границите на размножителна територия, които със сигурност се използват като хабитат от съответния вид или вероятността за това е голяма. При това трябва да се включват всички онези типове частични хабитати и всички площи, за които се очаква да бъдат използвани нередовно. Тъй като в рамките на картирането най-често не могат да се направят детайлни изследвания за използването на пространството от съответния вид в продължение на няколко години, от голямо значение е опитът на експертите. Където е разумно и възможно, разграничаването на хабитатите, респ. на частичните

задължителни и факултативно (незадължително) използвани площи и дефиницията, каква функция изпълнява съответната площ (тип).

Функционално разделение на частичните хабитати може да съдържа:

- Специфичен хабитат за размножаване, съответно за гнездене и отглеждане на малките, напр. водоемите за отлагане на яйцата при Гребенестия тритон или място за гнездене на Черния щъркел,
- Специфичен хабитат за хранене, напр. богат на рибни запаси водоем за Орела-рибар или богати на насекоми ливади за Червеногърбата сврачка,
- Специфично зимно убежище, напр. пещера с температури над нулата за Големия подковонос или участък от сладководен водоем с дълбоки езерца за рибата *Leuciscus souffia agassizi,*
- Други специфични частични хабитати като напр. за чифтосване, за почивка, за почивка при миграция, за припичане на слънце, коридори за миграция
- факултативни хранителни хабитати върху голяма площ, напр. на Червената каня в открити селскостопански ландшафти, доколкото в околността на гнездо на птици от този вид с голям радиус на активността има значително повече благоприятни места за хранене, отколкото е необходимо за вида, съответно които той може ефективно да използва.

Принципът на прилагане на ориентировъчните стойности за случаите на значителна функционална диференциация на частите на хабитатни са представени във фиг. 3.

Може да се изхожда принципно от това, че в зависимост от вида може да има:

а) площи с трайно или времево ограничено специфично значение (задължителни части от хабитата) и освен това или само

б) площи без такова специфично значение, които често са само факултативно използвани

В случаите на значително функционално диференциране на частите на хабитата, ориентировъчните стойности не бива да се прилагат за задължително необходимите, жизнено важни части от хабитатите. Ориентировъчните стойности се прилагат редовно тогава, когато се засягат факултативно използвани площи. При видове, които повече или по-малко населяват еднородни хабитати (примерите от типове 2а, 2в, 4, виж по-долу), ориентировъчните стойности за хабитата по правило са изцяло приложими.

По-особен е случая за площи, през които видовете мигрират (преминават или прелитат), но иначе не изпълняват друга функция за определения вид. В тази случай, един проект

хабитати трябва да следва границите на картираните природни местообитания или типове биотопи, миграционни коридори или документирани по друг начин територии (напр. видове почви, доколкото е от значение). Бел.р.

може само чрез отнемане на площ да не предизвика значително въздействие, ако не е свързан с допълнително въздействащи фактори (обикновено бариерен ефект, повишаване на смъртността).

За да се премине от разглеждането на въздействието върху отделния вид към по-разбираем общ поглед, всички подлежащи на оценка за съвместимост видове бяха категоризирани в съответствие с начина на ползване на различните съчетания от хабитати. Общо са дефинирани 7 главни типа и 9 подтипа (виж по-долу). Това подреждане по типове, както и поясненията за това, дават в определени случаи и указания за оценка на други въздействащи фактори.

Изрично се подчертава, че това подреждане по типове не отразява всички възможни случаи и във някои региони може да има частични отклонения. За това при всеки отделен проект е необходимо да се прецени, какви изисквания към хабитатите на засегнатите видове има (ниво на обективност), което предполага едно предварително обстойно проучване на съответните времево-пространствени и структурни отношения. На този фон, следващите текстове предлагат рамкови, съответно генерални (общи) указания за оценка.

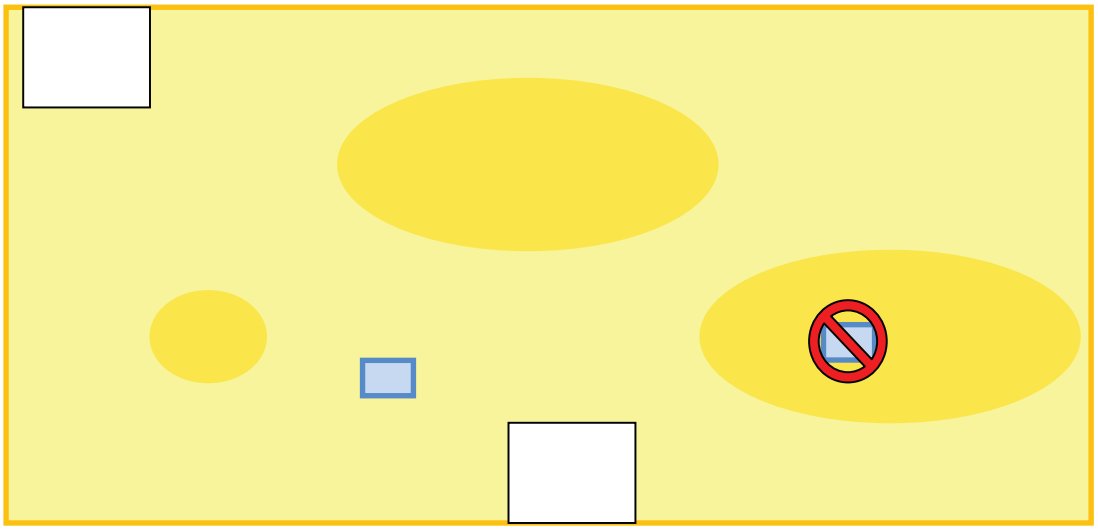

Граници на защитена зона от Натура 2000, за която засегнатият вид е предмет на опазване

факултативно използвани площи – само за тези области се използват ориентировъчните стойности

Площи в защитена зона, със специално функционално значение (качествено – функционални особености) – ориентировъчните стойности не се използват

Съответстващи на ориентировъчните стойности големини на площи

Не използвани или не подходящи площи (не са местообитание на съответния вид)

Ориентировъчните стойности не се прилагат

Фиг. 3. Принцип на използване на ориентировъчните стойности при директна загуба на площ от хабитати на животински видове с отчетливо диференцирани частични хабитати

V.3.2. Ориентировъчни стойности и класифициране на видовете по типове ползвания на местообитанията.

Табица 3 съдържа определените за отделен всеки вид ориентировъчни стойности, както и класифициране по типовете, за които в последствие глава V.4. съдържа допълващи пояснения относно употребата на ориентировъчните стойности, съответно относно рамковите условия за преценяване значителността на въздействието. Ориентировъчните стойности не бива да прилагат изолирано от тези пояснения.

Извеждането на предложените единични стойности в табл. 3 е пояснено в глава VII. За видовете риби като цяло не бяха определени ориентировъчни стойности, тъй като тяхното извеждане се оказа особено трудно, вкл. и от гледна точка на наличната научна литература.

Табл. 3. Ориентировъчни стойности за все още приемлива площна загуба при директно отнемане на площи от хабитати на животински видове от Приложение II на Директивата за местообитанията, опазвани в защитена зона по същата директива и на видове птици от Приложение I на Директивата за птиците в защитена зона по тази директива и категоризиране на видовете по типове като част от предложенията за експертни споразумения за оценка на значителността на въздействия

Код	Видова група / име на вид	Клас виж VII.2	Ниво I Основна стойност	Ниво II*	Ниво III*	Причисляване към тип ползване на местообитанието
Видове от Приложение II на Директивата за местообитанията, дивата флора и фауна						
Бозайници (Mammalia)						
1303	*Rhinolophus hipposideros* Малък подковонос	3	1.600 m²	8.000 m²	1.6 ha	6d
1304	*Rhinolophus ferrumequinum* Голям подковонос	3	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	6d
1308	*Barbastella barbastellus* Широкоух прилеп	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6d
1318	*Myotis dasycneme* Езерен прилеп	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	6c
1321	*Myotis emarginatus* Трицветен нощник	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6d
1323	*Myotis bechsteinii* Дългоух нощник	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	4
1324	*Myotis myotis* Голям нощник	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6d
1337	*Castor fiber* Бобър	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	2b
1355	*Lutra lutra* Видра	5	2,6 ha [2)]	-	-	2b
1352	*Canis lupus* Вълк	7	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	6b
1361	*Lynx lynx* Рис	7	40 ha [2)]	-	-	6b
1364	*Halichoerus grypus*	8	160 ha [2)]	-	-	1
1365	*Phoca vitulina* Морско куче	8	160 ha [2)]	-	-	1
1351	*Phocoena phocoena* Муткур (Морска свиня)	8	160 ha [2)]	-	-	1
Земноводни, влечуги (Amphibia et Reptilia)						
1166	*Triturus cristatus/T. cristatus x carnifex* Гребнест тритон	4	640 m²	3.200m²	6.400 m²	6e

1188	*Bombina bombina* Червенокоремнна бумка	4	640 m²	3.200m²	6.400 m²	6e
1193	*Bombina variegata* Жълтокоремнна бумка	4	640 m²	3.200m²	6.400 m²	6e
1220	*Emys orbicularis* Обикновена блатна костенурка	3	160 m²	800 m²	1.600 m²	6e
Бръмбари (Coleoptera)						
1914	*Carabus menetriesi ssp. pacholei*	2	Няма ОС[1)]	-	-	4
1081	*Dytiscus latissimus*	2	Няма ОС[1)]	-	-	2b
1082	*Graphoderus bilineatus*	2	Няма ОС[1)]	-	-	2b
1086	*Cucujus cinnaberinus*	4	Няма ОС[1)]	-	-	5
1027	*Stephanopachys substriatus*	4	Няма ОС[1)]			
1079	*Limoniscus violaceus*	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	5
1083	*Lucanus cervus* Бръмбар рогач	4	640 m²3)	3.200 m²	6.400 m²	5
1084	*Osmoderma eremita* Осмодерма	2	40 m²[3)]	200 m²	400 m²	5
1087	*Rosalia alpine* Розалия	2	40 m²[3)]	200 m²	400 m²	5
1088	*Cerambyx cerdo* Обикн. сечко	3	160 m²[3)]	800 m²	1.600 m²	5
Водни кончета (Odonata)						
1037	*Ophiogomphus cecilia* Офиогомфус	2	40 m²	200 m²	400 m²	2b
1041	*Oxygastra curtisii*	3	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	2b
1042	*Leocorrhinia pectoralis* Леукориния	2	40 m²	200 m²	400 m²	2b
1044	*Coenagrion mercuriale* Ценагрион	2	40 m²	200 m²	400 m²	2b
4045	*Coenagrion ornatum* Ценагрион	2	40 m²	200 m²	400 m²	2b
Пеперуди (Lepidoptera)						
1052	*Euphydryas maturna* Хидриас	4	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	5
1065	*Euphydryas aurinia* Еуфидриас	2	40 m²	200 m²	400 m²	4
1059	*Glaucopsyche teleius*	2	40 m²	200 m²	400 m²	4
1061	*Glaucopsyche nausithous*	2	40 m²	200 m²	400 m²	4
1060	*Lycaena dispar*	4	640 m²	3.200	6.400 m²	7a

	Лицена			m²		
4038	*Lycaena helle*	2	40 m²	200 m²	400 m²	4
1074	*Eriogaster catax* Торбогнездица	4	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	5
1078	*Euplagia quadripunctaria*	3	160 m²	800 m²	1.600 m²	7a
4035	*Gortyna borelii lunata*	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
	Мекотели (Mollusca)					
1013	*Vertigo geyeri*	1	10 m²	50 m²	100 m²	4
1014	*Vertigo angustior*- Вертиго	1	10 m²	50 m²	100 m²	4
1015	*Vertigo genesii*	1	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
1016	*Vertigo moulinsiana*	1	10 m²	50 m²	100 m²	4
4056	*Anisus vorticulus*	1	10 m²	50 m²	100 m²	2a
4064	*Theodoxus transversalis* Ивичест теодоксус	1	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	2a
1029	*Margaritiferamargaritifer a*	1	10 m²	50 m²	100 m²	2a
1032	*Unio crassus* Бисерна мида	1	10 m²	50 m²	100 m²	2a
	Други животински групи					
1092	*Austropotamobius pallipes*	1	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	2a
1093	*Austropoamobius torrentium* Ручеен рак	1	10 m²	50 m²	100 m²	2a
1936	*Anthrenocherner stellae*	1	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	5
Видове птици според Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици според чл. 4 (4)на същата						
A021	*Botaurus stellaris* Голям воден бик	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	2b
A022	*Ixobrychus minutus*	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A023	*Nycticorax nycticorax* Нощна чапла	5	2,6 ha [2)]	-	-	2b
A029	*Ardea purpurea* Ръждива чапла	5	2,6 ha [2)]	-	-	2b
A030	*Ciconia nigra* Черен щъркел	6	10 ha [2)]	-	-	6d
A031	*Ciconia ciconia* Бял щъркел	6	10 ha [2)]	-	-	6d
A034	*Platalea leucorodia*	5	Няма ориент.	-	-	1/2b

			стойност[1)]			
A038	*Cygnus cygnus* Поен лебед	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	2b
A045	*Branta leucopsis*	4	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	6b
A050	*Anas [penelope] penelope* Фиш	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A055	*Anas querquedula* Лятно бърне	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A058	*Netta rufina* Червено-клюна потапница	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A060	*Aythya nyroca* Белоока потапница	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	2b
A069	*Mergus serrator*	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	1/2b
A070	*Mergus merganser* Голям нирец	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	2b
A072	*Pernis apivorus* Ососяд	6	10 ha [2)]	-	-	6d
A073	*Milvus migrans* Черна каня	6	10 ha [2)]	-	-	6c
A074	*Milvus milvus* Червена каня	6	10 ha [2)]	-	-	6c
A075	*Haliaeetus albicilla* Белоопашат морски орел	7	40 ha [2)]	-	-	6d
A076	*Gypaetus barbatus* Брадат лешояд	8	Няма ОС[1)]	-	-	6d
A078	*Gyps fulvus* Белоглав лешояд	8	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	6d
A089	*Aquila pomarina* Малък креслив орел	6	10 ha [2)]	-	-	6c
A091	*Aquila chrysaetos* Скален орел	7	40 ha [2)]	-	-	6d
A094	*Pandion haliaetus* Орел рибар	7	40 ha [2)]	-	-	6d
A081	*Circus aeruginosus* Тръстиков блатар	5	2,6 ha [2)]	-	-	6d
A082	*Circus cyaneus* Полски блатар	5	2,6 ha [2)]	-	-	6d
A084	*Circus pygargus*	6	10 ha [2)]	-	-	6d

	Ливаден блатар					
A099	*Falco subbuteo*	6	10 ha [2)]	-	-	6c
A103	*Falco peregrinus* Сокол скитник	7	40 ha [2)]	-	-	6d
A104	*Bonasa bonasia* Лещарка	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6b
A408	*Lagopus mutus helveticus*	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6b
A409	*Tetrao tetrix tetrix*	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	6b
A108	*Tetrao urogallus* Глухар	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	6b
A109	*Alectoris graeca saxatilis*	4	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	6b
A119	*Porzana porzana* Голяма пъструшка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A120	*Porzana parva* Средна пъструшка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A121	*Porzana pusilla* Малка пъструшка	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	2b
A122	*Crex crex* Ливаден дърдавец	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	4
A127	*Grus grus* Сив жерав	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	6b
A129	*Otis tarda* Дропла	6	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
A132	*Recurvirostra avosetta* Саблеклюн	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A133	*Burhinus oedicnemus* Турилик	4	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
A139	*Eudromias morinellus* Планински дъждосвирец	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
A140	*Pluvialis apricaria* Златистопер дъждосвирец	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
A142	*Vanellus vanellus* Обикновена калугерица	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A151	*Philomachus pugnax* Бойник	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A153	*Gallinago gallinago* Средна бекасина	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A156	*Limosa limosa*	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A162	*Tringa totanus*	2	400 m²	2.000	4.000 m²	4

	Малък червеноног водобегач			m²		
A160	*Numenius arquata*	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	4
A149	*Calidris alpina*	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	4
A166	*Tringa glareola* Малък горски водобегач	2	Няма ориент. стойност[1)])	-	-	4
A168	*Actitis hypoleucos* -	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A176	*Larus melanocephalus* Малка черноглава чайка	6	10 ha [2)]	-	-	1/2b
A189	*Sterna nilotica*	6	10 ha [2)]	-	-	1/6d
A190	*Sterna caspia* Каспийска рибарка	6	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	1
A191	*Sterna sandviciensis* Гривеста рибарка	6	10 ha [2)]	-	-	1
A192	*Sterna dougallii*	6	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	1
A193	*Sterna hirundo* Речна рибарка	5	2,6 ha [2)]	-	-	2b
A194	*Sterna paradisaea*	6	10 ha [2)]	-	-	1
A195	*Sterna albifrons* Белочела рибарка	6	10 ha [2)]	-	-	1
A196	*Chlidonias hybridus* Белобуза рибарка	5	2,6 ha [2)]	-	-	2b
A197	*Chlidonias niger* Черна рибарка	5	2,6 ha [2)]	-	-	2b
A419	*Uria aalge ibericus*	6	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	1
A215	*Bubo bubo* Бухал	6	10 ha [2)]	-	-	6d
A217	*Glaucidium passerinum* Врабчова кукумявка	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	4
A222	*Asio flammeus* Блатна сова	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	6d
A223	*Aegolius funereus* Пернатонога кукумявка	4	10 ha [2)]	-	-	4
A224	*Caprimulgus europaeus* Козодой	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6b
A229	*Alcedo atthis* Земеродно рибарче	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A231	*Coracias garrulus*	3	Няма ориент.	-	-	6b

	Синявица		стойност[1)]			
A232	*Upupa epops* Папуняк	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6b
A230	*Merops apiaster* Пчелояд	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6b
A233	*Jynx torquilla*	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6a
A234	*Picus canus* Сив кълвач	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	4
A236	*Dryocopus martius* Черен кълвач	5	2,6 ha [2)]	-	-	4
A238	*Dendrocopos medius* Среден пъстър кълвач	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A239	*Dendrocopos leucotos* Белогръб кълвач	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	4
A241	*Picoides tridactylus* Трипръст кълвач	4	6.400 m²	3,2 ha	6,4 ha	4
A246	*Lullula arborea* Горска чучулига	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A255	*Anthus campestris* Полска бъбрица	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A272	*Luscinia svecica* Синьогушка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A275	*Saxicola rubetra* Ръждивогушо ливадарче	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A277	*Oenanthe oenanthe*	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A294	*Acrocephalus paludicola* Водно шаварче	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	2b
A295	*Acrocephalus schoenobaenus*	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A298	*Acrocephalus arundinaceus*	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	2b
A307	*Sylvia nisoria* Ястребогушо копривarче	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A320	*Ficedula parva* Червеногуша мухоловка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A321	*Ficedula albicollis* Беловрата мухоловка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	4
A338	*Lanius collurio* Червеногърба сврачка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A341	*Lanius senator*	2	Няма ориент.	-	-	6a

	Червеноглава сврачка		стойност[1)]			
A339	*Lanius minor* Черночела сврачка	2	Няма ориент. стойност[1)]	-	-	6a
A340	*Dryocopus martius* Черен кълвач	3	1.600 m²	8.000 m²	1,6 ha	6b
A378	*Emberiza cia* Сивоглава овесарка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A383	*Miliaria calandra* Сива овесарка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A377	*Emberiza cirlus* Зеленогуша овесарка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a
A379	*Emberiza hortulana* Градинска овесарка	2	400 m²	2.000 m²	4.000 m²	6a

Указания за прилагане:

1) Предвид екстремно критичното състояние на популациите на тези видове в цяла Германия, ориентировъчни стойности за приемливи площни загуби на техни хабитати в защитени зони не могат да бъдат защитени от професионална гледна точка, съответно признати за валидни. Това означава, че по правило всяка площна загуба от хабитати на тези видове, предмет на опазване в защитените зони, трябва да се оценява като значителна. Изключение има само при видове с голям радиус на активността, за които евентуално не всяка малка площна загуба трябва да се преценява като значителна. Към видовете без ориентировъчни стойности се причисляват видове, които от една страна в Германия са силно застрашени (класифицирани в категории 0 (изчезнал), 1 (застрашен от изчезване) или R (изключително рядък) от Червената книга на Германия, и от друга страна се опазват в много малко от обявените зони (максимум 10-15 зони). Относно разпространението на видовете от Приложение II бе възможно съблюдаване на подадените данни при обявяване на зоните от Натура 2000 (сравни Raths et al. 2006, Приложение 5), при видовете птици бяха налични данни за разпространението им в страната при обявяването на зоните през 2005 г., както и анализ на данните от допълнително обявените зони през 2007 г.

2) Особено при тези видове с относително голяма радиус на активност е необходимо да се изтъкне, че принципно за най-качествените площи –за които се смята, че са от особено значение (виж изложеното в основния текст) – не трябва да се прилагат ориентировъчните стойности, а ако са места за хранене не трябва да се допуска поне голяма по площ непропорционална загуба на значителни частични хабитати. Като относителна ориентировъчна стойност може да се използва определеният в рамките на предложението на експертите допълнителен 1 %-ов критерий – отнесен към отделни частични хабитати. Специално трябва да се спомене при тези видове също и това, че предвид тяхната голяма площна активност не е невъзможно части от хабитата им да попадат извън защитените зони, така че при използването на ориентировъчните стойности може да се наложи кумулацията и с евентуални площни загуби извън зоните.

3) Актуални дървета с гнезда, съответно субстрати за чифтосване представляват задължителен елемент на хабитата като важни места за размножаване, за които по правило не е приложимо използването на ориентировъчните стойности.

* Прилагането по отношение на видовете е възможно само при следните зоново специфични ситуации:

Оценката е насочена към индивидите(бозайници, птици):
Ниво II: В зони с повече от 50 екземпляра, съответно двойки птици, повече от 100 възрастни индивиди при бозайници (код 4 , 5 и по-голям**)

Ниво III: В зони с повече от 100 екземпляра, съответно двойки птици, повече от 250 възрастни

индивиди при бозайници, (код 5, 6 и по-висок **)

Оценката е насочена към популациите (земноводни, влечуги):
Ниво II: В зоната са налични популации с повече от 500 възрастни индивиди (код 7 и по-висок **) или загуба по-малка от 0,5 % от площта на хабитатите на вида в зоната и оценка на популацията С** (често срещащ се вид, големи популации)
Ниво III: В зоната са налични популации с повече от 1000 възрастни индивиди (код 8 и по-висок **) или загуба по-малка от 0,1 % от площта на хабитатите на вида в зоната и оценка на популациите С**(често срещащ се вид, големи популации)

Оценката е насочена към популациите (останалите животински групи):
Ниво II: В зоната са налични популации с повече от 500 възрастни индивиди (код 7 и по-висок **) или загуба по-малка от 0,5 % от площта на хабитатите на вида в зоната и оценка на популацията С** (често срещащ се вид, големи популации)
Ниво III Загуба по-малка от 0,1 % от площта на хабитата на вида в зоната и оценка на популацията С ** (често срещащ се вид, големи популации)

** Споменатите кодове препращат към ключа от стандартните формуляри (виж приложение 6)
Ако са срещат и посочват данни в друга форма, съответно кодиране, е необходимо да се направи научно обоснованото класифициране към съответните кодове при съблюдаване на референти литературни източници, както и специфични оценъчни рамки на национално или провинциално ниво. Ако липсват достатъчно данни за специфичната ситуация в зоната според посочената по- горе схема може и трябва – доколкото останалите предпоставки са на лице – да се използват само основните ориентировъчни стойности.

V. 3.3. Извеждане на специфични ориентировъчни стойности в особени случаи

Както беше споменато вече под черта при разяснението на предложението на експертите (виж бележка 36), във всеки конкретен случай могат да бъдат приложени по-точни данни за изискванията на видовете, съответно популациите към пространството, доколкото такива са на лице за съответната зона и произтичат от научни изследвания, на мястото на посочените в Приложение 4 основи за извличане на специфични за зоната ориентировъчни стойности и тяхното по нататъшно използване в рамките на предложенията за експертни споразумения. И в този случай се препоръчва първоначално – базирано на конкретните данни – причисляване към съответния клас площи (виж глава VII, т. 2). По-нататъшното извличане и приложение трябва да следват съответно посочените правила (виж глава VII, т. 2, определяне на ориентировъчни стойности).

V.4. Пояснения към класифицирането на видовете по типове ползване на местообитанията и прилагане на ориентировъчните стойности

В следващите редове ще бъдат пояснени причислените към всеки отделен вид типове ползване на местообитанията и свързаните с това условията за прилагане на ориентировъчните стойности.

Трябва да се отбележи, че посочените ориентировъчни стойности при видовете птици се отнасят преди всичко за местообитанията им по време на размножителния период. От гледна точка на местата за почивка на мигриращи птици е развито предложение от Шрайбер (Schreiber 2004), което прави връзка с представените тук методи.

Тип 1 : Големи по площ хабитати от акваторията и бреговата част на зоните

Класифицирани видове: муткур (морска свиня) (*Phocoena phocoena*), обикновен тюлен (*Phoca vitulina*), дългомуцунест тюлен (*Halichoerus grypus*),

Групата съдържа видове, които използват големи части от акваторията и бреговата част предимно факултативно. Въпреки това обаче решаваща роля играят специфични площи в зависимост от местоположението им и абиотичните и биотични им параметри. Като пример могат да се споменат пясъчни коси като места за лежане, съответно за раждане при дългомуцунестите и обикновените тюлените, места за отглеждане на малките при муткура (морска свиня) (виж Sonntag et al. 1999) или сезонно използваните части от акваторията, обезпечаващи храненето на видовете.

Посочените ориентировъчни стойности трябва да бъдат прилагани изключително и само при хабитати от общо значение и с по правило факултативно използване, т.е. за области, за които не е доказано специално значение или за които не се очаква да имат такова.

Тип 2: Хабитати на стоящи и течащи сладки води [49]

Групата съдържа видове, привързани към стоящи или течащи води, доколкото тези видове не мигрират между водоема и отдалечени сухоземни местообитания или видове, за които тези води не са първичния и основен елемент на хабитата. Анадромни видове риби не спадат към тази група (виж Тип 3). Различават се два подтипа:

2а: Изключително водни местообитания (или за някои видове почти изключително водни местообитания, тъй като в развитието им има една неводна фаза)

Класифицирани видове: Много видове риби[50], миди, раци.

49 без мигриращите видове между вътрешни води и море; виж Тип 3. Бел.р.

50 Въпреки, че за риби няма изведени ориентировъчни стойности, такова класифициране по типове е предприето (като основа за доразвиване на методиката). Бел.р.

Тук попадат видове, които не изминават дълги разстояния в сладководната екосистема, както и видове като рибата распер (*Aspius aspius*), за която – при наличие на непрекъснат сладководен континиум – е доказана миграция с изминаване на повече от 100 км. Вътре в сладководната система могат да бъдат решаващи повече или по-малко специфични параметри на хабитата, характеризиращи го като такъв (напр. при бисерната мида *Unio crassus*) или части от хабитата могат да са решаващи за отделни фази от индивидуалното развитие вкл. и заемани по различно време. Пример за последното е рибата *Leuciskus suffia agassizi*, при която зимните хабитати в дълбоки вирове могат да са значително отдалечени от местата за хвърляне на хайвер, а малките рибки често обитават потоци и канали, водещи към главния водоем (виж Schwarz 1998, Dußling & Berg 2001). Особено важни критерии са често зависимите от естествената хидродинамика субстратни и структурни параметри, както и параметрите на течението, отчасти подводната или крайбрежната растителност, а също и възможността за преминаване от единия в другия водоем (при речни и др. сладководни системи).

При обитатели на повече или по-малко еднородни хабитати, като мидите например, ориентировъчните стойности се отнасят за хабитатите като цяло и могат да бъдат съответно прилагани. При видове, които използват големи части от сладководната екосистема само факултативно – аналогично на морските видове (виж Тип 1) – използването на ориентировъчните стойности по правило трябва да се ограничи само върху тях. И при бъдещо доразработване на експертните споразумения за някои видове риби, за териториално ограничените, особено подходящи за хвърляне на хайвера места (напр. за *Zingel streber* и *Hucho hucho*) не бива да се прилагат ориентировъчни стойности.

Площни загуби извън водоемите (в близост до тях) не са от значение за видове от тази група. Въпреки това, често е възможно индиректно въздействие чрез други фактори (напр. въздействия върху естествената хидродинамика чрез ограничения на възможностите за развитие с различна продължителност).

2б: Хабитатни комплекси от водни или близки до водата структури по брега, устията и периодично заливаните територии (използвани от видовете в отделни стадии от индивидуалното развитие)

Класифицирани видове: много видове птици, като земородно рибарче, дъждосвирци, бърнета, *Acrocephalus arundinaceus* и черна рибарка; водни кончета, водни бръмбари, видра, бобър

При обитатели на повече или по-малко еднородни или динамични хабитати, ориентировъчните стойности се отнасят за хабитатите като цяло и могат да бъдат прилагани и за бреговите зони.

Изключения има при директно засягане на местата за размножаване (напр. гнездови дупки и камери при земородното рибарче, леговища на видра или бобър), доколкото

необходимите структурни единици на хабитата са тясно ограничени или определен участък се обитава и от следващите поколения.

Разликата следва да бъде пояснена с помощта на два примера за земеродното рибарче . В първия пример има наличие на вида по продължение на естествени динамични води с малко антропогенни нарушения и с отвесни брегове на много места. Местоположението на гнездовите камери може да бъде многократно сменявано в рамките на реката и няма повод да бъде съблюдавано само едно отделно такова място. Непосредствено отнемане на площ под ориентировъчната стойност около или от гнездовата камера (доколкото провеждането на мярката се осъществява извън времето за чифтосване, снасяне на яйца и отглеждане на малки) ще има при всички случаи малко въздействие върху използването на цялото местообитание, но няма да доведе до други последствия. Пример 2 се отнася за водоем с тясно ограничени възможности за полагане на гнездови камери, породени от естествени дадености (липса на достатъчно по площ отвесни речни брегове) или антропогенна намеса (унищожаване на структурите в следствие на голям туристопоток). В този случай никакво отнемане на площи не бива да се сметне за допустимо, дори и размерът им да е под ориентировъчната стойност.

Тип 3: Големи по площ съчетания от хабитати вътрешни води – море

Класифицирани видове: диадромни мигриращи видове риби и кръглоусти, напр. карагьоз, минога.

Групата съдържа риби и кръглоусти, които мигрират между морето и големите сладководни реки за хвърляне на хайвер. В морето може да има обширно факултативно ползване, но дори и там може да има специални райони с решаваща роля в зависимост от местоположението и биотичните и абиотичните им параметри. Пример за това е карагьоза, при която малките рибки в първата и втората година от живота си се придържат към естуарите или в близост до устията на реките в моретата (виж Taverny 1990, цитиран в Steinmann 2001) По отношение на местата за хвърляне на хайвера съществуват по правило много специфични изисквания, които днес почти не намират удовлетворение или на тях отговарят много малки участъци от реките. Местата за хвърляне на хайвер при карагьоза например са „в големи реки, в участъци с плоско дъно и силно течение (от 1,0 до 1,5 м/сек) и чакълест субстрат (Quignard & Douchement 1991, Boisneau 1992).” (Steinmann 2001)

Ориентировъчните стойности за все още приемлива загуба на площ трябва да бъдат прилагани изключително и само за площи с факултативно ползване в морето, за които не се очаква да имат специално значение. В участъците от реките извън обявените Натура 2000 зони, през които рибите само преминават, загубата на площ по принцип няма съществено значение. Площни загуби, които водят до бариерен ефект или повишаване на смъртността, трябва да бъдат разглеждани отделно.

Тип 4: Хабитати с почти изцяло хомогенна структура

Класифицирани видове: много видове птици, като напр. черен кълвач, среден пъстър кълвач, обикновена калугерица; пеперудата *Maculinea teleius*, бръмбара *Carabus menetriesi*, някои видове сухоземни охлюви.

Видове без пространствено или типово силно диференцирани частични местообитания, чиито структури те могат да използват в определен период от живота си или за определени свои функции, но които се срещат редовно в този хабитат и принадлежат към характеристиката му.

Ако в една гора има достатъчно на брой подходящи дървета за черния кълвач, то загуба на площ под формулираната ориентировъчна стойност, независимо от специфичното място на отнемането , е допустима, тъй като такова въздействие би имало слабо влияние върху по-нататъшното използване на територията от вида, но от друга страна никакви други последствия за популацията.

При видове като пеперудата *Maculinea teleius*, не само местата за изхранване, но и местата за размножаване са разпределени приблизително равномерно по територията, и поради това площи под формулираните ориентировъчни стойности биха могли да бъдат отнети, без да се очаква съществено отрицателно въздействие. Формулираните ориентировъчни стойности се отнасят към хабитатите като цяло и могат да бъдат прилагани по съответния начин в рамките на предложението за експертното споразумение [51].

Тип 5: Хабитати с жизнено важни малки структури (извън водоеми)

Класифицирани видове: преди всичко привързани към дървесината бръмбари, като обикновения сечко, както и отделни видове пеперуди.

Видове, привързани към специални, обикновено малки по площ и (вече) не толкова често срещащи се структурни комбинации и комбинации от условия за средата, (в миналото) типични за местообитанията им.

Ситуацията на тези видове в зоната се характеризира обикновено с това, че често много малки точково разположени площи или структури осигуряват репродуктивността и въобще оцеляването на популацията им, които структури обаче от друга страна не могат да съществуват продължително на едно и също място, и за възникването на които на друго място е необходимо по-продължително време. Пример за това са дърветата за размножаване на обикновения сечко (единични гниещи дъбове) или хралупи на

51 От друга страна обаче, ако при тази група се среща частично нехомогенна хабитатна структура, напр. концентрация на функционално значими места за размножаване върху малко пространство (напр. площи на границата на напоителни канали в пасища и ливади), е необходимо да се предприеме класифициране в Тип 6a или Тип 6b. Бел.р.

Osmoderma eremita (сравни Schaffrath 2003). Към същата група се причислява и брумбарът-рогач, въпреки че обикновено се наблюдава по-голяма плътност на подходящи субстрати за размножаване в хабитата. Към тази група бяха причислени и силно застрашени, привързани към светли гори видове пеперуди (сравни Herrmann & Schreiner 2000).

Формулираните ориентировъчни стойности се отнасят изключително и само за отнемане на площи, които не се използват за репродукция към момента, но важни за дългосрочното развитие площи, които трябва да са винаги съставна част от хабитата в границите на зоната, за да могат да подсигурят опазването на благоприятното им природозащитното състояние или постигането му. От друга страна, отнемането на площи и структури, които към момента се използват като хабитат за размножаване, напр. отсичане на дърво, в което се размножава обикновеният сечко, трябва да бъде оценявано като значително.

Тип 6: Съчетания от хабитати със структурно силно диференциращи частични хабитати

6а: В най-често малки по площ комплекси от хабитати

Класифицирани видове: някои видове птици като червеногърбата сврачка, въртошийка, синьогушка.

Видове с малко на брой и пространствено тясно свързани частични хабитати, както и относително ограничен индивидуален радиус на активността по време на размножаването. Познат пример е червеногърбата сврачка, която гнезди в плетове и храсталаци, и която за изхранването си има нужда от богати на насекоми открити пространства в околността на гнездото.

В повечето случаи пригодните за размножаване места са по-лимитиращ фактор от местата за хранене, а и местата за гнездене са с по-малка абсолютна площ в сравнение с местата за хранене. Използването на ориентировъчните стойности в такива случаи е възможно по принцип само за хранителното местообитание. Единичен къс плет като място за размножаване на червеногърбата сврачка сред ливади с богато видово разнообразие няма да възлиза на площ по-голяма от 400 кв.м., каквато е основната ориентировъчна стойност за този вид, а напр. на 30 кв.м. Последицата от унищожаването на плета би била изоставяне на размножителната територия. Загубата на площ би могла да се оцени като незначителна, само ако намерението е да се отнеме част от плета и тя е толкова малка, че плетът да може да продължи да изпълнява ролята си като място за размножаване на червеногърбата сврачка без съществени ограничения.

Ако в комплекс на бедни на хранителни вещества тревни местообитания с множество храсти лимитиращият фактор е хранителния хабитат, а не местата за размножаване, би следвало въздействията да се оценят от гледна точка на тези обстоятелства и загубата на

отделни плетове в посоченото по-горе измерение под основната ориентировъчна стойност, би следвало да се оценят като незначителни, вкл. и функционално.

6б: В най-често големи по площ комплекси от хабитати при площно директно свързани частични хабитати и многообразно ползване на специални структури и субстрати

Класифицирани видове: тетревови и др. видове птици, рис

Частичните хабитати на тези видове подлежат изцяло или в по-голямата си част на естествена или обусловена от ползването, площно-времева динамика (изключение: *Tetrao tetrix*).

Ориентировъчните стойности се отнасят за хабитатите като цяло и могат по правило да бъдат прилагани по предназначение. При това не трябва да се допуска да бъдат засегнати непропорционално големи площи от съществени частични хабитати. Като относителна ориентировъчна стойност тук може да бъде използван 1%-овият критерии, изведен от предложението за експертни споразумения – отнесен върху отделните единични хабитатни части.

За участъци със специални хабитатни функции, като напр. традиционно използвани за чифтосване, не бива да се прилагат ориентировъчните стойности за все още приемлива загуба на площ.

6в: Площно не директно свързани и неспецифични/лимитиращи частични хабитати в обширни площи (видове с голяма радиус на активността и голяма пластичност)

Класифицирани видове: червена каня, отделни други хищни птици, езерен прилеп

Видове с диференциращи частични хабитати и голям радиус на активността, при които в повечето случаи частичните хабитати служат за различни видове ползване, т.е. както при хабитатите за размножаване така и при тези за хранене могат да се ползват посочените ориентировъчни стойности.

Изключения може да има тогава, когато е налице специална местна ситуация напр. малко налични части от съществен хабитат. Пример в тази връзка е отнемане на площи от частични хабитати от размножителна територия на червена каня, в която са налице малко благоприятни места за чифтосване и гнездене, но в по-широката околност – почти неограничен брой подходящи места за хранене. Отнемането на площи от местообитанието за размножаване в този случай би било само по себе си значително, но дори и да бъдат унищожени няколко хектара от факултативното хранително местообитание (без да бъдат взети предвид възможните други въздействащи фактори и условия) би трябвало въздействието да се оцени като незначително. Последното поради факта, че не може да се очаква обективно последващо въздействие върху вида в зоната, с изключение на не особено важната промяна на модела на ползване на пространството от индивидите.

При езерния прилеп лимитираща част от хабитата са зимните му убежища в пещери, мини и бункери (сравни Dense & Mayer 2001).

Загуба на площ в местата, разположени между частичните хабитати, които не се използват от видовете от тази група постоянно, не са от значение. Поради големите радиуси на активността особено на видовете от тази група, не е невъзможно части от хабитата да са извън Натура 2000 зоните, така че евентуални хабитатни загуби извън зоната да трябва да бъдат разглеждани кумулативно при използването на ориентировъчните стойности. В зависимост от границите на засегнатата зона не би било изключено, продължителни кумулативни въздействия около зоната да доведат след себе си значително въздействие върху природозащитното състояние на вид от тази група в зоната.

6г: Площно не директно свързани частични хабитати, които поне отчасти са много специфични/лимитиращи, съответно видове с голям радиус на активността, но с относително ограничена пластичност

Класифицирани видове: голяма част от видове прилепи, щъркели, повечето грабливи птици, вкл. совови

Причислените към тази група видове имат най-често специфични изисквания към местата за размножаване или обитаване, на които отговарят малко места в хабитата или малко от тях са в оптимално състояние. Примери за това са многочислените колонии на големия нощник под покривите, местата за гнездене на бухалите в естествени скални масиви или кариери или гнездата на белия щъркел върху църковни кули. В някои случаи става дума за антропогенни структури. Специфичността на ловните хабитати, съответно на хранителните е различна и варира от много ниска (бухал) до висока (орел-рибар).

Ориентировъчните стойности се отнасят в почти всички случаи[52] само за хранителните хабитати. При това обаче най-висококачествените площи – тези с особено значение по смисъла на фиг. 3 – следва да се изключат (т.е. въздействието върху тях винаги да се оценява като значително) или поне да не се предизвиква голямо по площ непропорционално засягане на съществена част от хабитата. Като относителна ориентировъчна стойност може да бъде използван споменатият в рамките на предложението за експертни споразумения 1%-ов критерий, отнесен върху отделните части от хабитати, както беше показано за тип 6б. Пример са – доколкото не са предмет на опазване като природни местообитания в защитена зона за природни местообитания – влажни ливади с особено добро предлагане на хранителна база (безгръбначни, земноводни) сред голям по площ комплекс от тревни площи, използван като цяло от белия щъркел, но който комплекс не предлага толкова добри условия за хранене върху

52 Изключение е белият щъркел, при който по правило площите за хранене са по-ограничени в сравнение с тези за размножаване. Бел.р.

други площи. Съответните площи трябва да бъдат идентифицирани чрез особено високата честота и продължителност на ползване от страна на животните.

Площни загуби между частите от хабитати (т.е. в радиуса на активността), които не се използват непосредствено, не са от значение за видове от тази група[53].

За преценка на значителността няма значение, както беше подчертано и на други места в доклада, дали въздействието – дори и най-малкото – може да бъде компенсирано. Това трябва да бъде изтъкнато в специалния контекст още веднъж, тъй в група 6г има много видове с частични хабитати в селищна среда, съответно разположени в и върху сгради, за които се води особено интензивна дискусия. Унищожаване на важно за прилепна колония убежище в подпокривното пространство чрез събаряне на сградата е директна площна загуба за засегнатия вид и при всички случаи трябва да бъде оценено като значително въздействие, дори в случаите на построяване на нова сграда, предлагаща същото качество за обитаване от прилепи[54].

Както и при видовете от предходната група, не е невъзможно, предвид големия им радиус на активността, части от хабитата да попадат извън Натура 2000 зоните, така че при използването на ориентировъчните стойности трябва да бъдат съобразени кумулативно евентуални хабитатни загуби извън зоната. В противен случай не би могло да се изключи, в зависимост от границите на зоната, че продължително кумулативно въздействие около зоната няма да доведе до значително въздействие върху природозащитното състоянието на вида в съответната зона.

6д: Съчетание от хабитати с периодично мигриращи видове между специални частични хабитати (без птици и прилепи).

*Класифицирани видове:*такива са земноводните и обикновена блатна костенурка.

Групата обхваща видове, мигриращи между местата за отлагане на яйца и обитаваното в останалото време от тях пространство. При земноводните, водоемите представляват в почти всички случаи лимитиращ фактор и жизнено важна част от хабитата[55]. Заобикалящите или относително близките до водоема площи също се използват, макар и в повечето случаи факултативно, т.е. не всяка отделна площ в рамките на комплекса на местообитанието има особено значение за видовете.

53 Това не важи за линейни структури, които служат за ориентиране и с това имат специфична хабитатна функция. В такива случаи трябва да се съобрази, до колко тези линейни елементи са от жизнено важно значение за вида. Бел.р.

54 Такива мерки могат да представляват мерки за осигуряване на кохерентността, ако е възможно одобрение на проекта по изключение съгласно изискванията на чл. 34, ал. 3-5 на Федералния закон за защита на природата. Съвместимостта на проекта може да се постигне само, ако строителните мероприятия са ограничени по момент на настъпване и продължителност така, че да не съвпадат с времето на ползване на местообитанието от съответния вид, и ако се осигури пълно възстановяване на необходимото качество (включително осигуряване на съответното ползване от засегнатия вид). Бел.р.

55 Тук не се дават подробности за блатната костенурка, която полага яйцата си извън водоемите, отчасти на голямо разстояние от тях. Бел.р.

Ориентировъчните стойности важат при земноводните изключително и само за използваните през годината местообитания, но не и за местата за отлагане на яйца. При последните, в случай на малки водоеми, всяка площна загуба се оценява като значителна. При относително големи водоеми загуби от порядъка на няколко кв.м по правило не са значително въздействие.

При жълтокоремната бумка (както и малко по-ограничено при червенокоремната) централна роля в много случаи играят малки и много малки по площ водоеми, подложени на голяма динамика. В рамките на комплекса от местообитания трябва да се провери дали могат да се идентифицират по площ ясно ограничени части от местообитанията[56], които имат особено важно значение в пространствено-времевата динамика на системата от водоеми, въпреки че към момента не са места за отлагане на яйца или не са подходящи за такива. Примери са горски участъци с влажни почви или високо ниво на подпочвените води. Последните трябва да се схващат като площи с особено значение по смисъла на фиг. 3, за които не могат да бъдат използвани ориентировъчните стойности за допустима площна загуба.

Загуби на площи между частите от хабитатите на мигриращите видове, които не се използват за друго освен за преминаване и по принцип са без директно значение за видовете, в повечето случаи са свързани с други въздействащи фактори като бариерен ефект и повишаване на смъртността и трябва да бъдат оценявани самостоятелно.

Тип 7 : Останали случаи

7a: Малки по площ, често бързо променящи се в пространството и времето разпръснати части от хабитати сред големи ландшафтни единици (обитавани от организми с големи популации, краткотраен живот и не полагащи грижа за поколението си: р-стратези).

Тази група включва видове като *Lycaena dispar* и испанската *Euplagia quadripunctaria*. Ориентировъчните стойности в рамките на формулираното предложение за експертно споразумение се използват за обитаваните от тях части от хабитати.

56 Това означава, че те имат по-малко участие в комплекса в сравнение с останалите площи, използвани от вида през годината. Бел.р.

ЛИТЕРАТУРНИ ИЗТОЧНИЦИ:

AMLER, K., BAHL, A., HENLE, K., KAULE, G., POSCHLOD, P., SETTELE, J., Hrsg. (1999): Populationsbiologie in der Naturschutzpraxis. Isolation, Flächenbedarf und Biotopansprüche von Pflanzen und Tieren. – 336 S., Stuttgart (Ulmer).

BARTHEL, P. H., HELBIG, A. J. (2005): Artenliste der Vögel Deutschlands. – Limicola, 19 (2): 89-111.

BAUER, H.G., BERTHOLD, P., BOYE, P., KNIEF, W., SÜDBECK, P., WITT, K. (2002): Rote Liste der Brutvögel Deutschlands. 3. überarbeitete Fassung, 8.5.2002. – Berichte zum Vogelschutz, 39: 13-60.

BAUMANN, W., BIEDERMANN, U., BREUER, W., HERBERT, M., KALLMANN, J., RUDOLF, E., WEIHRICH, D., WEYRATH, U., WINKELBRANDT, A. (1999): Naturschutzfachliche Anforderungen an die Prüfung von Projekten und Plänen nach § 19c und § 19d BNatSchG (Verträglichkeit, Unzulässigkeit und Ausnahmen). – Natur und Landschaft, 72 (11): 463-472.

BAYERISCHES LANDESAMT FÜR UMWELTSCHUTZ (LFU) UND BAYERISCHE LANDESANSTALT FÜR WALD UND FORSTWIRTSCHAFT (LWF) (2004): Kartieranleitung für die Lebensraumtypen nach Anhang I der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie in Bayern, 5. Entwurf Stand: April 2004.

BAYSTMLU, BAYERISCHES STAATSMINISTERIUM FÜR LANDESENTWICKLUNG UND UMWELTFRAGEN, Hrsg. (1995): Arten- und Biotopschutzprogramm Bayern. – Allgemeiner Band (Band 1).

BBN, BUNDESVERBAND BERUFLICHER NATURSCHUTZ (2005): Positionen zur Naturschutzpolitik des Bundes vom Bundesverband Beruflicher Naturschutz. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 37 (9): 283.

BBN, BUNDESVERBAND BERUFLICHER NATURSCHUTZ (2006): Grundsatzposition zu Standardisierungsprozessen im Naturschutz. Positionspapier des Bundesverbandes Beruflicher Naturschutz. – Internet: http:\\www.bundesverband-beruflicher-naturschutz.de

BERNOTAT, D. (1997): Integration tierökologischer Daten in die landschaftspflegerische Begleitplanung zu Straßenbauvorhaben – unter besonderer Berücksichtigung der Avifauna. – Diplomarbeit am Institut für Landschaftspflege und Naturschutz der Universität Hannover: 128 S. + Anhang (unveröff.).

BERNOTAT, D. (2003): FFH-Verträglichkeitsprüfung – Fachliche Anforderungen an die Prüfungen nach § 34 und § 35 BNatSchG. – UVP-report, 17, Sonderheft zum UVP-Kongress 2002: 17-26.

BERNOTAT, D. (2006a): Verhältnis und Berührungspunkte von FFH-Verträglichkeitsprüfung und Managementplanung. – Naturschutz und Biologische Vielfalt, 26: 183-203.

BERNOTAT, D. (2006b): Fachliche Anforderungen an die Prüfungen nach § 34 und § 35 BNatSchG – Hinweise zur FFH-Verträglichkeitsprüfung in der Praxis. – Laufener Spezialbeiträge, 2/06: 7-24.

BERNOTAT, D., HENDRISCHKE, O., SSYMANK, A. (2007): Stellenwert der charakteristischen (Tier-)Arten der FFH-Lebensraumtypen in einer FFH-VP. – Natur und Landschaft, 82 (1): 20-22.

BFN, BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ, Hrsg. (2002): Daten zur Natur 2002. – 284 S.; Bonn-Bad Godesberg.

BFN, BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ, Hrsg. (2005): Natura 2000 in Deutschland. – CD-ROM; Bonn-Bad Godesberg.

BFN, BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ, Hrsg. (2006): FFH-Meldedaten zu den Lebensraumtypen in den FFH-Gebieten (unveröff. Datenbank zu den bundesweiten FFH-Meldedaten).

BINK, F.A. (1992): Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa. – Schuyt, Haarlem.

BINOT, M., BLESS, R., BOYE, P., GRUTTKE, H., PRETSCHER, P.; Bearb. (1998): Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 55, 434 S.

BIRDLIFE INTERNATIONAL (2006): Position paper of the Birds and Habitats Directives Task Force on the Favourable Conservation Status of Special Protection Areas (SPAs). – Adopted 6 February 2006: 2 pp + Annex.

BLAB, J. (1993): Grundlagen des Biotopschutzes für Tiere. (4. Aufl.). – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 24: 479 S.

BMVIT - BUNDESMINISTERIUM FÜR VERKEHR INNOVATION UND TECHNOLOGIE (Hrsg.) (2006): Auswirkungen von Straßenlärm auf Vögel. Ergebnisse eines Sachverständigen-Workshops 23./24. Oktober 2006, BMVIT Wien: 8 S.

BOISNEAU, P., MENNESSON-BOISNEAU, C., GUYOMARD, R. (1992): Electrophoretic identity between allied shad, *Alosa alosa* (L.) and twaite shad, *A. fallax* (Lacepede). – J. Fish Biol., 40: 731-738.

BREUER, W. (2000): Das Verhältnis der Prüfung von Projekten und Plänen nach § 19c BNatSchG zu Eingriffsregelung und Umweltverträglichkeitsprüfung. – Informationsdienst Naturschutz Niedersachsen, 20 (3): 168-171.

DENSE, C., MAYER, K. (2001): Fledermäuse (Chiroptera). – In: FARTMANN, T., GUNNEMANN, H., SALM, P., SCHRÖDER, E. (HRSG.): Berichtspflichten in Natura 2000-Gebieten: Empfehlungen zur Erfassung der Arten des Anhangs II und Charakterisierung der Lebensraumtypen des Anhangs I der FFH-Richtlinie. – Angewandte Landschaftsökologie, 42: 192-203.

DIERSCHKE, V., HÜPPOP, O., GARTHE, S. (2003): Populationsbiologische Schwellen der Unzulässigkeit für Beeinträchtigungen der Meeresumwelt am Beispiel der in der deutschen Nord- und Ostsee vorkommenden Vogelarten. – Seevögel, 24: 61-71.

DNR, DEUTSCHER NATURSCHUTZRING (2005): Mehr Naturschutz-Akzeptanz durch Standards und Normen. – DNR Deutschland-Rundbrief 11.05: 21-23.

DOERPINGHAUS, A., EICHEN, C., GUNNEMANN, H., LEOPOLD, P., NEUKIRCHEN, M., PETERMANN, J., SCHRÖDER, E., Bearb. (2005): Methoden zur Erfassung von Arten der Anhänge IV und V der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie. – Naturschutz und Biologische Vielfalt, 20: 449 S.

DOERPINGHAUS, A., VERBÜCHELN, G., SCHRÖDER, E., WESTHUS, W., MAST, R., NEUKIRCHEN, M. (2003): Empfehlungen zur Bewertung des Erhaltungszustandes der FFH-Lebensraumtypen: Grünland. – Natur und Landschaft, 78 (8): 337-342.

DUßLING, U., BERG, R. (2001): Fische in Baden-Württemberg. – 176 S.; Ministerium für Ernährung und Ländlichen Raum, Stuttgart.

ELLMAUER, T., Hrsg. (2005a): Entwicklung von Kriterien, Indikatoren und Schwellenwerten zur Beurteilung des Erhaltungszustandes der Natura 2000-Schutzgüter. Band 1: Vogelarten des Anhangs I der Vogelschutz-Richtlinie. – Im Auftrag der neun österreichischen Bundesländer, des Bundesministerium f. Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft und der Umweltbundesamt GmbH: 902 S.

ELLMAUER, T., Hrsg. (2005b): Entwicklung von Kriterien, Indikatoren und Schwellenwerten zur Beurteilung des Erhaltungszustandes der Natura 2000-Schutzgüter. Band 2: Arten des Anhangs II der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie. – Im Auftrag der neun österreichischen Bundesländer, des Bundesministerium f. Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft und der Umweltbundesamt GmbH, 902 S.

ELLMAUER, T., Hrsg. (2005c): Entwicklung von Kriterien, Indikatoren und Schwellenwerten zur Beurteilung des Erhaltungszustandes der Natura 2000-Schutzgüter. Band 3: Lebensraumtypen des Anhangs I der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie. – Im Auftrag der neun österreichischen Bundesländer, des Bundesministerium f. Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft und der Umweltbundesamt GmbH: 616 S.

EU (EUROPÄISCHE)-KOMMISSION (2000): Natura 2000 – Gebietsmanagement. Die Vorgaben des Artikels 6 der Habitat-Richtlinie 92/43/EWG. Luxemburg. – Internet:
http:\\europa.eu.int\comm\environment\nature\art6_de.pdf

FGSV, FORSCHUNGSGESELLSCHAFT FÜR STRAßEN- UND VERKEHRSWESEN, ARBEITSGRUPPE STRAßENENTWURF (2002): Vorläufige Hinweise zur Erarbeitung von FFH-Verträglichkeitsprüfungen in der Straßenplanung. – Ausgabe August 2002.

FÜHR, M., BECKER, C., BIZER, K. (2003): Implementation von Naturschutz: Naturschutzstandards – Teil 1: Darstellung des Projektes; Abschlussbericht, Az: 544 11-14/01/FKZ 801 82 080: 45 S., Darmstadt.

GASSNER, E., BENDOMIR-KAHLO, G., SCHMIDT-RÄNTSCH, A., SCHMIDT-RÄNTSCH, J. (2003): Bundesnaturschutzgesetz. Kommentar. – 2. vollst. neubearb. Aufl; München (Beck).

GELLERMANN, M. (2001): Natura 2000. Europäisches Habitatschutzrecht und seine Durchführung in der Bundesrepublik Deutschland. 2., neubearb. u. erw. Aufl. – Schr.R. Natur und Recht, 4: 293 S; Berlin, Wien (Blackwell).

HALAMA, G. (2001): Die FFH-Richtlinie – unmittelbare Auswirkungen auf das Planungs- und Zulassungsrecht. –NVwZ, 20 (5): 506-513.

HERMANN, G., STEINER, R. (2000): Der Braune Eichen-Zipfelfalter in Baden-Württemberg. Ein Beispiel für die extreme Bedrohung von Lichtwaldarten. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 32 (9): 271-277.

HEYDEMANN, B. (1981): Zur Frage der Flächengröße von Biotopbeständen für den Arten- und Ökosystemschutz. – Jb. Naturschutz Landschaftspflege, 31: 21-51.

KIRSCHBAUM, F., FREDRICH, F., LUDWIG, A., WOLTER, C. (1999): Wanderungen, Individuenaustausch, Genfluss, Habitatpräferenzen und Lebensraumausdehnungen von Fischpopulationen ausgewählter Arten. – In: NELLEN, W., THIEL, R., GINTER, R.: Ökologische Zusammenhänge zwischen Fischgemeinschaft- und Lebensraumstrukturen der Elbe (ELFI), BMBF-Projekt, Sachstandsbericht 1.3.9-31.1.99.

KOKOTT, J. (2004): Schlussanträge der Generalanwältin Juliane Kokott vom 29. Januar 2004 in der Rechtssache C-127/02 beim EuGH „Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee und Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels gegen Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij“ (Vorabentscheidungsersuchen des Raad van State).

LAMBRECHT, H., TRAUTNER, J. (2005): Fachinformationssystem und Fachkonventionen zur Bestimmung der Erheblichkeit im Rahmen der FFH-VP. - FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz - FKZ 804 82 004 [unter Mitarb. von St. Gubitz u. a.]. – Endbericht: 160 S.; Hannover, Filderstadt, September 2005.

LAMBRECHT, H., TRAUTNER, J. (2007): Die Berücksichtigung von Auswirkungen auf charakteristische Arten der Lebensräume nach Anhang I der FFH-Richtlinie in der FFH-Verträglichkeitsprüfung. Anmerkungen zum Urteil des Bundesverwaltungsgerichts vom 16. März 2006 – 4A 1075.04 (Großflughafen Berlin-Brandenburg). – NuR, 29 (): 181-186.

LAMBRECHT, H., TRAUTNER, J., KAULE, G., GASSNER, E. (2004a): Ermittlung von erheblichen Beeinträchtigungen im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsuntersuchung. – FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des

Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz – FKZ 801 82 130 [unter Mitarb. von M. RAHDE u. a.]. – Endbericht: 316 S.; Hannover, Filderstadt, Stuttgart, Bonn, April 2004.

LAMBRECHT, H., TRAUTNER, J., KAULE, G. (2004b): Ermittlung und Bewertung von erheblichen Beeinträchtigungen in der FFH-Verträglichkeitsprüfung – Ergebnisse aus Forschungs- und Entwicklungsvorhaben des Bundes – Teil 1: Grundlagen, Erhaltungsziele, Wirkungsprognose. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 36 (11): 325-333.

LANA, LÄNDERARBEITSGEMEINSCHAFT NATURSCHUTZ, LANDSCHAFTSPFLEGE UND ERHOLUNG (2004): Empfehlungen der LANA zu „Anforderungen an die Prüfung der Erheblichkeit von Beeinträchtigungen der Natura 2000-Gebiete gemäß § 34 BNatSchG im Rahmen einer FFH-Verträglichkeitsprüfung (FFH-VP)“. – Ständiger Ausschuss „Eingriffsregelung der LANA“. – 09.02.2004.

LANA, LÄNDERARBEITSGEMEINSCHAFT NATURSCHUTZ, LANDSCHAFTSPFLEGE UND ERHOLUNG (2005): Fachliche Empfehlungen zur Beurteilung der Erheblichkeit von Beeinträchtigungen im Rahmen einer FFH-Verträglichkeitsprüfung, Auftrag aus der 90. LANA-Sitzung am 10./11. März 2005 in Berlin – LANA-Ausschuss Eingriffsregelung / Landschaftsplanung. – 24.11.2005.

LFU, LANDESANSTALT FÜR UMWELTSCHUTZ BADEN-WÜRTTEMBERG, Hrsg. (2003): Handbuch zur Erstellung von Pflege- und Entwicklungsplänen für die Natura 2000-Gebiete in Baden-Württemberg. Version 1.0. – Fachdienst Naturschutz, Naturschutz Praxis, Natura 2000: 467 S.; Karlsruhe.

LFU SACHSEN-ANHALT (2004): Kartieranleitung zur Kartierung und Bewertung der Offenlandlebensraumtypen nach Anhang I der FFH-Richtlinie im Land Sachsen-Anhalt. Stand: 03.06.2004.

LFU SACHSEN-ANHALT (2006): Protokoll des Erfahrungsaustauschs der Fachbehörden für Naturschutz der Länder und des BfN zur FFH-Verträglichkeitsprüfung am 05.12./06.12.2005 in Leipzig, 15.03.2006: 13 S.

LÖBF, LANDESANSTALT FÜR ÖKOLOGIE, BODENORDNUNG UND FORSTEN NORDRHEIN-WESTFALEN (2004): Methoden für naturschutzrelevante Freilanduntersuchungen in NRW Kartieranleitungen Erläuterungen zur Bewertung von FFH Lebensraumtypen. Stand: Juni 2004 (von Dr. G. Verbücheln, M. Börth, Dr. D. Hinterlang, Th. Hübner, C. Michels, Dr. A. Neitzke, H. König, Dr. A. Pardey, U. Raabe, Dr. M. Röös , Th. Schiffgens, Dr. J. Weiss, Dr. R. Wolff-Straub). – Internet: http:\\www3.lanuv.nrw.de\static\infosysteme\hsn2kdv\default.htm

LOUIS, H.W., ENGELKE, A. (2000): Bundesnaturschutzgesetz. Kommentar, 2. neu überarb. u. erw. Aufl., 1. Teil: §§ 1 bis 19f.; Braunschweig.

OHEIMB, M. V., SCHMIDT, W., KRIEBITZSCH, U., ELLENBERG, H., HEUVELDOP, J. (o. J.): Ausbreitung, Etablierung, Aufwuchserfolg und Beständigkeit – Zur Dynamik von Waldgefäßpflanzenarten auf Landschaftsebene in Norddeutschland – Verbundvorhaben „Zur biologischen Vielfalt der Wälder in Deutschland. Abschlußbericht: Teilprojekt 1 „Waldökosysteme / Artenvielfalt“ (99HS045).

PETERSEN, B.; ELLWANGER, G.; BIEWALD, G.; HAUKE, U.; LUDWIG, G.; PRETSCHER, P.; SCHRÖDER, E.; SSYMANK, A., Hrsg. (2003): Das europäische Schutzgebietssystem Natura 2000. Ökologie und Verbreitung von Arten der FFH-Richtlinie in Deutschland. Band 1: Pflanzen und Wirbellose. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 69/1: 743 S.

PETERSEN, B.; ELLWANGER, G.; BIEWALD, G.; HAUKE, U.; LUDWIG, G.; PRETSCHER, P.; SCHRÖDER, E.; SSYMANK, A., Hrsg. (2004): Das europäische Schutzgebietssystem Natura 2000. Ökologie und Verbreitung von Arten der FFH-Richtlinie in Deutschland. Band 2: Wirbeltiere. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 69/2: 693 S.

PLACHTER, H., BERNOTAT, D., MÜSSNER, R., RIECKEN, U. (2002): Entwicklung und Festlegung von Methodenstandards im Naturschutz. Ergebnisse einer Pilotstudie. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 70: 566 S.

PLANUNGSGRUPPE ÖKOLOGIE + UMWELT (1999): Die Prüfung nach § 19c BNatSchG: Konsequenzen und Umsetzungsvorschläge für die Straßenplanung. – Forschungsvorhaben, gefördert durch die Dr. Joachim und Johanna Schmidt-Stiftung für Umwelt und Verkehr; August 1999, Hannover.

QUIGNARD, J.P., DOUCHEMENT, C. (1991): *Alosa alosa* (Linnaeus, 1758). – In: HOESTLAND, H. (ed.): The freshwater fishes of Europe. Clupeidae, Anguillidae: 86-126; Wiesbaden (Aula).

RASSMUS, J., HERDEN, C., JENSEN, I., RECK, H., SCHÖPS, K. (2003): Methodische Anforderungen an Wirkungsprognosen in der Eingriffsregelung. Ergebnisse aus dem F+E-Vorhaben 898 82 024 des Bundesamtes für Naturschutz. – Angewandte Landschaftsökologie, 51: 225 + 71 S.; Bonn-Bad Godesberg.

RATHS, U., BALZER, S., ERSFELD, M., EULER, U. (2006): Deutsche Natura-2000-Gebiete in Zahlen. – Natur und Landschaft, 81 (2): 68-80.

RECK, H., RASSMUS, J., KLUMP, G.M., BÖTTCHER, M., BRÜNING, H., GUTSMIEDEL, I., HERDEN, C., LUTZ, K., MEHL, U., PENN-BRESSEL, G., ROWECK, H., TRAUTNER, J., WENDE, W., WINKELMANN, C., ZSCHALICH, A. (2001): Tagungsergebnis: Empfehlungen zur Berücksichtigung von Lärmwirkungen in der Planung (UVP, FFH-VU, § 8 BNatSchG, § 20c BNatSchG). – In: RECK, H. (Bearb.): Lärm und Landschaft. Referate der Tagung „Auswirkungen von Lärm und Planungsinstrumente des Naturschutzes“ im Schloss Salzau bei Kiel am 2. und 3. März 2000. - Angewandte Landschaftsökologie, 44: 153-160.

REIJNEN, R., FOPPEN, R., VEENBAAS, G. (1995): Predicting the effects of motorway traffic on breeding bird populations. – Ministery of Transport and Public Works, Directorate-General for Public Works and Water Management (Rijkswaterstaat, RWS), Road and Hydraulic Energeering Division (DWW); DLO-Institute for Forestry and Nature Research (IBN-DLO): 62 pp.

RIECKEN, U. (1992): Planungsbezogene Bioindikation durch Tierarten und Tiergruppen. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 32: 137 S.

RIECKEN, U. (1998): Vorschlag zu „Bagatelluntergrenzen“ für die Flächengröße von besonders geschützten Biotopen nach § 20c BNatSchG. – Natur und Landschaft, 73 (11): 492-499.

RIECKEN, U., FINCK, P., RATHS, U., SCHRÖDER, E., SSYMANK, A. (2003): Standard-Biotoptypenliste für Deutschland – 2. Fassung. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 75: 66 S.

RIECKEN, U., FINCK, P., RATHS, U., SCHRÖDER, E., SSYMANK, A. (2006): Rote Liste der gefährdeten Biotoptypen Deutschlands, zweite fortgeschriebene Fassung 2006. – Naturschutz und Biologische Vielfalt, 34: 318 S.

SACHTELEBEN, J., RIESS, W. (1997): Flächenanforderungen im Naturschutz – Ableitung unter Berücksichtigung von Inzuchteffekten. I. Teil: Das Modell. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 29 (11): 336-344.

SCHAFFRATH, U. (2003): Zu Lebensweise, Verbreitung und Gefährdung von *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763) (Coleoptera; Scarabaeoidea, Cetoniidae, Trichiinae). – Philippia, 10 (3): 157-248 (Teil 1); 10 (4): 249-336 (Teil 2).

SCHNEEWEIß, N. (2003): Demographie und ökologische Situation der Arealrand-Populationen der Europäischen Sumpfschildkröte in Brandenburg. – Studien und Tagungsberichte Landesumweltamt Brandenburg, 46: 105 S.

SCHREIBER, M. (2004): Der Papierkorb im Waldmeister-Buchenwald. Welche Beeinträchtigungen sind in Natura-2000-Gebieten erheblich? – Naturschutz und Landschaftsplanung, 35 (5): 133-138.

SCHUBOTH, J. (1996): Besonders geschützte Biotope nach § 20c BNatSchG. Kritischer Überblick der Umsetzung und Definitionen in den Bundesländern. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 28 (11): 325-335.

SCHWARZ, M. (1998): Biologie, Gefährdung und Schutz des Strömers (*Leuciscus souffia*) in der Schweiz. – Mitteilungen zur Fischerei, 59: 55 S.

SETTELE, J., FELDMANN, R., REINHARDT, R. (1999): Die Tagfalter Deutschlands. – 452 S., Stuttgart (Ulmer).

SONNTAG, R.P., BENKE, H., HIBY, A.R., LICK, R., ADELUNG, D. (1999): Identification of the first harbour porpoise (*Phocoena phocoena*) calving ground in the North Sea. – J. Sea Research, 41: 225-232.

SRU, RAT VON SACHVERSTÄNDIGEN FÜR Umweltfragen (2002): Für eine Stärkung und Neuorientierung des Naturschutzes, Sondergutachten. Bundestags-Drucksache 14/9852 vom 05.08.2002.

SRU, RAT VON SACHVERSTÄNDIGEN FÜR UMWELTFRAGEN (2004): Umweltgutachten 2004 – Umweltpolitische Handlungsfähigkeit sichern. Bundestags-Drucksache 15/3600 vom 02.07.2004.

SSYMANK, A., HAUKE, U., RÜCKRIEM, C., SCHRÖDER, E. (1998): Das europäische Schutzgebietssystem NATURA 2000. – Schr.R. Landschaftspflege Naturschutz, 53: 560 S.

STEINMANN, I. (2001): Fische (Pisces) und Rundmäuler (Cyclostomata). – In: FARTMANN, T., GUNNEMANN, H., SALM, P., SCHRÖDER, E. (Hrsg.): Berichtspflichten in Natura 2000-Gebieten: Empfehlungen zur Erfassung der Arten des Anhangs II und Charakterisierung der Lebensraumtypen des Anhangs I der FFH-Richtlinie. –Angewandte Landschaftsökologie, 42: 262-281.

STORZ, G. (2005): Berücksichtigung kumulativer Wirkungen von Plänen und Projekten bei der FFH-Verträglichkeitsprüfung Fallbeispiel mehrerer Planungen im Umfeld eines EU-Vogelschutzgebiets. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 37 (5/6): 158-163.

TAVERNY, C. (1990): An attempt to estimate *Alosa alosa* and *Alosa fallax* juvenile mortality caused by three types of human activity in the Gironde Estuary, 1985-1986. – In: DENSEN, W.L.T VAN, STEINMETZ, B., HUGHES, H.R. (eds): Management of freshwater fisheries: 215-229.

TRAUTNER, J., LAMBRECHT, H. (2003): Ermittlung von erheblichen Beeinträchtigungen im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsuntersuchung – Zwischenergebnisse aus einem F+E-Vorhaben des Bundesamtes für Naturschutz. – UVP-report, 17, Sonderheft zum UVP-Kongress 2002: 125-133.

TRAUTNER, J., LAMBRECHT, H. (2005): Ermittlung der Erheblichkeit von Beeinträchtigungen bei FFH-VPs und Umgang mit geschützten Arten. – In: MICHENFELDER, A., CRECELIUS, M. (Hrsg.): Strategische Umweltprüfung (SUP): Neue Anforderungen an die Planungspraxis in der Bauleitplanung. Landschaftsplanung, Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie (FFH) und Eingriffsregelung. – Beiträge der Akademie für Natur- und Umweltschutz Bad.-Württ., 41: 218-244; Stuttgart.

WACHTER, T., JESSEL, B. (2002): Einflüsse auf die Zulassung von Projekten im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsprüfung. – Naturschutz und Landschaftsplanung, 34(5): 133-138.

WEIHRICH, D. (1999): Rechtliche und naturschutzfachliche Anforderungen an die Verträglichkeitsprüfung nach § 19c BNatSchG. – Deutsches Verwaltungsblatt: 1697-1704.

WEIHRICH, D. (2001): Rechtsprechung und landesrechtliche Regelungen zur Verträglichkeitsprüfung – Konsequenzen für die Planungspraxis. – UVP-report, 2/2001: 66-70.

Приложение 1.5

Кристоф Херден, Йорг Расмус и
Бахрам Гхараджедагхи

Научни природозащитни методи за оценка на фотоволтаични паркове

BfN – Skripten 247

2009

Bundesamt für Naturschutz

GFN

GFN

Научни природозащитни методи за оценка на фотоволтаични паркове

- финален доклад -

януари 2006

Кристоф Херден

Бахрам Джараджедагхи

Йорг Расмус

Със съдействието на

Стефан Гьодерц

Зигрун Гайгер

Щефан Янсен

Превод на български: ФАУ.ЕМ ЕООД.
Редакция: Таня Георгиева Шнел, Росица Димова.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
Herden, Ch., Rassmus J. & Gharadjedaghi, B. (2009): Naturschutzfachliche Bewertungsmethoden von Freilandphotovoltaikanlagen. Endbericht. BfN Skripten 247. Bundesamt für Naturschutz. Bonn-Bad Godesberg. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: VM GmbH.
Editing: Tanya Gerogieva-Schnell, Rositsa Dimova.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Изображения на корицата:

Горе в ляво: Фотоволтаичен парк Гут Ерлазее (Окръг Майн-Шпесарт) (Снимка: SOLON AG)
Средата в ляво: Фотоволтаичен парк Орнатсьод (Окръг Пасау) (Снимка: У. Мартин)
Долу в ляво: Фотоволтаичен парк Клайнвулков (Окръх Йериховер Ланд) (Снимка: С. Йансен)

Горе в дясно: Граждански фотоволтаичен парк Нойенмаркт (Окръг Кулмбах) (Снимка: Б. Гхараджедагхи)
Средата в дясно: Фотоволтаичен парк Хемау (Окръг Реенсбург) (Снимка: Б. Гхараджедагхи)
Долу в дясно: Фотоволтаичен парк Мюулхаузен (Окръг Ноймаркт/Опф.) (Снимка: K&S Unternehmensgruppe)

Адреси на авторите/авторките/сътрудниците/сътрудничките:

Christoph Herden Jörg Rassmus Stefan Gödderz Sigrun Geiger	GFN - Gesellschaft für Freilandökologie und Naturschutzplanung mbH Adolfplatz 8 24105 Kiel
Bahram Gharadjedaghi	GFN-Umweltplanung Gharadjedaghi & Mitarbeiter Richard-Wagner-Str. 15 95444 Bayreuth
Stefan Jansen	GFN - Jansen & Partner, Wittenberge
Ръководител на проекта	Christoph Herden
Ръководител на проекта в BfN	Kathrin Ammermann Fachgebiet II 3.3/KEN „Erneuerbare Energien, Berg- und Bodenabbau/ Kompetenzzentrum für Erneuerbare Energien“

Проектът се финансира от Федералната агенция за защита на природата, идентификационен номер 805 82 027

Този материал може да бъде изтеглен безплатно от интернет на адрес:
http://www.gfn-umwelt.de/Endbericht_final_15_01_07.pdf
или
http://www.bfn.de/0502_skriptliste.html?&no_cache=1

Отделните доклади, залегнали в наръчника, са включени в литературната база данни „DNL Online” (www.dnl-online.de)

Материалите на BfN не могат да бъдат намерени в търговските вериги.

Издател: Bundesamt für Naturschutz
Konstantinstr. 110
53179 Bonn
Telefon: 0228/8491-0
Fax: 0228/8491-9999
URL: www.bfn.de

Издателят не поема отговорност за достоверността, точността и пълнотата на данните, както и за съблюдаване на частните права на трети лица. Застъпените в докладите мнения и възгледи могат да не съвпадат с тези на издателя.

Препечатване, дори и само на части от цялото, е възможно само със съгласието на BfN.

Печат: Печатница на BMU (Федерално министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност)

Отпечатано на 100 % рециклирана хартия

Bonn – Bad Godesberg 2009

Предговор

С приемането на Закона за възобновяемите енергоизточници през август 2004 г. стана възможно инсталирането на фотоволтаични системи на определени открити площи.

Производството на енергия от такива съоръжения до сега не беше от особено значение за опазването на природата и за ползването на земите, тъй като соларните клетки се инсталираха върху покриви. От 2004 г. постоянно расте значението на такива енергоносители, както и големината на инсталациите и заеманите от тях площи. Тъй като до сега не съществуваха достатъчно познания относно възможните въздействия на този тип инвестиционно намерение, беше иницииран проект за изследване и развитие на име „Научни природозащитни методи за оценка на фотоволтаични паркове".

Цел на настоящия проект е да даде обобщен поглед върху възможните въздействия на фотоволтаичните системи (ФВС), разположени на открити площи, върху природата и ползването на земите. Освен това той трябва да проучи обхвата на въздействието върху определени местообитания и групи животни и върху ландшафта, както и да покаже опорните точки за по-нататъшно научно обосновано опазване на природата.

Настоящият доклад се базира на практически изследвания в шест избрани соларни паркове, където бяха проучени въздействията върху птици, безгръбначни, дребни и средни големи бозайници, върху растителността и ландшафта. Резултатите правят възможно по-доброто оценяване на въздействията от ФВС. Същевременно се извлечени указания за пространствено устройство, както и за минимизиране и/или компенсиране на възникващите въздействия.

Надяваме се с настоящия доклад да допринесем за природосъобразното изграждане на такава форма за получаване на електроенергия от възобновяеми енергоизточници, в полза на участващите в процеса на планиране и в процедурата по съгласуване специализирани инстанции.

Проф. Д-р Беате Йесел
Президент на Федералната служба за защита на природата

BfN
Bundesamt
für Naturschutz

Съдържание

1. Въведение ... 8
1.1 Основания и определяне на целите на настоящия проект за ФВС (фотоволтаични системи) ... 8
2. Общи основания ... 8
2.1. Състояние на използването на открити площи за Фотоволтаични системи в Германия ... 8
2.1.1 Модулна техника ... 8
2.1.2 Регионални приоритети ... 9
2.2.3 Предходно ползване на площите, върху които са разположени ФВС ... 9
2.2 Преглед на отнасящите се към природозащитата правила за фотоволтаичното ползване във Федералния закон за възобновяемите енергийни източници (ФЗВЕИ) ... 10
2.3 Общи белези на ФВСОП ... 10
2.4 Превръщане на площи/ отнемане на площи чрез ФВСОП ... 12
2.4.1 Необходими площи за поставяне на модулите и инфраструктурните елементи ... 12
2.4.2. Промяна на начина на ползване на земята ... 15
3. Характеризиране на отделните фактори на въздействие на ФВСОП ... 17
3.1.Преглед ... 17
Културнии материални блага ... 18
3.2. Застрояване ... 19
3.3. Нарушаване на почвените пластове, утъпкване (уплътняване) ... 19
3.4 Покриване на почвите ... 19
3.4.1. Засенчване ... 20
3.4.2. Промяна на дъждовния режим, респ. почвената влага ... 20
3.4.3 Ерозия ... 20
3.5.Бариерен ефект ... 20
3.5.1. Заграждане ... 20
3.5.2. Прекъсване на пътната мрежа ... 21
3.6. Материални емисии ... 21
3.6.1. Обусловени от строителството материални емисии ... 21
3.6.2. Обусловени от самото съоръжението или от експлоатацията му материални емисии ... 21
3.7. Визуални въздействия ... 22
3.9. Шумови емисии ... 26
3.10. Електрически и магнитни полета ... 26
4. Природозащитна законова рамка ... 27
5. Анализ на съществуващите планове. ... 27
5.1. Формулиране на целите ... 27
5.3. Качество на прогнозните въздействия ... 27
5.4. Утвърдени мерки за намаляване и избягване на въздействията ... 28
5.5. Утвърдени компенсаторни мерки ... 29
5.6. Заключение ... 29
6. Проведени практически изследвания ... 30
6.1. Научни основания за проведените практически изследвания ... 30
6.2. Критерии за избор на проектите за практически изследвания ... 30
6.3. Избрани области за изследвания ... 31
6.3.1. Кратка характеристика на обследваните области ... 31
6.4. Изследване на растения и животни ... 33
6.4.1. Преглед на осъществените изследвания ... 33
6.4.2. Методика на изследванията ... 33

6.4.3. Резултати от практическите изследвания 38
6.4.4.Дискусия на практическите изследвания 48
6.5.Теренно изследване на ландшафтния облик – вписване на ФВСОП в ландшафта 52
6.5.1. Въпроси и обхват на изследване 52
6.5.2. Методи 52
6.5.3. Резултати 54
7. Прогнозни въздействия върху животни и растения 70
7.1. Въздействия на ФВСОП чрез промени в абиотичните фактори на средата 70
7.1.1. Въздействия поради промяна в (почвената) основата 70
7.1.2. Въздействия поради промяна в режима на трайно ползване на земята 71
7.1.3. Въздействия върху местообитания на растения и животни в резултат на покриване от модулите 74
7.2. Въздействия на ФВСОП чрез бариерния им ефект или като вертикална преграда 75
7.2.1. Бариерен ефект и избягване на мястото от животните (резюме) 75
7.2.2. Вертикална преграда (риск от сблъсък) (резюме) 76
7.3. Въздействия на ФВСОП чрез визуални ефекти 76
7.3.2. Ефект на силуета и възприемане на модулите (резюме) 76
7.3.2. Въздействие отражение: Заслепяване 77
7.3.3 Въздействащ фактор светлинен спектър и поляризация 77
7.3.4 Въздействащ фактор огледален ефект 79
7.4 Въздействия чрез други нематериални емисии 79
7.4.1. Въздействия чрез шумово натоварване 80
7.4.2. Въздействия чрез електически или магнитни полета 80
8. Прогноза на въздействията върху ландшафта 80
9. Препоръки при планиране на съоръженията 80
9.1. Стъпки за установяване и оценка на значителни въздействия 80
9.1.1. Обследване на територията преди планиране (резюме) 80
9.1.2. Указания за избягване на значителни въздействия 82
9.3. Указания за извеждане от експлоатация и рециклиране 85
Благодарности 86
Литература 87

1. Въведение

1.1 Основания и определяне на целите на настоящия проект за ФВС (фотоволтаични системи)

С измененията във Федералния закона за възобновяемите енергийни източници (ЗВЕИ) през 2004 г. и изменените критерии за производството на енергия стана възможно използавенто на ФВС върху големи открити площи. Законотворецът имаше предвид това да стане първостепенен икономически импулс, тъй като очевидно инсталирането на соларни клетки върху сгради не може да доведе до бързо нарастване на ползването на ФВС. Поради нарастналото търсене се поставиха цели за повишаване на производствения капацитет, което в последствие да доведе до значително увеличаване на дела на соларната енергия чрез намаляване на производствените разходи в средносрочнен и дългосрочен план.
[…]

2. Общи основания

2.1. Състояние на използването на открити площи за Фотоволтаични системи в Германия

Фотоволтаични системи върху открити площи (ФВСОП), наричани в разговорния език и „соларни паркове", са разположени върху големи площи съоръжения за производство на електроенергия чрез колектори, в които слънчева енергия се преобразува в ел. ток, и които по правило се свързани с общата електропреносна мрежа.
Преглед на настоящето състояние на ФВС беше направено в рамките на паралелно течащ проект на Федералното министерство за околна среда, защитна на природата и ядрена безопасност за мониторинг на въздействието на новия закон за възобновяемите енергийни източници върху развитието на производство на електричество от слънчева енергия, произведена от разположени върху открити площи ФВС. Този паралелен проект се изпълнява от ARGE PV-MONITORING. Най-важните резултати са представени накратко по-надолу. Към края на април 2006 г. действаха 103 съоръжения с обща инсталирана мощност от 124,7 мегавата, докато две с мощност 4,9 мегавата бяха в процес на строителство. Към базовите данни са включени други четири инсталации, които към същия момент бяха във фаза на проектиране. По това време производството на енергия от ФВС възлизаше на 10 % от общото производство на електроенергия в страната.

По данни на проектантите, към настоящия момент постояването на такива съоръжения върху открити площи дава положителни импулси върху нарастването на пазара и за повишаване на техническите иновации.

2.1.1 Модулна техника

Според познавачи от бранша в следващите години в Германия ще преобладават фотоволтаичните модули, разработени на базата на тънкослойната технология (напр. кедмиевотелуритни или медно-, индии- селенови съединения) вместо кристалинната силициева техника (нарязан на шайби чист силиции).... Кристалинните силициеви модули няма да играят повече роля при изграждането на ФВС през следващите години, тъй като цените на модулите, вместо да намаляват, са се покачили и така едва може да бъде икономически компенсирано определеното от новия закон за възобновяемите енергийни източници намаляване с 6,5% годишно. Предполага се също така, че ще се наложат готови крайни компоненти (напр. предварително конструирани подземни кабелни системи и стандартизирани фундаменти, респ. техники на поставяне), така че

по правило ще се предизвика намаляване на разходите и ще може да бъде набран практически опит от страна на производителите и конструктурите.

2.1.2 Регионални приоритети

Регионалното разпределение на досега инсталираните ФВС показва извесна разлика в посока север-юг. Това е свързано преди всичко с интензитета на слънчевото греене в южна Германия. При всички случай това развитие не е еднородно, както показва сравнението между провинции Баден-Вюртенберг (9 инсталации) и Бавария (54 инсталации). От това става ясно, че успоредно с намаляването на слънчевия интензитет на север, очевидно роля играят и други фактори.

2.2.3 Предходно ползване на площите, върху които са разположени ФВС

Обхванатите от проекта за мониторинг на ARGE PV-MONITORING 99 бр. ФВСОП са разположени върху площ от 459 ха. При това трябва да се има предвид, че в тази цифра са включени и определените в рамките на природозащитните съгласувателни процедури „компенсаторни" площи[1]. Средно към момента за едно съоръжение са необходими ок. 3,12 ха за kW_p без да се смятат компенсаторните площи. Според релефа и използваната модулна техника може да се стигне до значителни отклонения от посочените средни стойности.

Федералният законът за възобновяемите енергийни източници в редакцията си от 1 август 2004 г. различава три различни типа местоположения за ФВС: застроени терени като например депа за отпадъци; площи за превръщане като военни и индустриални площи; и преобразувани в зелени площи земеделски земи. Повече от половината от обследваните 99 бр. ФВС са разположени върху бивши обработваеми земи. Следват ги военни и индустриални площи за превръщане с приблизително 19 % и нарушени от депа терени, възлизащи на около 7 % от всички съоръжения.

Интензивното ползване на бивши селскостопански земи за ФВС започна едва през януари 2004 г., след като бяха създадени законовите предпоставки за това.
Преди всичко предвид относително по-простото планиране[2] и голямото предлагане на такива площи, голяма част от ФВСОП са проектирани върху бивши селскостопански земи. В новите провинции (бивша Източна Германия) преобладават площите за

---

[1] Тук се има пред вид компенсиране на площи като част от процедурата за регулиране на намесата. Регулирането на намесите (Eingriffsregelung) е процедура, предвидена както в Федералния закон за защита на природата, така и в съответните закони на провинциите. В исторически план регулирането на намесите присъства в законите много преди Натура 2000 и оценката за съвместимост. Тази процедура е част от общите принципи за опазването на природата и ландшафта. Според чл. 14 от Федералния закон за защита на природата, намеса е всяка промяна на образа или ползването на площите, на подпочвените води, на функциите на природната среда (действията, които са част от законно установените горско, селско и ловно стопанство не представляват намеса). Според чл. 15 всеки причинител на намеса е длъжен да я избегне, ако е възможно, а в случай че не е, да предприеме мерки за компенсиране или заместване. Чл. 17 урежда процедурата по даване на разрешителни за провеждане на намесата от съответните органи. Регулирането на намесите е различна процедура от тази по ОВОС, за която съществува отделен закон. Тъй като регулирането на намесите е отдавна позната и наложила се процедура, в природозащитната сфера на Германия са разработени и приети редица научни методи за събиране на данни и разработка на доклади, необходими за оценките на намесата. Бел.р.

[2] При площите за превръщане може да се появят непредвидими трудности поради предходното им ползване, напр. с основа на строежа или налични стари замърсявания (муниции, вредни вещества); много бивши военни полигони са обявени за защитени територии и/или като защитени зони от Европейската мрежа Натура 2000).Бел.р

превръщане, което се обяснява с наличните там военни бази и силно изменените от индустриални дейности земи.

Площно разпределение на заеманите от ФВССП площи: 99 съоръжения

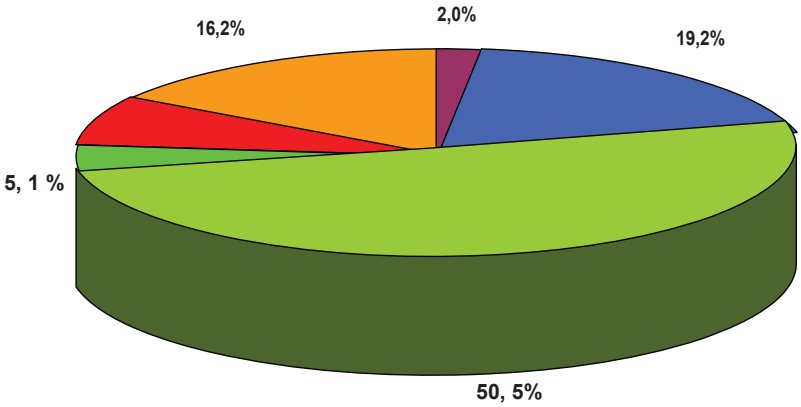

Фиг. 1: Площно разпределение на заеманите от ФВССП площи: 99 съоръжения.

Застоени територии

Площи за превръщане (напр. военни полигони, бивши индустриални плацове

Някогашни ниви

Зелени площи- неизвестно предходно ползване

Стари сметища

Няма данни

2.2 Преглед на отнасящите се към природозащитата правила за фотоволтаичното ползване във Федералния закон за възобновяемите енергийни източници (ФЗВЕИ)

Разпоредбите на чл. 11 от ФЗВИ регламентират изкупуване на електроенергия, произведена във ФВС.
Правилата за ФВСОП вземат пред вид най-вече природозащитни аспекти и са заложени в т. 3 и 4. […]

С критериите, заложени в Закона, Законотворецът иска да:

- Подобри и осигури общественото възприемане, при което чрез застроителните планове се постига премерено съобразяване с обществения интерес, както и едно разумно планиране на открити площи и съблюдаване на градоустройствените аспекти
- Подсили предпочитането на терени със стари замърсявания и предишни натоварвания (напр. застроени терени, площи за превръщане, деградирали площи) при избора на площи за ФВС и така
- Да ограничи отнемането на ценни от гледна точка на опазването на природата и ландшафта площи

2.3 Общи белези на ФВСОП

ФВСОП на площ от няколко ха и мегаватов капацитет се строят едва от няколко години, така че техническото развитие в тази област както и преди протича доста динамично.

Функционирането на множество фотоволтаични модули (ФВМ) върху открити площи изисква редица изменения на терена, които могат да имат въздействия върху околната среда и ландшафтния облик. Тук могат да се споменат:

- Осигуряване на производствената площадка (ограда и подобни);
- Строителство на пътища, паркинги и технически съоръжения и др.;
- Редовни проверки и поддръжка на съоръжението от персонала;
- Окабеляването на съоръжението и свързването му към разпределителна електрическа мрежа по правило чрез незначителни изкопни дейности;
- Промени на ландшафтния облик чрез изграждането на строителните тела, включващи модулите, които промени най-често се проявяват далеч извън терена на ФВС;
- Произтичещи от повърхността на модулите и отчасти от металните конструкции (напр. трегерите) емисии, преди всичко светлоотразяване и ефекта на огледалото;
- (частичното) покриване на земната повърхност чрез модулите (засенчване върху малки площи, респ. засушаване)
- Необходимото (в зависимост от технологията) поддържане на растителността (косене, паша), които водят до изменение на структурните параметри на местообитанието като комплекс.

Обхватът на измененията и тяхното проявление са специфични за всеки проект и местоположение. Успоредно с различните производствени технологии, степента на въздействие и възможностите за рециклиране на типовете модули (преди всичко от силиции, тънкослойна технология), трябва да се прави разлика и спрямо закрепването им. Съществуват движещи се според слънцестоенето модули (напр. т.н. двуосни, наречени Mover) и стационарни, разположени в редове модули, монтирани върху мрежови конструкции или върху стълбове. От това резултират отчасти значителни различия във височината на съоръженията, видимостта им в околния ландшафт или емисионното им „поведение" (напр. светлоотразяване и ефекта на огледалото). В областта на изграждането на фундаментите, както и при окабеляването на модулите и трансформаторите и тяхното най-често подземно поставяне, бяха въведени някои новости, които допринесоха за по-ефективен работен процес и понижаване на разходите, както и до по-малко изкопни работи и движение на строителна техника.

С изключение на специфичните според местоположението параметри, напр. височина на модулите, използваните строителни материали за закрепването им, разстоянието между редовете или режима на ползване на откритите пространства, както и необходимите за изграждането им намеси, за преценяване на въздействията от значение е чувствителността на засегнатото пространство, произтичаща от разположението му, ландшафтния релеф, качеството на съседните площи, както и различията в локалния видов състав.

За практиката за съгласуване това означава, че предвид въздействията върху околната среда е необходимо за всеки проект за ФВСОП индивидуално разглеждане, което трябва да съдържа характеризиране на потенциално засегнатите опазвани дадености, респ. акцептори за проектно-специфични въздействия. Помощ в тази насока трябва да дадат следващите глави.

2.4 Превръщане на площи/ отнемане на площи чрез ФВСОП

2.4.1 Необходими площи за поставяне на модулите и инфраструктурните елементи

Необходимата обща площ за големи ФВСОП – т.е. големината на най-често ограденатa производствена площадка включително пътища, обслужващи сгради, територията за поставяне на модулите и други открити, граничещи или компенсаторни площи – варира от няколко до над 20 ха. Последните проекти предвиждат усвояване на над 200 ха (планираният енергиен парк „Валдполенц" върху някогашен военен полигон)

.....

Действително необходимата площ за една ФВСОП се определя от съвкупността на няколко фактора, преди всичко:

- Инсталираната мощност в киловати (kW_p)
- Производителността на използваните типове модули (специфична модулна повърхност в кв.м./киловати (kW_p)
- Разположение на системните компоненти (напр. хоризонтална планировка на соларния парк, височина на модулите, разстояние между модулните редове) и вида на закрепването им (напр. като Mover или като стационарни редици)
- Големината на интегрираните други площи (напр. др. технически съоръжения, пътища и места за паркиране, кампенсаторни площи, насаждения за закриване на гледката) и
- Големината на арендираните парцели, съотетно на територията напр. при площи за превръщане

Таб. 1: Необходими за модулите площи в кв. м/ kWp

Необходими за модулите площи в кв. м/ kWp						
техника		За всички типове		ФВСОП		
		мин	мах	мин	мах	преобладащ
Si Многослоен	монокристален	5.8	7.7	7.0	7.3	7.3
	поликристален			7.1.	7.7	7.5
Тънкослоен	A-Si	15.7	18.9	15.7	15.8	15.7
	CdTe	11.1	14.4	11.1		
	CIS	9.1	10.8	Към настоящия момент няма такива в Германия		

Таблицата дава представа за минималните, респ. маскималните специфични модулни площи за различните технологии и как се разпределят досега изградените ФВС по тези типове.

За ФВС с тънкослойна технология специфичните модулни повърхности, напр. за кадмиево-телурните са 50% над стойността на поликристалните клетки, съоръжения с силициеви клетки имат нужда от приблизително двойно по-големи прощи в сравнение с поликристалните. Трябва да се отбележи, че споменатите числа са чисто математически изчисления за минимално необходимите им основни площи и не съдържат информация за необходимите други прощи за обслужване, пътища, отстояния от редовете, отстояния до оградението и др.

Площите за поставяне отговорят на специфичните модулни площи тогава, когато модулите могат да бъдат наредени без разстояние между отделните редове, напр. когато са поставени на склон. Ако се инсталират в равнина, между отделните модулни редове трябва да се остави достатъчно голямо отстояние, за да няма взаимно засенчване на модулите или то да бъде в минимална степен. Ето защо площта, необходима на цялата инсталация е значително по-голяма от модулната площ. Освен

това, поради разлики в слънцестоенето, има съществени разлики между местата за инсталиране на соларни паркове в северната или южната част на Германия. Покритата от модули земна повърхност (отвесната проекция на модулните площи върху земята) е по-малка в сравнение със същинската модулна площ, тъй като модулите се монтират под ъгъл.

Трябва да се отбележи, че необходимостта от пространство при модулите от тънкослойната технология е значително по-високо по технически причини (в бъдеще те ще доминират в областта на ФВСОП) от тази на другия вид.

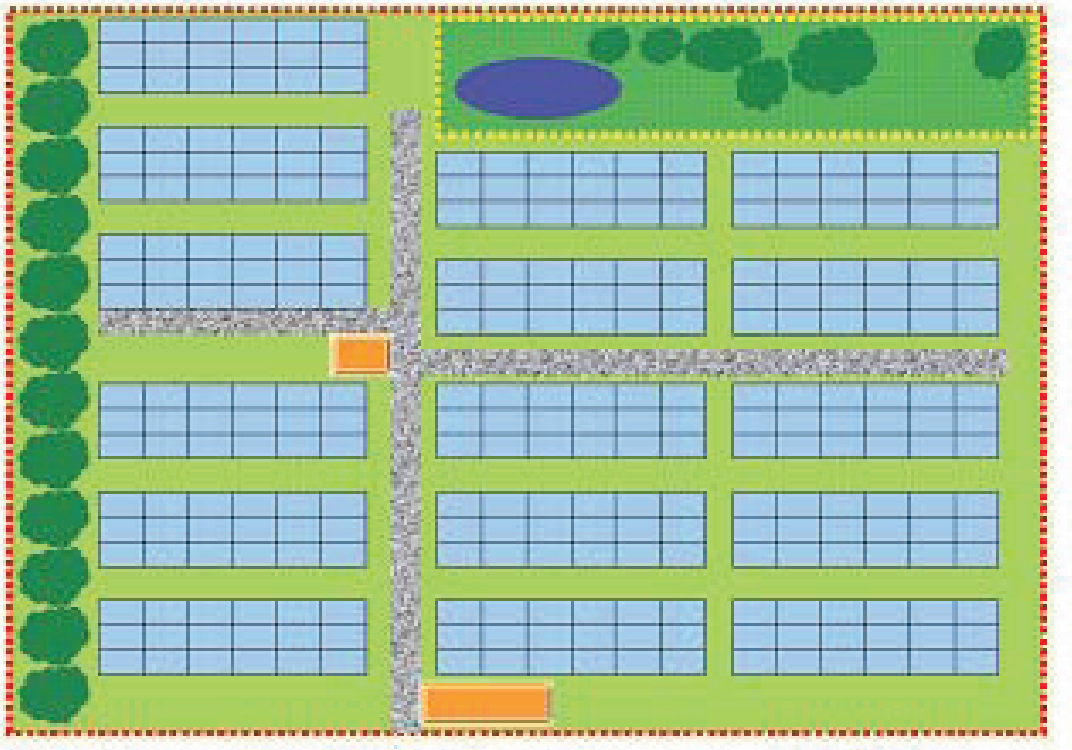

Фиг. 2: Схема на площадка за ФВСОП (трайно закрепени към земната повърхност модули).
Червена рамка – ограда на соларния парк
Светло синьо – модули, респ. засенчената от модули площ
Оранжево – сграда и склад
Светло зелено – зелена площ (най-често екстензивна ливада или пасище – частично засенчени)
Тъмно зелено – насаждение от дървета и храсти с цел закриване на гледката, често и извън оградената площ
Жълта рамка – интегрирана компенсаторна площ, тук с малки водни тела и дървесни видове
Сиво – пътища (отчасти чакълени, отчасти неукрепени)

Като коефициент за фактическо запечатване на площи при модерните системи за поставяне, напр. чрез фундаментите или обслужващите сгради, може да се посочи стойност около 0,15-0,20 кв.м за всеки 100 кWp за модули от типа кристален силиций. Тази стойност вероятно е по-висока при модули на базата на тънкослойната техника, предвид ограничената възможност за накланяне под ъгъл. При това трябва да се вземе под внимание, че произведената електроенергия не е в линейно съотношение с реалната производителност на съоръжанието, тъй като тънкослойните модули в сравнение със силициевите имат по-висока продуктивност при облачно небе и при тях има по-малко въздействие, предизвикано от увеличаването на собствената им температурата.

При строителството на ФВСОП трябва да се имат пред вид и др.технически съоръжения или производствени сгради. Такива са преди всичко трансформаторите, които са разположени в контейнери, както и производствени сгради напр. за резервни

части, техника за обслужване и др. Необходимостта от площи за тези структури при големите ФВСОП възлиза на по-малко от 100 кв.м и в сравнение с общата площ е незначителна. Особено при ползването на площи за превръщане с някакво предходно ползване често са налице други сгради или съоръжения (напр. складове, бункери, халета), които не винаги се използват за разполагане на модули, но трябва да се причислят към производствената площадка.

Често са необходими пътища, които да осигурят достъпа за обслужване или ремонт. По правило това са чакълени пътища. При прокладаване на почви, по които предвижването на моторизирана техника не е трудно, често няма нужда от специални пътища, особено когато са налице съответни превозни средства (напр. АТВ).

Окабеляването на отделните модулни системи и връзката им към трансформаторите в рамките на соларния парк става чрез поздема кабелна мрежа. За тази цел трябва да бъдат изкопани траншеи, които да са дълбоки около 60 см, а там където върху кабелите преминава път, дълбочината трябва да е 80 см. Отгоре и отдолу на кабелите се поставя най-малко 10 см пясъчен слой, така че дълбочината на тези траншеи в повечето случаи варира между 70 и 90 см. Кабелите се поставят в една равнина един до друг, отстоянието между кабелите и ширината на траншеята се определя от броя на кабелите. В зависимост от използваната модулна технология, на всеки MW_p инсталирана мощност са необходими между 300 и 600 м кабел. От гледна точка на разходите, още във фазата на проектирането се обръща внимание на това, дължината и ширината на необходимите кабелни траншеи да бъдат възможно най-малки, напр. чрез по-оптимален дизайн на площадката. В последно време от икономически съображения се предлагат готови кабелни конфигурации, които се предпочитат и позволяват много по-ефективно поставяне. Въздушното окобеляване е било предвидено като алтернатива при няколко съоръжения, но поради значително по-високите разходи за него, то не е било осъществено. При тези планове стана ясно, че надземното поставяне на кабели може да доведе и до значително повече запечатани земни повърхности. Този вид окабеляване може да се използва по изключение тогава, когато почвените условия налагат повече разходи за прокопаване (скали).

При меки почви вкопаването на отделни кабели е възможно без полагане на траншеи. След поставянето на кабела окопът се запълва и след относително кратко време възвръща вида си като местообитание. Оценката на подхода зависи преди всичко от природозащитната стойност на площите. При използване на земеделски площи могат да се очакват по-малко конфликти предвид предходното им натоварването отколкото при площи за превръщане, с предходна употреба за военни цели, върху които има развитие на растителни съобщества, типични за бедните на хранително вещества почви.

Свързването с разпределителната мрежа зависи от разположението спрямо най-близката точка за свързване. По правило за целта е необходим един единствен подземен кабел, за чието поставяне няма по-специфични изисквания, отколкото за всеки останал кабел. В близост до точката на свързване са необходими и други строителни действия.

Фиг. 3: Пример за поставяне на подземен кабел в кабелна траншея.

При прекратяване на дейността на соларния парк за повечето почвени типове се очаква, че кабелните траншеи ще трябва да се отворят, за да се извадят кабелите от земята. Оставянето на кабелите в земята е немислимо поради високото съдържание на ценната мед. Технология, която да позволи кабелите да могат да бъдат изтеглени от земята без разкопаване дори след 20 години, е твърде скъпа според съвременното техническо развитие и не се практикува.

2.4.2. Промяна на начина на ползване на земята

Едно от значителните въздействие от строителсвото на ФВСОП върху околната среда е свързано с промяната на начина на ползване на земята, преди всичко чрез построяване на модулите и съпътстващите съоръжения, както и чрез поддържането на откритите пространства около тях чрез пашуване или косене. Последното е необходимо за ограничаване на засенчването, причинено от избуяващата растителност, както и от съображения за противопожарна безопасност. По този начин се инициират последващи структурни и биоценотични промени. При селскоктопанските площи трябва да се спомене и предписанато преобразуване в зелените площи.

Природозащитната оценка на тези промени не може да бъде унифицирана, а зависи особено от специфичните рамкови условия на мястото. Преди всичко трябва да се спомене начина на предходното ползване, състоянието на местообитанията преди поставяне на ФВСОП, както и планираното управление на обслужващите площите след строителството на съоръженията.

На база на предписанията на Федералния закон за възобновяемите енергийни източници в практиката от значение са следните случаи:

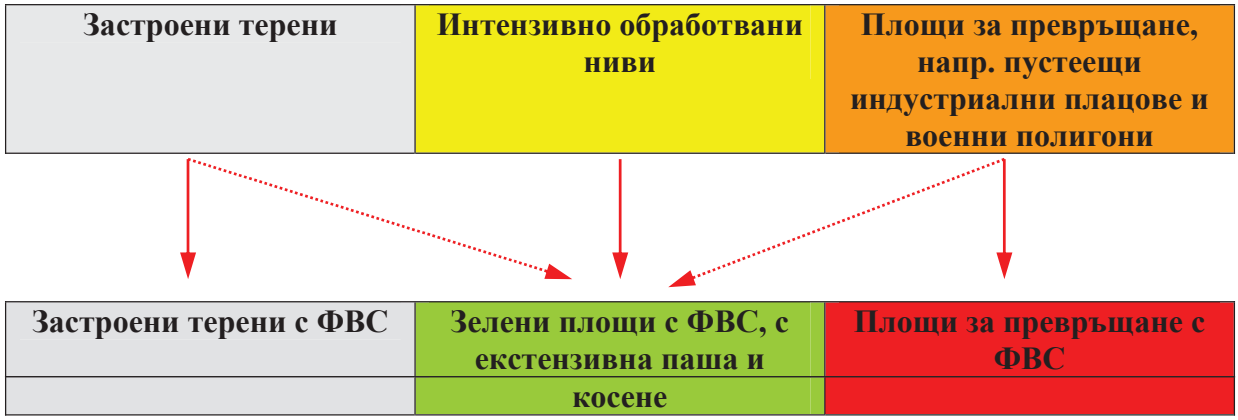

Фиг. 4: Изменение на начина на ползване на площите.

Застроени терени

Застроени терени нямат съществено значение от гледна точка на природния баланс и по правило са пригодни за строителство на фотоволтаични паркове. Това се отнася особено за асфалтирани или бетонирани повърхности (улици, паркинги, самолетни писти).

В отделни случаи от гледна точка на видовата защита не може да се изключи наличието на съществени находища на растения или животни, преди всичко, защото понятието „застрояване" има широка дефиниция и към него спадат напр. и изоставени чакълени площадки, които могат да представляват ценни местообитания за някои редки видове. Примери за такива находища са тези на птици като качулата чучулига, прилепи (само в сгради или в хралупи на стари дървета), някои видове влечуги, термофилни видове безгръбначни или някои приспособени към такива места растителни видове (напр. тези бедните на хранителни вещества ливади, епифитни лишеи и мъхове).

Ползване като зелена площ при предхождащо ползване като обработваеми земеделски земи

Съгласно §11 (4) 3 на Федералния закон за възобновяемите енергийни източници, ФВСОП са допустими върху зелени площи, които към момента на решението за приемане или промяна на застроителния план са били използвани като земеделски земи. В обяснителния текст към Закона времетраенето на ползването на земите като обработваеми е прецизирано на най-малко 3 години преди плана за застрояване, за да се намали опасността от разораването на ливади и пасища за създаване на ФВСОП.

Предходно ползване на земите като площи за превръщане индустриални или военни площи

На база разнообразието на възможните индустриални или военни площи не могат да бъдат направени общовалидни изводи. Много от военните полигони са имали съвсем различно ползване в сравнение с класическия културен ландшафт (като напр. липса на интензивно селско и горско стопанско ползване, ограничено движение) и днес представляват особени места – ценни вторични местообитания за много защитени видове или убежища за много застрашени видове. Много често бившите военни полигони са разположени в ландшафти, които са слабо пригодни за интензивно селско- или горскостопанско ползване. Затова не е учудващо, че много от военните полигони са включени в европейската мрежа Натура 2000, откъдето произтича необходимостта от опазването им, която трябва да бъде отразена при пранирането.

При индустриализирани площи за превръщане, към които се числят някогашните промишлени площадки на фабрики, сметища, кариери и др., може да е налична широка палитра от местообитания. В обосноваването на измененията в закона на ВЕИ изрично е указано, че ефектът на старите видове ползвания трябва да е все още налице, за да бъде площта окачествена като площ за превръщане. Ползване в далечното минало без актуални ефекти върху площите не е достатъчно за разглеждането им като площи за превръщане. Отчасти е възможно вторично ползване като зелени площи (след засяване).

3. Характеризиране на отделните фактори на въздействие на ФВСОП

Анализът на данни в рамките на този проект обхвана и сравними структури, породени от определени въздействащи фактори. Акцентът беше поставен върху относително специфични за всяко отделно инвестиционно намерение фактори като заслепяване (ефектът на огледалото, отражение), объркване с водни площи и риск за летящи животни от сблъсък с вертикалните структури. Като сравними структури бяха класифицирани:

- Големи стъклени фасади (напр. оранжерии),
- Отразяващи покриви на сгради (хангари, фабрични халета),
- Мокри от дъжда писти или паркинги
- Вертикални структури като вятърни съоръжения или антени.

В тази връзка бяха осъществени контакти с организации като държавни станции за защита на птиците и различни изследователски институции, както и бяха взети предвид достъпната специализирана литература и интернет. Резултатите от това изследване са обощени в следващите описания на въздействията и прогнози (глави 7 и 8).

3.1.Преглед

Произтичащите от ФВСОП въздействия върху живата и неживата природа, както и върху облика на ландшафта, към настоящия момент са недостатъчно познати поради липсата на опит с подобен тип проекти. В рамките на този проект акцентът на работата падна върху възможните въздействия върху обектите на опазване животни, растения и ландшафт. Влиянието върху останалите природни ресурси няма да бъде разгледано тук, но информация за тях може да бъде намерена в резултатите на паралелно протичащ проект на Федералното министерство на околната среда [10] в литературния източник под номер [37].

Съществените въздействия върху обектите на опазване животни, растения и ландшафт са представени в таблица 2. При това е направено разграничаване по временни и постоянни въздействия. Обусловените от строителството въздействия могат да се окажат съществени за отделни природни ресурси, но по правило те са с временен характер и са несъществени от гледна точка на продължителността на цялостното въздействие (поне 20 години).

Не всички назовани въздействия трябва непременно да се проявят и не са непременно значителни по смисъла на чл. 19 от Федералния закон за защита на природата. Тази планова и законово регламентирана природозащитна оценка на обусловените от проекта въздействия може да бъде провеждана само конкретно за всеки отделен случай.

Таб. 2: Възможни въздействия върху околната среда от ФВСОП.
Видове, местообитания и ландшафтен облик (с удебелен шрифт), модифицирано по литературен източник [52]
В – временни **Т** - трайни

Съоръжения и процеси	Въздействащи фактори	Обекти на защита	Обхват на въздействие

Съоръжения и процеси	Въздействащи фактори	Обекти на защита									Обхват на въздействие		
		Културни материални блага	Хор/рекреация	Подпочвени води	Повърхностни води	Почви	**Растения/биотопи**	**Животни**	Климът/въздух	**Ландшафтен облик**	Локален	Регионален	надрегионален
Налични преди проекта процеси													
Производство	Енергийни разходи и емисии при производството на строителните материали		В	В	В	В	**В**	**В**	В		**X**		
	Усвояване на природни пространства	В		Т	Т	Т	**Т**	**Т**		**Т**	**X**		
Фактори на въздействие, обусловани от строителството													
Строителна площадка	Засегната площ	В	В	В	В	В	**В**			**В**	**X**		
	Утъпкване на почви	Т				Т	**Т**	**Т**			**X**		
	Изнасяне на почва	Т				Т	**Т**	**Т**			**X**		
Процес на строителство	Материални емисии		В	В	В	В	**В**	**В**	В		**X**		
	Звукови емисии		В					**В**			**X**		
	Светлина		В					**В**			**X**		
	Вибрации		В					**В**			**X**		
Въздействия, обусловени от самите съоръжения													
Производствени сгради, модули, Пътища и др.	**Промяна предназначението на земите:**												
	Запечатване/застрояване	Т		Т		Т	**Т**	**Т**			**X**		
	Промяна в структурата на растителността	Т	Т				**Т**	**Т**		**Т**	**X**		
	Поддържане	Т	Т	Т	Т	Т	Т	**Т**	Т	**Т**	**X**	**X**	
Производствени Сгради Модули Пътища, др.	**Емисии и видимост на съоръженията**												
	Засенчване			Т	Т	Т	**Т**	**Т**	Т				
	Визуално възприемане, светлина, отражение		Т					**Т**			**X**	**X**	
	Материални емисии		Т	Т	Т	Т	**Т**	**Т**	Т		**X**		
	Шумови емисии		Т					**Т**			**X**		
	Разкъсване на площи												
	Бариера за мигриращи видове							**Т**			**X**	**X**	
Фактори на въздействие, обусловени от експлоатацията на съоръжението													
Колектори, строителни елементи	Светлина и светлинно отражение		Т					**Т**		**Т**	**X**	**X**	
	Загряване (чрез слънцето)						**Т**	**Т**	Т		**X**		
Електрични явления	Електромагнитни полета							**Т**			**X**		
	Загряване (загуба на топлина)					Т	**Т**	**Т**			**X**		

Посочените в таблицата въздействащи фактори могат да бъдат обобщени по следния начин, които в последствие ще бъдат разяснени:

- Застояване на местообитания (отнемане на площи)
- Нарушение на почвените пластове, утъпкване (уплътняване), промени в абиотичните фактори на средата
- Покриване на почвите, предизвикано от модулите (засенчване, промяна на дъждовния режим, ерозия в следствие на оттичащата се вода)
- Бариерен ефект (особено заграждане, прекъсване на пътната мрежа)

- Материални емисии от съоръженията
- Визуално въздействие (напр. оптични емисии)
- Други нематериални емисии (топлина, шум, електрични и електромагнитни полета.

3.2. Застрояване

Чрез инвестиционните намерения се запечатват и застояват площи чрез самото строителство или чрез съоръженията. Интензивността на запечатването е различна. Успоредно с пълното застояване напр. в областта на фундаментите или съпътстващите сгради (трансформатори) често настъпва и частично такова, напр. чрез покриването на пътищата с чакъл. Тези въздействащи фактори не са специфични за отделните ФВСОП и могат да се проявят и при много други различни проекти. По отношение на описанието и оценяването на почвеното запечатване и планираното негово противодействие, съществуват редица публикации (напр. [53], наредби на провинциите). Чрез ефективни нови типове фундаменти (напр. набити стоманени тръби вместо бетонни фундаменти) почвеното запечатване може да се намали с коефициент значително по-малък от 5 %. В момента почвеното запечатване при съоръжения, при които модулите са разположени в редица и са неподвижни е по-малко от 2%, а при подвижните съоръжения – по-малко от 5% от общата площ на инсталацията (Източник: [6]).

3.3. Нарушаване на почвените пластове, утъпкване (уплътняване)

При строителството са необходими отчасти гравиращи нарушения на почвата. Особено чрез тежките строителни машини (изкопни работи, превоз на материали) се предизвиква въздействие върху почвата в резултат на уплътняването ѝ или разкопаването ѝ. Това се отнася както за строителните работи (транспорт, складиране, поставяне на модулите), така и при поставянето на кабелите. В случая отново не става дума за специфични за ФВСОП въздействия върху околната среда, така че информация за това може да се намери в литературата по почвознанието или ландшафтното планиране.

Трябва да се отбележи, че големите „подвижни" модулни конструкции (Mover) за разлика от трайно свързаните линейни конфигурации по правило имат нужда от значително по-тежки машини, които водят до по-големи въздействия върху почвата чрез утъпкването ѝ.

3.4 Покриване на почвите

Делът на засенчените площи на равнинни терени е около 30 %, често и значително по-малко. Всъщност тези площи не могат да бъдат определени като застроени поради значителното отстояние на модулите от почвата. Засенчването на почвите чрез модулите не е застояване и по смисъла на процедурата по регулирането на намесите[3], въпреки че по този начин могат да се нарушат или повлияят почвените функции или местообитанията. Като съществени въздействащи фактори са засенчването и повърхностното засушаване на почвите чрез намаляване на количеството на валежите под модулите. Освен това стичащата се от модулния ръб вода може да доведе до почвена ерозия. Интензивността на тези фактори се определя от:

- Височината и площта на модулните плоскости,

[3] Виж бележката на редактора на стр. 10. Бел.р.

- Техническото решение на модулните плоскости (напр. с или без оттичане на водата между отделните панели, с или без движение на модулите),
- Релефът на терена и типа на почвата.

3.4.1. Засенчване

Предвид движението на слънцето при неподвижните модули не всички части от площта са постоянно или равномерно засенчени. Въпреки това в зависимост от модулните площи, особено при нискостоящо слънце, относително големи площи остават частично в сянка. В днешно време в почти всички проекти се осъществява поставяне на модулите на 0,8-1,0 м отстояние от повърхността, така че във всички участъци под тях да пада разсеяна светлина, достатъчна за фотосинтезата. Само в извънредни екстремни случаи може да се очаква отмиране на растителността в следствие на засенчването.

3.4.2. Промяна на дъждовния режим, респ. почвената влага

Чрез покриването на почвите от модулите се намалява количеството на валежите (дъжд, сняг, роса). Това може да доведе до напр. повърхностно засушаване на почвата. По-долните почвени слоеве вероятно се подсигуряват с достатъчно влага чрез капилярните сили, действащи в почвата. След снеговалеж, площите под модулите остават отчасти без снежна покривка, така че растителността там е изложена на замръзване или съответно продължава да е изложена на светлина и по този начин подложена на други абиотични фактори на средата. Същевременно такива площи могат да се ползват като хранителни местообитания от птици, напр. при дебела снежна покривка.

3.4.3 Ерозия

При големи модулни повърхности стичащата се дъждовна вода може да доведе до почвена ерозия, особено при обилни валежи, главно при съоръжения върху склонове и открити почви, в които водата не попива добре.

3.5.Бариерен ефект

3.5.1. Загражданe

При дребните и едрите бозайници се стига до пълно отнемане на местообитания като резултат от оградането на производствената площадка. От съображения за сигурност предвид високата цена на модулите е необходимо поставяне на снабдена с аларми и наблюдателни съоръжения, поне 2 м висока, ограда, там където модулите относително лесно могат да бъдат демонтирани. Изключение са съоръжения в охранявани промишлени площадки или здраво залепени или заварени към носещата конструкция модули.

Същевременно се налага заграждането на използваните за поддържането на растителността в много от съоръженията пасящи животни, най-често овце. Това се осъществява чрез пълно ограждане на терена, при което по правило се използва мрежа. При използване на площи за превръщане, напр. на бивши военни полигони, продължава да се използва съществуващата оградна мрежа. При някои проекти върху плацове в провинция Шлезвиг-Холщайн охраната на производствените площи се осъществява (поради наличието на високи подпочвени води) чрез 1-2 м широки, запълнени с вода ровове, които сериозно затрудняват кражбата и отмъкването на панелите. Същевременно тези ровове са лесни за преодоляване за големите животни и предлагат водни местообитания. Такъв начин на отграничаване на производствената площадка е възможен в много малко от случаите.

3.5.2. Прекъсване на пътната мрежа

Отнемането на големи части от ландшафта може напр. да доведе до въздействие върху локалните туристически пътеки. Такива ограничания на рекреационните ползвания могат да се разглеждат като въздействия върху ландшафтния облик (дефинирано по-широко понятие, което обхваща и рекреационния потенциал на ландшафтите).

Фиг. 5: Пример за ограждане на ФВСОП.

3.6. Материални емисии

3.6.1. Обусловени от строителството материални емисии

Най-съществени са емисиите от строителните машини (напр. отпадъчни газове, горивни и смазочни материали), както и предизвиканите от строителството прахови емисии. Те по правило не могат да доведат до съществени въздействия [8]. Само в случаи на находища на изключителни важни за опазване чувствителни местообитания или видове са необходими съответните мерки за опазване.

3.6.2. Обусловени от самото съоръжението или от експлоатацията му материални емисии

Замърсяването на модулите с прах, полени и птичи изпражнения имат негативно влияние върху производителността на фотоволтаичните системи. Причинените от това загуби могат да достигнат до 11 % ([30]). Покриването на модулите с изключително гладка и поради това предотвратяваща замърсяването повърхност (най-често изключително здраво стъкло) води до относително висока светлинно отражение. Покрития с антирефлексни изкуствени материи намаляват способността на повърхностите да отблъскват замърсяването. С поставянето на модулите под ъгъл замърсяването може да бъде намалено до известна степен; при наклон на модулите от по-малко от 10 градуса самопочистването чрез валежите е приблизително нулево. Влиянието на замърсяването в някои случаи може да доведе до необходимост от почистване от икономически съображения, което обаче до момента няма съществена роля. За сега не може да бъде отговорено на въпроса, дали при големи ФВСОП с хиляди модули е технически необходимо такова почистване и дали ще бъдат необходими почистващи средства.

Носещите конструкции също имат ограничени количества емисии в околната среда. Трябва да се споменат защитните покрития или импрегниращите материали (напр. цинкови пасти при поцинковани материали или дърво). При съблюдаване на добрите практики обаче не могат да се очакват значителни въздействия върху околната среда.

Други предизвикани от съоръженията и експлоатацията им материални емисии в околната среда не биха могли да се очакват, така че задълбочена оценка от такава гледна точка е излишна.

3.7. Визуални въздействия

Визуалните въздействия и оптични емисии от ФВСОП могат да възникнат по разнообразен начин. Тук трябва да се споменат следните:

- Контурите на съоръжението (вътрешна структура в модулни редици или големи отделни панели, оградите около парка, силуета)
- Светлинно отражение от разпръскващата я повърхност на модулите
- Светлинно отражение от отразяващите я повърхности като метални конструкции (напр. носещите конструкции, метални огради), гладки стъклени повърхности
- Промени в спектъра и поляризацията на рефлектираната светлина (поляризация на светлината, цвят на модула)
- Активно отражение от части на съоръжението (напр. от производствената сграда)

Контури на съоръжението

ФВС се открояват от видимите обекти в ландшафта чрез вътрешната си структура, (разделяне на съоръжението на отделни панели при „Mover" или редици, вкл. с разположени между тях пътища) и външните очертания на съоръженито (гледано от голямо разстояние то изглежда плоско на вид). Те са лесно забележими в околната среда и могат да доведат до въздействия върху животните и върху облика на ландшафта.

Със „силуетния ефект" се описват (неспецифични) въздействията на вертикалните структури върху заобикалящата среда. Това прекъсване на линията на хоризонта може да доведе при определени обстоятелства до въздействия върху ландшафтния облик или до загуба на качеството за части от местообитания на привързаните към отворените пространства птици (напр. почиващи водолюбиви птици, обитаващи ливадите птици). Това се дължи на факта, че всяка вертикална структура може да служи като място за наблюдение на ловуващи птици (напр. при вранови птици, мишелови), които са сериозна заплаха за гнездящите на земята птици и техните малки, и което инстинктивно може да доведе до избягване на това място за гнездене. За почиващите гъски или дъждосвирцоподобни от значение е добрата видимост в околността с цел избягване на врагове (напр. приближаващи лисици), която се ограничава от такива вертикални структури.

Фиг. 6: Пример за силуетен ефект от ФВСОП.

Светлинно отражение

Модулите, както и носещите конструкции на ФВСОП, отразяват част от светлината. В противовес на покритите с растителност площи, те изглеждат като по-светли обекти в ландшафта и така могат да причинят нарушаване на ландшафтния облик. Наблюдавани от голямо разстояние модулните повърхности не се отличават съществено от небето. Този ефект е по-изразителен при силна светлина. При ФВСОП от значение са стъклените повърхности на модулите, граничния слой стъкло/силиций и металните конструкторни елементи (напр. рамки, конзоли и др., виж снимка на стр. 24). Принципно отражение от модулите повърхности не е желателно, тъй като това води до загуба на светлина за производство и по икономически причини отражението се поддържа на ниско ниво, доколкото технически това в възможно. Въпреки това отражението все още няма как да бъде избегнато изцяло.

Фиг. 7: Пример за светлинно отражение на модулните повърхности.
Източник: Internetfoto http://www.landmark-halle.de/img/jepgs/bild4.jpg

Предлаганите на пазара антирефлексни покрития са ефективни само за видимата част от слънчевия спектър с дължина на вълната между 380 и 780 nm. Извън този спектър рефлектиращите стъклени покрития отразяват дори значително повече светлина, отколкото стъкло без такова покритие и поради това са непригодни като панелни покрития. В най-добрия случай дори и най-качествените стъкла без антирефлексно покритие пропускат само 90% от светлината: 8 % от попадащата слънчева светлина бива отразена от двете гранични повърхности на стъклото, а останалите 2 % се разсейват или поглъщат. Модерните, разработени специално за слънчеви панели

антирефлексни покрития могат да увеличат проникването на слънчева светлина над 95% и по този начин да намалят отражението под 5%. Въпреки това общото количество на отразената светлина вероятно е значително по-високо, тъй като част от светлината бива отразена и на границата на слоя стъкло/силиций. Изчисленията на специалисти сочат около 15-20% за тънкослойните модули. Освен модулите, и др. елементи от околността могат за отразяват светлината. Предвид голямата численост на тези елементи и относително несистематичното оборудване на строителните спрямо този ефект, е възможно отражение на светлина в цялата околност.

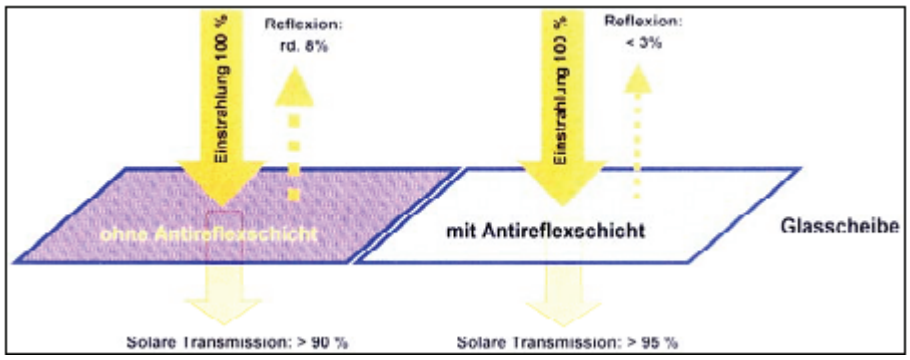

Фиг. 8: Отражение и пропускане на светлината от стъклените модулни повърхности.
Влияние на антирефлексните покрития (източник: модифициран по [21])
Трябва да се отбележи, че на границата на повърхността стъкло/силиций се стига до допълнително отражние.

Огледален ефект

За разлика от отражението, при което разпръсната светлина не носи информация, то този ефект се изразява в огледално отразяване на видими части от околната среда върху стъклената повърхност. Феноменът на невидимост (напр. поради прозрачност), който представлява опасност за птиците напр. поради сблъсък със стъклени фасади, не се проявява при ФВС, тъй като през те не са прозрачни и през тях не преминава светлина и поради тази причина не се очаква такова въздействие.

Ефектът на огледалото на модулните плоскости е силно зависим от избрания материал. За разлика от модулите от аморфен силиций, при тънкослойните (тънък носещ слой между две стъклени повърхности) може да се стигне до силен такъв ефект особено при неблагоприятна светлина.

Фиг. 9: Пример за огледален ефект на модулните повърхности
Пример: Напокривна конструкцияс тънкослойна технология
(Източник: Internetfoto: http://www.rpse.de/download/bildmaterial/Gescher1.jpg)

Изменение в спектъра на светлината или в поляризацията на светлината
Отражението на светлината от повърхностите може да измени нивата на поляризация на отразената светлина. Слънчевата светлина е неполяризирана, но и чрез разсеяната светлина при ясно или облачно време възниква модел на частично поляризирана светлина (невидима за човека), която е зависима от позицията на слънцето. Много животински групи (особено птици и насекоми) възприемат нивото на поляризация на светлината и я използват за ориентиране в пространството [33].

При попадане на светлина върху прозрачна неметална материя (напр. стъклена плоскост ири водна повърхност), част от нея се отразява, а друга част се пречупва от материята. Отразената светлина има свойството да е частично поляризирана, при което поляризационния градус и ъгъл зависят от ъгъла на падането на светлината, от дължина на нейните вълни, както и индекса на пречупване на използвания материал. При определен ъгъл на падане, рефлектираната светлина е напълно линейно поляризирана. Тази ъгъл е около 53° при стъклените повърхности и около 56° при водните, така че не съществува съществена разлика.

Изкуствени източници на светлина
Осветяването на части от производствената площадка е необходимо от съображения за сигурност напр. срещу кражба или вандализъм, както и с цел да няма нещастни случаи при обслужването на съоръженията (в производствената сграда или пътищата между редовете). Тези емисии не се отличават съществено от такива, произлизащи от други производствени сгради или населени места. При ФВСОП такова съществено въздействие върху околната среда може да настъпи тогава, когато площадките им са далеч от други урбанизирани терени и е възможно нарушаване на ландшафтния облик и върху животински свят (напр. привличане на нощни пеперуди).

3.8 Нагряване на модулите и кабелите
Чрез абсорбиране на слънчевата енергия при продължителното слънчево греене модулните повърхности силно се загряват, при което температурата на повърхността им може да достигне до 60° С. Обикновено обаче, при добре провертими модули, температурата се движи между 35°C и 50°C дори и при пълно слънчево греене. Тъй като ефективността на модула намалява с покачване на температурата на повърхността му, то от икономически съображения се търсят методи за минимизиране на загряването им.

Загряването на модулите при големи ФВСОП може да доведе до въздействие върху локалния микроклимат, напр. загряване на съседната територия или конвекция. То може да въздейства и върху летящите насекоми като ги привлича в по-хладни дни. При екстремни случаи мислими са и наранявания или смърт на дребни летящи животни.

Емисиите от топлинното лъчение (инфрачервено лъчение) се възприемат от някои животни. За разлика от концентриращите фотоволтаични съоръжения, които фокусират слънчевата светлина в една централна точка на горене, където се достигат високи температури, които от своя страна могат да даведат до смърт на птици, температурите на планираните в Германия съоръжения са по-малко опасни за гръбначните животни, тъй като дават достатъчно време за активно избягване на загретите части. При някои видове може да се очаква временен привличащ ефект на съоръженията (напр. за утринно затопляне), което беше потвърдено и при практическото проучване.

При провеждането на електричество по подземните кабели също има незначителни загуби на топлина. Загряването на кабелите зависи от напречното им сечение и от големината на тока, протичащ през тях. Тези общо взето малки токове в отделните кабелни системи са без значение за организмите и са незначителни от гледна точка на въздействието им върху околната среда.

3.9. Шумови емисии

Шумовите емисии се очакват преди всичко от използваната строителна техника по време на строителството. За преценяване на шумовите емисии от строителните машини съществува достатъчно литература. Потенциални конфликтни области са смущения на живущи наблизо граждани, както и на диви животни в особено чувствителни фази от развитието им. Трябва да се има предвид, че епизодичният (строителен) шум е по-малко конфликтен в сравнение с постоянния, като например шума от силно натоварени пътища.

Предизвиканите от строителството шумови емисии са налици и в резултат на изграждането на трафопостове или от поставянето на електромоторите за модулите. Трансформаторите са безпроблемни от гледна точка на шумовите емисии, а и шумовете на електромоторите са извън диапазона, който би предизвикал отрицателни въздействия върху околната среда.

Свиренето на вятъра при контакта му с модулите и конструктивните им елементи също може да предизвика шумови емисии. Тези шумове обаче вероятно биват при покрити от общия шум при силни бури, така че не представляват важен източник на отрицателно въздействие.

3.10. Електрически и магнитни полета

Чрез електрическото напрежение и преноса му възникват електрични и магнитни полета около кабелните системи, чиято сила зависи от напрежението и силата на тока. При използваните във ФВСОП правопроводникови кабели няма опасност за повишаване на полетата. Електрическите полета при правите проводници са по-малко критични от гледна точка на „електросмога”, т.е. на въздействието им върху биологичните системи, отколкото при електричните променливи полета. Електрическите променливи полета могат да доведат до физиологични промени, например намаляване нивото на мелатонина.

При фотоволтаичните системи се използват различни кабелни системи. Производственото напрежение достига до 1 киловат и маскимална сила до 100 ампера (по водещите към трансформаторите кабели). Въпреки това според преобладаващото мнение могат да се изключат значителни въздействия върху околната среда, тъй като посочените по-горе стойности възникват само в някои кабели, които се намират на по-голяма дълбочина. Трафопостовете и трансформаторите са затворени най-често в метални кутии, които ограничават разпространението на електромагнитните полета. Обобщавайки трябва да се каже, че не се очакват значителни негативни въздействия върху природния баланс и рекреационния потенциал на ландшафта в резултат на електричните и магнитни полета.

4. Природозащитна законова рамка[4]

5. Анализ на съществуващите планове.

5.1. Формулиране на целите

Наличните разрешителни документи на обследваните ФВСОП бяха систематично анализирани от гледна точка на проведените ограничаващи, намаляващи и конпенсиращи мерки (вид, обхват, местоположение и функционалност по отношение на намесата). При това бяха проверени и прогнозните въздействия, които са изиграли решаваща роля за предложената концепция от мерки, както и методиката за определяне на компенсаторните мерки. Анализирани бяха докумнетите на общо 4 от 6-те парка.
Трябва да се има пред вид, че повечето проекти са осъществени при действаща друга нормативка база. От интерес е частта от анализа, посветена на проверката на прогнозните въздействия на проекта върху отделни обекти на защита. Резултатите са представени в таблична форма, в която са изброени очакваните по време на създаване на проекта въздействия, и оценка на качеството на прогнозата за вероятността от настъпването им и значителността им.

.....

5.3. Качество на прогнозните въздействия

За посочените в таблица 3 въздействия върху околната среда беше оценено дали е направена прогноза и с какво качество е тя. Използвани бяха следните критерии за качество:

- научна обосновка на прогнозата, напр. чрез аргументирана поредица от логически заключения или литературни данни и
- пълнота на прогнозата, напр. определяне на въздействащите фактори, на възможните приемателите на въздействие, както и описание на въздействията).

От съображения за опростяване бяха изведени пет категории за оценка:

ооо прогнозата на въздействие е напълно успешна и е научно проследима
оо прогнозата на въздействие е напълно успешна, но предвид недостатъчна прозрачност е трудно проследима
о прогнозата на въздействие е повърхностна без количествена и научна обосновка
X няма прогноза на въздействие
- факторът на въздействие на настъпва за този тип план или проект

Таб. 3: Качество на прогнозните въздействия в анализираните документи.

Група въздействия	Възможно въздействие	животни	растения	ландшафт	Проект A	Проект B	Проект C	Проект D
Преобразуване на площи/ отнемане на площи	Обща загуба на местообитания поради застрояване	**X**	**x**		ооо	оо	ооо	оо
	Обща загуба на местообитания поради промяна начина на ползване	**X**	**X**		ооо	ооо	о	оо
	Въздействия върху местообитанията поради намеса в почвата (напр. утъпкване)	**X**	**X**		о	о	о	о
	Въздействия върху местообитанията	**X**	**X**		ооо	X	X	X

[4] Тази част от ръководството не е преведена, защото е посветена на немското природозащитно законодателство, което не е директно приложимо в Германия. Частта от точка 4, посветена на Натура 2000, обхваща само основните неща свързани с условията за провеждане на ОС. Всички специфични въздействия, които могат да бъдат предизвикани от ФВСОП, са описани в точка 5. Бел.р.

	поради покриване (напр. засушаване)							
	Въздействия върху местообитанията поради засенчване	**X**	**X**		ооо	X	X	X
Бариерен ефект	Отнемане на площи поради ограждане	**X**			-	X	X	X
	Въздействие върху кохерентността	**X**			оо	X	X	X
	Ограничаване на почивката в близката околност			**X**	ооо	о	о	-
Оптично възприятие и емисии	Общо изменение на ландшафтния облик			**X**	ооо	о	о	X
	Смущения чрез отражение и заслепяване	**X**		**X**	оо	о	X	X
	Смущения/прогонване поради ефекта на силуета	**X**		**X**	о	X	X	X
	Ефект на привличане от страна на модулите върху животни (потенциална заплаха)	**X**			о	X	X	X
Акустични емисии	Шум от строителството	**X**		**X**	**ооо**	X	X	X
Материални емисии	Емисии на вредни вещества при аварии или почистване	**x**	**x**		**оо**	**о**	X	X

Легенда

ооо прогнозата на въздействие е напълно успешна и е научно проследима

оо прогнозата на въздействие е напълно успешна, но предвид недостатъчна прозрачност е трудно проследима

о прогнозата на въздействие е повърхностна без количествена и научна обосновка

X няма прогноза на въздействие

- факторът на въздействие на настъпва за този тип план или проект

Резултатът от анализа показва, че в от малко от случаите прогнозата е напълно успешна, и че досега факторите на въздействие рядко са били тематизирани.

5.4. Утвърдени мерки за намаляване и избягване на въздействията

Извеждането на целеви мерки за избягване и намаляване на значителното въздействие се предхожда от прогнозиране на въздействие (Кой *въздействащ фактор* до какво *въздействие* води и върху какъв *обект* въздейства?). По-долу са посочени предложените в анализираните документи мерки, които имат за цел намаляване и ограничаване въздействието върху природата (преди всичко за видове и местообитания) и върху ландшафтния облик:

Таб. 4: Ограничаващи и намаляващи въздействието мерки в анализираните инвестиционно намерения.

Инвестиционно намерение А - поставяве на съоръженията в редици, успоредни на височинните линиее, чрез което се намалява техническия характер на терена - избор на местоположение, скрито от погледа място - създаване на насаждения с цел скриване и озеленяване на производствената площ - екстензивно използване на зелените площи - избягване на отрицателно въздействащи върху околната среда строителни материали и елементи Инвестиционно намерение В - избягване на големи изкопни дейности по време на строителството - запазване на съществувашите пешеходни и велосипедни пътеки - адаптиране към релефа на местността, респ. предотвратяване загубата на коридорни елементи

- озеленяване на строителната площадка

Инвестиционно намерение С
- не са посочени специфични ограничаващи или намаляващи въздействието мерки

Инвестиционно намерение D
- използване на строителни машини с двойни гуми или вережни машини с цел минимизиране на утъпкването на почвата
- избягване поставянето на модули върху ценни части от територията

5.5. Утвърдени компенсаторни мерки

Във оценяваните документи са представени следните мерки за компенсиране на оставащите неизбежни въздействия.

Таб. 5: Предложени компенсаторни мерки в анализираните планове.

Инвестиционно намерение А
- създаване на влажни зони, като заместител на покритите „сухи" площи
- екстензивно използване на зелените площи на територията на соларния парк

→ повишаване на екологичната стойност на голяма част от заетата от проекта територия, вкл и на площите, върху които не са поставени модули

Инвестиционно намерение Б
- засаждане на на полезащитни пояси от дървета и храсти (извън соларния парк)
- превръщане на нива в екстензивно пасище (извън соларния парк)
- създаване на странични ивици около интензивно ползвани площи
- възстановяване на увреден биокоридор

→ компенсаторни мерки върху външна площ, възлизаща на 35% от големината на производствената площадка

Инвестиционно намерение С
- засаждане на нови полезащитни пояси от храсти
- създаване на екстензивна ливада (една коситба годишно)
- поддържане и развитие на площ с многогодишни тревни съобщества (коситба на всеки две години)

→ компенсаторни мерки върху външна площ, възлизаща на 36% от големината на производствената площадка

Инвестиционно намерение D
- създаване на къртълови съобщества и поддържане на влажна зона чрез ръчно рязане на тревата (на производствената площадка)

→ компенсаторни мерки върху 47% от големината на производствената площадка (на територията на самия проект)

5.6. Заключение

Предвид на общо взето недоброто качество на прогнозите за въздействия при анализираните документи се установиха научни дефицити при изпълнението на правилата за регулиране на намесата[5]. Това се отнася особено за създаването на проследими прогнози за въздействия върху отделните засегнати структури и процеси.

[5] Виж бележка на редактора на стр. 10. Бел.р.

Установява се също, че извеждането на предвижданите мерки за ограничаване и намаляване на въздействието и компенсиращите мерки е недостатъчно. Изравняване или заместване на повлияните стойности и функции с предложените мерки е слабо възможно.

.....

6. Проведени практически изследвания

6.1. Научни основания за проведените практически изследвания

Смисълът на тези изследвания е в установяване на възможните въздействия на избрани вече реализирани ФВСОП върху растенията, животните и ландшафта.

[…]

Преди това бе изготвен каталог за критериите за избора на проектите, както следва:

6.2. Критерии за избор на проектите за практически изследвания

» Критерий 1: Географско положение (физикогеографско райониране)

По възможност подлежащите на проверка проекти трябва да са разположени в различни физикогеографски райони в Германия, за да могат да бъдат отразени различните характеристики на тези райони (напр. свойства на културния ландшафт, релеф, особености на видовото богатсво)

» Критерий 2: Политическо положение (провинция)

Предвид различните специфични за отделните провинции проекти по отношение на разрешителните документи или компенсационните мерки, по възможност проектите да касаят различни провинции.

» Критерий 3: Вид на земеползването

Предвид разпоредбите на Закона за ВЕИ относно различните възможности за земеползване (ниви, военни или индустриални площи за превръщане) и различната им природозащитна стойност, различията между очаквания видов състав и свързаните с това различни въздействията на проекта, е необходимо да се подберат проекти с различно земеползване преди постояването на ФВС. От особена научна важност са чувствителните територии. Площи с екстремни предварителни увреждания като напр. депа за отпадъци, граничещи с индустриални площи или напълно увредени терени са от второстепенен интерес за този анализ.

» Критерий 4: Големина и местоположение

Много от въздействията върху околната среда зависят от големината на отнеманите площи от природата, като от значение е и техническият дизайн на съоръженията (напр. големина и височина на модулите, разстояние между редовете). Днес като екстремни се считат самотно стоящи, относително големи и високи инсталации (т.нар. “Movers”), както и дългите редици от трайно фиксирани модули.

» Критерий 5: Представителност

Изследваните ФВСОП трябва да са по възможност представителна извадка от гледна точка на конфигурация, техника и положение за сегашното и бъдещото усвояване на площи за ФВС.

В допълнение бяха отчетени и общи специфични методични критерии за избор.

» Критерий 6: Пригодност на изследваните инсталации за извличане на изводи относно групите видове, които трябва да се изследват

Не всички ФВСОП са подходящи за планираните изследвания. Особено вероятността за наличие на екземпляри от определени видове (в сигнификантни популационни големини) зависят много напр. от предходното ползване на терена, наличните в момента хабитатни структури или ефекти от околността (като близост до водоеми).

» Критерий 7: „Възраст" на съоръжението
Много от големите фотоволтаични паркове са реализирани едва преди две години. Площите все още носят следи от въздействията на строителството (следи от преминаване на коли, утъпкани площи, почва без растителна покривка). По естествени причини някои от видовете се нуждаят от известно време, за да се възстановят върху съответната площ. Освен това може да се очаква и наличието на т.нар. индикатори за увреждане (пионерни видове) в първите няколко години. От това съображение по-целесъобразно за доказване на зависимите от проекта въздействия е включването в изследването на съоръжения, които са въведени в експлоатация преди поне две години.

» Критерий 8: Достъпност
За провеждането на по-голяма част от запланувaните теренни изследвания е необходимо да се получи разрешение от собствениците за посещение на място. Освен принципното им съгласие, трябва да се постигне договореност за посещения по всяко време предвид необходимостта за провеждане на изследвания при определени климатични условия или точно определено време от денонощието (като напр. нощните посещения), още повече при оградените паркове.

6.3. Избрани области за изследвания
Предвид горните критерии бяха избрани 6 парка [...]. Поради различни причини (забрана за влизане, течащи строителни дейности или др.) от избраните паркове пет са в Бавария, което противоречи отчасти на критерий 2. Според нас това е допустимо, тъй като множеството от планираните и реализираните паркове са разположени в тази провинция.
[...]
По отношение на предходното земеползване, доминират селскостопанските площи, ползвани като ниви. Един от проектите е осъществен върху бивш военен полигон.
[...]

6.3.1. Кратка характеристика на обследваните области

В следващата таблица са представени изследваните места, както и някои от съществените за изследването характеристики на ФВСОП. [...]

Таб. 6: Характеристики на изследваните соларни паркове.

	Markstetten	Neuenmarkt II	Kleinwulkow	Erlasee	Hemau	Mühlhausen
Lage	Neumarkt Opf.	Kulmbach	Genthin	Main-Spessart-Kreis	Regensburg	Neumarkt Opf.
Peak-leistung	1.584 kWp	insg. 583,2 kWp	01,6 kWp	12000 kWp	3.965 kWp	6269 kWp
in Betrieb seit	Ende 2001	2003	002-2004 (abschnittsweise)	Ende 2004	Anfang 2003	Ende 2004
Betriebs-fläche (ha)	ca. 8 ha	ca. 3 ha	a. 4 ha	ca. 75 ha	ca. 18 ha	ca. 21 ha
Anlagentyp	fest	fest (Dünnschicht)	achsig nachgeführt, Wafer	2-achsig nachgeführt, große Betonsockel, Wafer	fest, Wafer	nachgeführt, 1-achsig, Dünnschicht
Relief	Hanglage	eben	ben	weitgehend eben	eben	weitgehend eben
Vornutzung	Acker	Acker (randlich Feuchtwiese)	cker	Landwirtschaftliches Versuchsgut (Weinbau)	Militär (Raketenbasis)	Acker
Umland-nutzung	Acker/Siedlung; Gehölzgruppen	frisches/feuchtes Grünland, Ackerbrache, Siedlung, RRB, Baumpflanzung als AE	ald, Siedlung, Acker	Acker, Feldgehölze	(Nadel)Wald	Ackerland, Grünland, Fluss/Kanal, Speichersee, Gewerbe
aktuelle Nutzung	Wiese, Hochstauden, nicht eingesät, Schafbeweidung	nicht eingesät! Wird regelmäßig gemäht, aber unter Modulen oft Hochstauden, ungleichmäßiger Wuchs	ohboden, Einsaat/Mahd	Rohboden, nicht eingesät, stellenweise Wiese, beweidet seit 2006	Rohboden, Kiesschüttung, Binsenbestände. Ruderal-vegetation, ganzjährig beweidet mit Schafen	Grünland, eingesät, Schafbeweidung
Zaun	Zaun, 10 cm unten offen	Drahtzaun, 10 cm unten offen	Metallzaun, rd. 2 m ohne Durchlässe	nein	ja, bis zum Boden	ja, unten 10 cm offen, mit Metallstangen gesichert
Besonder-heiten	Anlagen auf Holzgestellen mit Betonsockeln	nicht nachgeführte Reihenmodule (Dünnschicht)	Module sind "baumartig" angeordnet	zweiachsig nachgeführt 6 m hohe Mover,	Anlagen auf Holzgestellen mit Betonsockeln	Module werden einachsig nachgeführt
FOTO						

6.4. Изследване на растения и животни

6.4.1. Преглед на осъществените изследвания

Съществените резултати от представените по-долу теренни изследвания са представени в глави 7 и 8.

Таб. 7: Обекти на изследвания и методи.

Обект на изследване	Метод на изследване
Големи и средни бозайници	Две наблюдения за всяка от двете групи през есента (таксация с помощта на автомобилни фарове) в три от ФВС и прилежащите площи, анализ на следи в снега, анкети, случайни наблюдения при други дейности на терена
Птици	Редовни планирани наблюдения върху използването на площите в парковете и в прилежащите терени от птици, вкл. наблюдения върху мигриращи видове птици (в три парка, във всеки по 14 посещения)
Безгръбначни I	Изследване на скакалци върху малки площи (като индикатори за топлолюбивите животински групи) на три места, разположени на част от производствената площ Случайни наблюдения на други групи безгръбначни (припичащи се на слънце върху модулите летящи насекоми)
Безгръбначни II	Поставяне на залепващо фолио върху модулите и конструкциите им за продължително време на едно от местата (изследване на „привличане" въздействие на модулите)
Растителност	Документиране на наличните видов състав, височина, плътност под и до модулите в четири от местата Документиране на въздействието на режима на ползване на земята (пашуване, коситба)
Облик на ландшафта	Описание и оценка на ландшафтния облик (напр. изменение на същността, обсег на зрителното възприемане с определяне на въздействащи зони) на няколко местата в околностите на три от парковете

6.4.2. Методика на изследванията

Флора/растителност

Ботаническите изследвания бяха проведени в 4 парка в периода 14.09 до 3.10.2005.
Тъй като всички паркове функционират от скоро (от преди 2-3 годи, а един от тях дори все още е в строеж), не можаха да бъдат разпознати очевидни, свързани със засенчването от модулите, негативни въздействия върху растителността. От такива съображения не бяха осъществени предварително планираните трансектни наблюдения.

Растителността във всички паркове бе доста хетерогенна, което се дължи и на причиненото от строителството изменение на почвената структура. След това бяха изготвени списъци на характерните растителните видове, определящи аспекта на месторастенето (под модулите и между редиците). Видовете списъци са непълни, тъй като бяха избрани само определени характерни части от изпозваните площи, и защото обхождането бе направено еднократно през есента. Тези списъци служат като основа за охарактеризиране на мястото и подлежи на допълване.

Скакалци

Бе извършено примерно изследване на ползването на терените от насекоми на три места. Предвид сезона бяха установени само скакалци, чието улавяне през есента дава все още възможност за полуколичествено изследване. Скакалците бяха изследвани с оглед установяване на възможните последствия от засенчването върху ползването на терена от дневноактивни животни. Тъй като изследванията бяха проведени през

късното лято, работата с други, също така подходящи за анализ видове (дневни пеперуди, други опрашващи насекоми) бе оценена като нецелесъобразна.
През късното лято на 2005 г. бяха направени няколко теренни обхождания, при които част от производствените площи бяха обходени по трансектния метод по продължение на модулните редици. Отскачащите или наблюдаваните при свирене скакалци бяха записвани и по възможност разделяни по вид и пол. Описвано бе къде са наблюдавани (на слънчево или засенчено от модулите място). При невъзможност за определяне на вида, се извършваше причисляване към категории.

Дължината на трансектите и ширината на засенчените или не ивици бе измерена с крачки, а там, където разстоянието между модулните редове е голямо бяха обособени две трансектни ивици.

Таб. 8: Преглед на полевата работа за изследване на скакалци.

Място	Нойенмаркт II	Хемау	Маркстретен
Време на обхождане	6.9. – 21.09.2005	18.09.2005	19.09.2005
Трансекти в м	1743	1592	406
Съотношение засенчени/слънчеви ивици в см	130:90	400:300	350:350

В допълнение за групата на скакалците бе предприето изследване и на останалата част от производствената площадка с цел създаване на обща картина върху начина на общото ползване на терена. Записани баха и други видове насекоми, като например кацнали върху модулите насекоми, летящите между редовете, дневни пеперуди или хименоптери, които бяха взети предвид при последващите дискусии. Поради спорадичността на наблюденията, същите не могат да дадат изчерпателни резултати.

Бозайници
Наблюдение на бозайниците бе направено в два парка (Хемау и Ерлазее), а в Клайнвулков бе събрана допълнителна информация.

През есента на 2005 г. в Хемау и Ерлазее бяха предприети по две нощни контроли чрез фарова таксация. Теренът бе обходен бавно с автомобил по предварително определени пътища и осветен с фарове (на разстояние до 100 м). Наблюдаваните бозайници бяха записани. В Ерлазее бе проведено същото изследване на същата по големина площ, но разположена в съседство на парка. При Хемау това не беше осъществимо поради изолираното положение на парка сред гориста местност.

В Клайнвулков бе проведена анкета на 25.01.2006 г. като първо бе направено допитване до собствениците и ползвателите. Систематични изследвания не бяха възможни, тъй като противно на предварителната информация теренът вече е напълно ограден, така че информация за ползването му от бозайници преди и след заграждането можеше да бъде снета само чрез допитване на собственика.

Допълнително бяха предприети неколкократни изследвания в парковете Хемау и Ерлазее на оставени в снега следи. Наблюдаваните бозайници при проведения мониторинг на птиците до юни 2006 г. също бяха записани.

Птици

Систематичните изследвания на възможните въздействия върху птиците бяха осъществени в ФВСОП Хемау, Мюлхаузен и Ерлазее. Допълнително бяха направени орнитологични наблюдения в парковете Маркщетен и НойенмарктII, а за парка Клайнвулков такива данни бяха предоставени от трети лица.

Наблюденията започнаха в края на септември 2005 г. и продължиха до юни 2006 г. Два пъти седмично по време на чифтосване и гнездене и на всеки 4 седмици през зимата бяха извършени наблюдения в ранните сутрешни часове. Всеки от парковете бе изследван 14 пъти. В продължение на четири часа бяха регистрирани от различни страни (по края или вътре в промишлената площ) всички видове птици по отношение на местоположението и поведението им. Освен това беше направена диференциация между птиците, кацащи върху модулите, или придържащи се в пространството между модулите или до тях. За прелитащите птици се отбелязваше приблизителната височина на полета им над съоръжението, а за наблюдаваните птици извън парка – отстояние от него и предпочитание към местообитание (открити пространства, храсталаци или др.). Заснетите отделни параметри могат да се видят в Таблица 25 до Таблица 30 от приложението).

Фотоволтаичният парк Мюлхаузен е видим от всички страни, така че влизане в него не бе необходимо, но в другите два бе наложително картиране и извън тях.

Улов на насекоми чрез залепващо фолио

В рамките на първото заседание на работната група към проекта някои от членовете й установиха, че при съгласуване на проектите често се обръща внимание на потенциалните заплахи за редки водни насекоми, които предвид възможното „привличащо въздействие" на фотосоларните модули ги взимат за водни повърхности и се сблъскват с или кацат на повърхността им (загуба на енергия). До сега не са познати конкретни изследвания върху този вид въздействие, които да доказват такъв ефект или да го измерват количествено. По тази причина през пролетта на 2006 г. проектът беше допълнен с цел идентифициране на привличащия ефект на модулите върху насекомите (особено водните). Поради сложния от научна гледна точка въпрос и липсващите до момента проучвания, използваната методика за изследване на този комплекс от въздействия е представена по-долу подорбно.

Метод на изследване

Тъй като модулите не трябва да бъдат повреждани и директно покривани с лепило за насекоми, за целите на изследването бяха използвани прозрачни фолия, покрити с лепило за „залепване" на насеком. Трябваше да бъде изследвано най-вече предположението дали модулите имат особено привличащо въздействия за групи насекоми, които прекарват някои стадии от развитието си във вода (напр. водни бръмбари, еднодневки, водни цикади, Trichoptera, Neuropteridae, Plecoptera и др.). От друга страна обаче ползването на модулите по други причини също трябваше да бъде изведено с помощта на екологичната принадлежност на уловените таксони например като място за припичане (за водни кончета, дневни пеперуди) или като място за лов (напр. за хищни мухи). Поради наличието на малки водни площи около парка Хемау, той беше предпочитан терен за изследванията, но не беше получено разрешение за влизане от ползвателите на парка поради страх от намаляване на енергодобива. Подкрепа и съгласие намерихме в лицето на гражданското сдружение за соларна енергия при парк Нойенпарк II, където беше проведено изследването.

В този парк, в съседство на който има стоящ воден басейн, върху четири от фотоволтаичните конструкции бяха поставени фолия за улов. Освен това до фотомодулите беше поставена една дървена плоскост, която трябваше да послужи като референтна площ и беше също покрита с лепило за насекоми. Бяха използвани прозрачни полиестерни фолия. Площа на всеки модул вкл. рамката възлизаше на 92 x 92 cm. Референтната площ беше със същатата големина и беше направена от водоустойчив фазер с кафяво-червеникаво лаково покритие, което много наподобяваше цвета на фотоволтаичните панели. Дървената плоскост беше прикрепена с болтове и винкел на носещите ръбове на фотопанела. Полиестерното фолио беше поставено върху модула и залепено с черно фолио по ръбовете. Модулите са тънкослойни соларни модули от тип Kaneka 54 и са инсталирани в редици върху метални шини под ъгъл 30 градуса.

Фолията бяха сменяни всяка седмица в периода 25.04. – 16.06.2006 г. Способността на фолиото за улов чрез залепване възлиза на 44 дни. Смяната им ставаше само при сухо време и липса на вятър, поради което експонирането им продължаваше различно дълго. Периодът на улов беше избран в зависимост от летежа на водните бръмбари, който обикновено се простира от април до юни.

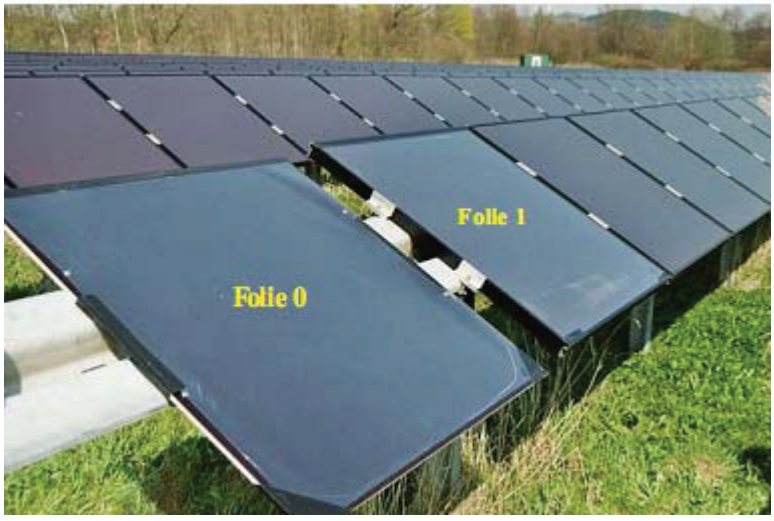

Фиг. 10: На преден план фолио 0 върху референтната площ (лакирана плоскост), зад него фолио 1 върху модул. Останалите модули са без фолио.

Фиг. 11: Фолиото рефлектира по различен начин в сравнение със съседните модули без фолио и различно спрямо в ляво разположените метални шини на постамента. Западно от оградата се намира водоем със стоящи води.

Таб. 9: Преглед на времевата рамка за улов на насекоми и метеорологични условия.

№	Период през 2006	Бр. дни	Метеорологични условия
1	25 април – 2 май	7	Променливо дъждовно до слънчево
2	2 май – 5 май	3	Топло, слънчево, почти без валежи
3	5 май – 9 май	3	Топло, слънчево, облачно
4	9 май – 14 май	5	Частично дъждовно, частично слънчево, 18-23° C
5	14 май – 19 май	5	Дъждовно, бури
6	25 май – 1 юни	6	Силно и продължително дъждовно, градушка, студено
7	1 юни – 9 юни	8	След продължително дъждовно време, два слънчеви дни и температура 24° C
8	9 юни – 16 юни	7	Горещо, слънчево, лека мараня

Всичките пет фолия във всеки от периодите на улов бяха на място завити в руло, завързани с кламери или тиксо и поставени в найлони. При транспортирането им се обръщаше внимание върху възпрепятстването на падането и залепването на рулата. В лабораторията фолията бяха отново разпънати и нарязани на 20 парчета за преброяването на насекомите под бинокуляр. Преброяването на таксоните беше осъществено чрез разделянето им по групи, а определянето им до вид ставаше след поставянето им в стъкла с алкохол.

Първоначално беше планирано под модулите да бъдат поставени улеи, върху които да събират насекомите, които падат при сблъсъка им с повърхността. Тъй като модулите бяха наклонени под малък градус, този метод не обещаваше успех, но методът може да бъде приложен в някой от другите паркове. За определяне на видовете групи беше използвана научна литература: [27], [49], [45], [70], [63]

6.4.3. Резултати от практическите изследвания

Флора/растителност

При всичките четири изследвани парка след инсталацията на модулите не следваше засяване с трева. В Хемау става дума за бивш военен полигон. Модулите са поставени върху сечища или естествено лишена от растителност почва, частично върху някогашни рудерални и зелени площи и върху утъпкани полски пътища. Дървените конструкции тук бяха инсталирани върху камари с чакъл поради влагата. Поставеният между модулите чакъл трябваше по-късно да бъде отсранен по предписание на институцията, отговаряща за опазването на природата. Останалите три парка представляват някогашни ниви. Ерлазее беше някогашна селскостопанска опитна площ. Към Нойенмаркт II беше включена една влажна ливада около производствената площадка. Поради това, че при парковете Хемау и Нойенмаркт II терените са неплодородни (бедни на тревна растителност) е предвидено затревяване, за да се подобри качеството на терените за паша на овце. В Хемау това трябва да стане чрез събиране на семена от окосена трева. Маркщетен и Хемау подлежат на екстензивно пашуване на овце (вкл.и на застрашени породи). Същото се отнася от началото на 2006 г. и за парка Ерлазее. Нойенмаркт II за разлика от предходните се коси механично на неравномерни периоди от време. Според ползвателите на фотоволтаичния парк пашуването тук е неуспешно.

Растителността по време на картирането (късното лято на 2005 г.) и при четирите парка беше силно повлияна от свързаните със строителните дейности изменения в почвата. В Ерлазее строителството беше в ход, така че голяма част от площадката се доминираше от гола почва и следи от гуми. Списъкът на растенията бе съставен от видове, намерени на незасегнатите площи или върху които беше приключило строителството.

И при четирите обследвани парка доминираше пионерна растителност с рудерални видове и видове на полските култури, предопределена от предходното земеползване и предвид доскорошната строителна дейност. Плътна тревна покривка отсъстваше на повечето места, освен там, където се е запазила непроменена и представлява предходното ползване. Беше изготвен списък на видовете, като беше правена разлика между тези под модулите и тези в междуредията.

В Нойенмаркт II флората е относително богата на видове и структури. Тъй като площта се коси при нужда, могат добре да се развиват тревни видове и храсталаци и да доминират над житните видове. Само в участъка на някогашната влажна ливада в южната част на ФВСОП се оформи затворена, доминирана от житни видове покривка. Под модулите след коситбата остават (поради това, че не цялата площ може да бъде достигната с косачката) някои високи растения като *Epilobium ciliatum*, *Artemisia vulgaris*, поради което в края на лятото тук може да се установи хетерогенна структура на растителността. През пролетта и ранното лято растителността под и между модулите е еднакво висока и еднородна по отношение на видовия състав. Доминиращи видове са *Leontodon autumnalis, Crepis biennsis, Elymus repens, Trifolium pretense, Taraxacum officinale, Ranunculus repens*. Успоредно с ливадните и ръдералните видове, се срещат и и видове от предходното селскостопанско ползване.

В Хемау по-голямата част от модулите са построени върху изкуствено баластрирана площ. Баластрата е била поставена при инсталирането им, за да им се предаде по-добра стабилност. По предписание на отговорната за опазване на околната среда институция баластрата е премахната от пространствата между модулите. Във влажните и утъпканите от тежките машини участъци доминира *Juncus effesus*. На места се срещат

Cirsium arvense, Cirsium palustris, и многобройни рудерални видове като *Hypericum perforatum*, *Tanacetum vulgare*, *Rubus fruticosus*. В съответствие с предходното ползване на земята, растителността е хетерогенна, като на ограничени площи се срещат ливади, участъци, доминирани от детелина или бедни на хранителни вещества площи с *Hieracium* spec. и *Crepis capillaris*. Тъй като през лятото овцете често лежат на сянка под модулите и съответно изхвърлят по-често изпражнения, на места се появяват нитрофитни видове като обикновената коприва. Иначе под модулите се развиват много рудералните видове на високотревията като *Epilobium ciliatum, Daucus carota*, *Scrophularia nodosa, Tancetum vulgare*, *Poa trivialis, Lunaria vulgaris, Galium album, Potentilla erecta, Geranium robertianum*. Появяват се и хастовидни видове като ракита напр. Появилите се на места дзуки и тръни към момента се косят. В бъдеще ще се създаде по-добро пасище чрез разпръскване на семена от събрани откоси от съседните площи.
[…]

Скакалци
При обследването на три от площадките бяха установени 14 вида скакалци в оградените територии на ФВСОП. Четири от видовете са включени в Червената книга. Това показва, че на територията на фотоволтаичните паркове, където площите не са засявани, не са ползвани пестициди и растителността е хетерогенна, могат да се наблюдават и по-взискателни видове скакалци.
[…]
Стана ясно, че скакалците предпочитат значително повече осветените от слънцето участъци в сравнение със засенчените модулите. Това важи както за пеещите мъжки екземпляри, така и за женските, за непеещите мъжки и за ларвите. Този ефект бе наблюдаван както при сухолюбивите като *Chorthippus biguttulus* и *Chorthippus brunneus*, така и при мезофилните като *Chorthippus parallelus* и при влаголюбивите видове *Chorthippus dorsatus* и *Chorthippus albomarginatus.*
Налага се изводът, че предвид засенчването, модулите оказват значително въздействие върху начина на ползване на площите от скакалците.

Фиг. 12: Засенчване на растителността от модулите.

Бозайници
В рамките на изследването трябваше да бъдат намерени отговори на два въпроса – дали поставянето на модулите ще доведе до изменение в ползването на засегнатите площи от средно големи и големи бозайници, напр. поради безпокойство от модулите и дали

ограждането на парковете повлиява върху потенциалното ползване на терена от бозайници.
[…]

Таб. 10: Резултати.

Наименование	Червена книга	Хемау	Ерлазее	Клайнвулков
Lepus europaeus	3	3	X	X
Capreolus capreolus				X
Sciurus vulgaris				X
Vulpes vulpes			X	X
Dama dama				X

В таблицата са представени разултатите от изследването в три от парковете. Установено бе присъствие за див заек, сърна, катерица, лисица и елен лопатар (без дребни бозайници и прилепи).

Резултатите от таксацията на автомобилни фарове са представени в следващата таблица. Паркът Ерлазее не е ограден, а паркът Хелмау е ограден, но по съществуващите пътища може да се преминава добре с автомобил. При Ерлазее имаше възможност за провеждане на същото изследване на подобна площ извън парка, а при Хелмау не, защото в съседство има само гора.

Таб. 11: Резултати от таксацията на автомобилни фарове.

Соларен парк	Дата	Осветена площ	Сърни	Див заек
Парк Хемау	03.10.05	Почти цялата територия (15 ха)	-	1
Парк Хемау	13.09.05	Почти цялата територия (15 ха)	-	1
Парк Ерлазее	02.10.05	15 ха	-	1
Ерлазее	02.10.05	15 ха	3	4
Парк Ерлазее	29.10.05	15 ха	1	-
Ерлазее	29.10.05	15 ха	2	7

По време на изследванията в парк Ерлазее, част от строителните работи все още не бява завършени. Възможно е след тяхното приключване, посещението на бозайници да се осъществява по-често.
[…]

Резултатите от наблюдаването на следи по снега през зимата в оградения парк Хелмау показват, че зайците успяват да преминат през отвори под оградата, произтичащи от неравности на терена. Същите отвори се ползват и от лисици.
[…]

Птици

Систематичното обследване на птиците в три фотоволтаични парка и прилежащия им терен в продължение на девет месеца послужи за установяване на възможните реакции на птиците спрямо модулите. Във фокуса на изследването стоеше допускането, че птиците могат да сметнат рефлектиращите модули за водни повърхности и по този начин може да се стигне до колизии с тях или до промяна на летателните коридори (и като следствие загуба на енергия). Освен това трябваше да се изследват другите

обичайни въздействия на фотоволтаичните инсталации върху ползването на пространството от птици.

[…]

Таб. 12: Преглед на резултатите от орнитологичното картиране 2005-2006.

ФВСОП	**Мюлхаузен**	**Ерлазее**	**Хемау**
Тип модули	Подвижни, едноосеви	Двуосни подвижни	неподвижни
Площ	21 ха	75 ха	18 ха
Големина на модулите/окачване	Всеки с площ от 1 кв.м., единични в редица, движени едновременно, върху метални шини	Бетонни конзоли, по 9 модула, всеки с 1 кв.м. площ, с обща височина 6 м	Дървени рамки с по 9 модула, всеки с 1 кв.м. площ в три редици един над друг
Съседни площи	Канал Дунав-Майн Изкуствени езера (резервоари), ниви, малки градини, дървета и храсти около земеделски площи	Гори, дървета и храсти около земеделски площи, ниви, ливади, селскостопански двор	Малки водоеми и някогашен бункер на площта на съоръжението, иглолистна гора отвън
Наблюдавани видове на производствената площадка, от които	31	30	27
Кацнали на модули	14	14	10
Задържащи се под модулите	9	9	6
Кацнали до модулите	16	14	15
Прелитащи	29	23	22
Сигурно/ предполагаемо размножаване в площта на ФВСОП	5	9	12
Видове извън площта на съоръжението	43	54	31
До 50 м отстояние	32	45	24
Не установени на територията на съоръжението	18	28	12

ФВСОП	**Нойенмаркт II**	**Маркщетен**	**Клайнвулков**
Тип модули	неподвижни	неподвижни	Едноосни, подвижни
Площ	3 ха	7.8 ха	неизвестна
Големина на модулите/окачване	Всеки с площ от 1 кв.м., единични в редица, върху метални шини	Дървени рамки с по 9 модула, всеки с 1 кв.м. площ, в три редици един над друг	18 конзоли (модулни дървета), всяка по 9 м височина
Съседни площи	Населено място, малък изкуствен водоем, влажна ливада, храсталаци, ниви	Гори, ниви, населено място полезащитен пояс	Населено място, халета, ниви, иглолистна гора

Значими наблюдения	2006 Двойка яребици на територията на ФВСОП, Домашна червеноопашка и Жълта овесарка периодично кацнали на модулите, в съседните водни площи домашни гъски и неми патици, последните прелитащи от време на време над модулите, зелен кълвач в граничешите храсталаци	2005 Жълта овесарка и Стърчиопашка, Домашна червеноопашка в границите на съоръжението, последните кацнали върху модулите, ловуваща извън парка Ветрушка, пак там обикновен скорец и полско врабче	2005 едно семейство Ветрушка с излитащи малки дълго време на територията на съоръжението; Гнездо на Стърчиопашка върху една от конзолите, предполагаемо гнездене на Ливадарче, Червеногърби сврачки ловуващи около соларните модули

Представените резултати, разделени по видове птици са представени подробно в таблици в приложението. Там е направено разграничение според областта на изследване за всеки вид, дали е наблюдаван в границите на площадката на ФВСОП, под или до модулите или дали само е прелитал. За видовете извън площадката, но в прилежащата територия, е нанесено също, в кой тип местообитание са наблюдавани, дали почиват, дали търсят храна или са прелитащи и на какво отстояние от съоръжението като цяло се придържат.
[…]

Като централен резултат от изследвания се констатира, че:

- не се установи поведение у птиците, което може да бъде интерпретирано като негативна реакция на животните на въздействието на модулите. Не бяха наблюдавани опити за кацане върху модулите като върху вода, както и отклонения от обикновените летателни маршрути на прелитащите птици, които могат да се определят като предизвикани от смущение или объркване на екземплярите. Също така не беше наблюдавана проучващото кръжене, характерно за мигриращите видове (като водолюбиви птици, жерави и др.) преди приземяване, но пък бяха наблюдавани кръжащи хищни птици при ловуване или полет.
- Не бяха наблюдавани и каквито и да са сблъсъци или не бяха намерени мъртви птици. При сблъсък на големи птици с модулите, последните биха могли да бъдат счупени или да се повредят, за каквито случаи обслужващите съоръжението работници не съобщават.
- При сравняване на терена на фотоволтаичните паркове със съседните им територии не можеха да бъдат разпознати видими поведенчески реакции у птиците за избягване на ползването на парковете като местообитание за размножаване, хранене или почивка. Необходимо е да се отчете, че някои ползващи откритите пространства видове, за които се допуска, че ще избягват тези терени, не можеха да бъдат установени. Това се отнася за почиващи при миграция жерави или гъски, вкл. и водолюбиви птици.

По-долу са представени и обяснени по-подробно забележителни наблюдения и резултати от наблюдения върху отделните групи птици и параметри на местообитанията:

Наблюдения върху поведението на птиците върху соларните модулите
Във всички изследвани паркове можеха да се видят кацнали птици, преди всичко малки и средни по големина пойни птици (домашна червеноопашка, жълта овесарка, синигери, чинки и дроздове). Също и големи хищни птици като мишелови, керкенези и др., можеха да бъдат наблюдавани най-често върху горния ръб на модулните съоръжения. При подвижните платформи не се забеляза птиците да отлитат панически при движението им. Големите видове птици като врани и хищни птици стояха върху самите соларни повърхност при модулите с плосък ъгъл на наклона (нощна позиция на или позиция рано сутрин). Особено често през зимата някои птици (напр. керкенез, мишелов, черна врана, чавка) ползват модулите като място за припичане на слънце и за затопляне при зазоряване.

В парковете Ерлазее, Клайнвулков и Хемау птиците бяха наблюдавани кацнали върху скелето, върху пилоните и кабелите от задната страна на модулите, дори ако те са само на 50 см от земята. Въднъж бе наблюдавано как един голям синигер се опитва да кълве кабел зад модула.

В Хемау някои видове гнездят на гредите под модулните плоскости.

Фиг. 13: Гнезда под модулните плоскости.

Понякога можеше да бъде наблюдавано ползване на модулите като място за наблюдение при улов, най-често при домашна червеноопашка, бяла стърчиопашка и червеногърба сврачка. Видове като обикновено конопарче, голям синигер или жълта овесарка често менят мястото си за наблюдение между модулите, гредите, растителността и почвата, където търсят храна. Особено често модулите се ползват за място за „пеене" от кос, домашна червеноопашка, жълта овесарка, голям синигер, горска бъбрица, бяла стърчиопашка, обикновено конопарче, скорец и по-рядко от полската чучулига.

Водолюбиви птици
Често се изразява мнението, че водолюбивите птици биха могли да сбъркат фотоволтаичните плоскости с водна повърхност и да се опитат да кацнат върху тях. При видове като гмуркачите това би било особено проблематично, тъй като те трудно излитат от земната повърхност (устна информация, г-жа Haxel, Баварска служба за околна среда). За наблюдения върху поведенеито на водните птици най-пригодим беше парк Мюлхаузен, тъй като в съседство до него се намира воден канал, свързващ реките Дунав и Майн, както и голям язовир, които целогодишно се обитават от водолюбиви птици. Многократно беше наблюдаван полетът на птици като корморани, сиви чапли,

чайки, зеленоглави патици над модулните съоръжения, а други като лебед и качулата потапница следваха на известно разстояние. Нито веднъж не беше наблюдавана промяна на посоката на полета им, която да се интерпретира като заблуждение, предизвикано от „привличащия" ефект на модулите. В язовира постоянно пребивават малки гмурци, така че налице бе потенциалната възможност да се наблюдава прелитане или спускане на тези видове към соларния парк, което така и не бе видяно.
В Хемау се установиха гнездящи патици в малък водоем на територията на парка, а в Нойенмаркт II в непосредствена близост до него живеят домашни патици и гъски. И в двата парка не се констатира видима промяна в поведението на водолюбивите птици.

Гнездящи птици
Бяха открити множество гнезда между гредите на платформите за модули. Тук гнездят домашна червеноопашка, бяла стърчиопашка, хвойнов дрозд. Ниските платформи на модули, както и големите, силно подвижни са по-скоро непригодни като места за гнездене.
Вътре в парковете бяха установени редица сигурни и предполагаеми гнездящи видове птици, между които и застрашени видове, напр. полска чучулига, яребица, гургулица, черногушо ливадарче. В съседните площи, където хабитатната структура е многообразна, гнездящите застрашени видове са повече.

Мигриращи и зимуващи видове птици
По принцип се смята, че постоянните видове птици в един район проявяват склонност за относително по-бързо привикване към нови съоръжения и потенциални източници на заплаха в сравнение с мигриращите видове, които напр. за първи път се срещат с подобен тип съоръжения. За това би могло да се приеме за вероятно, че прелетните птици взимат от високо фотоволтаичните модули за водни площи и съответно за ориентир или място за почивка, и че при тях най-често може да се очаква промяна на полета или сблъсък. Тъй като всички модули са насочени постоянно на юг, то въздействието заблуда би се проявило най-често при пролетната миграция от юг на север.

Както беше споменато по-горе, не бяха направени каквито и да е наблюдения за промени в поведението на птиците. Успоредно с най-честите пойни птици, които предприемат миграциите си на ята, бяха наблюдавани и някои „забележителни" видове. В парковете Мюлхаузен и Ерлазее през пролетта на 2006 г. бяха установени ята ръждивогушо ливадарче, ливадна бъбрица и полска чучулига. Тези видове летят ниско над земята и ползват ФВСОП като място за почивка. На по-голяма височина бяха видяни голяма бяла чапла и малък ястреб. Като зимуващи бяха наблюдавани посевни врани (м/у другото и кацнали върху модулите), голям нирец (прелитащ и продължително почиващ в язовира), сива гъска (два индивида да почиват на ливадата до соларния парк на 30-40 м от оградата) в парка в Мюлхаузен.

Хранещи се птици
Територията на парковете се използва от много видове птици като хранително местообитание. Освен гнездящите там птици, това са преди всичко пойни птици, които ползват площта на съоръженията за намиране на храна, долитайки от близките храсталаци (напр. полско врабче, жълта овесарка, кос, хвойнов дрозд). Особено през есента и зимата там се придържат и по-големи ята пойни птици, преди всичко конопарчета, полско врабчета, жълти овесарки).
При снежна покривка модулите (особено тези под по-малък ъгъл) изпълняват особена функция. Тъй като под модулите дори и при продължителен снеговалеж остават

непокрити участъци, то там може да се наблюдава търсене на храна от по-малките птици от околността.

За хищните птици фотоволтаичните съоръжения не представляват пречка при ловуване. Редовно беше наблюдавано, как керкенези и мишелови ловуват на територията на производствените площадки, като мишеловът лети и под модулните редици. Да летят над съоръжението бяха забелязани също и ястреб и малък ястреб. В парк Клайнвулков дълго време се задържа двойка ветрушки с летящи млади птици. Може би поради екстензивното ползване на земята в ограждението, паркът предлага наличие на повече малки бозайници, които птиците ползват за храна. Това вероятно се отнася и за кукумявките, които не бяха установени при наблюденията.

Улов на насекоми

Оценка според систематчините таксони
Залепналите за фолиото насекоми и паякообразни са изброени до колкото е възможно и целесъобразно по родове и семейства.
[...]
Оценка според екологични гилдии
Група от видове, които използват околната среда по един и същ начин, се нарича гилдия. Видовете от една гилдия могат да принадлежат към напълно различни родове и семейства. Така напр. всички видове, посещаващи и опрашващи цветове, образуват гилдия. Тя се състои от пчели, пеперуди, но и от колибрита.

Не всички хванати с фолио индивиди в това изследване можеха да бъда причислени към дадена гилдия, тъй като не на всички можеше да се определи видовата принадлежност. По-детайлно стана възможно причисляване на водни и (полу)водните видове, тъй като при тях определянето беше възможно до видово ниво:

Използващи структура видове
При съществена част от насекомите вероятно става дума за използващи структури – те използват модулните повърхности и скелетата временно като структурни елементи на местообитания си – като места за почивка при прелитане, за припичане и стопляне, както и като наблюдателно място при лов.
[...]

Случайни „гости”
Част от уловените животни е попаднала вероятно случайно върху фолието.

Насекоми, посетители на цветовете
От изследването не става ясно, дали модулите прилвичат насекомите заради цвета си (вкл. ултравиолетовото отражение, поляризирана светлина). Същевременно през цялото време на проекта се наблюдаваха насекоми, посещаващи и цветовете между редовете на модулите. Не бе установено, че тези видове търпят отрицателно въздействие, причинено от модулите
[...]

„Водни видове”
Това са видове, които прекарват почти целия си живот във вода или върху водата и я напускат само през определени фази с цел разпространение (търсене на нови местообитания). Тази група се различава от т.нап. полуводни видове. При улова на

водните видове върху фолиото може с относителна сигурност да се твърди, че те считат повърхността на модулите за водна повърхност, като вероятността за случайно попадение на летящи наоколо животни върху фолиото не може да бъде напълно изключена.
[...]

Данни за екологията на уловените видове (най-вече по [14], [3] и [69])

- *Hydroglyphus pusillus* – принадлежи към най-малките плаващи бръмбъри и е често срещан вид. Топлолюбив е и предпочита пясъчни местообитания. Хищник в различни водоеми.
- *Hydroporus planus* – много разпространен вид, обитаващ влажни местообитания, презимува като имаго в или върху водата.
- *Helophorus brevipalpis* и *Helophorus granularis* са растителноядни, обитават различни водоеми и са широко разпространени видове. Те се размножават през ранна пролет, през лятото новото поколение е в стадии какавида, което допринася за заселване по нови водоеми. Животните често попадат върху рефлектиращи повърхности. Ларвите не живеят директно във водата, а в във влажен субстрат по бреговете. Строго погледнато тези два вида могат да бъдат пречислени към нишата на „вторично" водните видове.
- *Laccobius minutus* е типичен обитател на бреговете. Живее в богати на детрит хладни и кисели води. Много чест и разпространен вид. Предполага се, че видът е растителноядeн.
- *Gerris lacustris* е разпространен навсякъде в локви, канали и др. Хищин вид, изхранващ се с насекоми, паднали във водата. Имагото презимува често далеч от водоеми. Яйцата се отлагат върху растения под повърхността на водата. Ларвите също са хищни и живеят на повърхността на водата.
- *Sigara lateralis* обитава богати на висша растителност водоеми, широко разпространен. Животните смучат разкъсани растителни и животински частици. Мъжките имат специфични органи за привличане на женските по време на чифтосване, затова се наричат водни цикади. Яйцата се отлагат върху водни растения.

[…]

Полуводни видове

Към тази група в рамките на анализа се определят видове, които фактически прекарват част от живота си във, а другата част извън водата.Такива са водните кончета, мухите, еднодневките и др, чиито ларви живеят втв водата. Уловените върху фолиото възрастни индивиди на тези видове водят до предположението, че фотоволтаиците са смятани от тях за водна площ, но това не може да е сигурно, тъй като е и вероятно те да са попаднали там случайно, като т.н. „посетители на цветя, с цел затопляне или наблюдение на жерти за лов. За тази група свидетелстват малка част от залепените за фолиото, което се дължи и на обстоятелството, че таксоните, които могат да бъдат причислени към групата, са много малко.

Таб. 13: Хванати екземпляри от полуводни видове върху фолиото.

таксон	**Фолио О**	**Фолио 1**	**Фолио 2 и 3**	**Фолио 4**
Trichoptera	1 екземпляр 1 юни, 16 юни			2 екземпляра (14 май, 9 юни, 16 юни)
Ephemeroptera	1 екземпляр 16 юни	2 екземпляра 9 юни		1 екземпляр 16 юни,

Megaloptera		1 екземпляр 1 юни		

Други видове с предпочитания към водни повърхности
Тук са причислени видове, които не живеят във водата, но обитават ектона на границата между стоящи и течащи води. И при тази група не може да бъде изключено със сигурност, че те считат модулите за водна повърхност и поради това са залепнали на фолиото.

[…]
Таб. 14: Хванати върху фолията екземпляри от видове с предпочитание във водните повърхности.

вид	**Фолио О**	**Фолио 1**	**Фолио 2**	**Фолио 3**	**Фолио 4**
Acupalpus parvulus		1 екземпляр 9 май			1 екземпляр 9 май
Bembidion lunatum					
Paratachys cf. bistriatus/micros	1 екземпляр 1 юни	1 екземпляр 14 май	1 екзем-пляр 9 май		1 екземпляр 9 май
Stenus bimaculatus	1 екземпляр 5 май				
Plateumaris sericea					1 екземпляр 9 юни
Plateumaris rustica				1 екземпляр 9 юни	

Данни за екологията на уловените воголюбиви видове (най-вече [49], [14])

- *Bembidion lunatum* – нетолкова често срещан вид, влаголюбив вид, обитаващ влажни крайбрежни субстрати
- *Acupalpus parvulus* – водолюбив вид, срещащ се както върху водна повърхност, така и във влажни ливади
- *Paratachys cf. bistriatus/micros* – и давата вида са водолюбиви, обитаващи брегове и влажни зони
- *Stenus bimaculatus* – често срещан и разпространен вид, живеещ хищнически по бреговете на водоемите и във влажни зони
- *Plateumaris rustica* и *Plateumaris sericea* – водолюбиви видове. Живеят като ларви в стеблата на растения с тръбеста структура на листата, поради което се срещат в заблатени места и по бреговете на реките. Ларвите живеят непосредствено под водната повърхност и дишат чрез тъканите на растението-домакин.

[…]

Препоръки относно фенологията
Периодът на хващането на насекомите беше ограничен в рамките на 2 месеца, като по този начин беше обхванат само един малък участък от видовия спектър. Този период беше съобразен с периода на летене на водните бръмбари.
[…]

6.4.4.Дискусия на практическите изследвания

В следващите редове са дискутирани резултатите, поотделно за всяка от изследваните групи видове. Прогнозата за въздействията на фотоволтаиците върху видовете и местообитанията е представена в глава седма.

Растителност

При изследване на растителността в парковете трябваше да бъде оценен ефектът на засенчване от соларните модули.

Установи се, че в обследваните територии преобладават въздействията от наскоро проведените строителни работи. Изменения в растителността, предизвикани от различно огряване или воден режим в резултат от валежи, не бяха установени. Всички площи са все още в много ранен стадий на сукцесия, растителността е хетерогенна и представена от родерални видове и от видове на предходното ползване на земята, особено зърнени култури. Отчете се силно въздействие върху растителността от настоящото ползване – косене и пашуване. Приема се, че в идващите години след като растителността се стабилизира, ефектите от засенчване ще бъдат видими, още повече че ще продължи този начин на ползване на земята. По-бързо ще се прояви ефектът на засенчване върху незасетите площи, отколкото върху другите.

Съществени различия по отношение на ефекта на засенчване са свързани преди всичко с вида на използваните модули. Фиксираните модулите в Ненау, Нойенмаркт или Маркщетен и особено ниски модули, като тези в Нойенмаркт, ще доведат до по-интензивно засенчване в сравнение с едноосните или двуосните подвижни модули, като т.н. „Movers". При последните продължителността на засенчване на площите е по-къса върпреки, че площта на засенчване е по-голяма.

Засенчването може ще доведе до по-слаб растеж на растителността във този участък от повърхността и последващо изместване на спектъра на видовете. Както е посочено в снимката на стр. 39, продължителността на топене на сланата продължава по-дълго в засенчената част, отколкото в осветената от слънцето.

Различната въздушна влажност и количеството на валежите под и между модулите също може да окаже въздействие върху растителността. Различия във влажността на въздуха могат да настъпят преди всичко при ниско поставените неподвижни модули отколкото при големите съоръжения от подвижен тип. От друга страна, при модулите от тип "Mover" може да се стигне до по-концентрирано стичане на дъждовната вода, което пък да доведе до ерозионни процеси, най-малкото при непокрити от растителност почви по време на строителството. При другия тип съоръжения с около 1 кв. м. големина на отделните модули и отстояния между редовете, такава ерозия не се наблюдава.

Скакалци

Резултатите от трансектното преброяване еднозначно показват, че пет от видовете скакалци през деня се придържат само в огряните от слънцето участъци от производствената площадка, които не се засенчват от модулите.
При обобщаване на резултатите е необходимо да се има предвид следното:

- Освен от температурите и осветеността този ефект може да се дължи и на разликата във въздушната влажност под и между модулите,

- Ефектът на засенчване не е еднакъв при всички типове модули. Изследвани бях неподвижните модули, които са разположени относително ниско над земната повърхност (около 90 см). При подвижните модули засенчената част е по-голяма, но в повечето точки от засенчената площ продължителността на ефекта е по-къса. Колкото по-високо от земята са разположени модулите, толкова по-малка е разликата във въздушната влажност под и между модулите.
- Резултатите важат само за петте вида скакалци. Възможно е, определени хигрофилни видове скакалци да не реагират на различията в температурните разлики и влажността.
- Ефектът на засенчването може да бъде припокрит с ефекта на други въздействия, напр. с актуалното ползване на земята (пашуване или коситба). Предвид високата мобилност на скакалците, те могат бързо да реагират. При други видове (напр. растителноядни насекоми) тази реакция могже да се прояви само краткотрайно.
- Скакалците са изследвани като обща група, подлежаща на добро картиране по това годишно време. Принципно съответните ефекти са възможни и при други видове насекоми, при това както в резултат на абиотичните фактори, така и чрез промени в растителността (височина на растенията, видов спектър, плътност, честота на цъфтене).
- Предпочитанията на скакалците към осветените участъци от терена не означава, че засенчените нямат функционално значение за тях. Възможно е те да имат значение напр. за отлагане на яйца, за укритие или за търсене на храна по друго време на годината или през деня. Резултатите показват преди всичко ефект на въздействие, който се отразява структуриращо на местообитанията.

Бозайници

Резултатите и наблюденията в Ерлазее показват, че площадката на фотосоларния парк се избягва или се посещава много рядко от средни и големи бозайници, въпреки липсата на ограда, в резултат на въздействията от строителството като шум, миризми, нощни светлинни емисии и на човешкото присъствие там. Такова ограничение в животинската активност не се наблюдава след приключване на строителните работи или в тихите участъци. В Клайнвулков, където модулите са разположени върху високи пилони, въпреки огражденията са наблюдавани четири средни и големи вида бозайници. Тъй като съоръжението по време на експлоатацията му рядко се обхожда от хора и поради екстензивното ползване на земята, теренът представлява добър източник на храна за тревопасните видове като заек и сърна. В тази връзка може да каже, че с времето тези площи придобиват по-голямо значение за средните и големите бозайници, още повече, че те бързо привикват към шумовете от движението на модулите.

Както показват наблюденията в Хемау, малките бозайници ползват проходите под оградата, за да се заселят на терена. Тъй като паркът там е обкръжен от затворена гориста местност, не могат да се правят съпоставки с неоградени паркове, за което е необходимо да се направят допълнителни наблюдения на отворени площи.
[…]
Налагат се изводите, че ограждане на подвижните модули от съображения за сигурност не е необходимо (тъй като са много тежки), което е за предпочитане и за бозайниците. При малките модули оградите следва да се изграждат с проходи на подходящи места с височина поне 10 см.

Възможни са въздействия върху изключително застрашения вид обикновен хомяк, който не е обект на това изследване. Теренът на ФВСОП вече не може да се разглежда като негово местообитание, тъй като досегашния начин на ползване на земята като нива

е променено, но от друга страна този вид може да ползва терена напр. като източник за събиране на храна (семена, насекоми).

Не са изследвани потенциалните въздействия върху прилепите. Тъй като дори подвижните модули през нощта остават на едно място, по наше мнение, прилепите, благодарение на ехолокацията си, ще ги разпознават безпогрешно, няма да ги бъркат с водни площи, така че не съществува риск от сблъсък с хоризонталните съоръжения. Не се очакват и смущения при ловните им полети. Липсват изследвания в подкрепа на нашите предположения. Значението на мястото като източник на храна може да се повиши поради разнообразието на растенията при екстензивното ползване на земята и повишената честота на облитания от насекоми.

Фиг. 14: Двойна ограда.

Птици

Резултатите от изследването представлявят заключения от девет месечно наблюдение в и около три ФВСОП, обхващащо един гнездови, два миграционни и един зимен период, така че в него са включени голям спектър от видове. Тези база данни трябва да бъде допълнена и верифицирана с други изследвания на подходящи места.

Потенциалните въздействия на ФВСОП върху птиците могат да се обобщят така:

- Обърквaне/сблъсък
- Отнемане на площи и
- Ефект на уплашване (в т.ч. на силуета)

Обърквaне/сблъсък

При това изследване не се установиха каквито и да са доказателства за промени в поведението на птиците, които могат да бъдат интерпретирани като обърквaне. Не се установиха и находки от сблъсък на птиците с модулите, което важи за всички видове птици (постоянни, мигриращи и случайно пребиваващи), които не познават съоръженията.

Това не означава, че този ефект трябва да се изключи за всички видове птици и типове съоръжения, а именно:

- При неизследваните до сега видове птици (поради видово специфично поведение, специфично ползване на площи от местообитания или начин на летене)

- При други типове съоръжения (при поставени на високо модули, при определен наклон, отстояния между тях, употреба на метални въжета в устройствата за въртене),
- При топографски особености (планина, бряг, низина) или други типове местообитания (върху площта на съоръжението или в околността),
- При специални климатични условия (лоша видимост при прелетните видове) и
- През нощта (нощно активни видове или мигриращи нощем видове бяха изключени от изследването от методически съображения)

Отнемане на площи

Със строителството на ФВСОП се отнемат площи от местообитания, които до тогава са били местообитания на характерните за тях птици. От гледна точка на опазването на природата при това строителство могат да се отчетат както отрицателни, така и положителни въздействия върху птичата фауна.

Част от птиците могат да продължат да обитават или гнездят във фотоволтаичните площи. Други загубват своите местообитания изцяло или частично или местообитанията биват променени. При обикновените видове това не е проблематично. Върху площите за превръщане или върху бивши военни площи може да са налични редки видове, поради което не трябва да се изключва по под разбиране отрицателно въздействие на ФВСОП в земеделски територии. Всеки случай следва да бъде разглеждан отделно, тъй като силно застрашени видове като обикновена дропла или ливаден блатар могат да реагират чувствително.

За редица видове птици ФВСОП могат да имат положително въздействие. Особено в иначе интензивно използваните селскостопански земи, ФВСОМ могат да представляват ценно островно местообитание за гнездене или хранене, тъй като в тях не се ползват пестициди и торове. Това важи напр. за видове като полска чучулига, яребица, жълта стърчиопашка, вероятно и градинска и сива овесарка. Вероятно положителен ефект съществува и за наземно гнездящи видове, които не се нуждаят от големи открити пространства като синьогушката или ливадната бъбрица. За обикновените видове птици такива места също могат да имат особена стойност, защото те им служат за намиране на храна в сурови снежни зими (пойни и хищни птици) поради наличието на свободна от сняг площ под модулите и поради екстензивното ползване. Охраната на съоръженията с кучета намалява значително използването на площта от птици.

Ефект на силуета в прилежащи (съседни) местообитания

Следва да се има предвид, че поради видимостта на модулните съоръжения и съседни площи могат да търпят въздействия от тях. Дори с ниски модули, с или без храсталаци, всяко съоръжение в селскостопански земи може да доведе до намаляване на стойността на хабитати за гнездене, почивка и хранене на редки и застрашени видове птици (жерави, сиви гъски, привързаните към ливадите или водолюбивите), които имат нужда от открити пространства и избягват високите структури. В бъдещите изследвания (при провеждане на оценката за съвместимост) е необходимо да се дадат особени указания за минимални отстояния на фотоволтаичните паркове от находища за почиващи и гнездящи видове птици.

[…]

Улов на насекоми с фолио

[…]

Дискусията се структурира около следните четири въпроса:

- Могат ли изводите, направени въз основа на резултатите от улова на насекоми със залепващо фолио да се направят и за непокрити с фолио фотоволтаични модули?
- Как да се интерпретират резултатите от референтната площ?
- Съществува ли т.нар. ефект на привличане и на какво се дължи той?
- Как да се оценява този ефект от гледна точка опазване на природата?

[…]

6.5.Теренно изследване на ландшафтния облик – вписване на ФВСОП в ландшафта

6.5.1. Въпроси и обхват на изследване

Цел на практическите изследвания бе да се опишат предизвиканите от ФВСОП качествени промени и да се установи как отделните части на съоръжението и предизвиканите от тях фактори на въздействие допринасят към общото въздействие върху ландшафтния облик. Като ограничаващи въздействието фактори бяха взети предвид влиянието на малката видимост към парковете, както и чувствителността на ландшафтния облик спрямо специфичните въздействия на фотоволтаичните паркове. Доминирането на ФВСОП върху ландшафтния облик бе оценена субективно въз основа на впечатлението, което ландшафтът оставя у наблюдателя. Обхватът на изследването включва цялото пространство, в което ФВСОП са видими.

6.5.2. Методи

За проучване на въздействията на ФВСОП върху ландшафтния облик бяха избрани общо три съоръжения. Беше документирана тяхната видимост от различни представителни наблюдателни пунктове. Изборът на съоръженията бе направен въз основа на следните аспекти:

- Наличие на въздействие върху ландшафтния облик: скрити от погледа съоръжения, напр. такива в горски области са изключени, както и такива, разположени директно до населени места
- Взимане под внимание на различни строителни методи на модулите (модули в редици и отделни колектори от тип „Mover")
- Разлики относно стари натоварвания върху ландшафтния облик: целта бе да се направи сравнение между съоръжения в естествена природна среда и такива в среда със силни предходни въздействия върху ландшафта напр. поради застрояване.

Избрани бяха соларните паркове Ерлазее, Маркщетен и Мюлхаузен. Обхождането им се осъществи извън вегетационния период, когато се очакват по-силни въздействия на съоръженията върху облика на ландшафта поради липсата на листата на листопадната растителност. Теренните проучвания се проведоха на следните дати:

- Мюлхаузен на 26.04.2006
- Маркщетен на 26.04.2006
- Ерлазее на 27.04.2006 и 10.05.2006.

Обхождането се извърши при средна облачност, така че да може да бъде преценено както въздействието при отразяването на директна слънчева светлина, така и въздействието при дифузна светлина (облачност). За съоръженията бе проучена потенциалната им видимост на основа на топографските карти 1: 25 000 и бяха определени представителните наблюдателни пунктове. Те бяха идентифицирани на терена и ландшафтният облик беше текстово и фотографски документиран, доколкото

съоръжението бе видимо от съответния пункт. Установи се, че от много от потенциалните наблюдателни пунктове няма видимост към ФВСОП поради закриване[6].

На терен бе извършена характеристика на ландшафта, анализ на визуалните връзки и на територията, на която ФВСОП са видими, както и описание и оценка на въздействието на съоръжението върху ландшафтния облик. Доминирането на съоръжението върху ландшафтния облик бе определено по следните категории:

- **Доминиращо въздействие**
  Съоръжението заема голяма част от зрителното поле. Отделните строителни елементи на ФВСОП могат да бъдат разпознати лесно. Съоръжението привлича вниманието особено много поради големината си и разпознаваемите технически подробности. Предизвикани от съоръжението фактори или слънцестоенето имат малко влияние върху цялостното въздействие.

- **Субдоминантно въздействие**
  Съоръжението прави впечатление в зрителното поле, отделните елементи или редици обаче обикновено не се разпознават и различават от пръв поглед. Съоръжението изглежда повече или по-малко като еднородна повърхност (или линия), което се отличава от (естествената) околна среда. Впечатлението, което съоръжението оставя у наблюдателя, зависи от няколко фактори, към които се числят както произтичащи от местоположението (напр. на линията на хоризонта, въздействие на силуета) и от естеството на съоръжението (цвят, еднаквост по отношение на цвят и форма, рефлекционни свойства), така и други фактори като слънцестоене и облачност.

- **Несъществено въздействие**
  Предвид голямото отстояние или поради голяма степен на скриване, съоръжението заема малко място в зрителното поле на наблюдателя, така че изглежда в повечето случаи като малко по-светло петно на фона на околността.

- **Незначително въздействие**
  Съоръжението прави толкова малко впечатление, че практически не се забелязва и може да бъде определено като незначително въздействие.

Оценката обхваща освен това проучване на ширината и височината на частта в зрителното поле на наблюдателя. Големината на зрителното поле бе определена на 54° хоризонтално и 37° вертикално (виж [38]). Частта на съоръжението в зрителното поле бе изследвана чрез снимки, при което се съблюдаваше ширината на използвания обектив.

[6] Чрез проведените наблюдения има възможност да се оцени сравнително добре територията, на която отделните съоръжения са видими. Не беше задача на изследването обаче, тази територия да бъде точно картирана. Поради това бяха избрани само представителни наблюдателни пунктове, без да се провежда точен площен анализ. Бел.р.

6.5.3. Резултати

Соларен парк Ерлазее

Ландшафтна среда
Соларният парк Ерлазее е разположен в ниско хълмиста област с няколко по-дълбоки речни долини. Хълмовете са с надморска височина между 200 и 350 м. Ландшафтът е селскостопански, беден на структури, с няколко горски участъка. Спорадично се срещат храстови формации или плетове. Групови, свързани застроявания има основно в долините.

Соларният парк е разположен върху не стръмен южен склон и се разпростира както от север на юг, така и от запад на изток на дължина от 1.5 км. Надморската височина е между 270 и 310 м.н.в., като съоръжението се намира по-скоро върху билото.
Соларният парк се състои от отделни колектори върху въртящи и накланящи се постаменти. Колекторите са с височина от около 6 м и са разположени на площ от 75 ха.

Територия, на която ФВСОП е видим
Зрителното поле се ограничава от разпростираща се на север гора от съоръжението и от няколко по-малки групи дървета от южната страна. Частична визуална преграда има на изток поради простираща се по границата на соларния парк гъста храстова растителност по протежението на велосипеден път. Колекторите надвишават на места по височина съществуващата растителност, така че в случая се касае само за частична визуална преграда.

Зрителното поле е силно ограничено освен това от елементи на релефа. В южна посока се ограничава от две ниски възвишения, на запад съоръжението не се вижда от долината поради конвексния наклон на хълма. Освен това отделни храсталаци също допринасят за ограничаване на видимостта към съоръженията
.
Максималното разпростиране на зрителното поле възлиза на около 3.5 км (поглед от изток).

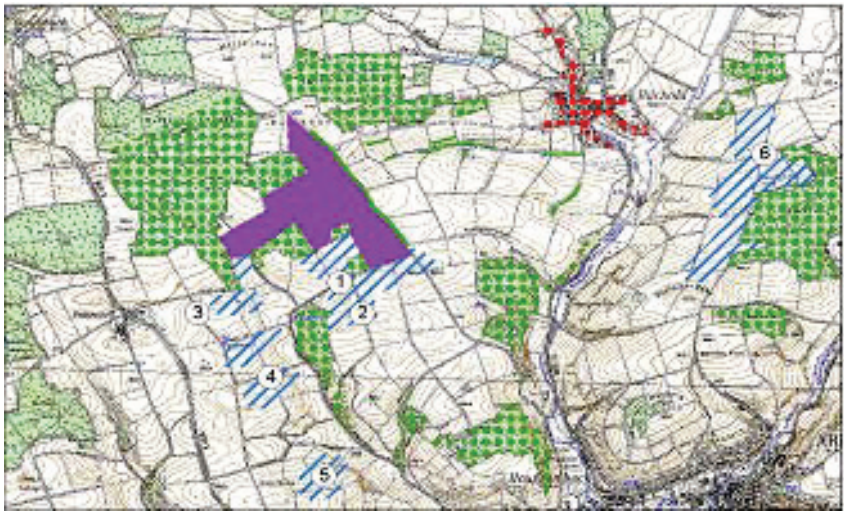

Фиг. 15: Територия, в която соларен парк Ерлазее е видим за наблюдателя (схематично*).

*В рамките на изследването не бе направен цялостен анализ на видимостта на ФВСОП. Представянето служи преди всичко за визуализиране на основните взаимовръзки.
Виолетово – площ на соларния парк
Червено – ограничаващо видимостта застрояване
Зелено – ограничаващи видимостта дървета и храсти
Синьо – площи от значение за видимостта
Числата – наблюдателни пунктове

Наблюдателни пунктове

Наблюдателен пункт 1: отстояние 300 м, разлика във височината – 25 м, южно от съоръжението
Наблюдателният пункт се намира върху разположен на югозапад склон под соларния парк. Така спрямо хоризонта относително големите колектори се различават като отделни обекти. Те доминират зрителното поле предвид хоризонталното и вертикалното си разпростиране.

Фиг. 16: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 1, 300 м южно от съоръжението.
Частта на съоръжението в зрителното поле (ширина на обектива 50 мм)
- хоризонтално: 26 %
- вертикално: 2,7 %

Наблюдателен пункт 2а/б: отстояние 400 м, съответно 700 м, разлика във височината 0 м, югозападно от съоръжението
Наблюдателният пункт се намира върху нисък склон южно от соларния парк, който ограничава по-нататък видимостта към соларния парк в южна посока. Соларният парк се вижда от пръв поглед от североизток и от северозапад, като двете части на парка са разделени от закриваща видимостта гора, която заема около 60% от зрителното поле. Предварителни натоварвания на ландшафтния облик липсват.
При поглед на североизток се виждат разпростиращите се върху 50% в хоризонтална посока от зрителното поле видими части на съоръжението. Предвид височината им, отделните модули се различават един от друг, но соларният парк се вижда по-скоро като една повърхност. Въздействието може да се определи общо като субдоминантно. (виж следващата снимка).

Фиг. 17: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 2а, 400 м югозападно от съоръжението.
Поглед на североизток, участък от зрителното поле, зает от съоръжението (ширина на обектива 50 мм)
- хоризонтално: 40%
- вертикално: 3%

При поглед на северозапад се виждат разпростиращите се в далечината видими части на съоръжението върху 15% от зрителното поле в хоризонтална и над 1,6% от във вертикална посока. Тук редовата структура на модулите се вижда много добре. Соларният парк въздейства дори в тази посока субдоминантно на ландшафта (виж снимката по-долу).

Фиг. 18: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 2в, 700 м югозападно от съоръжението.
Поглед на северозапад, участък от зрителното поле, зает от съоръжението (ширина на обектива 50 мм)
- хоризонтално: 15%
- вертикално: 1.6%

Наблюдателен пункт 3: **отстояние 1200 м, разлика във височината 0м, западно от съоръжението**

Наблюдателният пункт се намира върху следващото било в западна посока. Соларният парк се простира върху над 50% от зрителното поле, като видимостта към него се засенчва в два участъка от 50% дървесна и храстова растителност. Частта от хоризонталното зрително поле възлиза по този начин на около 25%. Все пак соларният парк се забелязва частично на хоризонталната линия. По края се различават отделните модули.

Предварителни натоварвания на ландшафтния облик в района не се забелязват. Обща впечатлението е за субдоминантно въздействие поради голямата площ, върху която се разпростира ФВСОП, и поради положението му спрямо хоризонта.

Фиг. 19: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 3, 1200 м западно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 50 мм)
-хоризонтално 51%
-вертикално по-малко от 1%

Наблюдателен пункт 4: отстояние 1300 м, югозападно от съоръжението
Наблюдателният пункт е върху следващото ниско възвишение на югозапад на почти еднаква надморска височина. Зрителното поле на изток се ограничава от по-голяма група дървета, на запад от релефа. Виждат се две части на съоръжението, а останалата част е прикрита от растителността. Двете части заемат почти 8% от зрителното поле. Общо взето се установява несъществено въздействие, докато по отделно въздействията биха се оценили като незначителни. Разположеният на преден план далекопровод се отразява много повече на ландшафтния облик, отколкото соларния парк на заден план.

Фиг. 20: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 4, 1300 м югозападно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 50 мм)
- хоризонтално: почти 8%
- вертикално: по-малко от 1%

Наблюдателен пункт 5: **отстояние 2000 м, югозападно от съоръжението**
Наблюдателният пункт е на височина от около 280 н.м.в. и е следващия пункт за наблюдение в южна посока, от който се вижда соларният парк, тъй като останалите участъци са засенчени от ниски възвишения непосредствено на юг от съоръжението. Югоизточната част на соларния парк все още е закрита и от този наблюдателен пункт, изпъкващата структура на линията на хоризонта е групата дървета зад съоръжението.
Далекопроводът в средата на снимката има подобно въздействие като соларния парк. Общо въздействието се определя като незначително.

Фиг. 21: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 5, 2000 м южно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 50 мм)
- хоризонтално: 7%
- вертикално: по-малко от 1%

Наблюдателен пункт 6: **отстояние 3200 м, източно от съоръжението**
Наблюдателният пункт е на височина от около 270 н.м.в. и е следващия пункт за наблюдение в източна посока, тъй като в лежащите между тях участъци на соларния парк се засенчват от редици дървета и ниски възвишения. Соларният парк се разпростира в хоризонтално отношение върху приблизително 37% от зрителното поле. Чрез намиращите се непосредствено източно от соларния парк редици дървета,

видимостта към последния се ограничава по цялата си дължина изцяло или в отделни участъци. Видимостта се дължи преди всичко на голямата височина на модулите, които се извисяват над растителността, както и на възвишение в границите на парка. Не се установяват други предварителни натоварвания на ландшафта. Въздействието се определя като несъществено поради обстоятелството, че по-голямата част от съоръжението е скрито от погледа.

Фиг. 22: Соларен парк Ерлазее, наблюдателен пункт 6, 3200 м източно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 50 мм)
- хоризонтално: 37%, от които около 30% напълно закрити и към 55% частично закрити
- вертикално: по-малко от 1%

Оценка на изменението на ландшафтния облик

Поради наличните релеф и растителността, видимостта на соларния парк е силно ограничена. Абстрахирайки се от не документирания тук прилежащ район, в който е налице доминиращо въздействие на ФВСОП, визуални връзки се установяват преди всичко от отдалечените наблюдателни пунктове (на повече от 1 км). Въпреки голямото разстояние, въздействието на парка върху ландшафта се определя като значително поради голямата височина на отделните елементи, както и голямата, заемана от модулите площ. Отчасти се наблюдава значително издигане на съоръжението на линията на хоризонта. ФВСОП е видим на около 3000 м разстояние.

Соларен парк Маркщетен

Ландшафтна среда
Соларният парк Маркщетен е разположен на южния склон (между 430 и 470 м.н.в.) на малка, продължаваща на изток долина, чиито площи са заети главно от селскостопански земи с отделни дървета и храсти, като населеното място Маркщетен е разположено в северозападната й част. Съседните височини на около 500 м.н.в. са обрасли с гора. Модулите на соларния парк са монтирани неподвижно върху дървени конструкции и се разпростират на площ от 7.8 ха.

Територия, на която ФВСОП е видим
Поради местоположението на склона и ориентирането на модулните плоскости на юг от целия парк се виждат само южните му сектори. Непосредствено до съоръжението на юг има естествена дървесна растителност, която закрива отчасти гледката и спира погледа. От няколко наблюдателни пункта на север се виждат дървените конструкции на модулите. Паркът е видим от около 750 м разстояние.

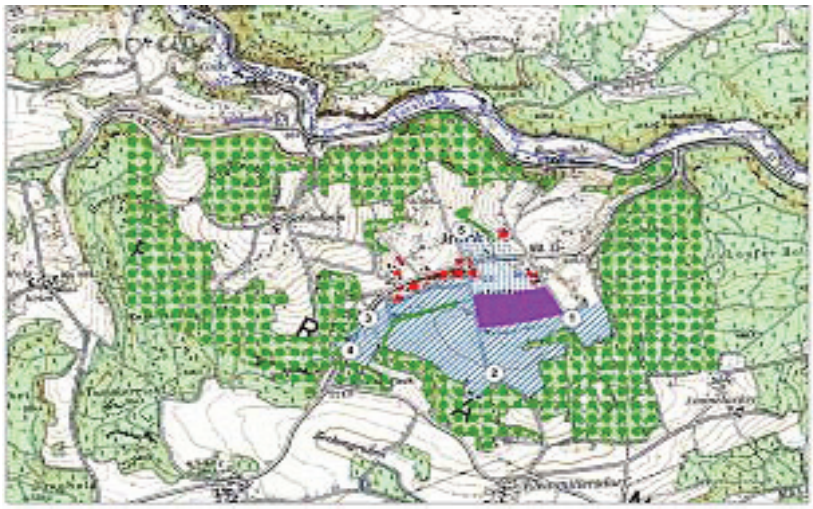

Фиг. 23: Територия, на която соларен парк Маркщетен е видим за наблюдателя (схематично*).
*В рамките на изследването не бе направен цялостен анализ на видимостта на ФВСОП. Представянето служи преди всичко за визуализиране на основните взаимовръзки.
Виолетово – площ на соларния парк
Червено – ограничаващо видимостта застрояване
Зелено – ограничаващи видимостта дървета и храсти
Сини ивици – площи от значение за видимостта (на които са видими модулите)
Сини точки – площи от значение за видимостта (на които са видими гърбовете на модулите)
Числа – наблюдателни пунктове

Наблюдателни пунктове

Наблюдателен пункт 1: отстояние 150 м, разлика във височината –10 м
Наблюдателният пункт се намира в края на долинното понижение южно от соларния парк. Поради леко конвексния релеф на ската се виждат само долните модулни редици като линейна структура. Между наблюдателния пункт и съоръжението се намира една ливада без предварително натоварване на ландшафта и без ограничаващи видимостта елементи.
Общо соларното съоръжение се разпростира в хоризонтална посока върху 65% от зрителното поле. Поради това и поради положението на линията на хоризонта е налице доминантно въздействие.

Фиг. 24: Соларен парк Маркщетен, наблюдателен пункт 1, 150 м южно от съоръжението.
Частта на съоръжението в зрителното поле (ширина на обектива 35мм)

- хоризонтално: 65%
- вертикално: 1,8%

Наблюдателен пункт 2: отстояние 300 м, разлика във височината около 0м
Наблюдателният пункт се намира върху южния склон на долината на границата с гората, на южното ограничение на зрителното поле. Съоръжението се вижда в цялата си площ и заема около 72% от зрителното поле в хоризонтална посока и максимално 4% във вертикална. Поради равнинния облик на соларния парк цветът на модулите изпъква особено силно. Допълнително впечатление прави светлинното отражение на модулните конзоли. Ограничаване на видимостта чрез хабитатни площи под парка има малка роля. Като цяло въздействието се определя като доминантно.

Фиг. 25: Соларен парк Маркщетен, наблюдателен пункт 2, 300 м южно от съоръжението.
Поглед на североизток, участък от зрителното поле, зает от съоръжението (ширина на обектива 28 мм)
- хоризонтално: 72%
- вертикално: 4%

Наблюдателен пункт 3: отстояние 600 м, разлика във височината 50м

Наблюдателният пункт се намира западно от съоръжението на малко по-голяма височина. Поради положението му в страни от простиращите се на юг модулни редици, се вижда земята под модулните редици, поради което соларният парк не въздейства като компактна площ. Съоръжението заема в хоризонтална посока около 22 % от зрителното поле, около половината от което е заето от растителност. Въздействието се определя като несъществено.

Фиг. 26: Соларен парк Маркщетен, наблюдателен пункт 3, 600 м западно от съоръжението.

Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 28 мм)
- хоризонтално: 22 %
- вертикално: 1,8 %

Наблюдателен пункт 4: отстояние 800 м, разлика във височините около 65 м

Четвъртият наблюдателен пункт е разположен далече на югозапад и по-високо от пункт 3. Предвид линейно разположената дървесна широколистна растителност, видимостта към съоръжението е ограничена частично през зимата, а през лятото – почти напълно. Заемана площ от зрителното поле е около 21 % в хоризонтална посока, и около 4 % във вертикална. Явно е, че въпреки по-голямото отстояние в сравнение с пункт 3, соларното съоръжение се вижда по-добре. Това се дължи на обстоятелството, че наблюдателният пункт е разположен далеч на юг от соларния парк и така той се вижда като плоско съоръжение и видимостта му поради отражението на светлината е по-голяма. Предходното натоварване на ландшафта със сгради не прави впечатление. Въздействието през зимата се определя като субдоминантно, а през лятото – несъществено.

Фиг. 27: Соларен парк Маркщетен, наблюдателен пункт 4, 800 м югозападно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 28 мм)
- хоризонтално: 21%
- вертикално: 4%

Наблюдателен пункт 5: отстояние 300 м, разлика във височината 25 м, северно от съоръжението
От този наблюдателен пункт се виждат само носещите конструкции. Тъй като те са дървени, липсва светлинно отражение и те се виждат като по-светло петно. Съоръжението не се отличава от другите структури на ландшафта, който впрочем е застроен. Въздействието върху ландшафтния облик е незначително.

Фиг. 28: Соларен парк Маркщетен, наблюдателен пункт 5, 300 м северно от съоръжението.
Вижда се само задната страна на модулните редици (стрелката). Въздействието е незначително.

Оценка на изменението на ландшафтния облик

Видимостта на съоръжението е силно ограничена и се определя от положението му върху южния склон на плоска долина, която не може да се види от други наблюдателни пунктове. Допълнително видимостта се ограничава и от горската растителност на билото. Въздействието върху ландшафтния облик се разпростира върху непосредствено граничещите части. Въздействията, определяни от няколко наблюдателни пунктове, отчасти се намаляват от ограничения на видимостта. Тъй като модулите са поставени върху неподвижни дървени плоскости, северно от съоръжението, където има видимост, нямат значително въздействие върху ландшафтния облик. От наблюдателните пунктове в страни от съоръжението въздействието е значително намалено, тъй като редиците изглеждат разредени (вижда се естествената повърхност между редиците) и е ограничена светлинната отражение на модулите.

Соларен парк Мюлхаузен

Ландшафтна среда
Соларният парк Мюлхаузен се намира в ландшафт, за който са характерни застрояване и транспортни пътища, в непосредствена близост до югозападната част на населеното място Мюлхаузен. Мястото е ограничено от пътища, канала между реките Майн и

Дунав и по-високо разположен язовир. На северозапад има индустриална зона, на югозапад е населеното място Баххауз. По-нататък на юг е населеното място Еразбах с голяма индустриална зона.
Застроената площ е равнинна (около 400 м.н.в.) и се намира в източната част на широка долина, която северно, южно и източно е ограничена от хълмове с височина от около 150-200 м спрямо долината. В горната си част хълмовете са обрасли с гори (граница на гората на около 450 м.н.в.), така че територията, от която соларният парк е видим, обхваща площ с около 50 денивелация. На запад теренът се изкачва леко, площите са със селскостопанско предназначение, разделени отчасти от редици дървета или храсти.
Модулните плоскости са монтирани върху алуминиеви рамки, подвижни по хоризонтална ос, разположена в посока север-юг. В сутрешните часове те са обърнати на изток, на обяд са хоризонтални, а вечер се ориентират на запад. Носещите конструкции са от чист алуминий. Съоръжението е разположено върху площ от 21 ха.

Територия, на която ФВСОП е видим

Видимостта към съоръжението е ограничена от разположените в близост на югозапад водоем, и на северозапад – път, преминаващ върху дигата. На север и изток съоръжението се вижда свободно, тъй като засадената растителност в тази посока е още млада.
От голямо разстояние погледът се ограничава от възвишенията и горската растителност. В долината има множество прегради на погледа към съоръжението поради застрояването, растителността и релефа, така че действителното територия, на която ФВСОП е видим е силно ограничена. Като се изключат съседните площи, видимост към съоръжението има преди всичко от билата на възвишенията, ограничаващи и долината, от североизток, северозапад и югозапад. Максималното разстояние, от което ФВСОП в видима, е около 4 км.

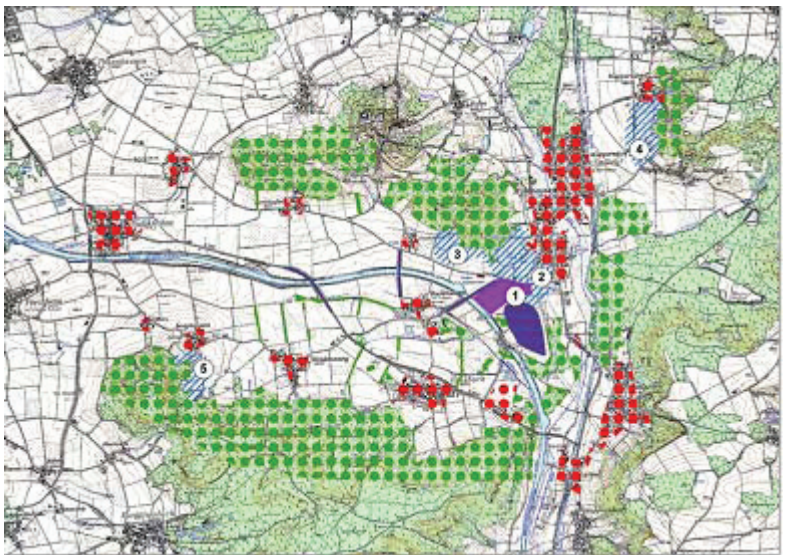

Фиг. 29: Територия, на която соларен парк Маркщетен е видим за наблюдателя (схематично*).
*В рамките на изследването не бе направен цялостен анализ на видимостта на ФВСОП. Представянето служи преди всичко за визуализиране на основните взаимовръзки.
Виолетово – площ на соларния парк
Червено – ограничаващо видимостта застрояване
Червени/сини ивици: ограничаващи видимостта технически обекти
Зелено – ограничаващи видимостта дървета и храсти
Сини ивици – площи от значение за видимостта
Числа – наблюдателни пунктове

Наблюдателни пунктове

Наблюдателен пункт 1: отстояние 50 м, разлика във височината около 10 м
От разположения на известна височина наблюдателен пункт (върху дигата на водоема) се вижда почти цялата площ на съоръжението. То доминира ландшафтния облик напълно. Други предварителни натоварвания (застрояване, пътища) оставят по-малко впечатление у наблюдаващия. Естественият заден фон на снимката се възприема значително по-интензивно от наблюдаващия.

Фиг. 30: Соларен парк Мюлхаузен, наблюдателен пункт 1, 50 м югоизточно от съоръжението.
Снимка в късния следобед, модулните плоскости са наклонени леко на изток.
Частта на съоръжението в зрителното поле (ширина на обектива 28мм)

- хоризонтално: повече от 100%
- вертикално: 17%

Наблюдателен пункт 2: отстояние 500 м, разлика във височината около 0 м
Този наблюдателен пункт се намира на изток от съоръжението. Между съоръжението и пункта са разположени земи със селскостопанско предназначение. Като предходно натоварване на ландшафта може да се определи съоръжение за пренос на електроенергия, което е на преден план в зрителното поле. На заден план е горската растителност по билата на възвишенията. Съоръжението заема около 45 % от зрителното поле на наблюдателя.
Въздействието на съоръжението се определя като субдоминантно. Спрямо предходното изменение на ландшафта от далекопровода, въздействието на соларния парк върху ландшафтния облик е по-скоро слабо.

Фиг. 31: Соларен парк Мюлхаузен, наблюдателен пункт 2, 500 м източно от съоръжението.
Участъкът от зрителното поле, зает от съоръжението (ширина на обектива 28 мм)
- хоризонтално: 54%
- вертикално: по-малко от 1%

От тази посока следобед можеше добре да се наблюдава ефектът на светлинното отражение от металните конструкции. В зависимост от височината на слънцето на югозапад се проявява значително отразяване на светлината, което допълнително се усилва от тъмното, покрито с облаци небе (виж снимката по-долу). На снимката контрастът не се забелязва особено.

Фиг. 32: Соларен парк Мюлхаузен, наблюдателен пункт 2а, 500 м източно от съоръжението.
Със светлинно отражение от конзолите.

Наблюдателен пункт 3: отстояние около 750 м, разлика във височината около 50 м
Наблюдателният пункт се намира на границата на гората на северозапад от съоръжението. Между съоръжението и точката на наблюдение се намира ливада, като

се вижда и малка индустриална зона, ако се проследи пътят, попадащ в зрителното поле. Зад съоръжението могат да се разпознаят водната повърхност на водохранилището, жилищните сгради и по-нататъшните индустриални зони. На заден план са обраслите с гора била на възвишенията.
От това разстояние отделните модули не се различават и съоръжението като цяло изглежда плоско. То заема общо 66% от зрителното поле в хоризонтална и 3% във вертикална посока. Въздействието върху ландшафтния облик е доминантно. Соларният парк може да се оприличи на водната повърхност на водохранилището и на канала между реките Майн и Дунав, като цветът му преминава малко повече към лилавата цветова гама.

Фиг. 33: Соларен парк Мюлхаузен, наблюдателен пункт 3, отстояние около 750 м, разлика във височината около 50 м.

Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 28 мм)
- хоризонтално: 66%,
- вертикално: 3%

Наблюдателен пункт 4: Отстояние около 3000 м, разлика във височините около 50 м

Този наблюдателен пункт е разположен североизточно от съоръжението. Между съоръжението и точката на наблюдение има селскостопански площи, както и населено място. Южно е водното огледало на водохранилището и покривните повърхности на складови сгради. На заден фон са гористите хълмове. Тъй като наблюдателният пункт е разположен по-високо от съоръжението, последното изглежда плоско. То заема във вертикален план около 1,5% от зрителното поле, а в хоризонтален – 18%. Въздействието се определя като субдоминантно и наподобява това на водната повърхност на водохранилището. Общо изменението на ландшафтната картина количествено е слабо, тъй като ландшафтният облик е предварително натоварен от населеното място и пътя и съоръжението (както и водоема и покривите на складовете) само подсилва създаваното впечатление без да му придава съществено ново качество. Количествено, частта на неестествените обекти в ландшафтния облик е повишена само незначително.

Фиг. 34: Соларен парк Мюлхаузен, наблюдателен пункт 4, 3000 м североизточно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 35 мм)
- хоризонтално: 18 %
-вертикално: 1,5 %

Наблюдателен пункт 5: отстояние 4 000 м, разлика във височината около 50 м

Този наблюдателен пункт е на изток от съоръжението на границата на гората. Между съоръжението и точката за наблюдение са разположени разграничени от храстови формации селскостопански земи. На заден план се виждат обраслите с гори възвишения.
Въпреки че, наблюдателният пункт е разположен по-високо от съоръжението, последното бива скрито до голяма степен от храсти и дървета. При знание относно наличието му, соларният парк се разпознава лесно от наблюдателя и изпъква поради светлия си цвят на фона на ландшафта, но не прави значително впечатление.

Фиг. 35: Соларен парк Мюлхаузен, наблюдателен пункт 5, 4000 м западно от съоръжението.
Частта от зрителното поле, заета от съоръжението (ширина на обектива 70 мм)
- хоризонтално: 3%
- вертикално: 1%

Оценка на изменението на ландшафтния облик

Ограниченото от релефа в относително широката долина зрително пространство към съоръжението се определя като голямо. Силно ограничаване на зрителното пространство възниква поради многото закриващи го ландшафтни елементи (водохранилище, населени места, храсталаци, дървета). Поради това видимост има от няколко сектора в околността (на разстояние най-много 750 м), както и от голяма дистанция от малкото на брой наблюдателни точки, разположени на по-голяма височина. Поради конструкцията си съоръжението може да прави за ограничено време по-силно впечатление чрез отражението на светлината. Предвид местоположението в съседство с други предварителни натоварващи ландшафта елементи, чието въздействие прилича на това на соларния парк (преди всичко на канала, водоема и покривите), чувствителността на ландшафтния облик е по-скоро ограничена.

Преглед на резултатите от изследванията за въздействието върху ландшафтния облик

Обобщението от практическите изследвания в ландшафта са показани в таблица по-долу.

Таб. 15: Резултати от изследванията (ландшафтен облик).

Соларен парк	Наблюдателен пункт		Заета част от зрителното поле %		Допълнителни фактори		Доминантност
	№	отдаленост	Хоризонтално	Вертикално	намаляващи	Увеличаващи	
Ерлазее	1	300	26	2,7		ОЕ, НЛХ	Доминантна
	2а	400	40	3			Субдоминантна
	2б	700	15	1,6	РС	ОЕ	Субдоминантна
	3	1200	51	<1	ЧЗ	ЛХ	Субдоминантна
	4	1300	2x8	<1	ЧЗ		Несъществена
	5	2000	7	<1			Незначителна
	6	3200	37	<1	ЧЗ		Несъществена
Маркщетен	1	150	65	1.8		ЛХ	Доминантна
	2	300	72	4		П	Доминантна
	3	600	22	1.8	ЧЗ, РС		Несъществена
	4 зима	800	21	4		П	Субдоминантна
	4 лято	800	21	4	ЧЗ	П	Несъществена
	5	300					Незначителна
Мюлхаузен	1	50	>100	17		ОЕ	Доминантна
	2	500	45	<1			Субдоминантна
	3	750	66	3		П	Доминантна
	4	3000	18	1.5		П	Субдоминантна
	5	4000	3	<1			Незначителна

Обяснение на допълнителните фактори:

Ограничаващи доминантното въздействие: ЧЗ -Частично закриване
РС -Разпръсната структура

Засилващи доминантното въздействие: ОЕ -Различават се отделните елементи
П -Съоръжението изглежда като една площ

ЛХ -Разположен на линията на хоризонта
НЛХ-Превишава линията на хоризонта

Общо взето се установява, че обследваните соларни паркове влияят върху ландшафта на големи разстояния. Въздействие, определено като доминантно, е наблюдаваното на разстояние до 750 м от съоръжението. Субдоминантни въздействия са наблюдавани на отстояние от 3 км в отделни случаи.
При оценка на степента на въздействие върху ландшафтния облик, допълнително трябва да се вземат предвид и неговата чувствителността и значението му. Особено при соларния парк Мюлхаузен се установява, че предвид наличното предварително натоварване на ландшафтния облик, интензивността на въздействие на соларния парк е силно ограничена.

7. Прогнозни въздействия върху животни и растения

Представените по-долу прогнозни въздействия на ФВСОП се основават на:

- Целенасочен анализ на наличната научна литература
- Допитване до специализирани администрации и НПО
- Становища на специалисти и
- Резултатите на проведеното изследване

Резултатите на литературния анализ са упоменати в съответните текстове чрез посочване на източниците им. Отворени въпроси, като напр. дупки в знанията, които могат да са важни за преценка на въздействието на ФВСОП, са представени в глава 10.

Тук трябва да се подчертае, че е необходима индивидуална оценка на всеки един от фотоволтаичните паркове, тъй като те имат индивидуални характеристики (използван тип модул, предходно ползване на земята и свързания с това спектър от видове, режим на ползване и ползване на земята под модулите). Общи изводи относно въздействията върху околната среда са само отчасти възможни.

7.1. Въздействия на ФВСОП чрез промени в абиотичните фактори на средата

7.1.1. Въздействия поради промяна в (почвената) основата

Мащабът на предизвиканите от строителството въздействия върху растителността не бива да се подценяват. Предвид различните типове модули и поставянето им върху терена те също са различни. При големи съоръжения, които могат да се транспортират само с тежки машини, следва да се очакват уплътняване на почвата и повреждане на първичната растителна покривка. Отъпкването на почвата може да доведе до последващо изменение на абиотичните фактори на мястото и до изменение в съотношението на растителните видове, което е от значение преди всичко тогава, когато се засягат значителни природни местообитания и местообитания на видове. Потенциалът на този вид конфликт е ограничен при интензивно ползвани преди строителството земеделски земи (ниви) и при силно предварително антропогенно натоварени.

Някои паркове се подготвят за последващо ефективно ползване на земята (пашуване или коситба) чрез внасяне на пръст и последващо засяване с тревни смески. В някои случаи при терени на някогашни индустриални площадки или сметища, почвената основа е непригодна за строителство поради натрупване на вредни вещества или от гледна точка на товароносимостта. При това положение се практикува отнемане на повърхностния почвен слой и заместването му с хумус. Това не следва да се преценява непременно като негативен ефект от гледна точка опазване на природата. Така напр. при внасяне на бедни на хранителни вещества почвени маси (песъклива почва напр.) в

относително кратко време може да възникне ценно местообитание (както е документирано при бивши баластриери напр.). В случай, че се внесе богата почва, потенциалът за развитие на площта от гледна точка на опазване на природата е ограничен.
Пак от такива съображения е целесъобразно, поне част от терена да се остави на естествена сукцесия, която предлага местообитание за много видове животни и растения на различни стадии. Усилието за по-късно косенето или пашуване на такива площи може да бъде значително по-голямо в сравнение с изкуствено засятите хомогенни площи. Но дори и изкуствено засятите при екстензивно ползване се превръщат в ценно местообитание за растения и животни в днешния културен ландшафт.

За строителството, транспорта и поставянето на модулите и техните фундаменти в повечето случаи са необходими големи транспортни и строителни машини. В зависимост от свойствата на геоложката основа се налага и укрепване на пътищата, на площадките за складиране или поставяне на крановете. Особено при висока почвена влажност (след проливни дъждове напр.), при преминаването на техниката се предизвикват съществени увреждания на растителността и почвения слой. В такъв случай е необходимо повишаване на проходимостта на терена за МПС чрез чакълиране. Внасянето на такъв нетипичен за територията субстрат води до съществени последващи изменения в животинските и растителните местообитания. Една обща преценка на въздействието е невъзможна, но при беден на хранителни вещества, типичен субстрат, баластрирането може да предизвика положителен ефект, тъй като при определени обстоятелства на такива места се развиват пионерни местообитания. Не трябва да се внасят рециклирани материали с неизвестно съдържание, с цел запазване на предходните фактори на средата, напр. не трябва да се използва алкална субстанция при мочурливи (тресавищни) почви.

Друг потенциален конфликт са фундаментите на модулите. Сравнително слабо въздействие може да се очаква при употреба на все по-често използваните напоследък колови фундаменти (закрепени със „почвени" дюбели метални колони). Колкото по-големи са съоръженията, толкова повече място е необходимо за фундаментите и това води до повече застрояване на почвата и от там до загуба на местообинатия.

7.1.2. Въздействия поради промяна в режима на трайно ползване на земята

Предишен начин на ползване – ниви
Планирането на ФВСОП върху до скоро интензивно ползвани земи като ниви засяга тип местообитание, което се характеризира чрез следните белези:

- Голямо процентно покритие навсякъде в Германия с големи различия по отношение на типа почва или ландшафтна характеристика
- По правило редовно торене и използване на пестициди, предизвикали силно редуциране на биологичното разнообразие
- Редовно механично обработване на земята
- Сезонна смяна на хабитатните структури (угар, посев)
- Ограничено разнообразие поради модерни селскостопански прийоми
- Бързо възобновяване

Природозащитната стойност на нивите е принципно сравнително ниска. Въпреки това много видове могат да заселят в нивя, най-често като вторични местообитания, или са зависими временно, напр. по време на миграция, от обширните замеделски култури.

Много от тези видове са във влошено актуално природозащитно състояние (напр. включени в червената книга), което се дължи на два фактора:

- Големи по площ първични местообитания на тези видове се срещат вече много рядко, напр. местообитания като блата, високотревия или степни тревни съобщества, които имат голямо значение за видове като *Circus pyrargus*, *C. aeruginosus* или *Coturnix coturnix*.
- Нарастващото интензивиране на ползването и засяването на монокултури върху обработваемите земи екстремно влошава условията за обитаване на някога честите за нивите видове, което се отнася за много видове тревисти, срещащи се по полето, за хомяците, много видове птици и бръмбъри-бегачи.

Обитаващите нивите видове трябва да са адаптирани към гореспоменатите частично екстремни изменения на факторите на средата, което често се изразява във висока репродуктивна способност или силна подвижност, които са предпоставка за бързо заселване на площите след оран. Много животински видове ползват тези площи сезонно като хабитат за гнездене или отглеждане на малките през периода на плътна растителна покривка. На високата структурна динамика на нивите, породена от сезонните засяване и жътва, видовете отговарят с голяма пластичност, т.е. избягването в съседните площи принципно е възможно.

Някои видове използват културите върху обработваемите земи изключително като хабитат за почивка или хранене, напр. като мигриращите жерави, дъждосвирцоподобни и много видове северни гъски.

От гледна точка опазване на природата нивята могат да придобият и висока стойност поради особените си функционални аспекти при определени условия:

- Значение като място за почивка и хранене при прелетни видове (растително-ядни гъски и патици, жерави, дъждосвирцоподобни). Птиците могат да имат традиционна привързаност към определени места, в съседство с които може да има подходящи места за нощуване;
- Значение като обичайно място за размножаване на силно застрашени видове (хомяк, обикновена дропла, ливаден блатар). Тези видове използват традиционно едни и същи региони за гнездене и отглеждане на малките. Отнемане на големи открити площи от нивите за други цели може да окаже въздействие върху популациите им. Хомякът е един от най-застрашените видове в Германия и се среща само в изолирани популации. Планирането на ФВСОП в неговите райони на разпространение носи голям конфликтен потенциал и задължително трябва да се подложи на оценка;
- Особености в разположението като екстензивни нивя (върху варовикови терени), особени фактори на средата (като рядък тип почва напр.) или висока плътност на разпръснати „островни" местообитания (ледникови образувания в Северна Германия или предпланините на Алпите, порфирни купени)
- Значение като част от важно местообитание или коридор за особено ценни за опазване видове от съседните територии (напр. ловни територии на червената каня, свързващ коридор между водоеми, напр. за бобъра и видрата)
- Функция като буфер на основните местообитания на силно чувствителни видове (напр. места за гнездене на едри птици и др.)

Същевременно може да се установи, че планиране на ФВСОП върху ниви, за които горните критерии не се отнасят, носи относително малък конфликтен потенциал относно целите на опазване на видовете и местообитанията.

Реакцията на мигриращите видове птици (гъски, лебеди, дъждосвирцоподобни) спрямо ФВСОП не можа да бъде изяснено в рамките на това изследване, тъй като в избраните за него райони не се срещат големи популации на тези видове.
Но вероятно трябва да се изходи от факта, че някои видове няма да могат да използват тези площи повече, напр. като място за хранене и почивка. Разстоянието, на което ФВСОП все още оказват влияние в пространството, както и минималната дистанция, спазвана от чуствителните видове, все още не са определени. Основните фактори, оказващи влияние, вероятно ще са височината на съоръженията и вида на оградата. Отнемането на местообитания следва да се отчете при приценката на въздействието преди издаването на разрешителните документи. При достатъчна наличност на площи с подобен характер в съседство (при много обширни аграрни територии) конфликтът става по-малък.

При превръщането на нивите в пасища и ливади (трайно ползване за пашуване или косене, без наторяване и употреба на пестициди) във връзка с осъществяване на намерението се очаква подобряване на условията за преобладаващата част от зооценозите сред нивята. Това се отнася особено за безгръбначните видове, но и за по-малки гръбначни като влечуги, земноводни и дребни бозайници. По този начин ФВСОП могат да се превърнат в островни местообитания („stepping stones"), съответно за много от редките видове в днешните културни ландшафти. При сероизно вземане под внимание на природозащитните аспекти в планирането, тази функция на ФВСОП може да бъде стимулирана и развивана.

Площи за превръщане
Индустриално използвани площи с висока степен на застрояване или силно преобразуване на наличните земи са по правило с второстепенно значение за природозащитата. В някои случаи обаче са възможни конфликти, когато се касае за големи открити площи на относително спокойни места като напр. изоставени открити мини, които предвид еднообразието на днешния културен ландшафт, могат да са важни вторични местообитания за редки съобщества.
От природозащитна гледна точка често значими са военните полигони, особено такива, които са използвани дълго време и са предимно незастроени, използвани например за учения с военна техника или като стрелбища.
Бившите военни летища обикновено се характеризират с предимно застроени площи. От гледна точка на природозащитата, те представялват подходящи места за ФВСОП с нисък конфликтен потенциал.

Вероятност за значително въздействие при планиране на ФВСОП върху такива площи за превръщане има, когато е налице едно или няколко от следните обстоятелства:

- Площите не са или са слабо застроени,
- Площите са обширни и открити (огрявани от слънцето),
- Площите са разположени върху бедни на хранителни вещества почви и няма показания за предходно внасяне на хранителни вещества,
- Почвите не са били подложени на интензивна механична обработка,
- Почвите не са били натоварени с постоянно човешко или машинно присъствие,
- Площите са разположени на силно огрети склонове,
- Площите се характеризират със структурни особености (мъртва дървесина, скални цепнатини, водни площи и др.).

Застроени (запечатани) площи

Напълно застроени (запечатани) терени – в смисъл на широкоплощно утъпкване и уплътняване на почвата – са по правило от несъществено значение за опазването на видовете и местообитанията, и поради тази причина са подходящи за ФВСОП. При определени обстоятелства обаче, напр. при необходимост от разрушаване на сгради, които между другото могат да са убежища на прилепи, може да се стигне до конфликти. Такива могат да възникнат и при някои частично застроени терени като зачакълени площи с известна водопропускливост. Функциите на такива площи като местообитания трябва да се преценяват във всеки отделен случай и при данни за значителни находища е необходимо да бъдат оценени адекватно.

7.1.3. Въздействия върху местообитания на растения и животни в резултат на покриване от модулите

Засенчване

Изменения в растителната структура са възможни преди всичко под и северно от модулите поради намаляване на падащата слънчева светлина. При ниско слънцестоене площите източно и западно от модулите са също засенчени, но при всички случаи продължителността в сравнение с тази на площите под модулите е сравнително кратка. Намаленото слънчевно греене предизвиква намаляване на първичната продукция на растенията и промяна по отношение на светлолюбивите видове. Това води до разлики във височината, честотата на цъфтене или проективното покритие на отделни видове от растителното съобщество. Ефектът от засенчване върху растителността е очакван и отчасти доказан [24]. Той е силно зависим от вида и разположението на модулите и височината им над земята. Трайна липса на растителност в определени участъци в резултат на намалено количество светлина не се очаква, поради наличието на разсеяна светлина под модулите.

Изменението на растителността може да предизвика непосредствено въздействие върху пригодността на хабитатите за животни (напр. наличието на отворени цветове за насекоми), преди всичко за тези, които са зависими от слънцето. Често този ефект се се припокива с този на ползване на земята (при пашуване овцете се крият на сянка, а при косене не се достига навсякъде под тях с машините), така че преценяването на въздействащ фактор засенчване се затруднява.

Когато фотосоларният парк се изгражда върху по-малко ценни от природозащитна гледна точка площи (интензивно ползвани ниви), очакваните въздействия от засенчването върху местообитанията са също незначителни, и то независимо от това, дали става дума за засяти площи или за естествена сукцесия.

Ситуацията е друга при ФВСОП, планирани върху ценни от природозащитна гледна точка местообитания като бивши военни полигони (напр. бедни на хранителни вещества и сухи тревни съобщества). Тук биха били променени значително преобладаващите абиотични фактори в резултат на засенчването.[…] При такива случай от научна гледна точка е необходимо да се включи ефекта на засенчването в оценката за съвместимост.

Оценката на ефекта е трудна. Естествени местообитания като полуоткрити ландшафти с храсталаци се характеризират с мозайка от повече или по-малко засенчени участъци. Дори големи по площ сухи и бедни на хранителни вещества тревни съобщества върху бивши военни полигони са възникнали в резултат на целенасочени мерки за

поддържане (напр. опожаряване) или чрез прекомерно ползване. С изоставянето им върху тях е започнало обрастване с храсти, което се превърна в голямо предизвикателство за природозащитата. Там, където държавната или частната инициатива за опазване на природата са недостатъчни, тясно свързаното с целите на опазване на природата ползване на земята за фотоволтаици, с изпълнение на съответните мерки, може да доведе поне частично да опазването на тези площи.

Въздействия поради изменения във валежите и в почвената влажност
Един друг вид ефект, породен от покриването на площите с модулите, е този, причиняващ изменение в характеристиката на валежите (дъжд, сняг, роса) под модулите. Тук внасянето на естествената влажност е намалено. Собствени наблюдения, както и други изследвания, не дават сигурни данни за причинени от това изменения в растителността, напр. поява на сухолюбиви видове. Дали ще се наблюдават такива изменения ще покаже времето, тъй като изследваните паркове са още много «млади». Освен това изменения в растителността следва да се очакват и на местата, където се стича дъждовната вода от повърхността на модулите.

При снегонатрупването обаче се наблюдават значителни разлики между откритите площи и тези под модулите. При трайна снежна покривка върху останалите площи, свободната от сняг площ под модулите предоставя възможност за търсене на храна за много видове птици.

Въздействия, предизвикани от ерозия
По правило планиране на ФВСОП в равнинни ландшафти с пропускливи почви не трябва да е конфликтно от гледна точка на ерозията. При съоръжения върху скатове с бедна растителна покривка и ронлива почва, ерозия от стичаща се повърхностни води (насочени от модулите дъждовни води) е възможна. Тя е зависима от големината на свързаните модулни повърхности и тяхното свойство да събират стичащата се дъждовна вода. Значителни отрицателни въздействия върху видове и местообитания може да се очакват тогава, когато под модулите са разположени особено чувствителни на внасяне на странични вещества местообитания (напр. олиготрофни малки водоеми). Може да се стигне до обособяване на малки временни ерозионни «бразди», които не трябва да се считат за значителни въздействия върху видовете и местообитанията, защото увеличават структурното разнообразие на мястото. Такива въздействия в следствие на ерозия могат лесно да се избегнат при правилно планиране (напр. пролуки за оттичане на водите между отделните модули и др.).

7.2. Въздействия на ФВСОП чрез бариерния им ефект или като вертикална преграда

7.2.1. Бариерен ефект и избягване на мястото от животните (резюме)

- Чрез огражданията на съоръженията най-често се стига до разкъсване на мастообитания, което особено за видове с нужда от големи площи следва да се сметне за значително въздействие
- Освен отнемане на площи от местообитания е възможно прекъсване на традиционно използвани коридори
- След кратка фаза за адаптиране, според настоящето изследване и други данни, не се наблюдава избягване на фотоволтаичните съоръжения от средните и големите бозайници. Изглежда, че дивите животни се приспособяват съм наличието на съоръженията и тяхната експлоатация, тъй като те са «поддаващ се

на калкулация във времето и пространството смущаващ фактор». Това заключение обаче не се отнася за всички видове.

- Строителните дейности предизвикват шум, миризми и нощно осветяване на терена, които, заедно с присъствието на хора и охраняващи мястото кучета, могат да са причина за избягване на съоръженията от животните.
- Наблюдаваното увеличение на биоразнообразието поради екстензивното ползване на земите във фотосоларните паркове води до повишаване на разнообразието от храна за някои видове от хранителната верига (напр. треви за тревопасните дребни бозайници, които от своя страна са храна на хищни видове)

7.2.2. Вертикална преграда (риск от сблъсък) (резюме)

- Счита се, че този ефект има слабо въздействие за летящи животни (птици, прилепи, летящи насекоми), тъй като модулите като преграда не се различават съществено от която и да е друга вертикална такава като дървета, храсти или сгради. Рискът е пренебрежим и поради обстоятелството, че сега използваните модули са ниски, нямат източници на светлина и бързо въртящи се части като ветрогенераторите.
- Използваните за синхронизиране въртенето на модулите телени въжета трябва да бъдат оценени като причиняващи въздействия върху хищните птици (при ловуване). Същото се отнася и за телените мрежести оградите. Опастността е по-малка при по-ситните мрежи и при такива, при които телта е облечена в пластмаса.
- За прилепите не съществува опасност от отрицателно въздействие на фактора преграда предвид ехолокацията, която използват.
- Рискът от сблъсък поради опит за преминаване през модулната повърхност (както се случва при прозрачни витрини) също може да бъде изключен със сигурност поради наклона на повърхностите и липсата на прозрачност.

7.3. Въздействия на ФВСОП чрез визуални ефекти

7.3.2. Ефект на силуета и възприемане на модулите (резюме)

- Силни светлинни емисии могат да предизвикат у мигриращи птици заблуждение и объркване на нощния полет.
- Светлинните емисии, предизвикани от фотоволтаиците, ако въобще са налични, са много ниски, но в близката си околност могат да окажат смущение.
- Ефектът на силуета зависи от височината на съоръженията, релефа и наличието на други вертикални структури в околността. По-голяма опасност представляват подвижните модули, които са по-високи в сравнение с най-често използваните и разположени в редици модули, но избягването им от животни не се наблюдава, както това е доказано за ветрогенераторните паркове [19], [36].
- Подвижните модули се въртят твърде бавно, за да окажат значително въздействие върху животните като това от бързо движещите се силуети на ветрогенераторите например.
- Възприемането на модулите поради открояващ се цвят или светлинното отражение не е от значение за животните (с изключение на отразяване на светлинни спектри от значение за ориентирането на някои животни), за разлика от човека.
- Значението на вертикалните структури за почивка или свиване на гнезда за птиците не е изследвано достатъчно в рамките на това изследване.

7.3.2. Въздействие отражение: Заслепяване

Този ефект може да доведе до въздействие върху частични местообитания или до смущение на животни и хора в околността и се проявява като проблясък от светлина, особено при рязка смяна на ъгъла на наблюдение. Отражението зависи от ъгъла на падане на светлината. При стъклени повърхности засилено отражение се очаква при ъгъл на падане на светлината по-малък от 40%, а при по-малко от 2% може да се стигне до тотално отражение. Тези стойности са възможни при много ниско слънцестоене (при изгрев и залез), така че са ограничени времево. При разпръскващи светлината повърхности рефлексиращата светлина се възприема от дистанция над 30 м само като светла площ (подобно на облачно небе) [52].

От гледна точка на потенциалното засягане на пространството могат да се направят следните разлики между подвижните и стационарните модули:

- При стационарните модули предвид рефлекционната характеристика на слънчевата светлина засегнати са площите, разположени южно от фотопарка, които при високо слънце могат да бъдат повлияни. Рефлексии могат да се появят сутрин и вечер при ниско слънце западно и източно от съоръжението.
- При подвижните съоръжения има разлики между едно- или двуосни движещите се. По принцип при тях по протежение на хоризонталната ос конфликтът е най-висок при ниско слънцестоене, така че западно и източно от съоръжението може да се стигне до отражения.

Необходимо е да се прави разлика между отраженията от повърхности като стъклото и повърхности като металните конструкции. Вторият вид отражения може да бъде по-смущаващ при определени обстоятелства, тъй като в зависимост от конструкцията, може да се стигне до отразяване на светлината във всички посоки. Поради тази причина е необходимо да се използват подходящи бои и лакове.
Ако отраженията се разглежда като активен източник насветлина, смущения в тъмната част на денонощието са изключени (нощни прелети на птици, нощно активни животни). Подвижните модули са с много ниска скорост на въртене, поради което не могат да се очакват светлинни отблясъци като при бързо подвижни елементи (ветрегенераторни перки). Смущения на животните по-скоро не могат да се очакват. За стационарни наблюдатели (като мътещи напр. птици) до сега не е доказано значително въздействие от кратки светлинни отблясъци, тъй като такива се срещат често в природата (водни повърхности, локви) за разлика от силните източници на светлина.

7.3.3 Въздействащ фактор светлинен спектър и поляризация

Количественото изменение на рефлектиращата светлина може теоретично да доведе до въздействие върху поведението на птиците по отношение на ориентирането им, тъй като поляризиращите свойства на светлината се възприемат от много насекоми и птици и се използват за ориентиране в пространството. Това се отнася и за водните насекоми, които използват поляризацията за намиране на водоеми. От значение може да е и цветовия спектър, тъй като чувствителността на животните спрямо светлина с различна дължина е много различна.

В тади връзка е възможно големите ФВСОП да бъдат взети за водни повърхности. При поглед от горе модулите отразяват небето, което се отнася и за покривните фотоволтаични инсталации.

За водните птици теоретично могат да настъпят сблъсъци, които да доведат до наряване на птици напр. при опит за приводняване. Този феномен, срещащ се при водните птици

е познат от мокрите от дъжда пътища и паркинзи, за което свидетелстват няколко документирани случая (охлузни рани, но и смъртоносни наранявания). Особено застрашени са мигриращите през нощта и сравнително лошо летящите птици като различни видове гмуркачи или кайри. Приземяване на птици върху фотоволтаиците може да фатални последствия дори и без нараняванията от падането, тъй като тези птици не могат да излитат от земята, а се нуждаят от дълго „засилка" по водната повърхност.

За птиците, като за животни с чудесно зрение, използвано за ориентиране, се предполага, че са в състояние да различат отделните модулни редици и плоскости от голямо разстояние и да прекратят опитите се за приводняване върху тях. Различна е ситуацията при мокрите авфалтови повърхности, които дори и от близко изглеждат като едно цяло (напр. като река). Все пак, при особено неблагоприятна светлина (напр. мъгливи лунни нощи) рискове от сблъсъци с фотоволтаичните площи не могат съвсем да бъдат изключени. Предполага се, че този риск е по-висок при хоризонтални модули.

Фиг. 36: Въздушна снимка.
(Източник: BPSolar): Лява снимка: Прилика между водоем на заден план и ФВСОП; Средна и дясна снимка: Детайли от снимката, при които се вижда, че при по-голямо проближение вероятността за объркване с водна площ става все по-малка.

Въпреки направените изследвания върху водните насекоми, окончателна оценка на риска от сблъсък не е възможна. [...]

Докато при по-големите екземпляри не са изключени наранявания при сблъсък с модулите, то при повечето от по-дребните видове това е много малко вероятно. Други значителни влияния върху популациите на по-дребните видове, освен директното нараняване чрез сблъсък, са възможни чрез:

- Обща енергийна загуба (в екстремни случай до изтощение с летални последици) или повишен риск да станат жертва на хищници по повърхността на модулите (чрез птици)
- Ефект от „празен" улов в граничещите местообитания (сравним с ефекта при нощните насекоми и светлинни източници)
- Въздействия въху размножаването (напр. чрез снасяне на яйца върху повърхността на модулите)

Интерпретацията и оценката се затруднява и от това, че големината на популациите на насекомите е методически неустановима и поради това оценката на възможния ефект върху популациите чрез посочените по-горе въздействия са само приблизително възможни. Следователно, докато не бъдат проведени подробни научни изследвания, които да потвърдят предположенията, не би трябвало да се допуска изграждане на

ФВСОП на места, за които се предполага или е доказано наличието на застрашени видове като напр. *Dytiscus latissimus* или *Graphoderus bilineatus.*

Освен поляризацията на светлината от значение е и спектъра на светлината (дължината на електромагнитната вълна). Стъклените повърхности абсорбират по-голяма част от ултравиолетовата светлина, така че и модулите поглъщат голяма част от светлинния спектър. По този начин цвета им (на модулите) се различава съществено от околната среда, тъй като отразената светлина обхваща други дължини на вълните. Чрез поглъщането и загряването (инфрачервено топлинно лъчение) спектърът на отразената светлина се изменя, поради което вероятно са налице съществени различия между (студените) води и загретите модули, основно в инфрачервения спектър. Доколко тези различия се разпознават от животните и преди всичко как животните интерпретират различията, все още е неизвестно.

Знае се обаче, че повечето птици, за разлика от хората, възприемат много добре ултравиолетовия светлинен спектър [17]. Следователно зрително-физиологичният аспект на възприемане на ФВСОП от различните групи животни е от значение и трябва да се съблюдава при планиране.

7.3.4 Въздействащ фактор огледален ефект

При този ефект конфликтният потенциал се изразява в затруднено възприемане на модулите, особено от птици. В повърхността се оглеждат елементи от околната среда, които могат да бъдат възприети от птиците като местообитания и да провокират кацане. Актуални изследвания и литературни данни показват, че стъклените фасади на големи сгради са причина за голям брой загинали дребни птици. Особено голям е рискът при вертикалните съоръжения, в които се отразяват хабитатни структури, напр. дървета и храсти.

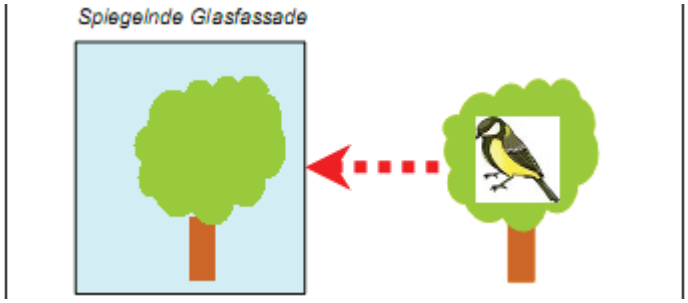

Фиг. 37: Риск от сблъсък на птици в огледална стъклена плоскост.

Тънкослойните модули биха могли при определен ъгъл на падане на светлината да създадат предпоставка за този ефект поради гладката си повърхност и тъмния си цвят. При *Wafer*-модулите тази опастност е по-малка.
[...]

Друг аспект на огледалния ефект се изразява в следното: за някои местни видове птици като Обикновена чинка, Стърчиопашка и Сврака е известно, че продължително време могат да атакуват образа си върху отразяващата ги повърхност – естествено безуспешно. Това по правило няма последващи въздействия върху индивидите.

7.4 Въздействия чрез други нематериални емисии

7.4.1. Въздействия чрез шумово натоварване

Шумовите емисиите, причинени от съоръжението (преминаващия през модулите вятър) или неговата експлоатация (шумът от трафопоста), са ограничени върху непосредствената околност. По време на строителството обаче може да се очаква, че бозайниците и птиците ще избягват територията, но и тук шумът се усеща само в непосредствена близост и се припокрива с други дразнители като движещи се силуети. При ФВСОП принципно се се очаква продължително шумово натоварване, което да доведе до трайно обезценяване на местообитания, напр. поради заглушаване на информация (контактни звуци при птици, маркиране на територия с песен и др.)

При сега използванте стандарти за модулите, въздействията, в резултат на шума от съоръженията и тяхната експлоатация, са несъществени.

7.4.2. Въздействия чрез електически или магнитни полета

Такива, предизвикани от експлоатацията на съоръженията, въздействия (максимални стойности са достигат само при пълно натоварване на мощностите) са несъществени от гледна точка опазване на видове и хабитати при сегашния технически стандарт на модулите.

8. Прогноза на въздействията върху ландшафта

9. Препоръки при планиране на съоръженията

9.1. Стъпки за установяване и оценка на значителни въздействия

9.1.1. Обследване на територията преди планиране (резюме)

- чрез картиране на местообитания и видове, данни от специализирани институции или хора, познаващи терена
- чрез изследване относно характеристиката на ландшафта (близост до ценни територии – природни паркове или други защитени територии), изследване въздействията върху ландшафта чрез фотосимулации и анализи)
- анализ на засегнатите видове и хабитати и съпоставка с регламентираните в Закона за възобновяемите енергийни източници места за разполагане на ФВСОП

<u>Указания за подходящо обследване на земеделски земи (ниви) или натоварени с минали увреждания територии (площи за превръщане)</u>

- предварително антропогенно натоварени терени, както и земеделски площи, се оценяват относно различната им значимост за представените върху тях местообитания, видове или техни местообитания, а не по презумция.

Таб. 16: Указания за предварително обследване на земеделски земи (ниви) или натоварени с минали увреждания територии (площи за превръщане).

Предмет на опазване/обект на въздействие	Какъв въпрос трябва да бъде намери отговор	Метод	Ограничение
Гнездящи птици	Използва ли се редовно планираната открита площ или най-близко разположения терен от птиците за полагане на гнезда? (напр. ливаден блатар, яребица, др. Гнездящи върху земята)	Литературно изследване, картиране по стандартизирани методи [64] на площите, предвидени за проекта, но и околността	Само за региони, в които се предполага присъствието на местообитания на такива видове

	Птици на отворените пространства Налице ли са достатъчно подходящи в съседство площи?		
Почиващи видове птици	Използва ли се редовно планираната открита площ или най-близко разположения терен от птици за почивка? (гъски, жерави) Налице ли са достатъчно подходящи в съседство площи?	Картиране на 14 дневни интервали в периода края на август до началото на май преди началото на строителството (на територията на ИП и съседните терени)	Само за региони, в които редовно са наблюдавани струпвания на птици
Бозайници	Има ли потенциални местообитания на хомяк или дали се засягат други изключително редки видове? Разкъсват ли се традиционни миграционни коридори на видове, изискващи големи пространства (напр. рис)?	Картиране и литературен анализ на находища на видове (напр. картиране на дупки на хомяци) Напр. допитване до ловци, търсене на следи, потенциални анализи на база картен материал)	Само в зони с доказани находища Само при необходимост от поставяне на голяма ограда около фотопарка
Безгръбначни	Налице ли са в съседство значими за опазване популации на водни насекоми? Засягат ли се местообитания на значими за опазване топлолюбиви видове насекоми?	Изследване на водни насекоми в съседни водни местообитания чрез стандартни методи (кепче или улов на светлина) Изследване на място-обитанията и картиране на структурите, изследване на избрани индикаторни видове чрез стандартни методи	Само при известни находища в близост до защитени територии и при наличие на потенциални ценни водоеми в съседство. Само при полу- и отворени сухи биотопи или екстензивно ползвани земеделски земи
Растения	Намерението засяга ли растителни съобщества, типични за сухи и топли местообитания (напр. сухи ливади) или други застрашени коридори (синори)? Налице ли са достатъчно подходящи извън засенчените от модулите площи или възможно ли е да се създадат?	Изследване на флората и съобществата в планираната територия или в представителни пробни площи Анализ на района (напр. чрез ортофотоснимки или баланс на площите)	Само за региони, в които се допуска наличието на тези видовове или местообитания
Друг тип биотопи и структури	Има ли от научна гледна точка ценни биотопи (Коларски пътища, езерца, в следствие на ледникова дейност или други структури)?	Оценка на наличните данни, снимки, картиране на малки структури като синори	Само за региони в които се допуска наличието на такива специални местообиатния и структури

<u>Указания за подходящо обследване върху застроени/запечатани площи</u>

Такива площи от гледна точка опазване на видове и местообитания са от второстепенно значение, така че предварителните изследвания се ограничават върху малко аспекти.

Таб. 17: Указания за предварително обследване на застроени територии.

Предмет на опазване/обект на въздействие	Какъв въпрос трябва да бъде намери отговор	Метод	ограничение
Растения	Има ли данни за находища на редки или застрашени растителни видове, напр. лишеи и мъхове	Напр. теренна проверка, анализ на данни, целеви изследвания чрез стандартни методи	Само при основателни предположения, вкл. и за повлияване на възможни хабитати и хабитатни структури
Животни	Има ли данни за находища на застрашени животински видове, напр. прилепи в сградите	Напр. теренна проверка, анализ на данни, целеви изследвания чрез стандартни методи	Само при основателни предположения, вкл. и за повлияване на възможни хабитати и хабитатни структури

9.1.2. Указания за избягване на значителни въздействия

Избор на площадка

За избягване на значителни въздействия от значение е правилния избор на площадката за ФВСОП.

Трябва да се вземат предвид освен икономическите съображения и тези за устройството на територията и опазването на местообитанията и видовете. Във федералните провинции на Германия до сега няма или има съвсем първоначални стъпки за контрол на разполагането на ФВСОП от гледна точка на устройственото планиране. […]

Избягване на значителни въздействия върху видове и местообитания

Посочените в следващата таблица мерки за избягване на въздействието са групирани според споменатите в глава 3 възможни фактори на въздействие. Списъкът не е изчерпателен.

Таб. 18: Мерки за избягване на значително въздействие върху видове и местообитания.

Фактор на въздействие/ комплекс от фактори	Мерки за избягване на въздействията
Отнемане на площи **Изменение на абиотичните фактори на средата** • Утъпкване, застрояване • Изкопни дейности	- съобразяване с необходимостта от опазване на видовете и местообитанията при избор на терен - избор на възможно най-пестящото площ разположение на модулите, но - създаване на достатъчно отстояния между модулите за ценни биотопни структури (напр. малки водоеми, храсталаци, влажни участъци, терасовидно разположение)
• Строителство на фундаментите • Движение на строителната техника	- Минимизиране на площта на фундаментите (използване на земни дюбели напр.) - Минимизиране на изкопните дейности при поставянето на кабелите (да се прецени възможността за наземно поставяне на каблелите) - Избор на време на строителство извън това за размножаване на животните и отглеждане на малките - Използване на строителна техника с ограничено натоварване на почвите, рекултивиране на временните пътища след приключване на работата - Отказ от укрепване на пътищата - Отказ от внос на „чужди" субстрати (напр. за строителните пътища, пътна покривка); ако това е неизбежно да се използват ненатоварващи, типични за мястото и бедни на хранителни вещества субстрати
• Пашуване/косене	- Да се остави естествена сукцесия на поне част от площта - Трайно екстензивно ползване на земята като пасище или ливади

	- Природосъобразно ориентиран режим на ползване на земята (екстензивно пашуване и косене), отказ от използване на торове и пестициди
• Покриване на почвата чрез модулите	- Поддържане на пролуки между модулите за децентрализиране на оттичането на водите, вкл. и за повишаване на светлинния режим под модулите - Хващане на стичащите се води от модулите с риголи, легла от баластра, растителност - Опазване на чувствителни местообитания от водната ерозия - Отстояние на модулите от земята на най-малко 0.8 м за достатъчно осветеност под тях - Ценни участъци да се оставят открити (напр. добре преставени сухи тревни съобщества)
• засенчване	- Ценни участъци да се оставят открити от тотално засенчване (напр. добре преставени сухи тревни съобщества)
Бариерен ефект (ограждане)	- По възможност да се търсят други начини за охрана на съоръжението като изкопаване на окопи, технически алармени съоръжения - ако ограждането не може да се избегне – да се използват безопасни и оптично недразнещи дивите животни материали - предвиждане на проходи за средно големи бозайници в близост до земята - при много големи производствени площи да се оставят неоградени площи и проходи - отказ от охрана на терена с кучета през нощта или от обикалящ персонал
Материални емисии	- отказ от употреба на препарати за почистване на повърхностите - употреба на строителни материали с ограничено съдържание или излъчване на вредни вещества (напр. необработено дърво) - минимизиране на емисиите на вредни вещества по време на строителството
Визуално възприемане Оптични емисии	- Засаждане на напр. на 10 м ивица (за да има ефект и през зимата) от дървета и храсти около производствената площадка или сградата с храсти и подобни - Избор на терен с ограничена видимост (напр. модулите да не се поставят върху експонирани скатове) - Използване на неотразяващи материали (боядисани метални конструкции, неотразяващи стъклени повърхности) - Оптимизиране на рефлексните характеристики предвид възможните въздействия върху животните - Използване на визуално недразнещи огради - Отказ от използване на изкуствени източници на светлина
Акустични емисии	- Използване на безшумни трансформатори - Избор на време на строителство извън това за размножаване на животните и отглеждане на малките
Електрически и магнитни емисии	- Електромагнитна изолация на уредите под модулите

Избягване на значителното въздействие върху ландшафтния облик

Това може да стане по следния начин:

Ограничаване на видимостта към ФВСОП чрез създаване на растителни пояси
В случая се има предвид ограничаване на видимостта към ФВСОП чрез създаване на нови ландшафтни елементи, подходящи от гледна точка на общия ландшафтен облик. Тази мярка се прилага при ФВСОП, разположени в равнnни, бедни на харстова и дървесна растителност ландшафти, тъй като в тях съоръжението въздейства отрицателно върху ландшафтния облик. От друга стана пък създаването в някои случаи на такива растителни пояси е нецелесъобразно от гледна точка на допълнителния силуетен ефект, особено когато се опазват в района видове птици напр., привързани към големи открити пространства. […]

Ограничаване на видимостта към ФВСОП чрез подходящ избор на площадката
Видимостта към ФВСОП е зависима от разположението на съоръженията в ландшафта. Чрез съобразяване със следните препоръки, отрицателното въздействие върху общия ландшафтен облик, което може значително да се редуцира чрез:

- При разполагане на модулите в равнинен ландшафт или върху нисък хълм: въздействията върху ландшафтния облик чрез създаване на растителен пояс са напълно отстраними, ако в околността няма значително по-високи препядствия за погледа. Ако не се направи защитно насъждение, видимостта към ФВСОП и съответно въздействията върху ландшафтния облик са големи.
- При разполагане на модулите в долина: и при липса на растителен пояс видимостта към ФВСОП е ограничен от съседните възвишения.
- При разполагане на модулите върху склон: фотоволтаици, разположени в горната част на склона трудно могат да бъдат скрити от растителност, поради което такова местоположение следва да се избягва.

Фиг. 38: Територията, от която ФВСОП е видима, е изобразена в червено.

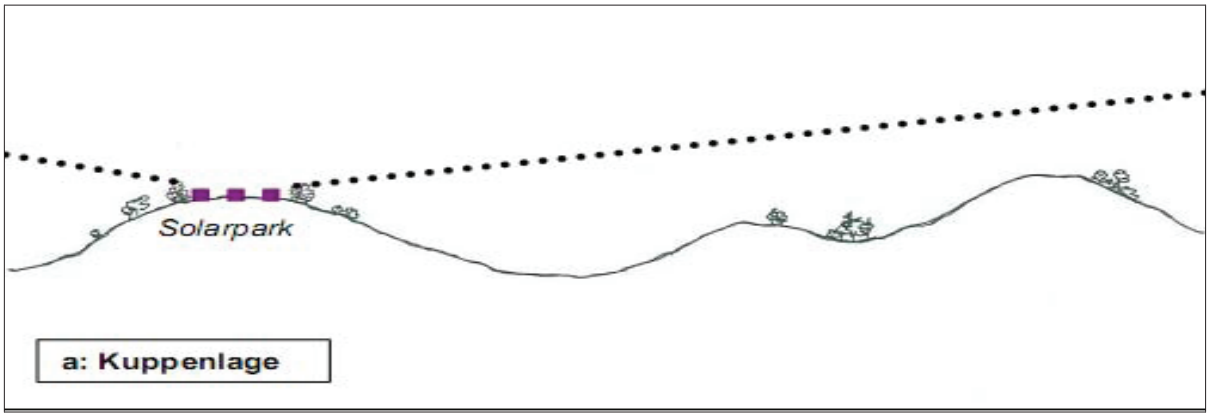

Върху било

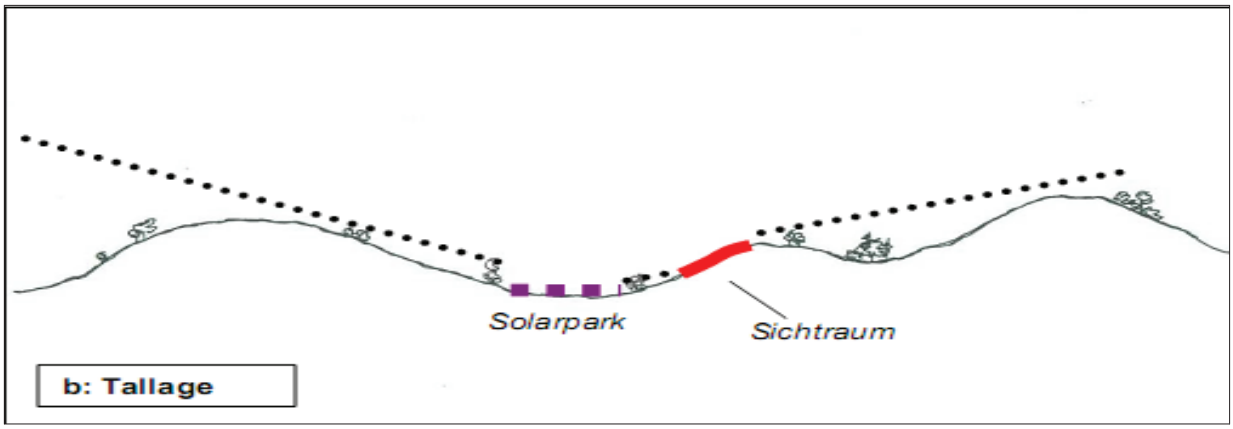

В долина.

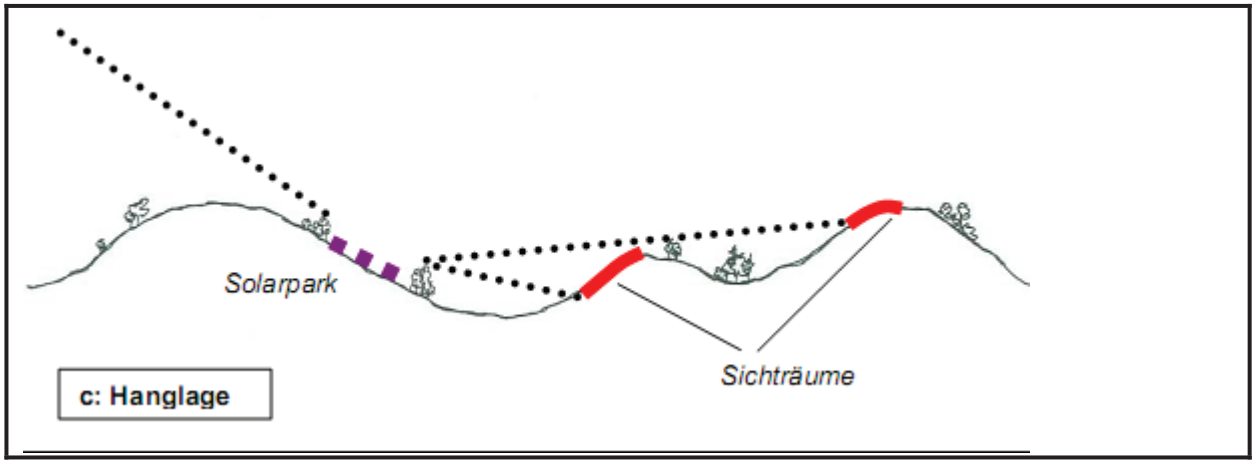

Върху склон

Запазване на ландшафтни елементи, скриващи от погледа ФВСОП
Ако са налични такива (напр. полезащитен пояс) те трябва да се запазят и да се изследва възможността да се сгъстят.

Конструктивни мерки
Визуалното въздействие на съоръженията с високи отделни елементи може да бъде намалено само чрез съответстващи мерки като засаждане на достатъчни на височина растения.
Друг вид конструктивна мярки би била напр.: използване на неотразяващи светлината носещи конструкции.
[...]

9.3. Указания за извеждане от експлоатация и рециклиране
Оценката на въздействието на ФВСОП предвид разпоредбите на Закона за ВЕИ (чл. 12) обхваща период от 20 календарни години от влизане в експлоатация. Най-често последващото ползване на терена не се разглежда. Не е изключено, ФВСОП да останат в експлоатация и след изтичане на това време, дори и без гарантираното от Закона за ВЕИ изкупуване, поради значително покачените цени на тока.

Принципно според днешното ниво на познание се изхожда от това, че използваните суровини (преди всичко силициеви съединения при модулите, метал, медни кабели) имат остатъчна стойност и оползотворяването им има икономически смисъл. При тънкослойните модули има ограниченото количество използвани материали, но поради

натоварващите околната среда метални съединения (на кадмий, телур, селен, мед) рециклирането им е необходимо. Демонтажът на надземните части на ФВСОП от техническа гледна точка не представлява особена трудност и не би следвало да има значително въздействие върху околната среда.

За премахване на бетонните фундаменти обаче ще е вероятно неизбежно използването на тежки строителни машини. Остраняването на голямото количество кабели от земята е свързано отново с нарушаване на целостта на почвата и растителната покривка, респ. местообитанията. Прилагане на технология, при която кабелите могат да бъдат отстранени само чрез изтеглянето им, е нереализируемо от икономическа гледна точка.

От гледна точка опазване на природата не могат да се посочат основателни съображения за извеждане от експлоатация на ФВСОП след изтичане на определения от ЗВЕИ за тях период. Не е възможно сега да бъде оценена и стойността на създадените в границите на производствените площадки растителни съобщества и животински популации. Проектите за демонтажа на съоръженията и рекултивиране на площите следва да се подложат на оценка за въздействието им.

Благодарности

Zum Gelingen dieses Vorhabens haben verschiedene externe Personen bzw. Institutionen maßgeblich beigetragen. Insbesondere bedanken wir uns bei:

o der Projektbegleitenden Arbeitsgruppe für fruchtbare Diskussionen und Anregungen,
o der ARGE MONITORING PV-ANLAGEN, hier insbesondere Herrn Dr. D. Günnewig von der BOSCH & PARTNER GMBH, für die gute Zusammenarbeit, die Diskussionen bestimmter fachlicher Aspekte und die zeitnahe Bereitstellung von Informationen aus dem parallel laufenden F+E-Vorhaben,
o den Betreibern der PV-FFA für die Zustimmung zur Durchführung von

Geländeuntersuchungen und die Bereitstellung von Hintergrundinformationen:

- Herrn R. HAHN, *Bürgersolarpark Neuenmarkt II (insbesondere auch für die Zustimmung zu den Folienversuchen)*;

- Herrn Dipl. Ing. B. BROER, *Solarwald Kleinwulkow*;

- SAG-SOLARSTROM AG: *Solarpark Arnstein/Erlasee*.

- VOLTWERK AG: *Solarparks Hemau und Markstetten*;

- DSF BAVARIA SOLAR GMBH & CO. KG: *Solarpark Mühlhausen*;

Für die stets angenehme und produktive Zusammenarbeit bedanken wir uns bei den für unser Vorhaben zuständigen Bearbeitern im BfN, Frau K. Ammermann und Herrn F. Igel (fachliche Projektbetreuung) sowie Herrn C. Fechtel (Finanzen).

Литература

Urheberrechte verwendeter Kartengrundlagen
Topografische Karten: VERMESSUNGSVERWALTUNGEN DER LÄNDER UND BKG (2003)
Sonstige Geofachdaten: LANIS, BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ (BfN), Stand: 2003-2005

[1] ABT, K.F & SCHULTZ, G. (1995): Auswirkungen der Lichtemissionen einer Großgewächshausanlage auf
den nächtlichen Vogelzug. Corax 16: 17-29.
[2] AGFHA-Arbeitsgemeinschaft Feldhamsterschutz – Homepage (www.feldhamster.de)
[3] ANGUS, R. (1992): Insecta, Coleoptera, Hydrophilidae, Helophorinae. Süßwasserfauna von Mitteleuropa
20/10-2. Gustav-Fischer-Verlag, Stuttgart.
[4] ARGE EINGRIFF-AUSGLEICH NRW (1995): Entwicklung eines einheitlichen Bewertungsrahmens für
straßenbedingte Eingriffe in Natur und Landschat und deren Kompensation. – Gutachten im Auftrag des
Ministeriums für Stadtentwicklung und Verkehr NRW und des Ministeriums für Umwelt, Raumordnung
und Landwirtschaft NRW, 207 S.
[5] ARGE MONITORING PV-ANLAGEN (2005a): Photovoltaikfreiflächen: Aktuelle Erfahrungen und Kriterien. –
Workshop-Dokumentation, Bonn 21.-22.3.2005.*
[6] ARGE MONITORING PV-ANLAGEN (2005b): Monitoring zur Wirkung des novellierten EEG auf die
Entwicklung der Stromerzeugung aus Solarenergie, insbesondere der Photovoltaik-Freiflächen. 1. Zwischenbericht des F+E-Vorhabens i.A. des BMU, Stand 15.7.2005.*
[7] ARGE MONITORING PV-ANLAGEN (2005c): Monitoring zur Wirkung des novellierten EEG auf die
Entwicklung der Stromerzeugung aus Solarenergie, insbesondere der Photovoltaik-Freiflächen. 1. Fachgespräch am 20.9.2005 in Hannover: Standortplanung, Umweltprüfung und Eingriffsregelung im Rahmen des F+E-Vorhabens i.A. des BMU. *
[8] ARGE MONITORING PV-ANLAGEN (2006a): Monitoring zur Wirkung des novellierten EEG auf die
Entwicklung der Stromerzeugung aus Solarenergie, insbesondere der Photovoltaik-Freiflächen. 2. Zwischenbericht des F+E-Vorhabens i.A. des BMU, Stand 31.1.2006.*
[9] ARGE MONITORING PV-ANLAGEN (2006b): Monitoring zur Wirkung des novellierten EEG auf die
Entwicklung der Stromerzeugung aus Solarenergie, insbesondere der Photovoltaik-Freiflächen. Sachstandsbericht des F+E-Vorhabens i.A. des BMU, Stand 15.7.2006.*
[10] ARGE MONITORING PV-ANLAGEN (2006c): Monitoring zur Wirkung des novellierten EEG auf die
Entwicklung der Stromerzeugung aus Solarenergie, insbesondere der Photovoltaik-Freiflächen. Arbeitsstand zum Planungsleitfaden PV-Freiflächenanlagen (schiftl. Mitteilung).
[11] BAUER, H.G., BERTHOLD, P., BOYE, P., KNIEF, W., SÜDBECK, P. & WITT, K. (2002): Rote Liste der Brutvögel
Deutschlands. 3., überarbeitete Fassung. Berichte zum Vogelschutz 39: 13-60.
[12] BAYERISCHES LANDESAMT FÜR UMWELTSCHUTZ (BAYLFU) (2003, Hrsg.): Rote Liste gefährdeter Tiere
Bayerns. Schriftenreihe des Bay. LfU 166: 1-384.
[13] BAYERISCHES STAATSMINISTERIUM FÜR LANDESENTWICKLUNG UND UMWELTFRAGEN (2003): Bauen im Einklang
mit Natur und Landschaft. Eingriffsregelung in der Bauleitplanung - Ein Leitfaden (Ergänzte Fassung).
München.

[14] BÖHME, J.: Band K – Katalog (Faunistische Übersicht), 2. Auflage. In: FREUDE et al. : Die Käfer
Mitteleuropas.. Spektrum-Verlag, Heidelberg/Berlin.
[15] BÖTTCHER, M. (2001): Auswirkungen von Fremdlicht auf die Fauna im Rahmen von Eingriffen. - Natur
und Landschaft. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz 67: 42-51.
[16] BRUDERER, B., PETER, D. & T. STEURI. (1999): Behaviour of migrating birds exposed to X-band radar and
a bright light beam. J. exp. Biol. 202, 1015-1022.
[17] BUER, F. & M. REGNER (2002): Mit "Spinnennetz-Effekt" und UV-Absorbern gegen den Vogeltod an
transparenten und spiegelnden Scheiben. - Vogel und Umwelt 13: 31-41.
[18] BUNDESAMT FÜR NATURSCHUTZ (BFN) (1998, Hrsg.): Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. Schriftenr.
f. Landschaftspflege und Naturschutz 55: 1-434.
[19] BUNZEL-DÜKE, M. & K. H. SCHULZE-SCHWEFE (1994): Windkraftanlagen und Vogelschutz im Binnenland. –
Natur und Landschaft (69): Heft 3, S. 100-103.
[20] BVERWG-BUNDESVERWALTUNGSGERICHT (2006): Urteil des 9. Senats vom 21.Juni 2006 (BVerWG 9 A
28.05) zum Neubau der Ortsumgehung Stralsund (B105/B96).
[21] CENTROSOLAR GLAS GmbH & Co. KG: Internetpräsentation www.centrosolarglas.de.
[22] CRAWFORD, R. L. & ENGSTROM, R. T. (2001). Characteristics of avian mortality at a north Florida
television tower: a 29-year study. - Journal of Field Ornithology 72, 380-388.
[23] EHRLINGER, M. (1995): Untersuchung der kleinräumigen Wanderung von Heidegrashüpfern (*Stenobothrus lineatus*) zwischen unterschiedlich exponierten Halbtrockenrasen. Artenschutzreport 5: 11-15.
[24] ENGELS, K. (1995): Einwirkungen von Photovoltaikanlagen auf die Vegetation am Beispiel Kobern-
Gondorf und Neurather See. – Unveröff. Dipl. Arbeit an der Ruhr-Universität Bochum.
[25] ERICKSON, W., JOHNSON, G., YOUNG, D., STRICKLAND, D., GOOD, R., BOURASSA, M., BAY, K. & SERNKA, K.
J. (2002). Synthesis and comparison of baseline avian and bat use, raptor nesting and mortality information from proposed and existing wind developments. - Report for Bonneville Power Administration, Portland, Oregon. 60 S.
[26] EUGH - EUROPÄISCHER GERICHTSHOF (2006): Urteil des Gerichtshofes (Zweite Kammer) vom 10.1.2006
Rs C-98/03 gegen die Bundesrepublik Deutschland.
[27] FREUDE, H., HARDE, K.W., LOHSE, G.A., KLAUSNITZER, B. (1976-2004): Die Käfer Mitteleuropas.
Verschiedene Bände.
[28] FRIEDRICH, M. (Regionaler Planungsverband Westsachsen - Regionale Planungsstelle (2004): Regionalplanerische Beurteilung von Vorhaben zur großflächigen Nutzung solarer Strahlungsenergie im
Freiraum Westsachsen, Leipzig.
[29] GUNTER, K.H. & G. SCHNEBEL (1972): Aus der Vogelwelt der Lüneburger Heide. – Spezieller Teil:
Sterntaucher (S.19). Becker Verlag, Uelzen.
[30] HÄBERLIN, H. & C. RENKEN (2003): Langzeitverhalten von Photovoltaikanlagen (Vortragsmanuskript). –
18. Symposium Photovoltaische Solarenergie, März 2003. Staffelstein, Deutschland.
[31] HAEUPLER, H. & MUER, T. (2000): Bildatlas der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands. Ulmer, Stuttgart.
[32] HORMANN, M. (2001): Vogelschutz und Landnutzung- Landwirtschaft. In: RICHARZ, K., BEZZEL, E.

HORMANN, M. (Hrsg.): Taschenbuch für Vogelschutz. Aula-Verlag.
[33] HORVATH, G. & D. VARJÚ (1997): Polarization pattern of freshwater habitats recorded by video polarimetry
in red, green and blue spectral ranges and its relevance for water detection by aquatic insects.
[34] HORVÁTH, G. & D. VARJÚ (2004): Polarized Light in Animal Vision. Springer Verlag.
[35] HORVATH, G. (1995): Reflection-polarization patterns at flat water surfaces and their relevance for insect
polarization vision. J. Theor. Biol. 175(1): 27-37.
[36] HÖTKER, H., THOMSEN, K. M. & H. KÖSTER (2004) : Auswirkungen regenerativer Energiegewinnung auf
die biologische Vielfalt am Beispiel der Vögel und der Fledermäuse. Abschlussbericht des gleichlautenden Forschungsvorhabens des MICHAEL-OTTO-INSTITUTS im NABU im Auftrag des BfN. 80 S.
[37] JESSEL, B. & B. KULER (2006): Naturschutzfachliche Beurteilung von Freilandphotovoltaikanlagen –
Analysen und Vorschläge am Beispiel Brandenburg. – Naturschutz und Landschaftsplanung 38 (7): 225-
232.
[38] JESSEL, B., FISCHER-HÜFTLE, P., JENNY, D. & A. ZSCHALICH (2003): Erarbeitung von Ausgleichs- und
Ersatzmaßnahmen für Beeinträchtigungen des Landschaftsbilds. - Angew. Landschaftsökologie, Heft 53.
Bonn - Bad-Godesberg.
[39] KÖHLER, B. & PREISS, A. (2000): Erfassung und Bewertung des Landschaftsbilds. Informationsdienst
Niedersachsen, Heft 1/2000
[40] KOLLIGS, D. & A. MIETH (2001): Die Auswirkungen kleinflächiger und großflächiger Lichtquellen auf
Insekten. –Schriftenr. Landschaftspflege Naturschutz (67): 53-66.
[41] KRATSCH, D. (2003): Solarenergie – ein Problem für die Landschaft? - Naturschutz-Info 3/2003, S. 51-53.
[42] KRISKA, G., CSABAI, Z., BODA, P., MALIK, P. & HORVATH, G. (2006): Why do red and dark-coulored cars
lure aquatic insects? The attraction of water insects to car paintwork explained by reflection-polarization
signals. Proc. Biol. Sci 273: 1667-1671.
[43] KUSENBACH, J. (2005): Auswirkungen von Windenergieanlagen auf Fledermäuse.- Landschaftspflege und
Naturschutz in Thüringen 42. Jahrg., Heft 2: 56-61.
[44] Leitl, G. (1997): Landschaftsbilderfassung und –bewertung in der Landschaftsplanung – dargestellt am
Beispiel des Landschaftsplanes Breitungen-Wernshausen. Natur und Landschaft, 72. Jg., Heft 6, S. 282-
290.
[45] MACAN, T.T. (1976): A revised key to the British water bugs. Freshwater Biological Association. Scientific
Publication 16: 1-78.
[46] MARQUARDT, DR. DR. K. H., Institut für Wirtschaftsökologie (2004): Ökologische Wirkungen von großen
Photovoltaik-Freiflächenanlagen, Vortrag zur XIII. internationalen Naturschutztagung „Zoologischer und
botanischer Artenschutz in Mitteleuropa“, Bad Blankenburg.
[47] MCCRARY, M., MCKERNAN, R.L., SCHREIBER, R.W., WAGNER, W.D. & T.C. SCIARROTTA (1986): Avian
mortality at a solar energy power plant.- J. Field Ornithol. 57(2): 135-141.

[48] MENZEL, C. (2001): Raumnutzung ausgewählter heimischer Niederwildarten im Bereich von Windkraftanlagen.
- Unveröff. Gutachten der Tierärztlichen Hochschule Hannover, Institut für Wildtierforschung i. A. der Landesjägerschaft Niedersachsen e.V. (LJN).
[49] MÜLLER-MOTZFELD, G. (Hrsg., 2004): Bd 2 Adephaga 1: Carabidae, Laufkäfer. 2. Auflage. In: FREUDE et
al. : Die Käfer Mitteleuropas.. Spektrum-Verlag, Heidelberg/Berlin.
[50] NOHL, W. (1993): Beeinträchtigung des Landschaftsbilds durch mastartige Eingriffe. Gutachten im
Auftrag des Ministeriums für Umwelt, Raumordnung und Landwirtschaft des Landes Nordrhein-Westfalen
[51] POWROCZNIC, S. (2004): Umweltverträglichkeitsprüfung von Solaranlagen. Unveröff. Studienarbeit an der
FH Erfurth. 33 S.
[52] POWROCZNIC, S. (2005): Die Umweltprüfung für zentrale Photovoltaikanlagen – Entwicklung eines
methodischen Leitfadens. Unveröff. Diplomarabeit an der FH Erfurth (L01/L) an der FH Erfurth. 133 S.
[53] RASSMUS, J., HERDEN, C., JENSEN, I., RECK, H. & SCHÖPS, K. (2003): Methodische Anforderungen an
Wirkungsprognosen in der Eingriffsregelung. Ergebnisse aus dem F+E-Vorhaben 898 82 024 des Bundesamtes für Naturschutz. 2003, Angewandte Landschaftsökologie.- 298 Seiten.
[54] RECK, H., HERDEN, C., RASSMUS, J. & R. WALTER (2001): Die Beurteilung von Lärmwirkungen auf frei
lebende Tierarten und die Qualität ihrer Lebensräume - Grundlagen und Konventionsvorschläge für die
Regelung von Eingriffen nach § 8 BNatSchG. Angew. Landschaftsökologie 44 :125-151.
[55] ROLL, E., WALTER, B., HAUKE, C. & K. SOMMERLATTE K. (2005): Umwelt-Leitfaden zur eisenbahnrechtlichen
Planfeststellung und Plangenehmigung sowie für Magnetschwebebahnen – 5. Fassung. Eisenbahnbundesamt.www.eisenbahn-bundesamt.de/Service//files/23_Umwelt-Leitfaden_Teil_1.pdf
[56] SCHWARZ, R. (2004): Großflächige Solar- und Photovoltaikanlagen in der freien Landschaft – Hinweise
für die bau- und bauplanungsrechtliche Behandlung, Standortfragen und weitere damit zusammenhängende Fragestellungen, Regierungspräsidium Freiburg
[57] SCHWEIZERISCHE VOGELWARTE SEMPACH & SCHWEIZER VOGELSCHUTZ SVS – BIRDLIFE SCHWEIZ:
MERKBLÄTTER FÜR DIE VOGELSCHUTZPRAXIS: Vogelkiller Glas. Internetpublikation
http://infonet.vogelwarte.ch/home.php?siteLoad=vug&siteAction=mer&hkg=11&nkg=51&lang=de
[58] SCHWEIZERISCHE VOGELWARTE SEMPACH UND SCHWEIZER VOGELSCHUTZ SVS – BIRDLIFE SCHWEIZ, SEMPACH
UND ZÜRICH - MERKBLÄTTER FÜR DIE VOGELSCHUTZPRAXIS: Spiegelfechter Internetpublikation.
http://infonet.vogelwarte.ch/home.php?siteLoad=pmv&siteAction=mer&hkg=26&nkg=69&lang=de.
[59] SCHWIND, R. (1991): Polarization vision in water insects and insects living on a moist substrate. J. Comp.
Phisiol. A 169: 531-540.
[60] SCHWIND, R. (1995): Spectral regions in which aquatic insects see reflected polarized light. J. Comp.
Phyiol. 177: 439-448.
[61] STATISTISCHES BUNDESAMT (2006: Onlineabfrage unter
http://www.destatis.de/themen/d/thm_land.php

[62] STEINBORN, H. & B. HEYDEMANN (1990): Indikatoren und Kriterien zur Beurteilung der ökologischen
Wertigkeit von Agrarflächen am Beispiel der Carabidae (Laufkäfer); In: RIECKEN, U. :Möglichkeiten und
Grenzen der Bioindikation durch Tierarten und Tiergruppen im Rahmen raumrelevanter Planungen. – Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz, Heft 32: 165-174. Bonn-Bad Godesberg.
[63] STICHEL, W. (1925-1938): Illustrierte Bestimmungstabellen der deutschen Wanzen. verlag naturwiss.
Publikationen. Berlin.
[64] SÜDBECK, P., ANDRETZKE, H., FISCHER, S., GEDEON, K., SCHIKORE, T., SCHRÖDER, K. & C. SUDFELDT (Hrsg.;
2005): Methodenstandards zur Erfassung der Brutvögel Deutschlands. Radolfzell.
[65] TEGGERS-JUNGE, S. (2004): Schattendasein und Flächenversiegelung durch Photovoltaikanlagen ? –
Unveröff. Bericht der RWE Energie AG. 4 S.
[66] TRAPP, J. L. (1998): Bird kills at towers and other human-made structures: an annotated partial Bibliography (1960-1998). - U.S. Fish and Wildlife Service.
[67] UVS & NABU (2005): Kriterien für naturverträgliche Photovolatikfreiflächenanlagen. Broschüre 3 S.*
[68] VOIGTLÄNDER, U., SCHELLER, W. & C. MARTIN (2001): Ursachen für die Unterschiede im biologischen
Inventar der Agrarlandschaften in Ost- und Westdeutschland. – Ergebnisse aus dem F+E-Vorhaben 808
02005 des BfN. Angew. Landschaftsökologie 40. Bonn-Bad Godesberg.
[69] WACHMANN, E. (1989): Wanzen – beobachten – kennenlernen. Neumann-Neudamm. Melsungen.
[70] WAGNER, E. (1961): Die Tierwelt Mitteleuropas, IV. Band: Heteroptera- Hemiptera, Lief. 3 (Heft Xa).
Quelle & Meyer, Leipzig.

Приложение 1.6

Landesanstalt für Umweltschutz
Baden-Württemberg

Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ

Основна информация, изчисляване и примери

Баден-Вюртемберг

Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ

Основна информация, изчисляване и примери

Баден-Вюртемберг

И З Д А Т Е Л

Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюремберг; Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (LfU); 76157 Karlsruhe Postfach 21 07 52
www.lfu.baden-wuerttemberg.de

А В Т О Р И

Работна група по проект във връзка с изследване на Унивеситет Карлсруе, Институт за водите и развитие на водните тела; Studie der Universität Karlsruhe (TH), Institut für Wasser und Gewässerentwicklung:
Gerhard Bartl, Regierungspräsidium Freiburg
Heinz Daucher, Landesanstalt für Umweltschutz BW
Ralph-Dieter Görnert, Regierungspräsidium Karlsruhe
Matthias Groteklaes , Regierungspräsidium Freiburg
Dr. Frank Hartmann, Regierungspräsidium Karlsruhe
Dr. Rainald Hoffmann, Regierungspräsidium Stuttgart (Teilprojekt)
Bernd Karolus, Landesanstalt für Umweltschutz BW
Dr. Manuel Konrad, Regierungspräsidium Tübingen
Dr. Hans-Helmut Klepser, Regierungspräsidium Tübingen
Dr. Herbert Löffler, Institut für Seenforschung BW
Rainer Magenreuter, Umweltministerium BW
Gerd Munding, Gewässerdirektion SOR/ HR, Bereich Offenburg
Iris Steger, Umweltministerium BW
Hartmut Vobis, Landesanstalt für Umweltschutz BW
Hubert Wnuck, Regierungspräsidium Karlsruhe (Teilprojekt)

А В Т О Р
П Р И Л. 3

Peter Dehus, Риболовна станция за изследване
Fischereiforschungsstelle Baden-Württemberg (FFS)

Р Е Д А К Ц И Я

Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюрембер, Отдел 41 – течащи води, Интегрирано опазване на водите; Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (LfU); Referat 41 – Fließgewässer, Integrierter Gewässerschutz

П Е Ч А Т НО
О Ф О Р М Л Е Н И Е

Брошурата може да се закупи за 13 евро от:
Verlagsauslieferung der LfU bei JVA Mannheim
Druckerei Herzogenriedstraße 111, 68169 Mannheim.
Telefax 0621 / 398-370
bibliothek@lfuka.lfu.bwl.de
Downdload: http://www.lfu.baden-wuerttemberg.de

I S S N
I S B N

1436-7882 (Bd. 97, 2005)
3-88251-297-0

А К Т У А Л Н О С Т

2005, 1. ИЗДАНИЕ

П Е Ч А Т

Greiserdruck GmbH & Co. KG, Rastatt
Напечатано на рециклирана хартия
Препечат, дори и на отделни пасажи, се разрешава само при изрично съгласие на издателя, посочване на източника и предоставяне на екземпляри

Превод на български: Румяна Панкова.
Редакция: Таня Георгиева Шнел.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
LfU Landesanstalt für Umweltschtz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2005): Mindestabflüsse in Ausleitungsstrecken. Grundlagen, Ermittlung und Beispiele. 1. Aufl. Karlsruhe. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: Rumyana Pankova.
Editing: Tanya Gerogieva-Schnell.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Съдържание на преведените на български части от оригинала

Обобщение ... 6
Част А За настоящите препоръки ... 7
А1 ЦЕЛИ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ ... 7
А2 ПРАВНА УРЕДБА ... 8
А3 ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ВОДОВЗЕМАНЕТО ... 10
Част В Изчисляване на минималния отток в Баден-Вюртемберг ... 11
В1 ОПИСАНИЕ НА МЕТОДА ... 11
В2 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОРИЕНТИРОВЪЧНА СТОЙНОСТ НА ОТТОКА ... 15
В3 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СТОЙНОСТ НА ОТТОКА, СЪОБРАЗЕНА С МЕСТНИТЕ УСЛОВИЯ ... 16
В 3.1 ЕКОЛОГИЧНИ ФАКТОРИ ... 17
В 3.1.1 ПРОХОДИМОСТ ... 17
В 3.1.2 МЕСТООБИТАНИЯ ... 17
В 3.1.3 КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ ... 18
В 3.2 ПОДБОР НА КРИТЕРИИ И ПРИЛАГАНЕТО ИМ В ПРАКТИКАТА ... 19
В 3.3 ПОДБОР НА ПРЕДСТАВИТЕЛНИ УЧАСТЪЦИ ... 23
В 3.4 ПРЕОБРАЗУВАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА В КОЛИЧЕСТВЕНИ СТОЙНОСТИ НА ОТТОКА ... 23
В 3.4.1 ХИДРОЛОГИЧНА ОЦЕНКА ... 25
В 3.4.2 ПРОВЕЖДАНЕ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИ ОПИТИ ЗА ИЗКУСТВЕНО РЕГУЛИРАНЕ НА ОТТОКА ... 26
В 3.4.3 СЪЗДАВАНЕ НА СИМУЛАЦИОННИ МОДЕЛИ НА ХАБИТАТИ ... 31
В 3.5 ОБОБЩЕНИЕ ... 33
В 4 ПРОВЕРКА НА ДИНАМИЧНО ПОВИШАВАНЕ НА ОТТОКА В ЗАВИСИМОСТ ОТ ПРИТОКА НА ВОДА ... 33
В 5 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК ... 34
В 5.1 СТРОИТЕЛНИ И ЕКСПЛОАТАЦИОННИ АСПЕКТИ ... 34
В 5.2 ОЦЕНКА НА ЕФЕКТА ВЪРХУ ЕНЕРГОПРОИЗВОДСТВОТО ... 35
Част С Конструктивни възможности за регулиране на оттока и подобряване на структурата и течението в обезводнени речни участъци ... 37
С 1 ИЗБРАНИ СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ОТТОКА ... 37
С 2 РЕГУЛИРАНЕ НА ОТТОКА ПРИ СЪОРЪЖЕНИЯТА ... 42
С 3 СТРУКТУРНИ ПОДОБРЕНИЯ В КОРИГИРАНИ ОБЕЗВОДНЕНИ УЧАСТЪЦИ С ФИКСИРАН ПРОФИЛ ... 44
С 4 ПОДОБРЯВАНЕ НА НАСОЧВАЩОТО ТЕЧЕНИЕ, ИЗЛИЗАЩО ОТ ОБЕЗВОДНЕНИТЕ УЧАСТЪЦИ ... 48
Част D Препоръки за експлоатацията и контрола на резултатите ... 52
D 1 КОНТРОЛ НА РЕГУЛИРАНЕТО НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК ПРИ БАРАЖНОТО СЪОРЪЖЕНИЕ ... 52
D 2 КОНТРОЛ НА ПРОТИЧАЩОТО ВОДНО КОЛИЧЕСТВО ... 52
D 3 КОНТРОЛ НА ПРОХОДИМОСТТА ... 54
D 4 КОНТРОЛ НА РЕЗУЛТАТИТЕ В ОБЕЗВОДНЕНИЯ УЧАСТЪК ... 55
ПРИМЕРИ ... 57
1. ВЕЦ БУХЕНМЮЛЕ НА Р. КОХЕР ... 57
1.1 ОПИСАНИЕ НА ВЕЦА И ИЗМЕРВАНИЯ ... 57
1.2. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК СЪГЛАСНО ЧАСТ В ... 59
1.3. СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ МЕТОДИ, ОПИСАНИ В ПРИЛ. 5 ... 62

1.4 ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА РЕГУЛИРАНИЯ МИНИМАЛЕН ОТТОК ВЪРХУ ЕНЕРГОПРОИЗВОДСТВОТО 64
2. ВЕЦ ПЕЛЦМЮЛЕ НА Р. ЩУНЦАХ 65
2.1. ОПИСАНИЕ НА ВЕЦА И ИЗМЕРВАНИЯ 65
2.2 ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК СЪГЛАСНО ЧАСТ В 68
2.3 СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ МЕТОДИ, ОПИСАНИ В ПРИЛ. 5 70
3. ВЕЦ ХОРКХАЙМ НА Р.НЕКАР 72
3.1 ОПИСАНИЕ НА ВЕЦА И ИЗМЕРВАНИЯ 72
3.2 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК 82
3.3. СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ МЕТОДИ, ОПИСАНИ В ПРИЛ. 5 86
Литература 89

Обобщение

При оценяването на водовземания от течащи водоеми, особено за целите на енергодобива, се налага да се определят стойностите на минималния отток с цел да се запазят естествените функции на засегнатия водоем. Същевременно е необходимо да се вземат предвид и интересите на енергетиката. Определянето на стойностите на минималния отток за малки ВЕЦ в Баден-Вюртемберг е регулирано в т.нар. Наредба за ВЕЦ с мощност до 1000 kW. Тази наредба се прилага в Баден-Вюртемберг от 1993 г.

В настоящите препоръки е представена научната основа за Наредбата, като са дадени препоръки за практическото й прилагане. Целта е начините на прилагането на Наредбата да се унифицират на цялата територия на Баден-Вюртемберг в съответствие с принципите на съвременната наука и техника, както и да се постигне по-голяма степен на правна сигурност. Препоръките съдържат основна информация за хидрологията, хидравликата, екологията и рибите, информация за строителните, експлоатационните и икономическите аспекти, както и конструктивни възможности за регулирането на водния отток.

Препоръките са предназначени за собствениците на ВЕЦ, изготвящите планове и институциите. За разлика от Наредбата обаче те не са ограничени само за ВЕЦ с мощност до 1000 kW.

Определянето на минималния воден отток се осъществява чрез няколкостепенен процес. Първоначално на основата на хидрологични данни се определя ориентировъчна стойност на оттока. След това тази стойност се проверява във връзка със специфичните местни дадености и при необходимост се съобразява с тях. Този процес е описан в настоящите препоръки, като са дадени конкретни насоки за начина на адаптиране на ориентировъчната стойност към местните особености на базата на прости екохидрологични критерии. Това става на основата на данни за изискванията към местообитанията на естествената рибна фауна в дадения участък от водоема. Рибите са счетени за подходящи биоиндикатори, тъй като имат много специфични изисквания към местообитанието течащ водоем, а освен това те имат най-големи пространствени нужди в сравнение с останалите видове, характерни за това местообитание.

Методът е илюстриран с помощта на десет примера. С цел сравнение в дадените примери са използвани шест различни подхода, използвани в Германия за определяне на минималния воден отток, като резултатите са сравнени. Става ясно, че за малките водоеми водовземането често е проблематично от екологична гледна точка.

Част А За настоящите препоръки

А1 ЦЕЛИ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛОЖЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКИТЕ

Препоръките имат за цел да предоставят информация на инженерните бюра, собствениците на ВЕЦ и администрацията, както и на основата на практически примери да подпомогнат процеса на определяне на минималната стойност на водния отток (вж. Част В). Целта на препоръките е да се унифицира процедурата на цялата територия на провинцията. Определянето на минималния отток обаче зависи от конкретните случаи (вкл. като се взима предвид осъществимостта и пропорционалността).

При използването на водната енергия се различават деривационни и руслови ВЕЦ.

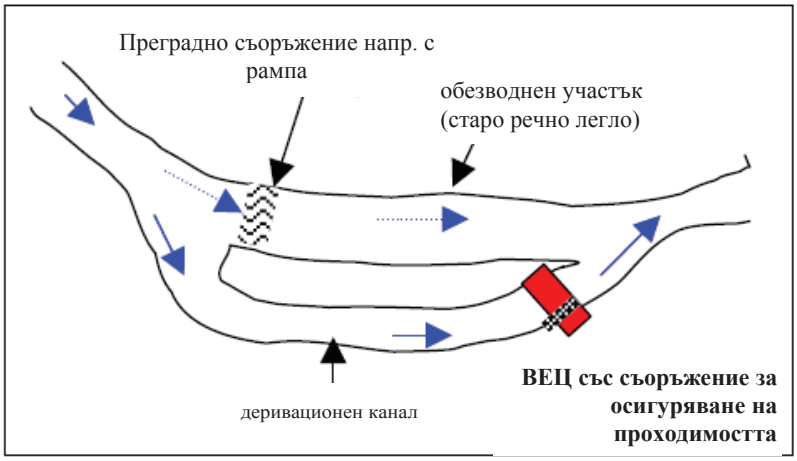

Фиг. А1 Схема на деривационна ВЕЦ

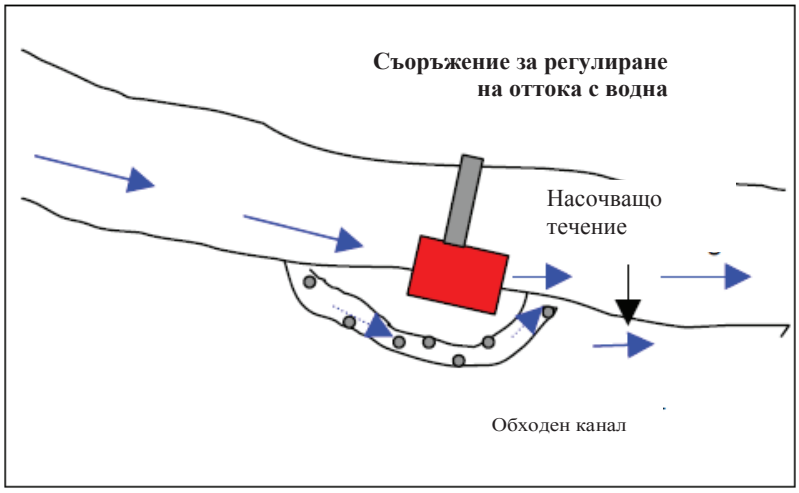

Фиг. А2 Схема на руслова ВЕЦ

По правило при русловите ВЕЦ отклонената вода се връща във водоема непосредствено след хидросъоръжението, така че не се получава обезводнен участък. При тези ВЕЦ също е необходимо да се гарантира достатъчно количество на оттока за осъществяването на проходимостта с необходимото насочващо течение за рибите. Освен това може в особени случаи с цел запазване на хабитати с висока стойност непосредствено под баража или с цел повишаване на кислородната концентрация да е необходимо регулиране на оттока.

С цел по-добро разбиране на следващите глави основните понятия, използвани в настоящите препоръки, са обяснени в речника на термините. Понятията са съобразени със системата WAABIS (Информационна система за води, отпадъци, старо замърсяване и почви) и Рамковата директива за водите на ЕС, а където е необходимо, са дадени съответните препратки.

При оценяването на ВЕЦ е необходимо освен минималния отток да се оценят и другите потенциални интереси на природозащитата и рибарството. Те трябва да се вземат предвид при определянето на ориентировъчните стойности в съответствие с местните особености. Тези аспекти обаче не са предмет на настоящите препоръки.

A2 ПРАВНА УРЕДБА

Чл. 35a, ал. 1 от Закона за водите на Баден-Вюртемберг постановява следното:

„Ползването на повърхностни водоеми е допустимо само при условие, че е гарантирано запазването на водното количество (минималното водно количество), необходимо за осъществяването на екологичните функции на водоема.”

Насоки за преценката при вземане на решения относно допустимостта на водноелектрически централи се съдържат в „Общата наредба на Министерството на околната среда, Министерството на земеделието и храните и Министерството на икономиката за общата екологична оценка на ползването на водноелектрически съоръжения; критерии за допустимостта на ВЕЦ с мощност до 1000 kW” [MINISTERIUM FÜR UMWELT UND VERKEHR, 2000], по-долу наричана Наредба за ВЕЦ.

В тази наредба правната основа е изчерпателно изяснена. Затова настоящите препоръки не съдържат подробни правни разяснения.

Рамковата директива за водите дефинира конкретни цели относно екологията на водоемите и тяхното ползване. Приложения II и V на Рамковата директива са транспонирани във водното законодателство на провинция Баден-Вюртемберг чрез „Наредбата на Министерството на околната среда и транспорта относно транспонирането на Приложения II и V на Директива 2000/60/ЕИО във връзка с изграждането на рамка за предприемане на мерки в областта на водната политика (Наредба за оценка на водоемите)” от 30 август 2004 г.

Оттокът и динамиката на течащите водоеми, както и проходимостта на реките са посочени в наредбата като хидроморфологичен качествен компонент за оценяването на екологичното състояние в Приложения 3 и 4 на Наредбата за оценка на водоемите. Съгласно чл. 25a от Закона за водния баланс и чл. 3ж от Закона за водите до 2015 г.

трябва да се постигне добро екологично състояние или съответно добър екологичен потенциал за всички повърхностни водоеми.

За да се достигне това състояние, е необходимо да се изработят програми от мерки и планове за управление на конкретните речни басейни. На базата на тези програми и планове, които трябва да бъдат одобрени от Ландтага[1] (съгл. чл. 3в (1) от Закона за водите), е възможно в зависимост от съответното състояние да се наложи преструктуриране на хидросъоръженията.

Нарушените отточни процеси във водоема могат да попречат на постигането на добро екологично състояние. Критерий за изчисляването на т.нар. „значими увреждания" на повърхностните водоеми е водополването, напр. водовземането за ВЕЦ или съоръженията за регулиране на оттока.

В Рамковата директива не са посочени прагови стойности за степента на увреждане. Според разбирането на Директивата като значими на първо място могат да се разглеждат увреждания, за които се очаква да попречат на достигането на добро екологично състояние. Разяснения за оценката на увреждането се съдържат в „Методическо ръководство – инвентаризация съгласно Рамковата директива за водите в Баден-Вюртемберг" [LANDESANSTALT FÜR UMWELTSCHUTZ BADEN-WÜRTTEMBERG, 2005].

Връзката между определянето на минималния воден отток и плановете на развитие на водоемите в Баден-Вюртемберг, както и плановете за управление според Рамковата директива за водите, е показана на фиг.А3.

Фиг.А3 Връзка между плановете за развитие на водоемите и определянето на минималния воден отток

[1] Парламентът на провинцията. Бел. р.

А3 ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ВОДОВЗЕМАНЕТО

Факторите, които са от значение за съобществата, като например химичният баланс, субстратът/седиментът и течението, зависят основно от оттока. Поради това водовземането може да доведе до изменения в размера и състава на съобществата на течащите водоеми. Една естествена биоценоза е зависима от естествените или близки до естествените дадености и условия. Затова при определянето на минималния воден отток в обезводнените участъци трябва да се вземе предвид следното:

- Водовземането нарушава екологичната структура на течащите водоеми.
- Биоценозите в течащите водоеми са адаптирани към съществуващия режим на оттока. Този режим може да бъде описан чрез хидрологични данни.
- Необходимо е да се провери линейната проходимост за специфичната естествена биоценоза и при необходимост да се създаде такава проходимост.
- Трябва да се вземат предвид условията, характерни за водоема и за природната среда.

При средни и ниски води водовземането значително променя структурата на екосистемата на течащия водоем.

При средни и високи води и повишен отток обаче водовземането по правило сравнително слабо изменя естествения режим на оттока в обезводнения участък. Типичните стойности на оттока при пълноводие в участъка са пет до десет пъти по-високи от протичащото количество вода, необходимо за експлоатиране на ВЕЦ-а.

Фиг. А 4 Остатъчен отток при тръбен бараж

Част В Изчисляване на минималния отток в Баден-Вюртемберг

B1 ОПИСАНИЕ НА МЕТОДА

По-долу е разяснен методът за определяне на минималния воден отток в обезводнени участъци, чиито води са отведени към ВЕЦ с мощност до 1000 kW съгласно Наредбата за ВЕЦ на провинция Баден-Вюртемберг. Някои допълнителни методи, които не се използват в Баден-Вюртемберг, са представени в Приложение 5.

В Наредбата за ВЕЦ се предвижда няколкостепенна процедура. Първо на основата на хидрологичните данни се определя ориентировъчна минимална стойност (Q_{minO}) на необходимия воден отток (Част B2). След това тази стойност се проверява, за да се постигне адекватното ѝ съобразяване с местните условия; изчисленият в рамките на този процес минимален воден отток представлява адаптираната стойност (Q_{minA}) на минималния отток (Част B3). Този адаптиран воден отток по правило е константен през годината. При необходимост той може да бъде определен за отделните сезони, ако съществуват сезонни разлики в стойностите на необходимия отток. Основа за това са изискванията на индикаторните видове риби в дадения воден участък. Адаптираният минимален воден отток целогодишно не бива да пада под 1/6 от средния отток при маловодие (СМО).

В отделни случаи може да е необходимо динамично повишаване на адаптирания минимален отток по екологични причини в зависимост от притока на вода (Част B4). Адаптираната стойност на оттока служи като основа за вземането на решение от отговорния орган относно определянето на минимален воден отток (Q_{min}), като при необходимост се вземат под внимание строителните и експлоатационните аспекти и необходимото енергопроизводство (Част B5).

Работните стъпки и условия са представени във фиг. B1, а методът е представен под формата на диаграма във фиг. B2.

По-долу методът е представен стъпка по стъпка:

- Изчисляване на ориентировъчната стойност (Q_{minO}) (Част B2)
- Проверка на ориентировъчната стойност и при необходимост адаптиране към локалните особености (Част B3)
  - □ Подбор и прилагане на екологични критерии (Част B 3.2)
    - Ихтиологично зониране на плановия участък и описание на естествената ихтиофауна
    - Определяне на индикаторните видове и техните изисквания
    - Описание на екологичната стойност на плановия участък и потенциала му за възстановяване
    - Качествена и количествена дефиниция на функциите и рамковите условия на местообитанието, необходими в рамките на участъка; при необходимост отчитане на сезонните разлики
  - □ Подбор на представителните участъци, в които ще се измерва изпълнението на изискванията (Част B 3.3)
  - □ Преобразуване на екологичните изисквания в адаптирани стойности на оттока, които при необходимост се дефинират за отделните сезони (Q_{minA} / $Q_{minA(T)}$ (Част B 3.4)

- Проверка на екологичната полза от едно потенциално динамично повишаване на адаптирания минимален отток в зависимост от притока на вода, и определяне на съответното количество на оттока Q_{minD} (Част В 4)
- Проверка на стойността на минималния отток в средата на годината
- Определяне на минималния отток (Q_{min}) (Част В 5)

Според Наредбата за ВЕЦ минималният отток не бива да е по-нисък от 1/6 от средния отток при маловодие (СМО) По правило според теренните измервания средният отток е по-висок с 1/6 СМО от ориентировъчната стойност, т.е. е равен най-много на 1/2 СМО. За стойности над тази трябва да има специални научни причини. Такива могат да бъдат:

- Особено ниска стойност на средния отток при маловодие (СМО) (ок. 60 л/с)
- Водният участък е от особено голямо значение за опазването на природата и видовете
- Средният отток при маловодие е необходим за постигането на цели съгласно Рамковата директива за водите

Фиг.В 1: Работни стъпки за определяне на минималния отток в обезводнени речни участъци

Q_{min}: Минимален отток
Q_{minO}: Ориентировъчна стойност на минималния отток
Q_{minA}: Адаптиран минимален отток
Q_{minD}: Динамичен минимален отток, зависим от притока

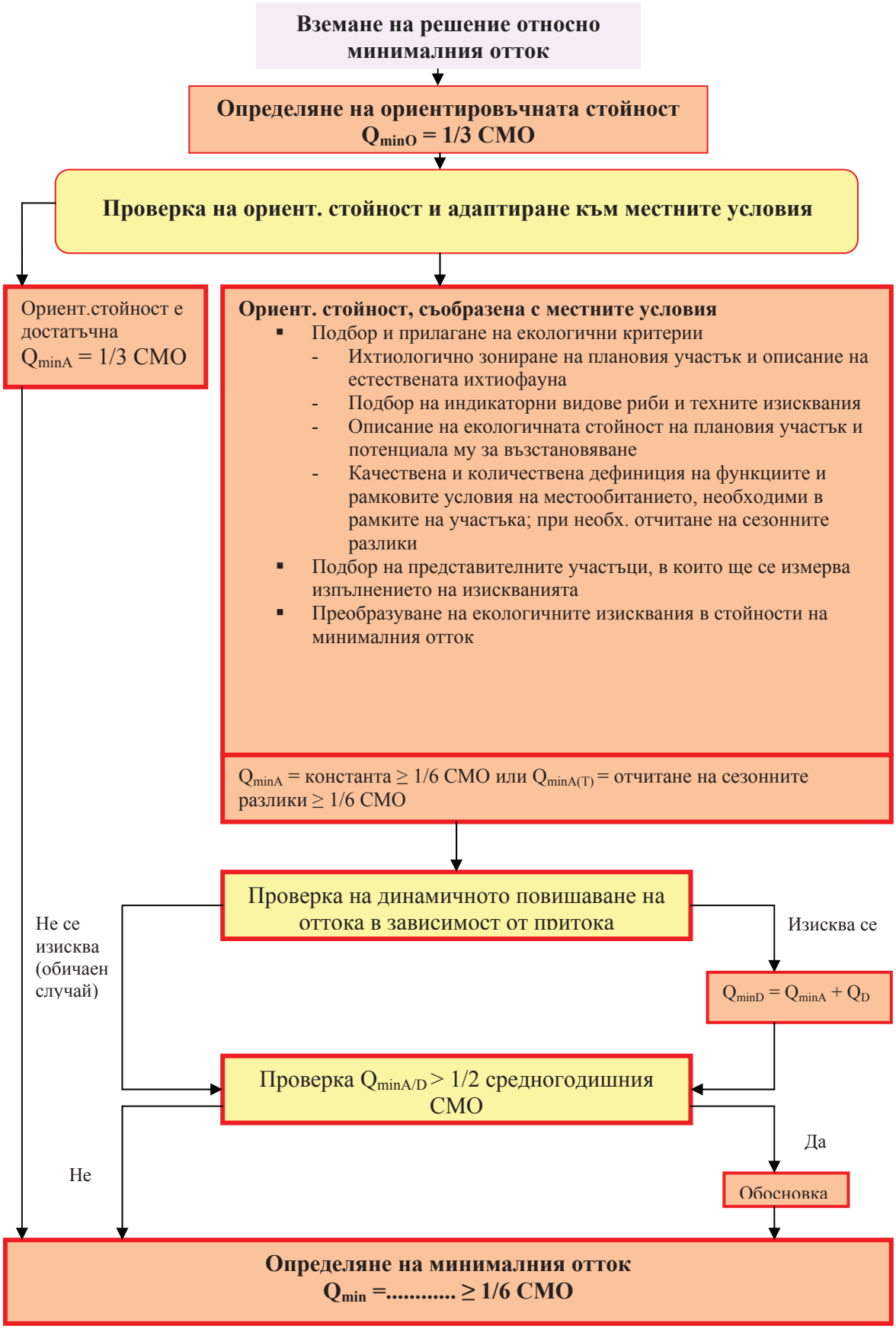

Фиг.В 2: Диаграма на процедурата по определяне на минималния отток в обезводнени речни участъци

B2 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ОРИЕНТИРОВЪЧНА СТОЙНОСТ НА ОТТОКА

Съгласно Наредбата за ВЕЦ ориентировъчната стойност Q_{minO} за деривационни ВЕЦ е равна на 1/3 от средния отток при маловодие (СМО):

$$\mathbf{Q_{minO} = 1/3\ СМО}$$

Затова средният отток при маловодие има голямо значение в рамките на определянето на минималния отток и осигуряването на проходимостта.

Когато се знае стойността на средния годишен отток при маловодие на мястото на водовземането, може да се изчисли съответната ориентировъчна стойност.

Определяне на хидрологичните данни:

Изчисляването на съответните стойности на средния отток при маловодие трябва принципно да се осъществява съгласно:

> Процедура на Службата за околна среда на Баден-Вюртемберг
> СРЕДНИ СТОЙНОСТИ НА ОТТОКА И СРЕДНИ СТОЙНОСТИ НА ОТТОКА ПРИ МАЛОВОДИЕ В БАДЕН-ВЮРТЕМБЕРГ

[LANDESANSTALT FÜR UMWELTSCHUTZ, 2004].

Регионални стойности на средния отток при маловодие за около 4000 речни възела са достъпни на CD в рамките на Дигиталния списък на водоемите в Баден-Вюртемберг (януари 2001 г.).

Ако са необходими данни за средния отток при маловодие за други части на водоемите, тези данни трябва да се интерполират или екстраполират на базата на данните за дадените възли.

Стойностите на средния отток при маловодие първоначално са регионализирани за естествените водосборни басейни. Предоставените данни обаче представят актуалното състояние на оттока. Затова те са увеличени или намалени в съответствие с наличните антропогенни влияния като например водовземания за питейна вода и пречиствателни станции, други водовземания и отклонявания, както и в съответствие с ландшафтните особености, например при карстови хидрологичните условия (вртопи, карстови извори).

Забележка: процедурата по регионализиране е валидна само за водосборни райони с площ над 5 km^2.

Използваният досега класически метод – статистически метод на основата на обобщени данни за водното ниво – е представен допълнително към информацията в Приложение 2.

B3 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СТОЙНОСТ НА ОТТОКА, СЪОБРАЗЕНА С МЕСТНИТЕ УСЛОВИЯ

Ориентировъчната стойност Q_{minO} трябва да се съобрази с редица критерии, като се вземат предвид условията, специфични за естествената природна среда.

Някои аспекти, свързани с това, са:

- Проходимост на обезводнения участък при достатъчно налично насочващо течение за рибите; наличие на функциониращо съоръжение за създаване на проходимост
- Запазване на непрекъснатостта и функционирането на хабитата
- Качество на водите

както и в отделните случаи:

- Хидрологичните особености, особено карстови оттоци
- Приток на води в обезводнения участък
- Режим на подпочвената вода
- Температурен режим
- Дължина на обезводнения участък и изкуственото езеро
- Стабилност на дъното

Важни насоки тук могат да се извлекат и на основата на референтни участъци, близки до естествените. Освен това описанието на типа водоем може да се вземе напр. от вече съществуваща концепция или план за развитието на водоема. Допълнителна информация за критериите е дадена в следващите части.

На основата на формулираните в тези части критерии се дефинират изисквания, които след това трябва да се преобразуват в конкретна стойност на оттока. Насоки за това са дадени в Част 3.4.

Фиг. B3 Естествен референтен участък

В 3.1 ЕКОЛОГИЧНИ ФАКТОРИ

По-долу са описани факторите „проходимост", „местообитание" и „качество на водите" и тяхното значение за водните организми. Те имат значение за екологичното функциониране на течащите водоеми и служат при избора на критерии за определяне на минималния отток съгласно Част 3.2.

В 3.1.1 ПРОХОДИМОСТ

По редица причини проходимостта на течащите водоеми е необходима за екологичното им функциониране. За рибите, които мигрират на големи разстояния, проходимостта е жизненоважна. Тези видове прекарват част от жизнения си цикъл в райони, отдалечени един от друг на големи разстояния. Анадромните видове (напр. сьомгата и морската пъстърва) хвърлят хайвера си в течащи водоеми. Когато младите пораснат, мигрират към морето. След достигане на полова зрялост те отново се насочват към течащите водоеми и хвърлят хайвера си там. За разлика от тях катадромните видове (напр. змиорката) хвърлят хайвера си в морето и младите навлизат в течащите водоеми. Там порастват и се връщат отново в морето за размножаване.

Освен тези мащабни миграции почти всички видове риби предприемат миграции в рамките на обитавания от тях водоем. Тези миграции са с цел размножаване, търсене на убежища (напр. стари речни ръкави, за да се крият от силното течение при пълноводие), търсене на храна или повторно заселване на участъци от водоема, които преди това са били напуснати. Миграциите са необходими също и с цел осъществяване на генетичен обмен в рамките на вида.

При различни видове от макрозообентоса също са наблюдавани както насочени миграции срещу течението, така и ненасочени миграции с цел разселване.

Фиг. В 4 Липса на проходимост в обезводнен канал на ВЕЦ „Киршбаумвазен"

В 3.1.2 МЕСТООБИТАНИЯ

Обитателите на течащите водоеми са зависими от водното течение. Това е особено силно изразено при организмите, които обитават зоната директно над дъното или порестия субстрат на самото дъно. Съществуват видове с различни предпочитания

към течението – напр. видове, които живеят само в течащи води (реобионти), видове, които предпочитат течащите води (реофилни), видове, избягващи течението и предпочитащи стоящите води (лимнофилни), видове, обитаващи само стоящи води (лимнобионти), както и видове, независими от течението (реоиндиференти) [MUTZ 1989, SSCHMEDTJE 1995, BAYERISCHES LANDESAMT FÜR WASSERWIRTSCHAFT 1996].

На това разделение съответства като екологичен модел концепцията за нишите, според която видовете се намират в оптимална, субоптимална или неблагоприятна среда по отношение на един или повече екологични фактора. Например видове, които са зависими от течението, трудно могат да оцелеят в слабо течение (неблагоприятна ситуация), докато при силно течение могат да просъществуват успешно (оптимална ситуация).

Обитаващите дъното безгръбначни животни (макрозообентос) са зависими както от течението, така и от наситеността с различни вещества и от дънния субстрат.

Същото важи и за рибите. От значение е не само пространственото и времевото разпределение на водната дълбочина и скоростта на течението в централното течение на водоема, а и локалното наличие на структури, подходящи за убежища, както и наличието на подходящи порести зони в дънния седимент.

Всички гореизброени хидрологични и структурни величини заедно с оттока са зависими предимно от морфологичните особености на водоема. Както за течението близо до дъното, така и за течението в средата на водоема съществуват ясни зависимости между разликите във водното ниво, размера на субстрата и дълбочината. Те от друга страна се определят от морфологични критерии като дънния субстрат, формата на напречния и надлъжния профил на водоема.

В 3.1.3 КАЧЕСТВО НА ВОДИТЕ

Намаляването на оттока чрез водовземане в обезводнените участъци може да има въздействие върху различни екологични параметри. Степента на въздействие е зависима от дължината на участъка или времето за протичане на водата през него, както и от структурите във и покрай водоема.

Типичните обезводнени участъци по правило се характеризират с по-малка средна дълбочина и скорост на течението. При съответното слънчево греене това води до значително затопляне на водата. Плитките, отделени в по-голяма или по-малка степен зони на водоема могат да се затоплят с няколко градуса повече от течащия участък и местообитанието да стане негодно за чувствителните към температурата организми, обитаващи течащите водоеми. Характерът на един водоем, който през лятото е естествено студен или топъл, трябва да се запази и в обезводнения участък.

Водоемите, богати на биогени (напр. с качество на водата от клас II-III или по-лошо) реагират на повишеното слънчево греене със засилен растеж на водораслите, който може да е особено силно изразен през летните месеци. В най-тежките случаи водораслите могат да заемат цялото речно легло, като по този начин местообитанията на голям брой малки организми намаляват значително. При отмирането на водораслите се стига до вторично замърсяване с лесно разградими органични вещества.

Увеличеният растеж на водораслите влияе и на кислородното съдържание, което при слънчево огряване може силно да нарасне. Прекалено високата кислородна наситеност може да доведе дори и до вреди за рибите. При водоеми, които са по-силно замърсени с лесно разградими вещества (напр. с качество на водата от клас III и по-лошо) при повишени летни температури може да се стигне до бързи разградителни процеси, които могат да причинят кислороден дефицит, особено нощем. В такива случаи в тези водоеми се наблюдава ясно изразена флуктуация на кислородното съдържание през денонощието. В нормалния случай обаче при достатъчно висока скорост на течението и добра структурираност на обезводнения участък водният обмен в плитките водоеми е добър, така че не са вероятни пренасищания или дефицити на кислород, които да имат екологично въздействие.

Фиг. В 5 Растеж на водорасли в обезводнения участък на ВЕЦ „Ротенфелс”

В зоните със средна скорост на течението 0,3 м/с е вероятно да настъпи седиментация на фини частици. В замърсените водоеми може да се очаква отлагане на гниеща тиня в по-дълбоките вирове, която може да бъде обитавана само от ограничен брой водни организми и нарушава кислородния баланс.

При вливането на отпадни води в обезводнените участъци, тези води се разреждат единствено в зависимост от минималния отток. Тази ситуация при всички случаи води до влошаване на качеството на водата с една или повече степени. Вливането на отпадни води може да служи като химическа бариера, така че рибите да не могат да осъществяват миграции нагоре по течението.

Влошаването на качеството на водите в обезводнените участъци не бива да се допуска. Особено внимание е необходимо по отношение на участъците, които са силно замърсени с разградими органични вещества. Качеството на водата в края на обезводнения участък трябва да е същото или по-добро, отколкото в началото му.

В 3.2 ПОДБОР НА КРИТЕРИИ И ПРИЛАГАНЕТО ИМ В ПРАКТИКАТА

За да се определи минималният отток във всеки конкретен случай, са необходими ясни критерии. Те трябва да отговарят на следните условия:

- при прилагането им да се гарантира екологичното функциониране на течащия водоем,

- да могат да бъдат проверявани и
- да са удобни при практическата работа.

По-долу са подбрани такива критерии, като са дадени препоръки за тяхното практическо приложение.

Осъществяването на екологичните функции на един течащ водоем зависи като цяло от факторите, обсъдени в Част В 3.1. Тези фактори могат да бъдат променени в значителна степен при водовземания, причиняващи изменения в количеството на оттока и затова трябва да бъдат отчитани при определянето на минималния отток. На основата на тези фактори трябва да се изведат количествено измерими и проверими критерии и да се дефинират целеви стойности.

За степента на екологичното функциониране на един водоем може да се съди по определени групи организми, които служат като биоиндикатори. Те имат ясни изисквания към факторите на средата в течащите водоеми. По този начин, ако се открият подходящи биоиндикатори и се познават техните изисквания, тези изисквания могат да се ползват като целеви стойности и съответно като критерии.

В Рамковата директива за водите определени групи организми са посочени като биологични качествени компоненти при оценяването на екологичното състояние на течащите водоеми (РДВ, Приложение V). Такива са съставът и числеността на:

- водната флора
- бентосните безгръбначни и
- ихтиофауната.

И трите групи организми принципно са подходящи за биоиндикатори. Групата, която се нуждае от най-много пространство, са рибите, тъй като рибните видове са многобройни и имат различни жизнени стадии. Ако са изпълнени изискванията на естествената ихтиофауна, тогава по правило са изпълнени и изискванията на другите биоиндикатори.

Затова се препоръчва в дадения участък от водоема като биоиндикатор да се използва естествената рибна фауна. Екологичните изисквания на рибите към местообитанията и факторите във водоемите са добре известни. Те могат да служат като критерии, според които може да се определи достатъчното количество на минималния воден отток. Към естествената ихтиофауна спадат всички местни видове риби и миноги в един водоем или участък от водоем, които са (били) естествено разпространени там или е възможно да се появят в обозримо бъдеще.

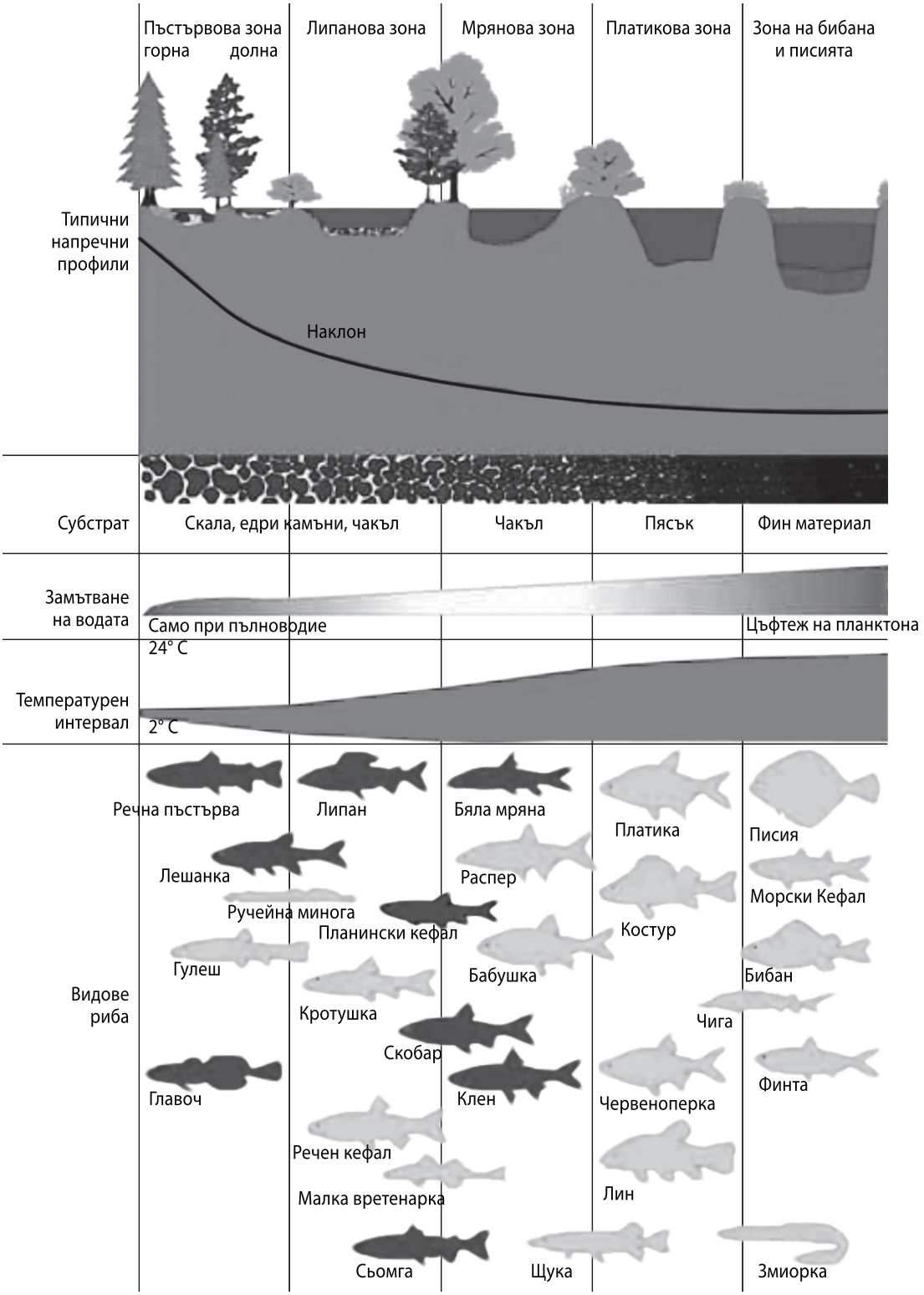

Фиг. В 6: Схематично представяне на зоните на разпространение на рибите в течащите водоеми. Видовете в по-тъмен цвят са посочени в Приложение 3 като индикаторни видове. Източник: Hoffmann et al. (1995) (с изменения)

За избраните индикаторни видове риби се проверяват следните критерии:

1. Екологични функции на местообитанието:
   - миграционен път
   - размножителен хабитат
   - хабитат на младите индивиди
   - хабитат на възрастните индивиди.

2. Необходими рамкови условия за наблюдаваните стадии на развитие
   - структури, подходящи за убежища според характеристиките (дължина, ширина, дълбочина) и значението им
   - скорост на течението
   - дълбочина (вкл. във връзка с проходимостта)
   - водна повърхност

- температура на водата
- кислород.

3. Течение, подходящо за придвижването на рибите от обезводнения участък до основния водоем и възможно въздействие върху обезводнения участък поради подприщване на водата след ВЕЦа.

В отделни случаи видове от другите две назовани групи организми могат да имат по-високи изисквания към местообитанието от видовете риби, обитаващи водоема. Например определени видове безгръбначни се нуждаят от по-голяма скорост на течението, отколкото рибите. В случай че такива видове обитават околността на обезводнения участък, трябва да се вземат под внимание и техните изисквания. Същото важи за чувствителни животински и растителни видове, обитаващи периферните зони на водоемите. Такива специални случаи обаче не могат да бъдат разгледани в рамките на настоящите препоръки; при необходимост те трябва да се изясняват за всеки отделен случай. За участъци с проблематично качество на водите може да е необходимо и специфично разглеждане на назованите в Част 3.1.3 аспекти.

За прилагане в практиката предлагаме следния метод:

1. Първоначално може чрез **ихтиологично зониране** на проектния участък в зависимост от водосборната област (Рейн, Боденсее, Дунав) и зоната на разпространение (пъстървова и липанова зона, зона на бялата мряна) да се представи естествената рибна фауна в участъка.

2. В Приложение 3 са описани **изискванията** за индикаторните видове риби в пъстървовата и липановата зона, и зоната на бялата мряна, чието изпълнение е необходимо за успешно съществуване и осъществяване на пълен жизнен цикъл. Ако разглежданите видове принадлежат към естествената ихтиофауна в оценявания участък, то те са **индикаторни видове**, подходящи за по-нататъшната работа, като техните изисквания към местообитанието представляват необходимите за целта стойности и критерии. Освен това може да е необходимо допълнително да се вземат под внимание изискванията на видовете от Червената книга [DUSSLING & BERG 2001], видовете от Приложение II на Директивата за хабитатите [EU 1992] или на други чувствителни видове.

3. В третата стъпка аналогично на подхода при изготвяне на оценки за съвместимост са описва **екологичната стойност на планирания участък** преди намесата или без осъществена намеса. Тук се разглеждат настоящите функции и потенциалът на участъка във връзка с цялостния водоем (напр. на основата на вече съществуваща концепция за развитие на водоема).

4. В зависимост от стойността и потенциала на проектния участък се дефинират **необходимите** качествени и количествени **рамкови условия на местообитанието** в границите на участъка. За целта не е необходимо във всеки участък да са изпълнени изискванията за осъществяването на всички **отделни екологични функции**, но във всички случаи трябва да се гарантира проходимостта и достатъчният достъп до обезводнения участък. Като цяло екологичните изисквания се увеличават с нарастването на дължината на обезводнения участък, както и с нарастването на броя, гъстотата и дължината на допълнителни такива участъци. При определянето на

количествените стойности за рамковите условия отново трябва да се ползват изискванията на индикаторните видове. Тук могат да се вземат предвид и сезонните разлики.

В 3.3 ПОДБОР НА ПРЕДСТАВИТЕЛНИ УЧАСТЪЦИ

Следващата стъпка включва подбиране на представителни участъци в рамките на проектния участък, в които ще се проверяват минималните изисквания, дефинирани на предишния етап. Тези участъци могат например да са важни убежища за рибите в крайбрежната зона или пък чакълести зони, подходящи за размножителен хабитат или за местообитание на младите индивиди.

Във връзка с осигуряването на проходимостта конкретно се наблюдават критичните зони в целия обезводнен участък и граничещите с него участъци на водоема. Миграционни пречки възникват при неблагоприятна скорост на течението, т.е. в участъка с най-лоши условия, както и на мястото на вливането след обезводнения участък, и в участъка непосредствено преди отклоняването на водата.

Изискванията на отделните индикаторни видове са описани в Прил. 3. За определянето на представителните участъци се препоръчва теренно обхождане при нисък отток в присъствие на представител на рибностопанските и водните власти. При това обхождане трябва да се определи настоящият отток и да се фотографират избраните представителни участъци.

Фиг. В 7 Неблагоприятен участък в обезводнения участък на ВЕЦ „Ротенфелс”

В 3.4 ПРЕОБРАЗУВАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА В КОЛИЧЕСТВЕНИ СТОЙНОСТИ НА ОТТОКА

Качествените и количествените екологични изисквания в критичните участъци трябва да се преобразуват в конкретни стойности на оттока. Като се има предвид, че не е необходимо във всеки участък и по всяко време да са изпълнени всички екологични функции на местообитанието, се изчислява стойността на минималния отток. Оттокът не бива да пада под тази стойност.

Могат да се ползват и следните алтернативни методи:

- приблизителна хидроложка оценка, осъществена при теренно посещение
- провеждане на научно-практически опити за изкуствено регулиране на оттока
- хидроложко преобразуване чрез симулационни изчисления.

В съответствие със специфичните местни условия се избира **само един подход**.

Трябва да се отбележи, че зависимостта между оттока и дълбочината или съотв. скоростта на течението може да бъде различна в зависимост от местните дадености. Тази зависимост е обяснена по-долу на базата на различни хидрологични ситуации.

а) **преградени участъци**, в които се освобождават само съвсем малки количества потенциална и кинетична енергия и съответно се отличават с малка разлика във водните нива.

В тях дълбочината при ниски води е съвсем слабо зависима от оттока; скоростта на течението по правило е слаба и приблизително пропорционална на оттока. Като примерен хидрологични модел може да се ползва хидрологията на стоящ водоем. Естествени структури с тази характеристика са например вирове или естествени дънни ями.

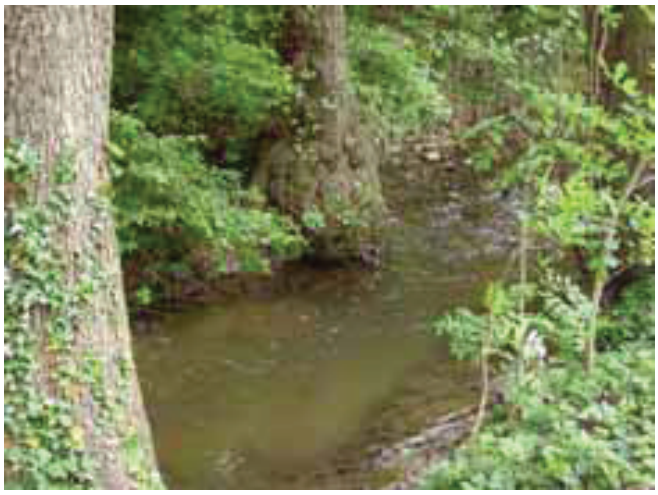

Фиг. В 8 Типичен речен вир в планината Мителгебирге

б) **бързо течащи участъци**, където дълбочината зависи от размера на субстрата и локалните разлики в нивата на дъното.

В тях дълбочината и скоростта на течението са слабо зависими от оттока. Като хидрологични заместителен модел може да се вземе наклонено дъно с константна разлика в нивата (нормален отток). Като примерен естествен структурен елемент могат да се разглеждат бързеите.

Фиг. В 9 Бързей в Шварцвалд

в) **участъци с пад на водата**, където дълбочината на практика не зависи от дънния субстрат, а само от напречното сечение, обхващащо основното течение.

В тях дълбочината и скоростта на течението също са слабо зависими от оттока. Подходящи примерни хидрологични модели са водни падове с различно съотношение между ширината на водното огледало и дълбочината. Когато речното легло има естествена форма, те се срещат в последователностите от вирове и малки падове.

Всички описани примерни хидрологични модели се основават на наблюдения в една равнина и съответно са опростени. Чрез тези модели може например да се опише централното течение, но не и течението близо до дъното. Без съмнение обаче е възможно да се правят предположения за неговата скорост, тъй като тя е приблизително пропорционална на скоростта на централното течение.

В 3.4.1 ХИДРОЛОЖКА ОЦЕНКА

В много случаи може на място да се направи хидроложка оценка на оттока. За тази цел е необходимо да се определи оттокът при ниски води. За да се оцени правилно ситуацията при нисък отток, може да е необходимо да се направят няколко теренни посещения.

Първо в деня на огледа оттокът се определя на основата на теренни измервания, чрез данни за водните нива или при необходимост чрез методи за оценка.

На основата на идентифицираните в предишните глави критерии в присъствие на експерт по рибарството се определят критичните зони в обезводнения участък. След това на основата на данните за настоящия отток в тези зони се оценява стойността на оттока, необходима за изпълнение на критериите. Теренните посещения трябва да се документират.

За хидроложката оценка е необходимо добро познаване на местните особености, както и добри научни познания. В поредицата от препоръки „Хидрология на течащи водоеми, близки до естествените”, части 1-4, са дадени препоръки за провеждането на оценката.

В 3.4.2 ПРОВЕЖДАНЕ НА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИ ОПИТИ ЗА ИЗКУСТВЕНО РЕГУЛИРАНЕ НА ОТТОКА

На основата на различни стойности на оттока, получени чрез изкуствено регулиране, може да се определи стойността на минималния отток, необходим за спазването на локалните екохидрологични критерии. Опитите за регулиране на оттока са нагледни и могат да допринесат за положителното отношение към изискването за минимален отток. За провеждането на опитите е необходимо да се обходи обезводненият участък и той да се раздели на няколко части с характерни особености на течението. След това се определя т.нар. **неблагоприятен участък** (фиг. В7) (или няколко такива участъка). Това е зоната, в която по продължението на талвега дълбочината е най-малка и по правило скоростта на течението е най-голяма. Наблюденията показват, че при много малък отток неблагоприятният участък не е достатъчно дълбок, за да могат да се осъществяват миграциите на рибите.

Фиг. В10 Опит за регулиране на оттока, Бад Ротенфелс, Мург

В рамките на опита се извършват следните действия:

- ☐ измерва се протичащото водно количество в обезводнения участък,
- ☐ измерва се дълбочината на речното легло в неблагоприятния участък,
- ☐ определя се средната скорост на течението в неблагоприятния участък,
- ☐ съставя се фотодокументация за различните стойности на оттока в неблагоприятния участък (или участъци),
- ☐ по време на опита се провежда екологично оценяване на рамковите условия, специфични за дадения водоем,
- ☐ проверява се екологичната функция на местообитанието, идентифицирана съгласно Част В 3.2,
- ☐ проверява се дали е достатъчно течението, по което се ориентират рибите (фиг. В 11).

Освен това допълнително се събират данни и се документират другите рамкови условия като топографията и типологията на водоема, основните хидрологични данни и данните на ВЕЦа.

Изходни условия

За успешното провеждане на опита е необходимо **навременно съгласуване с участниците в процедурата**, за да се определи подходящо време за изпълнението й и да се изготви програма.

В много случаи при провеждането на опита в естествени условия целевата стойност на оттока не може да се нагласи съвсем точно. Затова е необходимо да се регулират и измерят различни стойности на оттока. Чрез интерполация на измерените стойности може да се направи достоверно заключение относно характеристиката на оттока. Тъй като влиянието на определящия за оттока фактор на грапавината на дъното не се променя значително за различните стойности на оттока при маловодие, минималният отток може да се изчисли на основата на необходимата дълбочина или скорост на течението.

Фиг. B 11: Конкурентно течение от деривационния канал

Подготвителни дейности за измерването и обработката на данните

За провеждане на опитите е необходима следната подготовка:

- ☐ Предварително се изпробва регулирането на стойностите на оттока чрез ползваното за целта съоръжение. Инсталират се подходящи помощни водомерни лати (вж. Част C 2). За да се постигнат константни стойности на оттока в деня на измерването, регулационното съоръжение трябва да е нагласено навреме (при необходимост още предишния ден).
- ☐ Препоръчва се в избрания неблагоприятен участък да се определи напречен профил за измерването, където да се постави референтна точка. За опростяване на измерването може да се сложи временна референтна точка и на дъното на неблагоприятния участък.
- ☐ Тъй като протичащото водно количество не може да се измери при регулационното съоръжение, нито пък съоръжението може да се нагласи да изпуска определено водно количество, необходимо е в близост до неблагоприятния участък да се избере подходящо място за контрол на нагласения отток и да се определи напречен профил за измерване на оттока.
- ☐ Ако има притоци, например малки странични потоци преди неблагоприятния участък, се измерва и техният отток. За тази цел предварително се избира подходящ напречен профил и метод за измерване.

□ За да може своевременно да се отчитат колебанията на водното ниво и съответно на оттока по време на измерването, предварително се инсталират временни водомерни лати.

Едновременно с измерванията на оттока в неблагоприятния участък се измерва и дълбочината и ширината на свободната водна повърхност за всяка различна стойност на оттока. По-късно с помощта на тези данни може да се изчисли площта на напречния профил и средната скорост на течението, в случай, че тя не може да се измери директно.

След това съгласно изискванията на избрания индикаторен вид риба може на базата на необходимата дълбочина и скорост на течението да се изчисли стойността на минималния отток и след това ориентировъчната стойност да се провери в други представителни участъци (вж. Прил. 3).

Измерване на оттока в обезводнения участък

За измерванията на оттока в обезводнения участък са приложими следните изпробвани в практиката методи.

Измерване с хидрометрично витло: Вероятно това е най-широко разпространеният метод за определяне на оттока. При него се избира подходящ напречен профил за измерване и скоростта на течението се определя с помощта на хидрометрично витло по вертикалите от няколко точки с различна дълбочина.

На базата на тези точкови измервания скоростта на течението, зависеща от дълбочината, се интегрира по графиката на дълбочината и чрез интегрално изчисление се определя общото протичащо водно количество. За различна дълбочина на водата се използват подходящи витла. Методът е описан по-подробно в Предписанието относно водомерните съоръжения на Работната група на федерацията и провинциите по въпросите на водите (LAWA) [LÄNDERARBEITSGEMEINSCHAFT WASSER, 1978].

Магнитно-индуктивни измервания: скоростта на течението се измерва с помощта на магнитно-индуктивен метод. Съгласно съответния физичен принцип този метод се прилага без подвижни части. При него предимството е слабата чувствителност към веществата, съдържащи се във водата и растителността. Изчисляването на протичащото водно количество се осъществява аналогично на измерването с витло.

Методи с използване на маркерни вещества: при тях протичащото водно количество се определя чрез измерване на концентрацията на вещество-маркер. Този метод е особено подходящ в случаите, в които точковите измервания с витло или измерването на скоростта на течението по магнитно-индуктивния метод не дават добри резултати поради неподходящи характеристики на течението.

В практиката като маркери се използват например готварска сол и различни флуоресциращи оцветители. Тук важи следният принцип: колкото по-малка е концентрацията на маркера, толкова по-голям е оттокът. Повече информация за начина на квантифициране за различните маркери, както и за теоретичната основа на метода може да се намери в литературата (напр. KÄSS 1992). При използването на такива вещества винаги се проверява дали е необходимо разрешение за това.

Фиг. В 12 Измерване на оттока с помощта на хидрометрично витло

Снемане на геометрията на речното легло

При снемането на геометрията на речното легло в неблагоприятния участък се спазват следните принципи:

Основен принцип: Измерването на височината на напречния профил по правило се осъществява с помощта на нивелир или тахиметър. По изключение при слаб отток линията на свободната водна повърхност също може да служи като хоризонтална отправна равнина.

Възпроизводителност: Измерената височина на напречния профил трябва да може да бъде съотнесена или към държавната геодезическа мрежа, или към най-малко три собствени неподвижни референтни точки. Линията на напречния профил трябва да се обозначи и да се фотографира заедно с разположението и вида на референтните точки.

Брой на измерителните точки: Когато дънният субстрат е дребен и геометрията на напречното сечение е еднообразна, измерванията на височината на дъното се правят на сравнително големи разстояния. При по-едър субстрат или неравномерности във формата на напречния профил съответно се избират по-малки разстояния на измерване. По възможност трябва да се снемат поне 10 измерителни точки на напречния профил, като поне 3-4 от тях да са над линията на свободната водна повърхност.

Резултат: Върху описаната геометрия на напречния профил могат да се нанасят наблюдаваните в рамките на опита нива (или ширини) на свободната водна повърхност при различна стойност на оттока.

Фиг. В 13 Обозначаване на напречен профил с опънато въже

Фиг. В 14: Нивелир и референтни точки, които служат за точното измерване на разположението на профила

Контролна водомерна лата

С цел лесно следене на протичащото водно количество водното ниво оттокът се наблюдава с помощта на няколко контролни лати (Фиг. В 15). Не е необходима сложна конструкция: обикновено е достатъчна обикновена летва, която се забива в дъното на водоема и по нея се наблюдават относителните изменения на водното ниво. Като нулева точка може да служи горният ръб на летвата. Не е необходимо нанасяне на измерително деление.

Контролните лати трябва да са разположени така, че всички очаквани водни нива в рамките на опита да могат да се измерят по тях.

Определянето на нивото на водната повърхност в рамките на опита за регулиране на оттока може да бъде обвързано с различни цели:

- □ Проверка на константността на оттока по време на опита
- □ Определяне на нивото от двете страни на различни препятствия
- □ Възможност за използване на данните за водното ниво при по-нататъшни опити. За целта линията на водната повърхност трябва да се съотнесе към поставена на брега референтна точка. За по-голяма точност тази точка се съотнася с поне две други неподвижни точки и държавната геодезическа мрежа.

С цел документиране на опита всички използвани лати трябва да се фотографират.

Фиг. В 15: Временна водомерна лата

Характеристика на оттока в обезводнения участък

Тъй като при маловодие броят на зоните с бързо течение е по-малък, от значение за екологичното оценяване е разпределението на тези зони. Когато водоемът има естествена структура, те често се концентрират в малък брой участъци, докато зоните с бавно течение значително преобладават.

Зоните с бавно течение обикновено са с почти водоравна и обикновено спокойна водна повърхност. Тази характеристика може да се използва, за да се раздели участъкът при маловодие на лотични и лимнични (бързо- и бавнотечащи) зони, като за качествен критерий служи лесно описуемата водна повърхност. За по-нататъшно квантифициране може да се работи с метода FST [STATZNER UND MÜLLER 1989, STATZNER ET AL. 1990, FUCHS 1994, SCHMEDTJE 1995] или с използване на микровитла [MUTZ 1989].

На фиг. В 16 се виждат различните зони в един обезводнен участък: в началото му водата тече равномерно (спокойна повърхност), в зоната на неблагоприятния участък водата тече неравномерно и ускорено; там дълбочината е най-малка. По-надолу по течението оттокът отново се успокоява.

Затова за практически цели често е достатъчна визуалната идентификация на бавно- и бързотечащите зони. За да е успешен този метод, оттокът трябва да е сравнително слаб и да има ясно различими зони с по-бързо и по-бавно течение.

В 3.4.3 СЪЗДАВАНЕ НА СИМУЛАЦИОННИ МОДЕЛИ НА ХАБИТАТИ

Симулационните модели от този вид позволяват правенето на прогнози. Когато е планирано изграждането на хидротехнически съоръжения, чрез тези модели е възможно да се проучат водовземанията и техният ефект върху водоема. Такива случаи, например реактивирането на ВЕЦ без работещ деривационен канал или изграждането на ново водохващане, са подходящи за събирането на данни за създаване на хабитатни модели.

Проучванията на вече съществуващи съоръжения обаче също могат да дадат подробна информация, защото в тези случаи е възможно да се определи цялостното

екологично въздействие на малки изменения в оттока. Моделирането включва хидрологични изчисления за определяне на водното ниво, на площта на напречните сечения и скоростта на течението при различни стойности на оттока. По този начин е възможно да се правят заключения за качеството на местообитанията на водните организми.

С помощта на симулационни модели може да се наблюдава и ефектът от измененията на оттока и структурата върху рибите, безгръбначните и макрофитите. Така се създава количествена основа, която позволява да се съотнесат екологичното състояние и ползването. Чрез симулационните модели може да се изчисли конкретна стойност на екологичната ценност (напр. площта на хабитата в $м^2$) в зависимост от оттока [SCHNEIDER ET AL. 2001].

Фиг. В 16 Събиране на данни за симулационен модел

Като основни параметри трябва да се опишат геометрията и структурата на обезводнения участък. Това включва измерването на напречните профили и дънните субстрати в един или повече представителни участъка. Броят на напречните профили трябва да е съобразен с разнообразността на водоема.

Колкото по-точни са използваните за целта хидрологични модели, толкова по-подробни трябва да са геометричните данни. При относително еднообразни водоеми могат да се използват по-прости модели за описване на течението, които се основават на едноизмерни измервания на свободната водна повърхност. При по-сложна геометрия на водоема се използват двуизмерни модели. Много плитките зони или зоните, които и при най-малките изменения на оттока изсъхват в по-голямата си част, както и измененията на оттока, характерни за водоеми с голям наклон и разнообразна структура, обикновено се проучват трудно чрез хидрологичните модели. В такива случаи се препоръчват измервания на водното ниво с водомерни лати при няколко различни стойности на оттока.

Примерно моделиране на хабитати с програмата CASiMiR (вж. описанието в Прил. 4) е направено за ВЕЦовете Алфредстал до Обермархтал на р. Дунав, ВЕЦ Т 64 до Ройтлинген на р. Ехац и Рапенбергхалде до Тюбинген на р. Некар (Прил. 1).

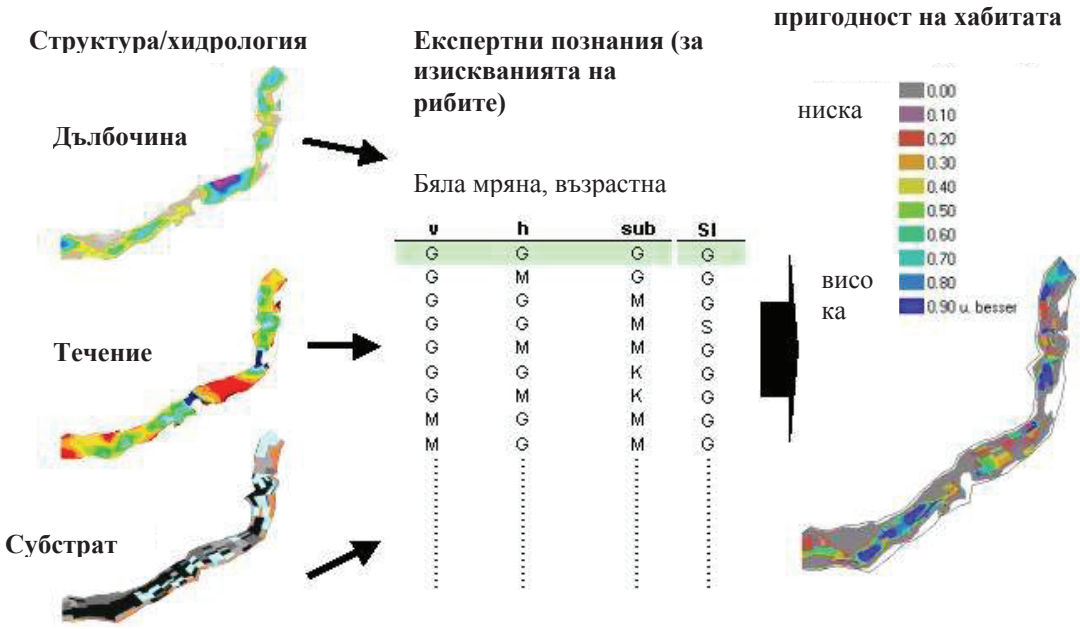

Фиг. В 17: Принцип на моделиране на рибните местообитания с програмата CASiMiR

В 3.5 ОБОБЩЕНИЕ

По-долу са обобщени работните стъпки при съобразяването на минималния отток с местните особености:

1. **Ихтиологично зониране** на плановия участък на ВЕЦа с описание на естествената ихтиофауна.
2. Определяне на **индикаторните видове риби** и описание на техните **изисквания**, като при особени случаи се разглеждат и допълнителни видове.
3. Описание на **екологичната стойност** на плановия участък и потенциала му за възстановяване.
4. Качествена и количествена дефиниция на **необходимите екологични функции** (вкл. ако те са различни през различните сезони) в рамките на участъка, както и **рамковите условия на местообитанието** в съответствие със значението на участъка и изискванията на индикаторните видове. Във всички случаи към тези екологични функции се включват проходимостта и насочващото водно течение, по което рибите достигат до обезводнения участък.
5. **Подбор на представителните зони**, в които ще се измерва изпълнението на изискванията.
6. **Преобразуване** на екологичните изисквания към проходимостта и местообитанието в критичните участъци **в количествени стойности на оттока** (при необходимост с отчитане на сезонните разлики) чрез оценяване на оттока, опити за регулиране на оттока или симулационни изчисления.

В 4 ПРОВЕРКА НА ДИНАМИЧНО ПОВИШАВАНЕ НА ОТТОКА В ЗАВИСИМОСТ ОТ ПРИТОКА НА ВОДА

В отделни случаи е възможно по екологични причини да се наложи динамично повишаване на съобразения с местните условия минимален отток в зависимост от притока на вода в обезводнения участък. За целта изчислената съгласно Част В3

стойност на оттока Q_{minA} може да бъде увеличена с динамично количество Q_D, зависимо от притока.

$$Q_{minD} = Q_{minA} + Q_D$$

Трябва да се провери доколко динамизирането на оттока, зависимо от притока, има екологичен смисъл и дали е технически осъществимо.

Принципно трябва изпускателното съоръжение на водохващането да е подходящо за динамизиране. Това често изисква големи строителни и технически ресурси. Поради сложността си динамизирането на оттока, зависимо от притока, рядко се използва в практиката.

До динамиката на оттока се стига и тогава, когато оттокът надвишава капацитета на турбините и съответно оттокът в обезводнения участък се повишава. Тази естествена динамика е желателна, но тя не влияе на определянето на количеството на динамичния отток (вж. Част С 1).

В 5 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК

След осъществяването на описаните работни стъпки (вж. диаграмата на фиг. В2) изчисленият минимален отток се ползва като основа за искане на разрешително за водоползване или научно-техническа оценка. Допълнителни аспекти като строежа и експлоатацията на съоръжения или въздействията върху енергопроизводството могат да бъдат представени от кандидатстващия и трябва да се вземат предвид при вземането на решение. Разяснения по тези въпроси са дадени в следващата част.

След това се взима решение от водните власти с определяне на минималния отток или отхвърляне на искането за разрешително за водоползване.

В 5.1 СТРОИТЕЛНИ И ЕКСПЛОАТАЦИОННИ АСПЕКТИ

Определянето на минималния отток трябва да е съобразено не само с характеристиките на отточния режим, но и със строителните и експлоатационните аспекти във връзка с практическото осъществяване на динамизирането на оттока. Минималният отток трябва да се гарантира чрез технически мерки.

По правило изпускателното съоръжение е интегрирано във водовземното съоръжение. При избора на изпускателно съоръжение за регулиране на оттока трябва да се вземат предвид и особеностите на неговата експлоатация:

- □ сигурност на функционирането, както и възможност за проверка (например чрез визуален контрол) на планираната функция,
- □ нечувствителност към външни влияния, осигурена чрез подходящи хидротехнически мерки, например подводен праг пред входа на довеждащия канал на ВЕЦа,
- □ малки ресурси за поддръжка, например лесно осигуряване на необходимия отток, както и да няма опасност от разкалибриране поради дънни и плаващи наноси,
- □ възможност за документиране.

За изпускането са възможни различни варианти, които могат да бъдат и комбинирани:

- □ съоръжение за осигуряване на проходимостта (рампа, рибен проход, обходен канал),
- □ обикновени отвори, къси тръби, шлюзове, преливници или турбини за минимални водни количества.

Въпросите по различните съоръжения за регулиране на оттока и техните части са обяснени в Част С1. Част С2 съдържа указания за провеждането на хидрологичните изчисления. Непрякото регулиране на водоизпускането чрез регулиране на водното ниво на входа на деривационния канал по правило не е препоръчително поради неизбежната му неточност. Затова прилагането му трябва внимателно да се прецени във всеки отделен случай.

В 5.2 ОЦЕНКА НА ЕФЕКТА ВЪРХУ ЕНЕРГОПРОИЗВОДСТВОТО

За оценяването на бъдещото енергопроизводство във връзка с минималния отток е необходимо да се познава съответният (бъдещ) отточен процес. За целта се ползва историческа или синтетична графика на оттока. Освен това при оценката се приема средностатистическо ниво на експлоатация на машинното и електротехническото оборудване, без да се отчита продължителността на периода, за който се прави изчислението. Особеностите при експлоатацията, които не са количествено измерими (напр. проблеми при много високи води, повреди на съществени машинни части, варирането на експлоатационния период на ВЕЦа през годината) могат да се отчетат с помощта на опитно изчислени стойности.

За оценката на енергопроизводството се използват различни методи:

- □ **точно изчисление с производствен план** [GIESECKE & MOSONYI 2003], основан на общата зависимост на оттока от машинното и електротехническото оборудване. За тази цел в практиката могат да се използват ръчни или компютърни компоненти (напр. модулът WASKRA от CASiMiR).
- □ **приблизително изчисление** на базата на дадени височини на пада и степени на използване. При този метод се вземат предвид евентуални по-дълги периоди на липса на експлоатация, намаляването на оттока в периодите на частично натоварване и съкращаването на периодите на пълно натоварване.
- □ **приблизително изчисление** само на базата на графиката на оттока.

Ако минималното водно количество или части от него се изпускат през турбина за минимални водни количества, свързаното с това увеличение на енергопроизводството се определя аналогично с помощта на първите два метода. Тъй като в случая не е възможно да се направят емпирични наблюдения за измерване на водното количество, за основа на изчисленията се използва средното протичащо водно количество през турбината.

В рамките на **концепцията за развитие** на р. Мург за всички ВЕЦове по реката е изчислен приблизителният минимален добив на електроенергия след осигуряване на минимален отток, равен на 1/3 от средния отток при маловодие (СМО):

В област Ращат в зависимост от размера на ВЕЦа се открояват две групи. При по-големите централи с период на маловодие между 165 и 340 дни годишно енергийните загуби са между 6,9 и 8,5%. За по-малките централи с период на маловодие между 5 и 45 дни годишно загубите са между 1,4 и 3,6%.

В област Фройденщат размерите варират повече – периодите на маловодие са между 40 и 325 дни годишно. Енергийните загуби на централите съответно са между 3,7 и 8,3%.

При **анализа на ВЕЦ Бруга** по примера на Дитенбах е изчислено намаляването на енергодобива и увеличаването на оттока при различни стойности на минималния отток. Като отправна величина е избрана стойност на минималния отток, съответстваща на 1/3 от средния отток при маловодие (СМО).

Регулиране на минималния отток	*Енергийна продукция [%]*	*Намаляване на продукцията [%]*	*Минимален отток [л/с]*	*Нарастване на оттока [%]*
1/3 СМО	100,0	0,0	126	0,0
1/2 СМО	95,7	-4,3	188	+49,2
Matthey	87,8	-12,2	220	+74,6
Q_{347}	77,8	-22,2	380	+201,6

В рамките на моделирането с CASiMiR за примерните ВЕЦове Алфредстал на р.Дунав и Бухенмюле на р.Кохер (Прил. 1, примери 2 и 5) също така са проведени енергийни изчисления, които онагледяват въздействието на различни стойности на минималния отток (отчасти динамични).

Част С Конструктивни възможности за регулиране на оттока и подобряване на структурата и течението в обезводнени речни участъци

Спазването на количеството на минималния отток трябва да се осигури с помощта на съответното проектиране, експлоатация и поддръжка на хидротехническите съоръжения. То трябва да се удостовери по време на правната процедура. При необходимост трябва да се предвидят и подходящи контролни съоръжения.

С 1 ИЗБРАНИ СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ОТТОКА

Водните количества за осигуряването на минималния отток се внасят в обезводнения участък чрез съоръжение за създаване на проходимост или чрез регулационни съоръжения. Съоръженията трябва да са изградени така, че постоянно да е гарантирано наличието на минималното водно количество.

Съоръжения за създаване на проходимост и осигуряване на минималния отток

По отношение на хидроложкото описание на съоръженията за осигуряване на проходимостта, ресурсите за поддръжката им, контрола на функционирането им и т.н. има множество информация в литературата.

Протичащото водно количество в съоръженията за създаване на проходимост винаги е зависимо от нивото на водата от двете страни на съоръжението. Значително увеличение на протичащото водно количество настъпва само при пълноводие. Затова съоръженията не могат да допринесат съществено за динамизирането на оттока в обезводнения участък.

За да се осигури безпроблемното функциониране на съоръженията, не бива да се допуска задръстването им с плаващи предмети. Най-често използваният метод за целта са подводните прагове. Препоръки по този въпрос се съдържат в поредицата „Осигуряване на проходимост за животните в течащите водоеми”.

При планирането на съоръжението трябва да се вземат под внимание разположението и оттокът, необходим за осигуряване на достатъчно течение, по което да се ориентират рибите. Освен това трябва да се осигури и достатъчно силно течение, излизащо от обезводнения участък. Необходимо е оттокът, необходим за осигуряване на ориентирането за рибите, да се сравни с определеното за обезводнения участък минимално водно количество.

Съоръжения за регулиране на оттока

Съоръженията трябва да са изградени така, че да е необходима минимална поддръжка и да е гарантирано ефективното регулиране на минималния отток. Едно от възможните решения е чрез подводен праг (фиг.С 2).

Фиг. С 1: Река Некар и обходен канал при Кирхентелинсфурт

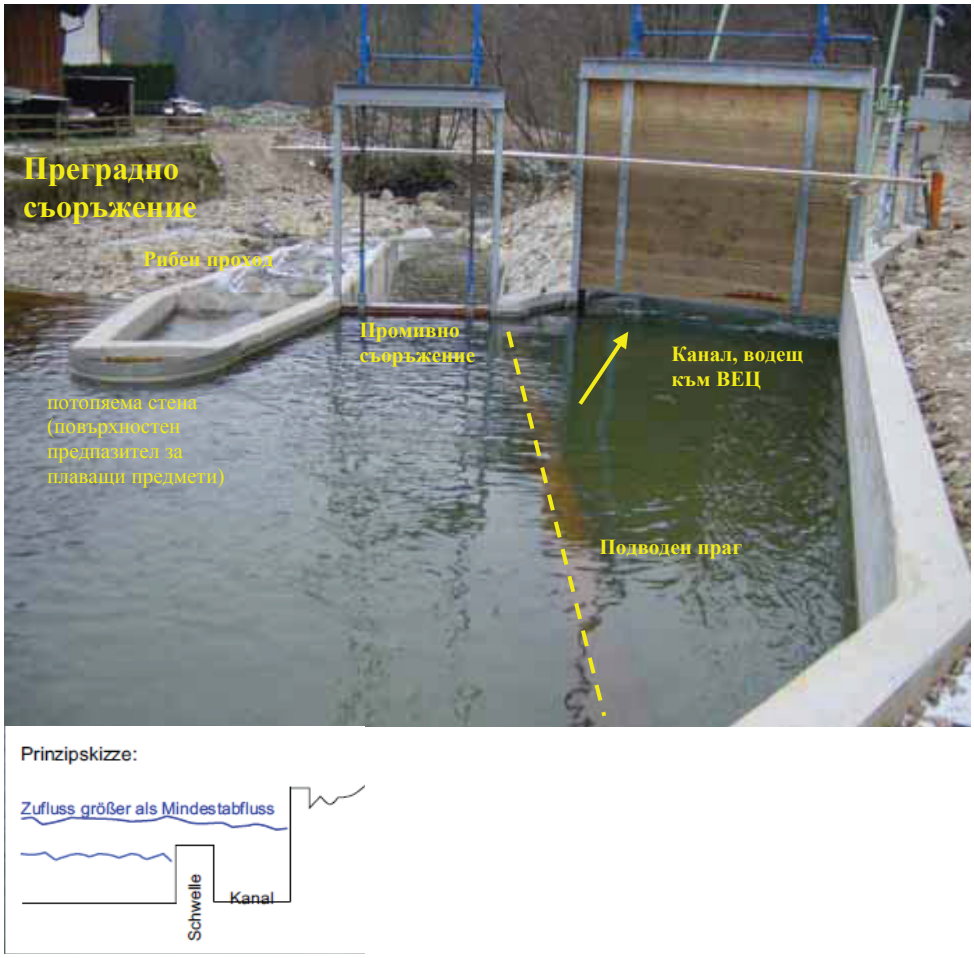

Фиг. С2 Подводен праг при ВЕЦ Ладхоф на Елцах
На малката скица: Принцип на функциониране. Притокът е по-голям от минималния отток (Schwelle = праг, Kanal = канал)

Регулиране чрез тръби и отвори

Внасянето на минималното водно количество чрез тръба се характеризира с постоянна, т.е. независима от оттока площ на напречното сечение на тръбата.

Оттокът през една тръба се определя основно от разликата във водните нива от двете й страни. Регулирането на оттока чрез тръба е особено подходящо за местата, където е необходимо добавяне на водни количества, независими от оттока. Чрез тръба не може да се постигне динамизиране на оттока.

Същото важи за отток през малки отвори (съответстващи на къса тръба).

При регулирането чрез тръби не се осигурява достатъчна степен на проходимост, защото компенсирането на височината на пада за бараж с височина един или повече метра води до твърде голяма скорост на водата в регулационната тръба. Освен това и субстратите не могат да се интегрират добре и да се задържат на дъното от двете страни на тръбата. Регулирането чрез тръба е подходящо за засилване на течението под ВЕЦа за осигуряване на проходимостта.

Ресурсите за поддръжка при тръбните съоръжения са големи, тъй като отворите лесно се задръстват от плаващи предмети. Необходими са съоръжения за задържането им. При правилно приложение регулирането с тръби по-слабо се влияе от замръзване в сравнение с останалите варианти. Контролът се осъществява сравнително лесно, когато има възможност за наблюдаване на тръбния отвор. Водното ниво от двете страни на тръбата обикновено може лесно да се измери напр. с помощта на референтни точки или водомерни лати.

Регулиране на оттока с шлюз

При регулирането с шлюз оттокът също като при тръбата зависи основно от разликата в нивата на водата преди и след шлюза, както и от площта на отвора. Тъй като оттокът е приблизително пропорционален на квадрата на височината на водния пад, динамизирането чрез неподвижен шлюз е също толкова трудно, колкото с тръба. Само чрез подвижни шлюзове може да се постигне изменение на допълнителния отток. Тъй като височината на отвора е много малка, при този метод също могат да възникнат проблеми при точното регулиране на съоръжението, които могат да се изяснят само с независимо измерване.

Проходимостта на шлюзовите отвори е лоша, тъй като дори и при малка разлика в нивата могат да се получат големи скорости на течението и по този начин съоръжението става непроходимо за повечето видове.

Отварянето и затварянето на шлюза с цел почистване трябва да се извършва бавно, за да не се получи рязък пад и повишаване на оттока.

Редовното почистване се осъществява преди периодите на маловодие, за да може по време на маловодието да са осигурени необходимите водни количества за оводняване на участъка. Освен това плаващите предмети, събрани при почистването, могат да се транспортират по-надалеч, когато течението е по-силно. По този начин се намалява натрупването на плаващи предмети в обезводнения участък.

Функционирането на шлюзовете при наличие на подводно течение се контролира сравнително лесно, тъй като височината на отвора при малки шлюзове често може да се провери с помощта на подвижните им части (напр. зъбчат механизъм), докато при по-големите съоръжения тази информация по правило се записва автоматично. В този случай е необходимо само да се провежда редовен контрол на настройките. Както и при регулирането с тръба водното ниво може да се измерва с помощта на референтни точки или водомерни лати.

Фиг. С 3: Шлюз с подводно течение (опит за регулиране на оттока при ВЕЦ Хоркхайм)

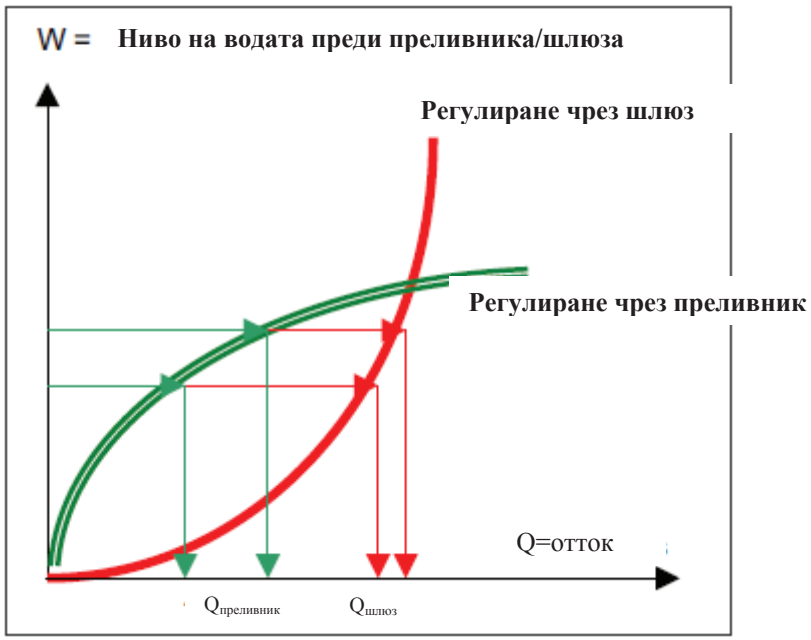

Фиг. С 4: Сравнителна характеристика на оттока при регулиране с шлюз и преливник

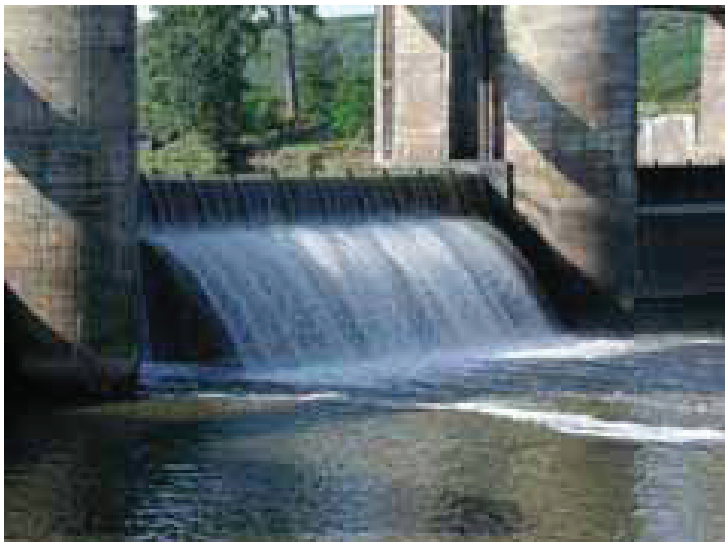

Фиг. С 5: Шлюз преливен тип (опит за регулиране на оттока при ВЕЦ Хоркхайм)

Регулиране чрез преливник

При този метод височината на водния пад нараства с повишаването на водното ниво преди преливника и по този начин нараства проточната напречна площ. Същевременно скоростта нараства в зависимост от височината на пада, поради което оттокът се увеличава експоненциално спрямо водното ниво преди преливника. Увеличението на оттока може да се регулира чрез подприщване на водата след преливника. Затова чрез този тип регулиране могат да се постигне силно динамизиран отток.

Поддържането на преливниците изисква по-малко ресурси, отколкото тръбите и шлюзовете, тъй като задръстването им с плаващи предмети е по-малко вероятно поради тенденцията за самопочистване. Тези съоръжения обаче прекъсват транспорта на седименти във водоема.

Контролът на съоръжението може да се ограничи до прост визуален контрол на самия преливник и на водното ниво преди него, а когато отдолу има подводен праг, и на нивото на водата след преливника.

Турбина за минимални водни количества

Чрез използването на турбина за минимални водни количества може да се променя протичащото водно количество и по този начин регулирането да се динамизира. Този метод обаче трябва да се прецени от икономическа гледна точка, защото една неподходяща турбина може да е по-евтина, но да не може в оптимална степен да обработи добавеното водно количество за динамизиране на оттока. В досегашната практика турбините се използват само за големи и средни водоеми, защото в малките водоеми няма достатъчна възвръщаемост поради малките допълнителни водни количества.

Турбината сама по себе си не осигурява проходимост, затова при този метод винаги трябва да се изгражда и съоръжение за осигуряване на проходимостта. Водата, излизаща от турбината може да усилва течението подобно на регулирането чрез тръби.

Контролът не се различава съществено от този на обикновените турбини (отчитане на протичащото водно количество и височината на пада).

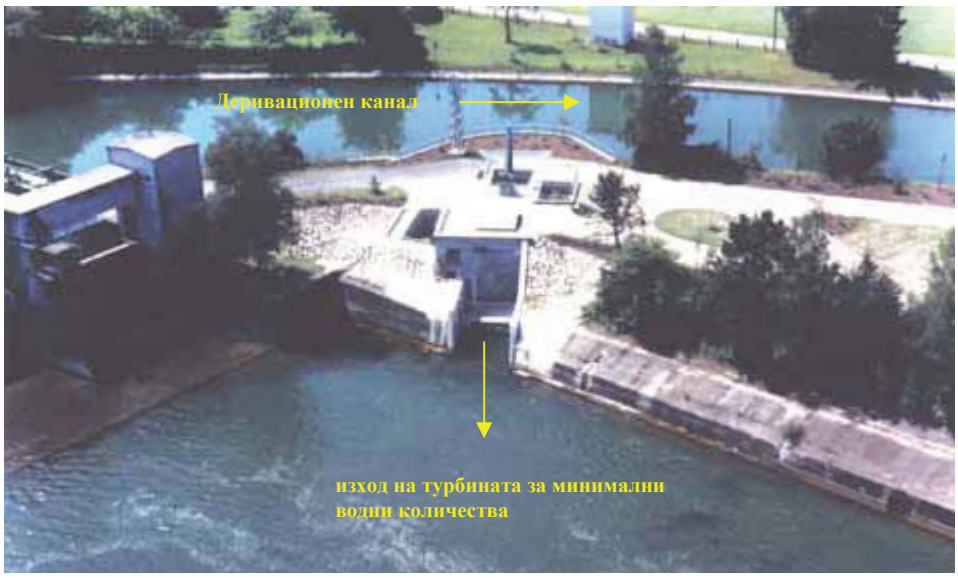

Фиг. С 6: Изход на турбината в обезводнения участък при баража на Моосхаузен

С 2 РЕГУЛИРАНЕ НА ОТТОКА ПРИ СЪОРЪЖЕНИЯТА

За да може да се проведе ефективно проучване на зависимостта на абиотичните величини от оттока в обезводнения участък, са необходими изменения на регулирания отток.

Тук освен техническите въпроси от значение е и времето, което е необходимо за измененията на оттока при водовземното съоръжение да повлияят върху проучвания участък. Практическият опит показва, че първоначално трябва да се работи при вече настъпили изменения в оттока на проучваното място. Затова изпускането на целевото водно количество трябва да се осъществи още преди началото на самото проучване, защото в противен случай трябва по-дълго време да се чака настъпването на отточната реакция на проучваното място.

За регулирането на оттока е необходимо приблизително пресмятане на хидрологичните условия на мястото на водовземането. Информация за пресмятането на оттока при съоръженията с цел осъществяване на проходимостта има в препоръките „Проходимост за животните в течащите водоеми". За измерването на другите хидрологични системи могат да послужат следните препоръки.

Хидрологичните измервания винаги включват измерване на нивото на водата преди съоръжението и размерите на съоръжението (дължина, ширина, височина и т.н.). При наличие на преливник или шлюз без праг, водното ниво след съоръжението не е от значение. В случай на преливник или шлюз с праг, както и при наличие на тръба трябва допълнително да се вземе предвид и нивото на водата под съоръжението. На фиг. С 4 е показано въздействието на изменението на оттока ΔW върху водното количество, протичащо през шлюз и през преливник. Вижда се, че при еднаква стойност на ΔW

преливникът има по-голямо ΔQ от това на шлюза. Затова при изменения в оттока постигането на константно водно количество чрез шлюз е по-ефективно.

Фиг. C7: Неподвижна бленда за регулиране на оттока и предотвратяване на задръстването на рампата с плаващи предмети

За да се осигури ефективното функциониране на регулационното съоръжение, е необходима редовна поддръжка. Съоръжението трябва да е изградено така, че за поддръжката му да са нужни минимални ресурси. Най-популярният метод за предотвратяване на задръстването на съоръженията с плаващи предмети са потопяемите стени. Оптимизирана схема на потопяема стена е показана в поредицата „Осигуряване на проходимост за животните в течащите водоеми".

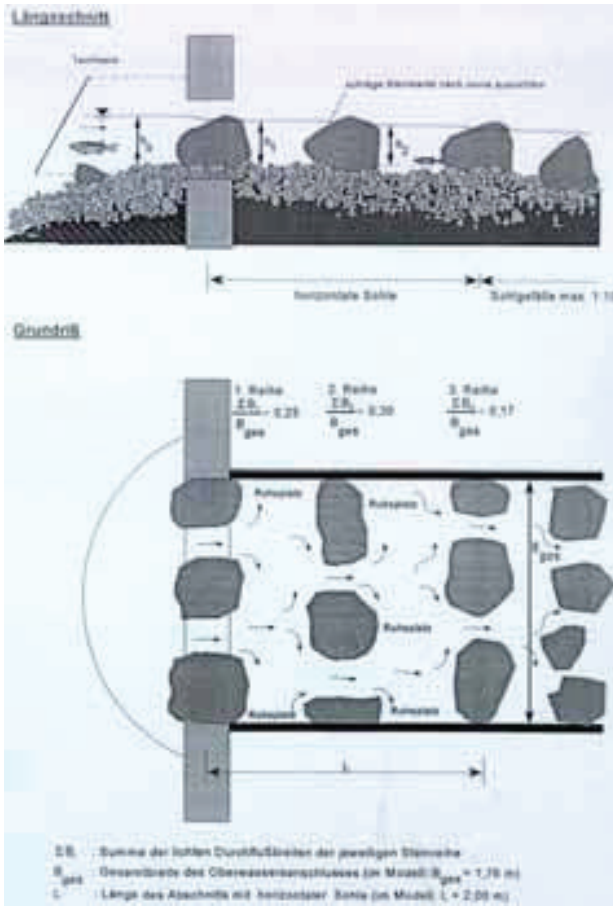

Фиг. С 8 Контролен напречен профил на входа на обходен канал

С 3 СТРУКТУРНИ ПОДОБРЕНИЯ В КОРИГИРАНИ ОБЕЗВОДНЕНИ УЧАСТЪЦИ С ФИКСИРАН ПРОФИЛ

Възстановяването на местообитанията, характерни за конкретния водоем може да изисква подобряване на морфологичната структура в обезводнените участъци, които са били коригирани. В Част 3.1.2 са посочени съответните изисквания. Необходимо е да се спазят необходимите за потенциалната естествена рибна фауна критерии.

В обезводнени участъци, коригирани с цел ефективно оттичане при пълноводие не са достатъчни дори и по-високи стойности на минималния отток, за да се спазят изискванията към местообитанието на потенциалната ихтиофауна и другите водни организми. При пълноводие в обезводнените участъци рязко навлиза голямо количество вода, което от една страна води до ерозия и загуба на размножителни местообитания. От друга страна рибите, особено в по-ранните си стадии на развитие, биват отнасяни от водата, тъй като възможностите им за укритие в такива коригирани участъци липсват. Необходимо е да се гарантира спазването и на двата критерия – запазването на местообитанието и на проходимостта. За постигането на тази цел е необходимо както достатъчно минимално водно количество, така и наличието на съответните морфологични структури във водоема.

Също и в малки водоеми с неестествени условия, качеството на хабитатите може да се оптимизира чрез прости мерки за подобряване на морфологичната им структура.

По-долу са показани идеи за подобряване на структурата в обезводнените участъци на две примерни ВЕЦ (Рапенбергхалде и Хоркхайм, две от големите ВЕЦ на р. Некар).

ВЕЦ Рапенбергхалде на р. Некар

Еднообразното и на места фиксирано дъно се нуждае от структурни подобрения, като се вземе предвид определената стойност на минималния отток. Същевременно не бива да се допуска влошаване на ситуацията при пълноводие. Резултатът от подобренията е, че свободната водна повърхност в средата на водоема е намалена, бреговете стават по-разнообразни, развитието на дървесна растителност по тях се толерира и поддържа, появяват се два острова със фиксирани краища. Наличните дървета са запазени. Река Некар може да оформя речното си легло в рамките на дефинираните граници (вж. Фиг. С 9 а и б).

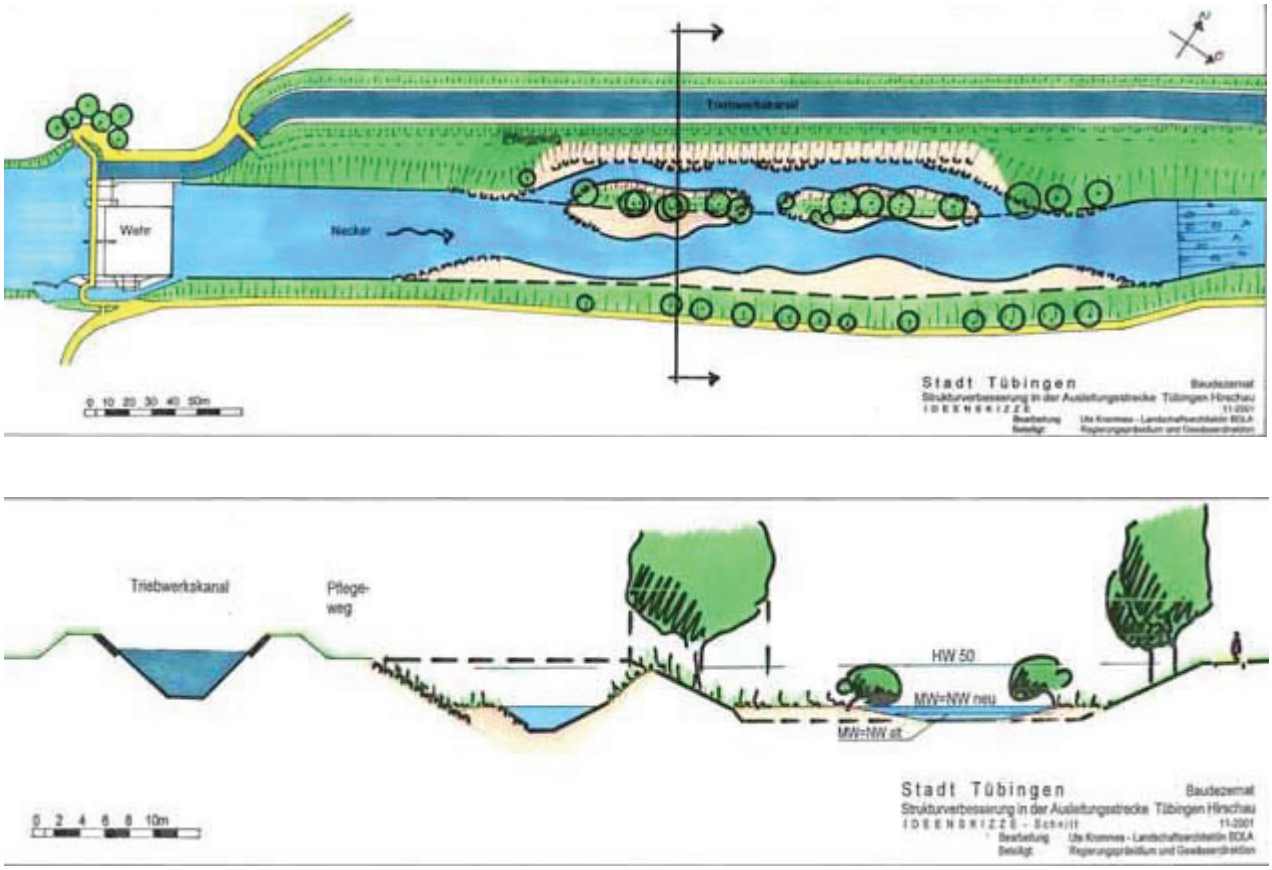

Фиг. С 9 а и б Скица на подобряването на структурата на речното легло при ВЕЦ Рапенбергхалде на р. Некар

ВЕЦ Хоркхайм на р.Некар

В рамките на предпроектно проучване са изследвани подобряването на биотопната структура на речното легло и създаването на надлъжната проходимост в обезводнения участък. Освен това в рамките на предпроектно проучване „Възстановяване на екологичната проходимост на р. Некар" са разработени предложения за различни решения.

За реализирането на проходимостта са планирани вариантите „обходен канал с турбина за минимални водни количества", както и „обходна рампа без допълнително ползване на ВЕЦа".

За да се подобри структурата на водоема, се предлага комбинация от буни, талпи и трупи. За да се осигурят укрития за рибите при пълноводие е предвидено свързване със стар речен ръкав, по чиито брегове има крайречни влажни ливади. Вливащият се поток Катцентал също ще бъде свързан с участъка.

За да достигат рибите по-лесно обезводнения участък е предвидено стеснение при вливането в корабоплавателния канал.

Различните мерки са представени на фиг. С 10 и С 11.

обходен канал – зона на стесняване М 1:50

обходен канал – зона на разширяване М 1:50

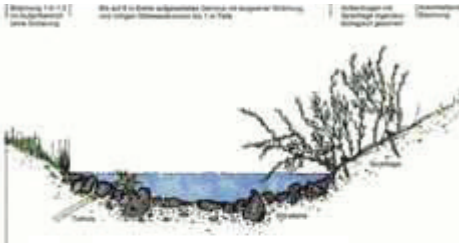

примерен обходен канал на р.Енц в Оберриксинген, Отток Q= ок. 1м3/с

комбиниран рибен проход с вирове и процепи

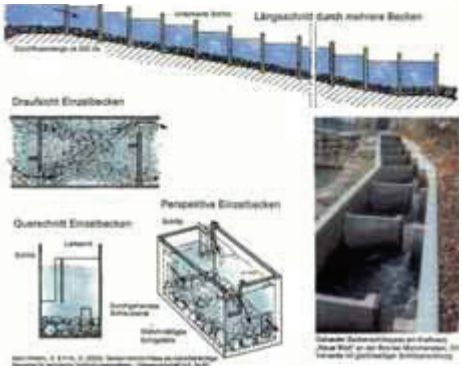

Фиг. С 10: Скици на съоръжения за осигуряване на проходимостта при ВЕЦ Хоркхайм

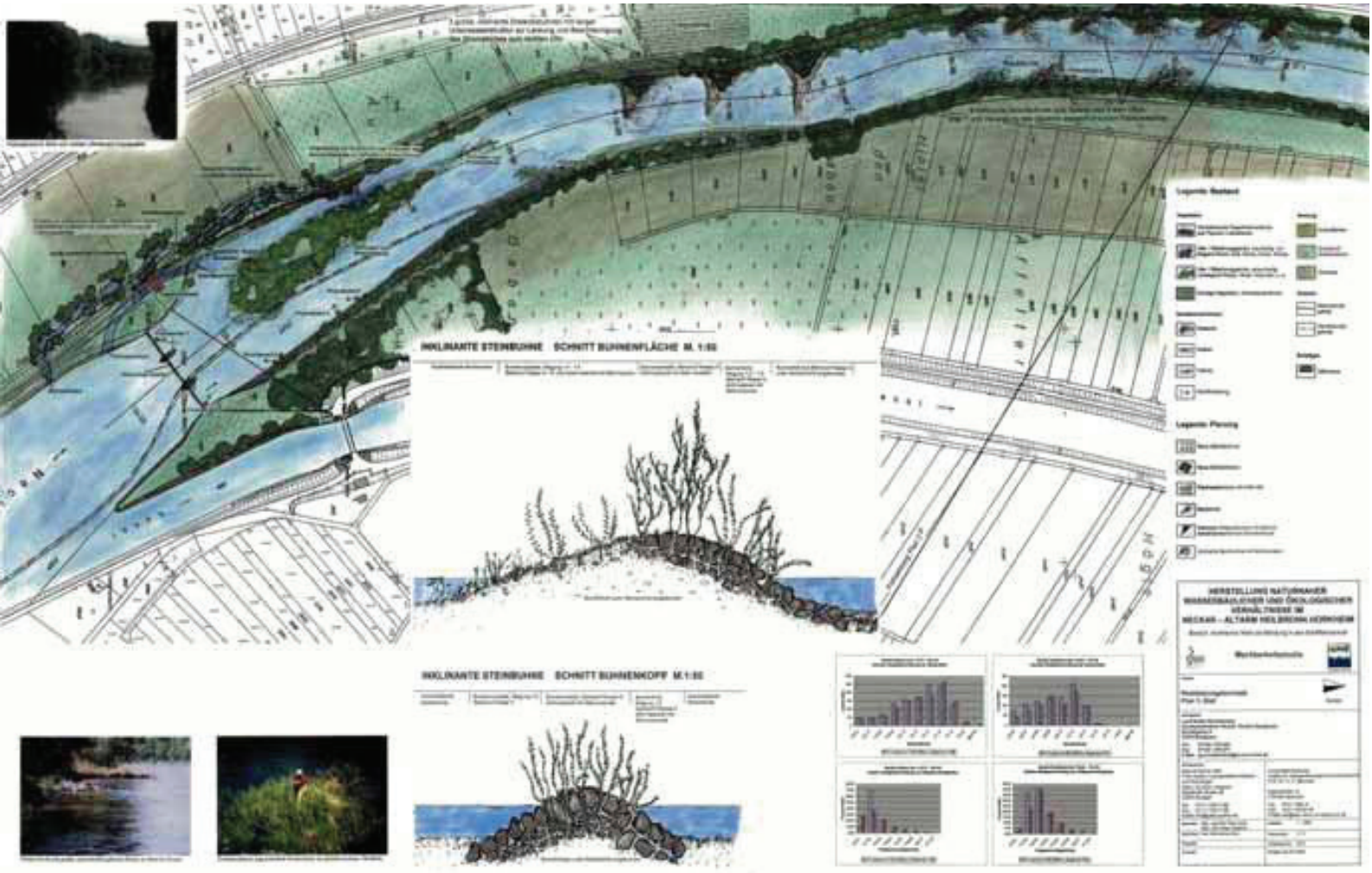

Фиг.С 11: Концепция за реализирането на План 1 Юг – ВЕЦ Хоркхайм на р. Некар

С 4 ПОДОБРЯВАНЕ НА НАСОЧВАЩОТО ТЕЧЕНИЕ, ИЗЛИЗАЩО ОТ ОБЕЗВОДНЕНИТЕ УЧАСТЪЦИ

Рибите, мигриращи нагоре по течението, се ориентират по основното речно течение. При деривационните ВЕЦ това течение в повечето случаи излиза от канала след ВЕЦа. Затова по-голямата част от рибите не се насочва към обезводнения участък, където след това имат възможност да мигрират нагоре по течението, а към канала след ВЕЦ-а.

Едно възможно решение на проблема е да се създаде течение в обезводнения участък. Това може да се осъществи чрез по-голямо водно количество или чрез стесняване на напречния профил.

За примерния ВЕЦ Алфредстал (Прил. 1, Пример 5) учени от Щутгартския университет са проучили конструктивните възможности и тяхното действие на основата на математически модел.

Хидравлично моделиране

За целта са проведени двуизмерни хидрологични моделирания. Необходимите за това полеви данни (тахиметрични данни, скорост на течението, отток) са снети за различни стойности на оттока. На фиг. С 12 е показано разпределението на скоростта на течението в края на обезводнения участък на ВЕЦ Алфредстал при различни комбинации на оттока през турбините и през обезводнения участък. Става ясно, че само чрез повишаване на минималния отток до 3 $м^3/с$ не може да се постигне създаване на истинско основно течение.

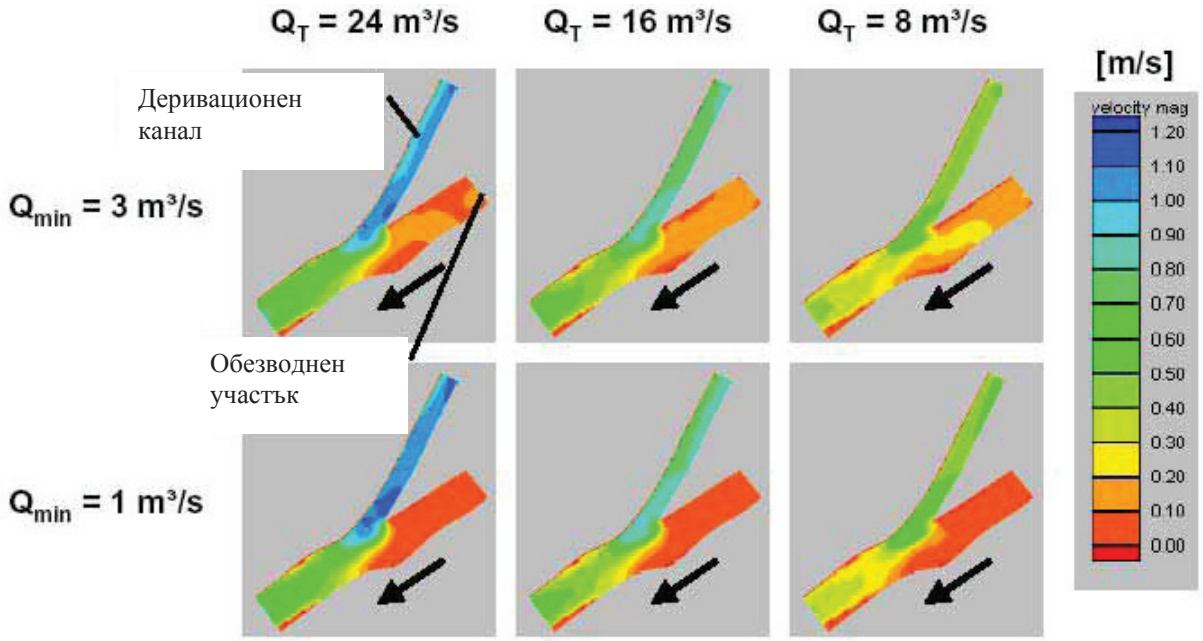

Q_T = отток през турбините, Q_{min} = минимален отток в обезводнения участък

Фиг. С 12: ВЕЦ Алфредстал, разпределение на течението на мястото на вливането на деривационния канал

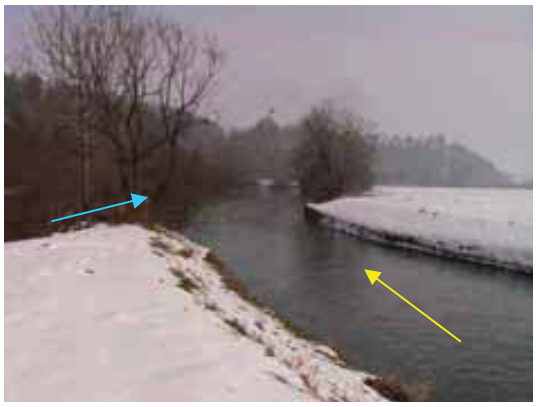

Фиг. С 13: Основно течение от канала под ВЕЦа (жълта стрелка), слабо течение от обезводнения участък (синя стрелка)

Проучени са следните хидроинженерни мерки за подобряване на ситуацията:

Буна

Чрез поставянето на буна на левия бряг се стеснява напречният профил в края на обезводнения участък. По този начин в стесненото място скоростта на течението се увеличава. Буната трябва да е така проектирана, че при стойности на оттока > Q_{Min} да бъде заливана от водата, за да се ограничи подприщването при пълноводие.

Остров

В участъка на канала под ВЕЦа може да се направи удълбаване и съответно разширяване на напречния профил на деривационния канал. Чрез създаването на остров се увеличава количеството на водата, идващо от деривационния канал, което се насочва към левия бряг. За да се насочи миграцията на дънно ориентираните бяла мряна и скобар към обезводнения участък, се поставя заливаем праг с височина 1 м.

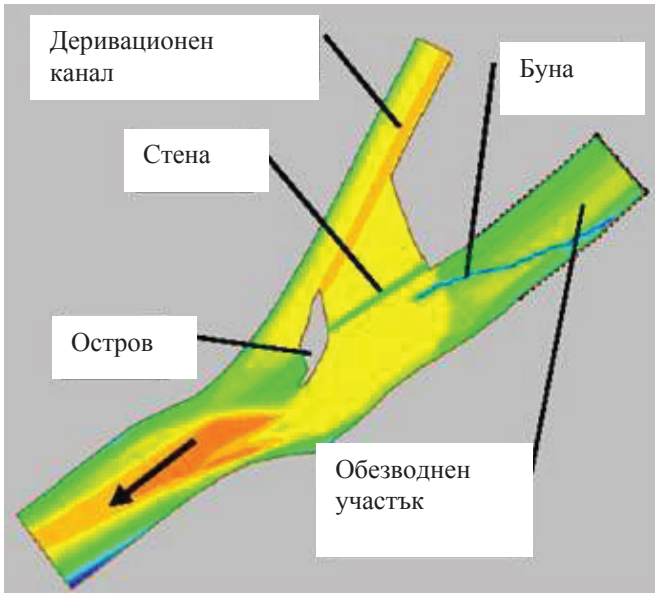

Фиг. С 14: Представяне на проучените хидроинженерни мерки

Буна и остров

При тази алтернатива е проучена комбинацията от двете мерки. Резултатите от хидравличното моделиране са обобщени на фиг. С 15. Установено е, че необходимото за създаването на централно течение минимално водно количество се достига средно само в 50-60 дни годишно. Чрез подходящи хидроинженерни мерки течението би могло да се засили. Особено при комбинацията от буна и остров в модела се вижда засилване на течението, излизащо от обезводнения участък.

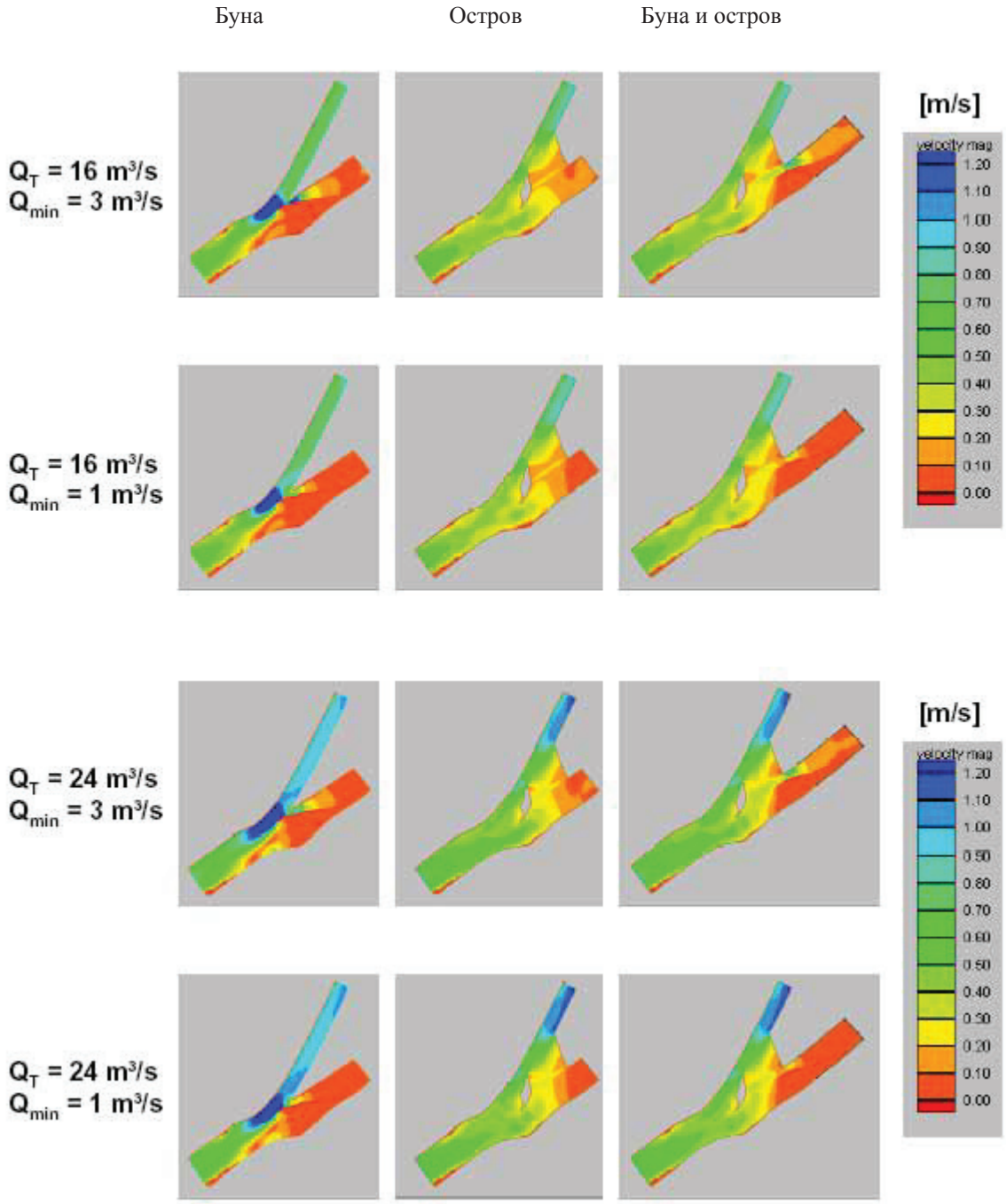

Q_T = отток през турбините, Q_{min} = минимален отток

Фиг. С 15: Въздействие на проучените варианти върху течението според Фиг. С 14

Част D Препоръки за експлоатацията и контрола на резултатите

D 1 КОНТРОЛ НА РЕГУЛИРАНЕТО НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК ПРИ БАРАЖНОТО СЪОРЪЖЕНИЕ

Безпроблемното функциониране и правилната експлоатация на всички части на съоръженията трябва да се осигурят чрез проверки. За това на първо място е отговорен този, който стопанисва ВЕЦа. Видът и обхватът на контрола трябва да се определят в разрешението за водоползване.

Всички измервателни уреди трябва да са достъпни и лесни за отчитане. Целевите стойности се маркират така, че да могат да се отчитат без специални научни познания.

Концепцията за контрол от страна на стопанисващото лице трябва да се вземе предвид още при планирането на регулационните съоръжения, за да се намалят необходимите ресурси при експлоатацията. Необходимите съоръжения за наблюдение трябва да са възможно най-прости и да не са чувствителни към смущения.

Контролът от страна на властите се осъществява от отговорната институция в рамките на общия контрол по водите според чл. 82 от Закона за водите. За правилното функциониране е необходима и редовна поддръжка на регулационното съоръжение.

D 2 КОНТРОЛ НА ПРОТИЧАЩОТО ВОДНО КОЛИЧЕСТВО

Регулирането на оттока и водното ниво в обезводнения участък се контролират в периодите на маловодие. Осигуряването на определено водно количество чрез регулационните съоръжения зависи от начина на функционирането им.

Препоръчително е по време на планирането на съоръжението да се предвиди и концепция за проверка на стойностите на оттока, за да се предотврати необходимостта от сложни строителни или експлоатационни контролни мерки.

Фиг. D 1: Дунав – Обермархтал. Рампа, заместваща една част от баража, служи като съоръжение за осигуряване на проходимостта и за регулиране на оттока

По правило са възможни следните три случая:

1. **Регулирането на минималния отток зависи само от <u>нивото на водата преди баража</u>**.

Типичен пример за това са преливниците. В този случай трябва водното ниво да може лесно да се наблюдава. За тази цел се използват прости измервателни рейки. При всяка проверка се осъществява и визуален контрол на напречния профил на преливника, за да се забележат отлагания или задръствания.

Когато се ползват преливник с допълнителни съоръжения, например шлюзове или клапи, трябва лесно да може да се определи правилното им положение.

Аналогично на преливниците се действа и при подобните на тях хидрологични ситуации, при които има промяна на параметрите на водното течение. Такива ситуации възникват предимно на входовете на различните съоръжения за осигуряване на проходимостта. По тези въпроси може да се консултира съответната литература. След това се пресмята оттокът от регулационното съоръжение.

2. **Размерът на минималния отток зависи от <u>нивото на водата преди баража</u> и от <u>площта на напречния профил</u>**.

Към този тип регулиране спадат например шлюзовете, малките отвори и тръби, при които не се получава подприщване. Тук освен нивото на водата преди баража, което както в първия случай може да се определя и контролира напр. чрез измервателни рейки, трябва да се контролира и самият отвор.

При неподвижни съоръжения често е достатъчен визуален контрол. Когато това не е възможно, например при тръби, чийто диаметър е малък в сравнение с дължината им, при нужда е необходимо собствено измерване или оценка на оттока. Тук могат да помогнат и индивидуални решения.

Когато има подвижни части, трябва да се предвиди възможно най-лесно контролиране на степента на отваряне, например чрез маркиране на задвижващия механизъм на шлюза.

Оттокът от регулационното съоръжение се пресмята след снемане на данните. Концепцията за контрол трябва също да е ориентирана спрямо управлението на съоръженията от стопанисващия ВЕЦа.

Фиг. D 2: Регулиране чрез система от отвори

3. **Част от минималния отток се изпуска чрез турбина за минимални водни количества или байпас**.

Този метод може в определени граници да се оцени чрез съотношението между височината на пада и капацитета на турбината.

Измерване на минималния отток в обезводнения участък

Когато хидрологичните условия са трудни за контролиране, напр. при липса на достъп до водовземното съоръжение, минималният отток се мери в самия обезводнен участък. Една възможност за това е методът с използване на маркерно вещество (Част 3.4.2).

D 3 КОНТРОЛ НА ПРОХОДИМОСТТА

Контролът на проходимостта на обезводнения участък, включително на водовземането по правило включва измерването на два компонента:

Проходимостта на обезводнения участък може да се оцени чрез измерване на най-плитката точка на талвега. За целта трябва да се обходи целият талвег на участъка и да се определи цялостната дълбочина. Допълнителни параметри, напр. височина на пада и скорост на течението, които са измерени в хода на определянето на минималния отток, могат да бъдат от значение в отделни случаи.

Освен това е необходимо да съществува насочващо течение, по което рибите да могат да достигат обезводнения участък.

Има водоеми, при които по време на маловодие и в естественото им състояние (т.е. без водовземане) проходимостта не е възможна. При такива водоеми проходимостта в обезводнения участък трябва да се определи едва при съответно по-големи стойности на оттока.

Фиг. D 3 Частична рампа, която служи като съоръжение за осигуряването на проходимостта и регулирането на оттока

За **контрола на съоръженията за осигуряване на проходимостта** на мястото на водовземане според научните препоръки е възможен няколкостепен метод. Могат да се измерят абиотичните параметри на течението и на структурата както при

съоръжението за проходимостта, така и в негова близост (напр. наличие на субстрат, насочващо течение). Следваща стъпка е проучването на основата на биологични критерии чрез подходящи ихтиологични методи. Насоки по този въпрос има в препоръките „Осигуряване на проходимост за животните в течащи водоеми".

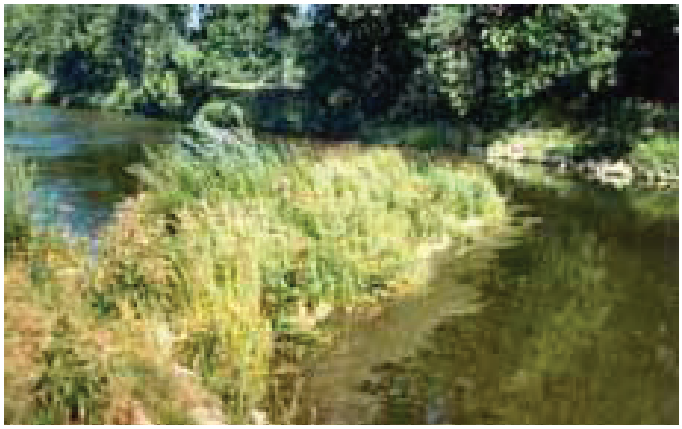

Фиг D 4: Дунав – Йопфинген: течението за рибите се осигурява чрез буна

D 4 КОНТРОЛ НА РЕЗУЛТАТИТЕ В ОБЕЗВОДНЕНИЯ УЧАСТЪК

Ако в отделните случаи се предвижда контрол на резултатите в смисъла на екологично наблюдение на развитието на местообитанието, това трябва да се обмисли предварително. По правило контролът на резултатите се осъществява чрез официални процедури, освен ако чрез споразумение със стопанисващия централата не е определено друго или не е предвиден мониторинг в рамките на компенсаторни мерки при намеси. Освен това стопанисващият централата може да възложи мониторинг за собствена сметка, когато в негова полза се определи възможно най-ниска стойност на минималния отток при условие тя да се увеличи при необходимост, ако мониторингът покаже необходимост от това.

Контролът на резултатите трябва да се осъществява в съгласуване със стопанисващия централата. Тук може да стане дума и за дейностите по поддръжката на съоръжението и на обезводнения участък.

Контролът на резултатите обаче е ефективен, само ако преди определянето и регулирането на минималния отток изходното състояние е било документирано в достатъчна степен. Това означава, че още в хода на определянето на минималния отток трябва да се идентифицират критериите и начините на контролиране (измерване, визуална проверка, отчитащо съоръжение). Освен това трябва да се определят целите, напр. минималното ниво на водата в неблагоприятните участъци.

Препоръчително е фотографско документиране. За улесняване на контрола по-долу са обсъдени отделни критерии, а в Приложение 6 са предложени формуляри за документиране. Те трябва да бъдат адаптирани към конкретната ситуация и при необходимост да бъдат допълнени.

Контролът на флористичното и фаунистичното развитие има смисъл едва след съответния период за развитие.

□ Контрол на разпределението на местообитанията

Разпределението на хабитатите може да се опише въз основа на научни познания, като измерване с общоприетите стойности не е възможно. Тук подходящата алтернатива е вербална качествена оценка, тъй като количествените оценки нямат голям смисъл поради неизбежната субективност на наблюдателя.

Допълнителен контрол може да се осъществи чрез проучване на рибите и ако е необходимо чрез взимане на проби от дъното.

За всички методи, при които като индикатори за екологичното качество се използват организми, по правило трябва да се има предвид значението на наситеността с вещества, структурата и течението. Отделните проби могат да дадат информация, но поради сезонните и годишните изменения те не винаги са достоверни или пък зависимостта им от оттока не може да се преобразува в количествена стойност. По тази причина биологичните проверки често изискват много ресурси, но в екологичен смисъл те представляват най-добрия метод.

Фиг. D 5: Биологичен контрол на резултатите

□ Други параметри

В хода на определянето на минималния отток могат да се определят и допълнителни параметри за контрол. Напр. като критерии могат да се ползват освобождаването на субстрата от водорасли и наноси или намаляването на температурата през летните месеци.

В рамките на проверките съществува и възможността да се посочат недостатъците, за да могат те да бъдат отстранени.

ПРИМЕРИ

1. ВЕЦ БУХЕНМЮЛЕ НА Р. КОХЕР

1.1 ОПИСАНИЕ НА ВЕЦА И ИЗМЕРВАНИЯ

Топография/ разположение

Със средногодишния си отток от 16,5 $м^3/с$ при Кохерщетен река Кохер спада към средно големите реки. Р. Черни Кохер, която извира при Оберкохен на ок. 500 м н.в. и р. Бели Кохер, която извира източно от Унтеркохен на ок. 520 м н.в., се сливат при Унтеркохен и образуват р. Кохер, която се влива в р. Некар при Бад Фридрихсхал. Разглежданата тук ВЕЦ Бухенмюле се намира между Кохерщетен и Морсбах на километър 57+490.

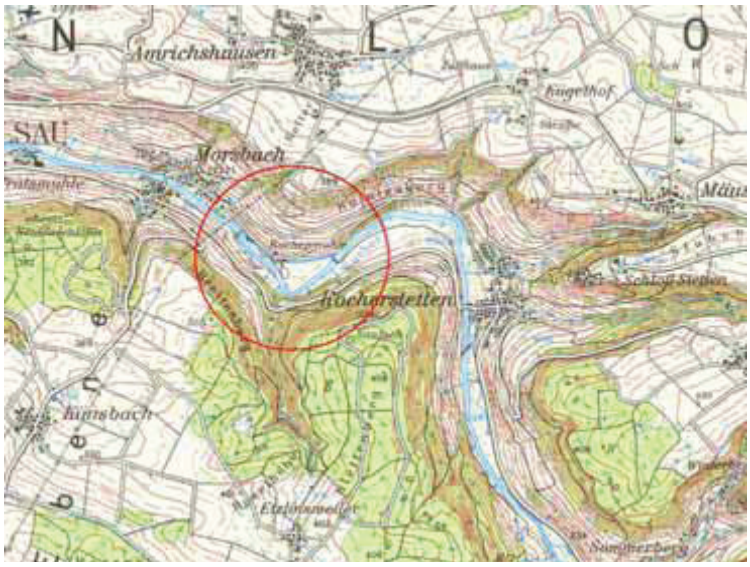

Фиг. 1.1: Р. Кохер, скица от TK L 6724 Кюнцелау

Хидрология

ВЕЦ Бухенмюле се намира точно след хидроложка станция Кохерщетен с площ на водосбора 1,281 $км^2$. Затова хидрологичните данни (от 1925 до 1995 г.) са използвани без преизчисляване (фиг. 1.2 и 1.3, табл. 1.1).

Морфология

В морфологично отношение обезводненият участък е изменен в умерена степен и е разнообразно структуриран. Въпреки че бреговете в средната част на речното легло на места са изправени и укрепени, не са осъществени намеси в речното дъно. В участъка неравномерно се редуват плитки бързеи с дълбоки вирове. Свободно течащите зони заемат ок. една трета от участъка. Дъното е покрито с едри камъни и чакъл с широки чакълести брегове при бързеите. На места дъното има добре изразен слой от по-фини наноси.

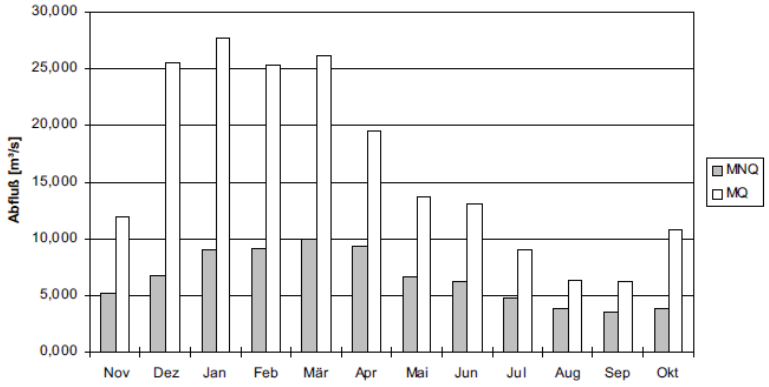

Фиг. 1.2 Среден месечен отток (MQ = МО) и среден отток при маловодие (MNQ = СМО) при ВЕЦ Бухенмюле. Abfluss [m^3/s] = отток [$м^3$/с]

Фиг. 1.3: Графика на оттока при хидроложка станция Кохерщетен. Abfluss [m^3/s] = отток [$м^3$/с]

ВЕЦ Бухенмюле 1925/ 1995	*Лято*	*Зима*	*Средногодишна стойност*	*Дата*
Минимален отток	0,420	0,700	0,420	01.11.1949
Среден отток при маловодие	4,420	3,100	2,770	
Среден отток	22,400	10,600	16,500	
Среден отток при пълноводие	214,000	102,000	225,000	
Максимален отток	523,000	268,000	523,000	21.12.1993

Табл. 1.1: Р. Кохер при ВЕЦ Бухенмюле, хидрологични характеристики [$м^3$/с]

Хидравлика

Използваните по-долу хидрологични данни са събрани в рамките на опити с регулиране на оттока в обезводнения участък. През 1993 г. са проведени измервания в една от по-плитките зони (неблагоприятния участък) при километър 57 + 710. Резултатите са обобщени в таблица 1.2.

Q [$м^3/с$]	u_m [м/с]	h [м]
0,077	0,1	0,14
0,284	0,11	0,42
0,532	0,19	0,42
0,925	0,24	0,54
1,191	0,37	0,52
2,169	0,43	0,57

Табл. 1.2: Резултати от хидрологичните измервания в неблагоприятния участък

1.2. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК СЪГЛАСНО ЧАСТ В

Прилагането на Наредбата за ВЕЦ в Баден-Вюртемберг се осъществява чрез адаптиране на ориентировъчната стойност 1/3 СМО (= 925 л/с) към местните условия, като се използват екологични критерии според описаните в Част В стъпки.

1. Ихтиологично зониране

Р. Кохер в района на Бухенмюле е водоем от мряновата зона във водосбора на р. Некар. Бялата мряна и скобарът исторически се числят към често срещаните видове риби. Резултатите от най-новите проучвания също показват, че тези видове са типични за района. През изминалите години в обезводнения участък са намерени общо 23 вида риби. Естествената ихтиофауна в района и по-конкретно реофилните видове все още не са напълно налични, но причините за липсата на отделни видове не могат да бъдат разгледани подробно тук.

2. Описание на изискванията

От решаващо значение за определянето на адекватна стойност на минималния отток са изискванията на всички възрастови стадии на бялата мряна и скобара. Изискванията на тези индикаторни видове от мряновата зона са описани в Прил. 3 (С 2 и С 3).

За осигуряването на проходимостта на по-големите плитки участъци необходимата дълбочина е най-малко 0,3 м.

3. Екологична стойност

Екологичната стойност на обезводнения участък се определя основно от големите чакълести наноси, които представляват ценни размножителни местообитания и местообитания за младите индивиди на реофилните видове. В границите на участъка съществуват и местообитания за възрастни, по-едри риби. Тези индивиди обаче могат да намерят подходящи хабитати в по-голямо количество в съседните речни участъци.

Поради съществуващото морфологично разнообразие в този участък необходимостта от възстановяване в него е сравнително малка.

4. Необходими функции и рамкови условия на местообитанието

Необходимите рамкови условия на местообитанието в обезводнения участък включват основно проходимостта и наличието на размножителни местообитания и местообитания за младите индивиди на бялата мряна и скобара. Приема се, че ако тези изисквания са изпълнени, ще бъдат спазени и изискванията към местообитанията и на срещащите се по-дребни видове риби. В случая е необходимо да се вземат под внимание и изискванията и на възрастните бели мрени и скобари, но тяхното значение е по-малко, тъй като извън обезводнения участък има достатъчно много подходящи местообитания за тях.

5. Подбор на представителните участъци

Като представителен участък за определянето на минималния отток е избрана зоната на неблагоприятния участък. Тази зона има висока стойност като размножителен хабитат и хабитат за младите индивиди. Освен това е разгледан един по-дълбок участък с по-бавно течение, подходящ като местообитание за възрастните индивиди, както и мястото на вливане на деривационния канал във връзка с насочващото течение за рибите, излизащо от основното речно легло.

Фиг. 1.4: Опит за регулиране на оттока в неблагоприятния участък при отток 284 л/с

Фиг. 1.5: Опит за регулиране на оттока в неблагоприятния участък при среден отток 532 л/с

Фиг. 1.6: Опит за регулиране на оттока в неблагоприятния участък при среден отток 925 л/с

6. Преобразуване в количествена стойност на оттока

Опитите с регулиране на оттока са проведени с различни стойности на оттока между 77 и 2169 л/с (табл. 1.2). Фигури 1.4 до 1.6 показват условията в зоната на чакълестите наноси в неблагоприятния участък при три различни стойности на оттока.

Както е показано на фиг. 1.8, стойност на оттока 200 л/с е достатъчна, за да се осигури проходимостта в неблагоприятния участък. Фиг. 1.4 и табл. 1.2 обаче показват, че в такъв случай участъкът ще изгуби характеристиките на течението си дори и в неблагоприятния участък. Освен това при такава стойност на изхода на деривационния канал няма достатъчно силно течение, което да насочва рибите към обезводнения участък. За да запази обезводненият участък целогодишно характеристиките си на течащ водоем, са необходими минимални стойности на оттока, които съответстват на състоянието, показано на фиг. 1.5. Затова за обезводнения участък се определя стойност на минималния отток 500 л/с (= 0,18 СМО). Като показва дългогодишният опит, при такъв отток в ограничена степен извън бързеите са налични и подходящи хабитати за по-едри, възрастни индивиди. Но най-важната функция на обезводнения участък като размножителен хабитат и хабитат на младите индивиди не е осигурена при това водно количество. В конкретния случай тази функция може да се осигури чрез сезонните изменения на оттока.

Опитите ясно показват, че наличието на размножителни хабитати и хабитати за младите индивиди е зависимо от оттока. Достатъчно количество зони с необходимата според Прил. 3 дълбочина и скорост на течението са налични едва при отток ок. 700 л/с (= 0,25 СМО). Затова по време на размножаването и растежа на младите риби е необходима такава стойност на оттока. Така минималният отток между 15 март и 15 октомври е увеличен на 700 л/с (1/4 СМО). Тъй като се взема предвид и периодът на растеж на младите риби, а не само периодът на развитие на хайвера и ларвите, периодът с увеличен отток в този случай е по-дълъг. Поради ограничения среден капацитет на ВЕЦа (14 $м^3/с$), през 125 дни в обезводнения участък се изпускат по-големи водни количества, като така възниква една естествена динамика на оттока.

Проверка на динамично повишаване на оттока, зависимо от притока

Динамично повишаване на оттока, зависимо от притока, не се очаква да доведе до значително подобряване на функциите на местообитанията на индикаторните видове.

Резултат от научната оценка

В резултат от прилагането на Наредбата за ВЕЦ чрез адаптирането на ориентировъчната стойност 1/3 СМО = 925 л/с към местните условия, като се вземат под внимание екологичните критерии съгласно описаните в Част В стъпки, се получава стойност на минималния отток 500 л/с (ок. 1/6 СМО) от 16 октомври до 14 март и сезонно изменение на оттока 700 л/с (ок. 1/4 СМО) в периода от 15 март до 15 октомври. Така допустимият минимален средногодишният отток е по-малък от 1/2 средния отток при маловодие (СМО).

1.3. СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ МЕТОДИ, ОПИСАНИ В ПРИЛ. 5

При прилагането на **биотопния метод** първата стъпка е да се определи долна гранична стойност на минималния отток, като се спазва минимална водна дълбочина за запазване на проходимостта. Тук трябва да се спазят два критерия: минимална дълбочина в неблагоприятния участък 0,3 м и минимална средна скорост на течението 0,3 м/с.

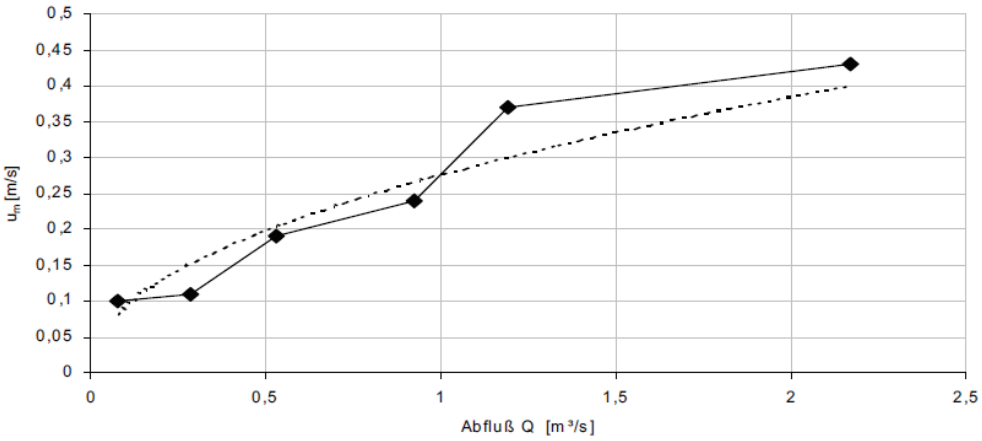

Фиг. 1.7: Средна скорост на течението в неблагоприятния участък (u_m=средна скорост, Q=отток)

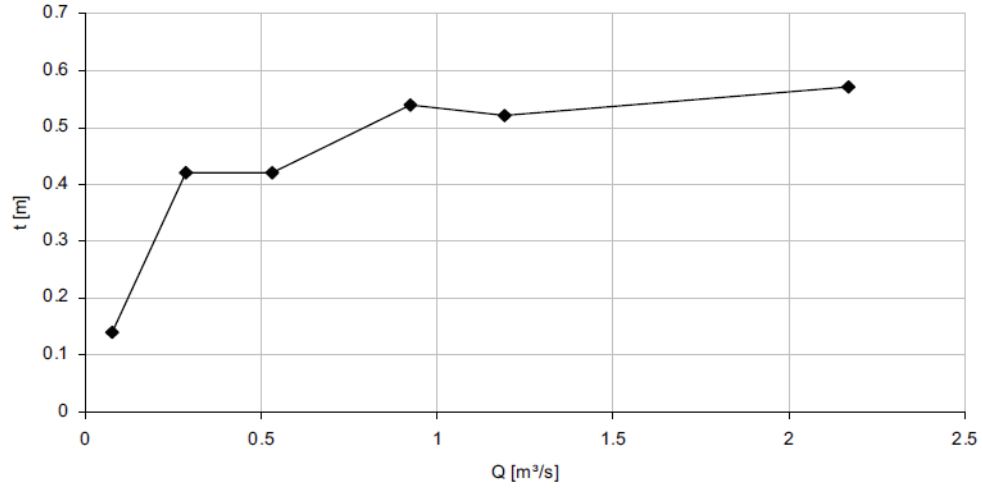

Фиг. 1.8: Максимална дълбочина в неблагоприятния участък (t=дълбочина, Q=отток)

Долната гранична стойност за запазване на проходимостта t_{pess} е спазена в обезводнения участък още при отток 200 л/с. Необходимата средна скорост на течението 0,3 м/с обаче изисква минимален отток 1200 л/с. Затова Q_{min} е 1200 л/с (фиг. 1.7).

За определяне на оттока, необходим по време на размножителния период $Q_{min(LR)}$, се използва средната дълбочина на талвега. Тази дълбочина в мряновата зона трябва да възлиза поне на 0,6 м. Тъй като тази гранична стойност е спазена още при отток ок. 800 л/с, по време на размножителния период и периода на развитие не е необходимо повишаване на оттока. По този начин според биотопния метод е определена целогодишна стойност на минималния отток 1200 л/с = 0,43 СМО. Тъй като тази стойност изпълнява критериите на LAWA за достоверност, не е необходимо определянето й според екохидрологичния подход. Този подход обаче е използван по-долу, за да се сравнят различните методи.

Според **екохидрологичния метод** на основата на известните хидрологични характеристики на ВЕЦа [LAWA 2001] е изчислена ориентировъчна стойност Q_{min} =2770 л/с, равна на СМО. Според проверката за достоверност в неблагоприятния участък необходимата минимална дълбочина 0,3 м е спазена при значително по-малка стойност на оттока. Според този подход не е необходимо повишаване на ориентировъчната стойност Q_{min}. Динамизирането на оттока се осъществява чрез лятната стойност на СМО 3100 л/с. Тъй като тази стойност не се различава от Q_{min} така, че да влияе на местообитанието, според този подход се препоръчва слабо динамизиране в зависимост от средните месечни стойности на оттока при маловодие по време на размножителния период и периода на развитие. При използването на предложената като пример средна аритметична стойност на месечния отток при маловодие $СМО_{мес}$ за месеците май-юли се получава минимален отток 6200 л/с (ок. 2,24 СМО).

Прилагането на **прогнозния модел** в обезводнения участък на р. Кохер не даде еднозначен резултат. На първо място определеният чрез този метод речен тип не съвпада с характеристиките на р. Кохер в този участък. Според метода обезводненият участък на ВЕЦ Бухенмюле спада към тип IIIa, т.е. планински поток с последователности от прагове и вирове, докато в случая става дума по-скоро за последователност от бързеи и вирове. Освен това получената диаграма за прогнозираната честота на индивидите не даде определяща стойност на минималния отток.

Тъй като водосборът на ВЕЦ Бухенмюле на р. Кохер със своите 1280 км^2 е много по-голям от 50 км^2, ориентировъчната стойност за минималния отток според Наредбата за ВЕЦ на провинция Хесен възлиза на 1/3 СМО (= 923 л/с). Като се вземе предвид изчисленото според наредбата неравномерно разпределение на оттока през годината, ориентировъчната стойност се увеличава с 5%. По този начин за обезводнения участък според Наредбата на Хесен се определя минимален отток 970 л/с = 0,35 СМО.

Минималният отток, който се основава на константен модул на оттока 2 л/ (с км^2), възлиза на 2560 л/с, което съответства на СМО на р. Кохер при ВЕЦа.

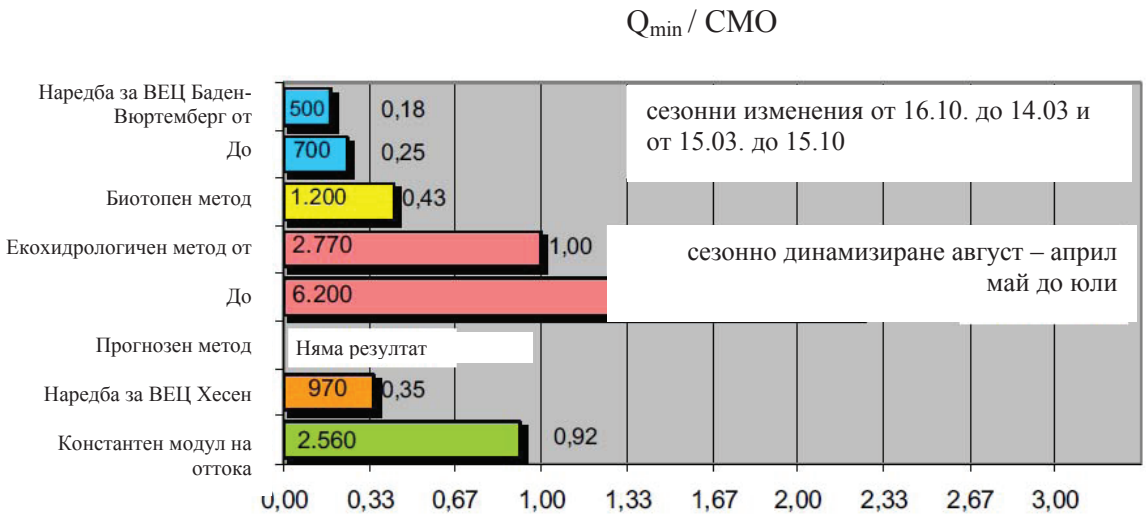

Фиг. 1.9: Минимални стойности на оттока на р.Кохер, изчислени според различните методи [л/с].

1.4 ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА РЕГУЛИРАНИЯ МИНИМАЛЕН ОТТОК ВЪРХУ ЕНЕРГОПРОИЗВОДСТВОТО

Правото на водоползване на деривационния ВЕЦ е със срок 70 години и изтича през 1994. В хода на процедурата за получаване на ново разрешително са обсъдени въпросите за осигуряването на проходимостта на ВЕЦа чрез обходен канал, определянето на минималния отток, оценката на намалената по тази причина енергопродукция и увеличения капацитет на новите турбини.

Тогава на основата на горепосочения минимален отток е изчислена годишна енергийна загуба 170 000 kWh. За петдесетте години, за които е дадено разрешителното е изчислена чиста загуба 330 000 марки (169 000 евро). Чрез увеличаването на капацитета с 2 $м^3$/с могат годишно да се произвеждат допълнително около 300 000 kWh. За период от 50 години това съответства на чиста стойност 580 000 марки (297 000 евро).

Дори и разходите за инвестиции и експлоатация за обходен канал и придружаващото проучване да бъдат определени на 620 000 марки, се получава загуба, равна на около 5% от бъдещата годишна продукция, възлизаща на 3,6 GWh.

2. ВЕЦ ПЕЛЦМЮЛЕ НА Р. ЩУНЦАХ

2.1. ОПИСАНИЕ НА ВЕЦА И ИЗМЕРВАНИЯ

Топография/ разположение

Щунцах е малка река, която извира близо до Розенфелд на северния ръб на Швебише Алб на 650 м н.в. и се влива след 18 км в р. Аях. След Розенфелд в Бубенхофската долина се намира воденица Пелц (Пелцмюле). За първи път тя е спомената в писмени източници през 1415 година, т.е. съществува повече от 600 години.

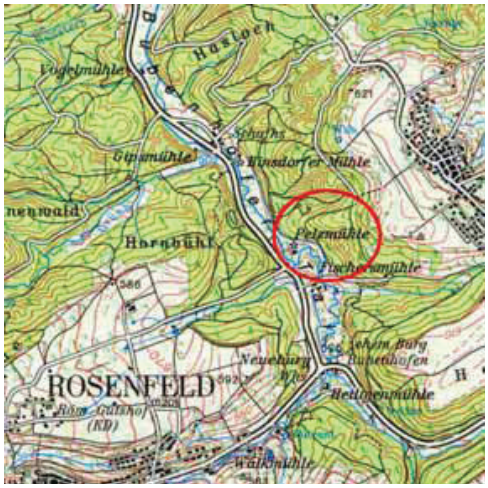

Фиг. 2.1. Щунцах, скица от TK L 7718 Балинген

Хидрология

Водосборната област е с площ 17 км^2. Тъй като на р. Щунцах няма хидроложка станция, данните за оттока са изчислени на базата на данните от друга станция с подобен водосбор. Така е изчислен среден модул на оттока при маловодие 1,82 л /(с км^2). Резултатите са обобщени в табл. 2.1.

ВЕЦ Пелцмюле 1962/ 1995	*Зима*	*Лято*	*Средногодишна стойност*	*Дата*
Минимален отток	0,009	0,005	0,005	31.07.1972
Среден отток при маловодие	0,052	0,036	0,031	
Среден отток	0,253	0,175	0,214	
Среден отток при пълноводие	2,581	4,917	5,369	
Максимален отток	8,206	19,201	19,201	23.06.1975

Табл. 2.1. Хидрологични характеристики на р.Щунцах

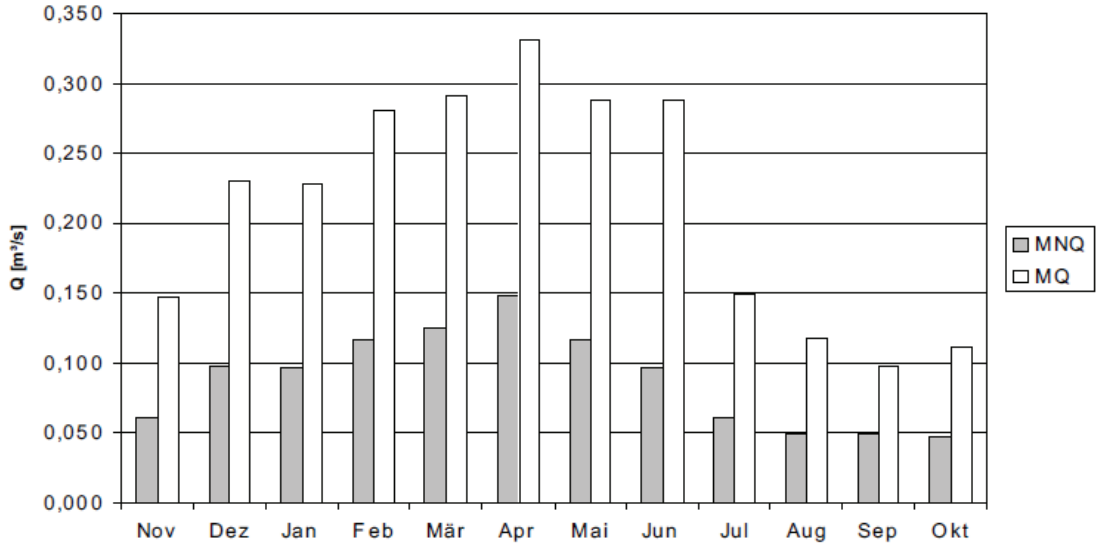

Фиг. 2.2 Р. Щунцах, сезонно разпределение на средния месечен отток (MQ=CO) и средния месечен отток при маловодие (MNQ=CMO).

Фиг. 2.3 Р. Щунцах, графика на оттока. Abfluss [m^3/s] = отток [$м^3/с$]

Р. Щунцах в горното си течение има характерен за региона неравномерен отток. Флуктуациите в оттока обаче се компенсират от пречиствателната станция на Розенфелд.

Морфология

Обезводненият участък на ВЕЦ Пелцмюле е дълъг повече от 1000 м. Участъкът има средна ширина 2 м и се характеризира с голямо разнообразие на дълбочината. Наклонът е 0,84%.

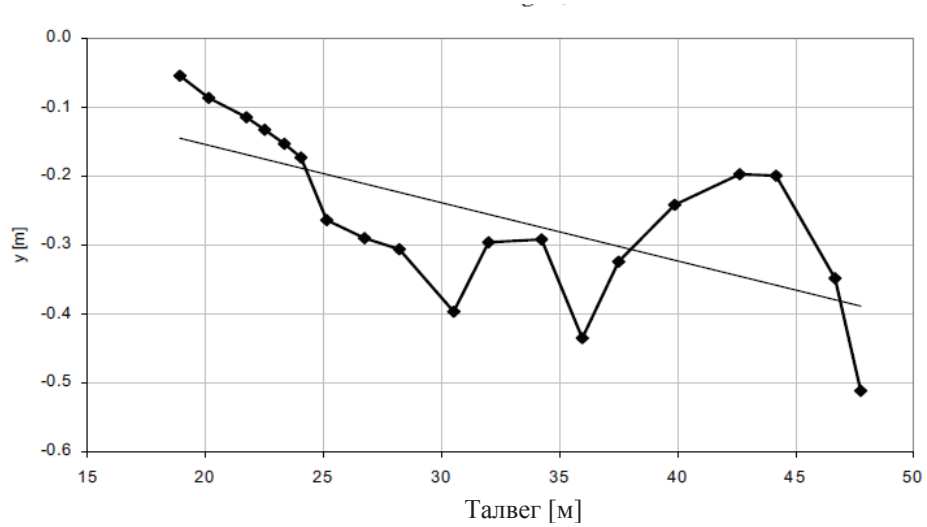

Фиг. 2.4: Височина на дъното и среден наклон на дъното

Речното легло е врязано с терасовидни склонове. Обезводненият участък почти в цялата си дължина не е коригиран и условията в него са близки до естествените. Участъкът на места прави големи завои и е обграден с гъста крайбрежна растителност, близка до естествената, която осигурява добро засенчване. На места в речното легло има мъртва дървесина. Р. Мюлбах също се отличава с добра структура и характеристики, близки до естествените. Забележителна е голямата наличност на земноводни в участъка след ВЕЦа. Дънният субстрат се състои основно от фин пясъчен материал, а на по-плитките места е по-скоро чакълест.

Водохващането представлява бараж с височина 1,4 м с преливник с гладък бетониран ръб без регулационно съоръжение (фиг. 2.5). Баражът няма съоръжение за осигуряване на проходимостта. Придвижването на рибите нагоре по течението е възможно само временно (при пълноводие).

Хидравлика

Измерванията са проведени два пъти при различни нива на водата преди баража, без тя да прелива. Измерена е скоростта на течението (u_m) и дълбочината (h). Обезводненият участък се оводнява само от водите, които се процеждат през неуплътнените части на баража и под основите му, както и чрез подпочвените води. При ниско ниво на водата преди ВЕЦа е измерен отток 9 л/с. По-късно измерване с витло показва отток 20 л/с при ниво, близко до ръба на баража.

Q [$м^3/с$]	u_m [м/с]	h_{max} [м]	A [$м^2$]
0,009	0,130	0,025	0,058
0,020	0,345	0,040	0,075

Табл. 2.2: Измерени стойности в неблагоприятния участък

Фиг. 2.5: Бараж на обезводнения участък на р.Щунцах

2.2 ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК СЪГЛАСНО ЧАСТ В

Прилагането на Наредбата за ВЕЦ на провинция Баден-Вюртемберг се осъществява чрез адаптиране на ориентировъчната стойност 1/3 СМО (= 10 л/с) към местните условия, като се вземат предвид екологичните критерии според описания в Част В метод:

1. Ихтиологично зониране

Р. Щунцах принадлежи към горната пъстървова зона, която се отличава с голяма гъстота на популациите. Тя се намира във водосбора на р. Некар. Местни видове са пъстървата и главочът, като те са намирани многократно при различни инвентаризации. Двата вида са единствените представители на рибната фауна в този район.

2. Описание на изискванията

При определянето на минималния отток трябва да се вземат под внимание изискванията към местообитанията и на двата вида. Тези изисквания са описани в Прил. 3 (А 1 и А 2).

3. Екологична стойност

Участъкът на р. Щунцах при Пелцмюле представлява горно речно течение с висококачествена структура, близка до естествената, което като биотоп подлежи на специална защита съгласно чл. 24а от Закона за защита на природата. Няма необходимост от възстановяване. Проблемите в този участък са свързани с липсата на проходимост на баража и лошото качество на водата, което се дължи на разположената по-нагоре по течението пречиствателна станция.

4. Необходими функции и рамкови условия на местообитанието

Освен, че е със защитен статус, участъкът при ВЕЦ Пелцмюле е от голямо значение и поради факта, че по-надолу по течението си р. Щунцах е регулирана в продължение на ок. 30% от общата си дължина. Затова определянето на рамковите условия в обезводнения участък включва както проходимостта по време на рибните миграции, така и изискванията към местообитанията на всички стадии на развитие на пъстървата и главоча.

5. Подбор на представителните участъци

Проверката на минималния отток е осъществена в неблагоприятния участък. Освен това е необходимо да се провери насочващото течение за рибите след баража и проходимостта на бентовото съоръжение. Във връзка с опазването на местообитанието трябва да се оцени и поне още един участък, който може да служи като размножителен хабитат. В него дълбочината и скоростта на течението трябва да отговарят на изискванията на пъстървовите риби.

6. Преобразуване в количествени стойности на оттока

Изчислената според Наредбата за ВЕЦ ориентировъчна стойност възлиза на 10 л/с (=1/3 СМО). Както става ясно от табл. 2.2, при водно количество 20 л/с (15 л/с съответстват на 1/2 СМО) дълбочината в неблагоприятния участък е 4 см. Тази дълбочина не е достатъчна, за да се осигури проходимост за пъстървите. Минималният отток, чрез който се гарантира необходимата за пъстървите дълбочина 0,2 м в неблагоприятния участък, е изчислен чрез линейна екстраполация. За запазването на проходимостта е необходим минимален отток 92 л/с (= 3 СМО). Освен проходимостта в неблагоприятния участък трябва да се провери и проходимостта при баража. Дори и водно количество, равно на 1/2 СМО (= 15 л/с) не е достатъчно за постигане на дълбочина 0,2 м, за да може да има функциониращ рибен проход. Изискванията към хабитата на всички възрастови стадии на пъстървата и главоча са изпълнени при стойност на минималния отток 92 л/с (=3 СМО). Обаче средно през 100 дни годишно оттокът пада под тази стойност (фиг. 2.3).

Проверка на динамично повишаване на оттока, зависимо от притока

При отток 92 л/с (=3 СМО) няма смисъл от допълнително динамично увеличаване на минималния отток, зависимо от притока.

Резултат от научната оценка

Отток 1/3 СМО (= 10 л/с) или ½ СМО (= 15 л/с) не е достатъчен, за да се гарантира проходимостта в неблагоприятния участък или да се спазят изискванията към местообитанията на двата вида риби. При адаптирането на ориентировъчната стойност към местните условия се получава константен минимален отток 92 л/с (=3 СМО).

Изчислената стойност ясно показва особената проблематика при водоползването за ВЕЦ на малки реки. За осигуряването на екологичните функции и проходимостта на участъка е необходима сравнително голяма стойност на минималния отток. Освен това трябва да се вземе предвид, че и работата на съоръженията за осигуряване на проходимостта при слаб отток е почти невъзможна.

Поради факта, че участъкът е под специална защита съгласно чл. 24а от Закона за защита на природата, общата оценка на ВЕЦа трябва да включва както описаните ихтиологични и екологични аспекти, така и някои други природозащитни въпроси. Както вече беше посочено в Част А, тези въпроси не могат да бъдат разгледани в настоящите препоръки. Те са предмет на допълнителни подробни научни изследвания.

В настоящия пример допълнително трябва да се разгледа високото качество на обезводнения участък, както и аспектите на опазването на националното културно наследство.

2.3 СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ МЕТОДИ, ОПИСАНИ В ПРИЛ. 5

Съгласно препоръката на LAWA първо трябва да се приложи биотопният метод. За да се осигури средна скорост на течението 0,3 м/с, минималният необходим отток е Q_1 = 17,5 л/с. За да се запази проходимостта в пъстървовата зона чрез минималната дълбочина 0,2 м, при линейна екстраполация се получава стойност на минималния отток Q_2 = 92 л/с. Необходимата поради наличието на дълбоки вирове средна дълбочина 0,3 м е спазена при отток 35 л/с. Така съгласно биотопния метод се определя стойност на минималния отток 92 л/с. Тъй като тази стойност е сравнително висока, проучването трябва да се продължи с екохидрологичния метод.

В резултат от изчисленията на базата на хидрологичните данни за средния годишен отток при маловодие (СМО) се получава стойност на Q_2 = 31 л/с. Проверката за достоверност показва, че за да се запази проходимостта, тази стойност също както и при биотопния метод трябва да се увеличи на Q_1 = 92 л/с, тъй като в противен случай не е осигурена необходимата минимална дълбочина. За да се запазят естествените жизнени условия по време на размножаването и развитието на пъстървата, за този период е предложено динамизиране на оттока със стойност $СМО_{зима}$. Тъй като обаче тази стойност (Q_3 = 52 л/с) е по-малка от Q_1, според препоръките на LAWA за екохидрологичния метод минималният отток за обезводнения участък на ВЕЦ Пелцмюле на р. Щунцах се определя целогодишно на Q_{min} = 92 л/с.

При прилагането на прогнозния метод не се стигна до резултат, защото основният параметър за изчисленията (E = 13) не попадаше в границите на модела (0,1 < E < 11). Въпреки че методът беше модифициран за изчисляване на тази стойност, не беше възможно да се определи стойност за минималния отток. Тъй като водосборната област е по-малка от 20 км^2, ориентировъчната стойност на минималния отток според Наредбата за ВЕЦ на Хесен е 0,9 СМО = 28 л/с. Поради доброто засенчване и наличието на естествени условия във водоема оттокът се намалява с 15 %. Така се определя минимален отток 24 л/с. Минималният отток, определен на базата на константен модул на оттока 2 л/(с км^2), възлиза на 34 л/с.

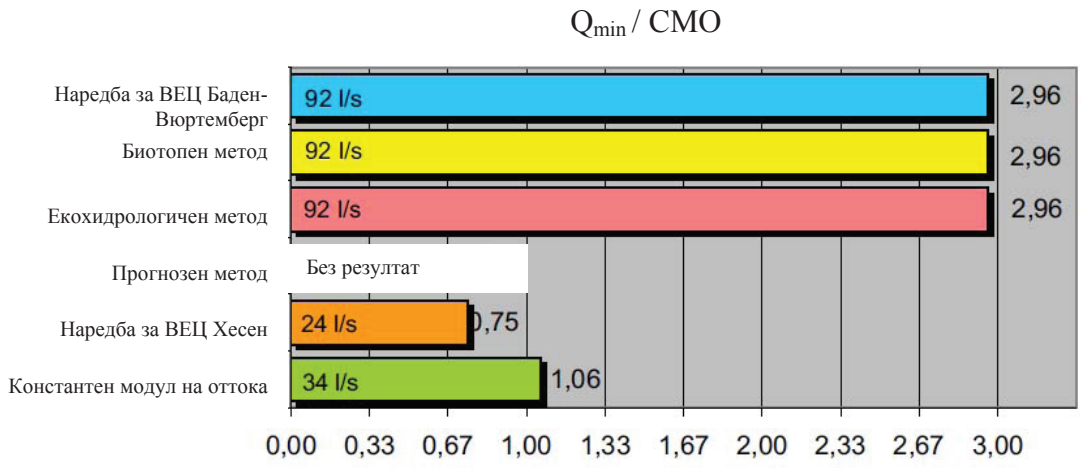

Фиг. 2.6: Стойности на минималния отток, изчислени с различни методи, ВЕЦ Пелцмюле на р. Щунцах

Този пример ясно показва, че оттокът е много по-нисък от минималния капацитет на ВЕЦа. При реки с такива размери и със силно вариращ воден отток различните методи за определяне на минималния отток не дават задоволителни стойности. В крайна сметка тук на преден план стоят историческите аспекти. Въпреки че р. Щунцах често е почти безводна, тук живеят риби, които в периодите на суша се оттеглят в дълбоките засенчени вирове. Поради естествените дадености участъкът не е проходим целогодишно, затова и не трябва да се поставя изискване за целогодишна проходимост. Едновремешните начини на водоползване (напр. за рязане на дърва или мелене на зърно) не са изисквали постоянна експлоатация. Затова поне няколко пъти седмично или пък нощем цялото водно количество е изтичало в основния водоем. В днешно време това състояние се постига само при пълноводие, като тогава баражът е проходим и за по-едри риби. Ефективната експлоатация на едно евентуално съоръжение за осигуряване на проходимостта изисква отток, който да не пада под 100 л/с. В този участък на р.Щунцах не е наличен такъв отток.

3. ВЕЦ ХОРКХАЙМ НА Р.НЕКАР

3.1 ОПИСАНИЕ НА ВЕЦА И ИЗМЕРВАНИЯ

Топография, разположение

Р. Некар извира при Вилинген/Швенинген в Шварцвалд на 700 м н.в. и се влива в р. Рейн при Манхайм. Проучваният обезводнен участък се намира на р. Некар при Хоркхайм южно от гр. Хайлброн (приблизително между 117,0 и 120,45 км). Обезводненият участък представлява стар меандър на реката, а деривационният канал служи и като корабоплавателен път.

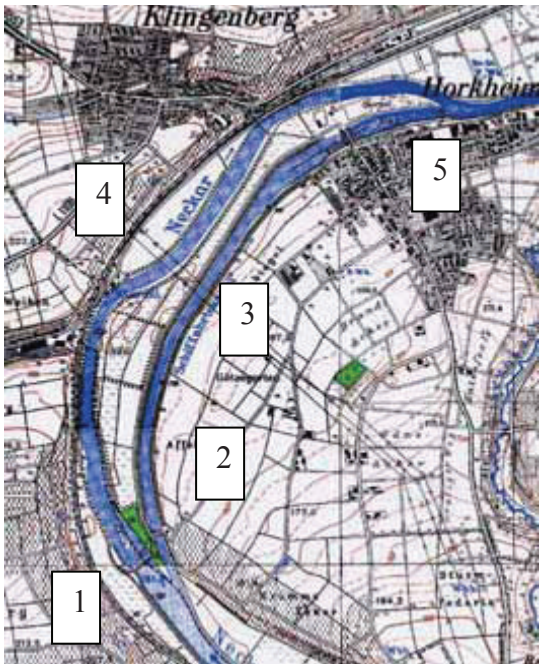

Фиг. 3.1 Р. Некар при Хоркхайм – извлечение от TK L 6920 Хайлброн

Проучваният ВЕЦ Хоркхайм включва следните компоненти (фиг. 3.1 и 3.2):

(1) Бараж с три врати (шлюзове с падащи клапи)
(2) Шлюз за затваряне на корабоплавателния канал
(3) Корабоплавателен канал, който същевременно служи като деривационен канал
(4) Обезводнен участък/ стар ръкав
(5) Съоръжения на ВЕЦа и шлюзове

Тези компоненти дават възможност за техническо регулиране на протичащото водно количество в корабоплавателния канал и в обезводнения участък (Фиг. 3.2). Според информация на стопанисващия централата турбините имат капацитет ок. 75 $м^3$/с. Когато оттокът на р. Некар надвишава 75 $м^3$/с, обезводненият участък се оводнява чрез деривационния бараж. Честотата на оводняване е представена на фиг. 3.4.

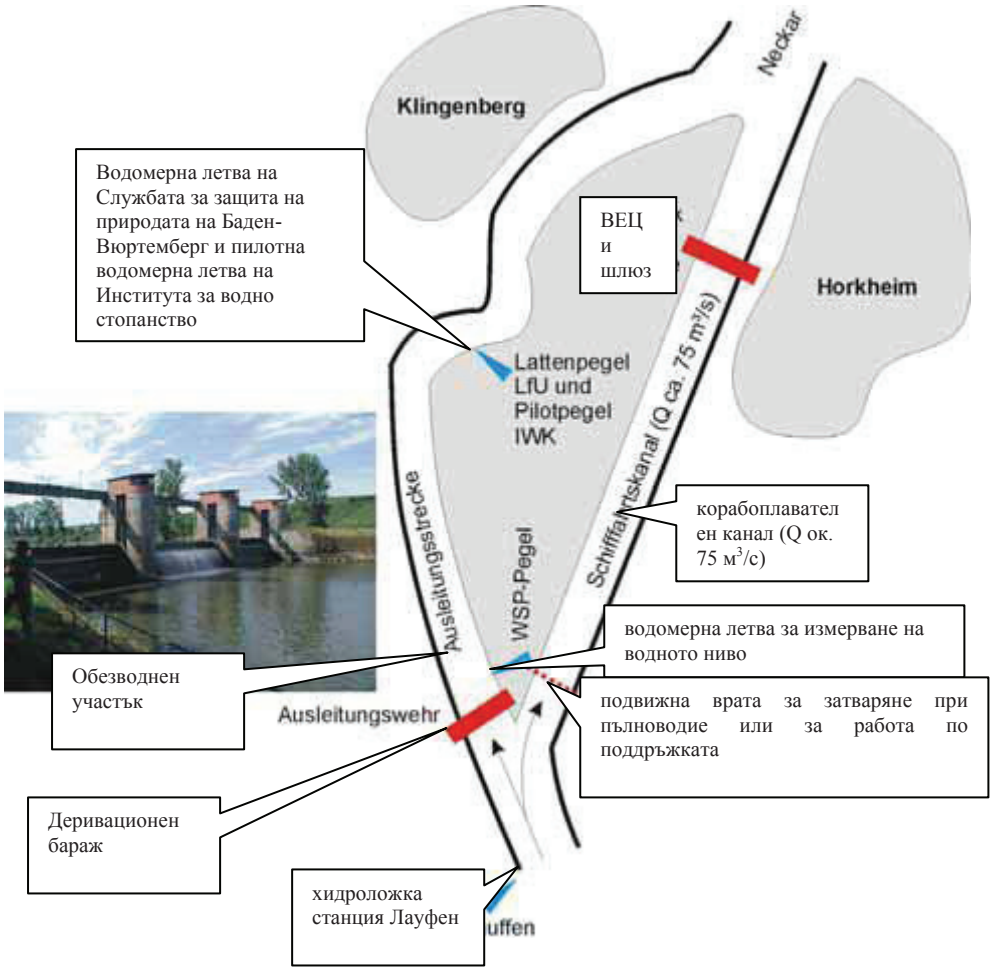

Фиг. 3.2: Системна скица с обозначени измерителни съоръжения за оттока при ВЕЦ Хоркхайм

Хидрология

Хидрологичните данни, които са в основата на пресмятанията, са от периода между 1951 и 1996 г. Водомерен пост Лауфен се намира нагоре по течението над деривационния бент и има водосборна област 7916 км^2. За това ниво се взети хидрологичните данни от Германския годишник на водите (Рейнска област Част 1, 1998 г.) и са представени на фиг. 3.3.

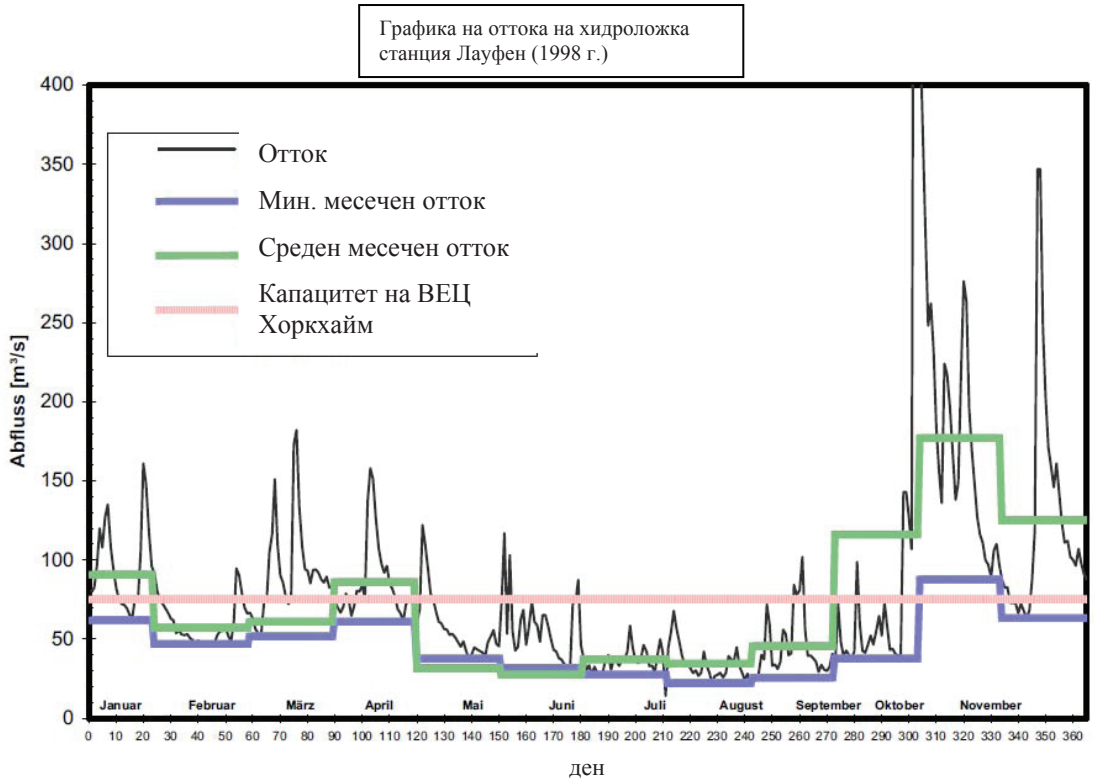

Abbildung 9.3: Ganglinie des Kalenderjahres 1998 am Pegel Lauffen

Фиг. 3.3: Графика на оттока за 1998 г. на хидроложка станция Лауфен. Abfluss [m^3/s] = Отток [$м^3/с$])

Червената хоризонтална линия на фиг. 3.3 показва, че поради естествената динамика на оттока и капацитета, възлизащ на 75 $м^3/с$ обезводненият участък често се оводнява, което съответства на една естествена динамика на оттока (фиг. 3.4 и 3.5).

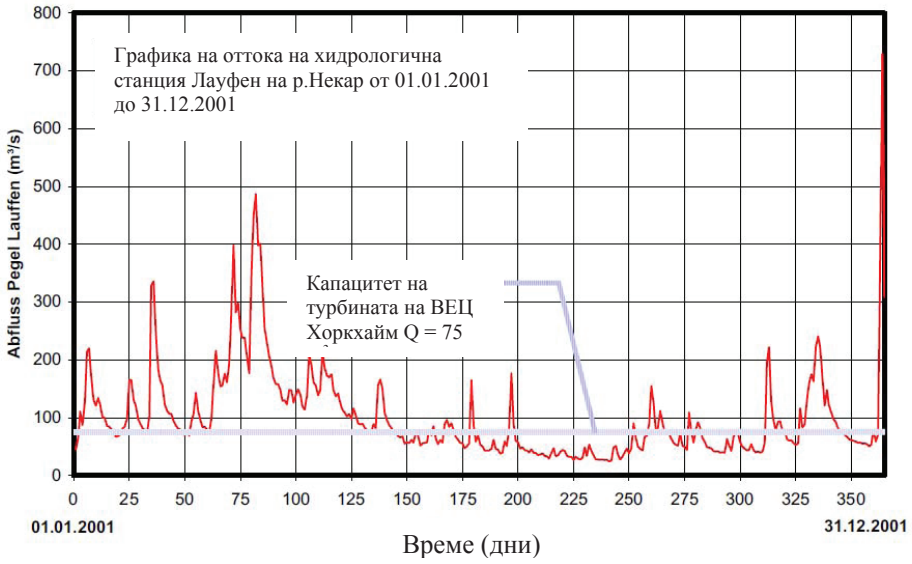

Фиг. 3.4: Графика на оттока, измерен от хидроложка станция Лауфен на р.Некар за 2001 г. [Abfluss Pegel Lauffen (m^3/s) = Отток при хидрологична станция Лауфен (m^3/s)]

На фиг. 3.5 е показана графиката на водното ниво, измерено от хидроложката станция след деривационния бараж Хоркхайм за 2001 г. От нея става ясно, че обезводненият участък често се оводнява от деривационния бараж.

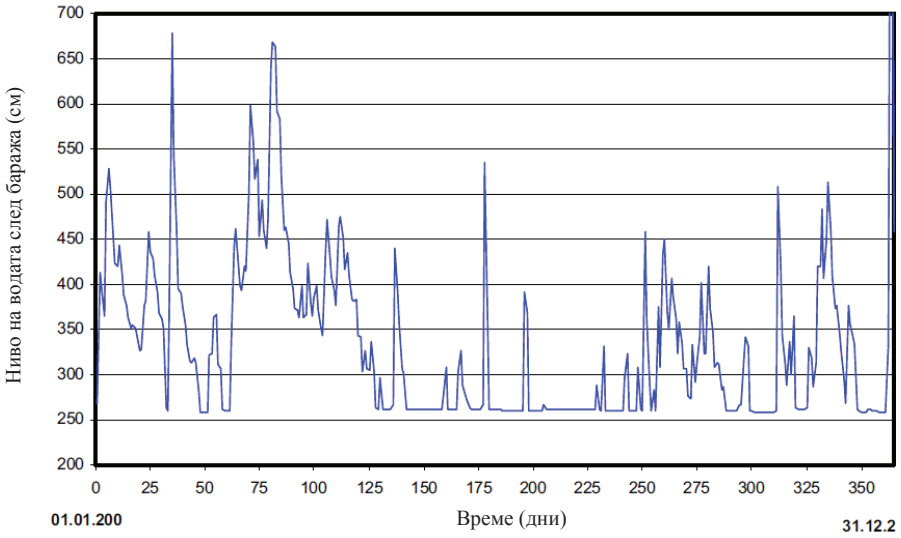

Фиг. 3.5 Графика на водното ниво, измерено от хидроложката станция след деривационния бараж Хоркхайм за 2001 г.

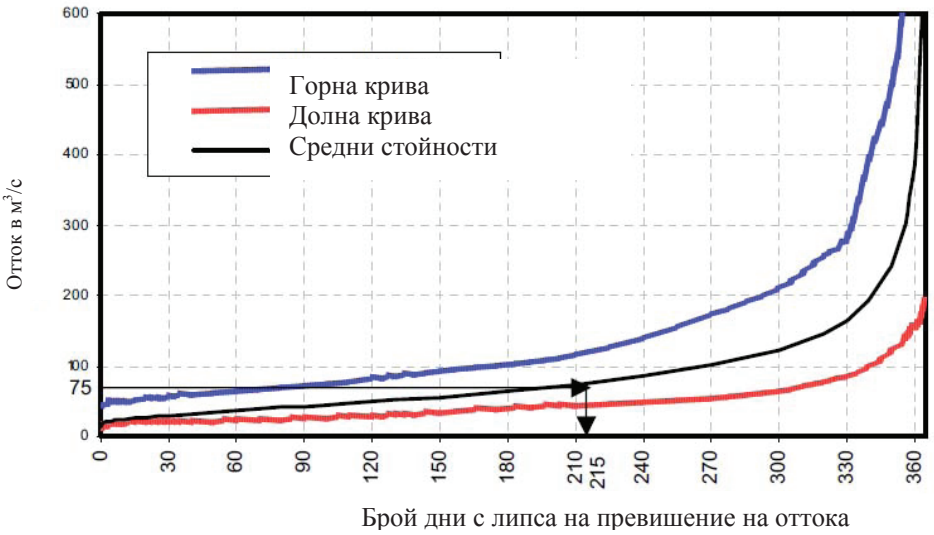

Фиг. 3.6 Период на ненадвишаване за отделни стойности на оттока на водомерен пост Лауфен

На фиг. 3.6 е нанесен периодът на липса на превишение в дни в зависимост от оттока. Тази фигура показва, че средномногогодишният отток през 215 дни пада под капацитета Q_A = 75 м^3/с. Оттук може да се заключи, че поради динамиката на оттока на р. Некар обезводненият участък се оводнява 145 дни годишно.

Хидрологичните данни за обезводнения участък Хоркайм са изчислени на базата на данните от хидроложката станция Лауфен на р.Некар.

Минимален отток	*Среден отток при маловодие*	*Среден отток*	*Среден отток при пълноводие*	*Среден отток при пълноводие 1*	*Среден отток при пълноводие 5*
14,1 м^3/с	25,6 м^3/с	87,4 м^3/с	1650 м^3/с	630 м^3/с	1060 м^3/с
на 09.12.1962			на 15.02.1990		

Табл. 3.1: Хидрологичните характеристики, измерени от хидроложката станция Лауфен на р. Некар

На базата на данните от хидроложката станция Лауфен (с площ на водосборната област 7916 км^2) чрез линейна екстраполация са изчислени данните за ВЕЦ Хоркхайм (с площ на водосбора 8030 км^2) (табл. 3.2, фиг. 3.7 и фиг. 3.8). Резултатите се различават слабо, тъй като размерите на водосборните области са почти еднакви.

Обезводнен участък Хоркхайм [м^3/с]				
1951/1996	Зима	Лято	Средногодишна стойност	Дата
Минимален отток	14,3	16,7	14,3	9.12.1962
Среден отток при маловодие	33,7	27,4	25,7	
Среден отток	111	69	89	
Среден отток при пълноводие	727	524	796	
Максимален отток	1674	1674	1674	15.02.1990

Табл. 3.2: Хидрологични характеристики на р. Некар при Хоркхайм

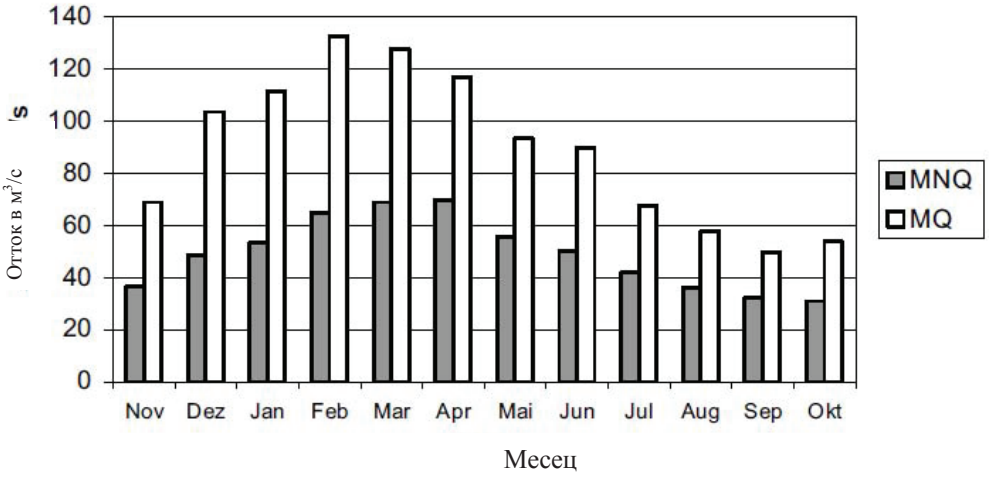

Фиг. 3.7: Среден месечен отток МО (MQ) и среден отток при маловодие СМО (MNQ) на р. Некар при Хоркхайм

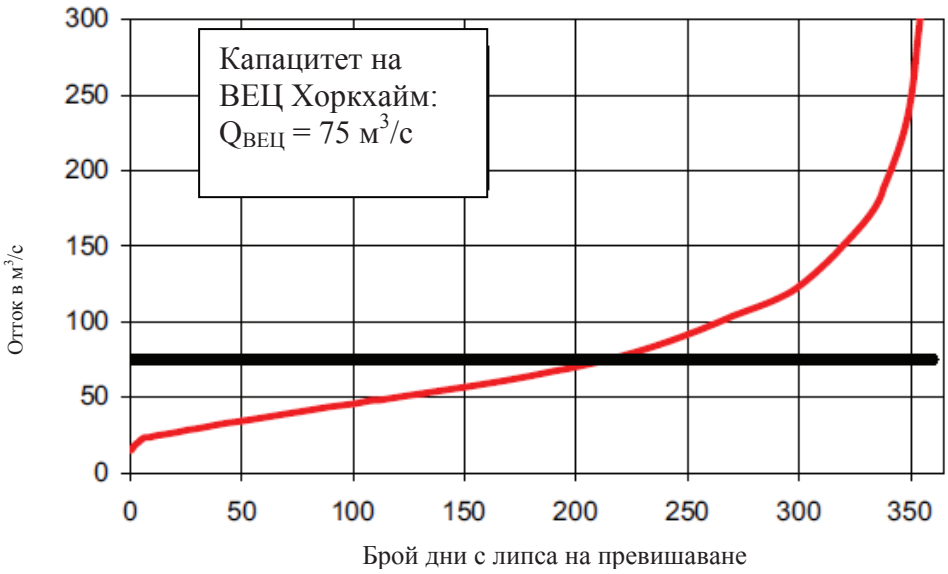

Фиг. 3.8: Графика на оттока на р. Некар при Хоркхайм. Тя показва, че през ок. 215 дни годишно оттокът е по-малък от 75 м^3/с, което означава, че обезводненият участък се оводнява през около 365-215 = 145 дни годишно.

Морфология

Обезводненият участък може да се определи като умерено изменен в морфологично отношение. Дъното е покрито с наноси, които на места произхождат от плочен материал, вероятно от хидроинженерни укрепвания на дъното и брега. Бреговете (доколкото се вижда) почти навсякъде са укрепени с камъни, така че се получава характерен, сравнително компактен напречен профил със почти еднаква ширина.

Обезводненият участък се състои от дълъг десен завой (с дължина ок. 3,45 км) и на базата на гореспоменатите характеристики се разделя на **три характерни зони**:

Зона 1 (вж. фиг. 3.9 **жълта линия**) се намира между деривационния бараж и неблагоприятния участък и е с дължина 1,3 км. Тази зона се характеризира с подприщване поради песималния бързей. Точно до гасителното съоръжение на деривационния бараж вследствие на седиментационни процеси се е образувал остров.

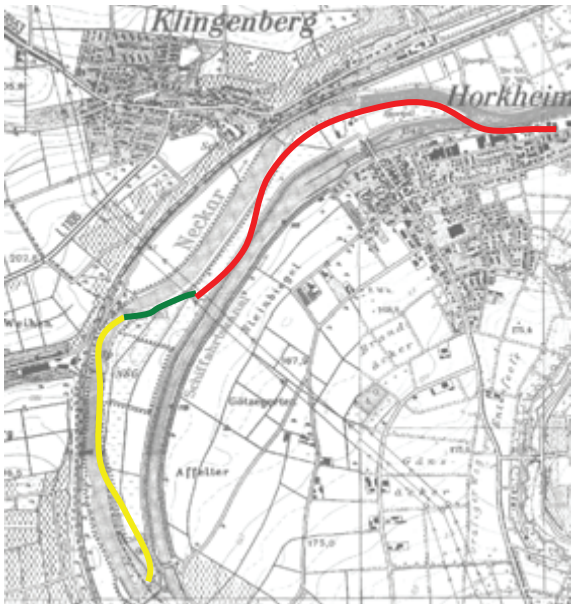

Фиг. 3.9: Разделение на обезводнения участък на три зони
Зона 1 – жълт цвят
Зона 2 – зелен цвят
Зона 3 – червен цвят

Фиг. 3.10: Изглед по посока на течението на зона 1. Местоположение: след деривационния бараж. В ляво: Q = 1,7 м^3/с; в дясно: Q = 30,9 м^3/с. Снимки: 24. и 25.07.01

Зона 2, която е дълга ок. 150 м (вж. фиг. 3.9 **зелена линия**) поради едрия субстрат на дъното има морфологични характеристики, подобни на тези на бързей. В нея се намират единствените местообитания, които се оводняват при маловодие. Тук е и мястото с най-малка дълбочина на талвега (неблагоприятният участък).

Фиг. 9.11: Изглед от десния бряг към неблагоприятния участък. Горе ляво: Q = 1,2 м^3/с, горе дясно: Q = 1,7 м^3/с, долу ляво: Q = 2,5 м^3/с, долу дясно: Q = 30,9 м^3/с. Снимки: 23., 24., 25., 27.07.01

По време на проведените опити за регулиране на оттока бяха идентифицирани важните зони на течението. Особено добре изразен е неблагоприятният участък (зона 2, фиг. 3.9, където е най-малката дълбочина на талвега и най-голямата скорост на течението), който се намира в участък с дължина 150 м на същата височина като мястото на вливане на водите от пречиствателната станция над Клингенберг. От неблагоприятния участък до вливането на деривационния канал се намира зона с подприщване, дълга около 2 км.

Зона 3: При маловодие тук течението е много спокойно до самия край на деривационния канал (вж. фиг. 3.9 **червена линия**).

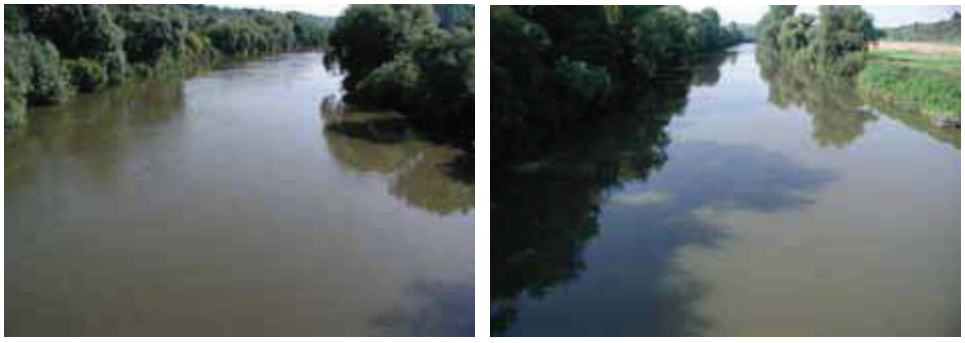

Фиг. 3.12: Изглед от пешеходната рампа на Клинкенберг към зона 3; в ляво: надолу по течението, в дясно: нагоре по течението. Снимки: 25.7.01 Q= 30,9 м^3/с

Измервания

Адаптирането на измерения отток към местните условия беше осъществено чрез опити за регулиране на оттока. За целта по време на измерванията в обезводнения участък бяха монтирани няколко водомерни лати (временни лати), за да могат да се следят измененията на водното ниво и съответно измененията на оттока (фиг. 3.13). По-големите притоци на обезводнения участък също бяха включени в измерването, като за целта бяха избрани и маркирани удобни места за лесно измерване на протичащото водно количество. Протичащото водно количество беше определено чрез маркерно вещество. В обезводнения участък на ок. 20 м преди неблагоприятния участък беше избран компактен участък от речното легло, където беше положен и маркиран напречен

профил за измерване на оттока. Геометрията на речното легло беше снета чрез нивелиране. Чрез измервания с витло (фиг. 3.14) беше определено протичащото водно количество. Резултатите показаха, че определените преди измерванията желателни стойности на протичащото водно количество не могат да се достигнат при нито един от опитите. Това може да се обясни с трудното управлението на клапите и шлюзовете на деривационния бараж.

Фиг. 3.13: Временна водомерна летва

Фиг. 3.14: Напречен профил за измерване на оттока. В ляво: маркиране на профила чрез опънато стоманено въже с маркировка на вертикалите. В средата: хидрометрично витло и брояч. В дясно: хидрометрично витло. Снимки: 24.7.01.

Още вечерта преди началото на измерванията беше настроено изпускането на необходимото водно количество, за да може в деня на измерванията в обезводнения участък вече да са настъпили константни условия (фиг. 3.14). Данните от измерванията на оттока са обобщени в табл. 3.2.

Фиг. 3.15: Регулиране на протичащото водно количество в обезводнения участък чрез деривационния бараж. Горе ляво: Q = 1,2 м^3/с (23.07.01); горе дясно: Q = 1,7 м^3/с (24.07.01); долу ляво: Q = 2,5 м^3/с (27.07.01); долу дясно: Q = 30,9 м^3/с (25.07.01).

Дата	*Начало* *Край*	*Геометрични данни 1*	*Хидрологични данни 2*
23.07.2001	13:00 ч. 15:00 ч.	A = 5,41 м^2 ШВП = 31,50 м h_m = 0,172 м	Q = 1,207 м^3/с U_m = 0,22 м/с U_{max} = 0,56 м/с
24.07.2001	10:30 ч. 12:30 ч.	A = 6,88 м^2 ШВП = 31,50 м h_m = 0,218 м	Q = 1,746 м^3/с U_m = 0,25 м/с U_{max} = 0,67 м/с
25.07.2001	13:30 ч. 15:30 ч.	A = 117,90 м^2 ШВП = 52,00 м h_m = 2,267 м	Q = 30,86 м^3/с U_m = нерелевантна U_{max} = нерелев.
27.07.2001	Неизв.	Неизв.	Q = 2,50 м^3/с U_m = 0,45 м/с

Табл. 3.3: Примерни измервания на оттока в напречния профил

[1] A: площ на напречното сечение, ШВП: ширина на свободната водна повърхност, h_m: средна дълбочина

[2] Q: протичащо водно количество според изчисленията, u_m: средна скорост на течението, u_{max}: максимална скорост на течението

Фиг. 3.16 показва, че характеристиките на течението при слаб отток са съществена основа за оценка за проходимостта в неблагоприятния участък.

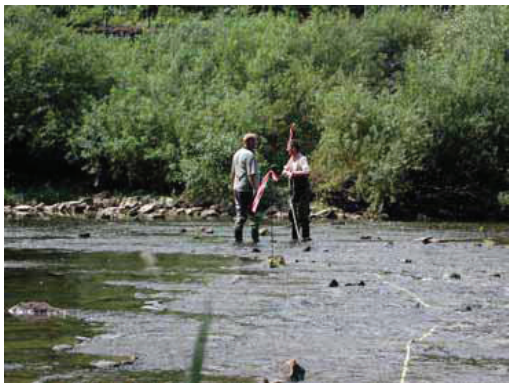

Фиг. 3.16: Неблагоприятният участък при Q = 1,7 м^3/с. Ясно се вижда, че водата заобикаля отделни елементи на дъното. Снимка: 24.07.01

В рамките на опитите беше снета геометрията на неблагоприятния участък. На фиг. 3.17 е показана геометрията на напречния профил със засилен вертикален мащаб.

Фиг. 3.17: Напречен профил на неблагоприятния участък (NN – Корекция в надморската височина, въведена за унифициране на различните геодезични системи, използвани в Западна и Източна Германия до 1992 г. (Б.пр.)

Дъното в зоната на измервания участък е покрито основно с камъни и на места с чакъл.

Фиг. 3.18: Покривен слой на дъното в неблагоприятния участък. В ляво: стабилен покривен слой от едър субстрат. В дясно: След отстраняване на горния слой се вижда по-финият субстрат. Снимка: 24.07.01

3.2 ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МИНИМАЛНИЯ ОТТОК

Този пример е структуриран различно от предишните, тъй като представлява част от оценка, изготвена на базата на широкообхватни опити за регулиране на оттока преди съставянето на настоящите препоръки.

Ихтиологично зониране и описание на изискванията

Редица исторически източници посочват, че в миналото р. Некар между гр. Щутгарт и вливането си в р. Рейн е попадала в мряновата зона. Затова при формулирането на екологичните рамкови условия в обезводнените участъци Плайделсхайм, Хоркхайм и Некарсулм (Кохендорф) е необходимо да се вземат предвид изискванията към местообитанията на бялата мряна и скобара, които в края на 19ти век още са били чести в тези речни участъци.

В днешно време плавателният Некар с неговата поредица от баражи е хибриден водоем, в който преобладават видове от зоната на платиката. Понякога в реката навлизат реофилни видове от нейните притоци, но те не могат да се размножават там поради липса на подходящи местообитания. На базата на назованите в литературата изисквания на рибите могат да се дефинират следните минимални изисквания към измеримите характеристики на гореспоменатите обезводнени участъци:

Въпреки, че при своите миграции рибите в екстремни случаи могат да преплуват дълбочина, равна на ширината на тялото им, все пак трябва да се вземе предвид и нуждата им от прикритие (защита чрез водната дълбочина). За рибите от мряновата зона това означава необходима минимална дълбочина 30 см. Като се има предвид, че понастоящем доминиращият вид е платиката, трябва да се осигури проходимост и за едрите платики. Затова дълбочината на миграционния път в съоръженията за подпомагане на придвижването на рибите, а също и на едно място в напречния профил, дълбочината трябва да е поне 60 см.

Размножителните местообитания на бялата мряна и скобара се намират предимно в областта на бързеите. За да е осигурен достъпът до размножителните хабитати за рибите, които ще хвърлят хайвер, се взимат предвид нуждите на най-взискателния вид (скобара), според които в зоната на бързеите трябва да има минимална дълбочина 40 см и скорост на течението между 0,7 и 1,1 м/с.

Екологична стойност, необходими функции и рамкови условия за местообитанието

Старият ръкав на Хоркхайм показва добър екологичен потенциал за развитие. Особено районът на бързея (зона 2 във фиг. 3.9) би могъл да има важна роля като местообитание за живота и размножаването на реофилни видове риби при наличие на достатъчен воден отток. Както показва анализът на субстрата, подходящите за бялата мряна и скобара размери на субстрата вече са налични. Ако се увеличи скоростта на течението, порестата система на чакъленото дъно може да се прочисти и така да се възстановят местообитанията на много безгръбначни видове от течащите водоеми, както и размножителният хабитат на рибните видове, които хвърлят хайвера си върху чакъл.

Брегоукрепванията трябва да се премахнат навсякъде, където не са задължително необходими, и да се преобразуват в брегове с речни тераси, близки до естествените. За да се разнообрази ширината и дълбочината, може на места при бреговете да се направи удълбаване. Възможно е, разширяването на напречното сечение на водоема да доведе до разклоняване на течението, както това вече се случва в зоната около острова при по-голям отток. В разширения стар ръкав речната динамика

би могла отново да създаде разнообразна мозайка от плитки зони, вирове, различно дълбоки канали, бързеи и чакълести брегове, каквито в момента не съществуват в достатъчно голямо количество.

Трябва да се позволи развитието на **крайречна гора** до самия бряг. По този начин могат например да се създадат подходящи укрития за рибите. Запазените остатъци от крайречна гора от видове с мека дървесина трябва да се развият.

Възстановяването на проходимостта на Хоркхаймския бараж е от голямо значение за миграцията на рибите и за възстановяването на връзката с местообитанията, разположени нагоре по течението. Тъй като минималното водно количество се използва и за енергопроизводство, изходът на турбините и помощното съоръжение за преминаване на рибите трябва да са от една и съща страна на водоема, за да се получи достатъчно силно насочващо течение. При преливане на баража основното водно количество трябва постоянно да се отвежда от частта на баража, която е най-близко разположена до рибния проход. По този начин рибите целево биват насочвани към помощното съоръжение. При Хоркхаймския бараж има достатъчно пространство за изграждането на обходен канал с условия, близки до естествените.

Ако се спазят гореизброените минимални екологични изисквания, проходимостта и наличието на местообитания за ихтиофауната и за макрозообентоса в обезводнения участък ще се подобрят. По този начин старият ръкав ще може не само да изпълнява функцията си на миграционен път и на местообитание за разнообразни видове риби, а и отново да осигури подходящи местообитания на реофилните видове риби от мряновата зона.

Подбор на представителните участъци

Подборът е описан в Точка 3.1 Морфология (фиг. 3.9).

Преобразуване в количествени стойности на минималния отток

Бяха проучени общо четири различни стойности на оттока (табл. 3.2). В резултат се получиха показаните на фиг. 3.19 водни нива в зоната на неблагоприятния участък.

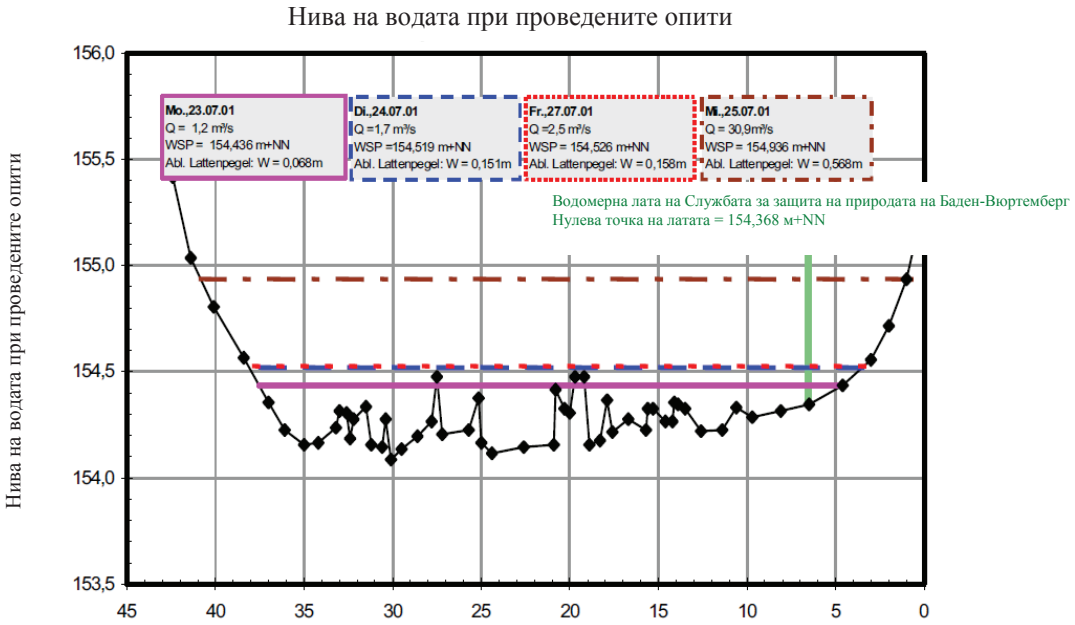

Фиг. 3.19: Водно ниво, измерено спрямо дъното. Червен квадрат: Понеделник, 23.07.01, Q = 1,2 м^3/с, Водно ниво = 154,436 м+NN, Показание на водомерната лата: W = 0,068 м; *син квадрат:* Вторник, 24.07.01, Q =1,7 м^3/с, Водно ниво =154,519 м+NN, Показание на водомерната лата: W = 0,151 м; *червен квадрат:* Петък, 27.07.01, Q =2,5 м^3/с, Водно ниво = 154,526 м+NN, Показание на водомерната лата: W = 0,158 м; *кафяв квадрат:* Сряда, 25.07.01, Q = 30,9 м^3/с, Водно ниво = 154,936 м+NN, Показание на водомерната лата: W = 0,568 м

Чрез графиката на оттока, измерен с локална помощна летва, за интервала Q = 1,2 м^3/с до Q = 30 м^3/с могат да се интерполират произволни стойности на оттока спрямо водното ниво в неблагоприятния участък.

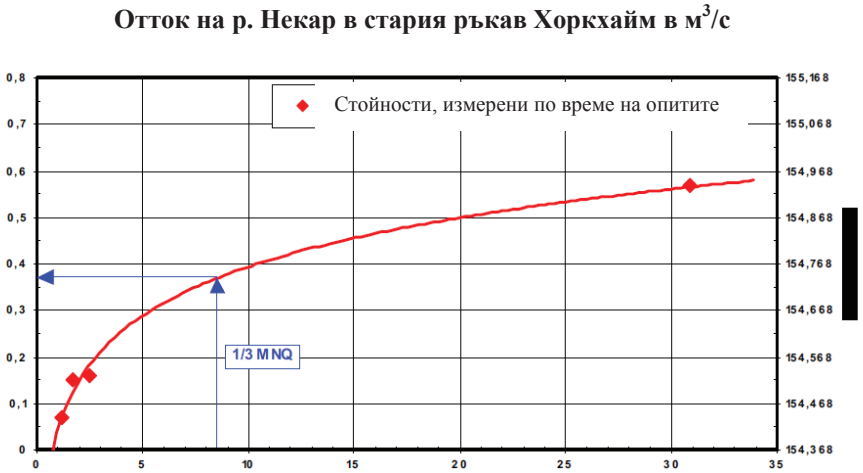

Зависимост между оттока и водното ниво, измерена с водомерна летва на Службата за защита на природата на Баден-Вюртемберг

Фиг. 9.20: Крива на оттока, измерена с помощната водомерна летва (MNQ = СМО)

При отток Q = СМО или Q = 1/3.СМО се получават следните стойности:

□ Q = СМО = 25,3 $м^3/с$ → v_m = 1,14 м/с h_{min} = 1,10 м

□ Q = 1/3.СМО = 8,43 $м^3/с$ → v_m = 0,83 м/с h_{min} = 0,60 м

Проверка за необходимост от динамично увеличение на оттока

Тъй като поради структурата на ВЕЦа вече се осъществява динамично регулиране на оттока (Част 9.1), се препоръчва константно регулиране на минималния отток.

Резултат от научната оценка

При отток 2,5 $м^3/с$ и скорост на течението 0,3 м/с чакълът се почиства от водораслите налепи и финия субстрат. По този начин се осигурява възможност за успешното развитие на хайвера и ларвите върху дъното. Освен това дъното става отново обитаемо за по-взискателните видове от макрозообентоса.

Параметрите, които имат екологично значение (средната дълбочина на талвега и средната скорост на течението) се повишават с повишаването на оттока. Изискването на рибите от първичната мрянова зона и сегашната зона на платиката за минимална дълбочина на талвега 0,6 м е спазено едва при отток 8,4 $м^3/с$. Това съответства на 1/3 СМО. При такъв отток средната скорост на течението е 0,83 м/с. По този начин е спазено и изискването за средната скорост на течението. Тази скорост е измерена в неблагоприятния участък, където скоростта на течението по принцип е най-голяма, следователно на останалите места във водоема тя е значително по-малка. По този начин са изпълнени и изискванията на видовете, които предпочитат спокойна вода.

От ихтиологична и хидроекологична гледна точка увеличаването на плитката зона в участъка се счита за благоприятно. По водоплавателния път на р. Некар има определена липса на плитки участъци и брегове със структура, близка до естествената. Затова плитките зони в старите речни ръкави са от голямо значение за рибите в р. Некар като размножителни хабитати и хабитати за младите индивиди. При по-висока стойност на оттока площта на плитките участъци би се увеличила в незначителна степен поради сравнително стръмните крайречни тераси.

Общата екологична оценка показва, че за оводняване на стария ръкав при Хоркхайм е необходим минимален отток 8,4 $м^3/с$. В тази стойност е предвидено ползването на част от минималното водно количество чрез турбина за минимални водни количества.

3.3. СРАВНЕНИЕ С ДРУГИ МЕТОДИ, ОПИСАНИ В ПРИЛ. 5

Биотопен метод (LAWA)

При този метод [LÄNDERARBEITSGEMEINSCHAFT WASSER 2001] е необходимо първо да се определи ориентировъчна стойност на минималния отток, която да е съобразена с критерия за минималната дълбочина, необходима за запазване на проходимостта. Измерванията на водното ниво в неблагоприятния участък показват,

че дори при отток ок. 2,5 м^3/с = 0,1 СМО се достига необходимата минимална дълбочина 0,3 м за запазването на проходимостта в мряновата зона. Допълнителната проверка на достоверността потвърждава тази стойност, тъй като изискваната минимална скорост на течението 0,3 м/с е спазена при отток 1 м^3/с. Така минималният отток Q_{min} в периода между август и април възлиза на 2,5 м^3/с = 0,1 СМО.

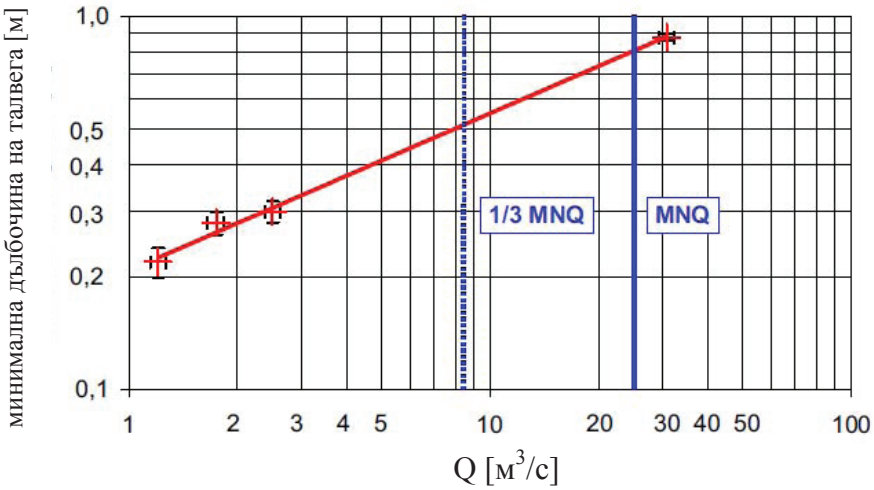

Фиг. 3.21: Дълбочина на неблагоприятния участък на ВЕЦ Хоркхайм (1/3 MNQ = 1/3 СМО, MNQ = СМО)

Динамизирането на оттока според препоръките на LAWA 2001 (биотопен метод) се осъществява чрез измерване на средната дълбочина на талвега. Осигуряването на минималната дълбочина от 0,6 м в мряновата зона изглежда е гарантирано при критичната за проходимостта стойност на минималния отток 2,5 м^3/с. Той се определя като $Q_{min(LR)}$ и се осигурява в обезводнения участък от май до юли. Според тези резултати не е необходимо изменение на оттока по време на и извън размножителния период.

Резултатите от биотопния метод дават много ниски стойности, затова съгласно препоръките на LAWA трябва да се приложи екохидрологичният метод.

Екохидрологичен метод (LAWA)

Чрез **екохидрологичния метод** [LÄNDERARBEITSGEMEINSCHAFT WASSER 2001] се получава ориентировъчна стойност СМО = 25,3 м^3/с. Проверката за достоверност в неблагоприятния участък показва, че необходимата минимална дълбочина T_{min}= 0,3 м е спазена при този отток. Затова според този метод не е необходимо повишаване на ориентировъчната стойност Q_{min}. Динамизирането на оттока съгласно препоръките на LAWA се осъществява на базата на стойността $СМО_{лято}$. Тъй като тази стойност (27,4 м^3/с) не се различава от Q_{min} дотолкова, че разликата да има въздействие върху местообитанието, динамизирането се осъществява с помощта на средния месечен отток при маловодие в периода на размножаване и развитие. Така според екохидрологичния метод минималният отток в размножителната фаза и фазата на развитие на бялата мряна е определен на 50 м^3/с = 2 СМО за месеците май и юли.

Прогнозен метод

Поради голямата дължина на подприщения участък прогнозният метод [DEUTSCHER VERBAND FÜR WASSERWIRTSCHAFT UND KULTURTECHNIK 1999] не е приложим.

Наредба за ВЕЦ на провинция Хесен

Поради факта, че водосборната област на Хоркхайм е много по-голяма от 50 км^2, ориентировъчната стойност на минималния отток съгласно Наредбата за ВЕЦ на провинция Хесен [HESSISCHES MINISTERIUM FÜR UMWELT, ENERGIE, JUGEND, FAMILIE UND GESUNDHEIT 1998] възлиза на 1/3 СМО. Това съответства на отток 8,4 м^3/с. При адаптирането на ориентировъчната стойност към условията на обезводнения участък се приема качество на структурата му, зависима от минималното водно количество. В бъдеще не може да се очаква подобрение на структурата на деривационния канал. Като цяло не може да се определи необходимост от увеличаване или намаляване на ориентировъчната стойност, следователно минималният отток Q_{min} остава 8,4 м^3/с = 1/3 СМО.

Константен модул на минималния отток

Минималният отток, който съответства на **константен модул на оттока** 2 л/(с км^2), възлиза на 16 м^3/с, което приблизително съответства на 1/3 СМО на р. Некар при Хоркхайм.

На фиг. 3.22 са обобщени резултатите от изчисляването на минималния отток на р. Некар при Хоркхайм

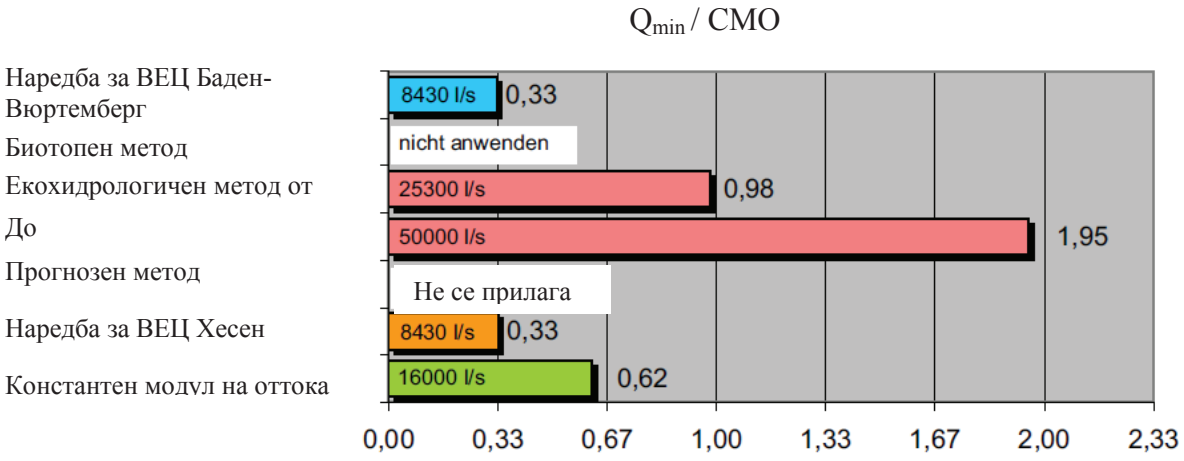

Фиг. 3.22: Стойности на минималния отток, изчислени според различните методи, Хоркхайм/ р. Некар

Литература

Bayerisches Landesamt für Wasserwirtschaft, 1995: Ökologische Grundlagen für die Beurteilung von Ausleitungsstrecken. Schriftenreihe des Bayerischen Landesamtes für Wasserwirtschaft, Heft 25.

Bayerisches Landesamt für Wasserwirtschaft, 1996: Ökologische Typisierung der aquatischen Makrofauna. Informationsberichte des Bayerischen Landesamtes für Wasserwirtschaft, Heft 4/96.

Bratrich, C., Jorde, K., 1997: Hydraulisch-morphologische Modellierung von Fließgewässern mit dem Simulationsmodell CASIMIR: Gewässerbiologie und Habitatmodell. Wasserwirtschaft 87 (1997), S. 370-371.

Daucher, H., 1996: Umweltverträglichkeitsprüfung bei wasserbaulichen Vorhaben. Wasserwirtschaft 86 (1996), S. 374-376 (Heft 7/8).

Daucher, H., 1997: Mindestwasserregelungen in Baden-Württemberg. Wasserwirtschaft 87 (1997), S. 340-341.

Daucher, H., 1999: Durchgängigkeitsbauwerke. Statusbericht 1998/99 der WBW Fortbildungsgesellschaft, 5. Jahrgang, Heidelberg 1999, S. 55-61.

Deutscher Verband für Wasserwirtschaft und Kulturtechnik, 1996: Fischaufstiegsanlagen - Bemessung, Gestaltung, Funktionskontrolle. Merkblätter zur Wasserwirtschaft 232. Bonn.

Deutsches Gewässerkundliches Jahrbuch, Rheingebiet Teil I, 1996. Herausgegeben von der LfU Baden- Württemberg, Karlsruhe, 1998.

Deutscher Verband für Wasserwirtschaft und Kulturtechnik, 1999: Ermittlung einer ökologisch begründeten Mindestwasserführung mittels Halbkugelmethode und Habitat-Prognose-Modell. DVWK-Schriften 123. Bonn.

DIN 4049-1:1992-12. Normenausschuss Wasserwesen (NAW) im DIN Deutsches Institut für Normung e.V., 1992.

Dittrich, A & Scherer , M 1996: Erfassung der Interaktion Strömungsangriff/Sohlenwiderstand mittels der FSTHalbkugelmethode, Wasserwirtschaft Jg. 86, 1996, H. 6, S. 296 – 300.

Dußling, U., Berg, R., 2001: Fische in Baden-Württemberg: Hinweise zur Verbreitung und Gefährdung der freilebenden Neunaugen und Fische (Hrsg.: Ministerium für Ernährung und Ländlichen Raum Baden-Württemberg). 2. Aufl. Stuttgart.

EU, 1997: Richtlinie 92/43/EWG des Rates vom 21. Mai 1992 zur Erhaltung der natürlichen Lebensräume sowie der wildlebenden Tiere und Pflanzen (ABl. EG L 206 S. 7), geändert durch die Richtlinie 97/62/EG des Rates vom 27. Oktober 1997 (ABl. EG L 305 S. 42).

Fehr, R., 1987: Geschiebeanalysen in Gebirgsflüssen. Mitteilungen der Versuchsanstalt für Wasserbau, Hydrologie und Glaziologie an der Eidgenössischen Technischen Hochschule Zürich.

Forschungsgruppe Fließgewässer: Regionale Bachtypen in Baden-Württemberg. Arbeitsweisen und exemplarische Ergebnisse an Keuper- und Gneisbächen. Herausgegeben von der LfU Baden-Württemberg. Handbuch Wasser 2, Heft 41.

Fuchs, U., 1994: Ökologische Grundlagen zur wasserwirtschaftlichen Planung von Abfluß und Morphologie kleinerer Fließgewässer. Dissertation Universität Karlsruhe.

Gebler, J ., 1996: Festlegung von Mindestabflüssen in Ausleitungsstrecken der Donau auf der Grundlage von Probeläufen. Untersuchung im Auftrag des Regierungspräsidiums Tübingen.

Gentil, C. (1999): Berechnung von Widerstandsbeiwerten naturnaher Fließgewässer. Diplomarbeit am Institut für Wasserwirtschaft und Kulturtechnik, TH Karlsruhe.

Giesecke, J., Mosonyi, E., 2003: Wasserkraftanlagen. Springer-Verlag, Berlin.

Hessisches Ministerium für Umwelt, Energie, Jugend, Familie und Gesundheit, 1996: Mindestabfluß in Ausleitungsstrecken von kleinen Wasserkraftanlagen in Hessen., Wiesbaden.

Hoffmann, R., Berg, R., Blank, S., Dehus, P., Grimm, R., Rösch, R., 1995: Fische in Baden-Württemberg: Gefährdung und Schutz (Hrsg.: Ministerium für Ländlichen Raum, Ernährung, Landwirtschaft und Forsten Baden-Württemberg). Stuttgart.

Ihringer, J., Becker, R., Brunner, R., Harlos, S., Kiefer, H., Merz, R., Neff, H.-P., Luft, G., Marusic, D., Hönig, U., Casper, M., (Bearb.), 1999: Hochwasserabfluss-Wahrscheinlichkeiten in Baden-Württemberg. Karlsruhe: LfU Baden-Württ. 1999 (Oberirdische Gewässer / GewässerÖkologie 54).

Jorde, K., 1997: Ökologisch begründete, dynamische Mindestwasserregelungen bei Ausleitungskraftwerken. Heft 90, Mitteilungen des Instituts für Wasserbau der Universität Stuttgart. Stuttgart.

Jorde, K., Schneider, M., Zöllner, 1999: Ökologisch begründete Mindestwasserregelungen. In: Bundesanstalt für Gewässerkunde (Hrsg.): Veranstaltungen

2/2000, Wasserbewirtschaftung an den Bundeswasserstraßen - Probleme, Methoden, Lösungen - Kolloquium am 14./15. September 1999, Koblenz, Berlin, S. 203-224.

Käss, W., 1992: Geohydrologische Markierungstechnik. In: Lehrbuch der Hydrogeologie, Band 9. Gebrüder Borntraeger, Berlin, Stuttgart 1992.

Kilian, T., 1998: Abflußcharakteristika und potentiell natürliche Gerinnegrundrißformen von Fließgewässern in den verschiedenen Regionen Hessens. Mitteilung Nr. 100, Institut für Wasserbau und Wasserwirtschaft, Technische Hochschule Darmstadt, Darmstadt.

Klepser, H., 1996: Ökologische Aspekte bei der Errichtung von Kleinwasserkraftanlagen. In: Regenerative Energieanlagen erfolgreich planen und betreiben. Verein Deutsche Ingenieure, Berichte 1236, Düsseldorf, S. 125-132.

Klepser, H.-H., Reitter, E., Kiefer, E.-M., 2002: Umweltfreundliche Wasserkraft – ein positives Einzelbeispiel. Wassertriebwerk 2/2002, S. 50-52.

Länderarbeitsgemeinschaft Wasser, 1978: Pegelvorschrift. Hannover, Bonn.

Länderarbeitsgemeinschaft Wasser, 2001: Empfehlungen zur Ermittlung von Mindestabflüssen in Ausleitungsstrecken von Wasserkraftanlagen und zur Festsetzung im wasserrechtlichen Vollzug. Kulturbuch-Verlag, Berlin.

Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (LfU) (Hrsg.), 1994: Übersichtskartierung des morphologischen Zustands der Fließgewässer in Baden-Württemberg 1992/93, Übersichtskarte 1:350000. Handbuch Wasser 2, Heft 15.

LfU (Hrsg.), 2000.: Anlagen zur Herstellung der Durchgängigkeit – Raue Rampen und Verbindungsgewässer, Heft 63. Karlsruhe.

LfU (Hrsg.), 2002, 2003: „Hydraulik naturnaher Fließgewässer"; Oberirdische Gewässer/ GewässerÖkologie, Heft 74 (Teil 1), 75 (Teil 2), 78 (Teil 3), 79 (Teil 4). Karlsruhe.

LfU (Hrsg.), 2004: Mittlere Abflüsse und Mittlere Niedrigwasserabflüsse in Baden-Württemberg, Heft 86. Karlsruhe.

LfU (Hrsg.), 2005, 2. Auflage: WRRL-Methodenband, Karlsruhe.

Mader, H., 1997: Maximal zulässige Wasserentnahme aus Fließgewässern - Dotierwasserfestlegung auf Basis abiotischer Kenngrößen. Wasserwirtschaft 87 (1997), S. 348-349.

Ministerium für Umwelt und Verkehr des Landes Baden-Württemberg, 2000: Gemeinsame Verwaltungsvorschrift des Ministeriums für Umwelt und Verkehr, des Ministeriums Ländlicher Raum und des Wirtschaftsministeriums zur gesamtökologischen Beurteilung der Wasserkraftnutzung; Kriterien für die Zulassung von Wasserkraftanlagen bis 1000 kW, Neufassung vom 14. Dezember 2000, Az.: 51-8964.00.

Mock, J., Schröder, W., Bohle, H.W., Träbing, K., Bobbe, T., Kilian, T., Spalthoff, G., 1996: Mindestabfluß in Ausleitungsstrecken von kleinen Wasserkraftanlagen in Hessen - Untersuchungsphasen I bis III. Studie im Auftrag des Hessischen Ministeriums für Umwelt, Energie, Jugend, Familie und Gesundheit. Technische Hochschule Darmstadt, Institut für Wasserbau, (unveröffentlicht).

Mutz, M., 1989: Muster von Substrat, sohlennaher Strömung und Makrozoobenthos auf der Gewässersohle eines Mittelgebirgsbaches. Dissertation Universität Freiburg (Breisgau).

Naudascher, E., 1992: Hydraulik der Gerinne und Gerinnebauwerke. Springer; Wien, New York.

Pabstmann, U., Prüß. M. Büttner, U., 1998: Das Abflussregime als Grundlage für ökologisch begründete Mindestwasserabflüsse für Ausleitungsstrecken von Kleinwasserkraftanlagen. Deutsche Gewässerkundliche Mitteilungen 42, Heft 5. Koblenz, S. 195-200.

Quast, J., Ritzmann, A., Thiele, V., Träbing, K., 1997: Ökologische Durchgängigkeit kleiner Fließgewässer. In: Steinberg, C., Calmano, W., Klapper, H., Wilken, R.-D., (Hrsg): Handbuch Angewandte Limnologie. Loseblatt Ausgabe, 4. Ergänzungslieferung. ecomed. Landsberg am Lech.

Scherer, M., 1999: Typisierungskonzept zur Festlegung einer ökologisch begründeten Mindestwassermenge. Mitteilungen des Instituts für Wasserwirtschaft und Kulturtechnik der Universität Karlsruhe, Heft 203. Karlsruhe.

Schmedtje, U., 1995: Beziehungen zwischen der sohlennahen Strömung, dem Gewässerbett und dem Makrozoobenthos in Fließgewässer. Dissertation Universität Innsbruck.

Schneider, M., Giesecke, J., Zöllner, F., 2001: CASIMIR - Hilfsmittel zur Mindestwasserfestlegung unter Berücksichtigung von Ökologie und Ökonomie. Wasserwirtschaft, Jahrgang 2001, Heft 10.

Schneider, M. (2001): Habitat- und Abflussmodellierung für Fließgewässer mit unscharfen Berechnungsansätzen. – Dissertation, Mitteilungen des Instituts für Wasserbau, Heft 108, Universität Stuttgart, Eigenverlag, Institut für Wasserbau der Universität Stuttgart, Stuttgart.

Schröder, R.C.M., 1994: Technische Hydraulik. Springer; Berlin, Heidelberg, New York.

Staatsanzeiger Hessen Nr. 2, 2003: Regelung über den in einem Fließgewässer zu belassenden Mindestabfluss bei der Entnahme und Wiedereinleitung von Wasser.

Statzner, B., Müller, R., 1989: Standard hemispheres as Indicators of Flow Characteristics in Lotic Benthos Research. Freshwater Biology 21.

Statzner, B., Kohmann, F., Schmedtje, U., 1990: Eine Methode zur ökologischen Bewertung von Restabflüssen in Ausleitungsstrecken. Wasserwirtschaft 80.

Träbing, K., 1995: Ökomorphologische Kenngrößen für die Strukturvielfalt von Fließgewässern. Mitteilung Nr. 96, Institut für Wasserbau und Wasserwirtschaft, Technische Hochschule Darmstadt, Darmstadt.

Träbing, K., 1997: Mindestabfluß und lineare Durchgängigkeit. Wasserwirtschaft 87 (1997), Heft 7-8, S. 360-361.

Träbing, K., Hering, D., Kilian, T., Korte, E., 1997: Nachhaltige lineare Durchwanderbarkeit als wasserwirtschaftliche Aufgabe. Wasser und Boden 49, Heft 11/1997, S. 46-50.

Troschel, H.J., 2001: Fischökologische Aspekte bei der Erarbeitung des Mindestabflussleitfadens der LfU, Studie im Auftrag des FFS Langenargen (unveröffentlicht).

Uhrmeister, B., Reiff ,N. Falter, R., 1998: Rettet unsere Flüsse. Pollner Verlag, Oberschleißheim.

Universität Stuttgart, 1/2003: Technischer Bericht 1/03 - CASiMiR Untersuchung an der Wasserkraftanlage Alfredstal (Donau).

Winzen, K. (1996): Einfluß der Vegetation auf das Widerstandsverhalten eines Gewässerabschnittes der Murr. Vertieferarbeit am Institut für Wasserwirtschaft und Kulturtechnik, TH Karlsruhe.

LfU Landesanstalt für Umwelt Baden-Württemberg
Griesbachstraße 1 – 3 • 76185 Karlsruhe • Internet: www.lfu.baden-wuerttemberg.de

Приложение 1.7

Landesanstalt für Umweltschutz
Baden-Württemberg

Проходимост за животни в течащи води

Указания част 1- Основи

БАДЕН –ВЮРТЕМБЕРГ

Проходимост за животни в течащи води

Указания част 1- Основи

БАДЕН –ВЮРТЕМБЕРГ

Издание на Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюртемберг

76157 Карлсруе п.к. 210752

И З Д А Т Е Л

Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюртемберг; Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (LfU); 76157 Karlsruhe Postfach 21 07 52
www.lfu.baden-wuerttemberg.de

А В Т О Р И

Работна група по проект:
Dr. Ottfried Arnold, Regierungspräsidium Tübingen
Dieter Beck, Landratsamt Heilbronn
David Bösinger, Dr. Rainald Hoffmann, Hubert Wnuck
Regierungspräsidium Stuttgart
Heinz Daucher, Hartmut Vobis, Dr. Armin Siepe, Bernd Karolus
Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg
Peter Dehus, Fischereiforschungsstelle Baden-Württemberg
Andreas Ehrl-Nazaruk, Landratsamt Rems-Murr-Kreis
Waldemar Ehrmann, Landratsamt Neckar-Odenwald-Kreis
Dr. Frank Hartmann, Ralph-Dieter Görnert, Dr. Jürgen Scherle
Regierungspräsidium Karlsruhe
Dr. Stephan Heimerl, EnBW Kraftwerke AG
Lothar Knödl, Zweckverband Hochwasserschutz Elsenz-Schwarzbach
Frauke König, Boris Lehmann Universität Karlsruhe IGW
Dr. Herbert Löffler, Institut für Seenforschung B-W
Marlene Reichegger, Regierungspräsidium Freiburg
Peter Dehus, Риболовна станция за изследване
Fischereiforschungsstelle Baden-Württemberg (FFS)

Р Е Д А К Ц И Я

Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюртемберг, Отдел 41 – течащи води, Интегрирано опазване на водите; Landesanstalt für Umweltschutz Baden-Württemberg (LfU); Referat 41 – Fließgewässer, Integrierter Gewässerschutz

П Е Ч А Т Н О
О Ф О Р М Л Е Н И Е

Брошурата може да се закупи за 7 евро от:
Verlagsauslieferung der LfU bei JVA Mannheim
Druckerei Herzogenriedstraße 111, 68169 Mannheim.
Telefax 0621 / 398-370
bibliothek@lfuka.lfu.bwl.de
Downdload: http://www.lfu.baden-wuerttemberg.de

I S S N
I S B N

1436-7882 (Bd. 95, 2005)
3-88251-292-x

А К Т У А Л Н О С Т

Октомври 2005, 1. ИЗДАНИЕ

П Е Ч А Т

Greiserdruck GmbH & Co. KG, Rastatt
Напечатано на рециклирана хартия
Препечат, дори и на отделни пасажи, се разрешава само при изрично съгласие на издателя, посочване на източника и предоставяне на екземпляри

Превод на български: Румяна Панкова, ФАУ.ЕМ ЕООД.
Редакция: Таня Георгиева Шнел.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
LfU Landesanstalt für Umweltschtz Baden-Würtemberg (Hrsg.) (2005): Durchgängigkeit für Tiere in Fließgewässern. Leitfaden Teil 1 - Grundldgen. Oberirdische Gewässer. Gewässerökologie 95. 1. Aufl. Karlsruhe. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: Rumyana Pankova, VM GmbH.
Editing: Tanya Gerogieva-Schnell, Rositsa Dimova.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

СЪДЪРЖАНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД

ОБОБЩЕНИЕ 6
1. УВОД 6
2. ЗАКОНОВИ И НАУЧНИ ОСНОВИ 8
3. МИГРИРАЩИ ЖИВОТНИ 9
3.1. РИБИ 10
3.2. БЕНТОСНИ ОРГАНИЗМИ 12
3.3. СУХОЗЕМНИ ЖИВОТНИ И ЖИВОТНИ НА ЕКОТОНА РЕКА –РЕЧЕН БРЯГ 13
4 БАРИЕРИ ЗА МИГРАЦИЯТА 14
4.1 ПРАГОВЕ И ПАДОВЕ 15
4.2. РЕГУЛИРАЩИ СЪОРЪЖЕНИЯ 15
4.3. ПРЕСИЧАЩИ СЪОРЪЖЕНИЯ 16
4.4. РЕТЕНЗИОННИ БАСЕЙНИ ЗА ВИСОКИ ВОДИ/ЯЗОВИРИ 16
4.5. ТРЪБНИ СЪОРЪЖЕНИЯ 17
4.6. ВОДНОЕЛЕКТРИЧЕСКИ ЦЕНТРАЛИ 17
4.7. ИЗПОМПВАЩИ СЪОРЪЖЕНИЯ 19
4.8. ИЗМЕРВАТЕЛНИ СЪОРЪЖЕНИЯ 19
4.9. СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА УКРЕПВАНЕ НА ДЪНОТО И БРЕГОВЕТЕ 20
4.10 ДЪЛБОЧИННА ЕРОЗИЯ 20
4.12. РЕТЕНЗИОННИ (ЗАДЪРЖАЩИ ВОДИ) БАСЕЙНИ 21
4.13. ЗАУСТВАНЕ НА ОТПАДЪЧНИ И ОХЛАЖДАЩИ ВОДИ. 22
4.14. ЕСТЕСТВЕНИ ПРЕГРАДИ 22
5 ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПРОХОДИМОСТТА 23
5.1. ПРЕМАХВАНЕ НА СЪОРЪЖЕНИЯ 24
5.2. „ОБХОДНИ" ВОДНИ ТЕЧЕНИЯ 26
5.3. ПРОХОДИМИ НАПРЕЧНИ СЪОРЪЖЕНИЯ 27
5.4. РИБНИ ПРОХОДИ ПОД ФОРМАТА НА КОРИТА И УЛЕИ 29
5.5. НАЧИНИ НА СТРОИТЕЛСТВО С ПОДОБРЕНА ПРОХОДИМОСТ 29
6. ОСОБЕНИ СЛУЧАИ 30
6.1. ВРЕМЕННИ ВОДНИ ТЕЛА 30
6.2. ЗАЩИТА НА РЕЧНИТЕ УЧАСТЪЦИ 31
6.3 КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ АСПЕКТИ 31
7. ДЕФИЦИТИ, КОНТРОЛ И ОЦЕНКА НА ПРОХОДИМОСТТА НА ПРОХОДИ. 31
7.1. ОБОБЩЕНИЕ 31
7.2. ДЕФИЦИТИ ПРИ ФУКЦИНАЛНОСТТА 32
7.3. КОНТРОЛ НА ФУНКЦИИТЕ 33
7.3.1 УЛОВ С МРЕЖА 34
7.3.2. МАРКИРАНЕ НА РИБИ 35
7.3.3. АВТОМАТИЧНИ ПРЕБРОИТЕЛНИ СЪОРЪЖЕНИЯ 35
7.3.4. ТЕЛЕМЕТРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ 36
7.3.5. СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА МИГРАЦИЯТА ПО ТЕЧЕНИЕТО 36
7.4. ОЦЕНКА 36
7.5. ПРИЛАГАНЕ 37
ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ТАБЛИЦА ..... **Error! Bookmark not defined.**
ПРИЛОЖЕНИЕ 2 38
ИЗИСКВАНИЯ НА ИНДИКАТОРНИ ВИДОВЕ РИБИ КЪМ МЕСТООБИТАНИЯТА И ТЯХНАТА ПРОХОДИМОСТ 39

1. Горна и долна пъстървова зона (епи- и метаритрална зона) 39
1.1. Речна пъстърва 39
1.2 Главоч 41
2 Долна пъстървова и липанова зона (мета- и хипоритрална зона) 43
2.1 Лешанка 43
2.2 Липан 45
2.3 Планински кефал 47
3 Липаново-мрянова зона (хипоритрална и епипотамална зона) 47
3.1 Речен кефал 47
3.2 Бяла мряна 49
3.3 Скобар 50
Използвана литература в Приложение 2 ..... **52**

ОБОБЩЕНИЕ

Проходимостта на течащите води има огромно значение за съхраняването и възстановяването на естествените условия във богатите на видове водни екосистеми. Множеството въпроси за разрешаване в тази връзка не може да бъде обхванато само в един наръчник с указания, поради което тази тема се разглежда в пет части. Засегнати са всички аспекти – съоръжения за възходяща миграция, проходимост по протежение на течащи води, устия, разливи и притоци и прагове.

Настоящата част 1 на поредицата от указания разяснява основите на проходимостта за животни в течащи води и служи за навлизане в тематиката.

След въведението в проблематиката се изтъква значението на проходимостта на течащи води за животни и се представят законовите и научните правила. Разяснява се, защо проходимостта трябва да бъде гарантирана принципно. Проходимостта е **един** от важните критерии на въведените правила в европейската рамкова директива за водите и в националното законодателство, напр. в наредбата за преценка на качеството на водите. В приложение 1 отново са дадени извадки от засегнатите законови разпоредби.

Успоредно с изискванията на рибите като индикаторни организми за оценка на екологичното състояние на водните тела според Рамкова директива за водите, се разясняват и тези на бентосните организми, както и на сухоземните животни и на тези, характерни за екотона вода-суша. В приложение 2 са обобщени изискванията за проходимост на индикаторните видове риби. Представени са многообразните строителни съоръжения и тяхната първично въздействие като трайни прегради пред рибната миграция и се дискутира проблема с укрепването на бреговете и дъното, вкл. дълбочинната ерозия при страничната проходимост. По-нататък се разясняват породените от ползването последващи ефекти (вторични въздействия) като напр. от водоползване и прегражданe.

На основа на сравнението между предходно и последващо състояние и подбрани примери, се показва цялото разнообразие от възможности за премахване на съществуващи напречни прегради и за създаване на коридори при строителни съоръжения за заобикаляне на напречните прегради. При това се разглеждат особени случаи като временни течащи води, ценни за опазване участъци от водоеми и такива с културно-историческо значение. В края се описва, какви недостатъци могат да възникнат при съоръженията в помощ на проходимостта и как е възможно да се извършва контрол и оценка на проходимостта.

1. УВОД

Естествените течащи води и техните стари ръкави/меандри/ представляват едно многообразно местообитание за различни животински и растителни видове. Естествените условия на средата като геология, ландшафт, климат и режим на оттока, както и характерната естествена растителност са предпоставка за различни водни структури и местообитания. Течащите води са линейни хабитати, които преминават през културния ни ландшафт като свързани „зелени коридори”. Успоредно с ефекта на свързване на големи пространства от извора до морето, те притежават способността да поддържат естествено и извънредно богато многообразие на видове и местообитания на тясно пространство.

Естествените, типични характеристики на реките бяха променени в последните столетия чрез разнообразно ползване като напр. населени места, селско стопанство, водноелектрически централи, защита от наводнения и др. Много течащи водоеми са коригирани, изместени, хванати чрез дънни и брегови укрепвания и преградени. В резултат от водовземане в някои случаи речните легла остават обезводнени. Заедно с обедняването на многообразието на водните структури,

силно се повлияват или прекъсват естествените връзки в мрежата на течащите води (речната мрежа). Така на много места се въздейства върху ценни за водната фауна и флора местообитания, като те частично биват разрушавани. Възможността за мигриране в течащите води, жизнено важна за оцеляване на видове от водната фауна, липсва или е силно ограничена
.

Фиг. 1: Дунав при Блохинген – динамична речна система в културния ландшафт.

Проходимостта на течащите води има изключително важно значение за съхраняване и възстановяване на естественото състояние на течащите води с многообразие на видове и типично водни местообитания. Освен това проходимостта е критерий за изследване на т. нар. „значително натоварване" на повърхностните води при прилагане на немското федерално, респ. Баден-Вюртембергското законодателство в областта на водите, въвеждащи изискванията на европейската рамкова директива за водите.
С цел подпомагане на инженерните бюра за планиране, на специализираните органи за управление както и за информация на заинтересованите групи, Агенция за опазване на околната среда на провинция Баден-Вюртемберг разглежда темата „Проходимост на течащи води" в поредица от методически ръководства. В тях се разглеждат всички аспекти на съоръженията, гарантиращи проходимостта на водоемите – хоризонтални (проходимост по протежение на реките), странични (притоци и ръкави) и вертикални (между дъното и подвижната водната повърхност) помощни средства.

Фиг. 2: Река, която се намира във взаимовръзки със съседните площи

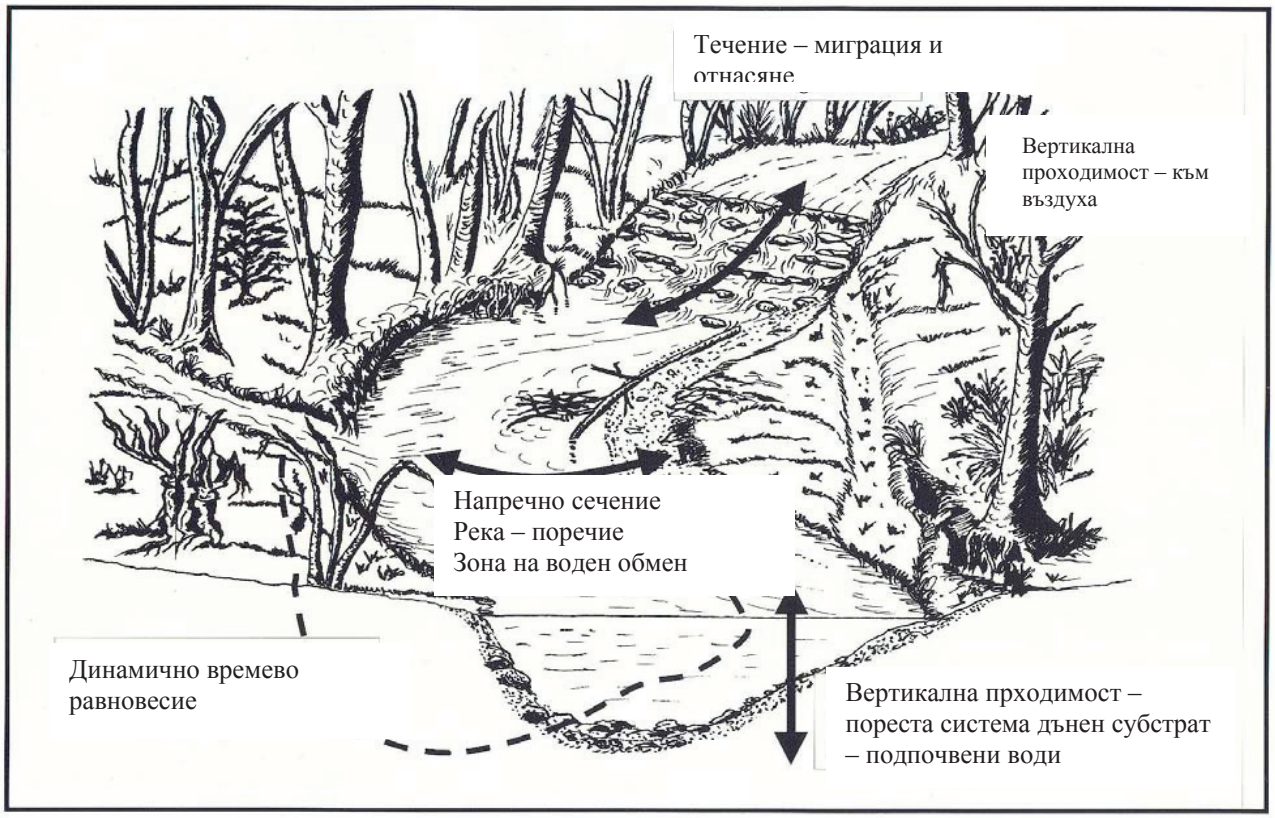

Многообразието на въпросите, които трябва да получат отговор, не могат да бъдат разрешени само в едно методическо указание. В следващите издания ще се разгледат следните теми:

Проходимост за животни в течащи води

Част 1 – Основи

Част 2 – „Заобикалящи" водни течения и проходи за риби при напречни прегради

Част 3 – Ретензионни басейни за високи води и язовири

Част 4 – Шлюзове, тръбни съоръжения и дюкери

Част 5 – Рибни проходи при напречни прегради

2. ЗАКОНОВИ И НАУЧНИ ОСНОВИ

Проходимостта за животни в течащи води следва да се осигурява съгласно различни законови разпоредби (приложение 1) и научни правила.

Водите трябва да се управляват така, че да се ограничат въздействията върху тяхната екологична функция и да се осигури устойчиво развитие, както и високо ниво на опазване за околната среда изобщо. (чл. 1а, т. 1 на Закона за опазване на водите).

Според Закона за водите на Баден-Вюртемберг поддържане и управление на естественото състояние на речното легло и на бреговете е съставна част на управлението на водите.
Носителят на тежестта за управление на водите има задачата, да ползва и развива водното тяло вкл. неговите брегове, доколкото това е необходимо за регулярен воден отток в рамките на екологично устойчивата защита от високи води и природосъобразното развитие на водното тяло и неговите брегове (чл. 63, т. 1 на Закона за водите-ЗВ). Съоръжения в, върху или в близост до водното тяло по възможност не трябва да водят до въздействие върху водите (чл. 48 от Закона за водите).
Управлението на водните тела обхваща поддържане и развитие, особено естественото оформяне и стопанисване на водното легло и неговите брегове – доколкото това е необходимо в интерес на обществото (чл. 47 от Закона за Водите). В случай на коригирани водни тела следва в обозрим срок да се създадат предпоставки за възвръщане в естествено им състояние (чл. 68а,т. 1 от Закона за Водите).
Ползвателите на води имат възможността да предприемат малки по мащаби мерки за възстановяване на естественото състояние и стопанисване на водите, без да провеждат процедура по съгласуването им.
С Европейската Рамкова директива за водите (РДВ) са дефинирани по-обширни цели, особено по отношение на опазването на водите и тяхното управление. Приложение II и V на РДВ са транспонирани в Наредбата на Министерството за околна среда и транспорт за създаване на рамка от мерки в областта на водната политика от 30.08.2004 г.
Тези регламенти третират прекъсването на проходимостта като въздействие върху екологичните функции на водното тяло, което следва да бъде избягвано, или в случай, че не е възможно, да бъде компенсирано.
В приложения III и IV на Наредбата за оценяване на водните тела проходимостта (директен превод от РДВ) е определена като съществен качествен компонент за характеризиране на екологичното състояние на течащите води. Екологичният, респ. добрият екологичен потенциал на водите трябва да бъде достигнат до 2015 г. съгласно чл. 25а от Закона за управление на водите и чл. 3г от Закона за водите. Това изисква разработване на специфични за речните тела програми от мерки и планове за управление, които е необходимо да се приемат от парламента на провинцията (чл. 3с, т. 1 от Закона за водите). На основа на тези програми и планове е възможно според състоянието на дадения водоем да е необходимо реконструиране на водните съоръжения.
Други законови разпоредби (Приложение 1) третират рибовъдството и опазването на околната среда (прилагане на Директивата за природните местообитания и на дивата флора и фауна в националното законодателство).

В специализираната литература също се намират указания за проходимостта.
В листовка 202 (1991) на Немския съюз за водно стопанство е написано: „Всички дейности, които променят състоянието, функциите или ползването на елементите на ландшафта и по този начин въздействат значително върху природата или облика на ландшафта, се определят като намеса. Принципно е налице задължението, такива въздействия да се избягват. Ако същите не могат да бъдат избегнати, то трябва да бъдат намерени природо съобразни решения, които да залегнат при пространственото планиране.”

3. МИГРИРАЩИ ЖИВОТНИ

В нашите течащи води значително количество риби и безгръбначни животни предприемат повече или по-малко дълги миграции. В рамките на своя жизнен цикъл някои риби се движат целенасочено срещу или по

течението на повърхностните води. При това те могат да преминават големи пространства, дори стотици километри, докато безгръбначните се предвиждат на значително по-кратки разстояния.
Освен това много сухоземни животни използват реките и потоците, както и техните брегове като миграционни пътища или най-малко като ориентири при своите придвижвания.
Успоредно с линейни движения в реката или по нейното протежение, съществуват и латерални придвижвания между главния водоем и странично разположени водни тела. Освен това много животни и растения, особено в определени жизнени стадии, биват носени от течащите води и по този начин се разпространяват пасивно или целеносочено заселват нови място-обитания.
В тази връзка проходимостта на водните тела е съществена предпоставка за опазването на въпросните видове. За това е необходимо да бъдат осигурени миграциите или възможността за придвижване във водоемите, по бреговете, в страничните водоеми или ръкави. При това водещо е потенциалното естествено състояние на водите[1].

3.1. РИБИ

По време на своя жизнен цикъл някои видове риби предприемат продължителни миграции, за да достигнат определени речни участъци или водоеми. Индивиди от други видове остават повече или по-малко в близост до мястото си на излюпване, но дори и те сменят местообитанията (хабитатите) си в рамките на денонощието или на годината.
Рибите мигрират преди всичко между три вида хабитати – местообитания за хранене, за хвърляне на хайвера и за укриване. Най-популярни са миграциите за хвърляне на хайвера при сьомгата и змиорката, които преминават стотици до хиляди километри от морето съответно вътрешните водоеми до определени места за хвърляне на хайвера в реките съответно морето. Всъщност индивидите от тези видове риби предприемат такива размножителни пътешествия еднократно или само няколко пъти в своя живот – след хвърляне на хайвера те умират.
При по-големи и типични видове речни риби като мряна и скобар (фиг. 3 и 4), които прекарват преобладаващата част от живота си в реките, са констатирани периодични ежегодни миграции на много километри между местата за хвърляне на хайвер и заеманите от тях обикновено места. Тези размножителни миграции се предприемат в определено време от годината.

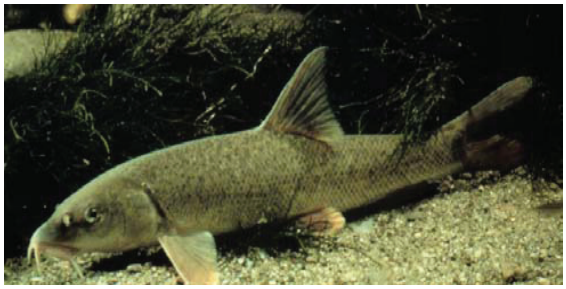

Фиг. 3: Мряна.

Някои малки, живеещи на дъното видове риби като напр. главочът (фиг. 5) или гулешът търсят определени хабитати с характерна структура за хвърлянето на хайвера. Разстоянията, които изминават, са в порядъка от няколко стотици метра

Фиг. 4: Скобар.

От изследвания в реките Рейн и Майн е известно, че рибните ларви и малките рибки на определени видове се оставят нарочно да бъдат отнесени от

[1] Като потенциално естествено състояние на водите се приема това морфологично състояние, което би се утвърдило в средносрочен план след прекратяване на всякакви антропогенни ползвания.Бел.р.

течението, за да заемат нови местообитания. Освен това младите риби по време на растежа с нарастване на големината сменят активно местообитанието си няколко пъти, за да намерят подходящи условия за специфичните изисквания на т.нар. детски градини.

Фиг. 5: Главоч.

За осигуряване на изхранването си рибите преминават по правило от предпочитаното от тях обикновено място до местата или участъците с добър хранителен потенциал. И тези предвижвания могат да се пространствено отдалечени и при нашите сладководни видове риби могат да обхванат няколко километра. Такива хранителни миграции обикновено се осъществяват през кратки интервали, най-често с денонощен ритъм.

Местообитанията за укриване се търсят от рибите най-често през зимните месеци или при неблагоприятни водни количества или параметри на водите. В зависимост от вида, рибите предприемат такива придвижвания от няколко стотици метри до няколко километра. През зимата напр. рибите плуват към по-дълбоките, по-топли води, а при екстремно високи води търсят по-спокойни участъци в периферията на водоемите, където са предпазени от бързото течение.

За оцеляването на видовете е необходимо те да могат да достигат необозпокоявани и ненаранени до тези хабитати по всяко време от жизнения си цикъл. Ако достъпът им до размножителните или хранителните местообитания е нарушен, видът загива. За сьомгата (фиг. 6) напр. е установено, че след изграждането на напречни прегради в края на 19-ти и началото на 20-ти век рибите вече не могат да достигнат до местообитанията си за хвърляне на хайвер в Германия.

Фиг. 6: Скачаща сьомга.

В резултат на това сьомгата е изчезнала от Рейн и нейните притоци. Освен това силното замърсяване на реката е било пречка за опазване на популацията на сьомгата и е направило невъзможно повторното им заселване там.

За подбрани индикаторни виодве риба, посочени в брошурата „Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ", приложение 2 съдържа и информация за миграционните дистанции, както и данни за максималната височина на преградите и за максималната скорост на водите, които могат да бъдат преодолявани от тях. При проектирането и изграждането на преградни и проходни съоръжения трябва да се съблюдават посочените в приложение 2 стойности.

Фиг. 7: Липан.

Фиг. 8: Пъстърва.

при миграциите си рибите се ориентират по главното течение. При това течащата вода трябва да облива тялото на рибата, за да може тя да възприема разликите в течението. Поради това е важно при изграждането на рибни проходи или компенсаторни водоеми и др. да се осигури достатъчно силно водно течение. Само така може да се гарантира, че рибите ще намерят рибния проход при миграцията си срещу течението.

Според РДВ за оценка на екологичното състояние на водните тела се използват индикаторни видове риби. Прави се сравнителен анализ и оценка на актуалното видовото разнообразие, честотата на срещане на вида и възрастовата структура на популациите спрямо това, което се смята за естествено за дадения водоем.

3.2. БЕНТОСНИ ОРГАНИЗМИ

Живеещите на дъното на водните тела животни и растения се обединявят в понятието бентос. За своите миграции безгръбначните организми от бентоса се нуждаят от естествено, проходимо водно дъно с непрекъсната, изпълнена с вода система от пори под дъното на водоема и в бреговия участък (хипореичен интерстициум).

Най-богата на видове група безгръбначни в нашите реки са насекомите. Много видове прекарват голяма част от живота си като ларви във водата. Такива са водните кончета, еднодневките, каменарките, ручейниците и много видове от разред двукрили. Други насекоми, някои видове бръмбари, прекарват целия си живот във водата. Други важни бентосни групи организми са кръглите червеи (малочетинести, пиявици), планарии, водни кърлежи, ракообразни, миди и охлюви.

Безгръбначните зообентосни организми населяват преди всичко дънния субстрат. Въз основа на наличната многообразна мозайка от течения се очертават зони с рязко намалена скорост на течението. Дори намиращата се под дъното система от пълни с вода пори и бреговия участък предлагат на малките организми защита от директното въздействие на течението и служат като важни местообитания.

Фиг. 9: *Gammarus roeseli*

За разлика от тези насекоми, които напускат водите тела и по въздушен път намират нови местообитания, водите видове в своето разпространение са зависими изцяло от активно придвижване във водата или от отнасяне от течението. Миграциите на безгръбначните на по-голямо разстояние се определят от температурата на водата в рамките на годината. Също и различната дневна или нощна активност на видовете се може да бъде наблюдавана в течението.

Фиг. 10: Ларва на еднодневката Rhitrogena semicolorata.

Фиг. 11: Planaria torva.

Изменение в местообитанието на безгръбначните в границите на реките може да настъпи по следния начин:

- Миграциите срещу и по течението възникват в следствие на естествените поведенчески реакции за разпространение и търсене на храна, избягване на неблагоприятни абиотични условия и намирането на зони за укриване.
- Миграцията често е срещу течението, което се обяснява с реотактичното поведение на много безгръбначни спрямо течението. Придвижването се осъществява в горната част на системата от пори или по повърхността на дънния субстрат, при което някои организми плуват и свободно в близост до дъното на бавно течащи води.
- Някои бентосни насекоми летят като имаго (възрастен индивид) нагоре по течението, за да компенсират отнасянето на ларвите от течението.
- Като активно придвижване по течението се определя онова отнасяне на насекоми от течението, което възниква в резултат на тяхната активност.
- Пасивното придвижване по течението се предизвиква от прииждане на водите със силна скорост и при разкопаване/ерозия на дънния субстрат.

Фиг. 12: Ларва на представител на семейство Blephariceridae

От решаващо значение за миграционните движения на водната безгръбначна фауна е съществуването на проходима, многообразна и специфична система от пори във дънния субстрат.

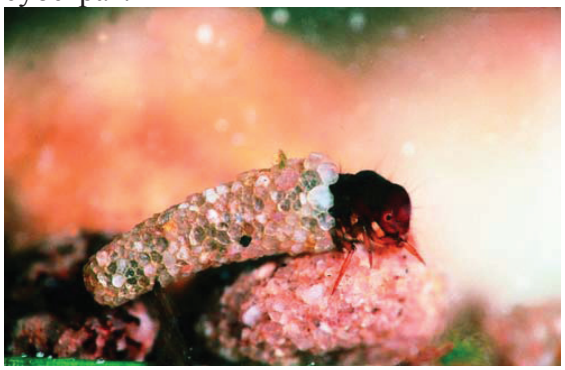

Фиг. 13: Тъмната глава на ларва на Odontocerum albicorne се подава от пашкула.

Преграждането на реките имат отрицателни въздействия върху естествените абиотични условия на местообитанието на макрозообентоса поради променените структурни характеристики на дъното, липса на разлики в течение, затлачването на порите по дъното, натрупване на хранителни вещества и затопляне на водите. Те въздействат върху много от посочените видове като препятствие при миграция.

3.3. СУХОЗЕМНИ ЖИВОТНИ И ЖИВОТНИ НА ЕКОТОНА РЕКА – РЕЧЕН БРЯГ

Освен животни на екотона вода-бряг (периодично заливания с вода участък от сушата) и други малки и големи

сухоземни животни мигрират по протежение на водните тела. Водните съоръжения и други инфраструктурни елементи като пътища, представляват бариери, които трябва да бъдат преодолявани. Този бариерен ефект настъпва особено при ретензионни басейни за високи води и язовири, тъй като те често се разпростират върху цялата широчина на речната долина.
Обитаващите брега животински видове са типични за местообитанието вода-бряг и се придвижват по протежението на речния бряг. Някои видове могат да преодолеят преградите плувайки. Примери за това са видове с начин на живот като торфения бръмбар, водната земеровка, бобър и видра.

Фиг. 14: Мъжки екземпляр на Alytes obstericans

В бедни на структури ландшафти много сухоземни животни се придвижват под закрилата на бреговата растителност. Някои насекоми се ориентират напр. при техните прелети по растителността и особеното въздушно течение над водоема (особено микроклимат).

Фиг. 15: Водно конче с местообитание крайбрежна растителност.

Трябва да се оставят достатъчно широки и проходими (успоредни на реката) ивици, като напр. мостове, ретензионни басейни, проходи и др., които са от голямо значение за миграциите на обитателите на брега и дребните сухоземни животни.

Фиг. 16: Нутрия.

4 БАРИЕРИ ЗА МИГРАЦИЯТА

Бариери са не само високи съоръжения, но и множество малки речни прагове, които са непреодолими за речната фауна в случай на неправилна конструкция. Прекият ефект от напречни и линейни прегради е фрагментиране на водното тяло и ограничаване на проходимостта му.
Често водните съоръжения се разпростират и върху ръкавите и представляват препятствие не само за водната фауна, но и за сухоземните и водолюбиви видове.
В следващите глави се описват и разясняват напречните водни съоръжения и тяхното пряко въздействие като трайна миграционна преграда на течащите води:

- Прагове, вкл. изкуствени падове
- Съоръжения за регулиране на оттока
- Пресичащи съоръжения
- Ретензионни басейни/язовири
- Тръбни съоръжения
- Водноелектрически централи

- Помпени станции
- Хидрологични измервателни съоръжения

Дънните и бреговите укрепления, както и дълбочинната ерозия, могат трайно да предизвикат прекъсване на проходимостта на водоема и до прилежащите бряг и ръкави.
Възникналите вторични ефекти поради ползване ще бъдат разяснени в последствие. Те се проявяват в следствие на водовземане и изграждането на деривации, (микро-) язовири, заустване на охладени или отпадни води. Последните представляват често особена физиологична бариера за животните при ниски води.
Въздействието може да е трайно, напр. в района на прага, или временно, при временни зауствания напр. Бариерният ефект може да се прояви върху дълги речни участъци.
Естествено възникващите прегради за разпространението (мигрирането) са обяснени в последната глава.

4.1 ПРАГОВЕ И ПАДОВЕ

Праговете са строителни съоръжения за предотвратяване на дънната ерозия, които се създават напречно на течението върху цялата ширина на водното тяло. (DIN 4047, част 5)

Фиг. 17: Пад на р. Кинциг при Волфах.

Към преграждащите съоръжения се числят дънното етажиране (падове, стъпаловидни падове, дънни рампи, пълзящи дъна) и прагове (укрепителни съоръжения, основни прагове, дънни прагове).

При дънното етажиране се преодолява разлика в нивото на дъното, докато праговете се строят наравно с дъното. По-конкретни разяснения за типовете съоръжения могат да се намерят в част 2 на поредицата от ръководства.

Както е показано на фиг. 17, при падовете е налице разлика във водните нива от двете страни на пада. Само добре плуващи и скачащи видове риба могат да преодолеят тази преграда (фиг. 6). Всички останали видове и бентосни организми не могат да се придвижват срещу течението.

4.2. РЕГУЛИРАЩИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Под това понятие се разбират строителни съоръжения за регулиране на оттока като бариера и защитни съоръжения. Те предизвикват задържане на водите. Регулиращите съоръжения се използват най-често в комбинация с такива за ползване на силата на водата или водовземане. Успоредно с голямата разлика в нивата на водата от двете страни на съоръжението, те спират проходимостта на течащите води (виж 5.11). Повече разяснения за този тип съоръжения има в част 2 на поредицата наръчници.

Фиг. 18 показва бент, който не може да бъде преодолян дори от добре плуващи риби поради липса на подходящ участък за набиране на скорост, напр. под формата на по-дълбок вир.

Фиг. 18: Регулиращо съоръжение на ВЕЦ на р. Кинциг.

4.3. ПРЕСИЧАЩИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Когато съоръжение пресича водното тяло под или над него се говори за пресичащи съоръжения. Такива са мостовите съоръжения на пътища, водостоци, бродове и дюкери, както и надлези. Вкарването в тръби не принадлежи към тази група (виж глава 4.5). Дефинициите за отделните типове строителни съоръжения са дадени в DIN 4047, част 5.

Проходимостта се прекъсва особено много от водосточни тръби. Много често водата преминава доста бързо с ниска дълбочина през гладка бетонова тръба. Под съоръжението се образуват често вирове и падове, така че липсва връзка между дънните нива (фиг. 19). Мостовете и бродове в сравнение с тях не предизвикват или предизвикват съвсем слаби пречки за проходимостта.

Фиг. 19: Водосточна тръба с пад възпрепятства проходимостта.

Дюкерите (фиг. 20) са пресичащо съоръжение, при което водното тяло се провежда под налягане под друго водно тяло, под част от земна повърхност или по-дълбока преграда. Поради най-често гладката повърхност, високата скорост на водата, липсата на светлина и високото налягане на водния стълб, проходимостта е силно нарушена.

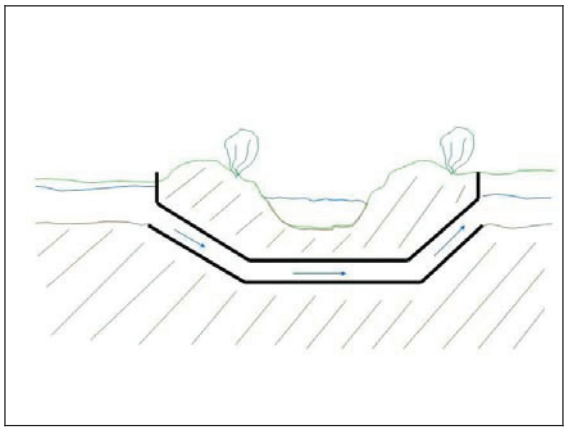

Фиг. 20: Две водни тела се пресичат (скица на дюкер).

4.4. РЕТЕНЗИОННИ БАСЕЙНИ ЗА ВИСОКИ ВОДИ/ЯЗОВИРИ

Ретензионните басейни и язовирите са съхраняващи води съоръжения, които служат за изцяло или частично задържане на високи води (DIN 4048, част 1). При язовирите се задържат толкова големи количества води, че те намират и друго приложение, напр. за снабдяване с питейна вода, повишаване количеството на водата, при минимален отток и др.

Язовирните стени са разположени напречно на долината и загражда както водите, така и разливните пространства и самата долина (фиг. 21). Те прекъсват по този начин миграционните коридори в и по протежение на водоема (фиг. 22). Особено при по-старите съоръжения водите са хванати в тръби (виж. гл. 4.5) и така проходимостта е силно ограничена.

Фиг. 21: Язовир Шлихем при Шьомберг.

Фиг. 22: Изтичало но ретенционен басейн Бинзенклинге при Бинзенклинге на р. Рейн преди реконструкцията му.

Ретензионните басейни за високи води и язовирите прекъсват непрекъснатия течащ континиум на водите. Мигрирането в леглото на водоема е прекъснато от съоръжението. Екологичните условия на стоящите водоеми се различават от характеристики на течащите води (виж глава 4.12).
По-конкретни разяснения за типа съоръжение са дадени в част 3 на поредицата.

4.5. ТРЪБНИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Това са съоръжения, в които течащите води преминават под площни прегради, по правило със свободно (не покрито) водно огледало (DIN 4047, част 5).
Тръбните съоръжения се изчислени за високи води. Най-често водите са плитки, с висока скорост. Дъното е най-често гладко и без субстрат. Често не съществуват странични ивици, обрасли с растителност. В дълъг участък от канала липсва светлина и микроклиматичните условия са променени (ефект на тунела). Поради тази причина тръбните съоръжения представляват често непреодолима преграда за миграциите.

Фиг. 23: Мост като начало на дълга тръба (прекъсната синя линия) на потока Заал в Брухзал.

По-конкретни разяснения за типа съоръжение са дадени в част 4 на поредицата.

4.6. ВОДНОЕЛЕКТРИЧЕСКИ ЦЕНТРАЛИ

При ползващите силата на водата електродобивни съоръжения се различават два вида – руслови и деривационни (с отклоняване на вода). Русловите са разположени в коритото на реките (DIN 4048, част 2), а при другите височината на пада се повишава чрез отклоняване на водите (DIN 4048, част 2).
Русловите електроцентрали и техните преградни съоръжения пречат на проходимостта на водоема поради строителното съоръжение и задържането на водите, както е описано в част 4.2. за регулиращи оттока съоръжения.

При деривационните ВЕЦ континиумът на течащите води се прекъсва на две места, в канала и в основното корито, т.е в обезводнения участък. Турбината блокира миграцията в канала. Тъй като почти винаги там е главното течение, рибите търсят точно там възможност за миграционни преходи срещу течението.

Обезводненият речен участък е затворен за преминаване чрез регулиращото оттока съоръжение. Освен това

изтичащото под него количество вода е недостатъчно, за да осигури миграциите в обезводнения воден участък (виж глава 4.11), а и течението не е достатъчно силно, за да насочва рибите. Над ВЕЦа и задържащото съоръжение пречка за мигриране е и (микро-)язовира (виж глава 4.12).

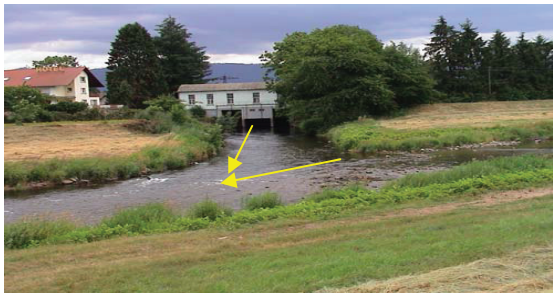

Фиг. 24: Ситуация в Бад Ротенфелз: в ляво изтичащ от ВЕЦ канал, в дясно обезводнен речен участък на р. Мург

Фиг. 25: Преливник с незначителен принос към обезводнения речен участък на р. Мург (ВЕЦ в Бад Ротенфелз).

Освен проблематиката на изкачващите се по течението риби, при ВЕЦ трябва са се има предвид и миграции на рибите по течението (виж глава 3.1). Тъй като рибите слизат надолу по течението на реките, ВЕЦ препречват пътя им с техните решетки и турбини.

По-конкретни разяснения за типа съоръжение са дадени в част 2 и част 5 на поредицата наръчници.

4.7. ИЗПОМПВАЩИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Това са съоръжения за отводняване (DIN 4047, част 2), които се използват за отводняване на вътрешни води при системи от речни диги. При високи води се затварят страничните отводнителни канали и водата се изпомпва към главния канал.

Временно затваряне при високи води е допустимо и означава незначително отрицателно въздействие върху проходимостта. Ако помпеното съоръжение не работи, е необходимо да се осигури проходимост през или покрай него.
Ако помпените съоръжения са изградени директно върху речното тяло, водите преминават през съоръжението. Тук на лице са същите пречки за мигриране както при водостоците и тръбните съоръжения.

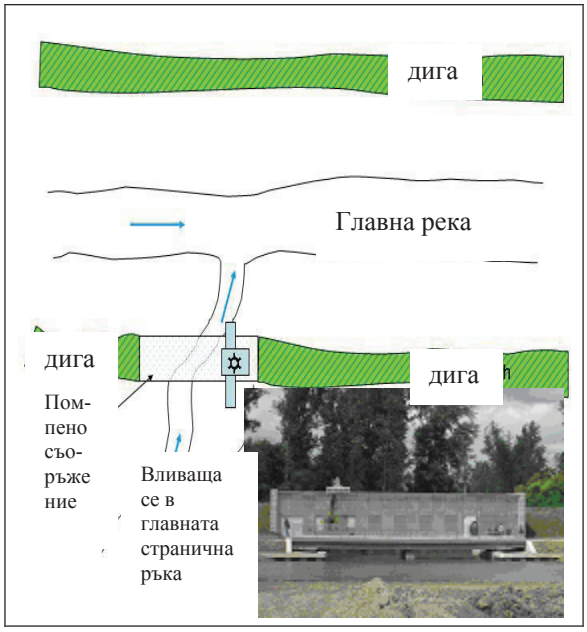

Фиг. 26: Помпено съоръжение на главния отводнителен канал за отводняване към р. Рейн при Зьолинген

4.8. ИЗМЕРВАТЕЛНИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Това са съоръжения за измерване на водния стълб на повърхностни води (DIN 4049, част 3). С помощта на измервателни уреди се събират данни за стопанското управлението на водите
Измерването поставя специални изисквания към съоръженията на брега и на дъното. При ниски води трябва да е налице минимум отток за целите на измерването.

Фиг. 27: Измервателно съоръжение Дарцбах на р. Ягст

Както показва фиг. 27, проходимостта може да бъде силно затруднена от такива съоръжения.
По-конкретни разяснения за типа съоръжение са дадени в част 2 на поредицата наръчници.

4.9. СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА УКРЕПВАНЕ НА ДЪНОТО И БРЕГОВЕТЕ

При водни тела с масивно укрепване на бреговете и дъното проходимостта е силно ограничена не само във водоема, но и във вертикалната и латерална посока (фиг. 2). Често тези водни тела са коригирани с цел ограничаване на щетите от високи води, така че при нормален отток водите са плитки и текат с висока скорост. По този начин се ограничава проходимостта по дължина.
Често бреговете и дъното са силно укрепени. По този начин местата на разливите и коритото са отделени едни от други (фиг.28). На водните безгръбначни и младите риби им липсва субстратът и системата от празнини, необходими за миграциите им.

Фиг. 28: Потокът Заалба при Брухзал с екстремно брегово укрепване.

4.10 ДЪЛБОЧИННА ЕРОЗИЯ

Екстремни дъждовни количества, зауствани от населените места във водоемите и преустройства на речните корита, засягащи силно дънния субстрат, могат да предизвикат дълбочинна ерозия. Дълбочинната ерозия може да наруши екологичното равновесие. Периодичното заливане на брега е невъзможно (фиг. 29 и фиг. 30). Зауствания и водостоци, които някога са били на едно ниво с речното корито, сега са разделени чрез падове, така че страничните водоеми не могат да бъдат достигнати. Достъпността на място-обитанията като например местата за хвърляне на хайвер, вече на практика не съществува.

Фиг. 29: Стръмен бряг в резултат от дълбочинна ерозия.

Фиг. 30: Дълбочинна ерозия в Мюленбах при Дорнщетен.

4.11. ВОДОВЗЕМАНЕ И ОБЕЗВОДНЕНИ УЧАСТЪЦИ

При средни и ниски води водовземането може да се отрази съществено върху екосистемата на течащите води.

Значимите фактори за съобществата като баланс на веществата, субстрат, съотв. седимент и течение зависят значително от оттока. Тъй като естествените биоценози се определят от природните или близките до тях условия на средата, отнемането на води може да промени значително големината и състава на съобществата на течащите води.

По-конкретни разяснения могат да бъдат намерени в изданието „Минимални количества на оттока в обезводнените участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ”.

Фиг. 31: Онагледяване на липса на отток под водовземане и сух рибен проход

4.12. РЕТЕНЗИОННИ (ЗАДЪРЖАЩИ ВОДИ) БАСЕЙНИ

Те възникват в резултат от изграждане на язове, бентове и водни централи.

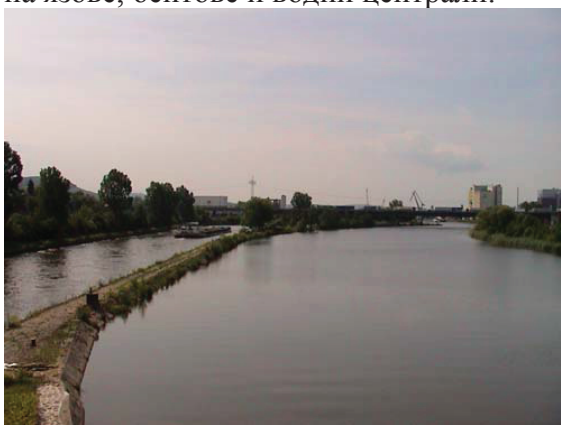

Фиг. 32: Участък от верига ретензионни басейни на р. Некар при Улм.

При препречването на водите се намалява скоростта на течащите води. Изкуствените „езера” се характеризират с нетипично отлагане на фини седименти, с по-високи температури и занижена кислородна концентрация. Изменените условия не представляват повече подходящо местообитание на типичните за течащите води живи организми. Развиват се значително по-различни съобщества.

Километри от много реки в Германия са поредица от такива изкуствени езера с описаните по-горе последици поради различни типове водоползване.

4.13. ЗАУСТВАНЕ НА ОТПАДЪЧНИ И ОХЛАЖДАЩИ ВОДИ.

Заустванията на отпадни и охладени води могат да действат като бариери за миграцията предвид измененото качество на водите.

Фиг. 33: Заустване на охлаждащи води.

4.14. ЕСТЕСТВЕНИ ПРЕГРАДИ

Естествени прегради, като напр. скали, също могат да затруднят или да възпрепятстват мигрирането на живите организми.

Фиг. 34: Естествен бързей при скално дъно на р. Ягст при Дьорцбах.

Известни естествени прегради са водопадите (фиг. 35) и изчезването на Дунава при Имендинген (фиг. 36).

Фиг. 35: Водопадът на р. Рейн при Шафхаузен

Фиг. 36: Изчезването на р. Дунав при Имендинген.

Като естествени прегради се определят и бобровите язове.

Фиг. 37: Яз на бобри.

5 ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПРОХОДИМОСТТА

В следващите страници с помощта на примери са представени различни подходи за възстановяване на проходимостта на реките. Те показват ангажираността на провинция Баден-Вюртемберг за възстановяването на речната проходимост. Чрез сравняване на състояние преди и след мерките за възстановяване следва да бъде представено подобряването на ситуацията. Трябва само да бъдат представени различни възможности. Подробна информация относно изискванията и конструкциите както и примери се съдържат в останалите части на поредицата наръчници. При напречните съоръжения в приложение влизат следните решения за възстановяване на проходимостта:

- Премахване на съоръжението (5.1)
- Създаване на „обходно" водно течение (5.2)
- Преустройване в пълна или частична рампа (5.3)
- Рибни проходи за изкачване по течението под формата на корита или улеи (5.4)
- Особени строителни съоръжения
- Рибни проходи за слизане по течението
- Начини на строителство с подобрена проходимост (5.5)

При линейни строителни съоръжения (тръби, брегови и дънни укрепвания) са възможни следните:

- Премахване (5.1.)
- Инженерно-биологични решения
- Начини на строителство с подобрена проходимост
- Вграждане на дънен субстрат и създаване на брегови берми

В таблицата в Приложението е представено систематично разделение на съоръженията за възстановяване на проходимостта в съответствие с разработен 1996 г. нормативен акт. Разграничаването е резултат от анализ на използваните в различни регламентиращи и нормативни документи понятия. При използването им бе направен опит дефинициите им да се придържат към нормите, което не бе винаги възможно. Разграничаването на рибните проходи за изкачване по течението е според местоположението им спрямо преграждащото съоръжение.

Таблица: Разграничаване на съоръженията за възстановяване на проходимостта – приложена в края на текста.

Трябва да се подчертае, че освен пълната рампа, всички останали съоръжения възстановяват загубената проходимост на водното тяло само частично.

Вторичните ефекти (виж гл. 4) могат да бъде намалени чрез:

- Достатъчно количество на минималния воден отток в участъците;
- Премахване на бента/яза или намаляване на височината и дължината му
- Заобикаляне на преградата чрез обходно водно течение
- Развитие на водоема чрез свързване на странични водно тела и заливни територии

Изисквания за възстановяване на проходимостта

При съоръжения за осигуряване на проходимостта е необходимо размерите на съоръжението да отговарят на изискванията на характерната за типа водно тяло рибна фауна и на бентосните организми. Освен това съоръженията трябва да бъдат поддържани, за да се гарантира функционалността им. Също така важен е изборът на точния тип съоръжение, т.е. достатъчна скорост на водното течение, по което рибите се ориентират и оптималното място на съоръжението за изкачване. За бентосните организми е необходимо да се спазват същите изисквания и за слизане по течението.

Изборът на типа съоръжение (начин на построяване и вида на строителството) за възстановяване на проходимостта зависи от разликата между водните нива от двете страни на съоръжението, която трябва да бъде преодолявана, и особено от наличното пространство. Тесни речни долини с високо антропогенно натоварване (населени места) рядко предоставят възможност за изграждане на „обходни" водни течения.

При избора на подход трябва да бъдат съблюдавани факторите време, разходи и техническа възможност. Начинът на процедиране трябва да отговаря на типа на водното тяло/водната система. При планиране на мероприятията участие следва за вземат институциите, отговорни за опазване на рибните ресурси, природозащитните институции и други засегнати страни.

ОСОБЕНИ ИЗИСКВАНИЯ

При водни тела с дълбочинна ерозия трябва първоначално да се опита ограничаването и до естествени размери. За това може да е необходимо изграждане на ретензионни съоръжения в участъци, преминаващи през населени места. Освен това този тип ерозия може да бъде спряна чрез удължаване на участъка за протичане на водата. Това може да се постигне чрез естествената водна динамика, евентуално подкрепена от допълнителни мероприятия. Необходими са площи на разположение в ляво и дясно от коритото на реката.

При вливане на отпадни и охлаждащи води е необходимо количеството и качеството им да се приведат в допустимите граници, за да не настъпва бариерен ефект. Такива зауствания трябва да се избягват в обезводнени участъци или по същото време в тях трябва да се осигури по-високо количество на водния отток.

Ако е налице речно тяло с няколко бариери, приоритизирането на дейностите по възстановяване на проходимостта може да се основава на:

- Линейни връзки между горното и долното течение
- Секторни връзки – изграждане на екологично значими участъци от местообитания

Състоянието на научното познание по темата за рибните миграции е обобщена в изданието на ATV-DVWK „Опазване на рибите и рибни проходи" от юли 2004 г. Освен съоръжения за възстановяване на проходимостта под внимание може да се вземе и подходящото ползване на съоръженията, напр. периодично изключване на турбини на водноелектрически централи. В последно време турбините се усъвършенстват по отношение влиянието им върху рибите.

5.1. ПРЕМАХВАНЕ НА СЪОРЪЖЕНИЯ

Особено при малките речни тела налице са множеството прагове, служили в миналото за напояване на ливади, чиито начин на ползване е вече променен. Чрез тях придвижването на водните животни се възпрепятства. В такива случаи при отсъствие на културно-исторически (глава 6) или други съображения, отстраняването на тези съоръжения има превес при избора на мерки.

Сравнение преди и след възстановителни мерки 1

Премахване на дънна преграда беше проведено на р. Айх при Нюртинген-Оберензинген чрез взривяване.

Фиг. 38: Водният пад преди взривяването.

Фиг. 39: Взривяване.

Фиг. 40: Изградена рампа с неравна повърхност.

Планираното оформяне на взривените каменни маси отпадна, тъй като реката сама моделира рампата. Проходимостта беше възстановена. Нивото на горното водно огледало спадна с няколко сантиметра. Вторични въздействия върху нивото и състоянието на подпочвените води и върху крайбрежната растителност до днес не са установени.

Сравнение преди и след възстановителни мерки 2

Също така показателно е премахването на брегово укрепване с цел възстановяването на латералната проходимост на водното тяло на р. Ратценграбен при Биберах.

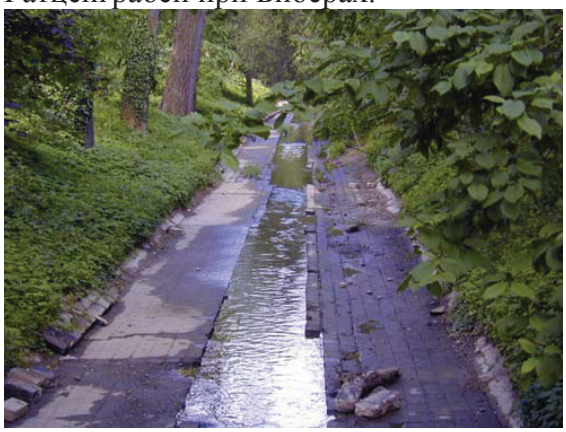

Фиг. 41: Участък от р. Ратценграбен, хванат в бетонен канал.

Фиг. 42: Реката след премахване на укрепването.

Сравнение преди и след възстановителни мерки 3

Отварянето на вкарана в тръба или затворен канал вода е възможно в някои случаи и в населените места.

Фиг. 43: Потокът не се вижда.

Фиг. 44: След преустройството.

5.2. „ОБХОДНИ" ВОДНИ ТЕЧЕНИЯ

Създадените заобикалящи преградното съоръжение нови водни течения са освен начин за възстановяване на проходимостта на реката и местообитание. Ето защо те имат голямо значение за екологията на водните тела. Тези съоръжения също се нуждаят от място. Те могат да се реализират при големи и малки съоръжения с различна дължина.

Фиг. 45: „Обходно" водно течение при ВЕЦ на р. Некар при Кирхентелинсфурт.

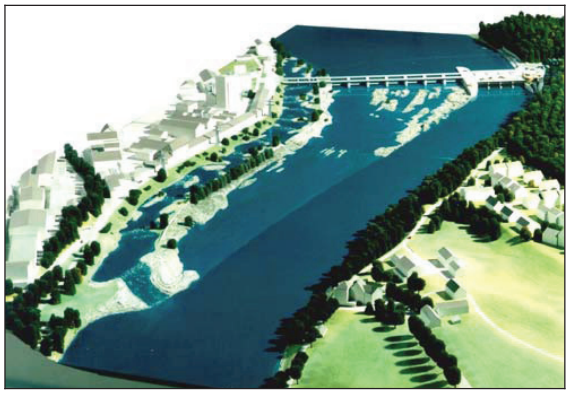

Фиг. 46: Модел на природосъобразно обходно водно течение (ляво) при новопроектираната ВЕЦ Райнфелден на горен Рейн в участъка на днешния канал на централата.

Фиг. 47: Обходно водно течение на р. Некар при Кийбинген.

Фиг. 48: Обходно водно течение на р. Енц при Нийферн.

Фиг. 49: Рибен проход с корита и неравни улеи заобикаля регулиращо съоръжение на р. Фелдбах при Ваксхурст.

Фиг. 49 показва комбинирано съоръжение, което заобикаля в много къс участък речен праг. Конструкцията от камъни отговаря на съоръжение на връзка между басейни.

В част 2 на поредицата от ръководства са описани подробно планирането и вида на тези „обходни водни течения".

5.3. ПРОХОДИМИ НАПРЕЧНИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Една добра възможност за възстановяване на проходимостта на реките е превръщането на напречни преградни съоръжения в цяла или частична рампа. Тези варианти имат предимството да не изискват допълнителни площи. Рампите могат да бъдат създадени така, че да осигурят проходимост и при ниски води.

Сравнение преди и след възстановителни мерки 4

Преобразуване на регулиращ речен праг на р. Айх при Грйотцинген, окръг Еслинген.

Фиг. 50: Бент преди преустройството (типично запушване на рибния проход с плаващи предмети).

Фиг. 51: Преобразуване в рампа след няколко седмици.

Сравнение преди и след възстановителни мерки 5

Преобразуване на праг на р. Айх при Валденбух

Фиг. 52: Преди – пад на р. Айх при Валденбух.

Фиг. 53: Рампа с грапава повърхност замества пада. Брегът е укрепен чрез залесяване.

Сравнение преди и след възстановителни мерки 6

Преобразуване на праг и отстраняване на брегоукрепленията на р. Кьорш при Шарнхаузен.

Фиг. 54: Преди – праг при Кьорш.

Фиг. 55: Рампа с неравна дънна повърхност и камъни заместват пада и брегоукрепителните съоръжения.

Преустроеното съоръжение за хидроложки измервания на р. Ягст при Унтергийзхайм (фиг. 56) и частична рампа в долината Обермарш.

Фиг. 56: Преустроеното съоръжение за хидроложки измервания на р. Ягст.

Фиг. 57: Рампата в дясно осигурява проходимостта на р. Дунав при ВЕЦ Алфредстал-Обермаритал.

В част 2 на поредицата наръчници подробно са описани планирането и оформянето на рампи.

5.4. РИБНИ ПРОХОДИ ПОД ФОРМАТА НА КОРИТА И УЛЕИ

При липса на място проходимостта често може да бъде възстановена само чрез изграждане на рибни проходи под формата на корита и улеи, чрез които се осигурява достатъчно водно течение, насочващо рибите.
При съобразяване на подходящо оформяне на дъното при конструирането на съоръженията, и бентосните организми биха могли да ползват рибните прагове. За тези видове е важно свързването на рибния проход с горната и долната част на водоема.
Дори и при големите ВЕЦ е възможно да се осигури проходимостта на водоема.

Фиг. 58: Процепов проход при Ифецхайм на Рейн.

Фиг. 59: Коритно-процепов проход на промишлен канал в Ращат-Нийдербюл.

Фиг. 60: Заустване на коритно-процепов рибен проход.

В листовката на Немския съюз за водно стопанство (DVWK), съотв. в подготвяната в момента листовка, подробно е описано планирането и оформянето на рибни проходи под формата на корита и улеи.

5.5. НАЧИНИ НА СТРОИТЕЛСТВО С ПОДОБРЕНА ПРОХОДИМОСТ

При нови или санирането на стари съществуващи съоръжения има възможност да се минимизират ограниченията в проходимостта. Примери за нови задържащи води съоръжения с достатъчни възможности за проходимост са представени на фигури 61 и 62.

Фиг. 61: Ретенционно съоръжение за високи води на р. Шварцбах.

Фи

Фиг. 62: Ретенционно съоръжение за високи води на р. Раусмюуле.

Водосточни и други тръби (пресичащи съоръжения) с достатъчна големина на профила са също подходящи да осигурят мигрирането на животните (фигури 63 и 64).

Фиг. 63: Пример за пресичане на поток с инфраструктурно съоръжение.

Фиг. 64: Брод замества мост.

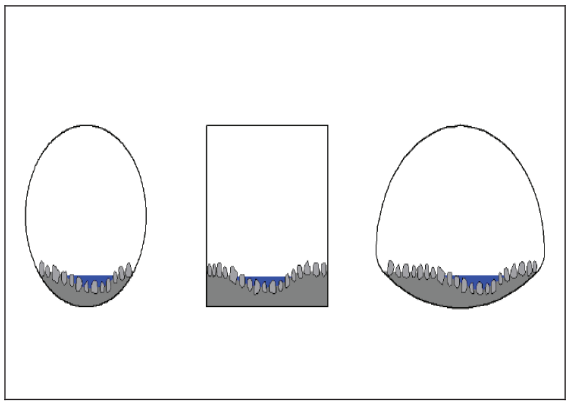

Фиг. 65: Възможни профили на водосточни тръби..

6. ОСОБЕНИ СЛУЧАИ

6.1. ВРЕМЕННИ ВОДНИ ТЕЛА

Досега се считаше за необходимо създаване на временните водни тела (временно пресъхващи), напречни преградни съоръжения като ретензионни басейни за високи води в карстови райони. Като временни водни тела могат да се определят и участъци от течащи повърхностни води, които през определени периоди на годината се просмукват в карстовия субстрат и изчезват.

При съоръжения, изградени на временни течащи води, изискването за осигуряване на проходимостта е дискусионно. Типичното водно количество във водоема не може да послужи за преценка на необходимостта от проходимост. Не съществуват приложими хидроложки дефиниции, от които да се направят заключения за типични съобщества за тези течащите водни местообитания. Не съществуват и данни, които биха могли да наложат изводи.

Фиг. 66: Ретензионен басейн за високи води в долината Натхаймер, окръг Хайденхайм, изграден на временно водно тяло.

Поради тези причини се предлага оценката да се провежда на база на биоиндикатори. При наличие на типичен за реките макрозообентос по дънния субстрат на водното тяло, то става дума за течащ водоем и е необходимо осигуряване на проходимостта. Водното тяло се характеризира с преминаване на вода достатъчно дълго време, за да предложи на животните необходимите им условия за живот. В случай, че в такъв тип водни тела няма бентосни организми, се касае за временни водни тела, за които не е необходимо осигуряване на проходимост.

6.2. ЗАЩИТА НА РЕЧНИТЕ УЧАСТЪЦИ

Бариерите в течащите водоеми имат отчасти и защитна функция, тъй като могат да спрат разпространението на неместни видове, на нежелани животински видове или внасяне на болести в участъците от водните тела. Предвид това от рибовъдни или природозащитни съображения може да е необходима преценка за временно невъзстановяване на проходимостта, напр. за защита от рибни инфекции или опазване на застрашени рачешки или рибни популации. Необходимо е да се провери:

- Каква заплаха представлява възстановяването на проходимостта на водното тяло, ако в този участък попаднат нови (чужди) видове или заболявания,
- Кои животински видови могат да бъдат застрашени или изместени
- Какво е значението на този участък от водното тяло за естествено срещащите се животински видове и колко са алтернативните участъци със сходни характеристики в близост?

Не може да бъде дадена универсална препоръка. Всеки отделен случай трябва да бъде научно обследван и да се взима решение на база на задълбочен анализ. Оценката следва да бъде направена в тясно сътрудничество с водните, рибните, природозащитните и ветеринарните служби.

6.3 КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ АСПЕКТИ

Културно-исторически съоръжения, като язове и вади за напояване на ливади, ВЕЦ с водни колела, използващи силата на водата също често представляват прегради за проходимостта на водните тела. Част от тези съоръжения са паметници на културата и в някои случаи отстраняването им би било голяма културно-историческа загуба. Тук проходимостта трябва да бъде възстановена в съответствие със законовите разпоредби.

7. ДЕФИЦИТИ, КОНТРОЛ И ОЦЕНКА НА ПРОХОДИМОСТТА НА ПРОХОДИ.

7.1. ОБОБЩЕНИЕ

Съхраняването или възстановяването на проходимостта на водните тела за естествената фауна на течащите води е немислимо без помощни съоръжения. Техният вид и изпълнение трябва да бъдат определяни според ефективността им и поведението на типичните водни организми. Пригодното за конкретното място съоръжение (обходно водно течение, рампа, рибен проход) трябва да бъде създадено и поддържано по подходящ начин. Само в редки случаи преградните съоръжения се премахват

цялостно. В тази глава се набляга върху ситуацията с проходимостта за риби през рибни проходи. В нашите течащи води рибите са организмите с най-високи изисквания към пространството и за това се разглеждат като основни представители на фауната на течащите води. Освен за риби, помощните съоръжения служат и за придвижване на макрозообентоса.

Рибните проходи се нуждаят от поддръжка, поправка или подновяване, за да изпълняват първичната си функция. Някои съоръжения като обходните водни течения или рампите могат да служат и като допълнително местообитание за укриване или отлагане на яйца.

С настоящата методология, както и с познанията и опита от досегашната практика по отношение на прагове и рампи, принципно е възможно на всяко място да бъде построено и изградено функциониращи рибно съоръжение, осигуряващо предвижването на рибите срещу течението. Функционалността на типичните съоръжения е сигурно доказана чрез контролни изследвания. При тези типични съоръжения може да се прогнозира успеваемостта и при правилно изпълнение последващ контрол често не е необходим.

Оптимални предпоставки за изграждане на рибни проходи при преградните съоръжения често липсват. По правило пространствени или други ограничения заплашват правилното им функциониране – особено при последващо строителство на рибни проходи на съществуващи напречни бариери. Често в такива случаи изпълнението на стандартизирани помощни съоръжения за рибите е невъзможно и се предприема изпълнение на индивидуални пилотни съоръжения. В тези особени ситуации функционалността им не може да се предвиди още от самото начало. Необходими са специализирани биологични и екологични изследвания относно наличието и поведението на рибите при съоръжението. Предвид конструктивни ограничения в някои редки случаи съзнателно се налагат ограничения на проходимостта за всички налични видове риби. Този дефицит, напр. при деривационни ВЕЦ, се компенсира на друго място чрез друго съоръжение. Трябва да е възможно реализирането на строителни изменения в някои особено случаи, при които да се монтират и подвижни елементи. В случай, че не са бетонирани, насочващите течението блокове могат също да бъдат адаптирани при нужда.

При по-стари съоръжения често са налице малко или въобще липсват познания за тяхната ефективност. Необходими са контролни изследвания с цел оптимизиране на видово специфичните съоръжения.

При проверка на функционалността на рибните проходи е необходимо да се оцени и възможността за разпознаване на съоръжението. В някои случаи възможността за придвижване надолу по течението през рибните проходи има ключова роля. Не трябва рибите от горното водно ниво да попадат в критичната зона на турбините или върху решетки със силно течение на водата.

Ако са налице резултати за функционалността на тези особени случаи, те биха могли при определени предпоставки да се пренесат на други сравними места. При строителството на рибните проходи опитни експерти могат да вземат решение без допълнителни, скъпо струващи и отнемащи време изследвания на функционалността на съоръженията.

7.2. ДЕФИЦИТИ ПРИ ФУКЦИНАЛНОСТТА

В резултат на съвместната работа на водните и рибните служби в провинция Баден-Вюртемберг през 2003 г. и на основа на практическия опит на експертите рибовъди се установи, че дефицитите при помощните съоръжения са разнообразни и водят до различни по

степен въздействия върху проходимостта. По-долу са посочени примери за такива недостатъци:

A) Възможност за разпознаване на съоръженията и навлизане в съоръжението в участъка на заустване

- Грешно положение и поради това липса на правилното насочващо течение за рибите или за други видове организми;
- Липса на връзка с дъното, напр. поради смъкване в резултат на липсваща осигуровка или високо разположение на „прозореца за изкачване";
- Насочващото течение е с недостатъчна скорост поради неправилно изчисление или не пропускане на минималното екологично количество вода

B) Преодоляемост

- Недостатъчна дълбочина
- Силна турболенция или висока скорост на водното течение
- Непреодолими падове
- Малък по размер рибен проход, през който не могат да преминат големи риби
- Липса на типичния за водното тяло дънен субстрат

C) Заустване и водно течение в участъка на водовземане

- При ниски нива на водата зад бента липса на възможност за навлизане в прохода за слизане по течението
- Липса на подходящо събиране на влачените от водата предмети и често запушване
- Неблагоприятно положение върху бента и резултиращ висок потенциал на пресъхване
- Близост до турбините
- Липса на преход между субстрата в канала и дънния субстрат на реката

D) Поддръжка

- Грешното местоположение води до често запушване на рибния проход
- Липса на редовно почистване на натрупани наносни материали и довлечени от водата предмети
- Липса на поддръжка и ремонтиране след наводнения, довели до запушване на проходите или до вреди върху части от съоръжението
- Непремахване на възникнали падове

Дори наличието на едно от горните обстоятелства може да доведе до частична или пълна липса на функционалност в помощните съоръжения

7.3. КОНТРОЛ НА ФУНКЦИИТЕ

Контролът на функционалността на помощните съоръжения по правило е възможно само при контрол на изкачващите се срещу течението риби. Опитен експерт може да прецени доброто функциониране на съоръжението с един поглед в района на водохващането, преминаването на водата през рибното проход и в района на заустването. Качествени методи за преценяване на ефективността може са директните наблюдения или електроуловът. В допълнение, в най-тесните места на рибните проходи, скоростта на водата може да бъде добре пресметната и сравнена с изискванията на отделните видове риба. Окончателна, сигурна и почиваща на количествени критерии оценка на функцията на съоръженията е възможна само чрез директен улов, с маркиране или чрез специални броителни съоръжения.

За оценката на дадено съоръжение е необходимо да са налице поне данни за рибната фауна във водното тяло. В някои случаи за набиране на достатъчна и точна информация помагат и анализи на данни от рибовъдството или анкети сред риболовците. При задълбочени изследвания потенциалът на изкачване срещу течението на срещащите се в реката видове риба, големината на техните популации и разпределението им по големина може да се направи чрез електроулов във водите под напречната преграда. Въз основа на тези изследвания се определя и методиката за контрол на ефективността.

Миграцията на безгръбначни също може да бъде изследвана чрез уловни съоръжения или чрез контрол на населването на дънния субстрат в съоръжението.
За оценка на проходимостта за макрозообентоса е удачно набирането на проби от дънния субстрат и лабораторното им изследване. Съществуват различни методи за пробонабиране. В практиката рядко се прибягва до този метод и следователно тук той не се разглежда повече.

7.3.1 УЛОВ С МРЕЖА

Надеждни изводи за функционирането на помощните съоръжения може да се наберат чрез улов на мигриращи срещу течението риби в горната част на рибния проход. Средството за улавяне, в повечето случаи риболовна мрежа, трябва да се инсталира винаги точно на изхода на рибите. На това място може със сигурност да се докаже проходимостта на цялото съоръжение. Особено при съоръжения с пилотен характер или при водни тела, за които е предвидено продължително наблюдение на рибните запаси, могат още по време на строителството на рибния проход да се направят постаменти за мрежите, напр. под формата на у-образни шини. Освен това е необходимо и мрежата да е лесно достъпна, да може да бъде оптимално изпразвана и поддържана.
При планирането следва да се вземе предвид потенциалния брой на мигриращите срещу течението риби и размерите на мрежата да бъдат съобразени с това. Така например в речния регион на мряната капацитетът на мрежите при рибните проходи трябва да е значително по-голям, отколкото в речния регион на пъстървата. На рибния проход на Рейн при Ифецхайм, който предвид големината си е от особено значение, по време на миграции са уловени няколко стотици килограми.

Фиг. 67: Мрежа на рибен проход.

Цялото сечение на отвора трябва да бъде обхванат от мрежата така, че да не може рибите да я заобикалят. Съоръжението за хващане на рибата следва да се проверява постоянно. При задръстване на мрежата с отпадъци е възможно уловът да бъде компрометиран. Колкото по-малко е окото на мрежата и отстоянието и от стените, толкова повече усилия са необходими за наблюдението и. Чрез правилен подбор на формата на мрежата и при възможност за смяна на самия и материал мрежата може да бъде адаптирана към условията на улов и към целевите видове и тяхната големина.

Фиг. 68: Мрежа за преброяване в рибния проход при Ифецхайм на р. Рейн.

Освен това е необходимо да се внимава рибите да не се наранява от издадени ръбовете или други подобни. Интервалът за проверяване на мрежата трябва

да се адаптира към чувствителността и количеството на очакваните риби. Според наличната рибна фауна във водоема уловът и анализът могат да се окажат много трудо- и времеемки. Знания за поведението на видовете риби при миграция и тяхната големина в рамките на деня и в различните годишни сезони могат да помогнат за ограничаване на пробовземането и разходването на средства и време.

7.3.2. МАРКИРАНЕ НА РИБИ

Чрез маркиране на екземпляри и повторния им улов е възможно да се изследва функционалността на рибните проходи и другите съоръжения в малките водоеми. Рибите се маркират с външни ясно различими (чрез бои) или вътрешни (микрочипове и предаватели) марки. За целта е необходимо под съоръжението чрез електроулов да бъдат хванати, маркирани и върнати обратно във водата представителен брой от наличните видове риба или различни по големина екземпляри от избрани видове. Важно е да се знае съотношението между маркираните и немаркирани риби, за да се направи оценка на количествените характеристики на съоръжението. За да се увеличи сигурността на направения анализ е важно водоемът под съоръжението да бъде затворен, за да не се стигне до смяна на екземплярите и отдалечаване на маркираните риби. След предварително определено време в миграционния период на рибите е необходимо да се проведе отново обследване на рибите над и под съоръжението. Необходимо е да се има предвид, че често в мястото на спиране на водата над съоръжението липсват подходящи хабитати, които да бъдат населени от мигриращите срещу течението видове риби. По правило подходящи местообитания се появяват едва след микроязовира, където следва да се очакват маркираните риби. Оценката на функционалността на съоръжението се извършва на база общ брой уловени екземпляри и съотношението между маркирани и немаркирани. Недостатък на този метод е голямото влагане на сили и разходи и често неблагоприятното съотношение между маркирани и немаркирани риби при повторно улавяне. Поради тази причина този метод се препоръчва за малки водни тела, в средната и горна част на пъстървовия участък на реката. Използва се и за водоеми, където съоръженията за преминаване на рибите не дават възможност за поставяне на мрежи или други уреди за улавяне.

При използването на предаватели рибите също се улавят и се маркират индивидуално под прохода. Тогава детекторът, поставен на съоръжението регистрира преминаващите и плуващите наоколо маркирани екземпляри. Предвид техническите си характеристики този метод се ограничава само за рибните проходи.

7.3.3. АВТОМАТИЧНИ ПРЕБРОИТЕЛНИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Автоматичните преброителни съоръжения регистрират мигриращите риби за целите на продължителен мониторинг. Методите се основават на различни принципи като фотокапани, рецептори за движение или видеокамери. Във Франция и Великобритания се използват съоръжения, които с помощта на електроди създават електрическо поле с дефинирано съпротивление. Постоянно се регистрират промените в съпротивлението, предизвикани от плуващи през съоръжението риби. Силата на сигнала и последователността на записите са показател за големината на рибите и посоката им на движение. С този метод не може да бъде определен видът на рибата, за което са необходими и допълнителни мерки като улов с мрежи или поставяне на видеокамери.

На рибния проход Ифецхайм на р. Рейн се използва автоматична видеокамера, която чрез специален софтуер заснема преминаванията на рибите директно

върху твърд диск. Предимството на този метод е, че преминаващите риби могат да се определят по вид и да се събере информация за тяхното състояние.

Фиг. 69: Рибен пасаж от видеонаблюдението при пункт Ифецхайм.

Поради високите разходи и необходимата инфраструктура такива броячи се използват при рибни проходи на големи реки или водоеми с доказана голяма миграция на риби.

7.3.4. ТЕЛЕМЕТРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Рибите могат да бъдат индивидуално маркирани чрез радио- или ултразвукови предаватели и техният миграционен път може да бъде редовно проследяван и то на сравнително кратки периоди от време. С телеметричните измервания миграционните предвижвания на рибите могат да бъдат изследвани в детайли. Под и над напречни съоръжения с тях може да се определи точното място на подхода на рибата към съоръжението и в случай на недостатъчен воден отток да се оптимизира количеството на преминаващата вода и мястото на рибния проход.

За рибите от голямо значение е безвредното преминаване през места с ВЕЦ. Телеметрични изследвания над централите спомагат да се визуализира поведението на рибите и пътя им на преминаване през централата или през бентовете.

Телеметричните изследвания имат недостатъка да изискват много време и да могат да се прилагат на относително малък брой риби.

7.3.5. СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА МИГРАЦИЯТА ПО ТЕЧЕНИЕТО

Към момента такива съоръжения се намират във фаза на развитие за провинция Баден-Вюртемберг. В тази връзка, ефективността и функционалността на тези съоръжения се обследва основно. Чрез уред за улавяне в края на байпаса или подобно съоръжение от друг тип могат да бъдат изследвани спускащите се видове риби. Освен това, необходимо е да бъдат изследвани и изходите на турбините и евентуално други проходи, през които рибата би могла да преминава, с помощта на мрежи или други уреди за улавяне, което е доста трудоемко при големи реки. Тъй като заедно с рибите по правило се улавят и всякакви носени от водата предмети и материали, то мрежата или уредът за улов бързо се запушва. Интервалът на контролиране трябва да се адаптира съответно.
Предвид различното поведение на рибите (напр. при младите сьомги и змиорките), типът на съоръженията за спускане по течението и проверките за тяхната ефективност трябва да се конструират според необходимостта индивидуално. Трябва да се съблюдава и времето на миграциите на видовете риби.

7.4. ОЦЕНКА

Съоръжение за преминаване на риби може да се определи като функционално, ако с доказаните методи могат да се установят всички мигриращи видове, естествено обитаващи водното тяло, във всички възрастови стадии, в достатъчно количество. За количествена оценка, респ. оценка на функционалността по правило е необходимо събиране на

данни за миграционния потенциал, респ. за големината на популациите под съоръжението и за тяхното разпространение. За не добре функциониращо съоръжение се определя това, което представлява бариера за определен размер на рибите или за определен вид. Наложително е всички съоръжения да осигуряват проходимост за цялата естествена рибна и макроозообентосна фауна на региона.

Едно помощно съоръжение за преминаване на макрозообентоса е ефективно тогава, когато за всички безгръбначни е възможно разпространението срещу течението.

За миграциите по течението едно съоръжение е добре функциониращо тогава, когато всички налични видове риби и индивиди във всякакви размери използват пълноценно съоръжението, преминават ненаранени през него и могат да продължат миграцията си.

Обобщение на оценката в WAABIS (Информационната система за води, отпадъци, стари замърсявания и почви)

В рамките на изследването на всички водни съоръжения в Информационната система за води, отпадъци, стари замърсявания и почви трябва да се оцени и проходимостта на водоемите. Оценката е необходима и за преценка на заплахата в съответствие с разпоредбите на рамковата директива за водите и съответстващия и нормативен акт в Баден-Вюртемберг.

Локализацията на строителните съоръжения в WAABIS чрез поставяне на точка в мрежата на стопански използваните води. Техническите данни и оценката за проходимостта на водните тела се свързва с този точка на водното тяло. Принципно при оценката на проходимостта на въпросния участък от водното тяло, той трябва да се разглежда под и над преграждащото съоръжение: Могат ли водните организми да преминат от участъка под съоръжението в участъка над съоръжението?

При деривационните ВЕЦ е необходимо да се направят две оценки – едната на първичното корито на водоема и втората на канала. За да има пълна проходимост, и двете водни тела трябва да са проходими, т. е често са необходими две съоръжения.
„Съоръженията за осигуряване на проходимост" представляват сложен WAABIS-обект и трябва да се причисляват към съответното строително съоръжения, напр. ВЕЦ, яз. Рампите с неравномерна дънна повърхност върху цялата ширина са дънни строителни съоръжения. Частичните рампи са „Съоръженията за осигуряване на проходимост" и трябва да бъдат причислени към основния обект.
Обхващат се три параметъра, всеки с три нива на оценка, вкл. и „липса на данни". За оценката няма зададени твърди критерии, като напр. за разликите между водните нива над и под съоръжението. Оценката важи за среден речен участък и е задължителна.
Оценката на проходимостта се осъществява от институцията, отговорна за управлението на водите след съгласуване с институцията, отговаряща за рибните запаси. Така се осигурява квалифицирана оценка на строителното водно съоръжение и на водоема.

7.5. ПРИЛАГАНЕ

Съоръженията за улавянето на рибите с цел контрол на функционалността му трябва да се планират от опитни и хабилитирани лица. Често предвид комплектността на изследванията за такива помощни съоръжения, изследванията се правят от биолози-ихтиолози с участието на институция по рибно стопанство. Необходимите данни за състоянието на популациите и тяхната оценка се извършва според ихтиологичните и екологичните стандарти.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ТАБЛИЦА

МИГРАЦИЯ ПО ТЕЧЕНИЕТО	**МИГРАЦИЯ СРЕЩУ ТЕЧЕНИЕТО**

<table>
<tr><td rowspan="2">Съоръжения за опазване на рибите и съоръжения за слизане по течението</td><td rowspan="2">Проходими за рибите напречни съоръжения</td><td>„Обходни” течения</td><td>Коритни рибни проходи</td><td>Улейни рибни проходи</td><td rowspan="2">Специални начини на строителство</td></tr>
<tr><td colspan="3">Възможни комбинирани съоръжения</td></tr>
<tr><td>При водовземане/ВЕЦ</td><td>Засягащи цялото напречно съоръжение или само част от него</td><td>Заобикалящо напречната преграда съоръжение</td><td colspan="3">На или в напречното съоръжение</td></tr>
<tr><td>Съоръжения за ограничаване на достъпа на рибата:
- Решетки
- Филтри
Помощни съоръжения:
- Байпаси
- Предпазни клапи</td><td>- Дънни рампи
- Дънни приплъзвания (много плавно изравняване на разликите в нивата)
-Частични рампи
-Специални рампи при хидроизмер-вателни съоръжения</td><td>Изкуствени течащи водни тела в строителство с отделни камъни или смесен тип строителство, напр. с функции на местообитание</td><td>- Конвенционални коритни проходи между водните тела
- Процепни проходи
- Улейно-коритен проход с неравномерно дъно
- Проход с малко езерце
- Коритен проход с каменни стъпала
- меандриращ проход
- полуцилиндричен проход
- ромбоиден проход</td><td>Строителство с отделни камъни
Четинест проход
Проход за змиорки</td><td>Шлюзове за риба
Рибен асансьор
Рибен катапулт</td></tr>
<tr><td>ATW-DVWK
Юли, 2004
Част 5 на поредицата наръчници</td><td colspan="2">Част 2 на поредицата наръчници</td><td colspan="3">DVWK – бюлетин 232-1996</td></tr>
</table>

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

ИЗИСКВАНИЯ НА ИНДИКАТОРНИ ВИДОВЕ РИБИ КЪМ МЕСТООБИТАНИЯТА И ТЯХНАТА ПРОХОДИМОСТТА

По-долу са описани най-важните изисквания, които характерните видове риби в горната и долната пъстървова зона, както и в липаново-мряновата зона, т.е. в епиритралната до епипотамалната зона, имат към проходимостта на техните местообитания. Като характерни и съответно индикаторни видове са подбрани речната пъстърва, главочът, лешанката, липанът, сьомгата, планинският кефал, речният кефал, бялата мряна и скобарът.

Данните се основават на националната и международната литература и са цитирани в наръчника „Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ"[2] („Mindestabflüsse in Ausleitungsstrecken". LfU, 2005). Освен това в съответствие със специфичните характеристики на водите в провинция Баден-Вюртемберг са взети под внимание наблюдения, несъвпадащи с тези данни.

В настоящите насоки са разгледани общите изисквания на рибите, както и специфичните изисквания към максимално допустимата височина на напречните хидросъоръжения, минималната дълбочина на водата в плитки участъци, максималната скорост на течението, температурата на водата и съдържанието или наситеността с кислород. В наръчника „Необходимо минимално количество на оттока в обезводнени речни участъци, чиито води са отклонени към ВЕЦ" са описани и други параметри.

1. Горна и долна пъстървова зона (епи- и метаритрална зона)

1.1. Речна пъстърва

Характеристики и общи изисквания

Пъстървата (*Salmo trutta*) обитава богати на структури, хладни през лятото и богати на кислород горни течения на течащи водоеми и е разпространена навсякъде в Баден-Вюртемберг. Размножителният период е между октомври и декември, като излюпването става между февруари и март. Популациите в голяма степен са засегнати от хидростроителната дейност във водоемите и на места от недоброто качество на водите. От значение са убежищата, съответстващи на размера на тялото на рибите, тъй като възрастните пъстърви имат териториален начин на живот. Гъстотата на популациите зависи от количеството на наличните убежища. Често популациите биват подпомагани чрез изкуствено зарибяване. В Баден-Вюртемберг пъстървата се счита за потенциално застрашена.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

Подобно на сьомгата речната пъстърва се нуждае от места за размножаване с открито чакълесто дъно с достатъчен проток на вода, за да се развиват успешно хайверът и ларвите. Ларви са намирани и сред групи от водни растения.

Хвърлянето на хайвера става в горната част на чакълести брегове на дълбочина 8-25 см. Субстратът на дъното трябва да е с размери между 10 и 80 мм, като

[2] Най-важните части от този наръчник също са преведни в рамките на проект „Немски опит в прилагането на Европейското законодателство: Натура 2000 – управление и финансиране". Бел. р.

оптималният размер на субстрата е 20-30 мм. Количеството на пясъка не бива да надвишава 10 %. Необходимо е течението по дъното да е със скорост над 0,3 м/с, за да няма отлагане на пясък и органични частици. На местата за размножаване често е измервана скорост на течението 0,4 м/с. Elliott (1976) е открил зависимост между количеството на оттока и отнесения от водата хайвер. При необичайно силен отток може да се получи твърде голямо разместване на седимента и съответно да се стигне до значително отнасяне на хайвера.

Crisp (1996, 2000) посочва, че за да има достатъчно кислород в местата за размножаване на сьомгата, е необходима скорост на оттока 100 см/ч, съответстваща на скорост на просмукване 250–650 см/ч, като тези стойности могат да се отнесат и към пъстървите. Проучванията на пъстървови ларви са показали, че критичната скорост на течението за тях е ок. 0,15 м/с при 6–8 °C и ок. 0,19 м/с при 12–14 °C. Но дори при скорост, равна на 70 % от критичната, ларвите биват отнасяни от течението. Около 8 седмици след започване на храненето критичната скорост се покачва до 0,5 м/с. Предпочитаната скорост на течението вероятно е доста под тази установена критична стойност.

Местата за хвърляне на хайвера обикновено се намират на дълбочина 0,1–0,4 м, като рядко е измервана дълбочина повече от 0,3 м.

Смята се, че подходящата температура за развитието на хайвера е 4-6 °C. Като минимална температура се посочва 1 °C, а като максимална 13–15 °C, в зависимост от произхода на рибите. Оптималната температура е между 1 и 8 °C. За развитието на ларвите е подходяща температура 12 °C.

Нуждата на хайвера от кислород в началото е сравнително малка, но преди излюпването тя нараства значително. За успешното развитие на хайвера и ларвите е необходимо съдържание на кислород над 7 мг/л.

Млади индивиди

След напускането на местата за размножаване пъстървите се насочват към участъци с по-голяма дълбочина и подходящи хабитати. Обикновено рибите мигрират надолу по течението, но са наблюдавани миграции и нагоре по течението. Младите пъстърви предпочитат скорост на течението, по-малка от 0,3 м/с (предимно между 0,1 и 0,2 м/с). Те нощуват на места със скорост на течението 0-0,2 м/с. През зимата предпочитат участъци с по-слабо течение и често стоят в дълбоки вирове, подмоли, (малки) дънни ями, плитчини в крайбрежната зона или други подобни структурни елементи.

Младите пъстърви предпочитат участъците на течащите водоеми с дълбочина между 0,1 и 0,3 м.

Младите могат да се срещат в широки (и плитки) водоеми.

Изискванията на младите пъстърви към температурата и кислорода са подобни на тези на възрастните индивиди.

Възрастни индивиди

Известни са размножителни миграции нагоре по течението в продължение на много километри. Особено по-едрите пъстърви могат да мигрират на големи разстояния (до около 100 км или повече), за да достигнат местата за размножаване, докато за по-малките пъстърви са описани разстояния от порядъка на няколкостотин метра до няколко километра. Затова трябва да се гарантира проходимост в съответния участък. Смята се, че прагове с височина до 0,8 м са преодолими. Височината, която рибите могат да преодолеят, зависи от дължината на тялото им и от дълбочината на

водата. Дълбочината трябва да е поне 1,25 пъти колкото височината на прага. По-високите прагове могат да бъдат прескочени само от много едри пъстърви.

Необходима е дълбочина на водата, равна на два или три пъти ширината на тялото (20-30 см). В къси участъци (максимум 2 м) могат да бъдат преодолени плитки места с дълбочина, равна на ширината на тялото.

Предпочитаната скорост на течението е 0,2-0,3 м/с, като в Баден-Вюртемберг има измерени стойности около 0,5 м/с. При скорост на течението под 0,15–0,20 м/с пъстървите почти не хвърлят хайвер, независимо от размера си.

Независимо че предпочитат сравнително висока скорост на течението, любими места на пъстървите са дънните ями, както и плитчините в крайбрежната зона (коренища, подкопани брегове), както и други структурни елементи. Като цяло добрите пъстървови водоеми се характеризират с голямо разнообразие на дълбочината и съответно на скоростта на течението.

Особено по-едрите пъстърви предпочитат по широки (и по-дълбоки) води.

Видът обитава водоеми, които са хладни през лятото и са с температура под 20°C. Като цяло е подходяща температура между 10 и 18 °C. Леталната температура в зависимост от температурата на адаптиране е между 25 и 30 °C. При такива стойности рибите умират след няколко минути. При температура между 21 и 25 °C рибите могат да оцелеят в продължение на една седмица. Температурата, при която е възможно поемане на храна и съответно растеж, е 18–19 °C. Като оптимална температура се посочва ок. 13 °C.

Пъстървите се нуждаят от кислородно съдържание поне 5 мг/л, а средното съдържание на кислород трябва да е поне 9 мг/л. Директивата относно качеството на сладките води, които се нуждаят от опазване или подобряване, за да са годни за живота на рибите (78/659/ЕИО) изисква трайно поддържане на кислородно съдържание най-малко 7 мг/л, като при 50% от измерванията в един водоем стойността трябва да е най-малко 9 мг/л.

1.2 Главоч

Характеристики и общи изисквания

В Баден-Вюртемберг главочът (*Cottus gobio*) се среща в течащи водоеми, които имат силно течение и са богати на кислород. Тъй като този вид обитава дъната на водоемите, той е зависим от наличието на разнообразни субстрати като чакъл, дребни камъни, мъртва дървесина или дървесни корени. Размножителният период е между март и май.

Главочът е разпространен почти навсякъде в Баден-Вюртемберг, но популациите често са ограничени в горните части на водоемите и са малобройни. Видът се смята за застрашен във всички речни системи в Баден-Вюртемберг. Освен това главочът е включен в Приложение II на Директивата за хабитатите, така че за неговото опазване в Баден-Вюртемберг са обявени специални защитени зони.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

Хайверът и ларвите се развиват на дъното на водоема в порите между едрия седимент. След излюпването ларвите напускат дъното и биват отнесени от течението на плитки участъци с фин чакълест субстрат и по-спокойно течение.

Хайверът се залепя върху или между камъните. Според Bless (1981) в изследваните от него водоеми камъните, закриващи дупките, в които се снася хайверът, са с диаметър повече от 20 см. Мъжкият пази хайвера и чрез размахване на перките си осигурява приток на прясна вода. Тъй като хайверът се хвърля под камъни в дупки, които не бива да се затлачват с пясък или тиня, е необходимо скоростта на течението да е над 0,3 м/с.

Не са известни конкретни данни за предпочитаната температура и кислородно съдържание. Предполага се, че изискванията са подобни на тези на младите и възрастните индивиди.

Млади и възрастни индивиди

Главочът се нуждае от дъно с разнообразен субстрат (чакъл до по-едри камъни с диаметър 2-20 см). Около 50% от камъните трябва да са с размер повече от 5 мм. Младите главочи се нуждаят от фин чакълест седимент (с диаметър на камъните 2-3 см), върху който да пребивават през деня и да търсят храна. Затова предпочитаните от тях места са плитките зони, където има течение.

Възрастните предпочитат дъно с едър чакъл или едри камъни, което не трябва да е затлачено. Според Knaepkens *et al.* (2002) купчините от камъни от естествен или изкуствен произход са от решаващо значение за обитаването на застроени или сравнително еднообразни водоеми.

Освен камъни главочите могат да използват като микрохабитати и други структурни елементи като мъртви дървета и корени. Използването на субстратите обаче може да зависи и от конкуренция между индивидите на вида, така че е възможно и заселване на по-неподходящи субстрати.

Предпочитана от младите и от възрастните е надвесената крайбрежна растителност над 5% от водната повърхност, както и засенчване повече от 60%. Каменистите субстрати под коренища често се ползват като микрохабитати от по-малките индивиди (до 6 см дължина).

Дънни прагове с височина 5 см (разлика във водното ниво от двете им страни) са трудно преодолими, а по-високите прагове почти не могат да бъдат преодолени. Като цяло не е възможно прескачане на прагове с падаща водна струя. Установени са миграции на малки разстояния, но и на няколкостотин метра. Може да се приеме, че скоростта на разпространение на главоча е малка.

Младите главочи живеят при скорост на течението ок. 0,2–0,5 м/с, а възрастните могат да толерират скорости до 1,2 м. При скорост под 0,2 м/с главочите не могат да просъществуват дълго. В рамките на едно проучване на няколко течащи водоема Bohl & Lehmann (1988) са установили успешно съществуване на главоча при максимална скорост на течението 0,1-0,4 м/с, а Stahlberg-Meinhardt (1994) – при скорост 0,2–0,7 м/с. При своите проучвания Bless (1981) е измерил скорост около 1 м/с. Скорост 1,2 м/с също може да бъде толерирана. Трябва обаче да се вземе под внимание, че рибите обитават дъното на водоема, както и микрохабитати по дъното, където скоростта на течението е по-малка. Експериментално са установени миграции на голяма част от изследваните риби при скорост 0,75 м/с. В сравнително еднообразно структурирани водоеми главочите многократно са установявани при максимална скорост 0,6 м/с, докато при скорост 0,2 м/с или по-малко почти не са намирани главочи.

Младите главочи предпочитат предимно плитки участъци, основно с дълбочина 20 см. При възрастните до голяма степен няма ясно предпочитание към дълбочината. Наблюдавано е, че в потоците рибите избягват дънни ями, по-дълбоки от 1 м, което обаче вероятно е свързано с по-малката скорост на течението по тези места. В реките са открити популации до дълбочина около 9 м. Не е установена зависимост между

варирането на максималната дълбочина (параметър на структурното разнообразие) и честотата на разпространение на главоча.

Видът няма ясно изразено предпочитание към определена ширина на водоема. Освен това явно няма връзка между варирането на ширината и честотата на срещане на вида.

Числеността на главоча намалява при достигането на температура около 18 °C, като при температури над 22 °C главочите не могат да оцелеят дълго. Като подходящи за главоча се считат водоемите с максимална температура 14-16 °C, а водоемите, които са топли през лятото, са неподходящи. В лабораторни условия главочът спира да се храни при температури около 26 °C, а при 27 °C не може да оцелее дълго. Тези стойности са получени при изследване на риби, адаптирани към относително високи температури, съответно 20 и 25 °C. Младите индивиди имат малко по-голяма чувствителност към температурата от възрастните, но разликите не са значителни. Главочите, използвани за тези експерименти, произхождат от централна Англия. Главочите от други географски региони могат да имат различна степен на поносимост към температурата.

Много източници посочват, че главочите могат да толерират известно количество водно замърсяване при достатъчно високо съдържание на кислород. Кислородна наситеност около 80%, съответстваща на кислородно съдържание 10 мг/л е достатъчна за главоча. Дали обаче кислородно съдържание 3 мг/л, както е посочено от Starmach (1972), може да се толерира продължително време, е съмнително.

2 Долна пъстървова и липанова зона (мета- и хипоритрална зона)

2.1 Лешанка

Характеристики и общи изисквания

Лешанката (*Phoxinus phoxinus*) предпочита горните течения на течащите водоеми. Тя се среща в малки канали със собствено течение, както и в по-големи потоци и малки реки. Важно условие за вида е доброто качество на водите, достатъчно високото кислородно съдържание, наличието на пясъчно-чакълести субстрати, както и подходящо разнообразие на структури. Обикновено лешанката живее на пасажи. Размножаването е от април до август, като хайверът се хвърля върху чакълест субстрат.

В Баден-Вюртемберг видът се среща във всички речни басейни, като популациите отчасти са фрагментирани. Въпреки че през последните години се наблюдава значително възстановяване на вида, засега характерните за миналото честота на разпространение и популационни числености не могат да бъдат достигнати. В Баден-Вюртемберг лешанката е незастрашена в системата на Дунав и Боденското езеро, в системата на реките Рейн и Некар е застрашена, а в системата на р.Майн е застрашена от изчезване.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

Хайверът се хвърля върху добре обтечен, не затлачен чакъл, като предпочитаният размер на камъчетата е 2 до 3 см, съответно среден до по-груб чакъл. За да е свободен чакълът, в който се хвърля хайверът, от фин пясък и детрит, е необходимо скоростта на течението да е над 0,3 м/с.

Ларвите се развиват на дъното вътре в седимента, като могат да пребивават на дълбочина най-малко 30 см. Когато ларвите вече могат да плуват, се преместват в свободно течащата вода на места със спокойно течение.

Температурата при хвърляне на хайвера е 11–15 °C. Успешно излюпване на ларвите е установено при температура до 15 °C, а при 23 °C и повече настъпват значителни загуби.

По време на развитието на ларвите е необходимо достатъчно наличие на кислород на дъното. Затова чакълестият седимент не трябва да се затлачва с пясък.

Млади индивиди

Младите индивиди оставят течението да ги отнесе към участъци на водоема с по-слабо течение. През летните месеци те пребивават в плитки участъци и вероятно предпочитат подобна скорост на течението като възрастните лешанки. През зимата обитават плитки чакълести участъци близо до брега, където има течение, но също и зони с по-голяма дълбочина с подходящи убежища. Необходими са надвесени брегове, растителност или мъртви дървета, особено по време на зимните месеци. През лятото предпочитат плитки участъци с дълбочина около 0,1 м или по-малко. Максималната скорост на течението, която понасят младите лешанки най-вероятно е много по-малка от установената за възрастните.

За поносимостта към температурата и кислородното съдържание няма данни. Вероятно младите имат изисквания, подобни на тези на възрастните.

Възрастни индивиди

За размножителните миграции на разстояния няколкостотин до хиляда метра нагоре по течението е необходима съответната проходимост. На много малки разстояния (максимум 2 м) могат да бъдат преодолени плитки водни участъци с дълбочина 2-3 см. В експериментални условия е установено, че лешанките могат да се придвижат нагоре по течението при дълбочина 5 см. При по-малка дълбочина (2,5 см) възможностите за придвижване са ограничени.

Участъците със скорост на течението над 0,9 м/с представляват миграционни бариери, които са почти непреодолими. В експериментални условия е установено, че лешанките успяват да преодолеят дънни прагове с височина 30 см. Максималната препоръчителна височина е 15 см. Трябва да се вземе под внимание, че над прага трябва да има достатъчно висок воден стълб (>5 см) и умерена скорост на течението (< 0,5–0,75 м/с).

Счита се, че при наличие на всички необходими за жизнения цикъл хабитати не се осъществяват миграции.

През лятото възрастните лешанки предпочитат зони с по-силно течение. В плитки участъци с чакълесто дъно са измерени скорости 0,2–0,3 м/с. Като цяло скорост над 0,9 м/с е трудна за преодоляване. Най-добре е скоростта на течението да не надвишава 0,75 м/с. През зимата лешанката предпочита участъци с по-слабо или съвсем слабо течение и с дълбочина 0,3 м и повече. Необходими са надвесени брегове, растителност или мъртви дървета. През лятото предпочита по-плитки участъци с дълбочина ок. 0,2 м.

В Баден-Вюртемберг лешанката обитава малки потоци и канали с ширина около 1 м до реки с ширина повече от 100 м, където се среща в крайбрежната зона. Най-често обаче е намирана в течащи водоеми с ширина 7-20 м.

Лешанките се срещат предимно във водоеми, които са хладни през лятото. Колкото по-ниска е температурата и дълбочината, толкова по-голяма е нуждата на

лешанката от убежища. Затова особено през зимата са необходими съответните хабитатни структури.

Оптималното кислородно съдържание е 10-16 мг/л. Като долна гранична стойност е установено съдържание 7 мг/л. За кратък период може да се толерира и по-висок дефицит – кислородно съдържание под 2 мг/л.

2.2 Липан

Характеристики и общи изисквания

Липанът (*Thymallus thymallus*) се среща в малки, чисти и богати на структури реки с чакълесто и пясъчно дъно. Този вид е определящият за т.нар. липанова зона на течащите водоеми. Рибите често се движат на пасажи, като само през размножителния период заемат и защитават малки територии. Размножаването е между март и май върху чакълест субстрат в плитки участъци, където има течение. В сравнение с други видове липанът има по-високи изисквания към качеството на водата и определени структурни елементи.

Въпреки успехите в поддържането на чистотата на водоемите в момента ситуацията на липана до голяма степен не е добра. В Баден-Вюртемберг видът е разпространен основно в района на р.Дунав и Боденското езеро и там се счита за застрашен. Популациите в района на реките Рейн и Некар са съвсем малки и разпространението им е точково, така че там видът се счита за силно застрашен.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

За хвърлянето на хайвера са необходими плитки чакълести участъци със силно течение. При различни проучвания е установен размер на субстрата между 2 и 64 мм. Необходим е голям процент среден и едър чакъл с размер 6-20 мм и 20-60 мм. При по-точен анализ на състава на субстрата на няколко места за размножаване са установени следните съотношения: 5-15 % пясък, 40-70 % чакъл (<2 см), 20-30 % едър чакъл/камъни (2–10 см) и отделни големи камъни (>10 см). В близост до мястото за размножаване трябва да са налични убежища като например вирове или надвиснали брегове.

Хайверът се хвърля на дълбочина 4 до 7 см в субстрата. В различни изследвания на местата за размножаване е измервана дълбочина от 0,05 до повече от 1 м, като най-често измерваните стойности са между 0,2 и 0,5 м. Споменават се обаче и места за размножаване на дълбочина повече от 2 м. Nykänen & Huusko (2002) са открили най-много места за размножаване на дълбочина между 0,4 и 0,7 м. Също и изкуствено създадени места за размножаване на такава дълбочина се приемат от липана. Като цяло за хвърлянето на хайвера е необходимо дълбочината да съответства на ширината на тялото на рибите (10 см).

Хайверът остава 16-20 дни при температура 10 °C, а след излюпването ларвите се задържат още 12-15 дни по чакълестото дъно. След това ларвите напускат зоните със сравнително силно течение и се преместват в по-спокойни участъци. През деня стоят на места с дълбочина до ок. 0,2 м, а през нощта в участъци с дълбочина под 0,05 м.

На местата за размножаване са измерени скорости на течението между 0,5 и 1 м/с, като най-често стойностите са между 0,5 и 0,75 м/с. Ларвите (до ок. 20 мм дължина на тялото) пребиват близо до брега при скорост на течението между 0 и 0,15 м/с.

Хвърлянето на хайвера става при 5–8 °C. Най-подходящата температура за развитието на хайвера е 8-10 °C. За успешното му развитие се посочва минимална

температура 4 °C и максимална температура между 15 и 19 °C. Като оптимална се посочва температура между ок. 9 и 14 °C в зависимост от произхода на рибите.

Няма точни данни за необходимото кислородно съдържание. Вероятно за успешното развитие на хайвера е необходимо съдържание на кислород, по-голямо от 7 мг/л. Zeh & Dönni (1994) са проучили съдържанието на кислород в изкуствено място за размножаване. На дълбочина 0 до 7 см те са установили концентрация на кислород между 1 и 12 мг/л в зависимост от дълбочината и микроструктурата. Установени са живи яйца и ларви.

Млади индивиди

Няма известни конкретни данни за максималната височина на преодолимите препятствия. Предполага се, че младите липани могат да преодолеят само малки дънни прагове или други препятствия със съвсем малка височина. Първоначално рибите пребивават близо до брега при скорост на течението под 0,3 м/с, а по-късно се преместват и в основното течение при скорост между 0,2 и 0,6 м/с. Няма известни данни за максималната скорост на течението, която може да бъде толерирана от младите липани.

В началото на развитието си младите предпочитат зони с бавно течение край засенчени брегове, като през нощта пребивават близо до дъното, а през деня близо до повърхността на водата. Когато отраснат, започват денем да обитават чакълестото дъно в основното течение на водоема, а през нощта предпочитат зони в крайбрежната част с по-слабо течение и с дълбочина 10-40 см.

Младите липани имат подобни изисквания към температурата на водата и кислородната наситеност като възрастните.

Възрастни индивиди

Размножителните миграции са насочени нагоре по течението, като в средноевропейските реки са установени разстояния до 7 км, а в северно-европейските водоеми до 12 км. При миграции извън размножителния период са изминавани разстояния над 11 км. Размножителни миграции на разстояния над 100 км, каквито са описани за речната система на Глома (Норвегия), са изключение.

Предполага се, че и възрастните липани могат да преодоляват само ниски препятствия. Плитките зони с дълбочина 10 см най-вероятно са преодолими само на късо разстояние (максимум 2 м). В по-дълги плитки участъци е необходима дълбочина 30 см или повече.

Финландски проучвания показват, че през лятото възрастните липани пребивават в зони с по-бързо течение (0,3-1,1 м/с), докато през есента се преместват в участъци с по-слабо течение (0,2-0,8 м/с). Тези хабитати вероятно са предпочитани и през зимата. Едно проучване в субарктична река показва, че тамошните липани през зимата предпочитат средна дълбочина 2,4 м (в рамките между 1,0 и 3,3 м), а през есента средна дълбочина 2,9 м (в рамките между 1,5–4,0 м).

Видът обитава дълбоки дънни ями в близост до убежища като например скални блокове, надвесени брегове или надвесена крайбрежна растителност, както и в преходната зона между бродовете и дънните ями. Тези убежища са от особено голямо значение близо до местата за размножаване. В сравнение с пъстървата, липанът предпочита да стои на места, които са далеч от брега, което обаче може да се дължи и на конкуренция между индивидите на вида.

Във Финландия в хабитатите на липана през лятото са установени средни размери на субстрата 65 до повече от 250 мм, а през зимата по-малки от 65 мм.

Основното количество популации в Баден-Вюртемберг са намерени в течащи водоеми с ширина между 5 и 30 м. В миналото обаче липанът се е срещал и в по-големите реки.

За гранична стойност на разпространение на липана се посочва средна лятна температура 17-18 °C, а предпочитаната температура за развитие на възрастните риби е 12-18 °C. Най-вероятно липаните не могат да понасят температура 25 °C, въпреки че такава стойност е посочена в един стар литературен източник.

Подобно на пъстървата видът се нуждае от средно кислородно съдържание най-малко 9 мг/л, съотв. кислородна наситеност почти 100%.

2.3 Планински кефал

Характеристики и общи изисквания

В Баден-Вюртемберг планинският кефал (*Leuciscus souffia agassizi*) се среща в района на р. Рейн и Боденското езеро, както и в речната система на р. Некар. В района на Боденското езеро видът се счита за застрашен, а в другите два района на разпространение – за застрашен от изчезване. Планинският кефал се нуждае от богати на структури течащи водоеми със сравнително добро качество на водата. Видът обитава области, в които има както бързо течащи, така и спокойни участъци, а също и подходящи притоци. Размножителният период е между март и май, като рибите хвърлят хайвер върху чакълести дъна, където има течение. Лятно време рибите се събират на малки пасажи, а през зимата пасажите често наброяват стотици индивиди.

Планинският кефал е включен в Приложение II на Директивата за хабитатите и за неговото опазване в Баден-Вюртемберг са обявени съответните защитени зони.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Млади, възрастни индивиди

Необходима е добра проходимост, включително в малките притоци. Дори и малките препятствия са трудно преодолими. В зависимост от сезона, а също и за кратки периоди рибите се преместват от хабитати с бързо течение към по-спокойни места. Възможни са миграции между зимовищата, местата за размножаване и хранене на разстояние няколко километра нагоре или надолу по течението. При проучвания в река Арген е установена миграция на разстояние над 4 км.

Младите и възрастните индивиди избягват скорости на течението над 0,5 м/с. Те пребивават предимно в участъци със скорост на течението от 0,05 до 0,5 м/с. През зимата рибите се преместват в дънни ями със скорост на течението под 0,2 м/с.

При проучвания в река Арген в участъците, където се среща планинският кефал, са измерени температури между 6 и 24 °C. Предполага се обаче, че такива високи температури са субоптимални и видът ги избягва.

Не са известни точни данни за необходимото кислородно съдържание. Поради сравнително високите си изисквания към качеството на водата, видът вероятно се нуждае от кислородна наситеност близо 100%.

3 Липаново-мрянова зона (хипоритрална и епипотамална зона)

3.1 Речен кефал

Характеристики и общи изисквания

Речният кефал (*Leuciscus leuciscus*) обитава реки и големи потоци с чакълеста или пясъчна основа. Видът живее предимно на пасажи в основното течение на водоемите. През размножителния период, който е през месеците март и април, рибите се събират на по-големи пасажи. Предпочитаният субстрат за хвърляне на хайвера е груб чакъл на място, където има течение. Размножителните ареали обикновено се намират в основното водно тяло, а не в малките притоци.

В Баден-Вюртемберг видът е разпространен във всички речни басейни. Популациите се смятат за незастрашени, само в басейна на р. Некар видът е застрашен.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

Предпочитаните размножителни места са големи участъци с плитка вода и бързо течение с едър чакъл, обикновено разположени нагоре по течението над по-дълбоки места. Предпочитаният размер на субстрата е 3-25 см на дълбочина 15–40 см. При наличие на 25% фин седимент хайверът умира почти изцяло. При подходящ субстрат хайверът се залепва здраво за камъни и чакъл, така че отнасянето му дори и при най-високи води не е вероятно или е незначително.

Един до три дни след излюпването, течението отнася ларвите в крайбрежни участъци със слабо течение със скорост по-малка от 0,02 м/с или те сами доплуват до тях. В експериментални проучвания са установени критични скорости на течението между 0,04 и 0,2 м/с в зависимост от дължината на ларвите и температурата на водата. Ларвите пребивават както в плитки (0,2–0,5 м), така и в по-дълбоки (>0,5 м) участъци. Изглежда от значение за тях е качеството на убежищата и местата за хранене между водните растения.

Хвърлянето на хайвера става през март и април при температура 7 °C или по-висока. Смята се, че е възможно при температура до 12 °C. До 15 °C е възможно успешно излюпване на хайвера, а над тази температура количеството на излюпените ларви значително намалява.

Не са известни конкретни данни за изискванията към кислорода, предполага се, че те са подобни на тези на младите или възрастните индивиди.

Млади и възрастни индивиди

Реките трябва да са проходими в големи участъци. През пролетта видът осъществява миграции нагоре по течението към местата за хвърляне на хайвера, като изминава разстояния от 13 км. През есента се осъществяват миграции надолу по течението към по-дълбоки зони и дънни ями. Описани са също дневни миграции на разстояния до около 700 м.

В по-дълги участъци е необходима дълбочина най-малко 0,3 м, а по-къси участъци с максимална дължина 2 м могат да бъдат преодолени при дълбочина 0,15 м. Вероятно рибите през нощта предпочитат по-дълбоки места, докато през деня по-скоро се срещат при дънни участъци с еднаква дълбочина. Проучванията показват, че младите предпочитат пясъчно-чакълести субстрати близо до брега. В по-плитките водоеми възрастните живеят в средата на водоема, където често стоят зад камъните. В по-дълбоките водоеми обаче могат да бъдат намерени основно близо до брега.

Както младите, така и възрастните се срещат предимно във водоеми с дълбочина над 1 м, но могат да бъдат открити и в по-малки течащи водоеми с дълбочина поне 0,3 м. В Баден-Вюртемберг речният кефал се среща в течащи водоеми с ширина 5-150 м, като най-често измерваната ширина е 20-30 м.

Няма точни данни за максималната скорост на течението, поносима за вида. Измерванията в местата за размножаване, при които са установени скорости на течението 0,2-0,5 м/с, сочат, че предпочитаната скорост е 0,2 м/с или по-малко, а максималната скорост е най-много 0,5 м/с.

Като оптимални температури за младите и възрастните индивиди се посочват 10–20 °C. Температурният спектър, в който рибите могат да живеят, е между 4–22 °C. След адаптация и при оптимално снабдяване с кислород рибите за кратко могат да понесат температура 28 °C. Като летална температура се посочва 32–33 °C.

Кислородните концентрации под 4,5 мг/л са субоптимални, а при 3,2 мг/л и температура на водата 20 °C рибите не могат да оцелеят дълго време.

3.2 Бяла мряна

Характеристики и общи изисквания

Бялата мряна (*Barbus barbus*) е определящият вид за мряновия регион на течащите водоеми. Тя е дънно ориентирана риба и обитава теченията на малките и големите реки, като предпочита богати на структури участъци с пясъчна до чакълеста основа и дълбоки вирове. Видът хвърля хайвера си през месеците май и юни върху чакълест субстрат в сравнително плитка вода, където има течение. Въпреки че през последните години популациите на много места са се възстановили, размножаването все още е затруднено поради затлачени размножителни ареали и непреодолими напречни хидросъоръжения, които пречат на необходимите миграции на рибите. В Баден-Вюртемберг бялата мряна се счита за незастрашена в системата на р. Дунав и Боденското езеро, за застрашена в системата на реките Рейн и Некар и за силно застрашена в системата на р. Майн.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

На местата за размножаване субстратът е едър чакъл или камъни с размери от 2 до 25 см. Хайверът се хвърля в плитка вода на дълбочина 0,1–0,4 м на места със силно течение. На местата за размножаване са измерени скорости на течението между 0,3 и 0,5 м/с.

Малко след излюпването ларвите се насочват към плитки места с дълбочина не повече от 0,6 м, където течението е слабо, включително и близо до брега. Ларвите, които вече могат да плуват, се задържат в участъци със скорост на течението под 0,05 м/с. Когато пораснат, започват да предпочитат участъци с по-силно течение (до 0,9 м/с).

Според Penáz (1973) бялата мряна хвърля хайвер при температура над 8 °C; Herzig & Winkler (1985) посочват температура между 8 и 16 °C, а Mann (1996) между 16 до 20 °C. При проучвания в река Арген по време на размножаването е измерена максимална температура 20 °C. Като оптимална температура за ембрионалното развитие се посочва 14–20 °C.

При експерименталното отглеждане на бели мрени при кислородна наситеност 60–80 % не са регистрирани загуби.

Млади и възрастни индивиди

Реките трябва да са проходими и със съответната дълбочина по протежение на много големи участъци. Като цяло миграциите се осъществяват в по-дълбоките зони на

водоемите. Могат да бъдат преодолени много къси разстояния (максимум 2 м) с дълбочина 10 см и повече, в зависимост от ширината на тялото. В по-дълги плитки участъци е необходима дълбочина най-малко 30 см. Известни са миграции нагоре по течението на пасажи на разстояние повече от 14 км. Чести са и миграции, независими от сезона, в рамките на 5 км. Установени са разстояния на миграция на възрастните индивиди над 100 км. За обмена между популациите такива възможности за миграции са от голямо значение. В горното течение на Рейн, където има многобройни хидросъоръжения, е установено, че по време на големи миграции рибите предпочитат разстояния до 10 км в по-дълбоките участъци на реката (6 до 15 м). При дневните миграции рибите също могат да изминат значителни разстояния – в горното течение на Рейн са измерени разстояния над 1 км.

Бялата мряна предпочита пясъчен до фин чакълест субстрат. За младите са необходими плитки участъци с разнообразна структура и възможности за укриване. Предпочитаните от възрастните места са широки и дълбоки дънни ями с дълбочина над 1 м, подкопани брегове, скални цепнатини, между подводната растителност, както и зад каменни блокове и мъртви дървета, а също и под мостове и зад строителни съоръжения. Възрастните често се срещат на дълбочина между 2 и 6 м. При по-големи придвижвания или миграции си почиват близо до брега в плитки участъци със слабо течение и пясъчен субстрат. Младите предпочитат да стоят основно в плитки участъци.

Видът обитава основно реки с ширина 10 м, но младите могат да се срещат и в по-малки реки.

Измерванията показват, че младите и възрастните бели мрени вероятно толерират скорости на течението 1,0 до 1,5 м/с. Няма проучвания, при които да са измерени по-големи поносими скорости на течението.

За младите мрени се посочва, че добри условия за развитието им има при температура на водата 18–24 °C. Възрастните вероятно имат подобни изисквания към температурата. Кислородно съдържание под 5мг/л се посочва като субоптимално за младите и възрастните.

3.3 Скобар

Характеристики и общи изисквания

Скобарът (*Chondrostoma nasus*) обитава богати на структури и чисти реки със силно течение и чакълесто до каменисто дъно. В Баден-Вюртемберг се среща във всички речни басейни, като популациите обаче често са малки. Според актуалната червена книга, в речните системи на Рейн и Дунав скобарът е класифициран като застрашен, а във водосборните басейни на р. Некар, Боденското езеро и р. Майн като силно застрашен. През лятото видът обитава по-плитки зони и се оттегля на по-дълбоки места само за почивка. Като зимовища се ползват дълбоки зони със сравнително бавно течение. Особено по време на размножителния период рибите могат да се скупчат на много големи пасажи. За размножаването, което се осъществява през март и април, скобарът се нуждае от груб чакълест субстрат с добро течение в плитката част на водоема. Местата за размножаване могат да се намират в основната река или в малки притоци. Като цяло изискванията на скобара към мястото за хвърляне на хайвера са специфични. Тъй като видът има специализирано хранене с обраствания по камъни и скални блокове, трябва да са налични съответните твърди субстрати, върху които да се развиват тези обраствания.

Специални изисквания към местообитанията и проходимостта

Хайвер, ларви

Предпочитаният субстрат за хвърляне на хайвера е едър чакъл или камъни със силно течение над тях, с размери до 15 см. При специално проучване е установен диаметър на камъните между 1 и 20 см, като средният диаметър е 2,7-8 см. Хайверът обикновено се хвърля на плитки места със силно течение и се закрепва между чакъла и камъните. За да е успешно развитието му, субстратът трябва да е свободен от пясък и детрит.

Дълбочината на мястото за размножаване съответства на ширината на тялото на възрастните – между 0,1 и 0,3 м. При едно по-точно проучване на 8 места за размножаване е измерена средна дълбочина 0–0,3 м; отделни места обаче са били разположение на дълбочина повече от 1 м. В близост до местата за размножаване са необходими дълбоки участъци със слабо течение.

В ларвения стадий рибите отначало стоят на дъното вътре в чакълесто-каменистия субстрат. След излюпването и напускането на размножителния хабитат ларвите се насочват към участъци със слабо течение в крайбрежните зони със скорост на течението под 0,05 м/с. Те стоят в плитките крайбрежни участъци на дълбочина до 0,8 м, като обитават предимно горните водни слоеве. Смята се, че предпочитаната дълбочина по време на ларвения стадий е 0–0,4 м. При скорост на течението над 0,09 м/с енергийните нужди на ларвите са по-високи от тези, които могат да се покрият от храната.

В началото на размножаването е необходима температура 7–8 °C, докато по време на самото хвърляне на хайвера са измервани 10–14 °C. Температура под 10 °C води до пълно измиране на ембрионите. За успешното развитие на хайвера трябва по време на ембриоталната фаза температурата да е между 12 и 18 °C. Според други източници за излюпването е необходима температура минимум 15 °C, а оптималната температура е 18 °C. Успешно развитие обаче е наблюдавано и при температура 9 °C. При температура над 20 °C може да се очаква висока смъртност.

При кислородна наситеност 10 % по време на ембриоталното развитие е отчетена висока смъртност или голям брой деформирани ларви. При по-точно проучване на едно място за размножаване е открит хайвер само в участъците, където на дълбочина 10 см вътре в седимента е измерена кислородна наситеност повече от 60%. Най-големите количества хайвер са намерени на места с наситеност 80% или повече.

Млади и възрастни индивиди

Реките трябва да са проходими на сравнително големи разстояния и да са със съответната дълбочина. На кратки разстояния могат да се преодоляват плитки участъци с дълбочина равна на ширината на тялото, която е 15 см и повече. На по-дълги разстояния е необходима дълбочина 30 см и повече. Миграциите нагоре по течението се осъществяват на стада на разстояния от няколко километра.

В началото на развитието си младите индивиди предпочитат крайбрежната зона, както и други плитки участъци. По-късно рибите напускат крайбрежната зона и стоят в участъци с по-голяма скорост на течението. При скорост повече от 0,13 м/с енергийните нужди на младите са по-високи от тези, които могат да се покрият от храната. Крайбрежните зони рядко се обитават от възрастните.

Скобарът се храни, като остъргва обрастванията по камъни или други предмети, затова е задължително наличието на необходимите за този специфичен начин на хранене твърди субстрати.

На местата за размножаване са измерени скорости на течението между 0,7–1,1 м/с и 0,6–1,5 м/с. Тези изисквания показват, че младите и възрастните скобари могат да

толерират скорост на течението не повече от 1,5 м/с. Не са известни проучвания, при които да са измерени по-високи скорости.

Възрастните се концентрират в средата на реката в зони с по-силно течение и по-голяма дълбочина. Подходящи за укрития са само участъци с дълбочина над 2 м.

В Баден-Вюртемберг скобарът се среща най-често в реки с ширина 10-30 м. В по-малките и по-големите водоеми видът е значително по-рядък, като наличието му в по-големите реки трябва да се разглежда като остатъци от добри популации, разпространени в миналото.

При добра кислородна наситеност се предполага, че видът може да понесе температура на водата до 20 °C.

Въпреки че в литературата е посочено, че младите скобари могат да понасят кислородна концентрация 3,3 мг/л, такива ниски стойности са поносими само за кратък период от време. За постоянното съществуване на вида е необходима кислородна наситеност близо 100 %.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В ПРИЛОЖЕНИЕ 2

BLESS, R. 1981. Untersuchungen zum Einfluß von gewässerbaulichen Maßnahmen auf die Fischfauna in Mittelgebirgsbächen. Natur und Landschaft 56, 243–252.

BOHL, E. & LEHMANN, R. 1988. Zur Bedeutung der Struktur von Fließgewässern für das Fischleben. Arbeiten des Deutschen Fischerei-Verbandes 46, 27–41.

CRISP, D.T. 1996. Environmental requirements of common riverine European salmonid fish species in fresh water with particular reference to physical and chemical aspects. Hydrobiologia 323, 201–221.

CRISP, D.T. 2000. Trout and Salmon: Ecology, Conservation and Rehabilitation. Oxford: Blackwell Science Ltd.

ELLIOTT, J.M. 1976. The downstream drifting of eggs of brown trout, *Salmo trutta* L. Journal of Fish Biology 9, 45–50.

HERZIG, A. & WINKLER, H. 1985. Der Einfluß der Temperatur auf die embryonale Entwicklung der Cypriniden. Österreichs Fischerei 38, 182–196.

KNAEPKENS, G., BRUYNDONCX, L., BERVOETS, L. & EENS, M. 2002. The presence of artificial stones predicts the occurrence of the European bullhead (*Cottus gobio*) in a regulated lowland river in Flanders (Belgium). Ecology of Freshwater Fish 11, 203–206. doi:10.1034/j.1600-0633.2002.00013.x

MANN, R.H.K. 1996. Environmental requirements of European non-salmonid fish in rivers. Hydrobiologia 323, 223–235.

NYKÄNEN, M. & HUUSKO, A. 2002. Suitability criteria for spawning habitat of riverine European grayling. Journal of Fish Biology 60, 1351–1354. doi:10.1006/jfbi. Manuskript abgeschlossen: 15.10.20052002.1946.

PENÁZ, M. 1973. Embryonic development of the barb, *Barbus barbus* (Linnaeus, 1758). Zoologické Listy 22, 363–374. [Nicht eingesehen; aus: Herzig & Winkler (1985), Der Einfluß der Temperatur auf die embryonale Entwicklung der Cypriniden].

STAHLBERG-MEINHARDT, S. 1994. Verteilung, Habitatansprüche und Bewegungen von Mühlkoppe (*Cottus gobio* Linnaeus, 1758) und Bachforelle (*Salmo trutta* Linnaeus, 1758) in zwei unterschiedlich anthropogen beeinflußten Fließgewässern im Vorharz. Dissertation. Braunschweig: Technische Universität Carolo-Wilhelmina.

STARMACH, J. 1972. Characteristic of *Cottus poecilopus* Heckel and *Cottus gobio* L. (Polnisch mit einer ausführlichen englischen Zusammenfassung). Acta Hydrobiologica 14, 67–102.

ZEH, M. & DÖNNI, W. 1994. Restoration of spawning grounds for trout and grayling in the river High-Rhine. Aquatic Sciences 56, 59–69.

LfU Landesanstalt für Umwelt Baden-Württemberg
Griesbachstraße 1 – 3 • 76185 Karlsruhe • Internet: www.lfu.baden-wuerttemberg.de

Приложение 1.8

Съвместна разработка на
Kieler Institut für Landschaftsökologie Planungsgesellschaft
Umwelt, Stadt und Verkehr mbH Cochet Consult
Trüper Gondesen Partner

Методически насоки за оценка на въздействието на транспортната инфраструктура значително засягаща зони от НАТУРА 2000

Август 2004

F+E. 02.221/2002/LR
Предложение за методи и форми за представяне на оценката за съвместимост (ОС) съгласно Директивата за птиците и Директивата за природните местообитания

Изготвено за:
Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия

Изображения на корицата:

Зона със значение за общността DE 1727-302 “Защитена местност полуостров и заливи в Ланкерското езеро“/ Европейска зона за защита на птиците DE 1727-401 “Ланкерско езеро“ (Шлезвиг-Холщайн) (Снимка: У. Мирвалд)

**Oenanthe conioides* – приоритетен вид на Приложение II на Директивата за местообитанията (Снимка: У. Мирвалд)

Трансевропейски мрежи за транспорт и енергия от:
Европейска Комисия (2001): Бяла книга – Европейската политика за транспорт до 2010: Обръщане на железопътните стрелките към бъдещето.

F.E. 02.221/2002/LR

Предложение за методи и форми за представяне на оценката за съвместимост (ОС) съгласно Директивата за птиците и Директивата за природните местообитания

Методически насоки за оценка на въздействието на транспортната инфраструктура значително засягаща зони от НАТУРА 2000

(Експертиза относно ОС и оценка при изключение за федерални пътища съгласно §§34, 35 от Закона за защита на природата)

Последна редакция

(20 Август 2004)

Съвместна разработка на

- Kieler Institut für Landschaftsökologie

Д-р Улрих Мирвалд , биолог
Rendsburger Landstraße 355
24111 Kiel, Germany
Телефон: +49-[0]431/6913700, Факс +49-[0]431/6913701, ел. поща: kifl-um@t-online.de

- Planungsgesellschaft Umwelt, Stadt und Verkehr mbH Cochet Consult

Koblenzer Straße 99
53177 Bonn, Germany
Телефон: +49-[0]228/943300, Факс +49-[0]228/94330-33, ел. поща: Top@cochet-consult.de

- Trüper Gondesen Partner

Landschaftsarchitekten BDLA
An der Untertrave 17,
23552 Lübeck, Germany
Телефон: +49-[0]451/798820, Факс +49-[0]451/79882-22, ел. поща: info@tgp-la.de

Юридически консултант:

- Адвокат Ерих Гаснер, доктор по право,

Министерски съветник (в пенсия)
Bachstraße 19
53115 Bonn, Germany
Телефон: +49-[0]228/632971, Факс: +49-[0]228/9650927,
ел. поща: Dr.jur.ErichGassner@t-online.de

Екип

Експертиза относно ОС и оценка при изключение за федерални пътища съгласно чл. 34 и чл. 35 от Закона за защита на природата:

Kieler Institut für
Landschaftsökologie
(Кийлски институт за
ландшафтна екология)
Rendsburger Landstraße 355,
24 111 Kiel

Dr. rer.nat. Annick Garniel
Dipl. Biol. Dr. Ulrich Mierwald
Dipl. Biol. Ute Ojowski

Trüper Gondesen Partner

Landschaftsarchitekten
(Ландшафтни архитекти)
An der Untertrave 17, 23552 Lübeck

Dipl. Ing. Petra Faull

Dipl. Ing. Christoph Gondesen

Примерни карти за единно представяне на оценките за съвместимост в строителството на федералните пътища:

Cochet Consult
Planungsgesellschaft Umwelt, Stadt
und Verkehr mbH
(Дружество за планиране околна,
градска среда и транспорт)
Koblenzer Straße 99, 53177 Bonn

Dipl. Ing. Herve Cochet
Dipl. Geograph Frank Bechtloff
Dipl. Geograph Frank Becker

Изготвено по поръчка на
Министерство на транспорта, жилищното строителство
и градското планиране на Федерална Република Германия
Referat S 13
Robert-Schumann-Platz 1
53175 Bonn

Благодарност

Авторите дължат благодарност на членовете на работната група, която съпътстваше проекта за изследване и развитие, за мотивиращите професионални разговори, които допринесоха съществено за успеха на настоящата разработка:

Ръководител:

BD Dipl.-Ing. F. **Küster,** Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия

Членове

- Dipl.-Ing. D. **Bernotat,** Федерална агенция за природозащита, клон Лайпциг, Лайпциг
- Techn. Ang. Dipl.-Ing. H.-W. **Blank**, сенатор за строителство и околна среда на град Бремен, Бремен
- Dr. J. **Burmeister** †, Министерство на селското стопанство, защита на околната среда и устройство на територията на провинция Баден-Вюртемберг, Потсдам
- Dipl.-Ing. H. **Hassmann,** Агенция за пътно строителство на провинция Долна Саксония, Хановер
- WD Dipl.-Ing. M. **Herbert**, Федерална агенция за природозащита, клон Лайпциг, Лайпциг
- Ltd. RD. V. **Kalwey**, Федерална агенция железопътна инфраструктура. Бон
- Dipl.-Biol. D. **Ludwig**, Планиране за околна среда weluga, Бохум
- RR Dipl.-Ing. E. **Roll**, Федерална агенция железопътна инфраструктура, клон Кьолн, Кьолн
- GBR Dr.-Ing. E. **Ruttert**, Агенция за пътно строителство на провинция Хесен, Висбаден
- BD Dipl.-Ing. H. **Schneider**, Предприятие за пътища и транспорт на провинция Райнланд Пфалц, Кобленц
- Dipl.-Ing. M. **Sommer,** Федерална агенция за водите, Кобленц
- ORR D. **Schwardmann**, Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия, Ref. EW 25, Бон
- ORR C. **Springe,** Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия, Бон
- RD S. **Strick**, Министерство на транспорта, жилищното строителство и градското планиране на Федерална Република Германия, Бон
- BD Dr. E. **Wildenhahn**, Федерална агенция за водите, Кобленц
- OAR Dipl.-Ing. M. **West**, Министерство за околна среда, природозащита и безопасност на реакторите, Бон
- ORR Dipl.-Ing. I. **Wiesberg,** Министерство за околна среда, природозащита и безопасност на реакторите, Бон

Dr. Burmeister беше представител на работната група на провинциите ЛАНА – работна група за природозащита, грижа за ландшафта и рекреация. През 2004 г. преди приключване на проекта, той почина внезапно. Настоящата разработка се посвещава на него.

На г-н J. Schumacher от института по природозащитно право в Тюбинген сме много благодарни за събирането на съдебните решения, които са прикачени към разработката като юридически сборник.

Превод на български: ОЛИМП – Ю.В, Румяна Панкова.
Редакция: Симеон Марин, Христо Николов.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
AG KIFL Kieler Institut für Landschaftsökologie, Dipl.-Biol. Dr. Ulrich Mierwald, Planungsgesellschaft Umwelt, Stadt und Verkehr - Cochet Consult, Trüper Gondesen Partner - Landschaftsarchitekten BDLA (2004): Gutachten zum Leitfaden zur FFH-Verträglichkeitsprüfung im Bundesfernstraßenbau. F+E. 02.221/2002/LR Entwicklung von Methodiken und Darstellungsformen für FFH-Verträglichkeitsprüfungen (FFH-VP) im Sinne der EU-Richtlinien zu Vogelschutz- und FFH-Gebieten im Auftrag des Bundesministeriums für Verkehr, Bau- und Wohnungswesen. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: OLIMP-J.V, Rumyana Pankova.
Editing: Simeon Marin, Hristo Nikolov.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

ЧАСТ III

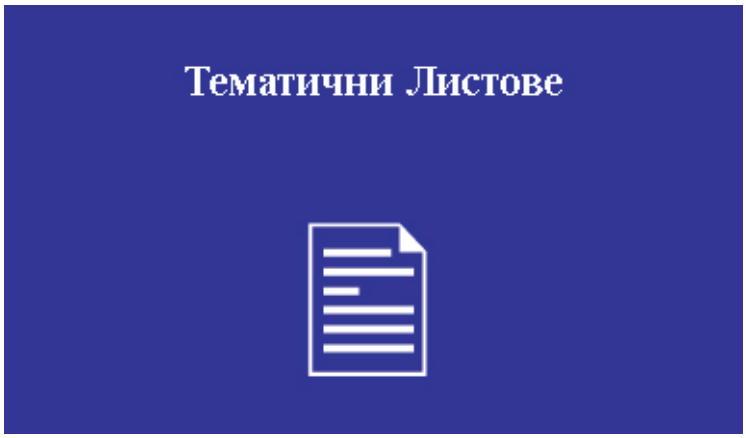

Съдържание на тематичните листове:

№	Заглавие
Данни за зоната, имащи отношение към оценката	
1	Номенклатура на зоните по Натура 2000
2	Допълнителен (сенчест) списък на зоните, изготвен от природозащитните организации
3	Зони за птиците
4	ОВМ (Орнитологично важни места)
5	Влажни зони от международно значение според Рамсарската конвенция
Предварителна преценка съгласно Директивата за хабитатите	
6	Консервационни принципи на предварителната преценка съгласно Директивата за хабитатите
Изясняване на необходимостта от проучване	
7	Отделна ОС за всяка защитена зона
8	Идентифициране на обхвата на изследване
9	Изисквания към данните
10	Начин на действие при непълноти в данните
11	Необходимост от описание на цялата защитена зона
Информация за Натура 2000 защитената зона	
12	Значение на стандартния формуляр за ОС
13	Цели на опазване на защитената зона
14	Съществени елементи от решаващо значение за целите на опазването
15	Понятието „природозащитно състояние”
16	Планове за управление/ мерки за поддържане и развитие
17	Задължение за мониторинг съгласно чл.11 и 14, както и задължение за докладване съгласно чл.17 от Директивата за хабитатите
18	Местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите
19	Характерни видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите
20	Видове от Приложение II на Директивата за хабитатите
21	Видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 от Директивата за птиците
22	Приоритетен/ неприоритетен статут
23	Има ли приоритетни видове птици?
24	Елементи на ландшафта съгласно чл.10 от Директивата за хабитатите
25	Принос на зоната за биоразнообразието
26	Функционални връзки с други Натура зони
27	Разглеждане на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите в ОС
28	Разглеждане на други значими видове от флората и фауната и на видовете птици от Директивата за птиците в зоните за опазване на местообитанията (по Директивата за хабиттите)
Информация за проекта	
29	Преглед на цялостния проект
30	Технически особености на проекта
Идентифициране и оценка на въздействията	
31	Прогноза на въздействията, процеси на въздействията

32	Кумулативни ефекти, комплекси от процеси на въздействията
33	Самостоятелно разглеждане на отделните цели на опазването
34	Информация за понятието „значителност”
35	Информация за критерии за оценка, отговарящи на изискванията на Директивата за хабитатите
36	Предишни негативни въздействия
37	Прагови стойности на значителността
38	Изисквания към метода за оценка
39	Метод за оценяване (пример)
40	Практически примери за въздействия върху местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за хабитатите, видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците
41	Оценка на кумулативни въздействия
42	Вероятност за значително въздействия
43	Въздействия върху целите на опазване, определени във връзка с мерки за гарантиране на кохерентността
Мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)	
44	Понятието „мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)”
45	Разграничение между мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки), алтернативи, мерки за гарантиране на кохерентността и компенсаторни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда
46	Изисквания към мерките за ограничаване на щетите в ОС
47	Ограничаване на щетите при кумулативни въздействия от взаимодействащи планове и проекти
Разглеждане на други планове и проекти	
48	Данни, свързани с планови актове
49	Идентифициране на другите релевантни планове и проекти
50	Включване на резултатите от плановата документация на другите планове и проекти
51	Преглед на цялостното протичане на тази стъпка от оценката
Обобщаване на резултатите от ОС	
52	Таблично обобщение на резултатите от отделните стъпки на оценяването
53	Съдържание на обобщението
54	Съдържание на приложението съгласно Директивата за хабитатите
Оценка при изключение съгласно Директивата за хабитатите	
55	Понятието „алтернатива”
56	Проучване на алтернативите в контекста на целите на Натура 2000
57	Реалистичност на алтернативите
58	Наложителни причини от първостепенен обществен интерес
59	Мерки за гарантирането на кохерентността
Задачи на управлението на проекта, свързани с Директивата за хабитатите	
60	Координация и консултации, свързани с Директивата за хабитатите

Съдържание на тематичните листове: Разширено

Номер	Заглавие	Теми
Данни за зоната, имащи отношение към оценката		
1	Номенклатура на зоните по Натура 2000	• Номенклатура • Номер и име на зоната
2	Допълнителен (сенчест) списък на зоните, изготвен от природозащитните организации	• Дефиниция • Ситуация с предложенията за Натура зоните в Германия • Последици за планирането • Значение на допълнителните списъци • Препоръчителна процедура при оценяването на потенциала на зоните за предлагането им като защитени зони • Насоки за оценяването на потенциала на зоните за предлагането им като защитени зони
3	Зони за птиците	• Дефиниция • Последици за планирането • Консервационни критерии за оценка на потенциални зони за птиците • Може ли да има потенциални зони за птиците само за мигриращи птици съгласно чл.4 ал.2 от Директивата за птиците? • Какъв е начинът на действие, когато изключителното значение на една зона не е било известно преди началото на процедурата по ОС?
4	ОВМ (Орнитологично важни места)	• Списък на ОВМ 2002 г. • Правна обосновка на значението на списъка от ОВМ • Трябва ли зони, които не са обявени за ОВМ, принципно да се разглеждат в ОС? • Последици за планирането • Общи препоръки • Примерен случай: Предложеното ОВМ е по-голямо от обявената зона за птиците и обхваща неподходящи терени
5	Влажни зони от международно значение според Рамсарската конвенция	• Рамсарска конвенция • Взаимовръзка с Директивата за птиците • Последици за планирането

Предварителна преценка за необходимостта от ОС съгласно Директивата за хабитатите		
6	Консервационни принципи на предварителната преценка съгласно Директивата за хабитатите	• Задачи • Обхват и дълбочина • Инвентаризиране на потенциално засегнатите защитени зони • Описание на защитената зона и целите на опазването ѝ • Описание на проекта • Могат ли в описанието на проекта да се интегрират мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)? • Процеси на въздействие • Инвентаризиране на другите релевантни планове и проекти • Представяне на резултатите като основа за формалната оценка от страна на отговорната институция
Изясняване на необходимостта от проучване		
7	Отделна ОС за всяка защитена зона	• Обосновка • Необходима ли е отделна оценка, когато една екологично цялостна територия пресича административни граници и се състои от отделни предложения за защитени зони? • Какъв е начинът на действие, когато отделни участъци от едно голямо местообитание последователно са предложени като самостоятелни защитени зони? • Препоръки
8	Идентифициране на обхвата на изследване	• Понятията „проучвана територия“, „територия, подложена на въздействие“, „територия, подлежаща на детайлно проучване“ • Кога са необходими проучвания извън територията, подложена на въздействие? • Необходими ли са допълнителни проучвания, за да се отчетат и кумулативните ефекти от други планове и програми? • Проучвания за планирането на мерки за гарантиране на кохерентността • Взаимовръзка между ОС и ОВОС, и респ. плановете за опазване на ландшафтите • Препоръчителна процедура за определяне на рамката на

		проучването • Обосновка за определянето на рамката на проучването • Описание на специфичните взаимовръзки в проучваната територия
9	Изисквания към данните	• Спазване на общи стандарти за качество • Включване на наличните данни • Специално проведени проучвания • Непълноти в данните • Какъв е начинът на действие, когато границите на защитената зона се променят по време на периода на планиране? • Представяне на данните, залегнали в основата на ОС
10	Начин на действие при непълноти в данните	• Принцип на прозрачността • Предотвратими и непредотвратими непълноти в данните • Значение на непълнотите в данните при взимането на решение • Оценки на потенциала за развитие • Най-лоши сценарии
11	Необходимост от описание на цялата защитена зона	• Принципи при оценката на значителността на въздействие • Територия на изследване на ОС • Съдържание и обхват на проверката на цялата защитена зона • Установяване на точните граници в работния мащаб на ОС • Какво се прави, когато границите на защитената зона се променят по време на периода на планиране?
Информация за Натура 2000 защитената зона		
12	Значение на стандартния формуляр за ОС	• Съдържание на стандартния формуляр • Значение на стандартния формуляр към ОС • Пълнота на стандартния формуляр • Последици за ОС
13	Цели на опазване на защитената зона	• Понятието „цел на опазване” • Значение на находищата на видове и местообитания • Конкуриращи се цели на опазването • Необходима информация за ОС • Отговорности

		• Кога е възможно да не се дефинират временни цели на опазването? • Възможно ли е да се ползват съществуващи заповеди за защитени територии?
14	Съществени елементи от решаващо значение за целите на опазването	• Дефиниция • Критерий за значимост за целите на опазване на зоната • Примери • Има ли съществени елементи извън защитената зона? • На кое място в ОС се интегрират съществените елементи?
15	Понятието „природозащитно състояние”	• Понятието „природозащитно състояние” • Последици от разглеждането на потенциала за развитие в ОС • Дефиниция на благоприятното природозащитно състояние за видове птици от Приложение I и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 от Директивата за птиците • Могат ли в ОС да се използват системите за оценка на природозащитното състояние от стандартния формуляр и от препоръките на работната група „Задължения по докладване съгласно Директивата за хабитатите”
16	Планове за управление/ мерки за поддържане и развитие	• Понятието „план за управление” • Вземане под внимание на мерките за подържане и развитие в ОС: обосновка • Зависимост между природозащитно състояние и мерки за поддържането • Взимане под внимание на потенциала за развитие • Какъв е начинът на действие, когато за една защитена зона няма план за поддържане и развитие? • Отговорности • Примерен случай: мерки в дадената защитена зона за възстановяване на кохерентността на Натура 2000 • Кога е възможно да не се дефинират временни мерки за поддържане и развитие? • Възможно ли е да се ползват съществуващи заповеди за

		защитени територии? • Мерки за поддържане и развитие извън защитените зони
17	Задължение за мониторинг съгласно чл.11 и 14, както и задължение за докладване съгласно чл.17 от Директивата за хабитатите	• Основни принципи на задълженията за мониторинг и докладване • Зони от значение за Общността • Европейски зони за опазване на птиците
18	Местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите	• Понятията местообитание/биотоп • Номенклатура • Определяне на местообитания от Приложение I • Изисквания към представянето на местообитанията от Приложение I в ОС • Степенуваност в представянето
19	Характерни видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите	• Понятието „характерни видове” в Директивата за хабитатите • Споменавания на характерни видове в други източници, свързани с Директивата • Възможни тълкувания на понятието „характерни” и приложение в ОС • Подбор на характерни видове, имащи отношение към проблематиката на ОС • Оценка на въздействието върху характерен индикаторен вид • Кога е възможно да не се взимат под внимание характерните индикаторни видове? • Съгласуване с природозащитните власти
20	Видове от Приложение II на Директивата за хабитатите	• Дефиниция • Преглед на Приложение II • Последици от непълнотите в знанията за някои видове от Приложение II на Директивата • Изисквания към представянето на видовете от Приложение II в ОС • Степенуваност на представянето
21	Видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 от Директивата за птиците	• Кои видове птици са обект на ОС? • Видовете от Приложение I на Директивата за птиците • Мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 от Директивата за птиците • Праг на значимостта на количествата на мигриращите видове птици съгласно чл.4 ал.2 от Директивата за птиците

		• Последици за ОС • Какво означава „редовно срещащи се” във връзка с мигриращите видове птици?
22	Приоритетен/ неприоритетен статут	• Дефиниция • Значение на приоритетния статут на видове и местообитания при избора на зони от значение за Общността • Провежда ли се ОС за зона по чл.5 на Директивата за хабитатите? • Необходимо ли е приоритетните видове и местообитания да се разглеждат по различен начин в ОС? • Разрешаване на проект със значително въздействие върху приоритетни видове и местообитания
23	Има ли приоритетни видове птици?	• В Директивата за птиците няма приоритетен статут • Необходимо ли е на видовете птици, включени в списъка на LIFE, да се отделя окобено внимание в ОС? • Как трябва да се разбира формулировката „приоритетни видове птици” („priority bird species“), която се използва от Европейската комисия по отношение на т.нар.планове за действие за световно застрашени видове птици в Европа? • Отношение към оценката на изключения на видовете птици, включени в списъците на LIFE и SPEC
24	Елементи на ландшафта съгласно чл.10 от Директивата за хабитатите	• Дефиниция • Вземане под внимание в ОС на елементите на ландшафта съгласно чл.10 • Планирани елементи на ландшафта
25	Принос на зоната за биоразнообразието	• Биоразнообразието като основна цел на Директивата за хабитатите • Трябва ли в ОС да се обърне внимание на биоразнообразието? • Отбелязване на възможни бъдещи задължения за провеждане на оценки • Препоръки
26	Функционални връзки с други Натура зони	• Кохерентност на Натура 2000 • Функционални връзки между защитените зони

		• Разглеждане в ОС • Последици от актуалната непълнота на данните за зоната • Представяне на функционалните връзки като основа за разработването на мерки за гарантиране на кохерентността
27	Разглеждане на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите в ОС	• Трябва ли в ОС да се вземат под внимание видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите? • Как се разглеждат видове, включени както в Приложение II, така и в Приложение IV на Директивата за хабитатите? • Как се разглеждат видове от Приложение IV, които се срещат в защитени зони по Натура 2000? • Разглеждане на видовете от Приложение IV, които в стандартния формуляр се посочват като значими видове от флората и фауната • Разглеждане на видовете от Приложение IV, които принадлежат към видовете, характерни за местообитания от Приложение I • Отношение на видовете от Приложение IV към оценката при изключение
28	Разглеждане на други значими видове от флората и фауната и на видовете птици от Директивата за птиците в зоните от значение за Общността	• Необходимо ли е в ОС да се вземат под внимание т.нар. значими видове от флората и фауната? • Трябва ли видовете птици от Директивата за птиците да се разглеждат в ОС за защитена зона съгласно Директивата за хабитатите?
Информация за проекта		
29	Преглед на цялостния проект	• Задачи на прегледа • Необходими данни • Спазване на изискванията на двете директиви в по-ранните фази на планиране
30	Технически особености на проекта	• Задача и съдържание на описанието на проекта • Какво се прави, когато проектните спецификации не са достатъчно конкретни във фазата на определяне на трасето? • Най-лоши сценарии • Представяне на въздействащите

		фактори
Идентифициране и оценка на въздействията		
31	Прогноза за въздействията, процеси на въздействията	• Понятието „процес на въздействието” • Кои процеси на въздействията имат отношение към ОС? • Разглеждане на процеси, нямащи отношение към ОС в специфични случаи • Процеси на въздействието, свързани със строителството и експлоатацията на съоръженията • Друго разделение на въздействащите фактори в препоръките на Европейската комисия • Информационни източници за факторите на въздействие
32	Кумулативни ефекти, комплекси от процеси на въздействията	• Понятието „кумулативен ефект” • Понятието „комплекс от процеси на въздействията” • Взимане под внимание на кумулативните въздействия в ОС • Адитивни и синергийни кумулативни въздействия
33	Самостоятелно разглеждане на отделните цели на опазването	• Обосновка • В кои случаи може по изключение да е оправдано общо разглеждане на няколко вида или местообитания? • Разглеждане на характерните видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите
34	Информация за понятието „значителност”	• Общи изисквания към оценката на значителността на въздействието • Опазването на благоприятното природозащитно състояние като критерий за оценка • Могат ли в ОС да се използват системите за оценка на природозащитното състояние от стандартния формуляр и от препоръките на работната група „Задължения по докладване съгласно Директивата за хабитатите”? • Значителност на въздействието върху един отделен обект на опазване и значителноност на въздействието върху една Натура зона
35	Информация за критерии за оценка, отговарящи на	• Основни принципи • Благоприятно природозащитно

	изискванията на Директивата за хабитатите	състояние на местообитание от Приложение I на Директивата за хабитатите • Благоприятно природозащитно състояние на вид от Приложение II на Директивата за хабитатите • Критерии за оценка на видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците • Извод
36	Предишни негативни въздействия	• Значение на предишни негативни въздействия за оценката на значителността на въздействието • Обратими и необратими предишни негативни въздействия • Разглеждане на приключени проекти • Разглеждане на наскоро разрешени или осъществени проекти
37	Прагови стойности на значителността	• Прагове на натоварването, специфични за видовете или местообитанията • Списъци на негативите за проекти, неподлежащи на оценка • Експертни споразумения, в които оценката на значителността на въздействията може и да не бъде извършена • Критерии за идентифициране на праговете на значителността на въздействието, специфични за зоната
38	Изисквания към метода за оценка	• Отделна оценка на въздействията върху отделните цели на опазването • Изисквания към метода на оценка според Директивата за хабитатите • Изисквания към критериите за оценка • Стъпки на процеса на оценка • Допълнителният критерий „обратимост” • Включване на характерни индикаторни видове при оценката на въздействия върху местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите • Важат ли други мащаби за оценка за приоритетните видове и местообитания? • Последици от прилагането на

		вербално-аргументационния принцип
39	Метод за оценяване (пример)	• Предварителна забележка • Основни принципи • 6-степенна скала на степента на въздействие и 2-степенна скала значителността на въздействие • Защо е необходима работна скала за степента на въздействие? • Скала на значителността • Дефиниции на 6-те степени на въздействие
40	Практически примери за въздействия върху местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за хабитатите, видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците	**Местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за хабитатите** • Изграждане на мост с подводни съоръжения • Изграждане на мост над долина, предложена за Натура зона • Загуба на малка горска площ поради разширяване на път • Увеличаване на фоновото замърсяване поради емисии от вредни вещества във въздуха • Негативно въздействие върху характерен за местообитание вид поради нарушаване на структури, характерни за местообитанието • Временни нарушения в местообитанието на вид риба от Приложение II • Изменение на структурата на приоритетна крайречна гора (случай 1) • Изменение на структурата на приоритетна крайречна гора (случай 2) • Загуба на горска площ поради застрояване и емисии от вредни вещества • Строителна дейност в долината на малка река с наличие на *Unio crassus* (случай 1) • Строителна дейност в долината на малка река с наличие на *Unio crassus* (случай 2) • Застрояване на находището на приоритетен растителен вид • Възможно негативно въздействие върху ларвите на вид минога поради постъпване на соли от ретенционни басейни

		Птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл.4 ал.2 на Директивата за птиците • Строеж на нов път в близост до район за почивка на сиви гъски • Разширяване на федерален път в близост до местообитание на полски чучулиги • Шумово замърсяване на гнездовия район на среден пъстър кълвач • Изграждане на нов път в територията за хранене близо до гнездилището на тръстиков блатар • Ограничаване на възможностите за развитие на гнездови хабитати на бойник (случай 1) • Ограничаване на възможностите за развитие на гнездови хабитати на бойник (случай 2) • Обезпокояване на тундров лебед поради път в строеж • Проект за жилищно строителство в близост до местообитание на ливаден дърдавец
41	Оценка на кумулативни въздействия	• Методически проблеми при оценяването на кумулативни въздействия • Конкретен начин на действие и примери • Вероятност от значително негативно въздействие чрез кумулация
42	Вероятност за значително въздействие	• Правна основа • Вероятност за значителност на въздействието срещу вероятност от настъпване на въздействието
43	Въздействия върху целите на опазване, определени във връзка с мерки за гарантиране на кохерентността	• Въздействия върху резултатите или целите на мерки за гарантиране на кохерентността • Правни последствия • Последствия за ОС
Мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)		
44	Понятието „мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)”	• Дефиниция • Ограничаване на щетите при източника/ ограничаване на щетите при получателя • Примери
45	Разграничение между мерки за ограничаване на щетите	• Понятието „алтернатива” • Взаимовръзката алтернативи –

	(смекчаващи мерки), алтернативи, мерки за гарантиране на кохерентността и компенсаторни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда	мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки) • Понятието „мерки за гарантиране на кохерентността” • Взаимовръзката мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки) – мерки за гарантиране на кохерентността • Взаимовръзката мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки) – компенсационни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда
46	Изисквания към мерките за ограничаване на щетите в ОС	• За кои въздействия трябва да се предвидят мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки)? • Къде в ОС се разглеждат мерките за ограничаване на щетите? • Степен на конкретизация • Оценка на ефективността • Преценка на вероятността за успех • Контрол на резултатите
47	Ограничаване на щетите при кумулативни въздействия от взаимодействащи планове и проекти	• Необходимост от извънпроектно съгласуване • Разработване на съвместни мерки • Включване на резултатите от съгласуването в ОС на проверения проект
Разглеждане на други планове и проекти		
48	Данни, свързани с планови актове	• Значение на плановия правен статус за необходимостта от извършване на ОС на проекти • Степен на утвърденост на планове • Неосъществимост на планове и проекти • Завършени проекти • Какъв е начинът на действие, когато по време на периода на планиране на оценения проект бъдат разрешени други планове и проекти? • Разглеждане на други части от планировката на същия проект • Разглеждане на други проекти с висящо съдебно производство
49	Идентифициране на другите релевантни планове и проекти	• Решения за отделните случаи • Релевантни цели на опазването • Релевантни процеси на въздействие • Обосновка на нерелевантността на други планове и проекти

		• Определяне на границите на територия, в която се взимат пред вид други планове и проекти • Разглеждане на животински видове, обитаващи големи територии
50	Включване на резултатите от плановата документация на другите планове и проекти	• Други планове и проекти в процес на провеждане на ОС • Други планове и проекти без ОС • Непълноти в данните • Оценяване • Разминавания с изводите на ОС на другите планове и проекти
51	Преглед на цялостното протичане на тази стъпка от оценката	• Идентифициране на целите • Предмет: множество от засегнатите цели на опазването • Описание на другите проекти • Оценяване на кумулативните въздействия • Мерки за ограничаване на щетите (смекчаващи мерки) от кумулативните въздействия • Финална оценка на степента на въздействие на проекта във взаимодействие с други планове и проекти
Обобщаване на резултатите от ОС		
52	Таблично обобщение на резултатите от отделните стъпки на оценяването	• Структура и функция на обобщението • Пример
53	Съдържание на обобщението	• Обща разбираемост • Съкратено резюме или обобщение?
54	Съдържание на приложението съгласно Директивата за хабитатите	• Значение на документите, които трябва да се приложат • Преглед на документите, придружаващи приложението на ОС
Оценка при изключение съгласно Директивата за хабитатите		
55	Понятието „алтернатива”	• Какво означава понятието „алтернатива” в контекста на чл. 34 от Закона за защита на природата? • Примери за алтернативи • Необходимо ли е проучване за нулевата алтернатива? • Какъв спектър от алтернативи трябва да се проучи?
56	Проучване на алтернативите в контекста на целите на Натура 2000	• Обосновка • Съдържание и обхват на проучването на алтернативите в

		контекста на целите на Натура 2000 • Необходимо ли е да се вземе предвид реалистичността на алтернативите при проучването на алтернативите в контекста на целите на Натура 2000? • Пример за сравнителна оценка на алтернативи от консервационна гледна точка • Каква степен на конкретизация е необходима за алтернативите? • Може ли да се включи сравняването на варианти, предвидено в ОВОС? • Какъв е начинът на действие, когато в предварителни стъпки не е изготвено проучване на алтернативите в контекста на целите на Натура 2000?
57	Реалистичност на алтернативите	• Обосновка • Какви критерии могат да се използват за оценяване на реалистичността? • Каква тежест трябва да се даде на причините от неекологичен характер (напр. рентабилност) при оценяването на реалистичността? • Какви последствия има доказването на реалистична алтернатива за разрешаването на проекта, която постига преследваната от проекта цел без или с незначителни въздействия върху Натура 2000 зоните?
58	Наложителни причини от първостепенен обществен интерес	• Могат ли наложителни причини от първостепенен обществен интерес да се изведат от обосновката на плана? • Какви критерии могат да се използват при оценяването на наложителни причини от първостепенен обществен интерес? • Самото наличие на приоритетни местообитания и/или видове в засегната зона изисква ли прилагане на по-строгите извънредни разпоредби на чл. 34 ал.4 от Закона за защита на природата? • Какво отношение има наличието на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите и/ или

		застрашени видове птици при оценяването на наложителни причини от първостепенен обществен интерес? • Възможно ли е позоваване на наложителни причини от първостепенен обществен интерес и при потинциална защитена зона за птиците? • Понятията „човешко здраве”, „обществена сигурност” и „положителни въздействия върху околната среда“ • Какви последици има становището на Комисията за разрешаването на проекта?
59	Мерки за гарантирането на кохерентността	• Дефиниция • Взаимовръзка между мерките за гарантиране на кохерентността и компенсаторните мерки, предвиждани от законовите разпоредби относно намесите в околната среда • Изисквания към мерките за гарантиране на кохерентността • Планиране на мерките за гарантиране на кохерентността • Съдържание и обхват на описанието
Задачи на управлението на проекта, свързани с Директивата за хабитатите		
60	Координация и консултации, свързани с Директивата за хабитатите	• Обосновка • Често възникващи проблеми • Придружаващо проекта професионално консултиране относно специфични за Директивата тематики • Възможни области на участие

- Понятията „проучвана територия“, „територия, подложена на въздействие“, „територия, подлежаща на детайлно проучване“
- Кога са необходими проучвания извън територията, подложена на въздействие?
- Необходими ли са допълнителни проучвания, за да се отчетат и кумулативните ефекти от други планове и програми?
- Проучвания за планирането на мерки за гарантиране на кохерентността
- Взаимовръзка между ОС и ОВОС и респ. плановете за опазване на ландшафтите
- Препоръчителна процедура за определяне на рамката на проучването
- Обосновка за определянето на рамката на проучването
- Описание на специфичните взаимовръзки в проучваната територия

Понятията „проучвана територия“, „територия, подложена на въздействие“, „територия, подлежаща на детайлно проучване“

За унифициране на терминологията в „Препоръките за оценка на съвместимостта при изграждане то на федерални пътища“ (BMVBW 2004) и в настоящия сборник с инструкции понятията „проучвана територия“, „територия, подложена на въздействие“ и „територия, подлежаща на детайлно проучване“ се използват в съответствие с дефинициите, които са утвърдени от „Препоръките за оценка на съвместимостта при изграждането на федерални пътища“ (BMVBW 2004).

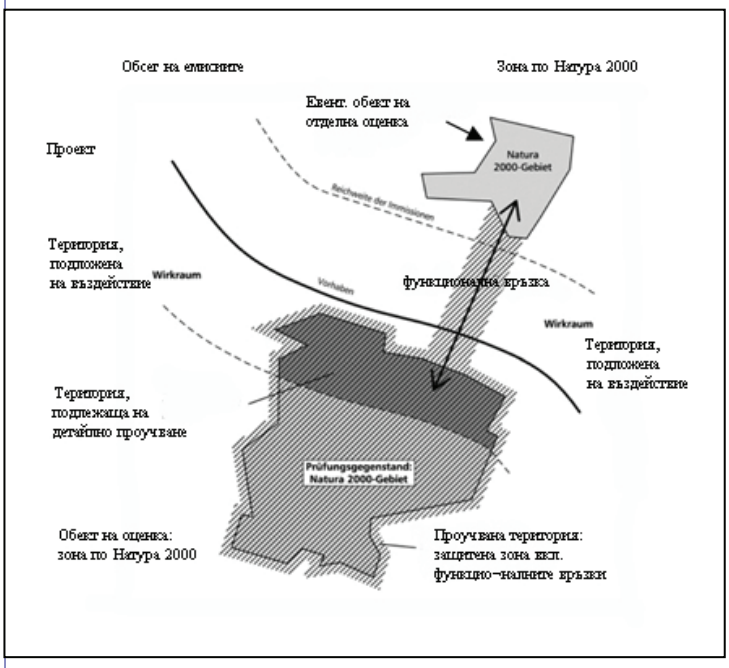

Проучвана територия на ОС
(от: BMVBW 2004)

Проучваната територия е територията, която трябва да се използва за оценка на въздействията на проекта върху целите на опазване на защитената зона. Тя обхваща най-малкото цялата засегната защитена зона и структурите, функциите и функционалните връзки извън защитената зона, които имат отношение към опазването респ. възстановяването на благоприятното природозащитно състояние на целите на опазване на защитената зона.

В някои случаи може да се наложи разширяване на проучваната територия извън границите на защитената зона. Може да е необходимо отчитане на придвижването на животински видове с големи разстояния на придвижване (напр. рис, прилепи), за да се идентифицират придвижването респ. маршрутите, които ще се използват от животните за достигане на функционалните територии в защитената зона.

Може да се наложи отчитане напр. на мрежовите структури, ако те са от значение за целите на опазване на зоната. Евентуалните въздействия на буферните зони по периферията на защитената зона също могат да оправдаят проучванията извън границата на зоната. Необходимостта от дефиниране на проучваната територия извън защитената зона може да се наложи поради непълното обявяване на зоната, когато важни функционални територии за целите на опазване се намират извън границите на зоната. Подобна ситуация е налице например, когато около местата за мътене на даден вид птици като защитена зона за птиците е идентифицирана само една тясно ограничена област, докато редовно използваните и абсолютно необходими за този вид територии за търсене на храна, близки до местата за мътене, са останали неотчетени. Загубата на територии за търсене на храна извън зоната би довела до загиване на мътещите птици в зоната. Описаната ситуация отговаря на фактическата обстановка в потенциалната защитена зона за птиците (→ тематичен лист 3). За да се оценят въздействията на видовете птици в защитената зона, в този случай биха били необходими проучвания на една по-голяма територия.

Територията, подложена на въздействие, е територия, в която обусловени от проекта процеси на въздействията могат да предизвикат въздействия. За нейното определяне трябва да се използват онези процеси на въздействията, които имат отношение към целите на опазване на защитената зона. Трябва да се вземе под внимание специфичната чувствителност на местообитанията и видовете, както и тази на решаващите за тях елементи на защитената зона. Тъй като по принцип те не са идентични нито по отношение на важните процеси и механизми на въздействията, нито по отношение на критичните прагови стойности, „цялата“ подложена на въздействие територия се състои от различни подложени на въздействие територии, които трябва да се разграничат от гледна точка на отделните местообитания и видове. Затова територията, подложена на въздей-ствие, рядко представлява една повече или по-малко хармонична, паралелна зона на въздействие, а се разпростира в различна степен според механизмите на въздействията по трасето. В големите защитени зони от практически съображения може да е целесъобразно определянето на по-малък район за необходими детайлни проучвания.

Територията, подлежаща на детайлно проучване, се ограничава по принцип до територията, подложена на въздействие, в защитената зона. В конкретния случай могат да се наложат допълнителни проучвания извън територията, подложена на въздействие, ако консервационният статус на видове или местообитания в цялата зона не може да се оцени достатъчно надеждно с помощта на наличните данни (виж по-долу).

Кога са необходими проучвания извън територията, подложена на въздействие?

За да се оцени значението на вид или местообитание в територията, подложена на въздействие, и сериозността на очакваното въздействие, трябва да е известна общата им наличност в защитената зона. Оценката на въздействието в ОС се извършва принципно на фона на цялата защитена зона (→ тематичен лист 11, → тематичен лист 37).

По принцип се прави опит необходимата информация да се събира чрез проучване на данните. Когато няма данни, в конкретния случай трябва да се съставят специални карти в тези части на защитената зона, които са подходящи за съответните цели на опазването. Може да се наложи и идентифициране на специфични за видовете хабитатни структури и функционални територии за оценка на потенциала за заселване на даден вид в цялата зона (→ тематичен лист 10).

Пример

Когато бисерната мида (*Unio crassus*), вид от Приложение II на Директивата за хабитатите) се среща в част от поток в подложена на въздействие територия, специфичните карти извън подложената на въздействие територия, напр. в притоците на защитената зона, могат да са уместни, за да се идентифицира дали при наличието в подложената на въздействие територия става въпрос за наличност от второстепенно значение за защитената зона или за единствената срещаща се там популация.

Ако не се извършат такива проучвания напр. поради много големи разходи, за правната сигурност на твърденията за степента на въздействие трябва да се изходи от това, че съответните налични-ности имат голямо значение за цялата защитена зона, защото обратното не може да се удостовери (хипотеза за най-лошия случай /*worst-case*/ → тематичен лист 10). Затова в конкретния случай трябва да се оцени коя процедура ще бъде от полза за извършването на конкретно планиране:

- отказ от допълнителни проучвания в цялата защитена зона с риск въздействието да се класифицира като значително поради липса на надеждни данни,
- провеждане на допълнителни проучвания извън подложената на въздействие територия, за да може реалистично да се оцени очакваното в тази територия въздействие.

Отказът от допълнителни проучвания извън територията подложена на въздействие се предлага, когато проектът не може да предизвика значително въздействие, дори ако се предположи най-лошият случай /*worst-case/*. Ако от хипотезата за най-лошия случай /*worst-case/* се получи несъвместимост на проекта, трябва да се провери целесъобразно дали ОС с по-добри основни данни за общата наличност на засегнатия вид респ. местообитание би довела до друг резултат.

Често на практика е трудно вземането на такива решения в ранните етапи на планиране (напр. определяне на задачите), при които се определя рамката на проучването. Когато стане ясно, че не е възможна задълбочена оценка на въздействията с помощта на наличните данни и че получаващата се от това несигурност може да е от значение за степента на въздействие, трябва да се извършат необходимите допълнителни проучвания. Особено когато са засегнати приоритетни цели на опазване, поради възможните правни последици, се препоръчва прецизно проучване.

Ако защитената зона има функционална връзка с други зони по Натура 2000, е целесъобразно своевременното включване на тези зони в разглеждането. Ако на етапа на ОС(→ тематичен лист 6) стане ясно, че провереният проект може да повлияе индиректно на други зони по Натура 2000, тогава – на принципа „една зона при всяка оценка“ – (→ тематичен лист 7) трябва да се извърши ОС за всяка от тези зони. Въпросът за територията, която трябва да се проучи, се разглежда индивидуално за всяка зона.

Необходими ли са допълнителни проучвания, за да се отчетат и кумулативните ефекти от други планове и програми?

Кумулативните ефекти от други планове и проекти могат да предизвикат респ. да засилят въздействията върху целите на опазване на разглежданата защитена зона и имат отношение към ОС (→ тематичен лист 48, → тематичен лист 49).

Ако проект Б окаже въздействие върху същите цели на опазване на зоната, но в друга територия подложена на въздействие, като проверения проект А, титулярът на проект Б отговаря за извършването на проучвания на територията, подложена на въздействие от неговия проект.

Кумулативните ефекти от други планове и проекти могат да повишат интензивността на отделните процеси на въздействията. Новите процеси на въздействия също могат да се вземат под внимание, ако чрез обединяване могат да предизвикат негативни въздействия върху същите цели на опазването (→ тематичен лист 49). Обектите на отделните ОС, т.е. засегнатите от проекта цели на опазването, не се променят. Резултатите от проучванията извършени в рамките на двата проекта се описват в съответните ОС на двата проекта и се вземат под внимание при оценката на кумулативните въздействия (→ тематичен лист 50).

За да се оцени степента на въздействието на кумулативните ефекти, се вземат под внимание резултатите от проучването, които са идентифицирани в рамките на ОС на отделните проекти.

Затова не се изискват допълнителни идентификации на числиностите за отделните титуляри на проектите.

Проучвания за планирането на мерки за гарантиране на кохерентността

Когато стане ясно, че могат да се наложат мерки за гарантиране на кохерентността, за по-ефективното съставяне на карти и бързото осъществяване на проекта в конкретния случай може да е уместно извършване на необходимите за това проучвания (напр. търсене на територия) едновременно с проучванията за ОС. На това трябва да се обърне особено внимание, когато за съставянето на карти има тесни времеви ограничения поради различните сезони.

Тези резултати нямат отношение към самата ОС и са необходими едва в етапа на оценка при изключение.

Взаимовръзка между ОС и ОВОС и респ. плановете за опазване на ландшафтите

Както беше обяснено по-горе, за извършването на ОС може да се наложи специално картиране на значимите видове и местообитания:

- Специално отчитане на определени видове на флората и фауната (отчитане на числености и картиране на важни хабитатни структури и функционални територии)
- Специално отчитане на местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите, които не съвпадат с биотопите от регионалните и национални кодове и за които няма законово предвидени минимални граници (→ тематичен лист 18).
- Допълнителни проучвания и оценки на потенциала извън територията, подложена на въздействие, за да се идентифицира значението на засегнатите числености в сравнение с числеността на цялата защитена зона.

Освен това трябва да се вземе под внимание, че територията подложена на въздействие се определя стриктно в ОС от „страна на получателя“ и затова зависи от специфичната чувствителност на видовете и местообитанията. Прилагането на стандартни диапазони на зоните на въздействие за определени типове проекти може да е целесъобразно като първа ориентировъчна стъпка. Необходима е проверка на защитената зона в конкретната ситуация.

Противно на често срещаното мнение в никакъв случай не трябва да се изхожда от това, че необходимостта от проучване в ОС се покрива принципно от извършеното в рамките на ОВОС респ. на плана за опазване на ландшафтите отчитане на числиностите.

В някои случаи хипотезата наистина е вярна. Проучването на територии, които имат отношение към свързаната със защитената зона оценка на въздействията и се намират извън подложената на въздействие територия е за специфична задача на ОС, която не трябва да се изпълнява в рамките на ОВОС или на плана за опазване на ландшафтите. Целесъобразно е координиране на проучванията.

Процедура за определяне на рамката на проучването

За определяне на рамката на проучването в ОС трябва да се предприемат следните работни стъпки
(BMVBW 2004):

Стъпка 1: Определяне на целите на опазване, които трябва да се вземат под внимание

- Съгласуване с компетентните природозащитни органи на целите на опазването, които трябва да се вземат под внимание, разпоредби на плановете за управление и потенциали на развитие за района, който трябва да се проучи детайлно и евентуално за цялата защитена зона (→ тематичен лист 13, → тематичен лист 16)

  Тези разпоредби могат да са важни за определяне на рамката на проучването. Когато в проучваната територия се цели напр. възстановяването на рядко местообитание, могат да се отчетат и остатъчните числености под жизнеспособния минимум на съответния биотоп според националната, респ. регионална класификация в рамките на специалното картиране на местообитанието (напр. необработени части на приоритетните картълови пасища тип [6230]).

- Съгласуване с компетентните природозащитни органи на характерните видове в местообитанията, на които трябва да се обърне внимание поради специфичната ситуация в защитената зона и очакваните въздействия на проверения проект (→ тематичен лист 19)

Стъпка 2: Определяне на засегнатостта

- Идентификация на процесите на въздействия, имащи отношение към целите на опазването, които трябва да се вземат под внимание, включително решаващите за тях елементи на зоната
- Определяне на чувствителността на целите на опазването

Стъпка 3: Определяне на територията, подлежаща на детайлно проучване

- Определяне на територията, подложена на въздействие въз основа на специфичната чувствителност на потенциално засегнатите цели на опазването и приетия обсег на действие на процесите на въздействията
- Определяне на районите, в които освен подложената на въздействие територия допълнително трябва да се вземат под внимание хабитатни структури и функционални територии на видовете

Стъпка 4: Определяне на необходимостта от проучване

- Оценка на наличните данни за значимите видове и местообитания (→ тематичен лист 9) (включително целите за развитие, хабитатни структури и функционални територии на видовете и характерните видове в местообитанията)
- Определяне на празнотата в данните (→ тематичен лист 10)
- Определяне на вида, обема и методите за необходимите проучвания респ. определяния

Обосновка за определянето на рамката на проучването

Според предложената примерна структура на ОС в глава 4.1 процесът на вземане на решение, който се извършва за определяне на рамката на проучването, трябва да се опише прозрачно и разбираемо.

Описание на специфичните взаимовръзки в проучваната територия

Глави 4.3 до 4.5 са посветени на описанието на взаимовръзките в подлежащите на детайлно проучване територии и на отразяването на резултатите от специално направените проучвания. Информацията за екологията и наличието на разглежданите видове и местообитания, която е разгледана вече във връзка с представянето на цялата защитена зона, не трябва да се повтаря.

Трябва да се разгледат следните точки:

- Методи на проучването
  Трябва да се посочат използваните методи. Специалната информация (напр. посочване на отделните срокове за картиране) би утежнила текста. Едновременно с това методите трябва да могат да се оценят. Затова те трябва да се приложат или в съкратен вид като приложение или евент. като цялостни експертизи.
- Резултати
  Същото важи за резултатите от проучването. Тяхното оценяване се включва в описанието на наличието на видове и местообитания в териториите, подлежащи на детайлно проучване. Пълните данни (напр. пълни списъци на видовете) трябва да се приложат като Приложение.
- Значение на териториите, подлежащи на детайлно проучване, за целите на опазване в сравнение с цялата защитена зона

Във връзка с подробното представяне на отделните видове, местообитания и структури е целесъобразно значението на подложената на въздействие територия в рамките на цялата защитена зона да се обобщи като междинен извод като основа за последващата оценка на въздействията.

Допълнителна информация

Определяне на подложените на въздействие територии

Много препоръки за изследването на съвместимостта с околната среда съдържат списъци със стандартни диапазони на зоните на въздействие, които трябва да се вземат под внимание за определени типове проекти във връзка с определените предмети на опазването. Стандартните диапазони се определят въз основа на обсега на въздействията на проекта и приетите прагови стойности на засегнатост на отделните предметина опазването. Повечето препоръки посочват, че в конкретния случай зоните на въздействие могат да превишат стандартните диапазони. Определянето на праговите стойности на засегнатост се изправя пред същите методически проблеми, както определянето на праговете на степента на въздействие. За много местообитания и видове все още няма научно доказани стойности (→ тематичен лист 35). Местообитанията и видовете, които трябва да се защитават съгласно Директивата за птиците и Директивата за хабитатите в защитените зони, спадат към най-застраше-ните елементи на европейските екологични системи. Затова е вероятно те да са с особено ниски прагове на засегнатост, които са много под праговете, идентифицирани чрез изчисляване на средната стойност за „средностатистическите организми“.

Стандартните диапазони на зоните на въздействие могат да се използват като ориентировъчни стойности за първоначалното приблизително определяне на подложените на въздействие територии. Като втора стъпка е необходимо принципно съгласуване със специфичните екологични потребности на целите на опазването и с местните взаимовръзки, което отговаря на принципа на превенция на § 34 на Закона за защита на природата.

Примери за стандартни зони на въздействие има напр. в:

Roll, E., B. Walter & C. Hauke (2002): Екологични препоръки за утвърждаване и разрешаване на плана според железопътните разпоредби и за влаковете на магнитна възглавница. Трета редакция (версия юли 2002).

Sporbeck, O., J. Borkenhagen, K. Müller-Pfannenstiel & J. Lüchtemeier (2000): Препоръки за изследванията на съвместимостта с околната среда при проекти за пътно строителство. Експертиза по нареждане на Службата за пътно строителство и транспорт на Хесен. Материали за регионалното развитие т. 55.

Допълнителна информация за обсега на действие на обусловените от пътното строителство процеси на въздействията има в:

Rassmus, J., C. Herden, I. Jensen, H. Reck. & K. Schöps (2003): Методически изисквания към прогнозите за въздействията при законовите разпоредби относно намесите в околната среда. Приложна ландшафтна екология Н. 51.

Характерни видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите

19

- Понятието „характерни видове” в Директивата за хабитатите
- Споменавания на характерни видове в други източници, свързани с Директивата
- Възможни тълкувания на понятието „характерни” и приложение в ОС
- Подбор на характерни видове, имащи отношение към проблематиката на ОС
- Оценка на въздействието върху характерен индикаторен вид
- Кога е възможно да не се взимат под внимание характерните индикаторни видове?
- Съгласуване с екологичните власти

Понятието „характерни видове” в Директивата за хабитатите

Понятието „характерни видове” не се използва в Закона за защита на природата.

В Директивата за хабитатите „характерните видове” са посочени като белег за природозащитното състояние на местообитанията от Приложение I на Директивата (Глава 15).

Съгласно чл.1 д) от Директивата Природозащитното състояние на едно местообитание от интерес за Общността представлява:

„съвкупността от въздействия върху естественото местообитание и характерните за него видове и които могат да повлияят дългосрочно на естественото му разпространение, структура и функции, както и на дългосрочното оцеляване на характерните видове в рамките на територията, посочена в член 2”.

Природозащитното състояние на едно местообитание се счита за благоприятно, ако (заедно с две други условия):

„природозащитното състояние на характерните за него видове по смисъла на буква и) е благоприятно”.

Съгласно буква и) природозащитното състояние на един вид е благоприятно, когато може да се приеме, че неговата популация ще продължи да бъде стабилна и ще разполага с достатъчно голям естествен район на разпространение в дългосрочен аспект.

Понятието „характерен вид” не е прецизирано другаде в Директивата. Многократното Споменаване на параметъра „характерни видове” означава, че това е критерий, също толкова важен, колкото естественото разпространение, структурите и функциите на едно местообитание. Следователно може да се приеме, че и природозащитното състояние на местообитанието ще претърпи значително негативно въздействие, когато характерните за него видове са подложени на такова въздействие.

Понятието „характерни видове” е дефинирано във връзка с местообитанията от Приложение I.

Тук природозащитното състояние на самите видове не е от решаващо значение. Това означава, че характерните видове могат да са включени в Приложение IV, но това не е задължително (Глава 27).

Същото важи и за видовете от Приложение II, които не представляват значими обекти на опазване в дадената зона (Глава 13), както и за видовете птици от Директивата за птиците в защитените зони, предложени съгласно Директивата за хабитатите (Глава 28).
Типовете местообитания от Приложение I, както и типовете биотопи, са дефинирани на основата на параметрите на терена и растителността. Това не означава, че фаунистичните аспекти се смятат за нерелевантни, а че растителността е по-подходяща за целите на класифицирането, както и че типовете растителност са директно разпознаваеми. Въпреки че животинските видове не се използват при разграничаването на отделните типове местообитания, те принадлежат към съответното съобщество и могат да бъдат ползвани за характеризирането на природозащитното състояние на едно местообитание.

Споменавания на характерни видове в други източници, свързани с Директивата

- В Наръчника на Европейската Комисия за интерпретация на местообитанията (2003) са посочени видовете, характерни за всеки тип местообитание. За всички местообитания са дадени растителни видове, а за някои – и животински видове.

Обхватът и точността на данните за видовете, характерни за описаните в Наръчника типове местообитания силно варират. За някои местообитания тези данни не са от голяма полза, тъй като не са формулирани достатъчно точно. Например за местообитание 3260 „Плаваща растителност от типа Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion по предпланински реки" са назовани няколко вида, които действително се срещат само в това местообитание (*Ranunculus fluitans*), но има и неясни данни на ниво род (*Callitriche* spp., *Potamogeton* spp.). Някои представители на тези родове се срещат в почти всички типове водоеми, включително във временно овлажнени коловози, и не са подходящи за определянето на природозащитното състояние на местообитание от типа течащ водоем. По тази причина такива твърде общи данни за видовете нямат стойност нито за определянето на местообитанието, нито за оценяването на неговото природозащитно състояние.
Трябва да се подчертае, че поради общоевропейската си валидност Наръчникът е предвиден само като най-общо пособие и целта му не е да назовава видове, по които да може да се измерва степента на намесите в природата.

- Наръчник на Федералната служба за защита на природата (SSYMANK et al. 1998)

През 1998 г. Федералната служба за защита на природата (BfN) публикува Наръчник за прилагането на Директивата за хабитатите (SSYMANK et al. 1998). Задачата на този наръчник беше да подпомогне първоначалното взимане на решения при определянето на местообитания от Приложение I, като взима предвид особеното биогеографско положение на Германия. За всички типове местообитания, срещащи се в Германия, са назовани характерни животински и растителни видове. Посочени са:

- „доминантни видове" – структуроопределящи растителни видове (напр.

- *Calluna vulgaris* за сухи ерикоидни съобщества от типа 4030),
- „типични видове": животински и растителни видове, които се срещат основно в този тип местообитание,
- „характерни видове" в тесен смисъл: животински и растителни видове, които се срещат почти само в този тип местообитание.

Списъците от видове са много големи (напр. за ерикоидните съобщества от типа 4030 са посочени повече от 70 животински вида), така че нито има смисъл, нито е възможно тези видове да се използват за оценяване на измененията на природозащитното състояние на даден тип местообитание в ОС.
Дефиницията в работния документ на Асоциацията за пътно и транспортно дело (FGSV 2002: Glossar) е съобразена с понятието „характерни видове", както то е обяснено в наръчника:

„За характерни видове съгласно чл.1 д) от Директивата за хабитатите се считат всички видове в границите на естествения им ареал, които са типични за типовете местообитания, т.е. се срещат в тях с висока степен на постоянност или честота и/или имат сравнително висока численост." (BERNOTAT 2003).

- На основата на досегашния опит в прилагането на Директивата за хабитатите Федералната служба за защита на природата в момента подготвя прецизирани насоки за картиране. Първите резултати за морските и крайбрежните местообитания са публикувани от Балцер и колектив (2002). Впрочем в тези нови дефиниции на местообитанията напълно отсъстват данни за характерните видове.
- В процеса на осъществяването на задълженията за мониторинг и докладване съгласно чл.17 от Директивата (Глава 17) отговорната работна група състави списъци от видове, подходящи за оценяване на степените A, B и C на консервационния статус на различните типове местообитания (срв. напр. DOERPINGHAUS et al. 2003, BURKHARDT et al. 2004). Приспособяването към регионалните особености се осъществява от екологичните институции на провинциите. Въпреки че като цяло се смята за уместно да се разглежда и фауната, това е препоръчано изрично в рамките на задълженията по докладване поради необходимостта от твърде много ресурси за инвентаризирането ѝ. Затова списъците с видовете, характерни за местообитанията, засега съдържат само растителни видове (DOERPINGHAUS et al. 2003, S. 338). Поради това този източник не съдържа данни за характерните за местообитанията животински видове.

Възможни тълкувания на понятието „характерни" и приложение в ОС

Понятието „характерен" може да бъде тълкувано по различни начини. Освен трите интерпретации, посочени в наръчника на Федералната служба за защита на природата (вж. по-горе: доминантен, типичен, специализиран за местообитанието), в т.нар. Оксфордски документ се споменават „ключови видове" (*keystone species*) и „индикаторни видове" (EUROPÄISCHE

KOMMISSION 2001, S. 56). Освен това там като релевантни се посочват също „видове от значение за екотуризма" (напр. снежната яребица, чийто традиционен лов във Великобритания е важен източник за финансиране на мерки за поддържането и развитието на защитените територии) и „особено харизматични видове". Това схващане, вкоренено в британската природозащитна традиция, не може да бъде възприето като задължително предписание за прилагането на Директивата в Германия.

Освен тези понятия в литературата се срещат и термини като „вид-показател", „биодескриптор" и т.н., които с различни цели и съдържание могат да се разглеждат като видове, „характерни" за дадено местообитание. Тази тема е обобщена в статията на ZEHLHUS-ECKERT в ANL 1998, както и в MEYER-CORDS & BOYE 1999. В момента в научната литература няма понятие, което да има пряко приложение за ОС.

Както показва практиката, съществува опасност от злоупотребяване с понятието „характерен вид" с цел омаловажаване на въздействията. Така например в една оценка за съвместимост се твърди, че не може да се очаква значително въздействие от източник на въздушно замърсяване върху сухи тревни съпбщества, тъй като за засегнатите територии са характерни видове, които са сравнително нечувствителни към такова замърсяване.

В друг случай пък като „характерен вид" за структурата на едно блато е определен един вид от род *Molinia*. Тъй като този вид е с широка екологична амплитуда, счетено е, че внасянето на прах от планираната в близост кариера няма да има негативни последици за местообитанието. В този случай аргументацията е погрешна, тъй като задължението за подобряване на неблагоприятното природозащитно състояние на деградиралото блато е пренебрегнато в оценката за съвместимост. В основата на аргументацията лежи неправилното тълкуване на понятието „характерен вид".

Подбор на характерни видове, имащи отношение към проблематиката на ОС

Пренасянето на понятието „характерен вид" от абстрактното ниво на местообитанията към конкретната проблематика на една оценка за съвместимост принадлежи към въпросите, които в практиката постоянно дават повод за ожесточени дискусии.

Съществува консенсус, че в рамките на една ОС не е възможно да се проучат всички видове от съобществата в едно местообитание и че е необходим подбор. По отношение на процедурата за този подбор обаче все още няма установени научни конвенции. В някои оценки за съвместимост характерните видове не се разглеждат. В други проучването на такива видове заема значително място.

Оценката за съвместимост трябва да се занимава само с тези видове, чието разглеждане може да помогне при изясняването на въпроса дали един проект може да предизвика значително въздействие върху конкретно местообитание. Тази цел изисква ползването на специални критерии при подбора на подходящите видове:

ОС трябва да съдържа становище дали срещащите се конкретно в една защитена зона местообитания ще бъдат подложени на значително въздействие. Поради това трябва да се направи връзка между

- конкретните популации и абстрактната научна дефиниция за „характерните видове”.
- В ОС трябва да се разгледат не само характеристиките на местообитанието в настоящия момент, а да се обърне внимание и на потенциала за развитие на местообитанието в зоната, когато то не е с благоприятно природозащитно състояние.
- Когато по-специални характерни видове (напр. видове от Приложение IV) в едно местообитание са засегнати в значителна степен, този аспект може да има значение при сравняването на алтернативи в рамките на оценка при изключение.

Затова като начало е препоръчително от характерните за едно местообитание видове да се изберат видове, отговарящи на следните критерии:

Етап 1

За разпознаването и оценяването на въздействията в ОС от характерните видове за един тип местообитание се подбират онези животински и растителни видове, които се срещат основно в това местообитание, когато то има естествен характер и когато конкретните популации в него имат благоприятно природозащитно състояние.
Видовете, които са особено ценни от консервационна гледна точка (видове от Приложение IV, червените книги или видове, за които Германия носи специална отговорност) трябва да се вземат под специално внимание, доколкото отговарят на гореизброените условия.

Критерий	Обосновка
Срещат се основно в дадения тип местообитание	Много видове имат широка екологична амплитуда и поради това обитават голям брой различни местообитания. Критерият за доминантността и честотата им може да бъде заблуждаващ, тъй като точно тези видове могат да се срещат с голяма честота почти навсякъде. За разлика от тях специализираните към даденото местообитание видове имат висока стойност при определянето за консервационния му статус. **Пример**: Видът *Betula pubescens* се среща в блатата, но и извън тях върху влажни и непостоянно влажни песъчливи почви. За разлика от този вид, някои видове пеперуди се срещат само в запазени тресавища.
Естествен характер на местообитанието	Регионалните особености трябва непременно да се вземат под внимание, тъй като степента на близост до естествената структура на едно местообитание може силно да варира в зависимост от местоположението му. Някои видове заемат в различните части на района си на разпространение местообитания, които са близки до естествените в различна степен. **Пример**: В среднопланинските райони водният кос е характерен вид за течащи водоеми, близки до естествените. В северногерманската равнина видът се среща само на места с изкуствено увеличена скорост на течението, например под бентове, и не е типичен за течащи водоеми с благоприятно природозащитно състояние.

Естествен характер на местообитанието	Регионалните особености трябва непременно да се вземат под внимание, тъй като степента на близост до естествената структура на едно местообитание може силно да варира в зависимост от местоположението му. Някои видове заемат в различните части на района си на разпространение местообитания, които са близки до естествените в различна степен. **Пример**: В средногопланинските райони водният кос е характерен вид за течащи водоеми, близки до естествените. В северногерманската равнина видът се среща само на места с изкуствено увеличена скорост на течението, например под бентове, и не е типичен за течащи водоеми с благоприятно природозащитно състояние.
Благоприятно природозащитно състояние на конкретните популации	Позоваването на благоприятното природозащитно състояние означава, че в ОС трябва да се заложи благоприятен статус на местообитанието, а не съществуващите в настоящето стадии на деградация. Споменаването на конкретните популации означава, че трябва да се разгледа видовият състав и потенциал на местообитанията в засегнатата защитена зона. Оттук става ясно, че е необходимо да се вземе под внимание и потенциалът за възстановяване на чувствителните видове с тясна принадлежност към дадена екологична ниша – т.е. за възстановяването на благоприятното природозащитно състояние, – и че ОС не трябва да се ограничава с определяне на съвместимостта на проекта със съществуващото състояние на деградация. **Пример**: популациите на *Molinia*, включително типичните за тях паяци, представляват стадий на деградация на тресавищата. Същото важи за стадиите на захрастяване с *Betula pubescens* върху пресушени блата или за наличието на зависимата от бодливи храсти червеногърба сврачка в ерикоидни съобщества.
Особено ценни от консервационна гледна точка	Най-важната цел на Директивата е опазването на биологичното разнообразие в Европа. В този контекст има смисъл да се разглеждат видове, които са особено силно застрашени, доколкото те са характерни за оптималното природозащитно състояние на местообитанието в дадения регион. Впрочем това не изключва разглеждането и на други видове.

Предложените критерии имат следните предимства при провеждането на ОС:

- Фокусиране върху видове, които имат връзка с разпознаването и оценяването на въздействия

Критериите позволяват фокусиране върху тези видове, които могат да дадат информация за състоянието на местообитанието. Когато има риск от въздействия на планирания проект върху тези видове, може да се приеме, че става въпрос за изменения, които засягат съществени свойства на местообитанието.

- Правна сигурност на позицията за значителността на въздействието

Тъй като видовете, за които се отнасят тези критерии, са специализирани

и с тясна екологична амплитуда, трябва да се счита, че принадлежат към най-чувствителните елементи на даденото съобщество. Затова те са по-подходящи за оценяването на въздействия, отколкото широко разпространените, по-толерантни към натиск видове. По тази причина правната сигурност на позицията за значителността на въздействието е по-голяма, ако се основава на тези видове.

- Вземане под внимание на особеностите на защитената зона

Гарантира се, че определянето на характерните видове не се осъществява само на абстрактно научно ниво по отношение на типа местообитание, а се взимат под внимание местните особености.

- Вземане под внимание на потенциала за развитие на местообитанието в защитената зона

Чрез разглеждането на благоприятното природозащитно състояние на съответните популации се предотвратява приемането на настоящия стадий на деградация като мащаб за оценяването на въздействия и като важно за опазване състояние.

В настоящото състояние често липсват много от видовете, изпълняващи гореизброените критерии. Възможно е вместо това да доминират видове, които показват намеса. Това обаче не означава, че разглеждането на видовете е излишно, понеже подходящите характерни видове вече не се срещат в настоящото състояние. По-скоро в ОС трябва да се покаже, че проектът не противодейства на целта за възстановяване на благоприятното природозащитно състояние на местообитанието, вкл. на видовете, характерни за оптималното му състояние.

- Когато в момента се срещат видове по смисъла на предложените критерии, те трябва да се разглеждат както по отношение на въздействията върху настоящите им популации, така и по отношение на потенциала им за развитие.
- Когато тези характерни видове вече не заемат своя потенциален район на разпространение, запазването на потенциала за възстановяването им трябва да бъде предмет на проверка в ОС. Те се разглеждат като индикатор за възможността за възстановяване на благоприятното природозащитно състояние на даденото местообитание.

По отношение на разбираемостта и сравнимостта на позициите на различните ОС е желателно да се инвентаризират видовете, които от научна гледна точка могат да се считат за характерни за местообитанията от Приложение I. Тези списъци от видове трябва да се разграничават според локалните аспекти и да имат статуса на научна конвенция.
Така експертите ще имат на разположение научен източник за справка, от който да избират видове, имащи значение в съответната ситуация. Впрочем необходимо е да се вземат под внимание конкретните форми на местообитанията в съответната защитена зона. Поради индивидуалните

особености на всяка зона характерните инвентари и потенциали на видовете трябва да се изследват поотделно за всеки случай (срв. LAMBRECHT et al. 2004).

Етап 2

При втория етап на подбор се осъществява допълнително фокусиране върху тези видове, които могат да дадат информация в контекста на конкретната оценка. Тук трябва да се съблюдават следните принципи:

- Видовете, които ще се разглеждат, не се проучват сами по себе си, а във връзка с информацията, които могат да дадат за състоянието на местообитанието. Целта на разглеждането на един характерен вид в ОС не е да се остнови дали видът ще бъде подложен на значително въздействие, а дали местообитанието, в което се среща този вид, ще бъде подложено на такова въздействие.
- Видовете, които ще се разглеждат, трябва да дават допълнителна информация, която не може да се получи от провежданото проучване и оценяване на структурата на растителността и параметрите на терена. Ако разглеждането на видовете не е свързано с придобиване на допълнителна информация, тогава то е излишно. От разглеждането на животински видове, тясно свързани с определени растения или вегетационни структури, които ще бъдат директно засегнати от проекта, като правило не може да се получи допълнителна информация, която да има отношение към оценяването на въздействията.
- Видовете трябва да са чувствителни към процесите на въздействие, предизвикани от проекта. Например когато трябва да се оценят последиците от увеличаването на шумовото замърсяване, видовете, които са слабо чувствителни към шум, нямат приложение в ОС, дори и когато са характерни за засегнатото местообитание.
- Разглежданите видове трябва да дават възможност за разбираемо определяне на степента на въздействие. Това означава, че техните екологични изисквания и особености трябва да са проучени в достатъчна степен. Видове, които нямат индикаторни свойства, установени с достатъчна сигурност, не могат да бъдат използвани като основа за аргументация при оценката на въздействието.

Извод:

Не всеки вид, който е характерен за дадено местообитание, има значение за една конкретна ОС. Информация могат да дадат онези видове, които са надеждни индикатори за въздействията, които ще се оценяват. Затова в контекста на една ОС са от значение „характерните индикаторни видове".

Приложимостта на един вид като индикатор произлиза от задействаните процеси на въздействие и затова е зависима от конкретния проект.

- Видовете се разглеждат не сами по себе си, а във връзка с информацията която дават за консервационния статус на местообитанието.

- Те трябва да дават допълнителна информация, която не може да бъде получена от проучването на структурата на растителността и параметрите на терена. В противен случай разглеждането им е излишно.
- Видовете трябва да притежават чувствителност към процесите на въздействие, които произтичат от проекта. Затова подборът на разглежданите видове зависи и от проверявания проект.
- Знанията за техните екологични изисквания трябва да са достатъчно добре обосновани от научна гледна точка, за да могат да се използват в оценяването на въздействията.

При подбора на характерни индикаторни видове в ОС трябва да се отговори на следните въпроси:

- Кои видове принадлежат към елементите на ландшафта, типични за даденото местообитание в защитената зона?
- Кои от тези видове подпомагат вземането на решение за допустимостта чрез информация, която не може да се получи от данните за растителността и параметрите на терена?
- Които от тези видове притежават особена чувствителност към процесите на въздействие, предизвикани от проекта?

Въпрос	**Пример**
Кои видове принадлежат към елементите на ландшафта, типични за даденото местообитание и се срещат или биха могли да се срещат в защитената зона?	Местообитание 3260 „Плаваща растителност от типа Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion по предпланински реки. В равнинните райони на северозападна Германия рибите, обитаващи Северно море, които навлизат в реките, за да хвърлят хайвера си, принадлежат към характерните видове на местообитанията с течаща вода. Докато земеродното рибарче и сивата стърчиопашка се числят към характерните видове птици, воднят кос е ограничен до места с изкуствено повишена скорост на водното течение както например под бентове. Тъй като за възстановяването на проходимостта на течащата вода управлението на зоната предвижда премахването на бентовете, разглеждането на типичния за деградиралото местообитание воден кос би било контрапродуктивно.
Които от тези видове притежават особена чувствителност към процесите на въздействие, предизвикани от проекта?	Местообитание 6430 „Тревни съобщества от водолюбиви високи треви в равнинни и планински до алпийски райони” .

	Местообитание 6430 „Тревни съобщества от водолюбиви високи треви в равнинни и планински до алпийски райони” Планирано е изграждане на мост над защитена зона, където на речен бряг се срещат съобщества от водолюбиви високи треви. Мостът е високо разположен и не причинява фрагментация на тревите. Може обаче да се очаква увеличаване на шума в зоната. Затова сред характерните за местообитанието видове от значение са видовете, чувствителни към шум, например скакалци, които издават тихи звуци, като напр. *Stethophyma grossum*. Водните кончета, които се ориентират предимно визуално, в този случай нямат значение, тъй като са слабо чувствителни към увеличаването на шума. За тях от решаващо значение е проходимостта на местообитанието, която поради височината на моста в този случай няма да бъде нарушена.
Кои от тези видове подпомагат вземането на решение за допустимостта чрез информация, която не може да се получи от данните за растителността и параметрите на терена?	Местообитание 7110 * „Активни преовлажнени тресавища” Един вид бръмбар, който обитава единствено популации на определен вид торфен мъх, в голяма степен е характерен за съобществото на тресавищата. Заключенията за възможните въздействия се правят на основата на измененията на местообитанието. В този случай въздействието върху бръмбара ще произлезе директно от въздействието върху местообитанието. Специалните проучвания на този вид бръмбар не биха дали допълнителни аргументи. Така този вид бръмбар действително е характерен за тресавищното местообитание в голяма степен, но няма отношение към конкретната проблематика.

Оценка на въздействията върху характерен индикаторен вид

Предложените критерии за подбор като правило се изпълняват само от една част от видовете, които се смятат за „характерни” за дадено местообитание.

Изисква се внимателен подбор, за да могат характерните индикаторни видове да се използват при оценяването на въздействията върху дадено местообитание. За разлика от други дейности (напр. картиране, мониторинг) разглеждането на характерните за едно местообитание видове се осъществява единствено с цел да се определи степента на въздействие. Видовете се ползват като инструменти за оценяването на въздействия. Затова в контекста на ОС трябва да се предпочита определението „характерен индикаторен вид", за да се подчертае разликата с останалите „характерни видове" и обвързаността им с постигането на определен резултат от тяхното разглеждане.

Еднозначно мнение може да се формулира едва тогава, когато въздействието върху един разглеждан характерен индикаторен вид може да се отъждестви с въздействието върху даденото местообитание. Ако не е възможно от значителната степен въздействие върху избрания вид да се направи извод за значително въздействие върху даденото местообитание, обитавано от вида, разглеждането на вида не би допринесло с нищо за изясняването на въпроса дали може да се очаква значително въздействие върху местообитанието.

Затова разглежданите в ОС характерни индикаторни видове трябва да отразяват съществените свойства на структурите и функциите на засегнатото местообитание. Тъй като значителното въздействие върху един характерен индикаторен вид може да доведе до решение за недопустимост на един проект, е необходимо взаимовръзката [въздействие върху характерния вид ↔ въздействие върху местообитанието]

да е еднозначно дефинирана. В противен случай характерният вид би придобил по-висок статут. Ще се подразбере, че този вид има стойността на вид от Приложение II на Директивата за хабитатите или вид птица от Директивата за птиците, въпреки че видът не получава самостоятелна защита съгласно тези директиви.

Значителното въздействие върху един или повече характерни индикаторни вида се оценява като значително въздействие върху местообитанието.

Когато значителното въздействие върху индикаторен вид, определен като характерен, не може да се отъждестви със значително въздействие върху съответното местообитание, това означава, че:

- разглеждането на вида в ОС не допринася за изясняването на въпроса за значимостта на въздействието върху местообитанието и
- изборът на вида не е бил целесъобразен в контекста на съответната проблематика.

Кога е възможно да не се вземат под внимание характерните индикаторни видове?

Характерните индикаторни видове се разглеждат, за да се покажат и оценят въздействията, които не са очевидни при една обща оценка на прогнозираните структури на растителността и параметри на терена.

Поради значението им при взимането на решение за допустимостта на проекта е необходимо внимателно проучване на индикаторните видове, което е свързано с изразходването на допълнителни ресурси.

В случаите, когато степента на въздействие може да се определи еднозначно без помощта на индикаторните видове, тяхното разглеждане не е необходимо.
Това важи например в случаите на значителни загуби на територия. Във всеки случай трябва да се вземе предвид, че загубите на територия по правило са свързани с други негативни последици в нейна близост. За да могат те да се оценят и при нужда да се определи нуждата от мерки за осигуряването на кохерентността (Глава 59), може да е необходимо разглеждането на въздействията върху характерни индикаторни видове в близост до застроените площи.

Съгласуване с екологичните власти

Изборът на разглежданите характерни индикаторни видове трябва да бъде обоснован в ОС по разбираем начин. Изборът трябва да се направи в съгласие с отговорните органи, напр. във взаимовръзка с установяването на целите на опазване за зоната (вж. Глава 13) и предписанията на управлението на зоната (вж. Глава 16).
Препоръчва се определеният от органите или изготвен в сътрудничество с тях списък на видовете да се приложи към ОС. По този начин се осигурява прозрачност, в случай че по-късно бъде изказана критика към обхвата или подбора на разгледаните видове.

Допълнителна информация

Научни термини

ANL – Bayrische Akademie für Naturschutz und Landschaftspflege (1998): Zielarten – Leitarten – Indikatorarten. Aussagekraft und Relevanz für die praktische Naturschutzarbeit. – Laufener Seminarbeiträge 8/98 (Hrsg.: B. Jessel).

Тази публикация съдържа различни статии, които от различна перспектива разглеждат въпроса за подбора на видове в практическата консервационна работа. Въпросът за подбора на характерни видове по смисъла на Директивата за хабитатите не е засегнат. Няколко статии се опитват да внесат светлина в хаоса от понятия и са много полезни като обща информация. В това отношение статията на W. Zehlhus-Eckert (S. 9-32) е особено препоръчителна. В нея се назовават съществените литературни източници по темата.
Meyer-Cords, C. & P. Boye (1999): Schlüssel-, Ziel-, Charakterarten - Zur Klärung einiger Begriffe im Naturschutz. – Natur und Landschaft 74(3): 99-101.

Europäische Kommission GD Umwelt (2001): Prüfung der Verträglichkeit von Plänen und Projekten mit erheblichen Auswirkungen auf NATURA 2000-Gebiete. Methodische Leitlinien zur Erfüllung der Vorgaben des Artikels 6 Absätze 3 und 4 der Habitat-Richtlinie 92/43/EWG. November 2001.

Описания на типове местообитания

European Commission, DG XI (2003): Interpretation Manual of European Union Habitats, Eur 25 (April 2003).
Ssymank, A., U. Hauke, C. Rückriem & E. Schröder (1998): Das europäische Schutzgebietssystem NATURA 2000 - BFN-Handbuch zur Umsetzung der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie und der Vogelschutz-Richtlinie. – Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz Heft 53, Bonn-Bad Godesberg.
Balzer, S., D. Boedeker & U. Hauke (2002): Interpretation, Abgrenzung und Erfassung der marinen und Küsten-Lebensraumtypen nach Anhang I der FFH-Richtlinie in Deutschland. – Natur und Landschaft 77(1): 20-28.

Списъци с характерни за типовете местообитания растителни видове

Doerpinghaus, A., G. Verbüscheln, E. Schröder, W. Westhus, R. Mast & M. Neukirchen (2003): Empfehlungen zur Bewertung des Erhaltungszustands der FFH-Lebensraumtypen: Grünland. – Natur und Landschaft 78. Jg. H. 8: 337-342.

Burkhardt, R., F. Robisch & E. Schröder (unter Mitarbeit der Mitglieder der LANA-FCK-Kontaktgruppe und des Bund-Länder-Arbeitskreises „FFH-Berichtspflichten: Wald“) (2004): Umsetzung der FFH-Richtlinie im Wald. Gemeinsame bundesweite Empfehlungen der Länderarbeitsgemeinschaft Naturschutz (LANA) und der Forstchefkonferenz
(FCK) – Natur und Landschaft 79. Jg. H. 7:316-323.

Информация за типични съобщества на типове биотопи

Blab, J. (1993): Grundlagen des Biotopschutzes für Tiere. – Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz 24.
Plachter, H., D. Bernotat, R. Müssner & U. Rieken (2002): Entwicklung und Festlegung von Methodenstandards im Naturschutz. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz, Heft 70.

В приложението към Глава 7.1 (стр.445 и следв.) е направено обобщение на групите животински видове, имащи значение за планирането. Значението на отделните групи като параметри за оценяване спрямо факторите на околната среда се оценява с помощта на тристепенна скала. Тези данни могат да се ползват като ориентир при подбора на релевантни характерни видове.

Насоки за разглеждането на характерни видове в ОС

Bernotat, D. (2003): FFH-Verträglichkeitsprüfung - Fachliche Anforderungen an die Prüfungen nach § 34 und § 35 BNatSchG. UVP-Report: Sonderheft UVP-Kongress 12.-14. Juni 2002 in Hamm: 17-26.
FGSV - Forschungsgesellschaft für Straßen- und Verkehrswesen (2002): Hinweise zur Erarbeitung von Fachbeiträgen für die FFH-Verträglichkeitsprüfung in der Straßenplanung. Unveröff. Arbeitspapier, Stand November 2002. Köln (FGSV 253).

Посочената в списъка с термини дефиниция на термина „характерни видове" е формулирана общо на ниво тип и не засяга особените взаимовръзки в конкретните зони.

Lambrecht, H., J. Trautner, G. Kaule & E. Gassner (2004): Ermittlung von erheblichen Beeinträchtigungen im Rahmen der FFH-Verträglichkeitsuntersuchung. FuE-Vorhaben im Rahmen des Umweltforschungsplanes des Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, im Auftrag des Bundesamtes für Naturschutz – FKZ 801 82 130. Endbericht April 2004, 315 S.

Авторите на това изследване подчертават необходимостта от разглеждането също и на характерните животински видове, както и на конкретните форми на местообитанията в една конкретна зона (стр.91). Значителното въздействие върху един характерен вид се оценява като значително въздействие върху засегнатото местообитание (стр.95).

Посочената в тази статия дефиниция на термина „характерен вид" съответства на общонаучното значение на понятието (стр.91). Няма конкретни препоръки за практическото приложение на дефиницията, избора на релевантни видове в контекста на ОС и оценяването на степента на въздействие. Посочва се само, че въздействията върху характерните растителни и животински видове са „тясно свързани с въздействията върху местообитанията по отношение на техните структури и функции" (стр.95).

Видове от Приложение II на Директивата за хабитатите

20

- Дефиниция
- Преглед на Приложение II
- Последици от непълнотите в знанията за някои видове от Приложение II на Директивата
- Изисквания към описанието на видовете от Приложение II в ОС
- Различна задълбоченост на описанието

Дефиниция

Като видове от интерес за Общността (за дефиниция вж. Допълнителна информация) се определят животински и растителни видове, които са включени в Приложения II, IV и V на Директивата за хабитатите (чл. 10 ал.1 т.7 от Закона за защита на природата). Интересите на птиците са регулирани в Директивата за птиците. Затова в Приложенията на Директивата за хабитатите не са засегнати видовете птици.

— В Приложение II се назовават тези видове, за чието опазване трябва да се предложат и обявят защитени зони по Натура 2000.
— Видовете от Приложение IV подлежат на строга защита на цялата територия на ЕС (Глава 27). Някои от животинските и растителните видове са включени както в Приложение II, така и в Приложение IV.
— В Приложение V са включени видове, чието ползване и продажба подлежат на специални разпоредби.

Тъй като защитени зони се определят само за видовете от Приложение II, а разпоредбите на чл.6 (3) на Директивата за хабитатите се отнасят за защитените зони, само видовете от Приложение II са обект на ОС.

Освен това за оценката на въздействията върху местообитания от Приложение I се взимат под внимание и характерните растителни и животински видове на техните съобщества. Тези видове обаче не се разглеждат заради самите тях, а като индикатори за реакцията на съобществата към действието на проекта (Глава 19).

Преглед на Приложение II

Поради приемането на 10 нови страни членки в ЕС на 1 май 2004 г. приложенията II, IV и V на Директивата за хабитатите бяха актуализирани. Бяха включени застрашени видове с бореално, панонско и югоизточно-средиземноморско разпространение (вж. допълнителна информация).

В момента в Приложение II са включени 112 вида и подвида (източник: http://www.bfn.de/03/030301.htm, юни 2004 г.), които се срещат в Германия. От тях девет вида са определени като приоритетни. Наличието на приоритетни видове има особени правни последици по отношение на допускането на проект със значителна степен на въздействие (Глава 22). Няколко други вида, които са изчезнали на територията на Германия, имат потенциал за възстановяване.

В Приложение II са включени предимно южноевропейски ендемити. Според единодушното мнение на експертите списъкът на това приложение, който се основава на степените на застрашеност според Червения списък на Международния съюз за защита на природата (IUCN), вече не съответства на актуалните научни познания.

Освен това се отправят критики, че са включени предимно средиземноморски и макаронезийски и че цели групи от видове (напр. скакалци, ципокрили насекоми, лишеи, гъби, водорасли) не са представени в списъка, въпреки че сред тях има европейски ендемити. Не е ясно дали и кога ще се осъществи преработване на Приложение II. Тъй като на територията на Германия се срещат няколко достойни за включване в списъка видове, в случай на актуализация на Приложение II могат да се очакват последствия, свързани с разглеждания в ОС видов инвентар. Може да възникне и необходимост от допълнения към процеса на предлагане на зоните по Натура 2000.

Преглед на срещащите се в Германия и смятаните за изчезнали видове от Прил.II на Директивата за хабитатите

Източник: http://www.bfn.de/03/030301.htm, юни 2004 г.

Група	Общ брой (* от тях приоритетни)	Група	Общ брой (* от тях приоритетни)
Висши растения	21 (* 4)	Бръмбари	11 (* 3)
Мъхове	13 (* 0)	Водни кончета	5 (* 0)
Бозайници	19 (* 2)	Пеперуди	8 (* 1)
Земноводни, влечуги	4 (* 0)	Мекотели	6 (* 0)
Риби, миноги	24 (* 2)	Ракообразни	1 (* 0)

Последици от непълнотите в знанията за някои видове от Приложение II на Директивата

Правилното разглеждане на някои животински видове от Приложение II в ОС може да бъде свързано със значителни трудности.

— Само ограничен брой експерти се занимават с екологията и опазването на видове, които досега не са били във фокуса нито на консервационната дискусия, нито са били в центъра на обучението на професионалните оценители. Някои видове от Прил.II са много трудни за определяне и достоверното им идентифициране може да бъде осъществено само от малък брой специалисти (напр. охлювите от род *Vertigo*).
— В Прил.II са представени видове, чиито популации подлежат на големи пространствени и времеви флуктуации. Затова те не могат да бъдат описани достоверно в рамките периода, предвиден за проучването им при планирането на транспортния проект.
— В знанията за тяхното разпространение често има големи непълноти. Въпреки че през последните години по поръчка на някои екологични институции бяха проведени голям брой изследвания на популациите, все още няма обхватни каталози на видовете. Може да се приеме, че някои зони от централно значение за видовете от Прил.II все още не са открити и съответно не са предложени.
— Наличната информация за слабо познатите видове често е с различно качество от информацията за групите от видове, които отдавна стандартно се взимат под внимание в законовите разпоредби относно намесите в околната среда. Обикновено става дума за отделни описания на зони и специализирани проучвания например на таксономията. За такива видове все още не е осъществен достатъчен трансфер на информация от теоретичните знания към практическото им приложение. Например често няма натрупани данни относно устойчивостта към въздействия, нито изпробвани мерки за ограничаване на щетите. Важни от консервационна гледна точка данни като напр. най-малък ареал и най-малък размер на популацията често не са известни.

В някои случаи данните, които трябва да се ползват в ОС, нямат такова качество, което да може да гарантира правната сигурност на оценката. Дори да се увеличи интензивността на изследванията, значителните дефицити, натрупани през годините, вероятно няма да могат да се компенсират в обозримо бъдеще. Този факт трябва да се вземе под внимание при оценяването на степента на въздействията. В случай на съмнение се следват препоръките на ЕК – ако едно въздействие има вероятност да бъде значително, то трябва да се разглежда като такова (Глава 42).

Поради специфичния за отделните видове начин на провеждане на оценяването на въздействията в ОС, при наличие на някои слабо познати видове е задължително да се търси научната подкрепа на малкото налични експерти.
При наличие на проблематични видове от Приложение II качеството на ОС може да се определи директно по това дали са консултирани съответните специалисти. Те трябва да вземат участие не само в комплектоването на информацията, а и в проучването и оценяването на потенциалните въздействия.
В Прил.II са включени и някои видове земноводни и бозайници, за които е възможно да се събере достатъчно информация. Не бива празнотите в знанията системно да се използват като извинение за научните недостатъци на една ОС.
Препоръки за справянето с неизбежни празноти в знанията са дадени в Глава 10.

Изисквания към описанието на видовете от Приложение II в ОС

Описанието на видовете от Прил.II в една защитена зона служи, за да се комплектова информацията, която е необходима за оценяване на въздействията.
Във връзка с тази цел става ясно, че описанието не трябва да се ограничава с общи, извлечени от научната литература данни за екологията на вида, а да се занимае в детайли с взаимовръзките в разглежданата защитена зона. Трябва да се обясни специфичното за зоната значение и чувствителност, както и евентуалните застрашаващи фактори.
Едно добро описание трябва да включва екологични данни за структурата и динамиката на популацията, както и становище за това дали наличните местообитания позволяват дългосрочното съществуване на стабилна популация. За тази цел се описват предпоставките, които трябва да бъдат изпълнени конкретно в дадената зона за достигане на благоприятно природозащитно състояние на вида. Тук могат да се включват абиотичните фактори на средата (напр. водните нива, мезоклиматичните условия), а за животинските видове също и данни за важните елементи на местообитанията и за свързаността с други популации.
Тъй като някои животински видове имат много големи територии и по време на жизнения си цикъл използват диференцирано няколко различни района, трябва да се разгледат специфичните функции, които една зона изпълнява за даден вид (напр. за прилепите – места за лов, места, където се събират женските индивиди, зимовища).
Когато в плана за управление се предвижда подобряване на консервационния статус на даден вид (вж.Глава 16), това трябва да се спомене в описанието на вида. Необходимо е да се споменат също и предпоставките, които трябва да бъдат изпълнени за постигането на тази цел.

Ландшафтни елементи, разположени извън границите на защитената зона, също могат да бъдат релевантни, ако имат решаващо значение за консервационния статус на вида в зоната (Глава 24).

За да изпълни предназначението си, описанието на ситуацията на един вид в защитената зона трябва да се опира на стабилна основа от данни (Глава 10). Както е обяснено по-горе, за някои видове или не е възможно да се съберат необходимите данни, или тези данни не могат да бъдат тълкувани по достоверен начин. Това важи особено за данните за популационната биология, изисквани за оценяването на консервационния статус съгласно чл.1 и) от Директивата за хабитатите (вж. допълнителна информация). В такива случаи въздействията върху местообитанията на видовете имат централна тежест при оценяването на потенциалните въздействия. Това не означава, че не трябва да се правят описания на популациите, а че е необходим допълнителен особено внимателен анализ.

Различна задълбоченост на описанието

В защитени зони с голяма площ, които са потенциално засегнати от въздействията на проекта само в свои отделни части, е възможна различна задълбоченост на описанието. Тъй като обаче цялата зона е предмет на проучване и оценка в ОС (Глава 11), данните за незасегнатите участъци трябва да са достатъчно подробни, за да може при нужда да се отговори на следните въпроси за оценяването на въздействията:

— Каква част от общата популация на вида в защитената зона живее в участъците, подложени на въздействие и

— каква част от подходящите местообитания на вида в цялата защитена зона се намират в участъците, подложени на въздействие?

— Участъците, подложени на въздействие, изпълняват ли специална функция в жизнения цикъл на вида?

— Възможно ли е части от популациите да бъдат трайно изолирани поради фрагментация на местообитанията?

— Ще останат ли в останалата част от зоната достатъчно големи незасегнати популации, за да може в случай на временни безпокойства да се осигури възстановяването на вида в засегнатите участъци?

Този списък не претендира за пълнота, а на първо място цели да покаже, че описанието на ситуацията на вида в цялата защитена зона трябва да е достатъчно диференцирано, за да може да се направи обоснована оценка на въздействия в определен участък.

Затова задълбочеността на представяне се съобразява не само с отдалечеността от планираните намеси, а и с целите на опазване, които ще бъдат засегнати. За да се отговори на горните въпроси, при засегнатите видове е необходимо подробно описание на популациите в цялата защитена зона. При видовете, които остават незасегнати въпреки близостта им до източника на въздействието, описанието на другите популации в защитената зона може да бъде по-кратко, тъй като то не е необходимо за оценяването на степента на въздействие. Затова се препоръчва да се определи обхватът на описанието в съответствие с фактите, необходими за една разбираема обосновка на степента на прогнозираните въздействия.

Допълнителна информация

С приемането в ЕС на десет нови страни членки стана необходимо да се актуализират приложенията на Директивата за хабитатите.
Преглед на настъпилите промени има на страницата:

Summary of changes introduced in the annexes / habitats:

http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_enlargement/2004/index_en.htm

Дефиниция: вид от интерес за Общността

Съгласно чл.1 ж) видовете от интерес за Общността са видове, които на територията на ЕС:

— „са застрашени, освен онези, чието естествено разпространение е незначително на тази територия и които нито са застрашени, нито са потенциално застрашени в западния палеарктически район; или

— са потенциално застрашени, т.е. се счита за вероятно скорошното им преминаване в категорията на застрашените видове, ако факторите, причинили заплахата, продължават да съществуват, или

— са редки, т.е. чиито популации са малки и ако не непосредствено, то все пак косвено са застрашени или потенциално застрашени. Тези видове се срещат или в ограничени географски райони, или са нарядко разпространени в по-голям район, или

— са ендемични и вследствие на особените признаци на своето местообитание и/или на потенциалното въздействие на тяхното използване изискват особено внимание по отношение състоянието на запазване”.

Видовете, които по мнение на Комисията изпълняват тези критерии, се включват в Прил.II и/или Прил.IV или Прил.V на Директивата за хабитатите.

Дефиниция: благоприятно природозащитно състояние на вид от интерес за Общността

Съгласно чл.1 и) природозащитното състояние на един вид се определя като благоприятен, когато:

— „въз основа на данните за популационната динамика на вида може да се приеме, че този вид е жизнеспособен елемент на естественото си местообитание и ще продължи да бъде такъв в дългосрочен аспект, и

— естественият район на разпространение на този вид нито намалява, нито е вероятно да намалее в обозримо бъдеще, и

— налице е и вероятно ще продължава да бъде налице достатъчно голямо местообитание, което може в дългосрочен аспект да поддържа популацията на този вид."

Обща научна литература

Ellwanger, G., B. Petersen & A. Ssymank (2002): Nationale Gebietsbewertung gemäß FFH-Richtlinie: Gesamtbestandsermittlung, Bewertungsmethodik und EU-Referenzlisten für die Arten nach Anhang II in Deutschland. – Natur und Landschaft 77(1): 29-42.

Fartmann, T. , H. Gunnemann, P. Salm & E. Schröder (2001): Berichtspflichten in Natura-2000-Gebieten. Empfehlung zur Erfassung der Arten des Anhangs II und Charakterisierung der Lebensraumtypen des Anhangs I der FFH-Richtlinie. – Angewandte Ökologie H. 42. Bonn-Bad Godesberg.

Това изследване е проведено с цел разработване на методи за мониторинг в рамките на задължението за докладване съгласно чл.17 от Директивата за хабитатите. В първата част на изследването за всички видове от Прил.II са дадени специфични препоръки за релевантните параметри и методите за инвентаризиране. Освен това изследването съдържа и основна информация и допълнителна литература за отделните видове.

Petersen, B., U. Hauke & A. Ssymank (2000): Der Schutz von Tier- und Pflanzenarten bei der Umsetzung der FFH-RL. Referate und Ergebnis eines Workshops auf der Insel Vilm vom 22.-26.11.1999. – Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz H. 68, 186 S.

Petersen, B., G. Ellwanger, A. Ssymank, P. Boye, R. Bless, U. Hauke, G. Ludwig, P. Pretscher & E. Schröder (in Bearb.): Das europäische Schutzgebietssystem Natura 2000. Ökologie und Verbreitung von Arten der FFHRichtlinie in Deutschland. – Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz 69/1 und 69/2. Landwirtschaftsverlag, Münster.

Тази публикация съдържа кратки екологични описания и растерни карти на разпространението за видовете от Прил.II. Във всяко описание е посочена допълнителна литература за конкретния вид. За всеки вид са посочени имената и адресите на експерти, признати на национално ниво.

Информация с регионално значение (пример)

Landesamt für Umweltschutz Sachsen-Anhalt (Hrsg.) (2001): Die Tier- und Pflanzenarten nach Anhang II der Fauna-Flora-Habitat-Richtlinie im Land Sachsen-Anhalt. – Naturschutz im Land Sachsen-Anhalt 38 Jahrgang. Sonderheft ISSN 1436-8757. 152 S. Halle.

Видове птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

- Кои видове птици са обект на ОС?
- Видове от Приложение I на Директивата за птиците
- Мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 от Директивата за птиците
- Праг на значимостта на количествата от мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците
- Последици за ОС
- Какво означава „редовно срещащи се" във връзка с мигриращите видове птици?

Кои видове птици са обект на ОС?

Съгласно чл. 7 на Директивата за хабитатите задължението за оценка, съгласно чл. 6 ал. 3 на Директивата за хабитатите се отнася за обозначените, съгласно чл. 4 ал. 1 на Директивата за птиците важни защитени зони, респ. съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците за „признатите като такива зони".

Видовете птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращите птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците, за чието запазване е обявена зоната, са обект на оценка на съвместимостта, ако са представени в защитената зона със значителни популации. Тези видове се посочват в стандартния формуляр за зоната.

В Приложения II (видове, които могат да бъдат ловувани) и III на Директивата за птиците (засегнати от търговските разпоредби видове) се посочват и други видове птици. За тези видове няма да се обявяват защитени зони. Затова те не са обект на ОС.

Информацията в стандартния формуляр може да е непълна както по отношение на популациите на видове от Приложение I, така и на мигриращите видове птици съгласно чл. 4 ал. 2, затова трябва да се провери, дали в ОС трябва да се вземат под внимание допълнителни видове (→ тематичен лист 12).

Видове от Приложение I на Директивата за птиците

- В Приложение I на Директивата за птиците се посочват мътещи и мигриращи видове птици, които трябва да се вземат под внимание при обявяване на зоната заради специфичното за вида им застрашаване (срв. чл. 4 ал. 1 на Директивата за птиците). Поради голямата степен на риска трябва принципно да се изхожда от това, че – независимо от странстващите екземпляри и пренесените индивиди – всички актуални налични видове са важни в естествената област на разпространение и затова са важни за ОС. Невземането под внимание на отделните индивиди предполага конкретно решение за съответната зона (срв. SSYMANK et al. 1998, стр. 42 и сл.), което трябва да се съгласува с компетентния специализиран орган.

Приложение I на Директивата за птиците съдържа задължителен списък на видовете птици. Директивата предвижда възможност за актуализиране на Приложение I. Най-новата редакция е обвързваща по отношение на таксономията и посочените видове. Приложение I на Директивата за птиците не прави разлика между приоритетни и неприоритетни видове птици (→ тематичен лист 23).

За оценка на значението на количествата от мътещи и мигриращи птици са в сила общопризнати количествени прагове, които могат да се вземат от съответната специализирана литература (виж по-долу: допълнителна информация).

Скалата на орнитологичното значение (напр. местно значение, значение за провинцията, национално значение) няма директно съответствие на понятието „значимост", доколкото то се използва в контекста на обявяване на зоните и стандартния формуляр (виж по-долу).

Мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

За разлика от видовете от Приложение I за мигриращите видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците няма задължителен списък на видовете. Съответната формулировка в чл. 10, ал. 9 буква „б" на Федералния закон за защита на природата („и посочените в член 4 ал. 2 на тази директива видове птици") е неясна.
Понятието „мигрираща птица" не се уточнява в Директивата, но специализираната литература предлага достатъчно опорни точки за това. Според критерий С3 на IBA (ОВМ) , който се използва от *BirdLife International* (→ тематичен лист 4) за избора на зони за птици в ЕС съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците, непрелетните птици и случайните частично мигриращи видове (напр. домашната кукумявка – *Athene noctua*) не трябва да се класифицират като мигриращи птици (DOER et al. 2002, стр. 138).

Разпоредбите на чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците се отнасят за видовете птици, които не спадат към особено застрашените в Европа видове и затова не са посочени в Приложение I на Директивата за птиците. Чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците предвижда зоните ще бъдат обозначени като зони за птици на ЕС, в които редовно се срещат незастрашени видове. Наистина от професионална гледна точка трябва да се отбележи, че списъкът на видовете от Приложение I на Директивата за птиците се основава на отчасти неактуални вече данни. Някои от посочените видове няма да се класифицират вече като застрашени, докато междувременно други се оценяват в много части на Европа като силно застрашени. Поради това някои природозащитни органи на федералните провинции – независимо от размера на съответната наличност в защитената зона – са класифицирали и силно застрашените в Германия видове птици (напр. сива сврачка – *Lanius excubitor*, черноопашат крайбрежен бекас – *Limosa limosa*) като мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците и са ги посочили в стандартните формуляри като цели на опазването.

Трябва да се вземат под внимание „районите на размножаване, линеене, зимуване и почивка по време на техните миграционни маршрути" (чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците). Тези формулировки показват, че са важни не само значимите концентрации на прелитащи мигриращи птици, но и зоните за мътене (срв. „райони на размножаване") с изключително значение. Директивата подчертава значението на влажните зони, това не позволява да се заключи, че зоните със сухи местообитания (напр. ерикоидни съобщества) трябва принципно да се изключват.

Праг на значимостта на популациите от мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

Докато чл. 4 ал. 1 на Директивата за птиците разглежда задълженията за закрила на застрашените видове от Приложение I, в чл. 4 ал. 2 допълнително се разглежда аспектът на редовно срещащите се в един район птици от незастрашени видове. Директивата за птиците прави разлика между влажните зони, на които трябва да се отдаде особено значение, и важните в международен план влажни зони (Рамсарски места → тематичен лист 5), на които трябва да се обърне ***„много специално"*** внимание. Формулировката на чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците не изключва, че и зоните под прага на международно значение могат да бъдат обозначени като зони за птици.

Тъй като причината за защитата и обявяването се крие в значението на дадена зона с по-големи численности на незастрашени видове, праговете на значимост, които са в сила за особено застрашените видове от Приложение I на Директивата за птиците респ. за видовете от Приложение II на Директивата за хабитатите, не могат да се използват в този случай.

Така напр. при срещането на малко индивиди на блатното шаварче /*Acrocephalus scirpaceus*/ (в Германия 120 000 до 250 000 мътещи двойки, BAUER et al. 2002) не би било логично да се говори за необходимо обявяване на защитена зона съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците и за важност на вида за включване в ОС. Ако трябваше да се отреди такова значение на защитата на блатното шаварче /*Acrocephalus scirpaceus*/, видът трябваше да бъде посочен в Приложение I на Директивата за птиците.

В специализираната литература досега няма изрични указания за праговете на значимост на концентрацията на мигриращи птици, които трябва да се защитават съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците.

Като опит за уточняване могат да се използват критериите на IBA (ОВМ) за избора на зони за птици, като няма автоматизъм между посочването като зона по IBA (ОВМ) и задължението за обявяване като зона за защита на птиците (→ тематичен лист 4).

Избор на зони за защита на размножаващи се популации на мигриращите видове птици, които не са застрашени в Европа (DOER et al. 2002, стр. 121)		
Категория		**Дефиниция**
B3	Видове с благоприятно природозащитно състояние в Европа	Зоната представлява една от „n" на брой най-важни зони в дадена страна за вид с благоприятно природозащитно състояние, чиито популации по света се концентрират в Европа (SPEC 4) и за които защитата на територията е подходящ защитен инструмент.[1]
Избор на зони за защита на концентрациите на мигриращи видове птици (райони за линеене, зимуване и почивка) (DOER et al. 2002, стр. 121)		
Категория		**Дефиниция**
C3	Концентрация на мигриращ вид, който не е застрашен в ЕС	Зона, в която редовно се среща ≥1% популацията на миграционния маршрут на незастрашените мигриращи видове птици (чл. 4.2 на Директивата за птиците).[2]

Забележки:

[1] Според стандартите на IBA (ОВМ) критерият B3 може да се използва само тогава, когато минималната наличност на един вид птици е минимум 1% от общата наличност в Европа. Тези условия не са важни тук, защото не става въпрос за избора на зони по IBA (ОВМ), а за определянето на практически праг за значението на районите за мътене за незастрашените видове птици. За особеното значение на зона като район за мътене се говори тогава, когато размножаването на даден вид в тази зона е минимум 1% от националната популация.

[2] Посоченият праг отговаря на прага за международното значение на Wetland International (Рамсарски праг).

За застрашените видове птици е предвидено да се вземат под внимание петте най-подходящи зони (зони от топ 5) в съответния „NUTS регион" (NUTS: Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques). NUTS регионите отговарят на федералните провинции в Германия.

За незастрашените видове в контекста на IBA (OBM) за база за сравнение се приема страната-членка (DOER et al. 2002). В контекста на Директивата за птиците посочването в Приложение I на Директивата (а не напр. в националните или регионалните Червени списъци) се разглежда като признак за застрашеност. С цел запазване на биоразнообразието се препоръчва да се обърне внимание поне на застрашените според актуалните данни в Европа видове, които не са посочени в Приложение I на Директивата за птиците, независимо от тяхната наличност в защитената зона.

Следвайки начина на действие на някои природозащитни органи във федералните провинции в конкретния случай трябва да се прецени и вземането под внимание на национално застрашените видове.

Извод

- Аналогично на начина на действие при избора на зони по IBA (OBM) се предлага, значимост на размножаващите се популации от национално значение да се приема съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците.

- Тъй като формулировката на чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците не изключва принципно значимостта на наличните видове при почивка, линеене или зимуване под рамсарския праг за международно значение, се предлага националното значение да се приеме и при тях за праг. (Според критериите на IBA (OBM) се вземат под внимание само зони от международно значение.)

- За запазване на биоразнообразието се препоръчва да се вземат под внимание поне застрашените според актуалната информация в Европа и непосочените в Приложение I на Директивата за птиците видове, независимо от размера на тяхната наличност в защитената зона. В конкретния случай трябва да се прецени и вземането под внимание на застрашените в национален план видове.

Последици за ОС

От предложения праг на значимостта за мигриращите видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците се заключва необходимостта от вземането им под внимание в ОС.

Трябва да се вземат под внимание два контекста:

• За етапа, който се занимава с проверка на пълнотата на списъка със зони и възможното съществуване на действителни зони за птици (→ тематичен лист 3), предложеният праг на значимост за мигриращите птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците означава, че наличието на мигриращи птици под прага на национално значение не предполага съществуването на действителна зона за птици. Това следва и от обстоятелството, че този мащаб на срещащи се птици почти не спада към „числено най-подходящия" в страната-членка. Обявяването като зона за птици не е изключено, но изобщо не е задължително по смисъла на действителната защитена зона.

• За етапа, който се занимава с проверката на пълнотата на стандартния формуляр за съществуващата зона за птици и установяването на рамката за ОС, последиците са следните:

— Мигриращите видове птици, които не са посочени в Приложение I на Директивата за птиците, но се срещат редовно в зона за птици с важни числености в международен план, трябва да се разглеждат в ОС, независимо от споменаването им в стандартния формуляр, като значими за зоната и като цели на опазването.

— За правната сигурност се препоръчва да се вземат под внимание количествата при мътене, линеене, зимуване и почиване на мигриращите птици от национално значение.

— Количествата от мигриращи видове птици под прага на национално значение ще бъдат класифицирани като незначими и по принцип не се вземат под внимание в ОС – аналогично на неважните числености на видовете от Приложение I на Директивата за птиците респ. на видовете и местообитанията от Приложения I и II на Директивата за хабитатите.

— Ако през последните пет години видовете показват тенденция за увеличаване в зоната и в периода на планиране, прагът за национално, респ. международно значение вероятно ще бъде прескочен, те трябва да се вземат под внимание.

— Ако в стандартния формуляр се изброяват важни в местен или регионален аспект числености от мигриращи видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците, трябва да се проведе консултация със специализирания орган. В някои случаи това посочване се дължи на съществуващата несигурност по отношение на определяне значението на мигриращите видове птици. Поради посочените по-горе причини се изхожда от това, че такива видове не са решаващи за обявяването на зоната птици. Компетентните специализирани органи преценяват дали наистина тези видове все пак ще бъдат класифицирани като цели на опазването на зоната. Мигриращите видове птици съгласно чл. 4 ал. 2 с числености под прага от национално значение трябва да се вземат под внимание само след специална договорка с компетентния специализиран орган.

— Редовните числености при мътене, линеене, зимуване и почивка на застрашените в Европа видове птици трябва да се вземат под внимание независимо от броя им в зоната. В конкретния случай това може да е целесъобразно и за видовете, които са застрашени в цялата страна-членка.

Досега няма прецедент, при който се получава значително въздействие само за непосочени в Приложение I на Директивата за птиците мигриращи видове птици. Не е ясно дали само значителното въздействие върху количествата от мигриращи птици под прага на национално значение може да е важно за решението за допускане на даден проект.

Съмнителни са най-вече случаите, при които такива видове са посочени експлицитно от компетентните специализирани органи като цели на опазване на зоната, въпреки че се срещат в засегнатата зона с числености с недвусмислено второстепенно (понякога само местно) значение. При такава ситуация е възможна следната аргументация:

— Мигриращите видове птици с числености под националното значение са част от защитената зона, но за европейските интереси съгласно Директивата за птиците не са „значителна част" по смисъла на чл. 34 ал. 2 на Закона за защита на природата. Техните интереси трябва да се вземат под внимание при уреждането на намесите, но не и в ОС. Те трябва да се разглеждат като други въздействия, които, както напр. намесите в ландшафта, не са свързани непосредствено с европейските интереси за защита на птиците. Освен това се посочва, че всички европейски видове птици се считат за особено защитени видове съгласно чл. 10 ал. 2 т. 10 б) на Закона за защита на природата и като такива трябва да се вземат съответно под внимание.

— Ако мигриращите видове птици – независимо от тяхното значение – са определени от компетентните специализирани органи като цели на опазване на зоната, те трябва да се вземат под внимание в ОС според формулировките на чл. 6 ал. 3 (срв. „Оценка на съвместимостта с определените за зоната цели на опазването") респ. на чл. 34 ал. 1 на Федералния закон за защита на природата („Проектите трябва да се проверят преди разрешаването или осъществяването им за съвместимост с целите на опазване на зона от значение за Общността или европейска защитена зона.").

• Констатациите на специализираните органи за целите на опазване са направени по тяхна професионална преценка. Всички посочени от специализирания орган цели на опазване са обект на ОС.

Какво означава „редовно срещащи се" във връзка с мигриращите видове птици?
Разпоредбите на чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците се отнасят за „редовно срещащи се" мигриращи видове птици. Понятието „редовно" не е дефинирано по-подробно в Директивата за птиците.

Критериите по IBA (ОВМ) 2002 предлагат срещането на определен вид да се класифицира като редовно, когато в по-голямата част от проверените години се постигне или превиши специфичният за вида праг за съответната степен на значение (DOER et al. 2002, стр. 119). Тази препоръка съответства на актуалните професионални дискусии.
Оценката на редовността предполага наистина, че са проведени съответните проучвания в достатъчно дълъг период от време. Периодът, който трябва да се вземе под внимание, зависи от динамиката на популацията на съответните видове и не може да се посочи в общ план. Принципно той трябва да е минимум пет години. В някои случаи вземането под внимание на периоди над десет години може да попречи на класифицирането на нова редовна поява като такава поради връзката с „повечето от проверените години" (виж по-горе).

За определяне на редовната поява се препоръчва по принцип да се вземат под внимание периоди от минимум пет до десет години.

Необходимата информация за крайбрежните зони и големите вътрешни водоеми принципно е налице. За вътрешните зони (напр. бивши учебни полигони, които не са били достъпни в миналото) данните могат да са непълни. При много редките мигриращи видове птици, които се срещат само в малки числености, не трябва да се изключва това, че почиващите птици от международно значение са останали неизвестни.

Допълнителна информация

Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 02 април 1979 (Официален вестник на ЕО бр. L103 от 25.4.1979, стр. 1) за запазване на дивите видове птици според Директивата за изменение 91/2244/ЕИО от 06.3.1991, последно променена с Директива 94/24/ЕО, Официален вестник бр. L164 от 08.6.1994, стр. 94.

Във връзка с присъединяването на десет нови страни-членки към ЕС на 1 май 2004 г. беше актуализирано Приложение I на Директивата за птиците. На Интернет страницата на Европейската комисия е публикуван обзор на направените промени:

Summary of changes introduced in the annexes / birds:
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature conservation/eu enlargement/2004/index en.htm

LAG-VSW - Работна група на специалистите по защита на птиците (2002): Annual Report of the German Inter-State Working Group of Bird Conservation Observatories (LAG-VSW). За формулирането на целите на опазване за европейските зони за птици. - Natur und Landschaft 77(5): 202-203.

Държавните специалисти по защита на птиците са компетентните специализирани органи за въпросите на защита на птиците. В посочената статия има списък с адресите на всички специалисти по защита на птиците на федералните провинции.

Критерии за оценка на списъка на IBA (ОВМ) 2002

Doer, D., J. Melter & C. Sudfeldt (2002): Прилагане на орнитологичните критерии за избор на важни за птиците зони в Германия. – Доклади за защита на птиците, брой 38: 111-155.

Критерии за оценка на значението на зоните за защита на птиците:

Burdorf, K., H. Heckenroth & P. Südbeck (1997): Количествени критерии за оценка на местообитанията на странстващите птици в Долна Саксония. – Информация за защита на природата в Долна Саксония. 17/6: 225-231

Wilms, U., K. Brehm-Berkelmann & H. Heckenroth (1997): Методи за оценка на районите за мътене на птиците в Долна Саксония. – Информация за защита на природата в Долна Саксония. 17/6: 219-224

Оценка на популациите на мътещи птици

BirdLife International / European Bird Census Council (2000): European Bird Populations - Estimates and Trends. - BirdLife Conservation Series No. 10. 160 pp.

Bauer, H.G., P. Berthold, P. Boye, W. Knief, P. Südbeck & K. Witt (2002): Червен списък на мътещите птици в Германия. 3-то преработено издание, 8.05.2002. – Доклади за защита на птиците, брой 39: 13-61.

От тази публикация трябва да се вземат новите оценки на количествата от мътещи птици в Германия.

Прагове за международното значение на количествата от водни птици

Wetland International (2002): Waterbird Population Estimates. 3rd Edition. - Wetlands International Global Series No. 12. 226pp.

Указания за оценка на значимостта на определен вид респ. местообитание в зоната

→ тематичен лист 10

Balzer, S., U. Hauke & A. Ssymank (2002): Национална оценка на зоните съгласно Директивата за хабитатите: методика за оценяване на местообитанията съгласно Приложение I в Германия. - Natur und Landschaft 77(1): стр. 10-19.

Ellwanger, G., B. Petersen & A. Ssymank (2002): Национална оценка на зоните съгласно Директивата за хабитатите: определяне на общата наличност, методика за оценяване и референтни списъци на ЕС за видовете съгласно Приложение II в Германия. - Natur und Landschaft 77(1): 29-42.

Ssymank, A., U. Hauke, C. Rückriem & E. Schröder (1998): Европейската система от защитени зони НАТУРА 2000 - Справочник на Федералната агенция за опазване на природата за изпълнението на Директивата за хабитатите и Директивата за птиците - поредица за благоустройство на ландшафта и защита на природата брой 53, Бон-Бад Годесберг.

Информация за видовете птици на Директивата за птиците

На Интернет страницата на Европейската комисия *„Discover species of the Birds Directive"* има обширна информация за екологията, разпространението и програмите за действие за видовете птици от Директивата за птиците:

http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/focus_wild_birds/species birds directive /index en.htm

Приоритетен / неприоритетен статут

22

- Дефиниция
- Значение на приоритетния статут на видове и местообитания при избора на зони от значение за Общността
- Провежда ли се ОС за зона по чл. 5 на Директивата за хабитатите?
- Необходимо ли е приоритетните видове и местообитания да се разглеждат по различен начин в ОС?
- Разрешаване на проект със значително въздействие върху приоритетни видове и местообитания

Дефиниция

Като „приоритетни" се класифицират местообитания и видове, които са застрашени от изчезване и за запазването на които Общността носи особена отговорност (текст на чл. 1, буква „г" на Директивата за хабитатите, виж Допълнителна информация).

Приоритетните местообитания са изброени в Приложение I, приоритетните видове на флората и фауната - в Приложение II на Директивата за хабитатите и са обозначени допълнително със символа *.

Понятието „приоритетен" е дефинирано само в контекста на Директивата за хабитатите. Директивата за птиците не различава приоритетни видове птици (→ тематичен лист 23).

Значение на приоритетния статут на видове и местообитания при избора на зони от значение за Общността

В Приложение III на Директивата за хабитатите се описват критериите за избор на зони, които могат да се предложат като зони от значение за Общността и да бъдат обозначени като специални зони за съхранение (→ тематичен лист 1).

На първия етап страните-членки съставят с помощта на критериите от Приложение III на Директивата за хабитатите национални списъци с предложения за защитени зони. Всички зони, в които се срещат приоритетни видове или местообитания, се разглеждат при оценката от Общността като зони от значение за Общността (етап 2, т. 1.).

Значението на зоните без приоритетни видове и местообитания се проверява най-напред на фона на националните и общоевропейски данни за регистрирането с помощта на различни критерии, преди те да бъдат класифицирани като зони от значение за Общността (етап 2, т. 2.).

Провежда ли се ОС за зона по чл. 5 на Директивата за хабитатите?

Съгласно чл. 5 на Директивата за хабитатите Комисията е упълномощена да формулира свои предложения за обявяването на зони с приоритетни видове и местообитания, ако установи, въз основа на съответните научни данни, че в списъка с предложения на страната-членка не са включени зони, които са задължителни за запазване на тези видове и местообитания.

Ако след период на уточняване от шест месеца не се постигне единодушие между Европейската комисия и страната-членка, предложението за зона се прехвърля на Съвета. Ако Съветът одобри предложението на Комисията единодушно, зоната се счита като зона от значение за Общността.

В чл. 33 ал. 5, т. 2 на Федералния закон за защита на природата се формулира избягването на значителни въздействия за зоните по чл. 5 на Директивата само по отношение на приоритетни видове и местообитания, така че принципно не се изключват значителните въздействия върху неприоритетни цели на опазване:

„В зона по чл. 5 на Директивата за хабитатите са недопустими посочените в изречение 1 действия, ако могат да доведат до значително въздействие върху срещащите се в нея приоритетни местообитания или приоритетни видове."

По време на етапа на уточняване и до решението на Съвета съгласно чл. 5 ал. 4 на Директивата за хабитатите за зоната са в сила разпоредбите на чл. 6 ал. 2 на Директивата за хабитатите, които предвиждат забрана за влошаване на местообитанията, респ. хабитатите на видовете и обезпокояване на видовете, ако те биха могли да окажат значително въздействие върху целите на Директивата. Чл. 5 ал.4 подчинява „засегнатата зона" на разпоредбите на чл. 6 ал. 2. От това не може да се направи заключение за различното разглеждане на срещащите се в тази зона неприоритетни видове и местообитания. Забраната за влошаване, респ. обезпокояване, би трябвало да е в сила и за срещащите се в зоната неприоритетни местообитания и видове.

Това обстоятелство може да има конкретно значение, защото според практиката приоритетните местообитания рядко се срещат изолирано, а в комбинация с други местообитания от интерес за Общността. Приоритетното местообитание [7110] [*Карбонатни мочурища с Cladium mariscus и видове от съюз Caricion davallianae], което според резултатите на Европейската среща за оценяване на континенталния биогеографски регион (ноември 2002, Потсдам) е слабо представено в германските списъци, се среща в Северна Германия много често заедно с езера от типовете [3140] [Твърди олиготрофни до мезотрофни води с бентосни формации от Chara] или [3150] [Естествени еутрофни езера с растителност от типа Magnopotamion или Hydrocharition]. Подобна е ситуацията с приоритетните местообитания на горите и тресавищата.

Тъй като обявяването от страните-членки още не е приключило, досега не е проведена процедура по консултиране, така че не може да се посочи конкретен опит. Съгласно чл. 5 ал. 2 на Директивата за хабитатите е предвиден период на уточняване от максимум шест месеца. Следващото решение на Съвета трябва да се вземе в срок от три месеца от момента, от който Съветът разглежда въпроса (чл. 5 ал. 3 на Директивата за хабитатите). Сроковете са обозрими на фона на целия период на планиране на държавните проекти. Наистина не е ясно дали ще бъдат спазени наистина, защото някои посочени в Директивата срокове на практика не можаха да бъдат спазени.

Член 5 ал. 2 на Директивата за хабитатите не препраща към разпоредбите на чл. 6 ал. 3 и 4, който урежда извършването на оценки на съвместимостта и разрешаването на планове и проекти на Директивата за хабитатите. За проектите, които засягат зони в процедура по консултиране по чл. 5 на Директивата, се получава подобна ситуация както за действителните зони за птици (→ тематичен лист 3).

За проектите, за които по време на етапа на предварителна преценка за необходимостта от ОС може да се удостовери, че поотделно или съвместно с други планове и проекти не могат да окажат въздействие върху зоната (→ тематичен лист 6), вероятно няма да има ограничение.

Ако по време на предварителната преценка за необходимост от ОС не могат да се изключат въздействия със сигурност, от гледна точка на участника в проекта може да е целесъобразно подготвяне на необходимата база за извършване на ОС в случай, че въпросната зона се класифицира според решение на Съвета като зона от значение за Общността. За да се избегнат забавянията при изпълнение на проектите, се препоръчва подготвянето на необходимите основни данни така, че ОС да може да се изготви евентуално бързо.

Необходимо ли е приоритетните видове и местообитания да се разглеждат по различен начин в ОС?

Съвместимостта на проекта трябва да се оцени индивидуално за всяка цел на опазване, независимо от приоритетния, респ. неприоритетния статут на фона на специфичната ситуация в засегнатата защитена зона. Затова приоритетните видове или местообитания се разглеждат в ОС по същите методи както неприоритетни цели на опазването.

За оценката на въздействията върху приоритетните видове или местообитания са в сила същите принципи на методите както за неприоритетните цели на опазване (→ тематичен лист 37). По-голямото застрашаване, което отличава приоритетни видове или местообитания, наистина често е израз на значима чувствителност към промени в тяхната околна среда. Наложително е разглеждане на специфичната чувствителност за всички цели на опазване.

Разрешаване на проект със значително въздействие върху приоритетни видове и местообитания

Разликата между приоритетен / неприоритетен статут излиза на преден план едва тогава, когато, въпреки установено в ОС значително въздействие на следващ етап от оценяването, се проверяват предпоставките за разрешение при изключение. По отношение на възможностите за разрешаване съгласно чл. 6 ал. 4, подточка 2 на Директивата за хабитатите се получават по-строги условия за защитените зони с приоритетни местообитания или видове:

„Ако в съответната зона има приоритетен природен тип местообитание и/или приоритетен вид, единствените съображения, които могат да бъдат посочени, са свързаните със здравето на човека или обществената безопасност, с благоприятни въздействия върху околната среда от първостепенно значение или други наложителни причини от приоритетен обществен интерес съгласно становището на Комисията."
Чл. 6 ал. 4 подточка 2 на Директивата за хабитатите
Съответните разпоредби са посочени в чл. 34 ал. 4 на Закона за защита на природата:

„Ако в засегнатата от проекта зона има приоритетни биотопи или приоритетни видове, като важни причини за преобладаващия обществен интерес могат да се изтъкнат само такива във връзка със здравето на хората, включително националната отбрана и защитата на цивилното население или значителните благоприятни въздействия на проекта върху околната среда. Други причини на смисъла на алинея 3, т. 1 могат да се вземат под внимание само, ако преди това компетентният орган получи становище на Комисията чрез Федералното министерство на околната среда, защита на природата и ядрена безопасност."

Повече информация за значението на приоритетния статут в оценката при изключение се посочва в → тематичен лист 59.

Допълнителна информация

Дефиниции

Съгласно чл. 1, буква „г" по смисъла на Директивата за хабитатите приоритетни са

„типове естествени местообитания, застрашени от изчезване, на територията, посочена в член 2. За тяхното запазване Общността носи особена отговорност поради обхвата на тяхното естествено разпространение в рамките на територията, посочена в член 2"

Съгласно чл. 1, буква. „ж" по смисъла на Директивата за хабитатите приоритетни означава

„ [...] посочените в буква ж) i) видове, за чието запазване Общността носи особена отговорност въз основа на тяхното естествено разпространение по отношение на територията, посочена в член 2 [...] "

Съгласно буква ж) i) се имат предвид видове, които са застрашени в тяхната естествена област на разпространение. Изключение правят видовете, които се намират в зона на страните-членки по периферията на своята естествена област на разпространение и които нито са застрашени, нито са потенциално застрашени в западния палеарктически район. Дефинираната в член 2 на Директивата за хабитатите зона включва зоната на страните-членки, за която се отнася договорът.

Въпреки че се използва понятието *особена отговорност*, няма връзка с *особената отговорност* на държавата за защита на застрашени ендемични видове съгласно международните разпоредби за защита на видовете. В контекста на ОС са важни само посочените в Приложение II видове.

Резултати от Европейската среща за оценяване за континенталния регион през ноември 2002 в Потсдам

European Environment Agency (2002): Continental region. Conclusions on representativity within pSCI of habitat types and species. Семинар проведен в Потсдам, Германия, ноември 2002. Непубликувано. http://www.eea.eu.int

Възможности за подпомагане на проекти за запазване и развитие на зоните с приоритетни местообитания или видове

Регламентът на LIFE урежда условията за подпомагане на природозащитни проекти от ЕС. Проекти, чиято цел е защитата на приоритетни местообитания и видове на Директивата за хабитатите, могат да се подпомагат за разлика от неприоритетни местообитания и видове в по-голяма степен до 75%.

За видовете птици → тематичен лист 23

Има ли приоритетни видове птици?

23

- В Директивата за птиците няма приоритетен статут
- Необходимо ли е на видовете птици, включени в списъка на LIFE, да се отделя особено внимание в ОС?
- Как трябва да се разбира формулировката „приоритетни видове птици" *(„priority bird species")*, която се използва от Европейската комисия по отношение на т. нар. „планове за действия" за световно застрашени видове птици в Европа?
- Отношение към оценката при изключение на особено застрашени видове птици

В Директивата за птиците няма приоритетен статут

В Приложение I на Директивата за птиците не се прави разлика между приоритетни, респ. неприоритетни видове. Всички видове от Приложение I на Директивата за птиците имат един и същ статут.

В член 7 на Директивата за хабитатите, който включва зоните за птици в разпоредбите на чл. 6 ал. 3, 4, няма информация за видове птици, които трябва да се разглеждат приоритетно. Принципно не става изрично ясно дали всички видове птици от Приложение I на Директивата за птиците трябва да се разглеждат като приоритетни или дали – според преобладаващото в момента мнение - този статут не се отнася за никой вид птици.

Необходимо ли е на видовете птици, включени в списъка на LIFE, да се отделя особено внимание в ОС?

Регламентът на LIFE урежда условията за подпомагане на природозащитни проекти от ЕС. Проекти, чиято цел е защитата на приоритетни видове от Директивата за хабитатите, могат да се подпомагат за разлика от проекти за неприоритетните видове в по-голяма степен до 75%.

Само по отношение на възможностите за подпомагане беше изготвен списък с особено застрашени видове птици, които изискват подобно подпомагане като приоритетните видове на Директивата за хабитатите. От посочването на вид птици в списъка на LIFE не произтичат други задължения за извършването на ОС освен тези за останалите видове птици от Приложение I на Директивата за птиците респ. по чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците.

Защитните клаузи на Директивата за птиците и разпоредбите за оценка на Директивата за хабитатите не предвиждат специално разглеждане на силно застрашени видове птици. Затова в ОС те се разглеждат като останалите видове от Приложение I и мигриращите видове птици по чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците.

Как трябва да се разбира формулировката „приоритетни видове птици" („priority bird species"), която се използва от Европейската комисия по отношение на т. нар. „планове за действия" за световно застрашени видове птици в Европа?

Организацията за опазване на птиците *BirdLife International* (Ръководен съюз на различни организации за опазване на птиците → тематичен лист 4) изготвя от 1993 г. по нареждане на Европейската комисия планове за действия за световно застрашените видове птици в Европа. Списъкът с тези видове птици е определен от комитета ORNIS на Европейската комисия. Целта на плановете за действия е подкрепа на страните-членки при изпълнението на техните задължения при реализиране на Директивата за птиците.

В отделните планове са разработени приоритетите за акцентите и мерките за защита, които противодействат на увеличаващата се загуба на биологично разнообразие и които трябва да допринесат за запазване на най-застрашените видове птици в Европа. Досега има планове за действия за 31 видове, като всички от тях с едно изключение (*Polysticta stelleri)* са посочени в Приложение I на Директивата за птиците. От тях пет вида се срещат в момента във Федерална република Германия (виж списък на LIFE).

Посочените от Европейската комисия *„priority bird species",* за които се изготвят плановете за действия, не трябва да се разбират като „приоритетни видове птици" по смисъла на понятието „приоритетен" в Директивата за хабитатите, а като видове птици, които трябва да се вземат приоритетно под внимание при мерките за подпомагане.

Отношение към оценката при изключение на видовете птици, включени в списъците на LIFE и SPEC

Сред видовете птици, които се посочват в Приложение I на Директивата за птиците, някои видове са значително по- застрашени. Видовете от списъка на LIFE и видовете, за които са изготвени планове за действия, спадат към световно застрашените видове птици.

Освен това специална защита изискват и онези видове, за които европейската защита на природата носи световна отговорност. Те се наричат *„Species of European Concerns" (SPEC)* и се разделят на четири категории (SPEC 1 до 4). SPEC категорията 1 включва срещащи се в Европа видове, за които в световен план трябва да се предприемат природозащитни мерки (TUCKER & HEATH 1994).

Въз основа на тяхното застрашаване и значението им за биоразнообразието в Европа се придава особено значение на тяхната защита. Срещането на видове от списъка на LIFE или на видове от списъка на SPEC може да е от значение за сравняването на алтернативни решения и за даването на преценка за някоя алтернатива. В хода на процедурата този работен етап е съгласуван с оценката при изключение и е включен в ОС. Доколкото тези видове не се посочват в Приложение I на Директивата за птиците и не трябва да се класифицират като мигриращи видове птици по чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците, техните интереси се разглеждат в рамките на ОВОС, респ. планове за опазване на ландшафтите.

Тъй като Директивата за птиците не различава приоритетни видове, за значително въздействие върху видовете птици, включени в списъците на LIFE и SPEC, не е предвидено получаването на становище на Комисията (срв. чл. 34 ал. 4 на Закона за защита на природата). Поради много голямото внимание, което се отделя на тези видове, както от страна на комитета ORNIS на Комисията, така и на неправителствените организации, трябва да се изхожда от това, че в случай на жалба трябва да се отговаря на много подробни въпроси за тези видове.

Допълнителна информация

Регламент на LIFE

LIFE= Linstrument financier pour l'environnement: програма за опазване на природата и околната среда на Европейския съюз

Регламент (ЕО) 1404/96 на Съвета от 15 юли 1996 за промяна на Регламент (ЕИО) 1973/92 за създаването на финансов инструмент за околната среда (LIFE). Официален вестник L 181 от 21.07.1996, стр. 12.

Видове от списъка на LIFE

От деветте вида от списъка на LIFE, които могат да се срещнат във Федерална република Германия, два са вече изчезнали (рибарка на Dougall - *Sterna dougallii,* стрепет - *Tetrax tetrax*) или не мътят в Германия (малка белочела гъска - *Anser erythropus,* червеногуша гъска - *Branta ruficolis*).

Останалите пет вида са водното шаварче *(Acrocephalus paludicola),* големият воден бик *(Botaurus stellaris),* ливадният дърдавец *(Crex crex),* малкият креслив орел *(Aquila pomarina)* и голямата дропла *(Otis tarda).*

Видове на категория 1 на SPEC *(SPEC= Species of European Concerns)*

Във Федерална република Германия се срещат общо четири вида от категория 1 на SPEC: белоока потапница *(Aythya nyroca),* ливаден дърдавец *(Crex crex),* водно шаварче *(Acrocephalus paludicola)* и голяма дропла *(Otis tarda).* Тези четири вида са посочени в Приложение I на Директивата за птиците.

Tucker, G.M. & M.F. Heath (1994): Birds in Europe: their conservation status. - BirdLife Conservation Series 3. Cambridge.

Планове за действия за „priority bird species"

Плановете за действия за видовете птици, които имат нужда от особена защита, могат да се свалят от Интернет страницата на Европейската комисия на английски език. Те съдържат за всеки вид изчерпателна актуална информация за екологията, застрашаването и развитието на количествата в Европа. Представляват много ценна работна помощ за определяне и оценка на въздействията, както и за разработване на мерки за ограничаване на щетите.

http://europa.eu.int/comn/environment/nature/directive/birdspriority/htm

Елементи на ландшафта съгласно член 10 на Директивата за хабитатите

24

- Дефиниция
- Вземане под внимание в ОС на елементите на ландшафта съгласно чл. 10
- Планирани елементи на ландшафта

Дефиниция

Съгласно член 10 на Директивата за хабитатите страните-членки се стараят с цел подобряване на екологичната кохерентност на мрежата Натура 2000 да подпомагат поддържането на елементи на ландшафта, които са от решаващо значение за дивите видове на флората и фауната. Това са „елементи на ландшафта, които въз основа на своята линейна, непрекъсната структура (напр. реките и техните брегове или традиционните системи за маркиране на полевите граници) или поради свързващата си функция (напр. езера или горички) са значими за миграцията, географското разпространение и генетичния обмен между дивите видове" (чл. 10, т. 2).

Вземане под внимание в ОС на елементи на ландшафта съгласно чл. 10

Мрежовите структури, които са образувани, респ. ще се създадат в защитените зони, са части на плана за управление на зоната и като такива трябва да вземат под внимание в ОС (→ тематичен лист 16). Ситуацията трябва да се изясни само по отношение на елементите на ландшафта, които се намират извън защитените зони, респ. ще се създадат там. Те не са – разгледани поотделно - автоматично обект на ОС. Ако наистина имат значение за природозащитното състояние на видове или местообитания в разгледаната зона, те трябва да се вземат под внимание въз основа на своето отношение за целите на опазване. Това се отнася впрочем и за всички структури извън защитените зони (напр. буферни зони), които са важни за целите на опазване.

За да се изясни тази връзка, се препоръчва разглеждането в ОС на важни елементи на ландшафта заедно с останалите функционални и местни предпоставки, които са решаващи за природозащитното състояние на целите на зоната. Затова съответната информация трябва да се включи в описанието на състоянието на отделните видове и местообитания.

Планирани елементи на ландшафта

Критериите за избор за разглеждане в ОС са същите както за съществуващите елементи на ландшафта. Решаващо е тяхното отношение за целите на опазване на защитената зона. Съответната информация ще се класифицира като важни мерки извън зоната и ще се включи в главата за плановете за управление / мерките за поддържане и развитие (→ тематичен лист 16).

Досега не са провеждани свързващи мерки с изрична препратка към чл. 10 на Директивата за хабитатите. Указания за важни планове за създаването на мрежови структури могат да се съдържат напр. в планове за действия за отделни животински видове (напр. европейски програми за защита на видрата (*Lutra lutra*). За да могат да се вземат под внимание, плановете трябва да са достатъчно конкретизирани.

Допълнителна информация

→ тематичен лист 26: Функционални връзки с други зони по Натура 2000

Принос на зоната за биоразнообразието

25

- Биологичното разнообразие като основна цел на Директивата за хабитатите
- Трябва ли в ОС да се обърне внимание на биоразнообразието?
- Отбелязване на възможни бъдещи задължения за провеждане на оценки
- Препоръки

Биологичното разнообразие като основна цел на Директивата за хабитатите

Запазването и подпомагането на биологичното разнообразие (или биоразнообразието) са част от основните цели на Директивата за хабитатите. Това става ясно от следната формулировка в преамбюла на Директивата: „Основната цел на Директивата е опазването на биологичното разнообразие".

Запазването на биологичното разнообразие като обявена цел е значително по-силно утвърдено в научните традиции на някои страни-членки на ЕС, отколкото във Федерална република Германия, където „биологичното разнообразие" се ограничава в повечето случаи до „разнообразието на биологични видове" и начинът на разглеждане като екосистема често се счита за „по-прогресивен" отколкото свързаните с отделните видове концепции. Поради това обстоятелство аспектът на биоразнообразието в Германия е споменаван досега при ландшафтното планиране (устройственото планиране) изключително рядко.

Европейската комисия отдава много голямо значение на запазването на биологичното разнообразие. На втората атлантическа среща за оценяване през юни 2002 страните-членки бяха призовани да вземат под внимание алтернативните местообитания за своите характерни видове при обявяване на зони в регионите, в които вече не се срещат естествените местообитания от Приложение I (напр. езерата като алтернативни местообитания на съобществата от водни растения в естествените езера). В Югоизточна Англия системата от падини в крайбрежните низини в Броудс (East Anglia) са обявени като заместник на местообитанието [3150] [Естествени еутрофни езера с растителност от типа Magnopotamion или Hydrocharition].

Трябва ли в ОС да се обърне внимание на биоразнообразието?

Нито от текста на член 6 ал. 3, нито от съответните параграфи на Федералния закон за защита на природата или от публикуваните досега коментари на Европейската комисия не може да се изведе задължението за оценка на въздействията на абстрактната величина „биоразнообразие". Затова липсва необходимостта от специално представяне на биологичното разнообразие в защитената зона. В настоящата експертиза този аспект няма да се класифицира като решаващ критерий за оценяване.

В сериозни биологични специализирани статии се посочват обстоятелствата, които са важни за биологичното разнообразие в изследвания район, дори и те да не са тематизирани сами по себе си. Специалното изложение за биоразнообразието в защитената зона е част от добрата професионална практика, но към настоящия момент трябва да се класифицира като факултативно.

Отбелязване на възможни бъдещи задължения за провеждане на оценки

Понастоящем CBD *(Secretariat of the Convention on Biological Diversity)* разработва в рамките на UNEP *(United Nations Environment Programme)* препоръки за вземане под внимание на биологичното разнообразие в оценката на въздействието върху околната среда (UVP) и в стратегическата екологична оценка (SUP). В решение VI / „Identification, monitoring indicators and assessments" се предлага ръководство за включване на биологичното разнообразие в законово предвидените процедури за оценяване (срв. Приложение *„Guidelines for incorporating biodiversity-related issues into environ-mental impact assessment legislation and/or process and in strategic environmental assessment"* http://www.biodiv.org/decisions). Този проект за ръководство предвижда задължението за идентификация и оценка на намесите в биологичното разнообразие на генетично ниво както и на ниво, свързано с отделните видове и екосистемите *(genetic diversity, species diversity, ecosystem diversity)*. Ако трябва да се очаква значително въздействие, съществува задължение за предприемане на мерки за ограничаване на щетите и за мониторинг на техния ефект.

Мнозинството от посочените във връзка с OBOC и CEO критерии за оценка могат да се прехвърлят върху ОС. Фактът, че ОС не се споменава, се заключава в това, че за разлика от действащите в световен план препоръки на UNEP, основната територия на ОС е ограничена само до ЕС. Затова не трябва да се изключва, че биологичното разнообразие ще бъде взето експлицитно под внимание в бъдеще и в ОС.

Препоръки

Във връзка с ключовата дума „биоразнообразие" съществува възможността в края на представянето на защитената зона да се покаже обобщено нейната специална роля за биологичното разнообразие. Не винаги трябва да се посвети отделна глава на аспекта на биоразнообразието. Представянето на характерните съобщества на местообитанията от Приложение I (→ тематичен лист 18) дава повод за разглеждане на биоразнообразието в зоната.

За видовете от Приложение II (→ тематичен лист 20) и видовете птици от Приложение I на Директивата за птиците, респ. съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците (→ тематичен лист 21) тези аспекти се представят в отделни глави, които са посветени на тях. Препоръчва се кратко представяне на срещането на посочените в стандартния формуляр други видове на флората и фауната (→ тематичен лист 28) и на срещащите се видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите (→ тематичен лист 27) от гледна точка на биологичното разнообразие, дори когато те не са обект на ОС.

- Кога се внася специално представяне на приноса на защитената зона за биоразнообразието в Натура 2000?

Когато стане ясно, че даден проект ще има значително въздействие върху приоритетни видове или местообитания и че затова трябва да се очаква включването на Европейската комисия в рамките на оценка при изключение, се препоръчва представянето на приноса на защитената зона за биоразнообразието според стандартите в другите страни-членки. За възможните договорни проекти също е желателно разглеждането на тази точка. По този начин се показва, че принципите на Директивата за хабитатите ще се вземат на сериозно - извън опита на отделната държава.

- Важно съдържание

За представяне на приноса на зоната за биоразнообразието в Натура 2000 могат да са от значение следните точки:

- особено голям брой видове в зоната
- срещането на застрашени видове (най-вече видове, за които страната-членка носи особена отговорност)
- изолирана поява на видове в зоната, за разпространението на които има големи пропуски в защитената зона и в рамките на Натура 2000 (аспекти на кохерентност)
- значение на защитената зона като център за повторно разпространение

Приложение 4 на посоченото по-горе ръководство *„Guideline for incorporating biodiversity-related is-sues into environmental impact assessment legislation and/or process and in strategic environ-mental assessment"* съдържа за ключовата дума *„Components of biological diversity"* списък с характеристики, който може да бъде много полезен за определяне на приноса на защитена зона за биоразнообразието.

Допълнителна информация

UNEP (United Nations Environment Programme): Conference of the Parties 31.05.2002. Decision VI/7: Identification, monitoring indicators and assessments. Annex: Guidelines for incorporating biodiversity-related issues into environmental impact assessment legislation and/or process and in strategic environmental assessment.
http://www.biodiv.org/decisions

Европейска комисия (2001): Съобщение на Комисията към Съвета и Европейския парламент. План за действие за запазване на биологичното разнообразие в областта на природните ресурси. http://europa.eu.int/comn/environment/nature

Piechocki, R: (2002): Кампания за биоразнообразие 2002: „Животът има нужда от разнообразие". - Natur и Landschaft 77 (1-12). *Текущи статии броеве 1 до 12 в рубриката „Малки статии". списък с литературата на всички статии на:* http://www.natur-und-landschaft.de → информационно каре

http://www.biologischevielfalt.de

Обща фонова информация за биоразнообразие

Hobohm, C. (2000): Биоразнообразие. UTB за наука, том 2162. издателство Quelle & Meyer, Вибелсхайм. стр. 214.

Информация за различно по-високия в чужбина праг на биоразнообразие като обект на защита дават

UNEP (United Nations Environment Programme): http://www.biodiv.org

Joint Nature Conservation Committee: http://www.jncc.gov.uk

Функционални връзки с други зони по Натура 2000

26

- Кохерентност на Натура 2000
- Функционални връзки между защитените зони
- Разглеждане в ОС
- Последици от актуалната непълнота на данните за зоната
- Представяне на функционалните връзки като основа за разработването на мерки за гарантиране на кохерентността

Кохерентност на Натура 2000

За реализирането на целите на Директивата за хабитатите и Директивата за птиците е създадена кохерентна европейска екологична мрежа от защитени зони и зони за птици в ЕС (чл. 3 ал. 1 на Директивата за хабитатите).

Вместо „кохерентност" в чл. 34 ал. 5 на Федералния закон за защита на природата се използва понятието „връзка с Европейската екологична мрежа „Натура 2000".

Ако, въпреки отрицателните резултати от ОС, даден проект получи разрешение след оценка при изключение, последиците от него оказват отрицателно влияние не само върху самата защитена зона, но и върху глобалната връзка на мрежата. Затова трябва да се предприемат мерки, за да се възстанови и гарантира кохерентността на Натура 2000 (срв. чл. 6 ал. 4 на Директивата за хабитатите, чл. 34 ал. 5 на Федералния закон за защита на природата) (→ тематичен лист 59).

Директивата за хабитатите изхожда от това, че значителното намаляване на функцията на територията на отделната зона чувствително пречи на свързаната структура на глобалната мрежа. Така става ясно, че Натура 2000 трябва да се разбира като органична структура, която не се състои само от изолирани зони. В описването на защитена зона в ОС се включва и представянето на нейните връзки с други зони по Натура 2000.

Функционални връзки между защитените зони

Във връзка с животинските видове с голяма мобилност (напр. риби, птици, бозайници, пеперуди) е ясно значението на трансграничните функционални връзки между зоните. Значението на обмена между частичните популации на по-малко мобилни видове често се подценява. За даден вид с малка мобилност отварянето на празнина в структурата на хабитата може да е по-сериозно отколкото за вид, който въз основа на своята по-голяма мобилност може да срещне по-скоро подобни видове, респ. подходящи хабитати.

Плътността на отделните стъпки в мрежата не винаги е в директна връзка с общата дължина на изминатия маршрут на миграция. Дори гъските, които извършват миграции в континентален мащаб, се нуждаят от подходящи места за почивка при разстояния от макс. осем часа, за да преодолеят големите разстояния.

За флората също могат да са важни връзките между зоните, които произлизат напр. от разпространението на семена и други диаспори с вода, вятър или животни. Възможността за генетичен обмен е изключително важна особено за редките видове с малки числености.

Отделните намиращи се във функционална връзка зони могат да се различават основно в своите структури. Някои видове риби избират между морски и речни местообитания. Мигриращите птици имат други претенции към биотопите в районите за мътене, почивка и зимуване. Затова функционалните връзки не съществуват само между подобни зони и трябва да се определят с помощта на екологични претенции на целите на опазване, които трябва да се разгледат.

Разглеждане в ОС

Задачата на представяне на функционалните връзки с другите зони е систематизиране на информацията, която е необходима за оценката на въздействието. В тази връзка е важна идентификацията на зоните, за които провереният проект може да засегне необходимия обмен.

Поради тази причина не е необходимо общо системно описание на Натура 2000, а представяне на привилегированите отношения, които са важни за природозащитното състояние на целите на зоната. В рамките на Натура 2000 съществуват трансгранични комплекси. За мигриращи птици такива комплекси представляват предпочитаните маршрути (т.нар. *„Flyways")* (→ тематичен лист 50). При прилепите като комплекс трябва да се разглежда териториалният комплекс от зимни квартири, колонии за раждане и отглеждане на малките и територии за ловуване.

Тъй като организмите не се придържат към административните граници, може да се наложи разглеждане извън границите на държавата и страните-членки. Биогеографските региони, доколкото са дефинирани за реализирането на Директивата за хабитатите, също не представляват принципно подходящи основни единици. Миграцията на много животински видове се осъществява през няколко региона. Така в северозападната равнина в Германия съществуват непосредствени функционални връзки между зоните от атлантическия и континенталния регион.

Максимална референтна област на представяне трябва да бъде областта на приложение на Директивата за хабитатите включително новите страни-членки.

Това може да е уместно за убедителното описание на позицията на зоната в Натура 2000, но не означава, че оценката на въздействието трябва да вземе под внимание целия този район. Референтната област на всяка ОС е съответната защитена зона. Решението за кои защитени зони трябва да се проведе ОС зависи наистина в голяма степен от идентифициране на отношенията в мрежата.

Последици от актуалната непълнота на данните за зоната

Бъдещите данни за зоните по Натура 2000 не са установени още. На фона на течащото още обявяване на зони се препоръчва – както за другите проблеми на ОС - да се вземат под внимание подходящите от екологична гледна точка данни за описанието на функционалните връзки на зоната (срв. → тематичен лист 2, → тематичен лист 3, → тематичен лист 4, → тематичен лист 5). След приключено обявяване на зоните по Натура 2000 обозначените зони трябва да се вземат под внимание.

Представяне на функционалните връзки като основа за разработването на мерки за гарантиране на кохерентността

Ако трябва да се предприемат мерки за гарантиране на кохерентността, анализът на функционалните връзки на разглежданата зона с други зони от Натура 2000 е един от критериите, които трябва да се вземат под внимание при търсенето на подходящи места за провеждане на мерките (→ тематичен лист 59).

Представянето на структурата на отношенията на зона, която е посочена в ОС, може да се използва за разработването на мерки за гарантиране на кохерентността.

Допълнителна информация

Кохерентност на Натура 2000

В член 3 (1) на Директивата за хабитатите кохерентната мрежа Натура 2000 е дефинирана по следния начин:

„Изгражда се единна европейска екологична мрежа на специалните защитени зони, наречена „Натура 2000". Тази мрежа, състояща се от територии, обхващащи естествените местообитания от Приложение I, както и местообитанията на видовете от Приложение II, дава възможност за запазването или където е подходящо, възстановяването на благоприятно природозащитно състояние на тези типове естествени местообитания и местообитанията на видовете в техния естествен район на разпространение.
Мрежата „Натура 2000" обхваща и обозначените от страните-членки въз основа на Директива 79/409/ЕИО специални защитени зони."

Обединяването на защитени зони като ключов критерий за оценката на защитените зони

Съобщение на Комисията до Съвета и Европейския парламент (октомври 2002). http://europa.eu.int/comm/environment/nature

Европейска комисия (2001): План за действие за запазване на биологичното разнообразие в областта на природните ресурси, стр. 11:

„Към настоящия момент страните-членки на ЕС вземат под внимание зоните, които трябва да се включат в списъка от защитени зони за мрежата Натура 2000. В съответствие с формулираната в Директивата цел за изграждането на кохерентна екологична мрежа, Комисията и страните-членки ще проверяват с помощта на приетите от Комитета за местообитанията специфични критерии актуалната и бъдещата необходимост от екологично обединяване на защитени зони по Натура 2000 и ще проучват условията за реализиране на тази цел.

ДЕЙСТВИЕ: *Укрепване на обединяването на защитени зони по Натура 2000, за да се гарантира мащабно екологично обединяване в страните от ЕС и между тях, като ще се проверят необходимите екологични връзки и отношението с други форми на използване на териториите.*

Цел:

Обединяването на защитени зони се приема за ключов критерий за оценка на защитените зони, които се предлагат по време на семинарите в биогеографските райони за мигриращите видове и видове с по-нататъшно разпространение."

Разглеждане на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите в ОС

27

- Трябва ли в ОС да се вземат под внимание видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите?
- Как се разглеждат видове, включени както в Приложение II на Директивата за хабитатите, така и в Приложение IV на Директивата за хабитатите?
- Как се разглеждат видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите, които се срещат в защитени зони по Натура 2000?
- Разглеждане на видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите, които в стандартния формуляр се посочват като значими видове от флората и фауната
- Разглеждане на видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите, които принадлежат към видовете, характерни за местообитания от Приложение
- Отношение на видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите към оценката при изключение

Трябва ли в ОС да се вземат под внимание видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите?

Видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите трябва да се защитават строго съгласно чл. 12 (фауна), респ. чл. 13 (флора) на Директивата за хабитатите в цялата им естествена област на разпространение. Съответните разпоредби за строго защитените видове трябва да се вземат от чл. 42 и чл. 43 на Закона за защита на природата.

Директивата за хабитатите предвижда страните-членки да предлагат защитени зони за местообитания от Приложение I и видове от Приложение II като зони от значение за Общността. За видовете от Приложение IV не трябва да се регистрират защитени зони, защото строгото задължение за закрила се отнася за цялата естествена област на разпространение на тези видове.

Задължението на чл. 6 ал. 3 на Директивата за хабитатите за провеждането на оценка на съвместимостта при евентуално значително въздействие се отнася изрично за защитените зони и за целите на опазване, които са били решаващи за обявяването на тези зони. Тъй като това не се отнася за видове от Приложение IV, те не са обект на ОС.

Как се разглеждат видове, включени както в Приложение II на Директивата за хабитатите, така и в Приложение IV на Директивата за хабитатите?

Почти всички по-висши видове на флората и много видове на фауната са посочени в двете приложения. В този случай решаваща е принадлежността към Приложение II.

Как се разглеждат видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите, които се срещат в защитени зони по Натура 2000?

Задълженията за защита на видовете обхващат цялата територия на страната-членка. Затова въздействията върху видове от Приложение IV се разглеждат в и извън зоните по Натура 2000 в рамките на ОВОС и на уреждането на намесите. Това означава, че те трябва да се вземат под внимание както в, така и извън защитените зони в рамките на анализа на територията на ОВОС.

Разглеждане на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите, които в стандартния формуляр се посочват като значими видове от фауната и флората

Също както останалите, изброени в стандартния формуляр значими видове от фауната и флората (→ тематичен лист 28), видовете от Приложение IV – ако не са установени съответните предписания на компетентните природозащитни органи – не представляват цели на опазване на защитената зона и затова не са обект на ОС.

Разглеждане на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите, които принадлежат към видовете, характери за местообитания от Приложение I

Видове от Приложение IV могат да се класифицират като видове, характерни за дадени местообитания. В този случай трябва да се изхожда от това, че срещането им е решаващо за природозащитното състояние на местообитанието и че тяхното увреждане трябва да се оцени като съответното въздействие върху местообитанието. Наистина, индикаторната функция на даден вид за реакцията на съобществото на дадено местообитание за намесата, която трябва да се оцени, не зависи от принадлежността му към Приложение IV и евент. може да е налице и за видовете, които не спадат към никоя защитена категория.

Повече информация за разглеждане на видовете, характери за дадено местообитание, в ОС има в → тематичен лист 19.

Отношение на видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите към оценката при изключение

Въз основа на своя статут като строго защитени видове, срещането на видове от Приложение IV може да е важно за сравняването на алтернативи и за даването на преценка. В хода на процедурата този работен етап е съгласуван с оценката при изключение и е включен в ОС.

Разглеждане на други значими видове от флората и фауната и на видовете птици от Директива за птиците в зоните от значение за Общността

28

- Необходимо ли е в ОС да се вземат под внимание т. нар. значими видове на флората и фауната?
- Трябва ли видовете птици от Директивата за птиците да се разглеждат в ОС за защитена зона съгласно Директивата за хабитатите?

Необходимо ли е в ОС да се вземат под внимание т. нар. значими видове на флората и фауната?

В точка 3.3 на стандартния формуляр може да се даде информация за срещането на значими видове на фауната и флората в защитената зона.

Според обясненията към стандартния формуляр (Официален бюлетин на Европейските общности L 107) видове на флората и фауната се класифицират като значими, когато

- са посочени в националния Червена книга,
- са ендемични,
- са обект на международни конвенции (включително Бернската конвенция, Бонска конвенция и Конвенция за биологичното разнообразие),
- са значими поради други причини.

Тази информация се изисква според основната цел на Директивата за хабитатите, „популяризиране запазването на биологичното разнообразие" (виж преамбюл на Директивата за хабитатите) (→ тематичен лист 25).

В ОС трябва да се разглеждат наистина само целите на опазване на защитената зона. Както изясни Европейската комисия, другите видове на фауната и флората „нямат никакво значение при определяне на целите на опазване за дадена зона" (Европейска комисия 2000, стр. 41). Затова по принцип те не са обект на ОС, освен ако не спадат към характерното съобщество на местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите. В този случай те се разглеждат само от гледна точка на тяхното значение за природозащитното състояние на местообитания (→ тематичен лист 19).

Трябва ли видовете птици от Директивата за птиците да се разглеждат в ОС за защитена зона съгласно Директивата за хабитатите?

Видове от Приложение I и мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 Директива за птиците в зони от значение за Общността („защитени зони") по принцип не са обект на ОС, освен ако не спадат към характерното съобщество на местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите. В този случай те се разглеждат само от гледна точка на тяхното значение за природозащитното състояние на тези местообитания (→ тематичен лист 19).

Допълнителна информация

Европейска комисия / GD околна среда (2000): НАТУРА 2000 – управление на зоните. Предписанията на член 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Обяснения към стандартния формуляр

Официален бюлетин на Европейските общности L 107 от 24.4.97, стр. 20-39. http://europa.eu.int/comm/environment/nature/de.notes.pdf

- Понятието „процес на въздействието”
- Кои процеси на въздействията имат отношение към ОС?
- Разглеждане на процеси на въздействията, нямащи отношение в конкретния случай
- Процеси на въздействието, свързани със строителството, съоръженията и експлоатацията
- Друго разделение на въздействащите фактори в препоръките на Европейската комисия
- Информационни източници за факторите на въздействие

Понятието „процес на въздействието“

Като въздействащи фактори най-общо се дефинират причините, които предизвикват въздействия. В контекста на ОС като въздействащи фактори се определят специфични за строителството, съоръженията и експлоатацията процеси, които предизвикват промени в околната среда. Отделните промени се обясняват причинно с тези фактори, т.е. определени характеристики на проекта или са свързани с тях.

Между причината (тук: въздействащ фактор) и нейното влияние (тук: въздействие) съществува процес (тук: процес на въздействието), който в конкретния случай предизвиква въздействие върху вид или местообитание. При анализа на процесите на въздействията става въпрос за свързан с получателя начин на разглеждане. Създаването на шум (въздействащ фактор) чрез повишаване на нивото на шум и намаляване на успеха в мътенето (процес на въздействието) може да доведе до намаляване на наличностите от определен вид птици (въздействие). Няколко въздействащи фактори могат да предизвикат общо един процес на въздействието. За разлика от монокаузалните начини на обяснение (един фактор оказва въздействие) понятието „процес на въздействието“ подчертава, че няколко фактора се преплитат и могат да влияят заедно като комплексен процес (→ тематичен лист 32).

Кумулацията на последствията от отделните въздействащи фактори трябва да се вземе под внимание не само от гледна точка на включването на други планове и проекти (→ тематичен лист 48), но тя има отношение към оценката на въздействията на отделния проект.

Пример

Въздействащият фактор „Подаване на съдържаща хлорид вода“ във водите предизвиква въздействия при сладководните видове риби чрез процеса на въздействие „Смущаване на процесите на обмяна на веществата“.

Ако освен това поради въздействащия фактор „Промиване на повърхността“ има увеличаване на неразтворимите частици във водата, рибите ще намалеят допълнително поради процеса на въздействието „Отлагане на тиня по хрилете и ограничаване на дишането“. От гледна точка на засегнатите риби кумулацията на процеси на въздействията има отношение към комплекса от процеси на въздействията „Смущаване на процесите на обмяна на веществата и дишане“.

Определянето на отделните въздействащи фактори и симетричното определяне на отделните въздействия често води до подценяване на въздействията, които се получават от страна на засегнатите. Чрез концентрирането върху процесите на въздействията предизвиканите от проекта процеси се описват от засегнатата страна, което се изисква принципно от Директивата за хабитатите.

Анализът на процесите на въздействия е залегнал в основата на прогнозата на въздействието, която представлява важна част от определянето на въздействията. В предложената примерна структура за ОС процесите на въздействията се разглеждат в гл. 5. Както поясняват посочените по-горе примери, това са обстоятелства, които са в непосредствена връзка със засегнатите видове и местообитания. Затова общото разглеждане заедно с въздействащите фактори под заглавието „Описание на проекта“ в гл. 3 не е целесъобразно.

За проследяването на резултатите от оценката описанието на процесите на въздействията (т.е. прогнозата на въздействията) трябва да се разграничи стриктно от оценката на въздействията.

Кои процеси на въздействията имат отношение към ОС?

- Свързан със защитената зона и целите на опазване избор на важни процеси на въздействията

За разлика от ОВОС, в която – според обусловената от проекта задача на оценката – трябва да се вземат под внимание всички свързани с даден проект процеси на въздействията, за ОС са от значение само онези процеси на въздействията от даден проект, които могат да повлияят на целите на опазване на защитената зона поотделно или във взаимодействие с други планове или проекти. Трябва да се вземат под внимание и процесите на въздействията, които имат отношение към елементи на защитената зона, които са решаващи за целите на опазването.

Отношението към процесите на въздействия произтича от специфичната правна сфера на целите на опазването. Ако зона по Натура 2000 е обявена за защитата на един единствен растителен вид (напр. за приоритетния вид Jurinea cyanoides), тогава трябва да се вземат под внимание само онези въздействия на проекта, които са решаващи за този вид и за дългосрочното запазване на необходимите за тях местни предпоставки. В този случай е излишна информацията напр. за шума, която е дадена във всяка ОВОС за транспортните проекти.

- Необходима информация

Трябва да се опишат всички важни, преки и косвени процеси на въздействия. Това се отнася и за такива извън защитената зона, ако те могат да доведат до въздействия върху местообитания и видове в рамките на зоната. Степента на подробност на описанието трябва да съответства на значението на процеса на въздействие за значителността на въздействие. Наред с вида и интензивността на процеса на въздействието описанието трябва да включва по принцип и информация за обсега на действие и продължителността респ. за повторението на неговата поява във времето.

За разлика от общото описание на въздействащи фактори, което се дава в описанието на проекта (срв. глава 3 от примерната структура за ОС) (→ тематичен лист 30), при определянето и оценката на въздействията (глава 5) подробно се обясняват връзките между въздействията и засегнатите цели на опазването. Разглеждат се напр. структурата на разпределение на елементите на ландшафта или топографските особености, които са решаващи за разпространението на вредни вещества или шум. Тази информация представлява в конкретния случай основата за оценката на въздействия за защитената зона. Затова не трябва да се ограничава до отразяване на обща информация, която е дадена в специализираната литература за факторите на въздействие, а трябва да се установят типичните за подложената на въздействие територия и защитената зона проявления на процесите на въздействия.

В ОС трябва да се вземе под внимание това, че важните за някои редки видове от Приложение II процеси на въздействия са малко познати. Трябва да се очаква, че общите твърдения за процесите на въздействие, които се отнасят напр. като цяло за дневните пеперуди, не могат да се пренесат неограничено за определен вид дневни пеперуди от Приложение II. Определянето на важните процеси на въздействията предполага основно разглеждане на екологията на отделните местообитания и видове. Това се отнася и за характерните видове в местообитанията.

Разглеждане на процеси на въздействията, нямащи отношение в конкретния случай
Във връзка с транспортните проекти се очакват твърдения напр. за ефектите на разделяне. Когато в конкретния случай – за разлика от правилото – „типичен" процес на въздействието е без значение, той трябва да се разгледа накратко и трябва да се обоснове липсата му на отношение. Така се доказва, че е обърнато внимание на процеса на въздействието.

Процеси на въздействието, свързани със строителството, съоръженията и експлоатацията
Препоръчва се приемането на стандартното и доказало се в ОВОС разделение на свързани със строителството, съоръженията и експлоатацията въздействащи фактори за процесите на въздействие.

- Свързаните със строителството процеси на въздействията и въздействия са обусловени от строителната дейност и не се появяват повече след нейното приключване. Някои процеси на въздействие от етапа на строителството могат да имат принципно трайни въздействия извън срока на строителството, така че не може да се изходи от обратимост (напр. при свързано със смущение намаляване на популацията на даден вид под минимума, под който е застрашено възстановяването му след приключване на строителните работи).

- Свързаните със съоръженията процеси на въздействията и въздействия са в резултат на присъствието на новосъздадените структури.

- Свързаните с експлоатацията процеси на въздействията и въздействия са в резултат на използването, експлоатацията и поддръжката на планираните съоръжения.

Примери за въздействащи фактори (от SPORBECK et al. 2000):

Свързани със строителството въздействащи фактори:	Временно използване на терена от оборудването на строителната площадка, складове, пътища за строителството; временно понижение/ подприщване на подпочвените води; уплътняване и промяна на почвата; емисии на вредни вещества, подаване на повърхностни води , шумови емисии, светлинно излъчване; сътресения
Свързани със съоръженията въздействащи фактори:	Загуба на площ поради запечатване, нарушаване на границите при застрояване; натоварване на терена поради откоси или други пластове;натоварване на терена чрез сметища или места за водовземане; понижение на подпочвените води или подприщване на подпочвените води поради полагане основите на трасето, тунели; отстраняване на горния слой на почвата, насипване и прехвърляне на почва; ефект на разделяне
Свързани с експлоатацията въздействащи фактори:	Емисии на вредни вещества, шумови емисии, светлинно излъчване, използване на соли против заледяване; указания за отводняване, предимно във водоснабдителните зони

Друго разделение на въздействащите фактори в препоръките на Европейската комисия

В другите страни-членки и най-вече в англоезичното пространство се използва друго основно разделение.

Според хронологията на проекта се различават

- процеси, свързани със строителството (*construction-related actions*)
- процеси, свързани с експлоатацията (*operation-related actions*)
- процеси, свързани с извеждането от експлоатация (*decommission-related actions*).

Това разделение се използва и в препоръките, които се публикуват от Европейската комисия (срв. EUROPEAN COMMISSION 2001). Свързаните със съоръженията процеси (също и загуби на площ) се класифицират по принцип като свързани с експлоатацията, защото са действали по време на експлоатацията на проекта. В Германия извеждането от експлоатация на съоръжение се разбира като самостоятелен проект, чийто „етап на строителството“ включва свързаните с извеждането от експлоатация процеси. При транспортните проекти за изграждане на нова отсечка извеждането от експлоатация на старата отсечка също се причислява по принцип към етапа на строителство.

Когато разрешаването на проект предполага обмен на информация с Европейската комисия, е възможно важните резултати на ОС да трябва да се представят в съответствие с използваната извън Германия терминология.

Информационни източници за факторите на въздействие

Тъй като процесите на въздействия се осъществяват между причинителя и засегната страна, те трябва да се определят в конкретния случай. Няма обща типология. Наред с информацията за специфичната чувствителност на видовете и местообитанията, информацията за въздействащите фактори е базата за определяне на процесите на въздействия.

За въздействащите фактори има обстойна информация.

- Подробно описание на въздействащите фактори, които могат да произтичат от транспортни проекти, дават RASSMUS et al. 2003. Това изследване се препоръчва и заради подробно разглеждане на въздействията върху водите (също там, гл. 4.2), които много често се пренебрегват. Вниманието се насочва към въздействащите фактори, които се разглеждат изключително рядко в оценките на съвместимостта (напр. емисии на различни вещества поради укрепване на строителни изкопи и тунели, също там, стр. 120 и сл.). В изследването на преден план стоят интересите на законовите разпоредби относно намесите в околната среда, общите твърдения за определяне на въздействащите фактори могат да се пренесат върху ОС. Формулирането на специфични твърдения за местообитанията и видовете от Директивата за хабитатите или Директивата за птиците не е било целта на изследването, което е проведено в рамките на научно-изследователски проект на Федералната агенция за защита на природата. Събраната информация се отнася в повечето случаи до други предмети на опазването респ. организми. Затова в конкретния случай трябва да се установи конкретната връзка със специфичната чувствителност на отделните видове и местообитания.
- База данни „*Информация за ОС* “

  В рамките на научно-изследователския проект „Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта“ (научно-изследователски проект по нареждане на Федералната агенция за защита на природата - FKZ 801 82 130) беше разработена база данни, в която са определени най-важните въздействащи фактори за срещащите се в Германия местообитания от Директивата за хабитатите и видове от Директивата за хабитатите и Директивата за птиците.

В заключителния доклад (към април 2004) са представени основните структури на базата данни (LAMBRECHT et al. 2004). Тя съдържа записи за 25 избрани местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите, 18 животински видове от Приложение II на Директивата за хабитатите и 8 вида птици от Приложение на I Директивата за птиците. В заключителния доклад се посочва, че базата данни трябва да бъде предоставена за тестване на практика чрез Интернет (LAMBRECHT et al. 2004, стр. 237). Това трябва да стане на Интернет страницата на Федералната агенция за защита на природата (http://www.bfn.de). Още не са известни датата и точният адрес (към юли2004).

Наред със свързаната с видовете и местообитанията информация е разработена типология на факторите на въздействие (таблично обобщение в: Допълнителна информация). Описанията на посочените въздействащи фактори се включени в заключителния доклад на научно-изследователския проект и са на разположение – като документ.

Допълнителна информация

Литературен обзор (подбор)

Федерална служба на железниците (2004): Указания за екологичната прогноза на въздействието в ОВОС, плана за опазване на ландшафтите и оценките на съвместимостта при мерките по разширяване и изграждане на федералните железници – към март 2004 (Редактор: E. Roll).
http://www.eisenbahn-bundesamt.de/service/ref23/pdf/wirkungsprognose.pdf
Обстойно обобщаване на актуалната информация за специфичните за железниците въздействащи фактори и специфични за железниците въздействия. Разделено на групи организми (напр. птици, безгръбначни). Списък на използваната литература с коментари с изследвания от други страни-членки на ЕС. Препоръчва се не само за специфични за железниците проблеми.

European Commission, DG Environment (2001): Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions. Stand Mai 1999. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

FGSV – изследователско дружество за пътно строителство и транспорт
изследването на съвместимостта с околната среда при планирането на пътища (MUVS). Кьолн.

Rassmus, J.; Herden, C.; Jensen, I., Reck, H. & K. Schöps (2003): Методически изисквания към прогнозата на въздействието в законовите разпоредби относно намесите в околната среда. – Приложна ландшафтна екология бр. 51.

Sporbeck, O., J. Borkenhagen, K. Müller-Pfannenstiel & J. Lüchtemeier (2000): Препоръки за изследванията на съвместимостта с околната среда при проектите за пътно строителство. – Материали за териториалното развитие том 55.

Разделение на въздействащите фактори в препоръките на Европейската комисия

Европейска комисия / ГД "Околна среда" (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия върху зони от НАТУРА 2000. Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 от Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО.
http://www.europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm

European Commission, DG Environment (2001): Guidance on EIA / EIS – Review. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
http://www.europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support.htm

База данни с факторите на въздействие

Lambrecht, H., J. Trautner, G. Kaule & E. Gassner (2004): Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта. Научно-изследователски проект в рамките на плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата, и ядрената безопасност, по нареждане на Федералната агенция за защита на природата– FKZ 801 82 130. Заключителен доклад април 2004, 315 стр.

Групи фактори на въздействие и фактори на въздействие (LAMBRECHT et al. 2004, стр. 80)	
Групи фактори на въздействие	**Въздействащи фактори**
Пряко отнемане на територии	Нарушаване на границите при застрояване / запечатване
Промени хабитатна структура / ползване	Пряка промяна на структурите на растителността / биотопа
	Загуба / промяна с характерна динамика
	Ускоряване на ползването от селското, горското или рибното стопанство
	Краткосрочно отдаване на формиращо хабитата ползване / поддръжка
	Продължително отдаване на формиращо хабитата ползване/поддръжка
Промяна на абиотичните фактори на средата	Промяна на земята респ. подпочвения пласт
	Промяна на морфологичните взаимовръзки
	Промяна на хидрологичните / хидродинамичните взаимовръзки
	Промяна на хидрохимичните взаимовръзки (характеристики)
	Промяна на температурните условия
	Промяна на други фактори, имащи отношение към средата и преди всичко климата (напр. осветяване, създаване на сянка)
Въздействие от бариери и капани/изчезване на индивиди	Свързано със строителството въздействие от бариери или капани
	Свързано със съоръженията въздействие от бариери или капани
	Свързано с експлоатацията въздействие от бариери или капани
Въздействия, непредизвикани от вещества	Звукови дразнители (шум)
	Движение / източници на оптични дразнения (видимост, липса на светлина)
	Светлина (също и примамване)
	Сътресения / вибрации
	Механични въздействия (напр. удар, завихряне на въздуха, удар на вълна)
Въздействия от различни вещества	Азотни и фосфатни съединения / изхвърляне на хранителни вещества
	Органични съединения
	Тежки метали
	Други получаващи се от изгарянето и производството вредни вещества
	Сол
	Отлагания със структурни въздействия (прах / неразтворими частици и седименти)
	Дразнители за обонянието (ароматни вещества, също и примамване)
	Остатъци от медикаменти и вещества с еднокринно действие
	Други вещества
Лъчение	Нейонизиращо лъчение / електромагнитни полета
	Йонизиращо / радиоактивно лъчение
Управление / подпомагане / борба с организмите	Управление на типични за зоната видове
	Подпомагане / разпространение на неприсъщи за зоната видове
	Борба с организмите (пестициди и др.)
	Освобождаване на генно модифицирани нови респ. променени организми
Други	Други

European Co-operation in the Field of Scientific and Technical Research / COST 341

COST 341 публикува избирателно доклади от изследванията на екологичните въздействия на автомобилния транспорт (напр. за разделянето на хабитата от транспортните инфраструктури). Статиите са от страните-членки на ЕС.
Информацията е на разположение на регистрираните потребители на адрес http://www.cost341.instnat.be/.

Референтен списък на Федералната служба за опазване на природата (BfN) за причините за рисковете

В изпълнение на задълженията по докладване съгласно чл. 17 на Директивата за хабитатите (→ тематичен лист 17) BfN разработи референтен списък с причините за рисковете за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите и видовете от Приложенията за видовете на Директивата за хабитатите и Директивата за птиците. С този референтен списък се цели стандартизиране на опасностите в цяла Германия. Много рискови причини могат да се интерпретират като въздействащи фактори или процеси на въздействията. Референтният списък, който може да се свали на Интернет страницата на BfN, не съдържа подробна информация за посочените рискови причини.

Кумулативни ефекти, комплекси от процеси на въздействията

- Понятието „кумулативен ефект”
- Понятието „комплекс от процеси на въздействията”
- Взимане под внимание на кумулативните въздействия в ОС
- Адитивни и синергийни кумулативни въздействия

Понятието”кумулативен ефект”

Под кумулативни ефекти (или кумулативни въздействия) се разбират въздействията, които се предизвикват от няколко, различаващи се една от друга причини и чиито последици се преплитат и увеличават от гледна точка на засегнатия вид респ. засегнатото местообитание.

Пример

Въздействащият фактор „Подаване на съдържаща хлорид вода“ във водите предизвиква въздействия при сладководните видове риби чрез процеса на въздействие „Смущаване на процесите на обмяна на веществата“.
Ако освен това поради въздействащия фактор „Промиване на повърхността“ има увеличаване на неразтворимите частици във водата, рибите ще намалеят допълнително поради процеса на въздействие „Отлагане на тиня по хрилете и ограничаване на дишането“. От гледна точка на засегнатите риби кумулацията на процеси на въздействията има отношение към комплекса от процеси на въздействията „Смущаване на процесите на обмяна на веществата и дишане“.

Разглеждането на кумулативни ефекти в ОС произтича от обстоятелството, че отделни процеси на въздействията, които разгледани изолирано, в степента на негативните въздействия са под прага на въздействието, но поради кумулацията с процеси на въздействията, които са предизвикани от други планове и проекти, могат да доведат до превишаване на този праг.

Понятието „комплекс от процеси на въздействията“

Чрез обединяването на различни процеси на въздействията в **комплекси от процеси на въздействията** се открива възможност за съответно вземане под внимание на кумулативните ефекти, които от гледна точка на засегнатите цели на опазване се предизвикват от различни въздействащи фактори на проекта и оценяването им като такива. Оценяването на предизвикано от комплекс от процеси на въздействията въздействие се отнася за кумулативното въздействие (→ тематичен лист 41).

Определянето на отделните въздействащи фактори и симетричното определяне и оценка на отделните въздействия водят често до подценяване на въздействията, които действително се получават от засегнатата страна. Чрез концентрирането върху комплекси от процеси на въздействия, предизвиканите от проверения проект процеси се описват от засегнатата страна, както се изисква принципно от ОС.

Взимане под внимание на кумулативните въздействия в ОС

От разпоредбите на Директивата за хабитатите за вземане под внимание в ОС на въздействия поради взаимодействащи други планове и проекти (→ тематичен лист 48), в центъра на планирането и разрешаването на проекти попадна проблем, който досега е разглеждан повече или по-малко само от гледна точка на изследване на екосистемата.

Както пояснява посоченият по-горе пример, кумулативните въздействия се появяват не само поради взаимодействието с други планове и проекти, но и поради взаимодействието с процеси на въздействията, които се предизвикват от разгледан изолирано проект. Досега те рядко са били разглеждани подходящо, така че практиката на планиране не е била подготвена за разпоредбите на Директивата за хабитатите. Съответно още няма признати договорености за разглеждането на кумулативните въздействия в ОС. Публикуваните по темата „*Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions*“ на Европейската комисия (EUROPEAN COMMISSION 2001) се доближават до темата по-скоро от научна гледна точка и по много въпроси са неточни поради липсващата връзка с практиката.

Адитивни и синергийни кумулативни въздействия

Формирането на кумулативни въздействия зависи от броя, вида, интензивността, пространственото разположение и временната последователност на отделните процеси на въздействията. Освен това решаващи са специфичните характеристики на реагиране и адаптация на засегнатите местообитания и видове за формирането и размера на въздействието.

Кумулативните въздействия се появяват преди всичко тогава, когато проекти, налагащи въздействия върху респ. намеси в околната среда, се осъществяват в тясна времева връзка. Трайните последствия от приключени проекти могат да доведат и до кумулативни ефекти. Те се появяват в ОС като съществуващи предишни негативни въздействия при оценката на въздействията (→ тематичен лист 36).

В ОС въздействията върху определен вид или местообитание се оценяват на фона на тяхното наличие в защитената зона (→ тематичен лист 11, → тематичен лист 38). Цялата защитена зона представ-лява пространство за търсене за важните взаимодействащи планове и проекти (→тематичен лист 49).
Обусловените от проекта загуби на площ от проверения проект могат да се задълбочат чрез загуби на площ в отдалечените райони на същата защитена зона. Кумулативните ефекти могат да възникнат като последствие от въздействията, които не се припокриват в пространството.

Според своя принцип на действие кумулативните въздействия се разделят на две групи: адитивни кумулативни въздействия (всъщност сумиращи въздействия) и синергийни кумулативни въздействия (SIEDENTOP 2001).

• Адитивните механизми на въздействията произтичат от взаимно усилващото се въздействие на подобни коефициенти на натоварването. Локализацията и временната последователност на въздействащите върху целта на опазване коефициенти на натоварването е от решаващо значение.

• Синергийните механизми на въздействията се основават на комбинираните въздействия на различни коефициенти на натоварването.

В специализираната литература за планирането се използват почти само понятията „сумарно действие“, „сумиращо въздействие“ респ. „сумиращи ефекти“, които внушават едно опростяващо ограничаване до допълнителните ефекти. Тъй като общото въздействие от гледна точка на засегнатите организми респ. местообитания може да е по-голямо от „сумата“ на отделните въздействия, се предлага използването на наименованията „кумулативен ефект“ респ. „кумулативно въздействие“.

Примери за адитивни и синергийни принципи на действие от (SIDENTOP 2001)

	Принцип на действие	Принцип
Концентрация на отделните замърсявания в пространството	Räumliche Verdichtung von Einzelbelastungen (space crowding)	
„Натрупващо се" сумиране на действията на необратимите отделни въздействия	„Anhäufende" Wirkungs-summierung irreversibler Einzelbelastungen	
Концентрация във времето на потенциално обратимите въздействия	Zeitliche Verdichtung von Belastungen mit potenziell reversiblen Wirkungen (time crowding)	
Инкрементални, „бавно действащи" промени на околната среда	Inkrementale, „schleichende" Umweltveränderungen (nibbling)	
Възникване на нови замърсяващи фактори чрез синергия	Synergistisches Entstehen neuer Belastungsfaktoren	
Синергийно действие на различни замърсяващи фактори	Synergistisches Zusammen-wirken unterschiedlicher Belastungsfaktoren (accumulation of impacts)	
	B = замърсяване	W = действие

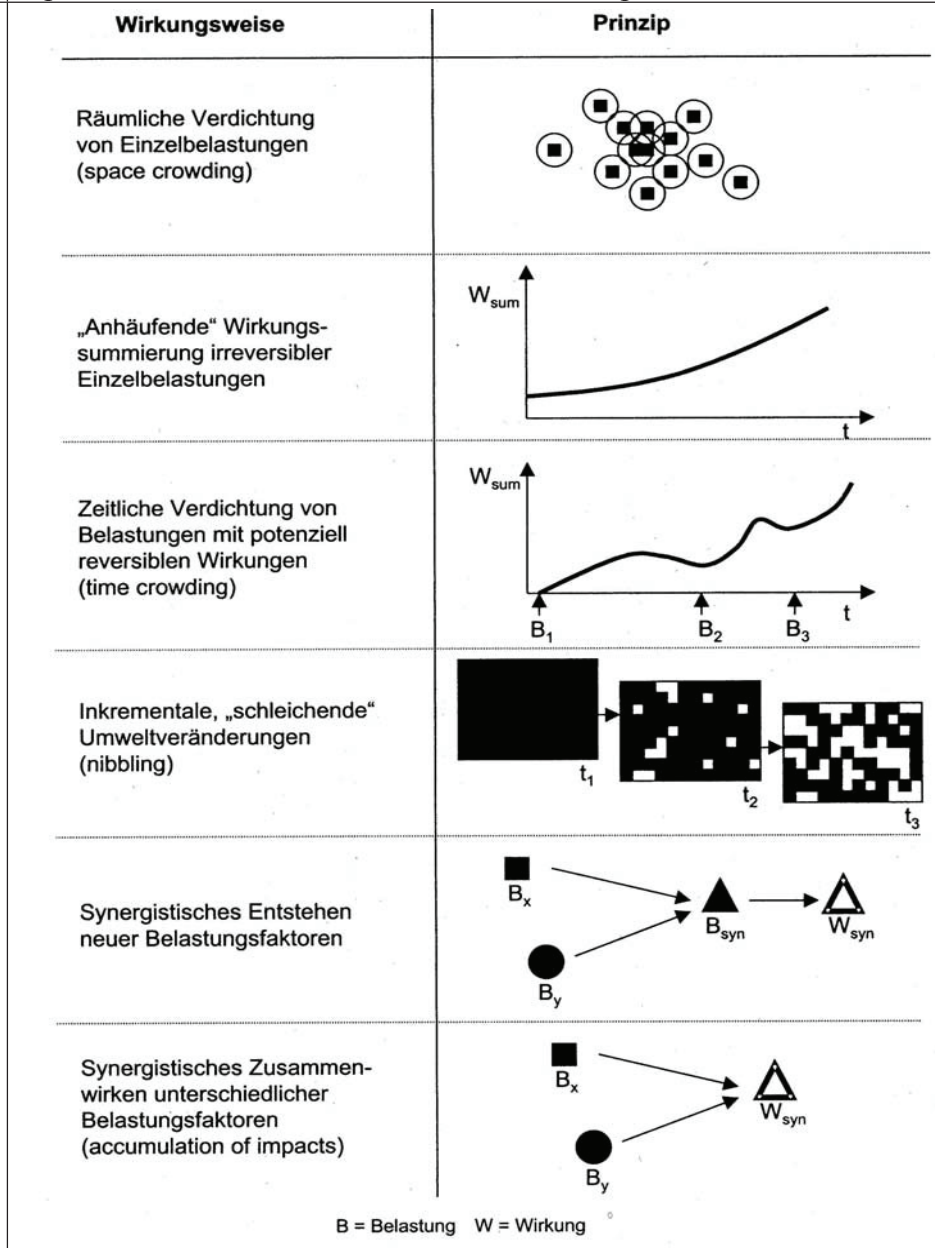

Процесите на въздействията могат

- да се предизвикат от отделни или няколко действия (проекти, намеси и т.н.),
- да са от компетенцията на едно или няколко лица,
- да са вече минали или да се очакват в бъдеще,
- да са напълно независими един от друг или да имат взаимна зависимост,
- да предизвикат според вида на тяхното взаимодействие адитивна (респ. сумарна) или синергийна ефективност,
- да се запазят индивидуално под прага, който показва значителността на въздействие на проекта, но съвместно да довеждат до значително въздействие върху предметите на опазването" (SIEDENTOP 2001).

Допълнителна информация

European Commission DG XI (2001): Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions. Stand Mai 1999. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

FGSV – изследователско дружество за пътно строителство и транспорт (2002): Указания за разработването на статии за оценката на съвместимостта при проектирането на пътища. Непубл. работен документ, Ноември 2002. Кьолн (FGSV 253).

Rassmus, J., H. Brüning, V. Kleinschmidt, H. Reck & K. Dierßen (2001): Инструкция за вземане под внимание на взаимодействията в оценката на съвместимостта с околната среда. Научно-изследователски проект на Федерална служба по околната среда. Непубл. доклад, 135 стр.

Siedentop, S. (2001): За работата с кумулативни екологични въздействия при оценката на съвместимостта. - Длад за ОВОС 2/2001: 88-93.

Самостоятелно разглеждане на отделните цели на опазването

33

- Обосновка
- В кои случаи може по изключение да е оправдано общо разглеждане на няколко вида или местообитания?
- Разглеждане на характерните видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите

Обосновка

Значителното въздействие върху една единствена цел на опазване в защитената зона е достатъчно, за да обоснове несъвместимостта на даден проект. Затова трябва да се провери липсата респ.наличието на значителност на въздействието за всяка отделна цел на опазването. Отделните видове и местообитания включително техните характерни биоценози имат по принцип специфична чувствителност, с помощта на която трябва да се оцени съответната степен на негативните въздействия. Значителността на въздействието може да се обоснове разбираемо само чрез самостоятелно разглеждане на видовете и местообитанията.

В кои случаи може по изключение да е оправдано общо разглеждане на няколко вида или местообитания?

Общото разглеждане на няколко вида респ. местообитания е оправдано само тогава, когато те показват един и същ интензитет на реагиране по отношение на всички процеси на въздействията. Това може да се случи, когато видовете се срещат в тясна връзка в един и същ хабитат, засегнати са по един и същ начин от процесите на въздействия, които трябва да се вземат под внимание, и биха реагирали по същия начин поради своята биология (поведение, изисквания на местообитанието, специфична чувствителност към смущения). Техният потенциал на развитие трябва да се оцени адекватно. В този случай би съвпадала и съответната степен на негативните въздействия. В конкретния случай тези условия могат да се окажат верни напр. за двете местообитания на мочурища [7140] [Преходни блата и плаващи подвижни торфища] и [7150] [Понижения върху торфени субстрати (Rhynchosporion)], които могат да се появят в мочурищата в тясна пространствена връзка и биха реагирали по подобен начин напр. при понижаване нивото на водата в околността.

Чрез общото разглеждане на няколко цели на опазването може да се избегне повтарянето на едни и същи обстоятелства. Това решение трябва да се обоснове наистина разбираемо.

Разглеждане на характерните видове за местообитанията от Приложение I на Директивата за хабитатите

Природозащитното състояние на дадено местообитание може да се оцени наред с други параметри чрез проявлението на неговата характерна биоценоза (→ тематичен лист 19).
Дадено местообитание има благоприятно природозащитно състояние, когато (наред с две други условия → тематичен лист 15) „природозащитното състояние на характерните за него видове по смисъла на буква и) е благоприятно“.

В буква и) понятието „благоприятно природозащитно състояние” на даден вид е дефинирано по следния начин:

„ако

– въз основа на данните от динамиката на вида може да се приеме, че този вид е жизнеспособен елемент на естественото си местообитание и ще продължи да бъде такъв в дългосрочен аспект, и

– естественият район на разпространение на този вид нито намалява, нито е вероятно да намалее в обозримо бъдеще, и

– налице е и вероятно ще продължава да бъде налице достатъчно голямо местообитание, което може в дългосрочен аспект да поддържа популацията на този вид.“

Член 1 буква и) се отнася за всички видове, които са посочени в Директивата за хабитатите. Няма разграничение между видовете от Приложение II или Приложение IV и характерните видове в местообитанието.

Затова видовете не се разглеждат сами по себе си, а въз основа на информацията, която предават чрез реакцията на биоценозата на местообитанието за предизвиканите от проекта процеси на въздействията. Те се използват като индикатори за въздействията на местообитанието. Ако даден вид индикатор в контекста на ОС се класифицира като характерен, това означава, че неговото значително въздействие трябва да се приравни към значителното въздействие на местообитание-то, за което той се счита за характерен (→ тематичен лист 38). Поради правните последствия в резултат от това заключение се придава особено значение на онези видове, които имат силна чувствителност към произтичащите от проекта процеси на въздействия. Характерните видове трябва да се изберат според проблема.

В → тематичен лист 19 се дават указания за избора на характерни видове в местообитанието, които трябва да се разгледат в ОС.

•Ако даден вид се класифицира в контекста на ОС като характерен за дадено местообитание, това означава, че неговото значително въздействие трябва да се приравни към значителното въздействие на местообитанието, за което той се счита за характерен.
• Природозащитното състояние на характерни видове в местообитанията се оценява въз основа на същите критерии, които се отнасят за видовете от Приложение II на Директивата за хабитатите респ. за видовете птици от Директивата за птиците. (→ тематичен лист 15, → тематичен лист 35)
•Техните въздействия се оценяват със същата система за оценка, която се използва за видовете от Приложение II на Директивата за хабитатите респ. за видовете птици от Директивата за птиците. (→ тематичен лист 38)

В съответствие с примерната структура на ОС информацията за въздействията на характерни видове трябва да се включи в разглеждането на местообитанието, за което те се считат за характерни.

Информация за понятието „значителност“

- Общи изисквания към оценката на значителността на въздействието
- Опазването на благоприятното природозащитно състояние като критерий за оценка
- Могат ли в ОС да се използват системите за оценка на природозащитното състояние от стандартния формуляр и от препоръките на работната група „Задължения по докладване съгласно Директивата за хабитатите”?
- Значителност на въздействието на един отделен обект на опазване и значимост на въздействието върху зона от Натура 2000

Общи изисквания към оценката на значителността на въздействието

Значителността на дадено въздействие е решаващият критерий за разрешаването на проект (чл. 6 ал. 3 на Директивата за хабитатите респ. чл. 34 ал. 2 на Федералния закона за защита на природата). Само по изключение могат да се разрешат планове и проекти, които предизвикват значителновъздействие върху целите на опазване на защитената зона.
Занчителността на въздействието е неопределено правно понятие, което трябва да бъде конкретизирано във всеки отделен случай от гледна точка на опазването на природата. Решаващо за резултата от ОС е значителността на въздействиетп върху целите на опазването, за чието опазване респ. възстановяване е обявена респ. идентифицирана защитената зона.
Установяването на значително въздействие чрез ОС трябва да е резултат от разбираемо заключение. Тази необходимост се подчертава и от Европейската комисия в коментарите към член 6 на Директивата за хабитатите:

> „Понятието „значителност на въздействието“ трябва да се интерпретира обективно. Едновременно с това трябва да се оцени значимостта на въздействията в зависимост от специфичните характеристики на засегнатата от плана респ. проекта защитена зона и наложените там условия на околната среда, като трябва да се обърне специално внимание на целите на опазването за зоната.“
>
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ (2000): стр. 36

За оценката на значителността на въздействие се вземат под внимание само аргументи от гледна точка на опазването на природата. Резултатът от ОС представлява експертна оценка, която се базира на актуалното състояние на научното познание. На експертите се пада задачата да подготвят разбираемо важните естественонаучни факти в контекста на конкретния случай за неспециалистите и да ги включат в обосновката на оценката на значителността на въздействието.

Основната задача на ОС е оценката на значителността на очакваните въздействия. Може да е целесъобразно разглеждането на за и против отделните оценки. Дори когато ситуацията е обременена по няколко точки с несигурни моменти, ОС трябва да доведе до ясен резултат за съвместимостта на проверения проект. Ако в конкретния случай със сигурност не може да се изключи значително въздействие, съществува възможност да се изходи от вероятно значително въздействие (→ тематичен лист 41).Ако тази вероятност се обоснове правдоподобно, резултатът ще включва ясно решение за значителността на въздействие.

Резултатът от ОС представлява експертна оценка, която трябва да може да се провери по съдебен път.

ОС **трябва** да има ясно съдържание и да го обоснове разбираемо за трети лица.

Опазването на благоприятното природозащитно състояние като критерий за оценка

Целта на Директивата за хабитатите съгласно чл. 2 ал. 2 е опазването на благоприятното природозащитно състояние на видовете и местообитанията от Приложения I и II (→ тематичен лист 15).

> „Мерките, взети в изпълнение на настоящата директива, имат за цел да запазят или възстановят благоприятното състояние на запазване на естествените местообитания и видовете диви животни и растения от интерес за Общността."

Понятието „благоприятен природозащитен статус" се използва във връзка с дефиницията на понятието „цели на опазването" в чл. 10 ал. 1 т. 9 на Федералния закона за защита на природата, но самото не е дефинирано.

Съгласно чл. 6 ал. 2 страните-членки са задължени да избягват в защитените зони

> „влошаването на състоянието на естествените местообитания на видовете, както и обезпокояване на видовете, за които са определени териториите, доколкото това обезпокояване може да има значително въздействие с оглед на целите на настоящата директива."

От тези формулировки може да се изведе, че степента на негативното въздействие трябва да се установи от това, че то предизвиква решаващо влошаване на природозащитното състояние на вид или местообитание.

Предлага се ориентиране на оценката на значителността на въздействие към основното понятие на стабилността на природозащитното състояние. Ако консервационният статус (включително възможностите за неговото възстановяване → тематичен лист 15) остане непроменен и след осъществяването на проекта, трябва да се изходи от това, че изгледите той да се подобри в бъдеще няма да се променят. Бъдещият потенциал на развитие на целите на опазване остава запазен.

Стабилността се дефинира по отношение на въздействията на намеса, която трябва да се оцени. Под това не трябва да се разбира обща неизменяемост на зоната, която не може да съществува поради естествените процеси на сукцесия.

В дефинициите на ал. 1 на Директивата за хабитатите за „благоприятното природозащитно състояние" на вид или местообитание се посочват конкретни характеристики, по които може да се определи, дали природозщитното състояние е благоприятно (структури, функции, характерни видове, обем на популацията, тенденции на наличностите и т.н.). Като се вземат под внимание научните данни за отделните видове и местообитания, тези характеристики могат да се конкретизират и благоприятното природозщитно състояние може да се дефинира специфично за видовете респ. местообитанията. На тази база могат да се дефинират видът и интензивността на процесите, които трябва да се възприемат като въздействия.

Могат ли в ОС да се използват системите за оценка на природозащитното състояние от стандартния формуляр и от препоръките на работната група „Задължения по докладване съгласно Директивата за хабитатите”?

В стандартния формуляр е формулирано посочването на оценения консервационен статус в общ план за общата наличност от определен вид или местообитание в защитената зона. То не може да се отнесе за отделни засегнати райони на защитената зона.

Оценката се извършва с помощта на тристепенна скала: „отличен“, „добър“, „среден” или ограничен“ консервационен статус. В много случаи оценката се базира на непълни и остарели данни (→ тематичен лист 12).

Тристепенната скала на стандартния формуляр е предвидена като рамка за оценка за Формуляр за представяне на зона пред ЕС, а не за оценка на въздействия. Според единодушното мнение на експертите скалата не е пригодена за оценка на степента на негативните въздействия. В конкретен план това означава, че и промените, които не предизвикват преминаване напр. от ниво „отличен статус“ към ниво „добър статус“, могат да бъдат значителни.

Посоченият в стандартния формуляр консервационен статус на вид или местообитание не може да се използва като референтна величина за оценката на значителността на негативните въздействия.

Междувременно работната група за защита на природата (LANA) „Задължения по докладване съгласно Директивата за хабитатите“ е взела решение за „минимални изисквания за отчитането и оценката на местообитания и видове и за мониторинг“ (Пинеберг, септември 2001). Въз основа на това отделните работни групи за групите видове и местообитания ще разработят стандартни стойности за оценка с цел получаване на сравнимо за цяла Германия отчитане и оценка на природозащитното състояние на видовете и местообитанията в рамките на задълженията по докладване и мониторинг съгласно чл. 17 на Директивата за хабитатите. Тристепенната скала за оценка (статус A, B, C) се основава на специфични за видовете респ. Местообитанията характеристики и затова позволява една по-прозрачна в сравнение с класификацията според стандартния формуляр оценка.

Тристепенната система за оценка на LANA е много груба, за да оценява степента на въздействие на промените, които се предизвикват от проверения проект. Освен това тя е разработена за целите на мониторинга и е ориентирана към точната оценка на текущия статус в определен момент. Докато аспектът на възможностите за възстановяване навлиза в системата за оценка на стандартния формуляр, той е изцяло изключен – според проблема – от системата LANA. Възможно е даден проект да окаже сериозно и трайно въздействие върху изгледите за подобряванев бъдеще на неблагоприятния в момента консервационен статус на даден вид, без това да се покаже чрез взетите под внимание в системата LANA критерии. Трябва да се подчертае, че не става въпрос за дефект на системата за оценка, а за неподходящо приложение, за което системата за оценка на LANA не е предвидена.

Само с помощта на три степени в двете системи (LANA и стандартния формуляр) се показва

целият диапазон на възможните консервационни статуси от изцяло недокоснат от човека до силно деградиран статус на границата на значимост.

В сравнение с установената в рамките на законовите разпоредби относно намесите в околната среда практика за оценка използването на тристепенната система за оценка на въздействията в ОС би означавало голяма стъпка назад. Тъй като трябва да се изходи от това, че зоните по Натура 2000 имат голямо значение за европейската защита на природата, за тях не трябва да са в сила не толкова строги принципи на оценка, отколкото за другите елементи на ландшафта. За по-голяма прегледност предложените в съответствие с директивите критерии за оценка се описват подробно в → тематичен лист 34. Там се разглежда проблемът, че понятието „благоприятно природозащитно състояние“ не се среща в Директивата за птиците. Посочват се възможности за прехвърляне на изведените от формулировките наДирективата за хабитатите критерии с помощта на разпоредбите на Директивата за птиците за видовете птици.

Приблизителната оценка на природозащитното състояние, така както се среща в стандартния формуляр и според препоръките на работните групи на LANA „Изпълнение на Директивата за хабитатите“, не е подходяща като мярка за значителността на въздействията в ОС.

Едновременно с това **критериите** за благоприятното природозащитно състояние според дефинициите на чл. 1 на Директивата за хабитатите могат да се използват като мащаб за оценката на въздействия.

Значителност на въздействието върху един отделен обект на опазване и значителност на въздействието върху зона от Натура 2000

Досегашната практика за оценка в законовите разпоредби относно намесите в околната среда се ориентира към природната стойност на отделни биотопи респ. популации на видове (напр. PLACHTER et al. 2002). Тя се дефинира с помощта на критерии, които според типологията на стандартния формуляр трябва да се класифицират почти само като характеристики на „структура-та“ (напр. големина и състав на видовете в биотопите, обем на наличностите от растения или животни и т.н.). Тъй като се оценява степента на негативните въздействия на отделните територии, значението на тези въздействия не е критерий за оценка на функционирането на дадена по-голяма зона за сравнение (тук Натура 2000). Значителността на въздействията върху функционалните аспекти (напр. опазване на обменните отношения) се оценява „сама по себе си“, а не въз основа на последиците, които се получават от опазването на функциите в по-голямата зона за сравнение. В принципа на оценка според законовите разпоредби относно намесите в околната среда не е предвидено отношение към защитената зона като референтна зона. Следното становище на Европейската комисия не е в унисон с него:

> „Не е чудно, че това което може да е значително за една зона, може да е незначително за друга.“
>
> Европейска комисия 2000, стр. 36

Значителността на въздействията зависи от зоната и трябва да се обоснове в конкретния случай. В резултат на това не могат да се посочат общовалидни прагове за значителността на въздействие. Дефинициите за значителността на въздействието, които са установени във връзка със законовите разпоредби относно намесите в околната среда в различни модели за оценка на федералните провинции, трябва да се използват целесъобразно като ориентировъчни стойности, но в контекста на ОС трябва да имат отношение към засегнатата защитена зона.

Освен това досегашната практика за оценка в законовите разпоредби относно намесите в околната среда се ориентира строго към текущия статус и не взема под внимание аспекта на възстановяване на по-добрия статус. В това отношение тя не отговаря на целите на Директивата за хабитатите. По-сериозното вземане под внимание на опазване функционирането на дадена зона за сравнение(тук защитената зона) и наложителното вземане под внимание на опазване възстановяването на по-добър статус изискват усъвършенстване на традиционните принципи на оценка.

Допълнителна информация

Европейска комисия / ГД „Околна среда" (2000): Натура 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Европейска комисия / ГД „Околна среда" (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия върху зони по НАТУРА 2000. Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Ноември 2001 (т.нар. „Оксфордски документ").

Gassner, E., G. Bendomir-Kahlo, A. Schmidt-Räntsch & J. Schmidt-Räntsch (2003): Закон за защита на природата, коментар, второ издание. Издателство С.Н. Beck Мюнхен.

Опазване на кохерентността на зони по Натура 2000 чрез опазване на неприкосновеността на отделните зони

Директивата за хабитатите не разглежда значителността на въздействие в своите дефиниции.

В коментарите за разпоредбите на член 6 Европейската комисия отбелязва, че оценката на значителността на въздействие трябва да зависи от значението на защитената зона за кохерентността на Натура 2000:

> „Оценката се извършва въз основа на приноса на зоната за кохерентността на мрежата."
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ (2000): стр. 29

Оттогава този коментар, който е трябвало да изясни въпроса, е предмет на много дискусии в ЕС, защото някои го тълкуват така, че въздействието е значително едва тогава, когато то предизвика сериозна щета за цялата мрежа.

В някои оценки на съвместимостта като праг за значителността на въздействие на загубата за местообитанието се приема загубата на 1% от цялата територия на местообитанието в страната-членка (срв. ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2001: стр.16). Тази процедура противоречи на разпоредбите на Закона за защита на природата и Директивата за хабитатите, които определят засегнатата защитена зона като зона за сравнение за оценката на съвместимостта.

Предлага се да се изходи от принципа *bottom-up*, че кохерентността на Натура 2000 се повлиява от значителни загуби в отделните й части. По този начин изисканото опазване на кохерентността на мрежата се свързва с опазването на функционирането на отделни нейни части (защитени зони).

Понятията „неприкосновеност на зоната" и „зоната като такава"

Двете понятия се тълкуват от Европейската комисия по следния начин:

> „При опазването на неприкосновеността на „зоната като такава" може да се изходи от това, че се описва характеристика или състояние, което показва цялостност или пълнота. В динамичния екологичен контекст под това може да се разбере също и гъвкавост или способност за благоприятно по смисъла на опазването развитие.
>
> „Неприкосновеността на зоната" е дефинирана целесъобразно като „кохерентността на екологичната структура и функциите на зоната като цяло респ. на местообитания, преплитането на местообитания и/или популации на видове, за които зоната е или ще бъде идентифицирана." (...)
>
> Въздействието на „зоната като такава" се отнася за нейните екологични функции." (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000: стр. 42-43)

Значение на експертното становище за значителността на въздействие за съдебната практика
На експертното становище, което се излага в ОС, се отрежда централна роля за разрешаването на проекта и за съдебната практика. Съдебната практика проверява само дали представеното в ОС становище „е разработено компетентно с наличния по това време опит с оглед на значителните за нея обстоятелства“ (Gassner et al. 2003, стр. 571).

На този фон ОС, която при сложен казус избягва достатъчно ясното мнение за значителността на въздействие,не изпълнява своето предназначение и отредената й в процедурата за разрешаване роля. Дори когато има несигурност, задачата на компетентните експерти е да се даде професионално обосновано становище за значителността на въздействие и за съвместимостта на проекта след преценка на възможните рискове за прогнозата.

Повече информация за ролята на експертното становище за значителността на въздействие и за полето на действие на оценката на управлението има при Gassner et al. 2003 (срв. стр. 570 и сл.).

Определяне на природната стойност на елементите на ландшафта

Plachter, H., D. Bernotat, R. Müssner & U. Rieken (2002): Разработване и определяне на методични стандарти за защита на природата. –Поредица за управление на ландшафта и защита на природата, бр. 70.

Акцентът на информацията не е поставен върху оценката на въздействия, а върху определянето на природната стойност на елементите на ландшафта на фона на решенията на ландшафтното планиране. В контекста на ОС се утвърждават примери от една страна чрез Приложенията на Директивата за хабитатите и Директивата за птиците, а от друга страна чрез решенията на плана за управление на защитената зона. Затова въпросът за „значението“ на вид или местообитание е изяснен предварително. Тъй като по-голямата част от критериите за значението се разглеждат заради тяхното значение за избора на обекти от значение за защитата на природата, те не могат да се използват директно в ОС.

Работният проект насочва към теоретичните принципи на оценката (напр. научни критерии за качество, обективност, достоверност, отличаване на данни от анализа с различно качество и т.н.), които имат отношение към всички контексти на оценката.

Предишни негативни въздействия

36

- Значение на предишни негативни въздействия за оценката на значителността на въздействието
- Обратими и необратими предишни негативни въздействия
- Разглеждане на приключени проекти

Значение на предишни негативни въздействия за оценката на значителността на въздействието

Наложеното от Закона за защита на природата и от Директивата за хабитатите задължение за избягване на влошаването на статуса на местообитания и видове от Директивата за хабитатите и Директивата за птиците в защитените зони, е в сила и в случаите, когато тяхното текущото природозщитно състояние е все още неблагоприятно и когато се цели подобряването на природозащитното състояние Това означава, че неблагоприятният консервационен статус и посочването на съществуващи въздействия, напр. поради вредно ползване, не трябва да се използват, за да се позволяват – по смисъла на прецедент – допълнителни въздействия, които биха довели след себе си до продължително влошаване на природозащитното състояние.
Този аспект е от особено значение при оценката на съвместимостта на проекти в защитени зони, които вече са под многостранния натиск на ползването. Следователно при оценката на въздействия трябва да се отчитат предишните негативни въздействия на зоната. Ако трябва да се предоставивъзможност за възстановяване на благоприятното природозащитно състояние, при големите предишни негативни въздействия обхватът на все още допустимото, допълнително въздействие е значително по-малък отколкото при малките предишни негативни въздействия.

Предишните негативни въздействия са решаващият критерий за определянето на специфични за зоната прагове на значителностаа на въздействието (→ тематичен лист 35, 37).

Обратими и необратими предишни негативни въздействия

Ако защитена зона респ. част от зона се класифицира като претърпяла предишни негативни въздействия, трябва да се направи разлика, дали свързаното с това влошаване на качеството е необратимо или дали планът за управление на защитената зона предвижда мерки за поддържане и развитие за възстановяване на благоприятното природозащитното състояние (→ тематичен лист 16). При обратимо влошаване на качеството съществува опасност дори малкото допълнително въздействиена природозащитното състояние да затрудни значително постигането на поставената цел. Подобна е ситуацията напр. тогава, когато планът за поддръжка предвижда постепенно обедняване за сухите пасища и когато проектът, който трябва да се оцени, ще предизвика допълнително замърсяващо въздуха изхвърляне на хранителни вещества. Като еталон за оценката на въздействието трябва да бъде статусът, който е предвиден като цел на развитие в плана за поддържане. Ако от друга страна става въпрос за необратими щети, които са довели до частична или пълна загуба на качествата на засегнатите територии, това обстоятелство трябва да се вземе под внимание при оценката на негативните въздействия. В този случай хипотезата за пълно възстановяване на благоприятното природозащитно състояние би била нереалистична.

Съществуващият потенциал на развитие на засегнатите площи е залегнал в основата на оценката на въздействието. Настъпващото в подложената на въздействие територията въздействие се оценява на фона на получаващото се за всички видове респ. местообитания в защитената зона въздействие. Хипотезата за необратима загуба на качествата от предишни негативни въздействия може да повлияе на резултата от оценката и затова трябва да се обоснове разбираемо. Ако още няма план за управление за защитената зона и ако потенциалът на възстановяване на засегнатата площ е неясен, трябва да се проведе консултация с компетентния природозащитен орган.

Пример 1

Съществуващо железопътно трасе с интензивно движение преминава по периферията на голяма защитена зона за птиците. Въпреки защитата от шум, шумовите имисии на железопътния транспорт предизвикват загубване на значението на съседните територии на защитената зона. Съответно гъстотата на местата за мътене на значимите видове птици от Приложение I на Директивата за птиците в район с предишни негативни въздействия е по-малка отколкото в останалите части на защитената зона, в които се срещат по-големи наличности на същите видове. За заобикаляне на това място е планирано изграждането на същата територия на нов федерален път, който трябва да се оцени. За да се намалят намесите в ландшафтния баланс, е избрано трасе паралелно на съществуващото железопътно трасе. Предизвиканите от федералния път шумови имисии ще достигат ок. 75 м по-навътре в защитената зона отколкото шумовите имисии на железопътния транспорт.

При оценката на допълнителните въздействия от новия федерален път се изхожда от това, че предизвиканите от съществуващия жп транспорт предишни негативни въздействия от шума са необратими. Малката гъстота на местата за мътене не може да се увеличи повече значително. Планираният федерален път ще увеличи допълнително шумовото замърсяване. Това ще засегне малкото срещащи се в текущия статус на територията, подложена на въздействие, мътещи двойки. Допълнителното, предизвикано от федералния път въздействие се класифицира като незначително на фона на голямата формирана в други райони на защитената зона наличност.

Ключови критерии: големи и необратими предишни негативни въздействия върху територията, подложена на въздействие, незначително допълнително въздействие на фона на незасегнатата голяма обща наличност в защитената зона

Пример 2

Изходната ситуация отговаря на описания като пример 1 случай, но с една разлика. В пример 2 наличието на засегнатите видове птици от Приложение I на Директивата за птиците е ограничено по същество до район с необратими предишни негативни въздействия поради шум. Неговият консервационен статус в защитената зона е неблагоприятен. Поради различните ландшафтни структури тяхната наличност не може да се увеличи значително извън подложената на негативни предишни въздействия територия.

Тъй като гъстотата на мътене и успехът в мътенето в територията, подложена на въздействие, са под средните, сравнително малкото допълнително шумово замърсяване от федералния път е достатъчно, за да предизвика значително въздействие върху засегнатите видове птици.

Ключови критерии: големи и необратими предишни негативни въздействия за територията, подложена на въздействие, значително допълнително въздействие на фона на малката незасегната остатъчна наличност в останалата защитена зона

Пример 3

Изхождайки от описаната в примери 1 и 2 ситуация, в пример 3 се приема, че е планирано не само изграждането на нов федерален път, който трябва да се оцени, но и разширяване на железопътното трасе за високоскоростни влакове.

За разширяването на железопътното трасе има ОС. Във връзка с разширяването са предвидени значителни мерки за ограничаване на щетите, които ще позволят в сравнение с текущия статус значително намаляване на шумовото замърсяване в защитената зона за птиците.

Пример 3 (продължение)

В този случай в ОС за федералния път предишните негативни въздействия на територията с шум трябва да се класифицират като обратими. Като база за оценката се приема статусът, който ще настъпи след осъществяване на мерките за ограничаване на щетите за разширената железопътна отсечка. Шумовите имисии от федералния път ще осуетят изгледите за повторно заселване на върнатите обратно чрез ограничаване на щетите хабитати за мътене. Въпреки че в останалата защитена зона засегнатите видове птици са относително многобройни, федералният път ще доведе до значителна загуба на потенциално подходящи хабитати за мътене. Затова се изхожда от значително въздействие.

Ключови критерии: големи, но обратими предишни негативни въздействия върху територията, подложена на въздействие, значително допълнително въздействие на фона на по-голямата незасегната наличност в останалата защитена зона

Пример 4

В пример 4 се изхожда от подобна ситуация както в пример 1. В този случай малката гъстота на местата за мътене на засегнат вид птици се обяснява не само с предишните негативни въздействия върху подложената на въздействие територия от обусловените от железопътния транспорт шумови имисии, но и от досегашната липса на подходящи хабитати за мътене (трънаци, храсти) на територията, подложена на въздействие. Тъй като този вид птици, който трябва да се вземе под внимание в случая не спада към най-чувствителните към шум, въпреки предишните негативни въздействия върху територията е реалистично получаването на значително увеличение на мътещите птици чрез развитието на подходящи хабитати за мътене. Това се предполага най-вече тогава, когато потенциалът на развитие в останалите части на защитената зона е силно ограничен поради различните ландшафтни структури.

С оглед на текущия статус две от общо 80, срещащи се в защитената зона мътещи двойки биха били подложени на негативно въздействие от допълнителните шумови имисии от федералния път. Като се взема под внимание залегналият като цел на развитие статус, трябва да се изходи от това, че – освен двете засегнати в текущия статус мътещи двойки – могат да се засегнат други двойки, което се оценява като значително въздействие. Без предишните негативни въздействия от железопътния транспорт би трябвало да се допуснат повече мътещи двойки, което би предизвикало още по-голямо въздействие.

Ключови критерии: По отношение на шумовите имисии необратими предишни негативни въздействия върху територията, подложена на въздействие, което не е единствената причина за липсата на вид птици в територията, подложена на въздействие. Въпреки предишните негативни въздействия от шума възможността за заселване на територията може да се подобри реалистично. Като се вземе под внимание потенциалът на развитие на територията, подложена на въздействие и необратимите предишни негативни въздействия на фона на общата наличност в защитената зона се получава значително въздействие.

Описаните примери показват, че вземането под внимание на предишни негативни въздействия при оценката на въздействия предполага внимателно разглеждане на конкретния случай.

Трябва да се вземе под внимание това, че в ОС зоната за сравнение на оценката обхваща **принципно цялата защитена зона**. Ако въздействията се оценяват само на фона на отделни части на подложената на въздействие територията, основното правило

Колкото по-големи са предишните негативни въздействия, толкова по-лошо е природозащитното състояние на засегнатата цел на опазване и толкова по-малък е обхватът на допустимото допълнително въздействие.

би довело в някои случаи до абсурдни резултати. При известни обстоятелства по принцип екологично целесъобразната концентрация на замърсяванията от автомобилния и железопътен транспорт – както в посочените по-горе примери – почти не би била възможно, защото прагът на значителността на въздействието ще бъде почти винаги „локално“ превишен. Ако се разглежда цялата защитена зона, тогава е вероятно сравнително малка част от всички птици да се задържи в подложената на силни предишни негативни въздействия територия. Допълнителното въздействие ще има по-малко значение отколкото в подложения досега на слаби предишни негативни въздействия район на защитената зона.

Когато цялата защитена зона трябва да се класифицира като подложена на предишни негативни въздействия или когато малкото остатъчни популации на даден вид се концентрират в подложена на предишни негативни въздействия част (напр. поради ландшафтните структури), е наистина разбираемо, че незначителното допълнително въздействие може да повлияе значително на общата популация в защитената зона.

Разглеждане на приключени проекти

Приключените планове и проекти са важни, ако имат трайни негативни въздействия върху целите на опазване на зоната. Това се отнася както за щетите, което са настъпили в миналото еднократно (напр. загубване на част от местообитание), така и за продължителните процеси, които предизвикват нарастващо въздействие (напр. заустване на отпадъчните води):

> „Въпреки че вече приключените планове и проекти са изключени от формулираните в член 6, ал. 3 разпоредби за оценката, все пак е важно те да се включат до известна степен в оценката на съвместимостта, ако оказват трайно влияние върху зона и има признаци за нарастващо въздействие на зоната."
> (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 37)

Отношението на приключените планове или проекти се дефинира в цитираното обяснение на Европейската комисия от гледна точка на „получателя". Няма конкретни данни за „причинителя" (напр. дата на приключения проект, продължителност на периода, който трябва да се вземе под внимание). От правна гледна точка може да се обоснове ограничаване до проекти, които са осъществени едва след влизането в сила на Директивата за хабитатите (напр. LOUIS 2001).

Извършеното преди 30 години разширяване на река представлява „приключен проект". Приключеното разширяване може да доведе до увеличаващо се влошаване на природозащитното състояние на водите и по този начин до трайни въздействия. Наистина трябва да се изходи от това, че това обстоятелство вече е било известно към момента на обявяване респ. отделяне на зоната и затова може да се възприеме като част от текущия статус.

За конкретното извършване на ОС се поставя въпросът къде в оценката трябва да се вземат под внимание последиците от приключените планове и проекти. Принципно има две възможности:

- Приключените проекти се включват в оценката като „други планове и проекти".
- Техните трайни въздействия се разглеждат като предишни негативни въздействия, които са част от текущия статус на защитената зона.

Колкото по-далеч в миналото са проектите и колкото по-стара е тяхната планова документация, толкова е по-трудно прогнозите на тяхното въздействие да се пренесат разбираемо за други планове и проекти в ОС. Целесъобразното разглеждане като „други планове и проекти" предполага, че е налице съответната планова документация, чиито резултати могат да се оценят (→ тематичен лист 50). Поради забавеното изпълнение на Директивата за хабитатите инструментът на ОС се утвърждава едва няколко години след влизането в сила на директивата. Задължението за оценка на някои типове проекти се оценява различно от компетентните органи до днес, така че от 1992 насам са осъществени планове и проекти, без да могат да се използват съответните ОС.

Утежняващо е обстоятелството, че някои от предвидените в приключените проекти мерки за ограничаване на последиците и компенсационни мерки не са осъществени с прогнозирания успех, така че информацията на плановата документация трябва да се постави под съмнение.

Особено проблематично е вземането под внимание на проекти, за които в миналото липсват законови разпоредби относно намесите в околната среда и които въпреки това са оказали негативно въздействие върху днешна зона по Натура 2000. Дори когато тези проекти трябва да се разглеждат по друг начин от съвременна гледна точка, техните трайни въздействия са факт.

В териториите, които от дълго време са под многостранния натиск на ползването, текущият статус на много защитени зони показва взаимодействие на различни въздействия, в което в различна степен участват отделни проекти. В такива ситуации на практика не остава нищо друго, освен съвкупността от трайните въздействия на приключените проекти да се разгледа като елемент на текущия статус на защитената зона.

Чрез тази прагматична процедура могат да се вземат под внимание и трайните последици от проектите, които поради синергийните ефекти не могат да се причислят ясно към отделни причинители.

Тъй като предишните негативни въздействия намаляват обхвата на допустимото допълнително въздействие и прага на значителността на въздействие, така се гарантира съответното

разглежданев ОС.

Разглеждане на наскоро разрешени или осъществени проекти

Въздействията на разрешени, но още неосъществени проекти не могат да се идентифицират при текущия статус. Това се отнася и за последствията от наскоро осъществени проекти, които предизвикват бавно влошаване на статуса на местообитания или намаляване на количеството на видове на флората и фауната. В този случай техният бъдещ обхват не може да се установи конкретно.

Плановата документация на наскоро разрешени респ. наскоро осъществени проекти съдържа прогнози за техните въздействия. В такива случаи може да е целесъобразно разглеждането на такива проекти в ОС като други планове и проекти.

Допълнителна информация

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): Натура 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Kochenburger, C. & K. Estler (2001): Вземане под внимание на предишни негативни въздействия в областта на законовите разпоредби относно намесите в околната среда и оценката на съвместимостта съгласно Директивата за хабитатите. – Закон за околната среда и планирането 2: 50-57.

Louis, H. W. (2001): Изисквания за оценката на съвместимостта съгласно Директивата за хабитатите в изпълнение на §§ 19a и сл. от Закона за защита на природата. – Доклад за ОВОС 2001 (2): 61-66.

- Прагове на натоварването, специфични за видовете или местообитанията
- Списъци на негативите за проекти, неподлежащи на оценка
- Експертни споразумения за оценка на значителността на въздействията
- Критерии за описване на праговете на значителността на въздействието, специфични за зоната

Прагове на натоварването, специфични за видовете или местообитанията

Както показаха резултатите на изследването на екосистемата и научната дискусия за свързаните с екосистемата респ. организмите прагови стойности (т.нар. „*critical loads*“), за тяхното приблизително определяне е нужен разход, който не може да се направи в рамките на оценката на съвместимостта. Доколкото има приложима научна информация, те могат да се използват за оценката на въздей-ствията. Често липсват такива резултати. Това беше потвърдено в едно изследване по нареждане на Министерството на земеделието, опазване на околната среда и териториалното благоустройство /MLUR/ Бранденбург, в което бяха събрани актуалните данни за чувствителността на местообита-нията и видовете към замърсяването от вещества, пренасяни по въздух и вода (MLUR БРАНДЕН-
БУРГ 2002). Стана ясно, че дори за източниците на замърсяване, които сравнително лесно се под-дават на количествена оценка и са добре проучени, не могат да се посочат използваеми прагове за отделните видове и местообитания. Авторите на това изследване установяват освен това, че поради сложността на материята и другите акценти на интереса фундаменталното изследване не може да реши бързо проблема. Затова оценката на значителността на негативното въздействие трябва да се извършва често съзнателно и отговорно по вербално-аргументационен начин (→ тематичен лист 38).

Въпреки това трябва да се направи опит за конкретизиране на оценката на значителността на въздействието, доколкото е възможно. Това налагат и икономическите последствия от оценката на значителността на въздействие в ОС.

Конкретизирането може да се извърши чрез пресичането на две перспективи:

- За видовете и местообитанията се формулират общи ориентировъчни стойности за значителността на въздействие въз основа на наличната научна информация като професионални договорености. За всеки вид и всяко местообитание се дефинират решаващи прагове.
- Проявленията на видовете и местообитанията в дадената защитена зона се описват с помощта на специфични решаващи критерии (→ тематичен лист 35). Посредством ориентировъчните стойности се извършва първоначална оценка на значителността на въздействие, която след това трябва да се съгласува чрез пресичане със специфичната за зоната ситуация (→ тематичен лист 38). Тя може да се опише обективно с помощта на критерии за оценка. Общите ориентировъчни стойности на значителността на въздействие могат да се дефинират за параметри, които са достатъчно константни, независимо от определеното място.

  Към тях спадат напр.
  • минимални ареали, при падането под които популацията на даден вид не е вече жизнеспособна,
  • минимална големина на местообитание, под която крайните ефекти са толкова големи, че не е възможно типично за местообитанието проявление в централната част,

- максимални граници на допустимото съдържание на азот за бедните на хранителни вещества земи,
- максимални граници на допустимото съдържание на фосфор във водите,
- специфични за видовете максимални граници на допустимото шумово замърсяване.

В рамките на научно-изследователския проект на BfN за прогнозите на въздействието в законовите разпоредби относно намесите в околната среда е събрана специализирана литература за реакциите на животинските видове към процесите на въздействия, които възникват често във връзка с транспортните проекти (RASSMUS et al. 2003). Дава се напр. информация за поведението на бягство на водните птици и за намаляване гъстотата на териториите при мътещите птици в близост до пътищата. В това изследване се посочват основните, налични към настоящия момент източници, което представлява ценна помощ за навлизане в проблематиката.
Поради недостатъчното отразяване на основните резултати от анализираните източници се препоръчва чрез позоваване на цитираните първоизточници да се провери дали посочените резултати са приложими за конкретната ситуация. В зависимост от ситуацията водните птици показват „едва реакция на бягство“ (от големи товарни кораби), респ. „дистанция за бягство от 300-500 м“ (от малки платноходки) (RASSMUS et al. 2003, S. 137). Едва след използване на първоизточниците става ясно, че посочените стойности не характеризират реакцията на птиците към самите плавателни средства, а към хората, които се възприемат оптично по-добре на малки платноходки, отколкото на големи товарни кораби. Този пример показва ясно границите на значимост на общите стойности.

Забележка: В изследването на RASSMUS et al. 2003 се използва формулировката „значително въздействие“ главно по смисъла на законовите разпоредби относно намесите в околната среда. Трябва да се обърне внимание на това, че формулировката не се използва в специфичния контекст на Директивата за хабитатите. В ОС значителността на негативните въздействия се оценява принципно на фона на конкретната защитена зона.

Списъци на негативите за проекти, неподлежащи на оценка

В някои федерални провинции в рамките на подзаконовата конкретизация на правните норми са изготвени списъци с типовете проекти, които по принцип не предизвикват значителни въздействия върху зоните от Натура 2000 и затова са освободени от задължението за оценка съгласно Директивата за хабитатите. В тази връзка също се използва понятието „минимална граница“, но с различно съдържание отколкото при LAMBRECHT et al. 2004.

Списъците на негативите почиват на предположения за правилото (напр. „Строителен проект на разстояние от 500 м от границата на защитена зона не предизвиква значителни въздействия“).

Хипотезата за липсата на въздействие се основава само на характеристики на проекта. Принципно трябва да се установи, че в основата на ОС е залегнала свързана със защитената зона задача на оценката. В зависимост от специфичната чувствителност на целите на опазване е напълно възможно, един и същ проект да не предизвика значителни въздействия в защитената зона X, но в защитената зонаY да предизвика значителни въздействия. Приетите предположения се различават в различните провинции, което навежда на съмнение в правната сигурност на конкретното приложение.
Във всеки конкретен случай се предлага конкретна проверка на предположението. Това схващане е застъпено и от работната група на LANA „Законови разпоредби относно намесите в околната среда“ (BURMEISTER 2004, стр. 298).

Експертни споразумения за оценка на значителността на въздействията

В рамките на научно-изследователския проект „Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта“ (научно-изследователски проект по нареждане на Федералната агенция за защита на природата - FKZ 801 82 130) беше предложен метод за оценка на значителността нанегативните въздействия и беше разработена база данни за типовете проекти/планове и техните въздействащи фактори с цел системно събиране и анализ на информацията за срещащите се в Германия местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за хабитатите и видове от Приложение I на Директивата за птиците (LAMBRECHT et al. 2004) (специализирана информационна система „*Информация за ОС* “).

Определените в научно-изследователския проект като „минимални граници“ стойности не съвпадат с „минималните граници“, които се посочват в административните разпоредби на някои федерални провинции (виж по-долу). По метода на тяхното извеждане това са коренно различни принципи, които водят до различни резултати.

- Административните разпоредби на федералните провинции посочват **проекти** или **Параметри на проектите**, които принципно не предизвикват значителни въздействия (виж предната страница). Хипотезата за липсата на въздействие се основава само на характеристики на проектите.
- От друга страна разработените в научно-изследователския проект минимални стойности изхождат от засегнатите **видове** и **местообитания**.

В рамките на научно-изследователския проект – наред с обстойна информация за Директивата за хабитатите – е разработено предложение за специализирана споразумение за оценка на значителността на въздействие от прякото отнемане на територии за местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите и хабитатите на видове от Приложение II на Директивата за хабитатите респ. от Приложение I на Директивата за птиците. За въздействащия фактор „шум” например се пояснява въз основа на специализираното споразумение* на RECK et al. 2001, как предложенията за споразумение могат да се използват и за оценка на обусловеното от шума влошаване на качествата на хабитата респ. на постепенното влошаване на функцията поради шумови имисии с различна интензивност. За другите типове въздействия не са разработени предложения за споразумение. В маркираното по-долу цветно поле са показани значимите аспекти на предложенията за специализираното споразумение на научно-изследователския проект „Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта“ (LAMBRECHT et al. 2004).

В текста по-долу те се коментират от гледна точка на авторите на настоящата експертиза.

Предложения за специализирани споразумения на научно-изследователския проект „Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта“ (LAMBRECHT et al. 2004)
Според намерението на авторите разработените от изследователите предложения за специализирани поразумения трябва да допринесат за оценка на значителността на негативните въздействия въз основа на този въздействащ фактор по общи критерии. Предложенията за споразумение трябва
да предложат ориентация за оценката на конкретния случай в ОС. Очаква се опростяване при извършването на ОС. Предложенията за споразумение се основават на предположението за принципната значителност на въздействие за пряката загуба на площ в местообитания от Приложение I, в хабитатите на видове от Приложение II респ. Приложение I на Директивата за птиците, които трябва да се опазят или развият в съответната она по Натура 2000 според специфичните за зоната цели на опазването.
Освен това специализираното споразумение формулира условията, които позволяват в конкретния случай отклонение от хипотезата за принципната значителност на въздействие на пряката загуба на площ (също там, стр. 115). Това се проверява с помощта на критериите а) до д) на специализираното споразумение (виж по-долу). Всичките пет посочени условия се свързват с „и“ и затова трябва да са изпълнени едновременно.

* Такива споразумения са популярен инструмент в Германия. Без да са административно утвърдени, те се включват от експертите в дадената област (хабитати, видове) и служат като референтни при изготвянето на ОС. (Бел.р.)

Предложения за специализирано споразумение на научно-изследователския проект „Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта“ (LAMBRECHT et al. 2004)

Предложението на споразумението е формулирано по следния начин (LAMBRECHT et al. 2004, стр. 116, оригинален цитат):

Предложение за **„Споразумение за оценката на значителността на негативните въздействия при пряко отнемане на територии в местообитания съгласно Приложение I на Директивата за хабитатите“**:

Директното използване на местообитание съгласно Приложение I на Директивата за хабитатите, което трябва да се опазва или развива в зона от значение за Общността според специфичните за зоната цели на опазването, има **обикновено значително въздействие**.

Въздействието може да се класифицира в конкретния случай като **незначително** само тогава, когато

а) в засегнатата територия няма или не трябва да се развиват специални проявления на местообитанието, които в рамките на територията, която включва местообитанието, представляват особеност респ. допринасят в голяма степен за биотичното разнообразие на местообитанието в зоната; трябва да се обърне внимание и на функцията на местообитанието за характерните видове, и

б) обемът на директното използване на терена не превишава прага, дефиниран за местообитанието в зависимост от биогеографския регион и благоприятния природозащитното състояние, който трябва да се постигне (минимална граница съгласнотабл. 8), и

в) не се превиши 1% от общата територия на съответното местообитание в зоната респ. функционално зависещата в зоната територия на местообитанието от прякото използване на територията, и

г) съответното въздействие за друга територия на това местообитание не е в резултат от този или друг проект или план, който трябва да се оцени кумулативно, което би довело съвместно до превишаване на посочените прагови стойности (минимални граници и 1%), и

д) освен засягането от прякото отнемане на територии не произтичат други негативни ефекти за засегнатата територия, т.е. няма други важни въздействащи фактори, които могат да предизвикат значителни въздействия.

Едно от условията, които трябва да се оценят (критерий б), се отнася за превишаването на т.нар. минимална граница. В рамките на научно-изследователския проект за въздействащия фактор „използване на терена” са разработени специфични за вида респ. местообитанието минимални граници. Количествено формулираните минимални граници (изразени в m²) се определят като ориентировъчни стойности.

Предложените за надземните местообитания площи са между 0 и 100 m². Те се позовават на минималните граници за надеждността при картографиране на биотопа и за общата защита на биотопите съгласно § 30 на Закона за защита на природата, които са били предложени първоначално от RIECKEN 1998 като т.нар. „минимални долни граници“. Позоваването на „минималните долни граници“ се обосновава в научно-изследователския проект с препратка към твърдението на RIECKEN (1998:стр. 493), според което „под минимални граници на територията [...] се разбира площта, под която по принцип може да се изходи от това, че местообитанието изпълнява за характерните биоценози толкова малка функция, че загубата на отделни наличности от този мащаб не предизвиква трайно или значително въздействие върху природния баланс [...]”.

При определянето на минималните стойности за различните местообитания наред с минималните долни граници за чл. 30 Биотопи са взети под внимание като входящи параметри и наличните данни за общата наличност на местообитания в защитените зони на Германия (към януари 2003).

(За пълното описание на извеждането на минималните граници виж LAMBRECHT et al. 2004, стр. 122 и сл.)

Предложения за специализирано споразумение на научно-изследователския проект „Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта“ (LAMBRECHT et al. 2004)

За животинските видове минималните граници се отнасят за загубата на определени факултативни частични хабитати или елементи на хабитата (напр. територии за търсене на храна), тъй като директната загуба на задължителни респ. специални частични хабитати (напр. места за мътене) трябва да се оценява само според качествено-функционални критерии. Както за местообитанията, предложението за специализирано споразумение включва освен минималните граници други критерии, които се отнася т заспециалните функции на засегнатата територия за вида в защитената зона, възможните кумулативни ефекти и последствията от намесата извън засегнатата територия. При определянето на минималните граници са оценени по същество данните за нужната територия и за минималните ареали на отделните животински видове, които за някои видове позволяват индивидуално разглеждане, а за други – разглеждане с оглед на популацията. За реализирането на практика животинските видове са разделенина 7 основни и 9 подвида на положенията в хабитатите (LAMBRECHT et al. 2004: стр. 137).

„В основата на подхода за минималните граници не е залегнал въпросът при какъв мащаб може да се очаква почти сигурно значително въздействие. По-скоро се поставя въпросът какъв мащаб на загубата на площ с граничеща със сигурност вероятност може да се оцени като незначителен във всеки конкретен случай (с оглед на допълнителните критерии).“ (LAMBRECHT et al. 2004, стр. 145).

При прилагането на предложенията за специализирано споразумение трябва да се обърне внимание на това, че те се реализират изцяло и не се свеждат до количествени минимални граници. Специализираните споразумения за местообитанията и видовете включват задължението за оценка на конкретния случай с оглед на зоната и проекта.

От гледна точка на авторите на настоящата експертиза трябва да се отбележи следното за предложенията за специализирано споразумение на LAMBRECHT et al. 2004:

- **Прилагането на специализираното споразумение не прави излишно прозрачната обосновка на причините за значителността на въздействие в конкретния случай.**

  Специализираните споразумения претендират, че могат да се прилагат във всеки конкретен случай. За да се справят с тази претенция, предложенията на LAMBRECHT et al. 2004 са формулирани така, че с тяхна помощ може да се идентифицира всяко потенциално значително въздействие. Ако тези специализирани споразумения се използват като инструмент за оценка, техните общо формулирани оценъчни критерии трябва да се отнасят за конкретната ситуация. След като с помощта на 5-те критерия а) до д) е идентифицирана възможността за значително въздействие, според авторите на настоящата експертиза като втора стъпка задължително трябва да се изясни дали тази принципна възможност действително е налице в конкретния случай.

  В ОС трябва не само да се идентифицира дали е възможно значително въздействие от подлежащия на оценка проект, но и дали може да се прогнозира или не подобно въздействие с достатъчна вероятност (за вероятностния принцип на становището за значителността на въздействие на ОС срв. GASSNER et al. 2003, стр. 574 и сл.). Затова оценката на въздействието не трябва да се ограничава до позоваването единствено на хипотеза (тук: принципна значителност на въздействието на всяка пряка загуба на площ) респ. до общи, отнасящи се за целия биогеографски регион ориентировъчни стойности (тук: минимални граници). Те могат да се използват като помощни инструменти за първоначалната оценка на значителността на въздействието,
  но представляват само важен елемент в обосновката на конкретния резултат от оценката.

Ако в ОС се използват специализирани споразумения, в конкретния случай трябва да се обоснове прозрачно, защо намесата трябва да се оцени като значителна респ. незначителна в конкретната ситуация.

Наред с другите важни за оценката критерии (четирите критерия *а*, *в*, *г* и *д* на специализираното споразумение) трябва да се разясни дали незначителното използване на терена (напр. 30 м², т.е.приблизително територията, която се покрива от елшата /Alnus/) в алувиална гора от тип [91E0][*Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicionalbae)] е свързано в конкретния случай със значително въздействие. Предложената минимална граница за това местообитание във всички биогеографски региони на Германия е 10 m² (LAMBRECHT et al. 2004: стр. 122). При много малка територия на алувиалната гора, която има наложителна нужда от увеличаване на площите според действащите за нея цели за развитието на специфичната за типа биоценоза, всяка допълнителна загуба на площ (под минималната стойност) може да е свързана при известни обстоятелства със значително въздействие върху нейния потенциал на развитие.

Ако пък е засегната обширна алувиална гора, в много случаи за обосновката на значителността на въздействие от използване на терена от едно единствено дърво не могат да се посочат разбираеми екологично-функционални причини. Значителността на въздействие може да се обоснове само с това, че всяко пряко използване на терена на местообитание от Приложение I се оценявапринципно като значително въздействие, което може да е допустимо съответно само в стриктно описаните случаи (виж по-долу).

Прилагането на специализираното споразумение не прави излишна прозрачната обосновка На причините за значителността на въздействие в конкретния случай. Това се отнася не само за предложенията на LAMBRECHT et al. 2004, но и за прилагането на практика на всички системи за оценка, които се базират на общо формулирани споразумения.

- **Обосновка на значителността на въздействието заради особената ситуация на защитената зона**

Както се вижда от цитата по-долу от препоръките на Европейската комисия в изпълнение на чл. 6 на Директивата за хабитатите, значителността на негативните въздействия трябва да се обоснове въз основа на особената ситуация в засегнатата защитена зона:

„Не е чудно, че това, което може да е значително за една зона, в друга може да е незначително. [...]

Например загубата на територия от 100 m² в малка зона с редки орхидеи е значителна, но загубата в подобен мащаб в голям степен район е незначителна.

Понятието „значителност на въздействието“ трябва да се интерпретира обективно. Едновременно с това трябва да се оцени значимостта на въздействията в зависимост от специфичните характеристики на засегнатата от плана респ. проекта защитена зона и наложените там условия на околната среда, като трябва да се обърне специално внимание на целите на опазването за зоната.“

Европейска комисия 2000, стр. 36

На практика това означа, че в някои случаи критериите, различни от посочените в специализираната споразумение на LAMBRECHT et al. 2004 условия а) до д), могат да имат отношение към оценката на значителността на въздействие от пряката загуба на площ виж по-долу: → критерии за описване на праговете на значителността на въздействието, специфични за зоната).

Поради същите причини според авторите на настоящата експертиза превишаването на минимални граници не трябва да води автоматично до значителността на негативните въздействия, ако от конкретната ситуация на засегнатата защитена зона не могат да се посочат разбираеми екологично-функционални причини за това (виж по-горе: пример с алувиална гора).

- **Непостигнато професионално съгласие за принципната значителност на въздействието от пряката загуба на площ на местообитания и хабитати**
  LAMBRECHT et al. 2004 застъпват мнението, че всяко директно използване на терена на местообитание от Приложение I респ. на хабитат на вид от Приложение II респ. Приложение I на Директивата за птиците представлява принципно значително въздействие[1], което може да е допустимо съответно само в стриктно описаните случаи. На този фон ниската стойност на минималните граници е логична за често срещаните местообитания (напр. 100 м² за тип [9130] [Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*]).

  До сега по този въпрос в Германия не е постигнат консенсус. Посочени са аргументи както за (напр. SCHREIBER 2004) така и против принципната значителност на въздействието от загуба На площ за местообитанията и хабитатите на видове (напр. няколко решения на Върховния административен съд). В последните решения (напр. решение за A 17 в Дрезден → долу: Допълнителна информация) Федералният административен съд посочва, че не всяко използване на терена трябва да е по принцип значително, а трябва да се оценява на фона на специфичната за защитената зона ситуация. В частност може да се спори за размера на допустимата според Върховния административен съд загуба на площ (напр. 0,25 хектара от горското местообитание тип [9160] [Южноатлантически и средноевропейски дъбово-габърови гори (Carpinion betuli)] при случая на A17). По този начин се показва, че въпросът за принципната значителност на въздействието при използване на терена не е изяснен окончателно.

  На този фон при прилагането на предложените от LAMBRECHT et al. 2004 специализирани споразумения се препоръчва разясняването на екологично-функционалните причини в конкретния случай, с които се обяснява – според препоръката на Европейската комисия – значителността на установеното въздействие заради особените взаимовръзки в засегнатата защитена зона.

- **Няма тестване на практика**
  Досега няма практически тест на предложените специализирани споразумения включително минималните граници, така че не може да се изходи от затвърждаване на предложенията.

---

[1] „Прякото използване на местообитание съгласно Приложение I на Директивата за хабитатите, което трябва да се опазва или развива в зона от значение за Общността според специфичните за зоната цели на опазването, **обикновено** е **значително въздействие**." (LAMBRECHT et al. 2004, стр. 116).

За хабитатите на видове от Приложение II на Директивата за хабитатите респ. от Приложение I на Директивата за птиците се предлага аналогично формулирано предположение (също там, стр. 128).

Извод

За определянето на значителността на въздействие могат да се използват специализирани споразумения.Те водят до конкретизиране на оценката и насочват вниманието към научно признати критерии.
Специфичната за зоната оценка е задължителна и се извежда непосредствено от разпоредбите на Закона за защита на природата и Директивата за хабитатите. Това може да означава, че в конкретния случай общите ориентировъчни стойности за оценката на значителността на въздействието могат да бъдат превишени или занижени, ако това може да се обоснове разбираемо извън конкретната ситуация.

Критерии за описване на праговете на значителността на въздействието, специфични за зоната

Предимството на специализираните споразумения е, че насочват вниманието към определени важни параметри и посочват мащаба, от който може да е възможно значителното въздействие. Затова връзката със специализираните споразумения води до обединяване на решаващите критерии и конкретизира процеса на оценка. Както беше обяснено, първоначалната оценка на значителността на въздействието, която е формулирана с помощта на общи ориентировъчни стойности, трябва да се провери в конкретния случай.

Следната таблица дава (без претенция за изчерпателност) обзор на някои фактори, които могат да имат отношение към специфичната за зоната значителност на негативното въздействие.

Цел на развитието	Самото опазване на трофичния статус на богати на хранителни вещества води може да е съвместимо при известни обстоятелства с изхвърлянето на хранителни вещества в малък обем. Ако като цел на развитието е определено значително намаляване на натоварването с хранителни вещества, и без това е необходимо намаляване на текущото ниво на хранителните вещества. Всяко толкова малко допълнително внасяне извън текущия статус е принципно несъвместимо с целта на развитието.
Предишни негативни въздействия	Относително високо предишно негативно въздействие намалява обхвата на допустимото негативно въздействие, защото засегнатите организми страдат от високото ниво на стреса (→ тематичен лист 36).
Тенденции на наличностите	За популациите с намаляващи тенденции на наличностите всяко допълнително негативно въздействие може да е значително. Жизнеспособните наличности могат да преодолеят по-скоро краткотрайно смущение на определени етапи от своя жизнен цикъл.
Многообразие на проявленията	В зона с различни местни видове и различни структурни характеристики могат да се формират типове местообитания, така че загубата на отделни части може да се оцени различно въпреки еднаквата територия.
Функционални характеристики	Функцията на елемент от ландшафта в хабитата е специфична за зоната. Степента на негативното въздействие се определя напр. от въздействията, които се получават за целите на опазването.
Общо разширяване	Вторият цитиран по-горе пример на Европейската комисия с орхидеите показва, че малките загуби респ. влошавания могат да бъдат незначителни при големите популации на видове респ. при обширното проявление на местообитанията.
Особена топографска ситуация	Загубата на малка територия в тясна ивица на алувиална гора в тясна долина може да е значителна, ако това прекъсне биологичната непрекъснатост на местообитанието. От друга страна същата загуба на площ в обширна алувиална гора може да е незначителна.

Допълнителна информация

Burmeister, J. (2004): За оценката на значителността на въздействието на зоните по Натура 2000 съгласно § 34 наЗакона за защита на природата в рамките на оценката на съвместимостта (препоръки на LANA). – NuR, бр. 5: 296-303.

Европейска комисия / ГД „Околна среда" (2000): Натура 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Gassner, E., G. Bendomir-Kahlo, A. Schmidt-Räntsch и J. Schmidt-Räntsch (2003): Закон за защита на природата Коментар. Второ издание. Издателство C.H. Beck, Мюнхен.

MLUR Бранденбург (2002): Експертиза за определяне на специфични за видовете и местообитанията прагове на въздействието при замърсяване от пренасяни по въздух и вода вещества за видове и местообитания от Директивата за хабитатите (92/43/ЕИО) в Бранденбург. Непубл. експертиза, изготвена от: Büro Rudolf + Bacher / Büro L.U.P.O. GmbH.

Rassmus, J., C. Herden, I. Jensen, H. Reck & K. Schöps (2003): Методически изисквания към прогнозата за въздействията в законовите разпоредби относно намесите в околната среда. – Приложна ландшафтна екология бр. 51.
Reck, H. (2001): Шум и ландшафт. – Приложна ландшафтна екология бр. 44.

Riecken, U. (1998): Предложение за „минимални долни граници" за територията на специалните защитени биотопи съгласно § 20в на Закона за защита на природата . – Природа и ландшафт 73 (11): 492-499.

По въпроса за принципната значителност на въздействие при пряката загуба на площ на местообитания и хабитати

Lambrecht, H., J. Trautner, G. Kaule & E. Gassner (2004): Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта. Научно-изследователски проект в рамките на плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата и ядрената безопасност по нареждане на Федералната агенция за защита на природата – FKZ 801 82 130. Заключителен доклад април 2004, 315 стр.

> „Оценката на значителността на негативните въздействия трябва да е ориентирана рестриктивно, защото в противен случай би съществувал само интерес, който трябва да се опазва преди всичко в центъра на защитените зони. Едновременно с това се носи отговорност за качествените разлики в рамките на местообитания, които са налице преди всичко поради различните съществуващи благоприятни консервационни статуси или поради такива, които трябва да се постигнат" (също там, стр. 115 и сл.).

Schreiber, M. (2004): Кошчето за отпадъци в буковите гори. Кои въздействия са значителни в зоните от Натура 2000? – Защита на природата и планиране на ландшафта 35(5): 133-138.
В тази публикация се появяват съмнения за минималните граници, които според автора не са приемливи на фона на принципната значителност на въздействието от всяко използване на терена в местообитанията и хабитатите на видове.

От двата цитата по-долу от последните решения става ясно, че Федералният административен съд не изхожда принципно от значителността на въздействието от използване на местообитания респ. хабитати.

При виадукта на р. Мозел не се изключва възможността за липса на въздействие от загубата на отделни територии за мътене, хранене или убежище на засегнат вид птици от Приложение I на Директивата за птиците, ако това може да се обоснове разбираемо на фона на специфичните за зоната цели и наличието в цялата зона.

Федерален административен съд, решение от 1.04.2004 – 4 C 2/03 [B 50 с виадукт на р. Мозел]

> Ал. 45
>
> „Правното положение трябва да се оцени по различен начин, когато компетентният административен орган – в съответствие с правото на Общността и с германското законодателство по опазване на природата – е установил конкретни специфични за зоната цели на опазването, от които може да се изведе, че обусловената от пътното строителство загуба на отделни територии за мътене, хранене или убежище в определена територия няма особено значение за гъстотата на популацията или териториалните акценти на вид птици в цялата зона."

В случай на A17 се посочва, че като значителна трябва да се оцени не самата загуба на площ, а ефектът на Разделяне (бариерен ефект). Въпросът дали посочените загуби на площ действително могат да се пренебрегнат, е Оставен настрани. Следният цитат трябва да докаже само, че принципната значителност на въздействието от прякото използване на терена на местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите не е изяснена окончателно.

Федерален административен съд, решение от 27.02.2003 – 4 A 59/01 [A17 Дрезден-Прага]

Ал. 30

„Въпреки че в този участък непосредствената загуба на площ от 0,2 хектара в района на сухите пасища в Зомерлайте и от 0,25 хектара в района на дъбово-габъровите гори от типа Galio-Carpinetum по ръкава на Мюглитц почти не се усеща, защото се използват само 3 % от общата територия на местообитанието, строителният проект води след себе си забележими последствия дотолкова, доколкото се разделя обширният и многолик комплекс от местообитания.“

Информация за системата за оценка, която се препоръчва в рамките на настоящата експертиза:

→ тематичен лист 38: Общи изисквания към метода на оценка

→ тематичен лист 39: Метод на оценка (пример)

→ тематичен лист 40: Примери за приложение за въздействията върху местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите, видове от Приложение II на Директивата за хабитатите, птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

Изисквания към метода за оценка

38

- Отделна оценка на въздействията върху отделните цели на опазването
- Изисквания към метода на оценка според Директивата за хабитатите
- Изисквания към критериите за оценка
- Стъпки на процеса на оценка
- Допълнителният критерий „обратимост”
- Включване на характерни индикаторни видове при оценката на въздействия върху местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите
- Важат ли други мащаби за оценка за приоритетните видове и местообитания?
- Последици от прилагането на вербално-аргументационния принцип

Отделна оценка на въздействията за отделните цели на опазването

Значителното въздействие на отделните цели на опазването от един единствен процес на въздействие е достатъчно, за да се обоснове несъвместимостта на проекта. От това може да се направи изводът, че всяка цел на опазването трябва да се разгледа самостоятелно (→ тематичен лист 33). Въздействията от отделните процеси на въздействия също трябва да се опишат и оценят отделно. За значителните въздействия са задължителни мерките за ограничаване на щетите (→ тематичен лист 47). Отделното описание е необходимо за разработването и обосновката на предвидените мерки за ограничаване на щетите.

Изисквания към метода на оценка според Директивата за хабитатите

- Използваният метод трябва да е еднакво подходящ за оценката на отделни въздействия, остатъчни въздействия след ограничаване на щетите и кумулативни въздействия. Прилагането на различни принципи респ. мащаби за отделните стъпки на оценката може да доведе до изопачаване на резултата. В някои представени досега ОС се вижда ясно, че за оценката на остатъчното въздействие след ограничаване на щетите (т.е. за оценката на ефективността на мерките) са използвани различни мащаби отколкото за оценката на отделните въздействия.
- Оценката на изолирани и кумулирани въздействия трябва да се извърши с помощта на същия метод, за да се гарантира съпоставимост на резултатите. Само така ефектът на различните включени в общото въздействие проекти може да се разясни прозрачно и във връзка с причинителя.
- Оценката на въздействията се извършва от „страна на получателя“. Поради тази причина не е важно, че се анализират и оценяват въздействията на отделни въздействащи фактори от страна на причинителя. По-скоро трябва да се вземат под внимание възможните синергийни ефекти на отделните въздействия от гледна точка на засегнатия вид респ. засегнатото местообитание.

За даден вид птици незначителното въздействие от обезпокояване в хабитата за мътене, незначителното въздействие от влошаване на възможностите за изхранване след понижаване на подпочвените води и незначителното увеличаване на риска от удар с автомобили могат да предизвикват общо значително въздействие върху мътещите птици в засегнатата защитена зона. Щом като един проект предизвиква различни процеси на въздействията, в ОС може да се наложи оценка извън процеса на въздействие (виж също → тематичен лист 32, комплекси от процеси на въздействията).

- Значението на въздействието на даден вид респ. местообитание трябва да се оцени на фона на неговите последствия за засегнатата защитена зона (→ тематичен лист 11). Затова системата за оценка трябва да позволява свързана със защитената зона оценка. Поради тазипричина е проблематично прилагането на общовалидни прагови стойности за значителността на въздействие. Те могат да насочват, но като се вземе под внимание специфичната за зоната ситуация на съответните видове и местообитания, те трябва да се променят (→ тематичен лист 37).
- В ОС трябва да се оценят кумулативните ефекти на различните въздействия на оценения проект и евент. на други планове и проекти. Оценката на синергийните ефекти е обременена в повечето случаи с несигурни моменти (→ тематичен лист 41). Специфичната чувствителност на някои видове към въздействия досега е все още неизяснена. Въпреки това ОС трябва да даде информация за значителността на въздействието. За база се приема състоянието на развитие на науката към датата на разглеждане.

Изисквания към критериите за оценка

- Оценката на въздействията в ОС взема под внимание само професионални гледни точки за опазване на природата.
- Използваните критерии за оценка трябва да могат да се проверят обективно и да са прозрачни.
- Критериите за оценка трябва да са подходящи за оценка на въздействията на засегнатите видове и местообитания в защитената зона. В контекста на Директивата за хабитатите благоприятният консервационен статус се дефинира с помощта на структурни и функционални характеристики и на опазване на възможностите за възстановяване. Досега в практиката за оценка не е обръщано внимание на опазването на потенциала на развитие, така че Директивата за хабитатите поставя нови изисквания за това. В → тематичен лист 35 се Обясняват критериите, които могат да се използват за оценка на благоприятното природозащитно състояние на видове и местообитания. Както е обяснено в → тематичен лист 35, не е важно прилагането на много грубата тристепенна система за оценка на природозащитното състояние, която се използва в стандартния формуляр (→тематичен лист 15), а вземането под внимание на достатъчно широко разгънат и съответстващ на директивите спектър от критерии.
- Различните цели на опазването се характеризират със специфични нужди. Критериите за оценка трябва да се формулират така, че да могат да се прилагат гъвкаво, т.е. да се прецизират адекватно и разбираемо според специфичните потребности на съответнит е видове и местообитания на фона на специфичните взаимовръзки в защитената зона. Въпреки това трябва да има съпоставимост на отделните оценки, като в основата са залегнали същите общикритерии (напр. структурни и функционални характеристики).

Стъпки на процеса на оценка

Значителността на въздействието е резултат от кумулацията на въздействия, които произтичат от проверения проект във взаимодействие с други планове и проекти. Затова оценката дали дадена цел на опазването ще бъде подложена на значително негативно въздействие или не, е резултат от повтарящи се стъпки.

Задачата на документа, който се представя от титуляра на проекта за ОС е не само да се формулира краен резултат, но и да се обясни разбираемо и прозрачно пътя до този резултат. Заради централната роля на оценката за съвместимостта за разрешаването на проекта отделните стъпки на оценката трябва да са достъпни за проверка от разрешаващия орган. Решаващо за предложената примерна структура за ОС е последователността на отделните стъпки на оценката. Избраните глави предлагат максимално сбито, но разбираемо описание на съвместимостта.

Процесът на оценка включва следните стъпки, които се извършват за всеки засегнат вид респ. всяко засегнато местообитание:

Стъпка 1: **Оценка на негативните въздействия от проекта, който трябва да се оцени**	а) Оценка на отделните въздействия от проекта, който трябва да се оцени б) Оценка на остатъчните въздействия след мерките за ограничаване на щетите в) Обобщаваща оценка на всички засягащи вида респ. местообитанието въздействия
Стъпка 2: **Оценка на кумулативните въздействия от други проекти**	а) Оценка на кумулативните въздействия от други проекти б) Оценка на остатъчните въздействия след мерките за ограничаване на щетите в) Обобщаваща оценка на всички засягащи вида респ. местообитанието въздействия
Стъпка 3	Формулиране на общия резултат от оценката: Значителност на въздействието респ. незначителност на въздействието за вида респ. местообитанието

Стъпка 1

а) Оценка на обусловените от проекта въздействия без ограничаване на щетите

При първата стъпка се описват и оценяват въздействията, които се предизвикват от самия проверен проект. Отношение към оценката на съвместимостта има само общият резултат, който се получава като се вземат под внимание въздействията на други планове и проекти. За разрешаването на проект (особено за получаването на разрешение за изключение) е решаващо това, че оценката на прогнозираните въздействия е с оглед на причинителя.

С цел постигане на прозрачност – според препоръката на Европейската комисия – въздействията се описват и оценяват първо без ограничаване на щетите:

> За да се гарантира максимална обективност, компетентният орган трябва да оцени проекта респ. плана първо без целенасочено включени мерки за ограничаване на щетите.

> Ефективното ограничаване на неблагоприятните въздействия върху зони от Натура 2000 е възможно едва тогава, когато тези въздействия са изцяло идентифицирани, оценени и обявени.“ ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ (2001: стр. 10)

От резултатите от подстъпка а) зависи дали са необходими мерки за ограничаване на щетите или не.

б) Оценка на обусловени от проекта остатъчни въздействия след ограничаване на щетите

След това се описват евент. необходимите мерки за ограничаване на щетите (→ тематичен лист 47).Намаляването на въздействията трябва да се поясни разбираемо. Това се извършва чрез оценка на остатъчното въздействие след ограничаване на щетите с помощта на същата скала, която е използвана за оценката на първоначалното въздействие.

Ако всички необходими мерки за ограничаване на щетите се приемат като задължителни спецификации на проекта, разграничаването на междинните стъпки а) и б) може да отпадне. Ефективността на мерките за ограничаване на щетите, които се включват като фиксирани елементи на проекта и тяхното осъществяване е изцяло гарантирано, се оценява в стъпка а). Чрез тази процедура може да се намали обемът на документацията за оценката. Причините за предприемането на мерки наистина не се виждат прозрачно от документацията, защото се сливат с останалите характеристики на проекта (виж по-горе: цитат ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2001: стр. 10).

Ако само една част от необходимите мерки за ограничаване на щетите може да се включи като спецификации на проекта, останалите мерки трябва да се опишат в ОС, ако са предвидени като предпоставки за съвместимостта на проекта (→ тематичен лист 47). В този случай в подстъпка б) се разглеждат мерките, които се налагат от задълбоченото определяне на въздействията в ОС. Такава ситуация е налице често тогава, когато ОС се извършва при определяне на границите. На етапа на изготвяне на проекта има възможност за определяне на мерките за ограничаване на щетите, които са разработени в по-ранните етапи на планиране, като задължителни спецификации на проекта.

в) Обобщаваща оценка на всички остатъчни въздействия от проверения проект, засягащи вида респ. местообитанието

Отделните остатъчни въздействия след изпълнение на мерките, които засягат вида респ. местообитанието се обобщават в оценка извън процеса на въздействие. Ако не са необходими мерки за ограничаване на щетите, тази стъпка се извършва в края на подстъпка а), когато са описани и оценени всички обусловени от проекта въздействия.

Тази обобщаваща оценка може да се извърши в повечето случаи само вербално-аргументационно, защото трябва да се разглеждат общите последствия от различни въздействия (напр. риск от удар, шум, понижение на подпочвените води). Принципно трябва да се установи, че обобщаващата оценка на всички въздействия не е „сбор“ на идентифицираните степени на въздействието.

В конкретния случай трябва да има обосновка дали няколко, разгледани сами по себе си малки въздействия достигат заедно критично ниво. Синергийните ефекти могат, но не е задължително винаги да се проявяват. Последното може да се получи напр. при ограничени във времето и обратими въздействия в етапа на строителство (виж по-долу Допълнителният критерий „обратимост").

Ако не трябва да се вземат под внимание други планове или проекти с кумулиращи въздействия, значителността на въздействието и съвместимостта на проекта може да се изведат в края на стъпка 1 (виж стъпка 3).

Стъпка 2

След като при първата стъпка са оценени предизвиканите от проверения проект въздействия и евент. са предотвратени респ. намалени с мерки за ограничаване на щетите, при следващата стъпка се определя „пресичането" на оставащите въздействия с предизвиканите от другите планове и проекти въздействия.

Освен необходимостта от представяне на въздействията във връзка с причинителя, решаващото предимство на включването на другите планове и проекти едва **след** определяне на остатъчните въздействия от проверения проект е, че ясно ограничава тази често много скъпа стъпка на оценката до действително важните планове и проекти. Всички цели на опазването, които не се засягат от проверения проект преди респ. след ограничаване на щетите, логично не могат да са засегнати от кумулативни ефекти. Ако те се засегнат, решението за възникващите проблеми се отнася само за другите планове или проекти (→ тематичен лист 48).

Отношението на другите планове и проекти произтича от резултата от оценката при стъпка 1.

Едва на този фон може да се разбере кои планове и проекти ще се включат при по-нататъшното разглеждане и кои нямат отношение към конкретната ситуация. Често другите планове и проекти се представят във връзка с описанието на проверения проект в общата техническа глава. Тук причините за избора на представените проекти не са измерими, защото резултатите от оценката, която трябва да се извърши на въздействията от проверения проект, не могат да се обяснят. Така критериите за избор не могат да се проверят от читателя. Тази структура крие допълнителен риск от цялостно отпадане на прозрачната обосновка на отношението към другите проекти, което еднозначно трябва да се определи като дефект на документацията за оценката.

Работните стъпки 1 и 2 имат същата основна структура, състояща се от три подстъпки.

а) Оценка на кумулативните въздействия без ограничаване на щетите

Онези цели на опазването, които са засегнати от поне един друг план или проект от подобни или различни процеси на въздействията, се подлагат на втора стъпка на оценката, при която се описват и оценяват въздействията на кумулативните ефекти. Използва се същата скала за оценка, която беше използвана при стъпка 1 за обусловените от проекта негативни въздействия.

б) Оценка на обусловените от проекта остатъчни въздействия след ограничаване на щетите

След това се описват евент. общи мерки за ограничаване на кумулативните ефекти (→ тематичен лист 52).

Аналогично на процедурата за въздействията на проверения проект, постигнатото намаляване на кумулативните въздействия се оценява според остатъчните въздействия след ограничаване на щетите. Тук също се използва същата скала за оценка както за останалите стъпки на оценката.

в) Обобщаваща оценка на всички засягащи вида респ. местообитанието остатъчни въздействия

За тази обобщаваща оценка важат същите принципи, които са обяснени във връзка с обединяването на отделните въздействия от проверения проект.

Стъпка 3

Значителността на негативните въздействия върху вид респ. местообитание произтича от значителността на негативните кумулирани въздействия след ограничаване на щетите. Тя се установява принципно още в края на стъпка 2 в).

Ако се работи директно с двустепенната скала „значително“/„незначително“, стъпка 3 е излишна. Поради причините, които са обяснени в → тематичен лист 39, авторите на настоящата експертиза предпочитат за първите две стъпки използването на по-точна работна скала, която при стъпка 3 ще се ограничи до 2-степенното „значително“/„незначително“, за да покаже ясно резултата от оценката на съвместимостта. Когато се използва предложеният в → тематичен лист 39 метод, при стъпка 3 не се извършва допълнителна оценка, а само прехвърляне на оценката върху опростена двустепенна скала („значително“/„незначително“).

Допълнителният критерий „обратимост”

С оглед на дългосрочното опазване на местообитанията, популациите и функциите на защитената зона (напр. като зона за мътене, линеене, прехрана, почивка или презимуване) може да се направи разлика между трайни и обратими въздействия.

Ако временно въздействие няма трайни последствия за вид респ. местообитание или за други функции на защитената зона, то може да се оцени при определени условия със значителността на негативните въздействия, която се появява след отслабването на негативните въздействия.

Ако се използва допълнителният критерий „обратимост”, обратимостта **в никакъв случай** не трябва да се свързва с въздействащия фактор, а само с въздействието, което се получава от гледна точка на засегнатите видове или местообитания. Не е важно напр. това, че ограниченото до етапа на строителство използване на територите за прехрана на почиващите птици е напълно обратимо след приключване на срока на строителство, а това как реагират почиващите птици на временната загуба на част от тяхната зона за прехрана. Ако недостигът на храна принуди почиващите птици да напуснат защитената зона и създадат нова традиция за почиване, от ограниченото във времето и обратимо използване на територията се получава необратимо и значително въздействие за почиващите птици (срв. пример в → тематичен лист 40). Принципно условие за обратимостта е обезпокоените видове могат да избягат временно безпроблемно в незасегнатите райони и засегнатите територии да могат да се използват отново неограничено след отслабване на въздействието и да бъдат отново използвани с голяма вероятност.

Обратимостта на въздействието трябва да се обоснове подробно и да се посочи времевата рамка за неговото отслабване до по-ниско ниво. Освен това трябва да се вземе под внимание, че при кумулираните въздействия трябва да се оцени обратимостта на цялото въздействие, а не само тази на отделните въздействия.

По принцип разглеждането на обратимостта се взема под внимание само за еднократните въздействия, напр. по време на строителство. В случай на еднократни, но възможни повтарящи се въздействия трябва внимателно да се прецени дали критерият не се използва *ad absurdum*. Обосновката не трябва да е, че отделните загуби на животни поради удар с автомобили са принципно обратими, защото популацията би компенсирала съответната загуба чрез естествено размножаване. Когато засегнатата популация е достигнала максималния си размер в защитената зона и се разраства силно извън границите на тази зона, аргументацията е оправдана по изключение. Но когато нуждаеща се от развитие популация се поддържа на много ниско ниво поради повторни загуби, не може да се говори за обратимо въздействие. Решаващо е продължителното въздействие в дългосрочна перспектива.

Включване на характерни индикаторни видове при оценката на въздействия върху местообитания от Приложение I на Директивата за хабитатите

За оценката на въздействията на местообитания от Приложение I често се налага самостоятелното разглеждане на въздействията на отделни характерни видове в тяхната биоценоза. За разлика от другите проблеми (напр. картографиране, мониторинг), вземането под внимание на характерните видове в местообитанието се извършва само от гледна точка на това, че значителността на въздействие респ. липсата на въздействие трябва да се обоснове. Затова видовете не се разглеждат сами по себе си, а заради информацията, която предават чрез реакцията на биоценозата на местообитанието за предизвиканите от проекта процеси на въздействието. Те се използват като индикатори за въздействията на местообитанието.

Взетите под внимание в ОС за целите на оценка характерни видове трябва да са подходящи индикатори за въздействията, които се предизвикват от въздействащите фактори на проверения проект. По принцип те представляват част от видовете, които важат обикновено като „характерни“ за дадено местообитание. В контекста на ОС трябва да се предпочете наименованието „характерни видове индикатори“, за да се поясни целесъобразността на тяхното вземане под внимание и за да се подчертае разликата с останалите „характерни видове“ (→ тематичен лист 19).

Оценката може да се формулира ясен резултат само тогава, когато въздействието на разглеждан характерен вид индикатор може да се отъждестви с въздействието на местообитанието. Без възможния извод за значителността на негативните въздействия на избрания вид за значителността на негативните въздействия на местообитанието, в което той живее, неговото разглеждане не би изяснило въпроса дали може да се очаква значително въздействие за местообитанието.

Взетите под внимание в ОС характерни видове индикатори трябва да отразяват важни характеристики на структурите и функциите на засегнатото местообитание. Тъй като значителното въздействие на характерен вид индикатор може да доведе до несъвместимост на проекта, взаимовръзката [въздействие на характерен вид ↔ въздействие на местообитанието] трябва да се докаже недвусмислено. В противен случай характерният вид би станал „самостоятелен“. На него ще се предаде имплицитно същата значимост, както на вид от Приложение II на Директивата за хабитатите респ. вид птици от Приложение I на Директивата за птиците, въпреки че не му е отредена самостоятелна защита според тези директиви.

Принципите, на които трябва да се обърне внимание при избора на характерни видове индикатори, се обясняват в → тематичен лист 19.

Значителното въздействие на поне един характерен вид индикатор се оценява като значително въздействие на местообитанието.

Тъй като значителното въздействие на характерен вид индикатор може да доведе до несъвместимост на проекта, взетите под внимание видове трябва да се изберат внимателно и прозрачно.

Важат ли други мащаби за оценка за приоритетните видове и местообитания?

Приоритетният статус на местообитанието или вида няма значение за оценката на значителността на негативните въздействия и извеждането на значителността на въздействие. Решаващо е само дали процесът на въздействието – самостоятелно или в кумулация – въздейства негативно на стабилността на благоприятното природозащитно състояние на вида или местообитанието в засегнатата зона. За целта се използват само критерии от гледна точка на опазване на природата.

Причините за рядкостта и високата степен на застрашеност на приоритетните видове и местообитания често се крият в голямата чувствителност към факторите на въздействие, така че големите степени на негативите въздействия се постигат по-скоро отколкото при неприоритетните видове и местообитания. Основният принцип на оценка не се променя.

Приоритетният статус има технологични последици едва при оценката при изключение, защото условията за разрешаването на проект със значителни въздействия за приоритетните видове и местообитания са значително по-строги (→ тематичен лист 60).

Последици от прилагането на вербално-аргументационния принцип

В много малко случаи интензивността на въздействието може да се определи количествено (напр. шумови имисии, загуби на площ). Дори в тези случаи не е доказано, че получаващите се от това за „получателя“ въздействия следват аналогичното диференциране.

В зависимост от топографията на даден вид загубата на хабитат от няколко m² (напр. поради прекъсване на важна обединяваща функция) може да има значително въздействие, докато на друго място загубата на хабитат от няколко 100 m² не би имала значително влияние за вида.

В повечето случаи оценката на въздействието трябва да се направи с оглед на съответната ситуация – напр. от конкретната ситуация в дадената защитена зона, като последствието от това е, че по принцип тя съдържа силен вербално-аргументационен компонент. При вербално-аргументационната процедура границите на отделните степени на оценката неизбежно са по-неясни отколкото при количествено диференцираната скала. Това означава, че броят на степените на оценка не може да се увеличи произволно, защото много точното диференциране нито може да се дефинира разбираемо вербално-аргументационно, нито да се провери на практика. Поради различието на възможните въздействия не е вероятно разработването на подобна диференцирана скала за оценка на въздействия като напр. използваната за оценката на биотопи деветстепенна скала (срв. KAULE 1991).

Бавните влошавания на качеството на местообитанията и ограниченията на обменните отношения спадат към типовете въздействия, за които почти не може да се използва точен мащаб.

Случайно предприетият опит за „преизчисляване“ на последствията от различни процеси на въздействията като загуба на площ е обременен при някои процеси на въздействията (напр. риск от удар, колебаещи се във времето замърсявания в течащите води) с такива несигурни моменти, че полученото количествено определяне има само привидна обективност. Слагането на различни въздействия под общ числен знаменател може да се използва в някои случаи аргументационно. Присъщата на тази процедура неточност трябва да се вземе внимателно предвид. Проблемът е в това, че по методологично много „гъвкав“ начин (пословичното събиране на ябълки и круши) се получават привидно „фиксирани“ числа. Тази процедура се насърчава с това, че досега дискусията за праговете на значителността на въздействие – с изключение на въздействията поради шум (RECK 2001) – се е занимавала почти само със загубите на площ (LAMBRECHT et al. 2004). Досегашната практика на законовите разпоредби относно намесите в околната среда се ориентира много силно към „компенсиране на територииите“. Голямо е изкушението наличните мащаби за оценка да се използват и за случаите, за които не са били предвидени. Прехвърлянето на различни въздействия за загубите на площ би гарантирало унифициране на мащабите за оценка, но не задължително по-голяма прозрачност и по-добра надеждност на прогнозите. Едновременно с това трябва да се установи, че и при вербално-аргументационната процедура е необходима обосновка на резултата от оценката с помощта на ясни критерии (→ тематичен лист 35).

Допълнителна информация

BMVBW – Федерално министерство на транспорта, строителството и градското развитие (2004): Препоръки за оценка на съвместимостта при изграждането на федерални пътища (препоръки за ОС). издание 2004. 79 стр. + приложение.

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): Натура 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия върху зони по Натура 2000. Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО.

Kaule, G. (1991): Защита на видовете и биотопите. Второ издание. – UTB Grosse Reihe. Издателство Ulmer,

Щутгарт. 519 стр.

Lambrecht, H., J. Trautner, G. Kaule & E. Gassner (2004): Определяне на значителните въздействия в рамката на оценката на съвместимостта. Научно-изследователски проект в рамките на плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата, и ядрената безопасност по нареждане на Федералната агенция за защита на природата – FKZ 801 82 130. Заключителен доклад април 2004, 315 стр.

Mierwald, U. (2003): За прага на значителността на въздействие при оценката на съвместимостта – опит от експертната практика. – доклад за ОВОС, специално издание на конгреса за оценка на съвместимостта с околната среда, 12-14 юни 2002 в Хам: 134-140.

Reck, H. (2001): Шум и ландшафт. – Приложна ландшафтна екология бр. 44.

Примери за оценка на въздействия за местообитания от Приложение I, видове от Приложение II на Директивата за хабитатите, птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

Въздействия за местообитания от Приложение I и видове от Приложение II на Директивата за хабитатите

- Изравняване на мостово съоръжение по плаващия метод
- Изграждане на виадукт над обявена като защитена зона долина
- Загуба на малка горска територия поради разширяване на пътя
- Увеличаване на фоновото замърсяване чрез емисии на вредни замърсители на въздуха
- Въздействие на характерен вид от местообитание поради разделяне на типични за местообитанието структури
- Временни загуби на хабитат за вид риби от Приложение II
- Ограничена промяна на структурата на местообитанието в приоритетна алувиална гора случай 1
- Ограничена промяна на структурата на местообитанието в приоритетна алувиална гора случай 2
- Загуба на площ в гора поради нарушаване на границите при застрояване и имисии на вредни вещества
- Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди (Unio crassus) случай 1
- Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди (Unio crassus) случай 2
- Нарушаване на границите при застрояване на терен с приоритетен растителен вид
- Вероятни въздействия за ларвалните стадии на вид минога /Petromyzontidae/ поради изхвърляне на сол против замръзване от резервоар за дъждовна вода

Въздействия на птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

- Изграждане на нови пътища, отделени от мястото за почивка на сивите гъски /*Anser anser*/
- 4-лентово разширяване на федерален път в близост до зона на горската чучулига /Lullula arborea/
- Увеличаване на шума на местообитанието за размножаване на средните пъстри кълвачи /Dendrocopos medius/
- Изграждане на нов път в територия за търсене на храна, близо до гнездата на тръстиковия блатар /Circus aeruginosus/
- Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците /Philomachus pugnax/ случай 1
- Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците /Philomachus pugnax/ случай 2
- Смущаване на малките лебеди /Cygnus bewickii/ поради път за строителството
- Проект за жилищно строителство в близост до района на ливадния дърдавец /Crex crex/

Следните примери пояснят как се прилагат шестте степени на представената в → тематичен лист 39 схема на оценка. За да се поясни значението за разглеждането на конкретния случай, въздействията на еднаквите видове и местообитания се разглеждат от различни предпоставки.

Пример: Изравняване на мостово съоръжение по плаващия метод

Мостово съоръжение трябва да се изравни по плаващия метод с помощта на понтон, за да може да се постави в крайното положение с кранове. За да се гарантира плаваемостта на понтона, трябва да се направят малки изкопи по брега на реката.

Долното течение на реката, където е построен мостът е част от маршрута на вид риби от Приложение II, чиито зони за хвърляне на хайвер са нагоре по течението на реката. Направата на изкопите е свързана с временно голямо помътняване и замърсяване на водата, което може да се отрази негативно на движещите се нагоре по реката риби и най-вече на плуващите в морето млади екземпляри.

Ако изкопите се направят извън периода на миграция, така че обусловените от строителството замърсявания на долното течение на реката да отшумят изцяло преди началото на миграцията, могат да се изключат въздействията за рибите. При изкопи по време на миграцията мерките могат да доведат до загуби на младите риби. По този начин на негативно въздействие ще бъде подложена както структурата на наличността, така и функцията на реката като миграционен участък.

Ключови критерии: функция на участък от реката, особена чувствителност на младите екземпляри, време за изпълнение на мярката

Оценка: няма въздействие, ако мерките се предприемат извън миграцията

Пример: Изграждане на виадукт над обявена като защитена зона долина

Планиран висок виадукт преминава над река, включително цялата ѝ потенциална заливна тераса, в тясна и дълбока долина. В защитената зона няма да се предприемат строителни намеси.
В текущия статус обявената, относително неестествена река има значение само като маршрут за речната минога (Lampetra fluviatilis) (вид от Приложение II). Евентуалният строителен шум не е от значение за вида. Заради избрания за строителното съоръжение технологичен процес може да се изключи прекъсване на биологичната непрекъснатост на участъка от реката. Повърхностната вода от пътното платно се обработва така, че да не се очакват хидрохимични въздействия за пресечения водоем.

Тъй като ще бъде прехвърлена цялата заливна тераса, няма да има строежи в долината, които да ограничат бъдещата по-естествена, свободна меандририна форма на реката. Ренатурирането на реката и свързаното с това развитие на подходящи хабитати за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението на речната минога в непосредствена зона на пресичането остават възможни. Заради светлата височина и ширина на строителното съоръжение може да се развие естествена растителност по брега.

Цялата долина се запазва като потенциално местообитание за разпространяващата се в региона видра (Fischotter, Lutra lutra) (вид от Приложение II).

Ключови критерии: няма засегнатост на срещащите се в текущия статус цели на опазването,

Няма ограничаване на потенциала на развитие на зоната за посочените цели на опазването
Оценка: няма въздействие

Пример: Загуба на малка горска територия поради разширяване на алея за велосипедисти

Изграждането на велосипедна алея успоредна на път води до използване на ивица с широчина от ок. 2 m и дължина от 50 m от букова гора с територия от няколко km² (местообитание от Приложение I). Част от необходимата за алеята за велосипедисти територия е обрасла с декоративни дръвчета по края на пътя. Поради разположението ѝ на съществуващия път, засегнатата територия няма особена функция за цялата гора и няма особено значение за възстановяването на благоприятния консервационен статус. Въпреки безспорната загуба на площ структурата на местообитанието и функциите на защитената зона се запазват изцяло.

Ключови критерии: малка част от необходимото местообитание в общата територия от същия тип в защитената зона, малка екологична стойност на засегнатите типови характеристики, цялостно запазване на функционалната структура, малък потенциал на развитие на засегнатата територия.

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Пример: Увеличаване на фоновото замърсяване чрез емисии на вредни замърсители на въздуха

На по-голямо разстояние от характеризирана със сухи тревни съобщества защитена зона е планирано разширяване на федерален път с четири ленти. Разстоянието между пътя и защитената зона превишава многократно ширината на зоната на въздействие, в която може да се докаже обусловеното от проекта увеличаване на пренасяните по въздуха хранителни и вредни вещества. Въпреки това свързаните с движението емисии ще допринесат за увеличаване на фоновото замърсяване с вредни замърсители на въздуха. То ще се отрази и извън променящата се зона на въздействие, която се отчита в рамките на техническите експертизи за имисиите, като напр. голямо увеличаване на стойностите на NO_x поради кумулацията на различни източници. Не може да се представи директно доказателство за въздействията на проекта върху структурите, функциите и възможностите за възстановяване на конкретното местообитание.

Изграждането и експлоатацията на допълнителен път са свързани, разгледани изолирано, с много малко увеличение на замърсяването на въздуха. Според научната информация предишните негативни въздействия за някои местообитания в защитената зона са вече значителни, проблемът с фоновото замърсяване на въздуха може да се реши само цялостно и не може да е обект на ОС, която оценява последствията на конкретния проект във връзка с причинителя. В рамките на ОС на проекта могат да се припишат само малки допълнителни имисии в защитената зона.

Ключови критерии: не конкретно доказуем, но вероятно малък принос към общото замърсяване

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Пример: Въздействие на характерен вид от местообитание поради разделяне на типични за местообитанието структури

Защитена зона се състои от течаща вода и бреговете около нея. Причина за обявяването е запазване на местообитанието [3260] [Равнинни или планински реки с растителност от Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion]. Планирано е пресичане на реката с магистрален мост. Преустановяването на биологичната непрекъснатост за водните организми може да се изключи. Строителното съоръжение ще промени светлинните условия по края на брега, което може да се отрази неблагоприятно върху типичните за течащите води водни кончета. Поради тази причина в оценката на съвместимостта се взема под внимание водното конче /Calopteryx splendens/.
То спада към характерните видове за биоценозата на местообитанието [3260] в защитената зона. В някои етапи от развитието си то предпочита открити участъци и затова е подходящ индикатор за описването и оценката на местното увеличаване на засенчването на защитената река.

Заради предвидената светла ширина и светла височина водните кончета ще могат да летят под моста, така че няма опасност за прекъсване на паралелните на реката полети. Като последствие на защитената от светлина и дъждове област около моста ще изчезнат съществуващите обрасли с тръстика брегове под строителното съоръжение. Често структурираните, обляни от слънцето и защитени от вятъра брегове се използват от водните кончета като места за почивка и снасяне на яйцата. Тези функции ще се изпълняват не само от района, където ще се изгради мостът, но и от други, малки участъци от реката в защитената зона така, че да се гарантира неограниченото съществуване на популацията.

Планираното пресичане ще доведе до частична загуба на хабитата на водните кончета. Тъй като необходимите местообитания ще продължат да съществуват в достатъчна степен в защитената зона, от това може да се получи само незначително намаляване на наличностите от водни кончета. Затова се очаква малко въздействие с оглед на биоценозата на реката.

Ключови критерии: няма въздействие за непрекъснатостта на местообитанието от течащи води във водния район, по края на брега малки загуби на хабитати за характерен вид без риск за общата наличност в защитената зона, няма ограничаване на останалите функции на течащата вода

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Пример: Временни загуби на хабитат за вид риби от Приложение II

По време на изграждането на тунел сепарираща инсталация ще подава вода в ръкав на голяма низинна река, която вода е замърсена с неразтворими частици. Неразтворимите частици увеличават локалното помътняване и се отразяват негативно на производството на кислород. След приключване на строителните работи процесът на въздействието отшумява бързо и изцяло.

Подложеният на негативно въздействие ръкав се използва от распера (*Aspius aspius*) (вид от Приложение II) като територия за търсене на храна. Той няма значение като зона за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението за младите екземпляри. Затова не са засегнати най-чувствителните етапи на жизнения цикъл. Намирането на храна се ограничава за възрастните индивиди, които трябва да избягат в необезпокоени райони.

Може да се появи дефицит за прехраната. Тъй като общата популация има положителна тенденция на развитие, временни загуби могат бързо да се компенсират. Функциите и потенциалът на развитие на защитената зона се запазват изцяло за рибната фауна.

Ключови критерии: временно и ограничено намаляване на иначе жизнеспособна наличност, няма дългосрочно въздействие върху функциите и потенциала на развитие на зоната

Оценка: в конкретния случай допустима степен на негативните въздействия

Пример: Ограничена промяна на структурата на местообитанието в приоритетна алувиална гора (случай 1)

Планираното автомагистрално трасе ще се изгради на място на пресичане на реката от съществуващ път. Намесата предизвиква загуба на ок. 1 000 m² от гора, която е част от приоритетното местообитание [91E0] [* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)].

В района на пресичането реката е изправена и са изградени диги. Алувиалната гора се е развила в засегнатия участък с коригирана форма като тесен бряг с неестествена динамика. В цялата защитена зона местообитанието има по-естествен вид на обща площ от ок. 1 200 000 m² (120 хектара). Въпреки това дървесната растителност по брега изпълнява важна свързваща функция за биоценозата на алувиалната гора.

След приключване на строителните работи в района на изграденото трасе ще могат да се развиват храсти. Това ще са средно високи храсталаци, които отговарят на друга характеристика на местообитанието отколкото първоначалния горист бряг. Ще се запази биологичната непрекъснатост на долината за значимите характерни видове на местообитанието (в конкретния случай характерни видове брумбари). Възможността за минаване на птиците се запазва.

И без мост, дигите, които очертават границите на обявената зона и пазят застрашен от наводняване град, пречат на оптималното проявление на алувиалната гора в засегнатия участък. Затова потенциалът на развитие независимо от планираните мерки е силно ограничен.
Ключови критерии: малка загуба на площ в сравнение с общата територия в защитената зона, възстановяване на свързващата функция след приключване на етапа на строителство, въздействие на силно коригираната форма, която и без планираната мярка няма потенциал на развитие в засегнатия участък, запазване на всички функции, които могат да се изпълняват в бъдеще от засегнатата горска територия.
Оценка: в конкретния случай допустима степен на негативните въздействия

Пример: Ограничена промяна на структурата на местообитанието в приоритетна алувиална гора (случай 2)

В следния случай се изхожда от подобна ситуация както в предходния пример за допустимото въздействие.

Вместо изграждането с опори се избира прекарване на трасе по издигната дига. Пресичането се намира на място, където изправеният бряг с алувиална гора в незастроената част на дигата е много тесен. Използването на терена от издигнатата до брега на реката дига също е 1000 m². Останалите хипотези относно защитената зона (обща територия на местообитанието, консервационен статус и т.н.) остават непроменени.

За разлика от изграденото трасе дигата предизвиква пълно прекъсване на възможността за преминаване през засегнатия район на взетите под внимание характерни видове на местообитанието. Въздействието трябва да се класифицира като необратимо.

Въздействието ще се концентрира върху територията на алувиалната гора, която заедно с непосредствено засегнатите територии образува функционално единство и е разделена от останалите наличности на местообитанието в защитената зона с поляни и пасища. Поради разпростирането на местообитанието в други, непряко засегнати райони на защитената зона ще се запазят достатъчно големи наличности както в местообитанието така и на засегнатите характерни видове, така че не е вероятно много голямо или извънредно голямо въздействие.

Поради пълната загуба на биологична непрекъснатост в почвения пласт за засегнатия парцел включително териториите, които са в обменни отношения с него, се получава голямо въздействие.

Ключови критерии: пълна загуба на биологичната непрекъснатост в почвения пласт, малка загуба на площ в сравнение с общата територия на защитената зона, въздействие на силно изправена форма, която и без планираната мярка няма потенциал на развитие в засегнатия участък

Оценка: голяма (в конкретния случай недопустима) степен на негативните въздействия

Пример: Загуба на площ в гора поради нарушаване на границите при застрояване и имисии на вредни вещества

Планирано е заобикаляне през горска местност, която се състои от естествени райони с широколистна гора и неестествени стопанисвани иглолистни гори. Широколистните гори както и някои включени иглолистни гори са обявени като защитена зона съгласно Директивата за хабитатите. Концепцията за развитие предвижда преустройство на неестествените стопанисвани гори. Голяма част от планираното трасе преминава извън обявената гора. Прякото използване на терена е ограничено предимно до районите, където сега има нетипична за ландшафта дървесна растителност. Единственият непосредствено засегнат парцел от широколистната гора, дъбово-габърова гора от тип [9160] [Южноатлантически и средноевропейски дъбово-габърови гори (Carpinion betuli)] е обрасъл със сравнително млади дървета на ок. 60 години. Трасето преминава иначе през по-дълги участъци по края на тясна букова гора на склон, която е от типа [9130] [Букови гори от типа (Asperulo-Fagetum)].

Картирането на биотопите и растителността в горските местообитания от Приложение I не е дало информация за специалното значение на засегнатия от нарушаването на границите при застрояване парцел на дъбово-габъровата гора и на засегнатата от свързаните със строителството и експлоатацията имисии на вредни вещества букова гора. Двете местообитания [9130] и [9160] са широко застъпени в обявената защитена зона.

Едва с оценката на документацията за горите стана ясно, че планираното трасе би повлияло пряко или косвено върху голяма част от малкото съществуващи исторически горски територии в защитената зона. Поради неразривната връзка на горите столетия наред историческите гори се характеризират с изключително богато на видове почвено местообитание. Това се изразява напр. в наличие на силно застрашени, типични за местообитанието гъби, които са доказани в рамките на допълнителното картографиране и в засегнатите територии.

Резултатът е, че класифицираният най-напред като незначителен проект би повлиял на най-ценните горски райони на защитената зона. Техните щети биха ограничили дългосрочния потенциал на развитие на останалите горски територии чувствително. Тези два аспекта отговарят на висока степен на негативните въздействия на двата засегнати типа гори.

Ключови критерии: силно въздействие на малки, но особено ценни части от по-голям горски комплекс, негативно последствие за дългосрочния потенциал на развитие на останалите горски територии

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Пример: Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди (Kleinen Flussmuschel, Unio crassus) (случай 1)

За да се увеличи сигурността срещу наводняване на път се планира изграждането на дига върху застрашен от наводняване участък по края на долината. Мярката е свързана със значителни земни работи в долината. След силни дъждове е възможно образуването на наноси в течащия поток.

Потокът е обявен като защитена зона поради наличието на бисерни миди (Kleinen Flussmuschel, *Unio crassus*) (вид от Приложение II на Директивата за хабитатите). Този вид живее в бързотечащи, богати на кислород потоци. Той е изключително чувствителен към затлачване на дъното. Затова наносите могат да намалят силно мидите в засегнатия участък. Около една пета от целия поток, в който живее този вид миди с различна гъстота е подложена на силно въздействие. Останалите четири пети се намират нагоре по течението от планирания строителен участък и затова не са засегнати от затлачването. Проучванията на мидите показват, че там са представени и млади екземпляри, така че може да се изходи от това, че те ще се размножават в защитената зона.

Бисерните миди се характеризират с нисък потенциал за естествено размножаване, така че дори след възстановяване на естествената структура на дъното в подложения на негативно въздействие част от поток, повторното заселване от горното течение би отнело дълго време. Функцията на участък от реката за вида е гарантирана дълго време, но с ограничения. Въздействието се класифицира като голямо.

Ключови критерии: унищожаване на голяма част от наличността, няма индиректни въздействия върху срещащата се предимно нагоре по течението наличност в защитената зона, обратими щети за хабитатната структура, но бавно повторно заселване

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Пример: Строителни работи в долината на поток с наличие на бисерни миди (Kleinen Flussmuschel, Unio crassus) (случай 2)

В следния случай се изхожда от подобна ситуация както в предходния пример за голямо въздействие.

В този случай проучванията на мидите показаха, че по-възрастните екземпляри преобладават силно в целия поток, което води до извода за много малък успех при размножаването. Тази тенденция може да доведе в средносрочен план до пълното унищожаване на наличността. За необходимото подобряване на природозащитното състояние на популацията са нужни спешни мерки за намаляване на замърсяването на водата в цялата обявена зона. На този фон трябва да се изходи от това, че всяко допълнително въздействие би изострило съществуващия вече риск.

Ключови критерии: големи предишни негативни въздействия в зоната, негативна тенденция за развитие на наличността, много голяма чувствителност

Оценка: изключително голяма степен на негативните въздействия

Пример: Нарушаване на границите при застрояване на терен с приоритетен растителен вид

Изграждането на автомагистрално трасе преминава заради топографските особености непосредствено през хабитата на малко изолирано находище на Sand-Silberscharte /Jurinea cyanoides/, приоритетен вид от Приложение II Директивата за хабитатите.

Намесата води до пълно унищожаване на находището, така че трябва да се изходи от много голямо, необратимо въздействие.

Ключов критерий: пълна загуба на находището

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Пример: Вероятни въздействия за ларвалните стадии на вид минога /Petromyzontidae, / поради изхвърляне на сол против замръзване от резервоар за дъждовна вода

През обявена като защитена зона - течаща вода със значително наличие на ручейна минога /Lampetra planeri/ (вид от Приложение II) е планирано ново пресичане на автомаги - стралата. В непосредствена близост до защитената зона е предвидено кръстовище за връзка със съществуващата магистрала. Като друг проект е планирано разширяване на съществуващата магистрала с шест ленти. В самата речна долина не са предвидени строителни работи.

Поради особената хидро-геоморфологична ситуация засегнатият поток представлява единствения водоем в района на големи участъци на съществуващата автомагистрала, която трябва да се разшири, както и на новата автомагистрала и кръстовището. Затова при особени атмосферни условия (чести колебания в температурата с повторни валежи на леден дъжд) трябва да се изходи от това, че съдържащата сол против замръзване повърхностна вода от пътното платно достига в потока след кратко пропускане през предвидените утаителни басейни. Хлоридните йони не се задържат във водоема, така че се появяват кратки, силни колебания на концентрацията на хлорид във водоема. Тази хипотеза беше потвърдена от специално изготвена техническа експертиза.

В района на планираните мерки се намира едно от малкото места за хвърляне на хайвер на речната минога в защитената зона. Ларвите на миногата /Petromyzontidae/ преминават през многогодишен ларвален стадий, през който живеят заровени на дъното на водоема и не могат да плуват. По принцип ларвите имат значително по-малка толерантност към замърсяване отколкото възрастните екземпляри. Затова не може да се изключи, че ларвите на миногата няма да са подложени на негативни въздействия по време на своя многогодишен период на развитие от краткото, но многократно изхвърляне на сол против замръзване.

Няма научна информация за прагове на натоварването на ларвите на речната минога. Възможно е да се засегне един от малкото подходящи като зона за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението участъци от реката и по този начин централната функция на защитената зона за вида ще се наруши трайно. В описаната ситуация не може със сигурност да се изключи значителното въздействие. Затова трябва да се изходи от вероятно много голямо въздействие.

Ключови критерии: много голямо значение на функциите на засегнатия участък от реката като зона за хвърляне на хайвер и отглеждане на поколението, липса на научна информация за доказване на незасегнатостта, вероятно много голяма чувствителност на съответния етап в жизнения цикъл на вида

Оценка: вероятно много голяма степен на значителни въздействия.

Въздействия за птици от Приложение I на Директивата за птиците и мигриращи птици съгласно чл. 4 ал. 2 на Директивата за птиците

Пример: Изграждане на нови пътища, отделени от мястото за почивка на сивите гъски /Anser anser/

В близост до защитена зона за птиците, която през зимните месеци се използва от сивите гъски като място за почивка, е планирано обиколно трасе. Между трасето и откритите поляни, където ходят птиците, има железопътна линия с интензивно движение, която преминава директно върху насип и е заобиколена от високи дървета.

Поради голямата нужда от безопасност сивите гъски спазват дистанция от няколко стотин метра до високите обекти, които ограничават полето им на видимост. Те и без това не се задържат на плътно разположените по железопътния насип поляни. Трябва да се изходи от това, че непосредствено увеличаващият се шум от преминаващите влакове означава по-голям източник за стрес за птиците отколкото по-умереният шум, който се създава на по-голямо разстояние от строителния обект и движението след това при заобикалянето. Поради защитата от дърветата и железопътния насип, потенциално смущаващите процеси на въздействията не оказват влияние върху местата за почивка на гъските.

Ключов критерий: поради ландшафтните структури няма значими процеси на въздействията

Оценка: няма въздействие

Пример: 4-лентово разширяване на федерален път в близост до зона на горската чучулига /Lullula arborea/

Планирането предвижда 4-лентово разширяване на път, който преминава в близост до защитена зона за птиците с голяма наличност от горски чучулиги. От другата страна на пътя е разположен земеделски ландшафт.

Отделни екземпляри на горските чучулиги, които обикновено рядко напускат харесваните от тях хабитати, могат да загинат от удар при полет до разположените от другата страна на трасето и по-малко привлекателни за тях зони. Загубата се компенсира бързо от относително високия потенциал за естествено размножаване на жизнеспособната наличност в зоната. Няма трайна промяна на популационната структура или на функциите на защитената зона (напр .големина на хабитата). Възможностите за възстановяване на хабитати в защитената зона не се ограничават.

Ключови критерии: няма пряко въздействие за хабитатите, малки загуби на отделни индивиди от голяма жизнеспособна наличност, няма ограничаване на функциите и възможностите за възстановяване

Оценка: малка степен на негативните въздействия

Пример: Увеличаване на шума на местообитанието за размножаване на средните пъстри кълвачи /Dendrocopos medius/

Планираният федерален път е разположен в директна близост до защитена зона, където в обширните смесени широколистни гори (ок. 2 400 хектара) с голяма численост на пъстри кълвачи (Приложение I на Директивата за птиците).

В горските райони близо до планираното трасе релефът е такъв, че безпрепятственото разпространение на шума е възможно само в ограничена територия. С помощта на проведено специализирано проучване е доказано, че в защитената зона в горската ивица с ширина ок. 200 m и дължина 900 m (18 хектара) могат да се очакват шумови имисии от над 50 dB(A).

Тъй като пъстрите кълвачи се ориентират по звука при търсенето на партньор, е вероятно да реагират чувствително по време на любовния период и определянето на територия на свързаните със строителството и експлоатацията шумови имисии. Затова трябва да се изходи от това, че гъстотата на териториите на пъстрите кълвачи в горската ивица с ширина ок. 200 m близо до трасето ще намалее. Потенциалът на развитие на защитената зона за пъстрите кълвачи се намалява в този район от шумовите имисии.

Преобладаващата част от горските територии на защитената зона се намира поради релефа и периферното разположение на трасето извън шумния район. Съществуващата там част от популацията както и потенциалът на развитие на тези горски територии няма да бъдат подложени на негативни въздействия.

Ключови критерии: Ограничаване на качеството на местообитанието в малка спрямо общата територия периферна зона, няма ограничаване на потенциала на развитие извън пряко засегнатата малка зона

Оценка: в конкретния случай допустима степен на негативните въздействия

Пример: Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците /Philomachus pugnax/ (случай 1)

По границата на защитена зона за птиците е планирано изграждането на разположена върху дига железопътна линия.

В плана за управление на зоната е предвидено стимулиране на бойника чрез развитието на допълнителни хабитати за мътене. Подходящите за осъществяването на тази цел пасища са разположени както в съседство на района на проекта, така и в по-голямата си част в много отдалечени райони на защитената зона.

Бойниците реагират чувствително на промени на структурата на местообитанието и на свързаните с това зрителни смущения. Вероятно те няма да приемат ивица с ширина ок. 300 m по протежение на дигата като територия за мътене и търсене на храна. Останалите бъдещи хабитати с потенциал за развитие се намират извън максималния обсег на действие на предизвиканите от железопътната линия смущения. Този обсег на действие се ограничава от специфичната чувствителност на бойника.

Потенциалът на развитие на засегнатите територии се ограничава силно. Останалите за целта на развитие подходящи територии не са засегнати.

Определената от управлението на зоните цел не може да се постигне изцяло. Тъй като стимулирането на много малката в момента популация на бойника се класифицира като наложително необходимо от компетентните природозащитни органи, в този случай не може да се приеме само частично изпълнение на установената цел на развитие, въпреки че предполагаемата загуба ще засегне само някои бъдещи места за мътене.

Ключов критерий: в конкретния случай неприемливо ограничаване на потенциала на развитие в подходяща за вида птици територия

Оценка: голяма степен на негативните въздействия

Пример: Ограничаване на възможностите за развитие на хабитати за мътене за бойниците /Philomachus pugnax/ (случай 2)

По границата на защитена зона за птиците е планирано изграждането на разположена върху насип железопътна линия.

В плана за управление на зоната е предвидено за съседните на защитената зона територии стимулиране на бойника чрез развитието на допълнителни хабитати за мътене На тази територия са разположени малкото подходящи в защитената зона за тази цел пасища .Бойниците реагират чувствително на промени на структурата на местообитанието и на свързаните с това зрителни смущения. Вероятно те няма да приемат ивица с ширина ок 300 m по протежение на дигата като територия за мътене и търсене на храна.

Определената от управлението на зоните цел не може да се постигне вече. Бойниците ще се концентрират занапред върху малкото съществуващи в зоната места за мътене.

Ключови критерии: силно ограничаване на потенциала на развитие в подходяща за вида птици територия

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Пример: Изграждане на нов път в територия за търсене на храна, близо до гнездата на тръстиковия блатар /Circus aeruginosus/

Директно до местата за мътене на тръстиковия блатар се планира автомагистрала на нивото на земята. Поради специфичното за видова поведение, тръстиковият блатар, който предприема много дълги ловни полети, е силно застрашен от удар с автомобили. Поради разположението на трасето в рамките на предпочитания хабитат за хранене близо до гнездата се получава значимо увеличаване на риска от удар. Трябва да се изходи от това, че ще се получат загуби, които значително превишават естествената смъртност. Повторната загуба на отделни индивиди ще доведе на фона на малката обща наличност в защитената зона до значително намаляване на популацията.

В цялата защитена зона остава да съществува стабилна остатъчна популация, която е съставена преди всичко от мътещи двойки, които се срещат в защитената зона извън зоната на действие на проекта. Засегнатият район губи своето значение за този вид.

Ключови критерии: увеличена загуба на отделни индивиди от и без това малката популация в цялата зона, загуба на част от обитанието

Оценка: много голяма степен на негативните въздействия

Пример: Смущаване на малките лебеди /Cygnus bewickii/ поради път за строителството

В голяма речна низина е планирано разширяването на страничен канал. За целта са необходими значителни строителни работи, които ще продължат около три години. За обслужването на големия строителен обект е необходим път за строителството, който трябва да премине през място за почивка на малките лебеди. След приключване на мерките е предвидено изцяло премахване на пътя за строителството и възстановяване на ландшафта в първоначалното му състояние.

По време на тригодишния срок на строителство плашливите малки лебеди няма да имат места за почивка нито в района на изграждане на канала нито по пътя за строителството Останалите места за почивка в защитената зона, които се използват редувайки се с отпадащите територии, не са достатъчни, за да покрият необходимостта от територии за търсене на храна за популацията. Затова трябва да се изходи от това, че голяма част от лебедите ще напусне защитената зона.

Тъй като малките лебеди имат склонност да се преместят в други зони след продължително безпокойство (създаване на нова традиция за почиване), е възможно птиците да не се върнат в зоната и след приключване на мерките. Съществува опасност от трайно безпокойство. Така ще бъде подложена на негативни въздействия и надрегионалната функция на защитената зона в мрежата Натура 2000.

Ключов критерий: опасност от трайно безпокойство. на голяма част от птиците, трайно влошаване на функцията в мрежата Натура 2000

Оценка: изключително голяма степен на негативните въздействия

Пример: Проект за жилищно строителство в близост до района на ливадния дърдавец /Crex crex/

В директна близост до отлично структуриран комплекс от влажни тревни съобщества със значителен брой мътещи ливадни дърдавци е планиран нов жилищен комплекс.

Поради скитащите кучета и котки от жилищния комплекс се очакват големи загуби на възрастни ливадни дърдавци и техните поколения. Заради прикрития начин на живот на този вид дистанцията за бягство е много малка. Малките не могат да летят няколко седмици и не могат да избягат от скитащите и ловуващи домашни животни. След като малките станат самостоятелни, възрастните екземпляри губят своята перушина и по време на линеенето също не могат да летят.

Съществува опасност ливадните дърдавци да са привлечени от структурно много подходяща и атрактивна като хабитат за мътене, отглеждане на поколението и линеене зона. От друга страна голямата опасност от хищничество не може да се разпознае предварително от птиците. Там броят на установилите се възрастни екземпляри и малки всяка година ще бъде намаляван от скитащите домашни животни, така че трябва да се изходи от изключително голямо въздействие. Освен това е възможно индиректно намаляване на популацията и в други подходящи защитени зони, които се получават от „ефекта на клопката“ на зоната.

Ключови критерии: много голяма специфична за видовете чувствителност към грайферите, силна притегателна сила на зоната за мигриращите птици, продължително драстично намаляване в зоната и възможни негативни въздействия извън границите на зоната

Оценка: изключително голяма степен на негативните въздействия

Допълнителна информация

Пълно описание на метода на оценка и на отделните степени на скалата за оценка

→ темтичен лист 39

Информация за оценката на значителността на въздействие

→ темтичен лист 34, → темтичен лист 37, → темтичен лист 38

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): Натура 2000 – Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.
Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия за зони по Натура 2000. Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО.

Орнитологични публикации

Dierschke, V., S. Garthe & O. Hüppop (2003): Популационно-биологични прагове на недопустимост за негативните въздействия на морската среда въз основа на примера със срещащите се в германската част на Северно и Балтийско море видове птици. – морски птици 24: 61-72.
Lambrecht, H., J. Trautner, G. Kaule & E. Gassner (2004): Определяне на значителните въздействия в рамките на оценката на съвместимостта. Научно-изследователски проект в рамките на плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата, и ядрената безопасност по нареждане на Федералната агенция за защита на природата – FKZ 801 82 130 Заключителен доклад април 2004, 315 стр.
Reck, H., C. Herden, J. Rassmus & R. Walter (2001): Оценката на въздействията от шума върху свободно живеещите животински видове и качеството на техните местообитания - основи и предложения за конвенция за регламентиране на намесите съгласно чл. 8 на Закона за защита на природата. Приложна ландшафтна екология бр. 44: 125-151·

- Методически проблеми при оценяването на кумулативни въздействия
- Конкретен начин на действие и примери
- Вероятност от значително негативно въздействие чрез акумулация

Методически проблеми при оценяването на кумулативни въздействия

Не винаги може да се представи надеждно доказателство за липсата на въздействие. Трудностите при доказване могат да се появят по принцип и във връзка с отделни процеси на въздействията. С голямо постоянство те трябва да се очакват при кумулативните ефекти. Реакциите на екологичните системи не се отнасят праволинейно към увеличаването на източника на замърсяване, който може да се подложи на количествена оценка. Сериозните промени в състоянието се появяват при превишаване на определени прагове, които често нито могат да се отчетат количествено нито да предвидят предварително точно.

Както показаха резултатите от изследването на екосистемата и научната дискусия за праговите стойности (т.нар. „critical loads“), за тяхното приблизително определяне е необходим разход, който не може да се направи в рамките на оценката на съвместимостта. Доколкото има приложима научна информация, тя трябва да се използва при оценката на въздействието. Често липсват приложими резултати.

След оценката на много формулировки и практически примери от страната и чужбина за разглеждането на кумулативните въздействия при оценката на съвместимостта с околната среда RASSMUS et al. 2001 установяват, че този аспект се взема изключително рядко под внимание в достатъчна степен. Досега не може да се прибегне нито до реални препоръки, нито до убедителни примери за „best practice“. Докато за откриването на механизмите на въздействия има различни методи (напр. използване на контролни списъци и GIS), извършването на обективна, поддаваща се на проверка оценка на кумулативните въздействия представлява, както и преди, трудно разрешим проблем.

Поисканото от RASSMUS et al. 2001 и от Европейската комисия (EUROPEAN COMMISSION 2001) количествено определяне на процесите на въздействията и праговете на замърсяване (концепция Carrying Capacity of Threshold analysis, срв. EUROPEAN COMMISSION 2001: 53 и сл.) се проваля на практика при „въвеждане на данните“ на симулационните модели респ. при пропуските в информацията за натоварването на отделните засегнати организми. Това беше потвърдено в изследване по нареждане на MLUR Бранденбург, в което бяха събрани актуални данни за чувствителността на местообитания и видове към замърсяване от пренасяни по въздух и вода вещества (MLUR БРАНДЕНБУРГ 2002). Стана ясно, че дори за източниците на замърсяване, които сравнително лесно се подлагат на количествена оценка и са добре проучени, не могат да се посочат универсални прагове за отделните видове и местообитания. Освен това беше установено, че поради сложността на материята и другите акценти на интереса в академичните кръгове не трябва да се очаква бързо разрешаване на проблема от фундаменталното изследване.

Ако не може да се извърши количествено определяне, Европейската комисия изисква задълбочена вербално-аргументационна обосновка и оценка на значителността на негативните въздействия:

„The indirect or cumulative impact or impact interaction should be quantified, if possible and practical to do so. [...]. Where it is not possible to undertake a detailed quantitative assessment, a qualitative assessment can be carried out. In the case of a qualitative assessment, the magnitude of the impact can be ranked, e.g. high, medium or low, according to set criteria. [...] Thresholds used to determine significance will vary depending on the environmental parameter and its importance. The criteria used in the assessment should be clearly stated."

EUROPEAN COMMISSION 2001: p. 87

Конкретен начин на действие и примери

Поради още неразрешените методологични трудности в момента трябва да се изходи от това, че в повечето случаи оценката на кумулативните ефекти има характер на оценка.

Оценката трябва да се извърши вербално-аргументационно според съответната ситуация. Едновременно с това е нужда обективна обосновка с помощта на разбираеми критерии. Важат същите принципи, които са описани във връзка с оценката на отделните процеси на въздействията (→ тематичен лист 38).

При кумулативните ефекти трябва да се обърне внимание на две основни групи (→ тематичен лист 32), чиято оценка поставя различни проблеми:

- Събрани (сумирани) ефекти поради един предизвикан от няколко проекта процес на въздействие

  Чистите сумирани ефекти са изключително редки. Към тях могат да спадат загубите на площ поради различни намеси. Въздействието върху територия на местообитанието [9130] [Букови гори от типа (Asperulo-Fagetum)] поради загубата на 800 m² от проект X „се добавя" към загубата на 1 000 m² от проекта Y. Оценката на кумулация се отнася за общата загуба на площ от 1 800 m².

  Наистина трябва да се обърне внимание на това, че загубата на площ не се изразява само в m². Като допълнителни критерии трябва да се вземат под внимание и аспектите на многообразието на характеристиките, разположението на подложените на негативни въздействия дадености (крайна част / централна част на гората, значение за характерните видове и т.н.). Тези параметри могат да доведат до това, че буковата гора в засегнат от проект А район не може да се сравни с буковата гора в засегнат от проект Б район. Най-късно на това ниво на разглеждане става ясно, че оценката не трябва да се основава само на събирането на площите, но трябва да включва и функционални аспекти.
- Синергийни ефекти от различни процеси на въздействията

  Тъй като за синергийните ефекти важи, че общият ефект е по-голям от сумата на отделните ефекти, трябва да се оцени въздействието на комплекса от процеси на въздействията (→ тематичен лист 32) като „цяло". За да може оценката на значителността на въздействие да се обоснове разбираемо, описанието трябва да дава конкретна и свързана с контекста информация по следните въпроси:

  – Трябва да се посочат отделните участващи в комплекса процеси на въздействията.

  – Принципът на действие на описания комплекс от фактори трябва да се обясни. Например трябва да се покаже, защо отделните фактори взаимно могат да се засилят или да предизвикат вериги от въздействия.

  – За да бъде показателна, оценката трябва да се отнася за крайното състояние, което вероятно ще се появи като последствие от веригата на въздействие.

Пример: Езеро с наличие на видове риби от Приложение II на Директивата за хабитатите

На брега на езеро се извършват строителни работи за укрепването на крайбрежния път. При това се вдига фина тиня.

Засегнатият участък от брега благодарение на своите структури предлага места за хвърляне на хайвер за много видове риби от Приложение II. Личинките на рибите са много чувствителни към отлагането на замърсяващи частици по дихателните органи, чиито мембрани се увреждат частично от това. При строителните работи помътняването намалява попадащата във водата светлина. Активността на фитопланктона намалява, така че се произвежда по-малко кислород. При продължителния недостиг на светлина водните растения по дъното на езерото измират. Тяхното разграждане изисква отново кислород.

В същото време ще бъде пусната в експлоатация нова пречиствателна станция, която ще се зауства чрез приток индиректно в езерото. Въпреки запазването на предвидените прагове (които не са били определени за чувствителните личинки) увеличаването на количеството хранителни вещества, което достига чрез притока в езерото, води до повишено замърсяване на езерото, което се отразява негативно на неговия кислороден баланс.

За личинките на рибите се кумулират въздействия от отлагането на тиня върху дихателните им органи, обусловеното от помътняването намалено производство на кислород, увеличеното намаляване на кислорода от процесите на разграждане и увеличаване на замърсяването от притока. Тези процеси предизвикват съвместно временен остър недостиг на кислород, от който умират личинките на рибите, които се срещат в непосредствена близост на строителните работи. Тъй като личинките почти не могат да плуват, те нямат възможност да напуснат силно замърсения район.

Останалата част от поколението е отслабнала, от което се увеличава неговата податливост към болести и паразити. Доказано е научно, че стресовите фактори могат да предизвикат по индиректен начин чрез паразити висока смъртност на личинките на рибите. Докато свързаното със строителството помътняване отново намалее, в езерото се е образувала голяма популация от паразити, която допълнително намалява непряко подложената на негативни въздействия част на поколението, докато тя отново се унищожи поради липса на гостоприемник.

Ако замърсяването понякога е било толкова голямо, че е засегнато фертилното поколение и неговите екземпляри, се изключва скорошното възстановяване на наличността, което трябва да се оцени като много голямо и значително въздействие. Ако са засегнати „само“ значително по-чувствителните личинки, въпреки това може да загине най-голямата част от популацията, което трябва да се оцени като значително въздействие.

От този пример става ясно, че отделните елементи на комплекса от процеси на въздействията не могат да се оценят изолирано и че могат да се задействат други стресови фактори (тук: паразити) във веригата на въздействие, които първоначално не зависят от никой от двата проекта (каскаден ефект). Описанието и оценката на комплексите от процеси на въздействията изискват изключително голяма професионална компетентност.

Вероятност от значително негативно въздействие чрез акумулация

Заради сложността на кумулативните въздействия често е трудно безспорното доказване на значителността на въздействие на проекта.

С оглед на тази несигурност трябва да се обърне внимание на коментара на Европейската комисия за формулировката на чл. 6, ал. 3 по отношение на планове и проекти, които *биха могли* да повлияят значително на зоната. От формулировката в условно наклонение комисията прави следното заключение:

> „В основата на предвидената в член 6 алинеи 3 и 4 процедура е залегнала не **сигурността**, а **вероятността** от значителните въздействия, които могат да произтичат не само от планове и проекти в рамките на защитената зона, но и от такива извън нея.“
> (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 37)

В някои комплексни случаи не могат да се докажат ясно нито значителността на въздействието, нито липсата на въздействие. Тази „клауза за вероятността“ (→ тематичен лист 42) може да е от голямо значение за оценката на кумулативните въздействия

Ако в ОС се направи изводът, че трябва да се изходи от вероятно значително въздействие, тази оценка трябва да се обоснове с помощта на разбираеми аргументи.

Допълнителна информация

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): Натура 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

European Commission DG XI (2001): Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions. Stand Mai 1999. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

MLUR Бранденбург (2002): Експертиза за определяне на специфични за видовете и местообитанията прагове на въздействие за замърсяване от пренасяни по въздух и вода вещества за видове и местообитания от Директивата за хабитатите (92/43/ЕИО) в Бранденбург. Непубл. експертиза, редактирана от: Büro Rudolf + Bacher / Büro L.U.P.O. GmbH.

Rassmus, J., H. Brüning, V. Kleinschmidt, H. Reck & K. Dierßen (2001): Инструкция за вземане под внимание на взаимодействията в оценката на съвместимостта с околната среда. Научно-изследователски проект на Федералната служба по околната среда. Непубл. доклад, 135 стр.

Вероятност за значително въздействия

- Правна основа
- Вероятност за значителност на въздействието vs. вероятност от настъпване на въздействието

Правна основа

Дискусията за вероятността от значителни въздействия е предизвикана от коментар на Европейската комисия по чл. 6 на Директивата за хабитатите:

> „В основата на предвидената в член 6 алинеи 3 и 4 процедура е залегнала не **сигурността**, а **вероятността** от значителните въздействия, които могат да произтичат не само от планове и проекти в рамките на защитената зона, но и от такива извън нея."
> (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 37)

В чл. 6 ал. 3 изречение 1 на Директивата за хабитатите е записано:

> „Планове и проекти, които не са свързани непосредствено с управлението на зоната или не са необходими за това, които биха могли да окажат значително негативно въздействие върху такава зона поотделно или във взаимодействие с други планове и проекти, изискват оценка на съвместимостта с определените за тази зона цели на опазването."

Изречение 1 на чл. 6 ал. 3 се отнася за определянето на задължението за оценка, т.е. за контекст, в който трябва да се отговори на въпроса за значителността на въздействието. В тази връзка използването на условно наклонение е разбираемо .

В изречение 2 на чл. 6 ал. 3 по отношение на резултата от оценката на съвместимостта е избрана формулировка в изявително наклонение в сегашно време:

> „ако са установили, че върху зоната като такава няма негативно въздействие,"

За разлика от предварителната преценка за необходимостта от ОС, при която трябва да се изясни въпросът за възможността за въздействие (→ тематичен лист 6), при ОС се изисква по-голяма надеждност на прогнозите. Забележително е наистина това, че сигнализираната чрез използването на изявително наклонение необходима сигурност се отнася за отпадането на въздействията.

Съответното място в текста в чл. 34 ал. 2 на Закона за защита на природата, където се взема отношение към резултата от ОС, е формулирано също в изявително наклонение в сегашно време:

> „Ако оценката на съвместимостта покаже, че проектът може да доведе до значителни въздействия за посочена в алинея 1 зона (...), то той е недопустим."

Наистина в Закона за защита на природата сигурността на резултата от ОС не се отнася – както в чл. 6 ал. 3 на Директивата за хабитатите – за отпадането, а за настъпването на значителни въздействия. В спорните случаи тази разлика може да има отношение към извеждането на експертното становище в ОС.

Според текста на коментара на Европейската комисия не трябва да се представи окончателно доказателство за значителността на въздействие като сигурност, а разбираема обосновка на вероятността от въздействието. Това не означава, че са разрешени спекулации. Трябва да се представи доказателство за съответната оценка на наличните научни информационни източници. Освен това несигурностите не трябва да се обясняват с празнота в данните, която може да се избегне или с неподходящи методи (→ тематичен лист 10).

Разглеждането на иначе невзети достатъчно под внимание видове и комплексни кумулативни ефекти може наистина да доведе в ОС в голяма степен до това, че ще се срещнат научни пропуски в знанията.

Не винаги може да се представи надеждно доказателство за значителността на въздействие респ. липсата на въздействие. Трудностите при доказване могат да се появят принципно във връзка с отделни процеси на въздействията. С голямо постоянство те могат да се очакват наистина при кумулативните ефекти (→ тематичен лист 41). Въпреки това по смисъла на принципа на предпазливостта и на принципа in dubio pro reo се препоръчва в случай на съмнение вероятното значително въздействие да се оцени като значително.

В случаите, в които въпреки основната оценка и с приемлив разход не може да се приведе недвусмислено доказателство за значителността на въздействието, но може да се изведе разбираемо предположение за значително въздействие, по смисъла на принципа на превенция е решаваща **вероятността** от въздействие.

При тези предпоставки вероятното значително въздействие трябва да се оцени като значително.

При съмнение известната от специализираната литература голяма, специфична за видовете или местообитанията чувствителност към даден процес на въздействието говори за възможна значителност на въздействието и в случаите, в които не може да се представи конкретното доказателство за въздействието в периода на проучване.

Тази „клауза за вероятността“ трябва да се отнася не само към действителната наличност на даден вид, а може да се прилага и за индиректните въздействия върху необходими за него хабитати. Вероятно дългосрочната негативна тенденция на развитие за популация от даден вид може да се обоснове с помощта на бавната деградация на неговото местообитания в защитената зона. Това се отнася както за развитите в момента в зоната местообитания и срещащите се видове, така и за такива видове и местообитания, които тепърва трябва да се развият в засегнатата зона съгласно определените цели на опазването.

Тази процедура отговаря на принципите на добрата професионална практика и от дълго време се практикува и извън сферата на действие на Директивата за хабитатите при сериозните планирания.

Вероятност за значителност на въздействието vs. вероятност от настъпване на въздействието

От цитата по-горе става ясно, че коментарът на Европейската комисия се отнася за вероятността от въздействие и означава следното: „В случай на съмнение в полза на потенциално засегнатото лице“.

В някои системи за оценка понятието за вероятност се отнася за вероятността от настъпване на въздействие. Ако тази вероятност е малка, значителността на въздействие се класифицира съответно като малка, защото то ще настъпи вероятно рядко. Както пояснява следният пример, най-вече при много малките популации на редки видове, еднократното и в статистически смисъл невероятното въздействие при настъпване може да е значително.

Пример: Риск от удар с автомобил за морските орли /Haliaeetus albicilla/

В защитената зона се среща двойка морски орли (вид от Приложение I на Директивата за птиците). В непосредствената жизнена територия на птиците е планиран път. Морските орли се изхранват предимно с риби и водни птици, но се хранят и с мърша от прегазени животни по пътищата и железопътните релси. Вероятността един от двата живеещи в защитената зона морски орела да бъде блъснат от автомобил и убит е относително малка. Последствията от това биха били сериозни, защото с едно убито животно биха изчезнали 50% от популация и размножаването не би било възможно. В този случай не е оправдано да се изхожда от малко въздействие с посочване на статистически малък риск от удар.

На преден план на оценката трябва да са последствията при настъпване, а именно загиването на популацията при злополука с един индивид. Трябва да се изходи от обусловено от проекта значително въздействие за благоприятния консервационен статус на морския орел в защитената зона.

Ако понятието „вероятност“ се тълкува като вероятност от настъпване на удар, оценката стига до противоположното мнение, а именно за незначително въздействие. Тъкмо защото в зоната се срещат само два морски орела, изчисленият риск от удар е изключително малък. При този чисто математически начин на разглеждане не се обръща внимание на специфичната ситуация на зоната с много малката наличност от орли, което нарушава принципа за оценка на значителността на въздействието на фона на срещащата се в защитената зона популация.

При оценката на значителността на въздействието, като се има предвид вероятността, трябва да се приложи формулата „колкото-толкова“, която в общ вид гласи:

„Колкото по-голяма и с по-тежки последици е възможната настъпваща щета, толкова по-малки са изискванията, които могат да се поставят към вероятността“.

Пренесено върху примера с двойката морски орли това означава: Колкото по-силно е застрашена популацията поради малкия й размер или голямата й чувствителност, толкова повече трябва да се изходи от значително въздействие. Това се отнася най-вече за посочения пример, защото въпреки малката вероятност от настъпване на въздействието, щетата при настъпване би довела до изчезване на популация в зоната. Този пример може да се отнесе за всички животински видове с големи територии, които се появяват в посочената зона съответно само с малки абсолютни стойност.

Допълнителна информация

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): Натура 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Изисквания към сигурността на прогнозите

Доклад на E. Gassner (стр. 65 и сл.) в:

Lambrecht, H., J. Trautner, G. Kaule & E. Gassner (2004): Определяне на значителни въздействия в рамките на оценката на съвместимостта. Научно-изследователски проект в рамките на плана за изследване на околната среда на Федералното министерство на околната среда, защита на природата и ядрената безопасност, по нареждане на Федералната агенция за защита на природата – FKZ 801 82 130. Заключителен доклад април 2004, 315 стр.

Въздействия върху целите на опазване, определени във връзка с гарантирането на кохерентността

- Въздействия върху резултатите или целите на мерки за гарантиране на кохерентността
- Правни последствия
- Последствия за ОС

Въздействия върху резултатите или целите на мерки за гарантиране на кохерентността

В рамките на процедурата при изключение за приключен проект в защитената зона задължително се взема решение за мерките за гарантиране на кохерентността (→ тематичен лист 60). В съответствие с коментарите на Европейската комисия може да става въпрос напр. за мерки за създаване или подобряване на статуса на местообитание в защитената зона (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 50).

Мерките за гарантиране на кохерентността трябва да се разглеждат като неразделна част от целите на опазване на защитената зона, в която се реализират. Като такива те могат да се повлияят негативно от друг проект. Въздействието може да се отнася както за възможността за реализиране на мерките, така и за резултатите от тяхното осъществяване (напр. допълнителна територия на местообитанието, подобрен статут на местообитанието).

Поставя се въпросът дали въздействията от целите на мерките за гарантиране на кохерентността трябва да се разглеждат по различен начин отколкото другите въздействия на целите на защитената зона.

Правни последствия

Определените в рамките на оценката при изключение мерки за гарантиране на кохерентността трябва да се разбират като предпоставка за даденото по изключение разрешение за проект със значителни негативни въздействия за Натура 2000. Ако тази предпоставка не е изпълнена, допустимостта на разрешения и приключен проект вече не е на лице.

В коментарите за разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите Европейската комисия изяснява, че според нея мерките за гарантиране на кохерентността трябва да създадат компенсация, „която отговаря точно на негативните въздействия върху засегнатото местообитание и засегнатите видове“ (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 49). Затова компенсацията трябва да се предостави изцяло. Следователно допълнителното намаляване на компенсацията чрез въздействие от мястото на изпълнение би било недопустимо.

Не е ясно дали въздействията под прага на значителността на въздействие са евентуално допустими или всяко въздействие трябва да се класифицира като значително. В тази връзка може да е решаващо забавянето /time lag/ (→ тематичен лист 60) между изпълнението на мерките и действителното пълно възстановяване на кохерентността. Ако не може да се установи трайно въздействие, проект с незначително въздействия може да е допустим. Ако кохерентността на мрежата не е възстановена изцяло, трябва да се предостави компенсация за повторно възникналия компенсационен дефицит. Тъй като решението за мерките за гарантиране на кохерентността може да се вземе само в рамките на уреждането на изключението, това би било възможно само, ако всяко въздействие предизвиква оценка при изключение, т.е. се оценява като значително.

Последствия за ОС

Досега описаните обстоятелства не са били обект на процедура, така че не може да се посочи постоянната съдебна практика.

- Препоръчва се да се изхожда от това, че целите респ. резултатите от мерките за гарантиране на кохерентността трябва да останат изцяло разрешени, защото в противен случай кохерентността на Натура 2000 не би била вече налице. Така разрешаването на приключен проект може да стане невалидно.
- Затова всяко въздействие за мерки за гарантиране на кохерентността трябва да се класифицира като значително. Проектът може да се разреши само след оценка при изключение и определяне на други мерки за гарантиране на кохерентността.
- Планирани, но още не влезли в сила мерки за гарантиране на кохерентността също трябва да се вземат под внимание за всеки случай.

Допълнителна информация

Според досегашните проучвания няма друга информация по темата.

През следващите години във Федерална република Германия ще се появи вероятно поне един случай, при който проект може да предизвика въздействия върху защитена зона, в която са планирани мерки за гарантиране на кохерентността за друг проект и още не функционират изцяло. Новият проект ще засегне същите цели на опазването. Тук не става въпрос просто за извод.

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): НАТУРА 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на член 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Понятието „мерки за ограничаване на щетите“

- Дефиниция
- Ограничаване на щетите при източника/ ограничаване на щетите при получателя
- Примери

Дефиниция

Понятието „мярка за ограничаване на щетите“ не се среща нито в текста на Федералния закона за защита на природата нито в Директивата за хабитатите. В работните документи на Европейската комисия то се използва вместо понятието „мерки за предотвратяване и ограничаване на последиците“ като превод на английското понятие „mitigation measure “. Предимството на понятието е, че изключва объркването с несъпоставимата терминология на законовите разпоредби относно намесите в околната среда. Затова се препоръчва неговото използване в контекста на ОС.

Целта на мерките за ограничаване на щетите е да предотвратят въздействията върху целите на опазване на защитената зона респ. да ги ограничат дотолкова, че да останат под прага на въздействие. Те допринасят за съвместимостта на проекта.

Поради специфичния за Директивата за хабитатите проблем те могат да надхвърлят необходимите съгласно чл. 19 ал. 1 на Закона за защита на природата мерки за избягване/намаляване на въздействията за природата и ландшафта. Едновременно с това необходимите поради изискванията на законовите разпоредби относно намесите в околната среда мерки за избягване и намаляване могат да съвпадат с мерките за ограничаване на щетите. Задачата на мерките за ограничаване на щетите не е да възстановят първоначалния статус на обусловените от проекта засегнати цели на опазване респ. да компенсират унищожените цели на опазване. Компенсаторните мерки на законовите разпоредби относно намесите в околната среда не са мерки за ограничаване на щетите. Значителните въздействия върху целите на опазването на Натура 2000 могат да се компенсират само с мерки за гарантиране на кохерентността (→ тематичен лист 59), които се разглеждат едва след негативен резултат на ОС в рамките на оценката при изключение. Те могат да се предприемат едва тогава, когато е доказано, че са изпълнени останалите предпоставки за разрешаване на проекта по изключение. Мерките за гарантиране на кохерентността не оказват влияние върху резултата на ОС.

Мерките за ограничаване на щетите допринасят за съвместимостта на проекта. Те не са инструмент за поправка на засегнатите елементи на Натура 2000.
Те отговарят на „мерки за предотвратяване и ограничаване на последиците“. Компенсаторните мерки на законовите разпоредби относно намесите в околната среда не са мерки за ограничаване на щетите

Взаимовръзката с „алтернативи“ и „мерки за гарантиране на кохерентността“ се разглежда по-подробно в → тематичен лист 45.

Ограничаване на щетите при източника/ ограничаване на щетите при получателя

От гледна точка на добрата практика най-големият приоритет се отрежда на предотвратяването на въздействия при източника По принцип намаляването на въздействията при получателя е вторият избор. Следната схема на йерархията на възможностите за ограничаване на щетите е взета от т.нар. „Оксфордски документ“ (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2001, стр. 10):

Начин за ограничаване на щетите	Приоритет
Избягване на въздействията при източника	↑
Намаляване на въздействията при източника	
Борба с въздействията на място	
Борба с въздействията при получателя	

Пример: Ограничаване на щетите от обусловени от движението шумови имисии

- Избягване на шумовите емисии при източника: ??
- Намаляване на шумовите емисии при източника: ограничения на скоростта, намаляващ шума пътна настилка (т.нар. „тих бетон“)
- Борба с шумовите имисии на място: защитно ограждение на трасето
- Борба с шумовите имисии при получателя: мерки за защита от шум на сградите

Този пример показва, че на практика не винаги може да се изчерпи пълният теоретичен спектър на ограничаване на щетите. Цялостното избягване при източника не може да се постигне само заради предназначението като път. Разработването на безшумни автомобили би постигнало желаното въздействие, но не става въпрос за мярка, която може да се предприеме от титуляра на проект в рамките на планирането на проекта. Наистина въпреки това трябва да се установи, че в много случаи ограничаването на щетите се разбира само като борба с въздействията при получателя.

Пример: Пресичане на гориста низина с наличие на земноводни

За да се намали разделянето на миграционните маршрути на земноводните, се предлага изграждане на система за насочване на земноводните (ограничаване на щетите при получателя). Чрез изграждането на опори за трасето в участъка през низината ефектът на разделяне може да се избегне изцяло (ограничаване на щетите при източника).

В този случай на първо място са значително по-ниските разходи за системата за насочване на земноводните, въпреки че нейната ефективност за ограничаване на щетите е безспорно по-малка отколкото тази на изграждане на опори, която избягва появата на ефекта на разделяне.

Примерът показва, че икономическите интереси могат да бъдат включени скрити в ОС при определянето на мерките за ограничаване на щетите, въпреки че при тази стъпка трябва да се вземат под внимание само гледни точки за опазване на природата (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 39). Докато за оценката на алтернативи в оценката при изключение е предвидено прозрачно описание на причините за преценката, не се извършва подобна обосновка на избора на мерки за ограничаване на щетите, така че принципът на пропорционалност на разходите в различните проекти се тълкува много различно.

Вземането под внимание на икономическите аспекти на разходите за ефективността от ограничаване на щетите е обект на много жалби, които бяха приети от Европейската комисия. Препоръката да се обмисли първо избягването при източника не е излишна.

Примери

Ограничаването на щетите може да се постигне както по време на изпълнението на проект, така и след неговото приключване. Към „класическите“ мерки спадат

- отказване от създаващи конфликти аспекти на проекта (напр. виадукт вместо прекарване на трасе по насип през речна долина),
- оптимизиране на графика за строителните работи (напр. извън периодите на мътене или времето за почивка на птиците) (по принцип не може да се използва при обширни проекти),
- използване на щадящи строителни методи (напр. отказ от разрушаване на почвения слой в заливната тераса на реките),
- приспособления за избягване на замърсяванията (напр. мерки за защита от шум, пречиствателни съоръжения за водите от пътното платно),
- приспособления за намаляване на ефектите на разделяне (напр. зелени мостове, екологично подходящи съоръжения за пресичане на реки).

Допълнителна информация

Определяне на понятията „мерки за гарантиране на кохерентността“ и „алтернативи“ → тематичен лист 45

Роля на мерките за ограничаване на щетите в ОС → тематичен лист 46

Мерки за ограничаване на кумулативните ефекти с други планове и проекти → тематичен лист 47

Европейска комисия ГД „Околна среда” (2000): НАТУРА 2000- Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Европейска комисия ГД „Околна среда” (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия върху зони от НАТУРА 2000 Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Ноември 2001. *(т.нар. „Оксфордски документ“)*

Sporbeck, O., H. Galhoff & D. Ludwig (2001): Препоръки за изпълнението на оценки на съвместимостта в Северен Рейн- Вестфалия. Изготвени по нареждане на Министерството на околната среда и опазване на природата, селското стопанство и защита на потребителите на провинция Северен Рейн- Вестфалия. Бохум, Ноември 2001.

В Приложение 7 на тези препоръки са посочени примери за мерки за ограничаване на щетите.

Разграничение между мерки за ограничаване на щетите, алтернативи, мерки за гарантиране на кохерентността и компенсаторни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда

- Понятието „алтернатива”
- Взаимовръзката алтернативи – мерки за ограничаване на щетите
- Понятието „мерки за гарантиране на кохерентността“
- Взаимовръзката мерки за ограничаване на щетите – мерки за гарантиране на кохерентността
- Взаимовръзката мерки за ограничаване на щетите – компенсационни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда

Понятието „алтернатива”

Алтернативите и мерките за ограничаване на щетите са важни инструменти, с които се избягват значителните въздействия върху целите на опазването според Директивата за хабитатите и Директивата за птиците. Наистина двата инструмента имат различно значение в рамките на процеса на планиране респ. процедурата по разрешаване:

- Мерките за ограничаване на щетите се разглеждат в ОС за даден проект.
- Доказването за вземането под внимание на алтернативите се извършва в рамките на оценката при изключение (→ тематичен лист 56, → тематичен лист 57).

Понятието „алтернатива“ може да се използва в различни контексти.

В работните документи на Европейската комисия вместо „алтернативи“ се използва понятието „алтернативни решения“. Тяхната цел е:

> „структурата на плана или проекта да се подобри по възможност в началните етапи“.
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 40

> Алтернативните решения „трябва да се определят по правило още в рамките на преценката на съвместимостта, която трябва да се извърши според член 6 алинея 3. Те могат да включват алтернативни терени (трасета при линейните проекти), други мащаби или планове за развитие респ. алтернативни процеси. Трябва да се обмисли и „нулевата опция“.
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 47

На двете цитирани места се използва понятието „алтернативно решение“ в смисъл на възможности за реализирането на проекта, които са проучени и отхвърлени на подготвителния етап на ОС. Към тази категория спадат напр. вариантите, които са обмислени на етапа на определяне на границите.

Понятието „алтернативно решение“ се използва и във връзка с доказателството за оценката на алтернативни решения в оценката при изключение. Това доказателство се изисква наистина в хода на процедурата след определяне на несъвместимостта в ОС, според комисията се касае за доклад за стъпките при планиране, които са предприети преди ОС и са довели до решението за проекта в неговия проверен вид.

Позовавайки се на процедурни основания, доказателството за вземането под внимание на алтернативи се изисква за оценката при изключение. Моментът за разглеждане на алтернативите е решение, което се взема от титуляра на проекта в рамките на управлението на проекта.

Едва когато след определянето на несъвместимостта от ОС започне търсенето на съвместими алтернативи, могат да се получат значителни забавяния при планирането и допълнителни разходи. Това се отнася най-вече за етапа на определяне на границите.

Поради разделения на етапи процес на планиране транспортен проект с определени граници трябва да е принципно съвместим с Директивата за хабитатите, доколкото не са настъпили факти, които трябва отново да се вземат под внимание (напр. ново наличие на значими видове и местообитания, промени в защитената зона) до момента на утвърждаване на плана.

Повече информация за понятието „алтернативи“ в контекста на оценка при изключение има в → тематичен лист 55.

Взаимовръзката алтернативи – мерки за ограничаване на щетите

Алтернативите са възможности за реализиране на проекта, които за разлика от мерките за ограничаване на щетите не могат да се включат в спецификациите на проекта за конкретното планиране на изпълнението, защото те са „алтернативи“ в буквалния смисъл, т.е. „или / или”. Мерките за ограничаване на щетите предлагат модификации на проекта, които не променят значително неговия характер. При изграждането на пресичане на реката тунелът представлява „алтернатива“ на моста, промяната на светлата височина на моста е мярка за ограничаване на щетите.

Определянето на алтернативи и мерки за ограничаване на щетите често пъти не е ясно, защото понятията не се използват последователно в практиката на планиране и разрешаване.

В т.нар. „Оксфордски документ“ (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2001, стр. 32) мерките се представят като „алтернативи“, които трябва да се класифицират всъщност като мерки за ограничаване на щетите. Строителният метод „silent piling“- (набиване без вибрации на шпунтови дъски) се посочва като пример за алтернатива, въпреки че тя се включва изцяло за намаляване на щетите като „неразделен елемент от спецификациите на плана или проекта“ и следователно може да се разглежда като мярка за ограничаване на щетите.

За объркването допринася и обстоятелството, че в някои случаи скъпите мерки за ограничаване на щетите се определят като алтернативи, въпреки че всъщност те могат да се включат в спецификациите на проекта.

Пример: Пресичане на гориста низина със значителна наличност на голям гребенест тритон /Triturus cristatus/ (вид от Приложение II на Директивата за хабитатите)

Поради значителното находище големият гребенест тритон е избран за цел на опазването на защитена зона, която се характеризира с мозайка от стоящи води и влажни гори в низината.

Пресичането на низината се планира на по-големи участъци в насип. За да се намали разделянето на хабитати на големия гребенест тритон, се предлага изграждането на система за насочване на земноводните. Чрез изграждането на опори за трасето в целия участък през низината ефектът на разделяне може да се избегне изцяло.

В този случай на първо място са по-малките разходи за системата за насочване на земноводните, въпреки че нейната ефективност за ограничаване на щетите е безспорно по-малка отколкото тази на изграждането на опори, която избягва появата на ефекта на разделяне.
Изграденото трасе е класифицирано като алтернатива и съответно не е взето под внимание в ОС. Насочващата система за земноводните е класифицирана като почти достатъчно ограничаване на щетите и въздействието е оценено като незначително, въпреки че специалистите проявяват съмнения за ефективността на насочващите системи за големия гребенест тритон.
Не трябва да се извършва оценка при изключение. Не е направено обсъждане на в този случай значително по-съвместимото изпълнение, защото не се е наложила оценка на „алтернативите“.

В посочения пример оценката при изключение може да се избегне само заради това, че въпреки професионалното съмнение ефективността на насочващата система за земноводните е била приета за достатъчна. Резултатът от съответната оценка би бил, че въздействието е значително. Нежеланото разглеждане на „алтернативата“ би било неизбежно. В този случай са направени не само грешки при определяне на мерките за ограничаване на щетите и алтернативите, но и при оценката за потвърждаване на съвместимостта на проекта от гледна точка на опазването на природата, която оценка е направена под натиск.

Извод

Всички аспекти, които са подходящи за избягването респ. намаляването на въздействия върху целите на опазване на защитената зона, трябва да се разглеждат в ОС като мерки за ограничаване на щетите.

Ако ефективността на финансово изгодна мярка за ограничаване на щетите не може да се докаже ясно и убедително, не е допустимо по-скъпа и по-подходяща мярка да се класифицира като „алтернатива“ и да се изключи от ОС.

Понятието „мерки за гарантиране на кохерентността“ → тематичен лист 59

Съгласно чл. 34 ал. 5 на Закона за защита на природата в случай на значителни въздействия от разрешен по изключение проект трябва да се предприемат мерки за гарантиране на връзката с Европейската екологична мрежа „Натура 2000“. Тези мерки се определят едва когато в хода на оценката при изключение се обоснове, че за проекта няма реалистична алтернатива (→ тематичен лист 57) и че проектът може да се разреши въпреки значителните въздействия поради по-важни, наложителни причини (→ тематичен лист 58).

Мерките за гарантиране на кохерентността се определят в процедура след оценката на съвместимостта. Те не трябва да се вземат под внимание за оценката за значителността на въздействията и не оказват влияние върху съвместимостта на проекта. Това е съществената разлика между мерките за гарантиране на кохерентността и компенсационните мерки на законовите разпоредби относно намесите в околната среда.

Мерките за гарантиране на връзката с Натура 2000 се определят в чл. 6 ал. 4 изречение 1 на Директивата за хабитатите като „компенсационни мерки“.

За да се подчертае и терминологичната разлика с компенсационните мерки според законовите разпоредби относно намесите в околната среда, Федералното министерство на транспорта, строителството и регионалното развитие (BMVBW) предпочита наименованието „мерки за гарантиране на кохерентността“. То отговаря на по-краткото и често употребявано понятие „гаранционни мерки“.

За да се изключи объркването с близкото от законовите разпоредби относно намесите в околната среда, но не равнозначно понятие „компенсационна мярка“, в настоящите препоръки се използва понятието „мярка за гарантиране на кохерентността“.

Взаимовръзката мерки за ограничаване на щетите – мерки за гарантиране на кохерентността

Мерките за ограничаване на щетите ограничават негативните въздействия на обусловените от проекта процеси на въздействията върху целите на опазване на защитената зона респ. предотвратяват тяхната поява (→ тематичен лист 44). Задачата им не е да възстановят първоначалния статус на обусловени от проекта засегнати цели на опазването респ. да компенсират унищожени цели на опазването.

Мерките за ограничаване на щетите допринасят за съвместимостта на проекта. Те не са инструмент за поправка на засегнати елементи на Натура 2000.

Мерките за гарантиране на кохерентността възстановяват отново кохерентността на Натура 2000 след приключване на ОС и установена несъвместимост на проекта.

Взаимовръзката мерки за ограничаване на щетите – компенсационни мерки, предвидени от законовите разпоредби относно намесите в околната среда

Вземането под внимание в ОС на компенсаторни мерки според законовите разпоредби относно намесите в околната среда се дискутира оспорвано. Обстойно представяне на проблематиката правят WACHTER & JESSEL (2002: 135 и сл.). В ОС, в които са взети под внимание компенсаторни мерки (компенсационни и заместващи мерки) за оценката на значителността на въздействие, това става чрез класифициране като мерки за ограничаване на щетите.

Някои съдебни решения изхождат от това, че вземането под внимание на компенсационните мерки е възможно при определени условия (срв. решение на Висшия административен съд (BAC) Мюнстер от 11.05.1999 за временните въздействия от строителни работи). Становището на Баварското министерство за защитата на Натура 2000 допуска принципно вземането под внимание на компенсационни и заместващи мерки, доколкото са подходящи от гледна точка на опазване на природата и се считат за гарантирани по отношение на тяхното осъществяване (БАВАРСКО ДЪРЖАВНО МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И ЕКОЛОГИЧНИТЕ ВЪПРОСИ 2000). Според административния съд Олденбург по делото от 26.10.1999 компенсационните мерки са per se подходящи за прекратяване респ. неутрализиране на въздействията върху разглежданите в ОС цели на опазването.

От друга страна Европейската комисия застъпва мнението, че евентуалната в последствие според законодателството по опазване на природата компенсация не е обосновка за липсата на въздействие на проекта (WALLSTRÖM 2000: 626). GELLERMANN (2001а: 174 и сл., 2001б: 506) също обяснява, че мерките за компенсация на въздействията на Натура 2000 могат да се предприемат едва след приключване на ОС в последващата оценка при изключение при условията на чл. 6 ал. 4 на Директивата за хабитатите.

Няколко автори подчертават, че компенсационните мерки, които се определят за разглеждания проект, не могат да се задействат едновременно с настъпването на въздействията, което нарушава забраната за влошаване съгласно чл. 6 ал. 2 на Директивата за хабитатите (срв. HALAMA 2001: 511). Въз основа на §§ 33, 34 на Закона за защита на природата е възможна подобна аргументация.

В повечето по-нови публикации по темата се застъпва мнението, че според законовите разпоредби относно намесите в околната среда компенсационните мерки на проверения проект нямат значение за определянето на значителността на въздействия в ОС (BERNOTAT & HERBERT 2001, GASSNER et al. 2003, WACHTER & JESSEL 2002).

Включването на компенсационните мерки на законовите разпоредби относно намесите в околната среда за оценката на значителността на въздействието в ОС е обект на няколко текущи жалби в Европейската комисия.

Извод

Компенсационните и заместващи мерки на законовите разпоредби относно намесите в околната среда не представляват мерки за ограничаване на щетите и не се вземат под внимание при оценката на значителността на въздействие в ОС.

Тъй като компенсационните и заместващи мерки според законодателството по опазване на природата, които се определят за регламентиране на намесите от същия проект, не са в сила към момента на настъпване на въздействията, не могат да се вземат под внимание мерки, които в бъдеще могат да имат принципно положително въздействие върху засегнатите цели на опазване на защитената зона.

Допълнителна информация

Роля на компенсаторните мерки според законовите разпоредби относно намесите в околната среда в Директивата за хабитатите

Баварско министерство на регионалното развитие и екологичните въпроси (изд.) (2000): обща публикация на Министерството на вътрешните работи, Министерството на икономиката, транспорта и технологиите, Министерството на труда и социалния ред и Министерството на регионалното развитие и екологичните въпроси –Защита на европейската мрежа „Натура 2000“. Министерски бюлетин 13(16), Мюнхен: 544-559.

Bernotat, D. & M. Herbert (2001): Взаимовръзка на оценката съгласно §§ 19в, 19г на Закона за защита на природата с оценката на съвместимостта с околната среда и законовите разпоредби относно намесите в околната среда. – доклад за ОВОС 2/2001: 75-80.

Gassner, E., G. Bendomir-Kahlo, A. Schmidt-Räntsch & J. Schmidt-Räntsch (2003) Закон за защита на природата – Коментар. Издателство C.H. Beck Мюнхен.

Gellermann, M. (2001): Натура 2000. Европейско право за защита на хабитатите и неговото изпълнение във Федерална република Германия. Schr.-R. Природа и право 4, Берлин: Blackwell.

Gellermann, M. (2001): Редът на Директивата за хабитатите и получаващите се от това задължения за изпълнение. – Ново списание за административно право 20(5): 500-506.

Halama, G. (2001): Директивата за хабитатите – непосредствени въздействия върху правото на планиране и Zulassungsrecht. – Ново списание за административно право 20(5): 506-513.

Louis, H. W. & A. Engelke (2000): Закон за защита на природата, второ издание, част 1, Коментар към §§ 1 до 19 и сл. Брауншвайг.

ВАС Мюнстер, решение от 11.5.1999 – 20 B 1464/98.A.K. – NuR 2000, 20(3).

Административен съд Гера, дело от 16.08.1999 – 1 E 2355/98. – NuR 2000, 21(7): 393-396.

Административен съд Олденбург, дело от 26.10.1999 - 1 B 3319/99. - NuR 2000, 21(7): 398-405.

Wachter, T. & B. Jessel (2002): Влияния за разрешаването на проекти в рамките на оценката на съвместимостта. Резултати от оценката на технологичната документация. – Защита на природата и планиране на ландшафта 34(5): 133-138.

Wallström, M. (2000): Недостатъчно изпълнение на Директивата за хабитатите при второто допълнение на Закона за защита на природата и строителния кодекс. – NuR 22(11): 625-627.

Изисквания към мерките за ограничаване на щетите в ОС

- За кои въздействия трябва да се предвидят мерки за ограничаване на щетите?
- Къде в ОС се разглеждат мерките за ограничаване на щетите?
- Степен на конкретизация
- Оценка на ефективността
- Оценка на вероятността за успех
- Контрол на резултатите

За кои въздействия трябва да се предвидят мерки за ограничаване на щетите?

Основната задача на ОС е определянето на съвместимостта респ. несъвместимостта на проекта. В този контекст абсолютно задължителни са само мерките за ограничаване на щетите, които са необходими за постигането на съвместимост, т.е. които се използват за намаляване на въздействията, които в противен случай би трябвало да се оценят като значителни. Те са задължаващи в рамките на съотносимостта. Наистина може да се наложи намаляване – разгледано изолирано – на незначителното въздействие, ако прагът на значителността на въздействие се превиши поради кумулативни ефекти с други планове и проекти (→ тематичен лист 47).

Това не означава, че не се вземат под внимание останалите, нерешаващи за съвместимостта въздействия. Те трябва да се разгледат съгласно чл. 19 ал. 1 на Закона за защита на природата.

В смисъла на добрата професионална практика трябва да се цели избягване респ. максимално ограничаване на всички потенциални щети. Тъй като в някои зони са планирани други транспортни проекти, строгото спазване на принципа на превенция може да има дългосрочно предимство. Колкото по-големи са предишните негативни въздействия (→ тематичен лист 36) за зоната, толкова по-скоро се постига прагът на значителността на въздействие чрез допълнително въздействие. Много от въздействията, които произтичат от транспортните проекти (напр. шумови имисии, бариерен ефект), са трайни. За да не се ограничава отначало възможността за реализация на бъдещите проекти, може да е целесъобразно изключително голямото ограничаване на щетите при всеки отделен проект. Ако е пропуснато възможно ограничаване на щетите при приключен проект, може да е проблематично обосноваването на необходимостта от разрешение за изключение за допълнителен, значителен в резултат на кумулация проект. Такива съображения имат голямо значение за развиващите се в мрежа транспортни системи.

Къде в ОС се разглеждат мерките за ограничаване на щетите?

Според дефиницията, която е формулирана от Европейската комисия, мерките за ограничаване на щетите представляват „неразделен елемент от спецификациите на плана или проекта. Те могат да се предложат от титуляра на проекта и/или да се изискват от компетентните национални органи.“ (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 40).

- ОС на етапа на определяне на границите

  На етапа на определяне на границите задачата на ОС често е да посочи предпоставките, които трябва да са изпълнени за постигане на съвместимостта на проекта. В тази връзка се разработват необходимите мерки за ограничаване на щетите. Към този момент те не могат да са неразделна част от спецификациите на проекта.

  Според предложената примерна структура всички специфични за проекта мерки за ограничаване на щетите се представят в глава 6 във връзка с оценката на въздействия (глава 5). Тази последователност се препоръчва, защото необходимостта от ограничаване на щетите се получава непосредствено от резултатите на оценката на въздействията.

- ОС при процедурата за разрешаване

  Когато при предварителните проучвания са идентифицирани предпоставките за съвместимост на проекта, се препоръчва задължителното включване на разработените мерки за ограничаване на щетите като „неразделни елементи“ в спецификациите на проекта. В този случай те се описват заедно с останалите технически данни на проекта (гл. 3 на примерната структура). Ако всички мерки за ограничаване на щетите са включени в спецификациите на проекта, в оценката се оценяват смекчените при подготвителния етап въздействия. Едновременно с това се проверява ефективността на ограничаването на щетите (виж по-долу). Ако всички необходими респ. възможни мерки са приети като спецификации на проекта и ако проектът не предизвиква вече значителни въздействия, глава 6 може принципно да отпадне.

  Наистина въпреки включването на аспектите за ограничаване на щетите могат да се наложат други мерки.

  – При конкретизирането на проекта в хода на планирането на проекта и изпълнението техническите аспекти, които не са уточнени достатъчно на етапа на определяне на границите, могат да породят нови въздействия, които изискват допълнителни мерки за ограничаване на щетите.

  – Не във всички случаи експертите и титулярите на проектите са постигнали единодушие за обема на мерките за ограничаване на щетите. Дори когато една част от мерките е включена задължително в спецификациите на проекта, е възможно да се наложи описването на други мерки в самостоятелна глава 6 във връзка с оценката на негативните въздействия. В този случай оценката на съвместимостта на проекта трябва да се обвърже с осъществяването на всички описани мерки за ограничаване на щетите.

Степен на конкретизация

Както другите технически данни на проекта, и мерките за ограничаване на щетите трябва да показват степен на конкретизация, която позволява надеждна оценка на тяхната ефективност. Мерките за ограничаване на щетите трябва да се разработят в адекватен мащаб. Ако те са строително-технически, е необходимо тясно сътрудничество между експертите и техническите плановици.

Предложенията за ограничаване на щетите трябва да са съответно конкретни и специфични за територията. Така напр. не е достатъчна препратката към системата за насочване на земноводните от тип X. Конкретното структуриране на системата при засегнатата защитена зона трябва да се опише. Трябва евент. да се посочат периоди, респ. срокове за изпълнение.

Ако при по-ранните етапи на проекта могат да се избират различни варианти и съвместимостта на отделните варианти зависи от ограничаването на щетите, задълбоченото сравнение може да се извърши само, ако към този момент мерките за ограничаване на щетите се планират достатъчно конкретно. Това означава, че в конкретния случай трябва да се уточнят и мерките за ограничаване на щетите до нивото на планиране на проекта респ. изпълнението. В противен случай не може да се провери надеждно тяхната конкретна ефективност (→ тематичен лист 30). Оценката на съвместимостта трябва да се извърши като хипотеза за най-лошия случай /worst-case / без ограничаване на щетите. Установената в нея несъвместимост на няколко варианта би оставила висящи въпросите, които трябва да получат отговор при сравняването на вариантите.

Допълнителният разход, който се получава от конкретизирането на плана, може да се ограничи по принцип до определени участъци. Това се отнася и за участъците, в които вероятно ще се наложат специални технически решения при изграждането на трасето или строителния обект (напр. поради неблагоприятни условия на почвената основа). По принцип в такива случаи видът и обемът на строителните работи не могат да се оценят надеждно с помощта на опитни данни.

Оценка на ефективността

Оценката на ефективността на мярката за ограничаване на щетите предполага ясно представяне на проблема, който трябва да се разреши. Това може да се стане още при описването на въздействията. На тази база трябва да се обясни принципът на действие на предложените мерки и трябва да се извърши оценка на постигнатото намаляване на щетите в конкретния случай.

В делото на Европейския съд от 2 януари 2004 срещу Република Австрия за неспазване на негативния резултат на ОС в случай на значително въздействие върху популацията на ливадния дърдавец на защитената зона "Wörschacher Moos" съдът подчертава следните твърдения от цитираната експертиза:

> „Мерките, които при известни обстоятелства биха могли да намалят причинените от изпълнението на спорния проект смущения, са ефективни само от части, те могат да се реализират трудно и тяхната дългосрочна ефективност е съмнителна.“

Този цитат показва, че е наложително необходима внимателна обосновка на ефективността на предвидените мерки за ограничаване на щетите.

Ако не може да се постигне цялостно избягване на въздействието, след ограничаване на щетите може да остане незначително остатъчно въздействие. Това остатъчно въздействие също трябва да се вземе под внимание при проучването на кумулативните ефекти, въздействието след ограничаване на щетите трябва да се оцени с помощта на същата система за оценка, която е използвана за останалите въздействия (→ тематичен лист 38). В противен случай резултатите на отделните извършени в хода на същата ОС оценки не биха могли да се сравнят.

Ефективността на мярка за ограничаване на щетите трябва да се оцени с помощта на очакваното остатъчно въздействие след изпълнение на мярката.

Тъй като в случай на кумулативни ефекти с други планове и проекти остатъчните въздействия се разглеждат в следващата стъпка на оценката, те трябва да се оценят с помощта на същата система и същите критерии, които се използват за останалите въздействия, разглеждани в ОС.

Оценка на вероятността за успех

В т.нар. „Оксфордски документ“ се изисква оценка на вероятността за успех на предложените мерки (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2001, стр. 30). Това изискване засяга общият проблем за контрол на ефективността на мерките за ограничаване на последиците, който не е специфичен само за Директивата за хабитатите.

За някои „класически“ мерки за ограничаване на щетите при изграждането на транспортни пътища (напр. зелени мостове и отвори на мостове) има изследвания на конкретни случаи (виж по-долу: Допълнителна информация). За някои групи животни като земноводните и прилепите има много указания в съответната специализирана литература. Поради липса на сравнителни данни, в други случаи не е възможно хипотезата за ефективното ограничаване на щетите да се обоснове чрез препратка към успехите в подобни ситуации. Оценката трябва да се обоснове в зависимост от конкретната ситуация според актуалното ниво на информация. Препоръчва се използването на най-съвременните източници за ефективността на мерките, не само като доказателство за вероятен успех, но и за оптимизиране на предложените мерки.

Компенсаторните мерки не представляват мерки за ограничаване на щетите. Въпреки това от проучванията за ефективността на компенсаторните мерки в някои случаи може да се получи индиректна информация, която позволява да се направят изводи за ефективността на мерките за ограничаване на щетите.

Контрол на резултатите

Друго изискване на „Оксфордския документ“ се отнася за контрола на изпълнение на мерките за ограничаване на щетите и за посочването на планираната процедура в случай на пропадане на предвидените мерки (ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2001, стр. 30).

Пример

За да се намалят ефектите на разделяне между две степни зони е изграден зелен мост. За запазване на откритата растителност в района на зеления мост дърветата трябва редовно да се подрязват. В противен случай не е гарантирана дългосрочната ефективност на ограничаването на щетите. В този случай трябва да се посочат компетенциите за мерките за поддръжка.

- Контролът на мерките за ограничаване на щетите по време на етапа на строителство може да се извърши чрез екологичен строителен надзор, който може да се предвиди като спецификация на проекта.
- В случаите, в които липсата на въздействие зависи от дългосрочното ефективно ограничаване на щетите, са необходими конкретни данни за извършването на задължаващ контрол на резултатите.

Допълнителна информация

Дефиниция на понятието → тематичен лист 44

Определяне на други понятия (компенсаторни мерки, алтернативи, мерки за гарантиране на кохерентността → тематичен лист 45

За разглеждането на мерки за ограничаване на кумулативни ефекти с други планове и проекти → тематичен лист 47

Европейски съд, дело от 29.1.2004 – Rs. C-209/02. (Комисия ./. Република Австрия) [Wörschacher Moos]

Европейска комисия / ГД „Околна среда" (2000): НАТУРА 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на член 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

Европейска комисия, ГД „Околна среда" (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия за зони от НАТУРА 2000 .Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Ноември 2001. *(т.нар. „Оксфордски документ")*

Литература по темата за ефективността на мерките и контрола на резултатите (подбор)

Изследвания на конкретни случаи за ефективността на зелените мостове и съоръженията за пресичане

Fuhrmann, M. (2001): Проучвания за ефективността на мерките за защита на земноводните (B49 до Кобленц). Изследване пътно строителство и пътно-транспортна техника, брой 814, 112 стр.

Kneitz, G., H. Zumkowski-Xylander & K. Oerter (1997): Намаляване на ефектите на разделяне при пътното строителство с помощта на пример за пресичане на течащи води респ. отвори на мостове. Заключителен доклад за научно- изследователския проект 02.158.G 94L (издател: Институт по приложна зоология на Университета в Бон).

Kramer-Rowold, E. M. & W. A. Rowold (2001): За ефективността на тунелите при пътищата и железопътните линии. – Информационна служба за защита на природата Долна Саксония 1: 2-58.

Pfister, H. P.; Keller, V., Reck, H. & B. Georgii (1997): Биоекологична ефективност на зелените мостове над транспортните пътища. Заключителен доклад за научно-изследователския проект 02-143R91L (издател: Швейцарска орнитологична станция Земпах).

Опит с контрола на ефективността на мерките при пътно строителство

Tischew, S., B. Rexmann & M. Schmidt (2004): Дългосрочна ефективност на компенсаторните мерки при пътно-строителни проекти (доклад за научно-изследователския проект 02.192/1999/LBG на Федералното министерство на транспорта, строителството и регионалното развитие). – Изследване пътно строителство и пътно-транспортна техника 887 (2004): 1-261.

Schmidt, M., B. Rexmann, S. Tischew & H. Teubert (2004): Компенсационни дефицити за проекти за пътно строителство и заключения за законовите разпоредби относно намесите в околната среда (причини и последствия за практиката – резултати от научно-изследователския проект. – Защита на природата и планиране на ландшафта 36(1): 5-20.

Hassmann, H. (2000): Изисквания за гарантиране, поддръжка и контрол на мерките за управление на ланд-шафта при пътищата. – Информационна служба Долна Саксония 20(3): 127-132.

Изследване на конкретни случаи за екологични проверки на въздействията с помощта на пример за терминала за контейнери в Бремерхафен

Tesch, A. (2001): Екологични проверки на въздействията и техният принос за подобряване на ефективността на законовите разпоредби относно намесите в околната среда – резултати от съпътстващата проекта програма за мониторинг за разширяване на терминала за контейнери в Бремерхафен (CT III). – Територ. планиране 60, Хановер, 308 стр.

Tesch, A. (2003): Екологични проверки на въздействията и техният принос за подобряване на ефективността на законовите разпоредби относно намесите в околната среда. – Защита на природата и планиране на ландшафта 35(1): 5-12.

Опит с контрола на ефективността на мерките при водните пътища

Abel, D. (1998): Контрол на ефективността на компенсаторните мерки с помощта на примери от решения за утвърждаване на плана- за разширяване на средногерманския канал. BfG – Федерална агенция по хидрология (издател): Контрол на резултатите при водните пътища. – съобщение на BfG 18.

Ограничаване на щетите при кумулативни въздействия от взаимодействащи планове и проекти

47

- Необходимост от извънпроектно съгласуване
- Разработване на съвместни мерки
- Включване на резултатите от съгласуването в ОС на проверения проект

Необходимост от извънпроектно съгласуване

Когато въздействията от няколко взаимодействащи планове и проекти заедно с проверения проект превишат прага на значителността на въздействие, първо трябва да се провери дали може да се постигне достатъчно ограничаване на щетите чрез мерки, които зависят от проверения проект.

В някои случаи може да се окаже, че необходимото ограничаване на щетите може да се постигне само чрез съгласувани действия на няколко титуляри на проекти. Такъв е случаят например, когато нито един от засягащите защитената зона проекти не превишава самостоятелно прага на значителността на въздействие, така че принципно никой титуляр на проект не е задължен да намали незначителните последствия от своя проект. Тъй като всеки от засегнатите проекти трябва да определи целия обхват на кумулираните въздействия в ОС, всички проекти – независимо от дела им в „общото въздействие“ – са несъвместими без продължително ограничаване на щетите и съответно са недопустими. В такива случаи трябва да се разработят общи решения.

За такъв процес на търсене на консенсус в момента няма гарантирана административно-правна рамка. Трябва да се изходи от това, че пътят за разрешаване чрез процедура при изключение е открит съгласно чл. 35 на Закона за защита на природата едва тогава, когато се докаже убедително, че са изчерпани всички възможности за ограничаване на щетите.

Възможни са различни формулирани решения. Възможно е пропорционално участие на всички засегнати в общите мерки за ограничаване на щетите. В някои случаи са успешни разговорите около кръглата маса. При проектите, които се преследват от обществени организации, е възможно изготвянето на приоритетен списък. Проектите от второстепенно значение за териториалното развитие могат да останат евент. на заден план.

Поради своеобразието на материята няма достатъчно практически опит, така че не могат да се използват конкретни предложения за разработването на извънпроектни решения.

Разработване на съвместни мерки

Общото ограничаване на щетите предполага, че всички засегнати от различните проекти цели на опазването, процеси на въздействията и въздействия са описани с методи, които водят до сравними помежду си резултати. Тъй като досега в различни ОС често се използват различни процедури за оценка на въздействията, може да се наложи повтаряне на оценките на конкретните случаи по единна схема.

Едва когато има подобна база за всички въздействия в проучваната територия, могат да се разработят мерки за ограничаване на щетите. Това е задължително, когато участниците желаят разпределение на разходите на принципа "замърсителят плаща".

Разработването на обща процедура за ограничаване на щетите представлява извънпланова и извънпроектна задача, която е извън компетентността на отделния титуляр на проекта и затова не трябва да се разработва в ОС на проекта.

Съответните необходими работни стъпки трябва да се извършат в специална съвместно договорена рамка.

Включване на резултатите от съгласуването в ОС на проверения проект

Резултатът от съгласуването се включва в ОС на проверения проект.

Мерките, които са разработени за ограничаване на щетите от кумулативните въздействия, се оценяват с оглед на тяхната ефективност според метода, която се използва за типични за проекта мерки (→ тематичен лист 46).

Извеждането и представянето на тези мерки могат да изискват обстойна информация, когато са включени няколко комплексни проекти. В такива случаи има възможност за посочване на пълно описание в приложението към ОС, докато в основния текст се разглеждат само важните твърдения. Това е особено целесъобразно тогава, когато общото ограничаване на щетите е разработено в рамките на специална поръчка, за която е изготвена писмена пояснителна записка. Тъй като всяка ОС трябва да бъде сама по себе си прозрачна и разбираема, този документ трябва да се приложи към плановата документация.

По принцип не се препоръчва описание на мерките, които след съгласуване са попаднали в компетентността на проверения проект, заедно с останалите типични за проекта мерки (гл. 6 на примерната структура). Причината за тези мерки не може да се обясни разбираемо тук, защото не разглеждат други планове и проекти.

Само когато общата отговорност за общо ограничаване на щетите е заложена в проверения проект, в конкретния случай може да е целесъобразно описването на съответните мерки или като неразделни спецификации на проекта (гл. 3 на примерната структура) или като типично за проекта ограничаване на щетите (гл. 6). Тъй като недостатъчното разглеждане на други планове и проекти е често основание за жалбите, трябва да се обърне внимание на това, че тази точка е документирана съответно в ОС. Затова се препоръчва в точката „мерки за ограничаване на щетите за кумулативни въздействия“ (гл. 7.4) да се посочи поне една обосновка за планираните мерки и да се посочи обща оценка на ефективността с останалите мерки за ограничаване на щетите на проекта.

Допълнителна информация

Според съвременното ниво на информацията няма допълнителна информация, която може да се цитира, по темата.

Таблично обобщение на резултатите от отделните стъпки на оценяването

- Структура и функция на обобщението
- Пример

Структура и функция на обобщението

Значителността на въздействието на проекта се определя на няколко стъпки (→ тематичен лист 38):

1. Най-напред се описват и оценяват въздействията, които се предизвикват от самия проект.

   След това се оценяват евент. остатъчните въздействия след мерките за ограничаване на щетите. Ако не трябва да се вземат под внимание други планове и проекти с кумулиращи въздействия, значителността на въздействието на проекта може да се изведе от оценката на остатъчното въздействие след ограничаване на щетите.

2. Ако трябва да се вземат под внимание други планове и проекти, целите на опазването, които са засегнати от тях, трябва да се подложат на втора стъпка на оценката, при която се описват и оценяват кумулативните въздействия.

3. След това може да се оцени ефективността на другите мерки за ограничаване на кумулираните въздействия. Значителността на въздействието на проекта се определя от оценката на остатъчното въздействие след ограничаване на щетите на всички кумулирани въздействия.

Ако трябва да се вземат под внимание други планове и проекти, резултатът от оценката на съвместимостта се определя едва след няколко стъпки. Най-вече за защитените зони с значителен брой видове и местообитания се препоръчва обобщено представяне на целия процес на оценка в табличен вид.

За разлика от обобщението (→ тематичен лист 53) таблично се посочват и незначителните въздействия. Това е от полза поради следните причини:

- Таблиците в глава 8 (съгласно примерната структура за ОС) дават пълен обзор и могат да се използват за бърза справка респ. за проверка на пълнотата на надграждащите се глава 5 до 7.
- Обзорът е подходящ за бързо идентифициране на съвместно засегнатите цели на опазване както и на важните процеси на въздействията и самите въздействия, когато провереният проект трябва да се включи в бъдещото планиране като друг проект. Отношение към този проблем имат на първо място въздействията, които са били под прага на значителността на въздействие, защото са настъпили и действат на територията като предишни негативни въздействия (→ тематичен лист 36).

Пример

Следният пример пояснява предложената форма на представяне. Таблицата представлява само извлечение от резултатите на оценката за фиктивен проект. За по-голяма прегледност не се посочват всички въздействия, които би трябвало да се разгледат в ОС.

Пресичане с мост на регистрирана като зона от значение за Общността долина от федерален път

Други планове и проекти (→ инструкция 49): изграждане на обиколен път (федерален път), разширяване на спортно съоръжение

Извлечение от резултатите за приоритетното местообитание от типа [91E0] [*Алувиални гори с Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)]

Като характерни видове индикатори (→ инструкция 19) се вземат под внимание

- свързаният с почвата вид бръмбар Z за промените на мястото под новия мост (свойства на почвата, влажност и т.н.)
- характерният за засегнатата гора вид прилепи T за светлинните имисии
- като представители на мътещите птици в гората видовете птици X и Y за шумови имисии.

[91E0] [*Алувиални гори с ***Alnus glutinosa*** и ***Fraxinus excelsior*** (Alno-Padion, Alnion in canae, Salicion albae)]	
1 Предизвикани от проверения проект въздействия	**Степен на негативни-те въздействия**
Имисии на вредни замърсители на въздуха (Ba, Be)	допустима
Светлинни имисии (характерен вид прилепи T) (Ba)	малка
Шумови имисии (характерни видове птици X, Y) (Be)	голяма
Удар на характерни видове птици от автомобили (Be)	голяма
Промяна на структурата на местообитанията под моста (характерен вид бръмбари Z) (A)	голяма
2 Остатъчни въздействия след мерките за ограничаване на щетите	
Шумови имисии (характерни видове птици X, Y) (Be)	допустима
Удар на характерни видове птици от автомобили (Be)	малка
Промяна на структурата на местообитанията под моста (характерен вид бръмбари Z) (A)	допустима
3 Предизвикани от други планове и проекти въздействия	
Изграждане на обиколен път (след мерките за ограничаване на щетите)	
Загуби на площ от нарушаване на границите при застрояване (A)	малка
Шумови имисии (характерни видове птици X, Y) (Be)	допустима
Разширяване на спортното съоръжение (след мерките за ограничаване на щетите)	
Светлинни имисии (характерен вид прилепи T) (Be)	малка
Шумови имисии (характерни видове птици X, Y) (Be)	малка
4 Кумулативни въздействия	
Загуби на площ от нарушаване на границите при застрояване (A)	малка
Промяна на структурата на местообитанията под моста (характерен вид бръмбари Z) (A)	допустима
Удар на характерни видове птици от автомобили (Be)	малка
Шумови имисии (характерни видове птици X, Y) (Be)	голяма
Светлинни имисии (характерен вид прилепи T) (Be)	малка
5 Остатъчни въздействия след мерките за ограничаване на щетите	
Шумови имисии (характерни видове птици X, Y) (Be)	голяма
Общ резултат от оценката: Получават се значителни въздействия за алувиалната гора от шумовите имисии	

Ba: свързано със строителството въздействие, A: свързано със съоръженията въздействие, Be: свързано с експлоатацията въздействие

Реалистичност на алтернативите

57

- Обосновка
- Какви критерии могат да се използват за оценяване на реалистичността?
- Каква тежест трябва да се даде на причините от неекологичен характер (напр. рентабилност) при оценяването на реалистичността?
- Какви последствия има доказването на реалистична алтернатива за разрешаването на проекта, която постига преследваната от проекта цел без или с незначителни въздействия върху зоните по Натура 2000?

Обосновка

Алтернативите с по-малки или без въздействия върху зоните по Натура 2000 не трябва да се избират съгласно чл. 34 ал. 3 на Закона за защита на природата само тогава, когато са „нереалистични“.

Понятието „реалистичност” не е включено в разпоредбите на Директивата за хабитатите и е въведено в германското право едва в рамките на изпълнение на Директивата за хабитатите в чл. 34 ал. 3 на Закона за защита на природата. То се основана на заложения в правото на ЕС принцип на пропорционалност (чл. 5 ал. 3 на договора за ЕО) и е тясно свързано с понятието „обоснованост”.

Ако са оценени всички сериозно взети под внимание алтернативи, при втората стъпка трябва да се реши още дали е реалистична по-съвместимата със зоната алтернатива на проекта и дали трябва да се преследва задължително по-нататък.

Какви критерии могат да се използват за оценяване на реалистичността?

Не може да се посочи фиксиран праг, при който границата на реалистичност винаги се превишава, защото оценката на реалистичността може да се идентифицира само с оглед на конкретния случай при спазване на принципа на пропорционалност (виж по-горе).

Оценката на реалистичността на допълнителните разходи (напр. извънпланови разходи, забавяне във времето) трябва да се измерва винаги според значението на засегнатите общи предмети на опазването. Тя може да се определи по формулата „колкото-толкова“:

Колкото по-голяма е необходимостта от защита респ. представителността и колкото по-сериозно е въздействието върху защитената зона, толкова по-подходящи са допълнителните усилия за защита на Натура 2000. Като мащаб за това могат да се използват най-вече броят и значението на засегнатите местообитания и видове, значителността на въздействие върху целите на опазване и значението на засегнатата защитена зона в рамките на кохерентната мрежа Натура 2000.

Освен това допълнителните разходи са толкова по-нереалистични, толкова по-голяма е ползата от алтернативата с оглед на защитата на мрежата Натура 2000 и спрямо проекта в досега предвидената форма.

Каква тежест трябва да се даде на причините от неекологичен характер (напр. рентабилност) при оценяването на реалистичността?

Причините от неекологичен характер (напр. явните извънпланови разходи за алтернативи) не са принципен критерий за изключване. Решението дали причините от неекологичен характер могат да обосноват нереалистичност трябва да се вземе на принципа на пропорционалност.

Върховният съд гарантира това:

> „Ако целта на планирането може да се осъществи на по-благоприятен терен съгласно концепцията за защита на Директивата за хабитатите или с по-малка интензивност на намесата, тогава титулярът на проекта трябва да използва тази възможност. Не му се предоставя формулирано по някакъв начин съображение. Заради характера му на изключение стриктно спазваната забрана за избягване на въздействията се обосновава от чл. 6 ал. 4 и ал. 1 на Директивата за хабитатите. Само важни причини „от неекологичен характер“ могат да оправдаят след това изключването на възможността за алтернативно решение за сметка на целостта на определената от чл. 4 на Директивата за хабитатите кохерентна система. Титулярът на проекта може да се дистанцира от технически възможна за него алтернатива едва когато тя изисква от него несъответстващи жертви или се оказва значително негативно въздействие върху други обществени интереси.“
>
> (дело на Федералния административен съд от 27.01.2000 за B1, обиколен път Хилдесхайм)

Това схващане се потвърждава и от делото на Федералния административен съд от 27.05.2002 за A 44 (участък I Хесиш Лихтенау / Фюрстенхаген), в което се установява, че рамката на реалистичността се превишава едва тогава, когато допълнителните усилия са извън всяка разумна взаимовръзка с постигнатата с тях полза за природата и околната среда.

Според Европейската комисия по-големите финансови разходи винаги са реалистични:

> „На този етап другите критерии за оценка, като напр. икономически критерии, не могат да се разбират като надделяващи над опазването на околната среда критерии“.
>
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 46

Какви последствия има доказването на реалистична алтернатива за разрешаването на проекта, която постига преследваната от проекта цел без или с незначителни въздействия върху зоните по Натура 2000?

Решението за или против алтернатива не може да се прецени. Когато като резултат от оценката на алтернативи с оглед на тяхната съвместимост със системата от защитени зони Натура 2000 има реалистична алтернатива без или с по-малки въздействия на зоната от Натура 2000, тогава тази алтернатива трябва да се избере задължително. Проектът в първоначално избраната форма не може да бъде разрешен, вече не съществува формулирано по някакъв начин пространство за съображения.

Допълнителна информация

За принципа на пропорционалност

Чл. 5 на договора за ЕО

За работата с критерии от неекологичен характер за оценка при оценката на реалистичност:

Европейска комисия / ГД „Околна среда” (2000): НАТУРА 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на член 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО, стр. 46 и сл. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности·

За рамката на реалистичност

Федерален административен съд, дело от 17.05.2002 – 4 A 28.01 – Федерален конституционен съд 116, 254 = NuR 2002, бр. 12: стр. 739-745
(казус A44, участък I Хесиш Лихтенау / Фюрстенхаген)

Федерален административен съд, дело от 27.01.2000 – 4 C 2/99 – Федерален конституционен съд 110, 302 = NuR 2000: стр. 448-453
(казус B 1, обиколен път Хилдесхайм)

Gassner, E., G. Bendomir-Kahlo, A. Schmidt-Räntsch & J. Schmidt-Räntsch (2003) Закон за защита на природата – Коментар. издателство C.H. Beck Мюнхен.
Реалистични алтернативи: стр. 585 и сл.

Наложителни причини от първостепенен обществен интерес

- Могат ли наложителни причини от първостепенен обществен интерес да се изведат от обосновката на плана?
- Какви критерии могат да се използват при оценяването на наложителни причини от първостепенен обществен интерес?
- Самото наличие на приоритетни местообитания и/или видове в засегната зона изисква ли прилагане на по-строгите извънредни разпоредби на чл. 34 ал. 4 от Федералния закона за защита на природата?
- Какво отношение има наличието на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите и/ или застрашени видове птици при оценяването на наложителни причини от първостепенен обществен интерес?
- Възможно ли е позоваване на наложителни причини от първостепенен обществен интерес и при потенциална защитена зона за птиците?
- Понятията „човешко здраве", „обществена сигурност" и „положителни въздействия върху околната среда"
- Какви последици има становището на Комисията за разрешаването на проекта?

Разрешаването по пътя на оценка при изключение изисква наред с изпълнението на предпоставките по отношение на оценката на алтернативите (→ тематичен лист 55, → тематичен лист 56, → тематичен лист 57) и наличието на наложителни причини от първостепенен обществен интерес съгласно § 34 ал. 3, 4 на Закона за защита на природата.

Предвидено е специално разглеждане, когато проектът засяга зона, в която се срещат приоритетни местообитания и/или видове. Осъществяването на проект, който би имал значително неблагоприятно въздействие върху зоната, е оправдано само тогава, когато посочените наложителни причини от първостепенен обществен интерес са свързани с човешкото здраве, обществената сигурност или с поважни положителни въздействия върху околната среда или когато при наличието на други наложителни причини се поиска становището на комисията преди разрешаването на проекта.

Могат ли наложителни причини от първостепенен обществен интерес да се изведат от обосновката на плана?

Наложителните причини от първостепенен обществен интерес не могат да се изведат само от обосновката на проект. С обосновката на плана се установява само, че съгласно формулираните от съответния специализиран закон цели се получава необходимост от този проект. Проектът по смисъла на законовата цел не е задължително да е неизбежен (Федерален конституционен съд 71, 166, 168 и сл.; Федерален конституционен съд 72, 282).

Какви критерии могат да се използват при оценяването на наложителни причини от първостепенен обществен интерес критерии?

Дали се касае за наложителни причини от първостепенен обществен интерес се определя по същество въз основа на следните съображения:

- Обществените интереси трябва да са **наложително** необходими и да могат да докажат изпълнение на проекта. Те трябва да са не само преобладаващи, но и **наложителни**. Контра-аргументите нямат действително особено значение спрямо „по-сериозните причини“, които говорят за проекта.

- Общественият интерес трябва да е **първостепенен**. Затова е ясно, че не всеки вид от социален или икономически обществен интерес е достатъчен, а винаги трябва да се разглежда в сравнение с особеното значение на защитените от Директивата за хабитатите европейски интереси. Колкото по-голямо е значението на засегнатата зона за кохерентността на европейската мрежа Натура 2000 и колкото по-тежко е въздействието за защитената зона, толкова по-важни трябва да са следователно преследваните с проекта обществени интереси.

  Като мащаби за приноса на зоната за кохерентността могат да се използват конкретните функции на зоната (напр. основно местообитание, зона за прехрана, свързващ елемент и т.н.) за срещащите се видове или местообитания и представителността на популациите (напр. значение за провинцията или национално значение) (FGSV 2002). Във връзка със сериозността на въздействието има разлика дали „само“ едно местообитание на широко разпространен в Германия тип е засегнато от емисии на вещества или дали една от последните находища от разпространен само на местно ниво вид изчезва.

- Проектът трябва да е с **дългосрочен интерес и да е от първостепенно, основно значение за националната или Европейската общност** (напр. включване в трансевропейската транспортна мрежа), за да могат, в зависимост от конкретния случай, в преценката да преобладават европейските интереси за защита на мрежата Натура 2000. На този фон не всяка регионална или дори само местна икономическа причина (напр. разширяване на съществуващ обиколен път) може да оправдае изключение. За това говори „самата предпоставка *наложителни* причини от *първостепенен* обществен интерес“ (STOLLMANN 1999).

Освен това така обоснованият проект трябва да **няма алтернатива**. Ако са възможни реалистични алтернативни решения за постигане на целта, не се касае за „наложителна“ причина.

Самото наличие на приоритетни местообитания и/или видове в засегната зона изисква ли прилагане на по-строгите извънредни разпоредби на чл. 34 ал. 4 от Федералния закона за защита на природата?

Съгласно чл. 34 ал. 4 на Закона за защита на природата в засегната от проекта зона, в която има приоритетно местообитание и/или приоритетен вид, могат да се позоват само съображения във връзка с човешкото здраве и обществената сигурност или във връзка с положителните въздействия върху околната среда или, според становището на комисията, други наложителни причини от първостепенен обществен интерес.

Досега няма утвърдено мнение дали особено сутрогите изисквания на чл. 34 ал. 4 на Закона за защита на природата трябва да се прилагат за разрешаването само тогава, когато срещащите се в зоната приоритетни местообитания и/или видове са действително значително засегнати.

Европейската комисия дава само следното указание в своето тълкуване към чл. 6 на Директивата за хабитатите:

> „Втората подточка на член 6 алинея 4 може да се разбере така, че тя се прилага за всички зони, в които има приоритетни местообитания и/или се срещат приоритетни видове, щом като тези местообитания и видове са засегнати."
>
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 53

Какво отношение има наличието на видове от Приложение IV на Директивата за хабитатите и/ или застрашени видове птици при оценяването на наложителни причини от първостепенен обществен интерес?

На защитата на видовете от директивата на LIFE и видовете от списъка на SPEC (Species of European Concerns) се придава особено значение (→ тематичен лист 23) поради тяхното застрашаване и значение за биоразнообразието в Европа. Видовете от Приложение IV на Директивата за хабитатите трябва да се защитават строго съгласно чл. 12 (животни) респ. чл. 13 (растения) на Директивата за хабитатите в цялата им естествена зона на разпространение (→ тематичен лист 27). Тяхната защита е не по-малко важна от защитата на мрежата Натура 2000, защото според съображенията на Директивата за хабитатите опазването на биологичното разнообразие е декларираната основна цел (→ тематичен лист 25).

Защитата на тяхното наличие трябва да се оцени следователно като важен европейски общ интерес. Когато е засегнато, наличието им може да е от голямо значение за оценката на наличието на наложителни причини от обществен интерес.

Възможно ли е позоваване на наложителни причини от първостепенен обществен интерес и при потенциална защитена зона за птиците?

Потенциалните защитени зони за птиците (→ тематичен лист 3) се подчиняват на по-строгия режим на защита съгласно чл. 4 ал. 4 изречение 1 на Директивата за птиците, който се поражда от чл. 6 ал. 3 и 4 на Директивата за хабитатите едва тогава, когато зоната е обявена за защитена зона за птиците съгласно чл. 4 ал. 1 на Директивата за птиците (дело на Европейския съд от 07.12.2000 за зоната „Basses Corbières"). Този строг режим на защита допуска преодоляване на забраната за влияние и смущаване само в полза на „извънредни причини от обществен интерес" като защитата на човешкия живот и човешкото здраве или защитата на обществената сигурност (дело на Европейския съд от 28.02.1991 за Лейбухт).

Социалните или икономически както и транспортно-икономическите причини не оправдават изключение от забраната.

Понятията „човешко здраве", „обществена сигурност" и „положителни въздействия върху околната среда"

За осъществяването на транспортните проекти съображенията във връзка с човешкото здраве, обществената сигурност или положителните въздействия върху околната среда могат да са определящи само в конкретния случай.

Защитата на човешкото здраве е една от основните цели на екологичната политика на Европейската общност. Според същото схващане положителните въздействия върху околната среда формират категория, която трябва да се впише в основните цели на екологичната политика.

Според LOUIS 2001 понятието „човешко здраве“ включва защитата на живота и живота, както и защитата от епидемии.

Що се отнася до понятието „обществена сигурност“, Комисията посочва делото на Европейския съд по дело C-57/89 „Изграждане на дига в Лейбухт“ от 28.02.1991. Става въпрос за строителни работи за укрепване на дигата в разположения на брега на Северно море залив Лейбухт. Тези работи водят до намаляване на защитена зона за птиците. Като един от принципните въпроси Европейският съд разясни, че при причините, които оправдават намаляване, трябва да се касае за причини от обществен интерес, които имат предимство пред преследваните с директивата екологични интереси. В конкретния случай Европейският съд потвърждава, че опасността от наводнение и защитата на крайбрежието са достатъчно важни причини, които оправдават проекта, докато тези мерки се ограничават до най-необходимото. Обществената сигурност по смисъла на Закона за защита на природата и Директивата за хабитатите обхваща защитата при непосредствено надвиснали или бъдещи опасности (срв. LOUIS 2001).

Даден проект има положителни въздействия върху околната среда, когато той подобрява непосредствено състоянието на околната среда. LOUIS (2001) посочва примера за санирането на пречиствателна станция или сметище. От друга страна за проекти, които имат само индиректно благоприятни въздействия върху околната среда, защото компенсират други по-негативни проекти (напр. релсов път вместо шосе), не могат да се позоват положителни въздействия върху околната среда (също там).

За оценката дали ще настъпи такава ситуация, отговарят компетентните национални органи. В този случай получаването на становище на Комисията формално не необходимо. Препоръчва се отказ от получаването на становище само тогава, когато изтъкнатите причини са от особено значение, тъй като Комисията наблюдава спазването на правото на Общността в рамките на своята контролна функция и в случай на противоречащо на директивите поведение може да предприеме правни стъпки.

Какви последици има становището на Комисията за разрешаването на проекта?

Според своя характер становището на Комисията не е правно обвързващо, тъй като комисията има право на глас, но няма право на вземане на участие в решението. Разрешаването на проекта би било принципно възможно и при негативно становище. В този случай в рамките на вземането на решение трябва да се разгледа аргументацията на Комисията и да се обясни защо проектът трябва да се разреши въпреки това.

Тъй като в случай на негативно становище въз основа на своята оценка на необходимостта и пропорционалността на осъществяване на проекта с оглед на посочената наложителна причина Комисията е установила липса на съгласие с изискванията на правото на Общността, при различно решение за разрешаване тя ще предприеме евентуално правни стъпки (процедура за нарушение на договора). Фактически на становището се придава голямо значение.

Допълнителна информация

Beckmann & H. Lambrecht (2000): Оценка на съвместимостта и уреждане на изключението съгласно чл. 19c на Закона за защита на природата. – списание за екологично право, Година XI. (2000) брой 1: стр. 1-8

Членът съдържа във връзка с коментарите за уреждане на изключението подробни указания за понятието и за изискванията към наложителните причини. Информацията се отнася още за чл. 19в на Закона за защита на природата (стар), който е приет в чл. 34 на актуалната редакция на Закона за защита на природата.

Европейска комисия / ГД „Околна среда" (2000): НАТУРА 2000- Управление на зоните. Разпоредбите на член 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

В глава 5.3.2 и 5.5 за прилагането на член 6 ал. 4 има обстойни коментари за проучването на наложителните причини от първостепенен обществен интерес (стр.48/49, 53 и сл.).

FGSV – изследователско дружество за пътно строителство и транспорт (2002): Предварителни указания за разработването на оценки на съвместимостта при проектирането на пътища. Непубл. работен документ, ноември 2002. Кьолн (FGSV 253).

Във връзка с уреждането на изключението съгласно чл. 34 и сл. на Закона за защита на природата се дават указания за професионалните изисквания към поясняването на наложителните причини от първостепенен обществен интерес и се излагат мащабите за оценка на значението на зона за връзката в мрежата.

Gassner, E., G. Bendomir-Kahlo, A. Schmidt-Räntsch & J. Schmidt-Räntsch (2003) Закон за защита на природата – Коментар. издателство C.H. Beck Мюнхен.

Подробности за причините за изключение: стр. 586 и сл.

Louis, H. W. (2001): Изискванията към оценката на съвместимостта съгласно Директивата за хабитатите в изпълнение на чл.чл. 19а и сл. на Закона за защита на природата. – доклад за ОВОС, Година XV. брой 2/2001: стр. 61-66

Членът съдържа на страница 65 указания за проучване на наложителните причини от първостепенен обществен интерес и пояснения на понятията „човешко здраве", „обществена сигурност" и „положителни въздействия върху околната среда".

Stollmann, F. (1999): Правни въпроси за оценката на съвместимостта. – Природа и ландшафт, година 74. (1999) брой 11, стр. 473-477

Членът съдържа на страница 476 указания за понятието „наложителни причини от първостепенен обществен интерес" и за изискванията за поясняване на тези причини Информацията се отнася още за чл. 19в ал. 3, 4 на Закона за защита на природата (стар), който е приет дословно в чл. 34 ал. 3, 4 на актуалната редакция на Закона за защита на природата.

Съдебни решения

Дело на Федералния административен съд от 22.03.1985 – 4 C 15.83 - Федерален конституционен съд 71, 166, 168 и сл.:

Планирането на федерални пътища трябва да отговаря според обосновката на плана на законовото предназначение (обосновка на плана) .Тази предпоставка е изпълнена, когато проектът, измерено според целите на федералния закон за изграждане на федерални пътища, е разумно наложен. Планирането на потребността от федерални пътища, както е определено в законите за разширяване на пътищата, не съдържа нито материално-правна обосновка на плана за строителството на определени пътища, нито придава на борещите се за такъв проект планирани интереси допълнителна правна сила за налагане спрямо противопоставящите се интереси.

Дело на Федералния административен съд от 06.12.1985 – 4 C 59.82 - Федерален конституционен съд 72, 282:

Утвърждаването на плана е законосъобразно само тогава, когато проектът е обективно необходим поради причини от обществен интерес (обосновка на плана). Съдебната проверка на обосновката на плана не е ограничена по принцип, а само по отношение на отделните фактори, доколкото бъдещите разработки се подкрепят с прогнози, или доколкото в съобразената с транспорта необходимост от включване са залегнали разпоредби за териториалното планиране.

Европейски съд, дело от 28.02.1991 – дело C-57/89) (Комисия ./. Федерална република Германия) [Лейбухт] = NuR 1991: стр. 247 и сл.

Строгият режим на защита на чл. 4 ал. 4 на Директивата за птиците допуска преодоляване на забраната за влияние и смущаване само в полза на „извънредни причини от обществен интерес“ като защитата на човешкия живот и човешкото здраве или защитата на обществената сигурност (тук: защита на крайбрежието).

Европейски съд, дело от 7.12.2000 – дело C-374/98 (Комисия ./. Франция) [Basses Corbières] = NuR 2001: стр. 210 и сл.

Потенциалните защитени зони за птиците се подчиняват на по-строгия режим на защита съгласно чл. 4 ал. 4 изречение 1 на Директивата за птиците, който се поражда от чл. 6 ал. 3 и 4 на Директивата за хабитатите едва тогава, когато зоната е обявена за защитена зона за птиците съгласно чл. 4 ал. 1 на Директивата за птиците.

Мерки за гарантирането на кохерентността

- Дефиниция
- Взаимовръзка между мерките за гарантиране на кохерентността и компенсаторните мерки, предвиждани в законовите разпоредби относно намесите в околната среда
- Изисквания към мерките за гарантиране на кохерентността
- Планиране на мерките за гарантиране на кохерентността
- Съдържание и обхват на описанието

Дефиниция

Ако проект получи разрешение въпреки негативния резултат от оценката на съвместимостта след оценка на причините за изключение, съгласно чл. 34 ал. 5 на Закона за защита на природата трябва да се предприемат мерки за гарантиране на кохерентността. Според съответната формулировка в чл. 6 ал. 4 на Директивата за хабитатите страната-членка трябва да предприеме всички необходими мерки, за да гарантира защитата на глобалната кохерентност на Натура 2000.

Мерките за гарантиране на кохерентността на Натура 2000 се определят в чл. 6 ал. 4 изречение 1 на Директивата за хабитатите като компенсационни мерки. В чл. 34 ал. 5 на Закона за защита на природата се говори за мерки, които са необходими „за гарантиране на връзката с Европейската екологична мрежа Натура 2000“. Поради възможното объркване с близкото от законовите разпоредби относно намесите в околната среда, но не равнозначно понятие „компенсационна мярка“ в настоящата експертиза компенсационните мерки се определят съгласно чл. 6 ал. 4 на Директивата за хабитатите като „мерки за гарантиране на кохерентността“.

Мерките за гарантиране на кохерентността не трябва да се приравняват към мерките за ограничаване на щетите (→ тематичен лист 45). Последните отговарят на мерките за предотвратяване и ограничаване на последиците и се вземат под внимание при оценката на значителността на въздействията. За разлика от тях мерките за гарантиране на кохерентността се предприемат принципно **след определянето на несъвместимостта** на проекта и не променят факта, че въздействията са значителни. Мерките за гарантиране на кохерентността са „последния изход“ (Европейска комисия 2000, стр. 49), за да се възстанови кохерентността, когато проект се разреши въпреки това след оценка на изпълнението на строгите условия за изключение.

Като мерки за гарантиране на кохерентността могат да се вземат под внимание следните мерки:

> – „създаването на местообитание в друга или разширена зона, която трябва да се включи в мрежата Натура 2000;
>
> – подобрения на местообитание в част на зоната или в друга зона на Натура 2000, и то пропорционално на загубата, която се е получила от проекта;
>
> – по изключение заявяване на нова зона според Директивата за хабитатите.“
>
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 50

Взаимовръзка между мерките за гарантиране на кохерентността и компенсаторните мерки, предвиждани в законовите разпоредби относно намесите в околната среда

Мерките за гарантиране на кохерентността съгласно чл. 34 ал. 5 на Закона за защита на природата и компенсационните мерки съгласно чл. 19 ал. 2 на Закона за защита на природата не трябва да се приравняват нито професионално, нито правно (HALAMA 2001). В конкретния случай е възможно компенсационните мерки да са подходящи и като мерки за гарантиране на кохерентността. Поради спецификата на мерките за гарантиране на кохерентността те трябва да се развиват и реализират самостоятелно. Едва на втора стъпка може да се оцени дали се получава съгласуваност.

Изисквания към мерките за гарантиране на кохерентността

Мащаб за определянето на мерките за гарантиране на кохерентността са въздействията на благоприятния консервационен статус върху целите на опазване респ. на решаващите за тях елементи на зоната по Натура 2000. Мерките трябва да гарантират, че приносът на зоната за опазване на благоприятния статус на засегнатите местообитания и видове остава запазен в рамките на засегнатия биогеографски регион (Европейска комисия 2000, стр. 50).

Като мерки за гарантиране на кохерентността трябва да се поставят следните изисквания:

- Те трябва да са преценени според **специфичните изисквания на местообитанията и видовете**, върху които се оказва негативно въздействие.

  Празнината, която се получава от значителното въздействие на местообитание или вид в кохерентната до днес мрежа, може да се запълни само като се предприемат конкретни мерки специално за това местообитание респ. за този вид.

- Те трябва да могат да компенсират въздействията на **функционалните връзки**.

  Засегнатите райони изпълняват определени функции в екологичната структура на защитената зона, а в някои случаи и извън границите на защитената зона за други зони по Натура 2000 (→ тематичен лист 26). Затова компенсацията трябва да възстанови тези специфични функции. Така се получават ограничения по отношение на избора на място. Напр. новите развити за животински вид хабитати трябва да са разположени и създадени така, че да могат действително да се постигнат за този вид. Когато се създават нови територии за прехрана за вид птици, трябва да се докаже, че териториите предлагат и точната храна, която е необходима за този вид.

- Те трябва да компенсират загубите на местообитания и видове **в същия размер**, в който са били засегнати.

  Понятието „обхват“ трябва да се тълкува не само от гледна точка на количеството, но и на качеството. За да се компенсира загубата на територия от местообитание, която се намира в благоприятен консервационен статус, може да е необходима значително по-голяма територия. Това се отнася най-вече за местообитанията и хабитатите на видове, които трябва да се развият за по-дълги периоди, преди да покажат качество, което е сравнимо с това на засегнатите райони на защитената зона. Необходимостта от компенсация трябва да се определи – както и оценката на въздействията – във връзка с целта на опазване и защитената зона.

  За определяне на необходимостта от компенсация и обезщетение в законовите разпоредби относно намесите в околната среда федералните провинции издадоха разпоредби, които се основават на прилагането на зависещи от биотопа коефициенти или фактори на стойността. За определянето на необходимостта от мерки за гарантиране на кохерентността не е целесъобразно зависещо от типа изчисляване на територии, тъй като в центъра на вниманието е конкретният случай с неговите конкретни качествени, структурни и функционални характеристики.

- Те трябва да се извършват в рамките на **същия биогеографски регион** и да гарантират, че и в бъдеще ще е гарантиран благоприятен консервационен статус на засегнатите местообитания и видове в биогеографския регион.

В Германия границите между континенталния и атлантическия биогеографски регион следват разделението на естествената структура. В северозападна Германия те отговарят на геологичните основни блокове (максимално придвижване на глетчерите) и пресичат местообитания и хабитати със същите екологични характеристики. Някои защитени зони се намират в двата биогеографски региони. От гледна точка на много местообитания и видове тези граници са произволни. Тъй като всяка граница може да се окаже произволна при по-подробно разглеждане, не е целесъобразно воденето на принципна дискусия за границите на биогеографските региони. В преходните зони между двата биогеографски региона се препоръчва да се избере от екологична гледна точка най- подходящото място за извършване на мерки, дори когато то се намира в съседния регион. По правило мерките трябва да се предприемат наистина в региона, в който се появи въздействието.

- Те трябва да въздействат по правило към **момента**, в който настъпва въздействието върху зоната.

Мерките за гарантиране на кохерентността трябва да могат да функционират по правило в този момент, в който настъпва въздействието върху засегнатата зона.

> „Изграждането на благоприятно за засегнатите видове птици местообитание може да се приеме съответно при условие, че планираната зона е на разположение в момента, тъй като засегнатата зона губи своята екологична стойност.“
> Европейска комисия 2000, стр. 49

Изключението е възможно само тогава, когато може да се докаже, че поради причини от гледна точка на опазване на природата не е необходима едновременност на компенсацията, за да се гарантира приноса на зоната към мрежата Натура 2000. Пълното функциониране на гарантирането на кохерентността към момента на въздействието е напр. наложително необходимо, когато са засегнати видове, при които смущенията в едно поколение застрашават съществуването на популацията. В такива случаи трябва да има задължителна свързаност на необходимите условия на живот.

Периодът от време (т. нар. time lag) между настъпването на значително въздействие и пълното функциониране на мерките за гарантиране на кохерентността трябва да се съкрати максимално възможно.

Той може принципно да се съкрати, като се започва с тяхното изпълнение още преди окончателното разрешаване на проекта. Когато още при определянето на границите на проект за пътно строителство се забележат вероятни въздействия, има няколко години за идентифициране и предприемане на съответните мерки. При предоставянето на необходимите финансови средства и при сключването на евент. необходимите договори могат да възникнат проблеми, които могат да се решат трудно. Въпреки това примерът с предпочетеното изпълнение на мерки за гарантиране на кохерентността за A26 в Долна Саксония показва, че в някои случаи финансовите и технологични препятствия могат да се преодолеят.

В конкретния случай трябва подробно да се разгледат последиците от временния дефицит до пълното функциониране на мерките от гледна точка на опазването на природата. В конкретния случай може да се изложи напр., че още не изцяло развито местообитание ще компенсира със сигурност настъпилите загуби след период от време, който трябва да се посочи. Може да се обясни напр., че междувременно няма опасност от щети за необработените части на местообитанието (напр. от неизползване на минималните ареали на характерните видове в местообитанието) и че заселването на новите местообитания ще се извърши от оставащите територии.

В рамките на законовите разпоредби относно намесите в околната среда съгласно чл. 19 на Закона за защита на природата, междувременните функционални дефицити често се „компенсират“ като се увеличава размерът на територията. В конкретния случай този подход може да е целесъобразен за определянето на мерки за гарантиране на кохерентността (напр. компенсация на въздействието на напълно функционираща буферна зона чрез създаване на значително по-широк пояс от територии, които още не изпълняват оптимално буферната функция). В други случаи е под въпрос дали загубата на територии на местообитанието в благоприятния консервационен статус може да се компенсира чрез по-голяма територия в неблагоприятен и само с ограничен потенциал за развитие консервационен статус.

- Те трябва да са безспорно **конкретно изпълними**.

Ефективността на предприетите мерки за гарантиране на кохерентността трябва да се изложи разбираемо. Тя се основава на хипотези и прогнози на въздействието, които трябва да се обяснят в конкретния случай на разглеждания участък от ландшафта. Когато има информация за успеха на подобни мерки в подобна ситуации, тя трябва да се включи в описанието.

Конкретната изпълнимост включва и наличието на необходимите територии и средства за реализиране на мерките.

- Те трябва да са **правно обвързващи** и не трябва да се разбират просто като декларация за намеренията.

Мерките за гарантиране на кохерентността спадат към условията за разрешаване на даден проект със значителни въздействия. Затова те имат правно-обвързващ характер. Тяхното изпълнение трябва да се осигури чрез съответните разпоредби.

Нито Директивата за хабитатите нито Законът за защита на природата уреждат компетенциите за изпълнението на мерките за гарантиране на кохерентността. Логично е прехвърлянето на компетентността както в законовите разпоредби относно намесите в околната среда на титуляря на проекта.

- Те трябва да **са включени** респ. да се включват **в мрежата Натура 2000**.

Когато в хода на мерките за гарантиране на кохерентността се разширяват съществуващите защитени зони респ. се дефинират нови зони, новите територии трябва да се включат в мрежата Натура 2000. Затова те трябва официално да се обявят допълнително респ. да се регистрират.

За тях важат всички защитни разпоредби на Директивата за хабитатите респ. Директивата за птиците, включително задължението за оценка на съвместимостта на бъдещите планове и проекти.

С включването в Натура 2000 мерките за гарантиране на кохерентността стават задължителни елементи на управлението на зоните.

Резултатите от контрола на резултатите трябва да са подготвени така, че да могат да се включат в докладите, които трябва да се изготвят в рамките на задълженията по докладване съгласно чл. 17 на Директивата за хабитатите (→ тематичен лист 17). Това не означава, че ритъмът и обемът на контрола на резултатите трябва да съвпадат с програмите за мониторинг, които се извършват от компетентните природозащитни органи във всички зони по Натура 2000. В зависимост от вида на предприетите мерки може да е уместен по-интензивен мониторинг. Това се отнася най-вече за мерките, които се извършват за видовете, на които досега не е обърнато внимание в законовите разпоредби относно намесите в околната среда и за които почти няма опит за изпълнението и ефективността на компенсационните мерки.

Планиране на мерките за гарантиране на кохерентността

Мерките за гарантиране на кохерентността се планират в райони, които вече са част от Натура 2000 или се включват в Натура 2000, т.е. в зони, за чието управление са компетентни природозащитните органи. Затова тяхното планиране трябва да се съгласува с природозащитните органи и с разпоредбите на плановете за управление на съществуващите зони. Това е задължително необходимо поради следните причини.

От една страна мерките за гарантиране на кохерентността трябва да са съвместими с целите на опазване и целите на развитие на засегнатите от планирането зони.

От друга страна мерките за гарантиране на кохерентността трябва да се реализират **допълнително** към предвиденото изпълнение на мерките, които трябва да се предприемат съгласно Директивата за хабитатите респ. Директивата за птиците. Според Европейската комисия трябва да се вземат под внимание само мерки,

> „за които към момента на изготвяне на биогеографския списък не е забелязана задължителна необходимост в рамките на тази директива*“
>
> ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ 2000, стр. 50
> *тук Директивата за хабитатите

Това означава от една страна, че мерките трябва да излязат извън задълженията на плана за управление на зоната (→ тематичен лист 16) (Европейска комисия 2000, стр. 48). Понастоящем за голяма част от зоните по Натура 2000 няма още конкретни и задължителни планове за управление. Затова в много случаи не е възможно правнообвързващото определяне на мерките, които излизат извън такъв план. Ако трябва да се вземат решения за мерките за поддържане и развитие въз основа на предварителни хипотези извън бъдещия план за управление за зоната, трябва да е ясно, че те действително трябва да се разбират като допълнителни мерки. Само така могат да се вземат мерки срещу погрешното твърдение, че споразуменията за управление на зоните не са дефинирани под неговата възможна рамка с цел да се предостави възможност за изпълнение на компенсационните мерки.

Съдържание и обхват на описанието

Европейската комисия не формулира конкретни разпоредби за формата и съдържанието на описанието. Подадената планова документация трябва да е подходяща за проверката на изпълнението на посочените по-горе изисквания. Задачата на представянето на мерките за гарантиране на кохерентността е да формулира конкретни решения за всички значителни въздействия, които са определени в ОС. Тяхната степен на подробност трябва да отговаря във всички точки на подробността на ОС.

Ако се планират мерки за гарантиране на кохерентността в няколко зони, се препоръчва за всяка отделна мярка да се изготви самостоятелно описание. Когато трябва да се създаде свързваща структура чрез отделни мерки на различни терени, след подробното представяне на отделните мерки трябва да се разгледа отделно свързващата функция.

Мерките трябва да се представят по принцип картографски в мащаб 1:5.000. Трябва да се изясни пространствената връзка със зоната за намеса в околната среда. Ако се създава напр. ново място за почивка по миграционния маршрут на птиците, може да се наложи допълнително описание в по-малък мащаб. При строителните мерки (напр. отводняване при повторното заблатяване на коригирано мочурище) могат да се наложат подробни работни чертежи.

Описването на мерките за гарантиране на кохерентността трябва да включва следните точки:

1	**Описване на вида и обема на въздействията, които трябва да се компенсират**

За база се използват резултатите на ОС. Посочват се обусловените от проекта и кумулацията въздействия.

Описанието трябва да разглежда подробно всички значителни въздействия на консервационния статус на засегнатите видове и местообитания. Важните критерии на консервационния статус, които са използвани за оценката на въздействията, трябва да се обяснят тук (напр. загуба на площ, намаляване на популацията, ограничаване на възможността за възстановяване, загуба на определени функции, определени характерни видове за местообитания и т.н.).

От тази информация трябва да става ясно кои специфични загуби трябва да се компенсират от планираните мерки.

2	**Тип и вид на мярката за гарантиране на кохерентността**

Обяснява се дали при планираните мерки се касае за мерки

- в съществуващата зона,
- за разширяване на съществуващата зона,
- за заявяване на нова зона.

Освен това трябва да се посочи дали целта на мерките е създаване на местообитания респ. хабитати за видовете или особена поддръжка респ. развитие.

3	**Описание на текущия статус на зоната за изпълнение**

Описанието на текущия статус трябва да съдържа подробна информация за видовете и местообитанията в зоната. Важните за планирания компенсационен ефект местни параметри и структурни характеристики трябва да се опишат.

4	**Описание на планираните мерки**

Планираните мерки трябва да се опишат в детайли. Евент. трябва да се приложат планове на строителните работи в малък мащаб включително графика за изпълнение. Тъй като по принцип мерките се изпълняват в екологично чувствителни райони, като спецификация на проекта трябва да се предвиди редовен екологичен строителен надзор.

Видът и ритъмът на мерките за поддържане и развитие трябва да се посочат точно.

5	**Прогноза на ефективността**

Ефективността на мерките трябва да се обоснове разбираемо. Трябва да се установи ясната връзка със съответните цели на опазването (виж по-горе точка 2).

За целта може да се разгледа напр. местната пригодност на зоната за изпълнение, функционалните връзки (достъпност на териториите за засегнатите животни, разположение по миграционния маршрут на мигриращите птици и т.н.).

Доколкото се планират мерките в съществуваща зона от Натура 2000, трябва да се докаже, че тяхното изпълнение не може да окаже негативно въздействие върху други цели на опазването на съществуващата зона.

Накрая трябва да се направи реалистична оценка на момента, в който трябва да се очаква пълната ефективност на мерките за гарантиране на кохерентността.

6 Гаранция на изпълнението

Трябва да се представи доказателство за гаранцията на изпълнението.

В тази връзка могат да са уместни напр. данни за наличието на необходими територии, за правните процедури относно водите, договорни споразумения за мерките за поддръжка, правни разпоредби за лова и т.н.

7 Описание на контрола на резултатите

За контрола на ефективността на мерките за гарантиране на кохерентността е необходим специфичен мониторинг. Необходими са конкретни данни за вида, обхвата и ритъма на мониторинга. Трябва да се разгледат евент. необходимите насрещни мерки в случай на неуспех на мерките. Документът трябва да подчертава, че тези насрещни мерки трябва да се класифицират като задължаващи (евент. чрез определяне на нивото на утвърждаване на плана).

Зоната за изпълнение е елемент на Натура 2000 и като такава се подчинява на задълженията по докладване съгласно чл. 17 на Директивата за хабитатите. Резултатите от контрола на резултатите се предават на компетентните природозащитни органи, които са компетентни за управлението на зоните.

Допълнителна информация

Европейска комисия / ГД „Околна среда" (2000): НАТУРА 2000 - Управление на зоните. Разпоредбите на чл. 6 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО. Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности.

В глава 5.4 има указания за компенсационните мерки, за тяхното съдържание, значението им за „глобалната кохерентност" на мрежата Натура 2000 както и за уведомяването на Комисията. В Приложение IV на документа е формулярът за изпращане на информация на комисията.

Европейска комисия ГД „Околна среда" (2001): Оценка на съвместимостта на планове и проекти със значителни въздействия за зони от НАТУРА 2000. Методически принципи в изпълнение на разпоредбите на член 6 алинеи 3 и 4 на Директивата за хабитатите 92/43/ЕИО.

В глава 3.4.3 се разглежда оценката на компенсационните мерки с помощта на конкретни примери.

FGSV – изследователско дружество за пътно строителство и транспорт (2002): Указания за разработването на статии за оценката на съвместимостта при проектирането на пътища. Непубл. работен документ, ноември 2002. Кьолн (FGSV 253).

Halama, G. (2001): Директивата за хабитатите – непосредствени въздействия върху правото на планиране и разрешаване. – Ново списание за административно право 20(5): 506-513.

LANA – работно дружество за защита на природата, управление на ландшафта и възстановяване (2002): изложение на принципите за законовите разпоредби относно намесите в околната среда съгласно чл.чл. 18-21 на Закона за защита на природата. Юни 2002. Непубл.

Изискванията от гледна точка на опазване на природата, които са описани в изложението на принципите, могат да се използват по същество и за мерките за гарантиране на кохерентността. Наистина има разлики по отношение на правните предпоставки.

Wachter, T. & B. Jessel (2002): Влияния върху разрешаването на проекти в рамките на оценката на съвместимостта. Резултати от оценка на технологичната документация. – Защита на природата и планиране на ландшафта 34(5): 133-138.

Авторите разглеждат критично компенсационните мерки на законовите разпоредби относно намесите в околната среда и мерките за гарантиране на кохерентността в административните разпоредби на някои федерални провинции. В члена се цитират важни дела по темата.

Литература по темата контрол на резултатите (подбор)

Следните източници разглеждат само мерки, които са реализирани в рамките на законовите разпоредби относно намесите в околната среда. Поради своеобразието на материята няма общо достъпни публикации за контрола на резултатите на компенсационните мерки в съответствие с Директивата за хабитатите. Тъй като може да има пресичане на мерките за гарантиране на кохерентността и компенсаторните мерки, се посочват следните проучвания.

Опит за контрола на ефективността на мерките при пътното строителство

Schmidt, M., B. Rexmann, S. Tischew & H. Teubert (2004): Компенсационни дефицити при проекти за пътно строителство и заключения за законовите разпоредби относно намесите в околната среда (причини и последици за практиката – резултати от научно-изследователски проект. – Защита на природата и планиране на ландшафта 36(1): 5-20.

Tischew, S., B. Rexmann & M. Schmidt (2004): Дългосрочни ефективности на компенсаторните мерки при проекти за пътно строителство (доклад към научно-изследователския проект 02.192/1999/LBG на федералното министерство на транспорта, строителството и регионалното развитие). – Изследване пътно строителство и пътно-транспортна техника 887 (2004): 1-261.

Hassmann, H. (2000): Изисквания за гарантиране, поддръжка и контрол на мерките за управление на ландшафта по пътищата. – Информационна служба Долна Саксония 20(3): 127-132.

Изследване на конкретни случаи за екологичните проверки на въздействията с примера за терминала за контейнери в Бремерхафен

Tesch, A. (2001): Екологични проверки на въздействията и техният принос за подобряване на ефективността на законовите разпоредби относно намесите в околната среда – резултати от съпътстващата проекта програма за мониторинг за разширяване на терминала за контейнери в Бремерхафен (CT III). – Територ. планиране 60, Хановер, 308 стр.

Tesch, A. (2003): Екологични проверки на въздействията и техният принос за подобряване на ефективността на законовите разпоредби относно намесите в околната среда. – Защита на природата и планиране на ландшафта 35(1): 5-12.

Опит за контрола на ефективността на мерки при водните пътища

Abel, D. (1998): Контрол на ефективността на компенсаторните мерки с помощта на примери от решения за утвърждаване на плана-за разширяването на средногерманския канал. BfG – Федерална агенция по хидрология (издател): Контрол на резултатите при водните пътища. – съобщение на BfG 18.

Приложение 1.9

Ръководство по Член 6(4) от „Директивата за Хабитатите” 92/43/ЕЕС

Разяснение на понятията: алтернативни решения, основателни причини от най-висок обществен интерес, компенсаторни мерки, цялостна свързаност (кохерентност), становище на Комисията

януари 2007

Настоящото ръководство трябва да се чете заедно с книжката издадена от Европейската Комисия през 2000 и озаглавена "Управление на зоните от Натура 2000. Разпоредбите на Член 6 от Директивата за Хабитатите 92/43/ЕЕС". Настоящият документ има за цел да доразвие и замести раздела за Член 6(4) в тази по-ранна публикация. Документът отразява само гледните точки на службите на Комисията и няма задължителен характер.

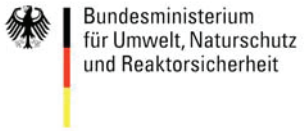

Превод на български: Красимира Демерджиева.
Редакция: Симеон Марин,Таня Георгиева Шнел, Христо Николов.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
Guidance document on Article 6(4) of the Habitats Directive 92/43/EEC. Clarification of the concepts of: alternative solutions, imperative reasons of overriding public interest, compensatory measures, overall coherence, opinion of the Commission. January 2007. European Commission. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: Krasimira Demerdzhieva.
Editing: Simeon Marin, Tanya Gerogieva-Schnell, Hristo Nikolov.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Съдържание

1.1. Текстът.....2

1.2. Обхват.....2

1.2.1. Основен обхват.....2

1.2.2. Временен обхват.....4

1.3. Основни съображения.....4

1.3.1. Проучване на алтернативни решения.....6

1.3.2. Проучване на основателни причини от най-висок обществен интерес.....7

1.4. Приемане на компенсаторни мерки.....11

1.4.1. Какво се има предвид под „компенсаторни мерки" и кога трябва да се разглеждат такива?.....11

1.4.2. "Цялостна свързаност" на мрежата Натура 2000.....12

1.4.3. Цел и основно съдържание на компенсаторните мерки.....15

1.4.4. Какво да се включи в програмата с компенсаторни мерки?.....18

1.5. Критерии за изготвяне на компенсаторни мерки.....19

1.5.1. Целева компенсация.....19

1.5.2. Ефективна компенсация.....20

1.5.3. Техническа приложимост.....21

1.5.4. Мащаб на компенсацията.....21

1.5.5. Местоположение на компенсаторните мерки.....22

1.5.6. Определяне на времето за компенсация.....23

1.5.7. Дългосрочно изпълнение.....24

1.6. Кой покрива разходите по компенсаторните мерки?.....25

1.7. Информация до Комисията за компенсаторните мерки.....25

1.8. Какво се случва със зони, съдържащи приоритетни хабитати и/или видове?.....27

1.8.1. За кои зони се отнася.....27

1.8.2. Понятията "човешко здраве", "обществена безопасност" и "изключителни ползи за околната среда".....28

1.8.3. Приемането на становището на Комисията – неговите последици 29

1.1. Текстът на Член 6.4 от Директивата за Хабитатите

"Ако, въпреки наличието на негативна оценка на последиците за зоната и при липсата на алтернативни решения, даден план или проект трябва въпреки всичко да бъде изпълнен по основателни причини от най-висок обществен интерес, включително такива от социален и икономически характер, Държавата Членка трябва да предприеме всички необходими компенсаторни мерки, за да гарантира, че цялостната свързаност (кохерентност) на Натура 2000 е защитена. Тя трябва да информира Комисията за предприетите компенсаторни мерки.

Когато въпросната зона съдържа приоритетен тип природно местообитание и/или приоритетен вид, единствените съображения, които могат да бъдат повдигнати, са онези свързани с човешкото здраве или обществената безопасност, или ползи от съществено значение за околната среда или, след становище на Комисията, други основателни причини от най-висок обществен интерес".

1.2. Обхват

1.2.1. Основен обхват

Тази клауза представлява част от процедурата по оценка и възможно одобрение, от компетентните национални власти, на планове и проекти, които биха могли да засегнат специална консервационна зона (SAC), специална защитена зона (SPA) или територия от значение за Общността (SCI)[1]. Възникват две основни съображения:

- От една страна, тя се отнася за изключения от общото правило на Член 6(3), според който одобрение може да се дава само на планове или проекти, които не засягат целостта на въпросната(ите) зона(и).

- От друга страна, конкретното и прилагане трябва да се извършва по отношение на различните стъпки и в последователността[2] установена от Директивата.

---

[1] Член 6(2), 6(3) и 6(4) се отнася само за зони, които са включени в списъка със зоните избрани като територии от значение за Общността (SCI). Така, тези разпоредби не важат за зони избираеми за определяне като територии от значение за Общността в националните списъци предадени на Комисията (pSCI). Режимът на защита за pSCI е определен в дело C-117/03 (Решение на Съда от 13 януари 2005, Dragaggi) и в дело C-244/05 (Решение на Съда от 14 септември 2006, Bund Naturschutz). Бел.р.

[2] В своето Становище по дело C-239/04 Генералният Адвокат (алинеи 44-46) изглежда счита, че няма последователност между проучването на алтернативните решения и основателните причини от най-висок обществен интерес. Бел.р.

Предварителната оценка на въздействията от един план или проект върху зоната, предвидена в Член 6(3), позволява на компетентните национални власти да стигнат до заключения относно последиците от предвижданата инициатива във връзка с целостта на въпросната зона. Ако тези заключения са положителни, в смисъл, че не останава никакво основателно научно съмнение що се отнася до липсата на ефекти върху зоната, компетентните власти могат да дадат своето съгласие за плана или проекта. В случай на съмнение, или отрицателни заключения, трябва да се прилагат предпазните и превантивни принципи и да се следват процедурите по Чл. 6(4). Освен това, отчитането на приниципа на предпазливостта и прилагането на превантивен подход може да доведе и до решение да не се пристъпва към плана или проекта.

В тази връзка, Съдът вече се е произнесъл, в дело C-127/02 *Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging*[3] и потвърдил в C-6/04 *Комисията срещу Обединеното Кралство на Великобритания и Северна Ирландия*[4], че Член 6(3) от Директивата за Хабитатите изисква оценка за съвместимост на последиците от даден план или проект, при условие, че е налице възможност или риск той да окаже значително въздействие върху съответната зона. Счита се, особено в светлината на принципа на предпазливостта, че такъв риск съществува ако не може да бъде изключено, на базата на обективна информация, че планът или проектът ще окаже значително въздействие върху въпросната зона.

Горепосоченият подход е отразен и в Решението на Съда от 26 октомври 2006 в делото C-239/04[5] относно изграждането на магистрала в Португалия, където се споменава, че всяко основателно научно съмнение що се отнася до липсата на неблагоприятни ефекти върху целостта на зоната трябва да бъде разсеяно преди да се одобри проектът.

Решението да се продължи с даден план или проект трябва да отговаря на изискванията на Член 6(4). По-специално, трябва да се документира, че:

> 1 Алтернативата предложена за одобрение е най-безвредна за хабитатите, за видовете и за целостта на зоната от Натура 2000, независимо от икономическите съображения, и че не съществува друга приложима алтернатива, която не би засегнала целостта на зоната.
>
> 2 Налице са основателни причини от най-висок обществен интерес, включително „онези от социален или икономическа характер".

---

3 Решение на Съда от 7 септември 2004 по дело C-127/02, алинеи 57 и 61. Бел.р.

4 Решение на Съда от 20 октомври 2005 по дело C-6/04, алинея 54. Бел.р.

5 Решение на Съда от 26 октомври 2006, Комисията/Португалия (дело C-239/04, алинея 24). Бел.р.

Като изключение от Член 6(3), тази клауза може да се прилага само за обстоятелства, при които всички условия изисквани от Директивата са напълно изпълнени. Ето защо, този, който иска да се възползва от това изключение трябва да докаже, като необходимо условие, че гореспоменатите условия наистина са налице във всеки конкретен случай.

> 3 Щом липсата на подходящи алтернативи и приемането на основателни причини от най-висок обществен интерес са напълно доказани и документирани, трябва да се предприемат всички компенсаторни мерки необходими за гарантиране опазването на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000. Ето защо компенсаторни мерки трябва да се разглеждат само когато прилагането на други предпазни мерки, като смекчаващите мерки, не е достатъчно. Предприетите компенсаторни мерки трябва **винаги** да се съобщават на Комисията.

Разпоредбите по Член 6(4) се прилагат когато резултатите от предварителната оценка по Член 6(3) са отрицателни или несигурни. А именно:
1. Планът или проектът ще засегнат неблагоприятно целостта на зоната
2. Остават съмнения, че наистина липсват неблагоприятни ефекти върху целостта на зоната свързани с въпросния план или проект
"Трябва да се спазва последователността на тези стъпки".

1.2.2. Временен обхват

Решението произнесено от Съда във връзка с дело C-209/04 посочва принципите по отношение на временната приложимост на Член 6(3) и следователно Член 6(4) от Директивата за Хабитатите. За да определи дали проектите трябва да подлежат на екологична оценка съгласно Член 6(3), Съдът използва един формален критерий: датата на кандидатурата за одобрението на даден проект. Така, ако кандидатурата за одобрение е била официално подадена преди изтичане на срока за транспониране на Директивата или преди присъединяването към ЕС, проектът не подлежи на изискванията изложени в Член 6(3) и (4). Въпреки всичко, ако кандидатурата за одобрение е била официално подадена след изтичане на крайния срок за транспониране на Директивата или след присъединяването към ЕС, проектът трябва да отговаря на изискванията изложени в Член 6(3) и (4).

1.3. Основни съображения

Гарантиране на качеството на оценката за съвместимост по член 6 (3)

Оценките за съвместимост на последиците от плана или проекта за съответната зона трябва да предшестват неговото одобрение и да отчитат кумулативните ефекти, които

произтичат от комбинирането на този план или проект с други планове или проекти с оглед на консервационните цели на зоната. Това означава, че всички аспекти на плана или проекта, които могат, поотделно или в съчетание с други планове или проекти, да засегнат тези цели, трябва да бъдат идентифицирани в светлината на най-добрите научни познания в областта.

Процедурите по оценката на планове или проекти, които могат да засегнат зони от Натура 2000 трябва да гарантират пълно отчитане на всички елементи, допринасящи за целостта на зоната и за цялостната свързаност на мрежата, както при определянето на основните условия, така и през етапите, водещи до идентифицирането на потенциални въздействия, смекчаващи мерки и остатъчни ефекти. Те определят какво трябва да бъде компенсирано, както по отношение на качеството така и на количеството.

Независимо дали разпоредбите на Член 6(3) са изпълнени, следвайки наличните процедури за оценка на въздействието върху околната среда или други специфични методи, трябва да се гарантира, че:

- Резултатите от оценката по Член 6(3) позволяват пълното проследяване на взетите решения, включително избора на алтернативи и всякакви основателни причини от най-висок обществен интерес.

- Оценката трябва да включва всички елементи, допринасящи за целостта на зоната и за цялостната свързаност на мрежата така както са определени в консервационните цели на зоната и Стандартние Формуляри с информация, и да се базира на най-добрите налични научни познания в областта. Необходимата информация трябва да бъде актуализирана и може да включва следните точки:

    - Структура и функция, както и съответната роля на екологичните характеристики на зоната

    - Площ, представителност и консервационен статус на приоритетните и неприоритетните местообитания в зоната

    - Размер на популациите, степен на изолираност, екотип, генетична банка, възрастова структура и консервационен статус на видовете от Приложение II от Директивата за Хабитатите и Приложение I от Директивата за Птиците, срещащи се в зоната

- Роля на зоната в био-географския регион и в свързаността (коферентността) на мрежата Натура 2000

- Всякакви други екологични характеристики и функции идентифицирани в зоната

–Тя трябва да включва обстойна идентификация на всички потенциални въздействия от плана или проекта, които могат да са значителни в зоната, отчитайки кумулативните ефекти и другите въздействия, които могат да произтекат в резултат на комбинираното действие на плана или проекта, предмет на оценка, и други планове или проекти.

–Оценката по Член 6(3) прилага най-добрите налични техники и методи, за да се изчисли степента на ефектите от плана или проекта върху биологичната цялост на зоната(те), която може да бъде нарушена.

–Оценката предвижда инкорпорирането на най-ефективните смекчаващи мерки в съответния план или проект, за да се избегнат, намалят или дори елиминират негативните ефекти върху зоната.

–Характеристиката на биологичната цялост и оценката за въздействие трябва да се базира на възможно най-добрите индикатори, специфични за характеристиките на Натура 2000, които трябва също така да са от полза за мониторинга на изпълнението на плана или проекта.

За да се изпълнят изискванията за оценка по Член 6(3), най-уместно би било властите по Натура 2000 да изготвят конкретни официални изисквания относно типа информация и критериите, които трябва да се следват при провеждането на оценките за съвместимост. Изключително препоръчително е информирането и обучението на съответните страни (напр. властите на различни правителствени нива, консултанти и инвеститори).

1.3.1. Проучване на алтернативни решения

Наред с необходимостта да се предотврати нежелано увреждане на мрежата Натура 2000, пълното преработване и/или оттегляне на даден предложен план или проект се разглежда когато са установят значителни негативни ефекти върху целостта на дадена зона. Това трябва да се спазва особено в случай на въздействие върху приоритетни хабитати и/или видове защитени по Директивата за Хабитатите или световно застрашени видове птици включени в Приложение I на Директивата за Птиците. Компетентните власти трябва да

анализират и демонстрират първо необходимостта от въпросния план или проект. Така, на този етап трябва да се разглежда нулев вариант.

Следователно, компетентните власти трябва да проучат възможността за прибягване към алтернативни решения, които са по-благоприятни за целостта на въпросната зона[6]. Всички приложими алтернативи, по-специално съответното им изпълнение с оглед на консервационните цели на зоната от Натура 2000, целостта на зоната и нейният принос към цялостната свързаност на мрежата Натура 2000 трябва да бъдат анализирани. Тези решения би трябвало вече да са идентифицирани в рамките на първоначалната оценка извършена по Член 6(3). Те могат да включват алтернативни местоположения или маршрути, различни мащаби или дизайн, или алтернативни процеси.

Съгласно принципа на субсидиарност, компетентните национални власти са тези, които трябва да оценят относителното въздействие от тези алтернативни решения върху съответната зона. Трябва да се подчертае, че референтните параметри за тези сравнения са свързани с аспекти, отнасящи се до консервацията и поддържането на целостта на зоната и на нейните екологични функции. В тази фаза други критерии за оценка, като икономически критерии, не могат да се разглеждат като по-значими от екологичните критерии.

Компетентните национални власти са тези, които трябва да оценят алтернативните решения. Тази оценка трябва да се извършва на базата на консервационните цели на зоната.

1.3.2. Проучване на основателни причини от най-висок обществен интерес

При липсата на алтернативни решения – или при наличието на решения с дори още по-негативни екологични ефекти върху съответната зона, по отношение на горепосочените консервационни цели на Директивата – компетентните власти трябва да проучат наличието на основателни причини от най-висок обществен интерес, включително онези от социален или икономически характер, които изискват изпълнението на въпросния план или проект.

Понятието *"основателна причина от най-висок обществен интерес"* не е дефинирано в Директивата. Въпреки това, Член 6 (4) втора подточка посочва човешкото здраве,

---

6 В своето Становище по дело C-239/04, Генералният Адвокат (алинея 44) счита, че сред предварително избраните алтернативи " *изборът не е задължително да се определя от това коя алтернатива има най-малък неблагоприятен ефект върху съответната зона. Изборът изисква да се постигне баланс между негативния ефект върху целостта на SPA и съответните причини от най-висок обществен интерес."* Бел.р.

обществената безопасност и ползи от съществено значение за околната среда като примери за такива основателни причини от най-висок обществен интерес. Що се отнася за *"други основателни причини от най-висок обществен интерес"* от социален или икономически характер, ясно е от самата формулировка, че само обществени интереси, независимо от това дали се подкрепят от публични или частни органи, могат да бъдат съпоставяни с консервационните цели на Директивата. Така, проекти изготвени от частни органи могат да се приемат само когато се обслужват и демонстрират такива обществени интереси.

До момента Европейският Съд не е дал ясни индикации за интерпретацията на това конкретно понятие. Ето защо може да е от полза да се направи справка с други сфери от законодателството на Общността, където се срещат подобни понятия.

Понятието „наложително изискване" бе създадено от Съда като изключение от принципа за свободно движение на стоки. Сред наложителните изисквания, които могат да оправдаят националните мерки, ограничаващи свободата на движение, Съдът признава общественото здраве и опазването на околната среда, както и изпълнението на законовите цели на икономическата и социалната политика.

В допълнение, законодателството на Общността приема и понятието "услуга от общ икономически интерес", появило се в Член 86(2) (ex 90(2)) от Договора, в рамките на изключението от правилата за конкуренцията предвидени за фирми, отговарящи за управлението на такива услуги. В официално изявление за услугите от общ интерес в Европа[7], Комисията, предвид съдебната практика основана върху прецедент, даде следната дефиниция за услугите от общ икономически интерес: "*те описват дейности от търговски характер, изпълняващи мисия от общ интерес, и следователно подчинени от Държавите Членки на специфичните задължения на обществените услуги*[8]*. Такъв конкретно е случаят с услугите в транспорта, енергетиката, комуникациите*".

Вземайки предвид *структурата на клаузата*, в конкретните случаи, компетентните национални власти трябва да дадат своето одобрение за въпросните планове и проекти при условие, че балансът на интересите между консервационните цели на зоната засегната от тези инициативи и горепосочените основателни причини натежава в полза на последните. Това трябва да се определи съгласно следните съображения:

---

[7] COM (96) 443, от 11.09.1996. Бел.р.

[8] От своя страна, задълженията за обществена услуга се характеризират със спазването на някои основни принципи на работа, като непрекъснатост, равен достъп, универсалност и прозрачност, но могат да варират при отделните Държави Членки според различните ситуации като географски и технически ограничения, политическа и административна система, история и традиции. Бел.р.

а) общественият интерес трябва да е **от най-висока значимост**: ето защо е ясно, че не всеки вид обществен интерес от социален или икономически характер е достатъчен, особено когато се разглежда на фона на особената тежест на интересите защитени от Директивата (виж например 4-тото изложение *"Природното наследство на Общността"*) (виж Приложение I точка 10).

б) в този контекст изглежда също основателно да се предположи, че общественият интерес може да е от най-висока значимост само ако е **дългосрочен интерес**; краткосрочните икономически интереси или други интереси, които биха донесли само краткосрочни ползи за обществото не биха били достатъчни, за да натежат над дългосрочните консервационни интереси защитени от Директивата.

Основателно е да се счита, че "основателните причини от най-висок обществен интерес, включително онези от социален и икономически характер" се отнасят за ситуации когато се доказва необходимостта от предвижданите планове или проекти:
- в рамките на действия или политики, целящи опазването на основни ценности за живота на гражданите (здраве, безопасност, околна среда);
- в рамките на фундаментални политики за Държавата и Обществото;
- в рамките на провеждането на дейности от икономически или социален характер, изпълнявайки специфични задължения на обществените услуги.

За да се представи на читателите по-точно обяснение на това какво може законно да се разглежда като потенциални основателни причини от най-висок обществен интерес, някои **примери** от Становища издадени от Комисията в рамките на Член 6(4) са извадени и съотнесени към аргументите представени от Държавите Членки.

Пресичане на долината Пеене (Германия) от планираната магистрала А 20 (Германия)
Магистрала А 20 е част от транс-европейската пътна мрежа. Връзка изток-запад трябва да бъде изградена в Mecklenburg-Western Pomerania (Меклембург – Западна Померания), за да я свърже с централните региони на Общността.
Меклембург – Западна Померания страда от изключително висока безработица. За няколко години процентът на безработицата е станал почти двойно по-висок от този в старите Федерални провинции. Брутният вътрешен продукт произвеждан в Меклембург – Западна Померания, в сравнение с процента на населението, е значително по-нисък от средния брутен вътрешен продукт.

Проект План за развитие на пристанище Ротердам (Холандия)
Пристанищната и индустриалната дейност в района на Ротердам е един от основните стълбове на холандската икономика. Пристанището на Ротердам е ключов мултифункционален възел в Мрежата TEN-T и поради тази причина е от значение за Общността. Очакваният растеж в световния контейнеропревоз и химическата индустрия ще доведе до повишено търсене на пространство, на което ще трябва да бъде

отговорено, за да се запази конкурентната позиция на пристанище Ротердам в участъка Хамбург – Льо Хавр (Hamburg – Le Havre). Развитието на пристанище Ротердам повдига и въпроса с подпомагане на модалното изместване, по-специално по отношение на товарния транспорт. Ясно е, че преместването на товарния транспорт от пътната мрежа към водния транспорт ще донесе значителни ползи от гледна точка на намалени парникови емисии, намалено замърсяване на въздуха и по-малък брой на задръстванията. Тези ползи трябва да се признаят при оценяване на въпросите от обществен интерес.

Разширяване на базата на Даймлер Крайслер Аероспейс Еърбъсв Хамбург – Финкенвердер (Daimler Chrysler Aerospace Airbus Gmbh в Hamburg-Finkenwerder (Германия)

От изключително значение за района на Хамбург и северна Германия, както и европейската авио индустрия. Проектът ще допринесе за технологичния напредък и ще подпомогне европейското сътрудничество в авиационния бизнес. Позитивни ефекти върху икономическото и социалното положение на граничните региони и положително въздействие върху конкурентоспособността на европейската авиационна индустрия. Значителен брой работни места за висококвалифицирани служители, необходими за компенсиране на значителната загуба на работни места в индустриалния сектор в региона.

Високоскоростна линия (TGV East) (Франция)

Липса на възможности за свързване на съществуващите линии. Европейският проект TGV East бе разгледан благосклонно в Съвета на Министрите на Европейската общност през 1990 и бе избран като приоритетен проект от Европейския Съвет през 1994, като се възползва от решенията на Съюза относно приоритета на инфраструктурните проекти.

Оперативен Мастър План ("Rahmenbetriebsplan") на каменовъглена мина Проспер Ханиел (Prosper Haniel) (Германия)

Поради своите геоложки и инфраструктурни качества, каменовъглена мина Проспер Ханиел продължението на нейните възледобивни дейности допринасят за постигането на основните цели на дългосрочната енергийна политика на Германия на федерално и регионално ниво, и по-специално гарантирането на доставките и поддържането на водеща позиция на европейските минни и възледобивни енергийни технологии. Затварянето на мина Проспер Ханиел би имало неприемливи преки и непреки икономически и социални последици на регионално ниво с пряка загуба на работни места в мините и в преработвателната промишленост и производствените услуги.

Проект за язовир Ла Брена II (La Breña II) (Испания)

Осигуряване на достатъчно вода за консумация, индустриални нужди и земеделие, която не би била налична при сегашното състояние на басейна на река Гуадалавир (Guadalquivir).

За допълнителни примери и информация относно Становищата издавани от Комисията:
http://ec.europa.eu/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/index_en.htm

1.4. Приемане на компенсаторни мерки

1.4.1. Какво се има предвид под „компенсаторни мерки" и кога трябва да се разглеждат такива?

В контекста на Член 6 от Директивата за Хабитатите, смекчаващите мерки трябва да бъдат ясно разграничавани от компенсаторните мерки.

Терминът *"компенсаторни мерки"* не е дефиниран в Директивата за Хабитатите. Опитът навежда на следното разграничение:

- смекчаващите мерки в по-широкия смисъл са онези мерки, които целят да минимизират, или дори да премахнат негативното въздействие върху дадена зона, което може да произтече в резултат на изпълнението на даден план или проект. Тези мерки са неделима част от спецификациите на един план или проект (виж точка 4.5 от брошурата "Управление на зоните от Натура 2000. Разпоредбите на Член 6 от Директивата за Хабитатите"), а

- компенсаторните мерки *в тесен смисъл*: са отделно от проекта (включително всички свързани с него смекчаващи мерки). Те са предназначени да компенсират негативните ефекти от плана или проекта, така че да се поддържа цялостна екологична свързаност на мрежата Натура 2000.

Например разширяването на подземните въгледобивни дейности на каменовъгленa мина на места, които до момента не са експлоатирани ще доведе до мащабно свличане, придружено от заливане и повишаване нивата на подпочвените води, оказвайки значително въздействие върху всички екосистеми в региона. За да се компенсират негативните ефекти от проекта ще се подбере парцел земя на базата на екологичните критерии за създаване на неприоритетни типове местообитания (букови и дъбови гори) чрез повторно залесяване или трансформация/подобряване на съществуващите гори. Счита се също, че създаването и подобряването на алувиални гори и възстановяването или оптимизирането на речните корита компенсира загубата на приоритетен тип хабитат (Алувиални гори - *Alnion glutinosoincanae*) и неприоритетния тип хабитат (речни русла от равнинни до планински нива с плаваща растителност). Мярката ще допринесе също за компенсиране на негативното въздействие на проекта върху миногата *Lampetra planeri.*

Компенсаторните мерки трябва да са допълнителни за действията, които са нормална практика по Директивите за Хабитатите и Птиците или задължения предвидени в законодателството на ЕК. Например, изпълнението на план за управление, или предлагането/обявяването на нова територия, която вече е инвентаризирана като

Територия от Значение за Общността, представляват „нормални" мерки за една Държава Членка. Така, компенсаторните мерки трябва да са в допълнение на нормалните/стандартните мерки необходими за опазването и управлението на зоните по Натура 2000.

Друг пример за компенсация може да се даде в случая с разширяването на пристанище, водещо до унищожаването на място за нощувка на птици и намаляване на плитки заливни площи и тръстикови масиви. Пресъздаването на приливни места за почивка и на плитки крайбрежни зони свързани със заливни площи, както и хабитатно възстановяване на тръстикови масиви и влажни ливади чрез хидроинжинерна работа, екологични мерки за земеделското ползване на тръстиковите масиви и ливадите, както и управлението на ловната преса, биха компенсирали негативните въздействия причинявани от проекта.

Следователно, компенсаторните мерки не са средство, което позволява изпълнението на планове или проекти като същевременно се избягват задълженията по Член 6. Те трябва да се разглеждат едва след като е установено негативно въздействие върху целостта на зоната по Натура 2000. По-специално, логиката и обосновката на процеса на оценка изисква ако се предвижда негативно въздействие да се провежда оценка на алтернативите, както и да се отчете интересът на плана/проекта по отношение на природните богатства на зоната. Щом се вземе решение да се пристъпи към изпълнение на проекта/плана, то тогава е уместно да се разгледат компенсаторни мерки. Този подход е потвърден и в становището дадено от генералния адвокат по дело C 239-/04 (алинея 35).

Компенсаторните мерки представляват мерки специфични за даден проект или план, в допълнение към нормалните практики на изпълнение на „Природозащитните" Директиви. Те целят да компенсират негативното въздействие от даден проект и да осигурят компенсация, отговаряща точно на негативните ефекти върху въпросните видове или хабитати. Компенсаторните мерки са „последното средство". Те се използват само когато другите предпазни мерки по директивата са неефективни и е решено, въпреки всичко, да се разглежда проект/план с негативен ефект върху зоната от Натура 2000.

1.4.2. "Цялостна свързаност" на мрежата Натура 2000

Изразът *"цялостна свързаност"* се появява в Чл. 6(4) в контекста, където се позволява изпълнението на даден план или проект по основателни причини от най-висок обществен интерес и Държавата Членка трябва да предприеме мерки, за да компенсира загубата.

Появява се и в Чл. 3(1), който посочва, че Натура 2000 е *"свързана европейска екологична мрежа от специални консервационни територии, която дава възможност на*

съответните типове естествени местообитания и местообитания на видове да бъдат поддържани или, когато е необходимо, възстановявани до благоприятен консервационен статус в естествения им ареал". Следователно, разглеждат се два отделни критерия – от една страна целевите видове и местообитания по отношение на количество и качество, а от друга страна ролята на зоната при гарантиране адекватното географско разпространение по отношение на ареала.

Чл. 3(3) гласи, че *"когато счетат за небходимо, Държавите Членки трябва да положат усилия за подобряване на екологичната свързаност на Натура 2000, чрез поддържане, а когато е необходимо и развитие, на характеристиките на ландшафта, които са от основно значение за дивата фауна и флора, както е посочено в Член 10."*

Чл. 10, който разглежда по-общо политиката за развитие и планиране на земеползването, гласи, че

> *"Държавите Членки трябва да положат усилия, когато счетат за необходимо, в своите политики за развитие и планиране на земеползването и, по-специално, с оглед подобряването на екологичната свързаност на мрежата Натура 2000, за да се насърчат характеристиките на ландшафта, които са от основно значение за дивата фауна и флора.*
>
> *Това са характеристиките, които заради своята линейна и непрекъсната структура (като реки с техните брегове) или своята функция като свързващи звена (stepping stones) (като езерца или малки горички), са от съществено значение за миграцията, дисперсията и генетичния обмен на диви видове."*

Думата „екологична" се използва както в Чл. 3 така и в Чл. 10, за да се обясни характерът на свързаността (кoферентността). Очевидно е, че изразът *"цялостна свързаност"* в Чл. 6(4) е използван в същия смисъл.

Предвид това, ясно е, че важността на дадена зона за свързаността (кoферентността) на мрежата е функция на консервационните цели на зоната, числеността и статуса на хабитатите и видовете, срещащи се в зоната, както и ролята, която зоната изпълнява при осигуряването на адекватно географско разпространение по отношение на ареала на въпросните видове и местообитания на видове.

Чл. 6(4) изисква да се „опази" цялостната свързаност на Натура 2000. Така, Директивата предполага, че „оригиналната" мрежа е свързана. Ако се използва режимът на изключване, ситуацията трябва да се коригира така, че свързаността (кoферентността) да е напълно възстановена.

По отношение на даден план или проект, компенсаторните мерки определени за опазване на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000 ще трябва да са съобразени с горепосочените критерии. Това означава, че компенсацията трябва да е свързана с консервационните цели на зоната и с негативно повлияните хабитати и видове в съпоставими пропорции по отношение на численост и статус. В същото време ролята изпълнявана от въпросната зона по отношение на биогеографското разпространение трябва да бъде адекватно възстановена.

На този етап би било полезно да се припомни, че по Директивата за Хабитатите изборът на дадена зона за Натура 2000 се основава на:

- отчитането на хабитата(те) и видовете в съотношение (площ, популации) описано в стандартния формуляр с информация;
- включването на зоната в биогеографски регион, в който се намира;
- критериите за подбор определени от „Хабитатния" комитет и използвани от Европейския Тематичен Център за Биологично Разнообразие, които да насочат Комисията да задържи дадена зона в списъка на Общността.

Компетентните власти трябва да спазват тези критерии, когато изготвят компенсаторните мерки за даден проект, и трябва да гарантират, че те осигуряват свойства и функции съпоставими с онези, които са довели до избора на оригиналната зона.

„Директивата за Птиците" не предвижда биогеографски региони или подбор на ниво Общността. Все пак, аналогично, може да се приеме, че *цялостната свързаност на мрежата* е гарантирана ако:

- компенсацията изпълнява същите цели, които са мотивирали обявяването на зоната в съответствие с Член 4(1) и 4(2) от Директивата за Птиците;
- компенсацията изпълнява същата функция по същия миграционен път;
- компенсаторната зона(и) е достъпна със сигурност за птиците, които обикновено се срещат в зоната засегната от проекта.

Например, ако една защитена зона за опазване ан птиците (SPA), която изпълнява специфична функция да осигурява територии за почивка за мигриращи видове птици при прелета им на север е негативно засегната от проект, предложените компенсаторни мерки трябва да са фокусирани върху специфичната функция изпълнявана от зоната. Ето защо, компенсирайки с мерки, които биха могли да пресъздадат необходимите условия за почивка на същите видове в територия извън миграционния път или в рамките на миграционния път, но надалеч, не би било достатъчно, за да се гарантира цялостната свързаност на мрежата. В този случай, компенсацията трябва да осигури подходящи места за почивка за целевите видове правилно разположени по миграционния път, така че да бъдат реалистично достъпни за птиците, които биха използвали оригиналната зона засегната от проекта.

Ето защо, за да се гарантира цялостната свързаност на Натура 2000, компенсаторните мерки предложени за даден проект трябва: а) да отчитат, в съпоставими пропорции, негативно засегнатите хабитати и видове; б) да осигуряват функции, съпоставими с онези, изпълнили критериите за подбор на оригиналната зона, по-специално във връзка с адекватното географско разпространение. Следователно, не би било достатъчно ако компенсаторните мерки се отнасят за същия биогеографски регион в същата Държава Членка.

Не е задължително разстоянието между оригиналната зона и мястото на компенсаторните мерки да е пречка, стига то да не повлиява функционалността на зоната, нейната роля в географското разпространение и причините за първоначалното и избиране.

1.4.3. Цел и основно съдържание на компенсаторните мерки

Компенсаторните мерки *в тесен смисъл* трябва да гарантират поддържането на приноса на една зона за подържане благоприятния статус на типовете природни местообитания и местообитанията на видове "*в рамките на съответния биогеографски регион"*. Накратко, гарантиране поддържането на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000. Тя произтича от това:

- че като основен принцип, една зона не трябва да е необратимо засегната от даден проект, преди да започне реалното прилагане на компенсацията. Все пак, може да има ситуации, когато няма да е възможно да се изпълни това условие. Например, пресъздаването на горски хабитат би отнело много години, за да осигури същите функции като оригинален такъв, който е бил негативно засегнат от

даден проект. Ето защо, най-добре е да се положат усилия, за да се гарантира, че компенсацията е налице предварително, а в случай, че това не е напълно постижимо, компетентните власти трябва да обмислят допълнителна компенсация за междинните загуби, които биха настъпили междувременно.

- че компенсацията трябва да е допълнителна по отношение на мрежата Натура 2000, към която Държавата Членка трябва да е допринесла съгласно Директивите.

Държавите Членки трябва да обърнат особено внимание в случаите, когато негативните ефекти от даден план или проект настъпват в редки типове естествени местообитания или в естествени местообитания, за които е необходим дълъг период от време да осигурят същата екологична функционалност. При тези обстоятелства, нулевият вариант трябва да бъде внимателно разгледан.

Макар че обявяването на нови зони от Натура 2000 може да е част от компенсаторен пакет по Член 6(4), самото обявяване е недостатъчно без придружаващите мерки.

По отношение на *„Директивата за Птиците”*, това би могло да включва, като компенсация, работа за подобряване биологичната стойност на дадена територия, която или е обявена или ще бъде обявена, така че носещият капацитет или хранителният потенциал да се увеличи с количество, съответстващо на загубата в зоната засегната от проекта. *Още повече*, пресъздаването на хабитат благоприятен за въпросния вид птица е приемливо при условие, че създадената зона е на разположение в момента когато засегнатата зона изгуби своята природна стойност.

По отношение на *„Директивата за Хабитатите”*, компенсацията би могла, така също, да се състои в пресъздаването на съпоставим хабитат или биологичното подобрение на хабитат в незадоволително състояние в рамките на съществуваща обявена зона, или дори в добавянето към мрежата Натура 2000 на нова зона с качество сходно на оригиналната зона. В последния случай, може да се твърди, че като цяло проектът ще доведе до загуба за този тип хабитат на ниво Държава Членка. Все пак, на ниво Общността, една нова зона ще се възползва от защитата осигурена по Член 6, допринасайки по този начин към целите на Директивата.

Компенсаторните мерки, подходящи или необходими за неблагоприятните ефекти върху зона от Натура 2000, могат да се състоят от:

- Възстановяване или подобряване в съществуващите зони: възстановяване на местообитанието, за да се гарантира поддържането на неговата консервационна стойност и съответствие с консервационните цели на зоната или подобряването на оставащия хабитат съразмерно със загубата, дължаща се на плана или проекта в една зона от Натура 2000;

- Пресъздаване на хабитат: пресъздаване на хабитат в нова или разширена зона, която да бъде включена в Натура 2000;

- Както е описано по-горе и във връзка с други работи, предлагане на нова зона по Директивите за Хабитатите и Птиците.

Обхватът на компенсаторните мерки в настоящите практики в ЕС в рамките на Директивата за Хабитатите включва също:

- Реинтродукция на видове.
- Възстановяване и подпомагане на видове, включително подпомагане на видовете, с които се храни.
- Закупуване на земя.
- Придобиване на права.
- Създаване на резерват (включително строги ограничения при земеползването).
- Стимули за определени стопански дейности, които поддържат ключови екологични функции.
- Намаляване на (други) заплахи, обикновено за видове, или чрез действие насочено към един източник или чрез координирани действия фокусирани върху всички застрашаващи фактори (например произтичащи от пренаселеността).

По принцип, резултатът от изпълнението на компенсации трябва да е налице в момента, когато щетата е нанесена на въпросната зона. При определени обстоятелства, когато това не може да бъде напълно изпълнено, ще е необходима извънредна компенсация за междинните загуби.

Вариантът с хабитатното банкиране[9] като компенсаторна мярка по Член 6(4) е с много ограничена стойност заради строгите критерии посочени във връзка с необходимостта от

[9] Термин, който е сходен с термина „mitigation banking" - банкови услуги за намаляване на въздействията върху природата. Вторият термин възниква в Съединените щати във връзка с опазването и възстановяването на влажни места. Хабитатната банка представлява единица, която продава на инвеститори земя с висока консервационна стойност или такава с потенциал за възстановяване или създаване на ценни местообитания,

компенсация, за да се гарантира опазването на свързаността (коферентността) на мрежата *(Раздел 1.4.2)*.

Въпреки това, възможна е потенциална употреба на понятието за хабитатно банкиране в ограничен режим във връзка с Член 6(1). Например, когато се предвижда строителство, може да е уместно да се разгледат и изпълнят, в рамките на плана за управление изготвен за зоната или интегриран в други планове за развитие, необходимите компенсаторни мерки, които ще са необходими в контекста на едно такова строителство и следователно преди взимането на каквото и да е решение от компетентните власти.

1.4.4. Какво да се включи в програмата с компенсаторни мерки?

Компенсаторните мерки по Член 6(4) трябва да са съобразени с всички проблеми, технически и/или законови или финансови, необходими за постигане на целта компенсиране на негативните ефекти от даден план или проект и запазване на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000. Следният списък представя преглед на проблемите, които трябва да се включат в програмата с компенсаторните мерки.

- Стабилна координация и сътрудничество между властите по Натура 2000, оценяващите органи и вносителя на компенсаторната програма (т.е. вносител на план или проект и включените външни консултанти).
- Ясни цели и целеви стойности според консервационните цели на зоната.
- Анализ на техническата приложимост на мерките във връзка с техните консервационни цели.
- Анализ на законовата и/или финансовата приложимост на мерките според необходимото време за изпълнение.
- Обяснение на времевата рамка, в която се очаква постигането на консервационните цели.
- График за изпълнение и съгласуване с графика за изпълнение на плана или проекта.
- Фази за консултация и/или информиране на обществеността.
- Специфични графици за мониторинг и отчитане на базата на индикаторите за напредъка съгласно консервационните цели.
- Съответната бюджетна програма одобрена в подходящия срок, за да се гарантира успехът на мерките.

с цел компенсация на застроена или използвана по друг начин в проекти и планове земя. Дейността на хабитатните банки е уредена със закон в САЩ. В Европа се заговаря също за създаването на такива банки, например във Великобритания. На следния интернет-адрес можете да видите пример за такава банка, както и да научите повече за понятието: http://www.environmentbank.com/docs/Habitat-Banking-FAQs.pdf. Бел.р.

1.5. Критерии за изготвяне на компенсаторни мерки

1.5.1. Целева компенсация

Компенсаторните мерки по Директивата за Хабитатите трябва да бъдат изготвени съгласно референтните условия определени след характеризирането на биологичната цялост на зоната, която може да бъде изгубена или влошена, и според възможните значителни негативни ефекти, които биха останали след смекчаването. Биологичната цялост може да се определи като всички онези фактори, които допринасят за поддържането на екосистемата, включително структурните и функционалните характеристики. В рамките на Директивата за Хабитатите, биологичната цялост на дадена зона е свързана с консервационните цели, заради които зоната е обявена като част от мрежата Натура 2000.

Целевата компенсация изисква да се предприеме оценка за съвместимост по Член 6(3) в съответствие с условията посочени в предишната глава.

След като се установи биологичната цялост, която може да бъде нарушена, и реалният размер на увреждането, мерките в компенсаторната програма трябва да са насочени конкретно към тези ефекти, така че елементите на целостта, допринасящи за цялостната свързаност на мрежата Натура 2000, да са дългосрочно съхранени. Така, тези мерки трябва да са най-уместните за прогнозирания тип въздействие и трябва да са фокусирани върху цели, ясно свързани със засегнатите елементи от Натура 2000. Това изисква мерките да са ясно свързани със структурните и функционалните аспекти на целостта на зоната, както и свързаните с нея типове местообитания и популации на видове, които са засегнати.

Това налага компенсаторната програма непременно да се състои от екологични мерки, например под формата на възстановяване или подобряване на хабитати, подпомагане на популации и/или всякакви други действия, които могат да са подходящи за целта. Ето защо, плащания към специални фондове, независимо дали са насочени към природозащитни проекти, не са подходящи по Директивата за Хабитатите. Допълнително, всяка вторична или непряка мярка, която може да бъде предложена за подобряване изпълнението на основните мерки или резултата от компенсаторната схема, трябва да има ясна връзка с целите на компенсаторната схема.

Като пример, при подготовката на компенсацията трябва да се определят ясни цели:

- Определяне на общия брой засегнати видове
- Определяне на основните засегнати видове и широкото съотношение на общите популации, в които се срещат;

- Определяне на основната функция(и) на хабитатите, която ще бъде неблагоприятно засегната, от която зависят видовете за напр. хранене, нощувка и др.;
- Определяне на вероятните популации на видове и функции на хабитати в благоприятен консервационен статус;
- Определяне на мерките необходими за компенсиране щетите върху засегнатите видове и хабитатни функции, така че да се възстановят до състояние, което отразява благоприятния консервационен статус на засегнатата територия.

Всяко съмнение относно точния характер и/или мащаб на неблагоприятните ефекти трябва да бъде внимателно тествано. Когато е необходимо, трябва да се използва принципа на предпазливостта, а оценката на неблагоприятния ефект да се основава на възможно най-лошия сценарий.

1.5.2. Ефективна компенсация

Приложимостта и ефективността на компенсаторните мерки са от критично важно значение за администрирането на Член 6(4) от Директивата за Хабитатите в съответствие с принципа на предпазливостта и добрата практика. При осигуряване на ефективност, техническата приложимост трябва да върви ръка за ръка с подходящ мащаб, график и местоположение на компенсаторните мерки.

Компенсаторните мерки трябва да са приложими и действащи при възстановяването на екологичните условия необходими за гарантиране на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000 (т.е. нарушената екологична структура и функции и съответните хабитати и видове). Предвиденият период и всякакви действия по подръжка необходими за подобряване на изпълнението трябва да са известни и/или предвидени от самото начало с оглед на изпълнението на мерките. То трябва да се базира на най-добрите научни познания, допълнени от конкретни проучвания за точното местонахождение, където ще се изпълняват компенсаторните мерки. Мерките, за които няма логична гаранция за успех не трябва да се разглеждат по Член 6(4), а вероятният успех на компенсаторната схема трябва да повлияе окончателното одобрение на плана или проекта съгласно принципа на предпазливостта. В допълнение, когато се решава между различните възможности за компенсация, трябва да бъде избран най-ефективният вариант, който дава най-много шансове за успех.

Програмата с компенсаторните мерки трябва да включва подробен мониторинг по време на изпълнението, за да се гарантира ефективност в дългосрочен план. Попадайки в рамките на мрежа Натура 2000, този мониторинг трябва да бъде съгласуван с, и

евентуално интегриран в, предвидения по Член 11 от Директивата за Хабитатите мониторинг.

Мерките, показващи на практика ниско ниво на ефективност в приноса към целите трябва да бъдат съответно променени.

1.5.3. Техническа приложимост

Доколкото е известно, много малко вероятно е екологичната структура и функция, както и съответните хабитати и популации на видове да бъдат възстановени до статуса, който са имали преди увреждането от даден план или проект. За да се преодолеят присъщите трудности пред пълния успех на възстановяването на екологичните условия, трябва да се изготвят компенсаторни мерки:

- Следвайки научните критерии и оценка съгласно най-добрите научни познания,

- и отчитайки специфичните изисквания на екологичните характеристики, които трябва да бъдат възстановени (напр. почва, влажност, изложение, генетична банка, съществуващи заплахи и други условия от критично значение за успеха на възстановяването).

Критичните аспекти на техническата приложимост ще определят пригодността на мястото за компенсаторните мерки (пространствена приложимост), подходящото време и необходимия мащаб.

В допълнение, изборът на конкретни мерки и тяхната същност трябва да е съобразен със съществуващите насоки за всяка конкретна практика, създаване на хабитат, възстановяване на хабитат, подпомагане на популация, реинтродукция на вид, или всякаква друга мярка разглеждана в компенсаторната програма.

1.5.4. Мащаб на компенсацията

Мащабът необходим, за да бъдат ефективни компенсаторните мерки, е пряко свързан с количествените и качествените аспекти присъщи за елементите на целостта (т.е. включително структурата и функционалността и тяхната роля в цялостната свързаност на мрежата Натура 2000), които могат да бъдат нарушени, както и с очакваната ефективност на мерките.

Следователно, съотношението на компенсацията най-добре се определя на принципа „случай по случай” (всеки случай по отделно) и трябва първо да се определи в светлината

на информацията ползвана при проверката по Член 6(3) и да гарантира минимума от изисквания, за да постигне екологичната функционалност. След това съотношението може да се преизчисли според резултатите наблюдавани при мониторинга на ефективността, а окончателното решение за пропорциите на компенсацията трябва да се обоснове.

Общопризнато е, че съотношението по принцип трябва да е доста над 1:1. Така, компенсаторни съотношения от 1:1 или по-ниски трябва да се разглеждат само когато се докаже, че с такъв мащаб мерките ще са 100% ефективни при възстановяване на структура и функционалност в кратък период от време (например без да се компрометира опазването на хабитатите или популациите на ключови видове, които могат да бъдат засегнати от плана или проекта).

1.5.5. Местоположение на компенсаторните мерки

Компенсаторните мерки трябва да са с такова местоположение, че да постигнат най-високата ефективност при поддържане на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000. Това предполага набор от предпоставки, които всяка компенсаторна мярка трябва да е изпълнила:

- Територията избрана за компенсация трябва да е в същия биогеографски регион (за зони обявени по Директивата за Хабитатите) или в същия ареал, миграционен път или зимовище за видовете птици (т.е. зоните обявени по Директивата за Птиците) в съответната Държава Членка. Освен това, територията трябва да осигурява функции съпоставими с онези, които са изпълнили критериите за подбор на оригиналната зона, по-специално във връзка с адекватното географско разпространение.
- Територията избрана за компенсация трябва да има или трябва да може да развие специфичните характеристики свързани с екологичната структура и функции, и изисквани от хабитатите и популациите на видовете. Това е свързано с качествени аспекти като уникалността на увредените характеристики и изисква разглеждането на местните екологични условия.
- Компенсаторните мерки трябва да не застрашават опазването на целостта на друга зона от Натура 2000, допринасяща за цялостната свързаност на мрежата. Когато се изпълняват в съществуващи зони от Натура 2000, мерките трябва да съответстват на консервационните цели на зоните и не трябва да се разбират като средство за провеждане на цялостното управление необходимо за зоните.

Освен това, общоприето е местните условия необходими за възстановяване на екологичните характеристики да са възможно най-близо до територията засегната от плана или проекта. Ето защо, локализирането на компенсацията в или близо до съответната зона

от Натура 2000 на място, показващо подходящи условия за успешното реализиране на мерките, е най-предпочитаният вариант. Все пак това не винаги е възможно и е необходимо да се определи набор от приоритети, който да се прилага когато се търсят места, отговарящи на изискванията на Директивата за Хабитатите:

1) Компенсация в зона от Натура 2000 при условие, че необходимите елементи за гарантиране на екологична свързаност и функционалност са налице в зоната.

2) Компенсация извън съответната зона от Натура 2000, но в обща топографска или ландшафтна част, при условие, че е възможен същият принос към екологичната структура и/или функцията. Новото място може да е друга зона обявена по Натура 2000 или необявена територия. Във втория случай, самата територия трябва да бъде обявена за зона от Натура 2000 и да отговаря на всички изисквания на „природозащитните" директиви.

3) Компенсация извън зоната от Натура 2000, в различна топографска или ландшафтна част. Новото място може да е друга зона обявена по Натура 2000. Ако компенсацията се извършва в необявена територия, самата територия трябва да бъде обявена за зона от Натура 2000 и да отговаря на всички изисквания на „природозащитните" директиви.

Обявяването на нови зони като част от компенсаторните мерки трябва да бъде представяно пред Комисията преди тяхното изпълнение и преди изпълнението на проекта, но след одобрението му. Обявяването на нови зони трябва да бъде представяно на Комисията чрез установените канали и процедури както при процеса на приемане на списъците със защитени зони за опазване на местообитанията (SCI) и обявяването на защитени зони за опазване на птиците (SPA) *(нищо ново)*.

Държавите Членки трябва да гарантират най-добро сътрудничество и координация когато се определя мястото на компенсаторните мерки в рамките на трансгранични проекти.

1.5.6. Определяне на времето за компансация

Определянето на времето за компенсаторните мерки изисква подход от типа „случай по случай", където определеният график трябва да гарантира непрекъснатостта на екологичните процеси от съществено значение за поддържане на биологичната структура и функциите, които допринасят за цялостната свързаност на мрежата Натура 2000. Това изисква тясна координация между изпълнението на плана или проекта и реализирането на мерките, и зависи от фактори като времето необходимо на хабитатите да се развият и/или

на популациите на видовете да се възстановят или установят в дадена територия. Освен това трябва да се вземат предвид и други фактори и процеси:

- Една зона не трябва да е необратимо засегната преди прилагане на компенсацията.
- Резултатът от компенсацията трябва да е налице в момента, в който се случва увреждането в съответната зона. При определени обстоятелства, когато това не може да бъде напълно постигнато, за междинните загуби ще е необходима извънредна компенсация.
- Забавяния между прилагането на мярката и ефекта от нея са допустими само когато се установи, че не биха компрометирали целта за „никакви чисти загуби" по отношение на цялостната свързаност на мрежата Натура 2000.
- Забавяния между прилагането на мярката и ефекта не трябва да се позволяват ако например водят до загуби на популации за който и да е вид защитен в зоната съгласно Анекс II от Директива 92/43/ЕЕС или Анекс I от Директива 79/409/ЕЕС, изискващи особено внимание, когато става въпрос за приоритетни видове.
- Компенсаторните мерки могат да се намалят по отношение на тяхното времетраене в зависимост от това дали значителните негативни ефекти биха могли да възникнат в краткосрочен, средносрочен или дългосрочен план.

Може да е препоръчително да се прилагат специфични мерки за компенсиране на междиннните загуби, които биха се случили докато не се изпълнят консервационните цели. Всички необходими условия, технически, законови или финансови, нужни за изпълнението на компенсаторните мерки трябва да бъдат изпълнени преди да започне изпълнението на плана или проекта, така че да се предотврати всяко непредвидено забавяне, което може да възпрепятства ефективността на мерките.

1.5.7. Дългосрочно изпълнение

Компенсаторните мерки изискват солидна законова и финансова база за дългосрочно изпълнение, както и за тяхното опазване, мониторин и поддържане, да бъде предварително осигурена преди въздействието върху хабитатите и/или видовете. Това може да включва:

- Прилагане на временна защита, дори и статутът на защитена зона да е придобит по-късно.

- Създаване на инструменти за задължително прилагане на национално ниво, целящи да гарантират пълното изпълнение и ефективност на компенсацията (например свързани с отговорностите по директивата за ОВОС, ако е възможно, или с Директивата за Европейска Отговорност, когато такава е влязла в сила;

субсидиране на план или проект съгласно съответните разпоредби за изпълнение на компенсаторни мерки).

- Създаването на необходимите законови средства в случай на закупуване на земя или права се счита за съществено важно за ефективното изпълнение на мерките съгласно добрите практики (например характерни процедури за задължително закупуване с оглед на природозащитата).

- Създаване на програми за мониторинг за цялата продължителност на проекта, включващи цели, отговорни органи и ресурсни нужди, индикатори и изисквания за отчитането пред Комисията. Това може най-добре да се извърши от независими органи, специално сформирани за тази цел и в тясно сътрудничество и координация с властите по Натура 2000.

1.6. Кой покрива разходите по компенсаторните мерки?

Изглежда логично, съгласно принципа „който чупи – купи", вносителят на проекта да покрива разходите по компенсаторните мерки. Той може да ги включи в общия бюджет представен на публичните власти в случай на съфинансиране. В тази връзка, европейските фондове биха могли, например, да съфинансират компенсаторните мерки за транспортна инфраструктура по TEN (Транс-Европейска Мрежа). По-специално, финансово подпомагане от Европейския Фонд за Регионално Развитие (ERDF) е възможно за компенсаторни мерки свързани с проектите, които се финансират с този фонд, и при условие, че се отпуска съгласно целите, правилата и процедурите, отнасящи се за този фонд.

Субсидия отпусната от публична власт за мерки предприети за компенсиране на щета нанесена върху зона от Натура 2000 може да се разглежда като *Държавна Помощ* (по смисъла на Чл. 87 (ex 92) от Договора), ако се отпуска за предприятие в зона от Натура 2000, обявена преди или след старта на предприятието. Все пак, в случай на предприятие, действащо като контрактор за дадена публична власт за изграждане на инфраструктура, субсидията не би се разглеждала като държавна помощ щом се отпуска в замяна на провеждане на строителни работи.

Държавата Членка е длъжна да осигури компенсаторни мерки от влизането в сила на Член 6. Тяхното финансиране може да попада в нейната компетенция.

1.7. Информация до Комисията за компенсаторните мерки

Компетентните национални власти трябва да информират Комисията за приетите компенсаторни мерки. Въпросното условие не уточнява нито формата нито целта на тази комуникация. Все пак, за да улеснят процеса, службите на Комисията са подготвили стандартен формат[10] за предоставяне на информация на Комисията съгласно разпоредбите на Член 6(4). При всички случаи, не е работа на Комисията да предлага компенсаторни мерки или да ги обосновава научно.

Информацията трябва да даде възможност на Комисията да разбере начина, по който се преследват консервационните цели на въпросната зона в конкретния случай. Макар че националните власти са изрично задължени да съобщават само приетите компенсаторни мерки, може да е необходимо и да се съобщават определени елементи свързани с проучваните алтернативни решения и с основателните причини от най-висок обществен интерес, които са наложили изпълнението на плана или проекта, дотолкова, доколкото тези елементи за повлияли върху избора на компенсаторни мерки.

Информацията относно компенсаторните мерки трябва да даде възможност на Комисията да разбере начина, по който се преследват консервационните цели на въпросната зона в конкретния случай. Все пак, не е работа на Комисията да предлага компенсаторни мерки.

Кога в процеса на планиране Комисията трябва да бъде информирана за компенсаторните мерки и кой отговаря за тази информация?

За да може Комисията да поиска допълнителна информация за предприетите мерки или да предприеме действия в случай, че намира законовите изисквания на директивата неправилно прилагани, компенсаторните мерки трябва да бъдат представяни на Комисията **преди** да се изпълнят и преди изпълнението на съответния план или проект, но след неговото одобрение. Ето защо е препоръчително компенсаторните мерки да се представят на Комисията веднага щом се приемат в процеса на планиране, за да се даде възможност на Комисията, в рамките на нейната компетенция като отговорна страна по договора, да прецени дали условията на Директивата се прилагат правилно.

Като органи отговорни за опазване на цялостната свързаност, и за актуализиране на информацията относно, мрежата Натура 2000, властите отговорни за Натура 2000 във всяка Държава Членка трябва да изпълняват важна роля в този процес, а информацията да се предоставя чрез националната власт чрез Постоянните Представителства на всяка Държава Членка както при процеса за приемане на списъците със зоните.

[10] Този формат е представен в Анекс IV към настоящия документ. Бел.р.

1.8. Какво се случва със зони, съдържащи приоритетни хабитати и/или видове?

Втората подточка на Член 6(4) предвижда специално процедиране винаги когато планът или проектът касае зона, съдържаща приоритетни хабитати и/или видове, и може да засегне тези приоритетни хабитати и/или видове. Реализирането на планове или проекти, които могат негативно да повлияят тези зони може да бъде обосновано само ако възникналите основателни причини от най-висок обществен интерес се отнасят за човешкото здраве или обществената безопасност или изключителни ползи за околната среда, или ако, преди да се даде одобрение на плана или проекта, Комисията излезе със становище за предвижданата инициатива.

С други думи, щетите върху зоните ще се приемат само когато специфичните основателни причини посочени по-горе са налице или след допълнителната процедурна предпазна мярка с независима оценка от Комисията.
Това условие повдига множество въпроси, отнасящи се до:

- идентифицирането на въпросните зони;
- интерпретацията на понятията човешко здраве, обществена безопасност и изключителни ползи за околната среда;
- процедурата за приемането на становището на Комисията и последиците от това становище.

1.8.1. Въпросните зони

Член 6(4), втора подточка, се прилага когато изпълнението на плана или проекта може да засегне зона, съдържаща приоритетни хабитати и/или видове. В тази връзка е нормално да се счита, че план или проект:

а) не засягащ по никакъв начин приоритетн хабитат/вид, или

b) засягащ хабитат/вид, който не е взет предвид при избора на дадена зона (“незначително присъствие” в Стандартните Формуляри с информация)

не трябва *de facto* да означава, че дадената зона трябва да е предмет на тази втора подточка.

Тъй като Директивата за птиците не класифицира никакви видове като приоритетни, компенсаторните мерки, целящи да компенсират ефектите върху популациите на птици в

защитените зони за опазване на птиците (SPAs), никога не биха изисквали становище на Комисията.

Чл. 6(4), втора подточка, може да се разбира като отнасящ се до всички зони, съдържащи приоритетни хабитати и/или видове, когато тези хабитати или видове са засегнати.

1.8.2. Понятията "човешко здраве", "обществена безопасност" и "изключителни ползи за околната среда"

Човешкото здраве, обществената безопасност и изключителните ползи за околната среда представляват най-важните основателни причини от най-висок обществен интерес. Все пак, както понятието „основателни причини от най-висок обществен интерес", тези три категории не са изрично дефинирани.

Законодателството на Общността разглежда причините свързани с общественото здраве и обществената безопасност като причини, които могат да оправдаят приемането на рестриктивни национални мерки по отношение на свободното движение на стоки, работници, услуги, както и правото на свободен избор на местоживеене. Освен това, опазването на здравето на хората е една от фундаменталните цели на политиката на Общността в сферата на околната среда. По същата причина, изключителните ползи за околната среда представляват категория, която трябва да бъде включена в горепосочените фундаментални цели на политиката за околната среда.

В рамките на принципа на субсидиарност, компетентните национални власти са тези, които трябва да проверят дали ситуацията е такава. Разбира се всяка ситуация от този тип може да бъде проверена от Комисията в рамките на нейните дейности за контролиране правилното прилагане на законодателството на Общността.

Що се отнася до понятието „обществена безопасност", добре е да се направи препратка към решението на Съда от 28 февруари 1991 по Дело C-57/89, Комисията срещу Германия ("*Лейбухт Дайкс").* Това решение предшестваше приемането на Директива 92/43/ЕЕС и съответно Член 6. Въпреки това, решението има правно значение, най-малко защото подходът на Съда повлия изготвянето на Член 6. Под въпрос бяха строителните работи за укрепване на дигите на Северно Море при залива Лейбухт. Тези работи включваха намаляване площта на една защитена зона за птиците (SPA). Като общовалиден принцип, Съдът се произнесе, че основанията, оправдаващи едно такова намаляване трябва да отговарят на общ интерес, който е над общия интерес представляван от екологичната цел на директивата. В този конкретен случай, Съдът потвърди, че опасността от наводнение и опазването на брега представляват достатъчно сериозни причини, оправдаващи

строителните работи по дигите и укрепването на крайбрежните структури, стига тези мерки да са ограничени до абсолютен минимум.

Националните власти могат да одобрят изпълнението на плана или проекта само ако се представи доказателство за наличието на горепосочените причини от най-висок обществен интерес, както и в границите, в които изпълнението на въпросния план или проект е доказано като необходимо за задоволяване на въпросния обществен интерес.

1.8.3. Приемането на становището на Комисията – неговите последици

Както бе потвърдено от Решението на Съда от 14 септември 2006 по дело C-244/05, Комисията ще представя становище по Член 6(4) само когато това касае зони, които са включени в списъка със зони избрани като територии от значение за Общността (SCI).

В случай на основателни причини от най-висок обществен интерес различни от човешкото здраве, безопасност и ползи за околната среда, е необходимо предварително становище на Комисията. Член 6(4), втора подточка, не посочва конкретна процедура или специфично съдържание на едно такова становище[11]. Ето защо трябва отново да се разгледа финансовата ситуация и целите преследвани от въпросното условие. Становището трябва да включва оценката на екологичните характеристики, които могат да бъдат засегнати от плана или проекта, релевантността на възникналите основателни причини и баланса на тези два противоречащи си интереса, както и оценяване на компенсаторните мерки. Тази оценка включва както научна така и икономическа преценка, а също и проучване на необходимостта и пропорционалността на реализирането на плана или проекта по отношение на възникналите основателни причини.

По своята същност, становището не е акт със задължителни правни последици. Националните власти могат да не се съобразят с него и да решат да изпълнят плана или проекта, дори и становището да е отрицателно. Все пак в такъв случай е нормално да се очаква решението да отрази аргументите на Комисията и да обясни защо нейното становище не е взето предвид. Във всички случаи Комисията може да прецени дали изпълнението на плана или проекта е в съответствие с изискванията на законодателството на Общността и, ако е необходимо, да заведе съответните съдебни действия. Макар че Директивата не включва никакъв конкретен краен срок относно приемането на становището на Комисията, службите на Комисията ще положат всички необходими

[11] Съответният стандартен формат (Анекс IV) покрива също и искането за Становище на Комисията съгласно разпоредбите на Чл. 6(4)2. Бел.р.

усилия за провеждане на оценките и извличане на съответните заключения възможно най-бързо.

Комисията, при представянето на своето становище, трябва да провери баланса между засегнатите екологични характеристики и възникналите основателни причини, и да оцени компенсаторните мерки. Становището няма задължителен характер, но в случай на несъответствие със законодателството на Общността могат да се предприемат съдебни действия.

АНЕКС

Формуляр за подаване на информация до Европейската Комисия съгласно Чл. 6(4)

Държава Членка*:* Дата*:*

Информация до Европейската Комисия
съгласно Член 6 на Директивата за Хабитатите
(Директива 92/43/ЕЕС)

Документация изпратена за/ ☐ информация/ ☐ становище/

(чл. 6(4).1) (чл. 6(4).2)

Компетентен национален орган*:*

Адрес*:*

Лице за контакти*:*

Тел., факс, ел.поща

1. ПЛАН ИЛИ ПРОЕКТ

Име и код на засегнатата зона от НАТУРА 2000*:*

Тази зона е:

□ SPA по Директивата за Птиците □предложена SCI по Директивата за Хабитатите

□ съдържаща приоритетен хабитат/вид

Резюме на плана или проекта, оказващ въздействие върху зоната:

2. НЕГАТИВНИ ЕФЕКТИ

Резюме на оценката на негативните ефекти върху зоната*:*

N.B.: това резюме трябва да е фокусирано върху очаквания неблагоприятен ефект върху хабитатите и видовете, заради които зоната е предложена за мрежата НАТУРА 2000, да включва подходящи карти и да описва вече избраните смекчаващи мерки.

3. АЛТЕРНАТИВНИ РЕШЕНИЯ

Резюме на алтернативните решения проучвани от Държавата Членка*:*

Причини, поради които компетентните национални власти са направили заключение, че липсват алтернативни решения

4. ОСНОВАТЕЛНИ ПРИЧИНИ

Причина въпреки всичко планът или проектът да бъде изпълнен*:*

□ основателни причини от най-висок обществен интерес, включително онези от социален или икономически характер (при липсата на приоритетни хабитати/видове)

□ човешкото здраве

□ обществената безопасност

□ изключителни ползи за околната среда

□ други основателни причини от най-висок обществен интерес

Кратко описание на причината:

5. КОМПЕНСАТОРНИ МЕРКИ

Предвиждани компенсаторни мерки и график за изпълнението им*:*

Приложение 1.10

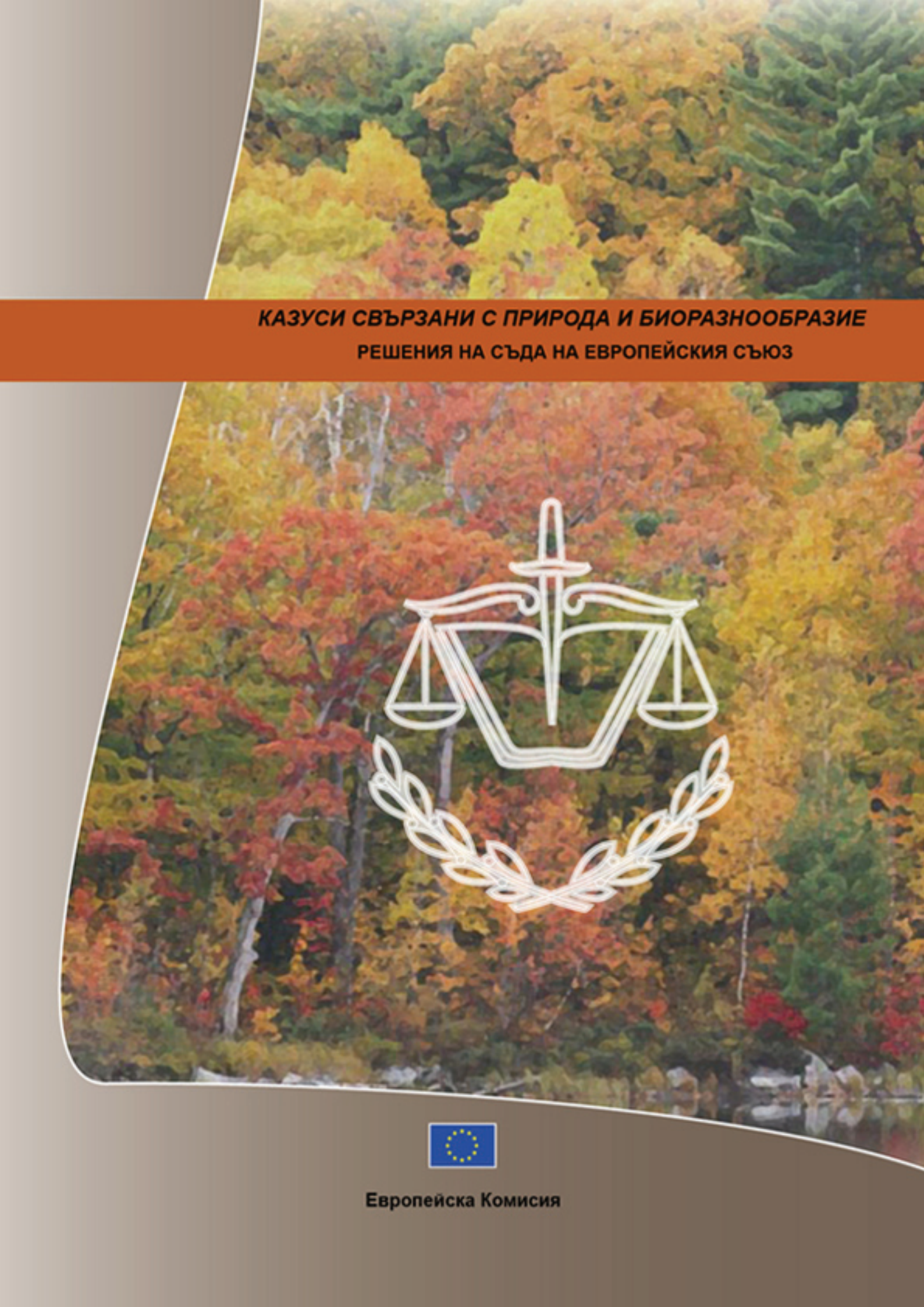

КАЗУСИ СВЪРЗАНИ С ПРИРОДА И БИОРАЗНООБРАЗИЕ

РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Европейска Комисия

КАЗУСИ СВЪРЗАНИ С ПРИРОДА И БИОРАЗНООБРАЗИЕ
РЕШЕНИЯ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Европейска Комисия

Европа Директно е служба, която ви помага да намерите отговорите на вашите въпроси свързани с Европейския Съюз

Нова безплатна телефонна линия:
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Някои мобилни оператори не разрешават достъп до номера, започващи с 00 800 или таксуват обажданията.

Голям обем допълнителна информация за Европейския Съюз е публикувана в Интернет. Информацията е достъпна чрез сървър Европа (http://ec.europa.eu).

Каталожни данни са представени в края на публикацията.

Люксембург: Служба за Официални Публикации на Европейската Общност, 2006

ISBN 92-79-02561-9

© European Communities, 2006
Възпроизводство се разрешава само при посочване на източника.

Отпечатано в Люксембург

Отпечатано на бяла хартия без хлорно съдържание.

Превод на български: Катя Найденова.
Редакция: Симеон Марин, Христо Николов.
Оформление на българската версия: Добромир Добринов.
© Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.

Препоръчителен начин за цитиране:
Nature and biodiversity cases ruling of the European Court of Justice. 2006 European Commission. Зелени Балкани, прев. на бълг. ез., 2010.
Преводът и издаването на български се осъществяват със съгласието на авторите на оригиналната публикация.

Изданието се осъществява в рамките на проект: "Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 - управление и финансиране".
Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).
Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.
Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).
Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).
Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).
© Зелени Балкани, 2010.

Bulgarian translation: Katya Naydenova.
Editing: Simeon Marin, Hristo Nikolov.
Layout of Bulgarian version: Dobromir Dobrinov.
© Green Balkans, Bulgarian translation, 2010.

Citation of the Bulgarian translation requires proper reference to the original publication:
Bulgarian translation and publication with the permission from authors of the original article.

This edition is developed within the project “Germany’s experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing”.
The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).
German Research Project number FKZ: 380 01 201.
The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).
Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).
Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).
© Green Balkans, 2010.

Съдържание

(повдигнати са частите от съдържанието, които не са преведени на български език)

Предговор 3
Връзки 5
Насоки 5
Други документи 5

ЧАСТ I. 7
1. Общи принципи 7
2. Директива за Птиците 9
2.1. Начин за транспониране на Директивата за Птиците 9
2.2. Приложно поле на Директивата 9
Член 1 9
Член 2 9
Член 3 10
2.3. Задължение за прилагане на специални мерки за съхраняване на видовете местообитания: режим на правна защита за специалните защитени зони (СЗЗ) 10
2.3.1. Класификация на СЗЗ и осигуряване на законова защита 10
Член 4.1 и 4.2 12
2.3.2. Избягване на замърсяване или влошаване на местообитанията 13
Член 4.4 13
2.4. Задължения за защита на видове 14
2.4.1. Обща система на защита 14
Член 5 14
2.4.2. Търговия с птици 15
Член 6 15
2.4.3. Ловуване, улавяне или убиване на птици 16
Член 7 16
Член 8 20
2.4.4. Дерогации 20
Член 9 20
3. Директивата за Местообитанията 27
3.1. Начин на транспониране на Директивата за Местообитанията 27
3.2. Задължения за опазване на местообитанията: правен режим на защита на проекто територии от значение за Общността (пТЗО), териториите от значение за Общността (ТЗО), специални консервационни зони (СКЗ) 28
3.2.1. пТЗО – ТЗО– СКЗ 28
Член 4 28
3.2.2. Предотвратяване на влошаването 32
Член 6.2 32
3.2.3. Оценка на планове и проекти и компенсаторни мерки 33
Член 6.3 и 6.4 33
3.2.4. Оценки на планове и проекти и консервационни мерки в специалните защитени зони 39
Член 7 39
3.2.5. Наблюдение на природозащитния статус 40
Член 11 40
Член 14 40
3.3. Задължения за защита на видовете 41
3.3.1. Система на строга защита 41

Член 12 41
Член 13 43
Член 15 43
3.3.2. Дерогации 44
Член 16 44

Част II 47
C-247/85, Комисията срещу Белгия 47
C-252/85, Комисията срещу Франция 51
C-262/85, Комисията срещу Италия 53
C-412/85, Комисията срещу Германия 56
C-57/89, Комисията срещу Германия - "Leybucht" 57
C-157/89, Комисията срещу Италия 59
C-355/90, Комисията срещу Испания - "Блатата на Сантоня" 60
C-435/92 "Асоциация за защита на дивите животни и други " 62
C-44/95 "Lappel Bank" 65
C-118/94 "Регион Венето" 67
C-3/96, Комисията срещу Холандия 68
C-10/96 "ASBL" 71
C-166/97, Комисията срещу Франция – "Естуара на р.Сена" 72
C-96/98, Комисията срещу Франция – "Поатевинско блато" 74
C-371/98 "First Corporate Shipping" 75
C-374/98, Комисията срещу Франция - "Basses Corbières" 77
C-38/99, Комисията срещу Франция 79
C-67/99, Комисията срещу Ирландия 83
C-71/99, Комисията срещу Германия 85
C-220/99, Комисията срещу Франция 87
C-103/00, Комисията срещу Гърция – "*Caretta caretta* on Zakinthos" 89
C-117/00, Комисията срещу Ирландия – "Комплекс Owenduff-Nephin Beg" ... 91
C-415/01, Комисията срещу Белгия 94
C-127/02 "Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging" 95
C-182/02 Ligue pour la protection des oiseaux and Others 100
C-209/02, Комисията срещу Австрия – „Wörschacher Moos" 102
C-98/03, Комисията срещу Германия 103
C-117/03 "Dragaggi" 109
C-6/04, Комисията срещу Великобритания 112

Приложение 119

Индекс 126

N.B. Терминология (Бел.р.)

Име на английски	Български превод	Име в ЗБР
Special Protected Areas – SPAs	Специални защитени зони – СЗЗ	Защитена зона за опазване на дивите птици
Proposed sites of Community Importance - pSCI	Проекто - "Територии от значение за Общността" - пТЗО	
Sites of Community Importance – SCI	Територии от значение за Общността – ТЗО	
Special Areas of Conservation - SAC	Специални консервационни зони – СКЗ	Защитена зона за опазване на местообитанията

Предговор

Тази година, 10-те нови Държави Членки направиха значителен напредък при обявяването на своите зони за европейската мрежа Натура 2000. Когато всички Държави Членки изпълнят своите задължения, приблизително 18% от цялата площ на 25-те членки на ЕС, територия по-голяма от Германия, ще бъде покрита със зони от Натура 2000. Първата много важна стъпка от изпълнението на този амбициозен проект почти е направена – но това е само началото на едно дълго начинание.

Навлизаме в периода на изпълнение: определяне целите на управление за всички зони от Натура 2000, мониторинг и отчитане на развитието и, не на последно място, реагиране на новите предизвикателства като например ефекта от климатичните промени или все още нарастващата фрагментация на европейски природни местообитания. Въпреки това, вече е натрупан много опит и са научени много уроци. Споделянето на тези уроци и опит означава да се пести време и да се работи по-ефективно.

Част от нашия съвместен опит е начинът, по който се интерпретира законовата рамка – т.е. директивите за „птиците" и „хабитатите". За да гарантира еднакво тълкуване за всички, Комисията е предоставила разяснения по конкретните изисквания и разпоредби на природозащитните директиви в ръководства и насоки свързани с управлението на зоните от Натура 2000, оценката на планове и проекти, засягащи значително зоните от Натура 2000, както и проблемите с лова и финансирането.

Все пак, в случай на спорове и разногласия, Съдът на Европейския Съюз е този, който трябва да даде окончателна интерпретация на една Директива. Въпреки че повечето решения на съда се отнасят предимно за неизпълнени задължения на отделни Държави Членки или специфични ситуации в отделните страни, общата интерпретация на Съда важи за всички национални власти както и за органите на ЕК. С други думи, решенията на Съда са правнозадължителни, и както ЕК така и националните власти са длъжни да ги спазват. Решенията на Съда свързани с опазването на природата предоставят важна съдебна практика основана върху прецедент. Те са достъпни за обществеността – въпреки това броят им расте и понякога е доста трудно за хора, които не работят като адвокати, да открият и отсеят най-важните части относно конкретна интерпретация на Европейското право. От многобройните ми дискусии на различните нива на изпълнение – в националните Парламенти, националните и регионалните Власти, но също и в ежедневните контакти със заинтересованите страни – собственици на земи, производители, граждани, екологични и други НПО и т.н. изглежда, че разбирането и интерпретирането на европейските директиви често Варира, а познаването на решенията на Съда винаги е допринасяло най-много за изграждането на общо разбиране и намирането на практически решения. Вярвам, че събраните решения представени в тази книга ще послужат за същата цел. Изданието е предназначено да служи като ежедневен инструмент за изясняване на законовата база на разпоредбите на ЕС в сферата на природозащитата и предварително избягване на недоразумения при тяхното изпълнение – преди да е възникнал проблемът.

Книжката е фокусирана върху две основни директиви и съдържа най-важните и актуални решения – така че читателят да може да намери цялата информация свързана с конкретни параграфи или клаузи на едно място, заедно с оригиналния текст на закона. Освен това, решенията са представени, за да се види по-широкият контекст. Трябва да се подчертае, че този документ е предназначен да служи само като документен и информативен инструмент, ще трябва да се развива успоредно с

всяка възникваща юриспруденция по тази тема и – тъй като е създаден като компилация от съществуващи документи – Комисията не носи никаква отговорност за неговото съдържание. Представянето на решенията възпроизведени в тази книжка очевидно не ангажират Съда.

През май тази година, Комисията прие своето Официално Становище за Биоразнообразието, посочвайки, че постигането на нашата основна политическа цел – спиране загубата на биоразнообразие в Европейския Съюз до 2010 – е възможно само ако всички действащи лица положат по-големи усилия, и ако съществуващата законова рамка е напълно и правилно изпълнена. Вярвам, че тази книжка, която ще бъде качена и на уебсайта на Комисията http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm ще допринесе за постигането на тази цел и ще намери своето приложение в ежедневната работа на всички заинтересовани страни.

Ладислав Мико
Директор, Опазване на Природните Ресурси
Генерална Дирекция Околна Среда

Връзки:

- Съд на Европейските общности: http://curia.eu.int
- Достъп до делата на Съда, Първоинстанционния съд или Съда на публичната служба: http://curia.eu.int/cs/content/juris/index_form.htm
- Право на Европейски съюз- EurLex: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/index.htm
- Списък на водещите случаи и решенията на Съда на Европейските общности за околна среда: http://europa.eu.int/comm/environment/law/cases_judgements.htm
- Генерална Дирекция Околна среда – Природа и биоразнообразие – уеб сайт: http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm
- Доклад за делата по Директивата за птиците на Европейския съд с резюмета на делата, Кралско дружество за защита на птиците, 2004 г.

Насоки:

- Ръководство, описващо начините за устойчив лов, съобразно Директивата за птиците http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/focus_wild_birds/sustainable_hunting/pdf/hunting_guide_en.pdf
- Управление на защитени зони от екологичната мрежа "Натура 2000": Разпоредбите на член 6 от Директива 92/43/ЕИО за местообитанията http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/art6_en.pdf
- Оценка на планове и проекти, значително засягащи Натура 2000 места http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/natura_2000_assess_en.pdf
- Директива за хабитатите: Член 12 – Строга защита на животинските видове (в процес на подготовка) http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/species_protection/specific_articles/art12/index_en.htm
- Член 8 от Директивата за хабитатите (уеб сайт на работната група) http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/natura_2000_network/financing_natura_2000/art8_working_group/index_en.htm
- Мониторинг и докладване – Член 17 от Директивата за хабитатите http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/monitor_indic_reporting/monitoring_and_reporting/habitats/art17/index_en.htm
- Натура 2000 и горите – Предизвикателства и възможности http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/n2kforest_en.pdf
- Устойчив туризъм и Натура 2000 http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/sust_tourism.pdf http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/sust_tourism_annex.pdf http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/sust_tourism_gpract.pdf

Други документи:

- Най-често задавани въпроси

http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/memo_natura.pdf
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/faq_en.pdf

- Фокус на ЕС върху Натура 2000
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/focus_en.pdf
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/focus_corrigendum_en.pdf
- Натура 2000 и хората: За партньорство
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/conf.pdf
- Прилагане на Директивата за местообитанията в морските и крайбрежни зони
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/implhmc.pdf
- Съобщения за влажните зони в ЕС
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/wetlands_en.pdf
- Натура 2000 – Управление на нашето наследство
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/brochure-en.pdf
- Интерпрецион наръчник на местообитанията в Европейския съюз
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_enlargement/2004/pdf/habitats_im_en.pdf
- Натура 2000, бюлетин за природата на Европейската Комисия
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/newsletter_natura/index_en.htm
- "Диаманти в короната" – Добри практики за Натура 2000 и отдих
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/documents_publications/pdf/jewels_in_the_crown.pdf
- Определяне на видове по Директивата за птиците
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/focus_wild_birds/species_birds_directive/index_en.htm
- Устойчив лов
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/focus_wild_birds/sustainable_hunting/index_en.htm
- Ловът, добавена стойност за биоразнообразието
http://www.face-europe.org/case-studies/default.htm
- Мониторинг на биоразнообразието и индикатори
http://biodiversity-chm.eea.eu.int/information/indicator/
- Уеднаквяване на европейските индикатори за биоразнообразие към 2010 г.
http://biodiversity-chm.eea.eu.int/information/indicator/F1090245995
- Натура 2000 – Природата на Европа за теб
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/pictures/europe_nature_for_you/brochure_europe_nature.pdf
- Снимки и постери
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/useful_info/pictures/index_en.htm

ЧАСТ I.

1. Общи принципи:

По отношение на практиката на Съда:

Съгласно член 249, параграф 3 от Договора за ЕО[1], Директивата е задължителна по отношение на резултатите, които трябва да бъдат постигнати от всяка държава-членка, за която се отнася, но на националните власти остава избора за формата и начините за прилагане на въпросната Директива във вътрешното законодателство. В съответствие с установената съдебна практика, **транспонирането на Директива** във вътрешното законодателство не изисква непременно съдържанието на съответната директива да се включи чрез буквален превод и изрази в специфичното законодателство. В зависимост от съдържанието, включването на основния правен контекст може да се окаже достатъчно за целта, при условие, че този контекст наистина гарантира пълно прилагане на Директивата по достатъчно точен и ясен начин. В тази връзка е важно, за всеки отделен случай да се определи характера на разпоредбата, залегнала в Директивата, а именно – до какви санкции води при неизпълнение, за да се прецени каква е степента на задължението за транспониране, наложено на държавите-членки.

(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

Разпоредбите на Директивата трябва да бъдат прилагани с неоспорима, задължителна сила, и да притежават специфичност, прецизност и яснота, които са необходими, за да отгоОВМя на изискванията за правна сигурност. Принципът на **правна сигурност** изисква публичност на националните мерки, приети в съответствие с изискванията на Общността, осигурена по такъв начин, че лицата, засегнати от тези мерки да имат възможност да установят рамката на правата и задълженията си в съответната специфична област, уредена с правото на Общността.

(C-415/01, Комисията срещу Белгия)

Счита се за противоречие с принципа на **правната сигурност**, ако дадена държава използва правомощията на регионалните власти за издаване на нормативни актове, за да оправдае национално законодателство, което не съобразява забраните, залегнали в Директивата.

(C-157/89, Комисията срещу Италия)

Държавите членки в контекста на Директивата (за местообитанията) са длъжни да гарантират, че тяхното законодателство, чрез което се транспонира Директивата е **ясно и точно**.

(C-98/03, Комисията срещу Германия)

Държава членка не може да се позове на разпоредби, практики или обстоятелства, съществуващи в нейната вътрешна нормативна система, с цел, да оправдае неспазване на задължения и срокове, постановени с Директивата.

(C-166/97, Комисията срещу Франция – "Естуара на р.Сена")

Ако се установи фактът, че дадена **практика** е в съответствие с изискванията на Директивата, отнасящи се за защита, то този факт не може да представлява причина за нетранспониране на Директивата в националното законодателство на съответната страна членка.

(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

Целта на досъдебната процедура, предвидена в член 169 на Договора (понастоящем член 226 от Договора на ЕО) е да даде на съответната държава-членка възможност да обоснове позицията си или, ако случая е такъв, да изпълни по собствена воля изискванията на Договора.

[1] http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html

Правилното провеждане на тази процедура е основна гаранция, предвидена в Договора не само за защита правата на съответната държава-членка, но и гаранция, че за всяка спорна процедура се прави точно определено обсъждане по съответния предмет, като предмета се определя с мотивирано становище на Комисията. Когато не е оспорвано, че мотивираното становище и процедурата довела до неговото издаване са правилно проведени, правото на държавата-членка на справедлив съдебен процес не може да се счита за нарушено от обстоятелството, че въпросната спорна процедура е открита въз основа на иск, който не взима в предвид възникналите в последствие нови факти или закони, изтъкнати от засегнатата държава-членка в отговора и по мотивираното становище. Държавата – членка е в пълното си право да повдигне тези въпроси по време на процедурата по оспорване, като защитата депозира писмено становище при започване на процедурата.

(C-3/96, Комисията срещу Холандия)

При процедиране по иск на основание член 169 от Договора (понастоящем член 226 от Договора на ЕО), въпроса дали дадена държава-членка не е изпълнила задълженията си, трябва да се решава въз основа на **ситуацията, преобладаваща в края на определения с мотивираното становище срок**.

(C-166/97, Комисията срещу Франция – "Естуарът на р. Сена"; C-96/98, Комисията срещу Франция – "Поатевинско блато"; C-38/99, Комисията срещу Франция; C-71/99, Комисията срещу Германия; C-220/99, Комисията срещу Франция)

Когато в изпълнение на Директивата, органите на Общността са поставили на държавите-членки **предписание за предприемане на определени действия,** ефективността на подобна мярка ще бъде понижена, ако лицата са били възпрепятствани да разчитат на тази мярка по време на съдебния процес, и съдилищата и националните съдилища са били възпрепятствани да приемат тази мярка като елемент на правото на Общността. Следователно, при прилагане на разпоредбите на Директивата, доколкото имат връзка със съответния предмет, за да бъдат безусловни и достатъчно точни, тези разпоредби трябва да са валидни самостоятелно срещу който и да е орган на държавата-членка, когато тази държава не е приложила Директивата в националното си законодателство до края на предписания срок, или не я е приложила адекватно.

Освен това, националния съд, който е призован в рамките на своята компетентност, за да прилага разпоредбите на правото на Общността, е длъжен да осигури напълно ефективното прилагането на тези разпоредби, като при необходимост – да отмени разпоредбите на националното законодателство, които са в противоречие с тези на Директивата, дори те да са приети по-късно, като не е необходимо съдът да изисква или да изчаква фактическата отмяна на тези разпоредби по законовия или конституционен ред.

(C-118/94, Италия – "Регион Венето")

Държавите-членки упражняват суверенни права в тяхната **изключително икономическа зона** и **континенталния шелф**, като Директивата (за местообитанията) е приложима в рамките на териториалните води на държавите-членки. Следователно, Директивата следва да се прилага в тази изключително икономическа зона.

При иск, предявен за неизпълнение на задължения по член 226 от Договора на ЕС, Комисията трябва **да докаже твърдението**, че задължението не е изпълнено и това не може да е обосновано на предположения.

(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

[2] Ако Комисията установи, че държавата-членка не е изпълнила задължение по силата на този Договор, тя трябва да даде мотивирани препоръки по същество след като даде възможност на засегнатата държава да изложи своето становище. Ако засегнатата държава не изпълни препоръките в поставения от Комисията срок, последната може да предостави случая на Съда. Бел.р.

2. Директива за птиците

Директива на Съвета № 79/409/ЕЕС от 2 април 1979 относно опазването на дивите птици (ОВ L 103, 25.4.1979, стр. 1)[3]

2.1. Начин за транспониране на Директивата

По отношение на практиката на Съда:

Транспонирането на Директивата в националното законодателство не изисква непременно съдържанието на Директивата да се включи чрез буквален превод и изрази в специфично законодателство. В зависимост от съдържанието, включването на основния правен контекст може да се окаже достатъчно за целта, при условие, че този контекст наистина гарантира пълно прилагане на Директивата по достатъчно точен и ясен начин. Въпреки това, точното транспониране става особено важно в случая на транспониране на Директивата за птиците, отнасяща се за опазването на дивите птици, в която управлението на общото наследство е поверено на държавите-членки за съответните им територии.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия; C-252/85, Комисията срещу Франция, C-118/94, Италия – "Регион Венето")

2.2. Приложно поле на Директивата

Член 1

1. Настоящата директива се отнася до опазването на всички видове естествено срещащи се в диво състояние птици на европейската територия на държавите-членки, за които е в сила Договорът. Тя включва защитата, управлението и контрола на тези видове и определя правилата за тяхното използване.

2. Директивата се прилага за птиците, техните яйца, гнезда и местообитания.

3. Настоящата директива не се прилага за Гренландия.

По отношение на практиката на Съда:

Общата система на защита, която Директивата цели да установи се отнася за **всички видове птици**, включително тези със специфична окраска, въпреки, че такива видове може да са редки.

Разпоредба на националното законодателство, която определя защитата, изисквана от Директивата за видовете птици, срещащи се в диво състояние на територията на държавите-членки, е в съответствие с изискванията на Директивата ако също така се отнася и за видовете птици, естествено или редовно срещащи се на европейската територия на държавите-членки. Също така птиците, които са само прелетни за държавата-членка, следва да се считат за естествено срещащи се в диво състояние, въпреки, че става въпрос за ограничен период от време на престой. **Защитният ефект** на Директивата обхваща и видове, естествено срещащи се в диво състояние на европейска територия на друга държава-членка, които не са естествено или редовно срещащи се на територията на държавата-членка, но са транспортирани там, държани там или продавани там, независимо дали са живи или мъртви.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия)

Член 2

Държавите-членки предприемат необходимите мерки за поддържане на популациите на видовете, посочени в член 1, на ниво, което отгоОВМя на екологичните, научните и културните изисквания, като се отчитат икономическите и рекреационните изисквания, или за адаптиране на популациите на тези видове към това ниво.

---

3 http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:EN:HTML

По отношение на практиката на Съда:

Член 2 **не може да се използва като независима дерогация** от задълженията и изискванията на Директивата.

(C-262/85, Комисията срещу Италия)

Виж по-специално в решенията свързани с член 4 и член 9.

Член 3

1. В светлината на изискванията, посочени в член 2, държавите-членки вземат необходимите мерки за опазване, поддържане и възстановяване на достатъчни по разнообразие и площ местообитания за всички видове птици, посочени в член 1.

2. Опазването, поддържането и възстановяването на биотопите и местообитанията включват основно следните мерки:

а) създаване на защитени територии;

б) издръжка и управление в съответствие с екологичните нужди на местообитанията във и извън защитените зони;

в) възстановяване на разрушените биотопи;

г) създаване на биотопи.

По отношение на практиката на Съда:

Член 3 от Директивата за птиците поставя изискване държавите-членки да предприемат необходимите мерки за **опазване, поддържане или възстановяване** на достатъчно разнообразие и площ на местообитанията за всички видове птици, попадащи в обхвата на Директивата. Поради тази причина задълженията на държавите-членки, произтичащи от член 3 са в сила преди да се установи намаляване на броя на птиците или да възникне какъвто и да е риск от изчезване на защитени видове.

(C-355/90, Комисията срещу Испания - "Блатата на Сантоня", C-117/00, Комисията срещу Ирландия – "Комплекс Owenduff-Nephin Beg ")

2.3. Задължение за прилагане на специални мерки за съхраняване на видовете местообитания: режим на правна защита за специалните защитени (СЗЗ)

2.3.1. Класификация на СЗЗ и осигуряване на законова защита

Член 4.1 и 4.2

1. Видовете, посочени в приложение I, са предмет на специални мерки по съхраняването на техните местообитания, за да се осигури тяхното оцеляване и размножаване в района на разпространението им.

Във връзка с това се взема предвид следното:

а) видове, застрашени от изчезване;

б) видове, чувствителни към специфичните промени в техните местообитания;

в) видове, считани за редки поради своите малочислени популации или ограничен район на разпространение;

г) други видове, изискващи особено внимание поради специфичния характер на техните местообитания.

Тенденциите и измененията в популационните нива се използват като база за оценки.

Държавите-членки подробно класифицират по-специално най-подходящите по брой и размери територии като специални защитени зони за запазването на тези видове, като взимат предвид изискванията за тяхната защита в географските територии и акватории, за които се прилага настоящата директива.

2. Държавите-членки предприемат подобни мерки за редовно срещащите се мигриращи видове, които не са посочени в приложение I, като се съобразяват с потребността от защитата им в териториите и акваториите, за които е в сила

настоящата директива, по отношение на техните райони на размножаване, линеене, зимуване и почивка по време на техните миграционни маршрути. За тази цел държавите-членки обръщат особено внимание на защитата на влажните зони и особено на влажните зони от международно значение.

По отношение на практиката на Съда:

Член 4.1 и 4.2 изисква от държавите-членки да определят специални защитени зони и свързания с тях **режим на законова защита**, който да бъде адекватен и в частност да осигурява едновременно и оцеляването и възпроизводството на видовете птици, попадащи в Приложение I на Директивата, и размножаването, линеенето и зимуването на мигриращите видове, които се срещат редовно, макар и да не са включени в Приложение I.

(C-166/97, Комисията срещу Франция – "Естуара на р. Сена"; C-96/98, Комисията срещу Франция – "Поатевинско блато"; C-415/01, Комисията срещу Белгия)

Член 4.1 изисква от държавите-членки, ако видове, посочени в Приложение I се срещат на тяхна територия, да класифицират като специални защитени зони най-подходящите за това територии, като това задължение **не е може да се избегне чрез прилагане на други специални мерки за съхранение**.

(C-3/96, Комисията срещу Холандия)

Достатъчната защита за целите на тази разпоредба не е гарантирана от националното законодателство, отнасящо се за водите, тъй като то не съдържа необходимите разпоредби за управление на водите, или съдържа агро-екологични мерки, които са **доброволен характер и чисто пожелателни** по отношение на дейностите на земеделските стопанства, разположени в специалните защитени зони.

(C-96/98, Комисията срещу Франция – "Поатевинско блато")

Защитен режим, под който се поставят единствено специалните защитени зони, които са част от **държавни земи** и **крайморските ловни резервати**, не е в състояние да осигурява необходимата защита за целите на тези разпоредби.

(C-166/97, Commission v. France – "Естуарът на р. Сена")

Правителството на Гърция твърди, че законовият инструмент целящ да гарантира защитата на въпросните зони се подготвя. В допълнините, правителството подчертава, че съществуващата нормативна уредба е достатъчна, за да се осигури ефективна защита на *лагуната Мезолонги*. Тази защита може да се установи от глобалната законова рамка, съставена от прилагане на международните конвенции, екологичното право на Общността и конституционни и други разпоредби, съгласно националното законодателство. Към тази рамка може да се добавят и съдебната практика на държавата и административната практика.

По отношение на съществуващия режим на законова защита, приложим за *лагуната Мезолонги*, следва да се отбележи, че посоченият по-горе режим е твърде общ и няма специфично отношение нито към въпросната СЗЗ, нито по отношение на видовете, които се срещат там. (по този въпрос, виж също посочените по-горе Решения от 18 март 1999, Комисията/Франция, C-166/97, точки 24 и 25, и от 25 ноември 1999, Комисията/Франция, C-96/98, точки 25 и 26).

Следователно, аргументите на правителството на Гърция, относно това кой механизъм посочен в т.11 от Решението установява адекватна законова рамка, целяща осигуряване на защита на въпросната зона, трябва да бъдат отвърлени.

(C-166/04, Комисията срещу Гърция – непубликувано)

Рамката на действие на държавите-членки **при определяне на най-подходящите територии** не дава информация за целесъобразността на класифицираните като специални защитени зони територии, които се явяват най-подходящи на базата на орнитологичните критерии, когато само тези критерии са използвани за идентифицирането на най-

подходящите територии за опазване на въпросните видове. Следователно, когато се окаже, че дадена държава-членка е класифицирала като специални защитени зони места, броят и общата площ на които са значително под броя и общата площ на териториите, считани за най-подходящи, то тогава е възможно да се докаже, че съответната държава-членка не е изпълнила задължението си по член 4.

За оценка на степента, в която държавата-членка се е съобразила с това задължение, Съдът може да използва като основание за позоваване **Списъкът на орнитологично важните места в Европейската общност (ОВМ)**, който съдържа актуализиран списък на важните за опазване на птиците зони в Общността.

(C-3/96, Комисията срещу Холандия)

Списъкът на ОВМ, въпреки че не е законово обвързващ за държавите-членки, съдържа научни доказателства, които позволяват да се прецени дали дадена държава-членка е изпълнила задължението си да класифицира като специални защитени зони най-подходящите територии по брой и площ за опазване на защитените видове .

От общата постановка на член 4 следва, че когато дадена зона **изпълнява критериите** за класифициране като специална защитена зона, тя трябва да стане обект на специални мерки за опазване, които са в състояние да гарантират, в частност, оцеляването и възпроизводството на видовете птици, посочени в Приложение I към тази Директива.

(C-374/98, Комисията срещу Франция - "Basses Corbières")

При прилагането на Директивата, на държавите-членки не е позволено да се позовават по своя преценка на дерогация, основана на **други интереси**, които са взети предвид. Още повече, що се отнася до задължението да се предприемат специални мерки за опазване на определени видове по смисъла на член 4, е необходимо това позоваване, с цел да бъде приемливо, да съответства на такъв общ интерес, който е по-висок от общия интерес, представляван от екологичните цели на Директивата.

В частност, интересите посочени в член 2, а именно **икономическите и рекреационните изисквания,** не се взимат под внимание, тъй като тази разпоредба не представлява самостоятелна дерогация от общата система на защита, определена в директивата.

(C-355/90, Комисията срещу Испания - "Блатата на Сантоня")

Орнитологичните критериите, залегнали в параграфи 1 и 2 на член 4, имат за цел да насочват държавите-членки при точното установяване и определяне на границите на СЗЗ-и. Държавите-членки не са упълномощени да вземат под внимание **икономическите изисквания** посочени в член 2 при избора и определянето на границите на специална защитена зона, дори когато става въпрос за икономически изисквания представляващи общ интерес, по-голям от този, представляван от екологичните цели на тази Директива.

Държавите-членки не могат да вземат предвид икономическите изисквания, когато същите се представят като **наложителни причини от първостепенен обществен интерес** от вида, посочен в член 6, параграф 4 на Директивата за местообитанията, включени в Директивата за птиците. Въпреки, че чрез изричното включване в разпоредбата на причини от социален или икономически характер, последната разпоредба разшири обхвата на основанията, с които може да бъде оправдано посегателство върху специалните защитени зони вече определени като такива, това не води до каквито и да е промени по отношение на първоначалния етап на класификация, посочен в член 4, параграфи 1 и 2 на Директивата за птиците, и следователно класифицирането на зоните като специални защитени зони, трябва при всички обстоятелства да се извършва в съответствие с критериите, приети от тези разпоредби.

(C-44/95, Обединеното Кралство - "Lappel Bank")

Държава-членка не може да намали площта на СЗЗ или да промени границите и, освен ако земите, изключени от СЗЗ, вече не притежават качествата на най-подходящи територии за опазване на видовете диви птици, по смисъла на член 4, параграф 1 от Директивата.

(C-191/05, Комисията срещу Португалия)

Виж също член 7 от Директивата на местообитанията.

2.4. Задължения за защита на видове

2.4.1. Обща система на защита

Член 5

Без да се засягат членове 7 и 9, държавите-членки предприемат необходимите мерки за създаване на обща система за защита на всички видове птици, посочени в член 1, като по-специално забраняват:

а) умишленото убиване или ловене по какъвто и да е метод;

б) умишленото разрушаване или увреждане на техните гнезда или яйца, или преместването на техните гнезда;

в) събиране на техните яйца от дивата природа и тяхното запазване дори в случаите, когато те са празни;

г) умишленото обезпокояване на тези птици, по-специално през периода на размножаване и отглеждане на малките, доколкото обезпокояването има значение от гледна точка на целите на настоящата директива;

д) държането на птици от видовете, чиито ловуване и улавяне са забранени.

По отношение на практиката на Съда:

Както е посочено в третото съображение от преамбюла на Директивата[4], **опазването на мигриращите видове** е типичен трансграничен екологичен проблем, изискващ обща отговорност от държавите-членки. Важността на пълната и ефективна защита на дивите птици в Общността, независимо от зоните, в които те се срещат или преминават, е причина всяко национално законодателство, което ограничава опазването на дивите птици по отношение на концепцията за националното наследство, да се счита за несъвместимо с Директивата .

Забраните, предвидени в член 5, букви б) и в) трябва да се прилагт **без ограничения във времето**. За опазване на местообитанията на птиците е необходима непрекъснатата защита, тъй като много видове всяка година повторно ползват гнезда, построени в предишни години. Спирането на тази защита през определен период на годината не може да се счита за съвместимо с посочените по-горе забрани.

(C-252/85, Комисията срещу Франция)

Член 5 предвижда общи забрани за умишлено убиване или улавяне на видовете птици, посочени в член 1, и за умишленото разрушаване, или увреждане на техните гнезда и яйца и умишленото обезпокояване на тези птици, доколкото тяхното обезпокояване може да бъде значително по смисъла на Директивата.

Ако националното законодателство позволява дерогация от разпоредбите за защита на птиците, доколкото въпросните действия се извършват в рамките на **нормалното използване на земята за земеделски, горски или цели за рибарство**, то конкретното ползване на земята не дава точна индикация за степента на допустимо увреждане на околната среда.

Концепцията за нормалното използване на земята и концепцията за непреднамерено нарушение на разпоредбите за защита на птиците, принадлежат към две различни правни направления. Тъй като националното законодателство не дава определение на понятието „*нормално ползване*", то непреднамереното нанасяне на вреди върху живота и местообитанията на птиците не е изключено от обхвата на разпоредбата, която представлява дерогация от забраните, залегнали в член 5, доколкото вредата е необходима в рамките на нормалното използване на земята. По този начин, аргументът за нормално използване на земята става равносилен на допускане на дейности, не съдържащи намерение за нарушение

[4] Като има предвид, че видовете диви птици, естествено срещащи се на европейската територия на държавите-членки, са главно мигриращи птици;

Като има предвид, че тези птици представляват общо наследство и че ефективната защита на птиците е типичен трансграничен екологичен проблем, изискващ обща отговорност. Бел.р.

на правилата за защита на птиците, и съответно такъв аргумент не може да бъде приет. Разпоредбата, която позволява дерогация от забраните, залегнали в член 5 трябва да отговаря на критериите, предвидени в член 9, за да бъде оправдана.
(C-412/85, Комисията срещу Германия)

Член 5, буква б изисква от държавите-членки да забранят по-специално **умишленото разрушаване или увреждане на гнезда и яйца, или преместване на гнезда.** Мотивите, посочени за оправдаване на националното законодателство, което обикновено позволява преместване и унищожаване на гнезда, построени в близост до жилищни и съседни на тях сгради, а именно предотвратяване на пожари, наводнения и заболявания, със сигурност са такива, че да оправдаят преместването и унищожаване на гнезда по смисъла на член 9. Въпреки че, преместването или разрушаването на гнезда, се счита за необходимо само в специални случаи, в които интересите от по-висок ранг за опазване на общественото здраве и сигурност трябва да са приоритетни пред защитата на птиците и техните местообитания, националните правила приемат дерогации, които не са достатъчно ограничени. Не може да се счита, че всички гнезда, построени в близост до жилищни и съседни на тях сгради, във всички случаи представляват опасност за здравето. Когато националното законодателство разрешава увреждането, преместването или унищожаването на гнезда на птици в близост до жилищни и съседни на тях сгради, в съответствие с критериите и условията на член 9, параграф 1, и дерогацията не е ограничена до конкретни ситуации, в които няма друго задоволително решение освен унищожаване или преместване на гнезда, същата не отговаря на изискванията на член 9, параграф 2, тъй като тя не специфицира условията на риска, нито обстоятелствата за време и място, в които да бъдат приети дерогации, нито контрола, който ще бъде осъществен.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия)

При преценяване дали дерогацията е съвместима с член 9, следва да се подчертае, че националните норми, които не посочват мотивите, изброени в член 9, параграф 1 или критериите и условията, посочени в член 9, параграф 2, и по-специално по отношение на **обстоятелствата за време и място, в които дерогацията може да се приеме**, водят до несъответствие на националното законодателство на разпоредбите на член 5, букви б) и в).

(C-252/85, Комисията срещу Франция)

Виж също член 9.

2.4.2. Търговия с птици

Член 6

1. Без да се засягат разпоредбите на параграфи 2 и 3, държавите-членки забраняват за всички видове, посочени в член 1, продажбата, транспорта с цел търговия, съхраняването с цел търговия и предлагането за продажба на живи или мъртви птици или каквито и да е ясно различими части или продукти от такива птици.

2. Дейностите, посочени в параграф 1, не се забраняват по отношение на видовете, посочени в приложение III/1, при условие че птиците са били законно убити, уловени или придобити по друг законен начин.

3. Държавите-членки могат да разрешат в границите на своята територия дейностите, посочени в параграф 1, за видовете, включени в списъка на приложение III/2, като предвиждат разпоредби за определени ограничения, при условие че птиците са били законно убити, уловени или придобити по друг законен начин.

Държавите-членки, желаещи да дадат подобно разрешително, първо се консултират и с Комисията с оглед проучване дали търговията с екземпляри от такива видове би повлияла, или може разумно да се предполага, че ще повлияе върху състоянието на популацията, географското разпространение или репродуктивния потенциал на видовете, застрашени в цялата Общност. Ако това проучване докаже,

че даването на разрешителни ще доведе, от гледна точка на Комисията, до застрашаването на някой от по-горе споменатите видове или до възможност за тяхното застрашаване, Комисията представя обоснована препоръка до съответните държави-членки, като посочва своите възражения срещу търговията с въпросните видове. Ако Комисията сметне, че не съществува подобен риск, тя ще информира съответните заинтересовани държави-членки.

Препоръките на Комисията се публикуват в Официален вестник на Европейските общности. Държавите-членки, предоставящи разрешително съгласно настоящия параграф, проверяват редовно на определени интервали от време, дали условията за предоставянето на такива разрешителни продължават да се изпълняват.

4. Комисията прави проучване на биологичния статус на видовете, изброени в приложение III/3, и на ефекта от продажбите върху този статус. Тя представя най-късно до четири месеца преди времето, посочено в член 18, параграф 1 от настоящата директива, отчет и своето предложение на комитета, посочен в член 16, с оглед на решението за включването на тези видове в приложение III/2.

До приемането на това решение държавите-членки могат да прилагат съществуващите национални правила за подобни видове, без да нарушават параграф 3 от настоящата директива.

По отношение на практиката на Съда:
Член 6, параграф 1 изисква от държавите-членки да наложат **обща забрана на дейностите, свързани с търговия** за всички птици в обхвата на Директивата, живи или мъртви, както и за всички лесно разпознаваеми части или продукти от такива птици. Разпоредбата забранява търговията с всички видове птици, независимо от техния размер.
Съгласно разпоредбата на член 6, параграф 2, дейностите свързани с търговия не се забраняват по отношение на видовете, посочени в приложение III/1, при условие че птиците са били законно убити, уловени или придобити по друг законен начин.
При положение, че в списъка на приложение III/1 са включени само **седем вида** птици, а списъка на разрешените за лов птици в националното законодателство включва 72 вида, е очевидно, че разпоредбите на въпросното националното законодателство не съответстват на изискванията на Директивата. Тя цели избягване на ситуация, при която всички разрешени за лов видове могат да бъдат и обект на търговия, заради натиска, който търговията може да окаже на лова и в последствие - върху числеността на популациите на съответните видове.
(C-262/85, Комисията срещу Италия)

2.4.3. Ловуване, улавяне или убиване на птици

Член 7

1. Поради своето популационно състояние, географско разпространение и репродуктивен потенциал в границите на Общността, видовете, изброени в приложение II, могат да бъдат ловувани в съответствие с националното законодателство. Държавите-членки гарантират, че ловуването на тези видове не излага на опасност действията по опазването в техния район на разпространение.

2. Видовете, посочени в приложение II/1, могат да бъдат ловувани в географските акватории и територии, в които е в сила настоящата Директива.

3. Видовете, посочени в приложение II/2, могат да бъдат ловувани само в държавите-членки, за които те са посочени.

4. Държавите-членки гарантират, че практиката на ловуване, включително ловуване със соколи, ако такова се практикува, се извършва в съответствие с действащите национални мерки, отговаря на принципите на разумно използване и екологично балансиран контрол на съответните видове птици и че относно популациите на тези видове, по-специално мигриращите видове, тази практика е в съответствие с мерките, произтичащи от член 2. Те вземат необходимите мерки по-специално видовете, за които е приложимо правото за лова, да не се ловуват в сезона на отглеждане на малките, нито по време на различните етапи на размножаване.

По-специално те вземат необходимите мерки видовете мигриращи птици, за които са в сила разпоредбите за лова, да не се ловуват по време на размножителния им период или при завръщането им в местата за отглеждане на малките. Държавите-членки изпращат на Комисията цялата необходима информация по практическото приложение на техните ловни разпоредби.

По отношение на практиката на Съда:
Член 7, параграф 4 цели по-специално да наложи забрана на лова на всички видове диви птици в сезона на отглеждане на малките и по време на различните етапи на размножаване и зависимост, както и по отношение на мигриращи видове, при завръщането им в местата за отглеждане на малките. Член 7, параграф 4 е предназначен за осигуряване на **цялостна система за защита** в периодите, през които оцеляването на дивите птици е особено застрашено. В съответствие с това, защитата срещу ловни дейности не може да бъде ограничена до по-голямата част от птиците на даден вид, както е определено от средните репродуктивни цикли и миграционните прелети.

(C-157/89, Комисията срещу Италия, C-38/99, Комисията срещу Франция)

Националното законодателство трябва да гарантира, че **видовете птици, непопадащи в обхвата на Приложение II** може да са забранени за лов. Съгласно член 7 е разрешен ловът на видовете, изброени в Приложение II единствено за поддържане на оптимални стойности, относно популационната им численост, географско разпространение и репродуктивен потенциал в рамките на Общността.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия)

Член 7 позволява на държавите-членки да разрешат лова на **видовете, изброени в приложение II**, при определени условия и в рамките на определени граници. От общия режим на защита предвиден в Директивата става ясно, че националното законодателство не може да разшири списъка на Приложение II, посочващ птици, които може да бъдат обект на лов.

(C-262/85, Комисията срещу Италия)

Репродуктивния цикъл на птиците и миграционните прелети са обект на степен на изменчивост, която поради метеорологичните условия, засяга по-специално периодите, през които се осъществяват размножаването и миграциите. Птици от даден мигриращ вид може да започнат прелет за завръщане им в местата за отглеждане на малките си сравнително рано в сравнение със средните миграционни потоци. Това е особено вярно в случаите, когато въпросният вид редовно прелита между мястото на миграция и мястото за отглеждане на малките, които понякога са на значително разстояние едно от друго, преминавайки множество граници и засягайки различни страни, и когато в рамките на един вид, има различни популации, чиито маршрути, понякога се различават и минават чрез отделни области. Някои млади птици от даден вид все още може да бъдат в гнездото си или да са зависими от родителите си за храна, след края на средния период на размножаване. Второто и третото изречение на член 7, параграф 4 са предназначени за осигуряване на **цялостна система за защита** в периодите, през които оцеляването на дивите птици е особено застрашено.
Защитата срещу **ловни дейности** не може да бъде ограничена до по-голямата част от птиците на даден вид, както се определя от средния репродуктивен цикъл и миграционните прелети. Това би било несъвместимо с целите на Директивата, тъй като при ситуации, характеризиращи се с удължена зависимост на малките от родителите и ранна миграцията, част от популацията на даден вид ще попадне извън обхвата на необходимата защита.
Национално законодателство, което обявява лова на някои определени видове за разрешен по принцип, без да предвижда разпоредби за противното, установени от **регионалните власти**, не отговаря на изискванията за защита, предвидени в Директивата. В действителност, би било в противоречие с принципа на правната сигурност, ако дадена

държава-членка може да разчита на правомощията на регионалните власти за издаване на нормативни актове, с цел да се оправдае национално законодателство, което не съответства на забраните, заложени в Директивата.
Когато няма налична специфична литература, отнасяща се за територията на съответната държава-членка, заявителят може да се позове на **орнитологични изследвания**, извършени за общата площ на разпространение, която включва тази държава-членка.

(C-157/89, Комисията срещу Италия)

Всяко **ловна дейност** може да доведе до обезпокояване на дивата природа, което може в много случаи да повлияе природозащитното състояниена съответните видове, независимо от степента, до която се намалява броят им. Редовното елиминиране на индивиди поддържа популациите, обект на лов в постоянно състояние на тревога, което има катастрофални последици по отношение на много от аспектите, свързани с техните условия на живот. Тези последици са особено тежки за групи от птици, които по време на миграционния сезон и зимуването са склонни да се събират на ята и да почиват в райони, които често са силно ограничени или дори изолирани. Безпокойството, причинено от ловните дейности кара птиците да изразходват голяма част от енергията си за преместване на други места и бягснво, за сметка на времето им за хранене и почивка, свързани с миграцията. Тези безпокойства са с установено неблагоприятно въздействие върху енергийното ниво на всеки индивид и върху степента на смъртност на всички засегнати популации. Ефектът на безпокоене, причинен от лов на други видове птици, е особено значим за онези видове, чието връщане от миграцията се осъществява по-рано.
В съответствие с член 7, параграф 4 държавите-членки трябва да гарантират по-специално за видовете, за които се прилагат **законите за лов**, да не бъдат обект на лов по време на сезона за отглеждането на малките или по време на различните етапи на размножаване (второ изречение), и по-специално в случаите на мигриращите видове, за които се прилагат разпоредбите за лов, че те не се ловуват по време на размножителния им период или при завръщането им за отглеждането на малките (трето изречение).
Третото изречение на член 7, параграф 4 е специално предназначено за опазване на видовете, за които лова е вече приключил и ще бъдат обект на индиректно намаляване, поради смесване с видовете, за които ловът е все още е разрешен, и на излагане на риск от изчерпване поради провеждане на лов в периода на **миграцията към местата за размножаване**, и изисква от държавите-членки да предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на всякакъв лов през този период.
Не може да се приеме за отговор по гореизложеното твърдението, че ловът е **рекреационна дейност** с цел оправдаване на дерогация от член 7, параграф 4. Това става ясно от член 2, който изисква от държавите-членки да предприемат необходимите мерки за поддържане на популациите на всички видове птици на ниво, или да се адаптират към това ниво, което отговаря на екологичните, научните и културните изисквания, като се отчитат икономическите и рекреационните изисквания, и че защитата на птиците трябва да бъде балансирана с други изисквания, като тези от икономически характер. Затова, въпреки че член 2, не представлява самостоятелна дерогация от общата система на защита, той все пак показва, че Директивата взема предвид от една страна необходимостта от ефективна защита на птиците, и от друга - изискванията на общественото здраве и безопасност, икономиката, екологията, науката, селското стопанство и рекреацията. Член 7, параграф 4 съдържа ясни и специфични изисквания, независимо от общите изисквания, определени в член 2.
Фиксирането на една и съща дата за всички засегнати видове за **закриване на ловния сезон**, която съвпада тази, определена за видовете, който най-рано мигрират, гарантира по принцип, че целта, посочена в третото изречение на член 7, параграф 4 е реализирана. Въпреки това е възможно съответната държава-членка да бъде в състояние да представи доказателства, въз основа на научни и технически данни, относима към всеки отделен случай, че колебанието в крайните дати за лов не пречи на пълната защита на видовете птици, които могат да бъдат засегнати от подобни колебания. Националните органи не са упълномощени по силата на Директивата да фиксират датите за закриване на ловния сезон,

който варира в зависимост от вида птици, освен ако съответната държава-членка представи доказателства, въз основа на научни и технически данни, относими към всеки отделен случай, че колебанията на периодът за лов не пречат на пълна защита на видове птици, които могат да бъдат засегнати от подобни колебания.

Фактът, че **датите за закриване на ловния сезон** варират от един регион за друг е сам по себе си съвместим с третото изречение на член 7, параграф 4. Тази разпоредба изисква единствено определяне на датата за закриване на ловния сезон по такъв начин, че да направи възможна пълната защита на мигриращите птици по време на тяхната миграция към местата за размножаване. Ако се окаже, че миграцията към местата за размножаване започва по различно време в различните части на територията на държава-членка, тази държава-членка има право да определи различни дати за закриване на лова. По същия начин, нищо не пречи дадена държава-членка да упълномощи подчинените органи на властта да определят крайната дата за закриване на лова на мигриращите птици, така, че законодателството, което е общо по характер и неограничено във времето, да гарантира, че тази дата ще бъде определена по начин, който осигурява пълна защита на видовете птици, посочени в Директивата по време на миграцията за размножаване. При условие, че пълната защита на видове е гарантирана, фиксирането на крайни дати, които варират за различните части на територията на държава-членка, е съвместимо с Директивата. Ако правото за определяне на крайния срок за лов на прелетни птици е делегирано на подчинените органи, разпоредбите, които предоставят тази власт трябва да гарантират, че датата за закриване може да се определи само по такъв начин, че да се постигне пълна защита на птиците по време на миграцията за размножаване.

Датата на започването на миграцията за размножаване варира въз основа на няколко фактора, а именно съответните видове птици, разлики от година до година, географски различия и наличие на хранителна база. Метод, състоящ се в **определяне на крайния срок за ловуване** в зависимост от периода, през който мигрирационната активност достига най-високото си ниво, не може да се счита за съвместим с член 7, параграф 4. Същото се отнася и за тези методи, които вземат под внимание момента, в който определен процент от птиците са започнали да мигрират и тези, които се състоят в установяване на средна дата за започването на миграцията към местата за размножаване. В съответствие с член 7, параграф 4, датата за закриване на ловния сезон за мигриращи и водоплаващи птици трябва да бъде определена в съответствие с метод, който гарантира пълна защита на тези видове по време на периода на размножаване и, че за методи чийто предмет или ефект допуска определен процент на птиците от тези видове да не попадат под пълна защита, се счита, че не изпълняват изискванията на разпоредбата на член 7, параграф 4.

(C-435/92, "Асоциация за защита на дивите животни и други")

Що се отнася до колебания в **датите за закриване за ловния сезон**, трябва да се има предвид, че националните власти не са упълномощени по силата на Директивата да определят дати, които варират в зависимост от вида на птицата, освен ако съответната държава-членка може да представи доказателства, въз основа на научни и технически данните, свързани с всеки отделен случай, че колебанията на датите за закриване на лова не пречат на пълната защита на видове птици, които могат да бъдат засегнати от подобни колебания.

(C-38/99, Комисията срещу Франция)

Третото тире на член 9, параграф 1, буква а) в действителност позволява на държавите-членки да **приемат дерогация** от общия режим на защита по начин, който отива по-далеч от предвиденото в член 7. Въпреки това, тази дерогация трябва да отговаря на три условия на член 9: първо, държавата-членка трябва да ограничи дерогацията до случаи, в които няма друго задоволително решение, второ - дерогацията трябва да се основава най-малко на една от изчерпателно изброените причини в член 9, параграф 1, букви а), б) и в), и трето - дерогацията трябва да отговарят на точните формулирани условия, посочени в член 9,

параграф 2, предназначени да ограничат дерогациите до това, което е абсолютно необходимо и да позволяват на Комисията да осъществява надзор върху тях.

(C-262/85, Комисията срещу Италия)

Виж също член 9.

Член 8

1. По отношение на лова, улавянето и убиването на птици по силата на настоящата директива, държавите-членки забраняват използването на всички средства, мерки и методи, и по-специално изброените в приложение IV, буква а), които се използват за широкомащабно или неизбирателно улавяне или убиване на птици, или такова, което би предизвикало изчезване на даден вид.

2. Освен това държавите-членки забраняват всякакъв лов чрез използването на транспортни средства и при условията, посочени в приложение IV, буква б).

По отношение на практиката на Съда:

Член 8(1), съгласно Приложение IV (а) към него, налага на държавите-членки да забранят ползването на **полуавтоматични или автоматични оръжия** с магазин/пълнител, който може да побере повече от два патрона. Националното законодателство разрешава "лова с автоматична или полу-автоматична пушка, снабдена с ограничител предотврътяващ повече от три последователни изстрела". От сравнението на тези разпоредби може да се заключи, че националното законодателство в действителност забранява оръжия, които могат да изстрелват повече от три патрона без презареждане. Освен това е безспорно, че Директивата не забранява добавянето на трети патрон в цевта на огнестрелното оръжие. Ето защо, законодателни актове, позволяващи оръжия, способни да изстрелят три последователни изстрела не противоречат на Директивата, при условие, че се гарантира, че пълнителите/магазините на тези оръжия могат да поберат само два патрона. Националното законодателство ясно ограничава употребата на оръжия до такива, които могат да произведат само три последователни изстрела. Тъй като патрона може да бъде в цевта на огнестрелното оръжие, допускането в националното законодателство на устройство, предотвратяващо повече от три последователни изстрела е достатъчно, за да се гарантира, че пълнителят не може да побере повече от два патрона. При тези обстоятелства, националното законодателство трябва да се разглежда като осигуряващо сигурна гаранция за пълното прилагане на Член 8(1).

Разпоредба от националното законодателство позволява на регионите да разрешат използването на мигриращи птици като **живи примамки** при стрелба под прикритие, друга разпоредба забранява само използването на заслепени живи примамки. От това следва, че въпросните разпоредби не поставят изрична забрана на регионите да разрешават държането, и още повече използването на мигриращи видове като осакатени живи примамки в стрелбата под прикритие. Такова използване е забранено от Директивата.

(C-262/85, Комисията срещу Италия)

Виж също:

Ръководство за начините на устойчив лов по Директива 79/409/ЕО на Съвета за опазване на дивите птици

http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/focus_wild_birds/sustainable_hunting/pdf/hunting_guide_en.pdf

2.4.4. Дерогации

Член 9

1. Държавите-членки могат да приемат дерогация от разпоредбите на членове 5, 6, 7 и 8 в случаите, когато няма друго задоволително разрешение, поради следните причини:

а) — в интерес на общественото здраве и безопасност,

— в интерес на безопасността на въздушния транспорт,

— за да се предотвратят сериозните увреждания върху селскостопанските култури и животни, горите, рибните стопанства и водите,

— за защита на флората и фауната;

б) за целите на научните изследвания и обучението, за повторното заселване (подсилване на популацията), за повторното въвеждане (реинтродукция) и за размножаването, необходимо за тези цели;

в) да разрешат, при строго контролирани условия и избирателно, улавяне, отглеждане или други видове благоразумно използване на малък брой от определени видове птици.

2. Дерогациите трябва да определят:

— видовете, които са предмет на дерогацията,

— разрешените средства, мерки и методи за улавяне или убиване,

— условията на риск, времето и територията, за които могат да бъдат предоставени подобни дерогации,

— органа, оправомощен да обяви, че необходимите условия са осигурени и да реши кои средства, мерки и методи могат да бъдат използвани, в какви граници и от кого,

— контрола, който ще бъде осъществен.

3. Всяка година държавите-членки изпращат до Комисията отчет за приложението на настоящия член.

4. На базата на наличната информация, и по-специално информацията, изпратена до Комисията в изпълнение на параграф 3, Комисията осигурява непрекъснато последствията от тези дерогации да не са несъвместими с настоящата директива. Тя предприема подходящите мерки за тази цел.

По отношение на практиката на Съда:

Член 9 разрешава на държавите-членки да приемат дерогации от общите забрани и от разпоредбите отнасящи се за търговия и лов. Въпреки това, тази възможност е подчинена на три условия: първо, държавата-членка трябва да ограничи дерогацията до случаи, в които няма друго задоволително решение, второ - дерогацията трябва да се основава най-малко на една от изчерпателно изброените причини в член 9, параграф 1, букви а), б) и в), и трето - дерогацията трябва да отговарят на точните формулирани условия, посочени в член 9, параграф 2, предназначени да ограничат дерогациите до това, което е абсолютно необходимо и да позволяват на Комисията да осъществява надзор върху тях. Въпреки, че член 9 разрешава дероации, които нарушават рамката на общата система на защита, те трябва да се прилагат по подходящ начин и да се базират на точни изисквания и конкретни ситуации.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия; C-262/85, Комисията срещу Италия)

Член 9, параграф 1, буква в) позволява на държавите-членки да приемат дерогация, наред с другото, от членове 7 и 8, с цел да разрешат при строго контролирани условия и избирателно улавяне, държането или други видове благоразумно използване на малък брой от определени видове птици. Улавяне и търговия с птици, дори извън ловния сезон с цел запазването им за използване като **живи примамки** или за **развлекателни цели в панаири и пазари**, може да представлява благоразумно използване разрешено от член 9, параграф 1, буква в). Въпреки това, трябва да се отбележи на първо място, че въпросната разпоредба не се позовава на член 9, параграф 1, който предвижда, че дерогация от членове 7 и 8 може да се приеме само ако няма друго задоволително решение. На второ място, разпоредба на националното законодателство, която упълномощява регионите да разрешават използването на средства и мерки за улавяне на птици, да определят срокове, в които е разрешено улавянето и да изготвят списъкът на птици, които може да са обект на лов, не противоречи на изискванията на член 9, параграф 2,относно средства, мерки и методи за улавяне или убиване на птици, обстоятелства за време и място, при които да бъдат приети дерогации или

видовете, обхванати от дерогациите. Тези критерии и условия са необходими, за да се гарантира, че дерогацията се прилага в строго контролиран и селективен начин.
Тъй като националното законодателство само по себе си не установява критериите и условията, предвидени в член 9, параграф 2 или не **изисква от регионите да се вземат предвид тези критерии и условия**, това въвежда елемент на несигурност по отношение на задълженията на регионите, които трябва да спазват когато приемат своите нормативните актове. Следователно няма гаранция, че улавянето на съответните видове птици ще бъде ограничено до възможния минимум, и че периодът за залавяне няма да съвпада с периодите, през които Директива цели осигуряване на определена защита или, че средствата, мерките и методите за улавяне са всеобхватни, селективни или не могат да доведат до локално изчезване на видове.

(C-262/85, Комисията срещу Италия, C-118/94, Италия – "Регион Венето")

Въпреки че регионите са задължени да се консултират с **научен институт** преди да приложат своите правила, становището на института няма задължителен характер, поради което това задължение не е гаранция, че изискванията на Директивата ще бъдат спазени.

(C-262/85, Комисията срещу Италия)

Първото и третото тире на член 9, параграф 1, буква а) разрешава на държавите-членки да приемат дерогации по-специално от членове 5, 6 и 7, в интерес на **общественото здраве** и безопасност и за да се предотвратят **сериозните увреждания върху селскостопанските култури.** Ако за три вида, определени с националното законодателство за причинители на сериозни щети на селскостопански култури и овощни градини или за причина за замърсяването и шума в градовете или в определени региони, държавата-членка по принцип е упълномощена да приеме дерогация от общата система на защита, предвидена в член 5, 6 и 7. Дерогация по член 9 трябва в съответствие с член 9, параграф 1, да се отнася за специфични ситуации и да отговаря на посочените изискванията в член 9, параграф 2.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия)

За да се установи дали националното законодателство съответства на критериите в член 9, параграф 1, буква в), е необходимо да се провери дали законодателството гарантира, че дерогацията се прилага строго контролирано и селективно, така че въпросните птиците са заловени в малък брой и по правилен начин. В тази връзка, от член 2 във връзка с 11-то съображение от преамбюла на Директивата[5], е видно че **критерият за малък брой** не е абсолютен критерий, а по-скоро се отнася до поддържане на задоволително ниво на общата популация и на репродуктивното състояние на съответния вид.

(C-252/85, Комисията срещу Франция)

Ако залавянето и държането в отглеждането на някои видове могат да бъдат разрешени съгласно член 9, параграф 1, буква в), съответно може да бъде разрешено тяхното **транспортиране**. Както за залавянето и отглеждането на тези видове, тази разпоредба позволява и всяко друго разумно използване. Транспортирането на птиците, които са били законно заловени или отглеждани представлява такова разумно използване. Въпреки това, ако отглеждането на птици позволено от националното законодателство не съответства на член 5 и 6, транспортирането на тези птици, което предполага че те са уловени, също не съответства на горните разпоредби.
Целта на член 9, параграф 1, буква а) не е да се предотврати заплахата от **незначително увреждане**. Фактът, че за тази дерогация от общата система на защита се изисква точно определена степен на увреждане, е съобразен със степента на защита, поставена от Директивата.

При взимане в предвид на **концепцията за местния интерес** трябва да се отбележи, че това не е сред причините, изброени в член 9, параграф 1, за които държавите-членки

[5] Като има предвид, че поради тяхното високо популационно състояние, географско разпространение и репродуктивен потенциал в Общността като цяло определени видове могат да бъдат ловувани, което представлява приемливо използване; когато са установени и се спазват определени граници, подобно ловуване трябва да бъде в съответствие с поддържането на популациите на тези видове на задоволително ниво. Бел.р.

могат да дерогират от защитни разпоредби на Директивата. От това следва, че правителството не може да оправдае национално законодателство, занимаващо се с концепцията на местните интереси въз основа на член 9, параграф 1.

(C-247/85, Комисията срещу Белгия)

Улавянето и продажбата на диви птици с цел да бъдат държани като живи примамки или за развлекателни цели по панаири и пазари, може да представлява благоразумно използване разрешено от Член 9, параграф 1, буква в). Ето защо не може да се изключи възможността улавянето на някои защитени видове за развлекателни цели, като например позволяване на любители на (декоративни) птици да попълват своите волиери (колекции), също да представлява разумно използване по смисъла на Член 9, параграф 1, буква в). Предвид това, трябва да се отбележи, че отмяна на системата на защита, установена от Директивата, и по-специално на забраната за убиване или улавяне на защитени видове, както е предвидено в Член 5, буква а), може да бъде допусната само ако няма друго задоволително решение.

Отглеждането и размножаването на защитени видове в плен, може да представлява такова решение, ако се докаже, че е възможно осъществяването им. В тази връзка трябва да се съблюдава отглеждането и размножаването в плен на видовете да е не само научно и технически изпълнимо, но и да е успешно прилагано от някои размножители в един регион и, в по-голям мащаб, от размножители в други региони. Отглеждането и размножаването в плен не може да се счита за "друго задоволително решение" само ако се установи, че ако не се улавят птици от естествената им среда, тези дейности не биха били успешни.

Следователно, фактът, че отглеждането и размножаването в плен на съответните видове, все още не е възможно в по-голям мащаб, поради нивото на развитие на технологиите и предвид утвърдените практики на любителите на декоративни птици, практики които са насърчавани и от вътрешните правила, отменящи общата схема на Директивата, сам по себе си не поставя под съмнение задоволителния характер на алтернативата на улавянето на птици в дивата природа. Директивата, и по-специално Член 9, параграф 1, буква в) от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че една държава-членка не може, с постепенно намаляващи квоти и за ограничен период от време, да разреши улавянето на някои защитени видове, с цел да се даде възможност на любителите на декоративни птици да попълнят своите колекции, където отглеждането и размножаването на тези видове в плен е възможно, но все още не е приложимо в по-голям мащаб поради факта, че много любителите ще бъдат принудени да променят своите съоръжения и навици.

Ако улавянето на защитени видове, доколкото цели предоставяне на възможност на любителите на птици да попълнят своите колекции, може да се приеме за разумно използване по смисъла на Член 9, параграф 1, буква в), същото трябва да важи и по отношение на улавянето на защитени видове, с цел предотвратяване на кръвосмешение при **размножаването на птици за развлекателни цели**. Отмяна на Член 5, буква а) може да бъде допусната само ако няма друго задоволително решение. Това условие нямаше да бъде факт, ако бе възможно да се избегнат проблемите на кръвосмешението, чрез сътрудничество и обмен на екземпляри между размножителните центрове. Компетентните органи на съответната държава-членка определят броя на дивите екземпляри, които могат да бъдат уловени до ниво, което е обективно необходимо ниво, за да се гарантира достатъчно генетично разнообразие на видове, отглеждани в плен, при спазване на максимално допустимото ограничение за "малък брой", посочено в Член 9, параграф 1, буква в). Националните власти са упълномощени по силата на Директивата, и по-специално по силата на Член 9, параграф 1, буква в) от нея, да разрешават улавянето на защитени видове с оглед избягване, при отглеждането на птици за развлекателни цели, на проблемите на кръвното родство, които могат да произтекат от твърде много ендогенни хибридизации, при условие, че няма друго задоволително решение, т.е. броят на екземплярите, които могат да бъдат уловени, трябва да бъде определен до нивото, което е обективно необходимо за намиране на решение на тези проблеми, и при всички случаи при спазване на максимално допустимото ограничение за *"малък брой",* посочено в тази разпоредба.

(C-10/96, "ASBL")

Член 9, параграф 1, буква в) позволява на държава-членка да приеме дерогация от **датите за откриване и закриване на ловния сезон**, изпълнявайки целите на член 7, параграф 4. Член 9, параграф 1, буква в) допуска дерогациая от член 7, когато няма друго задоволително решение, с цел да се разрешат при строго контролирани условия и селективна база, улавянето, отглеждането или други видове разумното използване на някои птици в малък брой. От това се подразбира, че член 9, параграф 1, буква в) разрешава упълномощаване в съответствие с условията, предвидени в тази разпоредба, за улавяне, отглеждане или други видове благоразумно използване на определени видове птици в периодите, посочени в член 7, параграф 4, по време на които оцеляването на дивите птици е в особен риск.
Член 9, упълномощава държавите-членки да се отклоняват от разпоредбите, свързани и с лова. Възможно е също така и дерогация от забраната за лов **видове птици, които не са включени в Приложение II** на Директивата, за които се прилага член 7, параграф 1, в частност – що се отнася до причините изложени в член 9, параграф 1, буква в).
Ловът на диви птици за **рекреационни цели** по време на периодите, посочени в член 7, параграф 4 може да представлява разумна употреба, разрешена от член 9, параграф 1, буква в), доколкото залавянето и продажбата на диви птици се прави, дори и извън ловния сезон, с оглед да бъдат запазени за използване като живи примамки или за развлекателни цели в панаири и пазари.
Член 9, разрешава на държавите-членки **да се отклоняват от общата забрана за лов на защитени видове**, което е посочено в членове 5 и 7, само чрез мерки, които се отнасят с достатъчна подробност за критериите, посочени в член 9, параграфи 1 и 2. По отношение на лова по-специално, тази дейност може да бъде разрешена в съответствие с член 9, параграф 1, буква в), само ако:

- няма друго задоволително решение; това условие не може да се счита за спазено, когато ловния период на дерогация съвпада, без това да е необходимо, с периоди в които Директива има за цел да осигури определена защита. Няма да има такава необходимост, ако единствената цел на дерогацията, разрешаваща лова е удължаване на периодите за лов за определени видове птици в територии, които те се срещат и по време на ловният период, определен в съответствие с член 7.
- се извършва при строго контролирани условия и на селективна основа;
- прилага се само за определени видове птици в малък брой; това условие не може да бъде изпълнено, ако дерогацията за лов не гарантира поддържането на популациите на съответните видове на задоволително ниво. Ако това условие не е изпълнено, използването на птици за рекреационен лов не може в никакъв случай да се разглежда като разумно и приемливо за целите на 11-то съображение от преамбюла на Директивата.

Мерките, при които се разрешава лова в съответствие с член 9, параграф 1, буква в) трябва в съответствие с член 9, параграф 2, да определят видовете, които са предмет на дерогацията; разрешените средства, мерки и методи за улавяне или убиване; условията на риск, времето и територията, за които могат да бъдат предоставени подобни дерогации; органа, оправомощен да обяви, че необходимите условия са осигурени и да определи кои средства, мерки и методи могат да бъдат използвани, в каква граница и от кого; контролът, който ще бъде осъществен.

(C-182/02, "Асоциация за защита на птиците" и други)

Изискването,че няма друго задоволително решение

В съответствие с член 7, параграф 1 от Директивата, видовете, изброени в Приложение II, могат да бъдат ловувани в съответствие с националното законодателство. Член 7, параграф 4 обаче, предвижда че държавите-членки трябва да гарантират по-специално, че видовете за които се прилагат законите за лов не се ловуват по време на периода за отглеждане на малките или по време на различните етапи на размножаване.

В този случай, видовете, обект на конкретния спор, както е посочено в точка 5 от решението на Съда, са обхванати от двете разпоредби, посочени в предходния абзац. Освен това е безспорно, че ловния период през пролетта във Финландия съвпада с периода на отглеждане на малките на тези видове. Следователно, по силата на член 7, параграф 4 на Директивата, ловът не следва да е разрешен по време на въпросния период.
Въпреки това, член 9, параграф 1, буква в) от Директива позволява приемане на дерогация, в съответствие с условията, посочени в същата разпоредба, на лов на видовете изброени в Приложение II по време на периодите, посочени в член 7, параграф 4 и то по време сезона за отглеждане на малките и по време на различните етапи на размножаване (вж. в този смисъл Решение по дело C-182/02 Асоциация за защита на дивите животни и други [2003] ECR I-12105, точки от 9 до 11, и дело C-135/04 Комисията срещу Испания [2005] ECR I-0000, точка 17).
Условията, които трябва да бъдат изпълнени за разрешаване на лов съгласно член 9, параграф 1, буква в) от Директивата, включват липса на друго задоволително решение (виж Асоциация за защита на дивите животни и други, т. 15 и C-135 / 04 Комисия срещу Испания, т. 18).
Съдът отбелязва в тази връзка, че една мярка, състояща се в разрешаване на лов през есента или през пролетта на други видове водолюбиви птици срещащи се в тези области, чрез замяна на пролетния лов на дългоопашатата патица, не може да се разглежда като друго задоволително решение по смисъла на член 9, параграф 1, буква в) от Директивата. Такова решение би довело до риск тази разпоредба да се окаже нищожна, или поне частично, тъй като това би позволило на определени територии със забрана на лов на някои видове птици, лов макар и в малък брой, който може теоретично, да не застраши поддържането на техните популации в задоволително ниво и, следователно, представлява разумно използване на тези видове (вж. в този смисъл *Асоциация за защита на дивите животни и други*, точка 17). Освен това, ако всички видове птици се считат за равнопоставени по отношение на целите на лов, това решение би било във всички случаи източник на правна несигурност, тъй като базата на която се приема, че ловът на даден вид може да замени лов на друг вид не е ясна от прилаганото законодателство.

Изискването за малък брой

Трябва да се има предвид, че ловът не може да бъде разрешен съгласно член 9, параграф 1, буква в) от Директивата, освен ако не се отнася само за определени видове птици и то в малък брой (вж. *Асоциация за защита на дивите животни и други*, точка 15). В този случай не се оспорва, че изискването, че ловът трябва да се отнася само за малък брой птици не бе спазено по отношение на Обикновена гага, Голям потапник, Среден нирец и Кафявоглава потапница. Следователно остава да се определи дали това изискване се спазва по отношение на Белоока и Качулата потапница.
В тази връзка, документа на Комисията, озаглавен "Втори доклад за прилагането на Директива 79/409/ЕИО на Съвета относно опазването на дивите птици" (COM (93) 572 окончателен от 24 ноември 1993), показва, че в съответствие с работата на комисията ORNIS, "малък брой" следва да се разбира като всяка извадка от по-малко от 1% от общия годишен процент на смъртност на съответната популацияу (средна стойност) за тези видове, които не трябва да се ловува, и извадка от порядъка на 1% за тези видове, които може да се ловуват, като под "въпросната популация" на мигриращи видове, се разбира популацията на онези региони, от които идват основните контингенти, преминаващи през региона, за който се прилага дерогацията по време на съответния и период на прилагане.
Въпреки, че критерият за малък брой, определен от комисията ORNIS не е законово обвързващ, в този конкретен случай може, тъй като мнението на тази комисия е с призната научна стойност и е налице невъзможност да се представят каквито и да е научни доказателства за противното, да бъде използван от Съда като основа за отправна точка за оценка на това дали дерогацията, предоставена от ответника - държава-членка съгласно член

9 (1) (в) от Директива отговаря на условието, че залавянето на въпросните птици трябва да се извършва в малък брой (виж, наред с другото, дело C-79/03 Комисията срещу Испания [2004] ECR I-11619, точка 41).
Установено е, че през пролетта на 2001 г., 1 461 Белооки и 2 585 Качулати потапници са били уловени на Аландските острови. Преписката допълнително показва, че според комисията ORNIS, отнемането през пролетта на 1 758 белооки и 2 208 качулати потапници съответства на 1% от общия годишен процент на смъртност на популацията, както и отговаря на изискванията , че птиците трябва да се ловуват в малък брой, както е констатирано от тази комисия. В следствие на това стана ясно, че, когато срока, определен в допълнителното мотивирано становище, е изтекъл, броят на белооките потапници на Аландските острови, е бил по-нисък от прага за малък брой, определен от комисията ORNIS. Що се отнася до качулатата потапница, броят на уловените екземпляри съответства на по-малко от 1,2% от общия годишен процент на смъртност на въпросната популация. Като се има предвид, че според комисията ORNIS, от една страна за"малък брой" трябва да се счита всяка извадка от порядъка на 1% от общия годишен процент на смъртност на въпросната популация на видове, които могат да се ловуват като качулата потапница, и, второ, не е оспорвано, че популацията на този вид се увеличаваа, Съдът констатира, че броят на качулатите потапници, уловени на Аландските острови не надвишава прага за малък брой, определен от тази комисия .
От това следва, че към датата на изтичане на срока, определен в допълнителното мотивирано становище, пролетния лов на белоока и качулата потапница са съобразени с изискването, че трябва да се отнасят само до улов на птици в малък брой. От гореизложеното следва, че жалбата на Комисията, че пролетния лов на обикновена гага, голям потапник, среден нирец и кафявоглава потапница не спазва изискванията, отнасящи се до залавянето на птици в малък брой, както е посочено в член 9, параграф 1, буква в) от Директивата, трябва да бъде уважена.
Следователно, Съдът констатира, че, тъй като не е установено, че в рамките на пролетния лов на водолюбиви птици в континенталната част на Финландия и Аландската провинция:

- условието, посочено в член 9, параграф 1, буква в) на Директивата за целите на дерогация, че няма да има задоволително решение, различно от пролетния лов, е изпълнено по отношение на обикновената гага, белооката потапница, средниян нирец, голимия потапник, кафявоглавата потапница и качулатата потапница и че
- условията, посочени в същата разпоредба, за целите на дерогация, свързана с факта, че ловът трябва да се отнасят само до отнемането на птици в малък брой, е изпълнено по отношение на обикновената гага, голимия потапник, средния нирец и кавявоглавата потапница;
- Република Финландия не е изпълнила задълженията си по тази Директива.

(C- 344/03, Комисията срещу Финландия)

Член 9, параграф 1, буква в) от Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 2 април 1979 г. относно опазването на дивите птици, изисква от държавите-членки, независимо от вътрешното разпределение на правомощията, предвидени в националната правна система, при приемането на мерки за прилагане на тази разпоредба, да гарантират, че във всички случаи на прилагане на дерогацията, предвидена в него и за всички защитени видове, разрешени за лов, не се надхвърля границата в съответствие с ограничението за лов на малък брой, наложен от тази разпоредба, и че трябва тази граница да се определя на базата на строги научни данни.
Националните изпълнителни разпоредби, свързани с "малък брой", посочен в член 9, параграф 1, буква в) от Директива 79/409 трябва да дават възможност на органите отговорни за разрешаване на дерогации за лов по отношение на птиците от даден вид да разчитат на критерии, които са достатъчно точни по отношение на количествените граници, за да съответстват на разпоредбите.
При прилагането на член 9, параграф 1, буква в) от Директива 79/409, държавите-членки са длъжни да гарантират, че независимо от броя и идентичността на органите отговорни за

прилагане на разпоредбата в рамките на поверената им територията, размерът на разрешените дерогации за лов за всеки защитен вид от всеки един от тези органи не превишава границата, съвместима с ограничението за лов на "малък брой", определен за този вид за цялата територия на държавата.
Задължението на държавите-членки да гарантират, че ловът на птици се извършва само в "малък брой", в съответствие с член 9, параграф 1, буква в) от Директива 79/409, изисква предвидените административните процедури да са организирани по такъв начин, че и решенията на компетентните органи, които разрешават дерогации за лов и начина, по който се прилагат тези решения да са предмет на ефикасен контрол, упражняван своевременно.

(C-60/05, Световен фонд за дива природа, Италия)

3. Директивата за местообитанията

Директива на Съвета № 92/43/ЕИО от 21 май 1992 за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (ОВ L 206, 22.7.1992, стр. 7)[6]

3.1. Начин на транспониране на Директивата

По отношение на практиката на Съда:
Съгласно член 249, параграф 3 от Договора за ЕО, Директивата е задължителна по отношение на резултатите, които трябва да бъдат постигнати от всяка държава-членка, за която се отнася, но на националните власти остава избора за формата и начините за прилагане на въпросната Директива във вътрешното законодателство. В съответствие с установената съдебна практика, транспонирането на Директива във вътрешното законодателство не изисква непременно съдържанието на съответната Директива да се включи чрез буквален превод и изрази в специфично законодателство. В зависимост от съдържанието, включването на основния правен контекст може да се окаже достатъчно за целта, при условие, че този контекст наистина гарантира пълно прилагане на Директивата по достатъчно точен и ясен начин.
В тази връзка е важно, за всеки отделен случай да се определи характера на разпоредбата, залегнала в Директивата, а именно – до какви санкции води при неизпълнение, за да се прецени каква степента е на задължението за транспониране, наложено на държавите-членки.
Аргументът, че най-подходящият начин за изпълнение на Директивата за местообитанията е да се предоставят конкретни правомощия на органите за опазване на околната среда и да им се наложи общо задължение за упражняване на техните функции, с цел осигуряване спазването на изискванията на тази Директива, не може да бъде уважено. Първо трябва да се знае, че съществуването на национални правила може да направи транспонирането на конкретни законодателни и регулаторни мерки излишно, само ако тези правила действително гарантират пълното прилагане на въпросната Директива от националните органи. Второ, от рецитали 4[7] и 11[8] в преамбюла на Директивата за местообитанията е видно, че застрашените местообитания и видове са част от природното наследство на Европейската общност и, че заплахите към тях, често имат трансграничен характер, от това следва, че вземането на мерки за тяхното опазване е обща отговорност на всички държави-членки. Следователно, пълното транспониране става особено важно в случай като настоящия, когато управлението на общото наследство е поверено на държавите-членки за съответните им територии. От това следва, че в контекста на Директивата за местообитанията, която установява комплексни и технически правила в областта на екологичното право, държавите-членки са задължение да гарантират, че националното им

[6] http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:EN:HTML

[7] Като има предвид, че състоянието на природните местообитания на европейската територия на държавите-членки се влошава непрестанно и все по-голям брой видове диви животни и растения са сериозно застрашени; като има предвид, че застрашените местообитания и видове представляват част от природното наследство на Общността и тяхната застрашеност често има трансграничен характер и от това следва необходимостта да се вземат мерки на нивото на Общността за тяхното опазване. Бел.р.

[8] Като има предвид, че е признато, че предприемането на мерки, имащи за цел пропагандирането на опазването на природни местообитания и приоритетни видове, които са от интерес за Общността, представлява обща отговорност на всички държави-членки; като

има предвид обаче, че това може да означава прекомерна финансова тежест за някои държави-членки, тъй като, от една страна, такива местообитания и видове са разпределени неравномерно в Общността, а от друга страна, принципът „този, който замърсява, плаща“ може да има само ограничено приложение в специфичния случай на опазването на природата. Бел.р.

законодателство, предназначено за транспониране на тази Директива е ясно и точно, включително по отношение на основните задължения за основно наблюдение и мониторинг, като например тези, наложени на националните органи с разпоредбите на член 11, член 12, параграф 4 и член 14, параграф 2. Следователно, пълното транспониране става особено важно в случай като настоящия, когато управлението на общото наследство е поверено на държавите-членки за съответните им територии.

От това следва, че в контекста на Директивата за местообитанията, която установява комплексни и технически правила в областта на екологичното право, държавите-членки са задължение да гарантират, че националното им законодателство, предназначено за транспониране на тази Директива е ясно и точно, включително по отношение на основните задължения за основно наблюдение и мониторинг, като например тези, наложени на националните органи с разпоредбите на член 11, член 12, параграф 4 и член 14, параграф 2

Общите задължения, установени от националното законодателство не могат да гарантират, че разпоредбите на Директивата за местообитанията, посочени от Комисията са транспонирани задоволително, както и не могат да запълнят несъответствията в специфичните разпоредби, което цели транспонирането. Следователно, няма необходимост да се взимат предвид аргументите на държава-членка, основани на общите задължения, съдържащи се в нейното законодателството, когато при разглеждане на конкретни жалби от страна на Комисията.

(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

3.2. Задължения за опазване на местообитанията: правен режим на защита на проекто територии от значение за Общността (пТЗО), територии от значение за Общността (ТЗО) специалните консервационни зони (СКЗ)

3.2.1. пТЗО – ТЗО– СКЗ

Член 4

1. Въз основа на критериите, установени в приложение III (етап 1), и съответната научна информация всяка държава-членка представя списък на териториите, като посочва намиращите се в тях типове природни местообитания от приложение I и местни видове от приложение II, които обитават тези територии. При животинските видове, изискващи големи местообитания, тези територии отговарят на местата в естествената област на разпространение на тези видове, които притежават физическите и биологичните елементи от решаващо значение за техния живот и размножаване. За видовете водни животни, изискващи големи местообитания, такива райони се предлагат само ако може ясно да се разграничи такова място, което да притежава физическите и биологичните елементи от решаващо значение за живота и размножаването на тези видове. Където е подходящо, държавите-членки предлагат и евентуалното осъвременяване на този списък в светлината на резултатите от надзора, посочен в член 11.

В срок от 3 години след нотифицирането на настоящата директива този списък се изпраща на Комисията заедно с информация за отделните територии. Тази информация включва картографско представяне на територията, нейното обозначение, географско положение, големина, както и данните, произтичащи от критериите, посочени в приложение III (етап 1), и се представя във формат, установен от Комисията, съгласно процедурата, установена в член 21.

2. Въз основа на установените в приложение III (етап 2) критерии и в рамките на посочените в член 1, буква в), iii) биогеографски региони, както и в цялата територия, посочена в член 2, параграф 1, Комисията в съгласие с държавите-членки съставя от списъците на държавите-членки проектосписък на териториите от значение за Общността, в който се идентифицират територии с един или повече типове приоритетни природни местообитания или с един или повече приоритетни видове.

Държавите-членки, при които териториите с едно или повече приоритетни природни местообитания или с един или повече приоритетни видове заемат площ повече от 5 % от сувереннata територия, могат в съгласие с Комисията да внесат предложение за по-гъвкаво прилагане на изложените в приложение III (етап 2) критерии за избор на всички територии от значение за Общността, намиращи се върху тяхната територия.

Списъкът на територите, избрани като територии от значение за Общността, в който се идентифицират територите с един или повече типове приоритетни природни местообитания или с един или повече приоритетни видове, се приема от Комисията съгласно процедурата, установена в член 21.

3. Списъкът, посочен в параграф 2, се изготвя в срок шест години след публикуването на настоящата директива.

4. Ако дадена територия е приета като територия от значение за Общността съгласно процедурата на параграф 2, съответната държава-членка я определя за специална консервационна зона във възможно най-кратък срок, но не по-късно от шест години, като установява приоритетите според важността на тези територии за опазване или възстановяване в благоприятно консервационно състояние на тип естествено местообитание от приложение I или на вид от приложение II и за кохерентността на мрежата „Натура 2000“ и в светлината на застрашеността на тези територии от увреждане или унищожаване.

5. След включване на дадена територия в списъка, посочен в параграф 2, трета алинея, тя подлежи на разпоредбите на член 6, параграфи 2, 3 и 4.

По отношение на практиката на Съда:
Комисията:
По отношение на задължението за предаване на списъка за територите, посочен в член 4, параграф 1, приноса на всяка държава-членка към създаването на единна европейска екологична мрежа зависи от представеността на нейната територия на типовете природни местообитания и местообитанията на видове, изброени в приложения I и II към Директивата. От комбинирания прочит на член 4, параграф 1 и приложение III към Директивата става ясно, че държавите-членки разполагат с известна **свобода на преценка при избора на територите за включване в списъка**. Извършването на тази преценка, обаче, става при спазване на следните три условия:

- Единствено критерии от научен характер могат да ръководят избора на територии, които да бъдат предложени;
- Предложените територии трябва да осигуряват географско покритие, което е хомогенно и представително за цялата територия на всяка държава-членка, с цел да се осигури съгласуваност и баланс на получената мрежа. В списъка, предоставен от всяка държава-членка трябва да бъде отразено екологичното разнообразие (за видовете съответно - генетичната разновидност) на природните местообитания и видове, представени на нейната територия;
- Списъка трябва да бъде пълен, т.е. всяка държава-членка трябва да предложи редица области, които ще се осигурят представяне в достатъчна степен на всички типове природни местообитания, посочени в приложение I, и всички местообитания на видовете, изброени в Приложение II на Директивата, които съществуват на нейна територия.

Съдът:
Въпреки че според правилата, ръководещи процедурата за идентифициране на територите, притежаващи необходимите качества за да могат да бъдат определени като СКЗ, посочени в член 4, параграф 1, държавите-членки имат свобода на преценка при избора на територии за включване в списъка, все пак остава фактът, така както отбелязва Комисията, че те трябва да направят това в съответствие с критериите, определени в Директивата.

(C-67/99, Комисията срещу Ирландия; C-71/99, Комисията срещу Германия; C-220/99, Комисията срещу Франция)

Задължението за предоставяне на **списък на зоните**, посочен в член 4, параграф 1 не беше условие за приемането на формата. Форматът не е първият текст, предоставящ информация, позволяваща на държавите-членки, с цел да могат да изберат съответните територии. Веднъж след като Директивата е нотифицирана, държавите-членки са запознати с всички критерии за подбор, които трябва да бъдат взети под внимание. Член 4, параграф 1 изисква от всяка държава-членка да предложи, въз основа на критериите, посочени в Приложение III (етап 1) към Директивата, и на базата на съответната научна информация, списък на териториите, посочващ кои са типовете природни местообитания по приложение I, и кои са местните видове, съгласно приложение II, които ги обитават. От Приложение III (етап 1) следва, че съответните критерии са степен на представителност на естествения тип местообитание за съответната зона, площ от заната, покрита от естествени типове местообитания и нейната степен на съхранение, размер и плътност на популацията на вида обитаваща зоната, нейната степен на изолираност и на големината и гъстотата на популациите на видовете, обитаващи зоната, тяхната степен на изолация, степента на запазване на техните местообитания и накрая, глобална/ оценка на стойността на заните. Въпреки че според правилата, ръководещи процедурата за идентифициране на зоните, притежаващи необходимите качества за да могат да бъдат определени като СКЗ, посочени в член 4, параграф 1, държавите-членки имат свобода на преценка при избора на територии за включване в списъка, все пак остава фактът, така както отбелязва Комисията, че те трябва да направят това в съответствие с критериите, определени в Директивата. С цел да се изготви предварителен списък на териториите от значение за Общността, който ще способства за създаването на единна европейска екологична мрежа от СКЗ, Комисията трябва да разполага с изчерпателен списък на обектите, които на национално равнище, са с екологичен интерес от значение от гледна точка на целта на Директивата за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. За тази цел, този списък е изготвен въз основа на критериите, определени в Приложение III (етап 1). Още повече, че само по този начин е възможно да се изпълни целта, поставена в член 3, параграф 1 за запазването или възстановяването на благоприятно състояние на типовете природни местообитания и местообитаниятата на съответните видове в техния естествен район на разпространение, които може да са разположани извън една или повече граници вътре в Общността.

(C-71/99, Комисията срещу Германия; C-220/99, Комисията срещу Франция)

Според точния смисъл на член 4, параграф 1 от Директивата за местообитанията, държава-членка не може да взема под внимание **икономическите, социалните и културните изисквания, както и регионалните и местните особености**, както е посочено в член 2, параграф 3 [9], при избора и определянето на границите на териториите, които да бъдат предложени на Комисията като подходящи за идентифициране като обекти от съществено значение за Общността.

Първата алинея на член 3, параграф 1 предвижда създаването на единна европейска екологична мрежа от специални защитени зони да се нарича "Натура 2000", и да се състои от територии, обхващащи типовете природни местообитания, посочени в Приложение I и местообитания на видове, изброени в Приложение II , за да даде възможност да бъде запазено, или където е подходящо, възстановено до благоприятното им консервационно състояние в техния естествен район на разпространение. Член 4 определя процедурата за класифициране на естествените територии като СКЗ, разделена на няколко етапа със съответните правни последици, предназначена по-специално да направи възможно мрежата „Натура 2000" да бъде реализирана, както е предвидено в член 3, параграф 2. Това следва от член 1, букви д) [10]

[9] Мерките, взети в изпълнение на настоящата Директива, вземат под внимание икономическите, социалните и културните изисквания, както и регионалните и местните особености. Бел.р.

[10] Природозащитно състояние на естествено местообитание означава съвкупността от въздействия върху естественото местообитание и характерните за него видове и които могат да повлияят дългосрочно на естественото му разпространение, структура и функции, както и на дългосрочното оцеляване на характерните видове в рамкитена територията, посочена в член 2. Природозащитното състояние на едно естествено местообитание се счита за „благоприятно", ако: - неговият естествен район на разпространение в рамките на територията, която тази област заема, е постоянен или се разширява, и - са налице необходимите структура и функции за дългосрочното му поддържане и предпоставките за по-нататъшното му съществуване в обозримо бъдеще, и - природозащитното състояние на характерните за него видове посмисъла на буква и) е благоприятно. Бел.р.

и и) [11], във връзка с член 2, параграф 1 [12], а именно,че благоприятно природозащитно състояние на естественото местообитание или вид трябва да се преценява по отношение на цялата европейска територия на държавите-членки, за които важи Договора. Взимайки предвид факта, че когато една държава-членка изготвя националния списък на територите, тя не е в състояние да разполага с точни и подробни познания за ситуацията на местообитанията в останалите държави-членки, тя не може по своя инициатива, било поради икономически, социални и културни изисквания, или поради регионални или местни особености, да премахва територии, които на национално ниво са от екологичен интерес от съществено значение от гледна точка на целта за опазване, без да застрашават постигането на тази цел на ниво Общност. По-специално, ако държавите-членки могат да вземат под внимание икономическите, социалните и културните изисквания, както и регионални и местни особености при избора и определянето на границите на територите, които да бъдат включени в списъка, който, съгласно член 4, параграф 1 трябва да изготвят и предадат на Комисията, Комисията не може да бъде сигурна, че разполага с изчерпателен списък на територите подходящи за СКЗ, поради рискът, че целта на тяхното обединяване в единна европейска екологична мрежа, може да не бъде постигната.

(C-371/98, Обединено Кралство – "First Corporate Shipping"; C-67/99, Комисията срещу Ирландия)

Според точния смисъл на член 4, параграф 5, **защитните мерки**, предвидени в член 6, параграфи 2, 3 и 4 се изискват само по отношение на територите, които в съответствие с трети абзац на член 4, параграф 2 са в списъка на обектите, избрани като територии от значение за Общността, приети от Комисията в съответствие с процедурата, предвидена в член 21.

Това не означава, че държавите-членки не са длъжни да опазват територите, веднага след като ги предложат, съгласно член 4, параграф 1 като отговарящи на условията за идентифицирането им като територии от съществено значение за Общността, включени в националния списък представен на Комисията. Ако тези територии не са защитени по подходящ начин от този момент, постигането на целите за съхраняване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, посочени в шестото съображение в преамбюла на Директивата и член 3, параграф 1 на същата, може да бъде застрашено. Подобна ситуация би била особено сериозна, тъй като ще бъдат засегнати приоритетни типове природни местообитания или приоритетни видове, за които поради застрашеността им, би било адекватно ранното изпълнение на мерките за опазване, както се препоръчва в петото съображение в преамбюла на Директивата Националните списъци със територии, отговарящи на условията за идентифициране като територии от значение за Общността трябва да съдържа територии, които на национално равнище, са с екологичен интерес от съществено значение от гледна точка на целта на Директивата за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Следователно е видно, че в случай че територите отговарят на условията за идентификация като територии от значение за Общността, които са включени в националните списъци, предадени на Комисията и по-специално, територии с типове приоритетни природни местообитания или приоритетни видове, държавите-членки са длъжни, по силата на Директива, да предприемат защитни мерки, които са подходящи от гледна точка на целта за опазване на Директивата, за целта на опазване на съществения екологичен интерес, който тези територии притежават на национално ниво.

(C-117/03, Италия – "Dragaggi")

[11] Природозащитно състояние на вид означава съвкупността от въздействия, които могат дългосрочно да повлияят върху разпространението и гъстотата на популациите на съответните видове на територията, посочена в член 2. Природозащитното състояние се счита за „благоприятно", ако:- въз основа на данните от динамиката на вида може да се приеме, че този вид е жизнеспособен елемент на естественото си местообитание и ще продължи да бъде такъв в дългосрочен аспект, и - естественият район на разпространение на този вид нито намалява, нито е вероятно да намалее в обозримо бъдеще, и - налице е и вероятно ще продължава да бъде налице достатъчно голямо местообитание, което може в дългосрочен аспект да поддържа популацията на този вид. Бер.

[12] Настоящата директива има за цел да допринесе за осигуряване биологичното разнообразие чрез запазване на природните местообитания , както и на дивата фауна и флора върху европейската територия на държавите-членки, за които е валиден Договорът. Бел.р.

3.2.2. Предотвратяване на влошаването

Член 6.2
2. Държавите членки трябва да предприемат подходящи действия за предотвратяване на влошаването на природните местообитания и на местообитанията на видовете в специалните консервационни зони, както и на увреждането на видовете, за които са предназначени тези зони, доколкото то може да повлияе значително на целите на настоящата Директива.

По отношение на практиката на Съда:
Член 6, параграф 2 от Директивата за хабитатите задължава Държавите членки да предотвратят влошаването на природните местообитания и на местообитанията на видовете. Ясно е, че при прилагането на Член 6, параграф 2 от Директивата, може да бъде необходимо предприемането и на двете мерки, имащи за цел предотвратяване на външна човешка намеса и безпокойство, и мерки за избягване на естествени развития, които могат да повлияят на природозащитното състояние на видовете и местообитанията в специалните косревационни зони.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

Член 6, параграф 2 от Директивата за хабитатите, във връзка с член 7, изискват Държавите членки да предприемат необходимите стъпки в специалните консервационни зони, за предотвратяване влошаването на местообитанията и значителното безпокойство на видовете, за които зоните са били определени. Член 6, параграф 3 от Директивата за хабитатите предвижда националните компетентни органи да одобряват план или проект, който не е непосредствено свързан с или необходим за управлението на територията, но който може да има значително въздействие, установено с помощта на подходяща оценка на въздействието на този план или проект за територията, с която се доказва, че не вредят на целостта на територията. С тази разпоредба се създава процедура с цел да се гарантира, с помощта на предварително проучване, че даден план или проект, който не е пряко свързан със или необходим за управлението на територията, но може да окаже значително въздействие върху нея, е разрешено само до степента, доказваща че няма неблагоприятно въздействие върху целостта на това място. Фактът, че даден план или проект е разрешен в съответствие с процедурата, предвидена в член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията прави излишно, що се отнася до действията, които се взети върху защитена територия в рамките на плана или проекта, едновременното с прилагане на принципа на общата защита, предвидена в член 6, параграф 2. Разрешаването на даден план или проект, допуснат в съответствие с Член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията предполага, че той не може да повлияе неблагоприятно на целостта на съответната територия и следователно, не може да доведе до влошаване или значителни нарушения по смисъла на член 6, параграф 2. Не може да бъде изключено, че впоследствие такъв план или проект може да доведе до такива изменения или нарушения, независимо от това националните компетентни органи не могат да бъдат държани отговорни за грешка. По силата на тези условия, прилагането на член 6, параграф 2 на Директивата за местообитанията дава възможност да се изпълни основната цел на опазването и защита на качеството на околната среда, включително опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, както е посочено в предисловието[13] на Директивата.
(C-127/02– "Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging")
Виж също:
Член 7

[13] Като има предвид, че съхраняването, опазването и подобряването на качеството на околната среда, включително запазването на природните местообитания и на дивата флора и фауна, са важна цел от общ интерес, преследвани от Общността, както е посочено в член 130 от Договора. Бел.р.

Управление на зоните от Натура 2000: Ръководство за тълкуване на Член 6 от Директивата за хабитатите 92/43/ЕЕС
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/art6_en.pdf

Оценка на планове и проекти, значително засягащи Натура 2000 места
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/natura_2000_assess_en.pdf

3.2.3. Оценка на планове и проекти и компенсаторни мерки

Член 6.3 и 6.4
3. Планове или проекти, които не са непосредствено свързани с или необходими за уплавлението на територията, но които самостоятелно или в комбинация с други планове или проекти могат да окажат значително въздействие върху нея, подлежат на подходяща оценка за въздействието им върху територията от гледна точка на целите за опазване на тази територия. Като вземат предвид заключението на оценката и при спазване на разпоредбите на член 4, националните компетентни органи одобряват плана или проекта само след като установят, че няма да има отрицателно въздействие върху съответната и ако е необходимо, след като са получили мнението на обществеността.

4. Ако въпреки отрицателната оценка на въздействието върху територията от плана или проекта и при липса на алтернативни решения той трябва да бъде осъществен поради наложителни причини от първостепенен обществен интерес, включително и такива от социален или икономически характер, то тогава държавите-членки трябва да предприемат всички компенсаторни мерки, за да гарантират защита на общата цялост на Натура 2000. Те трябва да информират Комисията за приетите компенсаторни мерки.

Ако разглежданата територия включва приоритетен тип природно местообитание и/или приоритетен вид, единствените съображения, които могат да бъдат посочени, са само тези, свързани със здравето на човека или обществената безопасност, с благоприятни въздействия върху околната среда от първостепенно значение или, след становище на Комисията, с други наложителни причини от първостепенен обществен интерес."

По отношение на практиката на Съда:
Член 6 (3) на Директивата за местообитанията създава процедура, която да гарантира, с помощта на предварителен преглед на план или проект, който не е пряко свързан със или са необходими за управление на съответния сайт, но може да има значителен ефект върху него, че е разрешен само до степен, която не вреди на целостта на територията, а в член 6, параграф 2 от Директивата за местообитанията се установява задължение за обща защита, състояща се в избягване на влошаване на състоянието и изменения, които могат да имат значителни последици, като в светлината на целите на директивата този член не може да се прилага едновременно с член 6, параграф 3.
В преамбюла на Директивата за местообитанията се посочва, че подходяща оценка трябва да бъде направена на всеки план или програма, която може да има значителен ефект върху предмета на опазване на територията, който е определен или е определен в бъдеще. Това намира израз и в член 6, параграф 3, който предвижда наред с другото, че даден план или проект, който може да има значително въздействие върху съответния територия, не може да бъде разрешен без предварителна оценка на неговото въздействие. Директивата за местообитанията не определя заданието на плана и проекта. От друга страна, Директива

85/337/ЕИО на Съвета от 27 юни 1985 г. относно оценка на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда гласи, че разрешение за осъществяването на проекти, които могат да имат значително въздействие върху околната среда[14], трябва да се издава само след като предварителната оценка на възможното въздействие върху околната среда на тези проекти е била извършена, като определянето на проекта е в съответствие с член 1, параграф 2: изпълнение на строителни работи или на други инсталации или схеми; друга намеса в естествената околна среда и ландшафта, включително добив на минерални ресурси.
Подобно определение на проекта е от значение за определяне на понятието за план или проект, предвидено в Директивата за местообитанията, което цели и Директива 85/337, предотвратяване на дейности, които могат да увреждат околната среда да не бъдат разрешени без предварителна оценка на тяхното въздействие върху околната среда.
Фактът, че дейността е извършвана **периодично в продължение на няколко години** в съответната територия и, че всяка година за тази дейност трябва да бъде получавано разрешително, всяко поредно издаване на което изисква оценка както на възможността за провеждането на тази дейност, така и на територията, където може да бъде провеждана, сам по себе си не представлява пречка за разглеждането му, при всяко поредно кандидатстване, като отделен план или проект по смисъла на Директивата за местообитанията.
(C-127/02 – "Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging")

Директивата не прави разграничение между мерките, взети извън или вътре в защитена зона. Следователно определението на понятието "проект" в националното законодателство, което се отнася до действията, извършени извън защитената зона, не може да бъде по-тясно от това, което се отнася за проекти, осъществявани в рамките на защитената зона.
(C-98/03, Commission v. Germany)

Първото изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, трябва да се тълкува в смисъл, че всеки план или проект, който не е пряко свързан с или необходим за управлението на територията трябва да бъде предмет на подходяща оценка на въздействието му върху територията от гледна точка на предмета на нейното опазване, ако той не може да бъде изключен, въз основа на обективна информация, че ще има значителен ефект върху тази територия, индивидуално или в комбинация с други планове и проекти. Изискването за подходяща оценка на въздействието прилагането на даден план или проект зависи от условието за възможен значителен ефект върху територията. Ето защо, задействането на механизма за опазването на околната среда предвиден в член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, не предполага, но ясно от насоките за тълкуването на този член, изготвени от Комисията - „Управление на обектите от Натура 2000: Ръководство за тълкуване на член 6 от Директивата за хабитатите 92/43/ЕЕС" се счита, че плана или проекта определено има значително въздействие върху съответната територия, следвайки вероятността, че такъв ефект се придава от този план или проект. Що се отнася до член 2, параграф 1 на Директива 85/337, текстът на който, е сходен с този на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, предвижда, че държавите-членки приемат всички необходими мерки, за да гарантират, че преди да бъдат одобрени, проектите, които могат да окажат съществено въздействие върху околната среда... са предмет на оценка по отношение на тяхното въздействие, Съдът е постановил, че тези проекти, могат да окажат значително въздействие върху околната среда. От това следва, че първото изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията е подчинено на изискването за подходяща оценка на въздействието на даден план или проект при условие, че има вероятност или опасност, че той ще има значително въздействие върху засегнатата територия. На принципа на предпазливостта, който е един от основите на високо ниво на защита, преследвани от политиката на Общността за околната среда, в съответствие с първата алинея на член 174,

[14] http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31985L0337:EN:HTML

параграф 2 ЕС[15] и чрез позоваване на Директивата за местообитанията, такъв риск съществува, ако той не може да бъде изключен въз основа на обективна информация, че плана или проекта ще има значително въздействие върху засегнатата територия. Такова тълкуване на условието, съгласно което за конкретна територия даден план или проект е обект на оценка на въздействието означава, че в случай на съмнение по отношение на липсата на значителни последици, такава оценка трябва да бъде извършвана, което дава възможност за ефективно предпазване при планове или проекти, които имат отрицателно въздействие върху целостта на съответната територия, те да не се разрешават. По този начин се допринася за постигането на основната цел, в съответствие с третото съображение в Преамбюла[16] на Директивата за местообитанията и член 2, параграф 1 [9] от нея, а именно осигуряване на биологичното разнообразие чрез опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.

В съответствие с първото изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, даден план или проект, който не е пряко свързан с или необходими за управлението на дадена територия, е вероятно да попречи на консервационните й цели и трябва да се предвиди вероятността той да окаже значително въздействие върху тази територия. Оценката на този риск трябва да бъде направена въз основа на характеристиките и специфичните условия на околната среда на засегнатата територия от такъв план или проект. Както е видно от първото изречение на член 6, параграф 3 от Директивата за местообитанията във връзка с 10-то съображение в преамбюла (виж по-горе), значителното естество на въздействието върху дадена територия на даден план или проект, който не е пряко свързан с или необходим за управлението на обекта, е свързано с целите за опазване на съответната територия. Така че, когато такъв план или проект, има въздействие върху територията, но не може да наруши целите на нейното опазване, това не може да се счита за вероятно значително въздействие върху съответната територия. От друга страна, когато такъв план или проект пречи на целите за опазване на съответната територия, това трябва задължително да се счита за вероятност за оказване на значително въздействие върху територията. При оценката на потенциалните ефекти на даден план или проект, тяхното значение трябва да се установи въз основа на характеристиките и специфичните условия на околната среда в засегнатата от този план или проект територия.

Съгласно член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, извършването на подходяща оценка на въздействието върху засегнатата територия от плана или проекта, предполага, че преди неговото одобрение всички аспекти на плана или проекта, които самостоятелно или в комбинация с други планове и проекти, могат да засегнат предмета на опазване на територията, трябва да бъдат идентифицирани в светлината на най-добрите научни знания в тази област.

(C-127/02 – "Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging")

Условието за оценка на въздействието на даден план или проект върху предмета на съответната територия, изисква такава оценка да се извършва, когато има съмнения за наличието на значителни въздействие. Това обаче не позволява тази оценка да бъде използвана по отношение на някои категории проекти, на базата на критерии, които не гарантират адекватно, че тези проекти няма да оказват значително въздействие върху защитените зони:

„Проекти, засягащи природата и селските райони, различни от промени на формата или

[15] Политиката на Общността за околната среда има за цел постигане на най-високо ниво на защита, като взема предвид различните ситуации в различните региони на Общността. Тя се основава на принципа на предпазливост и на принципите за предприемане на превантивни мерки, при които щети на околната среда следва приоритетно да се отстраняват при техния източник и че замърсителят плаща. Бел.р.

[16] Като има предвид, че основната цел на тази директива е да популяризира опазването на биологичното разнообразие, вземайки под внимание икономическите, социалните, културните и регионалните изисквания, тази директива допринася за общата цел на устойчивото развитие. Бел.р.

Като има предвид, че опазването на биологичното разнообразие може в определени случаи да изисква поддържането или дори насърчаването на човешките дейности. Бел.р.

използването на земята, или промени в нивото на подпочвените води, свързани със земната повърхност" – факт е, че националното законодателство изисква проверка, че причиняването на сериозни екологични щети, може да се възпрепятства от съвременните технологии, но факт е и че вредите, които не могат да бъдат предотвратени чрез съвременните технологии, но могат да бъдат редуцирани до минимум, не може да бъде достатъчен, за да се гарантира спазването на задължението, предвидено в член 6, параграф 3. Задължението на проверка, установено от националното законодателство, в никакъв случай не може да гарантира, че проект, свързан с дадена инсталация няма неблагоприятно въздействие върху целостта на защитената зона. По-специално, задължението да се провери дали сериозни щети върху околната среда, които не могат да бъдат предотвратени чрез съвременните технологии, но са намалени до минимум, не гарантира, че такъв проект няма да доведе до увреждане на територията.

„Проектите, отнасящи се до съоръжения за използването на вода, с оглед на факта, че те не са предмет на разрешение" - факта, че това се отнася до използването на малки количества вода, само по себе си не изключва възможността, някои от техните приложения да окажат значително въздействие върху защитена зона. Дори да се предположи, че при такова използване на водата няма вероятност да има значително въздействиу върху състоянието на водното тяло, то не следва, че то не би могло да окаже значително въздействие върху съседни защитени зони.
Системата, когато разрешаването на "съоръжения причиняващи емисии" е отказана, е само когато нейната проява би могла да засегне защитена зона, разположена в района на въздействие на тези съоръжения, като съоръжения, чиито емисии засягат защитена зона, но разположени извън тази зона, могат да бъдат разрешени без да се взема предвид въздействието на тези емисии върху тази територия. Тази система, доколкото тя се отнася за емисиите в рамките на зоната на влияние, както е определено в техническите спецификации в съответствие с общите критерии върху инсталациите, не може да гарантира съответствие с член 6, параграфи 3 и 4. При липса на утвърдени научни критерии, които априори биха изключили емисии, засягащи една защитената зона, разположена извън зоната на влияние на съответното съоръжение, но имащи значителен ефект върху тази територия, то системата, въведена от националното законодателство в тази област в никакъв случай, не е в състояние да гарантира, че проектите и плановете, свързани със съръженията пречиняващи емисиите, които влияят върху защитените зони, разположени извън тяхната сфера на влияние, не оказват неблагоприятно влияние върху тези територии, по смисъла на член 6, параграф 3.
(C-98/03, Commission v. Germany)

„Планове и проекти за водовземане" - няма изрична правна разпоредба, която да изисква планове и проекти за водовземане да подлежат на такава оценка. Системата предвижда, че по същество всички планове и проекти за водовземане, които попадат в рамките на условията, предвидени в член 6, параграф 3 от Директивата за местообитанията, предварително се считат, че могат да бъдат потенциално вредни за съответната територия и не могат да бъдат в състояние да осигурят спазването на изискванията на тази разпоредба. Макар че такъв вид предителна оценка на потенциалните рискове, може да се базира на конкретни факти по отношение на мястото, което не е пример по отношение на самите проекти, което противоречи на изискванията на член 6, параграф 3 от Директивата за местообитанията. При определяне на потенциалните вредни действия за всяка засегната територия, рискът при управлението на някои проекти, които въз основа на техните специфични характеристики могат да окажат влияние върху в територията да не са обхванати.
„Планове за земеползване" - националното законодателство не поставя ясни изисквания плановете за земеползване да бъдат предмет на подходяща оценка, по отношение на техните последствия за специалните консервационни зони, в съответствие с член 6, параграфи 3 и 4

от Директивата за местообитанията. Въпреки, че плановете за земеползване като такива не разрешават развитието на територията, разрешението за планиране и развитие на проекти трябва да бъде получено по нормалния начин, като това има голямо влияние за решенията за развитието на територията. Поради това плановете за земеползване трябва да бъдат предмет на подходяща оценка на тяхното отражение върху съответната територия.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

По отношение на **концепцията за подходяща оценка** по смисъла на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, трябва да се отбележи, че разпоредбата определя специфичният метод извършване на такава оценка. Въпреки това, според формулировката на тази разпоредба, подходящата оценка на въздействието върху територията на съответния план или проект трябва да се предхожда от неговото одобрение и да отчита кумулативният ефект, който е резултат от комбинацията на този план или проект, с други планове и проекти, с оглед на целите за опазване на територията. Следователно такава оценка предполага, че всички аспекти на плана или проекта, които могат или индивидуално, или в комбинация с други планове и проекти, да се отразяват на тези цели трябва да бъдат идентифицирани в светлината на най-добрите научни знания в областта. Тези цели могат, както е видно от членове 3 и 4 от Директивата за местообитанията и по-специално член 4, параграф 4, да се установят въз основа на важността на тези територии за поддържане или възстановяване в благоприятно състояние, с цел запазване на природен тип местообитание в Приложение I към тази директива или видове в приложение II и за свързаността им с "Натура 2000", както и на заплахите от увреждане или унищожаване на които са изложени.
Що се отнася до **условията, при които дадена дейност може да бъде разрешена** от националните компетентните власти, в светлината на заключенията от оценката на въздействието на плана или проекта за съответната територия, одобряването им трябва да бъде само след като компетентните власти са се убедили, че плана или проекта няма да окажат неблагоприятно въздействие върху целостта на тази територия. Следователно е очевидно, че даден план или проект може да бъде окончателно одобрен само при условие, че компетентните национални органи са убедени, че той не вреди на целостта на съответната територия. Така че, когато остава съмнение за неблагоприятни въздействия върху целостта на територията, свързани с плана или проекта се счита, че компетентният орган трябва да откаже разрешение. Критерият за разрешението, предвиден във второто изречение на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията интегрира принципа на предпазливостта и прави възможно най-ефективно предотвратяване на неблагоприятните въздействия върху целостта на защитените територии, в резултат на прилагането на планове и проекти. По-малко строги критерии за разрешение от този, не могат да гарантират ефективно изпълнение на целта за защита на територията, предназначени съгласно тази разпоредба.
Когато националният съд е призован да провери **законосъобразността на разрешението** за даден план или проект по смисъла на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, той може да определи дали границите на преценка на компетентните национални органи, определени от тази разпоредба са спазени, макар и тя да не е транспонирана в правната система на съответната държава-членка, независимо от изтичането на срока, определен за тази цел. Задължението на дадена държава-членка да предприеме всички необходими мерки за постигане на целите, поставени от директивата е обвързващо задължение, наложено от трета алинея на член 249 ЕО и от самата директива. Това задължение, да предприемат всички необходими мерки, независимо дали са общи или специални, е задължително за всички органи на държавите-членки, включително за съдилищата, отнасящи се до въпроси от тяхната компетентност.
По отношение на **правото на индивида** да се позовава на директивата и да разчита националния съд да я вземе под внимание, би било несъвместимо със задължителна сила, причислена към директивата от член 249 ЕО, изключваща по принцип задължението, налагащо позоваване от страна на заинтересованите. В частност, когато с Директива на Държавите-членки е наложено задължението да преследват определен курс на поведение,

ефективността на такъв акт ще бъде отслабена, ако лицата са били възпрепятствани да се позовават на него пред националните съдилища, както и ако последните са възпрепятствани от него, като се вземе предвид за елемент на правото на Общността, с цел да се реши дали националното законодателство, при упражняване на избор отворен към него по отношение на формата и методите за изпълнение, е запазил в рамките на нейното право на преценка, определени от Директивата. Това се отнася и за установяване дали при липса на транспониране в националното законодателство на съответната разпоредба на съответната директива, националният орган, който е приел обжалвания акт е запазил рамките на неговото право на преценка, определени от тази разпоредба.
По-специално, по отношение на **границите на свобода**, определени в член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, компетентните национални органи, като вземат предвид заключенията на подходящата оценка на даден план или проект за съответната територия с оглед на целите за нейното опазване, могат да разрешат тази дейност, само ако те са сигурни, че тя няма да има отрицателно влияние върху тази територия и в случай, че има достатъчни научни основания по отношение на липсата на такива ефекти. При неспазване на подобно условие, националните власти могат да разрешат тази дейност в лицето на несигурност по отношение на липсата на неблагоприятни последици за засегнатите територия. От това следва, че изискванията на член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, могат да бъдат взети под внимание от националния съд, който да определи дали един национален орган, издал разрешение, свързано с даден план или проект е запазил рамките на свобода, определени от въпросната разпоредба.
(C-127/02– "Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging")

По отношение на практиката на Съда, принципът, че проектите, които могат да окажат съществено въздействие върху околната среда трябва да бъдат подлагани на екологична оценка не се прилага, когато заявлението за издаване на разрешение за проект е официално подадено преди изтичането на срока за транспониране на директивата (виж, по отношение на Директива 85/337/ЕИО на Съвета от 27 юни 1985 г. относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда (OJ 1985 L 175, p. 40) Дело C-431/92 *Комисията срещу Германия* [1995] ECR I-2189, параграфи 29 и 32, и дело C-81/96 *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland* [1998] ECR I-3923, параграф 23).
Съдът е постановил, че този критерий е формално само един, който е съобразен с принципа на правна сигурност и запазва ефективността на една директива. Причината за това е, че дадена директива, като например Директивата за местообитанията е предназначена предимно за покриване на мащабни проекти, които най-често изискват дълго време за завършване. Поради това не би било подходящо за съответните процедури, които са на национално равнище и които са били официално започнати преди датата на изтичане на срока за транспониране на директивата, да се направи по-тромава и отнемаща много време за изпълнение на конкретните изисквания, наложени от директивата (виж, по аналогия, *Gedeputeerde Staten van Noord-Holland*, параграфи 23 и 24).
И Директива 85/337 и Директивата за местообитанията, се отнасят до оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда. И в двата случая, процедурата по оценяване се извършва преди проекта да е окончателно одобрен. Резултатите от тази оценка трябва да се вземат под внимание при вземането на решението за осъществяването на проекта, а решението може да се изменя в зависимост от резултатите. Различните етапи на разглеждането на проекта са тясно свързани и представляват сложна система. Фактът, че съдържанието на някои изисквания се различава не засяга тази оценка. От това следва, че жалбата трябва да се разглежда към датата, на която е официално представен проекта, а именно датата, посочена в параграф 54 от настоящото решение.
На следващо място, следва да се напомни, че в съответствие с разпоредбите на актовете за присъединяване, правата и задълженията, произтичащи от правото на Общността, освен ако не е предвидено друго, веднага се прилагат в новите държави-членки (вж. в този смисъл Решение по дело C-179/00 Weidacher [2002] ECR I-501, параграф 18). Следователно, от Акта

за присъединяване произтича, че задълженията по Директивата за птиците и Директивата за местообитанията, са влезли в сила по отношение на Република Австрия на 1 януари 1995 г., без да е дадено никакво изключение или преходен период за тях. Следователно, процедурата за разрешаване на проект за изграждане на шосе S 18 е официално започната преди датата на присъединяване на Република Австрия към Европейския съюз. Оттук следва, че в конкретния случай, в съответствие със съдебната практика, посочена в точка 56 от настоящото решение, задълженията по Директивата за местообитанията не обвързват Република Австрия, тъй като проектът за изграждането на шосе S 18 не е бил обект на изискванията, предвидени в тази директива.
(C-209/04 Комисията срещу Австрия)

Виж също:

Управление на обектите от Натура 2000: Ръководство за тълкуване на Член 6 от Директивата за хабитатите 92/43/ЕЕС
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/art6_en.pdf

Оценка на планове и проекти, значително засягащи Натура 2000 места
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/natura_2000_assess_en.pdf

3.2.4. Оценка на планове и проекти и компенсаторни мерки в специалните защитени зони

Член 7
Задълженията съгласно член 6, параграфи 2, 3 и 4 от настоящата директива заменят задълженията, произтичащи от първо изречение на член 4, параграф 4 от Директива 79/409/ЕИО, по отношение на териториите, класифицирани съгласно член 4, параграф 1 или признати за такива съгласно член 4, параграф 2 от нея, от датата на влизане в сила на настоящата директива или от датата на класифициране или признаване от страна на държава-членка съгласно Директива 79/409ЕИО, в случай че последната дата е по-късна.

По отношение на практиката на Съда:
Текстът на член 7 от Директивата за местообитанията изрично посочва, че член 6, параграфи от 2 до 4 от тази директива се прилагат, в замяна на първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците, за териториите определени съгласно член 4, параграф 1 или параграф 2 на последната директива. От това следва, че буквалното тълкуване на този пасаж на член 7 от Директивата за местообитанията, само териториите определени като специални защитени зони попадат под разпоредбите на член 6, параграфи от 2 до 4 от тази директива.
Фактът, че режим на защита съгласно първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците се отнася до териториите, които не са класифицирани като специални защитени зони, но е трябвало да бъдат класифицирани така, само по себе си не означава, че режим на защита, посочени в член 6, параграфи от 2 до 4 от Директивата за местообитанията заменя първоначалният режим по отношение на тези територии.
(C-374/98, Комисията срещу Франция - “Basses Corbières”)

Тъй като член 7 от Директивата за местообитанията по отношение на местообитания предвижда, че задълженията, които възникват, по силата на член 6, параграф 2 от тази директива, заместват тези, произтичащи от първото изречение на Член 4, параграф 4 на Директивата за птиците, че по отношение на специалните защитени зони, правния статут на

защита на тези зони трябва да гарантира избягване влошаването на природните местообитания и местообитанията на видовете, както и значително обезпокояване на видовете, за които тези зони са определени.

(C-415/01, Комисията срещу Белгия)

Що се отнася до земята, засегната от специална защитена зона, член 7 от Директивата за местообитанията предвижда, че задълженията, произтичащи от първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците са заменени със задълженията, произтичащи по силата на член 6, параграф 2 на Директивата за местообитанията, считано от датата на прилагане на Директивата за местообитанията, или от датата на класифициране съгласно Директивата за птиците, в случай че последната дата е по-късна. Член 6, параграф 2 на Директивата за местообитанията, както и първото изречение на член 4, параграф 4 на Директивата за птиците, изисква от държавите-членки да предприемат подходящи мерки, за да се избегне, наред с другото, влошаване на местообитанията в специалните защитени зони класифицирани в съответствие с член 4, параграф 1.

(C-117/00, Комисията срещу Ирландия – "Owenduff-Nephin Beg Complex")

Това може да се види от член 6, параграф 3 на Директивата за местообитанията, във връзка с член 7, че всеки план или проект, които не е пряко свързан с или необходим за управлението на специалната ащитена зона, класифицирана в член 4 от Директивата за птиците, но има вероятност от значително въздействие върху тях самостоятелно или в комбинация с други планове и проекти, следва да бъде подложен на подходяща оценка на въздействието им върху тази зона, с оглед на целите на нейното опазване. В светлината на заключенията на оценка на въздействието върху специалната защитена зона националните компетентни органи съгласуват плана или проекта, само след като установят, че не вреди на целостта на зоната и ако е необходимо, след като получи становището на широката общественост.
(C-209/02, Комисията срещу Австрия – „Wörschacher Moos")

Виж също:
Управление на обектите от Натура 2000: Ръководство за тълкуване на член 6 от Директивата за хабитатите 92/43/ЕЕС
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/art6_en.pdf

Оценка на планове и проекти, значително засягащи Натура 2000 места
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/eu_nature_legislation/specific_articles/art6/pdf/natura_2000_assess_en.pdf

3.2.5.Наблюдение на природозащитния статус

Член 11
Държавите-членки осъществяват наблюдение на природозащитното състояние на природните местообитания и видове посочени в член 2, по-специално по отношение на приоритетни типове природни местообитания и приоритетните видове.

Член 14
1. Ако, в светлината на наблюдението, предвидено в член 11, държавите-членки счетат за необходимо, те трябва да предприемат мерки, с които се гарантира, че изземането от природата на екземпляри от видовете от дивата флора и фауна, включени в Приложение V, както и тяхното използване е съвместимо с поддържането на по-благоприятното природозащитно състояние на тези видове.

2. Когато тези мерки се считат за необходими, те съдържат и продължаване на наблюдението, предвидено в член 11. Такива мерки могат да включват по-специално:

- разпоредби относно достъпа до определени райони,
- временна или местна забрана за вземане на екземпляри от природата и използване на определени популации,
- регулиране на периодите и/или методите на изземане на екземпляри,
- прилагане на правила, когато екземплярите са иззети чрез лов и риболов, които отчитат опазването на съответните популации,
- създаване на система от разрешения или квоти за изземането на екземпляри от природата,
- регулиране на закупуването, продажбата, предлагането за продажба, отглеждането за продажба или транспортирането с цел продажба на екземпляри,
- отглеждане в плен на животински видове, както и изкуственото размножаване на растителни видове при строго контролирани условия, с цел да се намали изземането на екземпляри от природата,
- оценка на ефекта от приетите мерки.

По отношение на практиката на Съда:
Задължението за наблюдение е от основно значение за ефективността на Директивата за местообитанията и тя трябва да бъде транспонирана в подробен, ясен и точен начин. В края на периода, определен в мотивираното становище, няма разпоредба от националното законодателство, налагаща задължение на националните власти да изискват наблюдение на природните местообитания и видове. Фактът, дори ако се установи, че дадена практика отнасяща се до защита, е в съответствие с изискванията на директивата, не може да представлява причина да не се транспонира тази директива в националното законодателство на съответната държава-членка. Следователно, тъй като това е безспорно, че когато вътрешното законодателство не съдържа никакви правни задължения, изискващи националните власти да осъществяват наблюдение на природозащитното състояние на природните местообитания и видове, означава че вътрешното законодателство включва елемент на правната несигурност. Следователно, не е гарантирано, че наблюдението на природозащитното състояние се извършва систематично и на постоянна основа.

(C-6/04, Комисията срещу Великобритания).

3.3.Задължения за защитата на видовете
3.3.1. Система на строга защита

Член 12
1. Държавите-членки предприемат необходимите мерки за въвеждане на система за строга защита на животнските видове, изброени в приложение IV в техните естествени области на разпространение, като се забраняват:
а) всички форми на умишлено улавяне или убиване на екземпляри от тези видове в дивата природа;
б) умишлено обезпокояване на тези видове, особено през периодите на размножаване, отглеждане на малките, презимуване и миграция;
в) умишлено унищожаване или изземане на яйца от дивата природа;
г) повреждане или унищожаване на места за размножаване или почивка.
2. За тези видове, държавите-членки забраняват отглеждането, транспортирането и продажбата или замяна, както и предлагането за продажба или размяна на екземпляри, иззети от природата, с изключение на тези, иззети законно преди началото на прилагане на настоящата директива.
3. Забраните, посочена в параграф 1, букви а) и б) и в параграф 2 се прилагат за всички стадии от живота на животните, за които се прилага настоящата директива.
4. Държавите-членки установяват система за мониторинг на случайно улавяне и убиване на животински видове посочени в приложение IV, буква а). В светлината на събраната информация, държавите-членки предприемат по-нататъшни изследвания

или мерки за опазване, които са необходими да гарантират, че случайното улавяне и убиване няма да имат значително отрицателно въздействие върху съответните видове

По отношение на практиката на Съда:
Член 12, параграф 1, букви б) и г) изискват предприемане на необходимите мерки за **установяване на система за строга защита** на животинските видове, включени в приложение IV, буква а) от тази директива в естествените им местообитания, забраняващи умишленото обезпокояване на тези видове особено през периодите на размножаване, отглеждане на малките, презимуване и миграция, както и повреждане или унищожаване на места за размножаване или почивка. Разпоредбите, които са в сила при създаването на морски парк Zakinthos, не гарантират, в достатъчна степен, ефективна защита на площите от морето и сушата. По-специално, като се има предвид оказването на натиск от ерозия, причинена на девствени плажове с изграждане на подстъпи към тези плажове и шума в резултат от човешката дейност, се препоръчва не само забрана на изграждане на нови маршрути за достъп до тези плажове, но също така и създаването на инфраструктура, като павилиони, палатки или паркинги. Тази законова рамка не е в състояние да гарантира строга защита за морска костенурка Caretta Caretta срещу всяко умишлено обезпокояване по време на размножителния период, както и срещу всяко повреждане или унищожаване на места за размножаване.
Всички необходими **специфични мерки** не са взети за предотвратяване на умишленото обезпокояване на морските костенурки Caretta Caretta по време на разможителния им период и повреждане или унищожаване на размножителните им територии. Използването на мотопеди на плажната ивица, наличието на водни колела и малки лодки в морето и наличие на незаконно строителство на брега на морето е била съобщена официално на Комисията по време на размножаването на морските костенурки Caretta Caretta на плажовете на остров Zakinthos. Освен това, тези действия не са били изолирани случаи. Тези дейности представляват умишлено обезпокояване на въпросните видове по време на размножителния период по смисъла на член 12, параграф 1, буква б).
(C-103/00, Комисията срещу Гърция – "*Caretta caretta* on Zakinthos")

Строга система за защита, по смисъла на член 12, параграф 1, букви б) и г) от директивата, предполага приемането на съгласувани и координирани мерки с превантивен характер, както е посочено от адвокат General Léger в своите заключения в гореспоменатия случай Комисията срещу Гърция (параграфи 43 и and 44).
(C-518/04, Комисията срещу Гърция)

Действията, посочени в член 12, параграф 1, буква г) **включват несъзнателни действия**. Като не ограничава забраната, предвидена в член 12, параграф 1, буква г) по отношение на съзнателните действия, както и извършените такива, посочени в член 12, параграф 1, букви а) до в), законодателят на Общността е показал намерение да осигури места за размножаване или почивка с повишена защита срещу действия, причиняващи тяхното повреждане или унищожаване. Предвид важността на целите на опазване на биоразнообразието, което директивата цели да постигне не означава, че в никакъв случай забраната, предвидена в член 12, параграф 1, буква г) е ограничаваща до съзнателните действия.
(C-98/03, Комисията срещу Германия, C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

За да бъде изпълнено условието за "умишлено" действие, съгласно член 12 параграф 1, буква а) от директивата, то трябва да бъде доказано, че извършеното деяние е предназначено за улавяне или убиване на екземпляри, принадлежащи към защитените животински видове, или най-малкото е призната възможността от такава улавяне или убиване.
(C-221/04, Комисията срещу Испания)

Държавите-членки прилагат мерките не съдържащи изискване, което задължава създаването на **система за наблюдение (мониторинг)**, като например, изискващата се в член 12, параграф 4, по отношение на случайното улавяне и убиване на някои животински видове. При липса на допълнителна информация, Комисията не е в състояние да установи дали този контрол е в действителност извършен. Следователно, в жалбата се твърди, че член 12, параграф 4 на Директивата за местообитанията е транспонирана неправилно, което трябва да се приеме за основателно.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

Виж също:
Директивата за местообитанията: Член 12 – Строга защита на животинските видове (в процес на подготовка)
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/nature_conservation/species_protection/specific_articles/art12/index_en.htm

Член 13
1. Държавите-членки предприемат необходимите мерки за установяване на система за строга защита на растителните видове, изброени в Приложение IV, буква б), като се забранява:
а) умишленото бране, събиране, отрязване, изкореняване или унищожаване на такива растения в областите на естественото им разпространение в дивата природа;
б) отглеждането, транспортирането, продажбата или замяната и предлагане за продажба или размяна на екземпляри от тези растения, иззети от природата, с изключение на тези, иззети законно преди началото на прилагане на настоящата директива.
2. Забраните, посочени в параграф 1, букви а) и б) се прилагат към всички етапи на жизнения цикъл от развитието на растенията, за които се прилага настоящият член.

Националните мерки, които целят транспонирането на забрана върху отглеждането, транспортирането, продажбата или замяната на екземпляри от животински и растителни видове, не успяват да се съобразят с ограниченията, предвидени в член 12, параграф 2 и 13, параграф 1 когато **дерогациите** във вътрешното законодателство са по-широки, отколкото от предвидените в Директивата за местообитанията.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

Член 15
По отношение на залавянето или убиването на видове от дивата фауна, изброени в приложение V, буква а) и в случаите, когато в съответствие с член 16, се прилагат дерогации за залавяне или убиване на видовете, изброени в приложение IV, буква а), държавите-членки забраняват използването на всички неселективни средства, които могат да доведат до изчезването на местни популации или сериозното увреждане на популациите на тези видове и по-специално:
а) използване на средства за улавяне и убиване, изброени в Приложение VI, буква а);
б) всяка форма на залавяне или убиване с помощта на транспортните средства, посочени в Приложение VI, буква б).

По отношение на практиката на Съда:
Както е видно от думите на член 15, се налага общо задължение, предназначено да се забрани безразборно използване на всички средства за улавяне или убиване на видовете от дивата фауна. Националното законодателство, което създава списъци на безразборни средства за улавяне и убиване на защитени видове, които в момента са регистрирани в тази държава-членка и тези списъци са предмет на преразглеждане, с цел актуализиране, ако е необходимо, но не съдържащи обща забрана върху безразборното използването на всички средства, може да предизвика изчезването на местни видове или сериозното нарушаване на

популациите на съответните видове от дивата фауна, следователно не изключва появата на все още неизвестени средства за безразборно улавяне и убиване. Възможността за актуализиране на списъка на забранените методи е по-малко ефективно от една обща забрана. Забавянето в актуализирането на гореспоменатите списъци ще доведе безусловно до пропуски в опазването, което е предвидено да бъде предотвратено с помощта на общата забраната в член 15 от Директивата за местообитанията. Това тълкуване е още по-оправдано, защото вътрешното право не съдържа законово задължение да направи преглед на списъците. При тези обстоятелства, по никакъв начин не се гарантира, че всички безразборни средства, които могат да доведат до изчезването на местни, или сериозни нарушаване на популациите на защитените видове, са забранени.
Забранявайки само два метода за убиване на тюлени и даването на лицензии, позволяващи да се предоставят при условия, които надхвърлят дерогациите, предвидени в Директивата за местообитанията, то националното законодателство не е в съответствие с член 15 на директивата.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

3.3.2. Дерогации

Член 16
При условие, че няма задоволителна алтернатива и дерогацията няма вредно въздействие върху запазването на благоприятното природозащитно състояние на популациите на засегнатите видове в техните естествени области на разпространение, държавите-членки могат да предоставят дерогация от разпоредбите на членове 12, 13, 14 и 15, букви а) и б):
а) с цел защита на дивата флора и фауна и за запазване на природните местообитания;
б) за предпазване от сериозно увреждане, особено на селскостопански култури и животни, горите, рибните стопанства и водите, и други форми на собственост;
в) в интерес на общественото здраве и безопасност или поради други наложителни причини от висок обществен интерес, включително и такива от социален или икономически характер и с положителни последици за околната среда;
г) за целите на научни изследвания и образование при подсилване на популацията и реинтродукция на тези видове, както и на необходимата за тази цел селекция, включително и изкуственото размножаване на растения
д) да се даде възможност, при строго контролирани условия, селективно и в ограничен размер, на залавяне или задържане в ограничени количества екземпляри, изброени в приложение IV и определени от компетентните национални органи.

2. На всеки две години държавите-членки изпращат на Комисията доклад в съответствие с формат, определен от комитета по дерогациите, приложен съгласно параграф 1. Комисията дава своето становище по тези дерогации в рамките на максималния срок от 12 месеца след получаване на доклада и информира комитета за взетото становище.

3. Докладите дават сведения за:
а) видовете, които са предмет на дерогациите и причината за дерогация, включително естеството на риска, с посочване на отхвърлените алтернативи и използваните научни данни, където това е приложимо;
б) разрешените средства, съоръжения или методи за улавяне или убиване на животни, както и основанията за тяхното използване;
в) обстоятелства, времето и мястото на предоставяне на дерогациите;

г) органа, оправомощен да заяви и да провери дали необходимите условия са осигурени и да реши какво средства, съоръжения или методи, в какви граници и от кои ведомства могат да бъдат използвани, както и лицата, натоварени да изпълнят тези решения;
д) приложените мерки за контрол и постигнатите резултати.

По отношение на практиката на Съда:
Видно от четвъртото[5] и единадесетото[3] съображения в преамбюла на директивата, застрашените местообитания и част видовете под формата на **природно наследство** на Европейската общност и заплахите към тях, са често с трансграничен характер, така, че приемането на мерки за опазване, е обща отговорност на всички държави-членки. Съответно, точното транспониране е особено важно в случай като този, когато управлението на общото наследство е възложено на Държавите-членки в техните съответни територии. От това следва, че в контекста на директивата, която определя комплексни и технически правила в областта на екологичното право, държавите-членки са под специално задължението да гарантират, че националното им законодателство, транспониращо тази директива е ясно и точно.
Следователно, дори да се предположи, че двете изключения, трябва да бъдат предмет на административни решения, относно издаването на които компетентните органи следва да се съобразят с условията на член 16, отнасящи се до разрешаване на дерогации, това не означава, че националното законодателство не следва да осигури законова рамка, в съответствие с **деригационния режим**, установен в член 16 на директивата. В предвижданията на националното законодателство не се представя даването на двете дерогации, отговарящи на всички условия, предвидени в член 16. Националното законодателство предвижда като единствено условие за разрешение за тези дерогации, че животните, включително техните места за гнездене или места за мътене, местообитания или места за почивка, както и растителните видове, които са специално защитени, не трябва да бъдат предмет на умишлена вреда.

В констекста на директивата държавите-членки, са задължени да гарантират, че тяхното законодателство, транспониращо тази директива е ясно и точно. **Членове 12, 13 и 16** образуват тясно свързани разпоредби. Членове 12 и 13 изискват от държавите-членки да създадат система на строга защита на животинските и растителни видове.

Националното законодателство забранява **използването на пестициди**, ако се предвиди, че те ще породят вредни последици за човешкото здраве, здравето на животните или трапезната вода, или имат и други сериозни вредни въздействия и по специално, върху равновесието в природата, обхващащи растителните и животински видове съгласно предвижданията на националното законодателство. Изброяването на случаите в националното законодателство, в които използването на пестициди е забранено, не изразява ясно, по конкретен и строг начин, мерките, предвидени в членове 12 и 13, които поставят забрана за засягането на защитени видове. От това не следва, че забраната за използването на пестициди, където се предвижда, ще доведе до сериозно вредно въздействие върху баланса на природата, е достатъчно точна и строга, отнасяща се до забраната за влошаване на териториите за размножаване или почивка на защитени животни, предвидени в член 12, параграф 1, буква г), или за забрана на умишлено унищожаване в природата на защитени растения, предвидени в член 13, параграф 1, буква а).
Видовете *coregonus oxyrhynchus*, *unio crassus* and *acipenser sturio*, изброени в приложение IV (а) Директивата, се срещат в Германия. Следователно тези видове трябва да бъдат предмет на строга защита, в съответствие с Член 12, параграф 1, буква а), съгласно който се забраняват всички форми на умишлено улавяне или убиване на екземпляри от тези видове в дивата природа. Законодателната рамка, в която **регионалните разпоредби**, които нарушават правото на Общността съществуват съвместно с федералното законодателство, което е в съответствие с него, не осигуряват по ясен и точен начин

ефективна защита по отношение на трите животински вида, предмет на строга защита, съгласно член 12, параграф 1, буква а), във връзка със забраната на всички форми на умишлено улавяне и убиване на екземпляри от тези видове в дивата природа.
(C-98/03, Комисията срещу Германия)

Член 16 от Директивата за местообитанията определя прицизен начин обстоятелствата, при които държавите - членки могат да омаловажат изискванията на членове 12, 13, 14 и 15, букви а) и б) от нея, така че член 16 трябва да бъде тълкуван ограничително. Освен това, членове 12, 13 и 16 от Директивата за местообитанията образуват съгласувателен режим на разпоредбите, предназначени за опазване на популациите на съответните видове така, че всяко отклонение несъвместимо с директивата, както и в нарушение на забраните, предвидени в членове 12 и 13, води до изключения от правилото, при което могат да бъдат предоставени дерогации в съответствие с член 16.
Дерогацията, разрешава действия, водещи до убиване на защитени видове и на повреждане или унищожаване на местата за отглеждане и почивка, когато тези действия са законни.Поради това тази дерогация, основана върху законосъобразността на действията, е в противоречие с духа и целта на Директивата за местообитанията и на текста на член 16 от нея.
(C-6/04, Комисията срещу Великобритания)

PART II.

C-247/85, Commission v. Belgium

Judgment of the Court of 8 July 1987. - Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium. - Failure to comply with a directive - Conservation of wild birds.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0247

The list of birds which may be hunted

The Commission points out that, under national law, certain species of wild birds may in principle be hunted, although those birds are not listed in Annex II to the Directive and cannot therefore be hunted under Article 7. As regards the practical application of this provision, the Commission observes that, under several ministerial orders, the hunting of blackbirds, jackdaws and magpies which are not listed in Annex II, was authorized in the years 1981 to 1984. At the hearing, the Commission conceded that, as regards the Flemish Region, the Order of 27 June 1985 amending the Law on hunting of 28 February 1982 did comply with the requirements of the Directive. However, that order was adopted after the present case had been brought before the Court .

In the view of the Belgian Government, there is no provision in the Directive requiring certain species of birds to be classified in a category of birds which may not be hunted. The fact that certain birds not listed in Annex II have been classified as "gibier" (game) under the Belgian rules is not an infringement of the Directive. Only an express decision of the competent authority could authorize the hunting of the species concerned so that only such a decision could come into conflict with the provisions of Article 7.

In this regard, it must be stated that the national legislation must guarantee that the species of birds not listed in Annex II may not be hunted. Under Article 7, it is permitted only to provide that, owing to their population level, geographical distribution and reproductive rate throughout the community, the species listed in Annex II to the Directive may be hunted. In the national law species of birds not listed in Annex II to the Directive are classified as "game" so that in principle they may be hunted. Even if those species may in fact be hunted only if the competent authorities lay down each year, for each species and for a defined area, the opening and closing dates of the hunting season, the competent authorities still have the power to authorize the commencement of hunting of species which are not listed in Annex II to the Directive but which are listed in the national law. In those circumstances, it is impossible to accept the argument of the Belgian Government which maintains in essence that the intended result of the Directive has been attained. National law creates a legally ambiguous situation by not excluding the possibility that species other than those listed in Annex II to the Directive may be hunted in Belgium. The orders mentioned by the Commission also demonstrate that the practical application of the contested provision does not comply with the requirements of Article 7.

The list of protected birds

The Commission points out that, according to the Royal Decrees, they are only concerned with the protection of birds living in the wild state in the Benelux countries, whereas the protection should be extended to all species of birds living naturally in the wild state in the European territory of Member States in accordance with Article 1(1). At the hearing, the Commission admitted that its complaint no longer concerned the Flemish Region since the Order of the Flemish Executive of 20 November 1985 had harmonized the Royal Decree of 9 September 1981 with the Directive.

In reply the Belgian Government states first that, as regards the Walloon and Brussels regions, the Belgian authorities use the Avifaune de Belgique, a scientific work in which almost all bird species covered by the Directive appear, to define the population of the bird species living naturally in the wild state in their territory. Secondly, a Member State can only take specific measures to protect birds within its territory. Finally, the Commission itself had not been able to present a complete list of bird species living naturally in the wild state in the Member States.

As regards Article 1 of the Royal Decree of 20 July 1972, it must be stated that it limits the protection required by the Directive to the species of birds living in the wild state in the Benelux countries. Such a provision is in accordance with the requirements of the Directive if it also covers bird species living naturally or usually in the European territory of the Member States. In this regard it should be noted that the wording of the provision in question also covers birds which are only passing through the Benelux countries. These birds must be regarded as living naturally in the wild state in the Benelux countries albeit for a limited period. The Commission' s observation that there are species of birds covered by the Directive which do not live permanently in the territory of the Benelux countries and which do not appear in the Avifaune de Belgique is therefore irrelevant. However, the protective effect of the Directive also covers species of naturally occurring birds in the wild state in the

European territory of another Member State which are not naturally or usually to be found in the territory of the Benelux countries but which are transported there, kept there or marketed there, whether alive or dead . The provision in question does not extend the protection provided for by the Directive to those groups of birds. Article 1 of the Royal Decree does not, therefore, transpose the wider protection required by the Directive completely into the Belgian legal order.

Protection of nests

The Commission points out that Article 3(2) of the Royal Decrees allows birds' nests built against houses and adjoining buildings to be disturbed, removed or destroyed in contravention of Article 5(b).

The Belgian Government, on the other hand, takes the view that the provision in question is justified by reasons of public health and safety within the meaning of the first indent of Article 9(1)(a). The presence of nests in chimneys and pipes has led on many occasions to fires and floods and they have also caused problems of hygiene, for example in the food industry.

In this regard it must be stated that Article 5(b) requires the Member States to prohibit in particular deliberate destruction of, or damage to, nests and eggs or removal of nests, whereas Article 3(2) of the Royal Decrees generally permits the removal and destruction of nests built against houses and adjoining buildings.

The reasons given by the Belgian Government to justify the contested provision, namely the prevention of fires, floods and disease, are certainly of such a kind as to justify the removal and destruction of nests under Article 9. However, it is clear from the Belgian Government's own argument that the removal or destruction of nests is necessary only in specific cases in which the higher-ranking interests of public health and security must override the protection of birds and their habitats.

The Belgian rules provide for a derogation which is not sufficiently delimited. As regards the criteria and conditions of Article 9(1), the derogation is not limited to specific situations in which there is no other satisfactory solution than the destruction or removal of nests. The provision in question generally authorizes the disturbance, removal or destruction of birds' nests built against houses and adjoining buildings. However, it cannot be maintained that all nests built against houses and adjoining buildings always represent a danger to health. Furthermore, the derogation does not comply with the formal requirements of Article 9(2) either. The provision does not specify the conditions of risk and the circumstances of time and place in which the derogations may be granted or the controls which will be carried out. In those circumstances it must be stated that the derogation provided for in Article 3(2) of the Royal Decrees does not comply with the prohibition contained in Article 5 and is too general in nature to be justified by Article 9.

The derogations regarding certain species of birds

The Commission's objection to the Belgian Government is that Articles 4 and 6 of the Royal Decrees allow certain persons to capture, kill, destroy or drive away house sparrows, tree sparrows and starlings and to destroy their eggs, nests and broods and therefore derogate from Articles 5, 6 and 7. Such a derogation is not covered by Article 9.

On the other hand, the Belgian Government maintains that the provisions complained of are justified under Article 9. Serious damage is caused to crops and orchards by the bird species concerned. Moreover, the derogation concerning the starling is justified by reasons of public health since this species is responsible for pollution and noise in a large number of towns and on the coast.

In this regard it is appropriate to recall the wording of Articles 4 and 6 of the Royal Decrees. Article 4(1) provides that: "occupants and hunting-right owners, their attorneys or sworn wardens and officials and servants of the water and forestry authorities shall be permitted at any time to capture, kill, destroy or drive away the birds, as well as their eggs and broods, mentioned in Annex 1 to this decree". Annex 1 to the decree lists the house sparrow, the tree sparrow and the starling. The third subparagraph of Article 4(1) provides that: "the nests of these birds may be disturbed, destroyed or removed at any time ". Finally, the fourth subparagraph of Article 4(1) provides that : "it shall be permitted at any time to transport these birds and their eggs, broods and feathers". Article 6(1) of the decrees allows birds listed inter alia in Annex 1 to the decrees to be kept and exchanged and under Article 6(2) "the birds specified in Annex 1 of the present decree may be bought and sold throughout the year". Although the Commission does not object to the fact that the persons specified are allowed to capture, kill, destroy or drive away the aforesaid birds, it is clear from those provisions that for the birds listed in Annex 1 to the decrees there exists throughout Belgium a permanent derogation from the protection provided for in Articles 5, 6 and 7. As far as concerns the argument put forward by the Belgian Government in this regard, it must be

observed that the first and third indents of Article 9(1)(a) authorize Member States to derogate inter alia from Articles 5, 6 and 7 in the interests of public health and safety and to prevent serious damage to crops. If the three species specified in Annex 1 to the Royal Decrees cause serious damage to crops and orchards or are responsible for pollution and noise in towns or certain regions, Belgium is in principle authorized to provide for a derogation from the general system of protection provided for in Articles 5, 6 and 7. However, as was stated above, a derogation under Article 9 must, according to Article 9(1), cover specific situations and, according to Article 9(2), comply with the requirements stated therein. The general derogations provided for in Articles 4 and 6 of the Royal Decrees do not comply with those criteria and conditions. The Belgian rules do not indicate the reasons regarding the protection of public health or the prevention of serious damage to crops or other fields mentioned in Article 9(1)(a) which might necessitate the granting to such a wide category of persons of a permanent derogation, applying throughout Belgium, from the protection provided for by the Directive. Furthermore, the derogations do not comply with the criteria and conditions of Article 9(2) in so far as they mention neither the circumstances of time and place in which they may be granted nor the controls which will be carried out. Consequently, it must be stated that owing to their generality, the derogations exceed the limits set by Article 9.

The list of birds which may be kept and the capture of birds in small quantities

The Commission maintains that it is permitted under Article 6(1) of the Royal Decrees to keep or exchange the bird species listed in Annex 2 to the decrees. However, none of the species listed in Annex 2 to the Royal Decrees appear in Annex III to the Directive.

The Belgian Government does not deny that the list of birds set out in Annex 2 to the Royal Decrees does not correspond to the list of birds specified in Annex III to the Directive. However, it points out that, as regards the Flemish region, only four species may be captured and kept. As for the Walloon region, the list of species set out in Annex 2 to the Royal Decree of 20 July 1972 was reduced to 16 by the Order of the Walloon Regional Executive of 1 July 1982. Moreover, the Belgian Government considers that capture is not a threat to the Belgian bird population and is justified by Article 9(1)(c). As for the policy of granting permits to capture and keep birds, the Belgian Government refers to the Ministerial Order of 14 September 1981 and the Order of the Walloon Regional Executive of 28 July 1982 which impose very restrictive conditions for the grant of such permits. Finally, capture is justified by recreational requirements mentioned in Article 2.

As regards Article 6(1) of the Royal Decrees concerning the list of bird species which may be captured, kept or exchanged, it must be stated at the outset that, under Article 6, keeping for sale is permitted only under certain conditions and then only for the species mentioned in Annex III. Moreover, that list does not correspond to Annex II to the Directive, in which the species which may be hunted and kept under Article 5(e) are set out. As regards the argument of the Belgian Government based on Article 9(1)(c), it must be stated that the Orders of 14 September 1981 and 28 July 1982, implementing Article 6 of the Royal Decrees, subject the people authorized to capture and keep birds and the capture and keeping itself to strict rules and controls. According to Articles 4 and 5 of the Order of 14 September 1981 and Article 5 of the Order of 28 July 1982, the competent authorities are to determine each year the bird species which may be captured, the number of birds which may be captured and the period during which capture may take place. As regards the application of Article 9(1)(c), it must therefore be observed first of all that Article 6(1) of the Royal Decrees gives rise to an uncertain and ambiguous legal situation by allowing the list of birds which may be hunted and kept to be changed as and when the competent administration considers fit. The general and permanent rules laid down in the decrees do not guarantee that the number of birds which may be captured is limited to small quantities, that the period during which their capture is allowed does not coincide with periods in which the Directive seeks to provide particular protection for birds (the nesting period and the various stages of breeding and rearing) or that capture and keeping are restricted to cases in which there is no other satisfactory solution, in particular the possibility that the bird species concerned may reproduce in captivity. The criteria and conditions laid down in Article 9 are not therefore fully transposed into the rules concerned. Consequently, the Belgian Government may not rely on Article 9(1)(c). As regards the argument of the Belgian Government based on Article 2, it must be recalled, as has already been pointed out, that this provision does not authorize the Member States to derogate from the requirements of the Directive .

The transport of birds

The Commission maintains that Article 7 of the Royal Decrees allows birds belonging to the species specified in Annexes 2 and 3 to the decrees to be transported provided that certain conditions are fulfilled. Since birds cannot be transported without being kept, the species of birds listed in the Annexes to the decrees ought to correspond, in accordance with Articles 5(e) and 6(1), to the species listed in Annex III to the Directive . However, this is not the case for any of the species in question.

The Belgian Government maintains that this complaint applies only to the regions of Wallonia and Brussels. As regards the substance of the complaint, it observes that in so far as the capture and keeping of certain species is authorized under Article 9(1)(c) the transport of those species is also authorized.

As regards the question whether the complaint also applies to the Flemish region which the Commission maintained at the hearing, it must be stated that this question is irrelevant since it undoubtedly applies to the rules in force in the regions of Wallonia and Brussels and the complaint is directed against the Kingdom of Belgium which is responsible for ensuring that all its national rules are in conformity with community law. As already stated above, the list of birds specified in Annexes 2 and 3 to the Royal Decrees does not correspond to the list of birds appearing in Annex III to the Directive. The Belgian Government may not therefore rely on the provisions of Article 6(2), (3) and (4). The aforesaid list does not correspond with Annex II to the Directive either. The keeping of these birds is not therefore allowed under Article 5(e). As regards the argument based on Article 9(1)(c), the Belgian Government is right to point out that if the capture and keeping of certain species may be authorized under Article 9(1)(c), their transport may be authorized as well. As well as the capture and keeping of such species, this provision allows any other judicious use. The transport of birds which have been lawfully captured or kept constitutes such judicious use. However, the Commission correctly objects that Article 7 of the Royal Decrees permits the transport of birds which have not been lawfully captured or kept . If the keeping of birds permitted by Article 6(1) of the Royal Decrees does not accord with Articles 5 and 6, the transport of these birds, which presupposes that they are kept, does not accord with those Articles either. Since Article 6 of the Royal Decrees does not comply with the requirements of the Directive, Article 7 does not accord with the provisions of the Directive either.

Derogation for birds of a particular colour

The Commission has noted that Article 7(2) of the Royal Decree of 20 July 1972 and Article 6(4) of the Royal Decree of 9 September 1981 allow birds of a markedly different colour from birds of the same species, subspecies or variety living in the wild to be kept, transported and bought and sold throughout the year. The Commission maintains that this provision is incompatible with Article 5(e) and Article 6(1).

The Belgian Government argues that the majority of the birds affected by the aforementioned provisions are not naturally occurring birds in the wild state within the meaning of Article 1. Furthermore, those provisions meet the concern to limit the possibility of obtaining birds in the wild state in order to put them in cages. However, the Belgian Government admits that the provision may also apply to "rare mutants ".

In this regard it must be noted that the decrees apply, according to Article 1 thereof, "to all birds belonging to one of the species ... Occurring in the wild state ". The Commission has pointed out, without being challenged on this point by the Belgian Government that chromatic aberrations whereby the colours of birds differ from those of "normal" species occur in nature. It must also be borne in mind that the general system of protection which the Directive seeks to establish concerns all bird species, including those with chromatic aberrations, even if such species are rare. However, as far as those birds are concerned, the provisions in question derogate from the protection afforded by Article 5 (e) and Article 6(1). The complaint must therefore be upheld.

Derogation for the prevention of damage

The Commission bases this complaint on the fact that for the regions of Wallonia and Brussels, Article 9(1) of the Royal Decree of 20 July 1972 allows the Minister concerned inter alia to authorize temporary derogations from the general provisions concerning the protection of birds in order to prevent damage or for a purpose of local interest. In the Commission's view, it is essential that the expression "serious damage", which appears in the third indent of Article 9(1)(a), should be used in the Belgian legislation. Moreover, that Article does not recognize local interest as a valid reason for a derogation .

The Belgian Government argues that the concept of serious damage is not defined in the Directive so that interpretations other than those of the Commission are possible. Furthermore, the general scheme of the Royal Decree of 20 July 1972 meets the requirements of Article 9(2).

In this regard it must be noted that the aim of this provision of the Directive is not to prevent the threat of minor damage. The fact that a certain degree of damage is required for this derogation from the general system of protection accords with the degree of protection sought by the Directive. It must, however, be noted that the Commission has not proved that the concept of "damage" in the Belgian rules is not interpreted and applied in the same way as the concept of "serious damage" in the third indent of Article 9(1)(a). This part of the complaint cannot therefore be upheld. As regards the concept of local interest, it must be observed that this does not appear amongst the reasons, listed limitatively in Article 9(1), for which Member States may derogate from the

protective provisions of the Directive. It follows that the Belgian Government may not justify Article 9(1) of the Royal Decree of 20 July 1972 on the basis of Article 9(1). In those circumstances, it is not necessary to examine whether the Royal Decree in question also satisfies the requirements of Article 9(2). The complaint must therefore be upheld in part.

C-252/85, Commission v. France

Judgment of the Court of 27 April 1988. Commission of the European Communities v French Republic. Failure to comply with a directive - Conservation of wild birds.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0252

Failure to transpose Article 5(b) and (c)

The Commission considers that the French legislation is not in conformity with the abovementioned provisions in two respects. First the Commission alleges that, in the 10th paragraph of Article 372 and Article 374(4) of the Rural Code, the French Government has only provided for the protection of nests and eggs during the close season. Secondly, it complaints that the nests and eggs of a certain number of birds are not protected since the provisions of Articles 1, 2 and 3 of the Ministerial Decree of 17th April 1981 taken in conjunction, exclude certain species from the scope of that decree.

The French Government considers that the objective set out in Article 5 is achieved by the abovementioned provisions of the Rural Code. The protected species of birds in question do not nest during the hunting season and there would therefore be no real purpose in protecting their nests and eggs throughout the year. The possibility of destroying nests under Article 2 of the abovementioned decree is justified by the threat which the birds represent to mussel farming, other species of sea birds and air safety. The French Government states that the Article 3 of that decree was replaced by a decree of 20th December 1983.

As regards the first aspect of this complaint, it must be stressed that the prohibitions set out in Article 5(b) and (c) must apply without any limitation in time. An uninterrupted protection of the birds' habitat is necessary since many species re-use each year nests built in earlier years. To suspend that protection throughout a particular period of the year cannot be considered to be compatible with the abovementioned prohibition.

As regards to the second aspect of the Commissions' first complaint, it must be stated that even after Article 3 of the decree of 17th April 1981 was repealed in 1983, the decree nonetheless excludes a certain number of protected birds from the scope of the prohibition on destruction of nests and eggs. In determining whether this derogation is compatible with Article 9 it should be noted that, as the Court held with regard to the Belgian rules in this field in its Judgement of 8 July 1987 in Case 247/85 Commission v Belgium, the French rules in question do not specify the reasons set out in Article 9(1) or the criteria and conditions referred to in Article 9(2), particularly as regards the circumstances of time and place in which a derogation may be granted. Consequently, the French legislation is not in conformity with Article 5(b) and (c).

The term "national biological heritage"

The Commission stresses that the protection provided by French legislation is limited to the preservation of the national biological heritage whereas Article 1 extends the protection of the Directive to all species of naturally occurring birds in the wild state in the European territory of the Member States.

The French Government contends that the list of species protected by virtue of the national rules contains numerous migratory species which nest in the other Member States but not in France.

In this respect it should be recalled, as the Court has already stated, that, as indicated by the third recital of the preamble to the Directive, the protection of migratory species is typically a transfrontier environment problem entailing common responsibilities for the Member States. The importance of complete and effective protection of wild birds throughout the Community, irrespective of the areas they stay in or pass through, causes any national legislation which delimits the protection of wild birds by reference to the concept of national heritage to be incompatible with the Directive. The second complaint must therefore be upheld.

Failure to transpose Article 5(e)

The Commission points out that French Law No 76/629 contains a general authorization concerning the keeping of protected birds. However, under Article 5(e) Member States are obliged to prohibit the keeping of species of birds the hunting and capture of which is prohibited. Such a general prohibition on keeping of birds other than species referred to in Annex III to the Directive, pursuant to Article 6(2) and (3), is not to be found in the French legislation which limits such protection to a restricted number of birds.

While stating that the list of species protected by virtue of the Decree of 17th April 1981 is to be extended, the French Government considers that the French rules allow the result sought by the Directive to be achieved. The abovementioned decree prohibits the capture, removal, use and in particular the offering for sale or the purchase of those birds, taken in conjunction, those prohibitions make the keeping of those protected species impossible.

In this respect, it should be noted that in order to guarantee complete and effective protection of birds on the territory of all Member States it is vital that the prohibitions set out in the Directive be expressly embodied in national law. However, the French rules contain no prohibition relating to keeping of protected birds, and thus allow the keeping of birds captured or obtained illegally, in particular those captured or obtained outside French territory. The complaint must be upheld.

Failure to comply with Article 8(1)

The Commission points out that, as regards certain French departments, the decree of 27 July 1982 authorises the use of limes for the capture of thrushes and that decrees of 7 September 1982 and 15 October 1982 allow the capture of skylarks by means of horizontal nets known as "pantes" or "matoles". However, the use of limes and horizontal nets is expressly forbidden by Article 8(1) in conjunction with Annex IV(a) thereto. The Commission takes the view that the use of limes and horizontal nets cannot be justified on the basis of Article 9(1)(c) since those means of capture do not constitute selective methods and do not therefore allow "*judicious use of certain birds in small numbers*" within the meaning of the Directive.

The French Government considers that those measures, which were notified to the Commission, are justified under Article 9(1)(c) because such capture is subject to strict territorial, temporal and personal controls in order to guarantee the selective nature of the capture. The French Government contends that the capture of birds with limes and horizontal nets is subject to an extremely strict and controlled system of individual authorisations. The decrees in question do not merely specify the places where and the period when such capture is permitted but also limit the number and the surface area of the means of capture as well as the maximum number of birds which may be captured. Furthermore, the competent authorities ensure that those conditions applying to such capture are complied with.

It must be observed at the outset that under Article 9, in particular on the basis of Article 9(1)(c), Member States are authorized to provide for derogations from prohibitions set out in Article 8(1). In order to establish whether national legislation complies with various criteria of Article 9(1)(c) it is necessary to examine whether the legislation guarantees that the derogation is applied on a strictly controlled and selective basis so that the birds in question are captured in only small numbers and in judicious manner. In this respect, it is apparent from Article 2, in conjunction with the 11th recital of the preamble to the Directive, that the criterion of small quantities is not an absolute criterion but rather refers to the maintenance of the level of total population and to the reproductive situation of the species concerned. The French rules concerning the capture of thrushes and skylarks in certain departments are very precise. The abovementioned decrees make the grant of authorisations to capture such birds subject to a considerable number of restrictive conditions. The Commission has not shown that the French rules permit the capture of birds in a manner incompatible with a judicious use of certain birds in small numbers. The Commission has not contested the defendant's argument that the number of birds captured constitutes a very small percentage of the population concerned. The defendant notified the Commission of those derogations in accordance with Article 9(4) and showed its willingness to reach agreement with the Commission regarding the detailed rules concerning those two hunting methods. However, the Commission did not respond to that initiative. In the light of foregoing, the French provisions in question cannot, on the basis of the documents before the Court, be considered to be incompatible with the requirements of Article 9(1)(c) and therefore the complaint must be dismissed.

C-262/85, Commission v. Italy

Judgment of the Court of 8 July 1987. Commission of the European Communities v Italian Republic. Failure to comply with a directive - Conservation of wild birds.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0262

The list of birds which may be hunted

The Commission notes that Italian legislation mentions 11 bird species, not listed in Annex II to the Birds Directive, which may be hunted. However, according to Article 7 of the Birds Directive, only the species listed in Annex II may be hunted.

The Italian Government does not dispute that this complaint is well founded. It observes, however, that 2 of the 11 species in question (jay and magpie) were included in the list of birds which may be hunted because of their potentially harmful character. This derogation is therefore justified under the third indent of Article 9(1)(a) of the Birds Directive.

In this regard, it should be stated that Article 7 authorizes Member States to allow hunting of the species listed in Annex II under certain conditions and within certain limits. It is clear from the general scheme of protection provided for in the Directive that national legislation may not extend the list contained in Annex II indicating the bird species which may be hunted. As regards the argument of the Italian Government concerning the third indent of Article 9(1)(a), it should be noted that that provision does indeed allow Member States to derogate from the general scheme of protection in way which goes further than is provided for in Article 7. However, as stated above, such a derogation must comply with the three conditions of Article 9: first, the Member State must restrict the derogation to cases in which there is no other satisfactory solution; secondly, the derogation must be based on at least one of the reasons listed exhaustively in Article 9 (1) (a), (b) and (c); thirdly, the derogation must comply with the precise formal conditions set out in Article 9(2), which are intended to limit derogations to what is strictly necessary and to enable the Commission to supervise them. In this regard the Italian government has not put forward any evidence proving that it was necessary to include jay and magpie on the Italian list of birds which may be hunted in order to prevent serious damage to crops, livestock, forests, fisheries or water and that no other satisfactory solution existed. Neither has it indicated the reasons for which the listing of those species was, in its view, the only satisfactory solution to prevent serious damage. Finally, the provision in question does not specify the conditions of risk and the circumstances of time and place under which the derogation may be granted or the controls which will be carried out. Therefore, the inclusion of jay and magpie amongst the birds which may be hunted cannot be justified by the third indent of Article 9(1)(a). The first complaint is well founded.

The marketing of birds

The Commission points out that Italian legislation allows the marketing of all the species of birds which may be hunted. However, Article 6 prohibits trade in all live or dead birds or parts of such birds with the exception of the species listed in Annex III to the Directive. Finally, the provisions of Article 6(2) to (4) are not to be found in the Italian legislation.

The Italian Government does not dispute that the Italian rules are not entirely in accordance with the Directive in this regard. It points out, however, that they prohibit the sale of woodcock and of dead birds smaller than thrushes, except starlings, sparrows and skylarks, during the period when the hunting of those birds is allowed.

It should be borne in mind in this regard that Article 6(1) requires the Member States to impose a general prohibition on the marketing of all the birds covered by the Directive, alive or dead, and of any readily recognizable parts or derivatives of such birds. Article 6(2) provides that marketing is not to be prohibited in respect of the seven species referred to in Annex III/1, provided that the birds have been legally killed or captured or otherwise legally acquired. Since the list in Annex III/1 concerns only seven bird species, whereas the list of birds which may be hunted according to the national legislation includes 72 species, it is plain that the provision of Italian law in question does not comply with the requirements of the Directive. Furthermore, it is clear from the protection to be afforded under the Directive that it is intended to avoid a situation in which all the species that may be hunted may also be marketed because of the pressure which marketing may exert on hunting and consequently on the population level of the species in question. As regards the 10 species specified in Annex III/2, it is not disputed that the Italian legislation does not comply with the obligations arising under Article 6(3). As far as concerns the reference by the Italian Government to Article 20(t) of the national law, the Commission correctly notes that Article 6(1) prohibits the marketing of all species of birds irrespective of their size. Even if the Italian legislation does not therefore permit the marketing of all bird species which may be hunted, it must be

held that Article 11, even in conjunction with Article 20(t) of the national law, does not constitute a complete transposition of the Directive. The second complaint must therefore be upheld.

Hunting seasons

The Commission complains that in national legislation the Italian Government fixes the dates when hunting may begin without taking account of the rearing season, the various stages of reproduction and, in the case of migratory species, the return to their rearing grounds, as required by Article 7(4). In its reply to the defence the Commission has pointed out that the Italian legislation does not expressly prohibit hunting during the abovementioned periods. The hunting season begins on 18 August, a time when various species of nesting birds are either still in Italy or are traversing the Italian Peninsula. In this respect the scientific community has proposed that the beginning of the hunting season should be fixed at a single date not earlier than the third Sunday in September. Hunting finishes on 10 March whereas migratory birds are still on their way to their rearing grounds from the first days of February. It has been requested that the closing of the hunting season should be fixed at a date not later than 31 January.

The Italian Government has stated in reply that Article 7(4) does not specify particular dates on which the hunting season should begin or end. National legislation provides for different dates for the opening and closing of the hunting season for the various species precisely because their rearing seasons and stages of reproduction differ. As regards the birds' return to their rearing grounds, the Decree of 20 September 1979 provided that the hunting of certain species of migratory birds was to end on 28 February and for other species on 10 March. The complaint is ill-founded because it does not address itself to the question whether the dates chosen for the opening and closing of the hunting season are appropriate .

As regards the question whether the complaint made in the pre-litigation procedure and set out in the application is well founded, it must be noted first of all that, contrary to the Commission' s contention, the Italian legislation takes account of the various periods mentioned in Article 7(4) in which birds are to be protected. The Italian legislation does fix different dates for the opening and closing of the hunting season for the various species of birds having regard to their different rearing seasons and their different stages of reproduction and, in the case of migratory birds, their return to their rearing grounds. In this regard the Commission' s complaint cannot be upheld. As regards the complaint that the dates chosen in the Italian legislation for the opening and closing of the hunting season for certain species of birds are not appropriate, it must be noted that the Commission raised this point for the first time in its reply. Since this point extends the scope of the complaint made in the pre-litigation procedure and in the application, the question concerning the appropriateness of the dates chosen for the different hunting seasons must be disregarded. In those circumstances the Commission's third complaint must be dismissed.

Use of automatic and semi-automatic weapons

The Commission states that national legislation authorizes the use of repeating and semi-automatic weapons capable of firing three shots and that this provision of Italian law is not a correct application of Article 8(1) and Annex IV thereto.

The Italian Government, on the other hand, contends that the provision in question provides for the fitting of a technical device in order to reduce the number of shots. That mechanism is intended to make it impossible to introduce more than two rounds of ammunition into the magazine whilst a third may be introduced directly into the firing chamber. The Italian rules are therefore not contrary to the provision in the Directive.

Given those two diverging views, the wording of the Italian provision and of the provision in the Directive must first be recalled. National legislation provides that "hunting with a repeating or semi-automatic rifle fitted with a device preventing more than three shots from being fired" is allowed. However, Article 8(1), in conjunction with Annex IV (a) thereto, provides that Member States are to prohibit, in particular, semi-automatic or automatic weapons with a magazine capable of holding more than two rounds of ammunition. From a comparison of those provisions it may be concluded that national legislation does in fact prohibit weapons capable of discharging more than three rounds of ammunition. Moreover, it is undisputed that the Directive does not prohibit the insertion of a third round of ammunition into the gun's firing chamber. Therefore, legislation authorizing weapons capable of firing three consecutive rounds is not contrary to the Directive, provided that it is ensured that the magazines of those weapons can hold only two rounds of ammunition. It must be noted in this regard that the Italian provision clearly restricts the use of weapons to those which can discharge only three consecutive rounds. Since a round of ammunition may be in the gun's firing chamber, the reference in the Italian provision in question to a device preventing more than three shots from being fired is sufficient to guarantee that the

magazine cannot hold more than two rounds of ammunition. In those circumstances, national legislation must be regarded as providing a proper guarantee of the full implementation of Article 8(1). The fourth complaint of the Commission is therefore unfounded.

The powers given to the regions to permit the capture and sale of migratory birds

According to the Commission, national legislation is incompatible with Articles 7 and 8 in so far as it confers on the Italian regions a wide power to authorize the capture by any method and the sale of migratory birds even in the close season.

The Italian Government denies that the provision in question confers a wide discretion on the regions and maintains that the regions may not depart from the wording of the law and of the Directive. They must lay down precise rules governing arrangements for capturing migratory birds. The use of birds for recreational purposes at fairs and traditional markets is possible under Article 2. Finally, migratory species may be captured only in limited numbers fixed in advance for each species. This provision is therefore a derogation provided for by Article 9(1).

That difference of view necessitates an initial clarification of the scope of the complaint, which must be understood as not objecting to the power to regulate hunting conferred on the regions or to the legislative and administrative provisions adopted by the regions. The complaint only concerns the fact that national legislation does not transpose, or require the regions to take into account, the obligations and requirements of the Directive concerning methods of hunting migratory birds, the sale of migratory birds and hunting seasons for such birds. National legislation provides that, after consulting a particular scientific institute, the regions may operate, or authorize the operation, by means of specific regulations, of arrangements for capturing and selling migratory birds with a view to their being kept. To that end, they may authorize the use of means and arrangements for capturing birds, fix their own trapping seasons and draw up a list of birds which may be hunted even outside the periods when hunting is allowed under national legislation. However, another provision of national legislation states that migratory birds may only be captured with a view to their being kept for use as live decoys in cover-shooting or for recreational purposes in traditional fairs and markets. Such species may be trapped in limited numbers previously fixed for each species. In this regard it must be noted that national legislation gives the regions the power to regulate the hunting seasons for migratory birds and the means, arrangements or methods for their capture without taking into account the requirements of Articles 7 and 8. The Italian Government puts forward three arguments on this point; first, that the rule-making power may only be exercised in consultation with a scientific institute; secondly, that the provisions of national legislation are justified under Article 2; and thirdly that that provision could be authorized under Article 9(1)(c). As regards the first argument, it must be stated that, even though the regions are obliged to consult a scientific institute before implementing their rules, the opinion of the institute is not binding and therefore that obligation does not guarantee that the requirements of the Directive will be respected. As regards the second argument, it must be stressed that Article 2, as observed above, is not an independent derogation from the obligations and requirements of the Directive. As regards the third argument concerning Article 9(1)(c), that provision authorizes Member States to derogate, inter alia, from Articles 7 and 8 in order to permit, under strictly supervised conditions and on a selective basis, the capture, keeping or other judicious use of certain birds in small numbers. It is clear that the capture and sale of birds, even outside the hunting season, with a view to keeping them for use as live decoys or for recreational purposes in fairs and markets may constitute judicious use authorized by Article 9(1)(c). However, it must be observed first of all that the provision concerned makes no reference to Article 9(1), which provides that a derogation from Articles 7 and 8 may be granted only if there is no other satisfactory solution. Secondly, provision of national law, which authorizes the regions to permit the use of means and arrangements for capturing birds, to fix the periods in which capturing is permitted and to draw up the list of birds which may be hunted, does not, contrary to the requirements of Article 9(2), specify the means, arrangements or methods authorized for the capture or killing of birds, the circumstances of time and place under which the derogations may be granted or the species covered by the derogations. Such criteria and conditions are necessary to ensure that the derogation is applied in a strictly controlled and selective manner. Since national legislation does not itself establish the criteria and conditions provided for in Article 9(2) or require the regions to take account of those criteria and conditions, it introduces an element of uncertainty as regards the obligations which the regions must observe when adopting their regulations. Therefore, there is no guarantee that the capture of certain species of birds will be limited to the strict minimum, that the period of capture will not coincide unnecessarily with periods in which the Directive aims to provide particular protection or that the means, arrangements or methods for capture are not large-scale, non-selective or capable of causing the local disappearance of a species. It follows that the essential elements of Article 9 have not been transposed completely, clearly and unequivocally into the Italian rules. Therefore, the Commission' s fifth complaint must be upheld.

The use of migratory birds as live decoys

The Commission complains that national legislation authorizes the use of migratory birds as live decoys for hunting, in breach of Article 8. In its reply it explained that the complaint was not that national legislation authorizes the use of live decoys but that national legislation does not prohibit the blinding and mutilation of birds used as decoys.

In reply to that point the Italian Government has stated that national legislation only authorizes the use of migratory birds as live decoys but does not authorize the blinding or mutilation of those birds. Another provision expressly prohibits the use of blinded live decoys. The point made in the reply is, in its view, an inadmissible extension of the original complaint.

As regards the argument of the Italian Government alleging an inadmissible extension of the complaint, it must be stated that, in its application, the Commission repeated verbatim the complaint which it had already made in the pre-litigation procedure, namely that Article 8 had not been transposed into the Italian rules. In its reply the Commission pointed out that, through its reference to Annex IV to the Directive, Article 8 prohibits the use not only of blinded live decoys but also of mutilated live decoys. Although the complaint formulated by the Commission in the pre-litigation procedure and in the application was unfortunately very brief, it nevertheless contains all the information which the Italian government needed to understand the complaint made against it and to defend itself. All the information needed to assess the scope of the complaint is given: the provision infringed, namely Article 8, the rule of national law considered to be contrary to that provision, namely Article 18 of the national law, and the basis of the complaint, namely the granting of authorization contrary to the provisions of Article 8. The objection of inadmissibility raised by the Italian government cannot therefore be upheld. As regards the substance of the complaint, it must be noted that Article 18(2) of the law allows the regions to authorize the use of migratory birds as live decoys in cover-shooting and Article 20(o) prohibits only the use of blinded live decoys. It therefore follows that Article 18(2) in conjunction with Article 20(o) of the law does not expressly prohibit the regions from authorizing the keeping and a fortiori the use of migratory species as mutilated live decoys in cover-shooting. Such use is prohibited by the Directive. The Commission' s complaint must therefore be upheld.

C-412/85, Commission v. Germany

Judgment of the Court of 17 September 1987. Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany. Failure to comply with a directive - Conservation of wild birds.

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61985J0412

The Commission of the European Communities brought an action under Article 169 of the EEC Treaty for a declaration that, by authorising derogation from the measures for the protection of birds without providing for the restrictions prescribed by the Birds Directive, the Federal Republic of Germany has failed to fulfil its obligations under the EEC Treaty. Originally, the Commission's action concerned three provisions of the German Federal Law on the protection of nature (hereinafter the “Federal law”) authorising derogation from the legislation concerning the protection of birds. Following an amendment made to the Federal law after the written procedure had ended, the Commission considered the case settled in regard to the second and third complaints and only one point remained in disagreement, namely the conformity of the first sentence of paragraph 22(3) of the Federal law with Article 5 of the Birds Directive read in conjunction with Article 9 thereof.

Article 5 of the Birds Directive provides for general prohibitions on the deliberate killing or capture of the species of birds referred to in Article 1 of the Birds Directive and on the deliberate destruction of, or damage to their nests and eggs and the deliberate disturbance of those birds insofar as their disturbance would be significant having regard to the objectives of the Birds Directive.

Those general prohibitions laid down in the Directive were transposed into German law by paragraph 22(2) of the Federal law. That provision prohibits, *inter alia,* the deliberate Commission of the acts set out in Article 5 of the Birds Directive. The first sentence of paragraph 22(3) of the Federal law provides that the prohibitions contained in subparagraph (2) do not apply where the acts concerned take place in the course of '*the normal use of the land for agricultural, forestry or fishing purposes*' or in the context of the '*exploitation of the products obtained from such activities*'.

The Commission complaints that paragraph 22(3) of the Federal law derogates from the prohibition contained in Article 5, as transposed in paragraph 22(2) of the Federal law, without complying with the restriction imposed by Article 9 on national legislatures wishing to adopt derogations from the general prohibitions concerning the protection of birds. The Commission claims that Article 9 of the Birds Directive authorises Member States to provide for derogation only if the protective criteria laid down in Article 9 are met. Thus, the Commission finds that there is no reference in the German legislation to the fact that derogation may be granted only, where there is no other satisfactory solution or to one of the reasons set out in Article 9(1) of the Birds Directive.

The Government of the Federal Republic of Germany replies that paragraph 22(3) of the Federal law does not constitute a derogation from the prohibitions laid down in subparagraph (2). The derogation provided for in paragraph 22(3) presuppose the absence of any intentional acts. The activities defined in the before-mentioned paragraph, such as the normal use of land, can never be regarded as constituting a deliberate failure to protect birds, because actions performed with the intention of killing, capturing, disturbing, keeping or selling wild birds cannot be described as forming part of normal agricultural, forestry or fishing activities.

It is necessary to consider first the question whether paragraph 22(3) of the Federal law constitutes a derogation from the prohibitions laid down in subparagraph (2) of the same provision. More precisely, it must be determined whether paragraph 22(3) concerns intentional acts inimical to the protection of birds. With regard to paragraph 22(3) of the Federal law, the terms of that provision refer expressly to the previous subparagraph, which contains the general prohibitions provided for in Article 5 of the Birds Directive. Since those prohibitions concern intentional acts, the exception necessarily covers the same acts. It should also be noted that paragraph 22 (3) of the Federal law does not define its scope by defining the activities harmful to the environment which are to be permissible on the basis of a subjective criterion. In fact, the German legislation permits derogation from the provisions for protection of birds as long as the acts concerned are carried out '*in the course of the normal use of the land for agricultural, forestry or fishing purposes*'. That reference to a particular use of the land does not provide a precise indication of the extent to which damage to the environment is permitted. The concept of the normal use of the land and the concept of an unintentional infringement of the provisions for the protection of the birds belong to two different legal planes. Since the German legislation does not define the concept '*normal use*', unintentional damage to the life and habitat of birds is not excluded from the scope of paragraph 22(3) of the Federal law in so far as such damage is necessary in the course of the normal use of the land. Thus, the argument of the Federal German Government equating the normal use of the land with acts involving no intention to infringe the rules for the protection of birds cannot be upheld. Consequently, since paragraph 22(3) of the Federal law constitutes a derogation from the prohibitions laid down in Article 5 of the Birds Directive, the German rules must meet the criteria laid down in Article 9 of the Birds Directive in order to be justified. According to that provision, Member States must restrict the derogation to cases in which there is no other satisfactory solution. The derogation must be based on at least one of the reasons listed exhaustively in subparagraphs (A), (B) and (C) of Article 9(1) and it must meet the criteria laid down in Article 9(2), the purpose of which is to limit derogation to what is strictly necessary and to enable the Commission to supervise them. In that regard, it must be held that the derogation provided for in paragraph 22(3) of the Federal law do not meet the requirements laid down in Article 9 of the Birds Directive, since the activities defined in paragraph 22(3) cannot be attributed to any of the reasons set out in Article 9 of the Birds Directive.

C-57/89, Commission v. Germany - “Leybucht“

Judgment of the Court of 28 February 1991 - Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany - Conservation of wild birds - Construction work in a special protection area

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989J0057:EN:HTML

The Commission claims that the dyke-building operations in the Leybucht disturb birds which enjoy special protection under the provisions of Article 4(1), in conjunction with Annex I, and damage the habitat of the birds, which is designated as a special protection area. The Commission emphasizes that the first sentence of Article 4(4) requires Member States to take positive steps to avoid any deterioration or pollution of habitats as part of the management of special protection areas. The Commission states that coastal defence measures such as the strengthening of a dyke are acceptable in the case of a threat to human life, but only on condition that the necessary measures are restricted to those which cause only the minimum necessary deterioration of the special protection area in question. According to the Commission, those conditions have not been fulfilled in the present case. It is of the opinion that both the construction work in the Leybucht and its results entail deterioration in the living conditions of protected birds and the loss of land areas of considerable ecological importance, thereby

leading to lower population densities for some of the species of birds listed in Annex I to the Directive, in particular the avocet.

The German Government observes that according to the information sent to the Commission pursuant to Article 4(3), the new line of the dyke in the Leybucht and the areas located on the landward side of the dyke are excluded from the special protection area. It states that the boundaries of the area in question are defined in the regulation creating the national park in such a way that the protected area extends only to the foot of the dyke, in the form it will have once the construction work in question has been completed. According to the German Government, the sole purpose of the operations is to secure the safety of the dyke. It emphasizes that during the planning stage of the project at issue the competent authorities took account of all bird conservation requirements and balanced them against the requirements of coastal protection. The German Government states that the new line of the dyke and the temporary disturbances caused by the works constitute the smallest possible interference for bird life in the Leybucht. It adds that the Commission has not furnished any evidence at all that the measures at issue significantly impair the protection of those birds. With regard to the interpretation of Article 4(4), the German Government claims that that provision requires a balance to be struck between the various public interests likely to be affected by the management of a special protection area, so that the Member States must have a wide discretionary power in this field.

The United Kingdom considers that the Commission has not established that the project at issue has a significant effect within the meaning of the first sentence of Article 4(4). It states that that condition must be interpreted as meaning that the deterioration of a special protection area must be such as to threaten the survival or reproduction of protected species within their area of distribution. In the United Kingdom' s view, the material supplied by the Commission does not appear sufficient to support the conclusion that the operations in the Leybucht involve such deterioration. The United Kingdom emphasizes the importance of the evidence supplied by the defendant which shows that the works at issue will significantly improve ecological conditions in the Leybucht. It considers that it is legitimate, when assessing whether a particular project will cause deterioration to a special protection area and whether any such deterioration will be significant, to consider whether the works will at the same time bring compensatory ecological improvements. In the submission of the United Kingdom, within the context of Article 4(4) account can be taken of other important public interest considerations, including those referred to in Article 2. It considers that the Member States must be able to take into account the interests of persons living in or around a special protection area.

With regard to the boundaries of the special protection area in question, it must be pointed out that the boundary of the Leybucht is defined by the regulation creating the national park and the maps appended thereto. Although the plan of the area does include a reference to the regional planning scheme, the legal measure designating the special protection area nevertheless sets out its precise territorial delimitation, constituted by the present line of the dyke. The displacement of the dyke towards the sea as part of the coastal defence project thus entails a reduction in the protected area. Consequently, in order to resolve this dispute it is necessary to settle a number of questions of principle concerning the obligations of the Member States under Article 4(4) in relation to the management of the special protection areas. It must be determined whether - and if so, under what conditions - the Member States are authorized to reduce the size of a special protection area and to what extent other interests may be taken into account.

With regard to the powers of the Member States to review in that way a decision to classify an area as a special protection area, it must be stated that a reduction in the geographical extent of a protected area is not expressly envisaged by the terms of the Directive. Although the Member States do have a certain discretion with regard to the choice of the territories which are most suitable for classification as special protection areas pursuant to Article 4(1), they do not have the same discretion under Article 4(4) in modifying or reducing the extent of the areas, since they have themselves acknowledged in their declarations that those areas contain the most suitable environments for the species listed in Annex I to the Directive. If that were not so, the Member States could unilaterally escape from the obligations imposed on them by Article 4(4) with regard to special protection areas. That interpretation of Article 4(4) is borne out, moreover, by the ninth recital in the preamble, which underlines the special importance which the Directive attaches to special conservation measures concerning the habitats of the birds listed in Annex I in order to ensure their survival and reproduction in their area of distribution. It follows that the power of the Member States to reduce the extent of a special protection area can be justified only on exceptional grounds. Those grounds must correspond to a general interest which is superior to the general interest represented by the ecological objective of the Directive. In that context the interests referred to in Article 2, namely economic and recreational requirements, do not enter into consideration. As the Court pointed out in its previous judgments, that provision does not constitute an autonomous derogation from the general system of protection established by the Directive.

With regard to the reason put forward in this case, it must be stated that the danger of flooding and the protection of the coast constitute sufficiently serious reasons to justify the dyke works and the strengthening of coastal

structures as long as those measures are confined to a strict minimum and involve only the smallest possible reduction of the special protection area. With regard to the part of the project concerning the Leghorn area, the line of the dyke was influenced by considerations relating not only to coastal protection but also to the concern to ensure that fishing vessels from Greasier had access to the harbour. In the light of the principles for the interpretation of Article 4(4) set out above, to take account of such an interest is in principle incompatible with the requirements of the provision. However, that part of the project has at the same time specific positive consequences for the habitat of birds. Once the works are completed it will be possible to close two navigation channels which cross the Leybucht, with the result that the Leybucht will be left in absolute peace. Moreover, the decision approving the proposed works envisages a strict protection scheme for the Leghorn area. The dyke which previously protected the Heavener Hodge site will be opened, thus once more exposing an extensive area to tidal movements and allowing the formation of salt meadows of considerable ecological importance. The desire to ensure the survival of the fishing port of Greasier could thus be taken into account in order to justify the decision on the line of the new dyke because there were the abovementioned offsetting ecological benefits, and solely for that reason. Finally, the disturbance arising from the construction work itself does not exceed what is necessary to carry it out. The information concerning the number of avocets in that sector of the Wattenberg shows, moreover, that during the period in question there was no significant change, within the meaning of Article 4(4), in population trends for that species. Furthermore, the Commission has not supplied any other evidence relating to population trends for protected species. It follows from the foregoing that the application must be dismissed.

C-157/89, Commission v. Italy

Judgment of the Court of 17 January 1991. Commission of the European Communities v Italian Republic. Failure to comply with a directive - Conservation of wild birds.

Ruling is not available in English. Source: Report on Birds Directive European Court of Justice Cases with Case Summaries, RSPB 2004

Opening of the hunting season for four species as from 18 August

Commission position: National provisions authorising the hunting of coot, moorhen, mallard and blackbird as from 18 August are incompatible with the second sentence of Article 7(4) of the Birds Directive, on the ground that the reproduction and rearing period for those species has not yet finished on that date.

Italian position: The Italian legislation complies with the requirements laid down in the second and third sentences of Article 7(4), since on the one hand, most fledglings of the species in question normally have become independent of their parents by 18 August. Moreover, the regions are empowered to vary the dates for the opening and closing of the hunting season which are fixed by the national legislation, in order to take account of particular rearing cycles or migratory movements.

Court position: According to the scientific data provided by the Commission in respect of the above species, a significant fraction of fledglings of three of the species mentioned, namely young coots, moorhen and mallards, will possibly still be in the nest or dependent on their parents for food on 18 August. In contrast, it appears from the same data that young blackbirds become independent before that date. Except as regards the blackbird, the Commission's first complaint must be upheld.

The opening of the hunting season for 19 species up until 28 February or 10 March

Commission position: National provisions authorising the hunting until 28 February of 10 migratory species and until 10 March of nine other species which, during the months of January, February and March, cross Italy on their way back to their rearing grounds in central and northern Europe do not comply with the third sentence of Article 7(4).

Italian position: Depending on the species, the migratory birds in question normally do not fly over Italy in substantial numbers before 28 February or 10 March. The Italian legislation adapted the hunting seasons to suit the requirements relating to the protection of migratory birds which are laid down in the International Convention for the Protection of Birds of 18 October 1950. It argues that in the absence of specific requirements in the Directive the requirements of the above Convention may be accepted as criteria for the adequate protection of migrant birds within the context of the Directive. Moreover, the regions are empowered to vary the dates for

the opening and closing of the hunting season which are fixed by the national legislation, in order to take account of particular rearing cycles or migratory movements.

Court position: The Convention in question, which requires migrants to be protected particularly in March, cannot constitute a fundamental element for the interpretation of the Directive, which embodies stricter requirements in terms of protection. According to the scientific data provided by the Commission for the migratory species mentioned in the application and in particular the report of the Istituto Nazionale di Biologia della Selvaggina, a substantial fraction of those species may be flying over Italian territory as early as February, with the result that the Italian legislation does not comply with the aforementioned provision of the Directive. Next to it, it must however be held that non-compliance with the Directive has not been made out sufficiently as regards two of them, namely redshank and curlew, since it is stated in the aforementioned report that redshank do not cross Italian territory until the first half of March and that they cross Italian territory in late March/early April. Except as regards redshank and curlew, the Commission's second complaint must be upheld.

C-355/90, Commission v. Spain - "Santoña Marshes"

Judgment of the Court of 2 August 1993. - Commission of the European Communities v Kingdom of Spain. - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61990J0355:EN:HTML

The obligation to classify the Santoña marshes as a SPA

The Santoña marshes are one of the most important ecosystems in the Iberian peninsula for many aquatic birds. The marshes serve as a wintering area or staging post for many birds on their migrations from European countries to the southern latitudes of Africa and the Iberian peninsula itself. The birds observed in the area include various species that are becoming extinct, in particular the spoonbill, which feeds and rests in the Santoña marshes in the course of its migrations. Moreover, it emerged from the case file and at the hearing before the Court that the area in question is regularly visited by 19 of the species listed in Annex I to the Directive and at least 14 species of migratory birds. It means that the Santoña marshes are not only a habitat that is essential for the survival of several species in danger of extinction within the meaning of Article 4(1) but also wetlands of international importance for regularly occurring migratory species in that area within the meaning of Article 4(2).

The Spanish Government recognizes the ecological value of the area. It points out that the Santoña and Noja marshes were classified as nature reserves by Law No 6 of 27 March 1992, because of the importance of those wetlands as habitats for many species of animals. However, it considers that the national authorities have a margin of discretion with regard to the choice and delimitation of special protection areas and the timing of their classification as such.

That argument cannot be accepted. Although Member States do have a certain margin of discretion with regard to the choice of special protection areas, the classification of those areas is nevertheless subject to certain ornithological criteria determined by the Directive, such as the presence of birds listed in Annex I, on the one hand, and the designation of a habitat as a wetland area, on the other. As to the classification of the Santoña marshes as a nature reserve by Law No 6 of 27 March 1992, this cannot be regarded as satisfying the requirements laid down in the Directive, either in respect of the territorial extent of the area or as regards its legal status as a protected area. In this connection, it must be observed first of all that the nature reserve does not cover the whole of the marshes, since an area of 40 000 square metres is excluded. Yet that land is of particular importance for aquatic birds in danger of extinction within the meaning of Article 4(1)(a), since a steady reduction in the space available for nesting has been observed in the other marshland areas close to the coast. Next the necessary protection measures have not been defined even for the marshes within the classified area. Indeed, it appears from the case file that the plan for the management of nature reserves provided for in Article 4 of the Law has not been approved by the competent authorities. Yet that plan is of the utmost importance for the protection of wild birds because it intended to identify activities which will give rise to a change in the ecosystems of the area. Since measures as essential as those determining the management of the area or governing the use of the marshes and the activities carried out there have not been adopted, the requirements of the Directive cannot be held to have been satisfied.

The interpretation of Articles 3 and 4

The Commission claims that it is possible for a Member State to infringe both Article 4(1) and (2), relating to the classification of a territory as a special protection area, and Article 4(4), which concerns the protection measures relating to such an area.

According to the Spanish Government, a Member State cannot be accused of having infringed both those provisions at the same time, because the protection measures cannot be implemented until the decision has been taken to classify a territory as a special protection area.

That line of reasoning must be rejected. The objectives of protection set out in the Directive, as expressed in the ninth recital in its preamble, could not be achieved if Member States had to comply with the obligations arising under Article 4(4) only in cases where a special protection area had previously been established. With respect to the relationship between Articles 3 and 4, it must be borne in mind that the first of those provisions imposes obligations of a general nature, namely the obligation to ensure a sufficient diversity and area of habitats for all the birds referred to in the Directive, while the second contains specific obligations with regard to the species of birds listed in Annex I and migratory species not listed in that Annex. As it is undisputed that both categories of birds are found in the Santoña marshes, it will be sufficient to consider the Commission' s complaints in the light of the provisions of Article 4.

The obligation to protect the Santoña marshes pursuant to Article 4(4)

The second section of the road between Argoños and Santoña

The Commission claims that the new route followed by the C-629 road between Argoños and Santoña results not only in a considerable reduction in the surface area of the Santoña marshes but also in disturbances affecting the peaceful nature of the area and consequently the wild birds protected by the provisions of the Directive.

The Spanish Government explains that the new road is necessary to improve access to the town of Santoña. Also, the new route is the best of various possible alternatives, mainly because it affects only a small proportion of the total surface area of the marshes.

These explanations cannot be accepted. As the Court stressed in Case C-57/89 Commission v Germany, although Member States do have a certain discretion with regard to the choice of the territories which are most suitable for classification as special protection areas, they do not have the same discretion under Article 4(4) in modifying or reducing the extent of those areas. The Court finds in this connection that the construction of the new section of road C-629 between Argoños and Santoña involves a reduction in the surface area of the marshland, an effect that, moreover, is aggravated by the erection of a number of new buildings near this new section of road. These operations have resulted in the loss of refuge, rest and nesting areas for birds. In addition to the disturbances caused by the road works, the action in question has modified the ebb and flow of the tide, causing this part of the marshland to silt up. Since, regard being had to the considerations of principle set out above, such action cannot be justified by the need to improve access to the municipality of Santoña.

The industrial estates at Laredo and Colindres

The Commission considers that the establishment of industrial estates at Laredo and Colindres is resulting in the disappearance of a substantial part of the marshland, namely the area adjoining the mouth of the Asón river, also known as the Asón or Treto estuary. The filling-in of land adjoining these sites is also alleged to affect the ebb and flow of the tide in the bay.

The Spanish Government explains that the competent authorities have abandoned the idea of establishing these industrial estates as they were originally planned.

The Court takes note of the written and oral statements of the Spanish Government to the effect that the industrial estates at Laredo and Colindres have not been established and the municipalities concerned have abandoned the idea of carrying out those two projects as they were originally planned. Although it is no longer proposed to carry out those projects, the fact remains that, after the Kingdom of Spain joined the Communities, the local authorities re-sealed the dykes previously built round the land earmarked for the industrial estates. Nor is it disputed that no steps have so far been taken to demolish those dykes, even though the local authorities have acknowledged their harmful impact on the aquatic environment and have undertaken to demolish them. Accordingly, it must be held that there has been a failure to fulfil obligations in this respect.

The aquaculture facilities

The Commission takes issue with the granting of authorization by the Spanish authorities to a fishermen' s association to farm clams in the middle of the marshes, as well as the projects for other aquaculture operations in the estuary.

The Spanish Government emphasizes the economic interest of this activity and contends that it has only a small impact on the ecological situation of the marshes.

In this connection, it should be stressed that the installation of aquaculture facilities, which not only reduce the surface area of the marshland and cause variations in the natural sedimentation processes there, but also modify the structure of the existing marsh bed, has the effect of destroying the particular vegetation of those areas, which is an important source of food for the birds. As has already been observed, considerations relating to the economic problems caused by the decline in the industrial and fishery sectors in the region, which are, moreover, contradicted by the fact that other projects have been abandoned because they were not profitable, cannot justify a derogation from the protection requirements laid down in Article 4(4).

The discharge of waste water

The Commission claims that the discharge of untreated waste water, has had detrimental effects on the quality of the water in Santoña bay.

The Spanish Government does not deny that untreated waste water from the municipalities in the Santoña bay area has been discharged into the Santoña marshes. However, it claims that the Directive does not contain any provision obliging Member States to equip themselves with systems for treating waste in order to preserve the quality of the water in a special protection area.

That argument must be rejected. The discharge of waste water containing dangerous toxic substances is highly detrimental to the ecological conditions in the Santoña marshes and has a significant effect on the quality of the water in the area. In view of the fundamental importance of the quality of that water to the marshlands, the Kingdom of Spain is under a duty, where necessary, to provide systems for treating waste in order to prevent pollution of those habitats.

C-435/92 (reference for a preliminary ruling) - "Association pour la Protection des Animaux Sauvages and others"

Judgment of the Court of 19 January 1994. - Association pour la Protection des Animaux Sauvages and others v Préfet de Maine-et-Loire and Préfet de Loire-Atlantique. - Reference for a preliminary ruling: Tribunal administratif de Nantes - France. - Conservation of wild birds - Hunting season.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0435:EN:HTML

The Administrative Court of Nantes referred to the Court for a preliminary ruling under Article 177 of the EEC Treaty three questions on the interpretation of Article 7(4). Those questions were raised in the course of six actions for annulment which were brought before the Administrative Court of Nantes by various associations for the protection of the environment and a hunters' association against the decisions of the Prefects of Maine-et-Loire and of Loire-Atlantique fixing the closing dates for their respective departments for the 1992/93 hunting season. The proceedings essentially concern the compliance of those dates with the provisions of the Directive relating to the protection of migratory birds during their return to their rearing grounds. Considering that the outcome of those proceedings depended in particular on the interpretation of Article 7(4), the Administrative Court of Nantes asked whether

1. the closing date for the hunting of migratory birds and waterfowl should be fixed as the date of the commencement of pre-mating migration or the varying date of commencement of migration;

2. the principle of staggering the closing dates for hunting seasons by reference to species is compatible with the system of protection provided by the Directive and, if so, within what limits; and

3. the power of the Prefects to set the closing dates for hunting in their department is compatible with the system of protection provided by the Directive.

The first question

The national court seeks guidance as to the criteria to be applied in fixing the closing date for the hunting of migratory birds and waterfowl, having regard to the fact that the commencement of pre-mating migration is liable to vary each year on the basis of a number of factors. First, it should be noted that under Article 7(4) the Member States are to see in particular that the species to which hunting laws apply are not hunted during the rearing season or during the various stages of reproduction (second sentence) and in particular in the case of migratory species to which hunting regulations apply that they are not hunted during their period of reproduction or during their return to their rearing grounds (third sentence). Secondly, reference should be made to the judgment of the Court in Case C-157/89 Commission v Italy. In that judgment, the Court first notes that birds' migratory movements are subject to a degree of variability which, owing to meteorological circumstances, affects in particular the periods during which migration takes place. Thus, a number of birds of a given migratory species may begin their return journey to their rearing grounds comparatively early relative to average migratory flows. That is particularly true where the species concerned regularly travels between migration and rearing grounds which are sometimes at a considerable distance from each other, crossing numerous borders and affecting different countries and where, within one species, there are different populations whose routes sometimes diverge and pass through separate areas. In that judgment, the Court then states that Article 7(4) is designed to secure a complete system of protection in the periods during which the survival of wild birds is particularly under threat. Accordingly, it held that protection against hunting activities could not be confined to the majority of the birds of a given species, as determined by average migratory movements. In this case, it should be observed that the findings contained in the abovementioned judgment as to the variability of migratory movements have been confirmed by the joint studies on the Court file, according to which the date of the commencement of pre-mating migration varies on the basis of several factors, namely the species of bird concerned, differences from year to year, geographical differences and the availability of feeding material. In the light of the principles of interpretation set out in the judgment, it should be noted that the method consisting in fixing the closing date for hunting by reference to the period during which migratory activity reaches its highest level cannot be considered to be compatible with Article 7(4). The same is true of those methods which take into account the moment at which a certain percentage of birds have started to migrate and of those which consist in ascertaining the average date of the commencement of pre-mating migration. Accordingly, the reply to the first question referred should be that pursuant to Article 7(4) the closing date for the hunting of migratory birds and waterfowl must be fixed in accordance with a method which guarantees complete protection of those species during the period of pre-mating migration and that, as a result, methods whose object or effect is to allow a certain percentage of the birds of a species to escape such protection do not comply with that provision.

The second question

The national court seeks guidance as to whether the national authorities are empowered by the Directive to fix closing dates for hunting which vary according to the species concerned. It appears from the order for reference and the argument before the Court that there are two difficulties with such a method: first the disturbances caused by hunting to other species of bird for which hunting has already closed and secondly the risks of confusion between different species. So far as concerns the first difficulty, it should be noted that any hunting activity is liable to disturb wildlife and that it may in many cases affect the state of conservation of the species concerned, independently of the extent to which it depletes numbers. The regular elimination of individuals keeps the hunted populations in a permanent state of alert which has disastrous consequences for numerous aspects of their living conditions. It should be added that those consequences are particularly serious for groups of birds which, during the season of migration and wintering, tend to gather together in flocks and rest in areas which are often very confined or even enclosed. Disturbances caused by hunting force these animals to devote most of their energy to moving to other spots and to fleeing, to the detriment of time spent feeding and resting for the purpose of the migration. Those disturbances are reported to have an adverse impact on the level of energy of each individual and the mortality rate of all the populations concerned. The effect of disruption caused by hunting birds of other species is particularly significant for those species whose return migration takes place earlier. With regard to the second difficulty, namely the risk that certain species for which hunting has already closed will be subject to indirect depletion owing to confusion with the species for which hunting is still open, it must be emphasized that the third sentence of Article 7(4) is specifically intended to prevent those species from being exposed to the risk of depletion due to hunting during the period of pre-mating migration, requiring the Member States to take all necessary measures to prevent any hunting during that period. It is no answer to the foregoing to argue that hunting is a recreational activity justifying an exception to Article 7(4). It should be noted on this point that, as the Court stated in its previous judgments, it is clear from Article 2, which requires the Member States to take the requisite measures to maintain the population of all bird species at a level, or to adapt it to a level, which corresponds in particular to ecological, scientific and cultural requirements, while taking

account of economic and recreational requirements, that the protection of birds must be balanced against other requirements, such as those of an economic nature. Therefore, although Article 2 does not constitute an autonomous derogation from the general system of protection, it none the less shows that the Directive takes into consideration, on the one hand, the necessity for effective protection of birds and, on the other hand, the requirements of public health and safety, the economy, ecology, science, farming and recreation. In this case, that is true of the third sentence of Article 7(4) which contains a clear and specific requirement, independent of the general requirement laid down in Article 2. Fixing one single date for all the species concerned for the closing of hunting, which is equivalent to that fixed for the species which is the earliest to migrate, guarantees in principle that the objective laid down in the third sentence of Article 7(4) is realized. However, it is possible that the Member State concerned may be able to adduce evidence, based on scientific and technical data relevant to each individual case, that staggering the closing dates for hunting does not impede the complete protection of the species of bird liable to be affected by such staggering. Accordingly, the reply to be given to the second question is that the national authorities are not empowered by the Directive to fix closing dates for the hunting season which vary according to the species of bird, unless the Member State concerned can adduce evidence, based on scientific and technical data relevant to each individual case, that staggering the closing dates for hunting does not impede the complete protection of the species of bird liable to be affected by such staggering.

The third question

The national court essentially seeks guidance as to whether, first, the Directive permits the closing of hunting to be fixed at different dates in different parts of the territory of a Member State and, secondly, whether a Member State may delegate the implementation of the Directive to subordinate authorities. It should be noted that the fact that the closing dates for hunting vary from region to another is in itself compatible with the third sentence of Article 7(4). That provision requires only that the closing date for hunting be set in such a way as to make possible complete protection of migratory birds during their pre-mating migration. If it appears that the pre-mating migration begins at different times in different parts of the territory of a Member State then the Member State is permitted to set different closing dates for hunting. Similarly, nothing prevents a Member State from conferring on subordinate authorities the power to fix the closing date for the hunting of migratory birds, provided that it guarantees, by legislation which is general in scope and not limited in time, that that date will be fixed in such a way as to ensure complete protection of the species of bird referred to in the Directive during pre-mating migration. Accordingly, the reply to be given to the third question referred is that, on condition that complete protection of the species is guaranteed, the fixing of closing dates which vary between the different parts of the territory of a Member State is compatible with the Directive. If the power to fix the closing date for the hunting of migratory birds is delegated to subordinate authorities, the provisions which confer that power must ensure that the closing date can be fixed only in such a way as to make possible complete protection of the birds during pre-mating migration.

C-44/95 (reference for a preliminary ruling) - “Lappel Bank”

Judgment of the Court of 11 July 1996. - Regina v Secretary of State for the Environment, ex parte: Royal Society for the Protection of Birds. - Reference for a preliminary ruling: House of Lords - United Kingdom. - Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds - Directive 92/43/EEC on the conservation of the natural habitats of wild fauna and flora - Delimitation of Special Protection Areas - Discretion enjoyed by the Member States - Economic and social considerations

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61995J0044:EN:HTML

Lappel Bank is an area of inter-tidal mudflat immediately adjoining, at its northern end, the Port of Sheerness and falling geographically within the bounds of the Medway Estuary and Marshes. Medway Estuary and Marshes are an area of wetland of international importance covering 4 681 hectares on the north coast of Kent and listed under the Ramsar Convention. They are used by a number of wildfowl and wader species as a breeding and wintering area and as a staging post during spring and autumn migration. The site also supports breeding populations of the avocet and the little tern, which are listed in Annex I to the Birds Directive. The Port of Sheerness is at present the fifth largest in the United Kingdom for cargo and freight handling. It is a flourishing commercial undertaking, well located for sea traffic and access to its main domestic markets. The Port, which is also a significant employer in an area with a serious unemployment problem, plans extended facilities for car storage and value added activities on vehicles and in the fruit and paper product market, in order better to compete with continental ports offering similar facilities. Lappel Bank is the only area into which the Port of Sheerness can realistically envisage expanding.

On 15 December 1993, the Secretary of State decided to designate the Medway Estuary and Marshes as a Special Protection Area (hereinafter "SPA"). Accordingly, taking the view that the need not to inhibit the viability of the port and the significant contribution that expansion into the area of Lappel Bank would make to the local and national economy outweighed its nature conservation value, the Secretary of State decided to exclude area of about 22 hectares known as Lappel Bank from the Medway SPA. Lappel Bank shares several of the important ornithological qualities of the area as a whole. Although it does not support any of the species referred to in Article 4(1) of the Birds Directive, some of the bird species of the area are represented in significantly greater numbers than elsewhere in the Medway SPA. Lappel Bank is an important component of the overall estuarine ecosystem and the loss of that inter-tidal area would probably result in a reduction in the wader and wildfowl populations of the Medway Estuary and Marshes.

The Royal Society for the Protection of Birds (hereinafter “RSPB”) applied to the Divisional Court of the Queen' s Bench Division to have the Secretary of State' s decision quashed on the ground that he was not entitled, by virtue of the Birds Directive, to have regard to economic considerations when classifying an SPA. The Divisional Court found against the RSPB. On appeal by the RSPB, the Court of Appeal upheld that judgment. The RSPB therefore appealed to the House of Lords. Uncertain as to how the Directive should be interpreted, the House of Lords stayed proceedings pending a preliminary ruling from the Court of Justice on the following questions:

1. Is a Member State entitled to take account of economic and recreational requirements in classification of an area as a Special Protection Area and/or in defining the boundaries of such an area pursuant to Article 4(1) and/or 4(2) of that Directive?

2. If the answer to Question 1 is 'no', may a Member State nevertheless take account of economic and recreational requirements in the classification process in so far as:

(a) they amount to a general interest which is superior to the general interest which is represented by the ecological objective of the Directive, i.e. the test which the European Court has laid down in, for example, Commission v Germany ('Leybucht Dykes') Case 57/89, for derogation from the requirements of Article 4(4); or

(b) they amount to imperative reasons of overriding public interest such as might be taken into account under Article 6(4) of Habitats Directive?

The first question

As a preliminary point, it must be borne in mind that, according to the ninth recital in the preamble to the Birds Directive, "the preservation, maintenance or restoration of a sufficient diversity and area of habitats is essential to the conservation of all species of birds [covered by the Directive]", that "certain species of birds should be the subject of special conservation measures concerning their habitats in order to ensure their survival and reproduction in their area of distribution", and, finally, that "such measures must also take account of migratory species". That recital is formally reflected in Articles 3 and 4. In its judgment in Case C-355/90 Commission v Spain (hereinafter "Santoña Marshes") the Court pointed out that the first of those provisions imposes obligations of a general character, namely the obligation to ensure a sufficient diversity and area of habitats for

all the birds referred to in the Directive, while the second contains specific obligations with regard to the species of birds listed in Annex I and the migratory species not listed in that Annex.

According to the United Kingdom Government and the Port of Sheerness Limited, Article 4 cannot be considered in isolation from Article 3. They state that Article 4 provides, in relation to certain species of particular interest, for the specific application of the general obligation imposed by Article 3. Since the latter provision allows account to be taken of economic requirements, the same should apply to Article 4(1) and (2). In its written observation the French Government reaches the same conclusion, observing that, when an SPA is created, the Member States take account of all the criteria mentioned in Article 2 of the Birds Directive, which is general in scope, and, therefore, inter alia, of economic requirements.

According to the Court, those arguments cannot be upheld. Article 4 of the Birds Directive lays down a protection regime which is specifically targeted and reinforced both for the species listed in Annex I and for migratory species, an approach justified by the fact that they are, respectively, the most endangered species and the species constituting a common heritage of the Community. Whilst Article 3 of the Birds Directive provides for account to be taken of the economic and recreational requirements mentioned in Article 2 for the implementation of general conservation measures, including the creation of protection areas, Article 4 makes no such reference for the implementation of special conservation measures, in particular the creation of SPAs. Consequently, having regard to the aim of special protection pursued by Article 4 and the fact that, according to settled case-law, Article 2 does not constitute an autonomous derogation from the general system of protection established by the Directive, it must be held that the ecological requirements laid down by the former provision do not have to be balanced against the interests listed in the latter, in particular economic requirements. It is the criteria laid down in paragraphs (1) and (2) of Article 4 which are to guide the Member States in designating and defining the boundaries of SPAs. It is clear from Santoña Marshes that, notwithstanding the divergences between the various language versions of the last subparagraph of Article 4(1), the criteria in question are ornithological criteria.

In view of the foregoing, the answer to the first question must be that Article 4(1) or (2) of the Birds Directive is to be interpreted as meaning that a Member State is not authorized to take account of the economic requirements mentioned in Article 2 thereof when designating an SPA and defining its boundaries.

The second question

The first part of the second question

By this part of the question, the national court seeks to ascertain whether Article 4(1) or (2) of the Birds Directive must be interpreted as allowing a Member State, when designating an SPA and defining its boundaries, to take account of economic requirements as constituting a general interest superior to that represented by the ecological objective of that Directive.

In its judgment in Case C-57/89 Commission v Germany (hereinafter "Leybucht Dykes"), the Court held that the Member States may, in the context of Article 4(4) of the Birds Directive, reduce the extent of a SPA only on exceptional grounds, being grounds corresponding to a general interest superior to the general interest represented by the ecological objective of the Directive. It was held that economic requirements cannot be invoked in that context. It is also clear from Santoña Marshes that, in the context of Article 4 of that Directive, considered as a whole, economic requirements cannot on any view correspond to a general interest superior to that represented by the ecological objective of the Directive.

Accordingly, without its being necessary to rule on the possible relevance of the grounds corresponding to a superior general interest for the purpose of classifying an SPA, the answer to the first part of the second question must be that Article 4(1) or (2) of the Birds Directive is to be interpreted as meaning that a Member State may not, when designating an SPA and defining its boundaries, take account of economic requirements as constituting a general interest superior to that represented by the ecological objective of that Directive.

The second part of the second question

By this part of the question, the House of Lords asks essentially whether Article 4(1) or (2) of the Birds Directive is to be interpreted as meaning that a Member State may, when designating an SPA and defining its boundaries, take account of economic requirements to the extent that they reflect imperative reasons of overriding public interest of the kind referred to in Article 6(4) of the Habitats Directive.

According to the Court, it is important first to bear in mind that Article 7 of the Habitats Directive provides in particular that the obligations arising under Article 6(4) thereof are to apply, in place of any obligations arising under the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive, to the areas classified under Article 4(1) or

similarly recognized under Article 4(2) of that Directive as from the date of implementation of the Habitats Directive or the date of classification or recognition by a Member State under the Birds Directive, whichever is the later. Article 6(4) of the Habitats Directive, as inserted in the Birds Directive, has, following Leybucht Dykes where the point in issue was the reduction of an area already classified, widened the range of grounds justifying encroachment upon SPAs by expressly including therein reasons of a social or economic nature. Thus, the imperative reasons of overriding public interest which may, pursuant to Article 6(4) of the Habitats Directive, justify a plan or project which would significantly affect an SPA in any event include grounds relating to a superior general interest of the kind identified in Leybucht Dykes and may where appropriate include grounds of a social or economic nature. Next, although Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive, in so far as it amended the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive, established a procedure enabling the Member States to adopt, for imperative reasons of overriding public interest and subject to certain conditions, a plan or a project adversely affecting an SPA and so made it possible to go back on a decision classifying such an area by reducing its extent, it nevertheless did not make any amendments regarding the initial stage of classification of an area as an SPA referred to in Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. It follows that, even under the Habitats Directive, the classification of sites as SPAs must in all circumstances be carried out in accordance with the criteria permitted under Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. Economic requirements, as an imperative reason of overriding public interest allowing a derogation from the obligation to classify a site according to its ecological value, cannot enter into consideration at that stage. But that does not mean that they cannot be taken into account at a later stage under the procedure provided for by Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive.

The answer to the second part of the second question must therefore be that Article 4(1) or (2) of the Birds Directive is to be interpreted as meaning that a Member State may not, when designating an SPA and defining its boundaries, take account of economic requirements which may constitute imperative reasons of overriding public interest of the kind referred to in Article 6(4) of the Habitats Directive.

C-118/94 (reference for a preliminary ruling) – “Regione Veneto”

Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 7 March 1996. - Associazione Italiana per il World Wildlife Fund, Ente Nazionale per la Protezione Animali, Lega per l'Ambiente - Comitato Regionale, Lega Anti Vivisezione - Delegazione Regionale, Lega per l'Abolizione della Caccia, Federnatura Veneto and Italia Nostra - Sezione di Venezia v Regione Veneto. - Reference for a preliminary ruling: Tribunale amministrativo regionale per il Veneto - Italy. - Council Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds - Hunting - Conditions for exercise of the Member States' power to derogate.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61994J0118:EN:HTML

Regional Administrative Court for the Veneto Region referred to the Court for a preliminary ruling under Article 177 of the EEC Treaty a question on the interpretation of Article 9 of the Birds Directive. That question was raised in proceedings brought by Associazione Italiana per il World Wildlife Fund ("WWF Italiana") and other associations for the protection of nature ("the applicants") against the Regione Veneto, supported by Italian Hunting Federation (hereinafter "the Federation"), for annulment of the measure adopted by the Regional Council of the Veneto on 21 July 1992 fixing the hunting calendar for the 1992/1993 season for infringement inter alia of the principles referred to in the Directive.

The question referred asks the Court essentially to clarify the conditions under which Article 9 authorizes Member States to derogate from the general prohibition on hunting protected species laid down in Articles 5 and 7. As a preliminary point, in applying the national law and in particular the provisions of a national law specifically introduced in order to implement a Community Directive, the national court called upon to interpret and apply that law must do so, as far as possible, in the light of the wording and the purpose of the Directive so as to achieve the result intended by the Directive and thereby comply with the third paragraph of Article 189 of the Treaty. Next, where by means of a directive the Community authorities have placed Member States under a duty to adopt a certain course of action, the effectiveness of such a measure would be diminished if persons were prevented from relying upon it in proceedings before the courts and national courts were prevented from taking it into consideration as an element of Community law. Consequently, wherever the provisions of a directive appear, as far as their subject-matter is concerned, to be unconditional and sufficiently precise, those provisions may be relied upon by an individual against any authority of a Member State where that State has either failed to implement the Directive in national law by the end of the period prescribed or has failed to implement it correctly. Moreover, a national court which is called upon, within the limits of its jurisdiction, to apply provisions of Community law is under a duty to give full effect to those provisions, if necessary refusing of its own motion to apply any conflicting provision of national legislation, even if adopted subsequently, and it is not necessary for the court to request or await the prior setting aside of such provisions by legislative or other constitutional means.

In order to answer the question, it must be noted that the Court has already held with regard to the Directive, in its judgment in Case 252/85 Commission v France, that while transposition into national law does not necessarily require the relevant provisions to be enacted in precisely the same words in a specific express legal provision, and a general legal context may be sufficient if it actually ensures the full application of the Directive in a sufficiently clear and precise manner, faithful transposition becomes particularly important in a case such as this in which the management of the common heritage is entrusted to the Member States in their respective territories. It is important also to bear in mind that the Court has stated that the possibility provided for in Article 9 of derogating from the restrictions on hunting, as well as from the other restrictions and prohibitions contained in Articles 5, 6 and 8, is subject to three conditions. First, the Member State must restrict the derogation to cases in which there is no other satisfactory solution. Secondly, the derogation must be based on at least one of the reasons listed exhaustively in Article 9(1)(a), (b) and (c). Thirdly, the derogation must comply with the precise formal conditions set out in Article 9(2), which are intended to limit derogations to what is strictly necessary and to enable the Commission to supervise them. Although Article 9 therefore authorizes wide derogations from the general system of protection, it must be applied appropriately in order to deal with precise requirements and specific situations. It has been stated that with regard to the conservation of wild birds, the criteria which the Member States must meet in order to derogate from the prohibitions laid down in the Directive must be reproduced in specific national provisions. Furthermore, it should be noted that in the Commission v Italy judgment cited above the Court had to give a ruling on the interpretation of Article 9 with respect to a national provision concerning hunting, according to which the regions could operate or authorize the operation, by means of specific regulations, of arrangements for capturing and selling, even outside the period when hunting was allowed, migratory birds of species to be specified from among those which might be hunted under that law, with a view to their being kept for use as live decoys in cover-shooting, or for recreational purposes in traditional fairs and markets. In that judgment, the Court observed first that the provision concerned made no reference to Article 9(1), which provides that a derogation from Articles 7 and 8 may be granted only if there is no other satisfactory solution, and secondly that the provision of national law did not, contrary to the requirements of Article 9(2), specify the means, arrangements or methods of capture authorized, the circumstances of time and place under which the derogations might be granted or the species covered by the derogations. The Court stated that since the provision in question did not establish the criteria and conditions provided for in Article 9(2) or require the regions to take account of those criteria and conditions, it introduced an element of uncertainty as regards the obligations which the regions must observe when adopting their regulations. Therefore, there was no guarantee that the capture of certain species of birds would be limited to the strict minimum, as required by Article 9(1)(c), that the period of capture would not coincide unnecessarily with periods in which the Directive aims to provide special protection or that the means, arrangements or methods for capture were not large-scale, non-selective or capable of causing the local disappearance of a species. It followed that the essential elements of Article 9 had not been transposed completely, clearly and unequivocally into the Italian rules (Commission v Italy, cited above). The Court has also held that national legislation which declares the hunting of certain species open in principle, without prejudice to provisions to the contrary laid down by the regional authorities, does not satisfy the requirements of protection laid down by the Directive and is contrary to the principle of legal certainty. Consequently, national legislation which authorizes the hunting of certain species of birds not included in the list in Annex II to the Directive without, however, listing the criteria for derogation or clearly and specifically obliging the regions to take account of those criteria and to apply them, does not satisfy the conditions to which the derogations provided for by Article 9 are subject.

In the light of the foregoing, the answer to the question must be that Article 9 is to be interpreted as meaning that it authorizes the Member States to derogate from the general prohibition on hunting protected species laid down by Articles 5 and 7 only by measures which refer in sufficient detail to the factors mentioned in Article 9(1) and (2).

C-3/96, Commission v. Netherlands

Judgment of the Court of 19 May 1998. - Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands. - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0003:EN:HTML

It follows from Article 4(1) of the Birds Directive that each Member State has a specific obligation to designate sufficient SPAs to ensure the survival and reproduction of all the species of birds mentioned in Annex I which are on its territory. Ornithological study “Inventory of Important Bird Areas in the European Community” published in July 1989 (hereinafter `IBA 89') identifies, on the basis of the ornithological criteria used and

explained in that study, 70 territories with a total area of 797 920 hectares suitable for classification as SPAs. The Netherlands Ministry of Agriculture and Fisheries has drawn up its own list of potentially classifiable territories, which contains 53 sites with a total area of 398 180 hectares. Those 53 sites correspond in part to 57 sites mentioned in IBA 89. However, the Netherlands Government has given no explanation of the scientific criteria on which its list of territories potentially classifiable as SPAs is based.

The Commission submits that by designating only 23 territories with a total area of 327 602 hectares as SPAs, the Kingdom of the Netherlands has manifestly exceeded the limits of the discretion conferred on Member States by Article 4. On this point, the Commission maintains, first, that the sites classified by the Netherlands coincide, wholly or partly, with 33 sites mentioned in IBA 89, in other words less than half the total number of sites considered by that scientific report to be suitable for classification as SPAs, and that their number represents only slightly over half the 57 sites listed in IBA 89 which the Netherlands authorities themselves regarded as important areas for birds. Second, the total area of the 23 SPAs in the Netherlands is also quite insufficient: 327 602 hectares as against the 797 920 hectares covered by the 70 sites mentioned in IBA 89. Moreover, as one SPA, the Waddenzee, alone extends to 250 000 hectares, the remaining SPAs cover only 77 602 hectares, which is not sufficient to guarantee adequate protection for a large number of the species of birds listed in Annex I to the Directive. Another indication that the protection given by the Netherlands to the species of birds listed in Annex I to the Directive is insufficient is the fact that the population of nine of those species has declined by over 50%. Of particular significance in this respect is the fall in the population of sedentary species such as Tetrao tetrix and Botaurus stellaris.

The Netherlands Government contends that the designation of SPAs is only one of the measures by which a Member State may perform its obligation under Article 4(1) to take special conservation measures. Member States may also have recourse to other conservation measures to comply with that obligation. There can therefore be an infringement of that provision only if a Member State has not taken any special conservation measures at all. The Netherlands Government contends that by taking other measures of relevance in this context, such as the Nature Conservation Law, the sale of sites to nature conservation organisations and bird conservation plans, it has complied with the Directive. The Netherlands Government next observes that the Member States have a margin of discretion in implementing Article 4(1). With respect more particularly to the designation of SPAs, Article 4(1) merely requires designation of the most suitable territories. The scheme of the provision is thus based on an assessment in the specific case of the question whether a particular site is one of the most suitable territories. When adopting the special conservation measures provided for in Article 4(1), Member States must take account not only of the specific factors mentioned in that provision but also of economic and recreational requirements, in accordance with Article 2.

In addition, the German Government contends, on the basis of the Member States' margin of discretion, that Article 4(1) leaves the choice of SPAs to Member States and that the only decisive factor is that the areas must be suitable in number and area for conservation of the species concerned and capable, together with the areas classified by the other Member States, of constituting a coherent network of protection areas. In its contention, the provision does not require a particular number of areas to be classified, but rather requires Member States to ensure that the SPAs which are created are suitable for the conservation of endangered species of birds. The Netherlands Government adds that it used three criteria, which also form the basis of IBA 89, to draw up its list of sites to be protected. However, because of the general character of those criteria, their application does not produce unequivocal results. That is why differences may appear between the territories which, according to IBA 89, satisfy the criteria of Article 4(1) and those which are designated as SPAs by the Member State concerned. The criterion applied by the Commission, namely that Member States must designate as SPAs at least half in number and area of the territories listed by IBA 89, does not appear in the Directive. The German Government, for its part, states that IBA 89 contains only a list of sites which, according to scientific criteria, could potentially serve for the conservation of endangered species. However, the list is not included in the Directive and is not legally binding. Moreover, there was no agreement at Community level either on the criteria on which the list is based or on the resulting list. The German Government adds that the fixing of a minimum of 50% of sites classified is arbitrary and has no scientific basis. Finally, the Netherlands Government contends that to find that nine species have declined by over 50%, without taking account of the various factors which may be responsible, is not enough to establish that the Kingdom of the Netherlands has infringed Article 4(1). In particular, the fall in numbers of Tetrao tetrix is the consequence of a disastrous hatching season probably caused by an atmospheric deposit originating outside the territories in question. As to Botaurus stellaris, the Government observes that despite the fact that 10% of that species are in SPAs, its population is falling, as in all other European territories. That shows that the decline of that species is not due to the inadequacy of the special conservation measures adopted by the Kingdom of the Netherlands.

It must first be observed that, contrary to the contention of the Kingdom of the Netherlands, Article 4(1) requires Member States to classify as SPAs the most suitable territories in number and size for the conservation of the

species mentioned in Annex I, an obligation which it is not possible to avoid by adopting other special conservation methods. It follows from that provision, as interpreted by the Court, that if such species occur on the territory of a Member State, it is obliged to define inter alia SPAs for them. Such an interpretation of the obligation to classify SPAs is moreover consistent with the system of specifically targeted and reinforced protection laid down by Article 4 in respect in particular of the species listed in Annex I, a fortiori since even Article 3 provides, for all the species of birds covered by the Directive, that the preservation, maintenance and re-establishment of biotopes and habitats is to include primarily measures such as the creation of protected areas. Besides, if Member States could escape the obligation to classify SPAs if they considered that other special conservation measures were sufficient to ensure survival and reproduction of the species mentioned in Annex I, the objective of creating a coherent network of SPAs, referred to in Article 4(3), might not be achieved.

Second, it must be pointed out that the economic requirements mentioned in Article 2 may not be taken into account when selecting an SPA and defining its boundaries. Moreover, while the Member States have a certain margin of discretion in the choice of SPAs, the classification of those areas is nevertheless subject to certain ornithological criteria determined by the Directive. It follows that the Member States' margin of discretion in choosing the most suitable territories for classification as SPAs does not concern the appropriateness of classifying as SPAs the territories which appear the most suitable according to ornithological criteria, but only the application of those criteria for identifying the most suitable territories for conservation of the species listed in Annex I to the Directive. Consequently, Member States are obliged to classify as SPAs all the sites which, applying ornithological criteria, appear to be the most suitable for conservation of the species in question. Thus where it appears that a Member State has classified as SPAs sites the number and total area of which are manifestly less than the number and total area of the sites considered to be the most suitable for conservation of the species in question, it will be possible to find that that Member State has failed to fulfil its obligation under Article 4(1).

Third, it should be observed, that the Netherlands Government, while not questioning the scientific reliability of IBA 89, contends that the application of the criteria on which that report is based cannot, in view of their general character, lead to unequivocal results as regards the classification of SPAs. It has maintained that, although it applied the same criteria as those on which IBA 89 is based, it arrived in its inventory of sites potentially classifiable as SPAs at a result which was very different from that indicated by that report. At the hearing, however, it admitted that its criteria differed from those used in IBA 89. In that regard, it is significant that the Kingdom of the Netherlands has to this very day failed to produce a single document from the national procedure for classifying SPAs which indicates the criteria which governed the designation of SPAs in that Member State. Moreover, throughout the pre-litigation procedure and also in its defence and rejoinder, it stressed that when designating SPAs it had, under Article 2, to take account of economic and recreational requirements. That approach is inconsistent with the Netherlands Government's assertion that it applied exclusively ornithological criteria when designating SPAs. In this connection, it must be pointed out that IBA 89 draws up an inventory of areas which are of great importance for the conservation of wild birds in the Community. That inventory was prepared for the competent directorate-general of the Commission by the Eurogroup for the Conservation of Birds and Habitats in conjunction with the International Council of Bird Preservation and in cooperation with Commission experts. In the circumstances, IBA 89 has proved to be the only document containing scientific evidence making it possible to assess whether the defendant State has fulfilled its obligation to classify as SPAs the most suitable territories in number and area for conservation of the protected species. The situation would be different if the Kingdom of the Netherlands had produced scientific evidence in particular to show that the obligation in question could be fulfilled by classifying as SPAs territories whose number and total area were less than those resulting from IBA 89. It follows that that inventory, although not legally binding on the Member States concerned, can, by reason of its acknowledged scientific value in the present case, be used by the Court as a basis of reference for assessing the extent to which the Kingdom of the Netherlands has complied with its obligation to classify SPAs. It should be added that, even supposing that the application of the ornithological criteria in IBA 89 could lead different entities to produce markedly different classifications of SPAs, the mere possibility of this, which has not been shown to have occurred in the present case, cannot as such be taken into consideration in order to undermine the probative value of IBA 89 in this instance. Since it thus appears that the Netherlands has classified as SPAs territories whose number and total area are clearly smaller than the number and total area of the territories suitable, according to IBA 89, for classification as SPAs, the requirements of Article 4(1) cannot be regarded as satisfied.

Consequently, without there being any need to consider the other arguments which have been put forward, it must be held that by classifying as SPAs territories whose number and total area are clearly smaller than the number and total area of the territories suitable for classification as SPAs within the meaning of Article 4(1), the Kingdom of the Netherlands has failed to fulfil its obligations under that Directive.

Other matters in this case were important procedural questions, especially role of pre-litigation procedure and reasoned opinion:

The aim of the pre-litigation procedure is thus to give the Member State an opportunity to justify its position or, as the case may be, to comply of its own accord with the requirements of the Treaty. If that attempt to reach a settlement proves unsuccessful, the Member State is requested to comply with its obligations as set out in the reasoned opinion which concludes the pre-litigation procedure provided for in Article 169 (now Article 226 EC), within the period prescribed in that opinion. As the Court has previously held, the proper conduct of the pre-litigation procedure constitutes an essential guarantee intended by the Treaty not only to protect the rights of the Member State concerned but also to ensure that any contentious procedure will have a clearly defined dispute as its subject-matter.

It should be borne in mind that the subject-matter of an action for failure to fulfil obligations is determined by the Commission's reasoned opinion. The question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion, and the Court cannot take account of any subsequent changes.

C-202/01, Commission v France

C-240/00, Commission v Finlande

C-378/01, Commission v Italie

C-10/96 (reference for a preliminary ruling) - "ASBL"

Judgment of the Court (Third Chamber) of 12 December 1996. - Ligue royale belge pour la protection des oiseaux ASBL and Société d'études ornithologiques AVES ASBL v Région Wallonne, intervener: Fédération royale ornithologique belge ASBL. - Reference for a preliminary ruling: Conseil d'Etat - Belgium. - Council Directive 79/409/EEC on the conservation of wild birds - Prohibition of capture - Derogations.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0010:EN:HTML

The Belgian Conseil d'État submitted for a preliminary ruling under Article 177 of the EC Treaty (now Article 234 EC) two questions on the interpretation of the Birds Directive. Those questions arose in an action for annulment brought by the Royal Belgian League for the Protection of Birds (hereinafter `the Ligue Royale') and the Society for Bird Studies AVES (hereinafter `AVES') against two orders of the Region of Wallonia, which, inter alia, authorize the capture, under specified conditions, of certain species of birds protected by the Directive.

1. Do Articles 5, 9 and 18 of the Birds Directive allow a Member State to take account, on a decreasing basis and over a specified period, of the fact that the prohibition of capturing birds for recreational purposes would compel numerous fanciers to alter their installations and to abandon certain habits where that State recognizes that breeding is possible but is not yet feasible on a large scale for that reason?

2. Do Articles 5, 9 and 18 of the Birds Directive allow Member States, and if so to what extent, to authorize the capture of birds living naturally in the wild state within European territory with a view to obviating, in bird breeding for recreational purposes, the problems of consanguinity which would result from too many endogenous crossings?

The first question

By its first question, the national court is asking in substance whether the Directive, and in particular Article 9(1)(c) thereof, must be interpreted as meaning that a Member State may, on a decreasing basis and for a limited period, authorize the capture of certain protected species in order to enable bird fanciers to stock their aviaries, where breeding and reproduction of those species in captivity are possible but not yet practicable on a large scale by reason of the fact that many fanciers would be compelled to alter their installations and change their habits.

It should first be pointed out that the Court has held, that the capture and sale of wild birds with a view to keeping them for use as live decoys or for recreational purposes in fairs and markets may constitute judicious use authorized by Article 9(1)(c). It cannot therefore be ruled out that the capture of certain protected species for recreational purposes, such as that intended to enable fanciers to stock their aviaries, may also constitute judicious use within the meaning of Article 9(1)(c). That said, it must, however, be pointed out that a derogation from the system of protection established by the Directive and, in particular, from the prohibition of killing or

capturing protected species, as laid down in Article 5(a), can be accorded only if there is no other satisfactory solution. The breeding and reproduction of protected species in captivity may constitute such a solution if they prove to be possible. It should be observed in that regard that, as is clear from the documents before the Court, the breeding and reproduction in captivity of the species concerned in the main proceedings are not only scientifically and technically feasible, but those activities have also been successfully carried on by some breeders in Wallonia and, on a larger scale, by breeders in Flanders. In those circumstances, breeding and reproduction in captivity could be regarded as not constituting an `other satisfactory solution' only if it were established that, were it not for the capture of birds in the wild, those activities could not prosper. Consequently, the fact that the breeding and reproduction in captivity of the species concerned are not yet feasible on a large scale by reason of the installations and the inveterate habits of bird fanciers, habits which, moreover, have been encouraged by domestic rules derogating from the general scheme of the Directive, is not in itself such as to cast doubt on the satisfactory nature of the alternative solution to capturing birds in the wild. In view of the foregoing considerations, the answer to the first question must be that the Directive, and in particular Article 9(1)(c) thereof, must be interpreted as meaning that a Member State may not, on a decreasing basis and for a limited period, authorize the capture of certain protected species in order to enable bird fanciers to stock their aviaries, where breeding and reproduction of those species in captivity are possible but are not yet practicable on a large scale by reason of the fact that many fanciers would be compelled to alter their installations and change their habits.

The second question

By its second question, the national court seeks to ascertain whether, and if so to what extent, national authorities are authorized under the Directive, and in particular under Article 9(1)(c) thereof, to allow the capture of protected species with a view to obviating, in bird breeding for recreational purposes, the problems of consanguinity resulting from too many endogenous crossings.

It must first be noted that, if the capture of protected species, in so far as it is intended to enable fanciers to stock their aviaries, may, as held in paragraph 16 of this judgment, constitute judicious use within the meaning of Article 9(1)(c), the same must hold true as regards the capture of protected species for the purpose of obviating the problems of consanguinity in bird breeding for recreational purposes. It must next be borne in mind that, as already indicated in paragraph 17 of this judgment, a derogation from Article 5(a) may be accorded only if there is no other satisfactory solution. In particular, that condition would not be met if it were possible to obviate the problems of consanguinity by cooperation and exchanges of specimens between breeding establishments. Finally, as regards the extent to which the capture of protected species may be permitted, it is for the competent authorities of the Member State concerned to fix the number of wild specimens which may be captured at the level of what proves to be objectively necessary in order to ensure sufficient genetic diversity of the species bred in captivity, subject always to observance of the maximum limit of `small numbers' referred to in Article 9(1)(c).

The answer to the second question must therefore be that national authorities are authorized under the Directive, and in particular under Article 9(1)(c) thereof, to permit the capture of protected species with a view to obviating, in bird breeding for recreational purposes, the problems of consanguinity which would result from too many endogenous crossings, on condition that there is no other satisfactory solution, it being understood that the number of specimens which may be captured must be fixed at the level of what proves to be objectively necessary to provide a solution for those problems, subject always to observance of the maximum limit of `small numbers' referred to in that provision.

C-166/97, Commission v. France – "Seine Estuary"

Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 18 March 1999. - Commission of the European Communities v French Republic. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0166:EN:HTML

The extent of the SPA

The Seine estuary is one of the most important wetlands of the French coast from an ornithological point of view and is a site particularly favoured by a very large number of the species listed in Annex I to the Birds Directive and also by migratory species. It submits that the creation by the French Republic in 1990 of an SPA of 2 750 hectares does not fulfil that country's obligations under Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. On account of

its scientifically proven ornithological interest, an area of 21 900 hectares in the Seine estuary was recognised in 1994 by the French authorities as an important area for bird conservation (zone important pour la conservation des oiseaux or `ZICO'). Furthermore, the European ornithological inventory `Important Bird Areas in Europe', published in 1989, includes an area of 7 800 hectares in the estuary.

The French Government admits that, when the time allowed to it for compliance with the reasoned opinion expired, the area of 2 750 hectares classified as an SPA in the Seine estuary was insufficient. However, it states that the extension of the SPA which took place in November 1997 had been delayed in order for the local population principally affected to be consulted and their support obtained.

In this connection, it is sufficient to observe that, according to the settled case-law of the Court, a Member State may not plead provisions, practices or circumstances existing in its internal legal system in order to justify a failure to comply with the obligations and time-limits laid down in a directive. Moreover, it is common ground that the Seine estuary is a particularly important ecosystem as a migration staging post, wintering area and breeding ground for a large number of the bird species referred to in Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. It must therefore be held that France failed to classify, within the period laid down, a sufficiently large area of the Seine estuary as an SPA within the meaning of Article 4(1) and (2) of the Birds Directive.

The legal protection regime of the SPA

The protection regime for that SPA, was defined by an agreement from 11 April 1985 by the Ministry of the Environment with the Autonomous Ports of Le Havre and Rouen (hereinafter `the Agreement'). The Commission maintains that France failed to establish for the Seine estuary a legal regime which would satisfactorily preserve the integrity of the SPA created in 1990, because the protection regime which the Agreement provides for that SPA fails, in the Commission's submission, to meet the conservation requirements defined in Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. Moreover, no other measure designed to provide the SPA with an adequate legal protection regime has been adopted.

The French Government argues that the Agreement did, in fact, provide effective protection of the SPA which, in any event, is State-owned land. Furthermore, an area of 7 800 hectares including the SPA has since 1973 had the status of a maritime game reserve, as a result of which all forms of hunting are prohibited there. In addition, the Brotonne Nature Reserve in the Seine estuary has, since 1974, enjoyed the status of a regional nature reserve. Lastly, the implementation of various measures of the management of the SPA has ensured compliance with the obligations laid down by Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. The SPA thus enjoys the benefit of a diversified and effective protection regime.

In this connection, it must be observed that it is settled case-law that the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion. It is common ground, however, that the Agreement, which was entered into for a term of ten years and was not renewed, expired on 11 April 1995. Consequently, it was no longer in force on 3 September 1995, the date on which the two months' period laid down in the reasoned opinion expired. There is, therefore, no need to consider whether the protection regime which the Agreement provides for the SPA satisfies the conservation requirements defined in Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. As regards the other measures which, according to the French Government, are intended to provide the SPA with an adequate protection regime, it must be borne in mind that, according to the case-law of the Court, Article 4(1) and (2) of the Birds Directive requires the Member States to provide SPAs with a legal protection regime that is capable, in particular, of ensuring both the survival and reproduction of the bird species listed in Annex I to the Directive and the breeding, moulting and wintering of migratory species not listed in Annex I which are, nevertheless, regular visitors. In this connection, it must be pointed out that, after the Commission had, in the reasoned opinion, charged the French Republic with having failed to satisfy the requirements of Article 4(1) and (2) of the Birds Directive in that it had done no more than provide the SPA created in 1990 with the protection regime under the Agreement, the French Government replied by letter of 19 October 1995 that the Agreement was merely a transitional measure and that it was therefore intended, as a first step, to adopt a decree creating a nature reserve which would swiftly ensure lasting protection for the most vulnerable areas of the estuary, and subsequently to adopt other measures designed to provide an effective safeguard for the natural heritage of the estuary, in order to comply with the requirements set out in Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. It is not disputed that the Brotonne Nature Reserve mentioned above does not include the SPA created in 1990 but only those parts of the Seine estuary classified as an SPA in November 1997. It follows that, on the expiry of the period laid down in the reasoned opinion, the only status enjoyed by the SPA created in 1990 was that of State-owned land and of a maritime game reserve. For want of any specific substantive measures, except in relation to hunting, such a regime is incapable of providing adequate protection for the purposes of Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. Consequently, the Commission was justified in

charging the French Republic with having failed to adopt measures providing the SPA with an adequate legal protection regime for the purposes of Article 4(1) and (2) of the Birds Directive.

C-96/98, Commission v. France – "Poitevin Marsh"

Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 25 November 1999. - Commission of the European Communities v French Republic. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Directive 79/409/EEC - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0096:EN:HTML

The extent of the SPAs

The Poitevin Marsh, which consists of various natural environments favourable to ensuring the conservation of many bird species listed in Annex I to the Birds Directive as well as a significant number of migratory species, is an area of outstanding ornithological interest at both Community and international level. The classification of 26 250 hectares of the Poitevin Marsh as SPAs fails, in the Commission's submission, to meet the French Republic's obligations under Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. 77 900 hectares of the Poitevin Marsh were recognised by the French authorities in 1994 as constituting an important area for bird conservation (zone importante pour la conservation des oiseaux, hereinafter `ZICO'). In addition, 57 830 hectares of the Poitevin Marsh were included in the European ornithological inventory entitled `Important Bird Areas in Europe' published in 1989 (`the IBA'). According to the Commission, the entire ZICO of the Poitevin Marsh or, at the very least, the entire area featuring in the IBA inventory should be classified as an SPA. French Republic failed, within the period prescribed in reasoned opinion, to classify as SPAs, within the meaning of Article 4(1) and (2) of the Birds Directive, a sufficient area in the Poitevin Marsh.

The legal status of the protection of the SPAs already classified

The Commission submits that those areas of the Poitevin Marsh which the French Republic has classified as SPAs do not have a legal status such as to guarantee protection of habitats and the survival and reproduction of the protected species. In particular, the agri-environmental measures and Law No 97-3 of 3 January 1992 on Water (hereinafter `the Law on Water'), to which the French Government refers, do not make it possible to ensure the effective protection of bird life required by Article 4 of the Birds Directive. So far as the other measures mentioned by the French Government are concerned, these, the Commission argues, were adopted late.

The French Government contends that the agri-environmental measures are in fact contracts concluded between the State and farmers which are designed to develop environmentally-conscious farming methods, in particular by limiting the use of nitrogen-based fertilisers and the frequency of mowings and reapings. These contracts contribute to the maintenance of extensive farming and make it possible to avoid the ploughing-up of wet meadows and drainage and hydraulic modifications, thus ensuring the maintenance of wetlands and natural bird habitats. The French Government also submits that, to the extent to which it protects wetlands, the Law on Water contributes directly to the conservation of wild birds. Finally, it points out that the three prefectorial decrees on biotope protection concerning the Marais doux de Charente-Maritime, the Terrées du Pain Béni and the Pointe de l'Aiguillon were adopted on 7 October 1997, 29 December 1997 and 12 February 1998 respectively, and that 2 300 hectares in the Baie de l'Aiguillon were classified as a nature reserve in July 1996.

In this connection, it is settled case-law that the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion. The three prefectorial decrees on biotope protection and the creation of the nature reserve in the Baie de l'Aiguillon mentioned in paragraph 18 of the present judgment were adopted after the two-month period laid down in the reasoned opinion of 28 November 1995 had expired. Those measures should therefore not be taken into consideration for the purposes of the present infringement proceedings. With regard to the other measures which, according to the French Government, are intended to provide the SPAs with a sufficient protection regime, it must be borne in mind that, according to the Court's case-law, Article 4(1) and (2) of the Birds Directive requires the Member States to provide SPAs with a legal protection regime that is capable, in particular, of ensuring both the survival and reproduction of the bird species listed in Annex I to the Directive and the breeding, moulting and wintering of migratory species not listed in Annex I which are, nevertheless, regular visitors. As Article 2 of the Law on Water makes clear, that legislation is intended to achieve a balanced management of water resources, designed to ensure, in particular, the conservation of aquatic ecosystems, wet sites and wetlands, protection against all pollution and the restoration of the quality of surface and underground water and marine territorial waters, proper respect for water as an economic resource, in such a way as to meet or

reconcile requirements relating to health, public health, public safety, the provision of public drinking water, the preservation and free flow of water, flood protection, protection of agriculture, fisheries and sea-farming, fresh-water fishing, industry, energy protection, transport, tourism, recreation and water sports, as well as all other lawfully-pursued human activities. Under Article 10(II) of the Law on Water, installations, works and activities involving the removal of surface or underground water, whether replaced or not, alterations to the level or method of disposal of water or overflows, waste outflows, or direct or indirect waste water, continuous or occasional, even non-polluting, are defined in the nomenclature drawn up by decree of the Conseil d'État following consultation with the National Water Board, and subject to authorisation or declaration depending on the danger which they pose and the serious nature of the effects which they may have on water resources and aquatic ecosystems. Even if it were to be assumed that the SPAs classified consist entirely of wetlands and that the Law on Water enables water resources in these areas to be preserved in an efficient manner, the fact still remains that, to the extent to which it includes only provisions relating to water management, that Law is not in itself such as to ensure sufficient protection for the purposes of Article 4(1) and (2) of the Birds Directive. So far as the agri-environmental measures are concerned, it must be held that these are voluntary and purely hortatory in nature in relation to farmers working holdings in the Poitevin Marsh. Those measures cannot therefore, in any event, be capable of supplementing effectively the protection regime for the classified SPAs. It must for that reason be held that, by failing to adopt measures conferring a sufficient legal protection regime on the SPAs classified in the Poitevin Marsh, the French Republic has failed to fulfil its obligations under Article 4(1) and (2) of the Birds Directive.

C-371/98 (reference for a preliminary ruling) – "First Corporate Shipping"

Judgment of the Court of 7 November 2000. - The Queen v Secretary of State for the Environment, Transport and the Regions, ex parte First Corporate Shipping Ltd, interveners: World Wide Fund for Nature UK (WWF) and Avon Wildlife Trust. - Reference for a preliminary ruling: High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Divisional Court) - United Kingdom. - Directive 92/43/EEC - Conservation of natural habitats and of wild fauna and flora - Definition of the boundaries of sites eligible for designation as special areas of conservation - Discretion of the Member States - Economic and social considerations - Severn Estuary.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0371:EN:HTML

The Queen's Bench Division (Divisional Court) of the High Court of Justice of England and Wales referred to the Court for a preliminary ruling under Article 177 of the EC Treaty (now Article 234 EC) a question on the interpretation of Articles 2(3) and 4(1) of the Habitats Directive. The question arose in proceedings brought by First Corporate Shipping Ltd (hereinafter FCS) for judicial review of the act by which the Secretary of State for the Environment, Transport and the Regions indicated that he was minded to propose the Severn Estuary to the Commission of the European Communities as a site eligible for designation as a special area of conservation (SAC) under Article 4(1) of the Habitats Directive.

FCS is the statutory port authority for the port of Bristol, on the Severn Estuary, and owns considerable land in the neighbourhood of the port. Since acquiring the port, FCS has invested, in partnership with other undertakings, nearly £220 million in capital in developing its facilities. It employs 495 permanent full-time employees. The number of workers employed at the port, including FCS's own employees, is between 3 000 and 5 000. The Secretary of State indicated that he was minded to propose the Severn Estuary to the Commission as a site eligible for designation as an SAC under Article 4(1) of the Habitats Directive, most of the intertidal part of the estuary having already been classified as a special protection area under the Birds Directive. FCS thereupon applied to the Queen's Bench Division (Divisional Court) of the High Court of Justice of England and Wales for leave to apply for judicial review. FCS submitted before that court that Article 2(3) of the Habitats Directive obliged the Secretary of State to take account of economic, social and cultural requirements when deciding which sites should be proposed to the Commission pursuant to Article 4(1) of that Directive. The Secretary of State contended that, in the light of the Court's reasoning in Case C-44/95 (Lappel Bank), he could not take economic, social and cultural requirements into account when deciding which sites should be proposed to the Commission pursuant to Article 4(1) of the Habitats Directive. In those circumstances, the High Court of Justice stayed proceedings and referred the following question to the Court for a preliminary ruling:

Is a Member State entitled or obliged to take account of the considerations laid down in Article 2(3) of the Habitats Directive, namely, economic, social and cultural requirements and regional and local characteristics, when deciding which sites to propose to the Commission pursuant to Article 4(1) of that Directive and/or in defining the boundaries of such sites?

It should be noted that the question of interpretation referred for a preliminary ruling relates only to Stage 1 of the procedure for classifying natural sites as SACs laid down by Article 4(1) of the Habitats Directive. Under that provision, on the basis of the criteria set out in Annex III (Stage 1) together with relevant scientific information, each Member State is to propose and transmit to the Commission a list of sites, indicating which natural habitat types in Annex I and native species in Annex II are to be found there. Annex III to the Habitats Directive, which deals with the criteria for selecting sites eligible for identification as sites of Community importance and designation as SACs, sets out, as regards Stage 1, criteria for the assessment at national level of the relative importance of sites for each natural habitat type in Annex I and each species in Annex II. Those assessment criteria are defined exclusively in relation to the objective of conserving the natural habitats or the wild fauna and flora listed in Annexes I and II respectively. It follows that Article 4(1) of the Habitats Directive does not as such provide for requirements other than those relating to the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora to be taken into account when choosing, and defining the boundaries of, the sites to be proposed to the Commission as eligible for identification as sites of Community importance.

FCS submits that identifying and defining the boundaries of the sites to be notified to the Commission with a view to designation as SACs, as required by Article 4(1) of the Habitats Directive, constitute a measure taken pursuant to the Directive within the meaning of Article 2(3). It follows that Article 2(3) imposes an obligation on a Member State to take account of economic, social and cultural requirements and regional and local characteristics when it applies the criteria in Annex III to the Directive when drawing up the list of sites to be transmitted to the Commission.

According to the Finnish Government, it is open to a Member State, when proposing its list of sites to the Commission, to take account of economic, social and cultural requirements and regional and local characteristics, provided that it does not compromise realisation of the Habitats Directive's nature protection objectives. The Government observes that there may, for example, be such a large number of sites eligible to be considered of Community importance within the territory of a Member State that that State is entitled to exclude some of them from its list of proposed sites without jeopardising realisation of those objectives.

It should be noted that the first subparagraph of Article 3(1) of the Habitats Directive provides for the setting up of a coherent European ecological network of SACs to be known as Natura 2000, composed of sites hosting the natural habitat types listed in Annex I and habitats of the species listed in Annex II, to enable them to be maintained or, where appropriate, restored at a favourable conservation status in their natural range. Moreover, Article 4 of the Habitats Directive sets out the procedure for classifying natural sites as SACs, divided into several stages with corresponding legal effects, which is intended in particular to enable the Natura 2000 network to be realised, as provided for by Article 3(2). In particular, the first subparagraph of Article 4(2) prescribes that the Commission is to establish, on the basis of the lists drawn up by the Member States and in agreement with each Member State, a draft list of sites of Community importance. To produce a draft list of sites of Community importance, capable of leading to the creation of a coherent European ecological network of SACs, the Commission must have available an exhaustive list of the sites which, at national level, have an ecological interest which is relevant from the point of view of the Habitats Directive's objective of conservation of natural habitats and wild fauna and flora. To that end, that list is drawn up on the basis of the criteria laid down in Annex III (Stage 1) to the Directive. Only in that way is it possible to realise the objective, in the first subparagraph of Article 3(1) of the Habitats Directive, of maintaining or restoring the natural habitat types and the species' habitats concerned at a favourable conservation status in their natural range, which may lie across one or more frontiers inside the Community. It follows from Article 1(e) and (i), read in conjunction with Article 2(1), that the favourable conservation status of a natural habitat or a species must be assessed in relation to the entire European territory of the Member States to which the Treaty applies. Having regard to the fact that, when a Member State draws up the national list of sites, it is not in a position to have precise detailed knowledge of the situation of habitats in the other Member States, it cannot of its own accord, whether because of economic, social or cultural requirements or because of regional or local characteristics, delete sites which at national level have an ecological interest relevant from the point of view of the objective of conservation without jeopardising the realisation of that objective at Community level. In particular, if the Member States could take account of economic, social and cultural requirements and regional and local characteristics when selecting and defining the boundaries of the sites to be included in the list which, pursuant to Article 4(1) of the Habitats Directive, they must draw up and transmit to the Commission, the Commission could not be sure of having available an exhaustive list of sites eligible as SACs, with the risk that the objective of bringing them together into a coherent European ecological network might not be achieved.

The answer to the national court's question must therefore be that, on a proper construction of Article 4(1) of the Habitats Directive, a Member State may not take account of economic, social and cultural requirements or regional and local characteristics, as mentioned in Article 2(3) of that Directive, when selecting and defining the

boundaries of the sites to be proposed to the Commission as eligible for identification as sites of Community importance.

C-374/98, Commission v. France - "Basses Corbières"

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 7 December 2000. - Commission of the European Communities v French Republic. - Failure of Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0374:EN:HTML

The classification as an SPA

The Commission states that the ornithological richness of the Basses Corbières site, which is situated in a migration corridor of European importance, caused the French authorities to enter it as an important area for the conservation of wild birds (zone importante pour la conservation des oiseaux sauvages; ZICO), and that the area thus designated as a ZICO amounts to 47 400 hectares. The Basses Corbières site both shelters several species listed in Annex I to the birds Directive, particularly a pair of Bonelli's eagles, of which there are about 20 pairs in France, and constitutes an important area for the migration of birds of prey.

The French Government acknowledges that the classification of the Basses Corbières as an SPA has been delayed on account of fierce local controversy. Nevertheless, thanks to the work of a mediator sent by the French Government, it had been possible to classify a major part of the Basses Corbières site as an SPA. The French Government further argues that, under Article 4 of the birds Directive, as interpreted by the Court of Justice, it is for the Government to classify as SPAs the territories which appear to it to be the most suitable in number and size for the conservation of birds. The French authorities were therefore not required to classify the whole of the area listed in the national inventory of ZICOs as SPAs. The Government also maintains that Bonelli's eagle is the most remarkable species of the area in terms of ornithological interest. As for migratory species, it claims that the area is more one of passage than of stopping or feeding. Certain species might, it is true, be observed on a migratory halt in that area for a resting or feeding period. However, the Basses Corbières region does not contain large gathering areas as is the case on coastal lakes.

It should first be noted that, according to the settled case-law of the Court, a Member State may not plead provisions, practices or circumstances existing in its internal legal system in order to justify a failure to comply with the obligations and time-limits laid down in a directive. Second, it is well settled case-law that the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion. On that point, it is undisputed that no part of the Basses Corbières site had been classified as an SPA before the expiry of the period laid down by the reasoned opinion. Third, it is undisputed that the Basses Corbières site contains natural areas of particular ornithological interest, at least because of the presence of Bonelli's eagle, which is a species listed in Annex I to the birds Directive. In that respect it should be noted that, in January 1999, the French authorities classified two nesting areas of Bonelli's eagle, representing a total area of around 360 hectares and already referred to by two prefectoral decrees for conserving the biotope of that species, as SPAs. One of those areas extends over the municipalities of Tautavel and Vingrau, the other over the municipalities of Maury, Planèzes and Raziguières. However, it has not been shown that there are migratory species justifying the classification of the Basses Corbières site as an SPA by virtue of Article 4(2) of the birds Directive. All the species mentioned for that purpose by the Commission as migratory species, such as the honey buzzard, the black kite, the kite, the Egyptian vulture, the short-toed eagle, the marsh harrier, the hen harrier and Montagu's harrier are listed in Annex I to the birds Directive, whereas Article 4(2) of that Directive applies only to migratory species not listed in Annex I. Therefore, without there being any need in this case to consider what area the SPA in the Basses Corbières should cover for the obligations arising under the birds Directive to be met, it must be concluded that the French Republic has not, within the prescribed period, classified any territory in the Basses Corbières site as an SPA within the meaning of Article 4(1) of the birds Directive.

The disturbance and deterioration caused by the limestone quarries of Vingrau and Tautavel

According to the Commission given that, as from the implementation date of the habitats Directive, namely 10 June 1994, the obligations under Article 6(2) to (4) of that Directive were substituted, pursuant to Article 7 thereof, for the obligations under the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive those obligations under

the habitats Directive have had to be complied with since that date in the case of the Basses Corbières site, even if the latter has not yet been classified as an SPA under Article 4(1) and (2) of the birds Directive. In reply to the Court's question on that point, the Commission maintains that, since Article 7 of the habitats Directive does not in any way amend Article 4(1) and (2) of the birds Directive, the grounds which led the Court to extend the protection regime under the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive to areas not classified as SPAs are equally relevant in relation to the protection regime under Article 6(2) to (4) of the habitats Directive, which replaced it. The Commission further argues that, if the provisions of Article 7 of the habitats Directive had to be interpreted as being intended to make the obligations under Article 6(2) to (4) applicable only to SPAs actually classified as such by the national authorities pursuant to Article 4(1) and (2) of the birds Directive, the result would be a duality in the protection schemes that would be hard to justify. The protection regime laid down in the birds Directive is, the Commission submits, stricter than that under the habitats Directive, and it would be paradoxical to place areas of ornithological interest that have not been the subject of a national classification measure such as an SPA under a stricter protection scheme than that applicable to areas which have actually been classified as SPAs by Member States. The Commission states that the realisation of the project to open and work limestone quarries in the territory of the Vingrau and Tautavel municipalities within the Basses Corbières site is likely to cause disturbance to the species present in that site and a deterioration of their habitat. It argues that, for Bonelli's eagle in particular, the opening of the quarries involves the disappearance of part of its hunting territory and risks disturbing its reproduction on account of the visual and noise pollution connected with the quarries' activity. The Commission also argues that in this case, even if, for determining the areas due to benefit from the special protection regime, one were to take only those classified as SPAs by the French authorities and which correspond to the territories covered by the two decrees for protecting the biotope (nesting areas of Bonelli's eagle), it appears that the quarrying project of the OMYA company is likely significantly to affect those areas, which are of undisputed ornithological interest. The Commission maintains that, in those circumstances, an appropriate assessment of the impact of the project on the conservation of the site concerned should have been carried out. The impact study prior to the authorisation to operate quarries, dated 1994, did not meet that requirement.

The French Republic also infringed the obligation to adopt appropriate compensatory measures. The Commission submits that the cultivation of prey for Bonelli's eagle, the scientific monitoring of that species, the construction of a merlon and a plan for managing the natural environment, besides the fact that they do not concern the other bird species requiring protection, cannot compensate for the disturbance and deterioration caused, since the latter have not been assessed. Since there had been no appropriate assessment of the impact of the quarries project on the site to be classified as an SPA in the municipality of Vingrau and, moreover, a negative impact was far from being excluded, the Commission claims that the French authorities should have refused to give their agreement to that project without demonstrating that there was no alternative solution and that a major public interest was capable of justifying the project. In that respect, the Commission states that several reports emanating from qualified universities conclude that solutions do exist which are equivalent to that of the Vingrau deposit. In any event, neither the OMYA company nor the French authorities had seriously studied those other solutions. The French Government maintains that the Commission does not present any scientific or other evidence to demonstrate that the quarries create significant disturbance for the pair of Bonelli's eagles or for the other species. In any event, the Government denies that the opening and operation of the quarries are capable of entailing serious consequences for the species present in the site. In that respect, it argues, first, that none of the scientific studies carried out concluded that operation of the quarries might involve such consequences for the wild birds and in particular Bonelli's eagle; second, that such operation was preceded by a detailed impact study which concluded that the project had no significant effect on the environment; and, finally, that important precautionary measures designed to avoid potential negative effects of the project on the environment have been put into operation. The French Government states that Bonelli's eagle was present before the Tautavel quarry began operating in 1968, and that it has since maintained itself on the site without the working of the limestone noticeably causing a disturbance of the species. Nothing in the monitoring of that species, carried out by local bird protection associations independent of the administration, supports the conclusion that moving the Tautavel workings to Vingrau might have negative effects, the nesting area of Bonelli's eagle being in any event unaffected by either of the working sites. Concerning the hunting area of Bonelli's eagle, the French Government points out that, in the impact study referred to above, it is stated, first, that the area needed for working the quarries should not unduly disturb the habits of that species, which has a hunting territory of several square kilometres, and, secondly, that precautionary measures to encourage proliferation of the small prey upon which that eagle feeds have been taken. As regards possible alternative solutions to the deposit currently being worked by the OMYA company in the Vingrau and Tautavel municipalities, the French Government claims that they have been seriously studied by that company but are not equivalent to that deposit. In reply to the question put by the Court as to the applicability of Article 6(2) to (4) of the habitats Directive to areas not yet classified as SPAs, the French Government, which acknowledges that it has not pleaded the inapplicability of those provisions to the Basses Corbières area, maintains that the

substitution of the obligations contained therein for those in the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive, as provided for in Article 7 of the habitats Directive, concerns only areas already classified as SPAs under the birds Directive.

It first needs to be considered whether Article 6(2) to (4) of the habitats Directive apply to areas which have not been classified as SPAs but should have been so classified. In that respect, it is important to note that the text of Article 7 of the habitats Directive expressly states that Article 6(2) to (4) apply, in substitution for the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive, to the areas classified under Article 4(1) or (2) of the latter Directive. It follows that, on a literal interpretation of that passage of Article 7 of the habitats Directive, only areas classified as SPAs fall under the influence of Article 6(2) to (4) of that Directive. Moreover, the text of Article 7 of the habitats Directive states that Article 6(2) to (4) of that Directive replace the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive as from the date of implementation of the habitats Directive or the date of classification by a Member State under the birds Directive, where the latter date is later. That passage of Article 7 appears to support the interpretation to the effect that the application of Article 6(2) to (4) presupposes the classification of the area concerned as an SPA. It is clear, therefore, that areas which have not been classified as SPAs but should have been so classified continue to fall under the regime governed by the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive. Thus, the fact that, as the case law of the Court of Justice shows, the protection regime under the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive applies to areas that have not been classified as SPAs but should have been so classified does not in itself imply that the protection regime referred to in Article 6(2) to (4) of the habitats Directive replaces the first regime referred to in relation to those areas. Moreover, as regards the Commission's argument concerning a duality of applicable regimes, it should be noted that the fact that the areas referred to in the previous paragraph of this judgment are, under the first sentence of Article 4(4) of the birds Directive, made subject to a regime that is stricter than that laid down by Article 6(2) to (4) of the habitats Directive in relation to areas classified as SPAs does not appear to be without justification. A Member State cannot derive an advantage from its failure to comply with its Community obligations. In that respect, if it were lawful for a Member State, which, in breach of the birds Directive, has failed to classify as an SPA a site which should have been so classified, to rely on Article 6(3) and (4) of the habitats Directive, that State might enjoy such an advantage.

Since no formal measure for classifying such a site as an SPA exists, it is particularly difficult for the Commission, in accordance with Article 155 of the EC Treaty (now Article 211 EC), to carry out effective monitoring of the application by Member States of the procedure laid down by Article 6(3) and (4) of the habitats Directive and to establish, in appropriate cases, the existence of possible failures to fulfil the obligations arising thereunder. In particular, the risk is significantly increased that plans or projects not directly connected with or necessary to the management of the site, and affecting its integrity, may be accepted by the national authorities in breach of that procedure, escape the Commission's monitoring and cause serious, or irreparable ecological damage, contrary to the conservation requirements of that site. Natural or legal persons entitled to assert before the national courts interests connected with the protection of nature, and especially wild bird life, which in this case means primarily environmental protection organisations, would face comparable difficulties. A situation of this kind would be likely to endanger the attainment of the objective of special protection for wild bird life set forth in Article 4 of the birds Directive, as interpreted by the case-law of the Court. The duality of the regimes applicable, respectively, to areas classified as SPAs and those which should have been so classified gives Member States an incentive to carry out classifications, in so far as they thereby acquire the possibility of using a procedure which allows them, for imperative reasons of overriding public interest, including those of a social or economic nature, and subject to certain conditions, to adopt a plan or project adversely affecting an SPA. It follows from the above that Article 6(2) to (4) of the habitats Directive do not apply to areas which have not been classified as SPAs but should have been so classified.

C-38/99, Commission v. France

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 7 December 2000. - Commission of the European Communities v French Republic. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Conservation of wild birds - Hunting periods.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0038:EN:HTML

The opening dates for hunting

The New Rural Code provides that the minister responsible for hunting may, by order published at least 20 days before the date of its entry into force, authorise the hunting of waterfowl before the opening date for hunting in

general in maritime hunting areas and on rivers, streams, canals, reservoirs, lakes, ponds and undrained marshes, only shooting above the surface of the water being allowed. For 69 departments of Metropolitan France, the ministerial orders set the opening dates for the hunting of waterfowl within the period from 19 July to 31 August 1997, before the general opening date for hunting. The New Rural Code determined directly, for 68 of the 69 departments of the Metropolitan territory previously covered by the abovementioned ministerial orders, the early opening dates for the hunting of waterfowl within the public maritime domain and other areas. The department of Moselle, which is covered by one of the ministerial orders, was expressly excluded from the scope of that provision.

The Commission contends that the early opening dates for the hunting of waterfowl set by the ministerial orders had no scientific basis and, in certain cases, were incompatible with the prohibition of hunting of waterfowl in the rearing period and during the various stages of reproduction and dependency of the species of birds concerned laid down in Article 7(4) of the Birds Directive. It also argues that the early opening dates for the hunting of the species of waterfowl identified in the New Rural Code are essentially the same as those provided for in the rules in force before that Law was enacted. Accordingly, they too are excessively early.

The French Government replies that the early opening dates for the hunting of waterfowl set by the ministerial orders were based on scientific information. They were determined using a method based on annual observations made and acted upon in accordance with a protocol drawn up by the National Museum of Natural History and the National Hunting Authority which was presented in a 1989 report entitled Pattern and timing of pre-mating migration and reproduction of waterfowl in France. That method makes it possible to protect species that are rearing their young and only a minority of individual birds are liable not to benefit from such protection. The killing of a significant number of birds is thus obviated. The French Government asserts that the early opening dates for the hunting of the species of waterfowl mentioned in the New Rural Code were determined by reference to the results obtained from the application of that method over a period of five years. The French Government recognises, however, in the light of the latest scientific knowledge summarised in the report of the Scientific Committee of the National Museum of Natural History of 30 September 1999 that, as a result of that method, the opening of hunting for certain of the relevant species, in certain areas, is too early.

In that connection it should be borne in mind that, according to settled case-law, the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion. By the end of that period, the procedure for determining early dates for the opening of the hunting of waterfowl, provided for in the ministerial orders adopted under the New Rural Code, had been replaced by the procedure introduced by another Article the same code. Nevertheless, as far as the choice of early opening dates for the hunting of waterfowl was concerned, the latter system differed only minimally from the former system. It is therefore necessary to examine this charge in relation to the system of early opening dates for the hunting of waterfowl. In that connection, it must be made clear that Article 7(4) seeks in particular to impose a prohibition of hunting of all species of wild birds during the rearing periods and the various stages of reproduction and dependency and, in the case of migratory species, during their return to their rearing grounds. Moreover, the Court has held that that Article is designed to secure a complete system of protection in the periods during which the survival of wild birds is particularly under threat. Accordingly, protection against hunting activities cannot be confined to the majority of the birds of a given species, as determined by average reproductive cycles and migratory movements.

In this case, the French Government itself recognises that the early opening dates for the hunting of waterfowl indicated in the New Rural Code do not enable all individuals of species which are rearing their young to be protected. That is tantamount to admitting that, for certain of the species concerned and in certain areas, hunting is opened too early. Furthermore, it is clear from a study by the National Hunting Authority of February 1998 regarding two species of birds which may be hunted that the early opening dates for hunting given in the ministerial orders fairly frequently impinge upon the periods in which a significant number of young birds are dependent in so far as they are not yet able to fly. Thus, in the case of mallards, in eight departments no more than 80% of young birds were able to fly by the early opening date for hunting; on the same date, in 26 other departments, a maximum of 90% of young birds were able to fly. In the case of the coot, in eight departments, no more than 80% of young birds were able to fly by the early opening date of hunting; in 15 other departments, no more than 90% of young birds were able to fly by that date. Given that the system of early opening dates for the hunting of waterfowl displays, as regards the choice of dates, only minimal differences from the system established by the ministerial orders, the information given in the survey referred to in the foregoing paragraph of this judgment remains, for the most part, relevant for assessing the compatibility of the new system with the requirements of the Directive. It follows that the system of earlier opening dates for the hunting of waterfowl is not capable of fulfilling the requirement laid down in Article 7(4) of the Wild Birds Directive, as interpreted by the Court, that there be a complete system of protection for wild birds over the period in which their survival is particularly threatened.

Closing dates for hunting

Article L. 224-2 of the New Rural Code, as amended by Law No 94-591, provided that no person may hunt outside the open hunting periods determined by the administrative authority. However, for waterfowl and birds of passage, the closing dates for hunting shall be as follows, throughout the Metropolitan territory, with the exception of the departments of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle - mallard: 31 January; common pochard, lapwing: 10 February; greylag goose, gadwall, teal, garganey, coot, goldeneye, oyster-catcher, golden plover, redshank, ruff, black-tailed godwit, skylark, mistle thrush: 20 February; other species of waterfowl and birds of passage: the last day of February. The administrative authority may, by order adopted after an opinion has been obtained from the Departmental Council for Hunting and Wild Animals, bring forward the closing dates mentioned in the foregoing paragraphs, subject to the proviso that such dates must fall before 31 January.

The third paragraph of Article L. 224-2 of the New Rural Code, as amended by Law No 98-549, which remained in force until the adoption of Law No 2000-698, provided that for waterfowl and birds of passage, throughout the Metropolitan territory, with the exception of the departments of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle, the closing dates shall be as follows - mallard: 31 January; common pochard, tufted duck, lapwing: 10 February; greylag goose, gadwall, teal, garganey, coot, goldeneye, red-crested pochard, golden plover, redshank, ruff, black-tailed godwit, skylark: 20 February; other species of waterfowl and birds of passage: the last day of February.

The Commission contends that the closing dates for hunting, in the case of the species of waterfowl and birds of passage expressly mentioned in Law No 94-591, allowed an overlap between the hunting period and the return migration periods scientifically identified for 31 species. For 12 of them, the overlap exceeded 20 days. Law No 98-549 made no major changes in that respect. The overlap affects 29 species and is of 20 or more days for the 12 species referred to above. In practice, such rules do not, in its view, ensure complete protection for species of birds during pre-mating migration, contrary to the requirements of Article 7(4), as interpreted by the Court. The Commission also observes that, since the closing dates for hunting are staggered, and species displaying similarities may be hunted or not hunted depending on the closing date adopted for each of them, there is a risk of confusion. Those dates should therefore be fixed in such a way as to ensure complete protection for species, which means that the risk of confusing species must be taken into account. However, according to the information now available, that is not the case in France at present. The Commission also contends that the ORNIS method referred to by the French Government is based on express acceptance of an overlap, described as insignificant, between hunting periods and migration periods for certain birds, except as regards late migrating species and those in a poor state of conservation, the hunting of which must cease within the 10 days preceding the 10-day period during which their migratory flights commence. However, Article 7(4) cannot be properly complied with on the basis of that method, as the Court held in its judgment in APAS v Préfets de Maine-et-Loire and Loire-Atlantique, cited above. The Directive, as interpreted by the Court, requires total cessation of hunting as soon as migration begins, save in exceptional cases (isolated specimens commencing migration). Thus, all overlapping must be prohibited and no other criterion, such as the state of conservation of species, can be relied on as a reason to allow the hunting of birds which have started migrating.

The French Government recognises that some of the dates laid down by Laws No 94-591 and No 98-549 may be open to criticism under Article 7(4), as interpreted by the Court. However, it states that Law No 94-591 provided for 10-day staggering of closing dates for hunting in reliance on the ORNIS method, as described in the Memorandum on Certain Biological Concepts Employed in the Directive, which was adopted on 28 April 1993 by the Committee for the Adaptation to Technical and Scientific Progress, also known as the ORNIS Committee, set up under Article 16. That memorandum was published by the Commission on 24 November 1993 in the Second report on the application of the Directive. The closing dates for hunting adopted by Law No 98-549 are also arrived at, in essence, by applying that method. According to the French Government, the ORNIS method allows the capture, during the overlap between the hunting season and the start of migration, of a number of birds not constituting a significant kill, provided that the state of conservation of the species so allows, with the result that complete protection of the species and not of each individual bird is ensured. The few cases in which application of that method by the French authorities does not yield a result conforming to the requirements of the Wild Birds Directive are attributable to inadequate application of that method and not to any shortcomings inherent in it. As regards the argument that the practice of staggering closing dates for hunting is liable to undermine the objective of complete protection of species, by reason of the risk of confusion between some of them, the French Government contends that it is not sufficient, in Treaty-infringement proceedings, for the Commission to refer to the existence of a risk: the Commission must also demonstrate specific materialisation of that risk by establishing that the allegedly unlawful practice is in reality inimical to the desired protection. In view of the fact that the staggering of closing dates for hunting is not a new practice, the Commission should be

in a position to demonstrate that such practices have had an impact on the population levels of the species concerned.

The question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion. Therefore it is appropriate to examine this charge only in relation to the system of closing dates for the hunting of waterfowl and birds of passage introduced by the third paragraph of Article L. 224-2 of the New Rural Code, as amended by Law No 98-549. By the end of the period laid down in the reasoned opinion, that system had superseded the one introduced by the second paragraph of Article L. 224-2 of the New Rural Code, as amended by Law No 94-591. It should also be noted that the French Government itself admits that the system at issue does not, in certain cases, satisfy the requirements of the Directive. Finally, it is clear from an examination of a table drawn up in accordance with information from the ORNIS database, produced to the Court, that, for 29 migratory species which may be hunted in France, the closing dates for hunting are fixed, depending on the species concerned, 10, 20 or even 30 days later than the date of commencement of return migration (also known as pre-mating migration) of the species. The species concerned are mallard, lapwing, greylag goose, teal, coot, pintail, shoveler, pigeon, white-fronted goose, bean goose, scaup, stock dove, woodpigeon, moorhen, jack snipe, velvet scoter, curlew, grey plover, common eider, spotted redshank, redwing, blackbird, song thrush, fieldfare, black-tailed godwit, skylark, mistle thrush and snipe. It follows that a greater or lesser percentage of birds, depending on the species involved, is not protected against hunting in the pre-mating migration periods, during which the survival of birds is under particular threat. As the Court has held, a method whose object or effect is to allow a certain percentage of the birds of a species to escape complete protection during the period of pre-mating migration does not comply with Article 7(4). As regards the staggering of closing dates for hunting, it must be borne in mind that the national authorities are not empowered by the Directive to lay down dates which vary according to species of bird unless the Member State concerned can adduce evidence, based on scientific and technical data relevant to each individual case, that staggering the closing dates for hunting does not impede the complete protection of species of bird liable to be affected by such staggering. The French Government has produced no such evidence. It must therefore be held that, with regard to the choice of closing dates for the hunting of certain species of waterfowl and of migratory birds, the French Republic has not correctly implemented Article 7(4) within the prescribed period.

Communication of the provisions for transposition of the Directive

The Commission maintains that the French authorities have not communicated to it the dates of the hunting season for migratory birds in the departments of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle. The French Government recognises that it had not forwarded any information of that kind by the end of the period prescribed in the reasoned opinion. Accordingly, it must be held that, by failing to notify within the prescribed periods the dates of the hunting season for migratory birds in the departments of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle, the French Republic has failed to fulfil its obligations under Article 7(4).

Transposition of the second and third sentences of Article 7(4)

The Commission contends that transposition into French law of the principle of complete protection during hunting periods, as embodied in the second and third sentences of Article 7(4), which has not taken place, is necessary to ensure that the authorities responsible for determining dates for hunting are in a position to do so in accordance with the clear provisions of the Directive and that every interested party should benefit from the full effect of those provisions. With regard more particularly to the rules in force at the end of the period prescribed in the reasoned opinion, the Commission contends that, although the early opening and closing dates for hunting are now fixed by the legislature, the latter has always allowed the administrative authorities a degree of latitude as regards determining such dates and laying down rules governing hunting within the legally defined periods. Thus, the opening and closing dates for hunting laid down by the legislature in the second and third paragraphs of Article L. 224-2 of the New Rural Code, as amended by Law No 98-549, do not apply to the departments of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle. It is incumbent upon the prefects of those departments to lay down the opening and closing dates for hunting in accordance with Article R. 229-2 of that code, which defines, for those three departments, the open season for hunting in general. As regards measures governing hunting arrangements, the Commission points out that, pursuant to the last three paragraphs of Article L. 224-2 of the same code, as amended by Law No 98-549, the administrative authorities are, where necessary, to draw up management plans. However, the latter are very closely linked to, in particular, the determination of dates for closing of the hunting season.

According to the French Government, the charge of failure to transpose the principle of complete protection into French law is purely formal since the travaux préparatoires for both Law No 94-591 and Law No 98-549 prove that the legislature wished to comply with Article 7(4) , as interpreted by the Court, notwithstanding the fact that some of the dates adopted seem hardly compatible with that provision. In reality, the transposition of such a principle into national law is superfluous since the law in force ensures that it is actually applied. The French Government contends that, in any event, the Directive is a well-known measure as well known as a provision incorporating a new principle in the Rural Code would be and that citizens know that they are able to rely on it, as is demonstrated by the increasing number of administrative actions based on that measure. Moreover, the French courts have never declined to examine the compatibility of administrative measures with the Wild Birds Directive or, in particular, with the principle of complete protection.

In response to that submission, it must be observed, first, that it is common ground that the provisions of the second and third sentences of Article 7(4) had not been formally incorporated in French law by the end of the period prescribed by the reasoned opinion. Second, the Court has indeed held that the transposition of a directive into domestic law does not necessarily require the provisions of the Directive to be enacted in precisely the same words in a specific, express provision of national law and that a general legal context may be sufficient if it actually ensures the full application of the Directive in a sufficiently clear and precise manner. However, the Court has also held that faithful transposition becomes particularly important in the case of this Directive where management of the common heritage is entrusted to the Member States in their respective territories. Third, with regard to the departments of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle, Article R. 229-2 of the Rural Code provides that the open season for hunting in general must be within the following dates: general opening date, no earlier than 23 August; general closing date, no later than 1 February. Under the same code, it is the responsibility of the prefect to make an annual order for opening of the hunting season. In so far as domestic law contains no provision requiring the prefects of those departments to take account, in adopting the annual order for opening of the hunting season, of the prohibition of hunting any species of bird during the sensitive periods mentioned above (rearing periods, various stages of reproduction and dependency, during return of migratory species to their rearing grounds and other periods during which the survival of wild birds is particularly under threat) that law is subject to a degree of legal uncertainty as regards the obligations to be complied with by prefects in adopting measures. As a result, there is no guarantee that the hunting of wild birds will be proscribed during the rearing period or the various stages of reproduction and dependence or, in the case of migratory species, during their return to their rearing grounds. It follows that essential provisions of the Directive, such as those of the second and third sentences of Article 7(4), have not in any event been completely, clearly and unambiguously transposed into the French rules. It must therefore be held that, as regards the department of Lower Rhine, Upper Rhine and Moselle, the French Republic has not correctly transposed the second and third sentences of Article 7(4) within the prescribed period.

C-67/99, Commission v. Ireland

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 11 September 2001. - Commission of the European Communities v Ireland. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Directive 92/43/EEC - Conservation of natural habitats - Conservation of wild fauna and flora - Article 4(1) - List of sites - Site information.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0067:EN:HTML

The first plea in law

With regard to the obligation to transmit the site list referred to in Article 4(1), first subparagraph, of the Habitats Directive, the Commission points out that each Member State's contribution to the setting up of a coherent European ecological network depends on the representation on its territory of the natural habitat types and species' habitats listed in Annexes I and II to the Directive respectively. It is clear from the combined provisions of Article 4(1) of and Annex III to the Directive that Member States enjoy a certain margin of discretion when selecting sites for inclusion in the list. The exercise of that discretion is, however, in the Commission's view, subject to compliance with the following three conditions:

- only criteria of a scientific nature may guide the choice of the sites to be proposed;

- the sites proposed must provide a geographical cover which is homogeneous and representative of the entire territory of each Member State, with a view to ensuring the coherence and balance of the resulting network. The list to be submitted by each Member State must therefore reflect the ecological variety (and, in the case of species, the genetic variety) of the natural habitats and species present within its territory;

- the list must be complete, that is to say, each Member State must propose a number of sites which will ensure sufficient representation of all the natural habitat types listed in Annex I and all the species' habitats listed in Annex II to the Directive which exist on its territory.

So far as the Irish national list is concerned, the Commission notes that, when the period laid down in the reasoned opinion expired on 19 February 1998, Ireland had forwarded to it a list of 207 sites, but that this was no more than an indicative list. When the Commission brought its action before the Court on 25 February 1999, Ireland had not confirmed this indicative list but had merely sent a partial definitive list of 48 sites and related information, and at the date of the hearing, 18 January 2001, Ireland had transmitted in total a list of 362 sites. The Commission states that it instituted the present proceedings with a view to securing a declaration that the Irish national list was manifestly inadequate, and that such inadequacy far exceeded the margin of discretion given to Member States. Not only is such inadequacy evident with regard to the situation existing when the period set in the reasoned opinion expired, but also a whole series of provisos concerning the list of 362 sites still remained to be formulated. The Irish national list, the Commission concludes, did not therefore meet the criteria set out in Article 4(1), read in conjunction with Annex III thereto.

The Irish Government accepts that, when the period laid down in the reasoned opinion expired, it had not forwarded to the Commission any list of sites capable of being designated as SACs. It argues that this delay was attributable to domestic difficulties. In order to obtain approval of the population for the ambitious objectives pursued by the Directive, it was considered necessary to launch a vast programme of public consultation. It points out that the 362 Irish sites officially notified up to January 2001 are protected under Irish law, which goes much further than what is required under the Directive.

Although it follows from the rules governing the procedure for identifying sites eligible for designation as SACs, set out in Article 4(1), that Member States have a margin of discretion when making their site proposals, the fact none the less remains, as the Commission has noted, that they must do so in compliance with the criteria laid down by the Directive. It should be noted in this regard that, in order to produce a draft list of sites of Community importance, capable of leading to the creation of a coherent European ecological network of SACs, the Commission must have available an exhaustive list of the sites which, at national level, have an ecological interest which is relevant from the point of view of the Directive's objective of conserving natural habitats and wild fauna and flora. To that end, that list is drawn up on the basis of the criteria laid down in Annex III (Stage 1) to the Directive. Only in that way, moreover, is it possible to realise the objective, in the first subparagraph of Article 3(1), of maintaining or restoring the natural habitat types and the species' habitats concerned at a favourable conservation status in their natural range, which may lie across one or more frontiers inside the Community. It follows from Article 1(e) and (i), read in conjunction with Article 2(1) thereof, that the favourable conservation status of a natural habitat or a species must be assessed in relation to the entire European territory of the Member States to which the Treaty applies. It is also necessary to recall that the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation in that Member State as it stood at the end of the period laid down in the reasoned opinion. The Court cannot therefore take account of any subsequent changes. When the period laid down in the reasoned opinion expired on 19 February 1998, the content of the Irish national list sent to the Commission was manifestly inadequate, going well beyond the margin of discretion available to Member States for the purpose of drawing up the list of sites mentioned in Article 4(1), first subparagraph. In accordance with the case-law cited in the preceding paragraph of the present judgment, the lists of sites communicated to the Commission after the expiry of that period are irrelevant for purposes of the present action. It must therefore be concluded that, by failing to transmit to the Commission, within the prescribed period, the list of sites mentioned in the first subparagraph of Article 4(1), Ireland has failed to fulfil its obligations under that Directive.

The second plea in law

With regard to the obligation to transmit information on the sites eligible for designation as SACs, the Irish Government acknowledges that it had not sent that information by the expiry of the period laid down in the reasoned opinion, but at the same time argues that, since the format was not adopted until December 1996 and the Commission insisted that the information in question be transmitted by means of that format, it was not possible to complete this important work within the set period.

The Commission submits that the obligation to transmit the site information had to be met before 11 June 1995. Even if certain Member States which already had the list of proposed sites and relevant information before 11 June 1995 wished to await adoption of the format, they could, after the format was notified on 19 December 1996, rapidly have incorporated that information in the format and forwarded it to the Commission. The Commission adds that, in order to take account of the late adoption of the format, it extended the pre-litigation procedure by addressing an additional letter of formal notice to Ireland on 11 July 1997, thus well after the date

on which the format was notified. The Irish authorities were therefore fully in a position to meet their obligation to transmit the information on each site. When the period laid down in the reasoned opinion expired on 19 February 1998, Ireland had not sent to the Commission the information on the sites to be proposed.

It is necessary first to point out that, even though the Commission had initially sent to the Irish Government a letter of formal notice on 24 April 1996, that is to say, before the format was notified, it sent to the Irish Government a new letter of formal notice, following notification of the format, giving it a new period within which to comply with Article 4(1), second subparagraph. Next, it must be noted that, following notification of the Directive on 10 June 1992, the Member States were aware which types of information they would be required to collate for purposes of transmission within three years of that notification, that is to say, by 11 June 1995. They also knew that this information had to be provided on the basis of the format once it had been drawn up by the Commission. Article 4(1), second subparagraph, expressly states that the information to be transmitted, in a format established by the Commission, must include a map of the site, its name, location, extent and the data resulting from application of the criteria specified in Annex III (Stage 1). The period which the Commission gave to the Irish Government for meeting its obligation to include on the format the site information, which it was required to have at its disposal prior to 11 June 1995, must consequently be regarded as reasonable. From 19 December 1996, the date on which the format was notified, to 19 February 1998, when the period laid down in the reasoned opinion expired, the Irish Government benefited from a period of more than one year to comply with that specific obligation. Since the Irish Government acknowledges that, when the period laid down in the reasoned opinion expired, it had not transmitted to the Commission, on the basis of the format, the information on the sites to be proposed, it must be held that, by failing to transmit to the Commission, within the period prescribed, the information relating to the sites on the list mentioned in the first subparagraph of Article 4(1), pursuant to the second subparagraph of that Article, Ireland has failed to fulfil its obligations under that Directive.

C-71/99, Commission v. Germany

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 11 September 2001. - Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Directive 92/43/EEC - Conservation of natural habitats - Conservation of wild fauna and flora - Article 4(1) - List of sites - Site information.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0071:EN:HTML

The first plea in law

With regard to the obligation to transmit the site list referred to in Article 4(1), first subparagraph, the Commission points out that each Member State's contribution to the setting up of a coherent European ecological network depends on the representation on its territory of the natural habitat types and species' habitats listed in Annexes I and II to the Directive respectively. It is clear from a combined reading of Article 4(1) of and Annex III to the Directive that Member States enjoy a certain margin of discretion when selecting sites for inclusion in the list. The exercise of that discretion is, however, in the Commission's view, subject to compliance with the following three conditions:

- only criteria of a scientific nature may guide the choice of the sites to be proposed;

- the sites proposed must provide a geographical cover which is homogeneous and representative of the entire territory of each Member State, with a view to ensuring the coherence and balance of the resulting network. The list to be submitted by each Member State must therefore reflect the ecological variety (and, in the case of species, the genetic variety) of the natural habitats and species present within its territory;

- the list must be complete, that is to say, each Member State must propose a number of sites which will ensure sufficient representation of all the natural habitat types listed in Annex I and all the species' habitats listed in Annex II to the Directive which exist on its territory.

The Commission states that it instituted the present proceedings with a view to securing a declaration that the German national list was manifestly inadequate, and that such inadequacy far exceeded the margin of discretion conferred on Member States. Such inadequacy is evident with regard to the situation existing when the period set in the reasoned opinion expired, and even though the German authorities have, since then, forwarded several other lists of sites, the infringements of which they stand accused still persist. The Commission submits in this connection that a comparison between the proposals of the German authorities and the scientific data provided by those authorities, in particular the manual entitled Das europäische Schutzgebietssystem Natura 2000 edited

by the Bundesamt für Naturschutz (Federal Office for Nature Protection) amply demonstrates the true nature of those infringements. The German national list does not therefore, in the Commission's opinion, satisfy the criteria referred to in Article 4(1), read in conjunction with Annex III thereto.

The German Government acknowledges that, when the period set in the reasoned opinion expired, it had not forwarded all of the sites which it intended to include on the list of sites mentioned in the first subparagraph of Article 4(1). However, it submits, first, that compliance with the obligation to forward such a list under the first subparagraph of Article 4(1) was conditional on the Member States' receiving the format, which is the first document to define the information enabling relevant sites to be selected. Consequently, the period provided for compliance with that obligation could have begun to run, at the earliest, only from notification of the format and had not yet expired at the date on which the action was brought.

Second, the German Government contends that the Directive confers on the Member States a wide margin of discretion in regard to selection of the sites for inclusion on the list to be forwarded to the Commission. The Member States are therefore entitled to notify only those sites which they consider to be appropriate and necessary for the establishment of a coherent European network of SACs, on the basis of technical criteria and having regard to the objectives of the Directive. The national level, it argues, is the most appropriate one at which to carry out an adequate selection among the sites hosting the natural habitats and species' habitats referred to respectively in Annexes I and II to the Directive. The Member States, it argues, are better informed as to the sites present within their territory.

Third, the German Government challenges the scientific sources to which the Commission referred in order to demonstrate that the German Government had forwarded an incomplete list. It contends that the manual mentioned in paragraph 21 of the present judgment is in no wise the German reference list, and is not even a scientifically certain basis of assessment.

It must first be stated that the obligation to forward the list of sites mentioned in the first subparagraph of Article 4(1) was not conditional on adoption of the format. The format is not the first text to have defined the information allowing Member States to select the relevant sites. Once the Directive had been notified, the Member States were aware of all the selection criteria to be taken into consideration. Article 4(1) requires each Member State to propose, on the basis of the criteria set out in Annex III (Stage 1) and relevant scientific information, a list of sites indicating which types of natural habitat under Annex I and which native species under Annex II to the Directive they host. It follows from Annex III (Stage 1) to the Directive that the relevant criteria are the degree of representativity of the natural habitat type on the site, the area of the site covered by the natural habitat type and its degree of conservation, the size and density of the population of the species present on the site, their degree of isolation, the degree of conservation of their habitats and, finally, the comparative value of the sites.

Next, although it follows from the rules governing the procedure for identifying sites eligible for designation as SACs, set out in Article 4(1), that Member States have a margin of discretion when making their site proposals, the fact none the less remains, as the Commission has noted, that they must do so in compliance with the criteria laid down by the Directive. It should be noted in this regard that, in order to produce a draft list of sites of Community importance, capable of leading to the creation of a coherent European ecological network of SACs, the Commission must have available an exhaustive list of the sites which, at national level, have an ecological interest which is relevant from the point of view of the Directive's objective of conserving natural habitats and wild fauna and flora. To that end, that list is drawn up on the basis of the criteria laid down in Annex III (Stage 1) to the Directive. Only in that way, moreover, is it possible to realise the objective, set out in the first subparagraph of Article 3(1), of maintaining or restoring the natural habitat types and the species' habitats concerned at a favourable conservation status in their natural range, which may lie across one or more frontiers inside the Community. It follows from Article 1(e) and (i), read in conjunction with Article 2(1) thereof, that the favourable conservation status of a natural habitat or a species must be assessed in relation to the entire European territory of the Member States to which the Treaty applies.

Finally, it must be borne in mind that the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation in that Member State as it stood at the end of the period laid down in the reasoned opinion. The Court cannot therefore take account of any subsequent changes. When the period laid down in the reasoned opinion expired on 19 February 1998, the content of the German national list sent to the Commission was manifestly inadequate, far exceeding the margin of discretion which Member States enjoy in drawing up the list of sites mentioned in Article 4(1), first subparagraph. In accordance with the case-law cited in the preceding paragraph of the present judgment, the lists of sites communicated to the Commission after the expiry of that period are irrelevant for purposes of the present action.

It must therefore be concluded that, by failing to transmit to the Commission, within the prescribed period, the list of sites mentioned in the first subparagraph of Article 4(1), the Federal Republic of Germany has failed to fulfil its obligations under that Directive.

The second plea in law

With regard to the obligation to transmit information on the sites eligible for designation as SACs, the German Government does not deny its failure to forward that information by the expiry of the period laid down in the reasoned opinion, but argues that the preparatory work necessary for collating information on the sites to be proposed, for the completion of which Member States had a three-year period, could not practically begin until the end of 1996, when the format had been notified to the Member States.

The Commission submits that the obligation to transmit the site information was to be met before 11 June 1995. Even if certain Member States which already had the list of proposed sites and relevant information before 11 June 1995 wished to await adoption of the format, they could, after the format was notified on 19 December 1996, rapidly have incorporated that information in the format and forwarded it to the Commission. The Commission adds that, in order to take account of the late adoption of the format, it extended the pre-litigation procedure by addressing an additional letter of formal notice to the Federal Republic of Germany on 3 July 1997, well after the date on which the format was notified. The German authorities were thus fully in a position to meet their obligation to transmit the information on each site. When the period laid down in the reasoned opinion expired on 19 February 1998, the Federal Republic of Germany had not sent to the Commission the information on the sites to be proposed.

It is necessary first to point out that, even though the Commission had initially sent to the German Government a letter of formal notice on 4 March 1996, that is to say, before the format was notified, it sent to that Government a new letter of formal notice, following notification of the format, giving it a new period within which to comply with Article 4(1), second subparagraph.

Next, it must be noted that, following notification of the Directive on 10 June 1992, the Member States were aware which types of information they would be required to collate for purposes of transmission within three years of that notification, that is to say, by 11 June 1995. They also knew that this information had to be provided on the basis of the format once it had been drawn up by the Commission. Article 4(1), second subparagraph, of the Directive expressly states that the information to be transmitted, in a format established by the Commission, must include a map of the site, its name, location, extent and the data resulting from application of the criteria specified in Annex III (Stage 1). The period which the Commission gave to the German Government for meeting its obligation to include on the format the site information, which it was required to have at its disposal prior to 11 June 1995, must therefore be regarded as reasonable. From 19 December 1996, the date on which the format was notified, to 19 February 1998, when the period laid down in the reasoned opinion expired, the German Government benefited from a period of more than one year to carry out that specific operation.

Since the German Government acknowledges that, when the period laid down in the reasoned opinion expired, it had not transmitted to the Commission, in the format, the information on the sites to be proposed, it must be held that, by failing to transmit to the Commission, within the prescribed period, the information relating to the sites on the list mentioned in the first subparagraph of Article 4(1), pursuant to the second subparagraph of Article 4(1) thereof, the Federal Republic of Germany has failed to fulfil its obligations under that Directive.

C-220/99, Commission v. France

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 11 September 2001. - Commission of the European Communities v French Republic. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Directive 92/43/EEC - Conservation of natural habitats - Conservation of wild fauna and flora - Article 4(1) - List of sites - Site information.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0220:EN:HTML

The first plea in law

With regard to the obligation to transmit the site list referred to in Article 4(1), first subparagraph, of the Habitats Directive, the Commission points out that each Member State's contribution to the setting up of a coherent European ecological network depends on the representation on its territory of the natural habitat types and

species' habitats listed in Annexes I and II to the Directive respectively. It is clear from a combined reading of Article 4(1) of and Annex III to the Directive that Member States enjoy a certain margin of discretion when selecting sites for inclusion in the list. The exercise of that discretion is, however, in the Commission's view, subject to compliance with the following three conditions:

- only criteria of a scientific nature may guide the choice of the sites to be proposed;

- the sites proposed must provide a geographical cover which is homogeneous and representative of the entire territory of each Member State, with a view to ensuring the coherence and balance of the resulting network. The list to be submitted by each Member State must therefore reflect the ecological variety (and, in the case of species, the genetic variety) of the natural habitats and species present within its territory;

- the list must be complete, that is to say, each Member State must propose a number of sites which will ensure sufficient representation of all the natural habitat types listed in Annex I and all the species' habitats listed in Annex II to the Directive which occur within its territory.

So far as the French national list is concerned, the Commission notes that, when the period laid down in the reasoned opinion expired on 6 January 1998, the French Republic had forwarded to it a list of 535 sites; when it brought its action before the Court, this list had increased to 672 sites; at the date of the hearing, 18 January 2001, the French Republic had forwarded in total a list of 1 030 sites.

The Commission states that it instituted the present proceedings with a view to securing a declaration that the French national list was manifestly inadequate, and that such inadequacy far exceeded the margin of discretion given to Member States. Such inadequacy is evident with regard to the situation existing when the period set in the reasoned opinion expired, since the French Republic subsequently almost doubled the number of sites proposed. That inadequacy, moreover, still persists, notwithstanding indubitable progress. The French national list, the Commission concludes, does not therefore meet the criteria set out in Article 4(1), read in conjunction with Annex III thereto.

The French Government acknowledges that, when the period set in the reasoned opinion expired, it had not forwarded all of the sites which ought to feature on the list of sites mentioned in Article 4(1), first subparagraph, of the Directive. The French Government does, however, point out that, at the date of the hearing, the French national list contained a total of 1 030 sites covering approximately 5% of French territory. The Commission, it argues, has failed to adduce any evidence capable of establishing that this list of 1 030 sites does not satisfy the obligation laid down in Article 4(1). The first stage of the procedure for the designation of SACs does not, it contends, involve the establishment of an exhaustive inventory of the sites within the territory of each Member State which host the natural habitat types and native species listed in Annexes I and II to the Directive respectively. The relevance of the national list must be judged, not on the basis of the number of sites proposed, but on the basis of the representative nature of the natural habitats and species' habitats featuring on that list, assessed particularly with regard to their degree of rarity and their distribution throughout national territory.

Although it follows from the rules governing the procedure for identifying sites eligible for designation as SACs, set out in Article 4(1), that Member States have a margin of discretion when making their site proposals, the fact none the less remains, as the Commission has noted, that they must do so in compliance with the criteria laid down by the Directive. It should be noted in this regard that, in order to produce a draft list of sites of Community importance, capable of leading to the creation of a coherent European ecological network of SACs, the Commission must have available an exhaustive list of the sites which, at national level, have an ecological interest which is relevant from the point of view of the Directive's objective of conserving natural habitats and wild fauna and flora. To that end, that list is drawn up on the basis of the criteria laid down in Annex III (Stage 1) to the Directive. Only in that way, moreover, is it possible to realise the objective, set out in the first subparagraph of Article 3(1), of maintaining or restoring the natural habitat types and the species' habitats concerned at a favourable conservation status in their natural range, which may lie across one or more frontiers inside the Community. It follows from Article 1(e) and (i), read in conjunction with Article 2(1) thereof, that the favourable conservation status of a natural habitat or a species must be assessed in relation to the entire European territory of the Member States to which the Treaty applies. It must also be recalled that the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation in that Member State as it stood at the end of the period laid down in the reasoned opinion. The Court cannot therefore take account of any subsequent changes. When the period laid down in the reasoned opinion expired on 6 January 1998, the content of the French national list sent to the Commission was manifestly inadequate, going well beyond the margin of discretion available to Member States for the purpose of drawing up the list of sites mentioned in Article 4(1), first subparagraph. In accordance with the case-law cited in the preceding paragraph of the present judgment, the lists of sites communicated to the Commission after the expiry of that period are irrelevant for purposes of the present action. It must therefore be concluded that, by failing to transmit to the

Commission, within the prescribed period, the list of sites mentioned in the first subparagraph of Article 4(1), the French Republic has failed to fulfil its obligations under that Directive.

The second plea in law

With regard to the obligation to transmit information on the sites eligible for designation as SACs, the French Government acknowledges that it did not send that information by the expiry of the period laid down in the reasoned opinion, but argues that it was quite impossible for it to meet that obligation within the time specified. It considers that the Commission's delay in drafting the format affected the entire national procedure. When the Commission notified Decision 97/266 adopting the format, the French authorities were obliged to transfer and amend all of the data already contained on a national schedule.

The Commission submits that the obligation to transmit the site information was to be met before 11 June 1995. Even if certain Member States which already had the list of proposed sites and relevant information before 11 June 1995 wished to await adoption of the format, they could, after the format was notified on 19 December 1996, rapidly have incorporated that information in the format and forwarded it to the Commission. The Commission adds that, in order to take account of the late adoption of the format, it extended the pre-litigation procedure by addressing an additional letter of formal notice to the French Republic on 3 July 1997, thus well after the date on which the format was notified. The French authorities were therefore fully in a position to meet their obligation to transmit the information on each site. When the period laid down in the reasoned opinion expired on 6 January 1998, the French Republic had not sent to the Commission the information on the sites to be proposed.

It is necessary first to point out that, even though the Commission had initially sent to the French Government a letter of formal notice on 27 March 1996, that is to say, before the format was notified, it sent to that Government a new letter of formal notice, following notification of the format, giving it a new period within which to comply with Article 4(1), second subparagraph. Next, it should be noted that, following notification of the Directive on 10 June 1992, the Member States were aware which types of information they would be required to collate for purposes of transmission within three years of that notification, that is to say, by 11 June 1995. They also knew that this information had to be provided on the basis of the format once it had been drawn up by the Commission. Article 4(1), second subparagraph, expressly states that the information to be transmitted, in a format established by the Commission, must include a map of the site, its name, location, extent and the data resulting from application of the criteria specified in Annex III (Stage 1). The period which the Commission gave to the French Government for meeting its obligation to include on the format the site information, which it should have had at its disposal prior to 11 June 1995, must therefore be regarded as reasonable. From 19 December 1996, the date on which the format was notified, to 6 January 1998, when the period laid down in the reasoned opinion expired, the French Government benefited from a period of more than one year to comply with that specific obligation. Since the French Government acknowledges that, when the period laid down in the reasoned opinion expired, it had not transmitted to the Commission, in the format, the information on the sites to be proposed, it must be held that, by failing to transmit to the Commission, within the period prescribed, the information relating to the sites on the list mentioned in the first subparagraph of Article 4(1), pursuant to the second subparagraph of Article 4(1), the French Republic has failed to fulfil its obligations under that Directive.

C-103/00, Commission v. Greece – "*Caretta caretta* on Zakinthos"

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 30 January 2002. - Commission of the European Communities v Hellenic Republic. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Directive 92/43/EEC - Conservation of natural habitats and of wild fauna and flora - Protection of species.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0103:EN:HTML

The sea turtle *Caretta caretta* only lays eggs every two or three years. In Greece, the laying season starts at the end of May and finishes at the end of August. The turtle leaves the sea at night and moves towards the driest area of the beach, where it digs a hole of 40 to 60 centimetres in which it lays an average of 120 eggs. Two months later the eggs hatch and the baby turtles then crawl onto the sand and head towards the sea. The baby turtles are very vulnerable and a large number of them die. The Commission emphasises the fact that the bay of Laganas on Zakinthos is a vital breeding region, perhaps even the most important in the Mediterranean, for the sea turtle *Caretta caretta*. Given the significance of the bay of Laganas, the Greek authorities have proposed that the region be classified as one of the sites of Community importance for the Natura 2000 network. The

Commission's principal complaint is that the Hellenic Republic has infringed its obligations under the Treaty and Article 12(1)(b) and (d), first, by failing to adopt a legislative framework which would ensure the strict protection of the sea turtle *Caretta caretta* against any deliberate disturbance during its breeding period and against any deterioration or destruction of its breeding sites and, second, by failing to take specific measures to prevent such nuisances.

Legislative provisions for the protection of the *Caretta caretta* species

According to the Commission, the Greek Government has not adopted an institutional framework within the prescribed time-limit capable of ensuring the effective long-term protection of the sea turtle *Caretta caretta*.

The Greek Government claims that by issuing a presidential decree on 22 December 1999 which classifies the land and sea regions of the bay of Laganas and the Strofada islands as a national marine park and the costal areas of the communes of Zakinthos and Laganas as a regional park, it has instituted a system of strict protection for the sea turtle *Caretta caretta*. The Greek Government submits that, over the last 20 years, measures have been progressively taken to ensure the protection of that species on the island of Zakinthos. It refers to various laws, regulations and administrative measures adopted to that end from 1980 onwards. The Decree of 1999 constitutes only the most recent measure in a process of progressive implementation of a system of strict protection for that species. According to the Greek Government, the lack of grounds for the Commission's action is also demonstrated by the nesting figures available for the sea turtle *Caretta caretta* on the bay of Laganas over the last 15 years. These figures do not show that the number of nests has decreased.

It should be observed in this regard that the Court has consistently held that the question whether there has been a failure to fulfil obligations must be examined on the basis of the position in which the Member State found itself at the end of the period laid down in the reasoned opinion and the Court cannot take account of any subsequent changes. The Decree of 1999, on which the Greek Government has based a significant part of its pleadings, was adopted after the expiry of the two-month time-limit laid down in the reasoned opinion. Consequently, it is not necessary to examine whether the system of protection for the sea turtle *Caretta caretta* provided for by that decree meets the protection requirements set out in Article 12(1)(b) and (d). As regards the other measures which, according to the Greek Government, are intended to implement an effective system of protection for that species, it must be remembered that Article 12(1)(b) and (d) require that the requisite measures be taken to establish a system of strict protection for the animal species listed in Annex IV(a) of that Directive in their natural habitats, prohibiting the deliberate disturbance of those species, particularly during the period of breeding, rearing, hibernation and migration, and the deterioration or destruction of breeding sites or resting places. First, it is undisputed that the bay of Laganas is a vital breeding region for the protected species *Caretta caretta*. Second, according to the findings of the Greek Council of State in a report in 1999 Annexed to the draft presidential decree establishing the marine park of Zakinthos, the provisions in force at that time did not ensure, to the extent necessary, the effective protection of the sea and land areas of the bay of Laganas. In particular, given the pressure and the erosion caused to the breeding beaches at Dafni, Gerakas and Kalamaki by the construction of access routes to those beaches and given the noise resulting from human activity, the Council of State recommended the prohibition not only of the opening of new access routes to those beaches, but also of the creation of infrastructure such as kiosks, tents or parking facilities. The Greek Government does not contest those matters. Third, it should be observed that during the pre-litigation period, the Greek Government particularly stressed that the adoption of a decree creating a marine park at Zakinthos would introduce a system of strict protection for the sea turtle *Caretta caretta*. In its defence, the Greek Government claimed that, in respect of that species, the Decree of 1999 met the protection objectives set out in Article 12. In its rejoinder, the Greek Government submitted, for the first time, that the requisite measures to establish a system of strict protection for that species pursuant to Article 12(1)(b) and (d) had been taken prior to 14 August 1999, the date on which the time-limit set by the Commission expired. However, in the oral hearing, the Greek Government admitted that the Decree of 1999 had established a system creating stricter protection than had been afforded by the system of protection previously in force. It should also be observed that, when asked by the Court to identify, and submit the wording of, the specific provisions in force in their legal system on 14 August 1999 which it believed met the requirements laid down by Article 12(1)(b) and (d), the Greek Government merely listed a series of laws, regulations and administrative measures without referring to any specific provisions capable of meeting those requirements. In the light of the foregoing, it must be held that the Greek Government did not adopt a legal framework within the prescribed time-limit which was capable of ensuring strict protection for the sea turtle *Caretta caretta* against any deliberate disturbance during the breeding period and against any deterioration or destruction of its breeding sites. Consequently, the Commission's application must be granted on this point. The fact that it does not appear that the number of nests of that species has decreased over the last 15 years does not, of itself, call this finding into question.

Specific measures for the protection of the *Caretta caretta* species

The Commission points out that, during a visit to the breeding beaches of the sea turtle *Caretta caretta* on the island of Zakinthos at the end of August 1999, its officials reported inter alia the use of mopeds on the sand beach to the east of Laganas, the presence of pedalos and small boats in the sea around Gerakas and Dafni and the presence of illegal buildings on the beach at Dafni.

The Greek Government does not dispute the accuracy of those findings.

It is undisputed that the use of mopeds on a beach used for breeding by the *Caretta caretta* turtle is, particularly owing to the noise pollution, liable to disturb that species during the laying period, the incubation period and the hatching of the eggs, as well as during the baby turtles' migration to the sea. It is also established that the presence of small boats near the breeding beaches constitutes a source of danger to the life and physical well-being of the turtles. It is apparent from the documents before the Court that at the time the facts were ascertained by the Commission's officials, the use of mopeds on the breeding beaches was prohibited and notices indicating the presence of turtle nests on the beaches had been erected. As regards the sea area around Gerakas and Dafni, it had been classified as an absolute protection area and special notices had been erected there. It follows that the use of mopeds on the sand beach to the east of Laganas and the presence of pedalos and small boats in the sea area around Gerakas and Dafni constitute the deliberate disturbance of the species in question during its breeding period for the purposes of Article 12(1)(b). Moreover, the acts were not isolated occurrences. As regards the use of mopeds on the breeding beaches, this is clear from the Greek Government's assertion that nocturnal supervision of the eastern part of beach at Laganas was, at the material time, particularly difficult to ensure owing to the length of the beach, the high number of access points and the low number of supervisors. As far as the presence of small boats in the relevant sea area is concerned, it should be noted that these were observed on two visits to Zakinthos by Commission officials, as stated at paragraphs 8 and 13 of this judgment. Finally, there is no doubt that the presence of buildings on a breeding beach such as the one at Dafni is liable to lead to the deterioration or destruction of the breeding site within the meaning of Article 12(1)(d). It must, therefore, be held that the Hellenic Republic did not take, within the prescribed time-limit, all the requisite specific measures to prevent the deliberate disturbance of the sea turtle *Caretta caretta* during its breeding period and the deterioration or destruction of its breeding sites. Consequently, the Commission's application must also be granted on this point. In the light of the foregoing, the Court finds that by failing to take, within the prescribed time-limit, the requisite measures to establish and implement an effective system of strict protection for the sea turtle *Caretta caretta* on Zakinthos so as to avoid any disturbance of the species during its breeding period and any activity which might bring about deterioration or destruction of its breeding sites, the Hellenic Republic has failed to fulfil its obligations under Article 12(1)(b) and (d).

C-117/00, Commission v. Ireland – "Owenduff-Nephin Beg Complex"

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 13 June 2002. - Commission of the European Communities v Ireland. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0117:EN:HTML

The plea of infringement of Article 3 of the Birds Directive

The Commission states that the habitat of the Red Grouse is hill land and bog and that its diet consists principally in common heather, on which it also relies for building its nests and for protection from predators. The range of the Red Grouse is, therefore, limited in Ireland to areas of bog and moorland where heather is plentiful. However, heather is a species of plant that is particularly vulnerable to overgrazing and in Ireland it is under serious threat from overgrazing. The Commission cites in this connection various studies which show that there has recently been a very marked decline in that Member State in Red Grouse populations and a significant reduction in the areas where the species is found, including its mating grounds. As far as declining populations are concerned, the Commission refers to a 1993 report of the Irish Wildbird Conservancy. As regards the contraction of its range, the Commission refers to two atlases of breeding birds in Great Britain and Ireland. Furthermore, the species' breeding range still lies to a significant extent within areas designated by the Irish authorities as degraded. According to the Commission, Ireland has thus failed to fulfil its duty to safeguard a sufficient diversity and area of habitats for the Red Grouse.

The Irish Government maintains that the Commission has failed to establish that the facts of which it complains had the effect, whether jointly or separately, of reducing the habitat of the Red Grouse to such a degree that it is no longer sufficient for its conservation. The Irish Government states that the Red Grouse, as a subspecies of the Willow Grouse, belongs to a species that is widespread and not under threat. As regards the two atlases to which the Commission refers and which relate to the periods 1968 to 1972 and 1988 to 1991 respectively, the difference in methods used to prepare those atlases renders any comparison of the figures and any conclusions drawn therefrom unreliable for the purpose of establishing a decline in the numbers of Red Grouse or a contraction of its range. The Irish Government also disputes that areas of heathland necessary to the Red Grouse are under serious threat from overgrazing, although it acknowledges that overgrazing has had a negative effect on the numbers of Red Grouse and on the extent of the species' habitat.

Article 3 of the Birds Directive requires Member States to take the requisite measures to preserve, maintain or re-establish a sufficient diversity and area of habitats for all the species of birds covered by the Directive. The case-law of the Court of Justice shows that the obligations on Member States arising under Article 3 therefore exist before any reduction is observed in the number of birds or any risk of a protected species becoming extinct has materialised. The report prepared in 1993 by the Irish Wildbird Conservancy, a non-governmental organisation dedicated to the protection of birds in Ireland, identified the Red Grouse as one of the country's 12 most endangered breeding birds and indicated that the numbers of Red Grouse had diminished by more than 50% over the last 20 years. Moreover, comparison of the two scientific works, The Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland: 1968-1972 and The New Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland: 1988-1991, produced by D.W. Gibbons, J.B. Reid and R.A. Chapman, reveals a significant contraction in the range in which the species is present and in which the species breeds. It is important to emphasise in this connection that, whilst, in the second atlas, the authors discuss and acknowledge the need for caution in comparing data, they note that despite these difficulties, the change maps do reflect the real underlying distributional changes [of the species]. It is not in dispute that the breeding range of the Red Grouse, which is given a full entry in Annex II/1 to the Birds Directive, coincides, to a large extent, with the areas designated by the Irish Heritage Council as having been degraded by overgrazing. It should also be borne in mind that, in its letter of 1 September 1998, Ireland acknowledged that, in general terms, it was reasonable to conclude that Red Grouse populations had been affected by the consequences of overgrazing on their habitats. In the same letter, Ireland stated that the Red Grouse is dependent on common heather, which is the predominant plant species on many Irish heaths, raised bogs and uplands, and that it would be designating a very large area of those types of habitat, probably in excess of 250 000 hectares, as special areas of conservation within the meaning of the Habitats Directive, and that this would provide mechanisms to control the overgrazing. Moreover, according to the Action Plan for Ireland's 12 most threatened breeding bird species prepared in 1995 by the Irish Wildbird Conservancy, it is essential that pasturelands be properly managed as part of the priority actions which consist, initially, in halting the decline in Red Grouse populations and in their areas of distribution and, subsequently, in repopulating the areas of distribution abandoned since the time of the first atlas, mentioned in paragraph 17 of the present judgment. In light of the foregoing, it must be held that Ireland has not taken all the measures necessary to safeguard a sufficient diversity and area of habitats for the Red Grouse for the purposes of Article 3 of the Birds Directive. Consequently, the Commission's action must, on this point, be upheld.

The plea alleging infringement of the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive and Article 6(2) of the Habitats Directive

The Commission maintains that Ireland has failed to take the necessary measures to prevent the blanket bog of the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA from being damaged by overgrazing. In particular, the Rural Environmental Protection Scheme (REPS) adopted by the Irish authorities has been, and still is, inadequate to combat the problem of overgrazing both generally and within the Owenduff-Nephin Beg Complex. The Commission nevertheless recognises the potential of the REPS, following its revision in 1998, effectively to deal with overgrazing of commonages, provided that commonage framework plans are established, implemented and monitored. The Commission argues that the general reduction of 30% in the mountain sheep quota decided upon during the winter of 1998/1999 is inadequate, if consideration is given to all of the areas affected by overgrazing.

Whilst it acknowledges that there has been an increasing problem of overgrazing in the Owenduff-Nephin Beg Complex, the Irish Government contends that the Commission has produced insufficient evidence to establish that Ireland has failed to fulfil its obligations under Article 6(2) of the Habitats Directive and the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive. It points out first of all that, since 1996, farmers participating in the REPS have had to comply with grazing strategies for commonages. Next, it refers to the conditions for the conservation of blanket bogs, heaths and upland grasslands designated as National Heritage Areas under the REPS as in force from 1 January 1999. Furthermore, Ireland purchased 10 000 of the 25 255 hectares of land in the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA and has granted licences for only six cattle and 150 sheep on this land. In 2000

Ireland adopted a framework plan for the other commonages in the SPA. The remaining 5 000 hectares in the Complex are not in commonage and are unaffected by the problem of overgrazing. In addition, the Irish Government states that the Commission approved, by decision of 6 August 1998 taken pursuant to Council Regulation (EEC) No 2078/92 of 30 June 1992 on agricultural production methods compatible with the requirements of the protection of the environment and the maintenance of the countryside (OJ 1992 L 215, p. 85), amendments to the REPS notified to the Commission in or after June 1997. Lastly, the Irish Government points out that implementation of the Conservation Management Plan for the Owenduff-Nephin Beg Complex has been delayed by the need to engage in detailed public consultations with the persons affected. First of all, it should be recalled that, according to settled case-law, the question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation prevailing in that State at the end of the period laid down in the reasoned opinion. Thus, in the present case, measures adopted by Ireland after 8 June 1998 cannot be taken into account. Secondly, it is important to note that it is undisputed that the Owenduff-Nephin Beg Complex has been classified as an SPA since October 1996. In so far as concerns land classified as an SPA, Article 7 of the Habitats Directive provides that the obligations arising under the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive are replaced, inter alia, by the obligations arising under Article 6(2) of the Habitats Directive as from the date of implementation of the Habitats Directive or the date of classification under the Birds Directive, where the latter date is later. It follows that, in the present case, Article 6(2) of the Habitats Directive, rather than the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive, has applied to the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA since October 1996. That being so, the Commission's plea must be dismissed in so far as it is based on infringement of the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive and the Court must confine itself to considering whether there has been an infringement of Article 6(2) of the Habitats Directive. Article 6(2) of the Habitats Directive, like the first sentence of Article 4(4) of the Birds Directive, requires Member States to take appropriate steps to avoid, inter alia, deterioration of habitats in the SPAs classified pursuant to Article 4(1). Whilst the Commission pursues no claim of infringement against Ireland in relation to the 10 000 hectares in State ownership and upon which grazing will now be very light, it is clear from the documents before the Court that other parts of the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA have been seriously damaged. The Conservation Plan for this SPA, completed on 22 August 2000 by Dúchas, the heritage service of the Department of Arts, Heritage, Gaeltacht and the Islands, states that some blanket bog and heath areas within the site are heavily eroded caused by the excessive numbers of sheep. In places there is mobile peat with associated haggs and gullies that have eroded to the underlying bedrock. On the higher ground, the heath is severely degraded due to the grazing pressure on ericaceous (heath) species. In the recent past large tracts of the peatland system adjacent to the site have been planted with conifers, resulting in the destruction of vast tracts of both lowland and upland blanket bog. In their correspondence with the Commission preceding the issue of the Commission's reasoned opinion the Irish authorities had already recognised that the Owenduff-Nephin Beg Complex was heavily stocked with sheep which were penetrating into the uninhabited valleys and mountain slopes. They had also acknowledged that damage caused by overgrazing was particularly severe on the slopes west of Lough Feeagh and that this had contributed to the recent decline in the numbers of Greenland White-fronted Geese which feed there. According to the Conservation Plan mentioned in paragraph 28 of the present judgment, it will be necessary to keep grazing at a sustainable level in order to achieve objectives such as the maintenance and, where possible, the enhancement of the ecological value of both the priority habitat of the Owenduff-Nephin Beg Complex, that is to say blanket bog, and other habitats characteristic of the site and the maintenance and, where possible, increase of populations of birds mentioned in Annex I to the Birds Directive which frequent the site, including in particular the Greenland White-fronted Goose and the Golden Plover, species which provided justification for the classification of the site as an SPA. Overgrazing by sheep is in fact causing severe damage in places and is the greatest single threat to the site. Furthermore, the Irish Government itself recognises in its rejoinder that it is necessary for the Irish authorities not only to take measures to stabilise the problem of overgrazing, but also to ensure that damaged habitats are allowed to recover. The Irish Government indicates that implementation of the Conservation Management Plan for the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA, of the framework plans for the commonages situated in the SPA and of individual farm management plans will achieve this end. It follows from the foregoing that Ireland has not adopted the measures needed to prevent deterioration, in the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA, of the habitats of the species for which the SPA was designated. Consequently, Ireland has failed to fulfil its obligations under Article 6(2) of the Habitats Directive and it follows that the Commission's action must be upheld on this point also, subject to the limitation mentioned in paragraph 25 of the present judgment. It must, therefore, be held that, by failing to take the measures necessary to safeguard a sufficient diversity and area of habitats for the Red Grouse and by failing to take appropriate steps to avoid, in the Owenduff-Nephin Beg Complex SPA, the deterioration of the habitats of the species for which the SPA was designated, Ireland has failed to fulfil its obligations under Article 3 of the Birds Directive and Article 6(2) of the Habitats Directive.

C-415/01, Commission v. Belgium

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 27 February 2003. - Commission of the European Communities v Kingdom of Belgium. - Failure by a Member State to fulfil its obligations - Conservation of wild birds - Special protection areas.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0415:EN:HTML

The alleged lack of a system of protection of SPAs

The Commission points out the lack of any provision applying to the Région flamande which automatically links the classification of a site as an SPA to the application of the system of protection and conservation provided for by Community law in that respect.

The Belgian Government observes that there already exist, in the Région flamande, certain general and sectorial protection measures which affect SPAs, it recognises, on the other hand, that no provision applying to that region provides that the classification of a site as an SPA is automatically accompanied by the application to that site of the system of protection established by the Directive on birds.

It must be borne in mind that, according to the Court's case-law, Article 4(1) and (2) on birds requires the Member States to provide SPAs with a legal protection regime that is capable, in particular, of ensuring both the survival and reproduction of the bird species listed in Annex I to the Directive and the breeding, moulting and wintering of migratory species not listed in that Annex which are regular visitors. Since Article 7 on habitats provides that the obligations which arise, among others, under Article 6(2) of that Directive are to replace those arising under the first sentence of Article 4(4) on birds in respect of SPAs, the legal status of protection of those areas must also guarantee the avoidance therein of the deterioration of natural habitats and the habitats of species as well as significant disturbance of the species for which those areas have been designated. The absence of any provision applying to the Région flamande linking the classification of a site as an SPA to the application of a status of protection such as that described in paragraphs 15 and 16 of this judgment undermines the objective of special protection for wild bird life set out in Article 4 on birds.

The alleged unenforceability as against third parties of the demarcation of SPAs

The Commission claims that the Directive on birds has not been properly transposed on the ground that the maps demarcating the SPAs in the Région flamande do not have binding force with regard to third parties and cannot, therefore, be relied upon as against them. In Belgian law, measures adopted by the regional authorities must be published in the Moniteur belge in order to have binding force. Only such publication creates, as regards citizens, an irrebuttable presumption of their awareness of the measures adopted and ensures, thereby, that they are enforceable against third parties. The maps demarcating the SPAs in the Région flamande have not been published in the Moniteur belge. They have simply been lodged in municipal offices to enable the population to become acquainted with them.

The Kingdom of Belgium submits that the question of the binding force of the maps demarcating the SPAs is a matter for the domestic law of the Member States. They enjoy a broad discretion in determining the manner in which they ensure the binding force of measures transposing Directives. The fact that, under Belgian law, publication in the Moniteur belge is the general rule does not prevent, in particular cases, the possibility of choosing another method of publication, on condition that all citizens may effectively become acquainted with the legislation in question. The Cour de cassation (Court of Cassation, Belgium) has accepted that principle concerning publication of regional and area plans in the context of town and country planning. The Belgian Government maintains that the deposit at the relevant municipal offices of the maps on which the SPAs are demarcated, as prescribed by Article 3 of the Arrêté de l'exécutif flamand (Order of the Flemish Executive) of 17 October 1988 on the designation of special protection zones for the purposes of Article 4 on birds (Moniteur belge of 29 October 1988), constitutes, in this case, a sufficient method of publication, given that those concerned have a real possibility of becoming acquainted with those maps. Nevertheless, an amendment of the Décret de la Communauté flamande (Decree of the Flemish Community) of 21 October 1997 concerning nature conservation and the natural environment (Moniteur belge of 10 January 1998), is being prepared in order for the maps demarcating the SPAs to be published in the Moniteur belge.

It is important to recall that, according to consistent case-law, the provisions of Directives must be implemented with unquestionable binding force, and the specificity, precision and clarity necessary to satisfy the requirements of legal certainty. The principle of legal certainty requires appropriate publicity for the national measures adopted pursuant to Community rules in such a way as to enable the persons concerned by such measures to

ascertain the scope of their rights and obligations in the particular area governed by Community law. With regard to maps demarcating SPAs, they must be invested with unquestionable binding force. If not, the boundaries of SPAs could be challenged at any time. Also, there would be a risk that the objective of protection under Article 4 on birds would not be fully attained. In the reply to the reasoned opinion, it is admitted that, in principle, only publication of a measure in the Moniteur belge ensures an irrebuttable presumption of awareness of that measure by third parties. The fact that the Cour de cassation has accepted, in the context of town and country planning, the binding nature of regional and area plans, although they have been published otherwise than in the Moniteur belge, does not, in this case, show that the same applies to maps demarcating SPAs in the Région flamande, which, according to the amendment referred to in paragraph 20 of this judgment, will in any case have to be published in the Moniteur belge. Even assuming that a rebuttable presumption of awareness of a measure could, as maintained in the reply to the reasoned opinion, arise from a method of publication other than entire publication in the Moniteur belge, it must be pointed out that maps demarcating SPAs with the benefit of such a presumption do not appear to have unquestionable binding force.

C-127/02 (reference for a preliminary ruling) – "Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging"

Judgment of the Court (Grand Chamber) of 7 September 2004. - Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. - Reference for a preliminary ruling: Raad van State - Netherlands. - Directive 92/43/EEC -Conservation of natural habitats and of wild flora and fauna - Concept of "plan' or "project' - Assessment of the implications of certain plans or projects for the protected site.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0127:EN:HTML

The reference for a preliminary ruling concerns the interpretation of Article 6 of the Habitats Directive was made in proceedings between the National association for conservation of the Waddenzee ('the Waddenvereniging') and the Netherlands association for the protection of birds ('the Vogelbeschermingsvereniging') on the one hand and the Secretary of State for agriculture, nature conservation and fisheries ('the Secretary of State') on the other in respect of licences which the latter issued to the Cooperative producers' association of Netherlands cockle fisheries ('the PO Kokkelvisserij') for the mechanical fishing of cockles in the special protection area (SPA) of the Waddenzee, classified within the meaning of Article 4 of the Birds Directive.

By decisions of 1 July 1999 and 7 July 2000 (the decisions at issue in the main action'), the Secretary of State issued licences to PO Kokkelvisserij, subject to certain conditions, to engage in mechanical cockle fishing in the Waddenzee SPA during the periods from 16 August to 25 November 1999 and 14 August to 30 November 2000 respectively. The Waddenvereniging and the Vogelbeschermingsvereniging challenged those decisions before the Secretary of State, who, by decisions of 23 December 1999 and 19 February 2001, held that the complaints made against the decisions at issue in the main action were not founded and rejected the applications against them. Those nature protection associations brought an action against those rejections before the Council of State. They claimed in essence that cockle fishing, as authorised by the decisions at issue in the main action, causes permanent damage to the geomorphology, flora and fauna of the Waddenzee's seabed. They also submitted that such fishing reduces the food stocks of birds which feed on shellfish, causing a decline in their populations, in particular for oystercatchers and eider ducks. The Waddenvereniging and the Vogelbeschermingsvereniging also claimed that those decisions were contrary to the Habitats and Birds Directives. As regards the correct transposition of Article 6(2) to 6(4) of the Habitats Directive into Netherlands law, the Council of State states that Article 12 of the Natuurbeschermingswet, although not expressly intended to implement the obligations laid down in Article 6(2) of the Habitats Directive, may be interpreted in a manner consistent with that provision. Similarly, the Natuurbeschermingswet does not contain rules which implement Article 6(3) and (4) of that Directive. Nor are there generally binding rules intended to implement the provisions of those two paragraphs which are otherwise applicable to the Waddenzee. The national court also states that according to the Waddenvereniging and the Vogelbeschermingsvereniging, in view of the expansion of cockle fishing in the Waddenzee SPA, there is a plan or project' which should be subject to appropriate assessment' in accordance with Article 6(3) of the Habitats Directive whereas the Secretary of State contends that the activity in question, inasmuch as it has been carried on for many years without any intensification, falls within Article 6(2) of that Directive. As regards the relationship between Article 6(2) and 6(3) of the Habitats Directive, the Waddenvereniging and the Vogelbeschermingsvereniging submit that although the activity for which licences were granted must be described as a plan' or project' within the meaning of Article 6(3), it must nevertheless be examined in the light of Article 6(2). It is therefore appropriate to consider whether Article 6(3) must be

regarded as a specific application of the rules in Article 6(2), so that those two paragraphs must be applied cumulatively, or as a provision with a separate, independent purpose, so that Article 6(2) relates to existing use while Article 6(3) applies to new plans or projects. The Council of State asks under what conditions an appropriate assessment' of the effect of the plan or project on the site concerned must be carried out. In addition, it asks what the criteria are on the basis of which it must be determined whether appropriate steps' or an appropriate assessment' are concerned, also in the light of the requirement laid down in Article 6(3) of the Habitats Directive for the competent authorities to agree to a plan or project only after having ascertained that it will not adversely affect the integrity of the site concerned. Finally, the national court considers it relevant to know whether Article 6(2) and (3) of the Habitats Directive has direct effect. In those circumstances, the Council of State decided to stay the proceedings and to refer the following questions to the Court of Justice for a preliminary ruling:

1. (a) Are the words plan or project in Article 6(3) of the Habitats Directive to be interpreted as also covering an activity which has already been carried on for many years but for which an authorisation is in principle granted each year for a limited period, with a fresh assessment being carried out on each occasion as to whether, and if so in which sections of the area, the activity may be carried on?

(b) If the answer to Question 1(a) is in the negative, must the relevant activity be regarded as a plan or project if the intensity of this activity has increased over the years or an increase in it is made possible by the authorisations?

2. (a) If it follows from the answer to Question 1 that there is a plan or project within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive, is Article 6(3) of the Habitats Directive to be regarded as a special application of the rules in Article 6(2) or as a provision with a separate, independent purpose in the sense that, for example:

(i) Article 6(2) relates to existing use and Article 6(3) to new plans or projects, or

(ii) Article 6(2) relates to management measures and Article 6(3) to other decisions, or

(iii) Article 6(3) relates to plans or projects and Article 6(2) to other activities?

(b) If Article 6(3) of the Habitats Directive is to be regarded as a special application of the rules in Article 6(2), can the two subparagraphs be applicable cumulatively?

3. (a) Is Article 6(3) of the Habitats Directive to be interpreted as meaning that there is a plan or project once a particular activity is likely to have an effect on the site concerned (and an appropriate assessment must then be carried out to ascertain whether or not the effect is significant) or does this provision mean that an appropriate assessment has to be carried out only where there is a (sufficient) likelihood that a plan or project will have a significant effect?

(b) On the basis of which criteria must it be determined whether or not a plan or project within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive not directly connected with or necessary to the management of the site is likely to have a significant effect thereon, either individually or in combination with other plans or projects?

4. (a) When Article 6(3) of the Habitats Directive is applied, on the basis of which criteria must it be determined whether or not there are appropriate steps within the meaning of Article 6(2) or an appropriate assessment, within the meaning of Article 6(3), in connection with the certainty required before agreeing to a plan or project?

(b) Do the terms appropriate steps or appropriate assessment have independent meaning or, in assessing these terms, is account also to be taken of Article 174(2) EC and in particular the precautionary principle referred to therein?

(c) If account must be taken of the precautionary principle referred to in Article 174(2) EC, does that mean that a particular activity, such as the cockle fishing in question, can be authorised where there is no obvious doubt as to the absence of a possible significant effect or is that permissible only where there is no doubt as to the absence of such an effect or where the absence can be ascertained?

5. Do Article 6(2) or Article 6(3) of the Habitats Directive have direct effect in the sense that individuals may rely on them in national courts and those courts must provide the protection afforded to individuals by the direct effect of Community law, as was held inter alia in Case C-312/93 Peterbroeck?'

First question

Question 1(a)

By Question 1(a), the national court in essence asks whether mechanical cockle fishing which has been carried on for many years but for which a licence is granted annually for a limited period, with each licence entailing a

new assessment both of the possibility of carrying on that activity and of the site where it may take place, falls within the concept of plan' or project' within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive.

The 10th recital in the preamble to the Habitats Directive states that an appropriate assessment must be made of any plan or programme likely to have a significant effect on the conservation objectives of a site which has been designated or is designated in future'. That recital finds expression in Article 6(3), which provides inter alia that a plan or project likely to have a significant effect on the site concerned cannot be authorised without a prior assessment of its effects. The Habitats Directive does not define the terms plan' and project'. By contrast, Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment, the sixth recital in the preamble to which states that development consent for projects which are likely to have significant effects on the environment should be granted only after prior assessment of the likely significant environmental effects of these projects has been carried out, defines project' as follows in Article 1(2):

- the execution of construction works or of other installations or schemes,

- other interventions in the natural surroundings and landscape including those involving the extraction of mineral resources.'

An activity such as mechanical cockle fishing is within the concept of project' as defined in the second indent of Article 1(2) of Directive 85/337. Such a definition of project' is relevant to defining the concept of plan or project as provided for in the Habitats Directive, which, as is clear from the foregoing, seeks, as does Directive 85/337, to prevent activities which are likely to damage the environment from being authorised without prior assessment of their impact on the environment. Therefore, an activity such as mechanical cockle fishing is covered by the concept of plan or project set out in Article 6(3) of the Habitats Directive. The fact that the activity has been carried on periodically for several years on the site concerned and that a licence has to be obtained for it every year, each new issuance of which requires an assessment both of the possibility of carrying on that activity and of the site where it may be carried on, does not in itself constitute an obstacle to considering it, at the time of each application, as a distinct plan or project within the meaning of the Habitats Directive.

The answer to Question 1(a) must therefore be that mechanical cockle fishing which has been carried on for many years but for which a licence is granted annually for a limited period, with each licence entailing a new assessment both of the possibility of carrying on that activity and of the site where it may be carried on, falls within the concept of plan' or project' within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive.

Question 1(b)

In the light of the reply to Question 1(a), there is no need to reply to Question 1(b).

Second question

By its second question, the national court in essence asks what the relationship is between Article 6(2) and Article 6(3) of the Habitats Directive.

It should be recalled that Article 6(2) of the Habitats Directive, in conjunction with Article 7 thereof, requires Member States to take appropriate steps to avoid, in SPAs, the deterioration of habitats and significant disturbance of the species for which the areas have been designated. Article 6(3) of the Habitats Directive provides that the competent national authorities are to authorise a plan or project not directly connected with or necessary to the management of the site but likely to have a significant effect thereon only after having ascertained, by means of an appropriate assessment of the implications of that plan or project for the site, that it will not adversely affect the integrity of the site. That provision thus establishes a procedure intended to ensure, by means of a preliminary examination, that a plan or project which is not directly connected with or necessary to the management of the site concerned but likely to have a significant effect on it is authorised only to the extent that it will not adversely affect the integrity of that site. The fact that a plan or project has been authorised according to the procedure laid down in Article 6(3) of the Habitats Directive renders superfluous, as regards the action to be taken on the protected site under the plan or project, a concomitant application of the rule of general protection laid down in Article 6(2). Authorisation of a plan or project granted in accordance with Article 6(3) of the Habitats Directive necessarily assumes that it is considered not likely adversely to affect the integrity of the site concerned and, consequently, not likely to give rise to deterioration or significant disturbances within the meaning of Article 6(2). Nevertheless, it cannot be precluded that such a plan or project subsequently proves likely to give rise to such deterioration or disturbance, even where the competent national authorities cannot be held responsible for any error. Under those conditions, application of Article 6(2) of the Habitats Directive makes it possible to satisfy the essential objective of the preservation and protection of the quality of the

environment, including the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, as stated in the first recital in the preamble to that Directive.

The answer to the second question must therefore be that Article 6(3) of the Habitats Directive establishes a procedure intended to ensure, by means of a preliminary examination, that a plan or project which is not directly connected with or necessary to the management of the site concerned but likely to have a significant effect on it is authorised only to the extent that it will not adversely affect the integrity of that site, while Article 6(2) of the Habitats Directive establishes an obligation of general protection consisting in avoiding deterioration and disturbances which could have significant effects in the light of the Directive's objectives, and cannot be applicable concomitantly with Article 6(3).

Third question

Question 3(a)

According to the first sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive, any plan or project not directly connected with or necessary to the management of the site but likely to have a significant effect thereon, either individually or in combination with other plans or projects, is to be subject to appropriate assessment of its implications for the site in view of the site's conservation objectives. The requirement for an appropriate assessment of the implications of a plan or project is thus conditional on its being likely to have a significant effect on the site. Therefore, the triggering of the environmental protection mechanism provided for in Article 6(3) of the Habitats Directive does not presume - as is, moreover, clear from the guidelines for interpreting that Article drawn up by the Commission, entitled Managing Natura 2000 Sites: The provisions of Article 6 of the Habitats Directive (92/43/EEC)' - that the plan or project considered definitely has significant effects on the site concerned but follows from the mere probability that such an effect attaches to that plan or project. As regards Article 2(1) of Directive 85/337, the text of which, essentially similar to Article 6(3) of the Habitats Directive, provides that Member States shall adopt all measures necessary to ensure that, before consent is given, projects likely to have significant effects on the environment ... are made subject to an assessment with regard to their effects', the Court has held that these are projects which are likely to have significant effects on the environment. It follows that the first sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive subordinates the requirement for an appropriate assessment of the implications of a plan or project to the condition that there be a probability or a risk that the latter will have significant effects on the site concerned. In the light, in particular, of the precautionary principle, which is one of the foundations of the high level of protection pursued by Community policy on the environment, in accordance with the first subparagraph of Article 174(2) EC, and by reference to which the Habitats Directive must be interpreted, such a risk exists if it cannot be excluded on the basis of objective information that the plan or project will have significant effects on the site concerned. Such an interpretation of the condition to which the assessment of the implications of a plan or project for a specific site is subject, which implies that in case of doubt as to the absence of significant effects such an assessment must be carried out, makes it possible to ensure effectively that plans or projects which adversely affect the integrity of the site concerned are not authorised, and thereby contributes to achieving, in accordance with the third recital in the preamble to the Habitats Directive and Article 2(1) thereof, its main aim, namely, ensuring biodiversity through the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora.

In the light of the foregoing, the answer to Question 3(a) must be that the first sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive must be interpreted as meaning that any plan or project not directly connected with or necessary to the management of the site is to be subject to an appropriate assessment of its implications for the site in view of the site's conservation objectives if it cannot be excluded, on the basis of objective information, that it will have a significant effect on that site, either individually or in combination with other plans or projects.

Question 3(b)

As is clear from the first sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive in conjunction with the 10th recital in its preamble, the significant nature of the effect on a site of a plan or project not directly connected with or necessary to the management of the site is linked to the site's conservation objectives. So, where such a plan or project has an effect on that site but is not likely to undermine its conservation objectives, it cannot be considered likely to have a significant effect on the site concerned. Conversely, where such a plan or project is likely to undermine the conservation objectives of the site concerned, it must necessarily be considered likely to have a significant effect on the site. As the Commission in essence maintains, in assessing the potential effects of a plan or project, their significance must be established in the light, inter alia, of the characteristics and specific environmental conditions of the site concerned by that plan or project.

The answer to Question 3(b) must therefore be that, pursuant to the first sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive, where a plan or project not directly connected with or necessary to the management of a site is likely

to undermine the site's conservation objectives, it must be considered likely to have a significant effect on that site. The assessment of that risk must be made in the light inter alia of the characteristics and specific environmental conditions of the site concerned by such a plan or project.

Fourth question

By Questions 4(a) to 4(c), the national court in essence asks the Court to clarify the concepts of appropriate steps' within the meaning of Article 6(2) of the Habitats Directive and appropriate assessment' within the meaning of Article 6(3) thereof and the conditions under which an activity such as mechanical cockle fishing may be authorised.

In the light of the context of the main action, as well as the foregoing observations, and in particular the answers to the first two questions, there is no need, as stated in point 116 of the Advocate General's Opinion, to answer the fourth question as regards Article 6(2) of the Habitats Directive. As regards the concept of appropriate assessment' within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive, it must be pointed out that the provision does not define any particular method for carrying out such an assessment. None the less, according to the wording of that provision, an appropriate assessment of the implications for the site concerned of the plan or project must precede its approval and take into account the cumulative effects which result from the combination of that plan or project with other plans or projects in view of the site's conservation objectives. Such an assessment therefore implies that all the aspects of the plan or project which can, either individually or in combination with other plans or projects, affect those objectives must be identified in the light of the best scientific knowledge in the field. Those objectives may, as is clear from Articles 3 and 4 of the Habitats Directive, in particular Article 4(4), be established on the basis, inter alia, of the importance of the sites for the maintenance or restoration at a favourable conservation status of a natural habitat type in Annex I to that Directive or a species in Annex II thereto and for the coherence of Natura 2000, and of the threats of degradation or destruction to which they are exposed. As regards the conditions under which an activity such as mechanical cockle fishing may be authorised, given Article 6(3) of the Habitats Directive and the answer to the first question, it lies with the competent national authorities, in the light of the conclusions of the assessment of the implications of a plan or project for the site concerned, to approve the plan or project only after having made sure that it will not adversely affect the integrity of that site. It is therefore apparent that the plan or project in question may be granted authorisation only on the condition that the competent national authorities are convinced that it will not adversely affect the integrity of the site concerned. So, where doubt remains as to the absence of adverse effects on the integrity of the site linked to the plan or project being considered, the competent authority will have to refuse authorisation. In this respect, it is clear that the authorisation criterion laid down in the second sentence of Article 6(3) of the Habitats Directive integrates the precautionary principle and makes it possible effectively to prevent adverse effects on the integrity of protected sites as the result of the plans or projects being considered. A less stringent authorisation criterion than that in question could not as effectively ensure the fulfilment of the objective of site protection intended under that provision. Therefore, pursuant to Article 6(3) of the Habitats Directive, the competent national authorities, taking account of the conclusions of the appropriate assessment of the implications of mechanical cockle fishing for the site concerned, in the light of the site's conservation objectives, are to authorise such activity only if they have made certain that it will not adversely affect the integrity of that site. That is the case where no reasonable scientific doubt remains as to the absence of such effects. Otherwise, mechanical cockle fishing could, where appropriate, be authorised under Article 6(4) of the Habitats Directive, provided that the conditions set out therein are satisfied.

In view of the foregoing, the answer to the fourth question must be that, under Article 6(3) of the Habitats Directive, an appropriate assessment of the implications for the site concerned of the plan or project implies that, prior to its approval, all the aspects of the plan or project which can, by themselves or in combination with other plans or projects, affect the site's conservation objectives must be identified in the light of the best scientific knowledge in the field. The competent national authorities, taking account of the appropriate assessment of the implications of mechanical cockle fishing for the site concerned in the light of the site's conservation objectives, are to authorise such an activity only if they have made certain that it will not adversely affect the integrity of that site. That is the case where no reasonable scientific doubt remains as to the absence of such effects.

Fifth question

In the light of the finding in paragraph 51 above, it is not necessary to consider the fifth question in so far as it relates to Article 6(2) of the Habitats Directive. It is therefore appropriate to consider that question only in so far as it concerns Article 6(3) of the Habitats Directive.

By its fifth question, the national court asks in essence whether, when a national court is called on to ascertain the lawfulness of an authorisation for a plan or project within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive, it may examine whether the limits of discretion of the competent national authorities laid down by that provision have been complied with even though it has not been transposed into the legal order of the Member State concerned despite the expiry of the time-limit laid down for that purpose.

It should be recalled that the obligation of a Member State to take all the measures necessary to achieve the result prescribed by a directive is a binding obligation imposed by the third paragraph of Article 249 EC and by the Directive itself. That duty to take all appropriate measures, whether general or particular, is binding on all the authorities of Member States including, for matters within their jurisdiction, the courts. As regards the right of an individual to rely on a directive and of the national court to take it into consideration, it would be incompatible with the binding effect attributed to a directive by Article 249 EC to exclude, in principle, the possibility that the obligation which it imposes may be relied on by those concerned. In particular, where the Community authorities have, by Directive, imposed on Member States the obligation to pursue a particular course of conduct, the effectiveness of such an act would be weakened if individuals were prevented from relying on it before their national courts, and if the latter were prevented from taking it into consideration as an element of Community law in order to rule whether the national legislature, in exercising the choice open to it as to the form and methods for implementation, has kept within the limits of its discretion set by the Directive. That also applies to ascertaining whether, failing transposition into national law of the relevant provision of the Directive concerned, the national authority which has adopted the contested measure has kept within the limits of its discretion set by that provision. More particularly, as regards the limits of discretion set by Article 6(3) of the Habitats Directive, it follows from that provision that in a case such as that in the main action, the competent national authorities, taking account of the conclusions of the appropriate assessment of the implications of mechanical cockle fishing for the site concerned in the light of the site's conservation objectives, are to authorise such an activity only if they have made certain that it will not adversely affect the integrity of that site, that being the case if there remains no reasonable scientific doubt as to the absence of such effects. Such a condition would therefore not be observed were the national authorities to authorise that activity in the face of uncertainty as to the absence of adverse effects for the site concerned. It follows that Article 6(3) of the Habitats Directive may be taken into account by the national court in determining whether a national authority which has granted an authorisation relating to a plan or project has kept within the limits of the discretion set by the provision in question.

Consequently, the answer to the fifth question must be that where a national court is called on to ascertain the lawfulness of an authorisation for a plan or project within the meaning of Article 6(3) of the Habitats Directive, it can determine whether the limits on the discretion of the competent national authorities set by that provision have been complied with, even though it has not been transposed into the legal order of the Member State concerned despite the expiry of the time-limit laid down for that purpose.

C-182/02 (reference for a preliminary ruling) - Ligue pour la protection des oiseaux and Others

Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 16 October 2003. - Ligue pour la protection des oiseaux and Others v Premier ministre and Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement. - Reference for a preliminary ruling: Conseil d'Etat - France. - Directive 79/409/EEC - Conservation of wild birds - Opening and closing dates for hunting - Derogations.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0182:EN:HTML

The Council of State referred to the Court for a preliminary ruling under Article 234 EC two questions on the interpretation of Article 9(1)(c) of the Birds Directive. Those questions were raised in actions brought before the League for the Protection of Birds, the Association for the Protection of Wild Animals and the Anti-Hunting Union respectively seeking the annulment, for misuse of powers, of Decree No 2000-754 of 1 August 2000 relating to the dates for the hunting of migratory birds and waterfowl and amending the Rural Code (hereinafter `the contested decree'). Article 2 of the contested decree provides that derogations from prohibitions on hunting outside the hunting periods set by the administrative authorities and during certain vulnerable periods for birds may be granted by prefects (departmental heads of administration) to permit the capture, keeping or other judicious use of geese, wood pigeons and thrush in small numbers, until 20 February. An order of the Minister responsible for hunting, adopted following consultation with the National Council for Hunting and Wildlife, lays down the conditions in which such uses may be authorised and the procedures for the controls to be implemented. The Minister also determines, after consultation with the National Hunting Federation and the National Authority for Hunting and Wildlife, the maximum number of birds, by species, which may be taken in each department. Prefects establish the maximum number of birds which may be taken by beneficiaries of the

derogation. In the actions brought before the Council of State to annul the contested decree for misuse of powers, that court in essence stated that Article 2 of that decree is intended to implement Article 9(1). According to the Council of State, the assessment of the legality of Article 2 depends, first, on whether Article 9(1)(c) permits derogations from the opening and closing dates for hunting set in the light of the objectives specified in Article 7(4) and, second, if so, what the criteria and limits are when laying down those derogations. The Council of State, after annulling Article 1 of the contested decree in part in so far as it related to the opening or closing dates for hunting certain species, decided to stay proceedings and to refer the following questions to the Court for a preliminary ruling:

`1. Does Article 9(1)(c) of Birds Directive permit a Member State to derogate from the opening and closing dates for hunting which follow from consideration of the objectives specified in Article 7(4) thereof?

2. If so, what are the criteria which make it possible to establish the limits of that derogation?'

The first question

Article 9(1)(c) provides that Member States may derogate from, inter alia, Article 7 where there is no other satisfactory solution, in order to permit, under strictly supervised conditions and on a selective basis, the capture, keeping or other judicious use of certain birds in small numbers. It therefore appears that Article 9(1)(c) permits authorisation, in compliance with the conditions set out in that provision, of the capture, keeping or other judicious use of certain birds during the periods mentioned in Article 7(4), during which the survival of wild birds is at particular risk. According to the case-law of the Court, Article 9 authorises Member States to derogate from provisions relating, inter alia, to hunting. The Court has also accepted the possibility of derogating from the prohibition on hunting species of birds not listed in Annex II to the Directive, to which Article 7(1) refers, in particular for the reason set out in Article 9(1)(c). It is clear from the foregoing that the hunting of wild birds for recreational purposes during the periods mentioned in Article 7(4) may constitute a judicious use authorised by Article 9(1)(c) of that Directive, as do the capture and sale of wild birds even outside the hunting season with a view to keeping them for use as live decoys or to using them for recreational purposes in fairs and markets.

The answer to the first question must therefore be that Article 9(1)(c) permits a Member State to derogate from the opening and closing dates for hunting which follow from consideration of the objectives set out in Article 7(4).

The second question

First, Article 9 authorises Member States to derogate from the general prohibition on hunting protected species which is laid down in Articles 5 and 7 only by measures which refer in sufficient detail to the factors mentioned in Article 9(1) and (2). A national measure which permits derogating from Article 7(4) by virtue of Article 9(1), such as the measure cited in paragraph 5 of this judgment, does not comply with the latter provision if it fails to refer to the fact that such a derogation can be granted only where there is no other satisfactory solution.

Second, as regards hunting in particular, that activity can be permitted pursuant to Article 9(1)(c) only if:

- there is no other satisfactory solution;

- it is carried out under strictly supervised conditions and on a selective basis;

- it applies only to certain birds in small numbers.

The first of the conditions set out in the preceding paragraph cannot be considered to have been satisfied when the hunting period under a derogation coincides, without need, with periods in which the Directive aims to provide particular protection. There would be no such need if the sole purpose of the derogation authorising hunting were to extend the hunting periods for certain species of birds in territories which they already frequent during the hunting periods fixed in accordance with Article 7. The third of those conditions cannot be satisfied if a hunting derogation does not ensure the maintenance of the population of the species concerned at a satisfactory level. If that condition is not fulfilled, the use of birds for recreational hunting cannot, in any event, be considered judicious and, accordingly, acceptable for the purposes of the 11th recital in the preamble to the Directive.

Finally, the measures under which hunting is authorised pursuant to Article 9(1)(c) must, in accordance with Article 9(2), specify:

- the species which are subject to the derogations;

- the means, arrangements or methods authorised for capture or killing;

- the conditions of risk and the circumstances of time and place under which such derogations may be granted;

- the authority empowered to declare that the required conditions obtain and to decide what means, arrangements or methods may be used, within what limits and by whom;

- the controls which will be carried out.

In the light of the foregoing, the answer to the second question must be that Article 9 must be interpreted as allowing hunting to be authorised pursuant to Article 9(1)(c) where:

- there is no other satisfactory solution. That condition would not be met, inter alia, if the sole purpose of the derogation authorising hunting were to extend the hunting periods for certain species of birds in territories which they already frequent during the hunting periods fixed in accordance with Article 7;

- it is carried out under strictly supervised conditions and on a selective basis;

- it applies only to certain birds in small numbers; - mention is made of:

(a) the species which are subject to the derogations;

(b) the means, arrangements or methods authorised for capture or killing;

(c) the conditions of risk and the circumstances of time and place under which such derogations may be granted;

(d) the authority empowered to declare that the required conditions obtain and to decide what means, arrangements or methods may be used, within what limits and by whom;

(e) the controls which will be carried out.

C-209/02, Commission v. Austria – „Wörschacher Moos“

Judgment of the Court (Second Chamber) of 29 January 2004. - Commission of the European Communities v Republic of Austria. - Directive 92/43/EEC - Failure of a Member State to fulfil obligations - Conservation of natural habitats - Wild fauna and flora - Habitat of the corncrake - Wörschacher Moos special protection area.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0209:EN:HTML

The Commission brought an action under Article 226 EC for a declaration that, by authorising the proposed extension of the golf course in the district of Wörschach in the Province of Styria despite a negative assessment of the implications for the habitat of the corncrake (*crex crex*) in the special protection area, within the meaning of Article 4 of the Birds Directive, situated in that district, the Republic of Austria has failed to fulfil its obligations under Article 6(3) and (4), in conjunction with Article 7, of the Habitats Directive. The Commission maintains that, by virtue of Article 6(3) of the Habitats Directive, the planned extension of the golf course in question on a site classified as a SPA should never have been authorised. The extension was likely significantly to affect the site and the corncrake population, and therefore to reduce considerably the function of the SPA with regard to the conservation objectives fixed by Community legislation. Furthermore, the conditions for authorisation of the project under Article 6(4) of the Habitats Directive were not met.

The Austrian Government states that, in view of the impact assessment which was duly carried out and of the subsequent measures imposed by the decision of 14 May 1999, any significant threat to the corncrake population in the `Wörschach Moos' SPA was removed. Therefore it was not necessary for the conditions laid down in Article 6(4) of the Habitats Directive to be fulfilled in order for the extension of the golf course to be authorised.

It can be seen from Article 6(3) of the Habitats Directive, read in conjunction with Article 7, that any plan or project not directly connected with or necessary to the management of a SPA classified under Article 4 of the Birds Directive but likely to have a significant effect thereon, either individually or in combination with other plans or projects, is to be subject to appropriate assessment of its implications for the SPA in view of the SPA's conservation objectives. In the light of the conclusions of the assessment of the implications for the SPA, the competent national authorities are to agree to the plan or project only after having ascertained that it will not adversely affect the integrity of the SPA concerned and, if appropriate, after having obtained the opinion of the general public. It is common ground that, in 1998, in the course of the investigations preceding the adoption of the decision of 14 May 1999, an expert's report was produced, at the request of the authorities of the Province of Styria, by Mr Gepp of the Graz Institute for the Protection of Nature and Ecology. This report is reproduced as part of that decision. The report stated that a corncrake population was present in the SPA where the disputed extension to the golf course was to be created. The extension would entail in particular the loss of part of the feeding and resting areas of the species in question, the destruction of the functional links by the splitting up of

the different zones used by the corncrake and the elimination of, and disturbance to, elements of habitat. The measures which might counter the disturbance liable to be caused by the disputed project would be only partially effective, difficult to implement and of doubtful long-term effectiveness. In short, the creation of the two holes in question could well threaten the continued existence of the corncrake population in the `Wörschacher Moos' SPA, the only population in the Central Alps likely to reproduce. It is for this reason that the report suggests some alternative sites for the extension to the golf course. At the request of the authorities of the Province of Styria, Mr Lentner produced a report, on 26 June 1999, assessing the value of Mr Gepp's report, in the light of the conclusions drawn from it by the Styrian authorities. According to Mr Lentner, the proposition contained in the decision of 14 May 1999 that the measures laid down would enable negative effects on the corncrake population to be avoided and ensure its continuation was not in any way supported by Mr Gepp's report or by other ornithological reports or opinions available to the authorities. In reality, those measures, laid down as compensatory measures, had to be considered inappropriate for avoiding those negative effects with a margin of safety. Having regard to the content of those expert's reports and in the absence of evidence to the contrary, the inevitable conclusion is that at the time of the adoption of the decision of 14 May 1999, the Austrian authorities were not justified in considering that the planned extension of the golf course in question in the present case, coupled with the measures prescribed by that decision, was not such as significantly to disturb the corncrake population in the `Wörschacher Moos' SPA and would not adversely affect the integrity of that SPA. The fact that the note dated 15 July 2002 produced by Mr Gepp at the request of the Government of the Province of Styria regarding the interpretation of the assessments and conclusions contained in his own report seems to soften somewhat their implications cannot affect the finding made in the previous paragraph of this judgment. The same is true of the surveys of the corncrake population in the `Wörschacher Moos' SPA carried out in 2000 and 2002 and recording the presence, respectively, of three and two parading males, to which the Austrian Government refers to show that the creation of the extension of the golf course has not caused a significant reduction in that population. It is apparent from the above that the decision of 14 May 1999 was not adopted in compliance with the requirements of Article 6(3) of the Habitats Directive. It is also established that the conditions laid down in Article 6(4) thereof have not been fulfilled in the present case. Accordingly, it must be held that, by authorising the proposed extension of the golf course in the district of Wörschach in the Province of Styria despite a negative assessment of its implications for the habitat of the corncrake (crex crex) in the `Wörschacher Moos' SPA situated in that district and classified as provided for in Article 4 of the Birds Directive, the Republic of Austria has failed to fulfil its obligations under Article 6(3) and (4), in conjunction with Article 7, of the Habitats Directive.

C-98/03, Commission v. Germany

Failure of a Member State to fulfil obligations – Directive 92/43/EEC – Conservation of natural habitats – Wild fauna and flora – Assessment of the implications of certain projects on a protected site – Protection of species

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0098:EN:HTML

National law

The Federal Republic of Germany has, inter alia, transposed the Directive by the Federal Law on Nature protection of 21 September 1998 (‘the BNatSchG 1998’). That law was subsequently repealed and replaced by the Federal Law on nature protection and countryside conservation of 25 March 2002 (‘the BNatSchG 2002’). Paragraph 34(1) of the BNatSchG 2002 transposed into German law the duty laid down in the first sentence of Article 6(3) to subject projects to an assessment of their implications for protected sites, for the purposes. Paragraph 10(1)(11) of the BNatSchG 2002 defines the concept of ‘projects within the meaning of the law’ as follows:

‘a) projects and measures planned within a site of Community importance or a European site for the protection of birds, in so far as they are subject to a decision by an authority or to notification to an authority or that they are carried out by an authority, and

b) acts affecting nature and the countryside, within the meaning of Paragraph 18, in so far as they are subject to a decision by an authority or to notification to an authority or that they are carried out by an authority, and

c) installations subject to an authorisation under Federal law on protection against pollution and the use of water, which are subject to an authorisation or to approval under the Law on water use,

in so far as, separately or in conjunction with other projects or plans, they are likely to have a significant effect on a site of importance to the Community or a European site for the protection of birds …'

Paragraph 18 of the BNatSchG 2002 provides:

'1. Acts affecting nature and the countryside, within the meaning of this Law, are changes of form or use of surface areas or changes to the level of the water table connected to the surface soil stratum which may alter to a considerable extent the capacity and functioning of the ecosystem or the countryside.

2. The use of soil for the purpose of agriculture, forestry and fishing shall not constitute an intervention where it takes account of the objectives and the principles of nature protection and countryside conservation. The use of soil for the purposes of agriculture, forestry and fishing does not, in principle, undermine the objectives and principles set out above, provided that it complies with the conditions in Paragraph 5(4) to (6) and the rules of professional practice under the Law on agriculture forestry and fishing and Paragraph 17(2) of the Federal Law on soil protection.'

Paragraph 36 of BNatSchG 2002 entitled 'Material nuisances' provides:

'If it is foreseeable that installations, subject to an authorisation under the Federal Law on protection against pollution, will cause emissions which, together with other installations or measures, will significantly affect, in the area of impact of that installation, the elements fundamentally necessary for the conservation of a site of Community importance or a European site for the protection of birds, and if the damage cannot be made good in accordance with Paragraph 19(2), the authorisation shall not be issued unless the conditions in the combined provisions of Paragraph 34(3) and (4) are fulfilled. Paragraph 34(1) and (5) are applicable mutatis mutandis. Decisions shall be taken with the agreement of the authorities responsible for nature protection and conservation areas.'

The first sentence of Paragraph 39(2) of the BNatSchG 2002, entitled 'Relationship with other legislative provisions', provides:

'The laws on the protection of plants, the protection of animals, protection against epizootic diseases and the laws on forests, hunting and fishing shall not be affected either by the provisions of this section or by the laws adopted pursuant thereto.'

Paragraph 42(1) and (2) of the BNatSchG 2002 are designed to transpose the prohibitions in Articles 12 and 13.

Paragraph 43 of the BNatSchG 2002, entitled 'Derogations', provides, in subparagraph 4, that 'the prohibitions laid down in Paragraph 42(1) and (2) shall not apply to acts intending to use soil for the purposes of agriculture, forestry or fishing and carried out in accordance with good professional practice and the requirements laid down in Paragraph 5(4) to (6); acts intending to process the products obtained in the course of those activities; acts designed to implement an act authorised under Paragraph 19, or an assessment of the effect on the environment within the framework of the Law on the assessment of environmental impact; acts to implement a measure authorised under Paragraph 30; provided that animals and their nesting and incubation sites, habitats and resting places, and plant species which are specifically protected, are not unintentionally damaged as a result.'

The Directive was also transposed in the Federal Republic of Germany by way of a number of sectoral laws, including the Law on plant protection of 14 May 1998 (Planzenschutzgesetz, BGBl. 1998 I, p. 971, 'the PflSchG'), which provides in Paragraph 6(1):

'Pesticides must be used in accordance with good professional practice. Use shall be prohibited if it is foreseeable that it will produce harmful effects on humans or animals or the water table, or that it will produce other serious harmful effects, in particular, on the balance of nature. The competent authority shall order the measures necessary in order to satisfy the requirements mentioned in the first two sentences of this subparagraph.'

The first complaint

The Commission complains that the Federal Republic of Germany has failed to fully transpose Article 6(3) and (4) into its national law in so far as the definition of 'project', in Paragraph 10(1)(11)(b) and (c) of the BNatSchG 2002, which applies to projects undertaken outside the SACs, is too restrictive and excludes the duty to carry out an assessment of the implications of certain acts and other activities which are potentially harmful to protected sites. As regards projects within the meaning of Paragraph 10(1)(11)(b) of the BNatSchG 2002, the Commission submits that since they include only acts affecting nature and the countryside, within the meaning of Paragraph 18, certain projects likely to have a significant effect on protected sites are not subject to a prior assessment of

the implications for the site in accordance with Article 6(3) and (4). Paragraph 18(1) covers only changes of form or use of surface areas, but fails to take account of any other activities or measures which do not concern the surface area of a protected site or those which do not result in any change, even where they are likely to have a significant effect on such a site. In fact, the term 'project', within the meaning of Paragraph 10(1)(11)(b) of the BNatSchG 2002, which refers to acts carried out outside the SACs, is narrower than that in Paragraph 10(1)(11)(a), which concerns projects carried out within an SAC. In its definition of measures to be subject to an assessment of the implications, the Directive does not distinguish between measures taken outside or inside a protected site. Moreover, Paragraph 18(2) of BNatSchG 2002 excludes from the term 'project' within the meaning of Paragraph 10(1)(11)(b) the use of soil for the purposes of agriculture, forestry and fishing, where that project takes account of the objectives and principles of nature protection and countryside conservation. Furthermore, as regards Paragraph 10(1)(11)(c) of the BNatSchG 2002, the Commission criticises the fact that the definition of 'project' is limited, on one hand, to installations subject to authorisation under the Federal Law on protection against pollution (Bundes-Immissionsschutzgestez, 'the BImSchG') and, on the other hand, to the use of water which is subject to authorisation or approval under the Law on water use (Wasserhaushaltsgesetz, 'the WHG'). Therefore, the installations and uses of water not subject to authorisation or approval are excluded from the duty to carry out an assessment of the implications for the site laid down in Article 6(3), regardless of whether or not they may have a significant impact on the protected sites.

The German Government submits, first of all, that the Commission interprets the term 'project' too widely, since it does not permit any limit on the duty to carry out an assessment of the implications that the activities referred to by German law may have on the sites. That term should be interpreted in the light of the specific definition in Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment. Next, the German Government contends that the term 'act', within the meaning of Paragraph 18(1) of the BNatSchG 2002, requires a case by case assessment in the light of the objectives of the Directive. Therefore, in practice, Paragraph 18(1) does not limit the term 'project' with the meaning of the Directive. Paragraph 18(1) does not require a change of form or use of the surface area, but that there be an act where an activity has an effect on the surface area which impacts on the protected site. As regards the derogation laid down in Paragraph 18(2) of the BNatSchG 2002, the German Government submits that it is a mandatory requirement of that provision that the objectives and principles of nature protection and countryside conservation have been taken into consideration, so that the use of soil for the purposes of agriculture, forestry and fishing does not constitute a project which must be subject to an assessment of its implications. Finally, as regards Paragraph 10(1)(11)(c) of the BNatSchG 2002, the German Government states that the installations which are not subject to authorisation or approval under the BImSchG must themselves comply with requirements which take account of the Directive. The BImSchG requires, inter alia, verification that serious environmental damage which is preventable by the state of current technology is in fact prevented, and that the damage that cannot be avoided by current technology is reduced to the minimum. As regards the use of water which does not require an authorisation under the WHG, the German Government contends, in particular, that such use concerns very small quantities of water, which is compatible with Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (OJ 2000 L 327, p. 1). If uses which do not have any significant impact on the status of a body of water are not taken into consideration under Directive 2000/60 they cannot have any significant impact on neighbouring SACs.

Findings of the Court

According to the first sentence of Article 6(3), any plan or project not directly connected with or necessary to the management of the site but likely to have a significant effect thereon, either individually or in combination with other plans or projects, is to be subject to appropriate assessment of its implications for the site in view of the site's conservation objectives. The Court has already held that the requirement for an appropriate assessment of the implications of a plan or project is thus conditional on its being likely to have a significant effect on the site. In the light, in particular, of the precautionary principle, such a risk exists if it cannot be excluded on the basis of objective information that the plan or project will have a significant effect on the site concerned. Therefore, the condition, to which the assessment of the implications of a plan or a project on a particular site is subject, which requires such an assessment to be carried out where there are doubts as to the existence of significant effects, does not permit that assessment to be avoided, as do Paragraph 10(1)(11)(b) of the BNatSchG 2002, read in conjunction with Paragraph 18, and Paragraph 10(1)(11)(c), in respect of certain categories of projects, on the basis of criteria which do not adequately ensure that those projects will not have a significant effect on the protected sites. It should be noted, in particular, that Article 10(1)(11)(b) and (c) of the BNatSchG 2002 exclude from the assessment obligation (i) projects consisting of acts affecting nature and the countryside other than changes of form or use of surface areas or changes to the level of the water table connected to the surface soil stratum, and (ii) projects relating to installations or to use of water, on account of the fact that they are not

subject to authorisation. It does not appear that those criteria excluding the duty to carry out an assessment are capable of ensuring that those projects are never likely have a significant effect on the protected sites. As regards, in particular, installations not subject to authorisation under the BImSchG, the fact that that text requires verification, that serious environmental damage which may be prevented by current technology is in fact prevented, and that damage which cannot be prevented by current technology is reduced to the minimum, cannot be sufficient to ensure compliance with the duty laid down in Article 6(3). The duty of verification laid down by the BImSchG is not, in any event, capable of ensuring that a project relating to such an installation does not adversely affect the integrity of the protected site. In particular, the duty to verify whether serious environmental damage, which cannot be prevented by current technology, is reduced to the minimum, does not ensure that such a project will not give rise to such damage. As regards the use of water not requiring an authorisation under the WHG, the fact that it concerns the use of small quantities of water does not in itself preclude the possibility that some of those uses are likely to have a significant effect on a protected site. Even assuming that such uses of water are not likely to have a significant effect on the status of a body of water, it does not follow that they are not likely to have a significant effect on neighbouring protected sites. In the light of the foregoing, it must be held that the Federal Republic of Germany has failed to correctly transpose into its national law Article 6(3) as regards certain projects undertaken outside the SACs.

The second complaint

The Commission submits that Paragraph 36 of the BNatSchG 2002 does not correctly transpose Article 6(3) and (4), in so far as the authorisation for installations causing emissions is refused only where it is foreseeable that they directly affect an SAC situated in an area where those installations are operated. It follows that material nuisances caused outside such an area are, however, not taken into account, contrary to those provisions of the Directive.

The German Government states that monitoring of material nuisance caused by air pollutants or noise from the area affected by the installation must be carried out on an individual basis taking account of local data and the various pollutants emitted by the installation. Further, in practice, an authorisation for a project involving material nuisance is issued only if it does not have any harmful effects on the areas protected by the Directive.

Since, under Paragraph 36 of the BNatSchG 2002, the authorisation of installations causing emissions is refused only where they appear likely to affect a protected site situated in the area of impact particularly of those installations, installations whose emissions affect a protected site situated outside such an area may be authorised without taking account of the effects of those emissions on such a site. In that connection, it must be held that the system established by German law, so far as it covers emissions within an area of impact, as defined in technical circulars in accordance with general criteria on installations, do not appear to be capable of ensuring compliance with Article 6(3) and (4). In the absence of established scientific criteria, which have not been mentioned by the German Government, which would a priori rule out emissions affecting a protected site situated outside the area of impact of the installation concerned having a significant effect on that site, the system put in place by national law in the field in question is not, in any event, capable of ensuring that the projects or plans relating to installations causing emissions which affect protected sites situated outside their area of impact do not adversely affect the integrity of those sites, within the meaning of Article 6(3). Accordingly, it must be held that Article 6(3) has not been properly transposed.

The third complaint

The Commission complains that the Federal Republic of Germany has failed to properly transpose the obligation in Article 12(1)(d) to take the requisite measures to establish a system of strict protection for certain animals by prohibiting the deterioration or destruction of breeding sites or resting places. The Commission argues that that provision requires Member States to prohibit not only deliberate acts but also non-deliberate ones. It submits that Paragraph 43(4) of the BNatSchG 2002 fails to comply with Article 12(1)(d), in so far as it authorises a number of derogations from the rules protecting the sites ‘provided that animals, including their nesting or incubation sites, habitat or resting places … are not intentionally affected’.

The German Government observes that the transposition of Article 12(1)(d) is limited over the whole territory of the Federal Republic of Germany to deliberate acts, which, it argues, is in accordance with that provision since it does not require inclusion of non-deliberate destruction or deterioration of those sites in the system of protection that it establishes. An interpretation which also prohibits non-deliberate acts is, in any event, contrary to the principle of proportionality.

The Court has already held that the acts referred to in Article 12(1)(d) include non-deliberate acts. By not limiting the prohibition laid down in Article 12(1)(d) to deliberate acts, which it has done in respect of acts referred to in Article 12(1)(a) to (c), the Community legislature has demonstrated its intention to give breeding grounds or resting places increased protection against acts causing their deterioration or destruction. Given the importance of the objectives of protecting biodiversity which the Directive aims to achieve, it is by no means disproportionate that the prohibition laid down in Article 12(1)(d) is not limited to deliberate acts. In those circumstances the complaint alleging that Article 12(1)(d) has not been properly transposed must be accepted.

The fourth complaint

The Commission complains that the Federal Republic of Germany inserted in Paragraph 43(4) of the BNatSchG 2002 two derogations to the prohibitions laid down in Paragraph 42(1), which do not sufficiently take account of the conditions to which the derogations authorised by Article 16 are subject. More specifically, the Commission refers to derogations in German law to the systems for the protection of species to which implementing measures for an act authorised in accordance with Paragraph 19 of the BNatSchG 2002 and implementing measures authorised under Paragraph 30 of that law are entitled.

The German Government replies that the acts and measures which are the subject of the two derogations laid down in Paragraph 43(4) of the BNatSchG 2002 are subject to administrative decisions and that in order to adopt such decisions the competent authorities are, in any event, bound to observe the conditions laid down in Article 16.

It is clear from the 4th and 11th recitals in the preamble to the Directive that the threatened habitats and species form part of the European Community's natural heritage and that the threats to them are often of a transboundary nature, so that the adoption of conservation measures is a common responsibility of all Member States. Accordingly, faithful transposition becomes particularly important in an instance such as the present one, where management of the common heritage is entrusted to the Member States in their respective territories. It follows that, in the context of the Directive, which lays down complex and technical rules in the field of environmental law, the Member States are under a particular duty to ensure that their legislation intended to transpose that Directive is clear and precise. Accordingly, even assuming that the two derogations at issue in this case must be the subject of administrative decisions, on the issuing of which the competent authorities do in fact comply with the conditions to which Article 16 subjects the authorisation of derogations, the fact remains that Paragraph 43(4) of the BNatSchG 2002 does not provide a legal framework consistent with the derogatory regime established by Article 16. That provision of national law does not submit the grant of the two derogations in question to all of the conditions laid down in Article 16. In that connection, it is sufficient to state that Paragraph 43(4) of the BNatSchG 2002 provides as the sole condition for authorisation for those derogations that animals, including their nesting or incubation sites, habitat or resting places and plant species which are particularly protected must not be subject to deliberate harm. Therefore, the complaint alleging that Article 16 has not been properly transposed into German law must be accepted.

The fifth complaint

The Commission refers to Paragraph 6(1) of the PflSchG, which prohibits the use of pesticides if it is foreseeable that they will produce effects harmful to human or animal health or the water table, or has other seriously harmful effects, in particular, on the balance of nature, the latter also covering plant and animal species within the meaning of Paragraph 2(6) of the PflSchG. The Commission argues that, by that prohibition, the Federal Republic of Germany has failed to transpose Articles 12, 13 and 16 in a sufficiently clear and precise manner.

The German Government contests the merits of that complaint, arguing that the provision referred to by the Commission contains a general prohibition which facilitates compliance with the prohibitions laid down in Articles 12 and 13. It also refers to the fact that, according to Paragraph 6(1) of the PflSchG, pesticides must be used in accordance with good professional practice, and that the competent authority may order the measures necessary to fulfil the requirements also mentioned in that provision.

In that connection, as was pointed out above, the Member States are, in the context of the Directive, under a particular duty to ensure that their legislation intended to transpose that Directive is clear and precise. According to settled case-law, Articles 12, 13 and 16 form a coherent body of provisions. Articles 12 and 13 require Member States to establish a system of strict protection for animal and plant species. Paragraph 6(1) of the PflSchG, by listing the situations in which the use of pesticides is prohibited, does not express in a clear, specific and strict manner the measures laid down in Articles 12 and 13 which prohibit protected species from being adversely affected. In particular, it does not appear that the prohibition on using pesticides, where it is

foreseeable that it will produce seriously harmful effects on the balance of nature, is as clear, precise and strict as the prohibition on the deterioration of breeding sites or resting places of protected animals laid down in Article 12(1)(d) or the prohibition of the deliberate destruction in the wild of protected plants laid down in Article 13(1)(a). Accordingly, the fifth complaint must be accepted in so far as it concerns Articles 12 and 13.

The sixth complaint

The Commission complains that the Federal Republic of Germany has infringed Articles 12 and 16 by failing to notify it of the fishery catch legislation or by failing to ensure that those provisions contain adequate bans on fishing. The Commission argues that the legislation in three Länder is not in accordance with the Directive. Thus, in Bavaria, the fish known by the scientific name coregonus oxyrhynchus does not feature among the species protected all year round. In Brandenberg, that species and the mollusc unio crassus are not protected. In Bremen, the legislation does not include in the list of fishing bans the three species which must be protected in that Land, namely, the two species previously mentioned and the fish acipenser sturio. Furthermore, that legislation expressly authorises fishing of specimens of acipenser sturio which are at least 100 cm long and specimens of the species coregonus oxyrhynchus which are at least 30 cm long. Moreover, no information is available on any fishing bans in the Länder of Berlin, Hamburg, Mecklenburg-West Pomerania, Lower Saxony, North Rhine-Westphalia, Saarland, Saxony and Saxe-Anhalt. It cannot, therefore, be held that the legislation in those Länder contains the fishing bans necessary to satisfy the provisions of Articles 12 and 16.

The German Government contends that, although Federal law authorises the Länder to lay down more specific provisions on the right to fish, those provisions must nevertheless be interpreted in accordance with the Directive. Where the provisions of the Länder on fishing contravene the protection of the species of fish and shellfish legally required by Community law, they are void on account of an infringement of Federal law. To that effect, the BNatSchG 2002 is a law which overrides the legislation of the Länder. The fishing ban laid down in Paragraph 42(1)(1) of the BNatSchG 2002, which also concerns the species mentioned in Annex IV of the Directive is therefore applicable. Therefore, it is not necessary to notify the provisions of the Länder on that matter. The German Government states that it will ensure that the provisions of the Länder on fishing will be amended forthwith, in so far as they do not comply with the conditions of the Directive and Federal law, as is the case, for example, of the legislation of the Land Bremen, which is complained of by the Commission.

It is common ground in this case that coregonus oxyrhynchus, unio crassus and acipenser sturio, which feature in Annex IV(a) to the Directive, are species found in Germany. Those species must therefore be subject, in accordance with Article 12(1)(a), to a system of strict protection prohibiting all forms of deliberate capture or killing of members of those species in the wild. It is clear from the file that, when the period set down in the reasoned opinion expired, Bremen's legislation authorised, inter alia, the capture of fish all year round so long as no fishing bans were issued. Coregonus oxyrhynchus is not the subject of a fishing ban. In Brandenburg neither that species nor unio crassus are the subject of a fishing ban. As to Bremen's legislation, the German Government has acknowledged that it is not in accordance with the Directive. Although it is true, as the German Government observes, that Paragraph 42(1) of the BNatSchG 2002 prohibits, inter alia, the capture and killing of the animal species covered by a system of strict protection, such as those mentioned in paragraph 74 of this judgment, the fact remains that, under the first sentence of Paragraph 39(2) of that law on the protection of animals, hunting and fishing are not affected by the provisions of that section. That section includes Paragraph 42 of the BNatSchG 2002. In those circumstances, it must be stated that the legislative framework existing in Germany, in which regional provisions which infringe Community law coexist with a Federal law which complies with it, does not ensure effectively, and in a clear and precise manner, in respect of the three animal species at issue in this case, the strict protection required by Article 12(1)(a), with respect to the prohibition of all forms of deliberate capture and killing of specimens of those species in the wild.

In this case, it is established that German law is not in accordance with Article 12(1)(a) and does not fulfil the conditions for derogation laid down in Article 16. As regards the rules on fishing in the other Länder, which have not been communicated to the Commission, it cannot be held that they do not satisfy the provisions of Articles 12 and 16, since no information is available on any fishing bans in those Länder, particularly since, as was stated in paragraph 77 of this judgment, Paragraph 42(1)(1) of the BNatSchG 2002 prohibits the capture and killing of specimens of the species coregonus oxyrhynchus, union crassus and acipenser sturio. In that connection, it must be observed that Article 23(3) provides that Member States are to communicate to the Commission the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive. However, the Commission has not based its action on that provision. It follows that the sixth complaint must be accepted within the limits set out in the preceding paragraphs of this judgment.

Accordingly, the Court finds that:

– by failing, in respect of certain projects carried out outside the SAC within the meaning of Article 4(1), to require compulsory assessment of the impact on the site, in accordance with Article 6(3) and (4) whether or not such projects are capable of significantly affecting such an SAC;

– by authorising emissions in an SAC, irrespective of whether they are likely to have a significant effect on that area;

– by derogating from the scope of the provisions concerning the protection of species in the case of certain non-deliberate effects on protected animals;

– by failing to ensure compliance with the criteria for derogation set out in Article 16 in the case of certain activities compatible with the conservation of the area;

– by retaining provisions on the application of pesticides which do not take sufficient account of the protection of species;

– by failing to ensure that legislation on fishing contains adequate bans on catches,

the Federal Republic of Germany has failed to fulfil its obligations under Article 6(3) and (4) and Articles 12, 13 and 16.

C-117/03 (reference for a preliminary ruling) – "Dragaggi"

Judgement of the Court (Second Chamber) of 13 January 2005 In Case C-117/03, Reference for a preliminary ruling under Article 234 EC from the Consiglio di Stato (Italy), made by order of 17 December 2002, received at the Court on 18 March 2003, in the proceedings Società Italiana Dragaggi SpA and Others v Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti, Regione Autonoma del Friuli Venezia Giulia

http://curia.eu.int/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=C-117/03&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100

The reference for a preliminary ruling relates to the interpretation of Articles 4(5), 6(3) and 21 of the Habitats Directive. The reference was submitted in proceedings between, first, Società Italiana Dragaggi SpA ('Dragaggi') amongst others and, second, the Ministry for Infrastructure and Transport and the Autonomous Region of Friuli-Venezia Giulia concerning the annulment, by the contracting authority, of a tender procedure relating to dredging works and the dumping of sediment on reclaimed land in the port of Monfalcone.

On 14 May 2001 Dragaggi was awarded a contract relating to dredging works and the dumping of the sediment on reclaimed land in the port of Monfalcone. Four months later the contracting authority annulled the entire tender procedure on the ground that the reclaimed land on which the sediment resulting from the works was intended to be deposited was classified as a site of Community interest, requiring an impact assessment under the relevant national legislation. According to the authority, such an assessment could not have a positive outcome. Dragaggi challenged the legality of the decision annulling the tender procedure before the Regional Administrative Court of Friuli Venezia Giulia. It contended in particular that the procedure for classifying as a site of Community importance the 'mouth of the Timavo' site where the reclaimed land in question was situated had not yet been completed. Although the Italian authorities had proposed a list of sites, including the site at the mouth of the Timavo, to the Commission, the latter had not yet adopted the Community list under the third subparagraph of Article 4(2). Therefore, the obligation to carry out a prior assessment of projects that had significant implications for the site was not yet applicable. In its judgment, the court rejected the argument alleging that the impact assessment procedure was not applicable to the project. According to the Regional Administrative Court of Friuli Venezia Giulia, where a Member State has, as in the present instance, identified a site hosting a priority species and has included it in the list proposed to the Commission, that site must, under paragraph 1 of Schedule III (Stage 2) to the Directive, be considered to be of Community importance. Accordingly it is subject, pursuant to Article 4(5), to the protective measures referred to in Article 6(2), (3) and (4) thereof, and in particular to the impact assessment which is provided for in Article 6(3). According to that court, this approach is the only one capable of giving logical meaning to the Directive which, inasmuch as it seeks to protect habitats or species in danger of disappearance and extinction, must be capable of applying directly, if only in order to provide a safeguard. Furthermore, the measures proposing the classification of the mouth of the Timavo as a priority site, in particular the decree of the Minister for the Environment of 3 April

2000, were not challenged. Holding that an impact assessment was necessary, the Regional Administrative Court of Friuli Venezia Giulia upheld Dragaggi's other complaints alleging that the persons concerned by the carrying out of the project had not been consulted, that alternative solutions to those defined in the project had not been considered before the tender procedure was annulled and that the competent authority had not considered the possibility of giving a positive assessment accompanied by conditions. Dragaggi brought an appeal against the judgment of the Regional Administrative Court of Friuli Venezia Giulia before the Council of State. In particular, it repeated before the Council of State the argument that Article 4(5) requires the protective measures envisaged in Article 6 to be applied only once the Community list has been established. In its submission, this view is confirmed by Article 4 of Decree No 357/97 which provides that the protective measures must be adopted within three months following the inclusion of the site on the list established by the Commission. The Council of State observed that, inasmuch as the listing of sites of Community importance hosting priority habitats appeared to be a purely declaratory act that did not require the exercise of any discretion by the Community authority, the interpretation placed on Article 4(5) by the Regional Administrative Court of Friuli Venezia Giulia could not be considered to be manifestly unfounded. In those circumstances the Council of State decided to stay proceedings and refer the following question to the Court of Justice for a preliminary ruling:

'Is Article 4(5) of the Habitats Directive to be interpreted as meaning that the measures under Article 6 and, in particular, under Article 6(3) of that Directive are mandatory for the Member States only after final approval at Community level of the list of sites under Article 21 or, alternatively, in addition to determination of the ordinary commencement date of conservation measures, must a distinction be drawn between declaratory listing and determinative listing (including in the first category the listing of priority sites) with the result that, in order to ensure the effectiveness of the Directive, where a Member State identifies a site of Community importance sustaining priority natural habitat types or species, there must be considered to be an obligation to carry out an assessment of plans and projects with a significant effect on the site even before the Commission draws up the draft list of sites or the adoption of the final version of that list pursuant to Article 21 and, in fact, with effect from the drawing up of the national list?'

Pursuant to Article 4(5), the regime for the protection of special areas of conservation that is laid down in Article 6(2), (3) and (4) thereof applies to a site once it is placed, in accordance with the third subparagraph of Article 4(2), on the list of sites selected as sites of Community importance as adopted by the Commission under the procedure laid down in Article 21. The fact that, according to paragraph 1 of Annex III (Stage 2) to the Directive, all the sites identified by the Member States in Stage 1 which contain priority natural habitat types and/or species will be considered as sites of Community importance cannot render the protection regime prescribed in Article 6(2), (3) and (4) applicable to them before they appear, in accordance with the third subparagraph of Article 4(2), on the list of sites of Community importance adopted by the Commission. The contrary proposition referred to by the Consiglio di Stato, that where a Member State has, as in the main proceedings, identified a site as hosting a priority habitat and has included it in the list proposed to the Commission pursuant to Article 4(1), that site must, in view of paragraph 1 of Annex III (Stage 2) to the Directive, be considered to be of Community importance and is therefore subject, pursuant to Article 4(5), to the protective measures referred to in Article 6(2), (3) and (4), cannot succeed. First, this proposition clashes with the wording of Article 4(5), which expressly links application of those protective measures to the fact that the site concerned has been placed, in accordance with the third subparagraph of Article 4(2), on the list of sites of Community importance adopted by the Commission. Second, the proposition presupposes that, where a site has been identified by a Member State as hosting priority natural habitat types or priority species and has been referred to on the list proposed to the Commission pursuant to Article 4(1), the Commission is required to place it on the list of sites of Community importance which it adopts in accordance with the procedure laid down in Article 21 and is mentioned in the third subparagraph of Article 4(2). If that were the case, the Commission would be precluded, when establishing, in agreement with each Member State, a draft list of sites of Community importance within the meaning of the first subparagraph of Article 4(2), from contemplating not including on the draft list any site proposed by a Member State as hosting priority natural habitat types or priority species, even if it were to consider, notwithstanding the contrary opinion of the Member State concerned, that a given site did not host priority natural habitat types and/or species as referred to in paragraph 1 of Annex III (Stage 2) to the Directive. Such a situation would be contrary, in particular, to the first subparagraph of Article 4(2), read in conjunction with paragraph 1 of Annex III (Stage 2). It thus follows from the foregoing that, on a proper construction of Article 4(5), the protective measures prescribed in Article 6(2), (3) and (4) are required only as regards sites which, in accordance with the third subparagraph of Article 4(2), are on the list of sites selected as sites of Community importance adopted by the Commission in accordance with the procedure laid down in Article 21. This does not mean that the Member States are not to protect sites as soon as they propose them, under Article 4(1), as sites eligible for identification as sites of Community importance on the national list transmitted to the Commission. If those sites are not appropriately protected from that moment, achievement of the objectives seeking the conservation of natural habitats and wild fauna and flora, as set out in particular in the

sixth recital in the preamble to the Directive and Article 3(1) thereof, could well be jeopardised. Such a situation would be particularly serious as priority natural habitat types or priority species would be affected, for which, because of the threats to them, early implementation of conservation measures would be appropriate, as recommended in the fifth recital in the preamble to the Directive. In the present instance, it should be remembered that the national lists of sites eligible for identification as sites of Community importance must contain sites which, at national level, have an ecological interest that is relevant from the point of view of the Directive's objective of conservation of natural habitats and wild fauna and flora. It is apparent, therefore, that in the case of sites eligible for identification as sites of Community importance that are mentioned on the national lists transmitted to the Commission and may include in particular sites hosting priority natural habitat types or priority species, the Member States are, by virtue of the Directive, required to take protective measures appropriate for the purpose of safeguarding that ecological interest.

The answer to the question referred must therefore be that:

– on a proper construction of Article 4(5), the protective measures prescribed in Article 6(2), (3) and (4) are required only as regards sites which, in accordance with the third subparagraph of Article 4(2), are on the list of sites selected as sites of Community importance adopted by the Commission in accordance with the procedure laid down in Article 21;

– in the case of sites eligible for identification as sites of Community importance which are included in the national lists transmitted to the Commission and, in particular, sites hosting priority natural habitat types or priority species, the Member States are, by virtue of the Directive, required to take protective measures that are appropriate, from the point of view of the Directive's conservation objective, for the purpose of safeguarding the relevant ecological interest which those sites have at national level.

On those grounds, the Court rules as follows:

On a proper construction of Article 4(5), the protective measures prescribed in Article 6(2), (3) and (4) of that Directive are required only as regards sites which, in accordance with the third subparagraph of Article 4(2), are on the list of sites selected as sites of Community importance adopted by the Commission of the European Communities in accordance with the procedure laid down in Article 21. In the case of sites eligible for identification as sites of Community importance which are included in the national lists transmitted to the Commission and, in particular, sites hosting priority natural habitat types or priority species, the Member States are, by virtue of he Directive, required to take protective measures that are appropriate, from the point of view of the Directive's conservation objective, for the purpose of safeguarding the relevant ecological interest which those sites have at national level.

C-6/04, Commission v. United Kingdom

Failure of a Member State to fulfil obligations – Directive 92/43/EEC – Conservation of natural habitats – Wild fauna and flora

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004J0006:EN:HTML

The method of transposing the Habitats Directive

The Commission alleges that the United Kingdom has not transposed the Habitats Directive appropriately into its legal order. In particular, the Commission submits that the United Kingdom has wrongly adopted a general clause for the purpose of filling any gaps in the specific provisions designed to transpose it.

The United Kingdom maintains that it has correctly transposed the Habitats Directive by adopting, for its transposition, legislation which contains not only specific requirements but also general duties and administrative procedures. Those general duties must be read together with the specific requirements of that legislation, which they supplement, thereby ensuring that the Directive is in fact implemented appropriately. The United Kingdom authorities rely in particular on regulation 3(2) and (4) of the 1994 Regulations, the equivalent provisions of which are, for Northern Ireland, regulation 3(2) and (4) of the 1995 Regulations and, for Gibraltar, section 17A of the 1991 Ordinance. Those provisions require ministers, nature conservation bodies and all competent public authorities to exercise their functions so as to secure compliance with the requirements of the Habitats Directive.

The Commission submits, on the other hand, that the general clauses pleaded by the United Kingdom are not sufficiently precise to ensure transposition into national law of the specific obligations imposed by the Directive. In order to determine the scope of their rights and obligations, individuals must refer to the Habitats Directive each time, a situation which does not meet the requirements of legal certainty or the conditions with regard to specificity, precision and clarity required under the settled case-law of the Court. The Commission adds that if the Court were to follow the logic of the United Kingdom's reasoning, the whole Directive could presumably have been transposed by such a general clause. This would be at odds with the requirement of specificity repeatedly noted in the case-law on the transposition of Directives.

Under the third paragraph of Article 249 EC, a directive is binding, as to the result to be achieved, upon each Member State to which it is addressed, but leaves to the national authorities the choice of form and methods for implementing the Directive in question in domestic law. However, in accordance with settled case-law, while the transposition of a directive into domestic law does not necessarily require that the content of the Directive be incorporated formally and verbatim in express, specific legislation and, depending on its content, a general legal context may be adequate for the purpose, that is on condition that that context does indeed guarantee the full application of the Directive in a sufficiently clear and precise manner. In that regard, it is important in each individual case to determine the nature of the provision, laid down in a directive, to which the action for infringement relates, in order to gauge the extent of the obligation to transpose imposed on the Member States. The United Kingdom's argument that the most appropriate way of implementing the Habitats Directive is to confer specific powers on nature conservation bodies and to impose on them the general duty to exercise their functions so as to secure compliance with the requirements of that Directive cannot be upheld. First, it is to be remembered that the existence of national rules may render transposition by specific legislative or regulatory measures superfluous only if those rules actually ensure the full application of the Directive in question by the national authorities. Second, it is apparent from the 4th and 11th recitals in the preamble to the Habitats Directive that threatened habitats and species form part of the European Community's natural heritage and that the threats to them are often of a transboundary nature, so that the adoption of conservation measures is a common responsibility of all Member States. Consequently, as the Advocate General has observed in point 11 of her Opinion, faithful transposition becomes particularly important in an instance such as the present one, where management of the common heritage is entrusted to the Member States in their respective territories. It follows that, in the context of the Habitats Directive, which lays down complex and technical rules in the field of environmental law, the Member States are under a particular duty to ensure that their legislation intended to transpose that Directive is clear and precise, including with regard to the fundamental surveillance and monitoring obligations, such as those imposed on national authorities by Articles 11, 12(4) and 14(2). However, it is apparent on examination of the legislation relied upon by the United Kingdom that it is so general that it does not give effect to the Habitats Directive with sufficient precision and clarity to satisfy fully the demands of legal certainty and that it also does not establish a precise legal framework in the area concerned, such as to ensure the full and complete application of the Directive and allow harmonised and effective implementation of the rules which it lays down. It follows that the general duties laid down by the United Kingdom legislation cannot ensure that the provisions of the Habitats Directive referred to in the Commission's application are transposed satisfactorily and are not capable of filling any gaps in the specific provisions intended to achieve such transposition. Consequently, there remains no need to consider the United Kingdom's arguments based on

the general duties contained in that legislation when analysing the specific complaints relied upon by the Commission.

The complaint alleging incomplete transposition of Article 6(2) of the Habitats Directive

In the light of information that the United Kingdom provided, the Commission, in its reply and at the hearing, abandoned its complaint alleging breach of Article 6(2) of the Habitats Directive with regard to England, Wales, Scotland and Northern Ireland, while maintaining it with regard to Gibraltar. The Commission submits that, by merely protecting designated sites from any operation with potential to cause disturbance without also ensuring that deterioration due to neglect or inactivity is avoided, the United Kingdom has failed to implement Article 6(2) fully in Gibraltar.

The United Kingdom, without genuinely contesting the Commission's line of argument, contends that only non-natural deterioration is to be avoided. In addition, it argues that the 1991 Ordinance set in place a complete and stringent enforcement regime. That regime adequately implements the Habitats Directive, particularly when it is read in conjunction with the general rule laid down in section 17A of the ordinance.

As to those submissions, it should first be noted that Article 6(2) of the Habitats Directive obliges the Member States to avoid the deterioration of natural habitats and the habitats of species. It is clear that, in implementing Article 6(2) of the Habitats Directive, it may be necessary to adopt both measures intended to avoid external man-caused impairment and disturbance and measures to prevent natural developments that may cause the conservation status of species and habitats in SACs to deteriorate. Second, at the end of the period laid down in the reasoned opinion, Article 6(2) of the Habitats Directive had not been formally reproduced in the legislation applicable in Gibraltar. Section 17G of the 1991 Ordinance, allowing the competent authorities to enter into site management agreements with the owners or occupiers of sites, appears to be the only provision applicable in Gibraltar for avoiding any deterioration. It is clear that this provision confers only a non-mandatory power on those authorities and that it is not such as to avoid deterioration, contrary to the requirements of Article 6(2) of the Habitats Directive. Accordingly, inasmuch as domestic law contains no express provision obliging the competent authorities to avoid the deterioration of natural habitats and the habitats of species, it involves an element of legal uncertainty as to the obligations with which those authorities must comply. It follows from the foregoing that, in any event, Article 6(2) of the Habitats Directive has not been transposed clearly, precisely and completely in Gibraltar.

The complaint alleging incomplete transposition of Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive

The Commission submits that United Kingdom legislation does not properly transpose these provisions in three specific areas: water abstraction plans and projects, land use plans and, in respect of Gibraltar, the review of existing planning rights.

Water abstraction plans and projects

In the Commission's submission, no provision of domestic law requires water abstraction licences granted under Chapter II of Part II of the Water Resources Act 1991 to comply with the obligation, imposed by Article 6(3) of the Habitats Directive, to take account of the significant effects which water abstraction may have on sites forming part of a SAC. No such provisions exist in Northern Ireland or Gibraltar either. Thus, water abstraction activities, which may have a significant adverse effect on a SAC, are not fully covered or correctly controlled by the United Kingdom's implementing legislation. The Commission adds that in its letter of 27 November 2001 the United Kingdom had indicated that the relevant provisions of the 1994 Regulations would be amended in order to clarify the rules relating to water abstraction activities.

The United Kingdom contends, on the other hand, that it has set up, in conjunction with the general clauses, a system which enables potentially damaging operations to be determined in advance for each site.

As to those submissions, Article 6(3) of the Habitats Directive provides that any plan or project not directly connected with or necessary to the management of a site but likely to have a significant effect thereon, either individually or in combination with other plans or projects, must be subject to appropriate assessment of its implications for the site in view of the site's conservation objectives. In the present case, it is not disputed that, at the end of the period laid down in the reasoned opinion, no legal provision expressly required water abstraction plans and projects to be subject to such an assessment. Furthermore, the system established by the United Kingdom legislation, inasmuch as it essentially provides that all water abstraction plans and projects which fall within the conditions laid down in Article 6(3) of the Habitats Directive are deemed in advance to be potentially

damaging for the site concerned, does not appear to be capable of ensuring compliance with the requirements of that provision. While this kind of advance assessment of potential risks can be based on concrete facts with regard to the site, that is not the case with regard to the projects themselves, contrary to the requirements of Article 6(3) of the Habitats Directive, under which an appropriate assessment of the project's implications for the site in question should be carried out. Consequently, in merely defining potentially damaging operations for each site concerned, the risk is run that certain projects which on the basis of their specific characteristics are likely to have an effect on the site are not covered. Nor is it possible to uphold the United Kingdom's argument that, as regards Scotland, the Water Environment and Water Services Act 2003 has laid down, as part of the transposition of Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (OJ 2000 L 327, p. 1), a framework for a comprehensive new system of water abstraction which introduces controls consistent with Article 6(2) and (3) of the Habitats Directive. The question whether a Member State has failed to fulfil its obligations must be determined by reference to the situation obtaining in the Member State at the end of the period laid down in the reasoned opinion and that the Court cannot take account of any subsequent changes. Having regard to the foregoing, it must be found that the United Kingdom has not transposed Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive correctly as regards water abstraction plans and projects.

Land use plans

The Commission submits that United Kingdom legislation does not clearly require land use plans to be subject to appropriate assessment of their implications for SACs in accordance with Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive. According to the Commission, although land use plans do not as such authorise development and planning permission must be obtained for development projects in the normal manner, they have great influence on development decisions. Therefore land use plans must also be subject to appropriate assessment of their implications for the site concerned.

The United Kingdom accepts that land use plans can be considered to be 'plans and projects' for the purposes of Article 6(3) of the Habitats Directive, but it disputes that they can have a significant effect on sites protected pursuant to the Directive. It submits that they do not in themselves authorise a particular programme to be carried out and that, consequently, only a subsequent consent can adversely affect such sites. It is therefore sufficient to make just that consent subject to the procedure governing plans and projects.

As to those submissions, the Court has already held that Article 6(3) of the Habitats Directive makes the requirement for an appropriate assessment of the implications of a plan or project conditional on there being a probability or a risk that it will have a significant effect on the site concerned. In the light, in particular, of the precautionary principle, such a risk exists if it cannot be excluded on the basis of objective information that the plan or project will have a significant effect on the site concerned. As the Commission has rightly pointed out, section 54A of the Town and Country Planning Act 1990, which requires applications for planning permission to be determined in the light of the relevant land use plans, necessarily means that those plans may have considerable influence on development decisions and, as a result, on the sites concerned. It thus follows from the foregoing that, as a result of the failure to make land use plans subject to appropriate assessment of their implications for SACs, Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive has not been transposed sufficiently clearly and precisely into United Kingdom law and, therefore, the action brought by the Commission must be held well founded in this regard.

Review of existing planning rights in Gibraltar

The Commission submits that, so far as concerns Gibraltar, the competent authorities do not comply with the requirements of Article 6(3) of the Habitats Directive in that they are not obliged to review whether existing planning permits affect sites protected under the Directive.

While it is true that such an obligation to carry out a subsequent review may be based on Article 6(2) of the Habitats Directive, the fact remains that Article 6(3) contains no provision obliging the Member States to carry out a review of that kind. On the contrary, it follows from the very wording of the latter provision that the procedure laid down must be applied before a Member State agrees to the carrying out of plans or projects likely to affect the site concerned. It follows that this part of the complaint alleging incomplete transposition of Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive cannot be upheld.

The complaint alleging failure to transpose Articles 11 and 14(2) of the Habitats Directive

The Commission alleges that the United Kingdom has failed to transpose into domestic law the surveillance obligations set out in these provisions. It maintains that, until those obligations have been clearly assigned to the competent authorities, it will be unable to establish whether the required surveillance is actually being carried out. In support of this complaint, the Commission relies on the letter of 27 November 2001, in which the United Kingdom stated, first, that a surveillance obligation was implicitly imposed on the competent authorities and, secondly, that the 1994 Regulations, the 1995 Regulations and the 1991 Ordinance would be amended to provide greater legal certainty through provisions more specific than those of that legislation.

In the United Kingdom's submission, Articles 11 and 14(2) of the Habitats Directive simply provide that the Member States are to undertake surveillance, without imposing any specific requirement as to how it is to take place, or as to how such surveillance is to be provided for in national law. It further contends that the list of surveillance activities carried out in accordance with domestic legislation demonstrates that surveillance is being carried out effectively in the United Kingdom in accordance with Articles 11 and 14(2).

The Commission replies that it never asserted that no surveillance of the conservation status of natural habitats and species was undertaken in the United Kingdom. It contends, on the other hand, that the surveillance obligation is neither clearly implemented in that Member State nor clearly assigned to a particular authority of the latter.

With regard to those submissions, first, as has already been stated in paragraph 26 of this judgment, the surveillance obligation is fundamental to the effectiveness of the Habitats Directive and it must be transposed in a detailed, clear and precise manner. However, at the end of the period laid down in the reasoned opinion, no provision of domestic law imposed an obligation on the national authorities requiring the surveillance of natural habitats and species. Second, the United Kingdom's argument that the list of surveillance activities carried out proves that surveillance is undertaken effectively cannot be upheld. As the Court has already held, the fact, should it be established, that a practice is in conformity with the requirements of a directive which concern protection cannot constitute a reason for not transposing that Directive into the domestic law of the Member State concerned (see, to this effect, Case C-361/88 Commission v Germany, cited above, paragraph 24). Accordingly, inasmuch as it is common ground that United Kingdom domestic law does not contain any statutory duty requiring the national authorities to undertake surveillance of the conservation status of natural habitats and species, that domestic law involves an element of legal uncertainty. Hence, it is not guaranteed that surveillance of their conservation status is undertaken systematically and on a permanent basis. It follows that Articles 11 and 14(2) of the Habitats Directive have not been transposed completely, clearly and precisely in the United Kingdom.

The complaint alleging incorrect transposition of Article 12(1)(d) of the Habitats Directive

The Commission submits that the United Kingdom has not transposed correctly the obligation to take the requisite measures to establish a system of strict protection for certain animal species by prohibiting deterioration or destruction of their breeding sites or resting places. National legislation uses the verb 'to damage' instead of the word 'deterioration' used in Article 12(1)(d) of the Habitats Directive.

First, in the Commission's submission the use of the verb 'to damage' means that the effects of deterioration resulting from neglect or inactivity on the part of the competent authorities are not covered. However, in its reply, the Commission went back on this argument, accepting that the provision does not require breeding sites and resting places of the species concerned to be protected from deterioration due to neglect or inactivity on the part of the competent authorities. Accordingly, there is no longer any need to rule on this point.

Second, the Commission contends that by creating offences only for acts having the effect of harming or damaging the breeding sites or resting places of the species in question, without prohibiting their deterioration, the measures transposing the Habitats Directive introduce a condition, not provided for in Article 12(1)(d) thereof, linked to whether the harmful act is intentional. The United Kingdom does not dispute that Article 12(1)(d) of the Habitats Directive requires activities which would lead to the deterioration or destruction of the sites concerned to be prohibited. On the other hand, it contests the Commission's interpretation of the national legislation, according to which transposition of the Directive in the United Kingdom, with the exception of Gibraltar, is limited to deliberate or intentional acts. As to those submissions, it is settled case-law that in an action for failure to fulfil obligations brought under Article 226 EC it is for the Commission to prove the allegation that the obligation has not been fulfilled and it may not rely on any presumption. Accordingly, inasmuch as the United Kingdom contends that its domestic law in force is consistent with Article 12(1)(d) of the Habitats Directive, it is for the Commission, in order to prove that that provision has not been transposed completely, to put before the Court the evidence or arguments necessary in order for it to determine that there has been such a failure to fulfil obligations. However, it does not appear from the documents before the Court

that the Commission has put forward evidence or arguments capable of proving that the transposition of that provision is limited to deliberate or intentional acts. On the contrary, it appears that the criminal offence provided for by United Kingdom domestic law, which punishes acts consisting in damaging or destroying a site, is a strict liability offence not in any way requiring the damage or destruction to be deliberate or intentional. In those circumstances, since the Commission has not proved that the United Kingdom, other than in respect of Gibraltar, has failed to fulfil its obligations under Article 12(1)(d) of the Habitats Directive, this part of the complaint cannot be upheld. As regards Gibraltar, suffice it to state that the United Kingdom acknowledges that, by prohibiting only the deliberate damaging or destruction of breeding sites or resting places of the species concerned, the legislation applicable in Gibraltar does not satisfy the requirements of Article 12(1)(d). Accordingly this part of the complaint must be held to be well founded.

Third, the Commission states that the United Kingdom legislation as currently drafted would protect breeding sites and resting places only against activities having a direct effect on them, and does not take account of indirect impairment in accordance with the requirements of Article 12(1)(d) of the Habitats Directive. This argument cannot be upheld. The Commission has adduced no evidence capable of proving that the United Kingdom has failed to fulfil its obligations in this regard.

The complaint alleging incomplete transposition of Articles 12(2) and 13(1) of the Habitats Directive

The Commission submits that the national measures intended to transpose the prohibition on the keeping, transport, sale or exchange of specimens of animal and plant species fail to comply with the temporal limitation laid down in those Articles.

It need only be stated that the United Kingdom acknowledged, during the written procedure and at the hearing, that the derogations in force in its domestic law are broader than those envisaged by the Habitats Directive and that, consequently, the provisions in question have not been correctly transposed in that Member State.

The complaint alleging incorrect transposition of Article 12(4) of the Habitats Directive

The Commission submits that the United Kingdom's implementing measures contain no provision requiring the establishment of a monitoring system such as that required in Article 12(4), in respect of the incidental capture and killing of certain animal species. In the absence of further information the Commission is unable to establish whether such monitoring is in fact carried out.

It need only be stated that the United Kingdom, first, has acknowledged that national legislation contains no provision designed to establish such a monitoring system and, second, accepted in its letter of 27 November 2001 that national legislation had to be amended so that such monitoring is expressly established. In any event, it does not appear that such a measure was adopted within the period laid down in the reasoned opinion. Accordingly, the complaint alleging that Article 12(4) of the Habitats Directive has been transposed incorrectly must be held to be well founded.

The complaint alleging incorrect transposition of Article 15 of the Habitats Directive

The Commission complains that the United Kingdom has failed to comply with its obligations under Article 15 of the Habitats Directive. First, it criticises that Member State for having prohibited only the methods expressly listed in Annex VI(a) and (b) to the Directive, without imposing a general prohibition on the use of indiscriminate means. Second, the Commission submits that sections 1 and 10 of the Conservation of Seals Act prohibit the use of only two methods of killing seals, whilst providing for exemptions, in the form of licences granted by the Secretary of State, which appear to go beyond the derogations allowed by the Directive.

No general prohibition on all indiscriminate means

The Commission pleads that United Kingdom legislation contains no general prohibition on the use of all indiscriminate means capable of causing local disappearance of, or serious disturbance to, populations of the relevant species of wild fauna. The national legislation does not therefore preclude the emergence of as yet unknown means of indiscriminate capture and killing.

The United Kingdom contends that Article 15 has been transposed by regulation 41 of the 1994 Regulations, regulation 36(2) of the 1995 regulations and section 17V(2) of the 1991 Ordinance. It states that those provisions

establish lists of every indiscriminate means of capture and killing of the protected species that is currently recorded in that Member State and that the lists are kept under review in order to be updated if necessary.

As to those submissions, Article 15 of the Habitats Directive provides that, in respect of the capture or killing of species of wild fauna listed in Annex V(a) thereto and in cases where, in accordance with Article 16, derogations are applied to the taking, capture or killing of species listed in Annex IV(a), Member States are to prohibit the use of all indiscriminate means capable of causing local disappearance of, or serious disturbance to, populations of such species. That provision, as is apparent from its very wording, imposes a general obligation designed to prohibit the use of all indiscriminate means of capture or killing of the species of wild fauna concerned. In the present case, it is not in dispute that, at the end of the period laid down in the reasoned opinion, domestic law did not impose a general prohibition of that kind. Furthermore, the possibility of updating a list of prohibited methods is less effective than a general prohibition. Delay in updating the aforementioned lists would necessarily lead to lacunae in protection which are specifically intended to be prevented by means of the general prohibition in Article 15 of the Habitats Directive. This interpretation is all the more justified because domestic law contains no statutory duty to review the lists. In those circumstances, it is not in any way guaranteed that all indiscriminate means capable of causing local disappearance of, or serious disturbance to, populations of the protected species are prohibited in the United Kingdom. Therefore, it must be held that the United Kingdom has not transposed Article 15 of the Habitats Directive correctly as regards the prohibition on all indiscriminate means of capture or killing of the species of wild fauna concerned.

Conservation of Seals Act

A preliminary point to note is that in its reply the Commission withdrew its complaint relating to the Conservation of Seals Act, on the basis of the fact that the United Kingdom had undertaken in its defence to adopt amending legislation in that regard. However, in its rejoinder the United Kingdom considered it necessary to alert the Commission that it would await the outcome of the present proceedings before amending its legislation. It was in those circumstances that at the hearing the Commission wished to maintain this complaint, and the United Kingdom did not contest this. The Commission submits that, by prohibiting only two methods of killing seals and allowing licences to be granted on conditions which go beyond the derogations provided for by the Habitats Directive, the Conservation of Seals Act does not comply with Article 15.

According to the United Kingdom, such an interpretation of the Conservation of Seals Act is incorrect. The Act simply supplements regulation 41 of the 1994 Regulations, which transposes Article 15 of the Habitats Directive, and it therefore provides additional protection for the various seal species.

As to those submissions, first, as has been held above, regulation 41 of the 1994 Regulations does not transpose Article 15 of the Habitats Directive correctly. Therefore, the United Kingdom's argument that the Conservation of Seals Act supplements regulation 41 of the 1994 Regulations cannot be upheld. Second, even if the Conservation of Seals Act were to supplement the 1994 Regulations, it could be interpreted as meaning that only the two methods expressly mentioned by it are prohibited. In those circumstances, the Conservation of Seals Act involves an element of legal uncertainty as to the methods of killing seals which are prohibited in the United Kingdom and it therefore does not ensure that Article 15 of the Habitats Directive is transposed correctly. It follows from the foregoing that the complaint relating to incorrect transposition of Article 15 of the Habitats Directive must be upheld.

The complaint alleging incorrect transposition of Article 16 of the Habitats Directive

First, the Commission submits that the body of national provisions establishing derogations from Articles 12, 13, 14 and 15(a) and (b) of the Habitats Directive, which are set out in particular in regulation 40 of the 1994 Regulations, regulation 35 of the 1995 Regulations and section 17U of the 1991 Ordinance, does not comply with the two conditions specified in Article 16. The Commission observes that, as provided in Article 16, a derogation may be granted only if there is no satisfactory alternative and the derogation is not detrimental to the maintenance of the populations of the species concerned at a favourable conservation status in their natural range.

It need only be stated (i) that the United Kingdom has accepted that any derogation granted pursuant to Article 16 must necessarily fulfil the two aforementioned conditions and (ii) that although that Member State has admitted that those conditions are not reproduced in the national legislation, no amendment designed to remedy that breach of obligations had been made at the end of the period laid down in the reasoned opinion. This part of the complaint must therefore be upheld.

Second, the Commission submits that the specific derogations set out in regulations 40(3)(c) and 43(4) of the 1994 Regulations and in the equivalent provisions of the 1995 Regulations and the 1991 Ordinance go beyond the scope of Article 16 of the Habitats Directive. It states that the prohibitions laid down in order to transpose Articles 12, 13 and 16 are not applicable where the act in question is the result of a lawful operation.

The United Kingdom contends that since it transposed the requirements of Articles 12 and 13 of the Habitats Directive by making their infringement a criminal offence, it is necessary to exclude the application of such an offence in cases where persons act without criminal intent.

As to those submissions, Article 16 of the Habitats Directive defines in a precise manner the circumstances in which Member States may derogate from Articles 12, 13, 14 and 15(a) and (b) thereof, so that Article 16 must be interpreted restrictively. Furthermore, Articles 12, 13 and 16 of the Habitats Directive form a coherent body of provisions intended to protect the populations of the species concerned, so that any derogation incompatible with the Directive would infringe both the prohibitions set out in Articles 12 and 13 and the rule that derogations may be granted in accordance with Article 16. The derogation at issue in the present case authorises acts which lead to the killing of protected species and to the deterioration or destruction of their breeding and resting places, where those acts are as such lawful. Therefore such a derogation, founded on the legality of the act, is contrary both to the spirit and purpose of the Habitats Directive and to the wording of Article 16 thereof. Having regard to the foregoing, the action must be held well founded in this regard.

Failure to apply the Habitats Directive beyond the territorial waters of the United Kingdom

The Commission alleges that the United Kingdom has limited the application of the provisions which transpose the Habitats Directive into national law to just national territory and United Kingdom territorial waters. It contends that within their exclusive economic zones the Member States have an obligation to comply with Community law in the fields where they exercise sovereign powers and that the Directive therefore applies beyond territorial waters. In particular, the Commission complains that the United Kingdom has not complied in its exclusive economic zone with its obligation to designate SACs under Article 4 or the obligation to provide species protection laid down in Article 12.

The United Kingdom, without contesting the validity of this complaint, states, first, that in 2001 it adopted appropriate legislation so far as concerns the petroleum industry, namely the Offshore Petroleum Activities (Conservation of Habitats) Regulations 2001, and second, that it has prepared suitable legislation to extend the application of the Habitats Directive's requirements to the marine area beyond its territorial waters.

It is common ground between the parties that the United Kingdom exercises sovereign rights in its exclusive economic zone and on the continental shelf and that the Habitats Directive is to that extent applicable beyond the Member States' territorial waters. It follows that the Directive must be implemented in that exclusive economic zone. Furthermore, it is common ground that the legislation to which the United Kingdom refers in its letter of 27 November 2001, which extends the application of the measures designed to transpose the requirements of the Habitats Directive beyond United Kingdom territorial waters, had not yet been adopted at the end of the period laid down in the reasoned opinion. Consequently, the only national legislation in force at the end of that period was the Offshore Petroleum Activities (Conservation of Habitats) Regulations 2001. It is clear that those regulations concern only the petroleum industry and are therefore not capable by themselves of transposing the Habitats Directive beyond United Kingdom territorial waters. The Commission's action must accordingly be held well founded in this regard.

ПРИЛОЖЕНИЕ:
Всички решения, сортирани по датата на публикуване:

Решение на Съда от 8 юли 1987г. - Комисията на Европейските общности срещу Великобритания. – Опазване на дивите птици. - Членове 5, 6, 7 и 9 на Директивата за птиците. - Дело 247/85
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0247:EN:HTML

Решение на Съда от 8 юли 1987г. - Комисията на Европейските общности срещу Италия. – Опазване на дивите птици. - Членове 6, 7, 8 и 9 на Директивата за птиците. - Дело 262/85
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0262:EN:HTML

Решение на Съда от 17 септември 1987г. - Комисията на Европейските общности срещу Федерална република Германия. – Опазване на дивите птици. - Членове 5 и 9 на Директивата за птиците. - Дело 412/85
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0412:EN:HTML

Решение на Съда от 13 октомври 1987г. - Комисията на Европейските общности срещу Холандия. – Опазване на дивите птици. - Членове 6 и 9 на Директивата за птиците. - Дело 236/85
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0236:EN:HTML

Решение на Съда от 27 април 1988г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Опазване на дивите птици. - Членове 5, 7, 8 и 9 на Директивата за птиците. - Дело 252/85
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61987J0339:EN:HTML

Решение на Съда от 15 март 1990г. - Комисията на Европейските общности срещу Холандия. – Опазване на дивите птици. - Членове 5, 6, 7, 8 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-339/87
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61985J0252:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 23 май 1990г. - Наказателно производство срещу Gourmetterie Van den Burg. – Предварително решение на съда: Hoge Raad - Холандия. - Свободно движение на стоки. - Забрана за внос на птици Членове 6 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-169/89.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989J0169:EN:HTML

Решение на Съда от 3 юли 1990г. - Комисията на Европейските общности срещу Федерална република Германия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Членове 5, 8 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-288/88.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61988J0288:EN:HTML

Решение на Съда от 17 януари 1991г. - Комисията на Европейските общности срещу Италия. – Липса на съответствие с директивата. - Опазване на дивите птици. - Член 7 на Директивата за птиците. - Дело C-157/89.
Не е достъпно на английски език, виж:
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61989J0157

Решение на Съда от 17 януари 1991г. - Комисията на Европейските общности срещу Италия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. - Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-334/89.
Не е достъпно на английски език, виж:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61989J0334

Решение на Съда от 28 февруари 1991г. - Комисията на Европейските общности срещу Федерална република Германия. – Опазване на дивите птици. - Строителните работи в специална защитена зона. - Членове 2 и 4 на Директивата за птиците. - Дело C-57/89.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989J0057:EN:HTML

Решение на Съда от 6 февруари 1992г. - Комисията на Европейските общности срещу Холандия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Неспазване на решение на Съда. - Член 171 от Договора на ЕИО. - Дело C-75/91.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61991J0075:EN:HTML

Решение на Съда от 23 март 1993г. - Комисията на Европейските общности срещу Федерална република Германия. – Неизпълнение на задължения. - Неспазване на решение на Съда. - Член 171 от Договора на ЕИО. - Дело C-345/92.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0345:EN:HTML

Решение на Съда от 2 август 1993г. - Комисията на Европейските общности срещу Испания. – Опазване на дивите птици. - Специални защитени зони. - Членове 3 и 4 на Директивата за птиците. - Дело C-355/90.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61990J0355:EN:HTML

Решение на Съда от 19 януари 1994г. - Асоциация за защита на дивата природа и други срещу областен управител Maine-et-Loire и областен управител на Loire-Atlantique. – Предварително решение на съда: Административен съд в Нант - Франция. - Опазване на дивите птици. - Ловен сезон. – Член 7 на Директивата за птиците. - Дело C-435/92.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61992J0435:EN:HTML

Решение на Съда (трети състав) от 8 февруари 1996г. - Наказателно производство срещу Didier Vergy. – Предварително решение на съда: Окръжен съд в Каен - Франция. - Забрана за продажба. - Образци родени и отгледани в плен. – Членове 1, 2, 5, 6 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-149/94.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61994J0149:EN:HTML

Решение на Съда (трети състав) от 8 февруари 1996г. - Наказателно производство срещу Godefridus van der Feesten. – Предварително решение на съда: Gerechtshof 's-Hertogenbosch - Холандия. - Обхват на директивата. – Защитени видове - Прилагане на директивата за подвидове в неестествено състояние в природата на европейска територия от държавите - членки. – Членове 1 и 14 на Директивата за птиците. - Дело C-202/94.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61994J0202:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 7 март 1996г. - Италианската асоциация World Wildlife Fund, Ente Nazionale за защита на животни, Лигата за околната среда - регионален комитет, Лига Anti Vivisezione - Регионална делегация, Лига за забрана на лова, Federnatura Veneto and Italia Nostra – Поделение Venezia v Regione Veneto. – Предварително решение на съда: Регионален административен съд във Венето - Италия. - Лов. – Защитени видове - Условия за дерогиране на власт от държавите-членки. – Членове 5, 7 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-118/94.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61994J0118:EN:HTML

Решение на Съда от 11 юли 1996г. - Реджина срещу държавния секретар по околна среда, ex parte: Кралското дружество за защита на птиците. – Предварително решение на съда: Камарата на лордовете - Великобритания. – Определяне на границите на специалните защитени зони – Ползване на свобода от държавите-членки - Икономически и социални

съображения - Банка Lappel. – Членове 2, 3 и 4 на Директивата за птиците и Членове 6 и 7 на Директивата за местообитанията. - Дело C-44/95.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61995J0044:EN:HTML

Решение на Съда от 12 септември 1996г. – Кралска белгийска лига за защита на птиците ASBL и Общество за орнитологични изследвания ABEC ASBL срещу Région Wallonne, встъпила: Кралска федерация на белгийските орнитоложки ASBL. – Предварително решение на съда: Държавен съвет – Белгия. – Забрана за улавяне - Дерогации. – Членове 3 и 4 на Директивата за птиците и Членове 6 и 7 на Директивата за местообитанията. - Дело C-10/96.
http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=61996J0010

Решение на Съда (пети състав) от 26 юни 1997г. - Комисията на Европейските общности срещу Гърция. – Неизпълнение на задължения. - Липса на транспониране на директивата за местообитанията. - Член 169 от Договора на ЕИО. - Дело C-329/96.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0329:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 11 декември 1997г. - Комисията на Европейските общности срещу Германия. – Неизпълнение на задължения. - Липса на транспониране на директивата за местообитанията. - Член 189 от Договора на ЕИО и Член 23 на Директивата за местообитанията. - Дело C-83/97.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0083:EN:HTML

Решение на Съда от 19 май 1998г. - Комисията на Европейските общности срещу Холандия. – Опазване на дивите птици. - Специални защитени зони. - Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-3/96.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996J0003:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 18 март 1999г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. - Специални защитени зони. - Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-166/97.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0166:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 25 ноември 1999г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. - Специални защитени зони. - Членове 2 и 4 на Директивата за птиците. - Дело C-96/98.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0096:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 6 април 2000г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. - Член 6 на Директивата за местообитанията. - Дело C-256/98.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0256:EN:HTML

Решение на Съда от 7 ноември 2000г. - Кралицата срещу държавен секретар по околна среда, транспорт и регионите, ex Parte First Corporate Shipping Ltd, стъпилите: World Wide Fund for Nature UK (WWF) and Avon Wildlife Trust . – Предварително решение на съда: Върховният съд на Европейските общности (Англия & Уелс), Queen's Bench Division (Дивизионен Съд) – Великобритания. - Опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна - Определяне на границите на обектите, които могат да бъдат определени като специални защитени зони – Свобода на действие на държавите-членки - Икономически

и социални съображения - устието на р. Севърн. - Членове 2, 3 и 4 на Директивата за местообитанията. - Дело C-371/98.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0371:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 7 декември 2000г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. - Специални защитени зони. - Член 4 на Директивата за птиците и членове 6 и 7 на Директивата за местообитанията. - Дело C-374/98.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61998J0374:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 7 декември 2000г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. – Периоди на ловуване. - Член 7 на Директивата за птиците. - Дело C-38/99.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0038:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 17 май 2001г. - Комисията на Европейските общности срещу Италия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Директива 79/409/ЕИО - Опазване на дивите птици. – Допустимост. - Членове 5, 7 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-159/99.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0159:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 11 септември 2001г. - Комисията на Европейските общности срещу Ирландия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Директива 79/409/ЕИО - Опазване на природните местообитания. – Опазване на дивата флора и фауна. - Списък на зоните – Информация за зоната. – Член 4 на Директивата за местообитанията. - Дело C-67/99.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0067:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 11 септември 2001г. - Комисията на Европейските общности срещу Германия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на природните местообитания. – Опазване на дивата флора и фауна. - Списък на зоните – Информация за зоната. – Член 4 на Директивата за местообитанията. - Дело C-71/99.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0071:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 11 септември 2001г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на природните местообитания. – Опазване на дивата флора и фауна. - Списък на зоните – Информация за зоната. – Член 4 на Директивата за местообитанията. - Дело C-220/99.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61999J0220:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 30 януари 2002г. - Комисията на Европейските общности срещу Гърция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Директива 92/43/ЕИО Опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. – Опазване на видовете. – Член 12 на Директивата за местообитанията. - Дело C-103/00.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0103:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 13 юни 2002г. - Комисията на Европейските общности срещу Ирландия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. – Специални защитени зони. – Членове 3 и 4 на Директивата за птиците и член 6 на Директивата за местообитанията. - Дело C-117/00.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0117:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 26 ноември 2002г. - Комисията на Европейските общности срещу Франция. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на дивите птици. – Определяне на специални защитени зони. – Plaine Des Maures. – Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-202/01.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0202:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 5 декември 2002г. - Комисията на Европейските общности срещу Белгия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на природните местообитания. – Дива флора и фауна. – Непълно транспониране. – Членове 1, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 22 и 23 на Директивата за местообитанията. - Дело C-324/01.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0324:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 13 февруари 2003г. - Комисията на Европейските общности срещу Люксембург. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. - Опазване на природните местообитания. – Дива флора и фауна. – Членове 1, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 22 и 23 на Директивата за местообитанията. - Дело C-75/01.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0075:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 6 март 2003г. - Комисията на Европейските общности срещу Финрандия. – Опазване на дивите птици и техните местообитания. – Специални защитени зони. – Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-240/00.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62000J0240:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 20 март 2003г. - Комисията на Европейските общности срещу Италия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Специални защитени зони. – Опазване на дивите птици. – Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-378/01.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0378:EN:HTML

Решение на Съда (трети състав) от 20 март 2003г. - Комисията на Европейските общности срещу Италия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на природните местообитания. – Дива флора и фауна. – Членове 5, 6 и 7 на Директивата за местообитанията. - Дело C-143/02.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0143:EN:HTML

Решение на Съда от 24 юни 2003г. - Комисията на Европейските общности срещу Португалия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на природните местообитания и на дивите птици. – Дива флора и фауна. – Членове 2, 4, 6, 7, 8 и 12 на Директивата за птиците и Членове 1, 3, 6, 10, 11 и 12 на Директивата за местообитанията. - Дело C-72/02.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0072:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 16 октомври 2003г. - Лигата за защита на птиците и др. срещу Министър председателя и министър на пространственото планиране и околната среда. – Предварително решение на съда: Държавен съвет - Франция. – Опазване на дивите птици - Началните и крайните дати за лова - Дерогации. – Членове 7 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-182/02.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0182:EN:HTML

Решение на Съда (шести състав) от 6 ноември 2003г. - Комисията на Европейските общности срещу Великобритания и Северна Ирландия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на природните местообитания. – Дива флора и фауна. – Членове 12 и 16 на Директивата за местообитанията. - Дело C-434/01.

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0434:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 29 януари 2004г. - Комисията на Европейските общности срещу Австрия. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на природните местообитания. – Дива флора и фауна. – Биотоп на ливадния дърдавец – Специално защитена зона Wörschacher Moos. – Член 4 на Директивата за птиците и Членове 6 и 7 на Директивата за местообитанията. - Дело C-209/02.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0209:EN:HTML

Решение на Съда (разширен състав) от 7 септември 2004г. - Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. – Предварително решение на съда: Raad van State – Холандия . - Опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. – Понятие за "план" или "проект". – Оценка на въздействието на някои планове и проекти за защитени зони. – Член 6 на Директивата за местообитанията. - Дело C-127/02.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62002J0127:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 9 декември 2004г. - Комисията на Европейските общности срещу Испания. – Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на дивите птици. – Лов. – Членове 8 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-79/03.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0079:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 13 януари 2005г. - Società Italiana Dragaggi SpA и други срещу Министерството на инфраструктурата и транспорта и на автономен регион Фриули Венеция Джулия. – Предварително решение на съда: Държавния съвет – Италия. – Опазване на природните местообитания. – Дива флора и фауна. – Национален списък със зони, отговарящи на условията за идентификация на зони от значение за Общността. - Мерки за опазване. – Членове 4, 6 и 21 на Директивата за местообитанията. - Дело C-117/03.
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003A0117:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 14 април 2005г. - Комисията на Европейските общности срещу Холандия.– Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на дивите птици. – Опазване на природните местообитания. – Липса на транспониране в предвидения срок. - Мерки за опазване. – Член 4 на Директивата за птиците и Членове 1, 2, 6, 7, 11, 14 и 15 на Директивата за местообитанията. - Дело C-441/03.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0441:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 9 юни 2005г. - Комисията на Европейските общности срещу Испания. – Опазване на дивата фауна – Дивите птици. – Периоди на ловуване. – Лов на гълъба хралупар по време на пролетния прелет към провинцията на Guipúzcoa. - Мерки за опазване. – Членове 7 и 9 на Директивата за птиците. - Дело C-135/04.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004J0135:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 20 октомври 2005г. - Комисията на Европейските общности срещу Великобритания и Северна Ирландия.– Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на природните местообитания. – Опазване на дивата флора и фауна. - Член 249 от Договора за ЕО и Членове 6, 11, 12, 13, 14, 15 и 16 на Директивата за местообитанията. - Дело C-6/04.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004J0006:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 15 декември 2005г. - Комисията на Европейските общности срещу Финландия.– Опазване на дивите пртици. - Пролетен лов на някои водни птици. - Член 9 на Директивата за птиците. - Дело C-344/04.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0344:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 10 януари 2006г. - Комисията на Европейските общности срещу Германия.– Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на природните местообитания. – Дива фауна и флора. – Оценка на въздействието на някои проекти върху защитената зона. – Защитени видове. - Членове 6, 12, 13 и 16 на Директивата за местообитанията. - Дело C-98/03.
http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0098:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 27 октомври 2005г. - Комисията на Европейските общности срещу Гърция.– Опазване на дивите птици и техните местообитания. – Дива фауна и флора. – Специалните защитени зони. – Messolongi Lagoon. - Член 9 на Директивата за птиците. - Дело C-166/04.
http://curia.europa.eu/jurisp/cgibin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=C-166/04&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100

Решение на Съда (втори състав) от 18 май 2006г. - Комисията на Европейските общности срещу Испания.– Опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. – Защита на видовете. – Спране използването на ловни капани в частни ловни райони. - Член 12 на Директивата за местообитанията. - Дело C-221/04.
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62004J0221:EN:HTML

Решение на Съда (пети състав) от 16 март 2006г. - Комисията на Европейските общности срещу Гърция.– Опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. – Защита на видовете. – Член 12 на Директивата за местообитанията. - Дело C-518/04.
http://curia.europa.eu/jurisp/cgibin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=C-518/04&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100

Решение на Съда (втори състав) от 8 юни 2006г. – WWF Италия и други срещу Региона Ломбардия. – Предварително решение на съда съгласно член 234 от Договора на ЕО от Регионален административен съд на Ломбардия – Италия. - Дерогации от системата за защита. – Опазване на дивите птици. - Защита на видовете. – Планинска чинка. - Член 9 на Директивата за птиците. - Дело C-60/05.
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62005J0060:EN:HTML

Решение на Съда (втори състав) от 16 юли 2006г. - Комисията на Европейските общности срещу Португалия.– Неуспех на държава-членка да изпълнява задълженията си. – Опазване на дивите птици. – Специални защитени зони. – Промяна без научна обосновка. - Член 4 на Директивата за птиците. - Дело C-191/05.
http://curia.europa.eu/jurisp/cgibin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=C-191/05&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100

Index

A

agricultural · 18, 56, 57, 93
agriculture · 17, 75, 95, 104, 105
agri-environmental measures · 14, 74, 75
assessment · 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 69, 76, 78, 86, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 109, 110, 113, 114
authorisation · 26, 37, 38, 39, 45, 75, 78, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107
authority · 11, 24, 27, 38, 39, 45, 47, 67, 75, 81, 99, 100, 102, 103, 104, 107, 109, 115

B

binding force · 10, 16, 94
bird species · 12, 14, 15, 18, 19, 21, 47, 48, 49, 50, 53, 63, 65, 73, 74, 78, 92, 94
breeding · 14, 17, 23, 25, 26, 42, 43, 46, 49, 65, 71, 72, 73, 74, 89, 90, 91, 92, 94, 106, 107, 108, 115, 116, 118

C

capture · 17, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 68, 71, 72, 81, 100, 101, 102, 108, 116, 117
categories of projects · 37, 105
circumstances · 10, 16, 18, 20, 23, 24, 27, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 63, 67, 68, 70, 72, 73, 75, 77, 78, 96, 101, 102, 107, 108, 110, 116, 117, 118
closing · 22, 26, 47, 54, 59, 60, 62, 63, 64, 81, 82, 83, 100, 101, 123
complete system · 20, 63, 80
conservation measures · 13, 14, 15, 30, 33, 42, 45, 58, 65, 66, 69, 70, 107, 110, 111, 112
conservation objectives · 35, 36, 37, 38, 39, 41, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 113
continental shelf · 11, 118
criteria · 15, 16, 18, 24, 25, 31, 32, 37, 38, 48, 49, 51, 52, 55, 57, 59, 63, 66, 67, 68, 69, 70, 76, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 96, 101, 105, 106, 109
crops · 23, 25, 45, 48, 49, 53
cultural · 13, 21, 32, 33, 37, 63, 75, 76

D

damage · 17, 18, 23, 25, 36, 37, 45, 48, 49, 50, 53, 56, 57, 79, 93, 95, 97, 104, 105, 106, 115, 116
decoys · 23, 24, 25, 26, 55, 56, 68, 71, 101
deliberate · 17, 18, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 56, 57, 90, 91, 106, 107, 108, 109, 115
derogation · 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 72, 101, 102, 105, 108, 109, 117, 118
destruction · 17, 18, 31, 38, 42, 43, 44, 46, 48, 51, 56, 90, 91, 93, 99, 102, 106, 107, 108, 115, 118
deterioration · 16, 34, 35, 41, 42, 43, 46, 57, 58, 77, 78, 90, 91, 93, 94, 97, 98, 106, 107, 108, 113, 115, 118
discretion · 15, 16, 32, 39, 55, 58, 60, 61, 69, 70, 83, 84, 85, 86, 88, 94, 100, 110
disease · 18, 48
disturbance · 17, 18, 34, 41, 42, 43, 44, 48, 56, 59, 77, 78, 90, 91, 94, 97, 103, 113, 116, 117
disturbances · 16, 21, 34, 35, 58, 61, 63, 97, 98

E

ecological interest · 32, 33, 76, 84, 86, 88, 111
ecological objective · 15, 16, 58, 65, 66
economic · 11, 13, 15, 16, 21, 32, 33, 35, 37, 45, 58, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 74, 75, 76, 79, 118
eggs · 12, 17, 18, 42, 48, 51, 56, 89, 91
exclusive economic zone · 11, 118
exchange · 42, 44, 49, 116
extent · 10, 11, 15, 16, 18, 21, 30, 31, 34, 35, 43, 45, 57, 58, 60, 61, 63, 66, 67, 70, 71, 72, 74, 75, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 97, 98, 104, 112, 118

F

failure to comply · 10, 73, 77, 79
fairs and markets · 24, 25, 26, 55, 68, 71, 101
farming · 21, 51, 64, 74, 75
favourable conservation status · 31, 32, 33, 38, 41, 45, 76, 84, 86, 88, 99, 117
fires · 18, 48

fishing · 18, 42, 56, 57, 59, 75, 95, 96, 97, 99, 100, 104, 105, 108, 109
fledglings · 20, 59
floods · 18, 48
forestry · 18, 48, 56, 57, 104, 105

G

general interest · 15, 16, 34, 58, 65, 66, 67
general public · 35, 41, 102
geographical distribution · 19, 20, 25, 47

H

health · 18, 35, 46, 48, 49, 75, 107
hunting · 5, 6, 7, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 42, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 62, 63, 64, 67, 68, 73, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 100, 101, 102, 104, 108, 123, 124
Hunting · 6, 19, 54, 62, 67, 79, 80, 81, 100, 120, 121, 123, 124
hunting season · 21, 26, 54, 55, 60, 64, 81, 82, 83, 101

I

IBA · 15, 68, 69, 70, 74
indiscriminate means · 44, 116, 117
individual · 7, 8, 10, 11, 21, 22, 30, 39, 52, 63, 67, 80, 81, 82, 93, 100, 106, 112
installations · 26, 36, 37, 71, 72, 75, 97, 103, 104, 105, 106

K

keeping · 7, 17, 18, 23, 24, 25, 26, 42, 44, 45, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 71, 100, 101, 116
killing · 7, 17, 19, 23, 24, 25, 27, 42, 43, 44, 45, 46, 55, 56, 57, 71, 80, 101, 102, 108, 116, 117, 118

L

land use plans · 38, 113, 114
legal certainty · 10, 16, 30, 68, 94, 112, 115
legal protection · 13, 14, 31, 73, 74, 94
legal safety · 10, 21
legal status · 41, 60, 74, 94
limitation in time · 17, 51
list of sites · 31, 32, 33, 69, 76, 84, 86, 87, 88, 109, 110, 111, 124
literature · 21
local · 13, 23, 24, 25, 32, 33, 41, 44, 50, 55, 61, 65, 68, 73, 75, 76, 77, 78, 106, 116, 117
local interest · 25, 50

M

management · 12, 13, 30, 34, 35, 36, 37, 41, 45, 57, 58, 60, 68, 73, 74, 79, 82, 83, 93, 96, 97, 98, 102, 105, 107, 112, 113
maps · 16, 58, 92, 94, 95
maritime game reserve · 14, 73
marketing · 19, 24, 53
measures to preserve, maintain or re-establish · 13, 92
migration · 14, 20, 21, 22, 42, 43, 62, 63, 64, 65, 73, 77, 80, 81, 82, 90, 91
migratory · 7, 14, 17, 20, 21, 22, 23, 51, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 72, 73, 74, 77, 80, 81, 82, 83, 94, 100
migratory species · 14, 17, 20, 21, 23, 51, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 72, 73, 74, 77, 80, 82, 83, 94
monitoring · 5, 6, 30, 43, 78, 79, 106, 112, 116
moulting · 14, 73, 74, 94

N

natural heritage · 7, 30, 45, 73, 107, 112
nests · 12, 17, 18, 43, 48, 51, 56, 90, 91
normal use · 18, 56, 57

O

opening · 26, 43, 47, 54, 59, 60, 78, 79, 80, 82, 83, 90, 101
ornithological criteria · 15, 16, 60, 66, 68, 70
other interests · 15, 58

P

pesticides · 46, 107, 109
population · 13, 14, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 32, 33, 47, 49, 52, 53, 58, 59, 63, 69, 73, 82, 84, 86, 94, 101, 102
precautionary principle · 36, 38, 96, 98, 99, 105, 114
pre-litigation procedure · 11, 54, 56, 70, 71, 84, 87, 89
pre-mating · 22, 62, 63, 64, 80, 81, 82
protective effect · 12, 47
protective measures · 33, 34, 109, 110, 111
public health · 21, 23, 25, 45, 48, 49, 64, 75

public interest · 15, 35, 45, 58, 65, 66, 67, 78, 79

R

rearing · 17, 20, 21, 42, 43, 49, 54, 59, 60, 62, 63, 80, 83, 90
reasoned opinion · 11, 42, 71, 73, 74, 77, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 95, 108, 113, 115, 116, 117, 118
recreational · 13, 15, 16, 21, 24, 25, 26, 27, 49, 55, 58, 63, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 101
regional · 10, 20, 32, 33, 37, 46, 58, 68, 73, 75, 76, 90, 94, 95, 108
regional authorities · 10, 20, 68, 94
regions · 23, 24, 25, 31, 36, 47, 49, 50, 55, 56, 59, 68, 90
removal · 17, 18, 48, 52, 75
reproduction · 13, 14, 15, 20, 21, 25, 31, 54, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 80, 83, 94
reproductive rate · 19, 20, 25, 47
requirements · 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 30, 32, 33, 37, 38, 42, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 90, 93, 94, 103, 104, 105, 107, 112, 113, 114, 115, 116, 118

S

safety · 21, 23, 25, 35, 45, 48, 49, 51, 58, 64, 75, 103
sale · 7, 18, 24, 25, 26, 42, 44, 49, 52, 53, 55, 69, 71, 101, 116, 120
satisfactory solution · 18, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 48, 49, 53, 55, 57, 68, 72, 101, 102
scientific institute · 24, 55
scientific knowledge · 37, 38, 80, 99
seals · 44, 116, 117
security · 18, 48
significant effect · 34, 35, 36, 37, 38, 41, 58, 62, 78, 96, 97, 98, 99, 102, 104, 105, 106, 109, 110, 113, 114
small numbers · 23, 24, 25, 26, 27, 52, 55, 72, 100, 101, 102
small quantities · 25, 37, 49, 52, 105, 106
social · 16, 32, 33, 35, 37, 45, 65, 67, 75, 76, 79, 120, 121
specific measures · 43, 47, 90, 91
State-owned land · 14, 73
strict protection · 42, 44, 46, 59, 90, 91, 106, 107, 108, 115
surveillance · 30, 31, 41, 42, 112, 115
survival · 13, 14, 15, 20, 26, 33, 58, 59, 60, 63, 65, 68, 70, 73, 74, 80, 82, 83, 94, 101

T

transboundary · 30, 45, 107, 112
transport · 18, 23, 25, 42, 44, 48, 49, 50, 75, 116
transposition · 10, 12, 30, 39, 45, 54, 68, 82, 83, 95, 100, 106, 107, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 122

W

water abstraction · 38, 113
water management · 14, 75
weapons · 23, 54
wild fauna and flora · 7, 30, 32, 33, 34, 37, 41, 45, 65, 75, 76, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 98, 110, 121, 122
wildlife · 7, 21, 63
wintering · 14, 21, 60, 63, 65, 73, 74, 94

Y

young birds · 20, 80

European Commission

Nature and biodiversity case

Ruling of the European Court of Justice

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

2006 — 128 pp. — 21 x 29.7 cm

ISBN 92-79-02561-9

Симеон Марин,
Таня Георгиева-Шнел,
Росица Димова – съставители

ПРАКТИЧЕСКИ НАСОКИ за ПРИЛАГАНЕ на ОЦЕНКАТА ЗА СЪВМЕСТИМОСТ с НАТУРА 2000 в БЪЛГАРИЯ

Немският опит и Правото на ЕС
Прилагане на чл.6(3) и чл. 6(4) от Директива 92/43/ЕЕС,
транспонирани в Закона за Биологичното Разнообразие чл.31–34а

Сборник

Първо издание
Печатни коли 8
Формат 32/70x100
Тираж 1000

Оформление на българската версия на Приложенията: Добромир Добринов
Предпечатна подготовка: Любомир Андреев
Експонация: Илюзия и НЕО Принт
Печат: НЕО Арт
Тиражиране и печат на оптичните носители: М-Дизайн

ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ © 2010

ISBN 978-954-9433-12-8

ПРАКТИЧЕСКИТЕ НАСОКИ са ориентирани към пълния спектър от подходи, методики, тълкувания и примери свързани с Оценката за съвместимост с Натура 2000 – като инструмент за прилагане на Директивата за местообитанията (92/43/ЕЕС).

В отделните глави и части са разгледани:

– Организацията, структурата и методиката на провеждане на оценката за съвместимост в Германия

– Тълкуване на понятието „значително въздействие"

– Тълкуване на понятията „алтернативни решения", „причини от преобладаващ обществен интерес", „компенсиращи мерки" и „кохерентност"

– Оценка за съвместимост на някои типове проекти (мВЕЦ, фотоволтаици, транспортна инфраструктура) в Германия

– Становища на Европейската Комисия по казуси в Германия

– Практика на Европейския Съд във връзка с чл. 6(3) и 6(4)

Изданието е базирано на опита на Германия и ЕС, съобразено с българската специфика. Съдържа както законови и теоретични постановки, така и примери от практиката. В книжното тяло са подбрани и представени най-важните моменти от публикациите, позволяващи да се схване логиката, тълкуването на понятията и насоките на целия процес. Пълната версия на преведените материали е под формата на приложения към Практическите насоки и е записана на цифров носител към изданието.

Към Насоките е приложен компактдиск, който съдържа методически насоки, наръчници, съдебни решения, примери, мултимедийни презентации по широк кръг от теми, касаещи прилагането на Натура 2000 в практиката: управление на зони и местообитания, картиране, подобряване на екологичната кохерентност (свързаност), докладване към ЕК (чл.17 Директива за местообитанията), финансиране чрез кохезионните и структурни фондове на ЕС и др.

Изданието се осъществява в рамките на проект: „Опитът на Германия при транспониране на правовите норми на ЕС: НАТУРА 2000 – управление и финансиране".

Проектът е финансиран от Консултативната програма за подпомагане опазването на околната среда в страните от Централна и Източна Европа, Кавказ и Централна Азия на Федералното Министерство на околната среда, природозащитата и ядрената безопасност на Германия (BMU), чрез Федералната Агенция за околна среда (UBA, Катарина Ленц).

Немски изследователски проект номер FKZ: 380 01 201.

Научната координация на проекта е осъществена от Федералната агенция за природозащита (BfN, Д-р, Аксел Симанк).

Български партньор по проекта: Министерство на околната среда и водите (Ася Донева).

Координация и изпълнение на проекта: Зелени Балкани (Симеон Марин).

PRACTICAL GUIDANCE ON THE IMPLEMENTATION OF NATURA 2000 APPROPRIATE ASSESSEMENT IN BULGARIA – German experience and EU law. Implementation of Art. 6(3) and 6(4) of Directive 92/43/EEC transposed in Art.31–34a of the Bulgarian Biodiversity Act.

Based on the German and EU experience and taking into account the specifics of the Bulgarian conditions, this edition contains legal and theoretical basics and examples from the practice. The paper body contains main topics, essential for the general understanding and the framework of the Guidance. The full version of the translated original guidelines and articles is presented as Annexes to the Guidance. See English Summary of the edition on p.116

This publication is elaborated in partnership with NNPS, MoEW, to be used by the relevant Bulgarian authorities and all parties concerned.

The CD enclosed herewith contains other guidelines, multimedia presentations, court cases and examples of the wider practical implementation of Natura 2000 – management of sites and habitats, mapping, reporting to the European Commission, ecological coherence, financing, etc., which could be used separately.

This edition is developed within the project «Germany's experience in implementing EU legislation: NATURA 2000 – management and financing».

The project is funded by the Advisory Assistance Programme for Environmental Protection in the Countries of Central and Eastern Europe, the Caucasus and Central Asia of the German Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, and Nuclear Safety, through its Federal Environment Agency (UBA, Katharina Lenz).

German Research Project number FKZ: 380 01 201.

The scientific coordination of the project is done by the Federal Agency for Nature Conservation (BfN, Dr. Axel Ssymank).

Bulgarian counterpart: Ministry of Environment and Water (Assya Doneva).

Project implementation: Green Balkans (Simeon Marin).